Incipit prologus ĩ expoſitio
nē decalogi ſcd̄m fratrē Johā
nē Nider. ſacre theologie pro
feſſorem ordinis predicatoꝝ

Decalogi legē
ſacratiſſimā.
ōmiū diuinitus
ꝓthoplaſtoꝝ
inſertam cor
dibus: et de
nuo dei digi
to in tabulis exaratā lapideis
poſtremo qꝫ per incarnatū al
tiſſimi verbū propalatā criſti
colis. vbi cuidā ait. Si vis ad
vitā ingredi ſerua mandata.
Hanc normā cūctorū fideliū
regulā iter ⁊ directoriū ee ↄſi
derans ⁊ fratrū mei ordinis q̄
predicatoꝝ ē votis ſatiſfacere
cupiēs ꝑ multorum temporꝝ
curricula ex famoſorū dcīs di
uine ſophie preceptorū tā ꝑ
p̄dicantium q̄ȝ pro confeſſorꝝ
debitis exerciciis ꝑticularia et
ſpecialia dei ⁊ ecclie mandata
ī vnū preceptoriū colligere ī
ſequētibus ſtudui ſingula de
calogi precepta ſb̄ diſtinguē
do ꝑ ſpēalia capitula ut ita p̄
cepta paterēt cuiqꝫ lucidius
Pro quo labore m̄ p̄cor a lcōre
ſequentium oraciōem impꝑtiri
quātulācūqꝫ paruulā ut eter
ne ſapientie a qua cūcta bona
ꝓcedūt pro p̄mio copulari in
patria tandē merear. ⁊c.

Incipit p̄ceptoriū dn̄e legis
Capitulum primum

Sunt igitur tria pn̄
cipaliter p̄notāda
preceptoꝝ preābu
la. Primo q̄ȝ ſtricte
deꝰ velit p̄cepta ſua cuſtodiri.
Secūdo q̄ȝ ratiōbile ſit deo in
preceptis ſuis per obediēciā
ſbici. Tercio quomodo prece
pta habēt diſtingui. Quātū a
ad primū. illō docet ſcriptura
multipliciter. Nā ꝑ trāſgreſſi
one p̄cepti vnius de nō edēdo
fructū vetitum primi parētes
⁊ tota poſteritas dānata eſt
geñ. ii. Itē precepta iubentur
meditanda. in domo. extra. in
via. dormiendo. ⁊ vigilando.
deu. vi. Item primū p̄ceptum
ꝑ blaſphemiā quidā trāſgre
diēs a deo iubetur extra caſtra
ab oībus lapidari. leuiti. xxiiii.
Itē quidā modica ligna ſab
bato colligens ſimiliter lapi
datur numeri. xv. Item Saul
ſcd̄ʒ ſonū lr̄e ↄtra dei preceptū
ſeruās victimanda de regno
eicitur ⁊ a demone poſſidetur
.i. re. xvi. Item oza archam cō
tra dn̄i preceptū tangēs ſubi
tanee a deo occiditur. ii. regū
.vi. Itē ꝓpheta bonus cōtra dei
preceptū manducās patno

Iſtū librū dedit mgr̄ Theodericus venraid ſacre theologie profeſſor Cōuentui et fribꝰ Cruciferis ī dneldorp. ut orēt deū pro eo.

d j

ſepulchro priuatur ⁊ vita·ȝ·
Re·viij·que tria exēpla ſunt cō
tra excuſantes ſe in traſgreſſio
ne dei p̄ceptoꝝ ut inquiūt per
intencōnē bonā· Jdō dicit pſ̄·
Tu mandaſti mādata tua cu
b ſtodiri nimis·i·valde· ¶ Quo
ad·ij·ad ſeruandū dei mandata
ſeptē nos inducere debēt· Prio
ſumma auctoritas dei precipi
entis qui hȝ in nos vniuſale ⁊
plenū dnīm·tū qꝛ creauit·tū
qꝛ regit ſeu gubernat cuncta·
Ad talem aūt pn̄cipē ꝑtinet cō
dere leges nobis ⁊ nos obedi
re ſibi· ⁊ honorare: corde·ver
bo· ⁊ factis·ideo preceptis fre
quēter p̄mittit· Exodi·xx·ego
dn̄s deus tuus. Secundo ad
idē nos dȝ inducere immēſa di
dignitas ⁊ maieſtas quaȝ hȝ
ꝑ pōm·eminētiā·pulchritudi
nē·⁊ alia ſua ꝓpria· ꝓpter q̄ me
rito deberem⁹ eū ſuerei ⁊ ei obe
dire· ⁊ eū honorare. magnum eni
eſt non obedire p̄lato minori
maius ſupiori· ſȝ maximum in
finite dignitatis pn̄cipi·ut per
ſimile ptȝ i politia hūana· Ter
cō p̄ceptoꝝ rōbilitas·tū qꝛ ꝓ
cedūt a ſapiētiſſimo·tū qꝛ ſūt
oīa ſcdȝ dcāmē recte racōis na
turalis·ut declaratur i·iij·lib·
ſniaꝝ·di·xxxvij· Jdeo rō·vn̄·
dr Mandatū ſactū iuſtū ⁊ bo
c nū· ¶ Quarto p̄ceptoꝝ maxi
ma vtilitas·qꝛ quītuplex· Nā

bona ecāe ꝓpria facit obſerua
cō mādatoꝝ·ſm illd̄ pſ̄·par
ticipem me fac deus oim timēci
um te·⁊ cuſt·manda·tua· To
tū hoīeȝ rāficat·eccaſt·xv· De
dit deus hoīm mandata·que ſi
ſuarȝ·ſeruarēt eū ſcȝ in iuſticia
⁊ equitate· ⁊ rectitudine· Ami
cū dei ꝯſtituit· Jo·xv·vos ami
ci mei eſtis ſi feceritis que pre
cipio vobis· Mānſionem trini
tatis ſacratiſſime efficit· Joh·
·xiiij· Si q̄s diligit me ⁊ pat
meus diliget eū ⁊ ad eū venie
mus ⁊ mānſionē apud eū facie
mus· Ad vitam eternaȝ ducit
qꝛ ſi vis ad vitā ingredi: ſua
mandata·math·xix· Sed ad
uerte ꝓptȝ oia ſeruare·qꝛ dr
iacob·ij· Si quis i vno offen
derit·factus eſt oim reus·ſic vi
delicȝ ꝙ qui in vno pccō mōrli
deum offendit·inimicus dei cō
ſtituitur· ⁊ ſi ſic decedit·eter
naliter dāna bitur·nō tamen
tanta pena quāta ille q̄ in mul
tis p̄ceptis trāſgreſſor reperi
tur· Pudor eſt certe pro tpali
p̄cio tam prompte ſeruire ho
mini·⁊ dō pro mercede eterna
tam ſegniter obſequi· ¶ Qui d
to ad ſuandū dei p̄cepta·mo
uere dȝ malorū multiplicitas
in quā currūt dei p̄cepta non
ſuantes· Nam aufert hoīm ſe
ipſum·tū qꝛ in ſuitutem dya
boli redigit·qꝛ ōīs qui facit

peccatū ſeru⁹ ē pcc̄i·ioh̄·viij·
Tū etiam q² meli⁹ eſſ̄ hoi iſti
ſi natus non fuiſſet ſi ſic mori
tur·Aufert hoi oīa bona opera
q² ſi caritatē nō habuero nl
ſū dicit Apl̄s·i·ad corin·xiij·
Aufert etiam fratnitatē ecc̄e·
quam credim⁹ i articulo Sā
ctoꝝ cōmūionē·de qua pſ·p
ticeps ego ſū oīm timēciū ac
ut p̄dictū ē. Aufert ſocietatem
ſāctoꝝ in pria ⁊ vitā eternam
de qua ap⁹·ad galꝫ·v·enume
ratis p̄ceptoꝝ trāſgreſſionibꝫ
ſic cōcludit. Qui talia agunt
regnū dei nō poſſidebūt. Sex
to nos mouere dꝫ bn̄ficiorum
diuinoꝝ magnitudo ⁊ multi
tudo·i tolerando mala nr̄a ut
peniteamus dando eucariſtiā
⁊ ſacr̄a·ut ſanemur·vocando
nos vt ieut reſurgam⁹·cuſto
diendo ne moriamur·⁊ vitam
eternam pmittendo·ne deſpe
remus·vnde ſi tot bn̄ficijs in
grati fuerimus·grauius pecca
mus. Cuius exēplū habemus
math̄·xviij·In ſeruo cui debi
ta dimiſſa fuerāt·qui alteri di
mittere noluit·⁊ math̄·xxv·
de ſuo nequā·qui dn̄i talentū
abſcondit·Septimo mouere
dꝫ mandatoꝝ poſſibilitas·nā
leue ē mādata dei ſeruare·ma
th·xi·Iugū eni meū ſuaue eſt
⁊ onus meum leue. Et·i·io·v·
Mādata eius grauia nō ſūt.

Et Iero·i expoſicōe fidei catho·
Anathema ſit inquit q̄ dic· deū
aliq̄d nob̄ p̄cepiſſe a hoiez im
plere illō non poſſe. ¶ Nō leui E
tatis ē quītuplex· Nā leuia fa
cit p̄mo caritas q̄ oīa ſuffert·
oīa ſuſtinꝫ ſm ap⁹·i·cori·xiij·
vn̄ puus in caritate laborat p̄
ceptis pareūdo·de q̄b⁹ math̄·
vij·Arta eſt via que ducit ad
vitam·ut pſ·dic·ꝓpter verba
labioꝝ tuoꝝ ego cuſtodiui
vias duras·ſed magnus in ca
ritate viam mandatoꝝ currit
dicente pſ·viam mandatoꝝ
tuoꝝ cucurri·cū dilataſti cor
meum ſcꝫ in caritate Secūdo
q² natura ad mandatoꝝ obſ
uacōem inclinat·oīa eni bonū
appetunt.primo ethi. Tercō
q² premiū maximū pmittitur
qd̄ ocul⁹ nō vidit deus abſ te
que pparaſti expectantibus te
yſa·lxiiij·Quarto quia coad
iutor eſt xp̄s qui ſm apoſto
lū operatur in nob̄ velle ⁊ pfi
cere p bona volūtate.phi.ij.
Quinto q² iuuant nos virtu
tes infuſe·angel⁹ nr̄·orō ecc̄e
ſacr̄a·⁊ multa ſimilia. Via au
tem vicoꝝ in ſe viceuerſa ꝓpt
quiq꜃ dura ē. ¶ Primo ꝓpter F
iuſticiam dei que nō ſinit hic
pccm̄ impunitū· Vn̄ aug⁹·i·
cōfeſſ. Iuſſiſti dn̄e ⁊ ita ē ut pe
na ſit ſibi oīs aīm⁹ inordina
tus Secūdo q² ē ɔtra naturā

eo q̄ cōī racōēm· vnde·ii·ethi
coꝝ in diffinicōe virtutis dici
tur eſſe determiata racōne ꝑut
ſapiēs determiabit· Tercō q̄
eternū ſupplitiū meretur ꝓpter
qđ vicōſis math·xxv·iudex di
cet· Diſcedite a me maledictii
ignē eternū· Quarto q̄ vicia
ſibi ɔtrariātur· puta prodiga
litas auaritie ⁊ ſic de alijs ut di
cit pħus·iiij·ethicoꝝ· Quīto
q̄ viam vicōꝝ nō adiuuāt ſā
cti angeli nec deus q̄ neſcit pa
trocinīū preſtare criminibus
Sꝫ q̄d facit vitia dulcia· ſe·q̄
quāqꝫ· corp⁹ aīale· habitus ra
dicati· multitudo deliquētium·
ſuaſus inimicoꝝ ⁊ affectus te
pidus ad ardua· de prio dicit
gal·v· Caro ɔcupiſcit aduer
ſus ſpūm ⁊ ſpūs aduerſus car
nē· Etiter maifeſta ſūt opera
carnis q̄ ſunt fornicacō immū
ditia luxuria ⁊c̄· de radicatis ha
bitib; malis dic· pħs·ij·ethi·
q̄ prōpte ⁊ delectabiliter faci
unt vitia oparia quib⁹ diffici
le ē recedere· vnde iere·xiij· Si
ethiops pōt mutare pellē ſuā
aut pardus varietates ſuas ⁊
vos poteitis benefacere cū didi
ceritis malū De·iij·vicꝫ de mul
titudie delinquēciū ptꝫ in pſ·
dicēte· Cū ſācto ſanctus eris
⁊ cū puerſo puerteis· hinc eſt
q̄ petrus inter xp̄i diſcipulos
manens ſactus fuit· Sed cū

in turba ꝓplariū fuit ter xp̄m
negauit · De·iiij· vicꝫ de ſuaſu
inimicoꝝ dicit apl⁹·ij·cor·xi·
Ipſe ſathanas trāſfigurat ſe i
angelū lucis· Sicut fecit xp̄o
math·iiij·dicēs Si fili⁹ dei es
dic ut lapides iſti panes fiant
De quīto vicꝫ affectu tepido ⁊
ſenſualitate remurmurāte ait
xp̄s math·xxvi· Spūs quidē
prōptus eſt caro aūt infirma
Quītum aūt ad·iij·de diſtin g
ctioē p̄ceptoꝝ nōndū ſm ſcm
thō·i·2·q·xci· Qđ lex quintu
plex ē· vna generalis quā de⁹
naturaliter cuilibꝫ indidit rei
ut ſuo creatori obediret· hanc
legē nulla creatura trāſgredi
tur irracōnalis· nā celū quoti
die circuit de quo in pſ· Sta
tunt ea i eternū ⁊ in ſeculū ſecu
li· p̄ceptum poſuit ⁊ non p̄teri
bit· Quatuor elemēta ⁊ aues
ſūra ſua natuālia ſeruāt ⁊ alia
ſimilit̄ natuālia Secūda lex ē
nature de qua rō·ij· Gentes q̄
legem non habēt naturaliter
ea que legis ſūt faciunt· hec di
ctat virtutes eſſe faciendas· vi
tia fugiēda· Que volum⁹ ut fa
ciāt nob̄ hoīes eadem eis facia
mꝰ· ⁊ ſiliter de dimiſſioē· vn
math·vij·ait ſaluator· Oia q̄
cūqꝫ vultis ut faciāt vob̄ hoīes
⁊ vos facite illis· hec eſt ei lex ⁊
ꝓphe. Lex hec ēē· ad felicitatē
naturalem p virtutes morales

docet venire ut patuit in p̄his
Tercia eſt lex hūana ciuilis.
quā p̄lati ſeculares ſtatuunt.
de qua pū. viij. p me reges re
gnant. ⁊ legū cōditores iuſta
decernūt. Quarta hūana ecā
aſtica p apl̄icos. ⁊ cōſilia. ac
dyoceſanos ⁊ ſupiores ſpūa
les tradita. de qua decretoꝝ ⁊
decretaliū libri pleni ſunt. Qn̄
ta diuina p̄ncipalit̄ in decalo
go cōtēta. de q̄ vbi thema. He
leges oēs tūc recte ſūt cū ab
eterna lege. i. a dīna rōne oīa
rite p̄concipiente deriuāte di
rigūtur ⁊ mouentur. ſm tho.
b ibid̄. ¶ In decalogo itaqꝫ. exo.
. xx. deus hoīb; puidit. ut dicit
. ſ. tho. ibidē. q. c. Hic p̄nceps
reipublice puidere dꝫ. ad quē
ſpectat tria puidere in ſbditꝰ
Prīo q̄uo ſe bn̄ habeant ad ſu
periorē. Secūdo q̄uo bn̄ ſe ha
beant inferiores ad ſe mutuo
Tercio q̄uo quiſqꝫ ſit intra
ſe bene ordinatus. Scdm̄ hec
igitur p̄ncipaliter. p̄mo neceſ
ſaria ſunt p̄cepta ordinantia
ſbditos debite ad p̄ncipē ſuū
Primo ſic ꝙ fideliter obediat̄
ei ⁊ cōtemnātur inimici prīci
pis. qd̄ deo facim⁹ colendo eū
non demoīa. Scd̄o ſic ut ho
noretur caute. ita ꝙ ore non
inuanū nomē eius aſſumatur
Tercio ꝙ obſequijs certo die
honoretur. Secūdo necāria

ſunt p̄cepta pacē inter famu
los ad inuicē cōſuātia. Primo
ſic ꝙ ꝓpinquis ſbueniam⁹ ho
norando pentes. Secūdo ut
ꝓximum corpe nō ledam⁹ p
occaſionē. Tercio nec in pſoā
oiūcta puta vxore ꝉ filia. Qr̄
to nec i reb; p furtū. Qnto nō
verbo p falſū teſtiomum. Ter
cō neceſſariū eſt ut q̄ſqꝫ dei fa
mul⁹ intra ſe pacifice regatur
qd̄ regimen null⁹ p̄nceps deo
dempto facere pōt. qꝛ interio
ra nō vidꝫ. Ideo voluntas duo
bus vltimis p̄ceptis ꝯpeſcitur
ne cupiam⁹ vxorē ꝓximi. nec
res eius. Et ſic ſatis ſit precep
to triplicis dilcōnis ſcꝫ dei per
tria. ꝓximi p q̄nqꝫ. ⁊ ſui p vlti
ma duo. Deus eni math. xxij.
tria in gn̄e p̄cipit. videlicꝫ ſui
dilcōꝫ. dicendo. Diliges dn̄m
deū tuū ex toto corde tuo. dile
ctōnem proxi. ibi ⁊ proxim
tuū. dilcōem ſui. ibi ſicut te. id
ē ſicut te debes diligere. ¶ In]
grediendo igitur decalogum
notand̄ Primo ſm tho. i. 2. q.
. c. ꝙ decalogus tanq̄ capita
lia queđ p̄cepta otinet oīa p̄
cepta alia vicꝫ legis natuālis
⁊ q̄ ſcriptura ⁊ ſapientes alij
tradidert. Secūdo nōnđ ꝙ q̄
dā p̄cepta ſm eūdem ibid̄ ſūt
affirmatiā. ut illa duo. Sab
bata ſanctifices. Habeas i ho
nore pntes. Alia ſūt negatiā.

ut omĩa alia octo ſcd'm eū· Ali
qđ tñ ſcd'm bōuentu· in· iij· di·
xxxvij· ē pl' affirmatiū q̄ ne
gatiū ut primū p̄ceptū· Affir
matiua ſemꝑ ligant nō ꝓ ſem
per id ē nō ꝓ omni tēpore ⁊ ho
ra· Negatiua vtroqʒ mō Tercō
nōndū q ſcd'm ioſephū q̄nqʒ
p̄cepta erāt in vna tabula· p
ma vicʒ quīqʒ· alia quīqʒ erāt
in alia tabula· ſʒ qꝛ due tabu
le erāt ɔtinētes totū decalogū
ſignificabāt q̄ duo mādata
ſcʒ dilcōis dei et proximi cōti
nerēt totū decalogū· ideo ſcd'm
aug' ſequēdo ſignatū nō lrām
p̄ma tabula ɔtinebat tria pre
cepta p̄ma deo ſeruiētia· ſecun
da ɔtīebat alia ſeptē ad prox
k imū ptinēcia· ¶ Eſt itaqʒ p
mū mādatū· Exod· xx· ſic poſi
tum· Ego ſū dn̄s deus tu' qui
eduxi te de t'ra egipti de domo
ſeruitutis nō habeb deos alie
nos corā me· nō facies tibi ſcul
ptile· neqʒ oēm ſilitudinem q̄
eſt in celo deſuꝑ ⁊ que in terra
deorſū· nec eoꝝ que ſūt in aq̄s
ſub terra nō adorabis ea neqʒ
coles· hoc p̄ceptū parti eſt af
firmatiū vicʒ· ego ſū dn̄s de'
tuus· ⁊ tripliciter ē negatiuū
vn̄ xp̄s exponit math· iiij· hoc
preceptū dicens dn̄m deū tuū
adorab ⁊ illi ſoli ſeruies ſcʒ cul
tu latrie· nā ſcd'm iero· in p̄ma
pte p̄cipitur cultꝰ latrie idē

honor deo debitus· p̄ceptū igi
tur hoc p̄mum cōtinet plura p
cepta pticularia que in· xxij·
capitulis ſequentibʒ recitabū
tur· q̄dā affirmatiua ⁊ quedā
negatiua· Cū em̄ a dn̄o deo ha
beamꝰ tria aīam· corp'· ⁊ res:
iuſtiſſimū ē ut ei ſeruiamꝰ iſtis
⁊ deū ſic colamus· Pmō ſcd'm
aug'· in enchiridiō· deus coli
tur optime· fide· ſpe· ⁊ caritate·
quibus aīa deū colimꝰ· Secū
do debemus colere corpe p ado
racōez· Tercō rebꝰ per oblacō
nē· decimā· et ſilibus· Alia ps
p̄cepti eſt negatiua tripliciter
Fuerūt em̄ quidā q̄ coluerunt
plures deos ſine inſtitutione
ymaginū vicʒ ſolem lunam ⁊
ſidera· cōtra quos dicitur nō ha
bebis deos alienos· alij colue
rūt ſub ymaginibus plures de
os· contra quos dicitur· nō fa
cies tibi ſculptile ⁊c· non tñ ta
les coluerūt ymagines ſʒ yma
ginata· ſicut nos hodie vnum
deum· alij ipſas ymagines ado
rauerūt ⁊ aliq̄d diuini eis at
tribuerūt· Contra quos cōclu
ditur non adorabis ea neqʒ co
les· vn̄ omnis ſuperſticō in hoc
puncto prohibetur· Item hic
prohibētur quedā capitalia
vitia ꝓut ſūt mortalia Primo ſu
pbia· nā dic· tho· 2· 2· q· Clxij·
ar· v· Qđ humilitas ꝓprie reſ
picit ſubiectōem hoīs ad deū

⁊ ecōuerſo ſupbia defectū h⁹
ſbiectionis ſm ſcʒ ꝙ aliquis
extollit ſe ſup id qđ eſt ſibi ꝑ
fixū ſm đinam regulā vel men
ſurā qua menſus eſt nob deus
vñ eccīaſt.x. Supbia hoīs
eſt apoſtotare a deo. vbi etiaʒ
inobediētia nōtur. Secūdo ꝓ
hibetur hic accidia quā tedet
diuini obſequij ⁊c.

Capitulū ſecundum.

Circa primū ꝑceptū
pticulare vicʒ de tenē
da verā fide que ſb ꝑ
cepto cadit. mar.vl. Qui credi
derit ⁊ baptizatus fuerit ſaluus
erit. Qui vero non crediderit
cōdēnabitur: Tria pͥncipalit
ponētur. Primo q̄ ⁊ quot cre
denda ſint ſimplici xpiano. i.
non hn̄ti curā aīaꝝ. nec offici
um docendi publice ſcripturā
ſacrā. Secūdo quō ⁊ qualiter
credere debeam⁹ credēda. Ter
cio quotuplices hoīes. ꝑceptū
a hoc transgrediantur. ¶ Quā
tū ad pͥmū nōndū. ſm tho.2.2.
.q.2.ar.viij. ⁊ ſm alios docto
res ꝙ cuilʒ ſimplici ſuffic. ad
ſaluteʒ credere explicite ea q̄
ꝯtinētur i ſimbolo apl'oꝝ ⁊ qꝛ
ibi articuli cōmūes cōtinētur
ordiate breuiter ⁊ vtiliter. Id
circo ſtatuit eccīa tales eē cre
dendos a ſingulis. ⁊ addiſcē

dos eſſe. Et ſunt numero.xij.
articuli ꝯſiderādo auctores eo
rū qui fuerūt duodecī apl'i ſʒ di
ſtiguēdo ſm credita ſūt.xiiij.
ſcʒ ſeptē de đinitate. ⁊ ſeptem
de hūanitate. qꝛ fides vidʒ ea
ī quibʒ felicitabimur. Eſt aūt
vita eterna. ut đr ꝑ xp̄m. io.x
vij. ut cognoſcant te ſolū verū
deū ⁊ quē miſiſti iheſum xp̄m
Primus igitur articulus reſpi
cit vnitatem diuine eſſentie.
Secundus patrem Tertius
filium. Quartus ſpūm ſāctum
Tres alij cōcernunt opacōeʒ
dei ad extra q̄ ad triplex op⁹
pͥmum nature. ibi. creatorem
celi ⁊ terre. ſecunđ op⁹ eſt gra
cie. Credo eccīam ſcām catho
licam ſcōꝝ ꝯmūionē. remiſſio
nem pccōꝝ. ⁊ ſub hijs cōtinē
tur oīa ſacrā. terciū glorie.
carnis reſurrectionē. ⁊ vitam
eternam amen. Septem de
humanitate ſūt. Primus. con
ceptus de ſpūſācto. Secūd⁹
nat⁹ ex maria virgīe. Terti⁹
paſſus crucifixus mortu⁹ ⁊ ſe
pultus. Quartus. deſcēdit ad
inferna ſcđm aīam. Quintus
reſurrexit a mortuis. Sextus
Aſcendit ad celos ſedʒ ad dex
teram patris ōmipotētis. Sep
tim⁹. inde venturus eſt iudica
re viuos ⁊ mortuos. ¶ Hos b
articulos ſic ſcire ordinate.
ſic diſtinguere et enumerare

non ē neceſſariū cuilibꝫ ſimpli
ci fideli ſꝫ ſufficit ⁊ exigitur· p̃
mo ꝙ credat itelligat ⁊ aſſen
tiat in genere ⁊ implicite oibꝫ
que credit eccīa catholica ⁊ ꝙ
nulli articulo explicite diſſen
tiat· ⁊ ſic ſimplices oīa credūt
licꝫ implicite ſolum· que maio
res credunt inq̈tum maiores
adherēt doctrine diuine· ſic eī
ſcd̄m greḡ· ſup iob· i· Boues
arabant ⁊ aſine id ē ſimplices
paſcūtur iuxta eas· vñ apl'us
·i· cor̃· iiij· Imitatores mei eſto
te ſicut ⁊ ego xp̄i· Secūdo exi
gitur ꝙ quis in ſpē cognoſcat
illos articulos ⁊ explicite· ſeu
iſta de quibus feſtiuatur in ec
cleſia in feſtis principalibus
anni· vnde dicit tho· vbi prius
ar· vij· poſt tēp9 gratie reuela
te: tā maiores q̈ꝫ minores tenē
tur hr̄e fidē explicitam de xp̄i
miſterijs p̄cipue q̈ꝫtum ad ea
q̄ cōmuniter in eccīa ſolēniſan
tur ⁊ publice ꝓponūtur· ſicut
ſunt articuli incarnacōis ut ſu
pra· Et qꝛ ut dicit thō· vbi ſup̄
ar· viij· Miſteriū xp̄i expli ci
te credi nō pōt ſine fide trinita
tis q̄ in miſterio xp̄i hic cōtine
tur utputa ꝙ filius dei carnem
aſſumpſerit ⁊ p gratiā ſpūſſan
cti mūdū renouauerit· Et iterꝫ
de ſpūſācto cōceptus fuerit ido
poſt tēpus grt̄ie diuulgate te
nētur omnes ad explicite cre
dēdū miſteriū trinitatis· ⁊ etiā
ōnes q̄ renaſcūtur in xp̄o hoc
adipiſcuntur p inuocacōeꝫ tri
nitatis ſm̄ illud math· vltio·
Eūtes in mūdū vniūſū docete
oēs gētes baptiſātes eas ī no
mine pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpūſſcī hec
tho· ¶ Hic declarat de articul' c
lati9 ioh· kunſeym tractatu de
erudicōe ↄfeſſoꝝ ſic Tenetur
inquit ſimplex ut in ſpetie cog
noſcat ⁊ credat articulos ſeu
iſta de q̄b9 feſtiuatur in feſtis
principalibus anni· Tenent'
enim tales iuxta illō quod ce
lebratur in feſto trinitatis cre
dere ꝙ tres perſone in diuinis
ſunt vnus deus creator omniū
rerum· in cui9 trinitatis ſeu p
ſonarum nomine baptiſātur
Itē tenētur credere ſm feſtum
natitatis xp̄i ꝙ filius dei natuſ
ē ex virgīe maria· Itē cir̄ paraſ
ceuē ꝙ xp̄s ſit paſſus ꝓ nobis
mortu9 ⁊ ſepultus· Itē cir̄ pa
ſcha ꝙ reſurrexit ⁊ ꝙ reſurge
m9 vere· Itē cir̄ aſcēſionē ꝙ aſ
cēdit in celū· cir̄ pēthecoſtē cri
ſtū miſiſſe ſpūm ſāctū aplis ⁊
eccīe· Rō vna eccīa ſit ex̄ quā
nō ē ſal9· ⁊ vnū caput eccīe in
terris· cir̄ corpis xp̄i feſtum ꝙ
xp̄s vere ↄtietur in eucariſtia
Et cōſequēter ſacramē· pn̄ie ⁊
oia alia ſacr̄mēta in medicinā
a xp̄i paſſiōe nob̄ effluxa· Cir̄
feſtū oīm ſāctoꝝ ꝙ fiat finale

iudiciū. Reſurrectō mortuoꝝ
Remuneracō bonoꝝ in eterna
btitudine in regno celoꝝ. ma
loꝝ puńio in eterna dānatio
ne in iferno. ⁊ p ↄſequēs ꝙ bo
na ſunt facienda ⁊ mala cauē
da. Hec ſūt que quilibꝫ fidel̄
adultus explicite credere tene
tur. ⁊ aſſenſus dꝫ eſſe reſpectu
oīum articuloꝝ ⁊ credendoꝝ.
ut pͥmo tactū eſt. ſꝫ apphenſio
in ſpē. non eſt ñ eoꝝ q̄ iam ſūt
d ſecūdo enumeāta. ¶ Racō aūt
dictoꝝ eſt ſm bonauen. in. iij.
circa diſt. xxvij. quia ſi ali
q̄s excuſaretur de infimis ſeu
ſimplicib⁹ a talibꝫ credendis
explicite in ecc̄ia. hoc maxime
eſſꝫ ex ignorantia. ſꝫ hoc non.
cū articuli tales ſint de tā mai
feſtis ꝙ nō pn̄t latere ſine cul
pa. Sūt enim aliqui articuli
tam manifeſti. ꝙ nullus xp̄ia
nus hn̄s vſum racōis ignorat
eos ñ oīno negligat. ⁊ ↄtem
nat dei cultū ⁊ ſalutem ꝓpriaꝫ
⁊ p ↄn̄s taliū ignorantia non
eſt ſine culpa. niſi forte quis
excuſaretur de illoꝝ noticia p
defectum doctoris. vel p breui
tatem vite. poſt icep̄tū vſum
rōnis. vel p imbecillitatē vſus
rōnis. nam ꝓpter vltimū hoc
dicit ſco. in. iij. d. xxv. non req̄
ritur in quolibꝫ nec̄cario. etiam
ꝓ ſtatu iſto. ꝙ oēs iſtos arti
culos explicite ⁊ diſtincte cre

dat. q2 deus nullū obligat ad
ipoſſibile extr̄ de re. iu. li. vi. ne
mo eni pōt ad ipoſſibile obli
gari. ⁊ ideo ſi quis rudis eſt.
qui non pōt ↄſiderare quid ſit
natura. ⁊ quid pſona. non eſt
nec̄cē ꝙ habeat actū explicitū
de articulo ptinēte ad nature
vnitatem ⁊ pſonaꝝ trinitatē
diſtincte. ſicut hn̄t clerici l̄rati
ſꝫ ſufficit ſibi ſi non pōt hmōi
diſtictionem intelligere quia
nec t̄minos. ꝙ credat ſicut q̄
libet credit vſum hn̄s racōnis
hec ſco. nō tn̄ videtur aliquis
tam groſſus vtens racōe qui
non poſſit aliqualiter manu
ductionib⁹ ⁊ exemplis ad mi
ſterium trinitatis intelligē
dū aptari. ¶ Dicitur etiā ſecū e
do niſi quis excuſetur ꝓpt̄ bre
uitatem vite vnde querit Alti
ſidiorenſ̄ in. iij. ſuo mat̄ia de
fide. in quo inſtanti primo hō
teneatur credere ſub pena pri
uacōis caritatis dabilis. Et po
nit caſum ꝙ puulus ſtatī poſt
baptiſmū deferatur ad paga
nos. ⁊ ibi moret̄ vſqꝫ ad ad
ultā etatē. Rn̄det ꝙ ſm apl̄m
Inuiſibilia dei a creatuā mun
di. p ea q̄ fcā ſūt intellecta con
ſpiciūtur. ergo ad hoc ꝙ aliq̄s
credat oportet ꝙ prius conſi
derꝫ viſibilia. ⁊ ↄſ̄erat illa ſue
cāe. ſed ad oīa iſta exigitur
tpis tr̄ctus. ideo ipoſſibile eſt

p ſe q̄ aliq̄s in primo inſtanti
vſus racōis credat· nullꝰ aūt
tētur ad īpoſſibile p ſe· vn̄ nul
lus tenetur credere in primo i
ſtāti etatis adulte· Judex eni ſe
cularis dat inducias ad credē
dum in ſe· ſꝫ quātum p̄ciſe tem
pꝰ deꝰ det ad huiuſmōi delibe
racōem nullus ſcit niſi deus· Ex
quo patꝫ q̄ hoc argumētū nō
valet· iſte ē adultus ⁊ nunq̄
credidit in deū ⁊ ſic decedit er
go dānabitur· Racō eſt q̄ nū
q̄ fuit in hora vel mora creden
di ⁊ ideo iudicatur ut puulus
donec tēpus deliberacōis fueit
elapſū hec ibi· Dicitur eciā no
tāter· niſi quis excuſaretur ꝓp
ter defectū doctois· vnde dicit
tho i· iij· di· xxv. Si q̄s de miſ
terio incarnacōis credēdo vel
huiuſmoi inſtructorē nō ha
beret ei deus reuelaret niſi ex cul
pa ſua remaneret· vn̄ explica
cio eoꝝ que ſunt de neceſſitate
ſalutis· vel diuinitus hoi ꝓui
deretur p predicatorem fidei
ſic patꝫ de cornelio actu· x· vel
p reuelacōnem qua ſuppoſita
in ptāte liberi arbitrij eſt ut in
actū fidei exeat· Idē etiā ponit
· 2· 2· q· ij· ar· vij· vbi recitat exē
plum famoſum· Rō etiā refert
vincentiꝰ in ſpeculo hiſtoriaꝝ
li· xxiiij· c· Clxxij· Nā in oſtan
tinopoli quidā laminā aureā
inueit ⁊ ſub ea viꝝ iacentē cū
hac ſcriptura· xp̄us naſcetur
ex virgīe maria ⁊ credo in eum
ſub cōſtantini ⁊ hyrene tēpoi
bus· O ſol iteꝝ me videbis p
tunc autē hyrena ſiue helena
mater cū filio ſuo ſcꝫ oſtātino
imperauit· ¶ Tercō etiā opor
tet quēlibꝫ ſimplicē interdum
explicite credere articulos nō
exp̄ſſe otentos ī ſimbolo apſo
rum· puta cū ecc̄ia condemnat
aliquē articulū cōtra hereticos
i certa terra· vnde ſcōm tho· et
ſco· i· iij· Si ſit aliquid quod
credēdum ē q̄ tn̄ cōmuniter
non predicatur i ecc̄ia· ſꝫ ꝓpo
nitur ſpālīter in vno loco de
nouo non eſt illud neceſſariū
ſimplici credere firmiter· Illi
tanq̄ vero adherendo· ymo
neceſſariū ē magis illi nō ad
herē quouſqꝫ ſciat illud credi
ab ecc̄ia tanq̄ verū· Et ſi hoc
ſibi cōſtiterit tenetur illi firmi
ter adherere· Sicut in morali
bus qn̄ ſunt altricacōes de ali
quo pccō qn̄ eſt peccatū moꝛ
le· ut ſi vnus dicat expertus in
ſciētia q̄ nō licꝫ ſic mercari· ali
us dicit q̄ ſic tuciꝰ eſt ſic non
procedere quouſqꝫ veritas pa
teat aliūde Hic dic̄ ſco· in foꝛ̄
⁊ directe ocordat thō· Ex quo
patꝫ q̄ ſi quis inter hereticos
nutritur nullum habēs docto
rē catholicū ſi errat ī neceſſaio
credēdis nō in toto excuſatur

Rīcia aut nimis cito credit ali
cui errori. aut diuinum auxili
um non inuocat. aut ſuis pec
catis exigentibus īformatorē
hr̄e nō meruit. ut dic̄. altiſſidi
g orē. ¶ Scd̄o pn̄cipalit̄ ſcien
dū eſt. quō ⁊ qualiter credere
debeam⁹. deum colendo. Ubi
nōndum ꝙ modus fidei necā
rio eſt debite halēd⁹. videlicȝ
in corde p̄ aſſenſum. in ore per
verbum. ⁊ in ope p̄ p̄ceptorū
dei exercitium. Quo ad p̄mum
de credendo ī corde. Sciendū
ꝙ act⁹ hitus fidei eſt credere
ꝯnoſcere ſeu intelligere ⁊ fir
mit̄ aſſentire ac adherere hiꝭ
que lex xp̄iana nobis ꝓponit
credenda. Et ſic credere ſeu fi
des habȝ duo. ſcȝ apprehēſiōeȝ
ſeu ꝯgnicōnem. ⁊ aſſenſū ſiue
adheſionem. Et quidam pl⁹
habēt de p̄mo. quidā plus de
ſecūdo. oēs tamen fideles vtrū
qȝ hn̄t. ⁊ ſecūdū vicȝ aſſentiē
ſeu adherere eſt magis meito
riū q̄ꝫ p̄mū vicȝ ꝯgnoſcere ſeu
apprehendere. De primo nō
nunq̄ꝫ ſepe plus habēt lr̄ati. et
de ſcd̄o ecōuerſo ſimplices am
plius. patet illd̄. q2 ſimplices
firmius credūt nonunq̄ꝫ dc̄as
ſcripture q̄ꝫ lr̄ati. cuius ſignū ē
ꝙ ſimplices ſepe plus opibus
demōſtrāt ea que ſcriptura iu
bet q̄ꝫ lr̄ati faciant. ſi enim lr̄ati
firmiter aſſentirent. ⁊ perfecte
vtiqȝ in op⁹ exirent. Signū
enim magne fidei eſt qn̄ fides
cordis in opus exuberat p̄ ope
ra bona ex fide ꝓcedēcia. Si
gnum vero pue fidei ē. qn̄ mo
dicū redūdat ī virtutum exer
citia. Illa vtiqȝ quib⁹ ī ſpeāli p̄
fidē ē aſſencienḋ cōp̄hendun
tur in articulo ſymboli ut ſup̄
patuit. Secūdo eciā exigitur
ꝙ quis interdū fidē ꝓfiteatur
ore. vnde. rō. x. Corde credit̄
ad iuſticiā. ore aūt cōfeſſio fit
ad ſalutē. vbi ſm̄ glō. ¶ Cor h
de credē ſufficit ad iuſtificacō
nē. ſȝ oris ꝯfeſſio exigitur cum
q̄s ī martirio de fide q̄ritur qḋ
martiriū multi fugerūt corde
credentes. ſȝ ore damnabiliter
veritatem negātes. vnde. lu. ix.
Xp̄s ait qui me erubuerit et
meos ſermones huc filius ho
mis erubeſcȝ cū veneit in maie
ſtate ſua. Et math. x. Qui me
cōfeſſus fueit. cōfitebor ⁊ ego
eū corā patre meo. Dicit aūt
tho. 2. 2. q. iij. ar. ij. Confeſſio fi
dei eſt p̄ceptū affirmatiuū. iō
licȝ ſemp̄ liget. nō tamen p̄ ſp̄
ſȝ eſt necāria ad ſalutē in aliq°
loco ⁊ tpe qn̄ ſcȝ p̄ obmiſſio
nem hui⁹ ꝯfeſſiois ſubtrāhere
tur honor debitus deo. vel eti
am vtilitas ꝓximis impenden
da. puta ſi aliquis interroga
tus de fide taceret. ⁊ ex hoc cre
deretur vel ꝙ non haberȝ fidē

vel q fides nō eſſ vera· vel alij
p eius taciturnitatē auertere
tur a fide· In huiuſmoi eni caſi
b; cōfeſſio fidei ē de neccitate ſa
lutis· Itē dic· ibi· in caſu neccita
tis vbi fides periclitatur: qlib;
tenetur fide; ſuā ꝓpalare· vel
ad inſtructione; alioꝝ fideliū
ſiue cōfirmatione· vel ad repmen
dum infideliū inſultacōem. Si
tn̄ turbacio infideliū oriretur
de ofeſſione fidei manifeſta abſ
q; vtilitate fidei vel fideliū: nō
eſſ laudabile in tali caſu fidē
publice cōfiteri· vn̄ math· vij·
Nolite ſanctum dare canibus
neq; margaritas ſpergere ante
porcos· ne ouerſi dirupāt vos
Qd; ſi vtilitas aliqua fidei ſpe
retur aut neceſſitas aſſit: ōtēp
ta turbacōe infideliū debet hō
fide; publice cōfiteri ſcd; illud
math· xv· Sinite illos ſc; tur
bari ceci ſūt ⁊ duces cecoꝝ· hec
ibi· Ad; quereres tenetur ne
aliquis ſb precepto martiriū
ſubire ꝓpter xp̄um S· thō· qd
libe· iiij· q· x· ar· ij· Illud qd hic
queritur nō cadit abſolute ſb
pcepto id ē nō ē pceptū abſo
lute ſic honorare parētes· Qd;
cadit ſub precepto ſcd; ipara
cōem aimi id ē in caſu· ſic ſc; q
hō habeat animū pparatū ad
faciend illud qd debitū reddi
tur ex aliqua cauſa occurrēte
Cū eni opus eſſ ⁊ hoc exigere;

ſal9 alioꝝ homo debet eſſe pa
ratus ad hoc faciēdū· p hūc nā
q; modū ſuſtinere martirium
ꝓpter criſtū cadit ſub pcepto
q; ſc; hō debet habere animum
paratum ut prius permitteret
ſe occidi q criſtū negaret vel
mortaliter peccaret· Et ſic etiam
relinquere ꝓpria bona cadit ſub
pcepto q debet eſſe paratus
aimus xp̄iani magis ſuſtinere
rapinam bonorum ſuoꝝ q cri
ſtū negare· vel mortaliter pecca
re· De hoc tn̄ multum ſecū cogi
tare ⁊ ad pticularia deſcendē·
an homo potius vellet tali vel
tali horribili morte plecti q fi
dē negare vel mortaliter peccare
cauere debent ſimplices pſerti
ne ſeipōs cogitādo vel alloquē
do tēptēt· ſufficit eni in genere
de hoc hr̄e bonū ꝓpoſitū ⁊ ſpā
re in dei gratiā q bene actui eſ
ſent ſi neceſſitas adueniret· in
neceſſitatis eni articulo multi
prius etiam in fide exigui repti
ſunt diuino aſſiſtente auxilio
martirium aioſiſſime toleraſſe
vn̄ thō· quodlib· i· q· viij· dic·
Cōtritus tenetur in generali
velle pati magis q cumq; pe
nam q peccare· ideo Anſelm9
libro de ſimilitudinibus dicit·
q aliquis debet magis elige
re eſſe in inferno ſine culpa q
in paradyſo cum culpa quia i
nocēs in inferno non ſentiret

penam. ⁊ pccõr in pādiſo nõ
gauderet de gloria. Et qꝛ con
tricõ non põt eſſe ſine caritate
p̱ quā oīa dimittunt̃ peccata
Ex caritate enim plus hõ dili
git deum q̃ ſeipſū. peccare aūt
eſt facere cõtra deū. puniri aūt
eſt aliquid pati contra ſeipſū
vñ caritas hoc req̃rit ut q̃libet
penā homo contritus p̄eligat
culpe Sʒ in ſpāli deſcēdere ad
hanc penā vel ad iſtam nõ te
netur. Quinymo ſtulte face
ret ſi quis ſeipm̄ vel aliū ſollici
taret ſup hm̄oi p̱ticularib⁹ pe
nis Manifeſtū eſt enim q̧ ſic
delectabilia pl⁹ mouent in p̱ti
culari ↄſiderata q̃ i cõi. Ita ter
ribilia pl⁹ terrēt. ſi in p̱ticula
ri cõſiderentur. Et aliqui ſunt
q̃ in minori tēptacõne non ca
dūt qui forte i maiori caderēt
Sicut aliq̃s audiens adulteri
um nõ incitatur ad libidinē
ſʒ ſi p̱ cõſideracõnē deſcendat
ad ſingulares illecebras ma
gis moueret̃. Et ſimilit̃ aliq̃s
non refugeret pati mortē pro
xp̄o. Sʒ ſi p̱ cõſideracõeʒ deſcē
deret ad ↄſiderādum ſingulas
penas magis retraheretur. Et
ideo deſcēdere i talib⁹ ad ſin
gulaia ē inducere hoīeʒ in tēp
tacõnem ⁊ p̄bere occaſionem
peccādi. hec thomas. Vtrū au
tem quis poſſit effici martir ſi
ne morte. Reſpondetur q̧ ſic.

ſex modis. de trib⁹ di. Bern.
triplex ē martiriū ſine ſangui
ne. ſcʒ parcitas in vbtate quā
habuit dauid. largitas i pau
p̱tate quā exhibuit tobias ⁊
vidua. Et caſtitas in iuuētute
qua vſus eſt Joſeph i egypto
Scõʒ gre. ec. triplex ē viʒ pa
tientia aduſ̕ſorum vñ dic. ſine
ferro martires eē poſſum⁹ ſi pa
tiētiā veracit̃ i aīo cuſtodim⁹
Cõpaſſio afflictoꝝ. vñ dicit.
oīs qui dolorem exhibʒ in ali
ena ncc̃itate crucē portat i mē
te. dilectõ inimicoꝝ vñ dic. fer
re cõtumelias. odientē dilige
re. martiriū eſt i occulta cogi
tacõe. ¶ Sed queitur an ha k
bens caritatē imp̱fectā poſſit ſu
ſtinere martiriū. hāc queſtio
nē mouʒ ſcūs doctor q̃ᵒ li. iiij.
. q. xxij. ſub hac forma. vtrum
aliq̃s abſqʒ p̱fecta caitate poſ
ſit ſe ad martiriū offerre. Rñ
det in opib⁹ virtutū duo ſunt
attēdenda. ſcʒ illud qᵒ fit. ⁊
mod⁹ faciēdi. Contingit aūt
idē factū qᵒ fit ſm aliquā p̱fe
ctam caitatē fiei etiā non ſolū
ab hn̄te p̱uam caitatē ſed etiā
a nõ hn̄te virtutē. Sicut ali
quis nõ hn̄s iuſticiā põt face
re aliqᵒ op⁹ iuſtū. Sed ſi at
tēdim⁹ ad modū faciendi. is
qui non habet virtutē nõ po
teſt opari ſicut ille qui habet
nec ille q̃ habet p̱uā ſicut ille

quí habet mágnam quí opa
tur faciliter ⁊ prompte ⁊ dele
ctabiliter quod non facit ille
qui car; virtute vel quí paruā
habet. Hic ergo dicēdum eſt
ꝙ hoc opus quod ē offerre ſe
martirio vel etiā martiriū ſuſ
ferre: pōt facere nō ſolū caitas
perfecta. Juxta illud iohā. xv.
Maiorem caitatem nemo ha
bet ut animam ſuam ponat ꝓ
amicis ſuis. ſꝫ etiā ímpfecta ca
ritas. vnde glō. ſup illud pš.
Dilexi mādata tua ſuper aurū
⁊ thopaſion dicit minima ca
ritas plus diligit dei legem ꝙ̄
milia auri ⁊ argenti ⁊ eadem
racōne ꝙ̄ omnia tpalia. Et qđ
plus eſt ille q̄ car; caritate ſe
offerre poteſt martirio ⁊ ſuſ
ferre ſcđ; illđ. i. corín. xiij. Si
tr̄ didero corpus meū ita ut ar
deam caitatē autē non habea;
nihil mihi prodeſt. Sed cari
tas pfecta hoc facit prōpte ⁊
delectabiliter ut pat; de laurē
tio ⁊ víncentio qui ín tormen
tis hilaritatem oſtēderūt. hoc
aūt non poteſt facere caritas
ímpfecta vel etiam ille qui cai
tate car;. hec thō. Q; an expe
diat ímpfecto ſe ſbicere ſpōte
martirio. R. ꝙ niſi ōimitus q̄s
ſit motus: hoc incautū ē Et ta
les in mag̃ multitudine repiū
tur fidē negaſſe ut pt; per euſe
bium li. vi. eccīaſt. hiſ. c. xxx.

Tercīo exigitur ut fidē q̄libet
fateatur ope. ſi vult ad vitā i
gredi ⁊ meritorie agere. nā fi
des ſine opib⁹ mortua ē iaco
bi. ij. Et ſi vis ad vitam íngre
di ſerua mandata. vbi thema.
¶ Tertio principaliter viden l
dū eſt quot genera hominum
p̄ceptum de fide tranſgrediun
tur. Sunt aūt quiq;. Primo
fidem addiſcere negligentes
nam ín decretis p aug⁹. de cōſe
cra. di. iiij. Statutū eſt ꝙ pa
trini tenētur filios docere ſym
bolum apoſtolorꝫ Et racō ē ꝙ
ibi ea vel pauloplura otinētur
ꝙ̄ quilibet credere teneatur ⁊
ordinate ibi articuli ponūtur
⁊ memorie facilius imprimun
tur. Tenentur ínquā diſcere
neſcientes niſi excuſarētur ut
ſupr̄: ímbecillitate íngenij. ca
rentia doctorum. aut ꝓpinqui
tate pueritie. Secūdo in fide
dubitantes nā tales dicuntur
heretici qui dubitant de fide ca
tholica ut pat; auctoritate ex
tra de hereticis li. v. ¶ Vbi di m
citur dubíus in fide ínfidelis ē
nec eis omino credēdum eſt
qui fidem veritatis ígnorant
hec ibi: non credēdum dicit ap
paratus id eſt teſtimoniū eo
rum non recipiēdū. Et patent
illa de thoma ioħ. xx. cui criſt⁹
Noli eē incredul⁹ ſꝫ fidelis. vn
⁊ didim⁹ đ: idē ꝙ dubitauit

Racõe etiã patȝ· q̄ꝛ dubitans
nõ eſt ĩ fide· eo q̄ꝛ nõ aſſentiat
alicui articulo certo vel oĩbus
Et qui nõ eſt in fide ẽ contra fidẽ
ſm illõ mat. xij· et luc. xi· Qui
non eſt mecum contra me eſt
Sic apli fuerũt tpe paſſiois
xpi licet ꝯfirmati fuerint ĩ ad
uẽtu ſpũſſancti. nã glõ· ſup
illud pš· Ego ꝯfirmaui colum
nas eiꝰ dicit Aplos qui ĩ paſ
ſione titubauert Idem dicere
videt̃ beatus Augꝰ. ſatis ex
pſſe li· de origie· Ad venãtum
vbi dicit· latronẽ bene de xpõ
et aplõs male de xpi diuĩtate
ſenſiſſe. Tercĩo pſumptuoſe fi
dei articulos ſcrutari volentes
Sicut Augꝰ · añ ꝯuerſiõem
fecit: contra illud ecc̃· iij· Altio
ra te ne queſieris: et fortiora te
ne ſcrutatꝰ fueris et q̃ ſcrutator
ẽ maieſtatis opprĩmetur a glo
ria. vñ bernar: fidẽ ſcrutai pre
ſũptuoſe temeritas ẽ. credere
pietas eſt. noſcere vero vita
n eterna ẽ· ¶ Quarto fidem ore
negãtes licet corde teneant ta
les mõꝛliter peccant· ut ſupra
patuit· q̃les fuert̃· Nicodemꝰ
Joſeph ab aromathia· et mł
ti principes iudeoꝝ in xp̄m cre
dẽtes· ſȝ ne extra ſynagogam
eicerẽtur eũ non fatẽtes. de q̃
bus habetur Joh· xij· peccaue
rũt ei mortaliter· dic̃· ibi nico.
de lira. q̄ꝛ pñcipes erãt qui plꝰ

tenebãtur fidẽ aſtruere· et q̄ꝛ
erat de nccitate ſalutis xp̄m cõ
fateri ibi· et ut ibidẽ dꝛ dilexe
rũt gloriã hominũ magis q̃
gloriam dei. Nã ut dicit Tho·
·2·2·q· C· xxxi· quãdo quis glo
riã ſuã pfert teſtimonio dei ſi
cut cõtra pfatos principes di
citur· Similiter et pe·ter pecca
uit mortaliter negando xp̄m
ut probat thomas ĩ qõli. ſuis
¶ Quĩto heretici et ipꝭ creden o
tes· eoꝝ defenſores. receptores
et fautores· Omẽs iſti q̃nqȝ eti
am fuẽt excõicati q̃n vitiũ eoꝝ
ĩ aliquẽ actum· exteriorem pu
blice vel occulte progreditur
ut plura iura expſſe dicũt·

Terciũ Capitulum·

Secũdo ſpes cadit ſub
precepto ut dicit ſã·
tho· 2· 2· q· xxij· arti· i·
vñ Jere· xvij· maledcũs q̃ cõfi
dit in homine· et ponit carnem
brachium ſuum· et a dño rece
dit cor eius· vnde ſpe etiã coli
tur deus corde q̄ꝛ procedit ab
hitu infuſo. ¶ Eſt aũt ſpes vt a
dic̃· Mgr̃· in 3· diſ. xxvi· certa
expectacõ future beatitudinis
veniẽs ex dei grã· et meritis pre
cedẽtibꝰ· Hic aũt tria pricipa
liter ſũt videnda· Primo q̃ pñ
cipaliter ſperare et appetere de
beamꝰ. Scdo quõ cõtra hoc
mãdatum excedãt deſperãtes
Tercĩo quõ pſumentes. Circa

p̄mū ꝓ intellectu habitus ſpei
⁊ exercitio eiꝰ actꝰ ē ſciēdū ꝙ
actꝰ huiꝰ ſecūde virtutis ē ꝯfi
dere firmiter vel certa ꝯfidētia
quā quilibet dꝫ hr̄e qn̄qꝫ in a
ctu ſꝫ ſemꝑ in habitu de hoc ꝙ
eternalit̄ ſaluetur. q̄ ꝯfidētia
dꝫ inniti ex vna pte ſuꝑ diuina
grā ⁊ mīa cui debet ꝯfidere ꝙ
ip̄m ſaluabit ⁊ ex alia pte ſuꝑ
ꝓprijs meritis q̄ ad hoc vult ha
bere ḡtia adiutrice· dꝫ ei firmit̄
ꝓponere in corde ſuo ꝙ pecca
ta vitādo et bn̄ viuendo velit
mereri vitā eternā qꝛ ſine hoc
ꝓpoīto eſſet magis p̄ſūp cō q̄ꝫ
ſpes· ſic ſūt q̄ ꝯfidunt fatue ꝙ
ſaluabūtur ⁊ tn̄ nihil face᷑ vo
lūt vel dimittere ꝓ ſalute ſua
b Illa aūt q̄ ſūt ſperāda ⁊ deſi
derāda qꝛ nō poſſumꝰ v̄tute ꝓ
pria ꝯſeq̄ demꝰ ea petere a d̄o
Et iſta ſb̄ nūo ſeptuplici enu
merantur breuit̄· vtiliter· et de
uotiſſime math· vi· in oracōe
dnica in q̄ ſcd̄ꝫ tho· 2· 2· q· lxxx·
iij· ar· ix· Inuocāmꝰ primo deum
rememorādo quis ē qꝛ pr̄ nr̄
puta fideliſſimꝰ· pijſſimus· di
tiſſimꝰ· ſūmꝰ· ⁊ prudētiſſimꝰ·
pater in quā· creacōe· gubna
cōne· redēpcōe· gratificacōne
⁊ glorificacōe· ſed vbi ē· in ce
lis ſpālio͛i effectu ⁊ ſūma poſ
ſeſſione· primū igitur dicitur
pr̄ nr̄ ut nihil diffidamꝰ· Se
cūdum additur in celis ut cor
ſurſū habeamꝰ· poſt hoc ſeptē ꝑ
ordinē petimꝰ· vbi ſic eſt ordo
ita ⁊ dig̃tas ſeptē bonoꝝ· peti
mꝰ eīn primo· Scīficetur no
mē tuū id ē honoīficetur ⁊ lau
detur· ut memoria tui nōis
quo deus nr̄ ⁊ pr̄ diceris ſemꝑ
⁊ vbiqꝫ in reuerētia habeatur
⁊ hoc ī cūctis opibꝰ pn̄cipali
ter demꝰ intēdere· Et perfectiſ
ſime fiet in patria vbi memo
ria ꝯ fecūdabit̄· ītellectꝰ vni
etur ⁊ volūtas amore āplexa
bitur· nō aūt ſic petitur ſcd̄m
augꝰ· in ſermone dn̄i in mōte
quaſi nō ſit ſcāctū nomē dei ſꝫ
ut ſcāctū habeatur ab hoibꝫ id eſt
ita innoteſcat illis dn̄s ut non
eſtimēt aliq̄d ſcāctius qd̄ ma
gis offendere timeāt· ſꝫ qꝛ ꝑfe
cte in nob̄ ſcīficari non pōt no
mē pr̄is niſi in pr̄ia tuto loco·
ideo dicimꝰ ſecundo adueniat
r̄gnū tuū· Eſt aūt ſola debita
via ad hoc regnū ut voluntas
dei impleatur q̄ p̄ceptis inote
ſcit clare· Ideo· iij· dr̄ fiat volū
tas tua ſicꝫ ī celo ⁊ ī t̄ra· ad hec
aūt p̄cepta ꝯtinuāda meitoie
neceſſariꝰ ē pāis ⁊ ſb̄ſidiū tā
corpis q̄ꝫ aīe qd̄ petimꝰ· iiij· di
cēdo· panē nr̄m quotidianū ⁊c̄
Et hec q̄tuor ſūt bō poſitiua reſi
dua ſūt liberacōis a mal̄ q̄ ſūt
tria· p̄mū ⁊ peſſimū ē culpa p̄
terita ꝯtr̄ quā dicimꝰ· dimitte
nob̄ ⁊c̄· tcīm ei ad penā et̄nā

ad irā dei·⁊ ad multa alia ma
la ſuſtinenda· Secūdū eſt fu
turū malū·in qḋ incidere poſ
ſumus inclināte temptacōne
contra qḋ dicimꝰ·⁊ ne nos in
ducas in temptacōem. Ultīo
petimꝰ·libera nos a malo·pe
ne ſcȝ ⁊ ab oīni qḋ pōt īpediē
ſeruitiū dei· Amen·idē fiat op
C tamꝰ· ¶ Sed nōndū· ꝙ orō
qn̄ ē in ꝑcepto ſm tho·in diu
ſis locis·ut in·iiij·di·xv·⁊·2·2·
·q·lxxxiij· Primo ad horas ca
noīcas tenētur miniſtri ecc̄ie·
ꝙ medij ſunt int̄ deū ⁊ popu
lum·ꝙ nutriuntur a populo
⁊ ꝙ ad eucariſtie ſacrm̄·dn̄t
eē diſpoſiti amplꝰ·vnde bn̄fi
ciati ⁊ in ſacris cōſtituti·⁊ reli
gioſi ꝓfeſſi ad horas tenētur·
Secūdo quilibȝ tenetur inter
dū ꝑ ſe orare·⁊ ſibi ꝓcuare bo
na ſpūalia.que nec marie vir
gini data ſūt ſemꝑ ſine oracōe
ꝑſerti tn̄ ad hoc tunc aliquis
tenetur.qn̄ aliquis grauiter
tēptatur·nec aliter pōt adiu
uari· Tercō ꝓ proximo·i caū
ſue ncc̄itatis·quo ꝑ aliū non
iuuaretur in tēptacōibȝ ſuis i
mōelibȝ me ſciēte hoc·⁊ cū nec
ſe alio mō iuuare poſſȝ. Tunc
eni locū hȝ illḋ ambro·paſce
fame ſcȝ ſpūali morientē·ſi nō
paviſti·occidiſti·ſȝ hoc diffici
le ē ſcire Quarto dn̄icis diebȝ
⁊ in feſtis ꝑcipuis ad ꝯformā

dū ſe miſtris ecc̄ie·hoc ſnialiṫ
tho·ſuꝑ·iiij·di·xv· ¶ Qnto qn̄ D
quis vouit aliquid orare· Sex
to ſi ſatiſfactōȝ in pnīe ſacro·
ꝑ oracōem recepit ꝓ ſe· Sep
timo ſi ſatiſfactōem oracōnū
ꝓ alio ꝓmiſit. Octauo ex bn̄
ficio recepto in elemoſina ſpi
rituali vel corꝑali·ꝓ dante be
neficium·ſicut paupes pro di
uitibꝰ a quibꝰ elemoſinā reci
piunt·⁊ diuites pro clero·a
quo ſermonē ⁊ ſacra.recipiūt
niſi aliunde refundāt. Prefati
autē vltimi quatuor modi ſūt
ſaltem debiti·⁊ ſi non ꝑcepti
ſemꝑ quo ad oēs· Contra hoc
mādatū ſpei excediṫ· Primo ꝑ
deſperātes. ¶ Ubi ſciendḋ ſcḋȝ E
Tho.⁊ bonauen·ſuꝑ·2·circa
finē·ꝙ deſperatio nō eſt ſemꝑ
pccm̄ in ſpm̄ ſāctū· Aliquādo
eni aliqs deſꝑāt ſm bonauen·
ex puſillaītate·ita ꝙ in ipā de
ſꝑacōne non venit cōplacētia
ſȝ dolet ⁊ renititur cōtra ipſaȝ
⁊ ſic non eſt in ſpm̄ ſcm̄·quia
ex tali deſperacōne nō ꝓicitur
hō in profūdum. pōt eni hoc
ex vehemēti demonis tempta
cōne ꝓuenire·vel aliquādo ex
naturali infirmitate.ut ex ma
nia ut crebo cōtingit reꝑire in
feminis·vnde bonauen·ſuꝑ·ij·
dicit·deſꝑat aliqn̄ quis ex pu
ſillaītate.ita ꝙ in ipā deſꝑacō
ne non venit ꝯplacētia·ſȝ dolȝ

ꝗ remittitur ɔtra ipſā ꝗ ſic non ē pccm in ſpūm ſācū. hec i ſecūdo di. xliij. Eſt alia deſperacō q̄ quis deſperat diffinitie abſcondens ſe quaſi a fatie diuine miſericordie ſcʒ ꝙ cayn fecit q̄ dixit a fatie tua eicis me hodie et hoc ſimpliciter ē pccm in ſpiritum ſāctum ꝙ eſt in contumelia diuine miſericordie cui ſuā pfert iniq̄tatem ſicut ait cayn maior eſt iniq̄tas mea q̄ ut veniā merear. Ex hoc tñ nō iudicatur infidelis. aut ꝙ talis bñ ſentit de alijs. et male de ſe. aut certe ꝙ non eſtiat deū miſereri velle. Et tale pccm in ſpūm ſācū ſemp habet cō iūctā malitiam ꝑeo ꝙ qui ſic deſpāt in tali culpa vult vitam ſuā finire vñ tales deſpātiſſimi frequēter ſibi inferūt morte. Et thō. dicit ꝙ deſperacio inq̄tum deſperacō eſt ſpēs peccati in ſpūm ſāctum que nō proueīt ex hoc ꝙ aliquis neget remiſſionem peccatorꝝ. ſed remiſſionē peccatorꝝ quā fieri credit ut liberius vacet pcc̄is ſpōte a ſe abicit dū non vult tēdere i hoc ꝙ remiſſionem peccatorꝝ cōſeq̄tur. Cauſa aūt quare deſperacō eſt peccatū ſcʒ tho. vbi prius Quia oīs motus appetitiuꝰ cōformiter ſe habēs itellectui falſo eſt ſcōm ſe malꝰ ꝗ ecōuerſo bonꝰ de vero de deo eſtimato. Sed circa deū vera eſtimacō intellectus eſt ꝙ ex ipō prouenit hōi ſalus ꝗ venia pccōribus datur ſcʒ illud ezechiel. xviij. Nolo mortem peccatoris ſʒ ut cōuertatur ꝗ viuat. Falſa autē opinio peccatorum eſt ꝙ homini peccatori penitenti veniam deneget. vel ꝙ peccatores ad ſe nō cōuertat per gratiam iuſtificantem. Et ideo ſicut motus ſpei qui conformiter ſe habet ad eſtimacōem verā eſt laudabilis ꝗ virtuoſus. ita oppoſitꝰ motus deſperacōis qui ſe hʒ cōformiter eſtimacōni falſe de deo ē vitioſus et pccm. De cūdo peccant cōtra ſpem preſumētes. vbi nōndū ſm bonauēturā. Qō preſumpcō duplex ē vna ē de meritis. alia de impunitate. Prima eſt qua quis de meitis ſuis preſumit ꝗ eſt ſupbie. Secunda eſt qua quis pſumit de impunitate dans totum diuine miſericordie ꝗ auferens ei omino rigorem iuſticie ꝗ hoc eſt peccatū in ſpiritū ſāctum. quia claudit viam ad graciam ꝗ ad culpā aperit. Et ſm thomam preſumptuoſus non peccat ex hoc ꝙ miſericordiam dei nimis magnam arbitratur cum ſit infinita. ſʒ quia iuſticiam eius contemnit et in hoc etiā miſericordie derogat abutens ea ac ſi non eſſʒ iuſta

f

Et ut dicit .2.2.q.22.ar.2. pſūp
tio ideo pccm̄ eſt q2 ſicut falſū
eſt q̄ de9 penitētib9 nō indul
geat vel q̄ peccātes ad pniaȝ
nō reuocat. ita falſum eſt q̄ i
pccō pſeuerātibȝ veniā ↄcedat
⁊ a bono ope ceſſantib9 gĺiaȝ
largiatur. cui eſtiatiōi cōfor
miter ſe habȝ preſūpcōis mo
tus. ⁊ ideo preſūptio eſt min9
peccatū q̄ deſpatio q̄tomagꝰ
eſt ꝓpriū deo miſereri ⁊ pcere
q̄ punire. ꝓpter ei9 infinitam
bonitatē. Illud eni ſm ſe ↄueīt
deo. hoc aūt ꝓpter peccata nr̄a
vn̄ peccare cū ꝓpoito pſeueran
di in pccō ſub ſpe venie ad pre
ſumpcōem ptinet. ⁊ hoc nō di
g minuit ſȝ auget pccm̄. Pec
care autē ſub ſpe venie qn̄qȝ p
cipiende cū ꝓpoſito abſtinen
di a pccō. ⁊ penitendi de pccō
hoc non eſt p̄ſumpcōis ſȝ hoc
pccm̄ diminuit. q2 p hmōi vi
det̄ hr̄e voluntatē min9 firma
tā ad peccand. Ideo mḡr dic̄.
li. ij. di. 22. q̄ adam min9 pecca
uit. q2 ſub ſpe. venie peccauit.
hec tho. Caueant hic primo
inordinatā ſpē in quoſdā ſan
ctos ponentes. qui ſuiūt btē
barbare. katherine ⁊ ſimilibȝ
q̄ licȝ bn̄ fatiant hijs ſuiendo.
videant tamen. ut ſpē ſuam cū
executione dei vocacōnū ⁊ mā
datoꝝ roborēt. Secūdo caue
ant ſpē in hoīeȝ aliquē nimis
ponētes ſicut fatiunt parētes
interdū ꝓpter liberos. negotia
⁊ opa cōtra p̄cepta dei actitā
tes. contra quos dr̄ Jere. xvij.
Maledictus qui confidit in
hoie. ⁊ ponit carnē brachium
ſuum. ⁊ a dn̄o recedit cor eiꝰ
Caueāt tercō pniam ꝓcraſti
nantes. ⁊ ſic ſperātes tandem
cōuerti i fine quod difficile eſt
non impoſſibile propt̄ ſex. viȝ
propter infirmitatē v ſūratio
nis ⁊ volūtatis tardātē. ꝓpter
dolorē mētē ipedientē. propt̄
habitum vicōſum ad mala in
clinantem. propter timorem
mortis naturā terrētem. prop
ter familiam relinquendā per
ſtrepētem. ⁊ demonem tēptā
tem. Tertio peccant cōtra hoc
p̄ceptū orōnem dn̄icā ⁊ ſym
bolum aploꝝ nō addiſcētes.
q2 ibi ↄtinentur ſperanda.

Capitulū quartum

Tercio dilcō dei cadit
ſub p̄cepto. qua ſibi
ſuire debemus. De q̄
dilcōne p̄mo videbitur q̄ ſtri
cte p̄cipitur. ⁊ q̄ neccāria eſt
Secūdo q̄ utilis. Tercio qua
liter cadat ſub p̄cepto. Quar
to q̄ rationabiliter ⁊ cur pre
cipitur. Qn̄to quot modis cō
tra eam peccetur. Qn̄tū ad a
p̄mum q̄ ſtricte p̄cipiatur di
lectō. ptȝ p pluā. Nā exo. xx.
deū diligētibȝ ⁊ deū odiētib9

terribilis pena indicitur ⁊ pre
miū ꝓmittitur cū ꝑtꝰ primū p̄
ceptū imediate additur Ego
ſum dn̄s deꝰ tuꝰ fortis zelotes
viſitās iniq̄tate prm̄ in filios i
tertiā ⁊ quartā generacōez eo
rū q̄ oderūt me· ⁊ faciēs miſeri
cordiā in milia hijs q̄ diligūt
me ⁊ cuſtodiunt p̄cepta mea
Pria ps ut di· tho· z· z· q· cviij·
hꝫ veritatē de pena tpali q̄ filij pu
niūtur q̄ ſūt aliq̄d pn̄tū ⁊ ſic de
cogn̄tis q̄ ſepe viuūt vſqꝫ ad qr̄
tā gn̄acōem· Secūdo ſcd̄ꝫ ma
giſtrū in· ij· di· xxxiij· hꝫ veritatē
de filijs ⁊ cogn̄tis imitātibꝫ pec
cata pn̄tū Sꝫ· iij· nūq̄ intelligi
tur ꝙ filiꝰ vel aliꝰ puniatur· pe
na culpe vel eterna ꝑ pcc̄o alte
rius Secūda ps ptꝫ qꝛ ſepe to
ta terra vna meliꝰ hꝫ ꝑ ꝑfecto
i caitate hoie ut ptꝫ de Joſeph·
dauid· abrahā ⁊ de helia celū
b apiente ad pluēdū· Itē nec̄i
tas oſtenditur deu· vi· vbi ſic
dꝛ Diliges dn̄m deū tuū ex to
to corde tuo ⁊ ex tō aīa tua· ⁊
ex tō fortitudīe tua math· xxij·
Additur ex ōni mēte tua Erūt
qꝫ verba hec q̄ p̄cipio tibi ho
die in corde tuo ⁊ narrab ea fi
lijs tuis ⁊ meditaberis ſedēs in
domo tua ⁊ ābulans in itinere
dormiēs atqꝫ cōſurgēs· ⁊ ligab
ea q̄ſi ſignū in manu tua erūt
qꝫ ⁊ mouebūtur ante oculos
tuos ſcribeſqꝫ ea in limine ⁊

oſtijs domꝰ tue nō tn̄ debēt ad
lrām dic· glō· in manu corpali
ligari ſꝫ ſpūali id ē in ōni ope
adiūgi Ideo dꝛ q̄ſi· Alias ſicut
pharisei faceremꝰ ſi in manibꝫ
corporeis ea deferremꝰ nec ſcri
bere ad lrām in liminibꝫ ⁊ oſtijs
optꝫ ſꝫ in ōni egreſſu ad opus
debēt ſuari· nā ſm tho· dilectō
dei ⁊ ꝓximi dꝫ eē regula ōium
hūanorꝫ actuū Itē math· xxij·
Exiſtēs ſine veſte caritatis licꝫ
in nupcijs ſit ecc̄ie q̄ ad fidem
tn̄ ligatis manibꝫ ⁊ pedibꝫ proi
citur in tenebras exteriores vbi
erit fletꝰ ⁊ ſtridor dētiū· Itē c
·i· cori· xiij· Oſtēditur ꝙ nulla
eloquētia· nec ſciētia· nec mira
cula· nec elargicō elemoſinarꝫ
nec paſſio valet ſine caritate·
Si inq̄t linguis hoim̄ loquar
⁊ āgelorꝫ caritatē autē nō ha
buero factꝰ ſū velut es ſonās
⁊ cībalū tiniēs· Et ſi habuero
ꝓphetiā ⁊ nouerim miſteria ōia
ſcꝫ ſcripture ⁊ oēm ſciētiaꝫ· Et
ſi habuero fideꝫ ita ut mōtes
trāſferā· caitatē aūt nō habue
ro nihil ſum ſcꝫ qꝛ vita caitatis
careo Et ſi diſtribuero in cibos
pauperū oēs facultates meas
⁊ ſi trādidero corpꝰ meū ita ut
ardeā· caritatē autē nō habue
ro nihil mihi prodeſt· Item· i·
corī· vltīo Si q̄s nō amat do
minum ihesum criſtum ſit ana
thema ſcꝫ maledictꝰ ſcd̄ꝫ glō·

q̃ maledicetur in iudicio illa
maledictōe de qua math. xxv.
Ite maledicti ī ignem eternū
d ¶ Quātulis vero ſit dei dilcō
ptz ex ſeptē. Primo filiū dei cō
ſtituit caritas. quia miſit deꝰ
ſpm̄ filij ſui. in quo clamamuſ
Abba pr̄. Rō. viij. ⁊ galla. iiij.
⁊ ioh̄. i. Dedit hiis qui eū rece
perūt ptātem filios dei fieri qui
credunt in nomine eius. nā ca
ritas peccatorē de infinita di
ſtantia in quā cecidit p morta
le peccatum a deo in qua fuit i
regione longinqua filius pro
digus eleuat ad vniōnē cū pa
tre celeſti hoc enī gratie offitiū
eſt dicit Albertus. ij. de mirabi
li ſciētia dei. Secūdo facit me
reri quolibꝫ opere moralit̄ bo
no vitā eternā. aut eius aug
mentum. quia ſi filij ⁊ here deſ
ut dr̄ galla. iiij. ⁊ Rō. viij. Ter
cō facit q̃ per modica bō tpa
lia in caſu p deo data et ſic de
aliis tātū meretur q̄s quantū
alius p multa tēporalia data
ut patet de vidua cum duobꝫ
minutis miſſis ī gazophilatiū
luce. xxi. que criſti teſtimonio
plus q̃ omnes miſit. Et de ſā
cto petro qui licet modicum
reliq̄rit cū ait math. xix. Ecce
nos reliquimus omnia ⁊ ſecu
ti ſumꝰ te. q̄d ergo erit nobis
Rn̄dit amen dico vob̄ q̄ ꝯ. cen
tuplū accipietis ⁊ vitā eternā
poſſidebitis. nō enī ut dic̄. ſup
eodē greḡ. quātū ſed ex quan
to id eſt ex quanta caritate q̄s
dat deus pō derat tunc ſcꝫ qn̄
non adeſt facultas exterior.
Quarto facit interdū nihil ha
bētē de bonis exterioribus tātū
mereri de p̄mio eſſentiali quā
tum alius meretur qui multū
dat ut ptz in eo vicꝫ. qui ī pau
pertate exiſtens. ex magna ca
ritate vellet dare centum flore
nos ⁊ non pōt dare tantū ī ca
ſu pōt mereri ſicut qui cētum
florenos dat Exēpli grā pau
per nl̄ habēs in caritate tamē
exiſtēs ut duo quo ad gradū
qui pfectū aīm habet dandi
alteri mendico decē florenos
tātū meretur de p̄mio eſſentia
li quātum diues ex eq̄li carita
te dans actu. x. florenos. ſecū
dꝰ tn̄ p̄mium accidētale habebit
quia gaudebit de eo q̃ volun
tatē dandi habuit ⁊ q̃ dedit
⁊ paup mēdicus p eo interce
det. ſꝫ hec modica ſūt reſpectu
eſſentialis p̄mij qd̓ erit de cre
atore. hoc pbat ſnialiter ſcūs
thō. i. ij. q. xx. ar. iiij. ¶ Quīto e
impetrāt ⁊ meretur ſcientiā ma
gnā in pria ⁊ gaudiū. Hic q̃
ſi ſimplex vetula in caritate de
cedit. q̄ habꝫ caritatē ut quatu
or. Et mgr̄ in theologia ſi de
cedit in caritate ut duo. vetu
la habebit clariorē ⁊ perfectiorē

ſcientiam de viſis in deo q̄ theo
logus licʒ de habitibʒ ſcientifi
cis acq̄ſitis magr̄ plus habitu
rus ſit de ſciā · ſed hoc modicū
ē reſpectu ſcīe de deo immediate
habende · Racōne aſſigt tho · in
prima pte · q · xij · arti · vi · Quia
magnitudinē caritatis vie ſeq̄
tur in pria magnitudo lumis
glorie · Et magnitudinē luīs
glorie ſeq̄tur intimior vnio et
viſio diuine eſſentie · et q̄to intī
mi⁹ videtur de⁹ cū vnit̄ alicui
intellectui tāto plura ꝛ intēſi⁹
ſciet q̄s ea que relucēt in deo ꝛ
p oñs maior delcātio ſeq̄tur cū
maius gaudiū · Caritas eīn ſi
num cordis p̄mo aperit idē ca
f pacorem reddit · ¶ Sexto ca
ritas facit q̄ diligētibʒ deū om
nia coopant̄ in bonū rō · viij ·
Hijs celū eſt p̄miū infernus a
peccātis prohibitoriū ꝛ ſimilit̄
lymbʒ purgatoriū : bō tempa
lia ſuſtētamētum ꝛ oīs aduſi
tas lucrū p pacīētie meritū · qꝛ
dicit greg · nulla nocebit adū
ſitas ſi nulla dñetur iniquītas
nulla ei prudēti pōt adeē ma
la fortūa · qꝛ ut dicit boe · de cō
ſola · In ptāte eius eſt aduerſa
bñ vti ut proſpis · Septīo in
via facit omne op⁹ leue · iugū
eīn inquit xp̄us meū ſuaue ē cū
onus meū leue math · xi · ymo
finis precepti eſt caritas · i · thi
g mo · i · ¶ Tercio q̄liter cadat di

lectio dei ſup oīa ſb̄ p̄cepto vi
dēdū eſt · vbi nōndū ꝑut elici
tur ex varijs dictis ſcʒ thō · et
alioꝝ vidʒ q̄ tripliciter dilcō
dei intelligit̄ p̄cepta Primo pla
cibilit̄ ſeu fauorabiliter · ſecūdo
ordinabilit̄ · Tercio appciabili
ter · Primo dʒ diligi placibilit̄
ſup oīa ſic q̄ vel̄ deo bonū ꝛ cō
placētiā in hoc hēas ſine rlacō
ne ipi⁹ in qdcūqʒ aliud bonū
Pro cui⁹ itellcū nōnda ſūt ali
qua · p̄mo quid ſit diligere ſʒ ·
ſm phm in rethoica Eſt alicui
bonū velle ut diligere hoiem ē
ſibi bonū velle · Secūdo q̄d ſit
hoi bonū · ſʒ phs · i · eth̄ ꝛ · x · Fe
licitas ſua virtutes et ſcīe · et
hec nūq̄ obſūt ſibi q̄tū ē de ſe
ſiſit̄ cū bō tpalia ꝛ mala pene
deſuerīa ad v̄tutes · ¶ Tercio h
nō q̄ duplex ē dilcō i hoibʒ · q̄
dā ocupie q̄ vtilitatis nr̄e gra
ē puta cū aliq̄s diligit aliquā
rē ꝑpter ſe diligētē ꝛ ſic diligi
m⁹ aſinū capra cibū ꝛ ſilia qꝛ
vtilia nob̄ ad honorem ad delcā
cōnē vel ad cōmodū nr̄m cū ta
li dilcōe diligit hō ſe pn̄cipali
ter nō alīō · alia ē dilcō aicitie
puta cū q̄s diligit aliquē hoieʒ
ꝑpter ipm dilcm hoieʒ ut cum
q̄s vidʒ aliquē ſapiētē virtuo
ſū ꝛ hmoi ꝛ ſibi iſta vult inēē
ꝛ cōplacʒ in eis : diligit eum di
lectione amititie · Quarto nō
q̄ appie deo nihil bonū ē niſi id

quod ipē eſt vicȝ q̄ ē omnipo
tens omniſciēs miſericordiſſi
mus patiētiſſim⁹ ditiſſimus ⁊
ſilia nā ieiunare·orare. virtu
tes acq̄rere vicia vitare nō ſūt
deo bō licet corā nobis ⁊ ſint
honoiſica Quia bonoꝝ nr̄oꝝ
non indiget ſed nobis p̄ſata
bona ſūt ⁊ ꝑ ea coram nobis
gloificatur pr̄ qui in celis eſt
Ex quo patȝ quid ſit deū ſuper
omnia diligere q̄ ſibi bonum
velle vicȝ meditari velle ⁊ ↄpla
cētiam habere q̄ ē omnipotēs
ſapiētiſſimus, optim⁹ et ſilia
Et ſic amam⁹ ſecūdo amore vi
delicȝ amicitie nō ꝓpter aliud
nec relatiē ad aliud non autē
diligere debemus eum primo
amore ſcȝ ↄcupiē vicȝ ut veli
m⁹ ſibi bonum nīe q̄ nobis
dona dat q̄ tūc nos plus dili
gerem⁹·vnde Bern̄·li·i·de di
ligendo deū abſq̄ ītuitu p̄mij
diligendus eſt de⁹·verus eni
amor in ſeipō ↄtentus eſt Et
iterū licȝ deus ſit abſq̄ intuitu
premij diligend⁹ nō tn̄ abſq̄
premio diligitur·vnde quan
to quis purius diligit deū ꝓpt
ſe ⁊ quanto min⁹ habet reſpe
ctum ad ſe diligentē tāto deo
dilectio plus placet ⁊ ampli
us homo meret̄ Racō aūt qua
re ſic diligere debem⁹ deū ꝓ
ter ſe eſt·Prima quia niſi ſic
tūc nō diligeremus eum nobi

lioꝛi mō q̄ꝫ diligimus equum
aſinū ⁊ cē quibus bonum volu
mus ꝓpter nos Item naturali
ter mr̄ ſilio vult bonū ſepe ſine
omni reſpectu vtilitatis ꝓprie
ut in caſu quo ſili⁹ inueīs mo
reretur ergo plus tenemū deo
Item idem patȝ in amicis veris
ad quos exigitur ut non dili
gāt vtilitatis aut delectacōis
grācia ſed amicū ꝓpter ſe·Itē ex
periētia eſt q̄ q̄s diligit ꝓpter
ſe eum quē nunq̄ꝫ videbit vltra
mare exiſtētem, ut ſi audis de
probo milite in armis ⁊ virtu
tibus vis ſibi bonū ⁊ ↄplacē
tiam habes in eo licȝ nulla vti
litas tibi inde ſeq̄retur Cur er
go nō diligerem⁹ deū propt̄
ſe ſine omi reſpectu ad aliud
ab eo·Ex quo patet q̄ꝫ multū
merētur qui dei perfectiones
ſepe meditando ↄſiderāt ⁊ cor
de ſibi i hoc ↄplacēt·Optimuſ
ei actus ē diligere deū· ¶ Hic i
q̄ritur p̄io an deum diligere
poſſim ut det m̄ vitā eternam
ſeu celū·R̄n̄dꝫ nō ſed per plura
opa alia deo ſeruire poſſum⁹
propt̄ vitā eternā·Nam dif
ferunt ſeruire deo ⁊ diligere
ſicut genus ⁊ ſpēs·vnde opa
bō debeo facere plura ⁊ conari
implere alia precepta·et alia
propt̄ vitā eternā q̄ opa ta
lia bona ſūt vie ad celū· Sed
diligere deū nō debeo ut vitā

eternam mihi donet quia ſic ordinarem deum in creaturaȝ ⁊ in vtilitatem meam quod illicitum eſt Tum quia hoc eſt vti fruendis quod nunq̄ licȝ ut dicit Auguſtinꝰ p̄mo de doctrina criſtiana Tum quia ſic me principaliter quererē tum etiam quia deteriora debēt eſſe gratia meliorum ſcd̄ȝ pħm in politicis. q̄d hic non fierȝ Secundo queritur poſſum ne diligere deum propter beneficia que mihi dedit. Reſp̄odit tho. .2.2.q.xxvij.arti.iij. Si lȝ ꝓpter dicat cauſam finalem non debeo q̄ ſic vterer eo. Si aūt dicit cauſam occaſionaleȝ vel motiuaȝ poſſum ſcd̄m illd̄ pſ. Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificatiões tuas in eternum ꝓpter retributiõnem. Beneſitia enim que deꝰ nobis dedit velut caritatē dei facule nos accendere debent ad deū diligendum et occaſionem p̄ſtare. hec aūt queſtio ſic et precedens et ſimiles aut nunq̄ aut caute debent p̄dicari ſecularibꝰ

k ¶ Tertio queritur cur tam durum apparet ſecularibus deum a nobis non debere diligi ꝓpter beneſitia Reſp̄oſio ſcd̄m wilh. pariſieſem libro de virtutibꝰ Hoc fatiunt carentia doctorū realium ⁊ ignorātia ſecularium que prouenit ex eo q̄ ſe querūt non que dei ſunt q̄d caritas di nō facit ſȝ dilectio curua. Querūt ei homines nimis terrena. honores. diuicias. ⁊ ſimilia q̄ licet ſint minima bona tamen in eis contentantur. Similes pueris qui in piro plus amorem figūt q̄ in tota domo. Cōtra hunc modum diligendi deum peccāt directe quidam peccatores qui vellent q̄ deus nō noſceret peccata eorum vel ut ſibi peccata eorum placerēt cōtra quos i pſ. dicit dn̄s Exiſtimaſti inique q̄ ero tui ſimilis arguam te ⁊ ſtatuam contr̄ fatiem tuam. tales enim vellent deum non eſſe oiſcientem vel ſumme bonum. Et hoc eſt deū velle non eſſe deum quia ſcientia ſua ē deus met.

¶ Secūdo contr̄ hoc fatiunt odientes deum. vellent enim eum non eſſe iuſtum punientēȝ. ymo triſtātur q̄ iuſtus eſt ut faciunt eciam damnati dicit autem thō. .2.2.q.xxxiiij. q̄ odire deum inter omnia peccata grauius eſt quia in eo per ſe eſt auſio ab incōmutabili bono In alijs autem eſt auerſio p accidens. verum licȝ deus clare viſus a nullo poſſit odiri quia ſic i eo nec apparēs nec verum malum videretur. Tamen oditur a malis viſus in ſuis effectibȝ videlicet punitiõnis. Sic eni vides l

per croceū vitrz pulchrum ho
mnē iudicat pulchrū ⁊ bene
coloratum hoīez pallidum vel
croceū eē. Sic peruſi p penas
a deo inflictas eū iudicant cru
delem ſcd̄m illud pſ. ſuperceci
dit ignis ſcꝫ pcc̄i ⁊ malorum
effectuū ⁊ non viderūt ſolem
m ¶ Secūdo p̄cep tū de diligen
do deū ſup omnia debet fieri or
dinalit̄ ſic vicꝫ ꝙ nos ⁊ omnia
alia in deum referamus ⁊ ī ſuā
gloriā vltiate Ita ꝙ q̄cquid
diligimus volumꝰ agimꝰ ꝓp
ter deū ⁊ eius gloriam diliga
mus agamus ⁊ obmittamus.
quia tunc in oībus rebꝰ pluſ
diligimus deū q̄ res ipſas qn̄
ſuam gloriam in omnibꝰ que
rimꝰ vltiate qꝛ ꝓpter qd̄ vnū
qd̄qꝫ tale ⁊ ipſū magis.i.po
n ſterioꝛ. ¶ Et ſcd̄m hoc intelli
gi debet preceptū dilige domi
nūⁱ ⁊c̄ Qd̄ breuiꝰ ⁊ clarius ſic
exponit tho. tractatu de perfe
ctione ſpūalis vite Et ēmens
ſācti augꝰ. li. i. de doctrina xp̄i
ana nā dilectio eſt actꝰ volun
tatis q̄ ſig̃ficatur p cor qꝛ ſicut
cor ē principiū materiale om
niū motuum corpalium ita vo
lūtas q̄tum ad intēcionem fi
nis vltim̄ q̄ eſt obiectū carita
tis eſt principiū oīum actuū
quarumcūqꝫ potentiarꝫ q̄ mo
uentur a volūtate hec aūt ſunt
tres ſcꝫ intellectꝰ q̄ ſignificat̄
p mētem. vis appetitiā iferioꝛ
que ſignificatur h̄ p aīaꝫ. vn̄
ſcd̄m eam dicimur agere vitā
aīalem Et vis executiā exterioꝛ
que ſignificatur p fortitudiēꝫ
ſiue virtutem ſiue vires preci
pit ergo nobis ꝙ tota noſtra
intencō feratur in deum ſic ꝙ
omnia actu vel habitu in deū
referantur ſicut in finē Qd̄ im
pletur cū aliquis vitam ſuam
ad dei ſeruitiū ordinat ⁊ p ɔ̄ns
oīa que propt̄ ſeipm̄ agit vir
tualiter ordināṫur in deū niſi
ſint talia que a deo abducant
ſicut pccā Et ſic diligitur deꝰ
ex toto corde. Secundo ut in
tellectus noſter tōliter ſbdā
tur deo ſic ꝙ homo credat ea
q̄ diuīntus tr̄dūtur. ſcd̄m illud
.ij. corī. x. in captiuitateꝫ redi
gentes omnē intellectū in ob
ſequium criſti. Et etiā in medi
tatis dei perfectionibꝫ ei talia
ínee velimus et oīa memora
ta alia ſcꝫ beneficia dei in deū or
dinemus Et hoc eſt tō̄ mente
diligere. Tercō ut appetitꝰ nr̄
inferioꝛ reguletur ſcd̄m deum
⁊ quecūqꝫ homo amat ſperat
⁊ ſic de alijs paſſionibus ī deo
amet vniūſaliter oēꝫ affectio
nem ad dei dilectioēm referēs
non in voluptates carnis Et
qui ſic perdit animam ſuam
in vitam eternam cuſtodit eā
Joh. xij. Et hoc ē ex tō̄ anima

diligere Quāto ut oīa exterio
ra noſtra verba ⁊ opa ex diui
na caritate deriuētur ⁊ ī dei ho
norē dirigantur ſcdm illud .i.
cor. vltio. Omnia opera veſtra
in caritate fiāt Et ſic diligitur
deꝰ ex tota fortitudie. ⁊ talis
pfectio deū diligēdi cadit ſub
pcepto. ꝙ autē omnia ſint in
deū referēda ⁊ ſuum honorem
patꝫ .i. cor. x. Siue mādcatis
ſiue bibitis ſiue quid aliud fa
ciatis omnia ī gloriā dei facite
ut in omnibꝫ honorificetur deꝰ
Sic enim fit debita recōpēſa
deo qui omnia in nos ordina
uit ut dicit magiſter in .ij. di.
.i. Quia .i. cor. iij. Oia nr̄a ſunt
Jus id docꝫ naturale ut cuiꝰ ē
arbor vel ager eius etiā totus
ſit fructus. Sꝫ totū qđ ſumus
⁊ poſſumus ⁊ a deo accepimꝰ
⁊ dei ꝓprium eſt. ergo fructus
operū noſtroꝝ deo cedere de
bet. Sꝫ per talia deo nullā vti
litatem adicere poſſumus. Cū
ſcdm ps. Bonorū noſtrorū
nō indigeat ideo oportꝫ ut ad
eius fiāt honorem. Item cuiuſ
libet vei ſui omnia opa cedūt
dño legē ciuili. ſed dei ſerui ſu
mus per omnia a quo animam
corpꝰ. ⁊ res ⁊ quicquid in il
lis boni cōtinetur habemus. er
go noſtra opa dei honori ſerui
re iuſtiſſimum eſt. Alōndum
tamē ꝙ quāuis omnia ſint in

deū ordinanda vltimate. non
tamē de neceſſitate ſunt ōmia
immediate ⁊ in ſolū deū ordi
nanda. Quia ſunt multi fines
ad inuicē ſubordinati in quos
res recte ordinari poſſunt. vlti
mate tamē totum eſt in deū or
dinādum. Exempli gratia. co
medere debes ut viuas nō ecō
uerſo. viuē ut opera licita faci
as ad que creatus es. Operari
bene ut vitam eternā habeas
que ſunt videre deū beatifice ⁊
eo frui. Et vitam eternā habe
re non ꝓpter cōmodū ꝓprium
vltiate ſꝫ ꝓpter gloriā dei que
ibi plꝰ exercetur. ¶ Sꝫ queri o
tur Cum non debeā deum dili
gere ꝓpter vitā eternā ex pri
ma expoſitiōne poſſum ne alia
bona opa facē pret deū dilige
re vicꝫ deū laudare. orare. ieiu
nare. ⁊ ſimilia ꝓpt acqrendā
vitam eternā. Rndetur ꝙ ſic
Racō eſt qꝛ omnia preenume
rata opera bona vie nō ſunt for
maliter dei dilectio ſꝫ effectus
dilectōis. dilectio enī dei facit
quē deum colere. orare. ſancti
ficare ſabbatū. multa precep
ta ſuare. ⁊ ſimilia Et talia tanꝗ
minꝰ bō ordinātur in maiꝰ bo
nū ſcꝫ in vitā eternā vicꝫ in dei
viſionē clarā ⁊ dilectōem. ⁊ hꝰ
ē rectꝰ ordo. ¶ Secūdo qritur p
an ad bonitatē actuū noſtroꝝ
reqratur ut q̄s actualit̄ tēdat

per res ꝑnoiatas ĩ deū ordine
iacto ſrīdo ꝙ nō opoꝛtʒ actu
aliter ſic tendere ſed ut actꝰ
nr̄i ſint vere boni ſufficit ⁊ req̄
ritur ut cadāt ſup debitā ma
teriam ⁊ ut alias ſint bn̄ circū
ſtancōnati ⁊ ꝙ referātur in de
um actualiter vel virtualiter
Tamē ꝙ̈ to plus quis actu in
deum referret tāto plus mere
tur. Sicut mercatoꝛ ad remo
tam terrā paruā rem portans
lucratur plus ꝙ̈ alter cū eq̄li
re in ꝓpinquo manēs opoꝛtet
eni ad minus hoīeʒ taliteꝛ eſſe
diſpoſitū ĩ animo p habitum
acquiſitū ex actualibꝰ relacō
nibꝰ in deū aut p habitū ĩfuſū
aut per generalē intencionem
faciēdi oīa propꝛ deū ꝙ ſi ſe re
ſolueret ⁊ actualiter cogitarʒ
de deo ⁊ de relacōe in ipſū ſta
tim referret in eū. Exemplū in
filij pr̄ amat filiū proptez quē
ditādum mercatur circuit ma
ria terras perambulat non ſem
per actualiter talia ordinans
in filij ditacōem ſed ſufficit ꝙ
laboꝛes ꝑnomiati impati ſint
aliqn̄ a dilectione filij cuiꝰ ipe
rij virtus manet in ſequētibꝰ
Simile de volenti ire romam
non opoꝛtet ꝙ in itinere pere
grinus talis ſemp actu cogitʒ
de fine ſcʒ de roma ſʒ mediante
vna ciuitate attigit aliā ⁊ ſic ē i
q propoſito. ¶ Tercio querit̄

an ad hoc ꝙ actus noſtri ſint
boni moꝛaliter vel meritoꝛie exi
gatur ꝙ a caritate ſeu a dilecti
one dei incipiāt ⁊ t̄minentur
originentur ⁊ ordinētur. Rn̄
ſio ꝙ ſic nā ꝙ oriri opoꝛteat a
dilectione dei patet per augꝰ.
in de ſpiritu ⁊ littera. d. non ē
fructus bonus qui de radice ca
ritatis non ſurgit. Caritas au
tē eſt dei dilectio ex acquiſito
habitu vel infuſo procedens.
ꝙ etiā nullus actus ſit bonus
moraliter niſi immediate ten
dat ĩ deum ut dei dilectio pri
maio expoſita vel immediate
tendat p alia opera in deum fi
nalit: ptʒ p augꝰ. in de ci. dei
li. xix. vbi dic. nullas eſſe veras
virtutes ſi in deū finalit non
referātur. Ex quibus ptʒ necca
rium foꝛe actus noſtros origi
nari ⁊ terminari a deo ĩ deum
verbi gr̄a. Ad hoc ꝙ dilectio
tua vel proximi ſit bona moꝛa
liter exigitur ut dei dilectō ſit
cā dilectionis ꝓxima ꝙ prox
imū diligas finaliter propter
deum. Sic de elea ⁊ de alijs
Sed ut ſint opa nr̄a etiā meri
toia opoꝛtʒ ut ex ĩfuſa dilectō
ne procedant vicʒ ex caritatis
habitu. i. coꝛin. xiij.

Capitulum quintū

Contr̄ hoc ꝑcep tū fa a
ciūt plurimi creaturā
ſibi p fine ſtatuēdo

quā creaturā plꝰ deo diligunt
ut honores·diuitias·volupta
tes·ſciētiam·⁊ plura alia·Pro
cuius intellectu nōdum ſcdm
tho·pͥma·ij·q·i·ꝙ ſemp eſt ali
quid in corde hoīs qd homo ſu
me diligit ⁊ in qd maxie vitā
ſuā ordinat·Et hoc dicitur vl
timꝰ finis hoīs·Et ad illud ha
bet hō quaſi ſpecialiter faciem
aīe id ē ſupremam intencionē
cōuerſā·Et ſi hoc ē deus tūc hō
eſt in ſtatu ſalutis ⁊ ſi ſubito
moreretur ſaluaretur Si ve
ro eſt creatura iam eſt in ſtatu
b dānacōis·¶ Vn̄ r̄gula talis
a doctoribus ſacre theologie
elicitur·Et ſit prima Ad noſcē
dū peccata mortalia a venialibꝰ
qn̄ amor vel affectio ad crea
turā ad ſe vel aliū tātū creſcit
vel ē amor tā magnꝰ ꝙ in eo
cōſtituitur vltimꝰ finis id ē ꝙ
aliqͣs nec actu nec habitu or
dinat illā creaturā nec eius di
lectionē·aut etiā ſeipm in deū
ſed vellet cū tali creatura ɔten
tari ⁊ nō curare deū offendere
nec pͤceptum eius tranſgredi
ꝓpter illam creaturā eſt mortale
peccatū·qꝛ eſt aliqͣlis cōtemp
tus dei·Et licꝫ nō ſit formalis
tn̄ eſt fruicō creature ⁊ prepo
nitur creatura dō vel etiā cum
aliqͣs vellet cum creatura hic
ſemp manere nō curādo de bti
tudine licꝫ eni nō ſint rudes ſu

per hoc temptandi tn̄ ſemp ta
lis amor ē pccm mortale·qn̄ aūt
aliqͣs diligit creaturā plꝰ ꝙ de
beret ſꝫ tn̄ ꝓpter hoc nollet deū
offendere·nec amicitiā eiꝰ pdē
nec trāſgredi eiꝰ pͤceptū non
oportꝫ ꝙ tūc ſit mortale·Alia re
gula ſecūda vicꝫ ſatis ɔcordās
cū pͥma ē·ꝙ qn̄ aliqͣd cōmittit
nobilit ɔtra dilcōeꝫ dei hoc eſt
mortale·qn̄ nō·tūc eſt veniale·
Rn̄ aūt aliqͣd ſit ɔtr̄ dilcōeꝫ dei
pōt attēdi penes hoc ꝙ repug
nat caritati ⁊ amicitie quā ad deū
hr̄e debemꝰ ſup oīa·¶ Tertio c
mō diligēdꝰ ē deꝰ ſup oīa ap
ciabilit ſic ꝙ tā care hēa ꝰ ⁊ ap
ciemꝰ deū ꝙ ꝓpter nullā creatu
rā eo carere vellēꝰ ſꝫ oībꝰ aliis
a deo eū eis ꝑponimꝰ ⁊ ꝙ tā fir
mo amore deo adhereamus ꝙ
ꝓpt nullā creaturā nec ꝓpt oēs
ſil aliqͣd faciamꝰ aut velimus
ɔtrariū dīne dilcōi id ē ɔtrariū
dei pͤceptis q̄ eni delibeāte ſiūt
cōtra dīna pͤcepta ſūt cōtraria
dīne dilcōi ⁊ caritati qꝛ ſūt pec
cata mortalia q̄ tollūt caritatē Il
lud etiā vidr velle ſco·i·iij·di·
xxvij·vbi dic·ꝙ hō dꝫ deū extē
ſiue diligere ſup oīa·ita ꝙ nul
lū aliud·nec oīa ſil ſint eq̄ ap
ciabilia ſic deꝰ·ſꝫ ꝙ omīa alia
vellet cicius non eſſe ꝙ deum
nō eſſe·Et debet etiam intenſi
ue deum diligere ſup omnia·
ita ꝙ faciliꝰ deberet inclinari

ad cōtrariū dilectōnis cuiuſcū
qꝫ alterius ꝙ ad cōtrariū dilcō
nis dei. Eſt autem racio hoꝛ qꝛ
deus eſt illa p̄cioſa margarita
quā negotiator ille iuenit qui
abijt ⁊ vendidit vniuſa que
habuit ⁊ emit eā math. xiij.
Item cū deus infinitus ſit in bo
nitate miſericordia ⁊ ſimilib9
attributis intēſiue ⁊ extenſiue
ideo ꝑ infinitas mūdis nō derꝫ
offendi ſcdm aug9. Cur deus
homo Itē ſtultiſſim9 eſſꝫ q̄ con
tempto theſauro grandi papi
liones inſeq̄retur ſicut pueri
qd tn̄ faciūt qui creaturā pluſ
d ꝙ deū diligunt. ¶ Contra hoc
p̄ceptū fatiunt quicūqꝫ intui
tu alicui9 lucri tempoꝛalis cōſe
quēdi ut ſit in emendo vel ven
dendo ā delectacōis ut ſit luxuri
ando. aut honoris ut ſit ſupbi
endo. vel vane gloriando fa
tiūt cōtra dei p̄ceptum. Tales
nō diligūt deū ſup omnia ſed
diligūt creaturā plus ꝙ deum
qꝛ ꝓpter eam pl9 placet eis ta
lis creatura ꝙ diuina volūtaſ
in p̄ceptis. Et appreciantur ve
re vel interp̄tatiue creaturam
pl9 ꝙ deū. vnde aug9. li. de li.
ar. diffiniēs pc̄cm moꝛtale dicit
Eſt ſpreto incommutabili bo
no rebus mutabilib9 adhere
re. vnde math. x. Qui amat pa
trem aut mrem plus ꝙ me nō
eſt me dignus. aut qui amat

filiū aut filiā ſuper me non eſt
me dignus. Secūdo cōtra hoc
p̄ceptum fatiūt qui amoꝛe ali
cui9 perſone ut adam reſpectu
eue ⁊ malo amoꝛe capti reſpe
ctu perſone dilecte ne perſonā
talē cōtriſtent negligūt dei p̄
ceptum ⁊ cōtra ipſū fatiūt dei
beneplacitum nō curātes. Ter
tio q̄ timoꝛe alicui9 perſone ut
ſerui ꝓpter dn̄os deo obedire
i p̄ceptis obmittunt ⁊ ſic crea
turā vilē creatoꝛi p̄tioſiſſiō ꝑpo
nunt. ¶ Ex dictis patere poſ e
ſūt doctoꝛū quedam regule ⁊
ſit tercia in oꝛdine. Quicq̄d cō
mittitur vel obmittitur cōtra
preceptum dei vel eccl̄ie vel le
gis nature vel ſupioꝛis ſi talia
p̄cepta ſint de neceſſitate ſalu
tis vel cōtra votum ſolēne vel
priuatum vel ꝯtra iuramētum
licitum ſemp eſt moꝛtale pc̄cm
Quia eſt dictū vel factū vel cō
cupitum cōtra legem eternam
Sic enī diffinit Aug9. ⁊ allē
gat mgr̄m. ij. di. xxxv. Nō ve
ro citra tunc non opoꝛtꝫ ꝙ ſit
moꝛtale Itē patꝫ ꝙ talia ſub dei
mādatis p̄ceptiuis cōtinētur
¶ Alia regula ē q̄rta vicꝫ. Qn̄ f
aliquid ſit cōtra conſciētiā vere
vel falſe dictātem aliquid eſſe
moꝛtale: eſt moꝛtale peccatū qꝛ ē
ſpreto vere vl̄ interpretatiue in
cōmutabili bono reb9 mutabi
libus adherere ut btūs aug9.

diffinit peccatum mōrtale ī de li
bero ar. ⁊ eſt cōtra tertiam ex
poſicōnem ⁊ contr̄ apl'um rō.
xiiij. Qui diſcernit ſi māducaue
rit dānatus eſt. quia nō ex fi
de glō. id eſt ſcd̄m conſcienciā
vnde cōſcientia erronea ligat
non inquātum erronea ſed in
q̄ntum conſcientia. Item vel q̄
facit contra cōſcientiam formi
dātem probabiliter vel dubi
tatiue an aliquid ſit mōrtale tūc
ſemp eſt mōrtale peccatum Rō
aūt non ſit contra cōſcientiam
adhuc pōt eſſe mōrtale ſi cōſcien
cia non ſit ſatis inſtructa ⁊ ſuf
ficiēter. Unde eſt regula mḡra
lis. dubitās de aliquo an ſit il
licitū ⁊ ſtāte dubio illud agēs
peccat. Sed hāc regulam ex
ponit Cācell. pariſieñ. Johā. de
gerſona tractatu de pollucōne
vna cum wilh. altiſ. dicit Intel
ligēdam eſſe de dubio tali q̄d
eſt vehemens ⁊ magis. aut eq̄
ſaltem inducit mētem credere
q̄ mortale eſt illicitū ſicut q̄ ē
licitum. pmo albt'. adhuc faci
lior ſit. Secus eſt vbi mens
plus inclinatur et iudicat q̄ ē
licitum q̄ illicitum. q̄uis non
habeat vſqueq̄q̄ certitudinē
euidētem aut fixam. quia nec
hoc ip̄m requiritur. Item Can
cell. in de vita aīe dicit iſtam re
gulam: exponēs ſe diſcrimini
peccati mōrtalis peccat mōrtalit:

debē intelligi nō de oī dubio
ſed de probabili et vehementi
probatur p illud Eccī. iij. Qui
amat periculum peribit in illo
Exemplū ponitur de ſciēter po
nēte ſe dormitū ꝓpe ſerpentes
qui ſe pͥculo committit intoxi
cacōis. Pro intellectu taliū ſūt
nōnde regule. xiij. quas ponit
in diuerſis locis. Cācell. in flo
rib' regular͞ moralium. Et li
bro. iiij. de ꝯſolacōe theologie
Prima equitas quam nominat
ph'us epykeyā prepōdeat iu
ris rigori. Eſt aūt eq̄tas iuſti
tia pēſatis omnib; circūſtātijs
particularibus. dulcore miſe
cordie tēprāta. hoc intellexit q̄
dixit Ipe etiā leges cupiūt ut
iure regātur. Et ſapiens. noli
eſſe iuſt' nimis. alioquī ſūma
iuſticia ſūma iniuſticia ſit ⁊ pſ.
Omnia mādata tua eq̄tas dei
ſcʒ idē cū eq̄tate penſāda. De
cūda ambulādū ē in via virtu
tū doctria. via regia ut nec ſtri
cti' ſiat dei mādatū nec lati'
q̄ ip̄e mādauerit q̄uis inde
ſumē poſſint aliq. ā malitie ve
lamē. aut ecōtra in deſperacōeʒ
corruē non tn̄ oib; p oi tēpo
re ⁊ loco p̄dicādā aſſeim' quā
lib; veritatē Tertia bōꝝ mētiū
eſt ibi agnoſcere culpam vbi
culpa nō ē. agnoſcere inquā
non per aſſenſum firmum hoc
enī ſtultū periculoſumq̄ʒ foret

Sed ſicut doleat ꝙ peniteat
hō poſtmodū quaſi veraciter
i culpa teneretur hoc intelligi
tur de p̄teitis. Ratio dicti ē ꝗꝛ
certiſſimū eſt ꝙ ſine dei gratia
damnati ſumus. Et ꝙ nullus
omnimode certus ē ſe eē i gra
tia nihilq; noſtꝝ eſt ꝛ a nob
niſi pccā. Quarta loquēdo de
futuris agibilib⁹ vel credibi
libus nō reputetur culpa vbi
culpa nō ē. alioqn̄ cauſaretur
erronea cōſcīa hic cōtr̄ quaſi
aliquid attēptetur fieri iā cul
pa eſt ſi fluctuet anim⁹. Quin
ta ſb̄ hac dubitacōe fluctuās
velut ad vtrūlib; neſciēs quid
acturus ſit. Cōſiliū eſt ut non
agat ꝗꝛ exponeret ſe diſcrimi
quo caſu certū hēat ꝙ peccet
Sexta ſi vis ꝗcꝙ̄ ſecur⁹ age
re certus ſis illō eē bonū neq;
virtuti cōtrariū. Sed refert ꝗ̄
certitudine. ſufficit nēpe certi
tudo moralis ꝗ̄ ē infima. nec ex
igitur ſecūda certitudo ſupna
turālis ꝗ̄ eſt nobiliſſima clare
euidētie. prout vidꝫ de⁹ in glo
ria. nec ꝓph̄alis reuelacō ut in
prophecie dono. nec adherētie
ꝗ̄ ōne auctoitati innititur ut i
articul̄ fidei ꝛ ſacre ſcripturē
. nec tertia certitudo exigit̄ na
turalis ꝗ̄ hētur ex demōſtracio
ne ut p̄ma principia. Eſt autē
moralis ſiue ciuilis certitudo
ꝗ̄ tāgitur ab ariſtotele in pn̄

cipio ethicoꝝ cuius ſentētia ē
diſciplinati eſſe in vnaquaq;
re certitudiem q̄rere iuxta ex
igētiam matrie. Eque enim vi
cōſum eſt inquit perſuadentē
querere mathematicam ꝛ mora
lem demonſtrare nō eni cōſur
git certitudo moālis ex euidē
cia demonſtracōnis ſed ex pro
babilib⁹ cōiectuis groſſis ꝛ fi
guralib⁹ magis ad vnā partē
ꝙ̄ ad alterā hec certitudo mo
ralis ſufficit ut vel nō ſis in pec
cato dū facis qđ in te eſt id eſt
dū bn̄ vteris domis iam habi
tis aut ſaltem pccm̄ nō incur
ris nouū per temeitatē. Exēpli
gracia in celebrando orta eſt
eni ex diligentia tua prepara
cōis excuſacio. Septīa regu
la certitudo moralis p doctri
nā colligit̄ altero triū modoꝝ
quoꝝ vn⁹ prouēit ex alteri⁹
auctoritate. alius ex ꝓpria eru
dicōe. tertius ab expimentali
certitudine. ſub primo viuunt
inſipientes ꝛ aīales ꝗ̄ aut nō
habēt clarā ſue cōplexionis ar
moniā vel aliā gratiam gratis
datam ꝗ̄ faciliter cōcipiūtur
agenda ab eis qui ſcripturas
intelligūt ut aug⁹. Tales ab
aliјs recipere habēt itelligen
tiā ſcripturaꝝ ꝛ aliјs credere
ꝛ obedire ſacioribꝰ. Sub ſe
cūdo ſūt pficiētes ꝛ racōnales
qui prouenīūt ſcꝫ ex propria

crudicōe ⁊ oritur hic modus
nutriturq; ex ſtudioſa perſcru
tacōne diuinoꝝ mādatorum
in ſacra ſcriptura contētoꝝ q̄
legi debēt puro fidelia integro
corde. Sub .iii. ſunt perfecti ⁊
ſpūales ſcʒ ſb experimētali cō
ſuetudie de q̄b⁹ apſtus. Spiri
tualis hō oīa iudicat ⁊ ipē a ne
mine iudicatur. Et alibi dicit
nihil dulcius q̄ reſpicere i mā
datis dei. habētes eni virtutū
habitus ex eiſdem inclinātur
ad recte iudicandū de agibili
b⁹ eoꝝ non ex habitu ſciēcie
ſolū ſed ex naturali virtutis in
clinacōe puto q̄ religionū in
ſtituēdaꝝ pn̄cipalis cauſa fu
it auctoitas regiminis cui obedi
entia pſtaētur plus q̄ ꝓprie ra
cōi q̄ in pluimis dubia eſt val
de ⁊ debilis ⁊ incerta. hūana ei
agibilia tātam habēt variabi
litatem. dicente ariſtol'. ⁊ teſte
experientia ut viſu magis q̄ ar
te cōſtare videātur. Octaua ē
certitudo moālis nō ſemp ſcru
pulos omnes abicit ſufficit ut
contemnat vel ſuperʒ ſic opan
do quaſi non ſint. Eſt aūt ſcru
pul⁹ i ꝓpoſito vacillacō ſeu du
bitacio quedā cōſurgens cum
formidine ex aliq̄bus cōiectu
ris debilibʒ ⁊ incertis. alioquī
ſi ex vehemētibus argumentis
⁊ probabilioibʒ p hac partē
q̄ p alteā dubitacō cōſurgerʒ

Iā nō ſcrupulus ſol⁹ vel leuis
dubitacō cū trepidacōne dici
optʒ ſʒ moralis de trāſgreſſiōe
certitudo Nona regula ē: moā
lis certitudo nō pōt ſub vna re
gula tradi q̄ ſufficiat in oī caſu
oſcientiā agētis reddere ſecurā
ſe nō deliq̄ſſe. id ex euētu reꝝ p
pēdi ſepi⁹ ſolet ꝓpterea cōſtitu
te ſūt in figuā tres ciuitates re
fugij. fides. ſpes. caitas. otinen
tes lauacꝝ pnītētie ⁊ immūita
tis aſilū q̄ten⁹ pax cōturbata
p ea q̄ ſe feciſſe formidat hō re
formetur. Decia regula ē oīs
agēs cōn̄ oſcientiā edificat ad
gehēnā ſi oſcīa ſit fixa q̄ id qd̄
agitur eſt mōrle vel veniale ſo
lū. qn̄tum eſt ex pte vm⁹ circū
ſtātie q̄ ē facere otra oſciēciam
ſi cōſcīa iudicet illud ſolū eē ve
niale. Vndecia. exponere ſe pri
culo pcc̄i mōrlis ē pcc̄m mor
tale. vel ſic agere incertū ⁊ di
mittere certū in materia mora
li ē pcc̄m mōrle ſi tale ſit incer
tū q̄ ſit mōrle nō ſolū p oiectu
ras leues ā ex ſuſpicōne trepi
da ā ſcrupuloſa ꝓueniēte ex
nimio tiore cadēdi in via dei. ſʒ
intelligitur dū tale ē vehemen
ter ⁊ ꝓbabilit' incētū eq̄ ſic op
poſitū vel magis. tūc eni illud
qd̄ agitur non carebit mōrli
culpa alit' nō oportet. idem di
cit altiſiodorēſ. albtus adhuc
eſt benignior in libro de hoie

vbi ſic q̄rit vtrū ɔſciētia ſem
per obliget ad fatiēdū. Rñ. ſine
preiudicio loquēdo dicim⁹ ꝙ
non obligat ad fatiēdum niſi
ſit ut opinatum vel ut creditū
vel ut ſcitum illud qđ eſt in cō
ſciētia Et tunc obligat ſiue cō
ſciētia ſit erronea ſiue non er
ronea nō aūt obligat ſcđꝫ eū
dem ſi eſt ut dubitatū aut ut
ambiguū. Duodecima regula
eſt. cōſiliū ſalubre eſt frequē
ter agere cōtra ſcrupuloſos le
ues ⁊ trepidos citādo eos ad
alioꝝ iudiciū q̄ten⁹ ex conſue
tudie fiat hō robuſtus ſolid⁹
⁊ trāquillus in exercicio ſpūali
Exēplum in domificatorib⁹ ⁊
ſumbularijs. Tredecima i nul
lo caſu ē ꝑplexus aliq̄s inter
duo pccā qn̄ ei pateat exitus
abſqꝫ nouo pccō. nā ſi iuraue
rat quiſpiam ſe occiſurū petrū
innocētem nō occidat eū ipē
nō peccauit nouiter ſed iā pec
cauerat iurādo. Si aūt dictet
ſibi ɔſciētia erronea ꝙ petr⁹ i
nocens eſt ſtatī occidendus
ab eo dimittat hāc cōſciām ⁊
liberatus ē. Si poſtremo inci
dāt duo p̄cepta mō poſſibi
lia ex culpa ſua agat id qđ de
ſe eſt magis obligatoriū ⁊ a
nouo pccō immunis exiſtet.
8 ¶ Dubia plurā hic occurrūt.
Prio qn̄ hō teātur diligere de
um ſup oīa. rñſio ꝙ non ſp ⁊

ꝑ ſemꝑ qꝛ eſt p̄ceptū affirma
tiuū. racō eſt qꝛ actualit̄ deū
diligere ſp eſſꝫ īpoſſibile ꝓpt̄
hūanam infirmitatem neccita
tē ⁊ ꝓpter multa impedimēta
dic. tn̄ ſcotus in. iij. di. xxxvij.
ꝙ ad actualiter implēdū ob
ligat diebꝫ feſtiuis Ita ꝙ oī
die feſtiuo ⁊ potiſſime dnicis
diebꝫ ⁊ in principalib⁹ feſtis
teātur hō ſe recolligere ⁊ deū
ſup oīa actualiter diligere ut
patebit de ſcīficacōe ſabbati
clari⁹. Et licꝫ ꝓ tūc teneatur
ex p̄cepto tn̄ omi momēto te
nemr̄ pccā vitare ⁊ bn̄ agere
Et forte nimis incriſtianū eſſꝫ
ſiue foret non q̄tidie de mane
ſaltem aliq̄liter cor ad deū cō
uertere. Et q̄uis prepeditus
legittie excuſetur de audiētia
miſſe interdū die dnico. tn̄ nū
q̄ vider q̄s excuſari qui in die
tali teneatur deū diligere ſup
oīa qꝛ ſolo corde impleri pōt
vnde dicit Scotus in. iij. di. x
xvij. ſi aliq̄ neccitas excuſat ab
execucōne audientie miſſe do
minico die neccē eſt ſupplere i
aliquo equalēte ut ſaltē die il
lo deputato in ſpāli cultui di
uino aliq̄s act⁹ habeatur relat⁹
imediate i deū ad ei⁹ reuerētiā
¶ Dubitatur ſecundo an pre b
ceptū hoc de dilectione in via
poſſit impleri a nobis. Rñſio
ſcđꝫ tho. in libro de perfectiōe

ſpūalis vite· Triplex ē grad⁹
deū diligēdi· Prim⁹ ut diliga
tur quātum diligibilis ē et h
a ſolo deo attingitur· Racō qꝛ
ſimpliciter infinite bon⁹ diligi
bilis et amabilis ē et ſic nec in
patria a creatura quacūqꝫ di
ligitur· Secūdus ut diligat
de⁹ ſcđm totā virtutē alicui⁹
diligentis· et ſic ſolū in patria
a nobis perficietur· Et ad hoc
hic ſuſpirare debem⁹· ibi enim
oīa noſtra ſcꝫ cor id ē intentio
mēs id ē intellect⁹. aīa id eſt
oīs nr̄ appetitus· et fortitudo
id eſt exteriora noſtra tōlit̄ in
deū ferētur dilectiue· Tertius
ḡdus ē deū diligēdi ſic expoſi
tum eſt tripliciter hoc precep
tum· et ſic in via implei poteſt
i ¶ Dubitatur· iij· an deum pl⁹
amare deberes ſi ꝓ te ſolo mū
dum creaſſꝫ· redemiſſꝫ· ⁊ glori
ficaturus eſſet te ſolū in pr̄ia
et nō aliis vel ꝓ aliis hec facerꝫ
vel factur⁹ eſſꝫ· Re hugo libro
ſoliloquii ſui vbi homo cū ſua
aīa loquitur Rō pmo plus qꝛ
plura ſic ſingulis cōtulit· nam
aīa dicit· Ecce vinee dilectū et
electū diligo· Sꝫ hāc hui⁹ di
lectōis mee iniuriā pacior qꝛ ſo
lum diligēs ſola nō amor· vbi
reſpōdꝫ hō Caue aīa ne qđ ab
ſit nō ſpōſa ſed meretrix dica
ris ſi munerā dātis idē dei bnfi
cia pl⁹ q̄ꝫ amantis affectū dili

gas Et poſt hoc oñdit qꝛ tria
velut arras quaſdam quelibet
aīa a dō ſpōſo ſuo recepit· Pri
mo quedam cōmunit̄· Secū
do quedā ſpeāliter· Tercō que
dam ſingularit̄· Communit̄
ut celum et terram ⁊ eoꝝ orna
tum quo pticipāt piſces aues
et beſtie· Speāliter intellectū
memoriā· voluntatem· dñium
terre redempcōem in paſſiōe
⁊ glorificacionem· Singula
riter vero qꝛ in vtero mortuu
non fuiſti· qꝛ peccātem te exſpe
ctauit· penitenciā dedit· ⁊ innu
merabilia alia· Cōmunia fina
liter deus ꝓpter te creauit que
licet deus amet· plus tamen te
qꝛ in tuum obſequium q̄ ſi de
us non creaſſet quot oblecta
mētis careres· Speālia ꝓpter
ſe in via fecit ut p ſocietatem ſi
ne qua nullius boni iocūda ē
poſſeſſio p proximos hoīes ha
beres· in pr̄ia vero quot in dici
bilib⁹ careres gaudiis ſi ſola
ſaluareris· pl⁹ ergo tibi otulit
alia diligendo q̄ꝫ ſi ſola amare
ris nec putes diſtr̄hi deū q̄ in
finit⁹ nō minus te diligit· plu
res diligendo· omnia enim ut
ait apl̄us nr̄a ſūt· hec ē ſentēcia
ibi hugo· ¶ Qr̄to vidēdū eſt k
q̄ꝫ rōbile ſit deū diligere ſuper
oīa ⁊ q̄re teneam̄· Prio qꝛ ſim
plicit̄ ſūme bon⁹ ē· pmo bonitas
ipa· et ſic ē amabilis infinite

ꝛ deſiderabilis ideo ſi poſſibile
eſſꝫ infinite a nob̄ diligēd⁹ fo
ret. vnde brn̄. de diligēdo deū
in qualibet alia affectione nr̄a
oportꝫ ſeruare modū ꝛ termi
nū cōſtituere vltra quē aſcen
dendo fieret affectio vitupabil̕
ut ptꝫ de dormicōne ꝛ vigilia
gaudio triſticia ꝛ ſic de ſimili
bꝫ aīe paſſionib⁹ In dilectiōe
aūt dei ꝑ quam maxīe attingi
mus finē nr̄m vltimū non pōt
eſſe exceſſus. Item naturale ē
ut bonū diligatur ꝛ meli⁹ am
plius. ergo optimū ſūme dili
gendū eſt. demōſtracō enī na
turalis iſta eſt. Et hec ſcꝫ boni
tas dīa debet eſſe finis ꝛ cau
ſa nr̄e dilectionis ſed oīa q̄ in
ſequētibus dicentur debent eē
occaſiones ꝛ cauſe efficientes
ammonētes nos ut deū ꝓpter
ſeipſū finaliter diligamus. Et
ꝓpter hoc ſolum qꝛ bonus eſt
Secūda racō qꝛ ipē prior di
lexit nos ꝛ plus q̄ꝫ nos ipſos
diligam⁹ qꝛ ſcd̄ꝫ aug⁹. de ka
thezizādis rudibus nulla ma
ior ē ad amorē inuitacio q̄ꝫ ꝑ
uenire amātem. Et nimis dur⁹
eſt q̄ prenipēdentem dilectio
nem remeare negligit. dilexit
enī nos deus infinite ꝑfectus
miſeros dilexit eternaliter di
lexit neſcientes ꝛ reſiſtentes
Eph̄. ij. deus cum diues eſſꝫ i
mia ꝓpter nimiā caritatē ſuā q̄
dilexit nos ꝛ cū eſſemus mor
tui pccīs conuiuificauit nos in
xp̄o Cuius gratia ſaluati eſtis
Joh̄. iij. Sic deus dilexit mun
dū ut filiū vnigeitū ſuū daret
ut omīs q̄ credit in eū non pe
reat ſed habeat vitam eternā
Tercia racio qꝛ pr̄ nr̄ eſt am
plius q̄ꝫ parētes carnis eo qꝛ
de⁹ nos ꝛ parētes creauit ut
dicit damaſ. li. i. c. xv. vnde cū
naturale ſit ius ꝛ diuinum pa
rētes diligere plus deū tenem̄
diligere. perpēdam⁹ quāta be
neficia contulit in ſingulis mem
bris corpis ꝛ potēcijs anime
de quib⁹ ſi oculis ꝑuati a me
dico ḡtis rſtitucōeꝫ recipem⁹
grati valde eſſemus ei. vn̄ pl⁹
ei dilcō̄ exhibēda ē q̄ totū cor
pus dedit. Quarta qꝛ nr̄ gu
bnator: regit enī fouet ꝛ pro
tegit multū diligitur rex opti
me regēs. ergo ſumme diliga
tur qui celū terraq̄ꝫ ꝛ omnia
elemēta optīo ordie regit ꝓp
ter hoīes electos potiſſime ro.
. viij. ſcimus q̄m diligentibus
deū oīa cooperātur ī bonū. nā
ſcd̄m aug⁹. deus mala fieri nō
fineret niſi meliora inde elice
re ſciret. Item multū diligitur
pr̄ familias q̄ regendo cibaria
ꝛ neceſſaia miſtraret. plus er
go diligendus ē q̄ ꝓpter nr̄m
cōmodum oīa creauit omnia
enim ſcd̄m apl̄m noſtra ſunt

Angeli nūc miniſtrādo· tandē
in patria cōletādo· mala etiam
ꝓpter nos in bonum vertūtur
magnū beneficiū ꝙ generalē
influētiam nobis ⁊ alijs ꝓpter
nos irradiat quā ſcdm greg·
ſi ad inſtans ſubtraheret: in ni
hilum oīa fluerent· Quinta ꝙ
noſter redemptor eſt· Q̄ntum
enim nobis bonū in hoc contu
lit· qui eramꝰ in captiuitate dya
boli· morti eterne addicti pc̄ō
carētes redempcōis quos p fi
liū ſuū vnigenitū dilectiſſimū
ſibi p eius vitam perfectiſſimā
p mortē crucemq; redemit Rō
rō· viij· Proprio filio ſuo non
pepercit ſed ꝓ nobis omnibꝰ
tradidit illū· Et ꝗuis omnia
dei beneficia ſint innumeabilia
multitudine et ineſtimabilia
magnitudine crebro p̄ oculꝰ
cordis tenēbra velut ſcintille di
uine caritatis ad nos calefaci
endū apta· Ea tn̄ que moriēdo
pertulit tanꝗ̄ ingens ignis de
bent nos maxie mouere ad de
um diligendū· Sexta ꝙ ſuaz
preſentiam veriſſime quotidie
in eukariſtie ſacramento cum
ymolatur porrigit paratus noſ
exaudire amplius ꝗ̄ ſi oculis
videremꝰ directē corporeis· Be
ati inquit ꝗ̄ non viderūt ⁊ cre
diderunt· ait enim de hoc· Ego
vobiſcum ſū vſq; ad cō ſūmati
onē ſeculi math· vltio· Sep

timo ꝙ ꝓmiſit ſe diligentibꝰ
p̄miū inexcogitabile· Quia Jo
hā· xiiij· Si q̄s diligit me ſer
monē meū ſeruabit· ⁊ patꝰ me
us diliget eū ⁊ ad eū veniemꝰ
⁊ manſionem apud eū faciemꝰ
qđ erit in patria perfectiſſime·

Capitulū· vi·

Quāto hic mādatur a
nobis ſeruitus deo ex
hibenda a noſtro cor
pore· hoc enī xp̄s oſtendit cū
dixit math· iiij· Dn̄m deū tuum
adorabꝰ ⁊ illi ſoli ſeruies· Vbi
primo videndum de racōe ſerui
tutis corporalis quaz deo tene
mur ⁊ quot ſint quib; corporā
liter deo ſeruire debemus· Se
cūdo cur illa facere debemus· ⁊
qn̄· Tercio qui cōtra hoc faciūt
Quo ad primū nōndū ꝙ ſcdz
iero· i primo mādato precipi
tur latria id eſt ſeruitus adorā
cō ſeu reuerētia ⁊ honor deo ſo
li exhibēda· Et hoc fit corde per
fidez· ſpem· ⁊ caritatē· Sed cor
pore fit ſicut in precedēti capi
tulo dictū eſt· Reb; vero alijs
p plura alia· Et de tali dic· tho·
·2·2·q·lxxxv· ꝙ adoracō duplex
eſt· vna interior in vera mentis
deuotione· Alia exterior in cor
poris exhibicōe que fit alicui
tanꝗ̄ ſupremo omnium dn̄o ⁊
talis cultꝰ ē ſoli deo debitꝰ· ꝙ

deus eſt ſum⁹ nr̄ dn̄s rex ꝛ pr̄
ratione creacionis. vnde in re
cognicōem noſtre ſbiectōis
ad talem dn̄m ei obſeq̄a exhi
bere tenemur corpalia. Sicut
a ſerui dn̄is tēporalib⁹ corpa
liter ſeruiūt ꝛ etiā reuerentiaꝫ
eis faciūt corpalem. Et hoc tan
git malach. i. ſi ego pr̄ veſter
vbi honor meus patris enim
eſt pducere ꝛ gubernare. vn̄
apl̄us Ro. xij. Exhibeatis cor
pora veſtra hoſtiā ſanctam vi
uētem deo placētem racōnabi
b le obſequiū vr̄m. ¶ Exhibet
aūt reuerētia a honor ac ſerui
tus deo nr̄o a corpe multiplici
ter p geſtus. Quidam ſūt cō
munes Alij quibuſdā ſpeales
Cōmunes ſūt inclinacio capi
tis oracō vel laus dei vōlis pec
toris tunſio p manū dorſi icli
nacō genuflexio ābulatio ad
loca ſcā toti⁹ carnis maceracō
p ieiuniū ecclie a toti⁹ corpo
ris proſtracō vel manuum ad
modū crucis extēſio fletus et
gemitus ac hijs ſimilia q̄ deo
reuerentur exhiberi pn̄t in re
cognicōnem vniuſalis ſui dn̄i
nij Sed nōn ꝙ taliū geſtu
um quidā ſiūt omniter i eccia
vel in publico ꝛ talib⁹ reuere
ri debem⁹ in publico. Quia de
hoc math. v. dr̄ ſic luceat lux
vr̄a corā hoib⁹ ut videant opa
vr̄a bona a glorificent patrem

veſtr̄ qui in celis ē. Alia vero
licet ſint ſigna hūilitatis ꝛ dei
obſequia tamē ſi nō ſolēt fiei
a multis deuotis i publico dn̄t
fieri ſolū in ſecreto ut ſunt venia
ad modū crucis expāſio mag
na pectoris tunſio. Et de hijs
dr̄ math. vi. Tu autē cū oraue
ris intr̄ in cubiculū ac̄ nā ſcdꝫ
glō. ſup illud math. xvij. hoc
genus demoniorꝫ non eicitur
niſi in ieiunio a oracōe. oratio
ibi capitur p talibus geſtib⁹
quibus deo ſeruimus a eis me
diātibus cōtinue oramus. Alij
geſtus corpois ſūt quibuſdā
deuotis ſpeales ut crinīū abſci
ſio. oculorꝫ ad celū leuacō. au
riū ad dei verba vel laudes at
tencō. nariū i hoſpitalib⁹ corā
infirmis fetidis afflictio oīm
ſex operꝫ miſericordie exhibicō
Quia qd̄ minimo feciſtis mihi
feciſtis math. xxv. lingue per
abſtinētiā aliquorū delectabi
liū licitorꝫ cruciatio veſtiū du
rarum inducio quibus tact⁹
affligitur. Et p caſtitatem cō
iugalem viduale ac virgineā
corpois ſui immolacio. Talia
enim corpois obſequia deo ex
hibere debem⁹. ¶ Sꝫ diceres c
poſſum⁹ ne talibꝫ ſcōs venerai
Rñſio ꝙ ſic ſaltem quo ad ali
qua aliter tn̄ ꝙ deū veneāmur
talia enī debem⁹ deo exhibere
in recognicōeꝫ vlis ſui dn̄ij

⁊ talis honoꝛ iſto mō nullatē
n⁹ exhibēd⁹ eſt ſcīs· ſʒ eoſdem
geſtus aliquos ſaltē exhibe
re poſſumus ſanctis tanq̄ dei
amicis quoꝝ reſpectu ſumus ī
ferioꝛes qui ſunt dn̄i noſtri· ſʒ
nō principales potētes nos iu
uare Ubi nōndum· q̄ venerari
ſeu adorarē poſſumus aliqua tri
pliciter· latria· dulia· ⁊ yperdu
lia ut declarat thō· in· iij· di· ix·
⁊ cōmuniter doctoꝛes ibidem
Latria idē eſt qḋ ſeruitus deo
exhibita· ⁊ pōt fieri vel potuit
licite hijs vicʒ trinitati pſona
rū diuinarū· tribʒ angelis quos
abraham vidit· colūbe ſup cri
ſtū apparēti· voci paterne. ſcri
pture ſacre verbis inq̄tum a
deo proceſſerūt· hūanitati criſti
deo vnite· cruci xpī· ymagini
xpī· ſacr̄mēto eukariſtie· veſti
mētis· clauiſ· ⁊ lācee xpī· Dulia
vero ſeruit⁹ ē exhibita creatu
re ⁊ veneracō qua honorarē poſ
ſumus hec· vicʒ angelū· animā
beatā· ymaginē vtriuſqʒ· Coꝛ
pus alicui⁹ ſcī canoīſati pſertī
⁊ publice pulueres eiuſdeʒ oſ
ſa talos veſtes vngues ⁊ ſimi
lia ɔtrectata a ſcīs canoīſatis
pſbtī Et materiā de q̄ pōt pcipi
q̄ fueit in coꝛpe alicuius talis
ſcī· Sʒ yperdulia id ē maioꝛ du
lia· q̄ venerari poſſum⁹ xpī cru
cem· mariam virginē· ⁊ ſex ſa
cramēta alia ab eukariſtia hec

henricus de gādauo in q̄dli· ⁊
bern̄· claromontenſ ibidem·
Sed queritur poſſet ne aliq̄ſ
licite aliquem defunctum quem
pbabiliter crederet eē in celo
venerari ⁊ inuocare ſꝫ· hoſtien̄· ⁊
iohā· andree in nouellis· de re
liquijs ⁊ eoꝝ veneracōe· c· Cū
ex eo· Reliquie oīno de nouo ī
uente nō debēt venerari ſine li
cētia ſūmi pōtificis ſic q̄ publi
ce ⁊ p vlem eccleſiā venerētur
Tn̄ ſi antiq̄ reliquie nouit in
uenirētur licʒ eas venerari ſecre
te tn̄ licet deuocōem ad talem
de quo queritur habere ⁊ eum
in occulto precari· Itē ibidē ca
pitulo audiuim⁹· refert tn̄ ho
ſtien̄· Ex tolerantia rōne eccīe
magnificū karolū ī ſola capel
la aq̄ſgrani ⁊ nō in alijs eccījs
venerari hec de ioħ· ādree· Ideʒ
ptʒ de quibuſdam ſcīs pr̄ibus
ordis fratꝝ predicatoꝝ ut de
fratre merculio ⁊ de fratre am
broſio q̄ in quibuſdā ciuitati
bus ytalie de pape licētia feſti
uātur licʒ nō ſint canoīſati vſi
ter p ecclam· Sʒ q̄reres q̄ ge
ſtus ſūt melioꝛes p deuocōne
ſꝫ· ſm hūbertū q̄ genuflectio
manuū aliq̄lis ptēſio ⁊ oculo
rū ī celū leuacō videtur corp⁹
coꝛ ⁊ ſēſū ſurſū eleuare occaſio
nalit plus q̄ alia· vni tn̄ ſuit·
qḋ non alteri ergo eligat q̄ſqʒ
ſibi accomodū· ¶ Quo ad· ij· b

Cur iſta deo debemus a corpo
re exhibere q̄ honoꝝ nroꝝ nō
indiget· ſiꝰſio ideo prio ſic
deꝰ honoātur qm̄ honorē no
bis facit vtilē. Secūdo ut pri
mus edificetur ꝑ hoc. Tercio
ut ꝑ talia exteriora ad intra de
uocōne caleamꝰ. Retinēt eni
aīm ut minꝰ ad mala ꝓfluat
qꝛ ſigͣ ſēſibilia plus mouent
De corpore vero ſunt ſpēales
racōes nā qꝛ deus corpus no
ſtꝛ creauit rexit aſſumpſit re
demit ac glorificabit dignū ē
ut ei obſeq̄a prebeat a quo ta
lia ſūt ⁊ erūt. Sed queis qn̄
tenenī ad corpalia obſequia
do exhibēda. Re· ſcdm̄ Scotū
in.iij.di.xxvij· qꝛ die dn̄ico ⁊
magnis feſtiuitatibus pedi
bꝫ ire debes ad ecciam audire
miſſam totā ꝓpter p̄ceptū ⁊
reuerēter iclinare ad eleuacō
nē corpis xp̄i·pmo hoc tene
tur ſacerdos docere populum
ut hētur extr̄.li.iij·de cele·miſ
ſe,c. Sane· Siſiter qn̄ porta
tur corpꝰ xp̄i per ciuitatē· Et
qn̄ q̄s vadit ꝓpe locū vbi ſitu
atur debꝫ reuerei tātū dominū
Caute tn̄ ſcotꝰ de hac mateia
ſic vbi ſup̄ dicit· Qn̄ hō tene
atur deū diligere gratuite ex
precepto forte determiauit il
lud p̄ceptū diuinū· Sabba
ta ſcifices. ⁊ maneat vnuſquiſ
qꝫ apud ſe recolligendo ſe ⁊

aſcēdendo ad deū ſuū· Et eccīa
ſpecificauit qͣtū ad miſſaꝫ au
diēdā de ↄſe·di·i·miſſas hec il
le di.xxvij· ¶ Quo ad·iij·nōn e
dū qꝛ coīi talē cultū dei ſatiūt
Primo male eukariſtiā ſumē
tes Secūdo loca ſcā deſtruen
tes. Tertio corā eukariſtia ⁊
reliquijs ſcōꝝ ac cruce irreue
rēter ſe habentes· Quis enim
dn̄s ſuſtinerꝫ a ruſtico ut luto
ſis pedibꝫ irreuerēterꝫ an̄ eiꝰ
menſam ambularꝫ Siles ex
ceſſus pōdera ſcōꝫ geſtus ſup̄
allegatos. Capitulū·vij·

Quinto mādatur no
bis ſuitus dīuina deo
exhibēda ꝑ opa extei
ora tripliciᷓ· ſacrificijs. obla
cōnibꝫ. ⁊ decimacōe. Sacrifi
cia ut dicit thō·2·2·q·lxxxvi·
ꝓprie dicitur qn̄ circa res deo
oblatas aliq̄d ſit ſicut qꝛ aīa
lia occidebātur a ſacerdote· ⁊
pais bn̄dicitur hodie· vn̄ ſacͣ
ſitium dicitur qꝛ aliq̄s ſacrū
eo facit·oblatio vero eſt deo
oblatum ⁊ ſi nl circa ipſū ſiat
¶ Sꝫ queitur tenemur ne ho a
die ſacrifitia ꝓprie offerre. Re·
qꝛ ſic vbi nōndum ſcōꝫ eundē
qꝛ lex naturalis dictat deo ſa
crifitiū offerēdum vicꝫ qꝛ hō ſe
ſibilibꝫ rebus vtatur offerēs
eas deo in ſignū debite ſbie
ctionis ⁊ honoris ſcdm̄ ſiſitu
dinē eoꝝ q̄ hodie i quibuſdā

regnis dn̄is eoꝝ aliq̄ offert
in recognicōe꜖ dn̄ij ſcd̄m illd̄
eccī·xxxv·Nō apparebis ante
b cōſpectū dei vacuꝰ·¶ Eſt aūt
duplex ſacrifitiū vnū pn̄cipa
le interius quo aīa ſe offert
d̄o in ſacrifitiū ſicut principio
ſue creacōis ꝛ ſicut fini ſue b̄ti
ficacōis de quo pſ̄·Sacrifitiū
deo ſpūs cōtribulatus coꝛ con
tritū ꝛ hūiliatū deus nō deſpi
cias Et ad hoc ſacrifitiū omēs
tenemur·Aliud ē exteriꝰ quo
criſtꝰ a ſacerdote in eukariſtia
ſacrificatur ꝛ etiā alij actus ex
teriores aliaꝝ virtutū q̄ in di
uinā reuerētiam aſſumūtur·q̄
rū aliqui cadūt ſb̄ p̄cepto alij
ſub cōſilio·vnde quilibet xp̄ia
nus ꝑ modulo ſuo miſſe ſacri
tio debet cooperari·quod ſacri
ficium dignius eſt oībꝰ ſacri
fitijs·Quia ibi ſocietas angeli
ca·fons oīs gratie·memoīale
xp̄i caritatis ſūme quā pacien
do exhibuit·Actō ſacdotis di
gniſſima ꝛ pn̄tia viſſima infi
niti boni·Sūt aūt qn̄q꜖ gene
ra hoīm participātiū de hoc ſa
crifitio miſſe·Primo fideles eti
am peccōres·Secūdo fideles in
caritate exiſtētes extr̄ matria
lē eccīam·Tercō aſtātes miſſe
ſiue ſint in caritate ſiue extra·
Qr̄to offerētes bona ſua de q̄
bus omibus patet ꝙ in cano
ne orat ſacerdos·Quīto ſacer
dos met q̄ ſi diſpoſitꝰ eſt plus
omībꝰ ꝑcipē pōt·ſed precedē
tes plus ꝛ minus ordine quo
numerati ſunt·¶ Secundo de c
oblacōe q̄ritur·Primo qn̄ ſit
p̄ceptum offerre·Sꝫ·thō̄·vbi
prius·q·lxxxvi·ꝛ·lxxxvij·Ra
cio naturalis dictat ꝙ eis qui
d̄ino cultui miniſtrāt ad ſalu
tem totiꝰ populi populꝰ totuſ
nccīa victꝰ miniſtret ſic̄ ꝛ hiſ
q̄ cōmuni vtilitati inuigilāt ſc꜖
pn̄cipib꜖ ꝛ militib꜖ ꝛ alijs hꝰ
moī ſtipēdia victꝰ debētur·ꝓ
bat hoc apoſtolꝰ·i·cor·ix·per
hūanas ꝯſuetudīēs dicēs·q̄s
militat ſuis ſtipēdijs vnq̄·ſic̄
ut legitur geñ·xlvij·Rex gētilꝰ
pharo ſacerdotib꜖ ſpālē tram
dederāt ꝛ oīb꜖ ſecularib꜖ p̄ fame
poſſeſſioēs ſuas vendētibus ſa
cerdotes terrā ſuam quiete poſ
ſidebāt ꝛ eis cibaria ex horreis
publicis porrigebātur·Seq̄
tur in dictis thō̄·poſtea ꝙ cō
tingere poteſt ꝙ aliquis ad
oblationes teneatur q̄druplici
ci racōne·Primo ex precedenti
ꝯuēcōne ſic̄ cū alicui ꝯceditur
aliquis fundus eccleſie ut cer
tis temporibus certas oblaci
ones faciat quod tamē hab꜖
racōnem cenſus·Secūdo ꝓpt̄
p̄cedentem deputacōe꜖ ſiue ꝑ
miſſionē·ſic̄ cū aliq̄s offert do
nacionē int̄ viuos vel cū relin
quit in teſtamēto eccīe aliquā

rem mobilem vel imobilem i
poſtez ſoluendā. Tercio mō
ꝓpter eccleſie ncc̄itatem puta
ſi miſtri eccleſie nō haberent
vn̄ ſuſtētarētur. Quarto ꝓpter
cōſuetudiem. tenētur ei fideleſ
in aliq̄bus ſolemnitatibus ad
aliq̄s oblacōnes cōſuetas. Et
ideo illi q̄ debitas oblaciones
nō reddūt poſſunt puniri ꝑ ſb
tractionez ſacramētoꝝ nō per
ipm̄ ſacdotē cui ſūt oblacioēs
faciēde ne videatur ꝑ ſacram̄
toꝝ exhibiciōe aliq̄d exigere
ſꝫ ꝑ ſupiorem aliquem hec ille
Sed q̄ritur q̄n̄te quantitatiſ
dꝫ eē oblacō vel cuius ſpēi. Re.
idem qꝛ quo ad talia i vltimiſ
duobꝫ caſib9 remanet oblacō
quodām̄ voluntaia ſcꝫ quo
ad quātitatē ⁊ ſpeciē. Alicubi
ei offertur panis ⁊ vinū. alicu
bi aīalia. alicubi pecunia. alicu
d bi candele ⁊ ſilia. ¶ Queritur
cur ſolis ſacdotibus debeātur
oblaciōes. Re. thō. damaſ. pa
pa di. x. q. i. oblacōnes q̄ intra
eccleſiā offerūtur tm̄mō ſacer
dotibus q̄ quotidie dn̄o ſuire
videtur licꝫ cōmedere ⁊ habē
Et racio eſt prima qꝛ ſacerdos
quodām̄ cōſtituitur ſeq̄ſter
⁊ medi9 inter populum ⁊ deū
Sicut de ipſo moyſe legitur
deu. v. Ego inquit ſequeſter ⁊
medius fui inter deū ⁊ vos. Et
ideo ad eum ꝑtinet dōma dog

mata ⁊ ſacramenta exhibere
ꝑplo. Secūda: ea q̄ ſūt populi
puta p̄ces ⁊ ſacrificia ⁊ oblacō
nes ꝑ eū dn̄o dn̄t exhiberi ſcōꝫ
illō hebr. v. oīs pōtifex ex hoībꝫ
aſſumptus ꝓ hoīb9 cōſtituitur
in hijs q̄ ſūt ad deum ut offeāt
dona ⁊ ſacrificia ꝓ peccatis. Et
ideo oblacōes q̄ deo a populo
exhibentur ad ſacerdotes per
tinent nō ſolum ut eas in ſuoſ
vſus cōuertant verū etiam ut
eas fideliter diſpēſent. partim
quidem exponendo eas in hijſ
que pertinēt ad cultū diuinū
partī vero i hijs que pertinēt
ad ꝓprium victū qꝛ qui altari
deſeruiunt cū altari participan
tur. i. corī. ix. partim etiam in
vſus pauperꝫ qui ſunt q̄ntum
pōt de reb9 eccleſie ſuſtentādi
qꝛ ⁊ domin9 i vſus pauperum
loculos habebat ut dicit iero.
ſup math. Ea aūt que dantur
alias pauperib9 nec ſūt ꝓpria
ſacrificia nec oblaciones licet
dentur propter deū qꝛ non im
mediate deo offerūt. ¶ Quei e
tur qualiter ſint oblaciones
dande Re. domin9 albtus ſup
miſſam Oblacō exterior dꝫ eſſe
vtilis valore. pinguis deuocio
ne. oblata in caritatis dilectōe.
⁊ munda in acq̄ſitione. vtilis
quidē ut poſſit miſtris dei cōu
ti ad vtilitatē. vnde malach. i.
male offerre dicit qui debile

offert · Similit̄ qui falſā mo
netā offerūt · pigue aūt ut pl9
de cordis deuocōne procedat
q̄ȝ de manu · Sicut vidua duo
era luc̄ · xxi · Munus enī extrin
ſecū recognicō debȝ eſſe cenſua
lis ut ipē qui offert munus re
cognoſcat q̄ dn̄s deus in ipm̄
habeat dominiū cui aīa; corp9
ꝛ res ſubdit Simile factū eſt
in tēporalibȝ luc̄ · ij · vbi dicitur
quēlibet dediſſe denariū cēſua
lem imperatori rōnorum · pōt
etiam intēdere p oblacōem ſa
cerdotis promocōnem ꝓ vite
accomodis reuerēciā exhiben
dā ſcō cui9 ſolemnitas agitur
ꝓfectum viui vel mortui pro
quo miſſa valebit De deuō ob
lacōne dicit̄ ecc̄i · vij · De negli
gētia purgate cū paucis vbi
gloſa · Quāuis parua oblacō
multoꝝ delictorum purget ne
gligētiam · Sup que tho · 2 · 2 ·
q · liiij · ar · iij · ſic dic̄ · Parua ob
lacō cū hūili mēte ꝛ pura dile
ctione facta ut ibidem dr̄ : non
ſolū purgat peccata venialia
ſed etiā mortalia · De · iij · math ·
· vi · Si offers munus tuū ad
altare ꝛ ibi recordat9 fuīs ꝛc̄ ·
De · iiij · prouer · xliij · Honora
dn̄m de tua ſba · Et ſcdm thō ·
vbi ſup oblacō tripliciter vicia
tur ꝛ refutatur · Primo ſi mer
ces meretricis eſt ꝓpt̄ ſcādalū
ne ecc̄ia videatur fouere pcc̄ā
ſi de lucro pcc̄i oblacōeȝ recipi
at · Secūdo de illicite acq̄ſitis
q̄ de tua ſba eſſe debet · Tercō
ſi oblacō vergat in detrimētū
alteri9 ut ſi filius offerat de q̊
pr̄em nutrire dȝ qd̄ improbat
xp̄us math · xv · ¶ Tercō de de f
cimis q̄ritur de quibȝ rebȝ ſint
dāde · Re · ſm doctores q̄ de pſo
na ꝓpria ſi ē ꝯſuetū Et de rebȝ
ꝓpriis extrīſecis ſm q̄ cōſuetu
do iubet · vn̄ dic̄ thō · q̄ oli · ij · q ·
iiij · ar · iij · Nulla ꝯſuetudo cōtra
ria ſoluit hoīe; ab obligacōne
reddēdi decīas · q̄ hec obliga
tio fūdatur ſup ius dīnū ꝛ ſup
ius natuāle vn̄ ſp tēntur hoīes
reddere decīas ſi eccia exigat
ec̄ ꝯtraria ꝯſuetudie nō obſtā
te · ꝛ in terris in quibȝ ē ꝯſuetu
do q̄ decie ſoluātur ipa ꝯſuetu
do q̄ſi expoſtulat decīas · vnde
peccarȝ q̊ nō redderȝ · ſȝ in tris
in q̊bȝ nō ē conſuetudo omnis
q̄ decie detur ꝛ eccia non petit
vid̄r eccia remittere dū diſſilat
Alias hoīes ytalie ꝛ orietaliū
ptiū dānarentur q̊ decīas non
ſoluūt hec tho · Et p9q̄ ꝓbauit
q̄ i ſimili aplūs nō poſtulauit
victū ab hiis q̊bȝ p̄dicabat ꝓp
ter ſcādalū tollēdū · addit tho ·
Rectores mq̄t ecciaꝝ nō bn̄ face
rēt ſi in terris talibȝ decias exi
gerēt in q̊bȝ nō ē ꝯſuetū dari
quādo ꝓbabilit̄ crederēt q̄ ex
hoc ſcādalū naſceretur · hec ille

8 ¶ Dubitatur vtꝝ paup̄ teneat̄
ſoluere decīas diuiti ſacerdoti
Re. ſm tho. q͛li. vi. q. v. articu.
iiij. Reddere debitum ē act9
iuſticie. ⁊ ideo ad hoc ꝙ alicui
reddatur q͛ ei debetur nō re
fert vtrum ſit diues vel paup̄
Decime aūt ſacerdotib9 debē
tur. in cōmuī quidē ſm ius na
turale. naturalis enī racō dcāt
ꝙ illi qui ꝑ populo ī ſpiritua
lib9 laborāt. a populo ſtipēdia
ſue accipiāt ſuſtētacionis. Et
ſm hoc etiā ī nouo teſtamēto
eſt iure diuino ſanxitum. Nā
.i. Cori. ix. dn̄s ordinauit hiſ
qui euangeliū ānunciāt ut de
euangelio viuāt. In veteri au
tem teſtamēto quātitas fuit de
t͛minata ſcꝫ decīa. ⁊ idē ſtatu
it eccīa in nouo teſta. ſoluēdū
vnde cū ſac͛dotibus decīe debe
antur tā de iure naturali. ꝙ̄ di
uino. Et eciā ex ſtatuto eccīe
ꝙ̄uis ſacerdos ſit diues. nihil
omin9 paup̄ tenetur ei decīaſ
ſoluere. Sꝫ dicis. alias habet
vnde ſuſtentetur. Cur ergo ſi
bi dabitur. Re. primo ꝙ decīa
rum ſolucio eciā ꝓpter paupe
res eſt īſtituta ſuſtētandos ſꝫ
hijs ſac͛dos ꝓuidere dꝫ de de
cima. Secūdo q͛ effectum ē
alicui debitum ꝑ ſtatutū eccīe
nihilomin9 ei debetur. ꝙ̄uis
ſit diues. Qui ei in ſimili emit
rē aliquā. debet ſoluere tātū
quātū vicꝫ ſiue a paupe ſiue a
diuite emat. Addit Rap. i ſu.
cleici hn̄tes ſufficiēs primonī
um vel redditus r͛cipiētes ad
huc decīas. ſi tales deſeruiunt
eccīe ⁊ decimas percipiūt non
ut eas ī malos vſus ſꝫ in pios
cōſumant. non peccāt. Alias
ſacrilegiū cōmittunt. xvi. q. i.
qm̄ Alie difficultates ħ ſūt. ſcꝫ
an laici ſine feodo poſſint deci
mas hr̄e. ſꝫ hoc ad preſens reli
quo. ¶ Capitulū Octauū
Exto mādatum ē ne
gatiuū. ſicut ⁊ ſequē
cia. ¶ Nō habeb de a
os alienos coram me. Contra
hoc facerent q̄ etiā ſine ymagi
bꝫ ſolē ⁊ lunaꝫ vel aliq̄d aliud
pro deo colerēt ſic quidā fece
rūt. Sꝫ qꝛ ħ erroꝛ etiam inteꝛ
paganos multos extīctus eſt
ido nihil de iſto iam op9 eſt
dicē. ¶ Sꝫ oſequēt͛ ſeptimo b
mādat͛ ꝙ nec ymagīes deoꝝ
hr̄e debemus eas venerādo dei
tatis cultu. Item cōtra hoc faci
unt ymagibꝫ abutentes. vnde
qꝛ hic monemur adorare deū
⁊ cauere ab ymaginum cultu
malo. Ideo ħ tria vidēda ſūt.
Primo de inſtitucōe ymaginū
Secūdo de venēacōe reliqui
arū. Tercīo ver͛ſus quas mūdi
ptes adorare dēm9. Pro pͥmo
notandū ꝙ adoāre eſt ſe totū
adorato ſbicere ꝓpt͛ eminētiā

virtutis et ſāctitatis totamqȝ
ſpem in ipſum ponere. vn̄ ⁊ cul
tus ſiue ſeruitus dicitur et ſic
deo cōpetit ſoli. nam ſine eo ni
hil poſſum⁹ ioh. xv. Venerari
vero ſāctos poſſumus nos eis
ſubiciendo tanq̄ dei amicis ⁊
noſtris intercesſoribus. ⁊ hec
ſpecies eſt ſuffragij. Sed dice
res. Cur faciunt criſtiani yma
gines contra illud preceptum
non facies tibi ſculptile. Re. pri
mo q̄ deus abſolute non ꝓhi
buit fieri ymagīes. quia iuſſit
cherubin effigiari obumbrātia
ꝓpiciatorium Exodi. xxv. Sȝ
ꝓhibuit modo qui ſequitur
ſcȝ. nō adorabis ea neqȝ coles
ea. non vicȝ ſicut gentiles qui
putabant aut aliquid diuini
in ymagine eſſe. aut creatum
c quid deū effigiare. ¶ Fuit ta
men in veteri teſtamento ꝓhi
bitum fieri ymagines maxime
dei. Tum ꝓpter ꝓnitatem po
puli ad ydolatriam ꝓtūc ⁊ i
ter ydolatras cōmorantis. Tū
etiam q2 de⁹ nōdum homo fa
ct⁹ fuit. vn̄ nec effigiari debuit
hodie autē introductus ē vſu'
ymaginum. p̄mo a criſto qui
ſuā ymaginē Abagaro regi
pāno impſſam miſit ut refert
euſebius in eccleſiaſtica hiſto
ria. Et damaſus libro ſentētia
rū ſuarꝫ. Secūdo ab apoſtolis

nam tēpore eorum hec fuerunt
vnde lucas ymagīes virginis
marie ⁊ filij eius ſculpſiſſe legi
tur. Et apl'orum tempore ſan
ctus ſeruatius ymaginem cri
ſti crucifixi ſecū detuliſſe reperi
tur ī ſua hiſtoria. Tertio a cō
tinuato ritu eccleſie que appro
bacōnem ymaginum in conci
lio rōno fere mille epiſcoporū
cōgregato diffiniuit. ¶ Sȝ d
cur inuēte ſūt. Reſpō detur ſm
thomā in iij. di. ix. Triplici de
cauſa ſcd̄m tres ptes ymagi
nis anime. Ex parte memorie
ad frequentem recordacōnem
ſalutis noſtre ⁊ inſtrumētorꝫ
ſalutis. Ex parte intellect⁹ ad
informacōem rudium qui lit
teras ignorant qui docentur
ymaginib; loco lrārū. Ex par
te voluntatis ad maiorem exci
tacōem deuocōnis. Plus enim
mouent viſa q̄ audita. Et ſic
inſtitute ſūt ꝓpter memorie la
bilitatem. intellectus ruditatē
⁊ affect⁹ tarditatem. Item no
tandum q̄ ſcd̄m doctores cō
muniter di. ix. tercij adoratur de
us in quibuſdam ſignis latria
puta eukariſtia ymagīe cruci
fixi ymagine crucis ⁊ in ſcrip
tura ſacra potiſſime in euange
lio poſſȝ a prudente adorari ve
neramur etiam ſanctos in qui
buſdā dulia ut in ymaginib⁹

ſanctoꝝ alioꝝ ecc̄is altarib⁹
e reliquijs ⁊ ſitib;. ¶ Quo ad .ij.
Cur venerāde ſint reliquie ſan
ctoꝝ ẜ. ſcō; damaſ. i hyſtoia
barlaam vbi recitatur de pro
ceſſione ſanctoꝝ patꝝ portā
tium reliquias ꝙ quadruplici
de cauſa. Primo ut ex veneacō
ne eoꝝ auxiliū ſentiam⁹. Se
cūdo ut exempla eoꝝ quorū
ſūt hic imitemur. Tercō ut re
quiē patrie vbi aīe eoꝝ ſunt
ſperem⁹. Quarto ut nos ī pul
uerem redigendos memorem
f ¶ Quo ad .ij. ſcōm thō;. vbi
ſup̄. Ad orientem adoram⁹ ⁊
altaria cōſtruūtur quintupli
ci de cauſa. Primo ī ſignū ꝙ a
criſto eſt nr̄a illumiacio qui ē
lux mūdi ſicut ſol eſt ab orien
te. Secūdo ꝙ oriēs eſt nobi
lior pars orbis ī ſignum nos
ibi vertim⁹ ꝙ credam⁹ omnia
nob a deo ꝯferri ⁊ nobiliora
ut ḡtuita immediate. Tertio
ſicut motus īcipit ab oriēte p
angelū. ita omnis nr̄a actio a
deo. Quarto ꝙ paradiſus eſt
ibi a quo cecidim⁹ ideo memo
remur ut in celi paradiſū intre
mus. Quinto ꝙ ab oriēte ad
iudicium veniet xp̄s.

¶ Capitulū .ix.

a Octauo ꝓhibetur hic
omnis ſupſticō diui
nacō ⁊ ſilia in quib;
illud qd̓ a ſolo deo vel a ſāctꝭ
expectare debem⁹ a creaturis
illicite requimus nō inq̄t ado
rabis ea neq; coles. Circ̄ hanc
materiam videndū. Primo de
ſpēbus ſuperſticōnū. Secūdo
de grauitate huius pcc̄i. Ter
cō de remedijs licitis ⁊ illicitꝭ
¶ Quo ad primū ſcō; yſiderū b
.viij. ethiaꝝ. ⁊ ſcōm thō. .ij. .ij.
.q. lxxxxij. Et certe ſūt capita
les .xiiij. ſpeties. Prima ē phito
nū hoim vicz ī q̄bus demō loq̄
tur. Ad quam reduci videtur
putātes ſe localit̓ ad herodia
nā trāduci Itē quedā mulieres
ī quatuor tēporib⁹ extaſim p
demonem patiētes. Secūda
eſt ſomnia hentium ⁊ decepto
rie ibi iudicātium. Tertia ma
thēaticorum q̄ ſcōm natitates
hoim ⁊ ſcōm influxus celeſtiū
iudicāt diffinitiue de volunta
rijs hūanis. nā mathematici
iudicant ſcōm cōſtellationes
Quarta ſortilegiorum Quinta
ariolorꝝ id eſt in aris ydoloꝝ
rīſa dantes. Similit̓ geomā
tici in terreſtrib⁹ iudicātes ut
in inſpectōe vnguis calibis po
liti ſpatula manu ⁊ in ſimilib;
futura vel ſecreta predicentes
Sexta auguria practicātium
auditu ſcilic; ī cantu ⁊ volatu
⁊ motu auiū iudicātiū. Sep
tīa carmiatoꝝ p verba ⁊ exor
ciſtaꝝ demones ⁊ illicite ſerpē
tes adiurantes. Octaua fit per

remedia ſupſticioſa alia ꝓ ſa
nitatibus vel alijs exercendis
ut in ligaturis verbis inordia
tis vel inuſitatis caracteribus
⁊ huiuſmōi· Nona auruſpicū
id eſt horarum ⁊ dierum vani
inſpectatores Decia nigromā
ticorū id eſt mortuos ſuſcitan
ciū ut p̄mo regū·xxviij·Et ho
die ex dubio fidei morituros
ad redeūdum inuitātium· Vn
decima tranſformācium ſe vel
alia in ſimilitudines animaliū
ut ī lupos ⁊ beſtias alias· Duo
decima fortunaꝫ inculpantiū
aut euſortunium · Terciadeci
ma artem illicitā addiſcētium
ut diuinacōnes·artem notori
am ⁊ ſi que ſunt ſimiles· Quā
tadecima maleficorum qui ni
tuntur immutare corpora a ſa
nitate certa generacionem im
pedire·animum in amoreꝫ vel
odium cōcitare et hijs ſimilia
c Quo ad ſecūdum de graui
tate hui⁹ peccati nōndum hoc
Primo prohibitum eſt in ſac
ſcriptura multiplici pena eciaꝫ
ſb pena mortis anime ⁊ corpo
ris· Vnde leuitici·xix· Anima
que declinauerit ad magos et
ad ariolos ⁊ fornicata fuerit
in eis·ponam faciem meam cō
tra eam ⁊ interficiā eam de me
dio populi mei· Item ibidem
·xx· Vir ſiue mulier in quibuſ
phitōicus·vel diuinus ſpirit⁹
fuerit moriatur lapidibus ob
ruēt eos ſanguis eorum ſit ſu
per eos·vnde ꝓpter hoc pecca
tum ochozias infirm⁹ mortu
us eſt quarti regū primo·Et
ſaul primo palip·x· Item ſcdꝫ
canones · Si diuinatorum et
maleficorum peccatū occultū
ſit imponitur penitētia·xl·dierū
Extra eodem capitulo primo
Si notoriū eukariſtia nega
tur de cōſecracōne diſtinctiōe
·ij·pro dilectione· Si ſit cleri
cus deponēdus eſt·⁊ in mōſte
rio detrudēdus· Si laycus ex
cōmunicandus·xxvi·q·v· nō
oportet· Tales eciam infameſ
ſunt·⁊ qui ad eos concurrunt
vnde nec ad accuſaciōeꝫ debēt
admitti·ij·queſtiōe·viij· Quiſ
quis nec Item tales ſcdꝫ legeſ
debēt plecti pena capitis Et ſi
accedant ad domum alterius
debent cremari et bona eorum
omnia debent publicari · co di
ce de maleficis·l·nemo·l·culpa
⁊·l·nulla · Contra omnes di
uinatores et maleficos iura ci
uilia ſeuiſſima ſunt·vnde libro
·ix·codice rubrica de maleficis
⁊ mathematicis ⁊ ceteris ſimi
libus ut dicit Aſon in ſūma·di
uinātes circa ſomnia vel i gar
ritu auiū ⁊ in ſilibꝫ talibꝫ nō p
mittitur ad limē alteri⁹ accede
re alioquī cōcrematur nec ali
q̄s deꝫ eos ſuſcipere vel cōſulere

Alioquin deportur in inſulā
⁊ oīa bona publicantur. Qui
aūt arte magica vite innocen
tum inſidiātur aīos mulierū
ad libidinem flectunt. ⁊ hij be
ſtijs obiciuntur ut. l. militi. Itē
nemi permittitur d̄inare alio
qui ſupplicio capitis feret gla
dio vltore proſtratus ut in ſu
pra dictis legib⁹ patꝫ Itē btūs
aug⁹. dic. ⁊ h̄etur. xxvi. q. vij.
nō obſuabitis. vbi enumeāt⁹
multis ſupſtitiōibus ſic cōclu
dit. Qui has ⁊ quaſcūqꝫ diui
nacōnes aut fata aut auguria
obſeruat. aut attēdit. aut con
ſentit obſeruātibus. aut talibꝫ
credit. aut ad domū eorum va
dit. aut in ſuā domū introdu
cit. aut interrogat. Sciat ſe fi
dem criſtianam ⁊ baptiſmum
p̄uaricaſſe ⁊ paganū ⁊ apoſta
tam ⁊ dei inimicū. iram dei gra
uiter i eternū icurrere niſi ecci
aſtica penitētia emēdatus deo
b recōcilietᷣ. ¶ Sed dubitatur
an ſemp ſit pcc̄m mo͛tale talibꝫ
eſſe implicatū ſꝫ. ſcōꝫ quoſdā
ꝙ actū d̄inacionis ⁊ hm̄oi po
teſt q̄s tripliciter exercere Pri
mo ſic ꝙ credat p illū actum
realiter aſſeq̄ qd̄ itendit puta
alicuius amorem vel furti reue
lacōem. vel futui euentus pre
cognicōem de cōtingētibꝫ. Cer
tū ē ꝙ q̄ talia credit cōſeq̄ poſ
ſe p actū illū oportꝫ ꝙ credat
in illo actu aliq̄d exiſtere diui
ni numīs. que aut a d̄o ſolo ex
pectare debemus. aut que ſoli
deo cōueniūt. ut inmutare vo
lūtatem aut cōtingencia futu
ra certitudinaliter p̄dicere Et
tūc talis fidem abnegat ut in
auctoritate aug⁹. immediate
tactū ē. Et ſic de grauiſſimis pec
catis mo͛talibus vnum eſt. qꝛ fi
dem tollit debitam. Secundo
mō ſic fieri pōt ꝙ licet aliquis
nō credat p actū illū realiter
aſſequi quod intēdit tn̄ vult
curioſe expiri vtꝝ aliquid effi
cacie ſit in tali actu vel non Et
hoc iterꝝ ē pcc̄m mo͛tale minus
p̄mo. Racō eſt qꝛ talis eſt du
bius ⁊ fluctuās in fide poſtq̄
cōtra veritatē ⁊ firmitatē fidei
appōit expiri talia que ſcit vel
ſcire deberet p fidē catholicā
eē reprobata. Tercō mō ſi ex
ſola leuitate uł ſimplicitate hec
exerceat nihil tn̄ i hoc credens
eē virtutis ⁊ efficatie nec etiaꝫ
expiri intendit an in hoc aliq̄
efficatia exiſtat ſed ſolum leui
tate ⁊ ſimplicitate hoc fac̄. Et
hoc vid̄r quibuſdā eē veniale
pcc̄m maxime apud laycos ⁊
ydiotas Sed q̄ntum ad cleri
cos qui tenētur hoc ſcire iure
prohibitū. ſemp ē mo͛tale pec
catū. Quia excōmunicādi ſūt
ſcd̄m iura. Excōmunicacō autē
a iure ſolū p mo͛tali infligitur

e ¶Quo ad .iij. dubitatᵣ q̃ ſūt
remedia licita homini pro ad
eptōe bonorum quorumcūq;
et p̄ euitādis malis q̃buſcūq;
ſe quiq;. Prio faciat hō id qđ
pōt ex ꝓpria induſtria. ex ꝓpria
potētia et viriū ſuarum exerci
tacōe. Vñ apſus .ij. cor. ix. iubꝫ
dicens. Habūdetis in oē opꝰ
bonū. Secundo homo recurſū
habeat p̄ conſilio ad alios ho
mines qui ſint in hoc prudētio
res et ſup hoc imploret auxiliū
potētioris ut cum perito in arte
medicandi ſi eſt infirmitas na
turalis. Ideo eccī. xxxviij. Ho
nora medicū ꝓpter neceſſitatē
eteni eum creauit altiſſim⁹ etc.
A deo eni ē oīs medela. Tercō
ſe cōmēdet p̄ribus iuſtorū hu
ius vie. vñ eccī. xxxvij. Cum vi
ro ſācto aſſidu⁹ eſto quecūq;
agnoueris obſeruātem timorē
dei cui⁹ aīa eſt ſcđꝫ aīam tuam
Quarto deuote inuocet ſāctoſ
patrie de quo iob. v. dr̄. Voca
ſi eſt q̃ tibi reſpondeat et ad ali
quem ſāctorꝫ conūtere. Quīto
ad deū immediate p̄ adiutorio
recurrat humiliter. Sicut in ve
teri teſtamēto ſācta virgo ſac̄
fecit Tobie. iij. que ait. Hoc p̄
certo habet oīs qui colit te qꝛ
vita ei⁹ ſi in probacōe fuerit co
ronabitur. Si autē in tribula
cōe fuerit liberabitur. et ſi in cor
repcōe fuerit ad miſericordiā
tuam peruenire licebit. Et ioſa
phat rex iuda in tribulacōne
inimicorꝫ exiſtēs .ij. palip̄. xx.
ait. Cū ignorem⁹ quid agere
debeamus hoc ſolum habemuſ
reſidui ut oculos nr̄os diriga
mus ad te. Et ſi intētū non adi
piſcitur quis p̄ primā viā. ad
dat ſecūdā et ſic ſi oportet ter
tiam vſq; ad vltimā. Vñ ſi per
ſeuerauerit et ſi ad ſalutem eſt
vtiq; exaudietur. aut in ꝓpria
petiti forͣ aut i equalēti. Exēpli
gratia. Si vis carere vicō. aut
occaſione eius. aut habere vir
tutes. deuocōem. et huiuſmōi
ſpūalia bō. Siue habere tēpo
ralia vel carere malis hui⁹ vite
aliq̃bus. p̄mo primum arripe
Secundo ad de ſecūdum et ſic
oīter. Hꝫ alia remedia que
rere ſuperſticōſa illicitum eſt
Sūt aūt tria quibꝫ nō prohi
bemū vti in remediū. Primo her
bis. lapidibꝫ et ſilibꝫ q̃ natura
lē habēt virtutē. de q̃ racō ſcđꝫ
naturales et medicos rddi pōt
vñ btūs Ier. di. et ponitur .xxvi.
q. vij. Demoniū ſuſtinētī licet
petrās et herbas hr̄e ſine incāta
cōe. Itē verbꝫ ſacris q̃ alicuius
autoritatis ſūt et alijs ſacris re
bus. vnde ſi aliquis colligat
herbam medicinalem cum ſim
bolo diuino vel oracōe dn̄ica
vel ſcribat in carta ſimbolum
vel dominicā oracōem et ponat

ſup aliquē īfirmū ut ſici iſtv
tm̄ de⁹ creator omnium bono
retur nō reprobatur dummō
nulla alia ſuperſticio admiſce
atur ut habet̄ in cō̄ſilio marti
ni pap. xxvi. q. v. non liceat.
Tercio i ieiunijs oracōib⁹ ele
moſinis ꝛ alijs opibus q̄ ſunt
de genere bonoꝝ que certum
f eſt placere deo. ¶ Sed dubi
tatur vnde maleſitia efficatiā
habeāt ſꝫ. ex quiqꝫ. primo ex
parua cō̄fidencia quam hoīes
habēt in deū ideo pmittit eos
a demonib⁹ impediri ſcd̄ꝫ illō
ps. Qm̄ in me ſperauit liberabo
eū ſcꝫ iuſtum. Et per argumen
tū a ɔtrario ſenſu q̄ non ſperāt
in deum. demonis ptāti relin
quūtur. Secūdo ex errore q̄
in hominibus eſt cui⁹ pena fre
quēter ē effectus maleficij ſ̄m
illud rō. i. Cum cognouiſſent
deū non ſic deū gloīficauerūt. ꝛc̄
ꝛ obſcuratum eſt inſipiēs cor
eoꝝ. Tercio ut fides pbetur
bonoꝝ ſcd̄ꝫ aug⁹. qd̄ probat
p illud deu. xiij. Si ſurrexerit
in medio tui ꝓpha. aut q̄ ſom
niū ſe vidiſſe dicat. ꝛ predixe
rit ſignū. aut portētum ꝛ eue
nerit qd̄ locutus eſt. ꝛ dixerit
tibi eamus ꝛ ſequamꝰ deos ali
enos quos ignoras ꝛ ſuiam⁹
eis. non audias verba ꝓphe il
lius aut ſomniatoꝛis. Quia tēp
tat vos domin⁹ deus ut palā
fiat an diligatis eum an non
Quarto propter pactū expſſum
vel tacitum cū demoib⁹ initū
ꝛ ſocietatē qualiter fit in omni
ſupſticōe ut dicit aug⁹. de do
ctrina xpiana li. ij. q̄ ſocietas
oīm vt ibi dicit penitus fugiē
da eſt criſtiano. Quīto ex deſi
derio dyaboli q̄ conatur cōti
nue decipere nos. i. pe. v. aduer
ſari⁹ veſter dyabol⁹ tanq̄ leo
rugiens circuit querēs quem
deuoret cui reſiſtite fortes in fi
de. ¶ Dubitat̄ iterū quib⁹ ex g
cauſis demones ſciāt futura in
terdū ꝛ vnde tā miros effect⁹
pñt cū deus permittit efficere
ſꝫ. ſcd̄m aug⁹. li. de natura de
monū. aſſignādo ſimiliter. vij.
cāās non qꝛ futura contigencia
ſciāt ſed cōiecturāt probabili
ter. Prima. qꝛ vigent ſbtilita
te naturali plus q̄ hoīes. Se
cūda. plura ſciūt q̄ nos ꝓpter
experiēciam tēporum. Tercia
propter celeritatē motus de
mon multa futurā pdicere pōt
q̄ hoiem latēt. Quarta. nā poten
tia cum deus permittit poſſunt
morbos immittere ꝛ hos pre
dicere. Quīta. p ſigna futura
pñt pdicere ſubtilius q̄ medi
cus videndo pulſum ꝛ vrinam
nā ſicut medicus videt p ſig
na aliq̄d in infirmo qd̄ homo
ſimplex non vidꝫ. ita demon
qd̄ null⁹ hō naturaliter videt

Sexta ex ſignis que ꝓcedūt
ab aīo hoīs cōiecturāt ea que
ſunt vel erūt in aīa aſtutꝰ pru
denti viro· Sciūt enim qui in
ſtinctus eoꝝ ſunt viſibiliter ſe
cuturi· Septīa acta ꝓphetaꝝ
et ſcripta noſcūt ex quibus fu
tura p̄dicere p̄nt· Et hec tāgū
tur·xxvi·q·iiij· Sciendum·

Capitulū·x·

a Quo ad primū modū
nōndum ꝙ prout ha
betr·xxvi·q·v· Epi ex
concilio acquirēſi· Tales pſo
ne nō trāſferūtur a demone lo
calit ad loca in quibꝫ ſe dicūt
fuiſſe Sꝫ ipē ſathanas cū mē
tem cuiuſqꝫ mulieris ceperit et
hāc p infidelitatem ſibi ſubiu
gauerit illico trāſfort ſe in diu
ſarū formaꝝ ſpēs et mētē quā
captiuam tenet in ſomnis delu
dēs·modo p leta·mō p triſtia
ymaginarie ſolū deducit non
veracit· Et cum ſola aīa hoc pa
ciatur infidelis·hec nō in aīo ſꝫ
in corpe euenire opiatur· Exē
plum refertur de vetula quam
cū dūtere non poſſꝫ frater pre
dicator ad hāc ex odicto venit
frater qn̄ in cubella ſe trāſiturā
dixit verſus dn̄am herodiadē
vel venerē·nā protunc vetula
ſine motu ſōli dormire cepit·
et cum ſe iā ſomiarꝫ verſus hero
diadem vehi et manus leta ꝑ
icert·verſū eſt ex motu vas et
vetulam cū cōfuſione ad terrā
proiecit· Eadem de cauſa ficta
ſunt interdū et ymaginaria ſo
lum Quādo quedā in quatuor
temporibus ſe in raptu dicunt
videre aīas purgatorij et pluā
alia fantaſmata· Nec mouere
debet ꝙ quarūdam vetularū
pedes protunc aduſti non ſen
tiūt ignem ꝙ demō fantaſma
ta in ymaginacōe mulieris tn̄
to intēdere poteſt ut anima ex
tra nihil ſentiat· Exemplum de
habētibus morbum caducum
qui etiam aduſtionem nō ſen
tiūt in infirmitate ſua·quia aī
ma in interioribus paſſionibꝫ
vel doloribus preſſa: extra nō
ſentit ignem· Item naturaliter
quidē ſpecialiter mulieres que
dam faciliter ex ymaginacōni
bus poſſunt rapi ad intra adeo
ut non ſentiant exteriora ut po
nit exemplū augꝰ·xiiij·de ciui
tate dei de quodam ruſtituto
noīe qui ad modicum alicuiꝰ
gemitū ſe ad interiora cōuerte
re poterat ut nec voces·nec pū
cturas·nec vellicantes ſentirꝫ·
ymo tanꝙ in defuncto nullus
anhelitus ſentiebatur· Quo b
ad·ij·de ſomniis notādum ꝙ
raro aliqs debet tenere de ſom
niis et iudicare· Interdum ta
men poteſt et de aliquibꝫ debet
p̄mū ptꝫ ꝙ cauſe ſomnioꝝ ſunt

tam varie ꝙ pauci ſciāt a quo
fiāt. nā ſcḋm gre. li. iiij. dyal.
aliquādo fiūt plenitudine ven
tris aliquādo vētris a capitis
exinanicōe ꝛ hec expiētia didi
cim⁹. aliqn̄do demonū illuſio
ne ecc̄. xxiiij. multos errare fece
rūt ſomnia. aliquando dei reue
lacōe gen̄. xxvij. ait Joſeph au
dite ſomniū meum qḋ vidi. ali
quādo cogitacōe naturali ſil̄ ꝛ
illuſiōe. vnde eccī. v. vbi mul
ta ſūt ſomnia multe ſunt vani
tates. Et infra multas curas ſe
quūt ſomnia. aliquādo fiūt cō
gitacōe ſimul ꝛ reuelacōe dei
daniel. vij. vbi oſtendit ꝙ ſo
niū pharaonis cepit a cogita
cione ꝛ terminabat̄ in reuela
cōne. Quidā tamē aliqliter ſʒ
caute iudicare poſſunt iter dū
de ſomnijs vt ſi poſt ſomnium
de cruce aqua vel calice exper
tus es tibi tribulacōnem ſepe
ſubſecutā. timere potes ꝙ eue
niat. Et paciēcia ꝛ oracōne ꝛ
alijs te cōtra tēptacōnem pre
parare. ꝛ forte ideo de⁹ reuela
uit. Similiter ſi de extremo
iudicio te ſomnias dampnatū
Poſtea ſcrutare conſciām. ſed
nunꝙ curāda ſunt ſomnia de
theſauris iueniēdis. de inimico
inuadendo ꝛ ſilibus. poſſunt
aūt quītupliciter vt dic. thō.
ſomnia ſigna eē futurorum.
c ¶ Prio quādo ē cā effectus fu

turi ut ꝙ ſomniaſti te iturꝫ ad
eccleſiā certam ideo poſtea va
dis. Secundo ſomniū eſt ſig
num futuri cuius cauſa in ſom
niante eſt ut colera pſſus ſom
niat de nigro ꝛ ſic vtūtur me
dici ſomnijs Tercio interdū
a caſu euenit de quo q̄s ſomni
auit vt de igne ſomniaſti ꝛ ea
dem die a caſu dom⁹ incinera
tur. Quarto quādo impſſio ae
ris vel celi corpus dormiētis al
terat. ſequitur iterdum ſimile
ſomnium vt ſi aer vel celum ē
diſpoſitū influere humide cor
pus facit ſomniare animā de
pluuia. Et ē hoc comune in for
mica muſcis pulicib⁹ ꝛ gallo
ꝛ in brutis alijs que ex talib⁹
immutātur ꝛ iudicāt prudētes
ex talibus quoſdā euētus na
turales. Quinto quādo ab an
gelis bonis vel malis influxus
aliqs de futuro recipitur. tam
ꝙ haberet de ſomnio diſcrecio
nem ſpirituū que ē ſcḋm apo
ſtolū. i. cor. xij. gratia ſpēalis
ſpūſſā: iudicare poſſʒ ꝛ debeʒ
de ſomnio vt ſāctia pphe. Sā
cti inquit gre. vbi ſupra viſio
nes ꝛ reuelacōes qdam itimo
ſapore diſcernūt vt ſciant q̄d
a bono ſpū pcipiāt vel quid
ab illuſiōe patiātur. ¶ Quo d
ad. iij. nōndū ꝙ gene. i. dixit
deus. fiāt lumiaria ī firmamen
to celi ꝛ diuidāt diē ac nocte

⁊ ſint in ſigna glo̅. ſerenitatiſ
⁊ tēpeſtatis. ⁊ tempora glo̅. ve
ris. eſtatis. autūni. ⁊ hyemis
vnde primū miniſteriū quod
faciūt nobis corpora celi eſt ꝙ
faciunt diem ad laborandū ho
minib; ⁊ noctem ꝑ quiete no
ſtra. Secūdo ſeruiūt inq̄tum
ſunt ſigna naturaliū effectuū
ut pluuie ſiccitatis. caloris ⁊ ſi
miliū. ſ; non ſic ſūt ſig̃ eoꝝ q̄
depēdent a libero arbitrio nr̄o
Sic ꝙ aliquis ex eis iudicare
poſſit hūc furem omnino fien
dum luxurioſū ⁊ huiuſmoi. nā
⁊ ptholomeus ait. Sapiens
dn̄atur aſtris. nam hec duꝑli
mode influūt ſcꝫ ꝙ do ꝑuim⁹
vel nō vnde leuic. xxvi. Si nō
feceritis mandata mea ⁊c. da
bo celū vob̄ deſup ferreū ⁊ ter
rā eneā; ⁊ ꝯſumetur in caſſum
labor veſter. Si aūt in precep
tis meis ambulaueritis dabo vo
bis pluuias tēporibus ſuis ⁊
terra gignet germē ſuum. vn̄
ſcd̄m tho̅. libro. iij. contr̄ gen
tiles. Tria ſūt in hoīe vic; cor
p⁹ ſeu corpalia. intellectus. et
volūtas. Item tria alia ſunt in
celeſtibus vic; celū angelus
⁊ deus. Celū ſolū poteſt in cor
pus ut illuminādo frigefacien
do ⁊ calefaciēdo. Angel⁹ bon⁹
pōt intellectū illuīare ⁊ malus
nō pōt intellectui quicꝙ̄ imꝑ
mere. deus ſolus pōt volūtatē

vertere ad placitū. poteſt etiā
in intellectum ⁊ in corpus imꝑ
mere quicquid vult. Quicq̄d
vltr̄ prefata aſtris aſſcribitur
de actib⁹ ad liberum arbitriū
pertinentibus eſt ſupſticoſum
vel ſupſticōni ꝓquinquum
¶ Quo ad. iiij. de ſortibus no e
tādum ſcꝫ tho̅. 2. 2. q. lxxxxv.
ar. viij. Et ſcd̄m nicolaum de
lira ſup illo actu. i. Sors ceci
dit ſup mathiam ꝙ vti ſortib;
ē ex vario euētu ſeu diſpoſitio
ne alicui⁹ rei ſenſibilis ꝓpoſite
determinare aliquod dubium
vel incertū. Sicut ex feſtucis
propoſitis p hoc ꝙ aliquis ac
cipit breuiorem vel lōgiorem
ſeu in proiectōe taxillorum ex
hoc ꝙ aliquis ꝓicit plura vel
pauca puncta vel ex ſimilibus
aliquod dubium inter hoīes
determinatur. ¶ Secūdo no f
tandum ꝙ ſortibus vti contin
git dupliciter. Aliquādo ē ma
lū. aliqn̄ eſt bonū. malum eſt
octo modis. Primo qn̄ q̄s ea
intencōne vtitur ſortibus qua
ſi actus humani qui requirū
tur ad ſortes vel euentus eoꝝ
ſubdātur diſpoſicōni ſtellarū
hoc enim falſum eſt; nō carens
demonum ſuggeſtione. Se
cundo quādo quis expectaret
ſortium iudicium a demonib⁹
qd̄ fit qn̄ ſiūt in quibus veri
ſimile ē demōis ibi eē op⁹. Sic

legitur Eze.xxi. q rex babiloṅ
ſtetit in biuio in capite duarū
viarum commiſcens ſagittas
interrogauit ydola exta cōſu
luit. Tercio quādo q̄s expecta
rꝫ ſorcialiū actuū euentus eueni
re a fortuna ꝛ hoc ſolū locum
haberꝫ i ſorte que vocatur di
uiſoria ut ſi querat̄ iudicio
ſortiū quid cui ſit exhibēdum
ſiue illud ſit res poſſeſſa. ſiue
ſit honor. ſiue dignitas. ſiue pēa
aut aliqua actio. Et talis ſors
nō videtur habere niſi forte vi
tium vanitatis. Sicut ſi aliq̄
non valētes aliquid diuidere
cōcorditer velint ſortibus ad
diuiſionem vti quaſi fortune
exponētes q̄s quā ptem accipi
at ut thō. dicit. ſed nicō. de lira
ſic dicit. ſi diſpoſicō vel euēt9
ſortium expectetur in fortuna
tm̄. nullum eſt vitiū ſi mittāt̄
ſortes ad determinandum in
ter homines quis quā partem
accipiat alicui9 rei ꝛ hoc ex cō
muni cōmittitur ꝯſenſu fortu
ne. Cauſa tn̄ motiua poteſt eē
pccm̄ ut ſi ꝓpter cupiditatem
ꝓpriam vel aliud vitiū nō poſ
ſint concorditer alio mō diui
dere. Quarto qn̄ quis expecta
ret iuditiū ſorcium vel euētuū
ſolū a dō vel a ſanctis angeliṡ
8 ¶ Et licet hoc de ſe nō ſit illici
tū qn̄ fierꝫ in ncāitate ꝛ cū reue
rētia tn̄ ſit quadrupliciter cū
pcō. Primo ſi abſqꝫ vlla necē
tate ad ſortes r̄curratur hoc ei
videtur ad dei temptationem
pertinere vt dicit Ambro. ſup
luc. Qui inquit ſorte eligitur
humano iudicō non dephen
ditur. Secundo ſi quis etiaꝫ
in neceſſitate abſqꝫ reuerentia
debita ſortibus vtatur. vide
ant tales dicit Beda ſup act.
.i. hoc ipōs apl'os non ñ colle
cto fratrum cetu ꝛ p̄cibus ad
deū fuſis egiſſe. Tertio ſi dīna
oracula ad t'rena negotia con
uertātur. vnde aug9. ad inq̄
ſicōes ianuarij hijs q̄ de pagi
nis euāgelicis ſortes legunt ꝛ
ſi optādum ſit q hoc faciant
id ē permittēdum ne mai9 ma
lum fiat ut pocius q ad demo
nia cōſulenda cōcurrāt. tn̄ mi
hi diſplicet iſta cōſuetudo ad
negocia ſcularia ꝛ ad vite hu
ius vanitatē dīna oracula vel
le cōuertere. Quarto ſi electio
nib9 eccleſiaſticis que ex ſpūṡ
ſancti inſpiracōe fieri debēt ali
qui vtātur ſortibus ꝯtra pro
hibicōeꝫ Extr̄ de ſortil'. c. vltīo
nec obſtat q mathias eſt ſor
te elect9. hoc enim adhuc nō
eāt prohibitū. Item cū reuerē
tia ſpēali ſpiritusſancti inſtin
ctu fiebat qd̄ i ꝯñam non eſt
trahēdum. vnde ꝛ beda vbi ſu
pra dato ſpūſancto ſtatī. vii.
dyacones nō ſortibꝫ ſꝫ electōe

h fcā ſūt. ¶ Sortib; tñ licite q̄s
vti pōt quītupliciter. Prio qñ
prefata vitat lic; vtatur ſorte
in tēporalib; dignitatib;. q̄ ta
lia officia ordinātur ad terre
na diſponēda. Secundo in di
uiſione rerum temporaliū. dū
mō vitentur vitia prius tacta
Tercīo quando neceſſitas aliq̄
ab electōe dignitatis eccleſia
ſtice immineret Tunc enim li
citum eſt cū debita reuerentia
ſortibus dīnū auxiliū implora
re. vñ Aug9. in ep̄la ad honoā
tum Si inter dei miniſtros ſit
diſceptacīo q̄ eoꝝ in tēpore per
ſecucōnis maneāt in fuga oim
et qui eoꝝ fugiāt ne morte eo
rum deſeratur eccīa. Si hec diſ
ceptacīo aliter non poterit t̄mi
nari q̄tum mihi videtur qui
maneāt ⁊ qui fugiant ſorte le
gēdi ſūt. Et hoc modo vſi ſunt
ſortib9 ſancti viri qui in vete
ri ⁊ nouo teſtamento legūtur
vſi fuiſſe ſortibus. ſicut ioſue
achor reperit ibidē. vij. Saul
Jonathā. i. regum. xiiij. Et za
charias ſorte exijt luc. i. Quar
to licitum eſt ut dicit Aug9. i.
de doctrina xp̄iana Si tibi ha
būdaret aliquid q̄d oporteret
dare ei qui nō haberet nec duo
b9 dari potuiſſet. Si tibi occur
rerent duo quorum neuter ali
um vel indigentia vel erga te
aliqua necītate ſuperaret nihil
tuti9 faceres q̄ ut ſorte legeres
cui dandū eſſet q̄d dari vtriq;
non poſſet de talib; ſortib9 di
citur prouꝰ. xvi. Sortes mittū
tur in ſinū ſed a dño tēperātur
Quinto ſit licite ſcd̄m innocen
tiū ⁊ hoſtieñ. p litib9 dirimē
dis in hijs q̄ tēpalia ſūt qñ ſit
ſorte ſimplici cū paleis vel hu
iuſmodi: concordat gāfredus.

¶ Capitulū. xi.

De alijs aūt ſup̄ enume
ratis modis ſupſticōis
ut meli9 agnoſcant
⁊ vitentur a fidelibus: moue
buntur plures breues ⁊ vtiles
queſtiones numero. xlv. ⁊ ſol
uentur. ¶ Primo tñ nōndū ē a
ſm thō. 2. 2. q. lxxxij. ⁊. lxxx.
iij. q̄ cū ſupſticō ſit religio ſu
pramodum ſuata Supſticō
nis duo ſunt generā p̄ idolatria
ſc; ⁊ diuinacō p quā quis aut
occulta aut futura inueſtiga
re nititur p pacta. aut occulta
aut manifeſta inita cū demoni
bus. Diuinacō autem ut dicit
yſidor9 libro. viij. ethimo. ha
bet plures ſpecies. Et ſcd̄m tho.
numerātur. de quibus infra di
cetur diſtinctius. ¶ Vna eſt b
preſtigiū qua oculi hominū p̄
ſtringuntur Alia ſomniorum
dīnacō. Tertia nigromātia p
quā futura diſcuntur p viuos

ut ꝑ arreptitios ac̄ per phito
nes. Quarta nigromātia qua
adhibitis ꝑcantacōibus quī
buſdam ⁊ ſāguine videt̄ur re
ſuſcitari moꝛtui d̄inare ⁊ ad in
terrogata rn̄dere. Quīta geo
mantia q̄ in materia terreſtri
ſcilicȝ vngue ferro vel lapide
futurā prenūtiantur ꝑ aliq̄s fi
guras vel ſigna īanimata verū
tn̄ ad hoc genus ꝑtinet d̄ina
tio que fit ex ꝯſideracōne eoꝝ
que eueniūt ſerio ꝑ protrc̄tio
nem pūctoꝛum ſed ibi non fit
inuocatio demonū niſi tacita
Sexta ydromātia que in aq̄
idem facit. Septīa aeremācia
in aere. Octaua in igne piro
mātia idem facit. Nona ariſpi
tium ꝑ quod in viſceribus aīa
liū immolatoꝛum ī aris demo
num idē fit. ſcȝ inueſtigacō oc
cultoꝝ vel futuroꝝ. Et ꝑ ōnes
iſtas ſpēs fiūt talia ꝑ expſſam
demonū inuocacōnē. Sequē
tes aūt ꝑ tacitam. Vn̄decia ē
mathēſis q̄ ex ſideribus natiuita
tes hoīm ꝯſiderat ⁊ diuinat fu
tura. Vndecima eſt augurīū
a garritu auiū dicta licȝ ſe extē
dat ad motus vel voces auiū
ſeu quoꝝlibet aīaliū ſiue per
ſternutacōes hoīm fiat vel mē
broꝝ ſaltus. Auſpitiū tn̄ ab in
ſpectione auium dictū ad ocu
los ꝓprie pertinet. Augurium
vero ꝓprie ad garritum auiū

qꝛ in duob9 iſtis pn̄cipaliter
diuinacō in auibus fieri ſolet
Duodecīa eſt omē. ⁊ fit in ver
bis ⁊ cir̄ eadem qn̄ quis verba
hoīm certa ītencōe dicta. alia
intencōe retoꝛquet ad futuꝝ
qd̄ vult p̄noſcere. Hic̄ maxi
mus valerius dicit omniū ob
ſeruacō aliquo ꝯtractu religi
oni innixa ē. qm̄ non foꝛtuito
motu ſed d̄ina prouidēcia cō
ſtare creditur que fecit celos.
Tertiadecima eſt cyromātia
qn̄ alique diſpoſicōnes figura
rū cōſiderātur in aliquib9 coꝛ
poꝛib9 viſui occurrentes ut ex
lineamētis manus cōſideratis
Q̄rtadecima ē ſpatulamantia
⁊ eſt diuinacō facta ī figuris
ſpatule alicui9 aīalis. Q̄ntade
cima ſoꝛtilegiū eſt quod fit ꝑ
ꝯſideracōem figuraꝝ que pro
ueniūt ex plūbo liquefacto in
aquam proiecto. ſiue ex q̄buſ
dam cedulis ſcriptis. vel non
ſcriptis ī occulto repoſitis. dū
ꝯſideātur q̄s quā accipiat vel
etiam ex feſtucis ineq̄libus po
ſitis quis maioꝛem vel minorē
accipiat. vel etiā ex taxilloꝛū
proiectione quis pluā pūcta
proiiciat. vel etiā dum ꝯſidera
tur quid aperienti librū occur
rat q̄ omnia ſoꝛtiū nomē hn̄t
Primo igitur queritur de p̄ c
ſtigijs quot modis oculi ho
num poſſint deludi. Eſt autē

preſtigiū ſenſuum quedā delu
ſio oculoꝝ ꝑſertim. Et dicitur
a ꝑſtringo qꝛ aciē oculorū ꝑ
ſtringit. Dicit pħs. viij. eth.
.c. ix. Ita ꝙ res videātur aliter
eſſe ꝙ̄ ſint. Et ut alexander de
hal. parte ſecūda dicit preſti
giū ꝓprie ſūptū ē illa illuſio de
monis que nō habet cauſā ex
parte mutacōnis rei ſed ſolū
mō ex parte cognoſcentis qui
deluditur ſiue ꝙ̄tum ad interi
ores ſenſus. ſiue ꝙ̄tum ad ex
teriores. ſʒ alexand. de halis.
d parte ſecūda ¶ Et tribus mo
dis i genere pōt fieri preſtigiū
vna deluſio namqꝫ fit abſqꝫ de
moibꝫ ꝗ artifitialiter ſola vicꝫ
agitacōe hoim oſtendētium ꝛ
occultātium. Sicut fit in traie
ctōibus ꝑ ioculatores vel per
mimos. alius modus fit etiā ſi
ne virtute demonū ꝗ natualiť
virtute quorūdam corporum
mineraliū que qui habēt pn̄t
ſcdm quādā virtutē huiuſmo
di corpoibus inditā rem oſtē
dere vel facere apparere non ſi
cut eſt. vnde ſcdm thō. prima
parte. q. Cxiiij. ar. iiij. Et ſcdꝫ
alios plures. Quedam herba
accēſa fumigās facit trabes ap
parere ſerpētes Terti9 modꝰ
deluſionis ē qui fit ꝑ demones
deo tn̄ ꝑmittēte. habēt eni de
mones quandā poteſtatē ex
ordine nature ſup quaſdā res

inferiores quā pn̄t exercere cir
iſtas res qn̄ de9 ſinit ¶ Et tūc e
etiā res apparent aliter ꝙ̄ ſint
pōt eni demō quinqꝫ modis ali
quē illudere ꝙ iudicat rē aliť
ꝙ̄ eſt. Primo modo artifitiali
traiectione. Secūdo naturali
applicacōe alicui9 rei de quib9
dictū eſt qꝛ ptātē in hoc habꝫ
pl9 ꝙ̄ hō ꝛ ſciētiam ꝛ cū de9 ꝑ
mitit exequi. Tercō modo pōt
in aſſumpto corpe ſe oſtendē
eſſe aliquā rem q̄ non eſt ut la
ctucā Sic accidiſſe vid̄r moni
ali. de q̄ refert greg̃. i. li. dyalo
goꝝ vel in maſſa auri ut de btō
anthōio factū legitur. vel lupū
ut infra dicetur ſe oſtēdere pōt
Et ſic tegere rē alienam ſuo aſ
ſūpto corpore Quarto pōt tur
bare organū viſ9 ut videatur
res nubiloſa que ē clara ꝛ hu
iuſmōi Sicut etiam poſt fletū
lumen apparet aliter ꝙ̄ ante.
Quīto modo in ymaginatiuaꝫ
potentiam operando trāſmuta
cione ſpērum ſenſibiliū ſcdm
thō. vel humores varios mo
uēdo ut appareāt ignea vł aq̄a
ꝛ huiuſmoi. Sicut in melāco
licis naturaliť fit vel in mania
cis. ¶ Queſtio. ij. vnde proue f
niāt res viſe q̄s vidēt virgines
in ſpecuł vel vnguibꝫ malefico
rum ad furta ſublata ꝛ huiuſ
modi repienda. Et cur maleſi
ci pocius recipiunt virgines

mares vł femias ꝙ corruptoꝛ
Re. ſcđꝫ wilħ. pariſieñ. ī vltia
parte de vniuerſo ꝙ opere de
monū fit ꝑ modum vnum vel
plures p̄cedēti dubio expſſoꝛ
virgines aūt tm̄ ad hoc ydo
neas demō mētitur triplici de
cauſa licet corruptis idē oſtē
dere valeret. Prima ut fingat
falſo ſe caſtitatē amare quam
odit ꝙ caſtiſſimam virgineꝫ
ſūme odit que cōtriuit caput
eiuſdē ſerpētis. vñ inſidiatur
calcaneo eius. vñ deus ait ſer
penti inimicitias ponā inter te
ꝛ mulierē ꝛ ſemen tuū ꝛ ſemē
illiꝰ ipſa conteret caput tuū ꝛ
tu inſidiaberis calcaneo eiꝰ geñ.
iij. Secūdo ut ſic animas ma
leficoꝛum ꝛ eis credentium de
cipiat ad amicitiam demonū
inclinatas per infidelitatis vi
tiū ſub ſpē boni non ſub ſpē ma
li. Tertio ut coꝛpora ſic ledat
innocentum vel minus vicijs
infectoꝝ. nam poſtea ut per ex
perientiam patꝫ tales habent
viſum frequēter hoꝛribiliorē
ꝙ antea ex veſtigijs demonū
relictis in oculis vel facie vidē
g tis. ¶ Queſtio tertia an veri
tas aliqua ſubſit hijs q̄ dicū
tur de mōte veneris. vbi cum
pulcherrimis feminis dicuntur
quidā frui luxuria ꝛ voluptate
ad placitum Rñdet wilħ. vbi
ſup̄ li. de vniuerſo ꝙ fictitiū ē
totum. licꝫ demonū opere ta
les homies illudātur modis ta
ctis in primo dubio ut in veri
tate eis fieri videatur qđ tm̄ i
apparētia fit. vnde refert ꝙ q̄
dam miles ſe ſic putabat frui
q̄dā femina luxurioſe. q̄ euigi
lans ſe reperit in luto quodaꝫ
realiter amplecti quoddā ca
dauer moꝛtue beſtie. ¶ Que h
ſtio quāta an veritas ſit qđ q̄
dā in linea reni bagute famāt
ꝛ eis credētes de quodā mō
te circa bernēſe opidū. ī quo
referūtur eſſe abſcōditi in an
tro viri ꝛ femie deuotiſſime vi
uētes nullam cōmunionē ha
bētes cū alijs fidelibus niſi ꝙ
in feſtiuitatibꝫ ꝓ ſacramentiꝯ
recipiēdis trāſferūtur ꝑ aera
ad quoſdam ſibi notos preſ
biteros in parrochijs. Rñſio
ꝙ demonis opera iſta ſūt ꝓut
ſūditꝰ inueſtigaui. ꝛ laquei
innocētum ſicut in precedēti
bꝰ duobꝰ dictum eſt dubijs
Noui eni quādam deuotam
ſcīmonialem quam dyabolꝰ
quidā multo tēpoꝛe ipugna
uit etiā viſibiliter. q̄ hanc de
mōſterio conabatur educere
illeſā ſub tali de quo queitur
mēdacō ſed mentita eſt iniqui
tas ſibi. nam ipā reſtitit de cō
ſilio prudētum ꝛ demonem
non curauit. ¶ Queſtio qīta i
q̄d ſentiēdū eſt de nocturnis

exercitib; qui aliqn̄ dicūtur vi
deri ⁊ vnde ꝓueniāt tales ap
parētie· ⁊ cur apparent· ſꝫ ſm
willɦl· vbi prius· Et ſm tho·
in·iiii·di·xlv· Ad aliqn̄ viuēti
bus tales apparent· Et pōt cō
tigere ꝙ ſeptem modis fit ap
parentia taliū exercituū· aliqn̄
opere ⁊ pn̄tia bonorū angelo
rū· ſicut helizeo factū ē in adiu
toriū ↄtra ſiros eū capē volē
tes·iiij·regū·vi· aliqn̄ ſiūt exer
cit⁹ demonū ab eiſdē viuos de
ludere volētes. Sicut rex demo
nū cū ſuis apparuit btō marti
no in ſpē xpi martinū coronaē
geſtiēs ꝓ meritis · Ita in vitaſ
patrū de quibuſdā legitur Itē
i libro dyalogoꝝ btī grego·
de congregacōe demonum iu
dicia inter ſe diſcernētium ſup
reos legim⁹· aliqn̄ fit apparen
cia ſanctoꝝ in patria exiſten
ciū q̄ ꝓpria virtute ad viuos
veniſſe legūtur eis in adiutoriū
Sicut ſāctus felix martir qui
ciuib; nolanis apparuit a bar
baris obſeſſis· Et idem creden
dum eē de aliis ſanctis ꝑut au
guſ· recitat libro de cura ꝓ mor
tuis habenda· aliqn̄ fit ab aīa
bus que ſunt in purgatorio ut
ſuffragia expctāt ut btūs gre·
iiij· dyalogorū probat multi
pliciter· Et wilɦ· ſimiliter· ali
qn̄ fit ab aīab⁹ damnatis ad
erudicōem hoim ⁊ ad terrorē

aliqn̄ fieri poteſt erudicōne ⁊
immiſſione bonoꝝ angelorū
in ſpiritū viuentis alicui⁹ ſine
reali apparentia · aliqn̄ etiā fie
ri poteſt mera decepcōe demo
nū ſicut in primo dubio dictū
eſt· Ex quo patꝫ falſum eſſe ꝙ
damnate aīe nunꝙ̄ infernum
exeant· ymo hoc aliquādo fit
dicit ſāctus tho · ſed pro tunc
damnacōnem ſecum ferūt· vn̄
dicit thō· etiam modum quo
iſte apparicōes fiunt aſſignan
do · Quāuis inquit anime ſan
ctorum vel damnatoꝝ preſen
tialiter aſſint vbi apparēt· nō
tamen credendum eſt hoc ſem
per accidē· aliquando eni hu
iuſmoi apparicōes fiūt vł i dor
miēdo vel in vigilādo opacōe
bonoꝝ vel maloꝝ ſpirituū ad
inſtructōeꝫ vel decepcōeꝫ viuē
tiū Hic etiā ⁊ viui hoīes aliqn̄
aliis apparēt ⁊ eis multa dicūt
i ſonnis cū tn̄ ↄſtet eos non eē
pn̄tes· ſicut aug⁹·ꝑ multa exē
pla ꝓbat in li· de cura ꝓ mortu
is hnda· ¶ Queſtio·vi· an verꝫ k
ſit ꝙ aliq̄ hoīes ſint ſilueſtres
ſꝫ· albt⁹ i de aī· ꝙ ſic vel ſalteꝫ
mōſtr̄ hoim ſūt Hūt ei in qn̄
tuplici drā q̄ in ſiluis apparēt
i hūana ſpē aliqn̄· aliquādo vi
hoīes rōnales · ſic pluēs prēs
ſācti legūtur i vitaſprm nudi
⁊ pſuti quodāmō vel tecti fo
liis heremiticā vitā ſoli duxiſſe

Et aliqñ ꝑ beſtijs a tyrãnis a
caſu in retibus ferarũ capti. ali
qñ do ſũt mõſtra quedã in hu
mana natura racõnalia tamen
ſic ſatiri q̃le vidit btũs antho
ni⁹ cũ paulum p̃mũ heremitã
queſiuit. Sicut ſcribit btũs
iero. Ait enĩ ſatirus ille ad an
thoniũ. mortalis ego ſum vnus
ex accolis heremi legacõne fu
gor gregis mei. p̃camurq; ut
comunẽ dñm ꝑ nobis dep̃ceis
quem ꝑ ſalute mũdi olim veniſ
ſe cognouim⁹ ⁊ i omnem ter
ram exiuit ſonus eius. Erat au
tem homũcio ad vncis narib⁹
fronte cornib⁹ exaſpatus cui⁹
extrema pars corporis in cap̃
rum fines deſinebat. Aliqñ ſũt
qui apparẽt veri hoĩes. ſed ne
glecti⁊ velut beſtie facti. Sic
hodie ſunt cir̃ terrã galecie in
hiſpanijs inſulis hoĩes dome
ſticos fugiẽtes velut fere ut do
cet experiencia. de talibus etiã
videtur fuiſſe mas ⁊ femĩa cir̃
ſaxoniam capti per venatores
de quib⁹ refert alb. in de aĩl. ꝙ
oĩno ſpẽm humanam videbã
tur habere. ſ; velut moriones
eſſe videbãtur. vir enĩ viu⁹ ſ;
femĩa mortua capiebatur. ali
qñ ſunt pigmei q̃d aĩal ſcd̃m
alber. vbi pri⁹ ẽ multum ſimile
homini q2 erecte incedit. mani
bus vtitur ad opera quedam
loq̃tur lĩgua. Et tñ ſimplicit̃
plus ẽ beſtia ꝙ ho̅. licet ſit no
bili⁹ aĩalium infra hominẽ. ali
quãdo etiam demones i ſiluis
apparẽt ee̅ hoĩes vel femĩne ut
decipiant incautos. Sicut cõ
muniter legitur in vitas patrũ.

¶ Queſtio. vij. an verũ ſit ꝙ
malefici poſſint facere vera aĩa
lia arte ſua. Re. ſcd̃z alb. vbi ſu
pra. ꝙ ſic deo ꝑmittẽte. aliqñ
do iꝑfecta quedam aĩalia ꝑcu
rare poſſunt fieri nõ in inſtãti ſi
cut deus facere poteſt. ſ; motu
quodam licet ſubito. ſicut pa
tet de maleficis ſcd̃m aug⁹. Et
exod. vij. vbi glo̅. ſtrabi ſuper
iſto vocauit pharao ſapiẽtes
dic̃. ꝙ demões diſcurrũt ꝑ mũ
dum ⁊ colligũt diũſa ſemina
⁊ ex eorũ adaptacõe pñt pro
rũpere diuerſas ſpẽs. Et gloſa
ibidem ſic dicit dũ ꝑ incãtatio
nem demonũ malefici aliquid
efficere conãtur diſcurrũt per
mũdum ⁊ ſemĩna ſubito eorũ
de quibus hoc agitur afferũt
⁊ ſic ex illis permittẽte deo no
uas ſpẽs rerũ producũt. licet
ergo demonũ ope fieri poſſunt
deo permittẽte vera talia nõ il
luſoria id ẽ ſolũ apparẽtia tamẽ
talia dicuntur ſigna mendacia
ſemper. q2 demones talia ſolũ
⁊ principaliter faciunt ad ſedu
cendum homĩes videntes ꝑpter
q̃d. ij. theſſ. ij. dic̃. apſus de an
tixp̃o. ꝙ aduentus eius erit

ſcd̄m opacōem ſathane in om
ni virtute ⁊ ſignis ⁊ ꝓdigijs
mēdacibꝫ. ſancti aūt miracula
dei virtute increata impetrant
vtilia fidei ⁊ inſtātanee cū pla
m cet altiſſimo. ¶ Queſtio. viij.
an ope demonū trāſfoꝛtiones
pn̄t fieri hoim in beſtias. ſicut
in lupos ⁊ huiuſmoi. ſꝫ. ꝙ nō
vn̄. xxvi. q. v. Epi ex ↄſilio acq̄
renſi ſic dicitur. Quiſquis cre
dit poſſe fieri aliquā creaturā.
aut i melius. ā in deteri⁹ immu
tari. aut trāſfoꝛ i aliā ſpēiē vel
in aliā ſimilitudinē ꝫ n̄ ab ipſo
creatoꝛe qui oīa fecit ⁊ ꝑ quē
omnia facta ſūt proculdubio
infidelis ē ⁊ pagano deterioꝛ
Idēlate oſtendit btūs aug⁹.
de ci. dei li. xviij. c. xvij. Vbi oñ
dit ꝙ demones faciūt tales trāſ
foꝛmacōnes non realit̄ ſed vi
ſum hūanū decipiendo. Sicut
oſtenſum eſt dubio pmo mul
tis modis. vn̄ Aug⁹. ibi dicit
ꝙ famoſiſſiā maga circes mu
tauit ſocios vlixis i beſtias Et
quedā ſtabularie mulieres cō
uertebant hoſpites ſuos in iu
mēta onera poꝛtantia. Refert
etiā ſocios dyomedis in aues
ↄuerſos ⁊ poſtea lōgo tpe cir
ca tēplū dyomedis volabant
Et qd̄ pſtāti⁹. narrauit de pa
tre ſuo vāciter qui dicebat ſe
caballū fuiſſe ⁊ annonam cum
alijs aīalibus baiulaſſe. Nam

ut aug⁹. ibidē ſoluit in primo
ſola apparētia fuit ⁊ oculorū
decepcō. in ſecūdo ⁊ quarto ve
ra onera fuerunt que demones
inuiſibilit̄ pſentes poꝛtauerūt
In tercō vero ſocij dyomedis
ꝑ demones fuerūt de medio ſu
bito ſubtracti ⁊ aues vere loco
eorū immediate poſite que ibi
volauerūt. in nullo aūt predi
ctoꝛum de hoīe vere factū fuit
irrationale aīal ſꝫ ſolum appa
renter. dicit tamē thō. i. pāte
. q. Cxiiij. ar. iiij. Qd̄ oēs tranſ
mutacōnes coꝛpoꝛaliū rerum q̄
poſſunt fieri ꝑ aliquas virtutes
naturales ad quas ptinent ſe
mina que in elemētis hui⁹ mū
di inueniūtur. poſſunt fieri per
operacōnes demonū huiuſmo
di ſeminibꝫ adhibitis. Sicut
cū aliqua res tranſmutatur in
ſerpentes. vel ranas que per pu
trefactōem generari poſſunt.
Ille vero trāſmutacōes coꝛpo
ralium rerum que non poſſunt
virtute naturē fieri nullo modo
operacione demonum ſcd̄m rei
veritatē perfici poſſunt ſicut ꝙ
coꝛpus humanum mutetur in
coꝛpus beſtie. aut ꝙ coꝛp⁹ ho
minis moꝛtui reuiuiſcat. Qd̄ ſi
fieri videatur apparētia eſt ſicut
oſtēſū ē q̄ſtione pma. ¶ Que n
ſtio nona vnde ergo ꝓuenit ꝙ
quidā lupi tā crudelit̄ aſtute
et particularit̄ hoīes comedūt

ſꝫ.ſcd̉m alb᷒.in de aīalibꝫ ⁊ ſm
alios ꝙ ex ſeptem cauſis pro
uenire pōt.Aliqñ ꝓpter famis
augmētum.Sicut ⁊ cerui ali
qñ ⁊ alie beſtie hoībus appro
pinquāt.aliqñ ꝓpter ferocita
tem viriū.ifrigidis enim regi
onibus ſunt corpore minores
⁊ magis aſperi ⁊ feroces.Hic
eciam tēpore coytus ⁊ qñ ha
bent catulos ut Ariſtote.dicit
li.de aīalibꝰ ſūt magis ſeui ſic
canicule aliquādo ꝓpt̉ aſtutiā
⁊ ſenium.lupi eni ꝙ̃to ſunt
ſeniores.tāto deteriores ⁊ no
cent hoībus qr non poſſunt ve
nari beſtias propt̉ etatē ⁊ dē
tes eorum ꝯſtringūtur.aliqñ
propter expientiā hūanarū
carniū que qr optīe ꝯplexio
nate ſunt p oñs dulciores ſūt
Vnde ſicut voluptas leccato
rē trahit ad voluptuoſū cibū
ſic hūane carnes a lupis.aut
in ſepulchro.aut poſt bellum
hoīm vel alio mō guſtate.ali
qñ propter cerebrū rabidum
Effitiuntur enim ſicut canes ra
bidi.⁊ tūc quecumqꝫ īuene
rit trucidāt.ſicut ⁊ canes ali
ꝗ̃ aliqñ propter opacōem de
monū ut hoīes credāt hoīes ⁊
vetulas falſo ī beſtias mutaī ſi
cut pagani putabāt.vnde de
monis opere potuit illud fieri
qd̉ refert vincē.in ſpeculo hi
ſtoiali li.vi.c.xl.in gallia inꝗ̃t
ante xp̄i incarnacōem ⁊ ante
bellum punicū.lupus vigili e
vagina gladium abſtulit.Et
willh̉.vbi ſupra refert de quo
dā viro ꝗ̃ ſe conuerti putabat
in lupū certis tēporibꝰ quibꝰ
in antris latitabat.illuc enim
certo tēpore iuit ⁊ ope demo
nis velut dormiēs iacuit.⁊ ſibi
interim cū ſixus maneret vide
batur ꝙ lupus ipſe factus cir
cuiret pueros deuorādo.Et cū
illud realiter ſolū demō quēd
lupum poſſidens faceret pu
tabat falſo ſe ſomnians circui
re.quo modo tam diu demen
tatus eſt vir ille quouſqꝫ īuē
tus ē iacere in ſilua raptus mē
taliter.aliquādo etiā ſit propt̉
occultum vel manifeſtū dei iu
diciū ꝙ demonū vel diuino in
ſtinctu lupi propter pccā pn
tum vel puerorꝫ tales dampni
ficāt ſicut factū eſſe legimus de
.xlij.pueis qui deridendo heli
ſeū dicēdo.aſcēde calue aſcen
de calue a duobꝰ vrſis de ſilua
exeūtibus ſtatim iugulati ſūt
.iiij.Re.ij.Et de leone qui pro
phetā dei iuſſum nō iplentem
occidit.iij.re.xiij.Hic etiā ut
in hiſtorijs legimꝰ tpe Auiti
ep̄i vyeñ.letanie minores.q̄
ante aſcenſionē dñi celebran
tur triduo īuēte ſūt qñ lupi
c̄itates intrātes ibi hoīes vora
uerūt publice hec deꝰ omiatus

eſt leuitic·xvi·dicens· Si nō fe
ceritis mandata mea·emittā
in vos beſtias agri que conſu
mant vos ⁊ pecora veſtra· Et
deu·xxxij· Dētes beſtiarum im
mittam in eos cū furore trahē
tium ſup terrā atqꝫ ſerpentum
Quod oſtēdit de⁹ effectu·iiij·
reg·xvij·quando leones immi
ſit qui deuorabant ydolatras
in terram ſamarie loco veroꝝ
o dei cultorum poſitos· ¶ Que
ſtio decima· q̊d de raptis femi
nis in angaria et alias q̄ reſti
tute ſēſibus mira dicunt de ani
mabus in purgatorio·in infer
no·de furtis perditis ⁊ ſiſibus
Re·ꝙ ſupſticiōſe agunt iſta ope
re demonum deluſe·ſicut in pri
ma queſtione dictum eſt·nec
obſtat ꝙ cādela aduſte nō ſen
ciāt qn̄ ſūt in raptu·q2 dyabo
lus mentē interiorē ſic ſtrīgit
ꝙ exterius nihil ſentiūt· Hic
fit aliqn̄ in melācolicis vel etiā
naturaliter· Sicut de q̊dā vi
ro noīe reſtituto r̄fert beatus
aug⁹·de ci·dei·q̄ qn̄ voluit ra
piebatur a ſenſibꝫ adeo ꝙ eti
p am vellicātes nō ſēſit· ¶ Que
ſtio·xi· Vtrū demones ſint q̄
nocturno tēpore i collis eq̊ꝝ
quaſi ſtrepas faciūt de crini
b⁹ vbi gutte ceree reperiūtur
⁊ pluā i ſtabulis beſtiaꝝ face
re videntur· Re wilh·ꝙ ſic niſi
hoīes talia ex aſtutia facerent

artificialit̄· ¶ Queſtio·xij·vtrū q
demonum opere capſiōes pue
rorum fiant· Hic ꝙ infantes
ponantur q̄ nō impinguantur
ſꝫ ſemp miſeri ſūt· Rn̄det wilh·
ꝙ ſic·quando parentes infan
tes non oracōibus ⁊ cruce mu
niūt· Tunc enim demō vicem
infantis gerere poteſt vel tran
ſlacōnem facere deo permitten
te·vix tn̄ talia ſunt credēda fie
ri ope demonum niſi iratorum
iudicia aſſint· ¶ Queſtio·xiij· r
vtrum demon localiter poſſit
trāſferre aliquem hoīem de lo
co ad locum inuitum· Rn̄det
wilh·ꝙ ſic· Sicut etiam bon⁹
angelus tulit in cicinno capi
tis abacuck de iudea i caldeā
Exemplū aliud habes dubio
iij· Sed ut in precedenti du
bio dictū eſt ⁊ in ſolucōe p̄mi
dubij credēdum eſt talia ſolū
ut plurimū in ſpiritu id eſt in
ymaginatia hoīs fieri nō rea
liter n̄ forte raro ut tenet dn̄s
albtus ⁊ vlricus in ſuma· Rō
aūt aliquādo corporaliter fiat
⁊ localit̄ patꝫ de puero qn̄quē
nī cuiuſdam nobiliſſimi viri q̄
puer monachus ptūc factus
a monaſterio nocte illatus eſt
piſtrino clauſo vbi repertus
maē ſe p quoſdā dixit ad mag
nū conuiuiū delatū ⁊ ut comede
ret iuſſum et p ſupiora piſtri
no immiſſum ut r̄fert pe·damiāi

Et hētur in ſpeculo hyſtorial
li.xxvi.c.lxiiij.q̄ aūt aliqui ma
leficiati vel amore mulierꝝ cap
ti dicunt ſe non poſſe cōtinere
qui oporteat eos currere ad a
maſias.verū eſt in parte ⁊ in
parte falſum.nā ſi dei gratiam
vellent inuōre ⁊ facere quod
in ſe eſt ut cōterentur de pccīs
deus illa eis dimitteret ⁊ gra
tiam infūdendo robur reſiſten
di demoni tribuerꝫ.Et ſic eos
ad peccādū nemo poſſꝫ coge
re vel moueʳ ſōliter. Sꝫ ſi illa
rēnuunt.non mirū eſt ſi in po
teſtate demonis poſiti eoꝝ do
min⁹ eis dn̄atur dyabol⁹ vel
voluptatis appetit⁹.dic̄.ei bea
tus aug⁹.i omeli. ſup illo ver
bo ioh.vi.nēo pōt venire ad
me ñ pater meus traxeit eū tr̄
hit vnūquē qꝫ ſua voluptas.
oñdis oui viridem ramum ⁊
te ſeq̄tur.nullo ſcꝫ corpaliter
trahēte.Hic criſoſ.dicit ſuper
math.xx.de aſina quam xp̄us
eq̄tauit.q̄ cū demon volunta
tem hoīs peccato poſſidet.qua
ſi ad libitū trahit quo placet
Exēplum dans de naui in ma
ri perdito gubnaculo que ad
venti libitū ꝑicitur.ita equo
potēter inſidens.ita rex tirāni
habens poſſeſſionem ¶Que
ſtio.xiiij Quis faciat illos ſtre
pitus.⁊ luſoia illa que audiū
tur aliqn̄ ⁊ videntur ut in in

quieta cōmib⁹ domoꝝ noctur
nis vbi proiciūtur lapides vel
inquietātur pulſu hoīes vel vi
dentur incēdi fantaſtici ignes
vel alie ludicre operacōnes ſ.
ſcdꝫ wilh.⁊ Caſſianū in coll.
pᵐm Rn̄ qꝫ illa fiunt ⁊ ſepe ope
re demonum taliū qui pl⁹ no
cere non pn̄t hoībus niſi in ta
libus ꝑtāte diuina ligati.ridi
culoſi enim tales inutiles effe
ctus demonū malignoꝝ opa
oſtendunt.Aliquādo fiūt ſtu
dio malignoꝝ hominū qui do
mos volunt euacuari hoībus
vel lucrari tēporalia ſub titulo
falſo apparenciū aīaꝝ vel ſub
illo p̄textu introducere luxuri
am vel furtū cōmittere.aliqn̄
eciam fiei poſſunt ex curioſita
te hoīm volencium terrere pro
ximos ioco.vel ex fantaſticis
⁊ melācolicis debilitatibꝫ ꝑut
ex ꝑiēcia docet in prefatis eos
qui mundum immundum no
uerūt.Aie enim ſiue ſint dam
nate ſiue in purgatorio ſiue i
celo nullaten⁹ ſūt credende ta
lia facere.qꝛ primis nō legit̄
admiſſum.reliquis qꝛ in cari
tate ſunt:iſta truſatoria inuti
lia non ꝯueniūt.vnde nō ē du
biū qui demones aliqn̄ tales
etiam inq̄etudines faciant ut
error paganicus redeat quo
credebatur aīas defūctoꝝ cir
tumulos vel cir̄ aras hītare

non in inferno·ſi aūt adeſſent
anime de purgatorio tales ve
riſimiliter aut vtilia opera vel
ſalubria facerent ⁊ oſtēderēt
aut auxilia a viuis peterēt·Si
cut beatus greg̃·poit exemplū
t in·iiij·dyalogorum·¶ Que
ſtio·xv·An demones poſſint ⁊
audeāt grauiter homines lede
re·Reſpōſio ſcdm thō·ꝙ ſic poſ
ſunt enim deo pmittente quin
tupliciter ledere·vicȝ in rebus
fama·corpore·vſu racionis·et
in vita·De rebȝ patet iob·i·et
ij·cui pecora·domū abſtulit et
liberos De fama patet in legē
da beati iero·ut refert Ioh·an
dree i iheromiano ꝙ dyabol⁹
ſe transformauit in formā ſan
cti ſiluani epi i nazaret amato
ris iheronimi Qui demō pmo
feminā nobilem nocte in lecto
procare ⁊ prouocare cepit ad
luxuriā verbis ⁊ deinde fact⁹
ſolicitauit ad malū·que tamē
clamaret demon in ſpecie epi
ſācti ſub lecto femine ſe ab ſcō
dit vbi requiſitus ⁊ inuentus
p luxurioſa verba ſe mentitus
eſt eſſe epm ſiluanū In craſti
num igitur ſanctus vir diſpa
rente dyabolo diffamatus eſt
grauiſſime que infamia tādem
circa ſepulchrum ſancti ihero
nimi fatente dyabolo in obſeſ
ſo corpore purgata eſt De cor
pore patet in beato iob·qui p
cuſſus eſt a demone vlcere peſ
ſimo iob·ij·De tali rfert ſigib
tus·⁊ vincentius in ſpeculo hi
ſtoriali libro·xxv·c·xxxvij·ꝙ
tempore ludowici ſecundi impe
ratoris in parrochia magunti
na quidam demon primo ſepe
lapides iecit ⁊ quaſi mallio ad
domos pcuſſit·Et deinde publi
ce loquēdo furta prodēdo ⁊ diſ
cordias ſeminādo plures inq̄
etauit·deinde oēs cōtra vnum
irritauit cui⁹ hoſpitium vbicū
qȝ manebat incēdit ⁊ ob illi⁹
peccata omēs pati affirmauit·vn
de tādem tm̄ agros pro hoſpi
tio habere potuit ꝓpter quod
cū preſbiteri letanias celebra
rent multos lapidum iactibus
demon vſqȝ ad cruentacōem
leſit·aliquādo quieuit·aliquā
do ſeuit ⁊ p trienium iſta conti
nuauit·quouſqȝ ibidem omia
edificia incendio ꝯſumpta fūt
De nocumēto vſus racōnis ⁊
vexacōne interiorum ſenſuum
patet in poſſeſſis ⁊ arreptitijs
p euāgelicas etiam hiſtorias
De morte ⁊ ꝙ vita etiā quoſ
dam priuet patet Tobie·vi·
de ſeptē viris ſare virginis oc
ciſis qui ꝓpter luxurioſum ef
frenem appetitum i virginē ſa
rā eiuſdē non erāt digni matri
monio ¶ Queſtio·xvi·vtrū ma v
leficia poſſint veracit̃ ſuis male
ficijs homiēs ledē·⁊ ſi ſic qb⁹

modis. ⁊ quibus rebus. dicū
tur aūt malefici ut dicit yſid.
.viij. ethimo. c. ix. ob facinoꝝ
magnitudinē hij elemēta ſb
dit ꝯcutiunt ſcꝫ opere demonū
turbant mentes hoim ac ſine
vllo veneni hauſtu violentia
tm̄ carminis interimūt ut luca
nꝰ dic. hec yſidoꝛꝰ ꝯ fe. ſcd̄ꝫ tho.
in. ij. ar. diſ. vij. ⁊. viij. ⁊ in. iiij.
diſ. xxxiiij. Et cōmuniter ſcd̄ꝫ
omnes theologos ibidem ſcri
bētes ꝙ malefici oīb; iſtis mo
dis poſſunt procurare leſiōes
in hoibus ⁊ eoꝝ rebus coope
rāte demone in quibus demon
pōt ſolū ledere vel decipe de q̄
bus modis iam dictum eſt a
principio huiꝰ matie de ſup
ſticōnibus preſerti queſtione
immediate precedēti vicꝫ. xv.
de hoc etiā infra dicetur. non
aūt fatiūt iſta immediate ma
leficoꝝ opera actione ꝓpria ⁊
immediata ſꝫ talia fiunt per de
mones qui viſis maleficijs im
mediate ex pacto dudū cū ma
leficis a principio mundi ⁊ tē
poꝛe veteris ydolatrie habito
ſciunt qualē effectū debent ad
intencōnem maleficoꝝ procu
rare ut exēpli gratia. Hec opa
quā malefica intingit aque ut
pluat nō cauſat pluuiā ſed de
mon talibꝰ viſis qui ſi deus ꝑ
miſerit ꝑtātem habet in omia
corpalia ⁊ in aerem ventos ⁊
nubes. ut ſtatī talia procurare
⁊ cauſare valeat. maga ſiqui
dem ſignū dat ꝑ ſcopā. ſed de
mon illud procurat ⁊ agit ut
pluat ꝑ demonis actionē. cui
maga mala fide ⁊ opere ſeruit
⁊ ſe tradidit obſequijs illius
vel alijs. Hic qn̄ ymaginē ce
reā vel ſilē ad maleſitiēdū ali
quē. maleficus facit. vel quādo
maleficō alicuiꝰ in aq̄ vel plū
bo ymago appaꝛꝫ quicq̄d mo
leſtie infertur tali ymagini. ta
le expitur fieri ymagiato id ē
hoi maleſitiato. puta pūctura
vel alia leſura quecūqꝫ. que le
ſio realiter q̄dē infertur yma
gini ꝑ maleficiū vel ꝑ aliū ho
minē ſed inuiſibiliter demon
maleficiatū hoiem eodem mō
ledit. dei permiſſione ſi deme
ruit reus. Queſtio. xvij. an
licitū eſt talia maleficia tollē
Rn̄z. ſcd̄m doctores ſub diſtin
ctōne. aut tolli pn̄t ſine ſupſti
cōſis modis ut ꝑ licitū exorciſ
mū ā pez oracōeꝫ vel iterceſſio
nem ſctoꝝ. vel ꝑ ſacramēta
lem maleſitiati ꝯfeſſionē vel ꝑ
preſciſam oſtenſionē ſeu indi
cacōnem alicuiꝰ qui ſcit vbi ē
ymago. vel ꝑ ſolum motū lo
calem. vel mō cōgruo ſimili ⁊
ſic ē licitū. aut nō poſſunt tolli
niſi ꝑ ſupſticioſum modū. vel
ꝑ noua maleſitioꝝ opera ⁊ ſic
eſt illicitū. qꝛ ſcd̄ꝫ apſtum non

ſūt faciēda mala ut eueniāt bo
p na· ¶ Queſtio·xviij·an ne hij
qui in caritate ſunt ledi poſſint
p maleficos ſicut hij qui in pec
cato mortali· Rñdetur ſcḋm Caſ
ſianū in collacōe patrū q neq̄
q̄· boni enim in rebus p demo
nem ⁊ ſuos ledi poſſunt in me
ritū eorum ⁊ probacōe; ut in
bonis fortune que ſunt exteri
ores res· fama ⁊ ſanitate corpo
ris· Sicut de btō iob patuit q̄
in talibus leſus fuit p demonē
ſed in nullū peccatum bonis ho
minibus inuitis p maleficia tā
hi poſſunt licet tēptari valeāt
ab intra ⁊ in carne extra ſʒ nul
latenꝰ violētari· Hic enim po
nit exemplū caſſianꝰ de duobꝫ
maleficis q̄ btū anthoniū p
tres demōes ſucceſſiue miſſos
de cella mouere nequerūt licet
tēptatum ſe p hoc ſentiret Hoc
q ſigno crucis ⁊ oracōne tem
ptacōni reſiſtit inefficacia ho
minū fuerunt maleficia vero in
peccatoribus demon poteſta
tem maiorē habet ⁊ magnā·
vnde veritas ait luce·xi· Cum
fortis armatus cuſtodit atriū
ſuū in pace ſunt oia que poſſi
det· Si aūt fortior ſupueniēs
vicerit illū vniūſa arma eius au
z fert in quibꝰ cōfidebat ¶ Que
ſtio·xix·cur malefici inſtrumē
ta ſue malitie p ſacramenta ec
cleſie vel p alia diuina tāgi p

curant ut filum trahendo p criſ
ma ſacrū vel ymaginē ceream
ſb palla altaris ad tēpꝰ ponē
do ⁊ ſimilia faciēdo Rñ· demōis
inſtinctu iſta fiūt triplici de cau
ſa Primo ut nō ſolū hoīes p ta
lia pficiāt ſʒ etiā ſacrilegi di
uina qn̄tū in eis ē ɔtaminādo
plꝰ deū creatorē ſuū offendāt
intimius animas ꝓprias cōdem
nēt ⁊ plures in peccata ruere
faciant· Secundo ut deus ſic
grauiter p hoīes offenſus ſcdʒ
beati augꝰ· ſententiā demōi ma
iorem poteſtatem in hoīes ma
los tribuat quibus deus cōce
dit iratus quod denegar; pro
pitiꝰ· Tercio ut ſic ſub ſpē boni
apparentis plures ſimplices fa
ciliꝰ decipiat qui tacta diuinis re
bus ⁊ oracōib; a deo putāt eci
am aliquid numis obtinuiſſe
vbi ſolū maiora peccata ſunt
cōmiſſa· ¶ Queſtio·xx·eſt cur aa
plura maleficia ⁊ ſupſticōnes
exerceri ſolēt ſacracōribus an
ni tpibus ⁊ pſerti circa feſtū na
tiuitatis xpi Rñ· q triplici de cā ſi
cut i pcedēti dubio p oia· q fe
ſta plꝰ frāguntur pctīs mortali
bꝫ q̄ mechanicis opibꝰ ut au
gꝰ· dicit li·de decē cordis· Sup
ſticō aūt de maximis ſuilibus
operibus demonis eſt contra
diuinā reuerētiā· Racō ſcḋi eſt
ſpēalis de kl̄is ianuarij· quia
ut pʒ ·di·li·viij·et hiar·c·ij·

Janus a quo ianuari⁹ menſis
dictus ē. q̄ in circūciſionis xp̄i
die incipit. ydolū fuit diuerſ
faciebus cōfictum. vna tanq̄
eſſz finis anni p̄cedētes. ⁊ alia
tanq̄ eſſz principium futuri ⁊
immineñtis anni ꝓtector ⁊ for
tunatus auctor. i cui⁹ reuerē
ciā poti⁹ demonis in ydolo ve
nerati ſūt demōes. varias comeſ
ſāōnes luxurioſas fecerūt ſtre
nas ⁊ iocalia ſibi mutuo ho
mies trādidert. choreas varias
duxerūt. mēſas preparauerunt
de quibus mētio fit p beatum
aug⁹. in multis locis ⁊ libris
Et. xxvi. q. v. hēs fere p totum
Sꝫ has corruptelas falſi xp̄i
ani imitantur hodie circa eadē
feſta. licꝫ p̄dicacōe ſanctorū
extirpate ſint in multis locis.
⁊ tamen demonum operacōne
alicubi tranſlata ad tēpoā car
niſpriuij. qn̄ cū laruis ⁊ ludis
⁊ alijs ſupſticōibus ſilia ſiūt
bb ¶ Queſtio. xxi. vn̄ prouenit q̄
fēie ſepe in maiori multitudine
reperiūtur ſupſticōſe ⁊ malefi
ce q̄ viri ſz. triplici de cauſa.
Primo q̄ prone ſūt ad credē
dum. fidē autē malam demon
principaliter querit. vn̄ ecc̄i.
. xix. Qui cito credit leuis ē cor
de ⁊ minorabitur. Secūdo q̄
a natura ꝓpter fluxibilitatē cō
plexiōis. faciliois ſūt impſſio
nis ad reuelacōnes capiēdas

p impſſionē ſepatoꝝ ſpirituū
ut wilh. dicit vbi ſup qua cō
plexione cū bene vtūtur mul
tum bone ſūt. cū male peiores
ſunt. Tercō q̄ linguam lubri
cam habēt ⁊ ea que mala arte
ſciunt. eis cōparibus feminis
vix celare pn̄t. ſeqꝫ occulte cū
vires non habeāt. p maleficia
vidicare querūt faciliter. vnde
ecc̄. xxv. Cōmorari leoni ⁊ dra
coni pl⁹ placebit. q̄ hitaē cū
muliere neq̄. Breuis omnis
malicia ſup malitiam mulierū
¶ Queſtio. xxij. vtꝝ credi poſ cc
ſit licite q̄ demōes incubi ſint
⁊ ſuccubi mulieribꝫ infeſti ⁊ fe
minas cognoſcētes Rn̄ dꝫ au
g⁹. de ci. dei. q̄ ſic. Et yſide. li.
. viij. et hōꝝ. ⁊ thō. in multis
locis Quō aūt ⁊ quibꝫ de cau
ſis illa ꝓueniant. quō vel an
liberari poſſit quis ab hac vexa
cōne. vide in dyalogo quem
collegi de formicaꝝ ꝓprietati
bus li. v. ¶ Queſtio. xxiij. an dd
ne poſſint aliq̄ regule dari per
quas agnoſcatur vtrū aliq̄d
ſit ſupſticōſum vel nō. dicit
aūt ſupſticō vt ptꝫ coll. ij. ſup
illo q̄ ſūt racōeꝫ habētia ſapiē
tie in ſupſticōe. gloſa eni dicit
ibi q̄ ſupſticō ē religio ſupra
modū ſeruata id ē modis vel
circūſtācijs malis ⁊ defectuo
ſis. Eſt vero religio virtus in
clinās ad exhibēdū deo racōe

ſue excellētie debitū cultū ⁊ ho
norē tam in cordis ꝙ̄ in corpo
ris actibus ſꝫ· ſcd̄m tho·2·2·q·
·lxxxiij· ꝙ ſic ſaltē in genere ⁊
ſtatis prout ex verbis elicitur
eius ſancti· Et ſunt qn̄qꝫ· Pria
eſt cū gloia dei ſit finis noſter
pn̄cipalis quē in oībus quere
re debem̄ꝰ· Attēdatur an opuſ
ſit ad gloriā dei ⁊ homo in ope
re deo det principaliter gloriā
ꝑ ipm̄qꝫ opus mens hoīs deo
ſubiciatur iuxta illud·i·corī·
·x· Siue mādūcatis ſiue bibi
tis ſiue aliud quid faciatis oīa
in dei gloriā facite· Secunda
videatur an opus quod ſit ⁊
quod ꝑtīet ad aliquā abſti
nētiam corporalē vel ad corpo
ris exercitium vtrū ſit refrena
tīm cōcupiſcētie modo virtuti
debito ſcd̄m ritū ecc̄ie vel ſcd̄m mo
ralē doctrinā· qꝛ aplūs dic·rō·
·xij· Racōnabile ſit obſequiū
vrm loquendo de corpalibꝫ ex
ercicijs · Tercia videatur an
opꝰ ſit ſcd̄m ſtatutū vniūſalis
ecc̄ie· vel ſcdꝫ ſcripture ſacre te
ſtioniū vel ſaltē ſcdꝫ pticulais
ecc̄ie ritū· aut de cōſuetudīe gn̄a
li q̄ ſcd̄m augꝰ· p lege habēda ē
vn̄ btūs gre· ſcribit augꝰ· an
gloꝛ epō dicēti· ꝙ ſunt diūſe
ecc̄ie ꝯſuetudīes in miſſaꝝ cele
bracōe· mihi inquit gre· placꝫ·
ut ſiue in rōna· ſiue in galliaꝝ
ſeu ī quacūqꝫ eccia aliquid in

uenisti qd̄ pluꝰ oīpotēti deo poſ
ſit placere ſolicite eligas· Diū
ſe inq̄t tho· ecc̄ie ꝯſuetudines ī
cultu dīuino in nullo veritati di
uine repugnāt· ⁊ ideo ſunt ſer
uāde ⁊ eas ꝑtenire illicitū eſt·
Quarta inſpiciatur an opꝰ ad
hibitū vel exercitū ad effectū
q̄ expectatur habeat naturalē ꝓpe
tatē vel non de quo phiſici me
dici ⁊ aſtrologi inq̄ꝫtum taleſ
multa iudicaꝛē pn̄t ⁊ theologi
Quīta cōſideretur ſi opꝰ nō ē
merito res alicuiꝰ ſcādali dati
ꝑbens occaſionē ruine· qꝛ tūc
licꝫ nō eſſꝫ ſupſticōſū tn̄ ꝓpter
ſcādalū eēt dimittēdū vel diffe
rēdū vel occulte ſine ſcādalo
faciēdū· Ruic q̄d ē vn̄ ex ꝓmiſ
ſis ꝯtrariū timēdū ē ut ſupſticī
oſū vel ut pcc̄m· ꝓpt̄ priaꝫ illici
tū eſt exercē in nouo teſtamēto
cerimoīalia vel iuditialia vete
ris teſtamēti n̄ de nouo inſtitu
ta eēnt ab eccīa vel gēte· ꝓpter
ideꝫ ⁊ ꝓpt̄ regulā ſecūdā fatue
faciūt volētes nō pectinare ca
put ſabbato vel ieiunare die
dn̄ico tāq̄ꝫ melioi die ⁊ ſimilia
ꝓpt̄ tertiā ſupſticōſe agūt q̄ in
ritibꝫ alicuiꝰ ecc̄ie pticularis in
ꝓceſſioībꝫ vel hmōi ſe nō con
foꝛmāt cōmūitati n̄ aliūde excu
ſentur· ꝓpt̄ quartā ſupſticōſe
agūt q̄ vtūtur caracteibꝫ igno
tiſ vel noībꝫ ſuſpectis vel alliga
cōnum mod̄ nihil cooꝑantibꝰ

naturaliter effectui q̃ expecta
tur· qꝛ p̄ſata de ſe naturaliter
nullius actiuitatis ſũt cũ ſint
artifitialia ſolum ⁊ quãtitates
Idem eſt de ymaginibus per
aſtrologos factis ⁊ anulis ac
lapidibus ſuis artifitialibus
Siliter qui credũt ꝙ celi vel
ſtellaꝝ influẽtia aliquẽ neceſſi
tet ad aliqͦd viciũ. ꝓpter quã
tam ſi res ſcãdaloſa eſſꝫ nõbi
liter etiã benedictiones aliq̃
que a ſeculaib⁹ p verba deuõ
ſiũt ſine malis ritib⁹ ſup infir
mos eẽnt ſaltẽ nõ publice faci
ee ende. ¶ Queſtio. xxiiij. vtꝝ fa
ſcinacões ſeu iuultuacões hẽ
ant efficatiã malã ĩ pueis a ve
tulis mal'. Re. thõ. 2. 2. q. xxxvi.
non eſſꝫ illicitũ cauere. ſi quis
timerꝫ nocumẽtũ alicui puero
ex oculo faſcinãte. quã faſcina
cionẽ ſic declarat. i. p. q. cxvij.
nam ut inq̃t ex forti ymagina
cione anime immutãtur ſpũs
corporis ꝯiuncti que quidem
immutacõ ſpirituũ maxime ſit
in oculis ad quos ſubtiliores
ſpũs proueniũt. oculi enim in
ſitiũt aerẽ ꝯtinuũ vſqꝫ ad det
minatũ ſpatium p quẽ modũ
ſpecula ſi ſint noua ⁊ pura ꝯtr̃
hunt quandam ĩpuitatem ex
aſpectu mulieris mẽſtruate vt
Ariſtol. dicit in li. de ſomno ⁊
vigilia. Hic igitur cũ aliqua
aĩa fuerit vehemẽter cõmota

ad malitiã ſicut maxĩe ĩ vetu
lab⁹ ꝯtingit efficitur ſcꝺ; mo
dum p̄dictũ aſpectus eius ve
nenoſus ⁊ noxius ⁊ maxime
pueris qui habẽt corpus tene
rũ. ⁊ de facili receptiuum impꝛ̃ſ
ſionis. poſſibile ẽ etiã ꝙ dei per
miſſione vel ex aliquo occulto
facto cooperetur ad hoc malig
nitas demonũ. cũ quibꝫ ſortile
ge vetule pactũ aliqͦd habent
hec thõ. ¶ Queſtio. xxv. Cur ff
plus vexari videtur fantaſijs
vel mirabilib⁹ apparicõnibus
puerpere ⁊ purgacõnis ſue tẽ
pore ꝙ alie infirme pſone Rñꝫ
ꝙ triplici de cauſa. Prima ſcꝺ;
alb. in de ſomno ⁊ vigilia pro
pter cõdicõem ſue ĩfirmitatis
ꝓ tũc horrẽde ymagines faci
lius naturaliter eis in cerebro
p̄ſentãtur quas demones vel
ſilia credũt eẽ cum nihil ſit re
aliter. Secunda qꝛ tales ſepe
vetulas ꝓ famulabus habent
que ſunt plene ſupſticõnib⁹
vnde gladio puerꝑãs de ſero
quodãmõ benedicũt. gallinã
nigram lecto coniũgũt. ſi pu
erpere moriũtur in puerpeio
eas iam defunctas in eiſdẽ cal
cijs ⁊ veſtimẽtis quibus veſti
te erãt viuẽtib⁹ propinquare
certo tp̃e affirmãt ⁊ multa ſi
milia fatua aſſerũt. Tercia qꝛ
alie femine ſupſticõſe puerpe
ras crebro viſitãt. que eciam

pluā ſupſticōſa ſolent ſemina
re ꝓpter que ſi puer ꝓre cito ta
lib⁹ credūt non mirū ſi plus ꝙ̄
alie vel alij infirmi fantaſijs fa
tuis a deo vexari permittūtur
iuxta illud eccī·xxxiiij·Fātaſi
as patitur cor tuū n̄ ab altiſſiō
88 emiſſa fuerit viſitacō ¶ Que
ſtio·xxvi·vtꝝ licitum ſit ꝑ car
mina ſcripta vel verba ſac̄ bn̄
dicere iſirmos hōies vel iumē
ta·ꝛ an licitū ſit eadē ſecū defer
re ꝛ portare que incantacōis
ſpēm habere videtur Incātato
res enim dicuntur qui artē ali
quā verb pagūt ut dicit yſid·
·viij·li·et hiaꝛ·Rn̄det tho·2·2·
vbi ſup̄ ꝙ ſic· Septem cōditi
onib⁹ ſeruatis·vna eſt ut videa
tur ne verba aliq̄d cōtineant
quod ꝑtineat ad inuocacōes
demonum expſſas vel tacitas·
Secūda ne cōtineant ignota
noīa·quia ſcd̄ꝫ criſoſ·talia me
tuenda ſunt ne aliquid ſupſti
cōis lateat·Tertia ne matēia
verborum aliquid falſitatis cō
tineat·quia ſic ei⁹ effectus nō
poſſꝫ exſpectari a deo qui non
eſt teſtis falſitatis·Quarta ne
ibi contineantur vana ut kara
cteres inſcripti preter ſignum
crucis·Quīta ne ſpes habeat̄ i
modo ſcribēdi aut ligandi aut
in quacūqꝫ huiuſmodi vanita
te que ad diuinā reuerentiam
nō ꝑtineat quia alias iudicare

tur ſupſticōſum eſſe. Sexta ut
in alligacōe·prolacōne vel ſcri
ptura diuinoꝝ verboꝝ reſpe
ctus ſolum habeatur ad ſacra
v̄ba ꝛ ad intellectū eoꝝ ꝛ ad
dei reuerētiam ſeu ad v̄tutē di
uinam a qua exſpectatur effe
ctus vel ad ſanctorum reliq̄aſ
a quib⁹ etiaꝫ prefata exſpectā
tur ſecundario licet a deo prin
cipaliter Septima ut cōmitta
tur effectus qui exſpectatur di
uine voluntati qui ſcit vtꝝ ſa
nitas vel tribulacō pl⁹ proſit
inuocāti vel min⁹ vel an obſit
Et hāc cōdicōnem ponit tho·
ī·1·2·in mateia de gr̄tia·Et di·
·xv·m.iij·Alias erit licitum ſi
nulla dictaꝝ ſeptem condicō
num opus inſeceit·ꝓbat tho·
ꝑ illud marc̄·vltimo criſto di
cente·Signa eos qui credide
rūt hec ſequentur·In nomine
meo demonia eiciēt linguis lo
quētur nouis·ſpētes tollēt ꝛc̄
Item nō minois ſāctitatis ſūt
verba dei ꝙ̄ ſāctoꝝ reliq̄e dicē
te aug⁹·Nō eſt min⁹ verbū dei
ꝙ̄ corpus xpi·ſed ſcd̄m oēs hi
cꝫ reliquias ſāctoꝝ ſecum reue
rēter portaē ergo qualit̄ cūqꝫ
nomen dei inuocetur rite per
oracōeꝫ dn̄icā ꝑ ſalutacōeꝫ an
gelicā vel alio modo licito ſpeſ
haberi pōt in eo cōmittēdo effe
ctum diuine voluntati·Ex p̄di
ctis elicit ſāctus doctor ꝙ pre

dictis ſeruatis cō dicōibꝫ ꝑ di
uina verba licitū ē arcere ſer
pētes. Et eadem racōe ut dicit
quecūqꝫ aīmalia ſi ſol⁹ reſpe
ct⁹ ſcatur ad ſac̄ verba ⁊ ad
diuinā virtutē de ſerpentibus
tn̄ caute eſt agēdum in incāta
cōibꝫ qꝛ ut dicit ſepe tales ha
bent illicitas obſeruātias. ⁊ ꝑ
demones ſorciūtur effectū. pci
pue in ſerpētibꝫ. qꝛ ſerpēs fuit
primū demonis inſtrumentū
hh ad hoīeꝫ decipiēdū. ¶ Que
ſtio. xxvij. vn̄ ortum habeant
bn̄dictiōes ⁊ carmiacōes q̄s
vetule hodie ſuper infirmos ⁊
viri quidā faciūt. Rn̄. qꝛ prin
cipium hoꝝ fuit ſanctiſſimum
Sed ſicut oīa demonis inſti
ctu depuantur mediantibꝫ de
moibus ⁊ malis hoīb⁹. ita et
diuina noīa. nam apl̄i ⁊ ſācti
viri ſcōꝫ illud mar. xvi. In no
mine meo demonia eiicīēt. infir
mos viſitarūt ⁊ oracōes ſup
eos ꝑ ſacra verba fuderūt. deī
de ſacerdotes deuoti ſimilia rite
pegerūt ꝓpter qd̄ deuotiſſime
oracōes ⁊ exorciſmi ſci reperiū
tur in antiquis hodie eccleſijs
ad omnia q̄ hoīes facere vel
pati poterant ꝑ deuotos viros
applicati olim ſine omni ſuper
ſticōne. ſicuti etiam hodie ſra
tos ⁊ ſacre theologie docto
res noui qui infirmos viſitā
tes ſilia verba egrotis applica
uerūt. non ſolum demoniacis
Sed ſupſticōſi homines a ſe
multa vana ⁊ illicita ad iſtar
hoꝝ inuenerūt. quibus hodie
vtūtur circa infirmos hoīes ⁊
iumēta. nec cler⁹ amplius ex
ſua deſidia licitis vtitur verb
viſitādo infirmos ñ raro ꝓpt
qd̄ wilh. dict⁹ durandi glō
to ⁊ raymūdi dic. qꝛ talia p̄ſa
ta ſacerdos religioſus ⁊ diſcre
t⁹ aut etiā laycus vir ſiue mu
lier excellēns vite probate di
ſcrecōis facere pōt. ſuſa oracōe
licita ſup infirmum non ſuper
pomum aut ſuper cingulū ⁊ ſi
milia. ſed ſup infirmātes. Iux
ta dictū mar. vltio ſup egros
man⁹ imponēt. nec ſūt huiuſ
moī perſone prohibēde a tali
bꝫ niſi forte timeatur qꝛ ad ex
emplum illoꝝ indiſcreti ⁊ ſup
ſticōſi alij carminacōnis ſibi
vſurpēt abuſū tuētes ſe exem
plo illoꝝ. ¶ Queſtio. xxviij. ii
vtꝝ ne credi poſſit licite qꝛ de
moiaci iuuari poſſint ⁊ mel⁹
habere ꝑ herbaꝝ vel lapidum
aliquoꝝ applicacōem. Rn̄. qꝛ
licet demon talibus immedia
te arceri non poſſit qꝛ ſup oīa
corꝑalia potētior ē iuxta illd̄
Job. xli. non ē poteſtas ſuper
terrā que ei cōparari poſſit. tn̄
ꝑ p̄ſata que naturaliter cōpe
ſcere habent aliq̄s manie vel
alteri⁹ infirmitatis ſpēs quibꝫ

demon inſtrumētalit̄ vtitur in
poſſeſſo hōie leuius habē pōt
demoniac9· Et ſcd̄m quoſdaꝫ
totalit̄ liberari· vnde· xxvi· q· vl
tima dicitur· Et eſt autoritas
btī Jeronī· demoniū ſuſtinenti
licet petras vel herbas habere
ſine incantacōne· Ad idem eſt
magiſter in hiſtoia ſcolaſtica
ſup thobiā· ⁊ nicola9 de lyra ſu
ꝑ primo reg̃· de ſaul̄ obſeſſiōe
kk ¶ Queſtio· xxix· vtrum licitū
ſit demones adiurare· Rn̄ſio
ſcd̄m thō̃· 2· 2· q· xc· ꝙ ſic dum
modo modi teneātur debiti ex
preſſi ſup̄· q· xxiij· a· xxvi· Pro
cuiꝰ intellectu ſcōꝫ eūdem tho·
primo nōndū ꝙ iurare ꝓmiſ
ſorie eſt ſeipm̄ immobiliter or
dinare ad aliquid agendū Nā
ille qui iurat iuramēto promiſ
ſorio p reuerēciam diuini noīs
quod ad confirmacōnem ſue
promiſſionis inducit ſeipſum
obligat ad faciendum qd̄ pro
mittit· Secundo nōndū ꝙ ad
iurare eſt p quandam ſimilitu
dineꝫ iuramēti promiſſorij a ſe
iducti aliū ad aliquid agend̄
prouocare Tercō nōndum ꝙ
ſicut homo iurādo promiſſorie
ſeipſum ad aliquid agendum
ordinat ſeu prouocat ita pōt
alium ad agendum duplicit̄
prouocare· Superiores quid̄
deprecādo· inferiores autem im
perando ſeu cōpellendo· Et ſic ē

duplex adiurādi modus· vnꝰ
quidem p modū deprecacōnis
vel inductōnis ob reuerenciaꝫ
alicuius ſacri vel per modum
amicitie ſeu beniuolēcie Alius
modꝰ eſt via imperij ſeu ↄpul
ſionis p hoc ad ꝓpoſitum Pri
mo enī mō non licet demones
adiurare · quia videtur ad ami
citiā ⁊ beniuolēciam ꝑtinere q̄
non licet ad demōes vti De q̊
dicit origenes ſup math· Nō
licet ſcd̄m poteſtatem datam
a ſaluatoꝛe adiurare demonia
Judaycum enim eſt hoc· iſto
mō vtuntur nigromantici ad
iuracōibus demonū· Secūdo
aūt modo adiuracōnis p ↄpul
ſionem vicꝫ licet nobis aliq̄d
vti ⁊ aliquid non demones ei
in curſu huius vite nobis ad
uerſarij cōſtituuntur· non aūt
eorum actus noſtre diſpoſicō
ni ſubduntur ſed diſpoſicioni
diuine ⁊ ſanctorum angeloꝝ
quia ut dicit Auguſtinus ter
cō de trinitate· Spiritus dece
ptor regitur p ſpiritum iuſtū·
poſſumus demones adiuran
do per virtutē diuini nominis
tanꝙ inimicos repellē ne nob̄
noceāt vel ſpiritualiter vel cor
poraliter ſcd̄m poteſtatem da
tam a criſto luce· x· Ecce dedi
vobis poteſtatem calcandi ſu
per ſerpentes ⁊ ſcorpiones ⁊
ſuper oēꝫ ꝑtātē inimici ⁊ nihil

vob nocebit non tn̄ licitum ē
eos adiurare ad aliq̄d diſcen
dum ab eis vel etiā ad aliq̄d
p eos optinēdum. q2 hoc ꝑti
neret ad ſocietatē aliquam cū
ip̄is habitam. ꝓpter qđ ſuper
illo xp̄i. obmuteſce ⁊ exi. dicit
criſoſ. mar. i. Salutiferum no
bis docḡ datur ne credam⁹ de
moibus q̄ꝛ tumcum q3 denun
tiēt veritatem niſi forte ex ſpe
ciali inſtinctu vel reuelacōe di
uina aliqui ſācti ad aliq̄s effe
ctus demonū opacione vtan
tur. Sicut legitur de btō Jaco
bo ꝙ per demones fecit hermo
genē ad ſe adduci hec de tho.
ll ¶ Queſtio. xxx. vtꝝ licet ad
iurare irracōnalē creaturā Rn̄.
thō. ibidē ꝙ ſic p modum cō
pulſionis que referri tūc deb3
ad dyabolū qui in nocumen
tum noſtrū vtitur irracōnali
bus creaturis. ⁊ talis eſt mo
dus adiurandi in ecc̄ie exorciſ
mis p quos demonū poteſtaſ
excluditur ab irracōnalibus
creaturis. ſi eni intentio refer
retur ad irracōnalē creaturā
quo ad ſe q̄ nihil intelligit va
num na eſſ ¶ Queſtio. xxxi. vtrū
hoī liceat aliū hoiem adiurare
Rn̄. ſm tho. ibidē. p modū dep̄
cacōnis licet quēlibet hominē
ymo deum ⁊ angelum adiurā
re p inuocacōem diuini nois
vel alicui⁹ rei ſacre. ſ3 p modū
cōpulſionis licet ſupioribꝫ re
ſpectu inferiorū quibus etiam
iuramēta imponere poſſunt i
caſu. nō tn̄ poſſunt inferiores
ſuperioribꝫ p adiuracōem per
modum cōpulſionis ncc̄itatē
imponere. Hic ſe ad iuramen
ta ligare poſſunt. q2 ſic vſur
parēt ptātem in alium quam
nō habēt licet poſſint ꝓpter ali
quā ncc̄itatē inferiores ſuos
ſuperiores reſtringere tali ge
nere adiuracōnis ¶ Queſtio nn 90
xxxij. vtrū ſecularibus non or
diatis ad exorciſtatum licitū
ſit demoīacos adiurare Rn̄. ſm
thō. in. iiij. di. xxiiij. q. iij. ar. i.
ſub ar. iij. ꝙ ſic nō tn̄ tanq̄ ex
officio ſicut etiam qđ maius ē
miniſtrare ad miſſam priuatā
p̄ſertim licet ſeculari puro can
delas accēdere ⁊ huiuſmoi. q̄
acolitatus ſūt ordinis. ⁊ tn̄
laycus pōt ea facere ſed nō ex
offitio ¶ Queſtio. xxxiij. vtꝝ oo
verum ſit ꝙ malefice alienas
vaccas lacte p̄uare valeāt. ⁊
ſi ſic quale remediū poſſit ap
plicari. Rn̄. ſcđm p̄dicta p pri
ma q̄ſtione ꝙ ſic ut pꝫ q̄ſtiōe
xvi. Cū eni ſcđm alb. in de ai
malibus lac de natura ſit mē
ſtrui in aīali quolibet Sicut
fluxus talis hūoris infirmita
te aliqua reſtrigitur ut dicūt
medici de femina. idē poteſt
demon ſi a deo permittitur in

beſtia facere Nondum tn̄ ꝑ ſo
lucōne ſecunde queſtionis ꝙ
iſti⁹ flux⁹ ſcʒ lactis reſtrictio
tripliciter fieri pōt· vno modo
ex condicōe naturali ſicut pt⁹
ꝯceptum fetum· alio modo ex
infirmitate accidētali ſic̄ forte
ex comeſtione alcui⁹ herbe q̄
lac reſtringere habeat ⁊ alteā
re vaccam Tercō mō ex male
ficō· Primo mō remedio non
indiget Secūdo modo ſi quis
ſcirʒ naturale remediū applica
re poſſet Hic̄ etiam cōtra alias
infirmitates poteſt ſecluſis ſu
perſticōibus tactis queſtion·
·xxiiij· ⁊ ·xxvi· Contr̄ tertiū mo
dum diuina remedia applicai
poſſent ſicut eſt dictū queſtio
one·xxvi· vnde a deuotis pſōis
⁊ virginibʒ expertū habeo ꝙ ad
hibito ſigno crucis ⁊ dn̄ica
oracōne cum ſalutacōne ange
lica trinis vel circit̄ ceſſat op⁹
demōis ſi eſt per maleficiū· de
hoc habuiſti capitulo·ix· ſup̄
·ff· nō aūt licʒ applicare ſupſti
cioſa ut quedam faciūt ſeruan
tes quoddam brodiū de die
carniſpriuij quod nōt ſupſti
pp cōnem demonis· ¶ Queſtio
·xxxiiij· vtrum per ſacra verba
modis antedictis· ⁊ etiam ſia
tis liceat contra grandines ſeu
cōtra tempeſtates procedere·
Rn̄detur ꝙ ſic· Certum enim ē
ſicut beatus tho· dicit Job·i· ꝙ

demones grandines fulmina
⁊ tēpeſtates deo ꝑmittēte pro
curare poſſunt ſicut cōtr̄ iob fe
cerunt cui⁹ oues igne conſum
ptē ſunt celeſti id eſt de aere de
ſcendente per demones procuā
to etiam ad cōſumpcōnem pa
ſtorum· Similiter vehementē
ventum qui domum deiecit ⁊ ſe
ptē filios ⁊ tres filias iterfecit
ruina· vnde licitis rmedijs de
moni reſiſtē poteſt quis hāc
enim ob cauſam vniuerſaliter
vel cōmuniter in eccleſia cāpa
ne contra auram pulſātur· Tū
ut tanꝗ per tubas deo conſe
cratas demones recedant a ſu
is maleficijs Tum etiam ut po
pulus excitatus deum contra
tempeſtates inuocet· Et eādē
ob cauſam cum altaris ſacra
mento ⁊ ſacris verbis ad aurā
ſedādam proceditur cōmuni
ter ex antiquiſſima cōſuetudi
ne eccleſiarū in gallia ⁊ in ger
mania Fiant ergo talia ⁊ non
contra ea que dicta ſunt queſti
one·xxiij· Et i alijs hijs concor
dare videntur iura ciuilia· C·
de maleficis ⁊c̄· vbi notanter
dicitur· ꝙ qui faciunt illud id
eſt impedientes ne labores ho
minū ventorum grādiniſqʒ la
pidacōne ſternantur non pe
na ſed premio digni ſunt· l· eo
rum, ibidem ¶ Queſtio·xxxv· qq
de genetaliacis ⁊ fortūa vtrū

aliqui hoīes ſint a natura bñ
vel male fortunati. Et quid de
fortuna tenēdum ſit. dicitur
aūt genetaliaci ut dicit yſid.
viij. eth imo. c. ix. ꝓpter nata
liū conſideracōem ſiderum qui
vulgo mathematici vocantur
Fortuna vero ut ibidē dic. c.
ij. a fortuitis nomen habere
dicitur. q̄ſi deā quandam res
hūanas varijs caſibz ⁊ fortu
itis illudētē. vnde ⁊ cecam ap
pellāt eo ꝙ paſſim in quoſlibz
incurrēs ſine vllo examie mei
torū ⁊ ad bonos ⁊ ad malos
venit hec yſid. Sed talem de
am credere ydolatria eſſet nec
ita de fortuna loq̄tur ariſto.
ij. phicoꝝ nec i de fortuna bo
na. nec theologi. vnde queſti
oni p̄ſate. Rñdet ſāctus thō.
li. iij. ſumme cōtra gentiles. q.
lxxxvij. ⁊ ſequētibz. Pro quo
rū intellectu nōndum ſcōz eū
Primo ꝙ alicui tūc bñ dicit
a fortuna contigere qñ aliqđ
bonum accidit ſibi p̄ter inten
cōnem ꝓpriā. ſicut qui fodit
vineam intencōe vites nutriē
di inueit theſaurū. potuit tñ ta
lis intencōne aliena vicz dñi
ſui q̄ ſciuit ibi theſauꝝ abſcō
ditum ex intencōe dirigi. ma
le autē fortunari dr̄ ſi fodien
do frangit tibiā. Secūdo nōt
ꝙ in hoīe ſunt tria que a tribz
celeſtibus cauſis diriguntur

voluntatis actus. intellectus
act9. ⁊ corpoālia. quoꝝ p̄mū
a deo tm̄ ⁊ immediate. Secū
dum ab angelo. ⁊ tertiū a ce
leſti corpore dirigitur. nā ele
ctiones ⁊ volūtates immedia
te a dō dirigūtur dicente pū.
. xxi. ſcriptura. cor regis in ma
nu dñi. ⁊ quocūqz voluerit in
clinabit illud. Et phus. deus
eſt qui operatur in nobis ⁊
velle ⁊ perficere ꝓ bona volun
tate. Cognicō vero hūana in
tellectiua a deo mediantibus
angelis ordinatur. Ea vero q̄
ad corpalia ptinent ſiue ſint
exteiora ſiue inteiora in vſum
hoīs veniētia a deo mediātib9
angelis ⁊ celeſtibz corporibus
diſpēſantur. dicit enim beat9
dyo. c. iiij. de dīuis noībus ꝙ
corpa celeſtia ſūt cauſe eoꝝ q̄
in hoc mūdo ſiunt. Cū igitur
hō ſit ordinatus ſcōm corpus
ſub corpibus celeſtibus. ſcōz
intellectū vero ſb angelis. ſm
volūtatem aūt ſub deo. poteſt
contigere aliquid p̄ter inten
cōnem hoīs. quod tñ eſt ſcōz
ordinem celeſtiū corporū vel
diſpoſicōem angeloꝝ vel etiā
dei. Tercō nōt ꝙ nihil probi
bet ꝙ etiam aliquis homo ha
beat ex impꝛſſione corporis ce
leſtis aliquā efficatiam i aliq̄
bus corporalib9 faciēdis quā
alius nō habet. puta medic9

in ſanando ⁊ agricola in plātā
do ⁊ miles in expugnādo· hāc
etiā efficaciā multo pfectius de
us hominibus largitur ad ſua
opa efficaciter exequenda· hec
tho· vnde wilh· in de vniuerſo
dicit· q̄ p expientiam habetur·
Si meretrix initiatur plantare
oliuam non efficitur fructifera
que tamen p caſtum plantata
fructifera efficitur· Aduertendū
tamē h dicit tho· q̄ prefata cor
poris diſpoſicō ⁊ etiā angeli
pſuaſio non neceſſitꝫ hominē
ad eligēdum qui liber eſt· pōt
enī homo non ſequi inclinatio
nem qualitatis corpoālis ⁊ an
geli perſuaſionē· Quarto nōn
dum· q̄ aliquod bonū poteſt
accidere homini ⁊ preter inten
cōem ꝓpriam ⁊ p̄ter inclinacio
nem celeſtiū corporum ⁊ p̄ter
angelorum illuminacōem nō
aūt preter diuinā prouidenti
am que eſt factiua ⁊ guberna
tiua cuiuſlibet entis· vnde reſpe
ctu dei ſimpliciť nihil dicitur:
nec poteſt eē a caſu vel a fortu
na· ſed reſpectu noſtre vel an
22 gelice nature· ¶ Queſtio· xxx
vi· vtrū vel quō differt aliquē
eē bn̄ natū vel male· bn̄ fortu
natum vel male· bene guberna
tum ⁊ bene cuſtoditū· Rn̄det
thō· ibidem· q· lxxx· Ex diſpo
ſicōe relicta a corpoē celeſti in
corpe noſtro dicitur aliquis
non ſolum bn̄ fortunatꝰ· aut
male· ſꝫ etiā bn̄ natus· ſcdꝫ vēo
q̄ ab angelo illūiatur dicitur
bn̄ cuſtoditꝰ· Sꝫ ſcdꝫ q̄ a dō
in bonū incliatur dicitur bene
gubernatus Et qn̄ aliq̄s ex im
p̄ſſione celeſtiū corpoꝝ inclia
tur ad aliq̄s electōnes ſibi vti
les quaꝝ tn̄ vtilitatē ꝓpria raci
one nō cognouit· Et cū hō ex
lumīe intellectualiū ſubſtātia
rū illūiatur eiꝰ intellectus ad
eadē agēda ⁊ ex dīna opacōe
inclinatur eiꝰ voluntas ad eli
gendum aliq̄d ſibi vtile cuiꝰ
racōnem ignorat dicitur bene
fortunatus· Et ecōtraio male
fortūatus quādo ex ſupioribꝫ
cauſis ad contraia eius electio
inclinatur ſicut de quodam di
citur iere· xxii· Scribe iſtum
ſterilē virū qui in diebus ſuis
non pſperabitur· ¶ Queſtio ſſ
· xxxvij· vtꝝ hō poſſit eē bn̄ for
tunatꝰ vniūſalit̄ id ē ut aliq̄s
hēat in natuā ſua aliquā diſpo
ſicōem ut eligat ſemp vel ut in
pluribus aliq̄ q̄bꝰ oiūcta ſint
p accn̄s aliq̄ cōmoda vel incō
moda ſꝫ· tho· ibidē· Ex corpoē
celeſti homo pōt hēre talem im
p̄ſſionē· q̄ natura tm̄ ad vnū
ordinatur· ea aūt ſcdꝫ que hōi
accidit bene vel male ſcdꝫ for
tunam nō ſunt reducibilia in
aliq̄d vnum· ſed ſunt indeter
minata ⁊ infinita· ij· phicoꝝ Sꝫ

pōt eſſe q̄ ex inclinacōe celeſti
inclinetur ad eligendũ aliq̄d
cui coniũgitur p accidẽs aliqđ
cōmodũ ⁊ ex alia inclinacōe
aliud ⁊ ex tercia tertium nō
aũt q̄ ex vna inclinacōne ad
oia. Ex vna aũt diuina diſpo
ſicōe pōt homo ad oia dirigi
tt hec thō. ¶ Queſtio. xxxviij.
vtꝝ per aſtra licite futura cog
noſci poſſint qđ đmare đꝛ per
aſtr̄. Ṙndet thō. 2. 2. q. lxxxxv.
ar. v. Quedam ſciri pn̄t p cer
to. quedam nequaq̄. quedaꝫ
ex ꝯiectura nō certitudialiter
Certitudinaliter pn̄t ſciri per
aſtronomos q̄ neceſſario euei
unt p curſus celoꝝ ut eclipſes
⁊ aſpectus ſiderum ad inuicē
non pn̄t aũt ſciri p ſidera duo
que ſubtrĥũtur eis que p cer
titudinē ſic ſciri non pn̄t. Pri
mo effectus cōtingẽtes p acci
dẽs. ſiue in rebꝫ humanis. ſiue
in naturalibꝫ. ſicut ſũt euẽtus
fortuiti ⁊ caſuales. quia ex. vi.
metaphiſice. ens p accidẽs non
hꝫ cauſā ⁊ precipue naturalē
cuiuſmoi eſt virtꝰ celeſtiũ cor
porum. Secũdo meri actus li
beri arbitrij qđ eſt facultas vo
lũtatis ⁊ racōis ſicut ſũt futu
ra opa hoim ſolũ a libero arbi
trio depẽdentia. qꝛ nullum cor
pꝰ pōt ſic directe impͥmere in
rem incorporeā qualis eſt vo
lũtas ⁊ intellectus Iſtis ergo
duobus modis ex aſtris đmina
re eſt ſupſticōſum ⁊ illicitum
poſſunt tm̄ corpora celeſtia ad
hoc incliare li. ar. diſpoſitiue in
q̄tum impͥmunt in corpꝰ hu
manum ⁊ p ꝯñs in vires ſenſi
tiuas que ſũt actus corpalium
organorũ q̄ inclināt ad hũa
nos actus. qꝛ tm̄ vires ſenſitiue
obediũt racōi. Ex. iij. de aia ⁊
.i. ethicoꝝ ideo nulla ncc̄itas
ex hoc libero arbitrio imponi
tur. ſed ꝯtra inclinacōnem cele
ſtiũ corporũ homo pōt per ra
cōem operari Si q̄s vero vta
tur cōſideracōne aſtroꝝ ad p̄
cognoſcendũ futura que ex ce
leſtibꝫ cauſātur corporibꝫ. pu
ta ſiccitates ⁊ pluuias ⁊ alia
huiuſmoi. nō erit diuinacō ſu
perſticōſa ⁊ illicita hec de tho.
Dicit ec̄ dñs alb. ſup. iiij. c. de
di. no. q̄ inferiora nō poſſunt
in ſuperioribꝫ cognoſci certitu
dinaliter. ſed tm̄ ꝯiecturaliter
Et adducit ad hoc. ptholome
um Ariſto. ⁊ auicēnā multis
racōibus. ¶ Queſtio. xxxix. vv
vnde ergo prouenit q̄ aſtrolo
gi ex cōſideracōne aſtroꝝ fre
quẽter vera pronunciāt etiam
in hijs que pertinẽt ad huma
nos actꝰ. Re. tho. 2. 2. q. x. c. v.
ar. v. hoc cōtingit dupliciter
Vno q̄dē mō qꝛ plures hoim
paſſiōes corpales ſequũtur ⁊
ideo actus eoꝝ diſponuntur

ut in pluribꝫ ſcḋm inclinacōe
celeſtiū corporum· pauci autē
ſunt id eſt ſoli ſapiētes qui ra
cōe huiuſmōi inclinacōes mo
derentur· Et ideo aſtrologi in
multis vera pronūciant ⁊ pre
cipue in cōmunibꝰ euentibꝰ q̃
dependent ex multitudine ⁊c·
Alio mō ꝓpter demones ſe im
miſcētes· Unde augꝰ· dicit i·ij·
ſuper geñ· ad lram· Fatendum
eſt quādo a mathematicis verā
dicūtur inſtinctu quodam oc
cultiſſimo dici quod neſcientes
hūane mētes patiūtur· quod
cū ad decipiendos hōies fit ſpi
rituū immūdorū ⁊ ſeductorū
operacō eſt quibꝰ quedam ve
ra de tpalibus rebus noſſe pro
mittunt· vñ cōcludit· Qua ꝓpt
bono criſtiano ſiue mathema
tici ſiue quilibet impie diuinā
cium ⁊ maxime dicētes vera ca
uendi ſunt ne conſortio demo
niorum animam deceptam pa
cto quodā ſocietatis irretiant
xx ¶ Queſtio· xl· vtrū licitum ſit
coniecturare futura p auguria
⁊ per aliorum animaliū motꝰ
ſeu voces· vel geſtus· Augures
aūt ſūt dicit yſidorus· vbi priꝰ
qui p volatus auiū ⁊ voces in
tendunt aliqua ſigna rerū vel
obſeruacōnes improuiſas ho
minibus occurrentes qui ⁊ au
ſpices dicūtur· Auruſpices tñ
ꝓprie qui oculis ⁊ viſu· Auſpi
ces vero qui auditu et ex voce
cōiecturant· Rñdet tho· ibidē
ꝙ ſic· Sub diſtinctōe tamen
Nam cū bruta aīalia nō ha
beāt niſi animā ſenſitiā cuiꝰ
omnes potētie ſunt actus cor
poraliū organorum· ideo ſbia
cet eorum anima diſpoſicōi cō
tinētium corporum ⁊ pͥmordia
liter celeſtiū corporum· Et ideo
nihil ꝓhibet aliquas eorū ope
racōes eſſe futurorū ſigna· in
q̄tum conformātur diſpoſici
onibus corporum celeſtium ⁊
aeris continētis ex qua proue
niunt aliqui futuri euētus· in
hoc tamē duo conſiderari opor
tet· Primum quidem ut huiuſ
modi operatōes non extendā
tur niſi ad precognoſcēda fu
tura que cauſantur per motus
celeſtium corporū ut ſupra di
ctum eſt· Secundo ut non ex
tēdātur niſi ad ea que aliqua
liter poſſunt ad huiuſmōi aīa
lia pertinere· Cōſequūtur enī
animalia cognicōnem quādā
naturalem ⁊ inſtinctum tripli
citer· Uno modo per celeſtia
corpora ad ea que eorum vite
ſūt neceſſaria· ſicut ſunt immu
tacōes que fiūt p pluuias· ven
tos ⁊ alia huiuſmodi· Unde ſi
q̄s ex hoc ꝙ cornicula frequen
ter crocitat ꝑdicat pluuiā ci
to venturā nō ē illicitū· alio mō
inſtinctus huiuſmōi cauſātur

ex cauſa ſpūali bō angelo vel
ex deo ut patz in colūba ſuper
xp̄m deſcendente luc. iij. Et in
coruo qui pauit helyā. iij. Re.
xvij. Et in ceto qui abſorbuit
⁊ eiecit ionā Jone. i. Alio mō
ex cauſa ſpūali mala ut ex de
monibus q̄ vtūtur huiuſmoi
operacōib⁹ brutoꝝ aīaliū ad
implicādum aīas vanis opio
nibus. Et eadem racō videtur
eſſe de oībus alijs huiuſmoi
oīs igitur huiuſmoi dīnatio
ſi extēdat̄ vltra illō ad quod
pōt attingere ſcōm ordinem
nature vel diuine prouidētie
ē ſupſticōſa ⁊ illicita hec thō.

¶ Queſtio. xli. vtrū p omen
poſſint futura cognoſci. ē autē
ſcōm thō. omē verbū ex inſpe
rato prolatum ex quo ſeq̄tur
bonum aliquid. Et tūc dicitur
omē illius. Et ponitur exēplū
de rōnis querētib⁹ locum ap
tum ut ibi manerēt ⁊ ciuitatē
edificarēt. Et cū veniſſent ad
locum vbi nūc eſt roma vexil
larius qui ferebat vexillū pre
cedēdo fixit illō in terra dicēs
Sistemus qꝛ hic optīe mane
bim⁹. ⁊ hoc verbū fuit accep
tū p omine. Rn̄det thō. ibidē
Aliter eſt dicēdū de omine q̄ꝫ
de prefatis augurijs. qꝛ verba
hūana que accipiūtur p omī
ne nō ſubduntur diſpoſicōni
ſtellaꝝ. diſponūtur tn̄ dupli
citer. Aliqn̄ ſcōm dīnam pro
uidētiam. aliqn̄ vero ſcōm de
monis operacōnem. ſcōm pri
mum modū cōiecturare eſt li
citū. vnde gedeō qui in catha
logo ſanctoꝝ heb. xi. ponitur
vſus fuit omie ex hoc q̄ꝫ audi
uit recitacōem ⁊ interp̄tacōeꝫ
cuiuſdaꝫ ſomnij ut legitur iu
dicū. vij. Et ſiliter heliezer ſer
u⁹ abrahe. ut legitur gen. xxi
iij. Sed gedeō obſeruauit re
citacōeꝫ ⁊ expoſicōem ſomnij
accipiens eadem p omine q̄
ſi ordinata ad ſui inſtructōeꝫ
a diuina prouidētia. ⁊ ſiliter
heliezer attēdit verba puelle
oracōe p̄miſſa ad deū hec thō.
Secūdo modo cōiecturare ē
illicitū quo mō receperūt omē
ſerui benedab regis ſyrie. qui
audiētes ab ore regis iſrl. ac
hap. hoc vicꝫ verbū. ſi adhuc
viuit. frater meus ē acceperūt
p omine. ⁊ feſtinantes rapue
rūt verbū ex ore ei⁹ atqꝫ dixe
rūt. frater tu⁹ benedab viuit
iij. re. xx. ¶ Queſtio. xlij. vtrū 33
ex arte phiſonomie dīnare li
citū ſit id ē ex diſpoſicōe mē
broꝝ hoīs cōiecturare de mori
b⁹ hoīm. reſpō. alb. li. i. de aī
malibꝫ trctatu. ij. q̄ꝫ ſic dūmo
do caute fiat vicꝫ ſolū de natuā
cōiecturaliter. ſed de morib⁹ ⁊
electōibꝫ non diffinitiue iudi
cādo. ⁊ ad hoc plures allegat

phos·vbi nōt pͥmo ꝙ phiſo
nomia eſt ſciēcia docēs diuina
re id ē coniectuāre de affectib⁹
hominū per phiſicas forꝰ mē
brorum · Secundo nōt ꝙ ex
multis que ſunt in homine ac
cipitur coniectura illa Primo
ex ſāguine ſiue hūore·qꝛ ex ta
lib; paſſionatur faciliter hō ꝛ
afficitˀ humore vic; quadru
plici·ſanguineo·melancolico·
coleico·ꝛ flegmatico· Secūdo
ex ſexu maſculitatis ꝛ feminei
tatis· Tercō ex oculis capillis
auribus·fatie·ꝛ alijs mēbris
patētibus ꝓpter quod ptholo
meus dicit diuinare melius ex
ſtellis ſecundis ꝛ veriꝰ· Stel
las ſecūdas vocans figuras et
accidētia inuenta in rebus phi
ſicis·que a ſtellis ſuperioribꝰ
impꝛſſa mateie ſcimus·ſed ſupe
riores ſtelle aliquādo nihil im
primūt licet in eis non deficiat
ſed in materia inferius indiſpo
ſita· Tercō notat ꝙ nihil pre
fatorum neceſſitat voluntatem
vnde nullus diffinitiē iudican
dus eſt ex talibus malus eſſe
niſi manifeſtū ſit ſuū malū·lic;
prefata aliquādo inclinent aut
ſignēt inclinacōnem affectus
Vñ p tria poteſt quis contra
talia operari ·Primo per hoc ꝙ
mēbrum quod inſpicitur ē for
te ſignū p accidēs infirmitatiˢ
alicuiꝰ ꝛ non nature· Secūdo

p liberū arbitriū quo ut phs
in·iij·ethicoꝝ dic· Sumꝰ dñi
noſtraꝝ actōnū· Tercō p ha
bitum virtutis vel ꝯſuetudinē
vñ ariſtoteles refert diſcipulos
ypocratis eiuſdē faciem optie
depictam obtuliſſe philemōi
optīo phiſonomo qui iudica
uit illud eē viri luxurioſi ꝛ de
ceptoris ꝑ dolū·quod cū indig
nāter ypocrati retuliſſent· Rn
dit vere iudicauit·quia ad hec
naturā inclinauit · S; illō qō
natura nō dedit amor virtutū
ꝛ phie ꝯtulit ſc; cōtinētiā ꝛ ſi
dem·hec de alb · Certū aūt eſt
ꝙ grā plꝰ valet ꝙ̄ oia antedi
cta·vnde deuoti viri minꝰ alijs
ſūt iudicādi·vñ artē pfatā ap
probat ſalomō ꝓū·xvij· In fa
cie prudentis lucet ſapīa·oculi
ſtultoꝝ in finib; terre Et ecc·
xix· Ex viſu cognoſcitur vir ꝛ
ab occurſu faciei cognoſcitur
ſenſatus· Sed iudicia vitas
vitare iubet cū iudeis ait Ioh·
vij· Nolite iudicare ſcdō; fatiē
ſed iuſtum iuditium iudicate·
¶ Queſtio·xliij·vtrꝝ aliq̄ ve 22
ra ſciētia p artem notoriam po
ſſit acquiri· Eſt autem ars no
toria quedam obſeruantia q̄
p ieiunia·abſtinētias ꝛ oratio
nes verbales cū inſpectōe qua
rundam figuraꝝ ſeu caracteꝝ
ac prolatione verborum igno
torum et ſimilium quis ſciētiā

adipiſci molitur. R. thōs. 2. 2.
q. x. c. vi. ar. i. q' ars notoria
illicita ꝛ inefficax eſt. ꝛ ideo pe
nitus repudiāda ꝛ fugiēda a
xpiano. Primū probat q2 vti
tur ignotis caracteribus ꝛ ver
bis ut. q. xxvi. dictū ē vn̄ ſuper
vacuis ſignis vtens. tacita de
monum pacta hꝫ. Secundū
patꝫ q2 null9 demō intellectū
hoīs illumīare pōt quem ex ob
ſtinacōe obtenebrare intēdit
ſemꝑ ut docet thō. i. pte Acq̄ſi
cō aūt ſciē ꝛ ſapiencie fit ꝑ illu
minacōeꝫ. vnde ut aug9. dicit
x. li. de ci. dei. etiā teſte prophi
rio pho. demonū operacōibus
ꝛ obſeruācijs ꝛ purgacōibꝫ
aīa nec diuinam nec verā ſcie
tiam adipiſcitur. Tertiū patꝫ
ex aug9. li. ij. de doctrina xpia
na. Eadem racōne ſicut de ſuꝑ
ſticōib9 ceteris q̄s ibi iprobat
¶ Queſtio. xliij. vtrꝫ ſaliato
res peccent iudicantes in ſuis
cōiecturis. Sūt enim ſaliato
res ut dicit yſid. li. viij. ethīō.
ſic dicti q2 dum eis mēbrorum
quecumqꝫ partes ſalierit ali
quid ſibi exinde proſperum
ſeu triſte ſignificare ꝑdicunt.
Rn̄det idē ibidem q' ſic. Idē
ex queſtionibus. xxiij. ꝛ. xxvi.
patꝫ. vnde ɔcludit ex ſupra di
ctis oībus yſid. q' in hijs om
nibus ars demonū ex quadaꝫ
peſtiferā ſocietate hoīm ꝛ ange
loꝝ maloꝝ exorta eſt. vnde
ꝛ cūcta vitanda ſūt xpiano ꝛ
omni penitus execracōne repu
dianda atqꝫ damnanda hec
yſid. ¶ Queſtio. xlv. vtrꝫ ne 99
licitū ſit dies. annos. obſeruaē
aut menſes. ad exeundū de do
mo ꝑ itinera. ad induēdum no
uas veſtes. ꝛ ad faciendū ſimi
lia. ꝑ habēda proſpitate ꝛ vi
tanda aduerſitate: Rn̄det tex
tus. xxvi. q. vi. nō licet. ꝛ ſeque
tib9 multis auctoitatib9 ſum
moꝝ pōtificum ꝛ aug9. q' nō
vnde ibi improbant obſerua
tores kalendaꝝ ianuarij ſub
ritu paganorū vicꝫ. ne aliq̄d
pl9 noui fiat ꝑpter annum no
uum. ne menſe cū epulis parē
tur vel lāpadibus. ne ꝑ vicos
ꝛ plateas chori ducātur. nec
cauciones fiant Et tales ana
thema ſūt qui fatiūt Itē in alio
c. dicitur nō obſeruetis dies
qui dicuntur egyptiaci glō.
quos egypcij inuenerūt. ut q̄
aliqd opus in die tali inchoa
ret malum haberet exitū Tn̄
ex antiq̄tate eccleſia ſig̃t hos
dies in kalēdarijs ſuis. hec ibi
Vnde aug9. in enchidion ꝛ
ibidē in decreto habetur quis
exiſtimarꝫ q' magnū pccm ſit
dies obſeruare ꝛ menſes ꝛ an
nos ꝛ tēpora ſicut obſeruant
qui certis diebus ſiue annis ſi
ue menſibus volunt vel nolūt

inchoaē aliq̄d eō q̄ ſm varias
doctrias hoīm fauſta vel infau
ſta exiſtimāt tempa niſi hui⁹
mali magtudine; ex tiore apli
pēſarem⁹ qui de talib; ait Nuc
cognouiſtis deū ymo cogniti
eſtis a deo quō cōuertimini iterū
ad infirma ⁊ egena elementa
quibus denuo ſeruire vultis·
dies obſeruatis ⁊ mēſes ⁊ tem
pora ⁊ ānos Timeo vos ne for
te ſine cauſa laborauerim in vob
Tū bn̄ obſuare quis pōt tpa
quādo luna ē incerta quota p
ſecādis lignis ut diuti⁹ duret
⁊ min⁹ a vermibus rodantur·
Sic de pomoꝝ colligēdis fru
ctib; ⁊ de ſimilib; que ex natu
rali phia vel ex arte autētica ſi
ne ſupſticōnibus ſeruari debēt
vel poſſunt·:·

Capitulū·xij·

a Non phibetur in co
lendo vnū deū ſupbia q̄
quis rēnuit deo obedi
re·ſicut hūilitate deū reuerem̄
debite· vbi primo vidēdū erit
quid ſit ſupbia·quō differat
ab inani gloria· ⁊ q̄ꝫ deteſtabi
le vitiū ſit Secūdo que ſint ei⁹
ſpēs Tercio quādo ſit mōꝛle pec
catū· ⁊ de ei⁹ remedijs·Circa pri
mū nōndum ſcdm thō·2·2·q·
Clxij· ⁊ queſtionibus de malo
q̄ſtione de ſupbia· Q̄d ſupbia
eſt cōtemptus dei vel ſupioꝛiſ
vel nolle obedire taliū p̄ceptiſ

Et hoc eſt forte ⁊ principale·
Sed materiale eſt audax ſeu
pſūptuoſus appetitus ⁊ inoꝛ
dinatus ꝓprie excellentie δꝫ p̄
mo cōtemptus· Vbi nō q̄ b
tunc ſm thō·2·2·q· clxxxvi·ar
ti·ix·aliq̄s cōmittit vel trāſgre
ditur aliquid ex cōtemptu qn̄
volūtas eius rennuit ſubici oꝛ
dinacōni legis vel regule ⁊ ex
hoc ꝓcedit ad faciēdum ɔtra
legem vel regulā· Quādo aūt
ecōtra ꝓpter aliquā particula
rem cauſā·puta cōcupiſcētiam
vel ira vel deſideriū cuiuſcūq;
alteri⁹ rei īducitur ad aliquid
faciendū ɔtra ſtatuta legis vel
regule nō peccat ex cōtemptu
ſed ex aliq̄ alia cauſa·etiā; ⁊ ſi
frequēter ex eād cauſa vel alia
ſili peccatū iteret·frequēcia tn̄
diſpoſitiē inducit ad ɔtemptū
Nam ſcd; bern̄·Cōtempt⁹ eſt
tumoꝛ ſupbie·δꝫ cōſequenter
in deſcripcōe ē ſupbie nolle obe
dire quod declarat cōtemptū
id eſt rēnuere obedire·Eſt enī
trāſgreſſio p̄cepti effect⁹ extei
oꝛ ſupbie q̄ ē in oī moꝛtli pecca
to· Sꝫ ɔtēptus p̄cepti ē interi
oꝛ act⁹ ⁊ nō eſt ī oī pccō moꝛ
li·qꝛ quedā fiūt ex ignorantia
alia ex fragilitate ſꝫ ſupbia ex
q̄dā malitia·δꝫ vel ſupioꝛis·qꝛ
quēlib; dēm⁹ ſupioꝛē arbitrari
ut poſtea dicet·δꝫ appetit⁹ au
dax·qꝛ ſupbia eſt in iraſcibili

de ꝓprio bono preſumpcō que
dam qua ſe erigit cōtra deū vel
alios hoīes eos vel eoꝝ māda
ta paruipendēdo ſeu ɔtemnen
do dicitur inordiatus. qꝛ ſi or
dinate q̄s appeteret excellenci
as ſuas non peccaret. Nam rex
francie pferre pōt diuitias ſu
as diuicijs militis. Et conſide
rare dona tēpoālia ⁊ ſpūalia ſi
bi collata a deo. ſed cū gratiaꝝ
actione in deū debet ea reduce
re. q ſi ſe extollat de eis cōt de
um aut ꝓximū aut eoꝝ māda
ta inordinate tūc appetit. dici
tur ꝓprie excellētie. vnde dicit
alexāder de hal. in ſūma q cū
ſupbia ſit appetere excellētiaꝝ
ſui. Aliud eſt appetere excellē
tiā ⁊ aliud appetere excellētiā
ut propriā. appetere ei excellē
tiam cū ſit naturale hoī ⁊ ange
lo iḡ tum ſūt facti ad dei yma
ginem non eſt peccatū ſed ap
petere excellētiā propriā ut p
priā ſemp ē pccm̄. Et ſit multi
pliciter ut in ſpēbus appare
c bit quatuor. ¶ Ex quibꝫ patꝫ
Primo q ſupbia duplici virtu
ti ɔtraiatur directe humilitati
quo ad for'le in ſupbia. ⁊ quo
ad materiale magnanimitati. q̄
virtus import extēſionem ani
mi ad magna ⁊ ardua i omni
virtute. Secundo ſupbia dif
fert ab appetitu inanis glorie
ſeu ab inani gloria. Pro cuius

intellectu nō ſcḋ aureolū i. ij.
diſ. xxi. q. ij. q aliud eſt cōpla
cere ⁊ delectari in ſui excellētia
habita qḋ eſt vane glorie. ⁊
aliud ē erigere ſe ſup alios qḋ
eſt ſuperbie. Affectiōes enim
appetitus ſequūtur ɔformiter
exiſtimacōnes intellectus. Sꝫ
alia eſt exiſtimacō in intellectu
exiſtimare quantitatem ſue ex
cellentie abſolute. ⁊ aliud eſt
exiſtimare excellētiam ſuā cō
paratiue ad alios ſcḋ exceſſum
ymo hec ſecunda oritur ex pri
ma. Primo eni intellect9 inor
diatus exiſtimat ſuas ſufficiē
tias eſſe magnas ⁊ ſupmi gra
dus. Secūdo ex hac exiſtima
cōne oritur ſtatim exiſtimacō
inſufficiētie alioꝝ. q̄ exiſtimat
excellētias alioꝝ paruas. Et
hoc dupliciter. vel exiſtimādo
ſuffitiētias proprias magni g
dus. vel ſuffitientias ſibi equa
liū modicas. igitur i appetitu
erunt cōformiter due affectio
nes correſpōdentes vltis exi
ſtimacōnibus duab9. Primā
quidē exiſtimacōem qua inor
dinate exiſtimat excellētiā ſuā
magni gradus abſolute ſequi
tur in appetitu delectacō ⁊ cō
placētia in propria excellētia
q̄ eſt ianis gloria. ſed ſecūdā
exiſtimacōem qua puipendit
alioꝝ bona ſequitur erectō ⁊
talis erectio eſt ſuperbia. Et

ſi erectio talis eſt reſpectu ſupe
rioꝝ vel maioꝝ tūc dr̄ irreue
rētia ⁊ ſeq̄tur exiſtiacōem q̄ iu
dicat q̄s ſuas ſuffitiētias mag
nas ⁊ ſuperioꝝ paruas· Reſpe
ctu vero equaliū dicitur p̄fata
erectio cōtemptus qui ſeq̄tur
exiſtimacōne; qua quis bona
eq̄lia alioꝝū reputat q̄ſi nulla·
Videtur igitur q̄ ſupbia qua
druplicit̄ differt ab inani glo
ria. q2 ſuperbia eſt in appetitu
iraſcibili r̄ſpectu alicui⁹ ardui
cū quodam cōtemptu aliquā
do ⁊ in illo qui nō curat mani
feſtacōem· Sed inanis gloia
eſt in ↄcupiſcibili non ſemper
de arduo nec ſemp cū cōtemp
tu ⁊ ſemp eſt appetitu manife
d ſtacōis ❡ Dubitatur q̄ ſint ra
dices ſupbie· Reſpōdetur q̄ tri
plices· Prima eſt inordinatus
amor ſui· ex illo eni quis facili
ter retorquet inordinate in ſe
excellentias veras vel falſas·
Secūda eſt cōſideracō ineau
ta bonoꝝ ſuorum que cū ōmia
ſint a deo principaliter aut to
talit̄· Si p gratiaꝝ actiōe; nō
in deum dirigūtur ſe erigit ani
m⁹ in ſupbiam· Tertia eſt ne
gligentia cōſiderādi deū ⁊ pro
ximū· nā ſi ſepe cōſiderarem⁹ de
um oīpotentiſſimum· ſapientiſ
ſimū ⁊ optimum a quo manāt
precepta non faciliter nos cō
tra eum erigerem⁹ ❡ Similiter

ſi cōſiderarem⁹ debitē proximū
nō facilit̄ eū cōtēnerem⁹ ſi eq̄
lis ē aut irreuerēter tr̄ctarem⁹
ſi ſupior eſt· Cōſidera igitur in
proximo quolibet quō raro ē ali
q̄s tā paru⁹ qn̄ aliqn̄ magno
ꝓdeſſe poſſit· Itē q̄ aliquā vir
tutē occultā h; q̄ cares· Itē q̄
forte p̄deſtinatus ē ⁊ tu dam
nādus· ut in iuda ⁊ magdale
na claruit improuiſe in multis
❡ Dubitat̄ Cū ſupbire ſit ſu e
pra regulā; a deo nob̄ traditā
ire· q̄ ſint regule ſc̄m q̄s mēſura
re deem⁹ opa ne ſupbiam⁹ Re· q̄
q̄tuor oppoſita q̄tuor ſpēb; ſu
pbie de q̄b; gre· dic̄· xxiiij· mo
ra· Pria ut credam⁹ firmit̄ oīa
bō nr̄a q̄ nō ſūt pcc̄ā ⁊ defect⁹
a deo nob̄ data· Secūda ut ſi
q̄ meruim⁹ de⁹ p̄ncipaliſſim⁹
auctor extitit ſine quo nedum
ſum⁹ aliquid ſufficientes facē
aut velle bonū ſed nec cogita
re ut dicit aplus· Tertia ē ag
noſcere bona noſtra que habe
m⁹ a deo eſſe nihil aliēi nob̄ aſ
ſcribēdo· Q̄rta amare proximū
in nullo eū decipiēdo· ❡ Q̄ntū f
malum ſit ſupbia ptz p̄mo au
toritatib; Eſt eni quaſi rex vel
regina alioꝝ vicioꝝ· vnde pſ·
Emūdabor a delicto maximo
id eſt ſupbia ſcd̄; glō· Itē ecci·
·x· Initium oīs peccati ſupbia
qui tenuerit eā implebitur ma
ledictis· Itē thobie· iiij· ſupbiā

nunꝗ͞ꝫ in tuo ſenſu aut in tuo
verbo dn̄ari permittas. in ipa
enim initiū ſupbit oīs perdicō
Secūdo ptꝫ exēplis. nam ſu
pbia de ſupremo angelo fecit
peſſimū demonē. yſa. xiiij. quō
cecidiſti lucifer de celo qui ma
ne oriebaris. ecce de angelo fit
demon. de nobiliſſima creatu
ra peſſima fit. ⁊ de celo eiecit i
infernum. Item eua p ſuperbiā
que voluit effici ſciens ut deus
facta eſt inſciēs quodāmodo
ut pecus pſ. hō cū i honore eſſ;
non intellexit cōparatus eſt iu
mētis iſipiētib9 ⁊ ſimilis fcūs
eſt illis. Item ſaul poſtꝙ͞ hūi
litate in regnū per deū ducitur
ſupbiēs deiicitur ⁊ poſtea ſui ⁊
a demone poſſidetur. i. re. xv.
Itē nabuchodonoſor dan̄. v.
ſupbiēs depoſitus eſt de ſolio
regni ſui. ⁊ gloia eius ablata
eſt ⁊ a filijs hoīm eiect9. Item
phariſeus qui ſe dixit non eē
ut ceteros ut ſe ſup ceteros ex
tolleret non ē iuſtificatus. ſed
humilis publicanus luc̄. xviij.
Itē petrus qui pre ceteris pre
ſupſit dicēs. ⁊ ſi omnes fuerīt
ſcādalizati in te ego non ſcāda
lizabor math̄. xxvi. vilius cete
ris lapſus eſt per ancillam per
g iurādo ⁊ trina vice. ¶ Quo ad
.ij. principale de ſpēbus ſuper
bie nōndū p intellectu earun
dem ſcd̄m thō. q. de malo ma
teria de ſupbia. q. iij. ꝙ͞ quedā
ſe habēt ancedēter ad ſupbiā
ut ſūt ex quibꝫ oritur faciliter
Alia ſūt in quibus eēncialiter
ɔſiſtit ſupbia. alia aūt ſūt que
ɔſequūtur ſupbiam ⁊ ab ipſa
elicuūtur. Et quodlibet iſtoꝝ ē
multiplex. nam cū ſuperbia ſit
inordiatus amor proprie ex
cellētie. tot erūt ancedētia ⁊ cāe
⁊ origines quot bona in qui
bus quis excellētiam inordia
te appetere pōt. Sunt aūt in
genere triplicia bona. Primo
infima q̄ dicuntur fortune, ut
diuitie. delitie. dignitates offi
cioꝝ. amici ⁊ honores. Secū
do bona nature quo ad corp9
ut pulchritudo. fortitudo. ſani
tas ⁊ nobilitas. quo ad aīam
intellectus perſpicacitas natu
ralis. ſciētia acq̊ſita. memorie
tenacitas. Ad virtutes natuā
lis habilitas ſeu virtus natuā
lis. virt9 acq̊ſita. poteſtas to
lerandi exercicia ſpūalia. ⁊ ar
tes acquiſite. Tercō bona gra
tie ut fides. ſpes. caritas ⁊ alia.
Cū igitur homo inordiate di
ligit ſe qd̄ ē radix oīm peccōrū
id ē cū non refert omnia bona
in deum p̊mo principaliter ⁊
finaliter ꝑut i primo p̄cepto
dictū ē quodlibet prefatoꝝ bo
norū faciliter hō retorqt in ſe
⁊ ſe extollit vltra ꝙ͞ dꝫ. ¶ Eſſen h
tialiter vero ſupbia ſcd̄m gre.

·xxiiij·mor·ꝯſiſtit in quatuoꝛ
ſpēb9 quas declarat ſāct9 thō·
vbi ſupra·nam ſcd̄m aug9·li·
ſententiaꝝ proſperi·Superbia
eſt inoꝛdinatus amoꝛ ꝓprie ex
cellētie·ut cum homo vult ſibi
aliquod bonū ſolū ideo quia
hoc habēdo vel iſto modo ha
bēdo excellētioꝛ eſt ꝙ̄ non ha
bēdo vel non ſic habēdo·in iſto
aūt capitulo ſolū de p̄mis dua
bus ſpēbus dicetur Prima igi
tur ſpecies ſupbie eſt Cū bonū
qd̓ ſibi ineſt ab alio a ſemetip
ſo habere ſe exiſtimat·Excellē
ti9 enim eſt ꝙ aliquod bonū
inſit alicui a ſe ꝙ̄ ab alio·Quā
do ergo homo ꝓpter inoꝛdina
tum amoꝛem ꝓprie excellentie
mouetur ad eſtimandū illud
bonum quod habet ab alio ſe
ſolū habere a ſe·Et vult etiam
ſic habere a ſeipſo:tūc ſupbit
prima ſpē cōtr̄ illud·i·cor·iiij·
Quid habes quod nō accepi
ſti ſup quo glō·aug9·Scien
dum neminē poſſe diſcerni ab
illa perdicōis maſſa niſi q̄ hoc
bonum habz ꝙ credat ꝙ quic
quid boni habet a gratia ſalua
toꝛis accepit·vnde pħus in p̄
mo de celo mūdo Ab hoc quidē
ente ſcz deo dependet celū ⁊ to̅
eius natuā·⁊ ab vno ente ſin
gulis cōmunicatū eſt eſſe ⁊ vi
uere·nam quicquid habem9
a deo habemus·aut immediate a
ſua manu potēti nob̄ poꝛrecta
ut animā·intellectū·volūtatē
memoꝛiam·fidem ⁊ virtutes in
fuſas·aut mediātibus dei nun
cijs qui ſunt celū·elemēta·ho
mines·beſtie ⁊ alia tempoꝛalia
nob̄ poꝛrecta ptz illud math·
·vi·vbi dicitur ꝙ aues nō nēt
nec ſerūt ⁊ tamē pater celeſtis
eas paſcit·nō inquit ipē ſe pa
ſcūt licet volent ⁊ querāt Item
ptz experiētia·nam agricola q̄
interdum ex vno āno bene co
lit vineā min9 ꝑcipit ꝙ̄ prece
dēti anno qn̄ male coluerat vi
neam Cur quia laboꝛ humanus
non ſufficit ſed ſolis ⁊ celoꝝ in
fluētia aeris tēperies ⁊ natura in
que deus dn̄atur nō hō· ¶ Si
dicis·Credo me omnia bona a
dō habē ergo careo p̄ma ſpē
ſuperbie·Rn̄det wilħ·in ſūma
vicioꝝum ꝙ etiā ideo dicitur de
ſuperbo ꝙ ipē credit bona ſua
habere a ſe quia ſcilicz facit ac
ſi crederet·Sicut in ſimili ali
quis dicitur non credē criſtū
filiū dei qui nec illius terretur
cōminacōibz nec attrahitur
promiſſionibz nec p̄ceptis ob
tēperat nec conſilijs acquieſcit
ut dicit bern̄·Sūt autem tria
qn̄tum ad hoc ꝙ dicitur ſupbz
facere q̄ſi crederet bō ſua a ſe
hēre ⁊ non a deo Prio ſi gloria
tur i coꝛde ſuo de bōis ſuis pu
ſe ꝓpter qd̓ apſus dic·vbi ſup

q̄d habes qd̄ non accepiſti. ſi
aūt accepiſti quare gloriaris
quaſi non acceperis. Secūdo
q̄ tū ad hoc. qꝛ aliq̄s de bonis
ſuis ſe iactat. ɔtr̄ illō iob. xxi.
ſi oſculatus ſum manum meā.
in manu operacō. in oſculo ve
ro intelligitur laudacō. vnde
oſculū manus ē laudacō ꝓprie
operacōnis. Tercō qꝛ de bonis
ſuis deo grās nō agit idō ingͣ
tus dicitur vulgariter non ag
noſcere beneficium. vnde gre.
non eſt dign⁹ dādis qui non
k agit gratias de datis. ¶ Se
cūda ſpecies ſupbie ē cū q̄s bo
nū qd̄ habꝫ ab alio de gratia
cognoſcit ⁊ fatetur ſe ab alio
habere. ſed putat ſibi hoc debi
tū fuiſſe ⁊ ꝑ meritis recepiſſe
Excellēti⁹ enī eſt aliquid ha
bere ab alio ex meritis ſuis q̄ꝫ
mere de gratia. Cū ergo hō ꝓpt̄
amorē proprie excellētie mo
uetur ad eſtimādum illud bo
num qd̄ ab alio habꝫ de gratia
hr̄e ſe ab eo meritis proprijs
ut ſi famulū habes ſuo labore
vix merentem calcios. q̄ datis
ſibi tunica ⁊ caligis ⁊ calcijs
putarꝫ hec ſe bene meruiſſe. hoc
eſt ſupbire ɔtra deū vel hoiem
Scire autē debes qꝛ quicq̄d
habes. a deo habes. i. corin. xij.
deus opatur omnia in oībus
pmo deus in omni actione nr̄a
pn̄cipalius ɔcurrit. Sꝫ dicis
diuitias ⁊ ſciētiā ſtudio ⁊ la
bore ꝓprio acq̄ſiui. quō ergo a
deo hēo. Rn̄tur qꝛ deo tibi ma
nus cōtulit pedes ⁊c̄ ⁊ intelle
ctus tui induſtriā. Et hoc eſt
primū qd̄ habes ſed a deo. hec
aūt oīa velut pēna mortua ma
nu ſcriptoris non rcā nihil fe
ciſſent ad tuā ſciētiam. aut ad
diuitias tuas niſi ſum⁹ artifex
eſſe ⁊ intelligere tibi dediſſet ⁊
conſeruaſſꝫ ⁊ hec ſūt principa
liſſima ⁊ ſine noſtra induſtria
⁊ immediate a deo. vnde luce
xvij. Cū omnia feceritis q̄ pre
cepta ſunt vobis dicite ſerui i
vtiles ſumus. qd̄ debuim⁹ face
re fecimus. ⁊ merito inutiles qꝛ
nihil deo proficimus ſed nobꝫ
ex ſua bonitate. merito qd̄ face
re debuimus ⁊c̄ qꝛ dei viliſſime
ſerui ſum⁹. creacōe racōe cui⁹
omnia nr̄a ſibi debemus. plus
ſi poſſibile eēt tenemur ex cōſ
uacōne. amplius ex redēpcōe
⁊c̄. dicit etiā alexāder de halis
in ſuma. credere ſe hr̄e bonum
ꝑ meritis inq̄ꝫtum credit ſe q̄s
eſſe cauſam principalem meri
torum illoꝝ deū vero ſecunda
riā eſt pcōm ⁊ ſupbia. Simili
ter cū ſe credit habere bonum
a deo ꝑ meritis inq̄ꝫtum ſe po
nit cām ſecūdariā tanq̄ꝫ ex me
rito ɔdigni illud tribuentem
eſt ſecūda ſpēs. Credere autē
ſe habere aliqd̄ bonū ꝑ meritis

ponēdo deū cauſam principalē
non eſt peccatū· vnde ſupbus
ſecūda ſpetie appetit excellētiā
ꝓpriam ut ꝓpriam inq̄ tum po
nit ſe cauſam principalem· deū
vero ſecūdariam hec ille· Cōtr̄
iſta quidam putāt meita ſua
tam magna ut merito deus ꝑ
eis debeat eis dare vitā eternā
preſeruare a tribulacōībus
et a ſitibus· Quod ſi non facit
l deus murmurāt ſupbe· ¶ Ad
illam ſpēm et ad pmam etiā re
ducitur ingratitudinis vitium
ſcꝫ thō· Quia ingratus eſt q̄
ſibi attribuit qđ ab alio habꝫ
Cōtra hāc ſpetiem peccās mul
tipliciter errat Primo qꝛ libera
liſſimū largitorem deum putat
venditorem dum credit emere
meitis a deo qui non ē eſtima
tor meriti id eſt opus non eſt
de ſe meitoriū· ſꝫ a dei miſericor
dia· Secūdo talis putat ſoluē
qđ impoſſibile eſt ſibi ſoluere·
qꝛ alias omnia tenemur deo ut
pretactum eſt · Tercio quia
ea que ī oculis noſtris interdū
putātur meita ſūt demeita vñ
iob·iiij· Ecce qui ſeruiūt ei nō
ſūt ſtabiles ⁊ ī āgelis ſuis rpe
rit prauitatem· q̄to magis hij
qui habitāt domos luteas q̄
terrenū habēt fūdamentum cō
ſumentur velut a tineis pſaie·
·lxiiij· Facti ſum⁹ ut immundi
omnes nos quaſi pānus mē
ſtruate vniūſe iuſtitie noſtre·

¶ Capitulū·xiij·de eodē

Quia igitur ſuperbia
multis rebus ſe immi
ſcet idō hic tria ſūt vi
denda· Primo de duabus vlti
ſuperbie ſpēbus in capitulo p̄
cedenti enumeratis ⁊ quib⁹ re
bus ſe immiſceat Secūdo quā
do ſit peccatum mortale· Ter
cio que ſunt remedia contr̄ eā
dem ¶ Q̄ntū igitur ad primū a
notandum q̄ tertia ſpeties eſt
Cum iactat ſe quis de bono
quod non habet· Excellenci⁹
enim ē habere in ſe aliquod bo
nū q̄ non habere illud· Et q̄n
to bonum eſt mai⁹ tāto eſt ex
cellentius ⁊ tāto maiorem ex
cellentiā habens p hoc cōſequi
tur Cū igitur quis ex appetitu
ꝓprie excellencie mouetur ad
attribuēdum ſibi aliqđ bonū
quod nō habꝫ· aut mai⁹ bonū
q̄ habeat tūc eſt tertia ſpēcies
Exempli gracia· cū homo ꝓpter
appetitum ꝓprie excellētie eſti
mat ſe ſapiētē· pulchrum· iu
ſtū· fortem et ſic de alijs bonis
nature aut gratie· aut etiā eſti
mat ſe magis ſapientē· aut do
ctū iuſtum fortem ⁊ in p̄nomi
natis q̄ ſit· aut dicit ſe ſapiētē
doctum fortem iuſtū ⁊ ſimilia
aut magis q̄ ſit ī talibꝫ dictis

aut etiā ſi talia alio mō ꝙ per
verba oſtendat ut in ꝑcioſita
te veſtiū. ampla familia. vel q̄
cumq; exterioꝛi alia habitudie
b eſt in tertia ſpē ſupbie. ¶ Ad
idem pertinet cū quis negat ali
quod vitiū qḋ in ſe eſt ꝑ hoc
ei attribuit ſibi virtutē oppo
ſitam. vel attribuit ſibi bonū
innocētie qḋ non habet. vnde
aug⁹. iiij. de ci. dei dicit ꝙ excu
ſare ſe de pcc̄o cōmiſſo ad ſup
biā ptin; ⁊ dixi nōnter qn̄ ex
amoꝛe ꝓprie excellentie moue
tur ad ſe ſic iactādū. ſi eni ex
aliqua alia cauſa moueretur
ut ex vanitate quadā vel delca
cione ſola. quam h; in mentiē
do. vel propter lucrū tūc non
reduceretur ad ſupbiā ſed ad
aliqḋ aliud vitiū. Et lic; iactā
tia opponatur veritati. tn̄ ꝓprie
racōne cauſe ex qua frequēter
procedit ponitur hic ſpēs ſup
bie. vnde dicit thō. q. de malo
vbi ſup̄ Et alexādeꝛ de halis in
ſūma lic; in iactantia ſit falſa
vocis ſignificacō. qꝛ tn̄ eius in
tencō principalis nō eſt ut fal
lat ſ; ut excellat. dicitur ſpecieſ
ſupbie ⁊ non mēdacij. Iactā
tia ponitur ſpecies ſuperbie nō
q̄ꝫtum ad ipm̄ exterioꝛē actū
qui ɔſequēter ſe hab; ad ſuper
biam. ſed q̄ꝫtum ad interioꝛē
affectum. Ex quo talis actus
exterioꝛ procedit dū ſc; homo

preſumit de ſeipō ac ſi haberet qḋ
non h; Et i talem excellentia;
animus eius tēdit que ſibi nō
ɔpetit niſi haberꝫ que nō hab;
Et in ſumma dic̄ ꝙ iactātia ꝓ
cedit ex ſupbia ſicut ex cauſa
interius mota ⁊ impellēte. ex
hoc eni ꝙ aliquis interi⁹ per
arrogantiam ſup̄ ſeipm̄ eleua
tuꝛ ſeq̄tuꝛ plerūq; ꝙ exteriuſ
maioꝛa de ſe iactet. licet qn̄q;
nō ex arrogācia ſed ex quadā
vanitate aliquis ad iactantiā
procedat ⁊ in hoc delectetur
qꝛ eſt talis ſcd̄m hītū. ⁊ ideo
arrogācia ꝑ quā aliquis ſup̄
ſeipm̄ extollitur eſt ſpēs ſuperbie.
non tn̄ idē iactācie ſed ut
frequēcius eius cauſa ideo po
nit gre. ſpeciē tertiam. Tēdit
aūt iactatoꝛ plerumq; ad hoc
ꝙ gloriā ɔſequatur ꝑ ſuam ia
ctācium. ⁊ ideo ſcd̄m gre. ex in
ani gloꝛia oꝛitur ſcd̄m racōe;
finis. de hac mateꝛia vide infra
ꝑcepto. viij. c. ij. ¶ Quarta ſpe c
cies eſt ſcd̄m gre. cū quis de
ſpectis alijs ſingulariter vult
videri. excellēcius enim eſt ꝙ
q̄s habeat aliquod bonum qḋ
alij non habēt. aut perfectius
illud habeat q̄ꝫ alij. Cū igitur
inoꝛdinatus amoꝛ ꝓprie excel
lētie facit ꝙ q̄s deſpectis alijſ
vult ſolus videri habere qḋ
non habet tūc eſt quarta ſpēſ
verum eſt ꝙ illud videri pluſ

pertīet ad inanē gloriam cui⁹
cauſa eſt ſuperbia· Vnde dicit
thō· vbi ſupra· q· de malo· Pec
catum ſupbie qnq₃ magis eui
dēci⁹ apparet p aliqua p̄cedē
tia ꝛ ſubſequēcia q̄ per illō in
quo eſſencialit̄ ↄſiſtit· ideo bea
tus greḡ· ſpēs ſupbie aſſiḡuit
ſm aliq̊s act⁹ antecedētes vel
conſequētes cū tamen omnes
ſpēs ſuperbie in quadā p̄ſupti
one animi eſſencialiter ↄſiſtāt
velle eīm ſingulaiter, videri con
ſequenter ad ſupbiam pertinet
Eſſencialit̄ aūt quārta ſpēs ſu
perbie ī hoc ↄſiſtit q̄ homo p̄
ſumit de ſe ac ſi omnes ſingula
riter excelleret· Ad huiuſmōi
eīm excellentiam anim⁹ ei⁹ affi
citur hec ibi· Supbia enim, in
ordiate ꝓpriā excellētiam ap
petit ſ₃ inanis gloia appetit ex
cellēcie inordiate manifeſtacō
nem· Ad hāc ſpē₃ reducitur cū
quis aliquod bonū habet in ſe
quod alij nō habēt· Aut etiam
excellēci⁹ poſſidet q̄ alij ꝛ ſibi
in hoc complacet inordiate in
qn̄tum p hoc ſupra alios ē ꝛ
eis excellencior vel cū quis nō
hab₃ ſed appetit, habere aliqđ
bonū maius ut p hoc ſup alios
ſit ꝛ eis excellentior ꝛ p hoc ſe
eſtimat alijs ſimplicit̄ melio
rē ꝛ ſic vult eī p̄ferri· nec vult
eis in alijs ſubeſſe vbi deberet
tūc eſt in illa qr̄ta ſpē ſupbie

Exēpli grā· Si quis hab₃ ma
iorem ſciētiam alijs ꝛ in hoc cō
plac₃· aut appetit habē mag
nam ꝓpter hoc ut p eam ſuper
alios ſit ꝛ eis excellentior ē qr̄
ta ſpēs· Si aūt cognoſceret ſe
eam habere de munere dei ꝛ cō
placet in ipſa ideo ut meli⁹ no
ſcat quid bonū ꝛ quid malum
ſit ad ſe ꝛ alios regēdū ad dei
laudem tūc eſt virtus· Sed
ſi ꝓpter huiuſmōi ſciētiam eſti
mat ſe nō ſciētib₃ meliorē· iter₃
eſt ī iſta qr̄ta ſpē· q₂ ſi ipſe ex
cellit in ſciētia ꝛ in iſta eſt ſupe
rior· in alio deberet putare ali
qua bona que ignoraret racōe
quorū alterē multo melior· ꝛ
ſicut dictum eſt de ſciētia ita de
q̄cumq₃ alia v̄tute· p mo de di
uitijs ꝛ robōe corporali ꝛ de a
lijs quibuſcūq₃ bonis corpoāli
bus ꝛ ſpūalib₃· Ad hāc ſpe
tiem pertinet quādo quis pre
ſūptuoſe tendit in aliquid qđ
eſt ſup̄ ſe et ſupra ſuam digni
tatem ut ſi quis non eſſet ſuffi
tiens ad regēdum ciuitatē qui
ex amore ꝓprie excellentie mo
ueretur ad appetēdū fieri mgr̄
ciuiū aut ſile aut inſufficiēs ad
curā aiar₃ · attn̄ ad talē ſtatum
appetitu tenderet aut ſe ingere
ret· Et hoc ꝓpter inordinatum
amorē ꝓprie excellētie quo vel
let alijs p̄ferri ī ſtatu epāli vel
in hmōi alijs eſſet quarta ſpēs

Et nūc dicta ſint de hijs in q̄bus eentialiter ſupbia cōſiſtit ⁊ de interiori ſupbia. ad hāc etiam ſpēm pertinere videtur iudicium temerariū de malitia proximi. Vbi nōndum ꝙ triplex ē iudicium. vnū perfectorum de quo .i. corn. ij. ſpūalis omnia iudicat. aliud eſt iudiciū auctoritatis de quo ſap. i. diligite iuſticiā qui iudicatis terrā. Tertiū eſt iudiciū ſuſpicōnis de quo ſcd̄m thō. 2. 2. q. .lx. tria ſūt notāda. Primo an iudiciū ex ſuſpicōe procedēs ſit illicitum. vbi ſciēdum ꝙ ſicut dic. tuli⁹. Suſpitio importat opiniōez mali quādo ex leuib; indicijs procedit Et ɔtingit ex tribus. vno quidem mō ex hoc ꝙ aliquis in ſeipō malus eſt ⁊ ex hoc ipſo quaſi cōſcius ſue malicie faciliter malum de alijs opinatur ſcd̄; illd̄ eccēs. .x. ī via ſtultus ambulans cū ipē ſit inſipiēs omnes ſtultoſ eſtimat. Alio mō prouenit ex hoc ꝙ aliquis male afficit̄ ad alterū. Cū eni aliquis cōtemnit vel odit aliquem. aut iraſcitur, vel inuidet ei ex leuib; ſignis opinatur mala de ipſo ꝗ vnuſquiſq; faciliter credit qd̄ appetit. Tercio mō prouenit ex longa experiētia. vn̄ pħus dicit. ij. rethorice ꝙ ſenes ſunt maxīe ſuſpicōſi ꝗ multotiens experti ſūt. alioꝝ defectus. prime autē due ſuſpicionis cauſe manifeſte pertinēt ad peruerſitatē affectus. Tertia vero cā diminuit racōe; ſuſpicōnis. ⁊ ideo ſuſpicō vitiū quoddā import. ⁊ q̄nto magis procedit ſuſpicō tānto magis eſt vicōſū hec thō. Secundo notādum ſcd̄m eundem ꝙ triplex eſt gradus ſuſpicōnis. Primus ut hō ex leuibus indicijs de bonitate alicui⁹ dubitare icipiat ⁊ hoc eſt veniale ⁊ leue pccm̄. ptinet eni ad tēptacōem hūanā ſine qua iſta vita nō ducitur ut hētur in glō. ſuper illud. i. corn. .iiij. nolite ante tēp⁹ iudicare Addit hic Cācel. pariſien. Iudicare ꝓpria eſtimacōne aliū ex aptis ſignis exteriorib⁹ que non pn̄t bene fieri non eſt ex ſe mōrle lic; q̄nq; ſit curioſitas venialis quādoq; mōrlis dū hō ab alijs melioib⁹ ā debitis nimis impeditur. aut dū p hoc ī ſupbiam erigitur. Secund⁹ gradus dicit thō. eſt cū aliq̄ſ ꝓ certo malitiam alteri⁹ exiſtimat ex leuib⁹ idicijs ⁊ ſignis ⁊ hoc ſi ſit de aliquo gui ē peccatum mōrle ingꝗtum non eſt ſine ɔtēptu ꝓximi. Qd̄ eni aliquis malam opinionē habet de aliquo ſine cauſa ſufficienti ex iſto indebite cōtemnit ipm ⁊ ideo iniuriatur ei. vnde glō.

ibidē dicit Et ſi ergo ſuſpicōes
vitare non poſſum9 qꝛ hoīes
ſumus iudicia tamē id ē diffini
tiuas firmaſqꝫ ſentēcias cōtine
re debem9. Cācellarius etiā di
cit. iudicare alterū leui ſuſpicō
ne ſcd'm pſumpcōes exterioꝛes
pſerti vehemētes nō ex ſe moꝛ
tale ē. ſecus ſi firma aſſercōe inte
rioꝛi vel exterioꝛi illud fieret in
magnū ꝓximi dedecus et ma
lum. nullus etiā in vita iudicā
dus eſt tanqꝫ dignus inferno
qm̄ ſpūſſanctus operatur ſubi
to. facta igitur a nobis nō per
ſona ſunt iudicāda. zelotipia
etiā que eſt vehemēs amoꝛ ſuſ
picōſus non ſatis fidens de re
amata et alie ſuſpicōnes mali
uole ut dum quis ſemp putat
irridei ⁊ falli ut quidam melā
colici ⁊ quidā ex religioſis fa
ciliter cadunt ſi nō deꝓmātur
ſed ſi addatur conſenſus liber
ſunt ut pluimū moꝛtalia delicta
aut moꝛtalium delictorum vehe
mēs cauſa Tertius gradus eſt
ut dicit thō. Cū aliquis iudex
ex ſuſpicōe ꝓcedit ad aliquē
condemnādum et hoc directe
ad iniuſtitiam pertinet. vnde eſt
peccatū moꝛtale. Tercō notā
dum ſcd'm eūdem qꝛ dubia ſūt
in melioꝛē partem interpretā
da ut dic. glō. ſup illo rō. xiiij.
Qui nō manducat māducātē
nō iudicet. Cui9 racō eſt. quia
ex hoc ipſo qꝛ aliqs habet ma
lam opinōez de alio abſqꝫ ſuf
ficiēti cauſa iniuriatur ei ⁊ con
temnit ipm̄. null9 autem debet
alterꝫ contemnē vel quodcum
qꝫ nocumentum inferre abſqꝫ
cauſa cogēte. Et ideo vbi non
apparēt maifeſta iudicia de ma
licia alicui9 debem9 eum ut bo
num habere i melioꝛē partem
interp̄tādo quod dubium eſt
Sed diceres cū homo debꝫ di
ligere ꝓximū ſicut ſeipm̄. ſed
cir ſeipm̄ homo debet dubia in
terp̄tari in peioꝛem partē ſcdꝫ
illd iob. ix. Verebar oīa opa
mea. ergo videtur qꝛ ea q̄ ſunt
dubia cir pꝛoximos ſint i peio
rem partē interp̄tāda. Rñſio
tho. interp̄tari aliqd in melio
rem partem vel deterioꝛem cō
tingit dupliciter. vno mō per
quādam ſuſpicōem. ⁊ ſic cū de
bem9 aliqbus malis adhibere
rmediū ſiue nr̄is ſiue alieis ex
pedit ad hoc ut ſecurius reme
diū apponatur qꝛ ſupponatur
id quod deterius eſt. quia re
medium quod eſt efficax cōtra
maius malū multo magis ē ef
ficax contra min9 malum. alio
modo interp̄tamur aliquid in
bonum vel malum diffiniendo
ſiue determinando. Et ſic in re
rū iudicō debet aliquis niti ad
hoc ut iterp̄tetur vnūquodqꝫ
ſm qꝛ ē. In iudicō aūt pſonaꝝ

ut interp̄tetur in meliꝰ ſic di
e ctū eſt hec tho̅. ¶ Nunc vidē
dū eſt de ↄſequētibus ſupbiā
interiorē que a vulgo vocatur
ſupbia. Vbi ſciēdum ꝙ ſuper
bia imperat ⁊ inuoluit ſe mul
tis operibꝰ exterioribꝰ ⁊ in ge
nere quītuplicibꝰ. Primo cor
pori. ibi ſūt ſupbia crinīū. ocu
loꝝ excellētia. ceruix erecta.
labia magloqua. greſſꝰ pom
poſus ⁊ brachia minātia. Se
cūdo in ornatu corporis ↄmit
titur ſupbia. p̄cioſitate. molli
tie. ex̄neitate. multitudine. am
plitudine vel ſtrictitudine. Et
hec ōnia ↄmitti p̄nt i peplis
capucijs tunicis pallijs ſuffo
ratis camiſijs cingulis cali
gis ⁊ i calciamētis. Tercīō i cō
uiuijs p inuitacōem diuitum
multoꝝ ⁊ pauperꝝ paucoꝝ. in
multitudīe ferculoꝝ ⁊ i p̄coſi
tate cibarioꝝ Et ſcd̄ȝ verſū. p̄.
ppe. laute. nimis ardenter. ſtu
dioſe. Quarto in equis ⁊ curri
bꝰ per multitudinē equoꝝ p
ornatum eoꝝ aut curruū. p ni
mis eoꝝ frequētem vſum. pro
deo enī ⁊ p pcc̄is deberemꝰ ali
quando peditare xp̄i exēplo ⁊
virginis marie. Quito in voce ā
pverba ut iactando ſe. aut in
cantu in q̄ multi ſuperbiunt fre
quentādo ſuauiter vociſrādo
⁊ notas frangēdo. nec ſolū ex
teriora verūetiam ſimpliciter

omnia bona ſup̄ enumerāta ho
minis ſupbia poteſt deſtruere
vn̄ btūs augꝰ. in regula. alia
quippe iniq̄tas in malis operi
bus exercetur ut fiāt. Super
bia vero etiā bonis opꝛibꝰ inſi
diatur ut pereāt. pōt enī quis
de virtutibus pmo de humili
tate veſtium ⁊ i filibus ſe exal
tare. ¶ Nondum aūt ꝙ ſup f
bia multis nocet. Primo quo
dāmodo deo cuius tēpla exuit
Templū inq̄t apoſtolꝰ dei. i.
corn. iij. ſāctū eſt qd̄ eſtis voſ
Sȝ hoc ſupbia deuaſtat. Se
cūdo nocet ſanctis qz in feſti
uitatibꝰ eoꝝ plus ſolent mul
ti in ſupbia veſtiū crinīū ⁊ ſer
torum offendere q̄ in diebus
ferialibȝ. Tertio nocȝ angelis
in cuſtodiā noſtrā deputatis
qui gaudiū haberēt ſup vno
peccōre p humilē penitētiam re
deūte quo priuātur cū in ſup
bia excedimus. vn̄ etiā. i. corn.
.xi. dicitur mulier dȝ hr̄e vela
men ſuper caput ſuū ppter an
gelos ſcȝ ne offendat eos. Vn
de glo̅. ibi angelici ſpūs adeē
credēdi ſunt maxime cū diuinis
miſterijs vel obſequijs man̄ci
pamꝰ id eſt cū eccleſiā ingreſſi
vel lectionibȝ ſacris aurē accō
modamꝰ vel oracōi incūbimꝰ
vel miſſarum ſolemnia celebra
mus vel pſalmodie opam da
mꝰ. Qrto nocet alteri cōiugū

interdū cū mulieri ſupbe vir p
phas et nephas expēſas luc
tur· ⁊ ecōuerſo mulier viro aſ
ſentit Quīto nocet ipſi ſupbiē
ti· Supbis enim deus reſiſtit
iaco·iiij· Sexto nocet alijs ho
minib; quibus datur ſcādalū
⁊ occaſio ſilia faciēdi· Septi
mo aiabus in purgatorio·nā
cū expenſe in apparatu ſupbo creſ
cunt elemoſine pauperib; hic
et in purgatorio decreſcunt
g ¶ Quo ad·iij· principale·qn̄
ſupbia ſit peccatū morľe nōt
thō·vbi ſupra ꝙ ſupbia ſcđm
ſuum gen9 eſt peccatum morľ
le· Accidit tn̄ ꝙ aliqui motus
ſupbie ꝓpter ſui imꝑfectōnem
ſunt ſolum venialia peccata ut
qui p̄ueniūt racōnis iudicium
aut ſiūt p̄ter eius cōſenſum· dic
autē de malicia ſupbie beatus
greg· ꝙ euidentiſſimum ſignū
reproboꝝ eſt ſupbia· Et criſo·
ſup math· Nihil nos ita a dei
clemēcia alienos facit ⁊ gehē
ne tradit igni ut ſupbie tirān9
Que aūt ſit differencia in ğui
tate quātuor ſpērum ſuperbie
oſtenditur ſcđm alexandꝝ de
hal'.in ſūma· Prima eſt de ſe ğ
uiſſima·quia ibi maior deo fit
iniuria· Secūda eſt min9 gra
uis·quia minor fit deo iniuria
aliquid enim a đo ſe quis rece
piſſe fatetur Tercia ē de ſe mi
nus grauis ꝙ̄ ſecūda·verū qn̄
ſupbia vel aliud quodcūq; vi
ciū ſit mortale vel non menſuran
dū eſt penes quatuor regulas
de hoc datas in expoſicōne ſecū
da ⁊ tertia primi p̄cepti de di
lcōe dei ſup oia· ¶ Vnde p in h
tellectu talīū ſit hec alia r̄gula
ſilis quaſi p̄me ⁊ ſit quinta in
ordine·alie enim capitulo·v·
ſunt poſite quādo aliquid com
mittitur nōbiliter cōtra dilcō
nem proximi tunc eſt mortale
quando non tunc eſt veniale·
Quando autem ſit aliquid con
tra dilectōem proximi poteſt
attendi penes iſta precepta le
gis nature· Quod tibi non viſ
fieri·alteri ne feceris· Et quod
tibi vis racōnabiliter ⁊ ex debi
to fieri alteri hoc idem facias·⁊
poteſt eciam attendi penes ſcā
dalum actiuum quod ego infe
ro proximo meo malo exēplo
Sed in quāto oporteat aliqd
eſſe cōtra dilectōnem proximi
vel quātum ſit illud ſcādalum
ad hoc ꝙ ſit morľe non ē deter
minatū p̄ciſe·qꝛ in modico fa
cere cōtra proximū nō eſt mortā
le·aut in paruo eum ſcandaliza
re vnde attēdat quilibet penes
ſeip̄m quid ſibi vellet vel non
vellet fieri et p quod factū ſer
uaretur inter ſe et primū amicitia
vel nō ſcđm hoc iudicet aliqd
mortale vel veniale· ¶ Eſt igi i
tur ſuperbia peccatum morľe

per primā regulā ſup capitulo
quinto poſitā dum quis ſe mitti
tur ſbiectōni diuine ſbtrahe
re ſic ꝙ totā vitā ſuā; ⁊ actus
ſuos ad hūanā laudē ⁊ gloriā
mūdanā ordinat ⁊ i hijs finē
vltīm cōſtituit. ⁊ hoc quo ad
inanē gloriā q ex ſupbia ꝓce
dit. vel qn habet nolle obedi
re dei mādatis vel deo ſeu cōtē
nit ut in deſcripciōe ſupbie pa
tuit. Similiter eſt ſupbia pccm
mortale penes quintā regulam
Cū quis proximos ꝑ ſua ſup
bia perſiſtenda grauat. ſic fa
ciunt nobiles ꝑ faſtu ſuo pau
peres excoriātes. ⁊ viri ꝑ ornatu
mulierꝫ proximos dānificantes
Eſt etiam ſupbia pccm mortale
per quintā regulam cū qs per
ſupbiam nō curat ſcādalizare
alios. ſic mulieres quedā alie
nos viros ad lapſū puocātes
⁊ ideo ſe ornantes ⁊ occaſiōeꝫ
dantes lapſui mētis. Eſt etiaꝫ
mortale p tertiam regulam. Cū
qs ꝓpter ſupbiam tranſgredi
tur pceptū eccleſie. Hic ſm
quoſdam doctores: milites ex
ercētes torneamēta per eccleſi
k am ꝓhibita. Sūt aūt reme
dia plura otra ſupbiā ⁊ inanē
gloriā. Primū oſideracō mag
nitudinis diuinarꝫ perfectio
num otra quem deū vel eius or
dinaciōem quis ſupbit. Cōn
qd dicitur Job. xv. qd tumet
contra deum ſpūs tuus. Ad huius
modi intuitū ⁊ dei locutionem
abraham ſe cinerē gen. xviij.
⁊ moyſes impedcōris ligue ꝓ
fitebātur hūiliterꝫ exo. iiij. Se
cūdum eſt cōſideratio hūilita
tis xpi ⁊ ſcōꝫ. vn phil. ij. xps
factus eſt obediens vſqꝫ ad
mortem mortem autem crucis
math. xi. diſcite a me qꝛ mitis
ſum: ⁊ humilis corde. Tertiū ē
oſideracō ſui in pfectionib; qs
habemus. nā corpus ⁊ eius p
fectiōeꝫ. aīam ⁊ eius perfectio
nem a ſolo deo pricipaliter ac
cepimus ꝓ quibus tāto pluſ
grati eſſe debemus qnto excel
lētiora dona rcepim9 alias am
plius pūiremur. faciliter etiā
perdere poſſum9 oia bona nrā
qꝛ yſa. xl. omnis caro fenum ⁊
ois gloria eius ſicut flos agri
Quartū eſt cōſideracō ꝓpriarū
imperfectionum cōmuniū omni
bus. nā corp9 de viliſſima ma
teria cōceptum ē ⁊ in vermib;
finaliterꝫ putreſcꝫ defunctū. me
dio vero tēpore ſuper omnia
animātia in naribus. auribus
oculis ore ⁊ alibi emittit imū
dicias pter ea que latēt itrinſe
c9 ſcdꝫ illd michee. vi. hūiliacō
tua in medio tui eſt. Aia autē
ebet intellectu. curua ē affectu
labilis mēoria. prona ad lap
ſum. ⁊ tarda ad reſurgēdum
vnde Jere. xvij. prauum eſt cor

hois ⁊ inſcrutabile ⁊ q̄s cog
noſcet illud Quītum eſt cōſide
racō imꝑfectōnum moralium·
nam neſcim⁹ licet ſperare poſſu
mus an aliquod opus merito
riū fecerimus cūctis dieb⁹ vite
noſtre· Tū quia ſepe vitia vir
tutis palliū induunt· tū qꝛ ob
miſſio vni⁹ circūſtantie debite
totum opus vitiat ⁊ pauci ibi
diligentiam adhibēt· tū quia
ſupbia vel inanis gloria ſepe
totū op⁹ vitiat· vn̄ pſa·lxiiij·
Sicut pannus menſtruate
vniuſe iuſtitie noſtre· Et iob·
·ix· Verebar omnia opera mea
ſciens ꝙ nō parcis delinquenti
Et gre·v·mor̄· Sepe iuſtitia
noſtrā ad examen diuine iuſti
tie deducta iniuſtitia eſt· ⁊ ſor
det in cōſpectu diſtricti iudicis
quod in oculis fulget operātis
Sextū eſt cohabitatio humi
liū in corpore ⁊ opere· Sicut
enim ille qui omnium erat ſuper
bo induet ſuperbiam eccī·xiij·
Sic qui omnium cauerit hūili i
duet humilitatē· vn̄ odo epus
pariſien· in mēſa ſemp ante ſe
poſuit deſpectōres paupes ⁊ a
latere alios· Requiſitus autē
quomodo poſſet hoc tolerare·
rn̄dit ꝙ quidā nobilis miles
eum docuerat iob·v· ſcilicꝫ viſi
tās ſpēꝫ tuā non peccab Sep
timū ē ⁊ forte optim ꝯſideracō
ꝓpriorꝫ peccatorꝫ que quilibꝫ
meli⁹ ſcit ꝙ alter vel ſcire debꝫ
Si ei peccaſti ſemel mortaliter
deū ⁊ omnē creaturam ſibi ſer
uiētem offendiſti· ideo ſcd̄ꝫ dei
iuſticiam panis te ſuffocaē de
beret· aqua ſubmergere· ignis
icinerare· aer inficere· beſtie de
uorare ⁊ ita de ſilib⁹ intelligē
dum eſt ſcd̄m hug· Quia ſcd̄ꝫ
augu⁹· pctōr non eſt dignus
pane quo veſcit· q̄d igr̄ de te
qui forte cēties peccaſti mortali
ter· Cōſiderem⁹ igitur in alijs
bona nō mala· in nob vero fre
quent noſtra mala·:·

Capitulū·xiiij·

Decimo prohibetur ꝑ a
mo precepto inanis
gloria prout eſt pec
catū mortale quo ꝓprīū dei vicꝫ
regis ſeculorum ⁊ immortalis
honor ⁊ gloia·i·thi·i· tollitur
quodāmodo Et rō·i· Qui cum
cognouiſſent deum· non ſicut
deum glorificauerūt ⁊ obſcuratū
tum eſt inſipiens cor eorum De
hoc videdum eſt primo quan
te ꝑuitatis ſit hoc viciū ⁊ peri
culi· Secundo que ⁊ quotu
plex ſit inanis gloria· Tercio
quādo ſit peccatum mortale vel
non Quātum ad ꝑmū notā b
dū ſm thō·2·2·q·xxxi· Qd̄ ina
nis gloria differt a ſupbia· nā
ſupbia non eſt inanis gloria

nec appeticio eius ſed ſupbia
eſt cauſa appeticōis ianis glo
rie. vñ ſupbia facit appetere in
ordinate ꝓpriā excellētiam. et
ex iſto faciliť mouet̃ hō ad ap
petendum maifeſtacionē eiuſ
dem excellētie. ⁊ illa eſt appeti
cio inanis glorie. Et ocurrere
ibi pn̄t quatuor. nā vane glo
rioſus putat ī ſe eē aliquid ex
cellentia certa dignū qualiter
tn̄ non eſt. appetit ut alij hoc
cognoſcāt ⁊ manifeſtum fiat
vult ut hoc alij approbent lau
dent ⁊ honorēt et in tali laude
vel approbacōe delectat̃. Se
cūdo nōndum ſcōm eūdem qꝛ
inanis gloria licet nō ſit ſemp
pccm mōrle. eſt tn̄ valde peri
culoſū pccm triplici de cauſa.
Primo qꝛ nulli pſone pcit Iu
uenes impugt̄ ut ptȝ in vitaſ
patrū de pueis. vno in duode
cīo anno. alio in. xv. ſerpētem
illeſe ad mōſteriū portātibus
quos abbas flagellauit: cur
non diſcerēt mites ⁊ hūiles eē
corde. Senes excecat ut patȝ
in ſolitario p̄dicante ⁊ miſſam
cātāte cathecumis. cū null⁹ ad
eſſȝ niſi pater obſeruās. Nobi
les proicit ut ptȝ in ezechia re
ge qui vnica oratiōe obtinuit
percuſſionē cētum octuagita
quīqȝ milliū hoīm. alia oraciōe
·xv· ānos adiectos vite. Et re
greſſum ſol̃ facietem. xxxij. ho

ras die. qui tamē tādem eleua
tus niſi penitenciam egiſſȝ deo
valde diſplicuiſſȝ ut dic̄. Caſſi.
de. viij. principalibȝ vicijs. Et
origialiter ponitur. iiij. regum
·xx· ⁊ yſa. xxxviij. et. xxxix. Ru
rales inflat ut ptȝ ī fratre mat
tam veſtibus alligāte ut eēnt
lōgiores. Cui demon ait. o mō
che ſi maiora valeres maiora
faceres. Feminas etiā ſanctaſ
inficere nititur ut ptȝ de ſācta
melaia rōna vidua. ccc. libraſ
argēti ſancto banbone preſen
tante. cui cū pater nihil grāde
reſponderȝ. mulier ait pater
·ccc. libre ſunt. Rn̄t pr̄. ſi deo
dediſti ſcit quātū. ſi mihi mer
cedem pdidiſti ī celo. Viroſ
ſāctos decipit ut ptȝ de ſācto
eleutcio abbate de quo refert
gre. iij. dyalogoꝝ. q̄ cū pueꝝ
a demone nocte vexatū ad mō
ſteriū ſuum detuliſſȝ ⁊ ibi pue
ro exn̄te illeſo pr̄ dicerȝ. ecce
fratres quō demon moialibȝ
illis illuſit. ſtatim puer obſide
tur iterato. et pr̄ eleuteri⁹ plo
rās imperat ut nēo cibū guſtȝ
niſi puer ſanetur. Qð cū fletu
factū ē demō abſceſſit ⁊ pater
deinceps humilior fuit. Secū
do qꝛ hoc vitiū oībus opibus
ſe inflectit malis quidē in hijs
q̄ gloriātur cū male fecerit et
exultāt in reb⁹ peſſimis pū. ij.
Bois etiā ut oracōi p̄dicacōi

lectōi· correctōi· cātui· tacitur
nitati veſtimētis hūilib; rligi
oſo inceſſui dīnis officijs a ſili
b; inſidiat̄ opib; ut pereāt qđ
alia vita non fatiūt vn̄ aug9·
ī regula Supbia etiā bonis opi
bus inſidiatur· ideo ſcī pres ut
caſſian9 refert: hoc vitiū aſſila
uerit cepe vbi vna ſblata pelli
cula otinue decorticāda alia re
ſtat Itē aſſilatur ſcopolo mar̄
ad quē illiſa nauis referta oī
b; bonis ſtatī mergitur· Itē ſm
gre· latroni q̄ theſaur; in via
recipit onſū Itē ſm criſ· Arbori
iuxta viā plātate cui9 poma ra
ro matureſcūt Itē vento vrēti q̄
fructū tenere ſtatī deſtruit· Ex
emplū in vitaſprm vbi frat̄ ut
putabatur deuot9 onagros in
ſolitudie vōuit ut onea porta
rent· qđ cū anthonio frēs retu
liſſent ait Iſte inq̄t ē velut na
uis plēa diuicijs piculo expo
ſita maris poſt pauca aūt tpa
flēte anthonio q̄ſitū eſt q̄d flere;
ſe· lapſū inq̄t illi9 de q° in dixi
ſtis ite ⁊ videte i matta eū flen
tē iuenta repiert ⁊ q̄nto die de
fūct9 ē· Tercō eſt hoc viciū de
teſtabile q2 in oī loco hoie; re
perit ec· in ſolitudie· vnde beat9
appoloni9 cū· xv· ānorꝝ exiſtēs
heremū intrar; ⁊ ibi p· xxx· an
nos māſiſſ; vōtus ē ab āgelo
ut exiret ⁊ p verba ſua egypti
os oūteret plures· ait· Aufer a
me queſo ſpiritū inanis gloie·
cui angelus· ſubter pedes pro
ice q̄cquid circa ceruicē tuā re
peis quo facto dyabolū proie
cit clamātē ⁊ ſic prio liber effe
ctus eſt· Itē de alio patre qui
cū obſeſſos liberaret impugna
tus ab hoc vicō obtinuit obſi
deri ⁊ tandem fratrum oracōe
ſanatus liberatus eſt a demōe
⁊ ab inani gloria· pmo hoc vi
tium victum acri9 inſurgit· Et
p̄mū eſt in vite ſacte inchoacō
ne ⁊ vltimū in victoria· quod
nec criſtū dimiſit qui eum im
pugnaret ⁊ in pinaculo cum
eo demon aſcēdit· ¶ Sūt aūt c
quiq; remedia· Primū ut ſolli
cite videam9 ne in principio·
medio aut in fine operis boni
vana gloia ſe immiſceat ſ; oīa
in deo dirigam9 ſcđ; illud pſ·
Non nob domine nō nob ſed
noī tuo da gloriam· Hic ſan
ctus tho· feciſſe dicitur cruci
xo quādo honorabatur: cū pol
lice vic; ſecrete crucē faciendo
ſub ſcapulari ⁊ dicendo p̄ſatū
verſiculum Secundo ut verea
mur oīa opa noſtra cum btō
iob· ix· Ne forte niſi fecerimus
ut debuimus ſcđm illud luce·
·xvij· Cum omnia feceritis que
p̄cepta ſunt vobis dicite ſerui
inutiles ſum9· quod facere de
buimus fecimus· Tercō cōſide
remus q̄ntum malum faciat

qꝛ oīa opera bona pōt deſtrue
re ſcōꝫ illud xp̄i. receperūt mer
cedē ſuā qd̄ xp̄s ait de ẏpocri
tis math. vi. Qr̄to ut opa ap
parēter rara ⁊ bō occultemus
q̄ꝫ tum poſſumꝰ ut neſciat ſini
ſtr̄ q̄d faciat dextra tua math.
.vi. Quinto ut oremꝰ cōtra tā
tum vitiū vn̄ ſup illud thef. ij.
deo q̄ ꝓbat corda noſtr̄. dicit
glō. ut ſibi nō hoibus placea
mꝰ qd̄ niſi ipſe in nob̄ opetur
vitare neq̄mꝰ. Et augꝰ. idem
dic̄. Quas vires nocendi habe
at hūane glorie amor. nemo
ſentit niſi qui ei bellū indixerit

d ¶ Quo ad. ij. principale nōn
dum ꝙ gloria in ꝓpoſito ſig̃t
ꝙ bonū alicuiꝰ deueniat in no
ticiā alteriꝰ vel alioꝝ. ⁊ ad ap
ꝓbacōnem eorum. Et ſic appe
tere gloriā eſt aliquē appete
re vt bonū ſuum verū vel appa
rēs veniat in noticiā ⁊ ad appro
bacōnem alterius vel alioꝝ. ſꝫ
aliquē q̄rere gloriā p exterio
ra facta. fit per hoc ꝙ aliquis
opa ſua agit corā alijs aut lo
quitur aut qn̄ maifeſtatur p
laudē alienā. ut qn̄ honoātur
ab alijs qꝛ tunc vidētes eum
honorai maiora de eo eſtimāt
Et iſta pertinent ad filias ina
nis glorie. de quibꝫ poſtea di
cetur. Secundo nōndum ꝙ
non oīs appetitus glorie eſt
malus ſꝫ appetitus inanis glo
rie ſemp eſt malꝰ. nā ut thō.
vbi prius dicit ad perfectionē
hoīs pertinet ꝙ ipſe ſe cognoſ
cat ſꝫ ꝙ ipſe cognoſcatur ab
alijs nō pertinet ad eiꝰ pfectō
nem. Et ideo non eſt p ſe appe
tendum. poteſt tn̄ appeti iq̄ꝫ tū
ē vtile ad aliq̄d. ¶ Unde tri e
pliciter eſt vtile ⁊ licitū ꝙ ali
quis cognoſcatur ab alijs bo
nus. Primo ad hoc ut deꝰ ab
hoīb; gloificetur. vn̄ math. v.
Sic luceat lux vr̄a corā hoīb;
ut videāt opa vr̄a bona ⁊ glo
rificēt prēm veſtrum qui in ce
lis ē. Secūdo ad hoc ꝙ hoīes
proficiant in bono qd̄ in alijs
cognoſcunt ut in p̄cedenti au
ctoritate etiā patꝫ. Et ſic fecit
aplus. ij. corīn. xi. ⁊. xij. ut diſci
puli ſui p pſeudo aplos nō de
ciperētur vel eis plꝰ crederēt
ait Ter virgis ceſus ſū. ⁊ mul
ta alia que ibi enumerat de ſe
apl̄s bona. Tercīo ad hoc ꝙ ip
ſe homo ex bonis q̄ in ſe cog
noſcit p teſtimonium laudis
aliene ſtudeat in eis pſeuerare
⁊ ad meliora proficere. Et ſic
licet habere curā de fama ⁊ eā
tueri. Etiam ſic fit in treugis q̄
fiunt ſuper graduandis in vni
uerſitatibꝫ. ⁊ ſcdm̄ hec tria lau
dabile eſt. ꝙ quis habeat curā
de bono noīe. Et ꝙ ꝓuideat
quis bona corā hoībus nō tm̄
coram deo Rō. xij. non tn̄ ꝙ in

hōim laude inaniter delectetur
pōt igitur laudabilit᷑ ad alio
rū vtilitatem gloriā ſuam que
rere ſicut ⁊ deus ſuam gloriaꝫ
querit non ꝓpt᷑ ſe ſꝫ ꝓpter nos·
f ¶ Eſt ergo nōnd̄ hic ꝙ in ge
nere eſt gloria triplex· vna ve
ra· ſecūda vana· tertia dyabolí
ca· Prima ē ſeptuplex· vera qn̄
quis nulli⁹ peccati ſibi cōſcius
eſt de qua· ij· cor· i· Gloria nr̄a
hec eſt teſtimoniū ꝯſciētie no
ſtre· vide qn̄ dulcedo ſācti ſpi
ritus manifeſte ſētitur· qui ſpi
ritus ſanct⁹ teſtimoniū dat ſpi
ritui noſtro ꝙ ſim⁹ filij dei rō.
viij· Hic hic cauēdū eſt ne q̄s
decipiatur in dulcedie ſpūali ⁊
ſentimentis· qꝛ quedā ſunt cō
munes malis ⁊ bōis· Alie ſpeā
les tm̄ bonis ut beat⁹ bern̄· tra
dit in epl̄a ad fratres de mōte
dei· veriſſima ē et̄na gloia· alie
tres ſūt prius recitate· Tercio
nōndum ꝙ gloiam ſuam pōt
quis querere ut p̄miſſum eſt ſꝫ
illud cōpetit potiſſime pfectis
viris· vnde ⁊ math· v· criſtus
diſcipulis ait ⁊ doctoribꝫ Sic
luceat ⁊c̄· nec tamen talibꝫ ſe
per cōpetit ſed quādo eſt nōbi
lis neceſſitas vel vtilitas Infi
mis aūt ⁊ impfectis non ē tam
cautum ꝓpter periculū inanis
gloie· qꝛ ſcd̄m greḡ· Bō inno
teſcere hōibus ſine piculo vix
fieri poteſt patēt hec vbi pri⁹

p apl̄m qui ait· i· corī· xij· Inſi
piens fact⁹ ſum id eſt ad mo
dum inſipientis quodammō
feci gloriādo· vos me coegiſtiſ
ſcꝫ malis faciliter acquieſcēdo
doctoribus· ¶ Secunda glo g
ria vicꝫ vana fit quītuplicíter
ſcd̄ꝫ tho· Primo ex parte mate
rie bone glorie paulo ſup̄· Cū
q̄s appetit ꝙ aliꝫs appareāt alí
qua bona in ſe ⁊ illa approbēt
tanq̄ꝫ bona ⁊ magna q̄ tn̄ non
ſūt in eo· ut cū appetit ꝙ alij eū
eſtiment doctū aut deuotum ā
multum doctū aut liberalē· aut
diuitē aut pulchꝛ nobilem ⁊
ſic de ſimilibꝫ cum non ſit taliſ
Aut cum appetit ut alij putent
eum feciſſe tale op⁹· quod tam̄
non fecit· Secundo gloria eſt
vana cū quis querit gloriam
de re q̄ nō ē gloria digna ut de
caduca re ⁊ fragili· Sic ē pul
chritudo corpis· diuitie· criſpi
tudo crinium ⁊ hmōi· inane ei
eſt ⁊ vanū ꝙ homo huiuſmo
di res caducas fragiles ⁊ mo
dicas que cōmunit᷑ magis no
cent q̄ꝫ proſint tam magnas
reputꝫ ꝙ etiaꝫ gloriam de eis
querit ⁊ vult ꝙ alii in eo talia
noſcāt ⁊ tanq̄ꝫ bona ⁊ magna
reputent ⁊ approbent· Tercō
eſt vana cum quis gloiam q̄
rit de rebus inutilibus ⁊ noci
uis que non ſūt apud multoſ
gracia peccata reputata ut de

ſupfluis ſuptibus in diuicijs·
in veſtib⁹. edificijs· familia ꝗ
ſit gloia ſic vana ex parte ma
terie· Quarto eſt vana ex par
te ei⁹ a quo quis gloriā querit
puta cū q̄s appetit bō ſua verā
vel apparentia fieri manifeſta
hoīb⁹ ut ea approbēt quoꝝ tñ
hoīm iudiciū ē fallibile ꝛ incer
tum ut hoībus ſimplicib⁹ mū
danis ꝛ ſecularibus q̄ actus ho
minū frequēter ſolum extrinſe
cus ꝯſiderāt ꝗ multotiēs non
bona aut modicū bō̄ eſtimāt
magna ꝗ excellentia· ymo fre
quenter de rebus modicū aut
nihil iudicare ſciūt· ut ſi quis
appeterꝫ doctus apparere apᵈ
ydiotas ꝗ rudes· qꝛ de huiuſ
mōi iudicare non ſciunt· Ta
les enim noſcūt ſolū ſenſibilia
ꝛ p̄ſentia ut diuitias potētiam
pulchritudinē ꝛ ſilia modica
ymo talia ſunt bō̄ minima· non
media ut virtutes· nec maxia
ut btītudinem ſatiētes que tñ
minima bō̄ maxima eſtimant
Et illos qui talia hñt eſtimāt
glorioſos ꝗ reuerentur tales
ꝗ honorant· vera aūt bona ha
bentes ꝗ vere bona ut virtuteſ
ipſi nō noſcūt· aut modicum
reputant· aut paruipendunt
aut qᵈ deterius ē ꝯtēnunt· ꝗ
ideo inane ꝛ vanū eſt teſtimo
niū huiuſmōi honoꝝ ab eis q̄
rere· Quinto modo gloia ſit in

anis ꝛ vana ex parte ipſi⁹ qui
gloriā querit· ut qui gloriam
ſuam non refert in debitū ſinē
puta ī dei honorē ꝛ proximi ſa
lutem· Omne eni bonū de quo
quis recte gloriā querit debet
credere a deo ſibi eē datum· ꝛ
ita non habet hō̄ hoc a ſe· ſꝫ eſt
quaſi quoddā bonū diuinum
ꝛ deo de iſto principalit̄ debe
tur gloia ꝛ laus Et ideo qñ hō̄
appetit ut bonum ſuū alijs ſiat
manifeſtū· debet hoc appetere
ad iſtū ſinē ut deus ex hoc lau
detur. qui tale bonū largitus
ē· Ideo dicit apl'us· ij· corin. x·
Qui gloriatur in dño glorie
tur id ē de bono opere nō que
rat ſibi gloriā ſꝫ deo. Tale eni
bonum datur hoī a deo ut ex
illo alijs ꝓſit. ꝛ ideo ītñtū de
bet appetere gloriam de tali in
q̄ntum p eām paratur ſibi via
ad hoc ut alijs ꝓſit ſic apl'us
ut ſup̄ patuit. Qñ ergo homo
appetit gloriā ꝛ illa ſiſtit aut
in ſeipm̄ ſolū refert i ſui laudē
ꝛ recōmēdacōnez ꝛ nō in pro
ſectū proximi· aut in dei laudē
ꝗ gloriā finaliter tunc eſt va
na gloia ꝗ inanis ꝛ peccatum
qꝛ quodcūqꝫ vanū appetere
eſt pcc̄m ſcd̄m illᵈ ps· filij ho
minū vſqꝫ quo graui corde ut
q̄d diligitis vanitatē ꝛ queri
tis mēdatiū ꝛc̄. Tertia glo h
ria vicꝫ dyabolica eſt etiā ex

parte materie·qñ q̄s gloriam
querit de pctīs nōbilibus ꝛ de
rebus magis ignominioſ ꝙ
glorioſis·ut cū quis per poten
tiā aliquē opprimit·aut cū nō
bili perſona luxuriatꝰ eſt · aut
aliquid iniuſte a tali recepit·ā
haſtiluſit in pctīs·aut ꝓ mul
to luſit ⁊ vult ut alij hoc noſcāt
⁊ approbent hoc eſt diabolicū
peccatum·qꝛ demones ſic corā
ſuo principe gloriari ſolent de
malis in que alios proiecerūt
Cōtr̄ quos in ps·Quid gloia
ris ī malitia q̄ potēs es iniqui
tate dilexiſti maliciā ſup benig
nitatem iniq̄tatē magis ꝙ lo
qui eq̄tatē ꝓpterea deſtruet te
i deus in finē· ¶ Quo ad·iij· pri
cipale·quādo ſcꝫ inanis gloia
ſit peccatū mōrle nōndū ſcđm
thō·vbi ſup̄ ꝙ aliquādo vane
glorie appetitus eſt mōrle· ali
quādo veiale·Omne eñ pecca
tū qđ ſit cōtra caritatē eſt mor
tale ꝛ ſolū tale·mō inanis glo
ria quedā eſt contr̄ caritatem
quedā nō·Et licꝫ pccm̄ inanis
glorie p̄ciſe ſcđm ſe cōſideratū
⁊ ꝓut ſibi nō ꝯiūgitur aliud
peccatū nō repugnat caritati
proximi ut ꝙ quis appetat bo
na que in ipō ſunt vel apparēt
maīfeſta fieri alijs ꝛ laudari et
hoc p̄ciſe ꝓpter delcāt̄ōem quā
habet in aliorū laude hoc nō ē
ꝯtra caitatē proxī nec aliquo

mō in nocumētū eiꝰ· ¶ Poteſt k
tñ inanis gloria eē ꝯtra carita
tē proximi inq̄ꝫtum aliud pec
catū ei ſcꝫ inani glorie ꝯiunctū
eſt·vnde hec p̄ma r̄gula eſt·ꝙ
qñcumqꝫ ordinatr̄ inanis glo
ria in aliud pccm̄ mōrle tanꝙ̄
in finem ut cū quis vult videri
doctus ut alij ſibi credant ⁊ ſic
eos perducat in perfidiā·vel cū
quis ſe laudat de fidelitate vel
facit ſimulata opa̋ ut eum eſti
mēt ꝓbum ꝛ fidelem ⁊ ſic poſ
ſit eos dāṅificare in rebus per
furtū vel ꝑ aliam fraudē nōbi
liter p̄ſertim dānoſam vl̄ cum
q̄s vult videri diues vel nobil
ꝓpter hoc ut mulierē aliquam
poſſit allicere in ſui amorē ꝛ cō
ſenſum luxurioſū·Tū qꝛ illud
eſſꝫ cōtra caitatem proximi qꝛ
in magnū nocumentum fierꝫ
peccatu, mōrle·Et de illo ſona
bāt etiā r̄gule poſite ſup̄ de ſup
bia qñ ſit pccm̄ mōrle· ¶ Se l
cūda regula ē·Quāuis pccm̄
inanis glorie p̄ciſe ſcđm ſe ꝯſi
deratū ꝛ ſine coniūctōe alteriꝰ
pcc̄i nō ſit ꝯtra caritatē proxi
mi ē ut ſic cōtra caritatē dei tri
pliciter ſm̄ thō·Primo ratōe
materie de qua quis gloiatur
ut cū quis gloriatur de aliquo
falſo quod eſt cōtrarium dn̄e
reuerencie ſic illud·Ezech·xx
viij·Eleuatum eſt cor tuum et
dixiſti deus ego ſum Suo mō

ſi gloriaretur de oipotētia. oi ſciētia. vel q3 eſſ3 deus a ſic lau dari appeter3 valde peccaret otra dei reuerētiam a mōaliter Sicut fecit alexander magn9 q̄ filius iouis a multis dici de lectabatur. attñ cū telo graui ter in expugnacōne ciuitatis vulneratus eſſ3 ait. oēs me dei filium clamāt. ſed hoc telū me hoiem eē fatetur. Item idem cū ſe p deo adorari vellet. Quidā miles ei ait. Si dij corp9 aio tuo eq̄ſſent. capite celum a ma nibus vtroſq3 fines terre cape res aut tāgeres. Cū ſis igitur equalis alijs. alijs te non pſe ras. Hic feciſſe volunt octaui anus. ſi ſibilla maiorem ei nō ondiſſ3. Et herodes fecit ſe ad orari p deo ut pt3 actu. xij. Si militer ſi q̄s gloriam querer3 de aliquo bono tanq̄ a ſe hito a nō tanq̄ a deo accepto me re gratuito gloriaretur de fal ſo ſc3 q3 aliq̄d haber3 a ſeipſo a nō a deo. eſſ3 cōtra dei reuerē tiam peccatū mōale. Sicut fe ciſſe videtur nabuchodonoſor monarcha qui in pallacio de ambulās ait. nōne hec eſt ba bilon ciuitas magna quā ego edificaui in domū regni i robo re fortitudinis mee a in gloia decoris mei daniel. iiij. quo lo quente ſtatim vox ſibi omina batur q3 ſeptem annis ut bos

fenum comedere deber3 a pua ri ſeſibus. Ad illum primū mo dum etiā pertin3 ſcdm thō. Cū quis bonū tēporale de quo q̄s gloriatur pferr3 deo q3 hoc phibetur iere. ix. Non glorie tur ſapiēs in ſapiētia ſua nec fortis i fortitudine ſua. nec di ues in diuicijs ſuis. ſed in hoc glorietur q̄ gloriatur ſcire a noſſe me q3 ego ſū domin9 q̄ facio miſericordiā a iudicium a iuſticiā in terra. hec eni placet mihi ait domin9. Secūdo m mō appetitus ianis glorie cōtra riatur dilectiōi dei ex pte eius a quo gloria queritur. ut cum q̄s teſtimoniū a approbacōe3 hoim pfert teſtionijs a appro bacōib9 dei. Sicut otra quoſ dam de pncipibus ſacdotū di citur ioh. xij. q3 dilexerūt pluſ gloriam hoim q̄ gloriam dei nā ut ibi habetur. multi ex pn cipib9 a legiſperitis a ſacdoti b9 crediderūt in xpm ſed prop ter phariſeos nō cōfitebātur ne de ſynagoga eicerent q̄d eāt apd eos valde ignomioſū Iſti ergo plus refugerunt illā ignominiā a plus dilexerunt gloriā hoim a plus voluerūt honorari a tanq̄ boni reputai a approbari ab hoibus q̄ glo riā dei id ē q̄ appecierūt a deo approbai a corā eo iuſti exiſte re Et ſcdm nicolaum de lira de

iuſtorum numero in pte vel in
toto fuerūt nicodē⁹ q̄ ad ihm
venit nocte ⁊ prīcipes ⁊c̄ ioh·
ut ſup̄ ⁊ ioſeph ab arimathia
n ⁊ gāmaliel ⁊c̄· ¶ Tercio mō
appetit⁹ vane gloie r̄pugnat
dilectōi dei ⁊ hoc ex pte ip̄ius
gloriātis ſc; qui intencōe; ſuā
refert ad gloiam tanq̄ͥ ad vl
timū finē· ita q̄ꝛ gloriā appetit
ꝓpter ſeip̄m nullo mō referēdo
eam in vtilitatem proxi aut dei
honorem finalit̄ Et qui opera
virtutū ordinat vltiate in glo
riam ſuā tanq̄ͥ in ſuū ⁊ optim
ſibi ut q̄ꝛ ieiūat dat elemoſinā
⁊ ſimilia ut alij ſciāt ⁊ eū gloi
ficēt· Et qui tāte diligit eam ⁊
appetit q̄ꝛ etiā ꝓpt ip̄a; oſequē
dam nō p̄termittit facere otra
deū ſic eſt pcc̄m mo̅rle· Quādo
vero gloria ē vana aliquo mo
dorꝫ ſup̄ poſitorꝫ circa ſecūdā
ꝓpoſicōnem attn̄ non repugt̄
dilectōni aliquorꝫ modorum
nūc p̄tactorum· tūc appetitus
vane glorie non eſt peccatum
mo̅rle ſꝫ ſolū veiale ut dic̄· tho·

¶ Capitulū ·xv·

a Vndecimo hic prohi
betur yꝓcriſis· nā ex
p̄miſſis ptꝫ· Sic finis
ſupbie eſt ꝓpa excellēcia quā
intendit ſupbus· ſic finis appe
ticōnis inanis glorie eſt mani
feſtacō ꝓprie excellēcie q̄ꝛ illā
intēdit vane gloioſ⁹· ad hāc
aūt manifeſtacōem ſcdm tho·
2·2·q· Cxxxij· ar· v· poteſt quiſ
tedere ⁊ directe tripliciter· Pri
mo per verba ⁊ ſic eſt iactan
cia· Secūdo p facta falſa ⁊ ſic
eſt yꝓcriſ· Tercō p facta verā
habētia quādā ammiracōnem
⁊ ſic eſt p̄ſūpcio nouitatū· De
yꝓcriſi ergo tria ſūt dicenda
Primo q̄d ſit ⁊ qualit̄ cōmitti
tur ⁊ q̄ͥ mala ſit· Secūdo q̄n
ſit pcc̄m mo̅rle ſeu ſub p̄cepto
ꝓhibita· Tercō ā q̄s ſe mino
rē poſſit oſtēdere q̄ꝛ ſit in re, q̄d
vōtur proma· ¶ Quātū ad·i· b
nōndū ſm tho· vbi ſup̄ q̄ꝛ yꝓ
criſ duplicit̄ capitur vno mō
omūiter· alio mō ꝓprie· cōmui
ter ſeu generaliter yꝓcriſ idē
eſt q̄ꝛ ſiſacō ⁊ ſic ē mēdatiū cō
ſiſtēs in ſignis exteriorꝫ facto
rum ut cū quis per aliqua exte
riora ſignarēꝫ· aut factorum
aliquid de ſe ſignat q̄d i eo nō
eſt· aut meli⁹ aut excellentius
q̄ͥ in eo veraciter exiſtat· ⁊ iſto
mō magn⁹ apparatus veſtiū eſt
ſimulacō ſeu yꝓcriſ ſtatuē ſiue
ſapiētie· Et magnus ſtatus ⁊
ſumptuoſus in equis ſeruis ⁊
ſimilibꝫ eſt ſimulacō diuiciarꝫ
⁊ potencie· Et ſic omis ſimula
cō ſeu yꝓcriſis eſt mēdatium
⁊ ideo peccatū ⁊ aliquādo mo̅r
le ſi eſt cōtra caritatem· aliquā
do veiale ſic̄ de mēdacō dicetur
infra in p̄cepto· viij· capitu·i·

c ¶ Cauſa aūt q̄re ſimulacō eſt
peccatū eſt illa dicit thō. ibidē
q2 ad virtutē vitatis ptinet
ut aliquis talē ſe exhibeat ex
terius p ſigna exterioꝛa q̄lis ē
Signa autem exterioꝛa nō ſo
lū ſūt verba ſ3 etiā facta. ſic er
go veritati oppoitur q aliq̄s
p verba exterioꝛa ſignificet ali
ud q̄ h3 apud ſe quod ad mē
datium ptiet. ita etiā vitati
oppoitur q aliquis p aliq̄ ſig
na factoꝝ vel reꝝ aliquid de
ſe ſignific3 ꝯtrariū eius quod
ī eo ē qd ꝓpꝛie ſimulacō dicitur
d ¶ Tn̄ ſic dic aug9. ī li. de q̄ſti
oibus euāgelij. Nō oie qd ſin
gim9 mēdatiū eſt. ſ3 qn̄ illud
fingimus qd nihil ſignificat
tunc eſt mēdatium. Cū autē fi
ctio nr̄a refertur ad aliquā ſig
nificacōem non eſt mendatiū
ſ3 aliqua figuā veritatis. Et ſb
iūgit exēplum de figuratis lo
cucōnib9 in quib9 quidē fin
gimus res. nō ut aſſeratur ita
eē ſed eas ꝓponimus ut figurā
alterius qd aſſerere volumus
Sic igitur ſe finxit dn̄s lōgi9
ire luc. vltio. Quia ꝯpoſuit mo
tū ſuum quaſi volētis longi9
ire ad aliud figuātie ſignificā
dū ſc3 q ipſe ab eoꝝ fide lōge
erat ut gre. dicit. Eſt igitur ut
dicit thō. ſimulacō pccm̄ ſim
pliciter q2 non refert veꝝ q̄s
verbo vel quocūq3 facto alij
mētiatur. Tn̄ vlricus dic. ſi q̄s
dat p aliquod opus vel p ver
bū duplex aliquid ītelligere
quod non eſt: non ītencōe fal
lendi. ſed intencōne vtilitatis
ꝯſequētis talē ſimulacōnē nō
eſſe pccm̄. ¶ Cir qd tn̄ notat e
thō. q ſicut aliq̄s verbo mēti
tur quādo ſignificat qd non ē
nō aūt quādo tacet qd ē qd q̄
dē aliquādo lic3. Ita ſimulacio
ē quādo aliq̄s p exterioā ſigna
factoꝝ vel reꝝ ſignificat aliq̄d
quod non eſt. nō autem ſi ali
quis pretermittat ſignificare
qd ē. vnde aliq̄s pōt occultaē
ſuū pccm̄ ſine pccō. Alio modo
capit ypocriſ in ſacra ſcriptu
ra ꝓpꝛie ⁊ ē ſimulatio ſanctita
tis ⁊ iuſtitie quā quis non h3
⁊ ſic ypocrita eſt qui p exteri
oꝛa ſigna factoꝝ ſanctitatē ā
quācūq3 virtutē quā non ha
b3 ſimulat cū ītencōe ut alij cre
dant eū talē eſſe. Et talis ypo
criſis ſemp ē peccatū. Sicut ⁊
omne mendacium eſt peccatū
ip̄a aūt ypocriſis eſt mēdatiū
ī facto. vnde ypocriſis duo di
cit. ſc3 defectū ſāctitatis ⁊ ſimu
lacōe3 ſāctitatis ipſi9. ideo au
g9. dicit ſup pſ. lxiiij. Simu
lata eq̄tas non ē equitas ſ3 du
plex eſt iniq̄tas Eſt eni ibi du
plex pccm̄ ſc3 in ypocrita. vic3
iniq̄tas occulta ⁊ falſitas ſan
ctitatis in oſtenſione. ¶ Hec f

aūt ypocriſis in quīqȝ perſonis
ſe inflectere ſolet ſepiꝰ· Primo
ī hereticis de quo math·vij· At
tēdite a falſis ꝓphis q̄ veniūt
ad vos ī veſtimētis ouiū intrī
ſecus aūt ſūt lupi rapaces· Se
cūdo in fictis clericis ⁊ r̄ligio
ſis de quibus dicitur· dū ore ⁊
habitu non corde deo ſe ſeruiē
oſtēdūt ꝑ xp̄m math·xv· ypo
c̄te bn̄ ꝓphetauit de vob̄·yſai·
xxix· Populꝰ hic labiis me ho
norat·cor autē eorꝝ longe eſt
a me·Et math·xxiij· Ve vob̄
ſcribe ⁊ phariſei ypocͤte q̄ clau
ditis regnum celorꝝ āte homi
nes·vos enim nō intr̄tis ſcȝ ma
le viuēdo·neqȝ introeūtes ſini
tis intr̄re ſcȝ ꝑ exēpla mala eoꝝ
inficiēdo· Tercīo in fictis iudici
bȝ a ſcabis ac dn̄is tēporalibꝰ
qui cū iuſticiam deberēt defen
dere a ſe hoc facere ꝓtendāt in
trinſecꝰ ſūt pleni dolo a aua
ricia· De q̄bus math·xxiij· Ve
vobis ſcribe ⁊ phariſei ypocͤte
qui mūdatis quod deforis eſt
calicis a parapſidis·intus aūt
pleni eſtis rapia ⁊ immūdicia
ve vobis ſcribe a phariſei ypoc
te qui ſiles eſtis ſepulchris de
albatis q̄ foris apparent homi
bus ſpecioſa·intus vero plena
ſunt oſſibꝰ mortuorꝝ ⁊ omni
ſpurcitia Qr̄to in fictis viduis
et virginibꝰ que in deliciis vi
uentes vel nequitiis aliis pre

honorari volunt·vnde iob·xx·
Si aſcēderit vſqȝ ad celos ſu
perbia eius a caput eiꝰ nubes
tetigerit quaſi ſterquilinīū in
fine perdetur· Quīto in paupe
bus ficte mēdicantibus de qui
bus luc·xx· ait xp̄s Attendite a
ſcribis qui volunt ambulare ī
ſtolis a amant ſalutacōnes in
foro ⁊ p̄mas cathedras ī ſyna
gogis·⁊ p̄mos accubitus ī cō
uiuiis qui deuorant domos vi
duarum ſimulantes longam
oracōnem hii accipient dāna
cōnem maiorē· ¶ Sed quo g
mō cognoſcitur quis ypocͤta
eſſe· Rn̄det auguſtinꝰ ſuper il
lo luce·vi· Nō poteſt arbor bo
na fructus malos facere a c̄· ꝙ
a tribus cognoſcūtur ypocrite
Primū eſt bonorum oppreſſio
vel perſequendo·vel detrahendo
Omnes enim ypocrite detrc̄to
res ſunt· Secūdum eſt facilis
reprehēſio aliorū quod faciūt
ut videantur habere zelū· Ter
tium eſt impaciētia in adūſis
Super omnes enim mouētur
a offenduntur ad cōtumelias
ſibi dictas·quia querunt glo
riam ideo dolent ad cōtumeliā
vnde dicit ieronimꝰ Non que
ras gloriam ⁊ non dolebis cū
inglorioſus fueris·qui laudem
non appetit non ſentit cōtume
lias· ¶ Sȝ diceres ſunt ergo h
mali religioſi vel clerici ypocͤte

Rn̄dit thō̃ . habitus ſc̄tatis
puta religionis vel cleicatus
ſignificat ſtatum quo q̄s ob
ligatur ad opa perfectiōis . et
ideo cū quis habitum ſāctita
tis aſſumit intēdens ſe ad ſta
tum perfectionis trāſferre . ſi p
īfirmitatē deficiat . nō ē ſimula
tor vel ypocrita q2 nō tenetur
maīfeſtare ſuum pcc̄m . ſancti
tatis habitū deponendo . Si
aūt ad hoc habitum ſanctita
tis aſſumeret . ut ſe iuſtū oſten
deret eſſz ypocta et ſimulator .
vñ gre . dic . xxxi . mor̄ . Sunt
nōnulli q̄ et ſāctitatis hītum
tenēt 7 pfectiōis merita exeq̄
non valēt . hos nequaq̄ crede
dū ē in ypocritarz numero cur
rere . q2 aliud ē infirmitate pec
i care . aliud malitia . ¶ Hoz ite
trū dubitares . vtrz aliquis ſi
mulās ſanctitatem ad honorē
dei 7 edificacōem proximi pec
cet . Rn̄det pe . de tharētaſia in
quodlibe . duplex eſt ſimulacō
quedā que ſit ab aliquo ut ini
quitas ſua pallietur 7 ipē ab
hoibus laudetur et bon9 repu
tetur . et hec ē pcc̄m . Alia ſit ad
dei honorē et proximorz edifi
cacōnem . ut ſi aliquis religio
ſus maiorē religionē oſtēdit
coram ſecularibus q̄ corā ſuis
fratribus ut ipi magis edificē
tur . iſte nō peccat ſed meretur
hec ille . Exēplum in btō dñico

p quadrageſimā i pane et aq̄
cū ſocio ieiunante ut hereticos
ouerterz . Et ſic epūs oxomeñ
didacus oli coñ hereticos albi
enſes hortabatur abbates ea
dem intencōe ut pedes irent in
pauptate . ¶ Quo ad . ij . pñci k
pale nōndū ſcōm thō̃ . q ypo
criſis ſecūdo mō ſūpta . aliqñ
ē pcc̄m mo̅rle et aliqñ veniale
Qñ autē ſit mo̅rle vel veniale
ē attēdendū ex fine quē ipē fin
gens intēdit . Si nāq3 talis ſi
nis eſt ↄtra caritatē eſt pcc̄m
mo̅rle Sicut cū quis ſimulat
ſanctitatem ut falſā doctrinā
ſeminet in qua ſibi nō tam cito
crederetur niſi ſāctus 7 iuſtus
apparerz . quales ſunt cōmuni
ter heretici . ppt' qd' dicit domi9
math . vij . Attēdite a falſis p
phetis qui veniunt ad vos in ve
ſtimentis ouium itrinſec9 au
tē ſunt lupi rapaces . vel cū q̄s
ſimulat ſāctitatem ut idign9
adipiſcatur eccleſiaſticā dig
nitatem vel ut adipiſcat' alia
temporalia quecūq3 cū dāno
aliorz . vel ſimulat ſāctitatē ut
familiarior fiat alicui mulieri
aliene . ut eā p hoc decipiat 7
in ſuum cōſenſū allitiat et ſic de
alijs hmōi finibus qui ſūt cō
tra caritatem dei vel proximi
hec videtur eē mēs ſācti docto
ris . vnde 7 vlricus li . vi . trac .
iij . c . xxviij . dic . Cum aliquis

ſilat ſāctitatē quā non habet
ꝓpter hoc ut detur ei aliqͥd Si
cut illi de qͥbus math·xxiij·di
citur Ve vobis ypocrite qui co
meditis domos viduaꝝ·pecca
tū mortale ē·quia rapit qd debe
tur ſācto quia quod datur ei
datur in nomine iuſti·Itē quā
do talē ſimulacōnem facit ex i
ſaciabili auaricia Si aūt aliqͥs
pro ſua neceſſitate ſimulet am
pliorē indigēciā ꝙ habeat nō
eſt hoc mortale peccatum Sicut
faciūt illi qui cōmuniter trutan
ni vocantur·de hijs enim dicit
criſoſtom⁹ ꝙ tal' ſimulacō po
ti⁹ eſt culpa diuitū ꝙ pauperꝝ
qui ex ſui indigētia ad hoc cō
l pelluntur· ¶ Si aūt ſcdꝫ tho·
finis intētus nō repugnat cai
tati·tūc manet veniale ut cum
quis fingit ſolū qꝛ delectatur
i ſic fingēdo·de quo dicit ph'ſ·
iiij·ethicorū ꝙ magis videtur
vanus ꝙ malus vel ſi fingerꝫ
ꝓpter lucrū·Eadem enim racio
de fictōne ⁊ mēdatio ut dictū
eſt precedenti capitulo·Tū
ſiue ypocriſis ſit veniale ſiue mor
tale peccatū eſt periculoſum et
multipliciter nociuū·ut patet
pͥmo ex verbis criſti qui ypocri
tas fere pͥ alijs īpugnāt math·
xxiij·ſeptēpliciꝫ·Et math·vi·
Exterminant enim facies ſuas
ut appareāt hominibꝫ ieiunan
tes·Et luce·xij·Attendite a fer

mēto phariſeorum qd eſt ypo
criſis·Et marci·vij·ypocrita ei
ce pͥmum trabem de oculo tuo
Secūdo quia raro ad melius
cōuertuntur·Tum quia ſe bo
nos putant aliorum laude de
lectati iob·xxxvi·Vincti non
clamabunt glō·quia humane
laudis auiditate ſuperati ſcōs
ſe eſſe miſeri etiam cum i pecca
tis morentur putant Tum qꝛ
ſpiritusſanctus eos fugit ſine
quo cōuerti nō poſſunt Sap·
i·Spiritusſanctus diſcipline
effugiet fictū·Tum etiā quia
dyabolus noſcitur eſſe in eis ⁊
dormit iob·xl·Sub vmbrā dor
mit in ſecreto thalami·ſcilicet
in quo nullus fruct⁹ ſtips va
cuus ⁊ radix in limo laudis eſt
fūdatus Tercō quia ſunt ſimi
les ſterquilinio niue tecto Se
pulchris pulchris cadaueribꝫ
plenis·vulpibus quarum pel
lis eſt bona ⁊ carnes inanes·ſi
moni qui angariatus crucem
dn̄i portauit Et vulpi que ſe mor
tuam fingit quo adusqꝫ corui
cem capiat·Cigno qui exteri⁹
eſt albus caro autē eius nigra
¶ Quo ad tertiū principale m
queritur vtrum yronia ꝑ quā
aliquis minora de ſe fingit ſit
peccatum·Reſpōſio ſcd'm tho·
2·2·queſtione·Cxiij·Quod
aliquis de ſeipſo minora dicat
poteſt contingere dupliciter

vno mō ſalua veritate dum ſcʒ
maiora que ſūt i ſeipſ reticent
quedā vero minoꝛa detegūt ⁊
de ſe proferūt que tn̄ in ſe eſſe
cognoſcūt. Et ſic minora de ſe
dicere nō ptīet ad yroniam
nec etiā eſt pcc̄m ſcd̄m genus
ſuum niſi p alicui⁹ circūſtācie
corrupcōeʒ. Alio modo aliq̄s
dicit minora a veritate declinās
puta cū aſſeit aliq̄d vile de ſe
qđ in ſe non cognoſcit aut cū
negat de ſe aliq̄d magnū qđ
tn̄ percipit in ſeipō eſſe. ⁊ hoc
ptīet ad yroniam ⁊ eſt ſepꝛe
pcc̄m. vn̄ Aug⁹. li. de verbis
dni. Cū hūilitatis cauſa mēti
ris. ſi nō eras pcc̄oꝛ anteq̄ꝫ mē
tireris. mētiēdo pcc̄oꝛ efficeris
Et ſi obicis illud greḡ. ad au
g⁹. angloꝝ epm̄. bonaꝝ mē
tiū ē ibi culpas agnoſcere vbi
culpa non ē ṙx. tho. Qđ ad bo
nitatem mētis ptīet ut hō ad
iuſtitie pfectionē tendat ideo
in culpam r̄putat non ſolū ſi
deficiat a omuni iuſtitia que ve
re culpa eſt. ſed etiā ſi deficiat
a iuſtitie perfectiōe. que qn̄qꝫ
culpa non eſt. non aūt culpā
dicit qđ p culpa nō recogno
ſcit qđ ad yronie mendaciū p
tīet. Nō tamē q̄ yronia p defe
ctū pprie oppoitur iactantie q̄
ambo cōſiſtūt i verb. in factis
aūt videtur aliq̄d opponi ypo
criſi p diminucōem ſuo modo
ſic de yroia. ¶ Capitu. xvi.

D Vodecīo prohibetur
pſūpcō ſiue ſit noui
tatū ſiue alia. ¶ Dn̄ a
de ecc̄ā. xxxvij. O preſumpcio
neq̄ſſima vnde creata es glō.
a mala volūtate ſcʒ deficiente.
vbi nōndū q̄ preſūpcō quedꝫ
eſt bona qua ſcʒ in quibuſdā
id quod in nobis eſt facimus
⁊ de reſiduo in dn̄um auxiliū
ſperamus ⁊ de deo pſūmimus
Alia mala qua q̄s de ſe inoꝛdi
nate ⁊ nimis cōfidit de vtr̄qꝫ
dicitur iudith. vi. q̄ non deſe
ris pſumētes de te ⁊ de ſe pre
ſumentes humilias. mala pre
ſūptio eſt duplex. quedā vō
tur preſumpcō nouitatū que
ē filia inanis glorie ſcd̄ʒ greḡ.
Alia eſt pſumptio reſpectu ali
oꝛū illicite que etiā nō habēt
nouitatem ſeu ammiracōnem
ſpālē. Item quedā ē preſump
cō que ē pcc̄m i ſpm̄ ſanctum
Alia eſt pccā alleuiatīa de qui
b⁹ duab⁹ habes ſup̄ in. i. pre
cepto vicʒ de ſpe. Eſt igitur p
ſumpcō quītuplex. prima bō
de meritis vel de dei bonitate cō
fidētia humil. Secūda peccati
excuſatīa in parte ſʒ bene faciē
di protelatīa. Tertia preſūp
cio generalis. Quarta ſpecial
que dicitur nouitatum pſūp
cio. Quinta peccatum in ſpm̄
ſactū ¶ De pſumpcōe igitur b

nouitatū· p̄mo aduertēdū q̄
nouitatū inuentio eſt triplex
Quedam licita et virtuoſa ut
modus acquirēdi perfectionē
vite ſpiritualis· Sic ſamuel cu
neos reperit ꝯplextā· dauid
cātorum numerū· helyas ana
choreſim in veteri teſtamēto· in
nouo iohānes baptiſta· Item
maria et Joſeph matrimoniū
v̄gineū· anthoni⁹ monachatū
vl' poci⁹ xp̄s vel iohānes bap
tiſta ſcd̄m criſoſtomū· Alia eſt
vana ſupflua vel modicū pecca
tum· ut inutiliter in artib; labo
rādo in alchimia ⁊ in alijs expe
rientijs vltra q̄ oportet ſe occu
pando· Tertia eſt nouitatū in
uencō viciōſa qua nouus peccā
di mod⁹ repitur p quē alij ꝑfi
cientes in malis imbuuntur·
c ¶ Secūdo nōnd q̄ hoc viciū
multis generibus hoīm ſe infle
ctit· Primo in hereticos qui de
ſuo ingenio p̄ſumētes noua cō
fingūt· Secūdo in religioſos
qui cōtra vel ſup̄ ſtatuta ſenio
rū ſicut phariſei ſingulaia que
dā interdū cōfingūt viſiones
ut ſācti appareant ⁊ ſilia· Ter
cio i artificēs mechaīcos ut ſu
tores ſartoēs fabros et etiā ho
mines ſe ſupbe veſtiētes· Quar
to mercatores cū contractibus
raris cābijs rempcōnib; vita
litijs et ſimilib; varijs· nam cū
p vſurā manifeſtā lucrari non
audeāt p auaros ꝯtractus, tan
q̄ varijs vijs ad lucrū tendūt
Quīto iudices ſcabini aduoca
ti ⁊ huiuſmoi nouis modis in
iuſticiam defendentes. Sexto
dn̄i tēporales nouos modos il
licitos exactōnandi reperiētes
in tatijs in ſteuris et ſimilibus
Septimo clerici et religioſi no
uos modos cātandi trahat' eos
ꝓpter queſtum vel ob apparen
tiam reperiētes· ¶ Tercio nōn d
dum quādo ſit mor̄tale· nā quā
do aliquis p̄ſumit aliq̄d inueni
re de ſciencia ut nouos errores
ut alios in errorē ducat vel no
uos modos quib; alios nōbi
lit' dep̄mat vel exactōnem inde
bite inueniat vel in finem qui tē
dit in mor̄tale peccatū aliquem
inducat· In hijs et alijs quan
do caritati dei vel proxim' rpug
nat ſicut ſupra dictum eſt: mor̄ta
le peccatū eſt Et quia q̄s parti
ceps efficitur in malis ſequēti
b⁹ que quis p̄mo inueīt val
de latum peccatū eſt et periculo
ſum nouitatum inuencō illici
ta ut inuentores veſtium ſup
bie deſeruiētium nouarum cā
tilenarum ⁊ ſimilium· ¶ Quā e
to nōndum q̄ q̄uis non ſem
per ſit peccatū mor̄tle nouita
tum inuencō· tamen periculo
ſum eſt ut oſtēdunt plura· Pri
mo ut dictū ē q̄ aliq̄s tot ma
lorum hic p pcc̄a et in futuroꝝ

penas particeps efficitur quot
malis alijs futuris ⁊ pſentibꝫ
hoibꝫ occaſionē p inuēcōnem
nouam ammiſtrat. Secūdo
qꝛ oēs inuētores nouitatum
illicitaꝝ oēs mali fuerunt ⁊ fi
lij hoim. Nam p̄mus inuentoꝛ
auaritie fuit cayn qui p̄mus ci
uitatē fecit gen̄. iiij. iniuriā fa
ciēs illuc fugit. mēſuras fecit ⁊
terminos in agris ſtatuit. Ab
iſto cayn ſeptīo gradu deſcen
dit lamech. qui primus biga
miā repit ⁊ ſic primus adul
ter fuit huiꝰ filij ⁊ filie omneſ
fere curioſas artes repierūt
ut hꝫ gen̄. iiij. quia eius filiuſ
yabel pr̄ fuit habitātium in tē
torijs. Thubalchayn p̄mus
ſculpturas mō aliū curioſas fec̄
Noema filia p̄mo variam tex
turam reperit. cū a principio
a dō aialiū pellibꝫ coopimē
ta fuerit ordinata. Tubal ipē
fuit pr̄ cantētū in cithara ⁊ or
gano. hec omia gen̄. iiij. ⁊ li. ij.
ſpec̄. hiſto. vincencij. Hij etiā
cū omi ſua cognacōne diluuio
interierūt. Tercīo qꝛ omnes q̄
poſtea auxerūt vel dilatauerūt
nouitatū inuencōes mali fue
rūt ⁊ miſerabilr̄ mortui. ut ex
martiniana ptꝫ hiſtoia vbi le
gitur qꝛ tulius hoſtilius tertiꝰ
de primis regibus rōnoꝝ ſcꝫ
poſt romulū ſecūdus q̄ p̄muſ
purpura eſt vſus ⁊ tādē cū tō
domo ſua fulmine arſit. Nero
imperatoꝛ quītus ab octauia
no q̄ piſcabatur retibꝰ aureiſ
que ſericis funibꝫ extēdebātur
nullā veſtē bis induit. ſoleas
argēteas mulis fecit. tādem a
rōnis de palacō fugatus extr̄
romam ſeipm̄ interfecit. ⁊ a lu
pis dicitur comeſtus. Aureliꝰ
imperatoꝛ rōnus primū apud
rōnos dyadema capiti inuex
it gēmis. fulmine corripitur. ſꝫ
nō moritur. tādem fraude ſer
ui ſui occiſus ē. Dyocletianus
imperatoꝛ p̄mus gēmas veſti
bus. calciamētiſqꝫ immiſit. Cū
omēs retro principes ſola pur
pura vterētur. tādem veneno
perijt. Tarquinus ſupbꝰ rex
rōnoꝝ a romulo ſeptimꝰ exco
gitauit oīa tormētoꝝ genera
cathenas. tormēta. carceres.
opedes exiliū ⁊ hmōi. Hic pro
pter tarquinū filium ſuū qui
lucretiā nobilē fēiam corrupit
a regno ⁊ a rō eſt expulſus in
exiliū. hec de martiniana. Item
ſymon magus volare volens
corruit occiſus. Item et hieruſ
monachꝰ poſtea. primo iuue
nis igenioſus volare volēs ceci
dit nō mortuus. ſꝫ cōfractis pe
dibꝰ ut refert vincētius in ſpe
culo hiſtoriali Ecce quō ōnes
curioſitatū inuētores grauiteꝛ
puniti ſunt

Capitulū. xvij.

a Tercõdcão hic prohi
bet̃ p̃cioſitas veſtiũ
q̃ ex ſupbia inani glo
ria vel ex p̃ſumpcõe procedit
Modeſtia enim ut ambroſi⁹
li·i·de offic̃· dicit Circa exterio
rem cultũ ſeu or̃tum ↄſiſtit cui
opponitur immodeſtia· Circa
quod p̄mo videndũ de illicitis
veſtimẽtis· Secũdo de hijs q̃
diſſuadẽt taliũ ſupbiam· Ter
cio ã v ilitas veſtiũ ſit lauda
bilis· Quãtum ad p̄mũ eſt du
bium vtrum cir̃ exterioꝛẽ oꝛna
tum poſſit eſſe virtus et vitiũ
Rñdet tho·2·2·q·Clxix· In ipſ
rebus exterioꝛibꝫ quibꝫ homo
vtitur nõ eſt aliquod vitiũ·ſꝫ
ex parte hoĩs qui immoderate
vtitur eis Sed qꝛ quidam di
cũt ꝙ cũ in corde ſit virtus nõ
aũt in veſtibus·poteſt quis eq̃
deferre tunicã p̃cioſam ⁊ i ha
bitu ſeculai latere cor hũile·ſi
cut i hũili veſte ecõuerſo ⁊ oui
li cor lupinum poteſt latere Jd
b circo tria ſũt nõnda· ¶ Primo
ꝙ circa exterioꝛẽ veſtitũ virtu
tes conſiſtũt ſiue exercẽtur·qꝛ
licꝫ oẽs v̉tutes ſbiectiue ſint
in aĩa ⁊ eſſencialit̃·tñ cir̃ actꝰ
exterioꝛes exercẽtur qui eoꝝ
ſunt materia· Exẽpli gr̃cia mĩa
eſt mentis habitus· ſed in di
ſtribucõe pecuniarũ exercetur
ſic fides cõfeſſione· Sic eciam
hũilitatem ⁊ ſimplicitatẽ no
minat andꝛonicus·dicit thõ·
habitus moderatiuos veſtimẽ
toꝛum· vnde ſicut ſtultum eſt
dicere Si cor ẽ miſericors nul
la vis de opꝛibꝫ miſeicoꝛdie ex
terioꝛibꝫ· Sic etiã dicitur·iiij·
ethicoꝝ eutropelia ponitur ha
bit⁹ modificatiu⁹ verboꝝ vel
factoꝛum ſolacioſorum· Secũ
do nõ ꝙ p exterioꝛem veſtitũ
virtutes mẽti adeſſe cõpꝛobã
tur·vnde ſi hũiliter in veſtimẽ
to pcedis ex corde hoc mana
uit dicente bernhardo i appo
logetico · Ex cordꝫ theſauro ſi
ne dubio procedit quicq̃d fo
ris apparet vitioꝝ ſcꝫ ſiue vir
tutum·vnde ſi p̃cioſum defers
veſtitũ de corde vicioſo proceſ
ſit·nam ſcðm phm·ij·ethicoꝝ
habitus ſemper inclinant ad
act⁹ ex quibꝫ generãtur· Ter
cio nõndum ꝙ p exterioꝛẽ ve
ſtitum virtutes acq̃runt̃·ptꝫ
qꝛ ſtudẽdo ⁊ legẽdo ſciẽtia ac
q̃ritur· Et eadem racõe hũilia
veſtimenta portãdo hũilitatꝭ
habitus acquiritur patet igr̃
ꝙ fatue dicãt qui inquiũt· Si
cor bonum eſt nulla vis erit in
veſtimento· ¶ Dubitatur ſecũ c
do vtrꝫ veſtes p̃cioſas deferre
ſit peccatũ· Rñdetur ꝙ ſic·vn
de ſuper illo luc·xvi· Indueba
tur purpura ⁊ biſſo dicit glo·
gregorij· Si cultus precioſa
rũ veſtium in culpa non eſſet

ſermo dei nō tam vigilāter ex
primeret· q̄ diues purpura ⁊
biſſo indutus apd̄ iferos tor
q̄batur. ⁊ probatur racōe. q̄
p̄cioſum dicitur relatiue. ⁊ ita
ſonat precioſitas in exceſſum
proprij modi p̄ modo icludit cor
rupcōez modi eī propriū ſta
tu· ſ; corrupcō vel exceſſus mo
di ē pccm̄ dicit aug⁹. li· de na
tura boni· peccatū ɔſiſtit in cor
rupcōne boni qd̄ cōſiſtit i mō
d ſpē ⁊ ordine. ¶ Dicit tn̄ thō.
vbi ſup. Si illi qui i dignita
tibus ɔſtituūtur· vel etiā mini
ſtri altais precōſioribus veſti
b⁹ q̄ ceteri induūtur. hoc non
ē propter ſui gloriā ſ; ad ſig
nificādā excellētiā ſui miniſte
rij vel cultus diuini ⁊ ideo in
eis nō ē vicōſum. Et ſcdz pe· de
palude in. iiij· di· xxiiij· precōſa
veſtis ad pōpam mūdi eſt in
culpa. ſed ad honoē dei portā
eſt latria. de hac mateia dicit
Alexāder de halis in ſūma ſic
vti p̄cioſis veſtibus ē in ſe ma
lū· eo q̄ vſus veſtis debet eſſe
ad neceſſitatē nō ad curioſita
tem vel voluptatē· precōſitas
autē veſtis curioſitatē dicit· ⁊
ideo i ſe malū ē· vnde· i· thi· vi·
habētes alimēta ⁊ quibus te
gamur hijs cōtēti ſimus glō.
q̄ vltra tendit malū inueit· pōt
aūt bene fieri ut cū aliqs vtitur
p̄tioſis veſtib; ex officō digni
tatis ut reges ⁊ nobiles ⁊ eis
aſſiſtētes· qui lic; paupes ſint
vtūtur tn̄ precōſis nō ad oſtē
tationem ſui vel honorem. ſed
ad honoē dn̄oꝝ ſuoꝝ. Simili
ter ⁊ mulieres cū vtuntur pre
cōſis veſtib; non ad oſtētacō
nē ſui vel ad voluptatē carnis
ſ; tm̄ ut placeāt viris ſuis vti
precōſ nō ē eis pccm̄. Et ſi di
cis q̄ oia facta ſunt propter
hoiez Dicēd licz hoc veꝝ ſit· tn̄
p̄cōſitas veſtiū nō eſt facta p
pter ſtatū oim hoim ſ; propt̄
eos quibus cōuenit ex officio
dignitatis hec alexāder de hal
Et poſt pauca dicit· ⁊ licz mu
lieres ornari auro ⁊ margari
tis in ſe malū ſit propter ɔtīn
ctōem actus ad materiā idebi
tā· eo q̄ mulier cū ſit facta ad
dei ymaginem nō dz querere
decorem ex artificō Tn̄ qn̄ de
volūtate maitoꝝ faciūt ut oſer
uēt eoꝝ gratiam· vel ut moē
regionis vel ciuitatis obſuēt
cū modeſtia tn̄ vel ut gradū
dignitatis obſuēt excuſātur
a pccō· Sic de heſter legitur
heſt. v. q̄ induta ē regalib; in
dumētis habebat etiā coronā
i capite ſuo quā nō geſtabat
cauſa ſupbie ſ; ut gradū dig
nitatis obſeruaret heſter. xiiij·
hec ille. ¶ Sed qd̄ de virgini e
b⁹ vel de illis q̄ maitos nō ha
bēt. ſc· idē Si virgo nō pōt

nubere peccat grauiter ſe p̄ciosē
ornādo niſi hoc faciat ut cōſer
uet gradū dignitatis q2 in tali
virgīe deb3 eſſe ornatus ſimplex
nō p̄cioſus· Sicut dicit iero·
que ſc3 neſciat eē pulchra et q̄
negligat forme bonū ⁊ proce
dēs ad publicū· non pectus ā
collū denudet· nec pallio ruela
to ceruicem appeiat ſed q̄ celet
faciem· virgo enī dum virgo ē
cogitet que dei ſūt ut dicitur· i·
corī· vij· Si autem proponit nu
bere non peccat ſe p̄ciosē ornā
do ut placeat illi cui ꝓpoīt nu
bere modeāte tamen ut non p
uocet ad libidinē ſed in ſe ha
beat decētiam muliebrem vnde
i· corī· vij· Virgo non peccat
ſi nubat· ergo nec ornando ut
nubat hec ille· Huic cōcorda
re videtur auguſti⁹ ad poſſido
niū in eplā Nolo inquit de or̄
mentis auri vel veſtis prepro
peram habeas i prohibēdo ſen
tenciam niſi i eos qui neq3 cō
iugati neq3 coniugari cupien
tes cogitare debēt quomō pla
ceant deo· Illi aūt cogitāt que
ſūt mūdi quo placeāt· vel viri
vxoribus· vel mulieres maritis
niſi q2 capillos nudare femīas
q̄s etiam velaē caput aplus iu
f betnec maritatas decet· ¶ Ex
p̄miſſis patet q2 precōſitas ve
ſtiū nouem generib⁹ hominū
plus ⁊ min⁹ cōceditur· Primo

ſacerdotibus in diuino officio cō
ceditur ea in eis ē cultus latrie
ea quibus cōpetit ex officio dig
nitatis Sicut dn̄s papa ut di
cit alexander vbi p̄us vtitur p̄
cioſis ex offitio dig̃tatis ſc3 rō
ni imperij quam dignitatē Cō
ſtātinus dicitur rōne eccleſie
cōtuliſſe vnde in ſignum hui⁹
dn̄s papa defert ſigna imp̄ia
lia· Secūdo reges ea nobiles
ea eis aſſiſtētes etiā ſi ſint pau
peres· Tercio quicumq3 alius
quādo hoc exigit cōſuetudo re
giōis ⁊ mores eoꝝ inter quos
aliqui viuūt tūc enim poſſunt
p̄cioſis veſtibus vti ſcd̄m tho·
ea alexand᷑· vnde di· xli· dicitur
Sicut in cibis mores eorū cū
quibus viuim⁹ obſeruare mo
nemur· ſic de indumētis intelli
gendum eſt· Et loq̄tur ſpēali
ter de clericis Clerici eciam qui
nō habent de patrimonio cru
cifixi ſed tm̄ viuūt de ꝓprio pri
monio poſſunt vti p̄ciosē veſti
bus ea intencōne ut ſeruēt gra
dū ſue nobilitatis· Qui autem
viuunt de patrimonio crucifixi
vel ſunt in ſacris ordinibus cō
ſtituti peccant vtendo veſtib⁹
p̄cioſis niſi eis cōpetat ex officiō
dignitatis ut de papa dictum
fuit· vnde ſuper illo math· iij·
iohānes habebat veſtimentū
gloſa ſeruus dei non debet ha
bere veſtimētum ad decorē vel

ad delectacōem. ſed tm̄ ad te
gend̄ nuditatē Et. xxxi. q. iiij.
Omis iactantia et iactura corpo
ralis aliena eſt a ſacto ordie
Omnes ergo epōs et clericos
q̄ ſe fulgidis et claris veſtimē
tis ornāt emēdari oportz Itē
di. xli. parcimōiaȝ cū veſte hu
mili nō reprobam⁹. ſic et or
natū pt̄er corporis diligentiā
infucatū laudam⁹. diſſolutoſ
et fractos veſtib⁹ nō recipim⁹
nec obſtat illō. i. pe. i. vos eſtiſ
genus electū regale ſacerdo
tiū. Ex quo videtur q̄ cum ha
beāt dn̄acōem in populo racō
ne dn̄acōnis pn̄t vti veſtibus
p̄cōſis. Re. q̄ licet aliqui habe
ant dn̄acōeȝ in ppl'o. q̄r tn̄ eis
data ē in elemoſinā nō tenen
tur cā dn̄acōis talis vti veſti
b⁹ p̄cōſis. pn̄t tn̄ cleici ut pre
miſſum ē veſtibȝ p̄cōſis vti ex
offitio dignitatis l' bm̄ p̄rie cō
ſuetudinē modeāte tn̄ Et hijſ
exceptis que expſſe phibētur
ext̄r. iij. de. vi. et ho. cleicorum
vbi d̄r pannis rubeis aut viri
dib⁹ clerici nō vtātur. Corri
gias auri vel argēti ornatum ha
bētes non ferāt ſȝ neqȝ anuloſ
niſi quibȝ ꝯpetit ex officō dig
nitatis hec oia alexā. Quarto
oiugate poſſunt vti veſtimen
tis nobilibȝ ſcd'z ſuū ſtatū Qn̄
to virgines nupture ut dictū
eſt Sexto virgines nobiles
etiā non nupture. vnde cecilia
intus cilicio et extra aureis ve
ſtib⁹ tegebatur. Septīo vi
due nupture eadē racōe ſicut
virgies nupture Octauo hu
mili habitu et decēti vti debēt
virgines et viduē in caſtitate
viuere volētes. nō ſupbo. No
no religioſi mīme Dubita G
tur. iij. quot modis in veſtitu
quis peccare poſſit Re. ſm̄ tho.
multipliciter tā in immoderā
cia q̄ī in defectu inter q̄ virtuſ
mediū tenet q̄ modeſtia d̄r.
Igitur peccatur. xij. modis in
immoderācia. Primo mō p cō
pacōem ad ꝯſuetudinē hoim
cū quibus aliquis viuit. vnde
dicit btūs aug⁹. iij. ꝯfeſ. Que
ꝯtra morē hoim ſūt flagitia p
morum diuſitate vitāda ſunt
ut pactum inter ſe ciuitatis et
gētis ꝯſuetudie vl' lege firma
tum nulla ciuis aut peregrini
libidie violetur Turpis eni
eſt pars oīs vniūſo ſuo nō cō
gruens. Ex quo ptȝ q̄ peccāt
nouarȝ inuencionū inuētores in
veſtibȝ et alijs peregrinis mo
diſ ſe veſtiētes q̄r cōīi ꝯſuetudi
nem faciunt. et ſub iſto cōtine
tur extr̄neitas veſtium id eſt
cū q̄s vult habere veſtes alijſ
diſſimiles. vnde ſoph. i. viſita
bo ſup principes et ſuper filioſ
regis et ſup ōnes qui veſtiti
ſunt et induti veſte peregrina

Secũdo mõ põt eſſe immodera
tio in vſu taliũ rerum ex inordi
nato affectu mẽtis ex quo quã
doqʒ cõtigit ꝙ homo nimis li
bidioſe vtatur talibꝫ ſiue ſm
conſuetudinẽ eorũ cũ quibus
viuit ſiue etiã pter eorum con
ſuetudinem. Et fit ꝑ ſuphabũ
dantiã tribꝰ modis. vno mõ
ꝑ hoc ꝙ homo ex ſuperfluo cul
tu veſtiũ gloriam hoim queit
ꝑut ſcʒ veſtes ⁊ alia huiꝰ mõi
pertinẽt ad quendã õrtum ut
patuit in probacõe ꝑ greg. in
ſecundo dubio. nemo quippe
veſtimẽta p̃cipua vel precõſa
ſcʒ excedẽtia ſtatum ꝓpriũ niſi
ad inanem gloriam queit. ne
mo etiã vult ibi p̃cioſis veſti
bus indui vbi a nemine põt vi
deri. Quãto mõ ſcõm ꝙ homo
ꝑ ſupfluũ cultum veſtiũ queit
delicias ſcõm ꝙ veſtes ordinã
tur ad corporis fomentum Et
ideo mollicies veſtium ẽ viciũ
de quo math. xi. Qui mollibuſ
veſtiũtur in domibꝫ regũ ſunt
vbi greg. Nemo eſtimet in flu
xu atqʒ in ſtudio p̃cioſarũ ve
ſtiũ peccatũ deeſſe Quia ſi hoc
culpa nõ eſſʒ nullo modo dñs
iohãnem de veſtimẽti ſui aſperi
tate laudaſſʒ hanc mollitiẽ cri
ſoſ. ſup apoſtolũ etiã in mulie
ribus reprobat eas oſtẽdens
non ſemp naturaliter delicataſ
eſſe. ſed ex cõſuetudie mala ut
appareʒ in ruſticis feminis duã
ſuſtinẽtibꝰ ⁊ i delicatis vgini
bus q̃ cilicio corpꝰ domabant
Quĩto mõ ſcõm ꝙ nimiam ſol
licitudieʒ q̃s appõit ad exterio
rũ veſtiũ culturã etiã ſi non ſit
aliq̃ inordinacõ ex parte finis
vnde in vitaſpatrũ quidam pr
vidẽs õrtam mẽtricẽ fleuit ⁊
querentibus cauſã ait due res
me flere faciunt iſtius mulieris
pdicõ ⁊ ꝙ ego meo nunq̃ tãto
ſtudio meã aiaʒ õrui Itẽ de ſcõ
nõno epõ ibidẽ ſimilit̃ legit̃ ꝙ
viſa or̃tiſſima meret̃ce marga
rita noie fleuit ob ſecũdã cau
ſã dictã. has quinqʒ põit tho.
Sexto ſupfluitas i quãtitate
õtiua ut ſũt q̃ nimis longas ve
ſtes portant terrã cooperiẽtes
puluẽs ſuſcitãtes pulices colli
gẽtes ⁊ demoẽs intẽdũ vehẽtes
Exẽplũ de pre vidẽte dyabolũ
ridẽ a quo cauſã querẽs. Ite de
mõ. ſotiũ meũ in cauda mulieꝛ
eq̃tantẽ vidi ⁊ i tractu lutũ in
cidere. Et de alio ſolitario legi
mꝰ ꝙ p̃ pauptate matta veſtẽ
ꝓlongauit ⁊ vocẽ audiuit. Si
ãpliꝰ poſſes grandiora facereſ
Sic q̃dã viri ut lõgiores ſint
fatiũt ⁊ calopedia alta iduũt
otr̃ quos pſ. neqʒ i tibijs viri
beneplacitũ erit ei. Et. i. regum.
xvi. Cũ pater dauid p̃ntaret
eliab p̃mogenitum tanq̃ reg
no dignum. ſamueli dixit deuſ

ad ſamuel ne reſpicias vultū
eius et altitudinē ſtature eius
quoniam abieci eū. nec iuxta ītuitū
hoīm iudico. Septīo ſuꝑflui
tas in quātitate diſcreta q̄ vo
lūt habere diuſa paria veſtiū
et potius a tineis ↄmedi q̄ʒ cri
ſtū indui. Contra quos iacobi
.v. agite nūc diuites et ploāte
vlulantes in miſerijs veſtris
q̄ euenient vobis diuitie vr̄e pu
trefacte ſūt et veſtimēta a tine
is comeſta. Bern. clamāt nu
di clamāt famelici cōquerūtur
vobis frigore et fame miſerabili
ter laborantes. Quid offert tot
mutatoria veſtium extenſa in
ꝑticis vel plicata in manticis.
b Octauo mateie precōſitas
i ſerico. auro. vel argento. vbi
nō quō deficit in curioſitate
hūana induſtria. Prio fuit ve
ſtis pellis cū lana quia gen. iij. dr
Fecit deus ade et vxori ſue tu
nicas pelliceas. Secūdo pro
ceſſit ad puram lanam q̄ leni
or eſt pelle quā artem noema
reperit filia lamech ꝑmi adul
teri. Tercīo proceſſum ē ad cor
tices herbaꝝ ſcʒ ad linū. Quar
to ad ſtercora vermiū ſcʒ ſericū.
Qnto ad aurifrigiū et ad lapi
des precōſos qui nunq̄ viui
fuerūt. nec pars rei viuentis.
Nono coloris vaietas. nā cle
ricis ꝓhibetur color viridis et
rubeus et varius. Racō quia de⁹

naturā velleris in neutro ſic co
lorauit. Exēplum. Quedā de
uotiſſima virgo talia ferre no
luit dicēs ouis que nunq̄ pec
cauit naturali ↄtētatur colore
Cur ergo q̄ peccaui vtar ꝑcio
ſo. Decīo veſtem hūdi iniuſta
importunitas. volētes ei veſti
ri ſuꝑflue. occaſionem dāt quia
pecunia acq̄ritur arte illicita
vnde iere. ij. In alis tuis inuē
tus eſt ſāguis aiarū pauperū
et innocentum. Vndecimo ex
parte defect⁹ habitus fit rep̄
henſibilis dupliciter dicit thō.
ſcd̄m affectū vno modo ex ne
gligētia hoīs q̄ nō adhibʒ ſtu
diū vel laborem ad hoc quia exte
riori ornatu vtatur ſcdʒ quod opor
tet. vn̄ phus dic. vij. ethicoꝝ.
quia ad mollitiē ꝑtinet quod aliq̄s
trahat veſtimētum ꝑ terrā ut
nō laboret eleuādo ipſū. Alio
mō et eſt duodecimus ex eo quia
ipm̄ defectum exterioris cultus
ad gloriaʒ ordīat. vnde dicit
Aug⁹. in ſermōe dnī in mōte
nō ī ſolo rerum corporeaꝝ ni
tore atqʒ pōpa ſed ī ipſis ſor
dibus et lutoſis eſſe iactātiam
et eo ꝑiculoſiorē quo ſub noī
ne ſuitutis dei decipit. Et phs
dicit. iiij. ethicoꝝ quia et ſuꝑha
bundātia et immoderatus de
fectus ad iactantiam pertinēt
Ideo de btō aug⁹. dr quod nec ve
ſtes nimis ꝓcōſas. nec nimis

abiectas hēre voluit· qꝛ i vtro
qꝫ hoīes ſuā gloriam querunt

¶ Capitu
lū·xviij·

a D Vbitatur vtꝝ mulie
res peccēt moꝛ̄liter in
ſupfluo oꝛnatu Rn̄dꝫ
tho·vbi ſup̄· Cir̄ oꝛnatum mu
lierum ſunt eadem attēdenda
que ſupra cōmuniter dicta ſunt
cir̄ exterioꝛem cultum vicꝫ quī
qꝫ pͥma ⁊ duo vltima ⁊ inſup
quoddā aliud ſpāle ſcꝫ ꝙ mu
liebris cultꝰ viros ad laſciuiā
prouocat ſcd̄m illud pu̇·vij·
Ecce mulier occurrit illi oꝛna
tu mētricio prepata ad capiē
das animas·pōt tamē mulier
licite operam dare ad hoc ut vi
ro ſuo placeat ne p eiꝰ cōtemp
tum in adulterīū labatur· vn̄
i·coꝛī·vij· Mulier que nupta
eſt cogitat que mūdi ſūt quō
placeat viro· Et ideo ſi mulier
cōiugata ad hoc ſe oꝛnet ut vi
ro ſuo placeat pōt hoc facē abſ
qꝫ peccato· vn̄de· i·thi·ij· dicit
aplūs Mulieres in habitu oꝛ̄
to cū reuerēcia ⁊ ſobꝛietate oꝛ
nātes ſe non in toꝛtis crinibꝰ
nec auro nec mā̇garitis·aut ve
ſte p̄ciosa p quod datur intel
ligi ꝙ ſobrius ⁊ modeꝛ̄atus oꝛ̄
tus non prohibetur mulieribꝰ
ſed ſupfluus ⁊ inuerecūdus et
impudicus Ille aūt muliēs q̄
viros nō habēt nec volunt ha

bere ⁊ ſunt in ſtatu nō habēdi
nō poſſunt abſqꝫ pccō appete
re placere viroꝛum aſpectibus
ad cōcupiſcendum· qꝛ hoc eſt
dare eis incētiuū peccādi· Et ſi
quedam hac intencōe ſe oꝛnēt
ut alios prouocēt ad cōcupiſ
cenciam moꝛ̄liter peccant· Si
aūt ex quadam leuitate vel ex
vanitate ꝓpter quādam iactā
tiam nō ſemp eſt moꝛ̄le pecca
tum ſed qn̄qꝫ veniale· Et eadē
racio eſt ꝙ̈tum ad hoc de viris
Et licet mulieres caput nudan
tes a pccō poſſint excuſai quā
do hoc nō fit ex aliqua vanita
te ſed ꝓpter terre cōſuetudinē
tn̄ conſuetudo talis nō eſt lau
dabilis hec tho· ¶ Sed quid b
de religioſis· Rn̄dit vlricus li·
vi·tract·ij·c·x· p̄cioſitaſ veſtiū
vel oꝛ̄tus tunc eſt moꝛ̄le pecca
tum cū eſt cōtra profeſſionem
alicuiꝰ Sicut cū alique moīa
les profeſſe pauptatē et ſeculi
abrenūtiacōnem oꝛnant ſe ad
modum theatrī̇carū mulierum
vel etiam mōchi abiecto habi
tu religionis ſue· deferūt habi
tum clericoꝛū ſecularīū· vel cū
hoc procedit ex ſupbia dāna
biliter vel oꝛdinatꝰ ad prouo
cādum alios ad cōcupiſcētias
illicitas· inexcuſabiles aūt ſūt
mulieres cū a viris prohibite
nihilominus immoderate ſe oꝛ
nant· patet enim ꝙ tūc fatiūt

ex ſupbia vel ex libidine peccā
aūt oim habētiū incitamētū li
bidinis ex tali ortu redūdāt
in talē pſonā p aggrauacōem
c culpe hec vlricus ¶ Sed quō
tenebit ſe vxor ꝓpter maritum
ſuū ſe ornās ne peccet: alijs oc
caſio ruine exiſtēdo ħ. durād
in.iij.di.xxvij. nō ſolū peccat
qui dat alij directe occaſionē
peccādi ſed etiam qui ſcienter
et abſqȝ iuſta neceſſitate ꝓpo
nit alicui materiā vñ ſumit oc
caſionē peccādi. maxīe qñ cre
dit eū diſpoſitum eſſe ad tale
pccm̄ verbi gr̄a. ſi mulier cre
dit aliquē male diſpoſitū ad
cōcupiſcend eā ſi ſcienter et abſ
qȝ neceſſitate iuſta vel debita
vtilitate preſentet ſe ei peccat
vnicuiqȝ enim deus mādauit de
proximo ſuo nō aūt diſplicet
ſatis alicui dānacō proximi q
ſcienter ꝓponit ei materiam vn
de ſumit occaſionem peccādi
d ¶ Sed nunquid eſt mortale pec
catū viris induere muliebria
veſtimenta et ecōuerſo mulieri
bȝ induere veſtimētum virile
ħ. alexād vbi ſup. virū indui
muliebri veſte et mulierē veſte
virili ī ſe malū eſt. eo q vtriqȝ
ſexui diuiſa indumēta dedit na
tura ut dicitur deu. xxij. in glō.
ſup illud non induetur. tñ ex
cuſatur a pccō cū aliquis hoc
facit cauſa neceſſitatis ut ſi quis

quereretur ad mortē et ut occul
taretur veſtimētū acciperet mu
liebre vel cum mulier ut ſeruet
corporis caſtitatē veſte viri īdu
itur. Sicut legitur de btā ma
rina et beata eugenia. Cū aūt
hoc fit ex ꝯſuetudine ut poſſit
licentius libidinē ſuā implere
vir cū mulieribȝ et mulier cū vi
ris. ſicut aliqñ factū eſt. vel cū
hoc fit ut alij hoc videtes ad li
bidinē prouocētur mortale pec
catū eſt hec alexā. Cōcordat
thō. vbi prius dic. cultus exteri
or ꝯpetere debet cōditōni per
ſone ſcd̄m ꝯmunē ꝯſuetudinē
et ideo de ſe viciōſum eſt q mu
lier vtatur veſte virili vel ecō
uerſo. Specialiter aūt hoc pro
hibetur in lege deu. xxij. quia gē
tiles tali mutacōe habitus vte
bantur ad ydolatrie ſupſticiō
nem. pōt tñ hoc quandoqȝ fieri ſine
peccō ꝓpter aliquam neceſſita
tem. vel cā occultādi ab hoſti
bus. vel ꝓpter defectū alterius
veſtimēti. vel ꝓpt aliqd aliud
huiuſmoi hec thō. ¶ Sed quid e
de mulieribȝ ſe coloratibus vel
alia figmēta ad apparētē pul
chritudinem adhibētibus ħ.
Ciprianus li. de habitu virgi
nū. nō virgines tm̄ aut viduas
ſed etiā nuptas puto etiā oēs
feminas omino eſſe admonē
das q opus dei et facturā eius
et plaſma adulterare nullo mō

debeant adhibito flauo coloē
vel nigro puluere· vel rubeē·ā
quolibet lineamēta natiua cor
rūpēte medicamine· manꝰ deo
inferunt qn̄ illud quod ille for
uit reforᷓre contendūt Impug
nacō iſta diuini opis eſt p̄ua
ricacō ⁊ veritatis ·deū vide nō
poteis cum oculi tibi non ſint
quos deꝰ fecit ſed quos dyabo
lus īfecit· de inimico tuo tēpta
cū illo pariter arſura· vbi tho·
dicit fucacō de qua loq̄tur· Ci
prianus eſt quedā ſpēs fictōis
que nō poteſt eſſe ſine peccato
que etiā ut nō dubitat augꝰ ·i
eplā ad poſſidonium Ipis mai
tis nolētib; decipi diſplicet· nō
tamen ſemp talis fucacō ē pec
catum mortle ſed ſolū quando
fit ꝓpter laſciuiam vel in dei cō
tēptū de q̄bꝰ caſib; loq̄tur Ci
p̄anus· Sciēdū tn̄ ꝙ aliud ē
fingere pulchritudinē nō ha
bitā· ⁊ aliud eſt occultare tur
pitudinē ex aliqua cauſa pro
uenietē puta egritudie vel ali
quo huiuſmoi· hoc enim eſt li
citū· qꝛ ſcd̄m apl̄m· i· corin· xij·
Que putamꝰ ignobiliora mē
bra eſſe corpois hijs honorem
habundantiorē circumdamus
f Queritur vtꝝ artifices ornē
torum ſupfluoꝝ p̄ſtatorum fa
ctores peccēt mortliter Rn̄dit
thō· ibidē· Si qua ē ars ad
faciēdum opera aliqua quibꝰ

hoies vti nō poſſunt abſq; pec
cato p oīns artifices talia faciē
do peccarēt utputa p̄ſtētes di
recte alijs occaſionē peccandi
puta ſi quis fabricaret ydola
vel aliq̄ ad cultū ydolatre per
tinentia Si q̄ vero ars ſit cuiꝰ
operibus poſſunt hoies bn̄ vel
male vti ſicut gladij ſagitte et
alia huiuſmoi · vſꝰ taliū artiū
nō eſt peccatū ⁊ hee artes ſole
ſunt dicēde ſcd̄m criſoſt· ſuper
math· Si tamē operibus ali
cuiꝰ artis ut plurics aliqui ma
le vterentur quāuis de ſe non
ſint illicite· Sūt tamen ꝓpter
officium p̄ncipis a ciuitate ex
ſtirpāde ſcd̄m documēta pla
tonis Quia ergo mulieres lici
te ſe pn̄t ornare vel ut conſer
uent decētiam ſui ſtatus vel ali
quid etiam ſupaddere ut pla
ceant viris· cōſequēs eſt ꝙ ar
tifices talium ornamentorum
nō peccāt in vſu talis artis niſi
forte inueniendo aliqua ſuper
flua ⁊ curioſa· vnde criſoſt· di
cit ſup math· ꝙ ab arte calceo
rū ⁊ textorū multa abſcindere
oportz· etei ad luxuriā deduxe
rūt neceſſitatē eius corrūpētes
artem male arti omiſcētes hec
thō· Alexander vbi ſupra dicit
Qui viris faciūt idumenta mu
liebria ⁊ mulieib; virilia ut ſe
inuicē magis excitent ad luxu
riā ⁊ ut licētiꝰ poſſint explere

libidīē tales artifices peccāt
mōrliter. de talibus loquitur
Criſoſ. cū inq̄t Viros ī mulie
rū forās deducāt ⁊ molleſcere
faciāt p calciamēta laſciuie cū
ſuꝑfluis ⁊ nociuis eas arceri
ſtatuim⁹. ⁊ loq̄tur de arte tex
toria qua fiūt veſtimēta viris
⁊ arte ſutoria qua fiūt eis calci
amēta muliebria· hec alexand̄·
8 ¶ Sȝ nunq̄d ſi artifex req̄ra
tur ⁊ petatur ut ſibi faciat ve
ſtem vane diſpoſitiōis curioſā
vel vanā nouiter inuentā ⁊ ſic
de omnibus ⁊c̄ nunq̄d ꝓpter lu
crū debet facere talia· Re· mḡr
hēri. de haſſia in lectura ſup gen.
ꝙ artifices nō debēt eſſe taliū
veſtiū excogitatores ⁊ a forti
ori non taliū factores niſi for
te caſus ſpēalis qn̄qȝ aliud ex
poſcat. Racio eſt ꝙ nullus de
bet aliū ad vanitates prouocāre
nec ad ſuꝑfluos ſūptus occa
ſionare. nec quicꝙ̄ iuuare de
bet ut vani hoīes ſuas adinuē
cōes friuolas ⁊ cogitatus no
xios expleāt in opere. hec ille
Sed nūquid taliuſmōi orna
menta aliqn̄ p cōſuetudinem
ſine graui pccō pn̄t deferri. Re
mgr ioh̄· de tābaco· li· de ꝯſol
theo. in hijs q̄ ſunt ſolū mala
ꝙ prohibita· multū excuſat
ī toto vel in tāto ꝯſuetudo ideo
ī talibȝ ex vi rōnabilis ꝯſuetu
dinis p̄ſertim ſi p̄ſcripta ſit· ē
cōtra ius ſcriptū multociēs fa
ciēdum· nam ⁊ gratianus ille
gracōſe dicit ꝙ cōſtitucō vten
tiū moribꝰ confirmatur q̄ꝙ̄ uis
etiam ſuꝑflua ornamenta geſta
re ad cōplacēdū multis ſacto
rū auctoritatibȝ reprobetur tn̄
hoc fine excluſo racīōe ꝯſuetu
dinis geſtari poſſunt ſine ḡui
pccō· Cauſa aūt quare in tali
bȝ ſaltem circumſcripto ſcādа
lo excuſare valeat cōſuetudo ē
Quia res que ꝓpter ſui noui
tatē ⁊ p conſequēs raritatē ymа
ginatiōēȝ excitāt ⁊ ꝓuocāt ad
libidīē· eo ſcȝ ꝙ ꝓpter āmirai
hoīes res huiuſmoi magis cō
ſiderāt ⁊ profūdiꝰ cogitāt· Il
le quidē res quādo in cōſuetu
dinē veniūt ceſſant ymagina
cōēȝ excitare ⁊ ad libidīēȝ pro
uōre· eo ꝙ tūc ceſſant q̄dā ra
ra eē ⁊ ammiracione digna et
cogitare cōſideracione ꝓfūda
hec ibi. ¶ Quo ad· ij· pn̄cipa h
le notandū ꝙ ſuperbiā ornatus
diſſuadȝ primo peccatū multi
plex inde oriēs· Primū eſt ina
nis gloria quā rariſſime ibi q̄s
deuitat· Exēplū de diuite epu
lone in purpura luc̄· xvi· vnde
gre· in omelia ibidē nemo ve
ſtimenta p̄cipua niſi ad inanē
gloriā querit. Secūdū ē tuor
mētis ſup alios. vnde herodes
veſte p̄cioſa indutꝰ elatus in
ſeipſo ab angelo necatur actu·

xij· Tertiū eſt ꝙ cōfūdūt pau
peres talia nō habētes· nam ſi
cut ꝑ apl'm· i· corī· xi· Corinthi
arguūtur ꝙ ꝑ eſcam ſuā cōfū
debant nō habentes ſic ꝑ veſti
menta fieri pōt ſcd'm baſilium
in r̄gula· Quarto mollē ⁊ effe
minatū efficiūt· Exēplū de epu
lone qui ſicut ꝓpter ſupbiam
purpura induebatur ad extra
ita biſſo ꝓpt' molliciē ad intra
ſcd'm glō· Quintum eſt rapia
vl' furtū aut illicitus labor q̄ a
talibꝫ faciliter exercetur ut ſup
flua veſtimenta habeant ⁊ ſpo
liāt pauperes· vn̄ petrus dami
ani de cōtemptu mūdi Illa ve
ſtis non immerito rapia eſſe nū
cupatur q̄ duoꝝ vel triū etiam
veſtium ſūma coemitur· Rapi
nam procul dubio ꝓpetr't qui
vani honoris ardore ſuccenſus
duarum impēſas veſtiū i vnā
redigit et ꝓximū ſuū quem ſi
cut ſeipm̄ amare debueāt i ſua
nuditate relinquit· Sextū eſt
ſcādalum proximi nā qui ſcan
dalizauerit vnū ex minimis iſtiſ
qui in me credūt expedit ei ut
ſuſpēdatur mola aſinaia i col
lo eius ⁊ demergatur in ꝓfun
dum maris math· xviij· Septi
mū eſt ꝑticipacō omniū crimi
nū que alijs eius exēplo faciūt
vel ad l'ram ſcd'm pſ· Peccatū
cōcomittetur eū quodāmodo
ſicut veſtimētū quo coopitur
⁊ ſicut zona q̄ ſemꝑ p̄cingitur
¶ Secūdo diſſuadet ſupbiā ve i
ſtiū exempla ſanctorū· Primo
dei qui nobiliſſimū ſpiritum in
nob veſtiuit carne fragili ſcꝫ
illud iob· x· Pelle ⁊ carne veſti
ſti me Secūdo deus qui p̄mis
parētibus fecit tunicas pelliceaſ
geñ· iij· Item heſter· xiiij· ait: tu
ſcis dn̄e īfirmitatem meā et ne
ceſſitatē meā ꝙ abhominer ſig
num ſupbie ⁊ glorie mee quod
ē ſuper caput meum in diebus
oſtētacōis mee ⁊ deteſtor illd
quaſi pānum mēſtruate ⁊ nō
portē illud in diebꝫ ſilentij mei
Itē iob· xvi· Saccū cōſui ſup cu
tem meā Item math· iij· Ipē io
hānes erat veſtitus de pilis ca
melorum· Item ſcꝫ maximum
in ſermōe· beatiſſima v̄go vix
tunicam vnam habuit· Item
criſtꝰ ſcꝫ criſoſtomū veſtimē
ta abiecta habebat· Item de ā
tiquis patribꝫ dicit apſus heb·
xi· Circuierūt in melotis in pel
libus caprīs· Item auguſtinꝰ
dixit ut eius canit legenda fra
tres de p̄cioſa veſte erubeſco·
¶ Tercio idem diſſuadet mul k
tiplex ſuperborū in veſtitu ſtul
ticia quarꝫ p̄ma eſt ꝙ exteriorā
vilia interioribꝰ nobiliſſimis
preponunt ſcꝫ corpꝰ aīe· Se
cūdo ꝙ dei ordinē peruertūt ⁊
nature· quia ancillā ſcꝫ carnē
preponunt dn̄e idē aīe· ⁊ dn̄e

ꝓpria. ancille tradunt. Tercio
ꝙ plus expendunt ut oculos
alioꝝ paſcant ꝙ̄ ꝓpriū ventrē
Quarto putant ꝙ ex precioſita
te ſelle ⁊ freni equꝰ id ē corpꝰ
appcietur. Quinto ꝙ omnia bo
na ſua volūt habere bona ⁊ ꝯe
ta ⁊ ſolam aīam ſcꝫ augꝰ. ture
pem. ¶ Quo ad iij. principa
le queritur vtꝝ ſit virtuoſum
⁊ laudabile deferre veſtimēta
hūilia nō precioſa vel abiecta
Re. ſcd̄m thō. q̄dlibe. x. q. xiiij.
Quo ad iſtud aliter eſt loquē
dū de pſona publica in digni
tate aliqua vel in plat̄uā ꝯſti
tuta. Aliter de perſona ꝑuata
cui nulla cura regiminis vel pre
lacōis eſt ꝯmiſſa. in perſona ei
publica duo ꝯſiderātur ſcꝫ ſta
tus dignitatis ⁊ ꝓprie perſone
ꝯdicō. Circa que duo ita ſe de
bet hr̄e ne dignitatis auctori
tas veniat in contēptum ⁊ ne
ipſe in ſuperbiā efferatur. vtꝝ
qꝫ igitur ei pōt eē laudabile ⁊
ꝙ precioſis vtatur ad reuerē
ciam auctoritatis inducēdam
⁊ ꝙ vilibꝫ vtatur racōe ꝓprie
hūilitatis. Sic dūtaxat. ne q̄
ad auctoritatem ꝯſeruādam
ſiūt in ſuperbiā degenerent. ⁊
ne dū nimis ſuatur hūilitas
regēdi frangatur auctoritas
ſicut dicit augꝰ. hec thō. Ex q̄
ſeqtur ꝙ virtuoſū ⁊ laudabi
le ſit in pſona publica ſi ꝓprie
infirmitatis intuitu veſtimēta
deferat hūilia. vnde i laude bt̄i
martini epī dr̄. ꝙ poſt ſuſcep
tū epātum eadē in eius veſti
bus manſit vilitas ⁊ abiectio
Et de demoſtene ph̄o legitur
ꝙ tā diu vtebatur toga phi
loſophica ꝙ̄ diu fuit vulgo i
cognitus. Sed vita ⁊ eloquē
cia cognitus. ait Valo vene
rai vitā ⁊ ſapiētiā ꝙ̄ togā. vn
de tunc ꝯmunibꝰ vtebatur ve
ſtibus Item gre. i. dyalogoꝝ
de btō equitio abbate dic. ꝙ
tam vilis erat in veſtibus atqꝫ
ita deſpectus. ut ſi quis illum
fortaſſe neſcirꝫ. ſalutatus etiā
reſalutare deſpiceret. vn̄ vix ā
nunꝙ̄ legitur de ſanctis ꝙ au
ctoritatem ſuam in regimine ve
ſtium precioſitate exhibuerāt
venerādam. ſed pociꝰ veſtium
vilitate. moꝝ humilitate ⁊ vi
te ſāctitate. ut apſi de quibꝫ le
gitur ꝙ fuerūt pānoſi id ē vi
libus pannis induti. Et criſtū
pannis mater inuoluit id ē ſm
Bern. ⁊ alb. vilibꝰ. Nō in q̄t
brn. ſit mēcio de pellibus aut
alijs precioſis ſuppellectilibus
ut nob̄ cōmendet pauptatem
habitus ⁊ indumenti vilitatē
De pſonis vero ꝑuatis quibꝫ
nulla cura regiminis vel prelacō
nis ē ꝯmiſſa. dd̄. ſcꝫ thō. loco
ꝑallegato Meritorie ⁊ virtuo
ſe agūt ſi portāt intuitu ꝓprie

hūilitatis ⁊ amore cōtempt⁹
mūdi, veſtimēta hūilia et hūi
liora ⁊ viliora ꝙ ſtatus ꝓpri⁹
m reqrit· ¶ Nec obſtāt cauilla
cōnes iniquoꝝ qui pͥmo in cō
trariū arguūt· Attendēdum
ab hijs qui ī veſtimētis ouiū
veniūt intriſecus aūt ſunt lupi
rapaces· rn̄ſio ſcd̄m thomā ꝙ
hoc eſt pro vilitate veſtiū qꝛ
nunq̄ꝫ lupi vilia induerent n̄
cristi ouiū hec veſtimēta eſſent
ꝓpria· Secundo dicunt talem
habitū deferentes ſcādalizare·
Rn̄dit iero· in epſa ad marcel
lam Scandalizat quempiam
veſtis fuſcior· ſcandalizet ⁊ io
hānes quo inter natos mulie
rum nullus maior fuit qui an
gelus dictus dn̄m qꝫ baptiſa
uit qui camelorū veſtitus teg
mine zona pellicea cingebatur
Tercō dicūt· cū in corde virtuſ
lateat nihil officit veſtimentū
ſi cor fuerit bonum· Rn̄ſum eſt
de hoc ſupra Quarto obiciunt
aug⁹· iij· de doctrina xp̄iana ⁊
habetur di· xli· c· quiſquis· q̄s
quis rebus tranſeūtib; ſtricti⁹
vtit̄ ꝙ ſe habet cōſuetudo eo
rum cū quib; viuit· aut intem
perās ē aut ſupſticōſus· Rn̄dꝛ
ꝙ gracianus falſe allegat· qꝛ i
oībus correctis oīginalib; bti
aug⁹· hētur tēperās ⁊ nō intē
perans Et ſic tho· ⁊ oēs famoſi
allegāt Qn̄to arguūt btm̄ bā
tholomeū vſum fuiſſe purpura
clauata· Rn̄dit bonauētura li·
de perfectōne euāgelica ꝙ illd
i legēda romana nō habetur
Et ſi verū eſt quod dicitur· di
co ꝙ neceſſitate ductus hoc fe
cit· qꝛ aliud in regione illa cali
da veſtimētum portabile non
inuenit· Item nō ꝙ dyabolus
dixit cōſimilia verba p pdolum
Criſti etiam veſtimētum tuni
ce incōſutilis p̄ciosum fuiſſe ne
gat expſſe criſoſt· ſup math·
in opere impfecto· ¶ Qn̄tum n
vero ſit meritoꝛium talia defer
re patet p petrū damiani libro
de cōtemptu mundi dicentem
rex niniue purpura indut⁹ ꝓp
ter ciuitatis excidiū co opert⁹
ſacco diuini furoꝛis motum cō
triti cordis hūilitate placauit
Ezechias quoqꝫ cultu rͦgio de
coratus terribiles rͦgis aſſirio
rum minas tremefactus audi
uit· Sed mox ut ipē cilitio te
gitur cilitioqꝫ tectos ad ꝓphe
tam mittere nuntios non eru
buit ꝓpinquum diem victorie
et optate proſperitatis oracu
lum reportauit· Nā ecce āge
lus dn̄i cētum octuagintaqui
qꝫ milia aſſirioꝛum vna nocte
percuſſit· Egregi⁹ ille prophe
tarum yſaias ad diuine iuſſio
nis imperium veſtimenta depo
ſuit et trium annorum ſpacio
nudus et diſcalciatus inceſſit

Erubeſcat igitur dicit pe. dam. humana ſuperbia Ex quo patz ꝙ humilitas veſtiū deum placat gratiā meretur ⁊ proximū edificat. vnde thō. 2. 2. vbi ſup̄ dic. ſic. Si vilioribus veſtib9 ꝙ ceteri qs induatur nō ſp peccat. ſʒ ſi hoc faciat ꝓpter maceraciōe; carnis. vel humiliacionem ſpūs: ad virtutem tēperātie pertinet. hoc aūt p̄cipue pertinet ad hos q̄ alios verbo ⁊ exemplo ad pniam; hortatur. hec thō.

¶ Capitulū. xix.

Quarto decio prohibetur hic dei tēptacō vnde deu. vi. non tēptab dnm deū tuū. Et ide xpus con dyabolū allegauit math. iiii.

a ¶ Vbi p̄mo videndū. q̄d ſit deū temptare. Scdo quot genera homi illud vitiū incidāt Tercio de gradib9 deū temptātium. Quo ad p̄mū ſcdʒ thō. ·2·2·q·lxxxxvii·p totum. Deū tēptat qui experimētum ſumit ſeu explorat ex intencōe racōe ꝓprie perſone p ſua verba vel facta de dei potentia. ſapia. pietate. bonitate. vel volūtate ſpeculatiue ſine ſpeali dei inſtinctu. ſine iuſta ncāitate vel pia vtilitate ⁊ ſine aliis debitis circumſtācijs. vel q̄ etiā p̄ter intēcōe; talia experiendi aliq̄d loquitur petit vel fac. qd ad n̄l aliud vtile eſt niſi ad probādū dei ptātem. ſapiētiam. volūtatem. vel bonitatē. vnde ſup illo deu. vi. non temptab dnm deū tuum dic. glō. deū temptat. qui habēs qd faciat ſine racōe cōmittit ſe diſcrimini vel periculo experiens vtrū poſſit liberari a deo Dicitur primo q̄ expimētum ſumit ſeu explorat. qꝛ tēptare eſt experimētum de aliquo ſumere: nullus aūt experimentū ſumit niſi de re ignō vl' dubia Ex quo ptʒ ꝙ omnis deū tēptans deū ignorat. vel dubitat de aliqua perfectōe dei quod ſemp eſt pcēm. Ex quo ptʒ ꝙ deū temptare ſp eſt peccatum Dicitur ex intencōne ad drām tēptacōnis p̄ter intencionem

¶ Vbi nondū ꝙ duplex ē di b temptacō. vna itenta. alia nō intenta Intenta fit dupliciter vno mō expſſe. alio mō iterp̄tatiue. Expſſe cū aliquis dicto vel facto itendit experimētum de aliquo ſumere Interp̄tatiue vero qn̄ nō intendit expimentū ſumere p ſua dicta vel facta tn̄ agit vel dicit qd ad nihil aliud videtur ordinabile niſi ad experimētum ſumēdum vnde quaſi interp̄tatiue deū temptat quia ſi nō intendat de deo experimētum ſumere aliquid, tn̄ petit vel facit ad nihil aliud vtile niſi ad probādū dei ptātem bonitatem ⁊ ſiſia Dicitur

racōe ꝓprie perſone· qꝛ ſi quis
experimētū ſumeret de deo vel
ad deū ptinētibus nō ut ipſe ex
peimētum ſumens de hijs ſeu
talia explorās talia ↄgnoſcat
ſed ut ea alijs demōſtret quā
do ē iuſta ncēitas aut pia vtili
tas· hoc enī non eſſet tēptare
deū: Dicitur p ſua verba vel fa
cta nō cogitata ad differenciā
infidelitatis· nā infidelis inq̄tū
huiuſmōi in mente dubitat de
dei perfectōne· puta bōitate po
tentia ↄ ſilib us· Sed deū tēp
tare cum directe opponat᷑ cul
tui diuino ſeu latrie vel r̄ligio
ni in exterioribꝫ cōſiſtit actibꝫ
Dicitur etiā p ſua verba vel fa
cta· qꝛ homo deū tēptat exp̄ſſe
dupliciter Rūqꝫ exp̄ſſe verbis
quādo homo in ſua peticōe orā
do vel ſimilia v̄ba formādo ea
intencōne aliquid a deo poſtu
lat ut exploꝛꝫ dei ſentēciā· potē
tiam· vel bonitatē· vel volunta
tem Factis aūt deū exp̄ſſe tēp
tat· quando p ea que facit intē
dit experimētū ſumere diuine
poteſtatis ſiue pietatis· aut ſa
c pīētie· ¶ Dicitur de dei potēcia
bōitate ac ſpeculatiē nō practi
ce· nā duplex eſt cognicō dīne
volūtatis vel bōitatis· vna qui
dem ſpeculatiā· Et q̄tū ad hāc
nō licet dubitare nec probare
vtrū dei voluntas ſit bona· vel
vtrum deus ſit ſuauis· Alia pr̄

ctica affectiua ſeu experimenta
lis· dū quis experitur in ſeipſo
guſtum diuine dulcedinis ⁊ cō
placēciam dīne volūtatis · Si
cut de iereotheo dicit dyo. de di
uinis noibus· c· ij· qꝛ didicit di
uina ex cōpaſſione ad ipā· Et
hoc mō monemur ut ꝓbemus
dei volūtatem ↄguſtem⁹ eius
ſuauitatem ſcdm illud rō· xij·
Probetis que ſit, volūtas dei bo
na bn̄placēs ⁊ pfecta· Et ipſ̄·
Guſtate ⁊ videte qm̄ ſuauis ē
dn̄s Dicitur ſine ſpeāli dei iſti
ctu· vnde abrahā nō peccauit
gen̄· xv· cū dixit ad dn̄m· vnde
ſciē poſſum qꝛ poſſeſſur⁹ ſim eā
ſcilicet terrā repromiſſam a deo
Similiter nec beata agatha
que noluit medicinā recipere
quia expta erat erga ſe diuinā
beniuolēciā ut vel infirmitates
non pateretur ꝓ q̄bꝫ corpoāli
mediciā idigerꝫ vel ſtatī ſētirꝫ
dīne bonitatis effectum· Sed
achas peccauit non petēs ſig
num· nō enim ſi petiſſet deum
temptaſſꝫ qꝛ de⁹ iuſſit eū pete
re et etiā qꝛ ptinebat ad com
munē vtilitatē· Gedeō vero q̄
iudicū· vi· ſignū a deo petiſſe le
gitur de victoia r̄promiſſa ex
debilitate fidei ſcdꝫ glō· petiſſe
videtur ideo peccauit Sicut
et zacharias luce· i· q̄ dixit ad
angelū· vnde hoc ſciā vnde ꝓp
ter incredulitatem puit⁹ fuit

d Ubi ſciēdum ꝙ dupliciter
aliqͣ̄s ſignū petit a deo. Uno
modo ad explorandū dīnam
ptātem. aut veritatē dicti eius
⁊ hoc de ſeptinꝫ ad dei tempta
cionem. Alio mō ad hoc ꝙ in
ſtruatur quid ſit cir̄ aliqͣ̄ fa
ctum placitū deo. ⁊ hoc nullo
mō ptinꝫ ad dei temptacōeꝫ
Dicitur ſine iuſta ncc̄itate. qꝛ
ſi iuſta ncc̄itas foret non eſſꝫ
peccatū vn̄. ij. palipo. xx. Cū
ignoram⁹ qd agere debeam⁹
hoc ſolum habem⁹ reſidui ut
oculos nr̄os dirigamus ad te
Dicitur ſine pia vtilitate. qꝛ
ex pia vtilitate ſācti ⁊ apl̄i pe
tierūt ut in nomine criſti fierēt
miracula actu. iiij. Similiter
de quodā. i. dyalogoꝝ refert
gre. qui ſuſcitauit paruulum
ad lacrīmas mr̄is ei⁹. Similit̄
ꝙ uis predicatores pro victu
corporali nō ſint ſolliciti ut ver
bo dei ⁊ doctrine vacēt. ſi ſic ſo
li deo innitātur. non deū temp
tant. qꝛ non ſine ncc̄itate vel
vtilitate fatiūt. ſꝫ ſi ſine tali fa
cerēt deū tēptarent. vnde au
g⁹. xxiij. cōtra fauſtum dicit ꝙ
paulus nō fugit quaſi nō cre
dendo i deū. ſed ne deum temp
taret ſi fugere noluiſſꝫ cum fu
gere potuiſſꝫ. Dicitur a fine
alijs debitis circūſtancijs. qꝛ
pie ⁊ humiliter petēdū ē aliqd
a deo. ⁊ ſic ſeruiēdum eſt deo

Dicitur vel qui etiā ꝑter inten
cōem ꝓpter temptacōem dei i
terpretatiuā. Quo ad. ij. prī e
cipale notandum ꝙ cōtra hoc
mādatum exceditur quītupli
citer. Primo veritatē inquiren
do de alia vita q̄ in fide nutan
tes reuocāt mortuos. Secū
do iuſticiam q̄ volūt p duellū
oſtendi vni⁹ innocēciam ⁊ al
terius malum. Tercō ſapiētiā
qui ꝑtermiſſo ſtudio hūano
artes vel ſcientias deſup expe
ctāt p oracōes ſolum. Quarto
potētiam qui non fugiūt necē
cū poſſint ⁊ debeāt. paulus eni
p ſportā fugit. ⁊ xp̄us de tem
plo deorſum ſe nō dimiſit ſed
deſcendit. Quīto bonitatē. q̄
refutāt medicīalia in caſu ſine
ncc̄itate ⁊ vtilitate. Similiter
qui tempus miſerēdi deo cōſti
tuunt ut dicitur iudith. viij.
hij eni omnes aliquo mō vidē
tur explorare dīna illicite. Quo
ad pͥmum q̄rit ſcūs thō. qͦl͞i.
·iij·q·ix·ar·ij· vtꝝ liceat ab ali
quo moriēte req̄rere ut reuelꝫ
ſtatū ſuū pt⁹ mortē Reſpōdꝫ
ꝙ ſic ſupponēdo hoc tn̄ dīno
iudicīo. ⁊ dūmō nō ex dubita
cōne fidei de futuro ſtatu qua
ſi temptādo inq̄rat. Et pia ⁊
humilis itencō hēatur vicꝫ ad
ſubueniendū defūcto p ſuffra
gia Racō eſt qꝛ ſcōꝫ dam. li. iij.
Impletio naturalis deſiderij

nō ē peccatū niſi aliqua inordi
nacō adiūgatur ut patet de ci
bo· naturaliter aūt ſcire deſidera
mus·i·methaphiſice Sed cum
p̄fatis tribus condicōnibus cō
ſiderare ſcire ſtatum alicui⁹ p⁹
mortem nihil inordinate vide
tur habere annexum· vnde·ij·
math·xij· Sancta ergo ⁊ ſalu
bris eſt cogitacō pro defūctis
exorare ut a pccīs ſoluātur hec
tho· Quidam alius doctor ad
dit q̄ qui expeteret r̄ditum ut
certificari vellet de ſtatu illo an
vicȝ celū ſit· vel infernus quod
cōmuniter p̄dicatur: mor̄liter
peccaret quia infidelis foret· di
cit etiam q̄ iſtam peticōem nō
debent facere n̄ hoīes deuoti· et
illi poſſunt ſic experiri qui fuerūt
in ſtatu iſto deuoti et de quibȝ
p̄ſumitur q̄ ſint ſaluādi· dya
bolus enim ſepe immiſcere pōt
illuſiones quādo ſic mortui re
uocātur· Contigit enim qn̄qȝ
mortuū eſſe in purgatorio ⁊ de
mō in eius ſpē dicit eum eē in
inferno ut aīa ſuffragio priue
tur ⁊ viuus de deuota vita mor
tui quam recolit immitari deſi
ſtit· Secundo contingere pōt
animā eſſe in purgatorio quā
demō dicit eſſe i celo ut anima
ſuffragio priuetur· Sed que
ris nunq̄t tenet̄ viu⁹ appare
ti credere q̄d aperit· R̄ndet idē
doctor poſito q̄ defunct⁹ r̄uer

teretur non eſſȝ q̄s obligatus
credere ea q̄ reuelaret licet etiā
eſſent vera hec ille· ¶ Secūdo f
poſſunt peccare ɔtra iſtud duel
lantes· Ubi nōndū q̄ ſcd̄m ni
colaū de lyra ſup materia duel
li· dauid cū golia·i· reg· xvij·
Duellum pōt dupliciter accipi
vno mō ꝓprie ⁊ ſic eſt ſingula
ris pug̃ duoꝝ ut p victoriam
vni⁹ appareat tādem ei⁹ iuſti
tia p diuinū iudiciū ⁊ alterius
iniuſticia· Et ſic ſcd̄m omēs do
ctoēs duellū eſt illicitū tam ex
parte appellātis q̄ ecc̄·recipiē
tis ⁊ etiā iudicantis ⁊ ɔſulētiū
ſcȝ ex officiō ⁊ fauorē p̄ſtantiū
Dicit ſacerdotes q̄ daret bn̄di
ctōeȝ talibȝ· qꝛ ibi maifeſte eſt
tēptacio dīna grauit ibi vid̄r
peccare appellat⁹ inuite ſeu ſu
ſcipiēs inuite grauiꝰ q̄ ſpōte ſȝ
offerēs grauiſſime· Similit vi
detur de iudice ⁊ cooperātibus
hec vid̄r raymundi ſūma· et hoc
mō ſm quoſdā videtur loq̄ de
duello iura ip̄m duellū ꝓhibē
tia·q·v·mōrchiam· Et extra de
purgacōe vulgari cū ſuſcepiſti
n̄ preuelacōeȝ dīnā maifeſtatū
fuerit q̄ deus vult ſic iudicarē ſu
am iuſtitiam· ⁊ hoc mō dauid
aggreſſus ē goliam· qꝛ ei dixit
Ego venio ɔtr̄ te i noīe dn̄i viuē
tis· nec ꝓprie ſic dauid fuit du
ellator· ſed dīne iuſticie execu
tor· ¶ Alio mō poteſt accipi g

duellū large ꝑut eſt bellū ſin
gulare vni⁹ cū vno abſq₃ expe
ctacōne diuini iudicij· ſed ut
ꝑ virtutem· artē vel fortunaꝫ
vel oībus iſtis vel aliq̄bus eo
ꝝum occurrētib⁹ aliqua cōtrau
ſia inter eos criminalis vel ciui
lis t'minetur· an tale duellum
ſemꝑ ſit mor̄le diſcordant tā
theologi q̄ iuriſte. Fit autem
duellū tripliciter· Primo a ſpi
ritu ſcō uti dauid. i·re.xvij. ꝛ
in Rolādo ut legitur in hiſtoria
karoli· Secūdo ſcđm multos
p̄ſertim ex parte appellātis cū
pccō ut in·ij·mō tactū ē· Ter
tio ſemꝑ eſt graue pcc̄m ut in
primo caſu. Et nōndum q̄ iu
diciū ferri cādentis· ꝛ aque fer
uētis ꝛ ſilia prohibita ſūt. ſic
ꝛ de duello dictū ē· Ter cō pec
care pūt cōn̄ hoc volentes per
artem notoriā vel ſimilē ſine
humano ſtudio ſciētiā adipi
ſci· Quarto qui nō fugiūt, vbi
tenētur ꝛ poſſunt· dī auxilium
ad hoc ſine cauſa expectantes
cōn̄ quos xp̄us ait· Cū vos ꝑ
ſequētur in vna ciuitate fugite
in aliam math·x· Qn̄ aūt fugi
enda ſit mors in xp̄iana perſe
cucōne ꝛ qn̄ non· vncōn ꝛ cōſi
deracō ſcādali periculū gregiſ
ꝛ hmōi docere poſſunt· Nam
aliqn̄ contigit eodē tēpore ꝛ
i, eodem loco: vnū debere fuge
re alteꝝ nō ut de ſantulo quē
gladius ferire nō potuit. ꝛ de
dyacono recedēte gre· ponit
exēplū in li·dyalogoꝝ· Quīto
quidam fugiunt medicinalia
vbi oportꝫ etiā quod licꝫ aga
tha feciſſe videatur· tn̄ ut thō.
·2·2·q·lxxxvi· dicit fecit certa
de dī adiutorio ut ſuꝑ· ¶ Quo h
ad·iij·pncipale nō ſcđm thō·
quadruplex ē grad⁹ deū tēp
tātium oēs tn̄ non ſunt ꝑprij
Primus eoꝝ qui aīm non ꝑpa
rāt ante oracōez· ſed diſtrahū
tur ſciēter ꝛ negligēter qui la
bijs deū honorant ſolum· Se
cūdus eoꝝ qui non dimittūt
ante oracōem debitoribus ran
corem tenētes. De q̄bus dici
tur· Ecci·xviij· Ante oracōem
ꝑpara animā tuam· ꝛ noli eſſe
quaſi homo qui temptat deū
vbi dicit glō·interli. Tēptat
deū qui orat qđ docuit· ſed nō
facit quod iuſſit. Suꝑ que di
cit thō·2·2·vbi prius Qđ iſte
qui ante oracōem ſuam aīam
nō ꝑparat dimittendo ſi quid
adūſus quem hꝫ. vel aliquis
ſe ad deuocōem nō diſponēdo
non facit quod in ſe eſt ut ex
audiatur a deo ꝛ ideo q̄ſi int
pretatiue temptat deum ꝛ q̄
uis hmōi quaſi interpretatiā
tēptacio videat' ex p̄ſumpcōe
ſeu indiſcrecōne procedere tn̄
hoc ip̄m ad dei irreuerētiam ꝑ
tinet ut hō preſūptuoſe, ꝛ ſine

debita diligēcia ſe hēat in hijs
que ad deum pertinēt· dicitur
enim·i·pe·v·Humiliamini ſb po
tēti manu dei·⁊·ij·thi·ij·Sol
licite cura teipm̄ probabilē ex
hibere deo·vnde etiā huiuſmoi
temptacō ē ſpēs irreligioſita
tis·hec tho·Terciꝰ eorum qui
pter intencōnem petunt vel fa
ciunt que dicitur in diffinicōiſ
declaracōne iterptatiua tēpta
cio·Rētus eoꝝ qui ex intencō
ne talia faciūt ut ibidē patuit·

Capitulū·xx·

Quinto decāo prohibe
tur hic accidia cuius
ꝓprium eſt triſtari de
obſequio diuino· ſicut carita
tis eſt gaudere in bono diuino·
a Vbi tria pn̄cipalit̄ ſunt vi
denda·Prio de quiditate ⁊ ma
licia ⁊ origīe accidie·Secūdo
de ſpēbꝰ·Tercio de remedijs
Quātum ad primum ſcōꝫ tho·
2·2·q·xxxv·Accidia eſt t̄ſticia
de bono diuino qd̄ homo debet
facere·dicitur pmo triſticia ſꝫ
nō quelibet·Eſt enim quedam
triſticia bō ut illa qua ɔpatim̄
miſerie proximi ſicut mia facit
triſtai·⁊ paſſionis criſti medi
tacō·Similiter t̄ſticia quam
habemꝰ de peccatis cōmiſſis in
contricōe Alia ē triſtitia mala
in appetitu vindicte inordiato

⁊ conſtituit ſpēm pcāire vel
triſticia de bono pximi ⁊ facit
odiū vel inuidiam Sed triſti
tia de bono dīmo cōſtituit acci
diā·dicitur·ij·de bono dīmo id
eſt de bonis ſpūalibus iſtis po
tiſſime que hoiem p ſe ordināt
in deū ut ſūt ſeruitutes deo exhi
bēde·corde·ore·vel opere·de qui
bus dictū fuit a primo pcepto
particulari vſqꝫ ad ſextum·Et
ſic etiā ſunt omnia opera virtu
tum·nō inq̄ꝫ tum circa talē ma
teriam ſed inq̄ꝫ tum ꝓpter deū
facta ⁊ in deum relata·Ex quo
patet q̄ ē accidia oris cordis
⁊ operis·Quia quis tedium ⁊
triſtitiā habere poteſt meditā
di fidem·ſperādi in deum·deum
diligendi quo ad cor·quo ad
os laudādo·orando·loquēdo
de deo ⁊ ſilia·Et in opere multi
pliciter fit·Dicitur cōſequēter
quod homo debet facere·quia
ſi quis triſtaretur de ſpituali
bono ad quod quis non tene
retur ſub pena peccati venialis
aut mortalis· puta de pficien
do aliquo quod ſolū cadit ſub
conſilio nō eſſꝫ accidia·Exem
plum de iuuene euāgelico qui
triſtis abſceſſit cū ei criſtꝰ dix
it·Si vis pfectus eſſe vade et
vende omnia que habes et da
pauperibꝰ math·xix· Sed b
que ſunt radices ⁊ cauſe triſti
tie·Rn̄detur q̄ tres·Prima cū

quis nō amat deū nec gaudꝫ
in eo. ideo ɔ̄ñter nō amat opa
ſpūalia. nec in eis gaudꝫ. ſed
triſtatur. Secūda qꝛ q̄s non
noſcit vel nō aduértit vel nō me
ditatur honeſtatem ⁊ vtilita
tem ac ſuauitatē ſpūaliū bono
rū ex hoc prouenit qꝛ non repu
tat ſpūalia. ſed ea vilia ⁊ qua
ſi nihil valencia eſtimat ⁊ tri
ſte ea facit à ea refugit Tertia
qꝛ ſēſus apprehēdit ſpūale bo
nū ut laborioſū ⁊ priuatiuū de
lectacōis ſēſibilis. ⁊ ideo ſēſua
litas a ſpūali bono fugit ad de
lectabilia ſenſualitatis. Et tal'
ſenſualitas interdū ad ſe trahit
racōnem ⁊ volūtatem que tri
ſtantur de ſpūalibus bonis ⁊
c diuinis. ¶ Sed q̄re accidia
eſt pcc̄m. re. ſcdꝫ thō. triplici
de cauſa. Primo qꝛ in ſe malū
eſt triſtari de bonis optīs qua
lia ſunt diuina. de talib⁹ ei ſū
ma ɔplacētia eēt habēda. Se
cūdo qꝛ immediatus accidie
effectus eſt qꝛ facit tedioſū ⁊
grauem in ſpūalib⁹ ōmis ope
randis. Tertio qꝛ multa alia
mala ex accidia ſequuntur in
ſpēb⁹ ⁊ effectib⁹ eius. Qn̄ vero
ſit pcc̄m. nō ſcdm thō. vbi pri⁹
qꝛ triſtitia de bono ſpūali ali
qn̄ nullū eſt peccatū ſed forte
defectus nature. ut qn̄ op⁹ di
uinū eſt ſolum ɔſiliū ⁊ nullo
mō debitū. Secūdo aliquādo
materia eſt meriti. Tercio aliqn̄
eſt veniale. Quarto aliqn̄ mor
le. Pro quoꝝ intellectu nōnō
primo qꝛ in nob ſunt duo Pri
mū ē caro ſiue ſenſualitas ſiſ'
beſtijs alijs. hoc dempto qꝛ per
rōnem pōt frenari hec caro hꝫ
ɔplacētiā i luxuria i vana glo
ria In gula ira ⁊ i ſimilibus Et
hꝫ triſtitiā de omnib⁹ que ſūt
ɔtraria carni ut pꝫ in ieiunio.
oracōne. hūilitate. patiētia ⁊c̄
Secūdum eſt aīa racōnalis a
deo optio immediate creata q̄
naturaliter vellet bīficari hec
deſiderare deberꝫ virtutes de
um ⁊ bītitudīē ⁊ ſpūalia bō
Et de ſolo pccō principaliter
triſtai. Sicut etiā naturaliter
phi reperierūt ⁊ de hoc ſcrip
ſerūt ⁊ fides amplius inſtruit
¶ Secūdo nōndū qꝛ caro ɔ̄ d
cupiſcit aduerſus ſpiritū ⁊ ſpi
ritus aduſus carnem gal. v.
Rō idem ſenſit rō. vij. dicens
vido aliā legē in mēbris meis
repugnātem legi mentis mee
Et idem quilibꝫ experitur. Exē
pli gratia. Racō iubꝫ diuitem
vel religioſū ad matutinā ſur
gere ⁊ pmium delectat racōeꝫ
ſꝫ mollities lecti ⁊ calor corp⁹
tenēt qꝛ non vult ſurgere Ex
iſto cauſatur quedā triſticia
in ſenſualitate. vnde ſi ꝓpter
talē repugnātiam triſtitia de
bono ſpūali veniat hōi ſubito

⁊ indeliberate ꝯ oīno cōtra aut
pter voluntatem tunc eſt ſolū
pmus motus ⁊ mere natuālis
Et q̄ diu manet ſolum pm⁹ ꝯ
naturalis motus nullo mō de
pēdens a voluntate·tūc nullū
eſt peccatum moris ſ3 defect⁹
ſeu peccatū nature·quia nō eſt
ī poteſtate hoīs dicēte btō au
guſtino Nō eſt ī poteſtate no
e ſtra quib3 viſis tāgam̄ ¶ Et
ſi homo ſtatiut huiuſmoī mo
tum accidie racōne pcipit inci
pit reſiſtere racōne et volūtate
tunc illa rſiſtentia eſt ſibi me
ritoria· Hic ſepe accidit q̄ ho
mo ſentit aliquod tediū in exē
citio ſpūali racōe ſenſualitatis
quod tamē racōi diſplicet·ideo
etiam reſiſtit conādo p exerci
tia bona delectari in diuinis pro
poſſe·talis triſticia nō ē pecca
tū·quia in ſola ſenſualitate cō
ſiſtit ſed eſt materia meriti·q2
volūtas deteſtatur eam Si ve
ro homo huiuſmoī primo mo
tui accidie nō cōſentit ſcdm ra
cōem plene ſaltem·nec ſufficiē
ter ſe ei oppoit·poſtq̄ ipm per
cipit·ſed voluntas aliquo mō
ad ſenſum incliata habet ſe cir
hoc negligēter ī reſiſtēdo· tūc
illa accidia eſt peccatū veniale
ſi fuerit de opere debito·Et hoc
eſt ꝓpter negligētiam volūta
tis que ei imputabilis ē·Et ſm
Caſſi·de inſtitutis mōchorum

etiā in perfectos viros cadit·ſ3
ſi motus ille accidie pertingit
vſq3 ad racōem·ita q̄ carne to
taliter cōtra ſpūm pualente et
triſticia ſic in racōne inualeſcē
te q̄ ipa racō ex hoc ꝯſentiat in
fugā ⁊ horrorē ꝗ deteſtacōem
boni ſpūalis diui qd hō facē te
net tūc ē pccm mōrle·ut dicit
ſcūs tho· Cui⁹ racō e3 aſſigt·q2
illud ē mōrle ex genere quod
de ſe ⁊ ſcdm ꝓpriā racōem cōtra
riatur caritati·ſ3 accidia huius
moī eſt talis·quia ꝓprius effe
ctus caritatis ē gaudium de deo
⁊ de diuinis rebus cui cōtraria
tur accidia que eſt triſticia de
bono ſpūali iq̄ſtū diuinū· Exē
plū in ſimili de cōcupiſcētia ad
ulterij·quod de genere ſuo eſt
pccm mōrle·hec cōcupiſcentia
q̄diu eſt naturalis motus ma
nēs in ſenſualitate ⁊ nullo mō
depēdēs a volūtate tūc nō ē pec
catū· Sz ſi hō ei rſiſtit ꝓpt̄ deū
ē ei meritoriū·ſi vero voluntas
nō cōſentiēdo in opus nec in de
lectacōe3 nō excludit ꝯcupia3
ſ3 pmittit eā morari in aio tūc
venialis fit culpa·ſi vero ptīgat
vſq3 ad racōe3 ita q̄ racō ſupa
ta ꝯſētiat in opus adulterij fit
culpa mortalis ita in ꝓpoſito·
Simile ē de ira· ¶ Quo ad ·ij· f
principale notandum prout
colligitur ex dictis gregorij·x
xxij· moralium·Et ex phīo

de ſummo bono ⁊ Caſſiani de
.viij. principalibꝰ vicijs. ⁊ ex
collib. in ſuma vicioꝝ q̄ vigin
ti ſūt ſpēs vel modi peccādi ac
cidie. Primus eſt origo alioꝝ
vicij tepiditas q̄ vomitū pro
uocat. vn̄ apoc. iij. xp̄us dicit
Scio opera tua q̄ neq; frigi
dus es neq; calidus. ſed q̄ te
pidus es ⁊ nec frigidus nec
calidus incipiā te euomere de
ore meo. Euomitur cū in deteri
ora labi pmittitur. hec fiduciā
temptādi dyabolo p̄ſtat q̄
de multis tēptat tepidum vbi
non feruidū. Exēplum de olla
feruēti cui muſce non inſident
hec etiam hoiem quaſi ɔtractū
facit. Quia ſcd̄; Bern. Forſitā
ideo nō poſſumꝰ q̄ non multū
volumꝰ. Secūdꝰ ē mollities
que eſt impatiētia dure rei de q̄
pu. xviij. Qui mollis ⁊ diſſo
lutus ē in opere ſuo frater eſt
opa ſua diſſipātis. ⁊ reperitur
cōmuniter i delicate nutritis hec
ē culcitr̄ dyaboli. hec fac. ut hō
velut niueꝰ globꝰ ad ignē tri
bulacōnis liq̄ſcat. Tertiꝰ ſom
nolētia de qua pu. xix. Pigre
do immittit ſoporē. a nimieta
te enim ſomni phibere deberēt
auicule de māe canētes ⁊ galli
⁊ ineptia actꝰ dormiendi qui
pn̄t eſſe nimietas brutalitas
ſurgēdi triſticia importunitas
g dormiēdi. Quartus ē ocioſi
tas pu. xij. Qui opatur terrā
ſuā ſaturabitur panibꝰ q̄ aūt
ſectatur ociū ſtultiſſimꝰ ē. vbi
nō q̄ terra ſiue ſolū cordis octo
fructꝰ proferre pōt ſcꝫ dei lau
dacōem. gratiaꝝ actōem. ora
cōnem. cōfeſſionē. verboꝝ mo
dificacōeꝫ. abſtinētiam. frater
nam correpcōem. ⁊ fraternaꝫ
erudicōem. Stultiſſimꝰ inq̄t
eſt ſtultus q̄ in vita negligit
neceſſaia vite celeſtis acq̄rere
ſtultioꝛ q̄ vitam hoſtibꝫ expo
nit. ſtultiſſimꝰ q̄ aīam interfi
cientes ſolet paſcere. puta cor
pus ⁊ demonē. Quintus eſt di
lacō pſ. Tempus faciēdi dn̄e
diſſipauerūt legem tuā. Tar
dant quidā ɔuerti. alij cōfitei
alij perfici. ¶ Ad cōuerſioneꝫ h
accelerādam mouere deberēt
quēqꝫ ſcꝫ mortis incertitudo luc.
xij. Vos eſtote pati q̄ neſci
tis qua hora dn̄s veſter venturꝰ
ſit. Secūdo multiplex bonū
inde prouenies ſcꝫ vite iocūdi
tas. maior viuēdi ⁊ moriendi
ſecuritas. pene maioris euaſio
⁊ p̄mij multiplicitas. Tercio
periculū male ɔſuetudis iere.
xiij. Si mutare pōt ethiops
pellem ſuā ⁊ vos poteritis bn̄fa
cere cū didiceritis male facere
Quarto q̄ iniquus ē in deū. in
angelū. in ſe ⁊ in proximū ſcd̄;
illud augꝰ. peccōr nō eſt dig
nus pane quo veſcitur. Quīto

qꝛ difficile eſt quē vere ad deū
du̓ti ambro· Pluēs inueni bap
tiſmalē innocētiā ſeruaſſe q̄ ve
ram penitenciā egiſſe· Sextus
eſt tarditas. Sicut enim acci
dioſus differt conuerti· ſic tar
dus tarde procedit in opere iā
inchoato pu̓·xi· Sicut acetū
dētibus et fumus oculis ſic pi
ger moleſtꝰ eſt hijs qui miſe
runt illum· Quo contra terrere
deberēt tēporis breuitas· malo
rū i malis ſtrēuuitas· ⁊ bono
rū viroꝝ ⁊ mulierum ſollercia
Septimꝰ ē negligētia in hoc
cōſiſtēs qꝛ hō non curat qualit̄
opꝰ inchoatū faciat vtꝝ bene
vel male· ſed hoc ſolum cuăt ut
ab onere laboris inchoati ſe ex
pediat pu̓·xxiiij· Diligēter ex
cece agꝝ tuū iere·xlviij· Male
dictus qui facit opus dei negli
genter alia lr̄a habet fraudulē
ter· Tales terrere deberet irrō
lūu ut apum ⁊ formicarum dili
gētia ad corpus ꝓꝑiū ⁊ dei in
tuitus Octauꝰ eſt impſeueran
cia quā habēt qui opꝰ incoa
tū ad perfectū nō ducunt· Que
ſaul deiecit·i·regū·xv· Ad quā
vitādam xp̄us de cruce deſcēde
re noluit viuus math·xxvij·p
ſeuerantia enī cibꝰ eſt dei ioh·
iiij· Meus cibus eſt ut faciam
volūtatem eiꝰ qui miſit me ut
perficiā opus eius· huic demō
inſidiatur gen̄·iij· Tu inſidia

beris calcaneo eius· Nonꝰ eſt
remiſſio in eo enī eſt qui quoti
die deterioꝛ efficitur· verſꝰ Fer
uidus in p̄mis· medio tepet al
get in ymis prou̓·x· Egeſtatē
opata ē manus rmiſſa· manus
aūt fortiū diuitias parat· Quo
cōtra prou̓·iiij· Juſtorum ſemi
ta quaſi lux ſplēdens procedit
⁊ creſcit vſqꝫ ad perfectū diem
Vbi nō quid ſit ꝑficere vicꝫ
ſimul omnia peccata ꝓpōito di
mittere ⁊ exercitia ꝑ vita cōne
vicōrum neceſſaia· et acq̄ſicio
ne virtutum apta iuxta ſuum
ſtatū arripe· Decimus ē diſ
ſolucō· diſſolutus enim difficul
tatem inueniēs in ſuo regimie
ſe dimittit oino abſqꝫ gubna
cōne ſcd̄m illud prouer·xxiij·
Eris ſic̄ dormiens in medio ma
ri ⁊ quaſi ſopitus gubernatoꝛ
amiſſo clauo· Talis animū ſu
um nō recolligit· Eſt ei tanq̄
puluis quem proicit ventus a
facie terre· ⁊ quaſi dolium non
ligatum· hanc diſſolucōnem
greḡ· videtur vocare importū
tatem mentis qua mens ꝓpter
triſtitiā i ſpiritualibꝫ ſe impor
tune transfert ad delectabilia
corpoālia tedioſe ſpitualia im
plendo· Undecimus eſt incu
ria que ſuorum debitam curam
non habet· Cui opponitur di
ligētia· incurioſus ſua nō colit
culta nō colligit ⁊ collecta nō

cuſtodit·vñ verſus. Non mi
norē virtus q̄ q̄rere pta tueri
Hoc vitio laborant qui audi
ta nō curāt memorie trādere mē
te vel ſcripto vel opere· Qui di
lacerate ambulant ⁊ immūdi
tias ſine racōe ſuſtinēt· Cōtra
quos eſt q̄ ordiate natura ꝓ
cedit q̄ ōrnatus interdum ē vir
tus ⁊ q̄ exterioꝛ ānotāt interio
k rem incuriā· ¶ Duodecim⁹ eſt
ignauia q̄ laborāc q̄ eligit poci
us in miſeria magna ꝑmanere
q̄ aliq̄ntum laboris ſubire Et
videtur idē eē cum puſillani
mitate· Nā magnimitas ē vir
tus īclinās ad opeā magno
honore digna ſcd̄m ph̄m·iiij·
eth̄ corꝝ· Preſūpcō ē exceſſus
ſꝫ puſillanimitas defectus eſt
ſpēaliter in hijs que ſpēaliter
cadūt ſub ꝯſilio· Et ſcd̄ꝫ thō·
·2·2·q·cxxxiij· Puſillanimis de
ficit a ꝓporcōne ſue potētie dū
recuſat ad id tendere qd̄ eſt
ſue potētie cōmēſuratū· Et ide
ē q̄ math·xxv· ⁊ luc·xij· Ser
u⁹ qui accepta pecuniā dn̄i ſui
fodit in terra· nec ē opatus ex
ea ꝓpter quēdam puſillanimi
tatis timorem punitur a dn̄o
l ¶ Tercius decim⁹ ē indeuocō
ſcꝫ quedam ariditas ſpūalis ⁊
carētia feruoris mentalis de q̄
in ps· Aīa mea ſicut terra ſine
aqua tibi. Et numeri·xi· Aīa nr̄a
arida eſt nihil reſpiciūt oculi

nr̄i niſi man· Oritur aūt aliq̄n
ex ſupbia que eſt quaſi mons
gelboe ſup quem nec ros nec
pluuia deuocōis ſcd̄m Bern·
deſcendit· Aliq̄n ex defectu cibi
ſpūalis ps· Aruit cor meū quia
oblitus ſum ꝯmedere panem
meū· Aliq̄n ex accidia nā alie
creature ocio impinguātur· ſed
hō labore ſpūali prou·xiij· vult ⁊
nō vult piger· Aīa aūt laborā
tiū impinguabitur· ¶ Decim⁹ m
quartus eſt triſticia in diuino
ſcꝫ officio· Et gre· vid̄z vocare
tortorem qui ē circa p̄cepta q̄
pertinent ad cōmunē iuſticiam
nō inquit aug⁹· ex triſticia aut
neceſſitate q̄ꝛ hilarē datorem
diligit deus ·ij· corīn·ix· hoc vi
ciū eſt quaſi abſinthiū poſitū
in eſca dei· Itē cū oia a deo ac
cepimus iuſtiſſimū eſt ut ei re
ſtituēdo lete ſeruiamus· Item
prou·xxv· Sicut tinea veſtimē
to ⁊ vermis ligno ſic triſticia
viri nocet cordi· ¶ Decimus n
quintus tediū vite quod ali
q̄n oritur ex dī amore ⁊ celeſtis
patrie. Sic ptꝫ in apoſtolo q̄
ꝯcupiuit diſſolui ⁊ eē cū xp̄o
Aliquando ex maloꝝ p̄ſertim
alienoꝝ ꝯſideracōe q̄bus mū
dus plenus ē· Eccl·ij· Teduit
me vite mee videtem mala eē
vniuerſa ſub ſole ⁊ cūcta vani
tatem ⁊ afflictōez ſpūs· Aliq̄n
ex vehemētia tribulacōis ꝓprie

ij·corī·i· Sup̄ modū ĝuati ſu
m⁹ ⁊ ſup̄ virtutē ita ut tederet
eē·nos viuē· Aliq̄n ex accidia
⁊ tūc ē pccīm ⁊ ꝓueīt ex lōga
triſtitia p⁹ quā non ſolū tedet
deo ſuire ȝ etiā viuē· Decimuſ
ſext⁹ ē deſpacō quā doc; aplꝰ
fugē penitētes ·ij·corī·x· Ne ni
mia t̄ſtitia abſorbeatur hmōi
Decimuſſeptim⁹ ē racor ⁊ q̄dā
mētis amaitudo ɔtr̄ illos q̄ ho
minē volūt ad ſpūalia exēcitia
inducere· Expelū de mōcho ac
cidioſo ɔtra p̄latum amaicato
Decimuſoctau⁹ eſt īſtabilitaſ
ꝓpoſiti cū hō in dei ſeruicio diu
ſa ꝓpoīt ⁊ mala attēptat ⁊ fre
quēter ꝓpoſitū mutat non ex i
potētia aut ex racōnabili cauſa
ȝ ꝓpter tediū qd̄ hȝ i eoꝝ exe
cucōe ſpūaliū· Decimuſnonus
eſt inq̄etudo corpis ⁊ īſtabili
tas loci ut apparet i multis Vi
ceſim⁹ eſt malicia q̄n ꝓpt̄ tri
ſtitiā quā q̄s hȝ in diuinis itm̄
malus efficitur q̄ etiā ſpūalia
modica ā nulla eſtimat et etiā
impugt· ¶ Quo ad·iij·princi
pale nōndum q̄ plurā rmedia
ſūt ɔtra accidiā· Primū ē cōſide
racō deteſtabilitatis hui⁹ vicij
ut apparȝ p̄mo in ɔſideracōe exē
ploꝝ oīm reꝝ laborātiū·nā in
vita carētibȝ ſol ⁊ aſtra quoti
die girꝝ mūdi circueūt·i habēti
b⁹ vitā vegetabilē ħbe ⁊ arbo
res minimū iniciū hn̄tes i mul
tis adūb ad magnā quātitatē
ꝓueniūt In ſenſibilibȝ dic̄·ſalo
mō ꝓu·vi· Vade ad formicā
o piger ⁊ ɔſideꝛā vias ei⁹ ⁊ di
ſce ſapiāȝ·i malis hōib⁹ quot
ſūt ſtudia mūdo ſuiēdi·in hōis
hōib⁹ cecilia q̄ſi apis argumē
toſa deo ſuiūt·in āgelis bōis et
malis ɔtīua ſunt exercitia Se
cūdū ē q̄ tm̄ diſpliceat d̄o·vij
apoc̄·iij· Quia tepidus es inci
piā te euomere· Cā ſm glō·q̄
quādā ſecuritatē accipiūt de bo
nis aliq̄bȝ Itē luc̄·xv· Haudiū
ē āgelis ſup vno pccōre ſcȝ ſer
uido pniam agēte q̄ ſup·xcix·
iuſtis q̄ nō indigēt pnia ſcȝ te
pide viuētibȝ ſm greḡ· Itē luc
xiij·de ficulnea d̄r infructifera
Succide illā ut q̄d eē· terrā oc
cupat Terciū ē q̄ accidia mul
tū placȝ dyabolo·vnde math·
xij· Immūd⁹ ſpūs exiens ab ho
mie iueniens domū vacātē va
dit ⁊ aſſūit alios·vij·neq̄ores
ſe ⁊ intrātes habitāt ibi· Item
math·viij·demōes dixert xp̄o
ſi eicis nos mitte nos in gregē
porcoꝝ·⁊ iob·xl·d̄r dormire ſ
demō i loco calami p qd̄ vacui
tas deſīgtur Secūdū rmediū
ē rōbilꝰ diuſitas occupacōm ȝ
ɔdiata dȝ eē ⁊ rōbilis ut docet
exemplum i vitaſpatrum vbi
beato āthonio accidia tempta
to angelus apparuit quem vi
dit p̄mo funiculū torquentem

deinde orantem. deinde ſpo-
tas texentem. et iterum oratiōi va
cātem et ſic facere anthonium
iubentem contra accidiam. Ter
tiū eſt ut cum ſentit triſtitiam
accidie quis interdū q̄rat bo
nā ſocietatē cū q̄ veriſimiliter ſo
lum de deo et licitis tractet lete.
Exēplū in vitaſpatrū vbi ſepe
illud fecerūt. In cui⁹ figura le
gitur exo. xvij. q̄ ioſue pug
nante cōtra amalech. orabat
moyſes leuās manus ad deū
cui⁹ man⁹ erāt graues. ſꝫ hur
et aaron ſuſtētabāt man⁹ ei⁹
ex vtraqꝫ parte. Quartū ut hō
ſe cogat ad exercitiū ſpūalium
que faſtidit. Nā habitus dele
ctabilis non niſi p actus inter
dū triſtes multiplicatos acq̄
ritur ex. ij. ethicorum. Quintū ut cū
magno conatu q̄s memoretur
dei tot beneficia et ſic ſcdꝫ pſ. Re
nuit conſolari aīa mea credat
q̄d ſeq̄tur. memor fui dei et de
lectatus ſum. oportꝫ aūt hūc
conatū magnū eſſe q̄r homo i
triſtitia cōſtitutus difficulter
talibus immoratur. Sextū ē
excluſio p poſſe triū radicū ac
cidie in pn̄cipio capituli poſi
tarum In cui⁹ figura dicit̄ leuit̄.
.vi. Ignis in altari meo ſemp
ardebit quē nutriet ſacerdos ſb
itiens ligna mane p ſingulos
dies. Septimū eſt cōſideratiō
pene īferni et purgatorij et bea
titudinis q̄ expectamus ſcdm
noſtrū meritū vel demeritū. vn̄
in vitaſpatrū. quidā pater cō
queſt⁹ eſt pr̄i achilli accidiā
R̄ndit alter ideo patris q̄r nō
dum vidiſti requiē celi nec pe
nam inferni. Octauū et ſummū
remediū dei gratia ē pſ. Viā
mādatorum tuorū cucurri cū
dilataſti cor meū. vnde i canti.
Trahe me poſt te curremus in
odore vngētorum tuorum Cā. i. pſ.
Erraui ſicut ouis q̄ perijt et c̄.

Capitulū. xxi.

Sexto decimo prohibe
tur erubeſcentia xp̄m
ſequēdi et eius doctri
nā in neceſſarijs ad ſalutē. vn̄
luc. ix. ait. Qui me erubuerit a
et meos ſmōes hūc filius hoi
nis erubeſcꝫ cū venerit in maie
ſtate ſua et pr̄is et ſcōrū ange
lorum id ē ad modum erubeſcē
tis ſe habebit dicēs. neſcio vos. ſi
cut ait virginibus fatuis math.
.xxv. et clauſa eſt ianua. Tria
ſunt hic dicēda et vidēda. Pri
mo de verecūdia ſeu erubeſcē
tia bonā. Secundo de mala de
quibꝫ dicitur Eccī. iiij. Eſt cōfu
ſio adducēs pccm̄ et ē cōfuſio
gratiam et gloriā adducens
Tertio de remedijs male eru
beſcētie. Quantū ad i. nōndū b
ſcdm thō. 2. 2. q. cxliiij. q̄ ve
cūdia eſt timor de actu expro
brabili facto vel fiendo. Dicit̄

p̄mo ti᷑or q̄ eſt reſpectu ardui
poſſibilis reſpectu cuius nō eſt
triſticia· Ex quo patet ꝙ perfe
cti nō erubeſcūt facilit᷑ de futu
ris malis ꝑpetrabilibꝫ· qꝛ non
apph̄endunt mala opā ut diffi
culter ab eis mediāte grā vita
bilia Itē patet ꝙ malitioſi nō
ſunt verecūdi quia ex habitu
facilia putant mala· dicitur de
actu turpi in quo includitur
cogitacō· verbum· vl᷑ obmiſſio
turpis· Dicitur turpis ſeu ex
probr̄bilis· Sed que ſūt tur
pia exprobrabilia ſeu inhone
ſta· Rñſio ꝙ nuditas corporis
in adulto reſpectu alterius Itē
diſcooptura mēbri immūdi pu
ta genitaliū poſteiorum ⁊ vbe
rū· Ex quo patꝫ q̄ꝙ male faciāt
veſtes curtas portātes quo ad
viros· ⁊ vbeā nudātes quo ad
muliēs· ⁊ tunicas leuātes ſine
cauſa· Racō iſtoꝝ eſt· quia a
natura talia verenᷓ ut dicit bea
tus aug⁹· li· de ciuitate dei cōtra
dyogenē· Item omne peccatū
ē erubeſcibile p̄cipue tn̄ luxuie
furti ſeu ſubtractōnis alienī bo
ni· ⁊ mēdatij de quibus inter
cetea dicitur ecc̄· xli· Erubeſcitē
a patre ⁊ matre de fornicacōe
Et a p̄ſidente ⁊ potente de men
dacō· Et a principe ⁊ a duce de
c delicto· ¶ Qd aūt turpe ſit oē
peccatum patet tripliciter· Pri
mo quia peccatū nuditatem fe

cit erubeſcibilē· Nā gene· ij· dꝛ
Erāt vterqꝫ nudus Adam ſcili
cet ⁊ vxor eius· ⁊ non erubeſce
bant· racio quia nullum pecca
tū fecerant ⁊ futurū faciliter vi
tare poterāt· Interī enī ꝙ mēs
ſupiori obediebat creatori q̄c
quid infra mentem erat ut mē
bra corporis ⁊ etiam beſtie hoi
obediebant· Sed eoipſo quo
homo deo inobediens fuit· obe
diencia multorum hoī eſt ſbtr̄
cta Ideo geneſ· iij· dicitur poſt
q̄ꝙ ambo de fructu vetito guſta
uerūt· aperti ſunt oculi amboꝝ
videlicꝫ experiētiam habēdo ꝙ
malum prius mēte nouerunt
Cumqꝫ cognouiſſent ſe eē nu
dos conſuerūt folia ficus ⁊ fece
runt ſibi perizomata· plura ibi
de verecundia videlicꝫ ꝙ ad vo
cem dei fugerunt qn̄ deus que
ſiuit adā vbi es· ꝙ deus ait q̄s
iudicauit ⁊c̄· ¶ Secūdo cum d
erubeſcentia ſit fuga rei turpis
et peccatū ſit opus dyaboli cō
tra naturā ꝑmo eo remoto oia
decētia forēt ɔſtat pccm̄ eē ma
xime erubeſcibile et qd̄ pl⁹ ē in
ei⁹ ꝑpacōe alia erubeſcibilia nō
ſūt teſte greḡ· dicēte de maria
magdalena qꝛ ſemetipām ḡui
ter intus erubeſcebat nihil eſſe
credidit qd̄ verecūdaretur fo
ris· Tercō erubeſcētia ē reſpcū
immūdoꝝ ſed in ꝑpacōne pcti
alia immūda mūda ſunt· vnde

math. xv. Que de ore p̄cedunt
de corde exeunt τ ea coinquinant
hoiem. de corde eni exeunt cogi
tacões male. homicidia. adul
teria. fornicacões. furta. falſa
teſtimonia. blaſphemie hec ſunt
q̄ coinquinant homine p̄s. Cor
rupti ſunt τ abhoīabiles fa
cti ſunt ſcȝ iniqui. Dicitur ſcd̄o
vel ſic dō qꝛ plura fecim⁹ q̄ eru
beſcere debemus τ neſcim⁹ an
de facto luere coram deo habe
amus. Pluā etiā ſūt que ꝑpetr̄
e re poſſem⁹ turpia. ¶ Notādū
.ij. ſcd̄ȝ thō. vbi prius τ phm
.ij. τ .iij. ethicorū. qꝛ verecun
dia q̄uis non ſit virtus eo qꝛ
virtus dic̄. pfectionē habitus
perfectus aūt vir non timȝ ali
quid ut futurū arduū poſſibile
vel difficulter vitabile. Sed
ꝓpter habitū facilit̄ vitabile
turpe. Tn̄ verecūdia eſt bonū
q̄d τ laudabilis paſſio τ ha
bitus cōſilis eius acquiri pōt
Laudabilis in quā quītuplici
racōe. Primo qꝛ frenū ē ſenſua
litatis q̄ dum quis hȝ a mul
tis malis p̄ſeruatur actibus τ
ſpes eſt de eius correctiōe. vn̄
quid phus dicit. Erubuit res
ſalua eſt. Secūdo eſt ornamē
tū precōſum quo decoratur iu
uētus τ muliebris ſexus. vnde
eccī. vij. Gratia verecūdie eius
ſcȝ mulieris ſenſate τ bone ſup
aurū. Tercō eſt oculus quidā
mētis oſtēdens opus de quo
quis verecūdatur eē examinā
dum an bonū τ tūc erubeſcētia
eſt expellēda. ſi malum tūc eſt
dimittēda ſcȝ illud math. vi.
Si oculus tuus nequā fuerit
totum corp⁹ tuū tenebroſum
erit. Qr̄to eſt p̄uilegiū hūane
cōdicōis i hac vita quo caret
oia aīalia irrationalia. qꝛ nul
lū eorū verecūdatur ꝓprie. qꝛ
turpe nō pcipit ut ptȝ in eorū
actib⁹. Quīto gratiā a deo me
retur. vnde gene. ix. Sem ve
recūd⁹ bn̄dicitur τ cham ma
ledicitur. Et luce. i. Ad ingreſ
ſum angeli maria verecūda τ
timida audiuit. ne timeas ma
ria. inueniſti gratiā apud dn̄m
¶ Quo contra quīqȝ mala in f
currūt inuerecūdi ꝑ oppoſitum
q̄ facilit̄ cōſiderare potes. vnde
iere. iij. Frons meretricis facta
ē tibi noluiſti erubeſcere Item
ibidem. vi. cōfuſione non ſunt
confuſi τ erubeſcere neſcierūt
Tercō nōndum qꝛ verecūdia
que etiā nō eſt pccm̄ reperitur
in multis. Primo in perfectis τ
ſenibus q̄ ad habitum multum
τ parū quo ad actū quia non
apphendūt turpia ut poſſibi
lia ſibi τ difficulter euaſibilia
Sȝ tamē ſūt ſic diſpoſiti ut ſi
in eis eſſȝ aliq̄d turpe de hoc ve
recūdarentur ut dic̄. phs. iiij.
ethicorū. Secundo reperitur

plus in mediocriter boīs· quia
in eis eſt aliquid de amore boī
attamen nō ſunt totaliter im
munes a malo· Tertio plus re
periēdum eſt de verecundia in
feminis. Quarto plus in virgi
nibus adultis· Quīto maxime
in iuuenib; vtriuſqꝫ ſexꝰ poſt
ꝙ venerit ad vſum racōis· Ve
recūdia aūt carent qui ſunt in
patria · Item vſu racōnis carē
tes in via Adā ⁊ eua caruerūt
in paradiſo· Et maliciōſi qui ni
hil apphendūt ut turpe nec ma
lum timent· Eſt p̄terea triplex
verecūdia· quedam naturalis
vſum racōis p̄ueniēs ſicut alie
paſſiones· Alia eſt materia me
rēdi ut iſta que inſurgit racōe
infamie innocentis· Tertia eſt
meritoria ⁊ ſatiſfactoria ut iſta
quam habemꝰ in cōfitendo pec
cata· vnde bern̄· Quantum diſ
plicet deo impudicitia peccōꝝ
tātum placꝫ deo erubeſcēcia pe
8 nitētis· Quo ad· ij· principa
le nōndum ꝙ ſcd̄m tho· vbi ſu
pra Mala verecundia ē timor
inordinatus de actu nō vere ſꝫ
apparent exprobrabili ſeu tur
pi facto vel fiendo· ꝑ cuiꝰ decla
racōe aduertendū· cum timor
ſit de eſſencia verecundie ꝙ tū
ad ꝓpoſitum ſufficit timor vel
metus qui ſcd̄z tho· in· iiij· diſ·
xxix· eſt inſtātis vel futuri peri
culi cauſa mentis trepidacō Et
eſt duplex metus quidam qui
cadit in conſtātem virum· aliꝗ
qui non cadit in cōſtātem virꝝ
Cōſtās enī ꝓprie ē virtuoſus
⁊ incōſtans viciōſus· metꝰ aūt
cadens in conſtantem virū eſt
quando minꝰ malum ſuſtinen
dū cogitur metu maioris mali
hic timor cadit in ꝯſtātem vi
rum· Cuiꝰ racō eſt· quia ſcd̄m
phm· ij· ethicoꝝ ꝯſtans ⁊ vir
tuoſus eſt menſura omniū ope
rū ſuorū· Scit enim quid fu
giēdū ⁊ ꝗd faciendum ſit· Id
circo eligit magis ſuſtinē mi
nꝰ malum ꝙ maius malum inci
dere vbi vnum fieri oportet· Et
differt conſtans ab icōſtāti
dupliciter· Primo electōne· qꝛ
eligit quodcūqꝫ malum pene
pati puta priuacōnem bonoꝝ
exteriorum fame vel vite ꝙ pec
care de quo dic̄· anſel· lib· cur
deus homo· qꝛ ꝓ infinitis mū
dis ſaluandis ſcꝫ corporaliter
nō eſſet omittēdum peccatum
Incōſtās aūt ⁊ viciōſus eligit
pociꝰ ſubirē maiꝰ malum puta
peccatū ꝓpter delectacōem an
nexam ꝙ vitaē minꝰ malū· pu
ta perdere tēporalia· nam mini
mū peccatū eſt maius malū ꝙ
maximum malum pene ſit ma
lum Alia differencia eſt ꝙ tū
ad eſtimacōeꝫ periculi vel pene
imminētis qꝛ ꝯſtās nō cogitur
niſi forti ⁊ ꝓbabili eſtimacōe

Incōſtās aūt ꝑ levi eſtimacō
ne ꝛ fugit quodāmō nemie ꝑ
h ſequēte. ¶ Eſt aūt q̄druplex
metus q̄ cadit in cōſtātē virū
Prim⁹ ē metus mortis ab eo
q̄ intēdit ꝛ pōt occidere. Secū
dus ē grāvis cruciatus corpois
puta verberacō. torſio. incarce
racō ꝛ huiuſmoi. Terti⁹ ē me
tus ſtupri qui bonis viris ma
ior ꝙ mortis eē debet. Itē ſi q̄ſ
dedit aliquid ne ſtuprū patia
tur vir vl' mulier Quartus ſer
uitutis metus Et dic̄. tho. pe.
ꝛ alb. ꝙ nō differt vtꝛ hec p̄
dicta quatuor fiant in ꝑſona
ꝓpria. ſiue in ꝑſona liberorum
ſiue vxoris Item ſi q̄s in adul
terio vel furto vel flagicō alio
deꝑ̄hēſus dedit aliq̄d vl' ſe ob
ligauit ad p̄dicta q̄tuor per
tiet qꝛ timuit mortē vel pericu
la vel vincula. Itē ſi deꝑ̄hēſus
dedit quid deꝑ̄hēſori vel pro
miſit ne ꝓderetur. pertinet ad
quatuor p̄fata. qꝛ proditus
prenoīata potuit pati Met⁹
autē cadēs in cōſtantem virū
eſt q̄ fit ꝑ minas verboꝝ. ut nī
ſi hoc feceris non habebis grāꝫ
meā vel non diligā te ꝛ filia
Etiam ſcd̄m legiſtas tīor infa
mie ꝛ vexacōis nō caderꝫ in cō
ſtantē virū ꝛ ſꝫ quatuor p̄fa
tis qꝛ talibꝫ multis modis ſꝫ
ueniri pōt. Et nō ꝙ metus ca
dit in vnum qui nō diceretur

cadere in aliū. Nō ei ē veriſimile
regē tīere debuiſſe militē par
uū. ꝛ minor metus excuſat in
caſu feiam ꝙ virū Metus igr
cadēs i cōſtātem virū facit ꝙ
ꝓmiſſa vel data tali metu nec
corā deo nec coram eccīa tenēt
ut mr̄imoniū tali metu contra
ctū ꝛ alia data vel ꝓmiſſa. Ra
cō eſt qꝛ cōſenſus in talibꝫ nō
ē liber mere ſꝫ coactus. nihil er
go dedit libere. ymo metus ca
dens in ɔſtātem virū impetrt
reſtitutionem in integrum
¶ Sed queritur vtꝛ ille q̄ ꝑ i
metū cadētem in cōſtātem vi
rum ɔpulſus aliquid promit
tit de tēpoālibꝫ teneatur illud
poſtmodū adimplere Ꝭe. alb.
in. iiij. Credo ꝙ vbi ē iuditiū ꝑ
quod inueiri pōt defenſio a iu
dicāte etiā coactus debet ſolue
re promiſſum. ꝛ ɔpetit ei actio
ex lege ꝛ ex canone ꝛ iudex dꝫ
eū reſtituere in integrum Si
aūt defect⁹ ſit iudicium puto
ꝙ nō debꝫ ſoluere ſꝫ aliquā le
uem ꝓpter cautelā facere peni
tētiam de promiſſo. p̄cipue ſi
fides vel iuramentum non int
ueit. ſi aūt iuāmētū interu ēit
dicunt multi ꝛ etiā mihi ſatiſ
ꝓbabile videtur eſſe ſoluend̄
Si aut nō ſoluit ꝛ iuramētū
violauit ꝛ poſtea vēit ad peni
tētiā vid̄ꝛ mihi nō eſſe cogen
d⁹ ad ſolucōeꝫ ſꝫ tm̄ ad fracti

iuramēti emēdacōem·hec alb·
k ¶ Dubitatur an timor i gene
re de timore loquendo excuſꝫ a
peccato· Rn̄ſio ſm thō·2·2·q·
cxxij·ar·iiij· Timor īſtītū hꝫ
racōeꝫ peccati inq̄tum eſt con
tra ordinē recte racōnis que eſt
regula hūanorū actuum· Re
cta aūt racō iudicat quedā ma
la magis eſſe alijs fugiēda·Et
ideo q̄cūqꝫ ut refugiat mala q̄
ſcd̄m racōnem magis ſunt fu
gienda nō refugit mala q̄ ſūt
min⁹ fugienda non eſt pecca
tū· Sicut magis eſt fugiēda
mors corpoālis q̄ꝫ amiſſio rerꝫ
vnde ſi quis ꝓpter timorē mor
tis latronibꝫ promitteret aut
daret excuſaretur a pccō qđ in
currēt ſi ſine cauſa legittima p̄
termiſſis bonis hoībus quib⁹
magis eſſꝫ dādum pccōribus
largiretur· Si aūt aliq̄s per ti
morem fugiēs mala que ſcd̄m
racōnem ſunt min⁹ fugiēda in
currat mala que ſcd̄m racōnem
ſunt magis fugiēda·nō pōt a
peccato totalit̄ excuſari·qꝛ ta
lis timor inordinat⁹ eſſꝫ· Sūt
aūt timēda magis mala aīe q̄ꝫ
corpis et mala corporis q̄ꝫ ex
terioꝝ rerū· Et ideo ſi quis in
currat mala aīe idē peccata·fu
giēs mala corpoīs puta flagel
la vel mortē·ā mala exterioꝝ
puta damnū pecunie· aut ſi ſu
ſtineat mala corporis ut vitet
dānū pecunie·nō excuſatur to
talit̄ a pccō·diminuitur tn̄ ali
quod ei⁹ peccatū quia min⁹ vo
luntariū eſt qđ ex tīore agitur
Imponitur enim hoī quedā ne
ceſſitas aliquid faciendi ꝓpter
imminētem timorē ut faciat vo
luntariū mixtum ſcd̄m ph̄m·
¶ Sꝫ qn̄ ē timor peccatū mōr
le·ſ3·ar·iij· Timor ē peccatum
ſcd̄m qꝙ eſt inordiatus prout
ſcꝫ refugit q̄s qđ ſm racōeꝫ nō
eſt fugiēdū·hec aūt inordiacō
tīoris qn̄qꝫ q̄dē ꝯſiſtit in ſolo
appetitu ſenſitiō nō veniēte ex
ꝯſenſu rōlis appetitus ꝛ ſic nō
eſt peccm̄ morle ſꝫ veiale ſolū
Qn̄qꝫ vero huiuſmoi inordia
cō tīoris pertigit vſqꝫ ad appe
titū racōnalē qui dicitur volū
tas·que volūtas ex libero arbi
trio refugit aliq̄d non ſcd̄m ra
cōeꝫ· Et talis inordiacō tīoris
qn̄qꝫ ē pccm̄ veiale·qn̄qꝫ mōr
le· Si ei quis ꝓpter tīorē quo
rfugit quis periculum mortis
vel quodcūqꝫ aliđ temporale
malū ſic diſpoſit⁹ eſt ut faciat
aliqđ prohibitū vl̄ pretermit
tit aliq̄d qđ eſt p̄ceptum in le
ge dīna talis timor eſt pccm̄
mōrle· alioquī erit peccatum
veniale·vn̄ apoc̄·xxi· Timidis
ꝛ incredulis ꝛ execratis pars
erit in ſtagno ignis ꝛ ſulfuris
qđ ē mors ſecūda·hec de thō·
Quicq̄d igr̄ de timore dictū

illud ad verecūdiā applicādū
m est. ¶ Ad sciendū qn̄ verecun
dia sit pcc̄m veniale vel mor͛le
nōndum scd̄m thō. 2.2.q.xix.
ar.iij.&.ij.q͛ timor mundan⁹
est quo quis inordiate timet
amittere bō exteriora. hūanu͛
quo quis tiet ꝓprie psone. &
pertinēt ad vnū timorem in re
quo quis a deo recedit ꝓpter
amorē creature & corpis detri
mētum. & timere talū predicō
nem. interdū est natuāle. int͛
dum vitiū. Naturale eni est q͛
refugit ꝓprij corpis detrimen
tū vel etiā damnum tempalīū
rerū. Sed q͛ hō ꝓpter ista re
cedit a iusticia est ɔtra racō eꝫ
natuālē. vñ phus. iij. ethicoꝝ
dicit q͛ quedā sūt pctōꝝ ope
ra ad que nullo timore debꝫ q͛
cogi. q͛ pei⁹ ē huiusmoi pccā
cōmittere q̄ penas quascūqꝫ
pati. Dicitur in diffinicōne de
actu nō vere sed apparēter ex
n probrabili. ¶ Vbi nō q͛ du
plices sunt actus. quidā vere
exprobrābiles ut in principio
capituli patuit. Alij non vere
exprobrabiles ꝫ apud filios
hui⁹ seculi de quibus dicitur
iob. xij. Deridetur iusti simpli
citas. Super quo greḡ. libro
.x. mor͛. sic dic͛. Anim⁹ quippe
viri iusti nonnunq̄ opi recto
cōstanter innititur & tn̄ hūa
nis irrisionibꝫ vrgetur. Mirā
da agit & obprobria recipit
q͛ ab hui⁹ mūdi sapiētibꝫ pu
ritatis virtus fatuitas credit͛
Quid naqꝫ mūdo stulti⁹ viðꝛ
q̄ mētem verb ostēdere nihil
callida machinacōe simlare
nullas iniurijs ɔtumelias red
dere p maledicētibꝫ oare pau
ptatē qrere. possessa relinqre
rapiēti nō resistere. percuciēti
vnā maxillā alterā pbere. sed
qꝺ abhominātur egypcij isra
helite deo offerūt. Subditur
lāpas cōtēpta apud cogitati
ones diuitū id ē supborū pa
rata ad tēpus statutū. ¶ Ite o
nōndum q͛ malā verecūdiaꝫ
multi habēt scdꝫ q͛ multiplici
ter aliqui peccāt ut in septem
pccīs capitabilibꝫ Primo qui
dam verecūdātur hūiles esse
aut in veste. cōtra exēplū ioh.
baptiste vestiti zona pellicea
math. iij. Aut nō querēdo ne
cessaia dubia. cōn͂ xp̄i exēplū q̄
in medio doctoꝝ q̄siuit luc. ij.
Aut verecūdātes qn̄ nō sciūt
respondere ad quedā inutilia
sicut homer⁹ ut refert policra
tus q̄ ꝓbleuma pediculoꝝ sol
uere neqens p tristitia mortu
us est. Aut sacramēto reueren
tiam nō facientes. Cōtra exem
plū militis qui preciose idut⁹
equū descēdit i luto genua fle
ctendo ad eucaristiaꝫ scd̄m suā
ɔsuetudinē ut Cesari⁹ refert

in ſuo dyalogo· Secūdo ſunt
alij verecūdātes paupertatem
que eſt inſtrumētum hūilita
tis lima pccōrum ⁊ xp̄i ornat⁹
Alij celant genealogiā paupe
rū· Quo cōtra dicitur de wilh·
epō pariſieñ· qui ſcobā cū qua
pat' ſu⁹ piſtor fornacem pur
gare ſolebat in cameā ſua ſem
per habebat ut viderꝫ ſe de pau
ptate eleuatū· Et yſaie.xlviij·
Ecce excoxi te ſed non quaſi ar
gētum elegi te in camino paup
tatis ꝓpt' me faciam ut nō blaſ
phemer gloriā meā alteri non
dabo· Tercīo alij verētur detra
ctiōnes caſtitatis· ⁊ cōtrahunt
cōtra exēpla virginū que eciā
ſanguinē effundēdo nō erubue
rūt vn̄ ſap·iiij· Multigena aūt
impiorꝫ multitudo nō erit vti
lis ⁊ adulterine plātacōes nō
dabūt radices altas nec ſtabi
le firmamētum collocabūt ⁊ ſi
in ramis in tpe germinauerit
infirmit' poſita a vēto cōmoue
buntur ⁊ a nimietate ventorū
eradicabūtur· Quarto alij paci
entiā recuſātes verecūdantur
irā ſopire cōtra xp̄i verbū In pa
ciētia vr̄a poſſidebitis aīas ve
ſtras luc·xxi· Quīto alij veren
tur ignoſcere in ſe peccātib; cō
tra exemplū criſti qui totiens
pſerti die crucifixiōis offenſu'
omnia cōdonauit· Sexto alij
abſtinētiam verētur ꝓpt' oblo
quentes cōtra exēplū bōrati pri
mo dyalogorꝫ gre·v· ubi dr̄ qȝ i
cōuiuio carnes comedere nolēs
miraculoſe piſcē obtinuit· Se
ptīo alij ex inertia ⁊ puſillam
initate timēt morituris mortē
annūciare cōtra exēplū yſa· di
centis Ezechie diſpone domui
tue qȝ morieris tu ⁊ non viues
yſa·xxxviij· Alij verecūdātur
infirmis obſequi criſtū fugien
tes· Alij verecūdantur corrige
re vitia filiorꝫ ācillarꝫ ⁊ familie
Quos oēs valde terrere deberꝫ
formida hec xp̄i ſentētia luc·ix·
Qui me erubueit ⁊ meos ſmo
nes hūc fili⁹ hōīs erubeſcet cū
venerit in maieſtate ſua ⁊c̄·
Quo ad·iij·pncipale nōndō p
qȝ ad expellēdā verecūdiā va
lent ſeptē· Primo cōſiderae xp̄i
maximā dehonoracōem in ſua
morte· nam ad feſtū paſche de
omni terra quaſi aliq̄ ihrlm ve
nerāt· xp̄s famoſiſſim⁹ i verbo·
facto· ⁊ vtute fuerat· Crux tur
piſſima fuit pena· attamē volu
it i medio latronū educi ⁊ mo
ri ⁊ nudus ōmino exui que om
nia alia ⁊ aliam verecundiam
maximā incutere potuerūt At
tamē ad hebreos·xij· ꝓpoſito
ſibi gaudio ſuſtinuit crucem
confuſione contempta quare
ut ibidem dicitur Exeamus ex
tra caſtr̄ improperiū ei⁹ portā
tes· Secūdo videam⁹ exempla

ſactoꝝ qui verecūdiā poſtpo nētes virtutib; inſudarūt. nā heb. xi. fide moyſes grādis fa ctus negauit ſe eſſe filium filie pharaonis. voluit enī magis affligi cū populo dei ꝙ̄ tēporal' pcc̄i habere iocūditatem. Su ſāna magis voluit mori turpi ter ꝙ̄ puitatē mrīmonialē per dere dan. xiij. Itē act. v. Ibant apl'i gaudētes a cōſpectu cōſilij qm̄ digni habiti ſunt cōtume liā p nomine ih̄u pati. Tercō pōderādum eſt ꝙ̄ malū et ſtul tū ſit dimittere opera bō ex ve recundia. nā tales faciūt ſicut vir q̄ ꝓpter latratū caniculi ca ſtrū nō defenderz. Sic equus qui trūcum vmbroſum formi daret. Et ſicut vidētes recti et ſani irriſionē cecoꝝ curuorū et leproſoꝝ et iudicia eoꝝ fal ſa curare nō debēt. p nihilo ei irriſiones curāde ſūt taliū. Quo cōtra leuit. xxvi. dr̄. Terrebit eos ſonitus folij volātis. Quā to valet cōſiderare erubeſcentiā quā in futuro ſuſtinebūt bona facere erubeſcentes luc. ix. Qui me erubuerit et meos ſermones et c̄. Quīto ſexto et ſeptimo. va let cōſiderare tres radices vere cūdie male et illas extirpare Prima radix eſt amor placen di mūdo. Sen. deſines timere ſi ſperare deſieris. Idem nōdum felix es ſi non turba deridet te

math. v. Bti eſtis cū maledi xerint vos hoīes. Secunda elongacō dei ab aīa q2 ſi pn̄s eſſet multū diceret quis illud pſ. Si ābulauero in medio vmbre mortis nō timebo mala qm̄ tu mecū es dn̄e. alias time ret figurā huiꝰ ē in petro q̄ cri ſtū ſequens a longe ter nega uit ex timore et verecūdia. Ter tia cauſa eſt auiditas honoris trāſitorij qui cū a falſis attri buitur facilit' pditur. et apd̄ nemīnē vliter honoꝛ habetur Si inquit apl'us hoīb9 pla cerē xp̄i ſeruus non eſſem

¶ Capitulū. xxiij.

Quia igitur ſupbie vi tiū cauſat inobediētiā et p̄ceptoꝝ tranſgreſ ſionem atq; cōteptū. Idcir co decimoſeptimo tria pncipa liter de huiuſmoi p nunc ſunt videda. ¶ Primo quibus ex precepto ſit obediēdū. Secū do quid ſit cōtēptus et qn̄ mor le pcc̄m. Tercō de inobediētia qn̄ ſit mor̄le peccatū. Quātum ad. i. dubitatur an ſubditꝰ te neatur prelatis ſuis in oībus obedire. ſ. th. 2. 2. q. ciiij. ar. v. Obediens mouetur ad im periū precipiētis quadam ne ceſſitate iuſtitie. pōt aūt conti gere ex duob; ꝙ̄ ſubditus nō teneatur ſuperiori ſuo in oīb; obedire. vno mō ꝓpter p̄ceptū a

maioꝛis vt̄ dicitur rō·xiij· ſup
illud qui poteſtati reſiſtit dei oꝛ
dinacōni reſiſtit· qui reſiſtunt
ipſi ſibi dānacōem acquirunt
vbi glō·aug9. Si qd̄ iuſſerit
imperatoꝛ nūquid faciendū ē
ſi cōtra ꝓconſulem iubeat· rur
ſum ſi qd̄ ipē procōſul iubeat
et aliud imperatoꝛ· nūquid du
bitatur illo cōtempto iſti ē ſer
uiēdū· ergo ſi aliud imperatoꝛ
aliud de9 iubeat· illo cōtēpto
obtēperādum eſt deo Ray·ad
dit. Si tam̄ dubitat ſubditus
vtrū id quod p̄cipitur ſit ꝯtra
deū vel nō debet obedire niſi eſ
ſet tale qd̄ in quo nullo modo
eſſ; excuſabilis ignorātia· pu
ta contra articulū fidei· p̄cepta
vel prohibicōes· vel gn̄ale ſta
tutū eccleſie Alias bonū ſine q̊
pōt eſſe ſal9 debet dimittere in
terdū ꝓpter bonum obediencie
b ¶ Alio modo dicit thō· nō te
netur inferioꝛ ſuo ſupioꝛi obe
dire ſi ei aliqd̄ p̄cipiat in quo
ei nō ſubditur· dicit enim Se
neca· iij·li· de beneficijs Errat ſi
quis eſtiat ſeruitutē in totum
hōiem deſcendē pars eius me
lioꝛ excepta ē· coꝛpa obnoxia
ſunt ⁊ aſcripta dn̄is· mēs qui
dē eſt ſui iuris· ⁊ ideo i hīs que
pertinent ad interioꝛē motum
voluntatis homo non tenetuꝛ
homini obedire ſed in hijs que
exteri9 per corpus ſunt agēda

In quib9 tm̄ ſcdꝫ ea que ad na
tura coꝛpis pertinēt hō hōi obe
dire nō tētur ſꝫ ſoli deo· qꝛ oēs
hōies natura ſūt pares· puta i
hijs q̄ ꝑtinent ad coꝛpis ſuſtē
tacōeꝫ ⁊ ꝓlis generacōneꝫ· vn̄
nō tenētur nec ſui dn̄is nec fi
lij parentib9 obedire de matri
monio cōtrahēdo vel virginita
te ſeruāda· aut aliquo alio hu
mōi· Sꝫ in hijs q̄ pertinēt ad
diſpēſacōez vel diſpoſicōeꝫ actu
um ⁊ rerū hūanaꝝ tenetur ſb
ditus ſuo ſupioꝛi obedire ſm
racōem ſupioꝛitatis Sic miles
duci exercitus in hijs q̄ ꝑtinēt
ad bellū· ſeru9 dn̄o in hijs q̄ ꝑ
tinēt ad ſuilia opa exequenda
fili9 prī in hijs q̄ ꝑtinēt ad di
ſciplinā vite ⁊ curā domeſticā
⁊ ſic de alijs· Vlricus in ſūma
addit layci nō tenētur p̄latis
eccl̄iaſticis obedire niſi in hīs
ad quoꝝ obſuātiā ſe i baptiſ
mo obligauerūt ſcꝫ ut teneāt
verā fidē cū opibꝫ q̄bꝫ abrenūcī
auerūt dyabolo et omnibꝫ pō
pis eius· Clerici aūt tenentur
eis obedire in hijs que ꝑtinent
ad officiū clericale· ¶ Dubita c
tur· ij· vtꝝ rligioſus teneatur
in omnibus p̄lato ſuo obedire
Rn̄ſio ſcdm thō· vbi ſupra· Et
petrū de thar· ſuper· ij· diſ· vlti
ma qꝛ triplex eſt obediencia·
Prima ſuffitiēs ad ſalutem ſeu
neceſſitatem qua ſcilicꝫ obedit

q̄s in hijs ad q̄ obligatur. ob
ligatur aūt religioſus et ad il
la ſolum obedire tenetur q̄ poſ
ſunt ad regularē oſeruacōem
pertīere ut ſunt ꝑmiſſa ⁊ illa
ſine quib⁹ religionis ꝓfeſſio
nō ſeruaretur. ut mutua obſe
quia et offitia ⁊ huiuſmoi. Et
in hijs prelato ſuo obedire ē
neceſſitatis. Secūda ē obediē
tia perfecta que obedit in oīb;
licitis ſ; illa nō ē nceītatis ideo
bern̄. li. de diſpē. ⁊ precep. dic.
Subdit⁹ nec citr̄ promiſſa ē
inhibēd⁹ nec vltra promiſſum
cogendus per legem obedire
Tercia obediētia ē indiſcreta
d que in illicitis obedit. Du
bitatur. iij. vtr̄ religioſus te
neatur obedire prelato ſuo in
hijs que ſūt ōtr̄ regulā. R̄. ſm
pe. de thar. in quodli. Eoꝝ q̄
religioſo a p̄lato ſuo iniūgun
tur tria ſūt genera Quedā ſūt
ſm regulā. ut ea q̄ in regula cō
tinētur ⁊ ea que ad illoꝝ debi
tam obſeruātiam expediūt vel
requirūtur. In hijs nō eſt du
biū qn̄ abbati p̄cipiēti tenea
tur mōchus obedire niſi excu
ſetur racōnabili impedimēto
Alia ſunt p̄ter regula; ut que
nec ibi ōtinētur nec ad illa ex
pediūt vl' ordināt̄ ut leuare
feſtucā. Et de hijs eſt verior ⁊
cōmunior opinio q̄ in leuiori
bus q̄ ſit regula tenetur obe
dire. ſ; nō in grauioribꝫ Que aūt
oīno preter regulā ſūt in hijſ
nō tenet' obedire. q2 nō tene
tur niſi qn̄tum ſe obligauit
ſua profeſſiōe perfecta tn̄ obe
diētia etiā in hijs obedit. Alia
ſunt ōtra regula; ut quoꝝ op
poſita ibi p̄cipiuntur vel pro
hibētur. de hijs diſtinguēdū
eſt. q2 quedam ſūt in quib; p̄
latus pōt diſpēſare. quedā in
quib; non pōt eo q̄ regula l'
cōſtitucō prohibet. Aut ergo
certū eſt religioſo q̄ prelatus
in tali caſu in quo p̄cipit non
pōt diſpēſare. et tūc non debet
obedire. Aut certū eſt q̄ pōt
⁊ tunc debet obedire. Aut du
bium eſt an poſſit et tūc racōe
dubij dico ſimpliciter q̄ tene
tur obedire. hec de pe. In du e
bijs eni obediendo alteri pre
ſerti ſuperiori quis multiplici
ter excuſatur. Primo ſcd̄; ray.
in ſūma Subdit⁹ qui mouet
bellū dn̄o ſuo ſibi mandante
Qn̄ eni ſb̄ditus probabiliter
dubitat an dn̄s habeat iuſtū
bellum excuſatur ibi ſb̄ditus
ꝑpter bonum obediencie. licet
forte peccet dn̄s ōtra deum ma
la p̄cipiēdo. vnde aug⁹. li. con
tra manicheū Vir iuſtus ſi for
te ſb̄ rege ſacrilego militet re
cte pōt illo iubēte militare vel
bellare ſi qd̄ iubetur vel nō eē
cōtra preceptū dei certū eſt vl'

vtrū ſit certum non eſt·ita ut
fortaſſe reum faciat iniquitas
imperādi· Innocentem autē mi
litem oſtēdat ordo ſuiēdi· Sʒ
intellige ſcd̄m wilh·quādo du
bitat miles an aſſint cōdicōes
requiſite ad bellū iuſtum vicʒ
pſona·res·cauſa·animus·⁊ au
toritas· Item ſcd̄m hoſtieñ·in
tellige probabilit̄ dubitantē
quando inq̄ſiuit q̄ tum potuit
⁊ periciores cōſuluit ⁊ ſemper
dubius remāſit·ne in cōſciētia
ſit affectator ignorācie·vnde
in rebus dubijs homo ꝓ illū̃
nacōe ſui laborāre debet ut docʒ
aug9·libro·lxxxiij·queſtionū
Et habet̄ di·xxxviij·ꝯ·finali di
cēs· Nō omnis ignorās immu
nis eſt a pena·ille enī ignorās
pōt excuſari a pena qui quod
diſceret nō inueit· Illis aūt ig
noſci hoc non poterit q̄ haben
tes a quo diſcerēt operam non
dederunt· Secūdo excuſat du
biū aliqualit̄ in reddēdo debi
tum in matrimonio i caſu quo
mulier crederet primum virū
defūctū ⁊ iam aliū duxit·⁊ nūc
audit p̄mum virū viuere· Nā
ut tho·dicit·q·ſrali·ſup·iiij·di·
·xxxviij· Si poſt ſecūdum cō
tractū oiatur aliqua dubitacō
de vita prioris viri ex aliq̄ cau
ſa que certitudinem facere poſ
ſit nec reddere debet nec exige
re debitum· Si autem cauſa il
la faciat probabilē dubitacōeʒ
debet reddere·ſed non exigere
Si aūt ſit leuis ſuſpicō poteſt
vtrūqʒ licitē facere·quia debet
illā cauſaʒ poti9 abicere q̄ ſm
hoc conſciētiam forr̄e: hec tho·
Tercō excuſatur in dubio etiā
vbi ſuperioris nō arcet manda
tum ut in ſcrupuloſ ⁊ timora
tis dictū eſt ſup̄ p̄mo p̄cepto
de regula tertia pcī̄ mortalis·
Item·iij·p̄cepto de ſacr̄mēto eu
caiſtie ⁊ de accedētibʒ cū remor
ſu pcī̄· Quarto excuſantur in
dubijs obediendo religioſi eo
modo q̄ dictū ē nūc·iij·dubio
Qn̄to excuſat̄ q̄s poſſeſſor ali
cui9 rei quā credidit bō̄ fide ſu
iſſe ſuā eo q̄ hʒ otinuacōeʒ poſ
ſeſſionis bō̄ fide·iuſto titulo ⁊
rē p̄ſcriptibileʒ ibi eē credidit
⁊ ſic p̄ſcripcōeʒ habere locum
credit licʒ iā incipiat ex aliq̄
motiō dubitare an res ſit ſua
dic̄·enī hoſtieñ·q̄ talis adhuc
dicitur habere bonam fidem ⁊
vtetur fructibus ⁊ ſic p̄ſcribit
debet tn̄ ab alijs inq̄rere verita
tē ut ſic ad eā perueiat ⁊ illa ꝓ
bat p̄ iura canoica ⁊ ciuilia Idē
dic̄·bern̄·i glō·extr̄ de reſcrip·
ſup·c· Qm̄ oē Idē innocē·i glō·
ibidē· Dubitatur·iiij·quō in
dubijs quis ſibi rectā cōſciam
debeat forr̄e Re·ſcdʒ iohānem
de tābaco li·de cōſolacōne theo
logie·xiiij·c·viij·i dubijs inq̄ſ f

bonoꝝ viroꝝ vita alijs viuē
di debet eſſe regula. Eſt igitur
reſpitiēdū ad facta bonorum
viroꝝ ⁊ diſcretorum. Et ſi plu
res tales vel ut in pluribus ea
ſu tali eis occurrēte ſic vel ſic
ſe habere inuenires aut eſtima
cōne tua iudicares tūc ⁊ tu ſi
militer agere nō formides hec
ille. Ad idē ē Cancell. pariſieñ.
de gerſona tractatu de vita aīe
lectiōe ſexta ſic dicēs Ben era
le damus documentū. credere
ſcꝫ faciliter ſapiētum ⁊ bonoꝝ
iudicio ⁊ ɔtra eoꝝ cōmunes ſē
tentias nō leuiter ſibimet for
re ſcrupulos anxios ⁊ timidos
Fallor ſi nō iubꝫ ſapiens Fili
ne innitaris prudētie tue Et rur
ſus. Noli trāſgredi terminos
quos poſuerūt prēs tui hoc p̄
cipue neccāriū ē apud religio
ſos reſpectu ſuperioꝝ ſuoꝝ hoc
etiā apud ignaros ꝯ̄marū le
gum hec ille. Idē dicit de timo
ribꝫ theologis reſpectu ſenten
tie ſcioꝝ in quibus vita ⁊ do
ctrina in moribꝫ bonis ɔcordat
Et cauſā aſſigt Quia virtꝰ lō
ge certiꝰ arte operatur ⁊ iuue
nes paſſiōibꝰ obtenebrāt. p̄
fatis concordat Iero. ſup illō
pū. iij. dicēs Ne innitaris pru
dētie tue. prudētie ſue inītꝫ in
nititur q̄ ea q̄ ſibi agenda vel
dicēda videtur patrū decretis
8 ꝑponit. ¶ Quo ad. ij. princi

pale de cōtemptu q̄d fit ⁊ qñ
mōrtale pccm. ſꝫ. Cancell. de vi
ta aīe lectione. v. vbi ſic dicit
Cōſului ſūmaꝫ dñi Anthiſio
dorēſ vbi loq̄tur de cōtemptu
⁊ dicit q̄ ɔtemptus eſt appcia
ri rem minꝰ iuſto. Alio mō eſt
rem negligere ⁊ de ea nō cura
re ut dū peccās habet circūſtā
tias retrahētes ſed eas nō curāt
aduertere. claudit q̄ꝫ oculum
quodāmō ⁊ vertit tergū ad
eas. Tercio mō eſt iraſci rei tā
q̄ vili ⁊ eam aſpnari. pmū eſt
malū. ſecūdum peius. tertium
peſſimū. dicamꝰ ergo q̄ in ōni
pccō etiā veniali omittatur cō
tēptus dei Primo mō vere vel
interp̄tatiue Secundꝰ ɔtēp
tus interuenire pōt tā in mor
li q̄m ſolo veniali. Tertiꝰ con
tēptus circa deū precipientē
⁊ erga p̄latum ſuum inq̄tum
prelatus eſt. non videt vnq̄
fieri cū deliberacōe cōpleta abſ
q̄ꝫ pccō mōrtali. ⁊ hoc vocatur
ꝓprie ɔtēptus Nihilominus
aduertēdū eſt diligenter. q̄
refert plurimū dicere aliquid
fieri ex ɔtēptu. ⁊ aliq̄d eſſe cū
ɔtēptu. Sicut refert aliq̄d fi
eri ignorāter. ⁊ aliquid ex ig
norātia. Dicitur quippe fieri ex
contēptu. qñ contēptus ē pri
cipalis cauſa talis actiōis ſic
q̄ illo nō exiſtēte nō fieret actō
ita quis operatur ex ignorācia

qn̄ illa nō exiſtēte nullo mō ſie
ret illud quod ſit· prouenit aūt
actus nōnunq̄ cū contemptu
vere vel interp̄tatiue non tn̄ ex
contēptu· qꝛ ꝯtēptus nō eſt in
cauſa ſꝫ vel infirmitas· aut debi
litas. aut ignorantia· aut affe
ctio vicioſa· aut libidioſa dn̄a
tur· Sicut peccat aliq̄s qn̄qꝫ
ignorāter· ita tn̄ qꝛ non min⁹
operaretur qđ operatur ſi illud
cognoſceret· ꝓpterea palā eſt
ignorātiā tūc non eſſe cauſam
agētem ſꝫ circūſtātem· Queād
modū cōtingit in ſubditis qui
dicūt ſe ſcādaliſari de factis ſu
periorum quos tn̄ ab actōibꝫ
malis non cōpeſcerꝫ ſcādali ceſ
ſacō a p̄latorum vita bona ſꝫ
ita ſibi blādiūtur a ſup alios
querunt excuſacōes in pc̄cis·
h ¶ Ex hijs oib⁹ nō vidꝫ regu
la generalis poſſe ſumi de diſti
ctōe inter mortale ⁊ veniale pe
nes hoc qđ eſt eē vel non eē ex
ꝯtemptu· Nā ſi capiatur con
tēptus p̄mo mō nō ē necē oēꝫ
actū factū ex cōtemptu eē mor
le· dū ſcꝫ deus aut p̄latus appre
tiatur min⁹ iuſto· ſolū venialiť
⁊ ex ꝯtemptu tali mentitur ali
q̄s· aut occōe iocatur· vel lente
reſiſtit p̄mis motibꝫ· Siliť ex
ſecundo ꝯtemptu pōt euenire q̄
uis nō ita leuiť a frequēter de
niqꝫ act⁹ qui ꝓuenit delibꝫate
deliberacōe cōpleta ex tercio cō

temptu ut mihi videtur eſt ſp
mortalis· Hoc enī ſit qn̄ peccans
attēdit ad precipiētem ⁊ ad p̄
ceptum eius licitū ſiue de⁹ ſit
ſiue prelatus ⁊ ꝓpť vilipēſiōeꝫ
⁊ aſpnacōneꝫ p̄cipientis ſuiqꝫ
precepti aſſurgit effrenate ad
actū talem faciendū vel obmit
tēdum· alioquī non facturus
vel non obmiſſur⁹ hoc ꝓprie ē
agere ex cōtemptu tanq̄ ſi di
cat ut aliqui· Ego in deſpectū
veſtri a quia ſic p̄cipitis agā
oppoſitū· hec cancel· pariſieñ·
de gerſo. Ad idem eſt thō· ut
ſup p̄cepto· i· de ſupbia. Satis
etiā cōcordare videtur hūber
t⁹ ſup li· ꝯſtitucōnū vbi addit
qꝛ maioritas a minoritas ꝯtē
ptus inſurgit ex multis· Aliqn̄
ex magnitudie rei cōtēpte· ali
qn̄ ex numero cōtemptoꝝ· ali
qn̄ ex cōtemnentis magis debi
ta ſubiectiōe· aliquādo ex act⁹
intenſione· aliquādo ex frequē
cia· aliquando ex obſtinacōe·
aliquando ex ꝯtemnentis mo
dicitate· Eſt aūt differentia in
ter negligentiam a cōtemptū
ſcđꝫ btūm bern̄· qꝛ negligētia
eſt lāguor inercie· ſꝫ cōtempt⁹
eſt tumor ſupbie· ¶ Quo ad i
·iij· p̄ncipale quale ſit peccatū
inobediencia. Rn̄det vlricus li·
·vi· tractatu· iiij· Inobediencia
exhibita p̄lato nō ē ſm̄ ſe mor
le pc̄cm niſi ſit ꝯtra p̄ceptū ei⁹

Quia ipē ꝑlatus ideo manda
tum tēperat. qꝛ nō vult ſbditū
ꝑ q̄libet levi cām exponere diſcri
mini mo̅ꝛ͛lis pc̄ci. Diximꝰ aūt
ſcd'm ſe qꝛ ex aio non obedien
tis ſimplici mandato pōt hoc
fieri mo̅ꝛ͛le pc̄cm ſcꝫ cū hoc fa
cit ex tali c͛tēptu auctoritatis
ꝑlati qꝛ itendit ei non obedire
etiā ſi p̄ciperꝫ id quod mādat

Sequitur ſecūdū pre
ceptum Capitulū p̄mū

Preceptum ſecūdū
eſt Nō aſſumes no
mē dei tui iuanum
Nō enim habebit
deꝰ inſotem q̄ aſſumpſerit nom̄
a eius fruſtra. Circa qd' ponē
tur quinqꝫ capitula. Primum
eſt de intellectu verboꝝ huiꝰ p̄
cepti i generali de iuramēto
licito. Alia vero erūt de modiſ
hoc preceptum trāſgrediēdi
b Quātum ad primū nōndū
ſcd'm thō. 2. 2. q. lxxij. Et ſcd'm
alexandꝝ de hal' in ſuo. iij. diſ.
xxxvij. qꝛ non eſt intelligēdū
hoc p̄ceptum ſolū de hoc noie
deus: qꝛ illud nō ſit inuanum
aſſumēdum. ſꝫ eſt intelligēdū
de omni nomine ꝑ qd' ratōna
li menti deꝰ innoteſcit. ſicut ſūt
illa nomina. creatoꝛ. redēptoꝛ
gubnatoꝛ mūdi ꝛ ſimilia. nō
eni differt ꝑ quodcūqꝫ nomē

dei periuriū cōmittatur. noībꝫ
quippe dei debetur reuerentia
ex parte rei ſignificate que eſt
vna non aūt ex pte vocum ido
dicitur in ſingulari non aſſueſ
nomen dei tui inuanum. Se c
cundo notandū qꝛ ibi non ꝓ
hibetur omnis aſſumpcō diui
ni nominis. qꝛ illa pōt multis
modis bn̄fieri ut in oratōibꝰ
dei laudibꝫ. ꝛ benedictiōibꝰ
ecc̄e ac exorziſmis ꝛ in ſermo
nibus. nec prohibetur hic oīſ
iuracō ꝑ nomē dei. qꝛ illa pōt
etiam multis modis benefieri
Sed hic ꝓprie ꝓhibetur va
na aſſumpcō diuini nois que
fieri pōt vana ſcdꝫ thō. vbi pri
us dupliciter. Vno mō ſcd'm
ſe ip̄am ſcꝫ qꝛ non hꝫ firmamē
tum veritatis ut qn̄ q̄s falſum
iurat que iuracō ē hic prohibi
ta ꝛ p̄ncipaliter eſt periuriū
ꝛ pc̄cm mortale ut dicetur. Et
hoc volūt gloſe. i. exod. xx. ſup
hoc p̄cepto. que dicit non aſ
ſumes ſcꝫ iurādo ꝓ nihilo. Se
cunda eſt deutro. v. Non aſſu
mes ſcꝫ iurādo ꝓ re que non ē
Secūdo dicitur aſſumpcō di
uini nois vana ex parte iuran
tis. ut qn̄ q̄s iurat verꝝ ꝛ tamē
ex leuitate ꝛ ſine iudicō diſcre
cōnis ꝛ tunc licet nō ſit ſemꝑ
pc̄cm mo̅ꝛ͛le. ē tn̄ ſemꝑ pc̄cm
ꝛ diſponit ad lapſum ꝛ periu
riū Tercō nōndū qꝛ dei nomē

valde honorifice ē tractandū ꝓ
pᵗ cauſas recitatas prio p̄cep
to cir̄ fine in tercio p̄cepto pticu
lari· Et quādo aliter fit grauiť
peccaē contingit· Additur aūt
huic ſic ꝗ p̄mo p̄cepto pena·
ideo quia ad ea ad que hoīes
promī ſunt pene tanꝗ̄ medicīe
adhibende ſūt ſcd'z phm·iij·ethi
corum· Ad ydolatriā aūt pro
nī fuerunt iudei qꝛ inter vel cir̄
ydolatras degebāt· Ex lingue
etiā lubricitate hoīes promī ſūt
periurare· ideo dicitur non emū
habit de⁹ inſōtē q̄ aſſumpſerit
d nomē eius fruſtra· ¶ Dubita
tur·i·an licitum ſit iurare· Re·
ſcd'm tho·2·2·q·lxxxix· Et ſcd'z
alios doctores comuniť ſuper
·iij·di·xxxix· Iuramētum ſcd'm
ſe non eſt malū ſed pōt eſſe lici
tū ꝗ honeſtū ptz prio deu·vi·
Dn̄m deū tuū timebis ꝗ p nom̄
ei⁹ iurab Item Apl's iurauit in
ep'lis ſuis·ij·cor·i· Ego teſtez
deū inuoco in aīam meā·ro·i·
Teſtis eſt mihi de⁹ cui ſeruio.
Secūdo ad idē eſt aug⁹·li·cō
tra mendatiū Et in ſermone do
mini in mōte· ꝗ in ſermone de
verb apoſtoli Tercio ptz ex bo
na origīe iuramēti ꝛ fine· intro
ductū enim eſt ex verā fide qua
credūt hoīes habere infallibilē
veritatem deū ꝛ vniūſalē oīm
cognicōem ꝛ p̄uiſionē ꝛ ideo
ipm in teſtem dictorū ſuoꝝ in

ducūt tanꝗ̄ eū qui nec fallere
nec falli poteſt quez nihil latz
Finis etiā iuramēti eſſe deb; ad
certificandum hoīes de dictis
ad finiendū ɔtrauſias ut dicit
apoſtol⁹ heb·vi· nec obſtat il
lud math·v· Ego aūt dico vob
nō iurare oīno· qꝛ cū ibi nega
cō ꝓponitur ſigno vniūſali aſ
firmatiuo ē ſenſus ſcd'm bonauē·
non iurare oīmode ꝛ non in oī
caſu quod verū eſt qꝛ non deb;
fieri leuiter ꝗ ſine comitib⁹ dicē
dis Si aūt criſt⁹ dixiſſet oīno
non iurare cū ibi negacō ſequa
tur ſenſus eēt qꝛ in nullo caſu
eſſet iurandū· nec eſt iuramen
tum deſiderādū tanꝗ̄ p ſe bonū
ſed tanꝗ̄ medicina quedam cō
tra malum ꝓximi ſine qua non
curatur ꝓximus vel iuuatur ut
dicē· aug⁹· ſup ep'lam ad gal·
ideo math·v· Sit ſermo vr̄
eſt eſt non non quod aūt his
habūdātius ē a malo ē· ¶ Se e
cundo dubitatur quid ſit iurā
mētum· Rn̄det aug⁹· iurare p
deū eſt deū teſtem inuocare Ray·
dicit· Iuramētum ē affirmacō
vel negacio de aliquo ſacre rei
atteſtacōe firmata· dicit etiam ho
ſtienſ qꝛ p fidei interpoſicōem
obligatur quis ſicut p iuramē
tum· Sed quereres q̄d ē iura
mentū licitum· Re· qꝛ iurare lici
te eſt reuerenť deū teſtē inuocare
ad confirmacionem veritatis de

qua audiēs nō ē certus ꝛ cui
non aſſentit ſimplici aſſercōne
in cauſa vtili ei qui iurat. vel ei
cui iuramētum pſtatur. vel cō
munitati. Ex quo patꝫ Primo
male iurare eū q̄ irreuerēter iu
rat puta in loco. tēpore. vel ver
bo indecēti diuinū nomen aſſu
mendo i teſtimoniū. Secūdo
male iurat qui de certis alteri
iurat ut ꝙ cras dies erit ꝛ ſilibꝫ
Tercō vane iurat quādo ſine
iuramēto alter crederꝫ dicenti
Quarto vane iuāt qn̄ aliquis
dicēti nō credit i cauſa nulli⁹
vel modice vtilitatis ꝛ tn̄ iuāt
patēt oia ex deſcripcōne. Rn̄
to ſequitur ꝙ omne iuramētū
a malo aliquo occaſionem hꝫ
patꝫ ꝙ a malo ignorātie altei
us quē certificare oportꝫ Ideo
dn̄s ait Sit ſmo vr̄ eſt ē. nō
nō. qđ aūt hijs habundātius
eſt a malo eſt ſcꝫ ignorātie nō
f ſp a malo pcc̄i ꝓprij. ¶ Tercō
dubitatur quot modis ꝛ per
q̄ verba fiat iuramentum. Rx. i
genere triplex eſt iuāmētum
Primū qn̄ hō iducit diuinū te
ſtimoniū ad ↄfirmacōeꝫ pſen
tiū ā pteritoꝝ ꝛ vōtur aſſerto
riū ut cū dicit Teſtis eſt mihi
deus ꝙ ita eſt vel ꝙ ita fuit. ā
dicit per deū ita fuit ꝛ ſic de ali
is hoc ei eſt ita ſicut deus eſt m̄
teſtis ut dicit aug⁹. in quodā
ſermone de periurio. vel dicit

deus ſcit ꝙ verꝝ loquor ꝛ ſic de
alijs ſimilibꝫ locucōnib⁹. Se
cūdū iuramentum dicitur ꝓ
miſſoriū. cū quis diuinū teſti
moniū inducit ad ↄfirmandū
aliqđ futurꝫ ut cū dicit quis ꝑ
deū ita faciā vel teſtis ē mihi de
us ꝙ volo cras ſoluere. Terti
um eſt execratoriū cū quis ſe
ā aliquid ſui vel ad ſe pertinēs
obligat deo ut iudiciū ſuum i
illud exerceat ſi nō eſt verꝫ qđ
dicit. aut ſi non faciet qđ pro
mittit ꝛ ſimilia. Et hoc vōtur
execratoriū iuramētū. Qn̄ hō
creaturā aliquam vel magis
ꝓprie bonū qđ ex aliq̄ creaturā
percipit deo obligat vel ipig
norat ut ſcꝫ in illo puniatur m̄
ſi eueniat illud ꝓ quo iurat. aut
ita ſit ſicut iuāt. ut cū dicit. ita
viuat fili⁹ meus eſt ſenſus niſi
ita ſit ſicut dico. aut niſi imple
uero qđ promitto. nō viuat fi
li⁹ meus. aut cū dicit Sic me
deus adiuuet eſt ſēſus niſi ita
ſit ſic dico. ā faciam quod pro
mitto nō adiuuꝫ me deus. ā cū
dic̄. per ſalutem meam. eſt ſen
ſus niſi ita ſit non ſim ſaluus
Et ſic iurauit ioſeph gen̄. xlij.
ꝑ ſalutem pharaonis ut ſit ſen
ſus. niſi ita faciā ut dixi nō ſit
ſalus pharaoni. ā cū iurat q̄s
per aiam ſuam ā per aliam rē
quā diligit ſic apoſtol⁹ iuāuit
.ij. corī. i. dicēs Teſtem deum

ínuoco ín aīam meam. Et ſcď3
alexā. vbi pri9. Execratoꝛium
íuramētū eſt grˀue íuramētum
q2 ibi de9 inducítur ꝗ ut teſtis
ꝛ etiā ut iudex ſc3 ut ī puniēdo
oñdat aliquē mēdacem, ꝗ ſic
det teſtímoniū cōtra iurātem p
penā eius. Itē nōndū ſcď3 do
ctoꝛes di. xxxix. tercij non eſt
mai9 ſaltē ſcď3 ſe vel ad min9
íta magnū eſt íuramētū qď fit
p ſolū deū ſicut qñ ꝯtigit iurāe
p euāgeliū. aut ſup corpus cri
ſti. aut ſup crucē. Itē non ē pu
tādū ꝙ puū ſit iuramētum qñ
fit extra iudiciū. aut ſine ſolem
nitate. ymo iuāmentū p deum
eſt maximū qñ fit extrˀ iudiciū
aut ſine ſolēnitate ut dic. gre.
ꝗ aug9. ad publicolā. ideo di
cit btūs Jero. habem9 in lege
dei ſcriptū Nō piurabis in noi
ne meo. nec pollues nomē dei ī
vanū. Ideo q3 āmonendi ſunt
ut omnes diligēter caueāt per
iuriū nō ſolū ī altari ſeu ſacto
rum reliquijs. ꝫ etiam in cōmu
ni loquela. Si3 diceres q̄re tūc
facit iſta eccīa ſc3 ſup crucē eu
kariſtiam vel ſup euangelium
iurare ꝛc̄. Et quare iuramenta
publica cū ceremonijs plus re
putat ꝫ. triplici rōne. prio ut
iurans timeat eo magis falſita
tem dicere ex hoc ꝙ ſibi ad me
moriā3 reducitur beneficiū re
demp cōis noſtre factum p cri

ſtū ẜpē quod nullo modo de
bet offendere deū. Secundo ut
magis ꝗ exp̄ſſius recordetur ſe
iuraſſe ꝗ ſciat pluribus cōſtaē
ꝛ ſic non facilit̄ traſgrediatur
Tercio ut ex hoc appareat ꝙ oī
no deliberate iurauit ut poſtea
ſe nō excuſare poſſit p hoc ꝙ in
opiate ꝛ ſurrepticie applicat9
fuit. ¶ Q̄rto dubitatur dictū 8
ē ꝙ iurare eſt deū teſtē inuoc̄re.
ꝛ cū aliq̄s inducitur in teſtem
fit illo fine ut ip̄e teſtis manife
ſtet veritatē circa ea que dicun
tur mō de9 nō manifeſtat veri
tatem q̄ p nomen eius iuratur
Rñſio ſcďm tho. 2. 2. q. lxxxix.
ꝙ ymo deus ſepe maifeſtat an
ver fit quod dicitur etiā in p̄
ſenti. aliqñ p internam inſpira
cōe3. aliqñ per facti nudacōe3
dum ſcilic3 producitur ī publi
cū quod occultum fuit aliqñ
etiam manifeſtatur per penā
mencientis. quando quis exe
cratoꝛie iurauit vbi deus ſimul
eſt iudex ꝛ teſtis. Ad propoſi
tum refert vincentius in ſpecu
lo hyſtoꝛiali libro. xxiiij. c. xxij
ij. ꝙ ad karolum magnum ve
nerūt due ſoroꝛes ducis cuiuſ
dam francoꝛum contra eum de
temporalibus rebus ꝯqueren
tes. Karolus igitur negante3
ducem iurare fecit p ſactum fil
uiū martirē. ꝙ nihil teneretur
ſoroꝛib3 de hijs in quib3 cōtra

eũ agebãt. qui cũ letus iuraſſʒ
crepuit medi⁹ ſtatĩ ⁊ p aluũ
ſtercora prorupḛrũt. ſãguiſqʒ
poſt q̃ exiuit oculos aures os
⁊ ei⁹ nares vitam infra duas
horas termiauit. Itẽ refert idẽ
li. xii c. lxxiii. Et gre. turonẽſ.
q̃ ad ſepulchꝝ bti pancracij
martiris p dyocleciañũ marti
riſati anno. xv. etatis ſue. quiſ
quis falſum iurare voluerit nũ
q̃ ad cãcellũ chori eccleſie venit
quin aut ſtatĩ a demõe capt⁹
inſanit. aut cadens in pauimẽ
tum po rtin⁹ exſpirat. Item idẽ
li. xxiii. c. xc. Quidam nomine
dernimus in rebus eccleſie ſan
cti quintini martiris falſũ ferre
bat teſtimoniũ volens auferre
quandam ſiluam. Quẽ martir
i ſomnis redarguens eius na
ſum tenẽdo falſatorẽ pclama
uit expgefactuſqʒ cũ viſũ vxo
ri recitarʒ ⁊ faciẽ aqua lauaret
naſus i aquã cecidit. Quo ter
ritus ad placitũ quo eadẽ cã
citatus eãt ire recuſãs naſum
aureũ cũ cathenis aureis artifici
aliter appẽdit. Quẽ iterum mi
nis ſanctus p viſum coegit ut
naſum artificialem priora non
paſſurus deponeret in teſtimo
niũ falſitatis. qđ ⁊ factum eſt
in eccleſia ſãcti pfati. Itẽ idem
li. xxiii. c. Cix. Quidã ſolidum
argenteũ a pr̃e mutuauit quẽ
iuramẽto poſtea negauit ſe ac

cepiſſe a pr̃e cui pater. iura mi
hi per ſãctum andomanũ te ve
ritatem aſſerere. qđ cũ faceret
erecta manu ſtatim oculi eiuſ
crepuerunt ⁊ die tertia miſerri
ma morte deceſſit Idem li. x. c.
C. xv. refert. Quo in alexãdria
vidua ditiſſima melantia accu
ſauit iudicialiter eugenium
virgiẽʒ q̃ ſe veſte mõchi idwit
Accuſauit inquã melantia eu
genĩũ quẽ iuuenculũ putauit
eo q̃ ſine copulis iũgi nollet
Et famule famuliqʒ vidue te
ſtimoniũ dederũt ibidem fal
ſum dicẽtes ſe vidiſſe eugeniũ
velle vidue vim ĩtuliſſe. Euge
ni⁹ igitur cũ ſe virgiem oſten
deret patri ſuo iudici liberatuſ
eſt. Sed non diu poſt vidue
domus cũ oibus inibi exiſtenti
bus celica flãma cõbuſſit. per
hibebit aũt de⁹ teſtimonium
veritatis occulte. in iudicõ fina
li maifeſte. qñ illuiabit abſcõ
dita tenebrꝝ ⁊ manifeſtabit
cõſilia cordiũ. i. corĩ. iiij. Et illđ
teſt imoniũ nulli iurãti deficiet
Quintũ dubitatur q̃ ⁊ quot h
requirũtur ad hoc q̃ iuramẽ
tũ ſit licitũ. Re. q̃ tria iere. iiij.
poita vbi dicitur iurãbis viuit
dñs. in veritate. iudicõ. ⁊ iuſti
tia. Super quo dic. iero. Treſ
eẽ debent comites iuramenti. iu
diciũ vic; veritas ⁊ iuſtitia. Pri
mum hoꝝ qđ ſe tenet ex parte

iurātis ē iudiciū diſcrecōis ut
ſcȝ non iuret leuit̄ ſȝ cū diſcreti
ōne ⁊ diſcuſſione quītuplici.
Prīo q̄ illud qđ iurar̄ vult poſ
ſit facere. Secūdo an ſit facien
dum ⁊ quid ex hoc ſequi poſſit
⁊ accidere. Tercīo locus debit9
⁊ tempus debitum in cōuiuio
enim ⁊ loco ſolacōſo ⁊ ſic de tē
pore. periculoſum eſt iurar̄. q̄
ibi minus conſueuit homo de
liberare. Diſit̄ qn̄ q̄s iraſcitur.
Quarto an ſubſit cā rōbilis ⁊
necc̄ia q̄ꝝ vna eſt vtilitas ꝓxi
q̄ nō credit n̄ q̄s iurauerit vbi
tn̄ ꝓximo nō expedit; nō crede
re. Alia cā ꝓpt̄ quā q̄s pōt iurar̄
ē vtilitas ſui ſcȝ iurātis ut in ca
ſu q̄ oportȝ hōieȝ ſe expurgare p
iuramentū. Alia cā ē ut exercea
tur publica iuſtitia ideo iudi
ces hn̄t ↄpellere teſtes ad iurā
dū i caſibȝ de veritate dicenda
Alia cā ē cōmūis vtilitas ut cū
pn̄cipes int̄ ſe volūt facē federa
pacis. ⁊ ſbditi iurāt fidelitateȝ
ſuis ſupiorib9. ⁊ p ↄſuetudie
ecc̄ie huādā. Quīto ut fiat reue
rēter ⁊ deuote. Cā ē q̄ri q̄libȝ
iuramēto p nomē dei ſiue fiat i
iudicō ſiue ex iudiciū adduci
tur in teſtē de9. ideo qđlibȝ iura
mētū dȝ cū maxia reuerētia fiei
ꝓpt̄ ſingulariſſimū hōreȝ queȝ
hō tētur tāto dn̄o tanq̄ tremē
de maieſtati p quāto ē de9 qui
noīatur ⁊ i teſtē adducitur oī

treno dn̄o ⁊ teſtē reuerebilior
ob cui9 rei ↄſiderationē pueri iura
re nō pmittūtur an̄ etatē pub
tatis q̄ deliberar̄ plene nō pſu
mūtur. piuri etiā nō admittū
tur iurare q̄ pſuītur ex priori
eos reuerētiā debitā iuramēto
nō exhibere. Et. xxii. q. v. ꝺȝ ho
neſtū ē ut q̄ ſcīs audȝ iurar̄ hoc
ieiun9 faciat cū oī honeſtate ⁊
tiore dei. Ex quibȝ pȝ q̄ mal
faciant hij quoꝝ fere ſp ſecun
dum verbum eſt. p deū. p deū
ſanctum. p creatorem meū. ſic
me deus adiuuet. teſtis eſt mi
hi de9 ⁊ p filia. Si enī famuli
principum audiente eoꝝ dn̄o
non niſi cū timorē ⁊ reuerentia
eum nominare audent ut corā
papa ſit pfectiſſime pat̄. Et co
rā regibȝ ābaſiatores eos noī
nādo caput ⁊ genua inclināt
Et oppoſitum faciendo parui
pēdere iudicantur dn̄os. Quā
to plus cū ſūma reuerentia de9
in teſtem aſſumendus eſt. Se
cūdū ⁊ tertiū cir̄ iuramēti comi
tes ſe tenet ex parte ei9 quod
p iuramentū confirmatur. Eſt
enī ſecundus comes veritas ut
ſcȝ veꝝ ſit id quod q̄s iurat iu
ramento aſſertorio ⁊ qđ quis
ꝓponat facē illud qđ iurat iuā
mento promiſſorio ⁊ ut adhi
beat diligentiā ſibi poſſibilē ut
adipleat ⁊ veꝝ faciat qđ iura
uit. Tertiū ē iuſtitia ⁊ reqr̄itur

in iuramēto promiſſorio ut ſcʒ
illud qđ q̄s promittit mediā
te iuramento ꝑmiſſorio ſit lici
tum nec ſit impeditiuum meli
oris boni ꝛ ſit nullā includēs i
iquitatē q̄ntum hoi apparere
pōt humanitus q̄n iurat. Qn̄
igitur vnū deficit de tribꝫ comi
tibꝰ aut plura deficiunt eſt iurā
mētum illicitū ꝛ tāto peiꝰ q̄n
to plures ꝛ principaliores cir
cūſtātie deſūt. Qn̄ vero tres co
mites aſſunt iuramētum eſt li
citū ꝛ meritorium ꝑmo cultus
virtutis latrie Vn̄ augꝰ. in ſer
mone de periurio. Qn̄tū i quit
ad me pertinꝫ iuro magna ne
ceſſitate cōpulſꝰ cū video qꝫ mi
ſi iurē non mihi credi. ꝛ ei q̄
mihi non credit non expedire
qꝫ nō credit. hac ꝓpenſa rōne
ꝛ ꝯſideracōe deliberata cū mag
no dico timore corā deo ita eſt
aut teſtis ē mihi deus. aut ſcit
criſtus qꝫ ſic eſt

Capitulū Secūdū

Contra hoc p̄ceptum
peccāt multi. ꝑmo per
a iuri. Vbi tria ſunt
principaliter nōnda. Primo
q̄d ſit periuriū. Secūdo quo
tupliciter fiat ꝑiuriū ꝛ q̄n ſit
mortale vel veniale pccm̄. Ter
cio an periuriū ſit maius pccm̄
q̄ȝ homicidiū ꝛ que pene ſint
ꝑiurij. Eſt aūt ꝑiuriū ut dicit
mgr̄ li. iij. di. xxxix. Mēdaciū

iuramēto firmatum. ꝛ capitur ibi
mendaciū large tā ꝓ eo qđ di
citur contra mentem q̄ȝ ꝓ eo qđ
nō dicitur ꝯtra mentē dū tam
ſit falſum qđ dicitur. Vel ſcđꝫ
alios periuriū eſt iuramētum
illicitū ꝛ indebitū. vnde quod
cūqꝫ e tribus comitibꝫ iuramē
ti defuerit ſcʒ veritas iuſtitia vel
iudiciū ꝑiuriū eſt. nō tamē eo
dem ordine. Sed ꝑmo quidē
ꝛ ꝑncipaliter ꝑiuriū ē. quādo
deeſt veritas. ſecūdario aūt quā
do deeſt iuſtitia. Quicūqꝫ eī iu
rat illicitū ex hoc ipſo falſitatē
incurrit. qꝛ obligatus eſt ad
hoc qꝫ cōtrariū faciat. Tertio
vero quādo deeſt iudiciū qꝛ cū
indiſcrete iurāt ex hoc ipō ꝑicu
lo ſe cōmittit falſitatē incurren
di. Et ſic capitur periuriū lar
ge ꝛ nō eſt ſemꝑ mortale pccm̄
periuriū iſtis modis omnibꝫ
Secūdo nōndum qꝫ q̄ ſciē b
ter iurat falſum. ſciēter in quā
quo ad dictum ꝛ quo ad iura
mētum eſt vere ꝛ ꝓprie ꝑiurꝰ
ꝛ eſt ſemꝑ pccm̄ mortale Cuius
racō aſſignatur ſcđm thō. vbi
prius qꝛ ꝑiuriū de ſui racōe im
portat ꝯtēptum dei. vnde de ſe im
portat irreuerētiā dei ipſū indu
cere in teſtē falſitatis. qꝛ ꝑ hoc
ſignificatur vel qꝫ deus verita
tem non cognoſcit ꝛ ſic teſtifi
catur falſū ex ignorātia. ꝗ ſig
nificatur qꝫ teſtificatur falſitatē

quoꝝ vtrūq; eſt magna dei ir
reuerētia Eſt enī ſic deū inuocāre
tātū ac ſi deus non ꝯgnoſceret
veritatem ⁊ ſic ex ignorantia
teſtificetur falſum vl' ſi cogno
ſcit eā tunc eſt ac ſi ſcient' ap
probet ⁊ teſtificetur falſitatem
Item piuriū ꝓpriū eſt mortale
quia directe ꝯtra p̄ceptum dei
ſc; non aſſumes nomē dei tui i
uanū. Et ꝯtra illud leuit. xix.
c Nō piurab' in noīe meo. ¶ Ex
quib; ſeq̄tur ꝙ piuriū ad mi
nus nouē mod' ꝯmittitur Pri
mo qn̄ q̄s falſū iurat ſolēniter
in p̄ntia iudicis q̄ deliberauit tā
de dicto ꝯfirmato q̄ꝫ de iuramē
to Talis periurās nō ſolū mortale
lit' ſ; etiam enormit' peccat vn̄
p tres digitos quos ponit ſigni
ficatur ꝙ corp9 aīam ⁊ famam
impignorat deo derelicto ipſi
dyobolo. nā ibi ꝓpt' circumſtā
cias grauius quis peccat ꝙꝛ in
iudicio. Et ꝙꝛ multum delibera
te piurat ut dicit ray. qui inq̄t
iurat p deū multū obligatur. q̄
vero p deū ⁊ euangelium ma
gis obligatur. qui iſtis adiū
git ſanctoꝝ reliquias magis
obligatur. ⁊ ita creſcētib9 ſolē
nitatib; creſcit obligatio. Se
cūdo piuriū facit qui extr' iudi
ciū vel nō ſolēnit' falſum iurat
deliberās prius de dicto ⁊ de iu
ramēto ⁊ talis etiā peccat mortali
liter minus tamen q̄ꝫ precedēs

vnde thō. 2. 2. q. xcviij. arti. iij.
vult ꝙ grauius ē peccatum ſi
quis p euangeliū ſolemnit' iu
rans periuret q̄ꝫ ſi p deum ꝯmu
ni ſermone periuret tum ꝓpter
ſcādalū. tū ꝓpter maiorē deli
berationem Quibus equalit' hic
inde poſitis grauius eſt ſi quis
p deum iurans periuret q̄ꝫ iurās
per euangelium. Et ſunt talia
periuria valde grauia peccata
quia cū deus ſic aſſumitur tan
q̄ꝫ teſtis falſitatis aſſumitur cō
tra ſecūdum p̄ceptum. Eſt enī
ut paulo ante dictum eſt. ac ſi
deus non cognoſcat veritatem
⁊ ſic ex ignorantia teſtificetur
falſum. vel ſi cognoſcat eā tūc
eſt ac ſi ſcienter approbet ⁊ te
ſtificetur falſitatē Quoꝝ vtrū
q; eſt magna diuine veritati i
iuria ¶ Tercio periurat qui ex d
lapſu lingue iurat. Si quidē
aduertat ſe iurare ⁊ falſum eſſe
quod iurat nō excuſatur a pec
cato mortali. ſicut nec a dei con
temptu. nā ad hoc ꝙ aliquis
peccet mortaliter ſaltem non
ex habitu requiritur ꝙ ſuum
peccatum plene ſit voluntariū
directe vel interp̄tatiue quod
dicitur ꝓpter iſtū qui cum deli
berare poſſet: deliberare cōtem
nit. Si ex tali contemptu deli
berationis ex ſurreptione periu
rat videtur multis ꝙ talis nō
eſt excuſādus a peccato mortali

non aūt ſic p omnia de iſto q̄
deliberate obmittit nō ex cōtēp
tu ſed ex neglīgētia. Si autē
nō aduītat aliquis ſe iurare fal
ſum. nec falſum eſſe qd̕ aſſerit
tūc nō videtur habere itencō
nem iurādi niſi ex habitu ma
le introducto forte iurarꝫ. ideo
a crimine periurij excuſatur.
Sicut cū qs iurat in cōmūi ſ
mone nō aduertens quē mo
det ⁊ ad quid. ſed ex quadam
ↄſuetudine mala. aut alia ſur
repcōne mala iurat. tūc nō pec
cat mortaliter. ſed appropīquat
e ad mortale. ¶ Quarto periurat
quis ioco falſū ſciēter cōfirmā
do ⁊ mortaliter peccat vnde dic.
ſcūs thō. vbi pri⁹. ꝙ ille q̄ io
co ſe periurāt. nō euitat dīnā ir
reuerēciā. ſed quo ad aliquid
adauget eam. magnū enī eſt
⁊ maior irreuerentia dei cū in
ioco aſſumitur teſtimoniū fal
ſitatis q̄ꝫ ex aliqua neceſſitate
hoīs. Et ſicut hō non euitat di
uinā irreuerentiam ſic nec pec
f catum mortale. ¶ Quīto piurat
⁊ peccat mortaliter qui iurat ali
qd̕ verū quod tn̄ credit falſū
qꝛ iurādo mētitur ⁊ fallere in
tendit mediāte iuramento ⁊ i
tendit illud qd̕ credit falſum
cōfirmare mediāte iuramēto
⁊ p teſtimoniū dīnum. Exēpli
ḡtia mercator hꝫ duo dolia vi
ni ad vendendū. in vno ſcit cor

ruptū vinū eē in alio ſanū ſed
⁊ caſu trāſponuntur vaſa iſta
Si igitur mercator intendit
ambo ī eq̄li precō vendere ⁊ ex
errore iurāt ꝙ in. a. dolio ſit ſa
num vinum in quo in veritate
ita eſt. ſꝫ mercator putat ſolū
ſanū vinū eſſe in. b. dolio. vere
iurādo periurus eſt. qꝛ mētit̃
⁊ cont̄ cor loq̄tur. Sexto per
iurat qui dubitat an ſit verum
qd̕ iurat ⁊ tn̄ dicit ſe ſcire ꝙ ve
rū ſit. Et ſi hoc ex deliberacōne
⁊ ex ꝓpoſito facit ē mortale pec
catū ⁊ mai⁹ ſi eſt ſolēniſatum
Ratio eſt qꝛ talis iurat ſe ſcire
certū eſſe ſmonē ſic eſſe ⁊ hoc
eſt mēdatiū qꝛ non ſcit ſic eſſe
ſꝫ dubitat eſt ergo mēdatium
iurāmēto firmatum. Scita igitur
ꝓ ſcitis pōt quis iurare Credi
ta ſolum p creditis ⁊ dubia ꝓ
dubijs debꝫ quis iurare vel ta
cere. Septimo periurat ille qui
falſū iurat qd̕ credit eſſe verū
licet nō tam grauiter peccet ſi
cut quītus cū ille non intēdat
fallere ſic quītus. nec intēdat
mēdoſe p nomē dei teſtimoniū
eius inducere non tn̄ ē a pccō
immunis Quia ut dic. bōuē.
ſup. iij. diſ. xxxix. Quāuis tal̕
non ↄtemnat veritatem ex cer
ta ſciētia adducēdo eam i teſti
moniū falſitatis ↄtemnit tam̄
ex ipſa temeritate. adeo enī no
mē dei t̃ribile ē ⁊ venerabile

ꝙ nullus debꝫ ipm̄ in testē assu
mere nisi nouerit quid loq̄tur
ꝗ sit certus de veritate dicti sui
nā ignorācia non excusat in to
g to in tali iuramēto · ¶ Octauo
periurat quis qui iurat falsum
deliberās de dicto sed nō de iura
mēto · Et sic forte pōt cōtingere
ꝙ hō periuret sine peccato mōr
li tn̄ ad minus est veniale gros
sum ꝗ piculosū ꝗ multū appro
pinquat ad mōrle pccm̄ Nono
cōtingit aliquem iurare qui nec
deliberat de dicto nec de iuramē
sed totum profert ex quadam
surrepcōne non ex consuetudi
ne vel habitu · siue quādo iurat
in cōmuni ſmone · nō attendēs
quem inuocat ꝗ ad quid sed ex
quadam surrepcōne iurat ⁊ sic
non peccat mortaliter sed veni
aliter · minꝰ tamen q̄ȝ ille q̄ deli
berat de dicto non de iuramento
Quod eni ex surrepcone proce
dit perfecte voluntariū non est
Ad hoc aūt ꝙ quis peccet mōr
liter req̄ritur ꝙ suū peccatū sit
plene voluntariū directe vel in
terp̄tatiue quod additur ut in
h · iij · patuit · ¶ Quāte vero gra
uitatis sit periuriū quo ad · iij ·
patet p ſāctū thō · vbi prius et
quodlibe · i · q · ix · ar · ij · ex quīqȝ
Tū qꝛ in se grauiꝰ est q̄ȝ homici
dium ſm thō · Tū qꝛ diuini no
minis quedā abnegacō Tū qꝛ
dei in suo noie infamacō Tū qꝛ

ab ecclīa grauiter pūitur Tum
etiā qꝛ a gētibꝫ horrēdū cēset
oīa p̄ter quartū patēt p thō ·
in quodlibe · vbi prius · vbi sic
dicit aplūs dicꝰ ad heb · vi · Ho
mines p maiores sui iurāt ꝗ oīs
cōtrauersie eorꝫ finis ad ꝯfirma
cōem est iuramētū · Frustra aūt
in causa hoīcidij cōtrauſie finis
esset iuramentū si hoīcidiū gra
uius esset q̄ȝ periuriū · p̄sumere
tur enim ꝙ qui maiorē culpā
homicidij cōmisit nō vereretur
minorē piurij incurrere · vnde
ex hoc ipso ꝙ in causa cuiuslibꝫ
pccī defertur iuramēto manife
ste ōnditur ꝙ piuriū ꝓ maximo
pccō debet haberi · nec inmeito
quia periurare nomen dei vide
tur quedā dīni nois denegacō
vn̄ secūdū locū post ydolatriā
pccm̄ piurij tenet ut ex ordine
preceptorꝫ ptꝫ Sꝫ ⁊ apud gēti
les iusiurādum erat honoratissi
mū ut dicitꝰ in pncipio metha
phice Itē ſm bern̄ · nec deus nec
homo pōt dispēsare i p̄ceptis p̄
me tabule ſꝫ piuriū ē ꝯtra p̄cep
tū p̄me tabule · hoīcidiū aut cō
tra p̄ceptū secunde tabule · non
occides cū q̄ deus vel hō pōt dis
pēsare ergo piuriū ē grauiꝰ homi
cidio · Itē piuriū ex obiecto est
peccatum in deum · homicidiū
ex obiecto in proximum Sꝫ ex
obiecto attēditur grauitas pec
cati pncipaliter ergo ꝛc · Ad aūt

homicidiū grauiꝰ piūtur in ec
cleſia. racō eſt q᷑ grauiꝰ nocu
mentū inter dū hoib; imminet
etiam ex minoi culpa. ſcdm iu
ditiū tn̄ de mai⁹ peccatum gr̄
ui⁹ punitur. hec thō. Rich. te
net q᷑ homicidiū ſit grauiꝰ p
iurio q᷑ cōtra caritatē q̄ proxi
mus eſt diligēdus. periurium
vero eſt con̄ virtutem latrie p
iurus enim iurat verꝫ qđ falſū
eſt. Quartū q᷑ eccīa grauiter
puniat periuriū patꝫ q᷑ periu
rus debꝫ agere penitētiam. vij.
annis. xxij. q. i. predicādū. Et
hoſtien. dic. li. ij. q᷑ piurꝰ quā
tūcumqꝫ agat penitentiā teſti
ficai non pōt. Quāuis alij peni
tentes licꝫ fuerīt criminoſi poſ
ſint teſtificari intellige quādo
ſemel ↄtra periuriū probatum
eſt. racō dicti ē q᷑ alias nimis
piuriū fierꝫ: Et q᷑ ipm iuramē
tum eſt de ſe ſubſtantia teſtio
nij. Infamis eſt periurus iura
mento promiſſoio. quādo piu
rat ſolemnit᷑ ꝛ qn̄ ꝓ tali piurio
fertur con̄ eum ſentētia diffini
tia in cā accuſacōnis ac. Ad
deteſtacōem piurij faciūt qua
tuor alia. Primo q᷑ peior eſt
q̄dāmodo dyabolo. q᷑ demon
res ſacras timꝫ ꝛ quaſi veretur
demones eni credūt ꝛ cōtremi
ſcūt iac. ij. ꝛ philip. ij. In noie
ihu omne genu flectatur cele
ſtiū terreſtriū ꝛ infernoꝝ piu
rus vero nomē dī ſactiſſimum
nō reueretur. Secūdo piurās
quodāmodo peior eſt fure q᷑
periurans fur ꝛ ſacrilegus eē
videtur. Sacrilegus enī ē q̄
rē ſacrā furatur inuito dn̄o. ſic
periurās prohibētē dō: non aſ
ſumes nomē dei tui inuanum ꝛ
ſacrilegiū quodāmō cōmittit
Tercō piurus q̄ſi falſarius ē.
ſi q̄s ſigillū alicuiꝰ dn̄i ad cō
firmādū aliquā veritatē ſibi cō
miſſam īferꝛꝫ ad aliqđ ↄfirmā
dū falſum: ipē falſariꝰ iudicaē
tur. Et ſi hoc facerꝫ de ſigillo
pape de facto eēꝫ excōmunica
tus. Sic enim deꝰ pmiſit hoi
bus ut aſſumāt nomen ſuū ad
ↄfirmacōem veritatis. Si vtā
tur nomine eius ad ↄfirmacō
neꝫ falſitatis. falſarij ſunt quo
ad deū ꝛ excōmunicati iſta ex
cōmunicacōe qua dicit aplꝰs
. i. corī. xv. Si q̄s non amat
dominū ihm anathema ſit Qr̄
to q̄ illicite iurat quaſi laqueū
ad collū ſuum ponit ſcđꝫ illud
ꝓu. vi. Illaqueatus es verbis
oris tui ꝛ captꝰ ꝓprijs ſermo
nib; Iuramētum aūt trāſgredi
ens quaſi ſe ꝓprijs manibꝰ in
aīa iugulat ꝓpter hec pericula
dicit ſcriptura. Eccī. xxiij. Vir
multum iurās replebit iniq̄ta
te ꝛ nō diſcedet a domo eiꝰ pla
ga. Et pſ. Quis aſcendꝫ i mō
tem domini ideſt in celum. Et

ſeq̄tur Qui non iurauit i dolo
proximo ſuo· ergo a ſenſu ɔtra
rio· doloſe iurās nō aſcendet ſꝫ
deſcendet in infernū· Et eccī· xx
iij· Iuracōi nō aſſueſcat os tuū
multi enim ſunt caſus in illa·
k ¶ Remedia ergo ɔtra piuriū
quiſqꝫ ſibi debet adhibere pb
tim aſſuet⁹ periurare· p̄mo ut
nō diffidat qui cū ꝓprio cona
tu ⁊ dei grā͡tia hoc vitiū poſſit era
dicare· Exēplū noui militē in p
iurijs aſſuetiſſimū· tandē ɔpun
ctum p ſermones qui cū dedi
ſcere non valeret periuia· tādē
ſibi inflixit totiens a carnibꝰ
vna die abſtinere quotiēs per
iuriū faceret ⁊ fecit licꝫ in cuia
foret magni pncipis et plene
ſanatus eſt· Audiui de quodā
alio qui quociēs iurauit guttā
ſui ſāguinis p pūcturam de cor
pore extorſit· poteſt q̄s tociēs
quotiēs iurat ſi diues eſt dena
riū in elemoſinā dare alias nō
dandū· vel ſi paup eſt aliquid
orare· Secūdo debet quilibet
in aīo ſtatuere poti⁹ velle emo
lumēto corporali carere q̄ȝ in cō
ſuetudīe periurij pſeuerare ſm
illud xpi math· xvi· Quid p
derit hoi ſi vniuſum mundū lu
cretur aīe vero ſue detrimentū
patiatur· ⁊ ſic tandē habitum
malū deponet ⁊ lucrū tēporale
habere poterit· Exēplū ceſarij i
dyalogo· duo coloniēſes mer

catores ad quendā ɔfeſſorem
venerūt de habitu piurādi cō
querētes· quibꝫ pſuaſit· ut per
annū vēderēt ſine iuramēto· fe
cerūt ⁊ anno euoluto ad ɔfeſ
ſorem redeūtes ſe dixerūt valde
depaupatos· eo q̄ ſine iuramē
to nullꝰ eis credere vellet· q̄bꝰ
confeſſor ſecundo pſuaſit demo
nis illud eſſe negotium nec cu
randum· ſed ſecundo anno cep
tum cōtinuare quod cum facē
rent maiorē fidem hoīes i ipis
ſine iuramētis habētes q̄ȝ antea
eos multū ditauerūt· Tercio in
ſpiciēda ſunt teſtimoīa paga
norum iuramēta in maxima re
uerencia habētiū ⁊ ſine iuramē
to v̄ba eorum tā firma tenuiſ
ſe ut eis crederetur· Exemplum
i· methaphīce ut ſup̄ Item in
vitiſ phoꝝ· Solō phs ait ne
meciaris probitatem iureiurā
do certiorem haberi· Cuiꝰ enī
dictū nō habet ſine iureiurādo
pōdus eius q̄ꝫ iniurādū vile ē
Itē ibidem xenocrates phus pla
tonis diſcipulꝰ fuit q̄ ut ait va
lerius tātam autoritatem ſue
ſapiētie attulerat ut cū de re ali
q̄ teſtimoniū coactus a iudice
dicerꝫ· ⁊ ad arā acceſſiſſet ut iu
rarꝫ oīa ſe vere ꝛtuliſſe· prohi
bitus ē a ſenatu iurare Quarto
p̄ oībꝫ ɔſideret q̄ſqꝫ mala pnō
ta ipſius periurij· Quinto oret
deū ut hoc vitiū euadat

¶ Capitulũ·iij·p̄cepti·ij·

Contra hoc p̄ceptum
faciunt ſecũdo incaute
iurãtes· ¶ Ubi viden
a dũ erit·an et qñ et qũtum ĩcau
tum iuramẽtum liget Fit autẽ
incautum iuramẽtum qĩtupli
citer·Primo qñ irreuerẽter fit
iuramentum vel leuiter vel ſine
cã racõnabili·qꝛ tũc comes iu
dicij ſeu diſcrecõis offenditur
etiam ſi verũ ſit et licitũ ꝓ quo
iuratur·Secũdo fit incautum
iuramẽtum qñ q̊s indeliberate
iurat ex impetu ſic q̄ ſi plene deli
beraſſʒ illud non iuraſſʒ·Et tũc
ſcd̃m wilh·quis ſeruare tene
tur ſi licitum eſt quod iurauit
Sufficit eni ad hoc q̄ ſit ob
ligatus q̄ intẽdit deũ induce
re teſtem illi⁹ rei quã dixit·Itẽ
ſi hõ ꝓpter obmiſſionẽ delibera
cionis ſufficiẽtis·aut vñcumqꝫ
iurat ꝓmiſſione aliq̃d ſibi ĩpoſſi
bile tunc deeſt iudiciũ et eſt illi
citum et ſic iurãs peccat·ymo ſi
illud qđ iurat credit ſibi poſſi
bile fore·cũ tñ ſibi ſit ĩpoſſibi
le:nõ excuſatur a pccõ totalit̃
qꝛ ꝓpter reuerẽtiam diuini te
ſtimonij nõ deberꝫ iuramẽtum
adhiberi niſi ĩ re in qua firmit̃
certus eſſʒ·vñ ibi deficit iudici
um diſcrecõis.niſi forte quod
erãt ei poſſibile quãdo iurauit·
fit d̃ datur ei poſtea impoſſibile.
puta ſi q̊s iurat pecuniã ſe ſolu

turꝫ q̃ poſtea ei vi vel furto ſub
trahitur·Tũc videtur excuſari
a faciẽdo qđ iurauit lic; tenea
tur facere q̄ꝛtum in ſe eſt ut ſol
uat ⁊ impleat qđ promiſit Itẽ
ſepiſſime incaute ↄtra p̄ceptũ
ſecũdum faciunt hij qui cauſa
lucri de facili iurãt·ut oẽs ven
dẽtes et emẽtes tales ſepiſſime
falſũ iurãt·et ſic periuriũ incur
rũt et mortale pccm̃·Quod ma
ius eſt ſi in damnũ ꝓximi ſic iu
rant·⁊ quãdoqꝫ ꝓ parua re ſe nõ
remiſſi⁹ dare iurãt Item ſepiſſi
me contra hoc ſecundum p̄ceptũ
incaute iurãt et peccãt q̃ abſorp
ti paſſione ire aut ex ebrietate·
aut in ludis etiã prohibitis ut
taxillorꝫ enormiter·aliquãdo
falſa·aliqñdo inhoneſta vel etiã
iniuſta et de ſe peccãi tali diſpo
ſicõne iurant·qꝛ volũtas tunc
vehemẽs ẽ ad velle iurare et paſ
ſio racõnẽ abſorbꝫ ut nõ poſſit
ꝓ tũc deliberare de hijs q̃ iuran
tur Ideo ↄtra hoc p̄ceptum ſe
piſſime peccant ex ꝑuerſa con
ſuetudine ⁊ falſum iurãt et per
iurãt etiam ex lubrico lingue ⁊
ſi aliquãdo nõ periurãt id eſt fal
ſe iurãt tamẽ ſp peccãt·qꝛ leuit̃
ſine cã et irreuerẽter iurãt·Ter
tio incautum iuramẽtum fit rõ
ne eius qđ iuratur.Nam ſcd̃m
thõ.Rich·et cõmunit̃ omnes
theologos ⁊ iuriſtas·¶ Hic b
incaute iurat q̊s quãdocumqꝫ

iurat aliq̃d quod derogat cari
tatis actui Et pōt fieri i q̄nq̄z
caſib⁹. Primo cū q̄s iurat face
re vel obmittere qđ alias eſſet
mōrle pccm̄ ut q̄ aliquē ꝓp̄a
autoritate grauiter velit lede
re vl' inimicitiā ad eū gerere cū
rācore. in quo caſu peccat periu
rādo. et peccat iuramētū implē
do ſicut et i ſecūdo caſu qui ſeq̄
tur. Exēplum de dauid qui iu
rauit temerarie velle nabal oc
cidere ſ; retractauit bn̄ ut dicit
ambro. li. de offic̄. Secūdo qn̄
q̄s iurat aliquid facē vel obmit
tere qđ alias eſſ; veniale ſolū ut
q̄ velit mētiri officioſe iocoſe vel
ſimile Tercīo cū iuratur aliq̃d
i differēs qđ ex circūſtātia effi
ci poſſ; veniale vel mōrle ut cū
iuratur aliqđ qđ vergit in dete
riorē exitū ꝓpt' aliqđ quod de
nouo emergit qđ fuit impme
ditatū. Sicut pt; in iuramēto
herodis qui iurauit puelle ſal
tāti ſe daturū qđ petiſſet. hoc ei
iuramētum poterāt a principio
eſſe licitū intellecta debita cōdi
cōe ſc; ſi peteret qđ dare liceret
et deceret. Sed; impletio iuramē
ti fuit illicita ut dicit btūs am
bro. li. i. de offic̄. Qr̄to cū iurat̄
aliquid qđ eſt ↄtra ↄſiliū euā
gelicū vel nōbilis boni impedi
tiuū Sic cū aliquis iurat ſe nō
intraturū religionē. vel q̄ nō
fiat clericus. aut q̄ nō accipiet

p̄lacōē; in caſu quo expedit eū
accipē. et i hoc caſu peccat qui
de iurādo dic̄. tho. q̄r peccāt q̄ ē
ↄ̄gue pccm̄ ⁊ nō tenetur ſeruaē
iuramētū. ponit enī obicē ſpūi
ſcō. ſ; multo meli⁹ facit non im
plēdo huiuſmoi iuramentum
Simili' q̄ iurā; ſe nō ↄtinētē p
mānſurū cū extra mr̄imoniū eſſ;
vn̄ pe. de pal. ſup. iiij. di. xxxix.
dic̄ qn̄ aliq̄s ꝓmiſit nō mōrle
nec veniale nec aliqđ bonū ſed
purā p̄uacōem melioris boni ut
ſi aliquis iurat ſe nō intraturū
religionem. aut non ſeruatu
rū virginitatē. vel non facturū
bonū alicui ń nēcc̄ tū caritas vel
p̄ceptum coget talis peccat. iu
ramētū enī debet cadere ſup ma
teriā debitā et ſup bonū ex ſe et
for'liter. ⁊ tūc lic; p̄uet mai⁹ bo
num. valet tn̄ ut iurāte aliquo
ſe velle ↄ̄trahere cū aliqua mr̄i
moniū. qn̄ aūt nullū bonū iurāt
ſ; ſolū malū cuiuſmōi ē pura p̄
uacō melioris boi nō val;. ſ; pec
cat q̄s in iurādo ⁊ obligat ad
culpā ¶ Qn̄to qn̄ q̄s iurat qđ c
eſt maioris boni ipeditiū vel cū
iurat id facere qđ meli⁹ eſſ; nō
facere q̄ facere. vel iurat nō fa
cere id qđ meli⁹ eſſet facere q̄
nō facere Exēplū qn̄ iurāt q̄s ſe
nō ieiunaturū. vel nō velle iuſtū
in iudicō. vel nō accomodare
pecuniam. vel non intrare domū
fortis. vel non vendere rem ſuā

p minori preciō vel nō comede
re secū vel nolle retinere famu
lū quē melius esset retinere. vel
non loqui proximo. vel nō fa
cere ei solacōnem que omnia
melius esset facere q̄ omittere
et sic de similibus. Talis nō ē
obligatus ad seruandū qđ iu
rauit. Et pbantur oia qn̄qȝ p
phō. in sýnonimis li. ij. dicentē
Et allegat mgr. di. xxxviij. ter
cij di. In malis promissis rescin
de fidem. in turpi voto muta de
cretū. Et thō. assignat racōem
Quia p se mala et maioris boni
impeditia sub iuramēto cadere
nō pnt. Et scđm Bern. Qđ p
caritate institutū est ɔtra cari
tatem militare nō dȝ. Et tn̄ sic
rich. dic. et wilh. ꝑpter reuerē
tiā sacramēti diuini nois inuo
cati et ad puniciōem temeritatis
sic iuratium et ꝑpter reuerentiā
eorum qui p̄sūt et ad tute ambu
lādum non debȝ quis auctori
tate ꝑpria venire con̄ qđlibȝ iu
ramētum incautum. sed p aliq̄
bus debet recurrere ad aliquē
supiorē suū qui a tali iuramen
to debet absoluere ipm vel de
clarare eū non fore obligatū
maxie qn̄ pōt oriri dubiū. vtrum
obseruacō vergat in peiorē exi
tum q̄ nō obseruacō. Tn̄ con̄
tria prima qn̄ manifesta sunt
propria auctoritate ɔtrauenirē
pōt. Contra qđlibet vero iura
mētum qđ respicit rei veritatē
et derogat caritati vel eius per
fectioni vel disponētib9 ad eā
pōt hō venire ꝑpria auctoritate
in casu necitatis. hec sententiali
ter. Rich. durād9 dicit. Si iu
ramētum esset icautum ex eo q̄
iurās non suffitiēter deliberauit
vel illud qđ promittebat erat
res indifferens seu parū valēs
vel plus nocens venienti q̄ ex
pediēs vel sicut possunt alie cir
cūstantie inueniri cir iuramētū
que reddūt ipm incautum: nō
est tutū q̄ tale iuramētū inter
mittatur sine auctoritate supe
rioris potētis in talib9 dispensa
re. Quāto principaliter iurā d
mentum incautum fit interdū
a coactis et p metum vbi sunt
plures casus. Pri9 q̄d de eo q̄
cōpulsus p metū iurauit se ali
qđ facturum vel daturum. Pe. durād9
di. xxxviij. et xxxix. cir tertium
Juramētum promissoriū ā est
coactū p metū qui cadit i con
stātem virum. ā p metum q̄ non
cadit in ɔstantem virum. si p̄mo
modo sic non est obligatoriū
i foro ɔtentioso. q2 cogēti non
cōpetit actio contra coactū ut
obseruet iuramētum. Qntum ve
ro ad forū consciētie tale iura
mētum ē obligatoriū. si illud
qđ promittitur est licitum et si
iurās consensit in ꝑmissum q̄
tum cūqȝ fuerit p metum iustū

coactus· vnde ſi q̄s non implet
qđ coactus iurauit iurāmento
ꝓmiſſorio· peierat ⁊ peccat mor̄
liter niſi talis ſic coactus p me
tū cadentem in cōſtantem viꝝ
fuerit p habētem poteſtatē ab
obligacōe abſolut⁹ q꞉ ꝓ nul
lo temporali debet hō facere ali
quā irreuerētiam dei vel dō ſed
hoc fierꝫ niſi impleretur ꝓmiſ
ſum nihilomin⁹ talis habet re
mediū ⁊ poteſt repetere ī iudi
cō quod coactus iurauit ⁊ ſol
uit· poteſt eciam petere ab epō
ut cogat illū abſoluere ipſum
a iuramēto· Si non poterit ad
hoc induci ſoluat ⁊ repetat· q꞉
licꝫ iurauerit ſoluere nō tn̄ iura
uit non repetere· Sed ſi iurauit
etiā nō repetere tunc denūtiet
eccleſie ſcđm formā euangeli
cam Si peccauerit in te frater
tuus ut ecc̄ia illū ↄpellat ad pe
nitētiā in q̄ recipiet abſolucō iura
mēti vel rſtitucō male acq̄ſiti
vel accepti· Itē pōt iudici denū
ciaꝛe ⁊ ille ex officō tenetur aliū
ↄpellē ad reſtituēdū· Si vero
iurauit nō denunciaꝛe iudici ta
le iurāmētū ē illicitum nec obli
gat· ⁊ ideo nō obſuādū cū ver
gat in deteioꝛē exitū utpote ex
iſtēs ↄtra iuſticiā ⁊ ↄtra vtilita
tē publicā· Et pſertī hoc pōt de
nunciaꝛe dūmō hoc faciat pn̄ci
paliter intencōne ſalutis eťne
Si vero iuramētū ꝓmiſſoriū
ſit coactū p metū q̄ nō cadit in
cōſtātem virū tūc iuramētū ē
obligatoꝛiū in foꝛo cōſcie foꝛ
tiori racōe q̄ꝫ ſit iuramentū coa
ctū p metū cadētē in cōſtātem
viꝝ ⁊ iterū ī foꝛo ↄtencōſo· q꞉
ſc̄m iura talis metus nō iudica
tur ſuffitiēs ad aliquid cū iura
mēto ꝓmittēdū· Et ſic apparꝫ
q̄d ſit dđ de coactōe ad ꝓmiſ
ſoꝛiū iurāmētū Aug⁹· in ſmōe
de piurio ſic dic· Si q̄s coact⁹
ꝓ vita redimēda· vel q̄libet cā
vel necc̄itate piurat· q꞉ plus cor
pus q̄ꝫ aiāꝫ dilexit· tres q̄drage
ſimas peniteat alij iudicāt tres
ānos vnū in pane ⁊ aq̄ Ex q̄ ſe
q̄tur q̄ꝫ ille q̄ nō intēderꝫ ſolue
re qđ coact⁹ ꝓmitteret cū ſciē
ter falſū iurarꝫ teneretur ad pe
nitētiā illam de rigoꝛē Sꝫ de aſ
ſertorio ſeu ꝓbatoꝛio iuramen
to ē ſecūdus caſus· vbi dicēdū
q̄ꝫ quicūqꝫ faceret iurāmētū aſ
ſertoꝛiū iurando falſū vel ī cau
te ſic peccaret iurando ⁊ periu
riū incurrerꝫ et ad hoc faciēdū
nullus cogi pōt· ſi tn̄ q̄s oppo
ſitū faceret ex metu tūc coactō
excuſaꝛe et a tāto ſꝫ nō a toto q꞉
ad peccādū nulla coactio fieri
poteſt ſufficiens libero arbit̄o
nam omne malū pene ſuſtinē
dū foret a quolibet anteq̄ꝫ mi
nimo pcc̄ō peccare deberet Eſt
ei minimū pcc̄m mai⁹ oī malo
pene pſciſe· vn̄ qn̄ ſeruus iurat

aliqđ falſū vel illicitū dño co
gēte. ambo ſunt periuri· nolite
ait xp̄us timere illos qui occi
dunt corpus· ¶ Utrū vero iſte
peccet qui inducit hoiem ad iu
randū quē probabiliter credit
periuraturū q̄ eſt tertius caſus
vel ſic recipit ab eo iuramētū
re. ſcđm thō· bonauē· ⁊ rich.
Inducens aliū ad iurandum· ā
hoc facit ſic perſona publica ⁊
ſcđ; ordinē iuris· ā hoc facit nō
tanq̄ perſona publica. ſʒ pri
uata. Primo mō ſi quis indu
cit aliū etiā precipiēdo ad iurā
dum q̄uis credat eum iuratu
rum falſum nō peccat qꝛ facit
illud qđ ex officio tenetur face
re· vnde nō tā dici dʒ illum ad
iurādum cōpellere q̄ pars ad
uerſa que hoc petit a iudice· ſi
aūt iſte q̄ inducit ad iurandū
ſit p̄uata pſona· ā publica nō
tam hoc faciēs ut pſona publi
ca· puta con̄ ordinem iuris pec
cat mōrtaliter. qꝛ talis ē ſcienter
proximo ſuo cā pccī mōrtalis ⁊
ſic ſpūalit̄ homicida ꝓpriā ai
mā ⁊ alteri⁹ necās cui gladiū
peierādi tradit. Exēplū refert
aug⁹· in ſermone quodā. Nā
quidā fidelis inocēs rem acco
modauit cuidā quā ille redde
re negauit. Compulſus ergo
per accomodantem iurare pe
ierauit ⁊ alter rem perdidit·
Cui rapto in nocte ipſa iudex
ait· Cur prouocāſti hoiem iurarē
quē ſciebas falſū iurare Ille rn̄
dit· qꝛ rem meā negauit· ⁊ iu
dex. Melius erat ut rem tuā p
deres q̄ ut aiam eius piurio p
imeres· proſtrātus igitur tam
grauiter ceſus eſt ut ī dorſo vi
gilātis plagarū veſtigia appa
rerent· ſʒ indultū ē ei poſtq̄ e
mēdatus eſt. Ideo idē aug⁹· ī
ſermone de decollacione ioh.
baptiſte. Ille q̄ hoiem prouocāt
ad iuracōnem ⁊ ſcit eū falſum
iuraturū vincit homicidam qꝛ
homicida corpus occiſurus ē
ille aiam . ymo duas aias. Itē
talis qui aliū peierare ꝓcurat
debʒ penitere· xl· dies in pane
⁊ aqua ⁊. vij· annos ſequētes
⁊ nunq̄ debet eſſe ſine peniten
cia· xxij· q· v· Si q̄s ſe· Quīto
principaliter iuramētum icau
tum ſit a doloſis de q̊ dicit tho·
in ſumma ſic ar· vij· Et in ſcrip
to q̄ iurans ſimpliciter ſine do
lo in foro cōſciencie non tene
tur niſi ſcđm ſuā intentionem
In foro aūt ꝯtentioſo obliga
tur ſcđm q̄ verba communiter ſo
lēt accipi· Si aūt doloſe iurat̄
ſeruari debʒ ſcđm ſanū intelle
ctum illius cui iuratur Et licet
racōe iuramēti non obligetur
niſi ſcđm ſuā itētionem. Tam̄
tenetur ad hoc ut alius ex tali
dolo non ledat̄· Et hoc ſit qn̄
ſcđm intentionem recipientis

f impletur. ¶ Dubitatur circa p̄
dicta p̄mo vtrū in iuramentis
poſſit diſpēſari ⁊ p quē. ſꝫ. tho.
2. 2. q. lxxxix. In iuramētis pro
miſſorijs diſpēſari pōt ſicut ⁊ i
votis. q2 in aliquo caſu poteſt
eſſe illicitū vel nociuū iuramen
tū. ſiue id qđ iuratur et p oñs
nō ē debita mat̄ia iuāmēti. Et
ideo nōndū q̄ illud qđ cadit
ſub iuāmento promiſſorio ali
qn̄ eſt manifeſte r̄pugnās iuſ
titie utputa q2 ē peccatū vl̄ ma
ioris boni impeditiū ut ne itret
religionem ⁊ tale iuramētū diſ
penſacōe nō indigꝫ. Qñqꝫ aūt
aliquid iuāmēto promittitur
de quo dubiū eſt vtrū ſit licitū
vel illicitū proficuū vel nociuū
aut ſimpliciter. aut i aliq̄ caſu
⁊ in hoc pōt quilibꝫ epūs diſpē
ſare Qñqꝫ vero promittit̄ ali
quid ſub iuramento quod eſt
manifeſte licitū ⁊ vtile. Et in ta
li iuramēto nō videtur habere
locum diſpenſacō vl̄ ōmutacō
niſi aliquid meli9 occurrat fa
ciēdum ad cōmunem vtilitatē
quod maxime videtur pertine
re ad poteſtatem pape qui ha
bet curā vlis eccleſie vel etiā ab
ſoluta relaxacō. nam ad vnum
quēqꝫ pertinet irritare iuramē
tum quod a ſibi ſubditis factū
eſt circa ea que ſubdūtur eius
poteſtati. Sicut pater poteſt
irritare iuramētum puelle. vel

vir vxoris numei. xxx. Durādus
dicit ut ſupra. ¶ Dubitat̄. ij. g
an iurans poſſit licite obtinere
dilacōnem vel abſolucōem ab
eo cui iurauit. Rñſio ſcđꝫ thō.
vbi ſup̄ius ⁊ Rap. Si iuramētū
factum eſt i fauorem dei ⁊ p il
lud homo intēdebat ſe obliga
re deo vel cultui dei vel ad pieta
tis opus. Tūc nō poteſt abſol
ui ab hoīe niſi p ōmutacōnem
in melius ut dicetur de voto ut
q̄ velit intrare religiōem cū ſo
cio. ire ad ſactum Iacobū cū ſo
cio. ire contra infideles cū eo. et
ſic de dicēdo pſalterium ſimul
tūc nō poteſt abſoluere aliū
inq̄tum ōcernit dei fauorē vel
pietatis opus. ſed bene inq̄tū
aliū tāgit. vnde quaſi duo iu
ramēta ſunt ire ad ſactum Iaco
bum. ⁊ hoc alter non poteſt re
laxare. Et cū ſocio ire qđ ſoci9
pōt r̄laxare Si vero ſit i fauo
rem hoīs iuramētum alteri ſi il
le ſpōte abſoluerit. poſtea nō te
netur. Et idē de dilacōe. ⁊ etiā
ſi nō intēdebat ſe obligare deo
ſꝫ tm̄ hoī nihilomin9 nō pōt ab
ſolui ab hoīe qn̄ iurarꝫ ſe aliqđ
facturū in fauorē dei. Sic ſi iu
raſſem tibi q̄ darē ticio. x. flore
nos i fauorē ipi9 ticij non poſ
ſes mihi remittere huiuſmodi
iuramētum. Thomas addit p̄
fatis. niſi forte ſit interpoſita
condicio ſcilicꝫ ſi videbitur illi

cui promittit vel aliquid tale
b ¶ Dubitatur. iij. qñ ille qui au
dit aliquē aliū iurare falſum ⁊
ipē ſcit ⁊ tacꝫ. an teneatur hoc
manifeſtare. Hec q̄ſtio mouet̄
ideo. qꝛ dicitur leuic̄. v. Anima
que audiuit vocē iurātis falſū
teſtiſqꝫ fuerit. qꝛ aut ipē vidit
aut oſcius eſt. niſi indicauerit
portabit iniquitatē ſuā. dicit tñ
thō. in ſumma. Et ray. qꝛ ex q̊
moyſes in predicta auctorita
te non expſſit. cui hoc eſſꝫ indi
cādum. ſufficit iſti ut ſe ab hoc
pccī vinculo abſoluat ſi idicꝫ
talibꝫ qui magis poſſent pdeſ
ſe q̄ obeſſe periuro ſiue cū cor
rigendo. ſiue deū p eo placādo
utputa ſacerdotes vel honeſti
⁊ diſcreti prēs Et ad hāc denū
ciacōnem de talibus perſonis
faciēdam tenetur quilibꝫ quo
ciēſcūqꝫ viderit aliquē vicinū
p̄cipicō idest pccō cōmittēdo.
Hic ſoluit queſtionē iſtā au
gꝰ. li. q̄ſtio. Sup leuic̄. xxij. q.
. v. hic videtur. ¶ Capitu. iiij.

Contra ſecūdum p̄cep
tum. non aſſumes ac̈
peccāt adhuc tria ge
nera pccōꝝ. Primi ſūt blaſphe
mi. Secūdi ſunt adiurātes illi
cite. Tercij ſunt p creaturas il
licite iurātes. de quibꝫ eſt dicē
a dū p ordinē. ¶ Circa pmū notā
dū ſcdm thō. 2. 2. q. xiij. qꝛ blaſ
phemare ē bonitati ⁊ excellētie
precipue diuine derogare ſeu
cōuitiari Dicitur bonitati qꝛ de
us omnimode bonꝰ eſt ⁊ excel
lēs. Dicitur p̄cipue diuine qꝛ
blaſphemia cōmitti pōt in ſcōs
⁊ diuina Sicut eni deus in ſā
ctis ſuis laudatur inq̄tum lau
dantur opa que deus in ſāctis
ſuis efficit Ita ex blaſphemia q̄
fit in ſanctos ex oſequēti in deū
redūdat. ¶ Dicitur deroga b
re. vbi nō nō qꝛ ſunt tres quo
dammō ſpēs huiꝰ peccati blaſ
phemie ⁊ ſemp deo derogatur
Vna eſt cū attribuitur dō qd
ei non cōuenit. ut cū aliqui di
cūt qñ ipi puniūtur in ſe vel i
ſuis ⁊ alij pccōres nō puniūt̄
taliter. Ecce deus eſt iniuſtus.
Similit̄ maledicentes deo ut
luſores ei imp̄cantes q̄ nō pñt
deo ineſſe. Sicut qui vellēt de
um non eē iuſtum ut pccā eo
rū non puniret. ſicut etiaꝫ iſti
in inferno faciūt. Hic etiā pec
cant deo attribuētes mēbra q̄
inq̄tum deus non habet. Et
peiꝰ qui deo attribuūt mēbra
que noīari de pbo viro eſſent
verecūda. Et peſſime qui deo
attribuūt que ī eo nō ſunt. Ex
emplū primi Iurātes per caput
dei ⁊ p ſimilia mēbra. Exēplū
ſecūdi ut per dei poſteriora ⁊ per
alia verecūda mēbra Itē ſimile
videtur qñ quidam a deo pu
niūtur q̄ dicūt nunq̄d latrōeſ

ſumꝰ qd fecimꝰ vbi hoc meruī
mꝰ. Cū tn̄ alias deū ſepe graui
ter offenderūt. Spēs blaſphe
mie. alia eſt cū a deo remouetur
qd ei cōuenit ut dicētes deū nō
eſſe iuſtū. deū nō eſſe verū hoīez
deū nō eſſe in eukariſtia. deum
nō eternaliter punire peccatū
mortale poſt hanc vitā. Tertia
ſpēs ē. qn̄ creaturē attribuitur
qd deo appropriatur ut qz yma
go det grām. qz creatura aliq
puta verbū vel factū pronūtiet
futura ſoli deo nota. Hic circa ſu
c pſtitiōes iterdū fit. ¶ Secūdo
nōndum ſm tho. vbi prius qz
blaſphemia ſm genꝰ ſuū ē pec
catū mortale. Racō eſt qz peccm
mortale ē p qd hō ſeparatur a pri
mo pn̄cipio ſpūalis vite qd ē
caritas dei. vn̄ quecūqz caritati
repugnant ex ſuo genere ſūt
pecā mortalia. Blaſphemia autē
ſcdm genꝰ ſuum repugnat cai
tati. qz derogat diuine bonitati
que eſt obiectū caritatis. Et ite
rū qz eſt contra ſecundū pcep
tū. Sūt aūt ſm tho. vbi prius
tres gradꝰ blaſphemie. in dero
gante enī diuine bonitati ſcdz
tres pfatos modos. quidā de
rogāt ſcdz ſolā opinionē intel
lectus. alij derogāt deo ſm opi
nionem intellectꝰ. ɔiecta q̄dā
affectus ſeu volūtatis deteſta
cōne. Et vterqz modus dicit
blaſphemia cordis ſi non pro
dit ad extra. Alij autē primum
modū vel ſecundum vl' amboſ
lingua produnt et eſt blaſphe
mia oris. pma mala. ſecūda pe
ior. tertia peſſima. Et ſunt ſcdm
genus ſuū omnes tres graduſ
maxima pcca. Sed dicēs eſt
ne ſemp peccatum mortale emit
tere blaſphemiā. cū quidā abſ
qz delibracōne blaſphemēt. Re.
ibidē. tho. blaſphemia poteſt
abſqz delibracōne ex ſurrepcō
ne procedere dupliciter. vno
mō qz aliquis nō aduertat hoc
quod dicit eē blaſphemiā. qd
poteſt contigere cū aliquis ſu
bito ex aliqua paſſiōe in vba
ymaginate prorūpit quorum
ſignificacōnem non conſiderāt
Et tūc eſt peccatum veniale et
ideo non habet pprie racōnem
blaſphemie. alio mō quādo ad
uertit hoc eē blaſphemiam cō
ſiderās ſignificata verborum et
tūc nō excuſatur a pccō mortali
Sic nec ille q̄ ex ſubito motu
ire aliquē occidit iuxta ſe ſedē
tem. ¶ Tercō nōndum qz pro d
vitādo huiuſmoi pccō quicqz
mala blaſphemie ſūt ɔſiderāda
Primo eccīa hoc pccm̄ multū pu
nit. qz. xxij. q. v. talis q̄ iurat p
caput dei. aut p capillos eius
aut aliquid huiuſmodi dicēs
quaſi deus ſcdm diuinitatem
talia habeat. Si clericꝰ eſt de
bet deponi. ſi vero eſt laycus

anathematiſai qd ſcdm böuē. in. iij. di. xxxix. intelligēdum ē de illis qui turpiter et irreuerēter nominant mēbra xp̄i. et quodam exquiſito modo iurandi diuidunt eum mēbratim et potiſſime qui iurant per ei9 mēbra que etiam in nobis verecundū eſſet nominare. Et eſſent p illis a p̄ſidētibus religioſis et ſecularib; grauiſſime puniēdi. Ide videtur etiā itelligend de hijs qui de virgine benedicta et ſāctis dei iurādo ihoneſte loquūtur. Aut qui aīas ſuas demoib; deuouēt vel alia dicūt horrēda. Secūdo deteſtabile ē hoc vitium qz peius eſt piurio. vn̄ glō. ſup illud ephe. iiij. Blaſphemia tollatur a vobis. dicit peius eſt blaſphemare q̄ peierare. Qui ei peierat i dē falſum iurat nō dicit aliqd vel ſentit aliquid falſū de deo ſicut blaſphemus. Sed adhibet teſtē tan q̄ ſperans qz deus ſup hoc nō teſtificetur p aliquod euidēs ſignū. vnde pene periurio debite etiā iſti blaſphemo deberentur de iuſtitia. Tertio ē deteſtabile qz blaſphemia p̄ponderat homicidio. vn̄ tho. ibidē dic. Homicidiū et blaſphēia ſi cōſiderētur ſcdm obiecta in que peccatur maximū eſt blaſphemia qz eſt directe pccm in deū. homicidiū aūt in p̄ximum

Si aūt cōſiderētur ſcdm effectū nocēdi ſic homicidiū p̄ponderat. plus enim nocet homicidiū proxio q̄ blaſphemia deo qui non moritur. Tn̄ qz blaſphemus intendit nocumētū inferri honori diuino ſimpliciter grauius peccat q̄ homicida p̄mū tn̄ locū tenet homicidiū int̄ peccata i proximū cōmiſſa Quarto eſt deteſtabile qz hic a deo et a ſeruis dei morte ſepe punitum r̄perim9. vnde leuic. xxiiij. Fili9 rixās cū alio quodam et blaſphemans deū capitur incarceātur Et de e9 p moyſen rn̄ſū dedit q̄ lapidari deberet et ſtati lex ſāxita eſt Qui blaſphemaueit nom̄ dn̄i morte moiatur. ſiue ciuis ſiue peregrinus fuit. Item refert vincēci9 in ſpeculo hiſtoria. Rō rex frātie philipp9 qn̄cumq; percepit in tabna vel alibi hoiem ec militē blaſphemaſſe eū ſb̄merſit et de hoc edictū firmum poſteris ante mortem ſuā reliq̄t Quīto hoc pccm eſt deteſtabiliſſimū qz p̄prium eſt oim dānatorū. vnde dic glō. ſup illd apoc. xvi. Eſtuauerūt hoīes eſtu magno et blaſphemauerūt nom̄ domini habētis p̄tātē ſup has plagas In inferno in q̄t poſiti q̄uis ſciant ſe p merito puniri dolent tamē q̄ de9 tātā potentiā habeat q̄ plagas eis

infert· hoc aūt ē dicit thō· blaſ
phemia· Et credibile ē q̄ poſt
reſurrectionē erit eis etiā voca
e lis blaſphēia· ¶ Cir· ij· vicȝ ad
iuracōeȝ nōndū ſcdm tho· 2· 2·
q· lxxxix· q̄ adiurare nō ē aliū
ad iurādū iducere· ſȝ ē p quan
dā ſilitudinē iuramēti a ſe indu
cti aliū ad aliquid agēdū pro
uōre. Pro cui9 declaracōe adu
tendū q̄ ille qui iurat iuāmen
to promiſſorio p reuerētiā diui
ni nōis qd ad confirṁacionē ſue
promiſſionis iducit· ſeipm ob
ligat ad faciēdū quod promit
tit qd eſt ſeipm immobilit᷑ or
dinare ad aliquid agēdū· Si
cut aūt hō ſeipm ordinare pōt
ad aliquid agēdum· ita etiā ⁊
alios· ſuperiores quidē deprecan
do· inferiores aūt imparando· Cū
igitur vtrūqȝ ordinacō p aliqd
diuinū cōfirṁtur eſt adiuracō· Et
fieri pōt ad quīqȝ genera rerū
ad deū· ad ſubditū ſibi hoiem
ſeu ad ſe· ad proximū eq̄lē· vel
ſupiorē· ad demonē· ⁊ ad crea
turā irrōlē· ſȝ diuſimode· Pmo
enim cū hō ſit dn̄s actuū ſuoꝝ
nō autē dn̄s eoꝝ q̄ ab alio ſūt
agenda· ideo ſibiipi pōt ncc̄ita
tē imponere p diuini nōis inuoca
cōnem· non aūt hanc ncc̄itatē
pōt alijs imponere niſi ſibi ſub
ditis quos pōt ex debito pſtiti
iuāmēti cōpellere· Si igitur ali
quis p inuocacōeȝ diuini nōis
vel cuiuſcumqȝ rei ſacre alicui
non ſibi ſubdito adiurando ne
ceſſitatem agendi aliquid im
ponere intēdat ſicut imponit ſi
bi ipi iurādo· talis adiuracō illi
cita eſt· quia vſurpat poteſta
tem in aliū quā nō habet ⁊ cō
nititur cōpellere quodāmō· Tū
ꝓpter aliquā neceſſitatem qui
ſunt ſuperiores· ſuos inferiores
tali genere adiuracōnis cōſtri
gere poſſunt· Et ideo princeps
ſacerdotum ut orige· dicit ſup
math· ihēſum illicite adiuāuit
p deū viuum· q2 ſubditus eius
nō fuit· Si vero adiurās inten
dat ſolūmodo p reuerētiaȝ diui
ni nōis vl᷑ alicuius rei ſacre ali
quid ab alio obtīere abſqȝ ne
ceſſitatis impoſicōe· talis adiu
racō licita ē r᷑ſpectu quorūlibet
Et ſic adiuram9 deū dicendo p
paſſionē ⁊ crucem tuam libera
nos· Siliter hoiem· demonē·
⁊ angelū· ⁊ ſic ptȝ ſecūd ⁊ ter
tiū· Eſt enī mod9 adiurādi ſic
duplex vnus p modū cōpulſio
nis ⁊ eſt illicitus ad equalē et
ſuperiorē de quo in primo· Se
cūd9 ē p mod deprecacōis vel in
ductōis ob reuerētiā alicui9 ſa
cri· ¶ Quō igr̄ demō poſit a no f
bis adiurari licite vel nō· ſͣ· q̄
nō licȝ demōes adiurare p mo
dū beniuolētie deprecacōnis ſeu in
ductionis· quia ille modus vi
detur ad quādā beniuolētiā vel

amicitiã ptinere q̃ nõ lic; ad
demones vti. ꝛ ſic nigromãti
ci vtũtur adiurationib⁹ ꝛ inuo
cationib⁹ vel icantacõibus de
monũ ad aliquid ab eis obti
nẽdum adipiſcendũ vel addi
ſcendũ. Secũdo aũt adiuraci
onis mõ vic; q̃ ẽ p ↄpulſionẽ
lic; nobis ad aliquid vti ꝛ ad
aliquid non lic;. poſſum⁹ ei de
mones adiurãdo p virtutẽ di
uini nois tanq̃ inimicos rpel
lere ne nob noceant corpali
ter vel ſpũalit ſcđm ptãte; da
tã a xp̃o ſcđ; illud luc. ix. Ecce
dedi vobis ptãtem calcãdi ſup
ſerpẽtes ꝛ ſcorpiões ꝛ ſup oẽ;
virtutem inimici ꝛ nihil vobiſ
nocebit. Et mar. vltio In noi
ne meo demonia eiciẽt Et ratio
iſtius eſt q2 demones in curſu
huius vite nobis adũſarij cõ
ſtituũtur. non aũt eo2 actus
noſtre diſpoſitioni ſub dũtur
ſed diſpoſicõni diuine ꝛ ſancto
rũ angelo2. ſcđm aug⁹. iij. li.
de trin. Nõ tñ licitũ eſt demo
nes adiurare ad aliquid ab eiſ
addiſcendũ vel etiã ad aliq̃d
p eos obtinẽdũ q2 hoc pertine
ret ad aliquã ſocietatem cum
ipſis habẽdã. Unde criſoſ. ſup
illud obmuteſce ꝛ exi ab eo di
cit. Salutifer hic nobis dog
ma datur. ne credamus demo
nib⁹ q̃tumcũq; denũtiẽt veri
tatem niſi forte ex ſpeciali iſti
nctu vel reuelacõe diuina aliq̃
ſancti ad aliquos effect⁹ demo
nũ opacõe vtantur. Sicut de
btõ iacobo legitur q p demo
nes fecit hermogenẽ ad ſe ad
duci ꝛ ſic patz. iiij. ¶ Ex predi 8
ctis ſeq̃tur pmo q nulla alia
poteſtas h; demonem cogere
niſi diuina. angelica ꝛ huma
na non ex natuã ſed ex gracia
ꝛ virtute diuina. Et racõ ẽ q2
non eſt poteſtas ſup terrã que
ei cõpetur qui factus ẽ ut nul
lum timer; ut dicitur iob. xli.
vnde glõ. ibidẽ Omnia hũana
ſuperat ꝛ ſi meritis ſancto2 ſub
iaceat. Exẽplũ ẽ de mltis ſactiſ
nec obſtat illđ thob. vi. qđ ra
phael thobie iunioi dixit q fu
mus ꝑticule cordis piſcis poſi
ti ſup carbones extminar; om
ne genus demonio2 fumus ei
hoc non fecit ut dicit mco. de li
ra q2 res corpalis non imp̃mit
in rem pure ſpũalem. ſed p fu
mũ deſigñbatur virtus expulſi
ua meritoria thobie q̃ fuit vir
tus orationis thobie. cui⁹ meri
to raphael expulit demonẽ. ſa
ram liberando ꝓpter qđ dicitur
ibidem. raphael apphendit de
monẽ ꝛ ligauit eũ in ſuperiori
b; egypti. nec obſtat illud. i.
re. xvi. vbi ad citharizatioẽm
dauid ſpũs mal⁹ in ſaul q̃euit
q2 non fuit liberatus ſaltem ut
demon non redir; ſed melius

lr̄bat virtute diuina immedia
te vel mediātibus angelis ſan
ctis ex merito dauid qui laudes
diuinas i cithara canebat ꝓ ſalu
te ſaulis ſic ꝗ ſācti deuocōib⁹
Melodia aūt coopabatur ad
deuocōem. Sicut ꝛ quarti re
gum. iij. Helizeus fecit adduci
pſalten ut mens eius in deū ele
uaretur. non tn̄ melodia in de
monē agebat. Item naturalē
diſpoſicōem melodia bonā po
terāt facere ꝗ malā imminuēre ra
cōne quoꝝ demō min⁹ poterat
vexare. de qua materia pleni⁹
rperies libro. v. in dyalogo de
formicis. Secundo patet exp̄
ſatis falſitas quorūdam libro
rū in ſcriptis nigromāticoꝝ ꝗ
exorciſmoꝝ q̄ per talia caracte
riſata demones ſe putāt coge
re ꝛ vexaē ſecluſa virtute diuina
nō attēdentes illud criſti Hoc
genus demonioꝝ nō eicitur ni
ſi i ieiunio ꝗ oracōe. p enim ie
iunium ſcōm bedam corpus. ꝛ p
oracōnem ſpūs leuatur ad dm̄
ut calcet demonia. Tercō ſequi
tur ꝙ exorciſmi quidā deberēt
exāiari p lr̄atos an aliquid ſup
ſticōſum cōtinerēt tūc enim nō
eſſent admittēdi ne poſteriora
peiora fierent prioribz. Sicut
exēplū ponit grego. li. i. dyalo
goꝝ de quadā p demonem ob
ſeſſa poſt coytum eccleſiā itrā
te ꝛ cū ſacerdotis cuiuſdā iuua

men nihil iuuāret. ad incātato
res eam duxerūt cognati et le
gio in eam intrauit. Quinto h
an liceat adiuāre irrōlem crea
turam. Rn̄dit tho. Adiuracō q̄
quis vtitur ad irrōlem creatu
ram poteſt intelligi dupliciter
vno mō ut ipa adiuracō refera
tur ad ipam creaturā irrōlem
ſcōm ſe Et ſic vanum eſſet irrō
lem creaturam adiurāe cū non
intelligat locucōem. Alio mō
ut refeātur ad eū a quo irrōlis
creatuā agitur ꝗ mouetur. Et
ſic dupliciē adiuiātur irrōlis
creatura. vno quidē mō p mo
dum depcacōnis ad deum dire
cte quod ptinet ad eos qui di
uina inuocacōe miracula faciūt
Alio modo p modum cōpulſio
nis que refertur ad dyabolum
q̄ i nocumētū nr̄m vtitur irrō
libus creatuis Et talis eſt mo
dus adiurādi i eccīe exorciſmis
p quos demonū ptās excludi
tur ab irracōnalibus creaturis
Cir. iij. ā liceat p creatuās iu
raē. ſm gor. ſup math. v. Iu i
rare p creaturā q̄druplicite cō
tigit. Prio ipaꝫ tanq̄ aliqd di
uinū iploradō. ꝛ ſic ſtricte pui
tur iurās cā. xxij. in duobꝫ locis
Et etiam ſic quis periurium cō
mitteret mendatiū per creatu
rā iurādo ut ibidē dicitur. Se
cundo contingit iurare per crea
turā iuramētum tanq̄ per rem

vilem contēnendo·p̄mū ꝑtinz
ad infidelitatem ⁊ ſemꝑ ē pec
catum ſicut ⁊ ſecūdum qđ ꝑti
net ad doloſitatē. Tercō deum
qui in ipa creatura p̄ſidet tan
q̄ȝ teſtē inuocādo ⁊ ſic ioſeph
iurauit per ſalutem pharaonis
geñ·xlij. Et ecclia iurat per ſan
cta euāgelia. Quarto ɔtingit
iurare p creaturaȝ tanq̄ȝ eā ad
vſum quē iurās inde ſperat deo
impignorādo Et ſic fit iuramē
tum execratoriū. ut teſtis ē m̄
deus in animā meam. Tercō ⁊
quarto licitum eſſe pōt ut ſup̄
tactum fuit. ¶ Capitulū·v·

Contra ſecūdum p̄cep
tum·non aſſumes ⁊c̄
peccāt etiā vota frāgē
a tes. ¶ Vn̄ de voto primo vidē
dum ē quid ſit. Secūdo quā
tum pccm ſit īfringere votum
Tercō de eius diſpenſacōe Quī
tum ad primū nōndum ſcōm
mgr̄m in. iiij. di. xxxviij. ⁊ thō
⁊ alios theologos. Qđ votū
eſt cōcepcō ſpōtanea melioris
ꝓpoſiti aīm deliberacōe dō vel
ſanctis eius firta cū intencōe
ſe obligādi. Pro cuius intelle
ctu nōndū q̄ȝ ad licitū ⁊ cōple
tum votum plura exiguntur q̄
tangūtur in deſcriptiōe eius.
Primo eſt conceptio alicui9 a
ſpūſācto in intellectu fcā. Se
cūdo exigitur q̄ȝ nō ſit de malo
Nā prope ſuptum votum nō

pōt eē de malo ibi melioris vbi
preſuppomitur q̄ȝ ſit bonū·ma
lum eni potius nos deordinat a
deo·votum eni non ē vinculū
iniq̄tatis·vnde pſid. In malis
promiſſis reſcīde fidē: in turpi
voto muta decretū·vnde iudei
plures q̄ȝ·xl·qui vouerunt ſe
neqȝ māducaturos neqȝ bibi
turos donec occiderēt paulū
actu·xxiij·Male vouerūt. Ter
tio exigitur q̄ȝ non ſit de ncāo
a nobis alias fiēdo qȝ melioris
ad bonum eni ncām puta qđ
alias eſt p̄ceptum nobis obli
gamur ex alterius auctoritate
⁊ hoc proprie nō ꝑtinet ad vo
tum cui9 obligacō ē ex mea vo
lūtate·verȝ tn̄ ut dicit durādus
qȝ ad idem pōt quis obligari
pluribus obligacōnib9·ideo
nl prohibȝ quin ad illud ad
qđ obligamur p p̄ceptum ex
alteri9 auctoritate obligemur
etiā p votum ex propria volū
tate· Vnde firmit̄ tenendū ē
q̄ȝ vouēs cōtinētiaȝ ⁊ cōmittēs
adulteriū vl ſimplicē fornica
cōeȝ peccat dupliciť·vicȝ pcō
adulterij vel fornicationis ⁊
nlominꝰ fractōe voti·q̄uis il
lud votū ſit large ⁊ iproprie
dictū·Quia votū proprie di
ctū ē ſolum de hijs q̄ ſūt in hoi
nis libertate·Quarto exigitur
q̄ȝ nō ſit bonū indifferēs qȝ ta
le ut ſic non ordinat in deū Itē

ꝙ nō ſit de minoꝛi bono · ibi me
lioꝛis boni · Racō ē q2 min⁹ bo
nū reſpectu maioꝛis boni hab3
racōnem mali ⁊ ideo nō pōt ca
dere ſb voto īq̄tum eſt impe
ditiuū maioꝛis boni · Quīto exi
gitur ꝙ ſit concepcō libera · ibi
ſpōtanea · Ex q̄ pat3 q̄ poſſint
vouere q2 q̄libet pōt vouere ea
que ſunt in ſua libtate ⁊ ea i q̄
bus ē ſui iuris · Vnde impubēs
ſerui religioſi clerici ⁊ vxoꝛes in
quibuſdā non poſſunt vouere
b ¶ Sexto exigitur delibracio
ibi aī delibracōe ⁊ additur ad
dīa3 votoꝝ q̄ ſiūt ex ſurrepcōe
in q̄b3 non inuenitur plena racō
voti · an aūt deliberacō ad votū
exigatur dic · rich · Votū dici
tur a volēdo · vnde ſicut in nob
ē duplex velle ſc3 plenum qđ
eſt deliberatū ⁊ ſemiplenū qđ
ē velle ex ſurrepcōe · Sic eciā
eſt duplex votū quoddam ha
bēs plenā racōem voti · ⁊ quod
dā ſurrepticiā ſiue ſemiplenā
⁊ de racōne pˀmi eſt ꝙ ſit factū
ex deliberacōne nō aūt de racōe
ſecūdi · Tale eīm poteſt fieri ex
ſurrepcōe ⁊ quia nō hab3 ple
nam racōnem voti · ideo nō ob
ligat de neceſſario ſed tm̄ de cō
gruo · extˀ eoꝝ venientes ⁊ extˀ
de iurˀ · ad nīam · Et ideo venire
cōtra tale votum eciā ꝓpria au
toꝛitate nō eſt peccatū moꝛtˀle
Septīo dicitur deo vel ſactis
eiꝰ · q2 nō eſt ad hoīem ꝓprie
vnde rich · dicit ꝙ de foꝛma vo
ti eſt ut fiat đo · extra · e · ti · mag
ne · c · i · Racō eſt q2 homo in vo
to obligat ſe ad faciendum ali
quod bonū · nulli aūt alij a deo
poteſt homo de iure obligare
ſe totū quia ſibi ſoli cōuenit de
iuˀe poteſtas ſup hoīem totum
⁊ nullus poteſt recipere de iure
obligacōnem niſi cōueniat ei de
iure poteſtas in illā rē ⁊ ideo
ſoli deo poteſt fieri votū ꝓprie
loquēdo de voto · quia tamē ſa
lus toci⁹ hoīs multum pꝛomo
uetur p oracōes ſactoꝝ ⁊ illoꝝ
aliquo mō poſſum⁹ ſed nō ple
ne qđ impetrare valemus · ſcīs
aliquo mō cōueīt ptās ſup ho
minē totū ⁊ ideo pōt fieri eis ali
quo mō votū · non tm̄ plene ra
cōe3 habēs voti · hec rich · Octa
uo đr fir̄ta animi ſc3 deliberacō
ne · ¶ Pˀio eīm exigitur delibā c
cō · Secūdo ꝓpoſitū volūtatis
qđ exigit deliberacōe3 · Tercio
ex ꝓpoſito pcedit pmiſſio in q̄
pficitur racō voti · quā pꝛomiſ
ſionem ſeu firmitatē theō · ſic de
clāt · votū quādā obligacōem
impoꝛtat ad aliq̄d faciēdū vel di
mittēdū · obligat aūt hō ſe hoī
ad aliq̄d p modū pꝛomiſſionis q̄
ē racōis act⁹ ad quā ptinet oꝛdi
nare · ſic eīm hō iperādo vel dep
cādo oꝛdīat quodāmō q̄d ſibi
ab alijs fiat Ita pꝛomittendo

cediat quid ipſe p alio facere
debeat. Sz promiſſio q̄ hōi fit
nō pōt fieri niſi p verba vel que
cūq3 alia exteriora ſigna. deo
aūt pōt fieri promiſſio p ſolā in
teriorē cogitacōez. Quia ut di
citur .i. re. xvi. Hoīes videt ea
que parent. deus aūt intuetur
cor. ixc thō. Aliq̄ ut gōrra nui
.xxx. Addunt intentione obli
gādi ſe ad adiplendū promiſ
ſum dicentes ex nuda pmiſſio
ne a ex deliberacōne facta non
obligari promittētem Sola
eni deliberacō nō firmat pmiſſi
onem. quā addicōez Rich. nō
b iprobare videtur. Dubitat
an expediat vouere. Re. rich.
vouens aut vouet bona quoꝝ
obſeruacō videtur pbabiliter
proporcōnata iſirmitati ſue ſpe
ciali. aut iproporcōnata. Prio
modo expedit hōi vouere qꝛ p
hoc amplius firmat volūtatem
ſuam in bono ⁊ excludit a ſe p
magna parte libtatē malefa
ciēdi ⁊ facit actum virtutis la
trie ⁊ ideo vouendo meretur p
ter qd vouet. vnde pſ. Voue
te a reddite domino deo veſtro
Secūdo mō non expedit nec
licet qꝛ tale votū non hēret diſ
crecōez comitē. cū p hoc vouēs
magis ſe videatur illaq̄are q̄
augere ſecuritatē de ſua ſalute.
Simile dicit thō. 2. 2. vbi pri
e us. Dubitatur an melius ſit

aliq̄d facere ex voto q̄ ſine vo
to. Re. thō. ibidē qꝛ ſic tripli
de cauſa. Primo qꝛ vouere eſt
actus latrie q̄ eſt nobiliſſima
virtus. illud aūt qd imperatur
a nobiliori virtute melius eſt
⁊ magis meritoriū. Secundo
qꝛ q̄ vouet. plus ſe deo ſbicit q̄
qui nō vouet. Sicut qui darz
arborē cū fructu q̄ q̄ daret tm̄
fructum. vt dicit anſel. vnde a
promittētibus gratie augētur
Tercō qꝛ p votum volūtas im
mobiliter firmatur ad bonū. Face
re aūt aliquid ex volūtate fir
ta ad bonum pertinz ad pfecti
onem virtutis ut patz p phm
.ij. ethicoꝝ Rich. racōez aſſigt
dicēs ſic. Cū deus acceptet opus
pter operātem tāto magis ac
ceptat opus q̄nto eſt ab hoīe
ad eius ſeruicium ſpecialius de
dicatū. Sed ceteris paribus
idem cū eq̄li ſcz caritate ⁊ leticia
ſpecialius dedicatur hō ad dei ſ
uitiū p votū q̄ ſine voto. nā vo
tum ut dic. pe. de palu. in. iiij.
Nō eſt piculoſū de ſua natura
ſed ex culpa nō ſatiētis ideo ex
pediens eſt vouere. Et licz me
lius ſit nō vouere q̄ promiſſa
nō reddere. tam̄ melius eſt voue
re q̄ nō vouere. Sicut melius
eſt baptiſari q̄ non baptiſari
⁊ tamen melius eſt non bapti
ſari q̄ poſtmodum retrocedere
conuiti. Dubitatur an pnitēſ f

de eo q̄d vouit licite alias non
cōpleturꝰ votū· n̄ qꝛ non vult
frāgere votū nunq̄d talis me
retur· Rn̄ſio ſcđm anſel· li· de ſi
militudibꝰ qꝫ plus talis mere
retur q̄ꝫ ſimile faciēs non ex vo
to· Et exēplificat de vulnerato
cauteriſādo qui timēs abſciſio
nem malarum carnium ne vio
lēter medicum ledat ſe ſponta
nee iubet ligari quem cum vre
re medicus incipit· incipit tur
bari ligatus· ⁊ nolit velit reſcī
ditur putridū recedēte paſſiōe
grās tā ligatoribꝫ q̄ꝫ medico re
fert· Dicē etiā pe· de pal· talis ad
huc plus mereter ceteris pari
bꝫ q̄ꝫ ſi ſine voto ſiſe facerꝫ· Pri
mo quidē qꝛ bona volūtas ſuf
ficit ad meitū ſcđm bern̄· vnde
a principio qn̄ vouit ⁊ non ſol
uit tātum meruit quātum qn̄
ſine voto ſoluit ⁊ huic merito
ſupadditum eſt meritum iuſti
cie quo vult facere qđ pmiſit·
Secūdo qꝛ licet ſit triſticia in
hoc qꝫ vouit ⁊ quedam nolun
tas tñ in ſoluēdo qđ vouit ⁊ in
venerando votum eſt volunta
riū· Tercio etiam videtur qꝫ
non demeretur in hoc qꝫ vellꝫ
nō vouiſſe· quia ſicut a princi
pio non tenebatur vouere ſic
voto ex poſt facto tenebat̄ ſol
uē vel dato qꝫ peritē de bono ſit
ſibi peccatum tñ nō ꝓpter hoc
impeditur quī volendo bonum
mereatur maxīe ſi ſint diuerſi
actus· ¶ Nūc ſecūdo vidēdum 8
eſt quomō votum ligꝫ· vbi p̄
mo nōndum qꝫ votū ligat ad
faciēdum rem poſſibilē· vn̄ deu·
xxiij· Cū votū voueris dn̄o deo
tuo non tardabis reddere· qꝛ
requiret illđ dn̄s deus tuꝰ Ra
cō eſt ſcđm tho· quia oīs pro
miſſio licita facta cū intencōne
obligandi ſe ⁊ cū deliberacōne
Si acceptetur ab eo cui ſit ob
ligat promittētem · non tm̄ ex
p̄cepto legis diuine· ſed etiam
legis nature· ſed votum licitū
eſt huiuſmoi promiſſio ⁊ oēꝫ
talem promiſſionē recipit deꝰ
ergo ⁊c̄· Dicitur nōnter poſſi
bilem· qꝛ ſcđꝫ· tho· in· iiij· Quic
quid votū impediret ſi preſens
eſſꝫ dum vouetur etiam aufert
obligacionem voto facto· vn̄
ſi vouetur poſſibile iā ⁊ ſit idē
poſtea impoſſibile nō obligat
pro q̄ꝫto ē impoſſibile· ut ſi di
ues voueret cōſtruere eccleſiā
qui depauperatur poſtea ut in
fra dicetur· Secūdo nōndum
ſcđm tho· vbi prius qꝫ voti fra
ctio ꝓpria autoritate eſt ſemp
peccatū mortale niſi forte ſub
eſſꝫ racōnabilis cauſa ⁊ tūc nō
poſſꝫ haberi recurſus ad auto
ritatem p̄lati aut diſpenſantis
aut votū cōmunicātis· pe· de pa
lude in quarto diſ. xxxviij· di
cit ſic· primo omnis volūtaria

voti fractio ē mo͞ꝛlis. qꝛ redde
re eſt neceſſitatis ⁊ tociēs quo
ciēs frāgit. dū tamē aſſit actuſ
exterioꝛ ⁊ interioꝛ. ſecus ſi extei
oꝛ tm̄. qꝛ pcc̄m p ſe ē in actu in
teriori. Et hoc intellige in vo
to negatiō. ut exēpli grā ī illo
qui vouit nō bibere vinū. Se
cus in affirmatiō puta cū quiſ
vouerꝫ ieiunare tunc eni non
quociens comedit tociēs pec
cat. ſꝫ ſolum ſecūda vice. tertia
aūt ⁊ deinceps non: maxime ſi
nō ex contēptu ſed quaſi non
reputās ſibi poſſibile plꝰ illa
die ieiunaᷓ paratus ieiunare
ſi iā non fregiſſꝫ ⁊ patus alia
die integᷓ ieiunare ꝓ illa. Se
cus ſi in cōtēptū. puta ſi oino
fruſtra fregeit. aut adhuc fra
cturus ſi non fregiſſꝫ hec ille.
de hoc dubia ſunt apud docto
res pſerti de affirmatiō nō ex
h cōtēptu. ¶ Tercīo nōndū ſcd̄ꝫ
eūdem thō. in materia de iura
mēto. 2. 2. ar. viij. Votū ex ſua
racōe ē magis obligatoriū qꝫ
iuramentum. ſaltē ꝓximo pſti
tum ut ſic qꝛ obligacō voti cā
tur ex fidelitate quā dō demuſ
ſcꝫ ut ei promiſſum ſoluamus
obligacō aūt iuramenti cauſa
tur ex reuerencia quā debemꝰ
domini ex qua tenemur qꝫ veri
ficemus illud qđ p nomē eius
promittimus. ſed oīs infideli
tas irreuerētiam cōtinꝫ ſed nō
cōuertitur illud. videtur enī ī
fidelitas ſubiecti ad dominū
eē maxima irreuerētia ⁊ idō vo
tum ex racōe ſua magis ē obli
gatoriū qꝫ iuāmētum. dꝛ nōn
ter ꝓxio pſtitū ut ſic qꝛ Rich.
diſtiguit de iuramēto. aut eni
fit hōi. ā fit deo. Primo modo
non ita fortiter obligat ſic vo
tum. qꝛ obligacio que fit deo ī
voto eſt forcioꝛ obligaciōe q̄
fit hōi. Secūdo modo magis
obligat iuramētum ceteris pai
bus. Votum eni non impoꝛt
niſi promiſſionē deo factā ex
deliberacione cū itēcione ſe ob
ligādi. hoc aūt totum ipoꝛt iu
ramētum ⁊ addit teſtimoniū
prime veritatis ad maioꝛē ꝯfir
cionē promiſſiōis. ¶ Dubita i
tur. i. an votum ſp obliget ad
obſeruanciā ſiue implecionē
ſꝫ. thō. in ſcripto quicqđ fien
dum votum impediret ſi pſenſ
eſſꝫ etiā voto facto obligacō
nē aufert. vnde ſi aliqđ eſt poſ
ſibile cū vouetur ⁊ poſtea fit i
poſſibile tollitur obligacō qꝫ
tum ad hoc. ut ſi qs diues vo
uerꝫ edificare eccleſiā qđ poſt
modū pficē non poſſꝫ pauptate
ſupueniēte nō obligatur. hoc
tam̄ ſic intelligēdo qꝫ ſi ſcūs ē
oino impotēs abſolutus ē a to
to. Si aūt ex pte ita qꝫ totum
perficere non pōt tunc rema
net ſolū obligatus ad illđ qđ

k pōt ⁊ nō ad aliud· ¶ Dubita
tur·ij·vtꝝ vouēs votū licitū te
neat̃ ſtatī ſoluere ipm̄ ſc·hen
rich·Obligacō voti cauſatur
ex ꝓpria volūtate ⁊ intencōne
vnde leuit·xxiij·Quod ſemel
egreſſum eſt de labijs tuis obſ
uabis ⁊ facies ſicut promiſiſti
dn̄o deo tuo ⁊ ꝓpria voluntate
locutus es ex ore tuo·Et ideo
ſi de volūtate ⁊ intencōe vouen
tis ſit obligaē ſe ad ſtatī ſoluē
dum:ſtatī ſoluere tenetur Si
aūt ad certum tempus vel ſub
certa condicōe nō tenetur ſta
tī ſoluere ſed nec tardare debet
vltra q̄ꝫ intēdit obligare ſe deo
Dicitur enī ibidem Si votum
voueris dn̄o deo tuo nō tarda
bis reddere qꝛ requiret dn̄us
de⁹ tu⁹ illud· ⁊ ſi morat⁹ fue
ris tibi reputabitur in pcc̄m
wilh·rod dicit Cum aliq̄s ali
quid vouit ſine condicōe vel
tēporis pfixione tenetur illud
exequi ſtatī cū poteſt niſi i vo
uēdo aliud in mente habuerit
tn̄ datur ei tēpus ad arbitriū
boni viri ad diſponēdum de re
bꝫ ſuis·Cōcordat tho.addens
in ſcripto qꝫ ſi is qui voueāt in
trare religionem ex mora circa
diſpēſacōnem rerū probabili
ter timeret perpetuum impedi
mētum tenetur vlteri⁹ nō dif
l ferre·¶ Dubitatur·iij·an votū
ſubitum min⁹ ſcꝫ deliberatū ob
liget ſc·petr⁹ de pal·in·iiij·di·
xxxviij qꝫ votum ſubitum non
obligat ad ꝓmiſſum·nec ad
peccatū perfectum·nec ad bonū
perfectū·ut puer qui iratus pa
tri vel ingro vouet vl̄ iurat intrā
re religionem vel bn̄ potatus
Talia enī qꝛ calore iracundie
ſiūt ꝓ nō facto haberi debent
Sed verū eſt qd̄ ſic ſubito ſit
qd̄ nō ad ſentētiam racōnis q̄
nō req̄rit magnā morā tēpois
peruenit·Sed qn̄ ſciēs eſt q̄d
iurat vel vouit tūc tenetur niſi
cū eo diſpēſetur racōe min⁹ ple
ne deliberacōis·Sicut etiā qui
calore cōcupiſcētie inflāmat⁹
aut bn̄ potatus nō tn̄ perfecte
ebrius iurat vxorem ducē·vn̄
illa deliberacō tempis vel etatiſ
q̄ ſufficerꝫ ad obligādū ſe dya
bolo p mōrle peccatum ſufficit
ad obligādum ſe deo p votum
⁊ ſicut ex ira occidens qꝛ ex ele
ctōe ſeu habitu nō proceſſit ſꝫ
ex paſſione iuditiū racōnis tur
bāte nō excuſatur ex toto qui
ſit mōrle ſed in parte·Sciuit
enī in parte quid faceret ſic de
voto in ꝓpoſito ſuo mō·¶ Du m
bitatur·iiij·an ſolum ꝓpoſitū
aliqn̄ aliquem obliget ſc·idē
ibidem qꝫ ſic i illo caſu qn̄ quiſ
intrat r̄ligionem cū ꝓpoſito re
manendi ⁊ deo perpetuo famu
lādi quod eq̄pollꝫ voto ſimpli
ci ſꝫ nō ſolemni extr̄·de r̄ligiōe

Cõſulti vbi dicitur ꝙ ſtatĩ te
netur ad aliã religionẽ itrare
Et quãq̃ non ſit ligatus vi
voti ꝙ nõ ꝑmiſit ſ; ſolũ propo
ſuit tñ ligatur vi ſtatuti in reli
n gione aliqua remanere. ¶ Du
bitatur. v. vtrũ votum ſub cõ
dicõne emiſſum obliget vouẽ
tẽ. ſe. ſcõ; rap. Cõdicõ duplex
eſt: generalis que i voto ſemꝑ
intelligit; ⁊ illa non exiſtẽte
non ligat. Exẽpli grã Si deus
voluerit ibo romam ſi potero.
alia ſpẽalis puta ſi itrauero lõ
bardiam ibo ad ſãctũ marcũ
vel ſi filius meus fuerit liberatus
de infirmitate viſitabo ſãctum
iacobũ ⁊ ſimilia. hec cõditio ſi
defecerit id eſt nõ extiterit non
obligat ex voto Alias ſic. xxx
ij. q. viij. nõ ſolũ. extr̃ de ↄdicõ
ne oppo. vtrũ. Et hoc itelligas
vbi tota voti obligacio pone
batur in euentũ ↄdicõis aliter
ſi alias fuerit cõ cauſa. vel etiã
ſi fecit votum ob cãm ⁊ publi
ce ⁊ non expreſſit cauſã ſ; votũ
Tũc ꝓpter cõ cauſã vel conſciẽ
tiã ut alia lr̃a hab; ⁊ ꝓpter ſcã
dalũ tollẽdũ tenetur implere
extr̃ de voto magne. glõ. wil
hel. dic. Cõ cauſa ẽ qñ non tm̃
ex vna cã obligauit ſe ſed etiã
ex alia. Exẽpli grã aliqs vouit
ꝙ iret ad ſãctũ iacobũ ꝙ cre
debat ꝙ ibi iueniret fratrẽ ſuũ
nihilominus propter rõ inuenda

pccã ſua. in hoc caſu q̃uis itel
lexerit fratrẽ ſuum deceſſiſſe añ
q̃ iter arriperet. nihilominus
tñ ire propter aliã cauſã tene
bitur. idẽ intelligas quotiẽſcũ
q; voueat aliqs ex duabus cau
ſis vel pluribus. vel ſub duabus
condicõnibus vel pluribus ⁊
nõ tamen intẽdit ſe obligare
qualibet illarum cauſarũ vel cõ
dicõne extante. ¶ Dubitatur o
. vi. an votum ſub cõdicõne fa
ctũ que cõdicõ non impletur
propter culpã vouẽtis ſit obli
gatoriũ. ſe. rich. ꝙ ſic. ⁊ poni
tur expreſſe ꝑ caſu extra de ſpon
ſa. Sic ex lr̃is. vnde cũ aliqs
deuouet aliqđ ſpẽale obſequi
um ſi a pccõ de q̃ tẽptatur ꝓſer
uauerit eũ. ſi incidat in illuđ pec
catum nihilominus tenetur im
plere votum. qꝛ ꝙ de ↄ eũ non
ꝓſeruauit ab illo pccõ ſtetit ꝑ
eũ non ꝑ deũ q̃ illũ a pccõ illo
ꝓſeruaſſ; ſi ille voluiſſ;. ¶ Du p
bitatur. vij. eſto ꝙ aliquis hor
reẽs cõmittere aliqđ magnum
ſcelus qđ nũq̃ intendit cõmitte
re. voueat ꝙ ſi cõmittat intra
bit aliquã religionẽ quã non
vult ſ; horret intrare. ⁊ poſtea il
lud ſcelus cõmittit. nũq̃t tene
tur intrare religionẽ. ſe. rich.
ſup. iiij. di. xxxviij. ꝙ ſic. qꝛ vo
tum ſb cõdicõne factũ de re bo
na ⁊ propter finem bonũ ẽ obli
gatoriũ extante ↄdicõe ſiue

illa condicō ſit bona ſiue mala
q ut alias tenui· ¶ Dubitatur
viij· an votum de nō vouēdo ali
quid niſi illud qd̓ vouetur exp̄
matur· verbo· dicto· vel ſcripto
ſit obligatoriū· Re· ꝙ ſic p aſta
xā li· i· c· de voto Ita ꝙ ſi poſtea
voueat a votum ſuum verbo vl̄
ſcripto non exp̄mat peccat· nā
tale votum ē bonū qꝛ p voti ex
p̄ſſionē in verbo vel ſcripto ha
betur de voto facto ētiā cogni
cō a p̄cauetur in vouēdo p̄cipi
tacō quoꝝ vtrūqꝫ eſt bonū· ni
hilominꝰ tn̄ videtur ꝙ teneat
illud votum ſi alias ſit licitum
qꝛ cū vouere ſit bonū a ſpū ſā
cto ꝯſultum p illud pſ̈· Voue
te ⁊ reddite dn̄o deo vr̄o· ideo
votum de nō vouēdo non obli
gat· vn̄ votum de quo ꝓpoſita
eſt queſtio nō obligat ad nō
vouēdū ſꝫ obligat ad exp̄men
dum p verbū vel ſcriptū ſi con
r tīgeret emittere votū· ¶ Dubi
tatur· ix· vtrū votum factū ſub
condicōe inhoneſta ſit obliga
toriū ſtāte condicōe· verbi grā
Aliquis vouit ſe peregrinaturū
ad ſāctū iacobum ut proſpere
tur in furto. homicidio. vel adul
terio· Queritur poſtq̄ cōmiſit
furtū· adulteriū· vel homicidium
vel ſimile vtrū teneatur pegri
nari ad ſanctū iacobū· Re· aſtax in
ſūma vbi prius ꝙ nō· Sꝫ durā
dꝰ q̄ꝺ li· iiij· q· penultīa diſtin

guit· hoc in q̄t gn̄alit̓ eſt verū
ꝙ cōdicō que eſt cōtra naturā
cōtractus tollit ꝯtractū a facit
ip̄m eſſe nullū qꝛ includit oppo
ſicōem ad cōtractū· Condicio
aūt inhoneſta q̄ eſt cōtra natu
rā contractꝰ pmiſſionis vel ob
ligacōis pōt eſſe inhoneſta du
pliciter· qꝛ qn̄qꝫ ē inhoneſta a
illicita nō ſolū ſm ſe ſꝫ eē· in ha
bitudie ad illud qd̓ pmittitur
verbi grā· ſi aliq̄s dic· ſic pmit
to deo ꝙ ſi poſſum ꝑpetrare hoi
cidiū ego i grāꝝ actōe; dicā ſa
tiā miſſā; ſolēnē· qn̄qꝫ vero ē in
honeſta i ſe ſꝫ nō in hitudie ad
pmiſſum verbi grā· ſi q̄s dicat
ſic pmitto ꝙ ſi ꝯtingat me pec
care ieiunabo ut dimittatur m̄
pcc̄m omiſſum· ſi p̄mo mōeſt
ihoēſta votū nō ē obligatoriū
qꝛ ē cōn̄ naturā pmiſſionis vl
ꝯtractꝰ ⁊ p ꝯn̄s tollit obligati
onē; Et tale votū nō pōt imple
ri ſine detrimēto ſalutis qꝛ illd̓
qd̓ pmiſſum ē redditur illicitū
ex circūſtātia infor̄nte in vouē
do a ſoluendo· qꝛ ſi q̄s ſoluat ut
obligatꝰ ex ꝯdicōe ⁊ ꝯdicō nō
infor̄t ſic illico opꝫ ut ſoluat
ex motiō illicito ut pꝫ in titulo
qd̓ ē pccī· ſi ſcūdo mō vicꝫ ꝙ cō
dicō inhoneſta nō ſit cōn̄ natu
rā ꝯtr̄ctꝰ tūc exſtāte ꝯdicōe vo
tū ē obligatoriū· Rich· tꝫ eē· in
ij· mēbro ꝙ nō licꝫ ut vouēs ſe
ieiunaturū ſi occidat inimicū ſuū

s ¶ Dubitatur.x.vtrum si quis vo
tū fecit de carnib⁹ non comedē
dis ⁊ infirmetur ita q̄ a medi
cis dicitur q̄ est in periculo nī
si carnib⁹ vescatur ⁊ q̄ aliter
non pōt euadere infirmitatem
Rn̄o; hug̃.xxxij.q.ij.§.finali nō
solum talis de p̄cepto maioris
etiā sine p̄cepto potest carnes
comedere q̄ est causa necitatis
⁊ in hmōi voto condicō tacita
fuisse videtur.i.n necitas coge
ret ⁊ p̄ceptum maioris adesset
t ¶ Dubitatur.xi.a quib⁹ tene
atur abstinere q̇ vouit vel cui
iniūctum est ieiunare in pane
⁊ aq̄.Ex.pe.pa.m.iiij.di.iij.Ab
omnib⁹ istis tenetur abstinē
vic; brodio expresso de carni
bus.vel piscib⁹ qn̄ sunt minis
condēsata vel tipsana vel bur
reta ex substantia pisorum extra
cta q̄ hec non videntur vere
v aq̄.¶ Dubitatur.xij.an sacer
dos qui tenetur ex voto ul' obe
dientia vel penitētia ieiunare
vno die in pane ⁊ aqua.an ea
dem die celebrās debeat sume
re vini pfusionē post sūpcōnē
de calice ipsius eukaristie.vn̄
pe.pa.m.iiij.di.xij.dic̄.q̄ debz
sumere vini pfusionem.qn̄ nō
est aliam missam celebraturus
ipsa die ut dicitur de ose.eadē
pte.q̄ nec votum nec peniten
tia nec obediētia dz immutare
ritum ecclesie ⁊ ordinacōnes
cōm aliorum.plurā alia dubia vide
in sūmis.¶ Quo ad.iij.nōnd' x
scdm thō.⁊ omnes q̄ in voto
pōt fieri irritacō dispensacō ⁊
cōmutacō.Rō q̄ votum non
ē vinculū iniq̄tatis nec impedi
tiuū melioris boni.q̄ p caita
te institutū est sed sepe ɔtingit
q̄ quis malū vouit ⁊ tūc est
irritū.aliqn̄ quis vouit min⁹
bonū ⁊ tūc est in meli⁹ ɔmutā
dum.Sūt aūt tres dispēsato
res votorum.papa ⁊ suus vicari
us.epūs ⁊ suus penitētiarius
p̄latus religionis ⁊ cui cōmit
tit.papa sol⁹ pōt dispēsare in
voto religionis si ē dispēsabi
le.in voto ɔtinentie.i voto cru
cis vel terre sācte.⁊ sibi retinet
votum ad limina petri ⁊ pauli
⁊ ad sāctū iacobū.epūs aūt i
alijs Et nō nunq̄ sine alicui⁹
p̄latorum auctoritate quis debet
votū infringere nisi necitas vr
geat ⁊ supior haberi nō possit
Racō est q̄ nullus debet esse
iudex in propria causa. ∴

¶ Sequitur p̄ceptum
.iij.Capitulū.Primū

Preceptū.iij.sic poni a
tur exodi.xx.Me
mēto ut diē sabba
ti sanctifices.Sex
dieb; operaberis ⁊ facies oia ope
ra tua.septīo aūt die sabbatū

dn̄i dei tui ē·nō facies in eo ōne
opus· Ubi tria tāguntur de q̄
b⁹ pn̄cipalit̄ agendū ē Primo
prohibetur opa queꝫ p̄ que fe
ſtū frangi pōt ibi·nō facies i eo
omne op⁹ Secūdo iubemur ſā
ctificare feſtū ·ibi memento ut
diē ſabbati ſanctifices· Tercio
mādatur ut laborem⁹ certis di
ebus· ⁊ certo feſtiuem⁹ ibi ſex
diebus opaberis·ſeptimo aūt
b die ſabbatum dn̄i eſt· ¶ Pro q̄
rū declaratōe nōndū·i·q̄ in ve
teri teſtamēto duplicia feſta fu
erunt ut; ſabbatum qḋ inſtitu
tum fuit originalit̄ ex plici de cā
Primo in grārum actōem ⁊ ad
deo vacādum· vn̄ exo·xx· Sex
diebus fecit deus celū ⁊ terrā·⁊
ſeptīo die requieuit i deſt ceſſa
uit a nouis creaturis cōdendis
vn̄ ſcōm tho·2·2·q.cxxij· Sab
bati p̄ceptū erat morale parti
⁊ ptim cerimoniale Morale q̄
lex nature dictat deo ōniū rez
principio aliquo tpe vacandū
poci⁹ q̄ᵐ creature· Cerimoniale
aūt fuit quo ad diem ſeptimū
ideo fuit figura r̄quiei xp̄i in ſe
pulchro que futura erat in ſab
bato ut dic̄ aug⁹·li·iiij·ſup ge
ne·ad lrām Secūdo in auarici
e reſtrictiōem niſi eni deus die
ſabbati feriandum mandaſſet
auaricia p̄ acq̄rendis tpalibus
nimiū creuiſſz· Tertio ut labora
tes famuli ⁊ ſerui licite in corpo
re ⁊ anima recrearentur quos
immiſericordes nimis alias gra
uaſſent vtrūq; tāgitur exo·xx·
vbi int̄ p̄ceptum illud dr̄ non
facies in eo oē opus tuū· Ecce
reſtrictio auaritie in dn̄is· Et fi
li⁹ tuus ⁊ filia tua ⁊ ſeru⁹ tuus
⁊ ancilla tua iumentū tuū ⁊ ad
uena qui ē intr̄ portas tuas ec
ce t̄tiū Alia habuerūt in veteri te
ſtamēto feſta p̄ter ſabbatū ob
ſpālia bn̄ficia eis collata·ſicut
p̄ liberatōne p̄ iudith fcā· Itē p̄
heſter ⁊ ſimilia Sic ⁊ i nouo te
ſtamēto duplicia hꝫ eccīa feſta
p̄mo diē dn̄icū loco ſabbati·ſe
cūdo feſta xp̄i ⁊ ſcōꝝ i memori
ā ſpāliū bn̄ficioꝝ eccīe p̄ſtitoꝝ
¶ Fuit aūt ſabbatū in diez dn̄i c
cū quintuplici de cauſa rōbilit̄
trāſlatū· Primo ut ceſſante figu
ra ſabbato paſche qn̄ xp̄us req̄
euit i ſepulchro ceſſarꝫ ⁊ ſabba
tum p̄nte veritate ⁊ immediate
trāſferetur in diē ſequentē·oīs
eni decurſus tpis a creatōne ve
lapſu hōis vſq; ad dn̄ice reſur
rectiōis diem quedā nox fuit
Secūdo ob memoriā creatōis
toci⁹ mūdi hac eni die ad lrāz
de⁹ in principio fecit celū ⁊ t̄raz
⁊ lucē· Tercio in memoriā bn̄fi
cij recreatōnis q̄ p̄ paſſiōez ad
glorioſā xp̄s p̄uenit r̄ſurrectio
nem Epus enim dn̄ico die ſolū
conſecrari dꝫ; ut habetur·lxxv·
di·c· ordinatōes epiſcoporum

Et maiora q̄ xp̄s fecit quodaz
mō illa die fecit mūdum creaē
inchoauit et lucem de q̄ postea
sol factus est. vnde et ꝓprie dici
tur dies solis. xp̄s resurrexit.
spūm sāctum misit. et natus ē
in mūdum. et ut innocētius di
cit qlibet dn̄ica dies ē ymago
dn̄ice resurrectionis ob quas
etiā causas maior dei influx9 i
eccl̄ia expectari pōt q̄ꝫ alio die
simplici sicut et de loco ꝯsecra
to creditur qꝫ i eo citi9 homo
exauditur orādo ceteris pibus
Quarto ne iudaysare videamꝰ
cōmune festū cū iudeis tenēdo
ideo etiā feriare sabbato die su
spectum essꝫ de iudaysmo Qn̄
to in figurā et memoriā future re
surrectōnis nostre in corpore
d et aīa. ¶ Secūdo nōndum qꝫ
quāq̄ꝫ nō liceat feriare sabba
to nisi quis vellet iudaysaē si
cut et antixp̄us ordiabit ut di
cit gre. de cōse. di. iij. peruenit.
tamē sabbatū btissime virgīi
spālem honorē est p clerū de
putatū triplici de causa. Prio
qꝫ i sola dei mr̄e lumē fidei sab
bato obūbr̄tū: pmāsit: aplis
et alijs de xp̄o titubātib9. Se
cūdo qꝫ sicut a ieiunio ferie sex
te fit trāsitus p sabbatū ad so
lēnitatē diei dominice. sic etiaz
a miseria p̄sentis vite fit trāsit9
p btāꝫ virginē ad statū gloie
Tercio qꝫ sabbato sepe legitur

beata virgo maria pecōribus
miracula et bn̄ficia p̄stitisse. vn
de legim9 in histoijs. qꝫ olim
in grecia a nona diei sexte ferie
velū itra qd̄ ymago virginis
erat dīna virtute se appeiebat
et sic pmāsit vsqꝫ ad nonā sab
bati quādo iterū dīmitus se retr̄
xit eius exēplo latini sabbatū
etiā i laudē virginis cōsecraue
e rūt. ¶ Tercio nōndū qꝫ tripli
cia sunt festa eccl̄ie. q̄dā sunt et
dicūtur p̄cipua et maioā festa
eccl̄ie et sūt dies dn̄icales. xp̄i
festa. btē virginis. et apostolo
rū Alia sunt festa eccl̄ie satis cō
mūia p orbē. Alia sūt q̄ ep̄i spe
cialit̄ in suis dyocesib; institu
f erūt. ¶ Qr̄to nōndū qꝫ ꝓpter
qn̄qꝫ multū peccāt qui hoc p̄
ceptum trāsgrediūtur Primo
qꝫ i vetei testamēto pena mor
tis plexū ē. vnde numei. xv. dꝛ
de quodā q̄ colligebat ligna
in sabbato quem moyses et aa
ron recluserūt in carcere et querē
tes quid ei facere deberet. Re
de9 morte moiatur hō iste ob
ruat cū lapidib; ōnis turba
extra castra. mistice aūt ligna
die ꝓhibito colligit q̄ materi
am ignis ifernalis colligit. tal̄
lapidib9 id ē duris obiurga
cōib9 proitēdus ē. qn̄ in festis
trāsgredi non dimittit. Secū
do in nouo testamento etiam
grauiter punitū est Refert enī

greḡ·i·dyalo·q̄ quedā nupta
marito in vigilia dedicacōis ſā
cti ſebaſtiani victa cōcupnia
a viro ſuo ſe non abſtinuit·in
craſtino aūt cū remoſſu cōſcie
cie verecūdia victa a proceſſio
ne ſe nō ſubtraxit·vn̄ in eadem
a demone publice vexari cepit·
quā cū ſacerdos palla altaꝛis in
uare vellet·eū etiam demō inua
ſit ⁊ ꝯfudit·hanc igitur amici
p incantatores iuuare procura
uerūt·ſꝫ in ipſis ꝯiuracōibus
legio demonū in eā intrauit et
tot vocibꝰ clamare cepit quot
demonibꝫ arrepta erat·quā tn̄
demū ſāctus epſ fortunatus p
plures dies et noctes orādo li
berauit·Tercio q̄ magne ing̃
titudinis viciū quis incurrit cū
ſex dies ſibi cum magno cona
tu expēdit ⁊ vnū diem nō in di
honorē ⁊ ꝓpriā aīe ſalutem ꝯſū
mat ⁊ cū tot dei benefitia medi
tai negligit Quarto q̄ quodā
mō in tres pſonas diuinas pec
cat·i prēm cuiꝰ potentia mūdū
creauit·i filiū cuiꝰ ſapia mūdū
redemit·in ſpūm ſāctū q̄ tali die
in mūdū venit·⁊ in xp̄i hūanita
teꝫ q̄ nata tali die viſibilit̄ prio
apparuit Quinto q̄ multū cece
peccāt·Feſtis eī peccātes fatiūt
ſicut ille q̄ loco ſacro peccarꝫ qđ
vtiqꝫ turpiꝰ eſt q̄ nō in ſacro
peccare Tempus aūt a deo ſac
tum eſt·Iteꝫ dedicacōnem xp̄i

in dedicacōeꝫ demonis vertunt
Item p totā ebdomadā ꝓpt̄ la
bores mūdi ſunt in anima ⁊ do
minico die turpes ſūt in aīa licꝫ
mūdi i veſtimētis Quīto nōn g
dū q̄ gene·xij·ſūt p q̄ feſta vi
olai poſſunt Prio peccato mōr
lit̄ q̄cūqꝫ gene pcī ſcđꝫ thō·
vbi priꝰ Et Alexā·de hal·i ſuo
iij·di·xviij·Leuic·enī dr̄·xxiij·
Oē opꝰ ſuile nō facies in eo ſcꝫ
ſabbato·ſuit aūt hō pcō·vn̄
ioh·viij·Qui facit pc̄m ſuus ē
pcī·vn̄ glō·ambr̄·luc·xiij·di
Lex in ſabbato ſuilia opa facē
ideſt pccis aggrauai phibꝫ·Ra
cō eſt q̄ peccata mōrlia cōtrari
antur obſuātie feſtoꝝ in q̄tū
impediūt applicacōeꝫ hōis ad
deū qđ eſt finis feſti Et q̄ ut di
cit thō·magis impeditur homo
a rebꝫ diuinis p opus pcī q̄ per
opꝰ licitū q̄uis ſit corpale·ido
magis cōt̄ hoc p̄ceptū agit qui
peccat i die feſto pcō mōrli q̄
q̄ opꝰ corpale alias licitum fa
cit nō tn̄ p veniale pcīm ſit vio
lacō illiꝰ p̄cepti·vnde augꝰ·li·
de·x·cordis dic·melius idē mi
nus male facerꝫ iudeus in agro
ſuo aliq̄d vtile q̄ in theatro ſe
ditioſus exiſteret ⁊ melius fa
ceret ſemine lanā eaꝝ in die ſab
bati q̄ tota die in neomenijs
ſuis impudice ſaltarēt Et di h
cit Alexander de halis vbi ſu
pr̄ Qđ qui peccatum mōrle in

die feſto cōmittit: dupliciter
peccat mortaliter ⁊ incurrit rea
tū duorū peccatorū mortaliū. eo ꝙ
exēpli grā fornicator agit con
tra duo ꝑcepta. ſcʒ nō mechaberis
⁊ ſabbata ſanctifices. ⁊ ſic de fur
to ⁊ homicidio ⁊c̄. vn̄ ſeꝗ videtur
ꝙ ſic peccās fornicādo ſuf
ficiēter ſi vult cōfiteri oportʒ ꝙ
dicat i cōfeſſiōe fornicatus ſū
⁊ i die feſto feci. Hic ē m̄ ſimili
ſuātis i loco ſacro tenetur cir
cūſtātiā loci exprimere. q2 tales
circūſtātie aggrauāt i infinitū
Secūdo infringi pōt ſabbatū
faciēdo op⁹ ſuile. q2 leuit. c. xxiij.
dr̄. Omne op⁹ ſuile nō facies
in eo ſcʒ ſabbato. ¶ Pro cuius
intellectu nōndū ſm thō. 2. 2.
q. C xxij. ꝙ ꝑter ſeruitutē pec
cati adhuc quītuplex eſt ſui
tus. vna q̄ fit peccādo mortaliter
de qua dictū eſt. alia eſt q̄ fit ꝑ
op⁹ latrie qḋ vicʒ ꝑtinet ad
dei cultum. Et ꝑ tale ſuile op⁹
q̄s meretur i feſto. nec prohi
betur hic. q2 plus quis ad q̄e
tē ſabbati diſponitur. vnde eti
am in veteri teſtamento licuit
ſabbato circūcidere hoſtias
mactare ⁊ offerre archā circū
ferre i hiericho ⁊ ſimilia. Et ho
die licʒ docere verbo ⁊ ſcripto.
vn̄ ioh. vij. Circūciſionē acci
pit hō in ſabbato ut nō ſolua
tur lex moyſi ⁊ math. xij. Sa
cerdotes i ſabbato ſabbatum

violāt id ē corꝑalit̄ operātur
in ſabbato Et nūeri. xxviij. dicē
glō. fabri ⁊ hmōi artifices oti
antur i die ſabbati. lector aūt
ꝯme legis vel doctor ab opere
ſuo nō deſinit nec tn̄ contami
natur ſabbatū. ſicut nec ſacer
dotes in tēplo violāt ⁊ ſine cri
mine ſunt. Alia eſt ſuitus qua
hō ſeruit altari vel ſibiipſi. ⁊ ta
lia opera ſeruilia ſunt duplitia
quedā ſunt ſpūalia ut mentis
exercitacō. ⁊ talia hic nō dicū
tur ſuilia q2 conueniūt homi
ſcdʒ mētē ſcdm quā ē homo ſer
uus dei ⁊ nō hoīs. vnus eni hō
nō ē ſuus ⁊ ꝓprius alteri⁹ ſcdʒ
mētē ſʒ ſcdm corpus. a talibus
ſeruilibʒ nō oportʒ abſtinere
in feſto quo ad illa q̄ ſunt de ſe
licita honeſta ⁊ recta Ex quo
patʒ ꝙ quis nō tenetur in die
feſto abſtinere ab ipſis opibus
ſpūalibus que etiā ab ipō ope
rāte ordinātur ad tꝑale lucrū
aut ad aliud hmōi tale bonū
ut ſi aduocatus i die feſto ſtu
det in hijs que die craſtiā vult
ꝓponē propter tꝑale lucrū. ⁊
ruſticus cogitet de aracōe terre
ſue quā craſtina die vult arare
talia eni ſcdʒ p̄dictā ſētētiā ſci
tho. non ſūt ſeruilia ſaltē ma
terialiter cum ſint ſpūalia ⁊ i
teriora de iſtis dicit Rich. in. 3.
di. xxxvij. ꝙ hō pro execucōne
huiuſmodi actuū interiorum

ci exerciciō nō incurrit peccatū
moꝛtale niſi ꝓpter eoꝝ exerciciū
excludatur illa vacacio quam
tunc debꝫ cultui diuino ex neccita
k te· ¶ Alia ſunt opa hoīs corpo
ralia· q ſunt duplicia quedā ſez
uis ꝓpria ut pote ad q̄ quilibet
non tenetur ſꝫ ad que tenētur
ſerui dn̄is ut ſūt arare· cibos co
quere metere ⁊ actus mechani
ci ⁊ huiuſmoi· nō eī tenetur q̄li
bet ſibi aut alteri ad talia ext̄ꝛ
neccitatem· ſꝫ ſui tenētur ad ta
lia dn̄is ſuis quoꝝ ſūt ꝓprij· et
oīa talia ꝓhibebātur in veteri
lege ꝑ hoc mādatum eo qꝛ con
trariabātur obſeruācie ſabba
ti qꝛ prohibēt applicacōem ho
minis ad diuina· nunc vero in no
ua lege nō ē tā ſtricta ꝓhibicō
ī die dn̄ico ſicut fuit in die ſab
bati· Quedā enī opa conceduntur
nūc in die dn̄ico q̄ in ſabba
to ꝓhibebātur ſicut ciborum deco
ctio ⁊ alia huiuſmoi q̄ licet ne
ceſſaria fuerit poterāt tn̄ ꝑueni
ri· Et eciā in quibuſdā opibꝫ ꝓ
hibitis facili⁹ diſpēſatur in no
ua lege ꝓpter neccitatē q̄ꝫ in vete
ri lege· ⁊ racō eſt qꝛ obſeruacō
ſabbati fuit figuālis Figuā au
tē ptinꝫ ad ꝑteſtacōeꝫ veritatis
quā veritatē nec in modico ꝑte
rire opoꝛtꝫ· ⁊ ideo fuit ſabbatū
tā ſtricte obſeruādū ut figura
correſpōderꝫ ipi rei Obſeruacō
vero dn̄ice nō ē figuralis cū nō

ſignificet futuꝝ ſꝫ ē cōmemoꝛā
cō ꝑterite reſurrectōis xpi ⁊ re
pn̄tacō pn̄tis q̄etis aīaꝝ quā
nūc hn̄t ꝑ xpi moꝛtē· Alia racō
ē qꝛ oli ſcd̄m tho· in veteri lege
obſuācia ſabbati fuit moꝛalis
⁊ cerimoialis ſeu figuralis· Et
obſeruācia talis ſabbati muta
ta ē ī dn̄icū diē oꝛdiacōe eccīe
ideo hodie obligamur ad obſ
uanciā dn̄ice nō ex hoc tercio ꝑ
cepto· ſꝫ tm̄ eccleſie mandato·
Alia vero ſunt opa hoīs corpa
lia cōmunia ſeruis ⁊ liberis ad
que quilibet homo applicatur
corporaliter q̄ de ſui natura aut
intencōne agētis oꝛdinantur
ad lucrū temporale· aut ad ali
quod bonū corporale tanq̄ꝫ ad
finem ꝓpriū ⁊ immediatum ut
ſunt omnes act⁹ mechaīci cul
tura agroꝝ vinearū ⁊ ſimilia
mercatuā placitacō iudicia ꝯte
cō ſa ⁊ ſilia Iſta eccleſia determi
nauit eſſe ſeruilia ⁊ ſtatuit ea
in diebus dn̄icis ⁊ in alijs feſti
uitatibꝫ ab vniuſali eccīa inſti
tutis non eſſe exercēda niſi vr
geat neceſſitas aut ſuadeat pi
etas ut ptꝫ de ꝯſe· di· iij· rogacō
nes Et· xv· q· iiij· ⁊ ext̄ꝛ de ferijſ
·c· omnes· ¶ Tercio infringitur l
feſtū ꝑ hoc qꝛ aliqui non legitti
me prepediti negligunt audire
miſſam· quilibet enim xpian⁹
ex precepto primo tenetur ad
deum actualiter diligendum

Et vid̉z ſcoto i .iiij. di. xxvij. ꝙ
hoc ſit dieb⁹ feſtiuis. ita ꝙ oi
die feſtiuo ⁊ potiſſime diebus
dn̄icis ⁊ pn̄cipalibus feſtis te
neatur ſe hō recolligere ⁊ deū
ſupͣ oīa actualiter diligere
⁊ forte hoc determiat d̉mū mā
datū illud. ſabbata ſctifices
ut vnuſquiſqȝ maneat apd̉ ſe
recolligēdo ſe ⁊ aſcendēdo i deū
ſuū. Et eccīa ſpecificat hoc ꝙ̄ tū
ad miſſam audiēdā die dn̄ico
de cōſe. di. i. miſſas. ¶ Quarto i
fringitur ꝑ eos qui nimis tarde
in vigilia feſti laborāt opꝛā ꝓ
hibita. ⁊ qui i die feſto nimis
cito laborāt nō ſcȝ t̉minato fe
ſto. Qn̄ aūt qs teneatur feſtū
inchoare vel t̉miare. Ex. rap. ꝙ
regulaiter a veſpera in veſperaȝ
extr̄. e. oēs. Feſtorum tn̄ inīciū
⁊ finis iuxta eoꝝ qualitatē ⁊
iuxta diuſaꝝ regionū ꝯſuetu
dines conſiderari dn̄t. Et ſicut
magnitudo dieꝝ exigit celebr̄
ri ſic pri⁹ incipere ⁊ tardi⁹ de
bere t̉minai vera racōe vid̉z ex
tra. e. qm̄. Quito offendunt ꝑ̄
dicacōem in feſto nō audiētes
vel irridētes eos q̇ audiūt vel
alios de ſmōe tr̄hētes ⁊ in ſer
mone dormiētes. magna eni ē
negligētia cibū corꝑis ꝑ ſex
dies q̄rere ⁊ aīe cibū per vnaȝ
horam faſtidire. nullus ei pōt
ꝑ̄cepta itelligere niſi diſcat. ꝑ̄
dicatoꝛ aūt eſt doctoꝛ d̉i ꝑ̄cep

toꝝ. Sexto offendūt ſuperbi
veſtitu ſupfluo pōpoſo haſtilu
diis ⁊ ſilib⁹. Septio vendēn
tes auare ⁊ emētes mercatoēs
⁊ inſtitores. Octauo luxurioſi
cultu veſtiū. ſertis. tactib⁹. cā
tibus. ⁊ verb. potiſſime choreis
inſiſtēdo ut cōpleāt luxurioſaȝ
voluptatē. Nono guloſi pota
cōibus vel comeſſacōibus ſe in
gurgitantes ⁊ fercula nis lau
ta procurātes. Decīo iracūdi li
tigioſi ⁊ luſores. Vndecio iudi
ces ꝓ̄ſidentes ſine cā vel pieta
te. Duodecio accidioſi q̇ d̉īmū
cultum ad quem tenentur pu
ta ſmones miſſam ⁊ ſimlia fa
ſtidiūt ⁊ triſte audiūt. Et ſic
ptȝ de ꝓhibitis in .iij. mādato

¶ Capitulū. Secūdū

Secūdo videdū erit de
iſto qd̉ mādat̉ affirti
ue vicȝ. ¶ Memēto ut
diem ſabbati ſctifices. nō eni
ſufficit a ſeſibilibꝫ abſtinere ſȝ
oportȝ cultui d̉īno ſe applicaē.
Vbi nōndū ꝙ feſtiuitas ſcīfi
catur nouē modis. Priō in au
diēdo miſſam ⁊ d̉īna offitia de
uote. Qui ei ut ricħ. dic̄ obmit
tūt audire miſſam peccāt ḡuit̉
niſi ſint ex aliqua rōbili cauſa
legitīe excuſati. vn̄ d̉z de cōſe.
di. i. miſſas. Die dn̄ico ſcculari
b⁹ ⁊ a forcōri cleicis dic̄ archi
dyaconus totas audire ſpeāli
ordine ꝑ̄cipimus. ita ut ante

bn̄dictõe₃ ſacerdotis egredi po
pul⁹ nõ p̄ſumat· q̄d ſi fecerit ab
epõ publice cõfundãtur id eſt
grauit̄ corripiantur vſq₃ ad ru
borē vel excõmunicentur Appa
ratus ibi dic̄· hoc ſup miſſas p̄
ceptũ eē vñ q̄ dieb⁹ dñicis miſ
ſas nõ audiũt cȭ hoc p̄ceptũ
faciũt q₂ deum non ſup oīa dili
gũt in feſtiuitatib⁹ dñicis ꝛ ſi
milib₃ ñ excuſentur ut ſupra di
ctũ ē p̄cepto p̄mo·c·v·g· Et de
bet ibi deũ ſup oīa dilige· Se
cũdo ſãctificatur feſtũ p audiē
cia₃ ꝛ lcõem ꝛ collacõe₃ verbi
dīni in ſermone· Tercõ audien
do vel ab audiētib₃ q̄rendo q̄ſ
excõmunicetur q̄ feſta ꝛ q̄ ieiu
nia ſint nccio p ebdomadã ce
lebrãda ꝛ tenenda Quarto oſciã₃
emũdãdo· rimari ei tunc atten
ti⁹ debet₃ xp̄ianus q̄lit̄ deum of
fenderit p ebdomadã ꝛ otei· ſa
tiſfactõem p pccīs exeq̄ ꝛ facē
bõ ſimilia· vñ gre·in regiſtro
Dñico die a labore terreno ceſ
ſandũ eſt atq₃ oīno oracõib⁹
inſiſtendũ ut ſi q̄d negligētie
p ſex dies agitur die reſurrecti
onis dñice expiet̄ Quīto attē
te meditari d₃ hõ dīna bñficia
ſibi ſingularit̄ ꝛ alijs cõmunit̄
miſeicordiſſime collata que ſũt
tã innumerabilit̄ multa ꝛ tam
ineſtimabilit̄ magna ut ingē
tem flãmam caritatis accende
re habeãt in corde meditãtis ꝛ

ſic grãs agere d₃ p talib₃ ꝛ p
virtutib₃ ſi q̄s fecit· meditetur
gaudia p̄rie· pe̅as inferni· ꝛ mi
ſerias mũdi ut ſic ſuſpir₃ ad et
na· Exēplo illi⁹ q̄ legit p totũ
tēpus vite ſue in tribus libris
quoꝝ p̄m⁹ erat rubeus in quo
legit caritate₃ ꝛ paſſionē xp̄i ꝛ
ſanctoꝝ Secũd⁹ eãt niger in
quo legit penas inferni· Terci
us aureus in quo legit gaudia
celicāc· Sexto debem⁹ orare de
um beatam virginem ꝛ ſãctos
ab eis velut pauperes ſuffragia
mēdicando cõtra vulnera aīe
me ꝛ contra hoſtē corpis ꝛ aie·
Septimo p indulgencijs debe
m⁹ ambulare ſi deuocõni ꝯgru
it vel quiete in vno loco p cari
tatis augmento pſeuerarē Octa
uo opa miſericordie corporalia
implere in leproſorijs in hoſpi
talib⁹ apud etiã alios paupeſ
nõ min⁹ q̄ criſtũ viſitãdo q̄ ait
Quod vni ex minimis meis feci
ſtis mihi feciſtis· Nono opã
miſeicordie ſpũalia oplē in for
mãdo de auditis vel lectis i ſcri
ptura in morib⁹ ancillas famu
los· incolas dom⁹· maitũ ꝛ pu
eros q̄ talia ignorãt q₂ in defcu
taliũ mag̃ cecitas in ecc̃ia cauſa
tur ¶ Secũdo nõnõ q̄ ſeruile
op⁹ factũ in feſto excuſare pñt
tria· aliq̄n a toto· aliq̄n a tãto·
p̄mo nēcitas· ſecũdo pietas· ꝛ
tercõ operis paruitas· Primo

excuſat neccitas· qꝛ legē non
habz· ⁊ fit multipliciter· Prio
excuſat qn̄ imminet piculū vi
te p incurſū hoſtiū tunc licitū
eſt pugnare ꝓ ſua aut cōmū
tatis neccia defenſione· Sicut
fecit machabeus·i·mach·ij·
Sic in bello iuſto licz facere
foſſata ⁊ muros repare Secū
do ſi hō eſſz in tali neccitate ꝯſti
tut⁹ qꝛ ꝓpt̄ defectū neceſſaiorꝫ
corpis eſſz in piculo amiſſiōis
vite. nec poſſz aliū de ſuo defe
ctu ſuccurrere· tali eſſet licitū
quodcūqꝫ op⁹ ſuile exercere
ꝓ vita ꝓpria ꝯſeruāda aut ali
terius· ideo math· xxij. xp̄s ex
cuſabat diſcipulos q̄ ꝓpt̄ necci
tatē ꝯfricabant ſpicas maib⁹
b in ſabbato· ¶ Tercio ſi immi
nerz hoi neceſſitas egritudis
corpalis pōt in feſto opari lici
te opus corpoale ptinēs ad
ſalutē corpis ꝓprij vel alienī
pcurādā. ideo medici poſſunt
medicare ⁊ infirmi medicamē
recipere· vn̄ xp̄s ioh·vij· argu
endo iudeos dic· Mihi indig
namini qꝛ totum hoiez ſaluū feci
in ſabbato Sic eni bibimus
⁊ comedim⁹ in feſto ꝓpter ſa
lutē ſic ⁊ medicamē appoi pōt
vn̄ greg· ad ciues romanos ⁊ po
nitur de ꝯſe·di·iij· peruenit· Ad
me platū ē a puſis hoib⁹ vo
bis p̄dicatum ee ut die dn̄ico
null⁹ debeat lauari Et ſiq̄dē ꝓ

luxuria ⁊ ꝓ voluptate q̄s laua
ri appetit hoc fieri nec reliquo
quolibz die ꝯcedim⁹· ſi aūt ꝓ
neccitate corporis hoc nec die
dn̄ico ꝓhibem⁹ Et archidy·
dicit ſup ꝓ neccitate ergo non
licz lauari in feſtiuis diebz niſi
neccitatis cauſa Ead̄ rōne nec
minuere ſāguinē· nec barbaꝫ
radere· nec vngulas ſcīdere pā
nos aūt ⁊ calciamenta indui
m⁹ hijs diebz ea neccitate q̄ ⁊
comedim⁹ Hec ille· ¶ Quādo ſi e
immineat neccitas vitandi rei
exterioris dānū· ut ſi iacētibus
ſegetibz in agro· aut feno i pr̄
tis ⁊ immineat tēpeſtas que ta
lia corrūpat· aut multū deteri
orꝫ· aut forte abducat a ſole ſe
pata· non ſunt ꝓhibēdi dn̄i
rerꝫ tollere in feſtis ⁊ indēmta
ti ſue p̄cauere vel adhuc ſtāti
b⁹ vuis in vitibus ⁊ ſuperruei
at frig⁹ deſtruēs· aut ſi ē veriſi
milis timor de incurſu hoſtiū
q̄ alio die hmōi res deſtruerēt
vel auferrent. aut etiā hoies cir
ca collectiōez taliū rerꝫ caperēt
vel occiderēt tūc licz operari di
cit hoſtieñ. ne in modico mo
mēto pereat ꝯmoditas celeſti
prouiſione ꝯceſſa· patent illa
p xp̄m math· xxij· dicētē Quis
ex vobis hō qui habuerit ouē ⁊
ceciderit ſabbato i foueā nōne
tenebit ⁊ leuabit eā In ſimili eni
caſu licitum ē ex indulto eccl̄e

dn̄icis ⁊ feſtiuis dieb; p̄ter q̄
in ſūmis ⁊ maioibus feſtiuitati
b;. allecia piſcari. ceruiſiā īmua
f ſai ⁊c̄. ex̄ de ferijs. c. licz ¶ Quā
to excuſātur ſerui ⁊ ruſtici qui
iuſto metu ꝯpelluntur a dn̄is ad
laborādum feſtis dieb;. nā ſi ſi
ne cōpulſione ꝑ labore impetū
tur nō debēt dn̄is obedie̅ qꝛ nō
eſt licitū nec honeſtū. dn̄i tam̄
grau̅ peccant Similit̄ q̄ addu
cunt in feſtis. cenſus dn̄is ſine
cōpulſione vel nc̄citate aliq̄ p̄
tacta ſuperi⁹ ad finem iſtū vicz
ut alijs dieb; ꝓprijs ⁊ ꝯſuetis la
borib; vacēt. nō oīno excuſan
tur niſi arta nc̄citas compellat
Similit̄ regulaēs ⁊ ſacerdotes
q̄ dn̄icis diebus abſqz nc̄citate
quadrigāt aut huiuſmōi alia
faciūt qꝛ alios corrūpūt exēplo
⁊ ſimilia alijs faciēdi occaſiōez
dāt. Similit̄ excuſātur vecto
res merciū ad nundinas remo
tas vel ad loca r̄mota aut alia
rū rez ſi ſine graui incōmodo
nō poſſunt dieb; feſtiuis vaca
re ab eūdo aut quadrigando.
idē vid; de curſoib; qui ex cau
ſa racōnabili ⁊ nc̄citate diebus
feſtiuis ad loca remota ambu
lant ⁊ ſine graui incōmodo ſuo
aut alioz vacare non poſſent.
g ¶ Sexto excuſai poſſunt mūi
toēs ⁊ vectoēs peg̃rinoz ⁊ ſuf
ferratoēs equoz q̄ talia faciūt
in feſtis. ſi hec p̄ncipalit̄ faciūt

ꝓpter neceſſitatē eoz ꝑ quib⁹
faciūt talia ⁊ tūc etiā licite reci
piunt ſallariū pro laborib; ſu
is Si vero faciūt talia in feſto
p̄ncipalit̄ ꝓpt̄ queſtum aut ꝓpt̄
improbā cupiditatem lucrādi
non videtur quō debeant excu
ſai. Sz illi qui eos de talib⁹ re
quirūt excuſantur ſi racōnabi
lem hn̄t cauſam ⁊ neceſſaiam
⁊ alias ſibi non poterāt proui
dere. Hec ōnia ⁊ illa ī qn̄to mē
bro dicta ſūt ſīnaliter wilh. in
gloſa Ray. Septimo qui va
dunt ad mercata que ſiūt domi
nicis dieb; ⁊ alijs feſtis marie
p̄cipuis. ſi quis faciat hoc non
cōſuetudinarie ſed aliqn̄ ⁊ ꝑ
aliqua neceſſitate. nō credo di
cit idē q̄ peccet mo̅ꝛaliter Si au
tē hoc ducat in conſuetudinē
⁊ faciat ex cupiditate lucrādi
ſic faciūt mercatores qui ꝓpter
frequentanda mercata aut nū
dinas vix aut nunq̄ intrant ec
cleſias ſuas credo q̄ peccāt moꝛ
taliter. mercata tn̄ q̄ ſiunt ex vi
ctualibus neceſſarijs ad quem
cūqz diem feſtū de pane vino
carnibus ⁊ huiuſmoi nō credo
illicita ee̅. aut de facili prohibē
da dum tamen ſe ꝓpter hoc nō
ſubtrahant a diuino ſuitio hec
wilh. ibidē ¶ Sed cū dictum h
ſit q̄ poſſit indulgeri hominibus
ut in dieb; feſtis laborent cū ne
ceſſitate artātur. Quereres q̄s

dabit licẽtiã iſtã. Hec. ſcõꝫ wil.
ꝙ epũs loci ſi ꝯmode adiri poſ
ſit alias ſufficit ſimplicis ſacer
dotis diſpẽſacõ diſcreti tñ. poſ
ſet ecĩã eẽ tãta nccitas ꝗ tã no
toria ꝙ auctoritate ꝓpria poſſent
facere. Sꝫ ꝑ quãta nccitate li
ceat opari in feſtis hoc potius
ad arbitriũ boni ꝛ diſcreti viri
limitandũ ẽ ꝗ̃ ꝑ aliquã doctri
i nã generalẽ dt̃minãd. ¶ Se
cũdo excuſat in huilibꝰ opibꝰ
in feſtis pietas opis multipli
citer. Primo arare agros paupe
rũ. q̃ eis q̃ ꝯrigare vel eis alio
mõ laborare. Sicut enĩ dicit idem
ibidẽ in diebꝫ dñicis aut aliis
maioribꝰ ſolẽnitatibꝫ ſcꝫ feſtis
xp̃i. beate virginis. ꝛ in diebꝰ
apſoꝝ talia faciãt non videtur li
citũ. ſed ceteris feſtiuitatibus
licꝫ ſecũ ꝯſuetudinẽ regionis
quã ſcit epũs loci ꝗ nõ reprobat
ſi aũt dubitatur an ſciat epũs
loci ꝗ ſuſtineat. recurrere de
bet ſacerdos ad epũm ut ſuper
hoc ab eo certificetur. Ad hoc
aũt ut talia licite ſuſtineãtur.
q̃ licite fiãt optꝫ ꝙ ꝑ huiõi la
borẽ nõ reuocẽtur laborãtes a
diuinis audiẽdis que tenentur
audire. ꝗ ꝙ talia principaliter
fiãt ꝓpter deũ ꝛ non ꝓpter affe
ctũ carnalẽ. aut ſpe remuneraci
onis terrene. i paſtu etiã hoim
ꝗ aialiũ laborãtiũ ꝗ ꝙ nccitas
paupertatis illiꝰ cui talia fiant

hoc videatur exigere. ſic etiã
exceptis p̃cipuis feſtiuitatibꝫ
credo ꝙ niſi ſit ꝓhibitũ aut ꝯ
ſuetudini ꝯtrariũ liceat aliq̃d
opari circa edificacõez eccĩaꝝ
ꝗ ſacroꝝ locoꝝ ꝛ ad opꝰ mi
niſtroꝝ eccleſie pauperꝝ p̃ſer
tĩ eoꝝ qui redditꝰ nõ habẽt
ita tñ ꝙ labor nõ perueniat ad
multã fatigacõnẽ ꝗ tediũ ex
diuturnitate laboris. qꝛ nõ cre
do ꝙ debeãt in eis laborare per
totã diẽ. nec ad multã fatiga
cõez nec debẽt ꝓpter huiuſmoi
laborẽ obmittere audicõnem
miſſe in tali feſto. non ei debẽt
dimittere id ad qd̃ tenẽtur ꝓ
pter aliud ad qd̃ nõ tenẽtur.
Hec de wilh. ¶ Tercĩo excuſat k
interdũ huilitatẽ opis modici
tas vñ dicit idẽ. ꝙ licꝫ non ſit
licitũ ſcribere aliquod grande
in die feſto ut de ſexterno ad
ſexternũ ſic nec licꝫ alia opera
ſeruilia opari. Scolares tñ le
ctiones ſuas quas nõ poſſunt
ſine ſcripto memorie ꝯmẽda
re ſcribere poſſunt. Similiter
ſmões q̃s ſtilo aut plũbo nõ
uerũt ſcribere poſſunt ut credo
puto etiã ꝙ ſtudẽdo q̃s in ali
q̊ libro poſſit corrigere ſi ali
quid corrigẽdũ ſit. locare aũt
opas ſuas. aut alienas ꝯdu
cere diebꝫ feſtiuis ꝓpter corri
gẽdos libros non eſt licitum
Et ſicut dr̃ de correctione libri

ſi pōt de laboribꝫ alijs intelligi
ut ſi qs nō intencōe oƺperādi
alias ut forte deābulādo trāſirꝫ
ī die feſto p vineā ſuā aut agrꝝ
ꝛ trāſeūdo purget modicū qđ
p incur ā manſeat purgādū·ā
reparet modicū de ſepe q̄ in ali
qua parte rupta aut inclinata
fuit·aut iuxta vites eigat vnū
palum vel duos incliatos.aut
aliud puum faciat qđ ſic trāſe
undo occurrat faciendum·hec
wilhē· ¶ Tercio quererꝫ quis
vtrū xpianus toto die feſtiuo
obligatus ſit habere aīm recol
lectū ꝛ ſe exercere ī ſup nōtis
nouē exerciciis·Re·ꝙ licet illud
eſſꝫ bonū nō tn̄ ē hō ad hoc ob
ligatus virtute illius precepti
ymo in multis caſibꝫ pōt ſe oc
cupare exercitio/operū exterio
rū cū a talibus diſtrahenciū ut
cū ncc̄itas vrgꝫ·aut pietas ſua
ſuadet·ymo dicunt aliq̄ docto
res ut cācellari⁹ modern⁹ ꝙ in
die feſto pōt hō aſſumere ſibi
aliquā recreacōeꝫ ſpaciū vel ſo
laciū dūmō hoc ſit ſibi hōeſtū
ꝛ talit̄ fiat ut non cōmittantur
illa pccā p que offenditur deus
ꝛ potiſſime mōelia ut ſūt ebrie
tates·piuria·rixe·deſideria car
nalia.verba·opera aut carmīa
luxurie ꝛ cetēa ſimilia que in di
ebus feſtis ſūt duplicia peccata
Idem de choreis·ille vero auto
ritates ſāctorum que ſonāt ꝙ
in diebus feſtis nihil niſi oracō
nī aut deo aut huiuſmōi vacan
dum ſit ut dicit alexan·de hal·
in ſuo·iij·intelligēde ſunt ꝙ ni
hil cōtrarium vacationi dīnorū
ā quod huiuſmoi vacacōeꝫ im
pediat agēdū ē ut ſūt opa ſerui
lia phibita vbi non ncc̄itas vr
get nec ſuadꝫ vtilitas.vn̄ thō·
di·in·iiij·di·xxxii·ꝙ licꝫ non te
neatur hō toto die feſto orāe ꝛ
oībꝫ hoīs tenetur tn̄ ſe toto die
oſeruare ydoneū ad orandū·Et
addit ibidē ꝙ act⁹ mrīmonia
lis licꝫ careat culpa tn̄ qꝛ racōeꝫ
depmit ꝓpt̄ carnalē delcācoeꝫ ꝛ
hoīeꝫ ad ſpuālia tēdere non ſi
nit·ideo in diebꝫ feſtis ꝛ aliis i
q̄b⁹ ē pcipue ſpūalibus vacā
dum non licꝫ petere oiugale de
bitū·Exēplū vide paulo ſupra
greḡ·dyalogorꝫ pn̄ti p̄cepto
·c·i·f·

¶ Capitulū Tercium

Tercio ad hoc manda
tū memēto ut diē ſab
bati ſanctifices reduci
tur reuerencia et ſanctificacio
ſeptem ſacramētorum noui te
ſtamenti. Hic enim ſanctifican
tur tempus ꝛ locus·ita ſancti
ficari debent ſeptem ſacramen
ta de quibus in ſequentibus di
cetur latius q̄ntum ad ea q̄ ſunt
neceſſaria ¶ Vbi pmo nōnd a
ꝙ ſcdꝫ hugo·de ſācto victore

a mgr̄m di·i·iiij. Sacramēta
ſūt inſtituta ꝓpter vulneā pec
catoꝝ ſanāda Eſt enim ecc̄ia
velut apotheca vel dom⁹ pru
dētiſſimi medici ↄtra oēs infir
mitates antidota ſuffitiētia ↄti
nēs·vbi infirm⁹ eſt pecc̄oꝝ.me
dicus eſt xp̄s·miniſter medi
ci eſt ſacerdos·antidotū ē vir
tus ſacramētoꝝ·ſed vaſa anti
doti ſūt ſēſibiles forme.vij·ſa
b cramētoꝝ ¶ Secūdo nōndū
qꝫ tm̄ ſeptem ſūt ſac̄mēta no
ue legis·qꝛ ſc̄dꝫ thō·ſeptē ſūt
vulnera quib⁹ ḡuit̄ hic infir
mamur·tria ſunt pecc̄a. q̄tuor
ſūt penoſe occaſiōes pecc̄oꝝ
a ſeq̄le Primū malū eſt pecc̄m
originale ↄtra qd̄ ē baptiſm⁹
Secūdū eſt veniale peccatū
ↄtra qd̄ ē appropriate inſtitutū
oleū extreme vnctiōis Tertiū
eſt mortale pecc̄m ↄtra qd̄ ē pe
nitētia Quartū eſt infirmitas
ad bonū contra qd̄ eſt ↄfirm̄tio
Quintum eſt ignorantia veroꝝ
cōtra quod eſt ordo·qꝛ ordia
tus debet eſſe doctus ut poſſit
docere Sextū ē concupiſcētia
effrenis·cōtra qd̄ eſt m̄rimoi
um·Septimū eſt affectio ad
terrena a caduca cū tepore vl̄
corpore inordinato cōtꝫ quod
ē eucariſtia.vbi viſibiliter deū
vidēdo ad inuiſibilia rapi ⁊ ac
c cēdi inuitamur ¶ Terciō nōn
dum qꝫ ſeptē ſacramēta eoꝝ

efficatiā ⁊ virtutē habēt a di
uīs diuīſimode. Prio a dō pri
cipaliter qꝛ de⁹ ſolus grām
creat ⁊ pecc̄m dimittit Secūdo
a paſſiōe xp̄i tanq̄ a cauſa me
ritoria nā xp̄s in p̄mo inſtan
ti ſue ↄcepcōis ſe pri obtulit
p̄ redēpcōe generis humani q̄
oblacō ↄſūmata fuit i cruce·q
oblacō qꝛ ex ſūma caritate ꝓ
ceſſit a a ſūmo nobiliſſimo fi
lio dei.idō acceptiſſima patri
fuit Et ad illud loquitur btūſ
aug⁹.xxij.de ci.dei· circa prīci
piū vbi dic̄·de xp̄i latere fluxiſ
ſe ſeptem ſacramēta hui⁹ aūt
paſſionis meritū hodie ē in ac
cepcōe pr̄is ⁊ cōmūicatur vo
lēti ſacramētū aliquod recipe
re.lex eni ↄmitatis eſt ſc̄dꝫ an
ſel̄. Cur de⁹ hō qꝫ p nullo pecc̄o
cū ſit infinitū malū de⁹ placari
vult niſi ſibi offerātur mai⁹ bo
num q̄ pecc̄m malū ē. a hoc fit
qn̄ pr̄i xp̄s paſſ⁹ offert̄.illud
vid̄r velle apl̄us rō̄.v·vbi ha
būdauit delictū ſup habūda
uit a gr̄a.vn̄ ec̄.i paſſiōe xp̄i
oīa ſacramēta p̄ſentata fuert
Baptiſm⁹ in aqua lateris Eu
cariſtia in ſāguine lateris Cōfir
macō in aggreſſu terribiliſ ſiē
mortis Peītētia in lac̄mis x̄ Or
do qꝛ fuit hoſtia ⁊ ſac̄dos Ma
trimoniū in generacōe filioꝝ
ecc̄ie p apercōeꝫ lateris Vnctō
extrema in effuſiōe ſāguinis

multiplicis Tercō habēt effica
tiā a fide ecc̄ie ſine cui⁹ fide colla
ta non valerēt. Quarto a carita
te ſuſcipientis quedā habēt ma
iorē efficatiā ⁊ hoc vltimū ſcd̄ȝ
q̄ mai⁹ eſt ſcd̄m hoc etiā plus
haurit de medicina vaſoꝝ grē.
iuuat aūt miro mō recep cō ſac̄
mētoꝝ hōies q̄ꝛ ut cōmuniter di
cūt doctores vim habēt ex ope
opato id ē ex vtute ipōꝝ ſigno
rū ex pacto xp̄i ⁊ fide ecc̄ie. Et i
ſac̄mentis datur grā ⁊ nō exi
gitur q̄ hō ſe ſp diſponat ſȝ exi
gitur q̄ hō gracie ſe non oppo
d nat. ¶ Quo ad ſacramenta in
ſpāli primo de baptiſmo ſunt
tria ſciēda. Prio quē fructū de⁹
p hoc ſac̄mentum nobis dede
rit. Secūdo q̄ fieri debēt a oferē
tibȝ hoc ſacramētū. Tercō qui
teneatur ſciē talia. de primo po
nūtur q̄nqȝ fruct⁹. Prim⁹ ē re
miſſio pcc̄i origīalis q̄ꝛ ſic oēs
in adam moriūtur ita ōnes in
xp̄o viuificantur ſcȝ per baptiſ
mū. i. corī. xv. Secūdo dātur
oēs virtutes vicȝ. caritas. ſpes.
fides. iuſtitia. tpācia. prudētia.
fortitu. ut detmīnatū ē i cle. de
ſūma trin. ⁊ fide catholica. Ter
cō caracter ſpālis imp̄mitur ai
me q̄ cedit in gloriā ppetuā be
ati. ⁊ in ofuſiōeȝ eṫnam dānati
de quo caractē detminatur ab i
nocencō extr̄. de bap̄. ⁊ eius ef
fectu. c. maiores. Qrto ōnis pe

na pcc̄oꝝ relaxatur q̄ꝛ p baptiſ
mū hō cōſepelitur xp̄o paſſo ⁊
regeneratur ſm apoſtolū. Cōſe
pulti ei ſumus xp̄o p baptiſmū
in mortē. Qnto ianua celi bapti
ſato aperitur in cuius ſignū ce
li apti ſunt ſup xp̄m baptiſatū
luc. iij. Que aūt fieri debeāt a ſe
cularibȝ qn̄ baptiſaē eos opȝ
Sciend̄ q̄ tn̄to caucī⁹ ſȝ debēt
procedere q̄nto maior vicȝ infi
niti boni ppetuo fruēdi defectus
pōt omitti p vnū verbū additū
vel ſubtractū. Prio ibi videant
ut mateia ſit apta vicȝ ut ſit aq̄
elemētais puā ⁊ naturalis. Ex q̄
ptȝ q̄ apta materia ſunt aqua
pluuialis. maris. flumīs. ſtag
ni. putei vel fontis ⁊ aq̄ reſolu
ta ex roꝛe. pruina. niue. grandi
ne glacie. Et fieri non pōt in ali
q̄ alio liquoē. ut vino. ceruiſia
vrina. medone. oleo. lacte. bro
dio expſſo de piſcibȝ vel carnibȝ
roſacea ſublimata ſeu alchimi
ca. ſudoē. ſaliua nec de burreta
extracta de ſba piſoꝝ. nec i ni
ue glacie grādine ⁊ pruina niſi
ſint reſoluta. dubiū aūt eſt an
baptiſetur q̄s in lixiuio. tipſa
na extracta de ſubſtācia ordei
balneo ſulphureo ⁊ lutoſa aq̄
¶ Secundo videatur ut for e
ma ſit debita quo ad ea q̄ ſūt
de neceſſitate ſacramēti ⁊ eciā
de neceſſitate vitādi peccatum
Foꝛ aūt baptiſmi quam tenet

romana ecc̄ia ē iſta Ego bap
tiſo te in noīe pr̄is ⁊ filij ⁊ ſpi
ritusſancti· Et habetur extra
de baptiſmo ⁊ ei9 effectu: Si
q̄s Et p̄termittit̄ ꝓpriū nomē
vicʒ ioh̄· vel katerina de ritu ro
mane ecc̄ie Sʒ p̄cedētia ōmia
nō ſūt de nc̄citate ſacramenti·
amē vero nō ē de nc̄citate bap
tiſmi nec de eſſentia ſacramēti
nec de nc̄citate p̄cepti niſi vbi
ꝯſuetudo particularis hoc habet·
ꝙ vlis ꝯſuetudo hoc nō habʒ·
nec ē de for̄ xp̄i· licʒ li· ego ſit
de nc̄citate nō ſacramēti. Sʒ p̄
cepti ecc̄ie vlis· in li baptiſo ei
p̄ma pſona intelligitur· ⁊ eſt
ſemp regula iuris ꝙ mutacio
quocūqʒ modo fiat i for̄ ecc̄ia
ſtica ſacramētoꝝ obligat ad
pc̄ēm niſi ex impotentia vel ex
nc̄citate fiat Et ꝯſuetudo ecc̄ie
ligat ut ſtatutum Sicut ⁊ cō
ſuetudo ꝑpli ligat ut lex Quis
aūt ſcire teneatur hāc formā
dicit ex· pa· i· iiij. di· v· Formā
baptiſmi forte nō oēs ſcire te
neātur niſi quibus incūbit ex
offitio ut curātus vel obſtetrix
cui ſepe incūbit Et nō ſolū poſ
ſunt ſeculares in caſu nc̄citatꝭ
baptiſare ſʒ debēt ꝙ ſi non oc
currēs morti corporis cū poſſes
eſſes reus mortis· ſic multo ma
gis ſi non ſuccurraſ morti aīe
vnde ſi hoīes appetunt diuiciā
as corporales ut dent elemoſi
nas· cur nō appeterēt plus di
uitias ſpūales vicʒ ſciāʒ ut dēt
ſpūli elemoſinas que maiores
ſūt· Aduītendum tn̄ ꝙ ſi non
ſit periculū de tardacōe bapti
ſādi debʒ quis expectare ydo
neū miniſtꝝ ꝙ ſolus ſacerdos
hʒ ex offitio baptiſare nec al
teri licʒ niſi i nc̄citate. tn̄ q̄ncūqʒ
ſua ꝯſciētia dictabit ei ꝙ puer
eſt in periculo moriēdi anteq̄
veniat potēs ⁊ volēs ⁊ debēs
baptiſare ipē non ſolū pōt· ſʒ
etiā debet eū baptiſare ſi ſciat
formam baptiſmi ⁊ ſimplices
debēt querere a ſratis an bene
baptiſauerit vel an debitā for
mā ſciant· i pꝛiculo etiā ſi ſolū
man9 vel aliud mēbrū naſcit̄
baptiſādum eſt ſcd̄m thō· ⁊
plures alios· ⁊ ſcd̄m ſco· i cimi
terio ſepeliēdū hec ille· ¶ Ter f
tio baptiſās debet attendere
ut ſimul ſit ablucio in aqua ⁊
forme ꝓlacō. vnde dic̄. aug9·
ſuper Ioh̄· omel· viij· Accedat
verbū ad elemētum ⁊ fit ſac̄
mētum nō aūt accedit rite ſal
tē niſi fiat ſimultas talis qd̄
declarat ſco· dicēs Noluit xp̄s
nos obligare ad tā ſubtilem
ſimultatē quā vix hō poſſʒ pci
pere vel ſeruare. ſiue eni ſacer
dos pri9 immergat vna imer
ſione vbi moris eſt ter merge
re. ⁊ poſtea incipiat verba cū
ſecūda immerſione· ſiue pri9

icipiat verba ⁊ dicat · ego bap
tizo te immergat aut aſpgat in
caſu cū verb̄ ſequētibꝫ ſufficiēs
eſt ſimultas dūmodo tn̄ prola
cō nō finiatur ante incepcōem
ablucōis · nec ablucō an̄ incep
cōem prolacōis · Quarto quiſ
qꝫ baptiſatus in ſe ⁊ in ſuis cti
nue meditari debet quid ꝓmi
ſerīt patrini ꝓ eo ac ſi met bap
tiſatus promiſiſſꝫ vicꝫ reſigre
dyabolo ⁊ pōpis eius · Et licet
illud non ſit ꝓprie votū qꝛ ē de
neceſſariis · Certū tn̄ eſt bapti
ſatū grauiꝰ peccaē qꝫ non bap
g tiſatum ceteris paribꝫ · ¶ Quī
to videndum eſt ut leuās nō ſit
mōchus · Item ut nō ſit cōſan
guineꝰ vel affinis · ut dicetur de
confircione · itē ut ſit vnus niſi
cōſuetudo obſtet · Ex pmiſſis oi
nibꝰ ptꝫ qꝛ baptiſmꝰ conſtituit
xp̄ianū ut familie xp̄i aſſcriba
tur ut dei filiꝰ adoptiuꝰ ſit · ſꝫ p
cōfircionē militibꝫ xp̄i aſſcribi
tur · : ·

¶ Capitulū iiij ·
precepti · iij · : ·

Secūdum ſacramētum ē
cōfircōis · cuius fructꝰ
ſūt tres pn̄cipales · Pri
mꝰ qꝛ caracter ſpālis aie ibi im
a pmitur · ¶ Racō eſt qꝛ cōfircio
ē ſacm̄etum quo hō deputatur
ad aliqꝺ ſacꝛ puta ad cōfeſſio
neꝫ fidei cōſtātē eiꝰ defenſiōem

vn̄a in frōte recipitur hoc ſac
mentū p impſſiōeꝫ ſigni crucꝭ
epō dicēte · cōſigno te ſigno cru
cis ne erubeſcas xp̄m crucifixū
cōfiteri verbo ⁊ ope · vnde thōꝭ
dic̄ · qꝛ xp̄ianoꝝ duplex ē pug
ſpūalis · vna q̄ q̄s pugnat cōn
impedientes ſalutem ſuiꝫ pſius
⁊ hec oibus cōdicitur · ſꝫ ad hoc
non datur ſacm̄entum cōfirma
cōnis · ſꝫ ad ſiſtendum fortit̄ in
pugna · qua q̄s nomen xp̄i im
pugnat ⁊ ut inuictus xp̄i cōfeſ
ſor pmaneat · Et huic pugne
non omnes exponuntur · nam
qꝫuis cuiuſlibet baptiſati ⁊ cre
dētis ſit cōfiteri fidē quādo cōfeſ
ſio ab eo expetitur non tn̄ eſt
cuiuſlibꝫ ſe libē exponere ſꝫ tm̄
confirmati · Et hoc patꝫ in apo
ſtolis in quibus hoc ſacramen
tum iniciū ſūpſit qꝛ an̄ aduen
tum ſpūſſancti cōfirmātis eos
erant fores clauſe cenaculi ꝓpt̄
metum iudeoꝝ poſtea vero re
pleti ſpūſancto ceperūt cum fi
ducia loqui et publice verbum
dei predicare Eciam criſtus euꝭ
prius ait · Sedete i ciuitate do
nec induamini virtute ex alto
Luce · vltimo · Sic eciam vide
mus qꝛ qui ad mūdi miliciā eli
guntur eis imprimitur aliqꝺ
ſignū permanens ut aureū bal
theū vel ſimile · Et olim cauterio
brachium talium ſignabatur
ad drām alioꝝ · Et etiā in bello

dimicaturi certis ſignis cõſig
natur. ſic ↄ in militia fidei per
b ↄfirmacõẽꝫ fit ¶ Secũdꝰ effe
ctꝰ ẽ ſpũalis ↄ noue gratie ſac
mẽtalis infuſio Racõ eſt qꝛ cõ
firmacõ deputat ſuſcipiẽtẽ ad
aliquod ſacrũ qḋ digne ſine
gratia fieri nequit qꝛ nõ ẽ ſpe
cioſa laus in ore pccõris ꝑmo
deputat ad opꝰ arduiſſimum
ↄ maxime caritatis ut animam
ſuã ponat quis ꝑ xpõ. Ideo de
cõſcẽ. di. v. c. nouiſſime. dꝛ qꝛ
in ↄfirmacõe dat ſpũſanctꝰ
ſeptiformis grã cũ omni ple
nitudine ſcãtitatis Tertiꝰ effe
ctus eſt qꝛ in ↄfirmacõe cõtra
hitur cognacõ ſpũalis ſic ↄ i
baptiſmo. vñ dic. px. pa. i. iiij.
di. vij. Sicut inter baptiſãtẽ
⁊ vxorẽ eius matrimonio cõ
ſũmato ↄ õnes filios eius ex
vna parte. ⁊ baptiſatũ ↄ pa
trẽ ↄ matreꝫ eius ex altera Et
ſiliter iter leuãtẽ de ſacro fon
te ⁊ vxorẽ eius mrĩmonio cõ
ſũmato ex vna parte cũ filijs
ſuis ⁊ baptiſatum ex alia par
te cũ patre ⁊ mre eius ↄtrahi
tur cognacõ ſpũalis q̃ mrĩmo
niũ impedit ↄ dirimit Siliter
oĩbus illis modis eſt de cõfir
mãte ↄ cõfirtõ. ↄ tenẽte cũ ↄ
vxoribꝫ ↄ libris ut hẽtur libro
.vi. de cognacõe ſpũali. c. i. Itẽ
ſic non debent plures leuare
baptiſatũ ſi tñ fiat ſpũalis co

gnacõ ad oẽs ↄtrahit nõ q̃dẽ
inter illos ad inuicẽ ſed inter
quẽlibꝫ eoꝝ ex vna pte. ↄ bap
ſatum ⁊ parẽtes eius ex alte
ra Dicetiã ẽ ꝑ oĩa de tenenti
bus ↄfirmatũ de ↄſe. di. iiij. nõ
plures Et libro. vi. de cognati
one ſpũali. c. ij. Itẽ ſic vir non
debꝫ tenere vxorẽ nec filiũ eiꝰ
in baptiſmo. qḋ ſi ſcieter fece
rit puat ſe iure petendi debitũ
Si aũt ignorãter non ꝓpter
hoc ſeparatur Dic ꝑ oĩa de cõ
firmacõe. xxx. q. i. de hijs Et de
cognacõe ſpũali i decretalibꝰ
hec pe. ¶ Qualiter aũt confir
mãdus ſe habere debeat Sciẽ c
dũ ꝑmo qꝛ illi q̃ pfecte etatis
ſũt monẽi dñt ut cõfiteãtur q̃
tenꝰ mũdi dona ſpũſancti va
leãt acipe ex de conſcẽ. di. v.
Ut ieiuni Secũdo debet reci
piẽs eſſe ieiunꝰ niſi neccitas vr
geat ut dic. mgꝛ in. iiij. di. vij.
Et de conſe. di. v. ut ieiuni. Exci
piũtur aũt ibidẽ infirmi ↄ pi
clitantes morte Ido etiã ꝓpter
multitudinẽ ↄfirmãdoꝝ ſuſti
netur ut a non ieiuno detur ↄ
ſuſcipiatur ↄgruẽtiꝰ tñ eſt ut
fiat a ieiunis ⁊ a ieiunis ſuſci
piatur vbi fieri põt Tercõ ꝑui
deri debet de apto tenẽte in con
firtõe Cir qḋ pe. pa. nõt cum
tho. qꝛ mulieꝛ põt tenere virũ
ↄ ecõuerſo ⁊ mulieꝛ mulierem
ↄ vir virũ. Teneri enim debꝫ

cōfirmādꝰ in ſignū ꝙ infirmꝰ
indiget ab alio ſuſtentari. hoc
aūt ſignū locū h; mulie vel vi
ro tenēte Itē non plures vno te
nere debēt in ɔfirōe ſicut nec i
baptiſmo in quo tn̄ forte cōtra
ria ɔſuetudo excuſat de. ɔſe. di.
iiij. nos plures. Et qn̄ mos erat
crimē non erat Itē ſicut in baptiſ
mo nō baptizatus nō d; tenē
baptiſādū. ſic etiā in confirōe
non confirmatus nō d; tenere con
firmādū de cōſe. di. iiij. In bap
tiſāte Itē nec qui leuauit i bap
tiſmo deb; tenere in confirma
tōne niſi in ncc̄itate Item nō de
bēt ſe tenere mutuo cōſangui
nei vel affines qꝛ ſufficere eis de
bet vinculū naturale ⁊ carnale
Quarto ſcd; Rich. deb; frōs cō
firmati ligari donec deſiccetur
ne forte ſordes ɔtrahat. Et ſcd;
hugonē. ij. de ſacramētis pte. vi.
c. vltimo. Decet confirmatum
nō lauare caput ſeptem diebꝰ
ꝓpt ſeptē dō ſpūſſancti Et etiā
qꝛ ſpūſſancti aduentus ſepte;
diebus celebratur. Quīto attē
di debet quibus ſit dādū hoc
ſacramētum vic; qꝛ omnibus
xp̄ianis mutis qꝛ ſigno pn̄t cō
fiteri xp̄m mulierib; viris moi
turis etiā ꝓpt meritum obedie
tie ⁊ ſignum caracteris. pueris
etiā dari poſſ; qꝛ non ponunt
obicē gre huiꝰ ſacramēti. Circ̄
ſeptenniū tn̄ dicit pe. de pa. cōſul

tum eſt dari ut memorentur
de ſacramento nō iterabili facilꝰ
¶ Vltimo queritur an confir
macō ſit ſacramētum neceſſita
tis id eſt ad ſalute; neceſſariū
videtur ſcd; tho. ꝙ non eſt ſic
neceſſariū ꝙ ſine eo non poſſ;
quis ſaluari qꝛ pueri nō cōfir
mati ſaluantur Sed ſic eſt ne
ceſſitatis ꝙ ɔtemptus eiꝰ dam
nabilis eſt Armicanꝰ li. ix. de q
ſtionib; armeorum ſic dicit.
Mihi videtur cōfirātio ſic eſſe
neceſſaria ꝙ ſi haberi poterit ha
beatur. ideo in adultis eiꝰ accep
cō habet vigore; pceptū ut mi
hi videtur hec ille. poſtea illud
multipliciter pſuad; Sco. di. iii
iiij. di. vij. Cōfirātio non eſt ſac
mentum ncc̄itatis ad ſalutē i
adulto oblata oīmoda oppor
tunitate ſic ꝙ tūc nō ɔtēnat. vn̄
ex̄ de ſen. ex. nō ē plenꝰ xp̄ianꝰ
q̄ cōtēnit Iudicaretur aūt cōtēp
tus ſi oīmoda opportuitate ob
lata nō ſuſciper;. hec de ſco. Ad
ultus ſcd; ſco. ē q̄ ſig; h; vſus ra
cōis. di. ec. pe. pa. vbi pnꝰ Cum
hō teneatur ſemel in vita ɔfirri
ſi poſſit ⁊ negligat lic; aliter ſa
cramentum non cōtēnat mor
lit peccat ⁊ dānatur moriens
niſi cōfirmetur tunc ſi poteſt
vel niſi peniteat ⁊ confiteatur
de hoc quod in ſanitate potuit
⁊ neglexit. Similiter ſi quis bel
lum aliquod mortale intret. q̄

prius ɔfiṙri potunt ꝗ neglexiſ-
ſeret ſimilit̉ tunc de hoc ↄ̄fite-
ri vel ɔfiṙri ſi poſſet. Jtē ɔfirma-
rio eſt ncc̄itatis ſacramētū vbi
imminet ↄ̄fiteri corā tiranno
⁊ h₃ ↄ̄firmātem ꝗ oīa parata
ꝙ tunc vix pōt excuſari a con-
temptu vel pſumpciōe hec de-
pc̄ta. ¶ Capitulū Qntū

a Tertiū ſacramētum eſt
ordinis vel potiꝰ ordi-
nacōnis. ¶ Vbi nōn-
dum ſcḋ₃ mgr̄m di. xxiiij. iiij. ⁊
thō. ⁊ alios doctores ibidem.
ꝙ ſacerdos quilib₃ habet ſepte₃
p̄uilegia ꝓpt̉ que multum ho-
norandus ē ab alijs. a ſe cuſto-
diendus a pcc̄is ⁊ deo ſi bn̄ vi-
uit valde acceptꝰ. Primo eni ad
ſpc̄alē dei cultū ē ſepties ad mi-
nus plus ꝙ̄ ſecularis ↄ̄ſecratꝰ
nā ordines ſūt ſeptē ꝗ in quo-
libet ↄ̄ſecratur ſpc̄aliter. ⁊ in q̊-
libet recipit ſpc̄alem gratiā ſac-
mētalē quar₃ vna eſt pfectior
alia ſcḋm gradus ordinis ꝗꝛ
in quolibet deputatur ad ſpc̄a-
lem actū diuīū ad quē grā exigi-
tur ſpc̄alis. Si igr̄ locꝰ ſacer
ut cimiteriū ⁊ ecc̄ia ac altare ⁊
vaſa ſac̄ puta calix ꝗ mōſtrā-
tia ꝗ veſtes ſacre ut corporale
palle idumēta pro miſſa ꝗ hu-
iuſmōi ſunt reuerēter tractan-
da que tn̄ oīa ſunt irrōnalia.
cur rōnalis ſacerdos ſepties ſac̄-
tus deo nō plus eſſ₃ honorādꝰ

Secūdo ꝗꝛ quilib₃ ſacerdos vl-
tra laycū h₃ ſeptem caracteres
aīe ſue impſſos ſpc̄ differētes
idelibiles per quos hic ⁊ in iu-
dicō ꝗ ī alio ſeculo agnoſcet̉
in quo ordine fuit que ei ſigcu-
la in magnū gaudiū ſi ſaluabi-
tur ardent vel in magnū tormē-
tū ſi dānabitur. vn̄ cuilib₃ ſac-
doti orādū eſt illud pſ. Fac me-
cū ſignū in bono ut videāt q̊
me oderūt ⁊ ↄfundātur qm̄ tu
dn̄e adiuuiſti me ꝗ ↄ̄ſolatꝰ
es me. Tercō q̊lib₃ ſacerdos hēt
effectus clauiū regni celeſtis
ſaltē vbi hab₃ ꝓplum de q̊bus
dicitur math. xvi. Tibi dabo
claues regni celoꝝ. ꝗ quodcū-
q₃ ligaueris vel ſolueris. dicit
eni tho. vbi p̄us. ꝙ clauis rea-
liter ē caracter ſacerdotalis cuiꝰ
effectꝰ ē ſeptuplex. Primꝰ pec-
cata delere ſi reperit in ɔfitēte ⁊
hoc diſpoſitiē. Secūdꝰ macu-
las pccōꝝ tergere. Tertius g̃-
ciam acq̊rere diſpoſitiē. Qrtus
penā purgatorij imminuere.
Qntus pena ſatiſfactoria liga-
re. Sextus excōmūicare qn̄
eſt ī epō. ſacerdote. archidia-
cono. vel electo habēte iuriſdi-
cōem. Septimꝰ indulgētias
dare ſi eſt in epō. ¶ Quarto ſa- b
cerdos h₃ ptātem corpus xp̄i
ɔſecrare. Et licet opinio ſit an
epātus ſit ordo ſup̄ ſacerdotiū
Tn̄ dicit ſcō. quicq̊d de hoc ſit

actꝰ nobiliſſimꝰ in ecc̃a ſimpli
citer eſt ꝯſecracõ eucariſtie. Et
ideo ſupmus gradus ſiue nobi
liſſimꝰ eſt ſac̃dociũ ꝓpt᷑ nobili
tatẽ actꝰ ad quẽ diſponit vicʒ
conſecracõem eucariſtie. Sex
vero alij inferiores ordines ſũt
q̃ in nobilitate ſic ſe excellũt ut
Primus ſit hoſtiarius. Secũ
dus lectoratꝰ. Tercius exorci
ſtatꝰ. Quartꝰ accolitatꝰ. Quĩ
tus ſubdyaconatus. Sextus
dyaconatꝰ ꝯ ſac̃dotiũ ſupmꝰ
mẽſurãdo ꝑnes nobiliſſimum
actũ conſecrãdi eucariſtiã. p̃ ſa
torũ em̃ ordinũ quilibet diſpo
nit aliqualiter ad eucariſtiam
Hãc aũt poteſtatẽ eucariſtiam
ſcʒ ꝯſecrãdi nec angelus habʒ
nec hõ alius q̃ꝫ tumcũqʒ potẽs
aut ſciẽs ſãctus aut bonꝰ. quo
dãmõ em̃ ſac̃dos eũ q̃ celos ver
bo creauit verbo r̃creare hʒ. Et
eũ quẽ caſtiſſiã virgo ſemel ge
nuit quotidie quodãmõ rege
c nerare poteſt. ¶ Quĩto ſac̃dos
eſt velut alter gabɼel archãge
lus ꝯ celeſtis q̃dã parãmphꝰ
mediãs inter deuotã aĩmã vel
ſpõſam ecc̃am ꝯ xp̃m eius ſpõ
ſum cũ celebrãdo orat ⁊ offert
vota aĩaꝝ ſũmo pr̃i ⁊ clemẽtiã
pr̃is renũciat ipſo Ac demum
ꝯiũgit xp̃m ſpõſu cuilibʒ homi
ni miſſe aſſiſtẽti deuote. Eſt ec̃.
ſic̃ baiulꝰ dñi nobiliſſimi ꝯtẽ
ti in ſcrinio ſpẽꝝ ſac̃mtaliũ q̃d
ſcrinĩũ pater celeſtis p eũ quo
tidie dirigit mũdo O quãte dul
cedis ꝯ ꝯſolacõis ẽ deuoto ſac̃
doti tãtũ ſacramentum verbo
ꝯficere. p̃ oculis habere. ꝯtre
ctare manibʒ. ore ſumẽ. ⁊ alijs
miſtr̃re. Sexto ſac̃dos ẽ valiſ
ſimus ecc̃ie qꝛ nullus xp̃ianus
rite efficitur nec̃citate ꝯ̃pta ñ
p ſac̃dotem. nullus in xp̃i mili
tẽ ꝯſecr̃tur ñ p ſac̃dotem ep̃m
in ꝯfirmacõe nulli em̃ pc̃tm̃ di
mittitur ñ p ſac̃dotem Oẽs ſa
me pirent ſpũs. ſi eucariſtiã nl
lus ꝯſecr̃ret nec aliquis mũri
p̃t melius ad mortem q̃ꝫ p ſac̃
dotẽ dãtem eucariſtiã ⁊ vnctio
nem. nec bñdici i mrĩmonio q̃s
p̃t fructuoſe ñ p eũdẽ nec anima
bʒ poſt hãc vitã ſbuenitur ſa
lubus q̃ꝫ p eucariſtiã ſm gre. in
iiij. dyal. pmo nec p pec̃ore ſʒ
ſiei p̃t maiꝰ q̃ꝫ ut p eo xp̃s offe
ratur pr̃i i eucariſtia ut di. tho.
¶ Septio vita ſac̃dotis boni d
tota eſt ãgelica. quidã em̃ an
geloꝝ ſcðm dyo. ꝯ dam. in ce
lo deo habent aſſiſtere. Sacer
dos vero in terra idẽ habet ſacẽ
deo in altari ꝯ in choro. Alij in
celo ⁊ alibi dõ miniſtrãt. ſʒ ſac̃
dos in terra criſto. preter hoc
omnes angeli in celo triplicia
habent officia videlicet. lauda
re. benedicere. ꝯ predicaẽ. que
in terra ſac̃doti ſunt ꝓpria. Ex
iſtis ſequũtur plura documẽta

ſalubria. Primo qꝛ oīs hō ſecu
laris tñ potiſſime i magno ho
nore tenere debet ſacerdotē. ſiue
bonū ſiue malū patꝫ qꝛ pfata
maxio honore fuit digna. ideo
dauid malū ſed vnctū ſaul qꝛ
qꝛ mortē ſuū inimicū ledere no
luit. i. re. xxiiij. Hic fecit cōſtā
tin9 imperator ut refert rufin9 q
cū intrāſſꝫ locū nicenū ↄcilij ꝛ pa
tres quoſdā repꝛiꝫ inter ſe ha
bere iurgia. acceptis ab eis oi
um iurgiorꝫ ꝛ q̄rimoniarꝫ libel
lis eos in ſinu colligēs fecit ex
uri ne cui hominū innoteſcere
poſſꝫ peccatum ſacerdotum. Vñ
ꝛ alibi fertur dixiſſe ꝛ ponitur
di. xcvi. in ſcriptuis Imperator
cōſtātin9 dixiſſe narratur vere
ſi proprijs oculis vidiſſem ſa
cerdotē dei. ā aliquē eorꝫ q mo
nachico habitu amicti ſunt p
cātem clamidē meā explicarē
ꝛ cooperirem eum. ne ab aliquo
videretur. Secūdo ſequit qꝛ
grauiter peccāt ſacerdotes raro
celebrātes vel in diuinis indigne
miniſtrātes ꝛ alijs pctīs mor
lib9 ſe inquinātes patꝫ qꝛ cū
creſcūt dona. creſcūt etiā ſcōm
gre. donorꝫ raciones. ꝛ ſeruus
ſciēs volūtatem dñi ſui ꝛ nō fa
ciēs plagis vapulabit multis
luc. xij. Ideo etiā xpus maxie i
ſacerdotes inuexit malos cum
ve multiplex eis pdixit math.
xxiij. Et quādo de eorꝫ templo

vēdētes ꝛ emētes eiecit math.
xx. Tercio ſeq̄tur qꝛ grauiter pec
cāt qui ſacerdotib9 cooperantur
ad peccādū puta. ludēdo. cōpu
lo ſe cōuiuēdo. ꝛ pſertim luxuriā
do. tactu. verbo. munuſculis vel
actibus. qꝛ oēs tales maculāt
ſacerdotes dñi ꝛ indignos red
dūt maxīs bonis que facere poſ
ſent boni ſacerdotes. Quarto ſe
quitur qꝛ grauiter peccāt ſecu
lares ſacerdotibꝫ indiſcrete detr
hentes patꝫ qꝛ tales maxie ho
norare tenētur ꝛ nō infamare
Quo cōtra deus exo. xxij. pcepit
dijs nō detrahes ꝛ pncipi ppli
tui non maledices. Quīto ſeq̄
tur qꝛ mr̄es ꝛ pr̄es ac alij nu
tritij ſacerdotum honorꝫ deo mul
tum regratiari tenētur ꝛ letari
debent qꝛ eorꝫ miniſterio aliq̄s
factus eſt ſacerdos patꝫ qꝛ pn
cipes ſunt ſpecialius honorꝫ ope
rū taliū ſacerdotū qꝛ alij plures.
Hec ſunt tria ſacramenta viꝫ
baptiſmus ↄfirmacio ꝛ ordo ſolū
caracteres imprimentia indelibi
les. quorꝫ racōem aſſignat pe.
de thar. ſup. iiij. dicēs Cū cara
cter ſit ſignū diſtinctiuū ſcdꝫ
ſtatū fidei in eccīa militāti ſciē
dū qꝛ triplex eſt diſtinctō. vna
totius exercitus ab exercitu cōtra
rio que ſit p caracterem baptiſ
mi. altera militū fortiorꝫ a po
pularib9 infirmioribus q ſit p
caracterē cōfirmacōis. Tertia

ducū ab vtriſq; q̄ ſit ꝑ caracte
rē ordinis Prim⁹ imprimitur ad
fidei ſuſcepcōez· Secud⁹ ad ei⁹
cōfeſſionē ſeu defenſionē· Ter
ti⁹ ad doctrinā fidei ſiue tradicō
nē· hec aūt triplex diſtinctio in
triplici ſeparacōe ⁊ electōe ꝑpli
iſrl· ſignificata ē· nā i electōe ⁊ ſe
paracō e eoꝝ ab egipcijs ſignatur
Caracter baptiſmalis· in ſepa
cōe bell atoꝝ ab imbellib; Cara
cter ꝯfirmacōnis· in ſeparacōe vero
leuitaꝝ ab alijs caracter ordis
hec pe· vñ etiā tho· dicit ꝙ in cu
iuſlib; ordis ſuſcepcōe q̄s dux
efficitur quo ad aliq̄d ꝑpli xpi
ani · .:· Capitulū· vi·

Vnctionis extreme ſac
ramētum exeūtib; de hoc
mūdo eſt iſtitutū· vbi
p̄mo videdū de eius effectibus
ſecūdo quō ſit recipiēdum Ter
tio an ſit neceſſario recipiēdum

a Quātum ad p̄mū nōnd ſm
thō· in· iiij· di· xxiij· et alios· ꝙ
quinq; ſunt principales effect⁹
huius ſacramenti· Prim⁹ ⁊ prin
cipalis ſcdm tho· eſt ablacō re
liquiaꝝ peccati· non aūt dicun
tur reliquie peccati habit⁹ vel
diſpoſicōnes peccatorum ſed de
bilitates ex talibus conſequen
tes ⁊ alias animam ad malum
occaſionantes· vnde primus ef
fect⁹ eſt quedam ſanacō ſpūa
lis que datur contra quādam
debilitatem vel ineptitudinem
q̄ in nob̄ relinq̄tur ex pctō actu
ali ⁊ originali cōtra quā debili
tatē roboratur hō ꝑ hoc ſacmē
tū· vñ pe· de· pa· declarat illd vl
teri⁹ dicēs ꝙ morte inſtāte im
minet grauiſſima tēptacō inimici
calcaneo inſidiāti· Et cauſatur
ex q̄tuor· Primo ex memoia p̄
cedenciū delictoꝝ ex q̄b; in deſpe
racōez illabi quis poſſꝫ Quāto ei
plures ⁊ grauiorib; pctās q̄s cō
ſenſit tāto magis meruit i tēp
tacōib; deſeri· ibi aūt imminet
grauiſſima tēptacō· Secūdo ex
habitib; malis q̄ i ꝯtrariū gre
inclinant ⁊ ꝓtunc hō pn⁹ ē ad
malū pctī· Tercō ex inclinatio
ne aīe ad corp⁹ īfirmū cui tēta
ē magis ꝓtūc ⁊ pons min⁹ aī
ma ſibi ꝓpi intendit· naturalit
ei diligit corp⁹ a q̄ ſepari ſcdm
phm· iij· ethicorū terribiliſſimū
eſt· Quarto pacietur tūc viſio
nes terribiles hō ex hijs oībus
aīa debilior efficit ⁊ grauiſſiā
imminet tēptacō· ideo q̄ſi pugil
inungit ꝯtr̄ demonē ſic ꝯfirmā
d⁹ ꝯtra mūdū· ⁊ ſic infirmitas
ſpūalis ꝑ hoc ſacmētū tollitur
in pte vel i toto· ⁊ hoc ſi infirm⁹
vtitur racōe· ſi ia hec infra· c· xi·
g· ſi aūt infirm⁹ iā ꝑdidit vſū
racōnis lapſ⁹ in freneſim ita ꝙ
peccare nō pōt tūc adhuc reſtat
in eo īfirmitas ab actu glē ⁊ pe
na debita pccō actuali· ⁊ ꝯtra
hanc q̄ e ſecūda infirmitas ec·

datur vnctio dicit pe. de pa. ut
pugnãs in fine vicat ꝛ purga
tus ſine graui purgatorio celũ
intret ꝛ ꝓpter has duas iſirmi
tates ſit vnctõ. vñ triplex põt
eſſe ibi infirmitas. pͥma corpa
lis. ſecũda ſpũalis ad reſiſten
dũ tẽptacõni. tertia ſpũalis ad
obligacõem pene. Secũdus
effectus eſt ſecũdari⁹ vicꝫ ſanĩ
tas corpalis hũc aũt nõ indu
cit niſi ſcõꝫ ꝙ expedit ad finꝫ
pͥncipalẽ ſcꝫ ad ſanacõeꝫ ſpũa
lem. ꝛ tunc ſp inducit dic. tho.
dũmodo nõ ſit ĩpedimentum
ex parte recipiẽtis Terti⁹ ſi im
minet dicit idẽ aliqꝺ peccatũ
mõrle vel veniale quo ad culpã
tollit ipm dũmodo non pona
tur obſtaculũ ex pte recipiẽtis
ita ꝙ attritus põt fieri cõtritus
ſi non prius fuit. pe. de pa. ad
dit. ponatur enĩ ꝙ duo iſirmi
ſint in extremis. ambo ſolũ at
triti nõ potẽtes confiteri quoꝝ
vn⁹ inungatur alter nõ pͥm⁹
põt ſaluari ꝛ alter damnari.
qꝛ in pͥmo vnctionis ſacmẽtũ
de attrito fecit contritum non
fic i ſecũdo Itẽ ponatur etiã eoſ
eſſe ꝯfeſſos tñ i confeſſione po
tuerunt habere tam imꝑfectũ
dolorẽ ꝙ fuerunt ficti reſpectu
ſacramẽti penitentie. ſtat pͥmũ
ꝑ vnctionẽ fieri ꝯtritum non ſe
cũdum qꝛ non vngitur. Item
ponãtur etiã eẽ cõmũicati ad

huc vnĩ delebitur pccm qꝺ al
teri non delebitur non vncto
Qrtus eſt hilaitas mẽtis nõ
actualis ſed habitualis q̃ fit ꝑ
augmẽtum grẽ habitualis. ſi
pͥfuit ꝛ infuſio noue gratie ſa
cramẽtalis q̃ pͥcedẽtia efficit ꝛ
cõetus quidaꝫ ſacmẽnlis Quĩ
tus effectus eſt profeſſio que
dã vltiate xpiane fidei. ſic ꝯfir
cõ eſt profeſſio quedã inchoa
te fidei ꝑ baptiſmũ. Et iſta inu
untur iaco. v. Infirtur quis ex
vobis inducat preſbiteros ec
cleſie ꝛ orẽt ſuꝑ eũ vngentes
eũ oleo in noĩe dñi. ꝛ oracio fi
dei ſaluabit infirmũ ꝛ alleuia
bit eũ dñs. ꝛ ſi in pccis fuerit
dimittent̃ ei. Quo ad .ij. tria b
obſuanda ſũt Primo inungẽ
dus debet eẽ penitens ſaltẽ do
lore attricõnis alias fictus ob
ſtaculũ ſacmento ponerꝫ. Se
cũdo debꝫ vti ratiõe actu vel ali
qualiter de ꝓpinq̃ vſus fuiſſe.
ideo pueis nullaten⁹ eſt dãdũ
nec fatuis. nec furioſis ſeu amẽ
tibus qui nunꝙ ratiõe vſi ſunt
qꝛ ſacramentum hoc reqͥrit ut
proſit ꝙ ex quadã deuocõne
ſuſcipiatur quã pͥfati nũꝙ ha
buerũt. Frenetici tamẽ ꝛ amẽ
tes ſi in mẽte ſana ꝯſtituti hoc
ſacramẽtum petiuerũt eis dari
poteſt iã alienatis a racionis
vſu dũmõ non faciãt irreuerẽ
tiaꝫ ſacmento. vnde ligai pñt

poſſunt enim tales eſſe in pccõ
et in alijs defectib9. Et quia ſa
m' pcierũt: ideo ei9 effectum ha
bere poſſunt i infirmitate. Ter
cio oportet ut ſit infirm9 in peri
culo mortis cõſtitutus. Racõ
eſt q2 nõ quelibȝ ſanitas ſpũa
lis eſt effect9 hui9 ſacramenti
ſȝ vltima ⁊ pfecta que diſponit
immediate ad actũ glorie nec
in qlibet neceſſitate corpali ſub
uenit virt9 diuina ſȝ i extrema
deficiẽte auxilio hũano Ido ꝓp
ter vtrũqȝ effectũ ſolum in peri
culo mortis cõſtitutis debet da
ri. Senib9 eciã datur q̃ moriũ
tur ec. ſine aliq̃ actuali ifirmi
tate. q2 defect9 natuȩ rputat̃
i eis p actuali infirmitate nõ
ergo dȝ dari ſanis nec õni infir
mo adulto. nec in q̃libȝ piculo
mortis q2 nõ datur decapitan
dis vel bellaturis. Aut nauigã
tib9. q2 mors taliũ imminet ex
euẽtu fortũe non ex defcũ natu
re. An aũt i eadẽ infirmitate plu
ries ſit dandũ. Re. ſm tho. q2 ſic
quando ẽ diuturna infirmitas
ut ydropiſis. tiſis ⁊ ſimiles ſm
q2 homo pluries in piculo mor
tis cõſtituitur. Si autem quiſ
ſanatur ⁊ recidiuat: tũc a fortio
ri poteſt iterari in piculo mortis
Quo tempe autem pmo poſſit
iuuenibȝ dari in extremis cõſti
tutis: apparet q2 tunc quando
eucariſtia eis datur. Et an pt9

eukariſtiã vel ante ſit dãdũ cõ
ſuetudini vidȝ rlinquẽdũ. ſi tñ
eucariſtiã ſumere non poſſȝ vn
gẽd9 eſſȝ Dicit etiã pe. de pa. q2
ſi q̃s expſſe nõ petiuit hoc ſacra
mẽtũ anteq̃ pͥuatus fuit racõe
q2 forte de piculo nõ cre debat
tũc etiã nõ vtẽti racõe põt dari
⁊ deberet q2 ad hoc deuocõ pce
dẽs ſufficere põt ſi voluiſſe eſſȝ eũ
deſideraſſe ãmonitũ. Quo ad
iii. an vnctio ſit ſacramentum
neceſſitatis. Rñdet Armicanus
li. ix. de queſtione armeici capi.
xxvi. q2 non ẽ ſic neceſſe q2 ſine
eo null9 ſaluetur adult9. tamẽ
ſi infirm9 ſit forte i pccĩs mõrli
bus vel vno: poteſt contingere
q2 non adiutus aliorũ ſacramẽ
torũ eccĩe ſuffragio nec vnctio
nis ſacramẽto finaliter ſine cõ
tricõne dãnaretur. q̃bus tamẽ
adhibitis: deus ſibi otricõnem
daret. Ideo ꝓpter poſſibilẽ caſũ
expedit hoc ſacmentum recipe
Et capi. xxix. dicit. Cõſtat iuxta
prefata q2 poteſt eſſe caſus in q̊
dato hoc ſacramento infirmuſ
ſaluaretur qui alias damnare
tur. Cum igitur lateat ſacerdo
tes eccleſie quando ille caſus in
ſtat. ſemp aut pro maiori pte
ſunt incerti quãdo inſtet. et ita
artantur ex cura quã gerunt p
illi9 ſacramẽti rmedium ſuccur
rere. Alioquĩ enim non video
qñ animam infirmi peiclitent

Et ex iſto ſeq̄tur necātas huiꝰ
ſacramenti in caſu ſcꝫ necātatis
talis. Itē eius necātas arguitur
ex magna vtilitate eiꝰ. q̄ ei tā
vtile ſacramētum negligeret cū
iſto indigeret nō īmerito deū
offendere videtur qn̄ ſine oī
difficultate ex ꝑte ſui infirmꝰ
poſſꝫ acquirere. qui ei ſine dif
ficultate ⁊ moleſtia pōt meliꝰ
facere vel magnū bonū cōmo
dū ſpūale acq̄rere ſi negligat
non video qui ſit ſue ſalutis ne
glector ⁊ beniuolētie diuine cō
temptor. ymo amicus dei nō eē
conuincitur ꝙ eius beneplacitū
cum illud perficere pōt non ex
plet quādo ſine difficultate ⁊
moleſtia poſſꝫ facere ut dictū
eſt videtur ergo hoc ſacramē
tum neceſſariū eſſe ad ſalutē
ita ꝙ ſi cōmode haberi poterit
habeatur. hec de armicano.

Capitulū Septimū

De matrimonio qd̄ cō
ſiſtit i cōſenſu duorū
in ſigno cōſenſus ⁊ in
ter ꝑſonas legitimas ſunt tria
videda. Primo que eius effica
cia. Secundo q̄ matrimonij in
troitum inficiant. Tercio q̄bꝰ
mōis ſāficetur mr̄imonium ⁊
quam intencōem habere debeāt
a cōtrahētes. Quātum ad ꝑmū
nōndum ꝙ effectꝰ mr̄imonij
ſcd̄m tho. ⁊ alios in iiij. cir̄ diſ.
xxvi. ſunt quinqꝫ. Primus ē
gracia ſacramentalis collacio
propt̄ difficultatē ꝑpetue ob
ligacōis ⁊ propt̄ iuuamē ne
ceſſariū in opibus mr̄imonij.
vn̄ qn̄ querit̄ cū oīa ſacmēta
fluxerit a paſſiōe xp̄i ⁊ ex ꝯn̄ti
ꝑ ſacramēta ꝯformam̄ paſſio
ni xp̄i que fuit penalis. quō cō
trahētes poſſunt ꝯform̄ri paſſiōi
xp̄i p̄ſertim cū matrimoniū ſit
delectabile. Re. thō. Quāuis mr̄i
moniū nō conformet paſſioni
xp̄i quo ad penā tamē cōfōet
q̄ ad caritatē ꝑ quā pro ecc̄ia
ſibi in ſponſā ꝯiungenda paſ
ſus eſt. nā ſicut aqua baptiſmi
habet ꝙ corpꝰ tāgat ⁊ cor ab
luat ex tactu carnis criſti. ita
mr̄imoniū hoc hꝫ vicꝫ cōferre
grām ex hoc ꝙ xp̄s ſua paſſio
ne illud repꝛ̄ſentauit ⁊ nō pn̄ci
paliter ex aliqua ſāctificacōe
ſacerdotis. Et ſicut aqua baptiſ
mi cum forma verborꝫ nō ope
ratur immediate ad grāꝫ ſꝫ ad
caracterē. ita actus exteriores
⁊ verba exꝑmētia cōſenſū dire
cte faciūt nexū quendam qui ē
ſacramētū matrimonij. Et hm̄oi
nexus ex virtute diuine iſtitucō
nis diſpoſitiue operatur ad gr̄
ciam que gratia concupiſcētie
fomitē in ſua radice hꝫ repꝛ̄me
re hoc tho. Secūdus igr̄ ef b
fectꝰ ē diminucō concupiſcētie
propter collatā grāꝫ. Sꝫ di
cēs. ſi mr̄imoniū cōcupiſcētiā

ꝑ grāꝫ hꝫ minue͛ ergo virgi͞es
⁊ deuoti oēs deberēt contrahe
re·ſꝫ·tho·verꝫ hoc eſſꝫ ſi nō eēt
aliud efficati⁹ remediū p opa
ſpūalia ⁊ carnis mortificacōeꝫ
⁊ p ſimilia· Tertius effect⁹ cō
ſiſtit in bonis matrimonij q̄ ſūt
fides ut neut͛ alieo maculetur
thoro ſacramētū id ē indiuiſi
bilitas ſeu vinculū ꝑpetuū·ſig
nans vnionē xpi ⁊ eccleſie· Et
ꝓles ad cultū dei educāda hoc
tam̄ bonū ꝓlis eſt in obligacō
ne ſꝫ condicōe ſcꝫ ſi euenit ꝙ
ſuſcipiatur gratāter ⁊ religio
ſe educetur·vn̄ eſt ibi obliga
cō pro ſemp͛ ⁊ ad ſemp non im
pedire iſtud bonū ſtudioſe Q̄r
t⁹ eſt excuſacō vel decor i actu
q̄ alias eſſꝫ actus turpitudis
Null⁹ eni prudēs dꝫ pati iactu
rā n̄ ꝑ recōpenſacōe eq̄lis boni
vel maioris Sꝫ i coīone viri ⁊
femie racōis iactura accidit· Tū
qr racō abſorbetur·tū qr caro
tribulacōeꝫ patitur ſm apl'm·
·i·cor·vij·tum etiā qr nulli pro
tunc grē ꝓhibitarꝫ oferūtur i
actu ergo tria bōa p̄dicta expe
ctantur ut fiat recōpenſacō ta
lium Quītus effectus conſiſtit
in accidentalibꝫ bonis ſm ver
ſus Hoſtes conciliat ⁊ eo diſcer
nitur heres·bis ligat alma no
tat ius trāſfert auget amorē·
c ¶ Quo ad ſecund͛ nōndū ꝙ
ad recipiend͛ q̄nqꝫ p̄ſtatas vti

litates req̄ritur ut accipe͛ vole͛
ſacr̄mentū matrimonij in ſex p̄
cipue ſe licite teneat· Alias pi
culū imminet pcc̄i mortalis tēpo
raneū aut diutinū ſm doctores
Primo videat cōtrahēs ut non
ſit in pccō mortali·vbi nōt Sco
tus ꝙ quādo queritur·quis ſit
miniſter matrimonij videt͛ ut
plurimū ꝙ ipſimet cōtrahētes
miniſtrēt ſibi hoc ſacramentū
vel mutuo vel vtrꝫ·ſꝫ nec hoc
requiritur neceſſario·ſꝫ cū omni
cōtractu ē ſacr̄mentū·nā aliq̄n
patres contrahunt ꝓ filio ⁊ fi
lia p̄ſentib⁹ non exprimentibꝫ
ſigna ꝓpa· Si igitur ibi eſt ſa
cramentū optꝫ dici ꝙ miniſter
eſt indifferent͛ qui pōt eſſe mi
niſter in cōtractu matrimonij
omnes eni cōtrahētes duas g͛
cias accipiunt qr due ſūt g͛cie
in animab⁹ cōtrahentiū·⁊ hoc
verꝫ eſt niſi ſit obex peccati ſup
ple mortalis hinc ⁊ inde. Non
ei ſufficit ad grāꝫ pcipiendam
ꝙ cōtrahēs non ſit fict⁹ reſpcū
ſacramēti ſꝫ optꝫ ꝙ pri⁹ p̄itu
erit qr illud ſacramentū nō dat
primā gratiaꝫ·hec ſcot⁹ Secū
do caueat cōtrahēs ne in cōtrctu
ſolū vel pn̄cipaliter intēdat ſu
pbiā auariciam vel luxurioſā vo
luptatē·qr di·wilh·pariſi·de ſacr̄
mentis Qui matrimonio cōtra
ria intēdūt multū peccāt verbi
grā q̄ amore explēde libidis ſue

tm̄ forinſecus mr̄imonia ineūt
Siliter q̄ ſolā ꝓpter volupta
tem·ā ſolam auaritiā·ā ſolam
ſupbiaꝫ iniȷ̄t ⁊ cōtraxit mr̄imo
niū bonis matrimonij·ā exclu
ſis aut neglectis hoc eſt nō cu
ratis taliter ↄtrahētes multum
peccāt q̄ꝛ non in ſcīficacōe ſꝫ in
impuritate terrenoꝝ ſacr̄men
tum recipiūt·pmo abutuntur
iſto ſacramento· ⁊ veriſiliter
peccāt mortaliter dicit wilħ· ſi
ſit quis adultus.ā adeo ꝓue
ctus ⁊ eruditus ut talia noſce
re debeat merito·in tales eni de
moniū hꝫ poteſtateꝫ thob.vi·
b Sed quereres eſt ne iter ta
les mr̄imoniū·R̷e·q̄ꝛ ſic q̄ꝛ ⁊ ſi
amor libidinis ſue explēde ſo
lus illos moueat vel eoꝝ alte
rum·ad ōnia tm̄ onera mr̄imo
nij vterqꝫ ſe obligat pactiōe
generali.hoc eſt ad vxoreꝫ re
gendam ⁊ ſeruādā ei fideꝫ tho
ri ⁊ alia onera Sicut ei ſi quiſ
baptizaretur cā luxurie tm̄.cō
cupiſcēs ſpēꝫ alicui⁹ criſtiane
mulieris quā aliter habere nō
poſſꝫ n̄ baptizaretur·vere bap
tizaretur ⁊ verꝫ ſacr̄mentū bap
tiſmi reciperꝫ . Sic ⁊ iſte verꝫ
ſacramentum mr̄imonij perci
pit licꝫ non recta intencōe Cō
ſenſus etiaꝫ iſte ⁊ ſi amore libi
dinis ſit tm̄·mr̄imonialis tam̄
eſt non fornicarius ā amato
rius·nō enim in ſolā libidineꝫ

cōſentit.ſed etiā in omnia one
ra mr̄imonij ⁊ ad oīa illa ſe ob
ligat·ſic ⁊ ille q̄ cauſa luxurie
ſue explēde tm̄ baptiſatur·nō
in ſolam luxuriā ↄſentit ſꝫ etiā
in hoc ut baptizetur ⁊ xp̄ian⁹
fiat·⁊ ad oīa agēda ⁊ ſuſtinē
da q̄ xp̄ianiſmi ſunt ſe obligat
ipſa ſuſcepcōne baptiſmi .hec
wilħ·Tercio caueant cōtrahē
tes ne inter eos ſit affinitas vel
cognacō ſpūalis·ā conſangui
nitas·mr̄imonij cōtractū impe
diens ⁊ dirimēs·alias ſibi de
bitum reddere alter admin⁹
adulteriū vel fornicacōneꝫ cō
mitterꝫ.Quarto debet in cōtra
ctu cōſenſus fuiſſe i mente ⁊ ex
p̄ſſus in voce ſigno vel ſcripto
deficiēte eni alterius ↄſenſu vel
ſi non fuit exp̄ſſus nullum mr̄i
moniū eſſꝫ corā deo. Quinto vi
deat ne ſciēter ſit votum deo fa
ctū int̄ partes de cōtinēcia ali
as vouens peccare poſſꝫ mortali
ter ⁊ deo ſpōſam ſibi traheꝫ nec
ſine pccō mortali ſcd̄m multos
vnq̄ poſtea poſſꝫ pete debitum
nec proſperitas tēporaliū in ta
li mr̄imonio eſſꝫ multū ſperan
da·pmo etiā grauiter videtur
peccare qui votiuā ducit ſciēter
q̄ꝛ cooperatur ei ad pccm̄ mor
tale cauſā dando fractionis voti
Siliter alij qui tales tradunt
nuptui·q̄ꝛ rō·i·dicit̄ non ſolū
ſuꝑ.excluduntur a regno dei

qui moꝛ̄lia fatiūt ſed etiā qui
conſenciūt facientib⁹ vbi glō.
Cōſentiē eſt tacē cū poſſis r̄darguere vel errorē adulando fo
uere. Sexto caueāt ne clamde
ſtine nuptias celebrent ſ; bn̄di
ctionē; r̄cipiant ī fatie eccleſie
vbi non ſūt binubi. neuter eni
coniugū tenetur reddere debi
tum alteri ſtatim cōtracto mr̄i
monio dicit thō. i. iiij. di. xxxij. et
ſm̄ wilh. ſup ray. peccat moꝛ̄li
ter qui āte bn̄dictionē; nuptia
lem vxorem cognoſcit in locis
vbi eſt conſuetū benedictiōem
e adhibei ¶ Valet aūt benedcō
matrimonialis q̄ fit ꝓpt̄ multa
ut notat hūbert⁹ de officio epi
Et wilh. piſien. de ſacramentis
Qnq; eni matrimonio annecti
tur ſterilitas cōtra hanc val; be
nedictio diuina. ps. bn̄dixit eis
⁊ mltiplicati ſūt nimis. Interd̄
pauptas. contr̄ hanc val; ead̄
benedictio q̄ ꝓuibioꝝ. x. bene
dictio dn̄i diuites facit Interd̄
diſcordia coniugum ſ; benedcō
dn̄i val; ad pacem numeri. vi.
Sic bn̄dicetis filijs iſrahel Cō
uertat domin⁹ vultū ſuū ad te
q̄ det tibi pacem. Interd̄ demō
accipit poteſtatē in contrahen
tes ut patet thobie. iij. de demo
ne qui int̄fecit ſeptem viros ſa
re. Sed cōtra hoc valet benedi
ctio. q̄ ibi eſt crucis ſignum
quod fugat demonē. Int̄dum
in coniugibus caro dn̄atur ſic
equus q̄ mul⁹. Jdō malo amo
re cōiungūtur contra hoc val;
benedictio ſancta. q̄ dat grā;
Eccle. xl. gracia ſicut padiſus i
benedcōibus. gr̄tia autem ele
uat mentem ad ſpūalia. Int̄dū
matrimonio adiūcta eſt mlta
ꝓſperitas ducens ad malum fi
nem. Sed benedictiō diuina
ecōuerſo adducit habūdantiā
ſpūaliū bonoꝝ ducentium ad
bonum finem. ps. benedcōnem
dabit legiſlator ibunt de vtu
te in virtutem vid. de⁹ in ſyon
Quia ergo bn̄dictio dīna cōco
mitatur īuocacōe; dn̄i nomis
quā facit ſacerdos i ſua bn̄dcō
ne ſm̄ illud nūeri. v. Inuocabi
tis nomē meū ſup filios iſrahel
q̄ ego benedicā eis Jdō rōnabi
liter benedicitur mr̄imoniū ali
quoꝝ. ¶ Quo ad tertiū notat f
wilh. vbi ſupra Qd̄ cū mr̄imo
niū ſit ſancta ⁊ ſcīficatia et pfe
cta ſocietas maris q̄ femine i ſpē
hūana. Et ſcītas ſit ſm̄ dyoniſi
um elongacō ab execracōib⁹ et
cōtaminacōib; vicioꝝ ⁊ pccoꝝ
q̄ adherētia totalis ad deum Jdcirco ſeptuplex ē ſctitas mat̄
monij fūdāda a cōtrahētib;. Pria
conſiſtit in elongacōe a turpi
tudine q̄ execracōe ꝓhibitoꝝ
q̄ contrahētes intendere debēt
ut ſe longe faciāt ab hijs. Se
cunda conſiſtit in cuſtodia et

ꝛ retractōe cōſortis ab hmōi.
Tercia conſiſtit in ſbiectione
ſui ad alterꝫ ꝛ in iugo ꝑpetue
ſeruitutis quo ſe alter alteri ſb
icit abſqꝫ participe. Quārta in
ſuſcepcōe oneris vicꝫ prouiſi
onis ꝛ educacōis. nō eni leue
eſt onꝰ viro prouidere de pre
gnātibꝰ enixis ꝛ nutriētibꝫ. Si
milit̄ cuſtodire puulos ꝛ eru
dire. Similit̄ ꝛ in muliere do
lor ptus. erūnoſitas ꝑgnātū
quibꝰ dolet vir ꝛ miſeria nutri
endū ꝛ ſimilia. Quīta eſt ex ſu
ſcepcōe regiminis ipīus vxoris
ꝙtum ad virū qui etiā regere
habet totā domū. vbi mulieri
cōpetit pars ſolicitudinis nō
ei recepit vxorē tm̄ ad ei exhi
benda nccīa victus ꝛ veſtitus
ſed etiā ad regendū in cōpoſi
cōne morum in correctiōe ꝛ p
fectione eius. nec leuis cura ꝛ
modicū eſt onus cura mulierꝫ
vniꝰ. Sexta ex fructu prolis
ad dei cultū nutriēdū. Septi
ma ex ipō ſacrāmēto idest ſacre
rei ſigno. Eſt eni ſignum cōiū
ctionis xp̄i ꝛ eccīe. xp̄i ꝛ fidelis
aīe. xp̄i ꝛ beatoꝝ patrie. hec ſūt
ſctificacōes de quibꝰ vid̄ loq̄
apoſtolꝰ. i. theſſ. iiij. Hec ē vo
luntas dei ſactificacio veſtrā ut
abſtineatis a fornicacione. ut
ſciat vnuſquiſqꝫ veſtrū vas ſu
um poſſidere i ſctificacōe ꝛ ho
nore nō in paſſione deſiderij ſi
cut ꝛ gentes q̄ ignorāt deum.
non eni vocauit nos deus in im
mūdiciā ſed in ſactificationē i
xp̄o iheſu domino noſtro. .:.

¶ Capitulum Octauum.

De penitencie ſacrāmēto
cuiꝰ tres ſūt ptes ſcdm
criſoſtomū. ɔtricō. cō
feſſio. ꝛ ſatiſfactō. Primo vidē
dum eſt de origine ɔtricionis.
Secūdo de ɔdicōibꝰ ɔtricōi
neceſſarijs Et tercio de effectibꝫ
ɔtricōis. ¶ Quātū ad p̄mū nōn a
dū p̄mo ꝙ ſcdꝫ mgr̄m di. xvij.
.iiij. Contricio ē dolor volūta
rie aſſumptus ꝓ pccīs cū ꝓpo
ſito confitendi ꝛ ſatiſfaciendi
Dicitur p̄mo aſſumptus opor
tet eī i contricōe q̄ communiter
habetur p̄cedere quedā. ſecus de
p̄uilegiata ut i latrōe magda
lena ꝛ paulo vbi deꝰ fontē mi
ſericordie aperuit ut fierꝫ ſbito
qd̄ i alijs paulatī. Sic eni ſa
nauit quoſdā ſbito xp̄s. alios
q̄tidie ſanat ſucceſſiue mediā
te curſu cōmuni ſic ꝛ in aīabus
facit ut tho. dicit cōtra gētiles.
Secūdo d̄r volūtarie non coa
cte ꝓpter hoc piculoſū eſt in ex
tremis p̄mo penitere. vt hēs
ſup. c. vi. a. Tercō d̄r dolor ſcꝫ
q̄ ſit diſplicibiliter maior cuiuſ
cūqꝫ p̄uacōe citra deum. Et hic
dolor eſt volūtatis. nec oportꝫ
neceſſario ꝙ ſenſualiter doleat
vnde ſtat. ꝙ ꝓ patre mortuo

ſenſibiliter plus doleat nō intel
lectualit̄ ⁊ gaudeat pccōꝛ de do
loꝛe tali. Sed q̄diu dolebit?
ſꝫ. ſemꝑ id eſt quando recolit ſe
male feciſſe. Qr̄to cum ꝓpoſito
confitēdi ⁊ ſatiſfatiēdi. Secun
do nōndū ſcḋm bonauē. q̄ qn̄qꝫ
ſunt p̄ambula ↄtricōnis ut plu
rimū nā penitēcia actualis que
eſt immediata diſpoſicō ad gr̄
tiam oritur ⁊ icipit ſcḋm ordinē
Primo a fide cui⁹ actus p̄mus ē
quo homo ↄgnoſcit ⁊ credit dei
bonitatē ⁊ iuſticiā. Et q̄ illi di
uine bōitati diſplicet ōne pecca
tū Et q̄ diuina iuſtitia peccatis
ſic offenditur q̄ nullo modo
dimittit iīultum. cōſequēt̄ qꝫ hō
ↄgnoſcit ſe mala cōmiſiſſe ⁊ dei
offenſā incidiſſe p iuſticiā ſoluē
dā. Secūdus eſt actus timoꝛis ſ
ſuilis quo timet ſe eternaliter
miſeꝝ futuꝝ ꝓpter peccatū ⁊ r̄
trahitur iſto modo a pcc̄is ꝓpt̄
metum gehēne i quo timoꝛe q̄s
ſi ſolum maneret deſperaret. Ideo
tertius act⁹ fidei ē quo credit de
um tam infinite miſericordem ut
ad veram penitenciam remittat
omēꝫ offenſā ⁊ in amicū dei rc̄i
piat penitentē. Qr̄t⁹ eſt actus
ſpei de venia cōſequenda ꝓpter
dei miſericordiā ⁊ bonitatē q̄bꝫ
paratus eſt indulgere ⁊ in amici
ciam reaſſumere pn̄itentem. Qn̄
tus ē ꝓpoſitū emēdandi vitaꝫ
⁊ reuertendi ad deū. ⁊ ſe ei cōfite

randi ⁊ ſatiſfatiēdi p gemitum
cōfeſſionē ⁊ ſatiſfactionem. Et
hec oīa inuūtur. luce. xv. p filiū
ꝓdigū. p̄mū ibi. dicam illi ſcili
cet patri. pater peccaui i celū ⁊
corā te. ſecūd̄ ibi. Iā non ſū dig
nus vocari filius tu⁹. tertiū ibi.
Et ſurgens qḋ nō feciſſꝫ niſi de
patris clemētia preſūpſiſſꝫ. qr̄
tum etiā ibid̄ vicꝫ. Surgēs. qui
tum ibi. venit Et ſic patet q̄ pe
nitentia incipit a timoꝛe ſeruili
⁊ ut videbitur terminat̄ in amo
re filiali. iuuat etiā ad pn̄cipiū
cōtricōnis mala conſiderare q̄ fa
cit pctm̄ moꝛ̄le p̄cipue de quo i
pn̄cipio libri hꝰs de trāſgredie
tibꝫ p̄cepta ca. i. d. Quo ad ſe b
cūdū nōnd̄ ſcḋm magiſtꝝ in. iiij.
i pluibꝫ diſtictōib⁹ de penitētia
Et tho. ⁊ ſco. q̄ ad habēdā ↄtri
cōem vel diſpoſicōeꝫ ſufficientē
ad eandem p delecōe oīm pccō
rū moꝛ̄liū exigūtur plura. prio
diligēs diſcuſſio conſciē ⁊ diſti
cta p̄cogitacō oīm pccōꝝ moꝛ̄
liū de q̄b⁹ hō nō ē p̄us ſufficien
ter cōtrit⁹ ⁊ cui⁹libꝫ eoꝝ cū cir
cuſtācijs aggrauantibꝫ maxie cū
circuſtācijs in aliud gen⁹ moꝛ̄liſ
pcc̄i trahentib⁹ habeat aūt ad
memoꝛādū diligētiā hic dicetur
capi. ix. f. ⁊ ca. xij. f. Ut pꝛobat
magiſter i. iiij. di. xvi. Et per au
g⁹. libꝛo de vera ⁊ falſa peniten
tia Et ad min⁹ in p̄ma cōtricōe
id ē attricōe ⁊ preparacōe ad

contricōem exigit᷑ ut doleat
de ſingulis q̄ mēorie occurrūt
mortalib⁹. ⁊ etiā de ſingulis eo
rū circuſtācijs q̄ pcci ſpēm mu
tāt idē ī aliud gen⁹ pcci mortā
lis trahūt de quibꝫ circūſtācijs
clarius dicetur in materia cōfeſ
ſionis. Racō dictoꝝ ē qꝛ opoꝛ
tet ut in ſequēti mēbro dicetur
de ſingulis deteſtacoēm ſpēalē
habere mēorie ſaltē occurren
tibꝫ. vnde pceptū eccie. Omis
vtriuſqꝫ ſex⁹. li. v. de pen. ⁊ re
miſ. dicit ois vtriuſqꝫ ſexus fi
delis poſtq̄ ad annos diſcreci
onis puenerit. oia ſua pcca ſal
tē ſemel in anno fideliter ꝯfite
atur. de hoc Ezechias rex ait yſ
aie. xxxviij. Recogitabo tibi
oēs annos meos in amaritudi
ne aie mee. ¶ Secūdum ē diſ
plicentia ſeu deteſtacio ſingu
loꝝ mortalium peccōrum ſuoꝝ
quoꝝ in pdicta pcogitatione
poterat eſſe memor. Eſt aūt de
teſtacō iſta nolicio q̄ penitēs
nollet ſe illa ſua pterita pccā
feciſſe. ā eſt volitio conditiona
lis qua vellꝫ ſe nō peccaſſe ſi eſ
ſet ſibi poſſibile. ā optatiua ut
vtinā non peccaſſem ita contrī
deum. qꝛ aūt ſingula q̄ mēorie
occurrūt opoꝛteat in ſpeāli de
teſtai hoc ptꝫ. i. Ezechie. xviij.
vbi de⁹ tradidit modū iuſtifi
cādi impium dicens Si ipi⁹
egerit penitētiā ab oibus pec

catis ſuis q̄ opatus ē ⁊ cuſto
dierit vniuerſa pcepta mea ſcꝫ
ꝓpoſito ⁊ fecerit iudiciū id eſt
ſcrutiniū ſup cōmiſſis ⁊ iuſtici
am id ē exteri⁹ effectualiter cū
qꝫ qd ſuū ē tribuendo deo ſibi ⁊
proximo vita viuet ⁊ nō morī
etur. Idē vult apſus. i. corī. xi.
vbi dicit Probet aūt ſeipm hō
⁊ ſic de pane illo edat. idē vult
glō. ſup illud pſ. Lauabo per
ſingulas noctes lectū meum.
Dicit p ſingulas noctes itelli
gere debem⁹ ſingula pccā ſup
quibꝫ ſingulariter flere debem⁹
ad hoc ut lauetur lectus nre cō
ſcientie. Rō eſt qꝛ per ſingula
pccā mortālia facta eſt ſpeālis
auerſio ab icommutabili deo q̄
rei mutabili hō adheſit Itē con
tricō p ꝯfeſſionē explicatur. ſꝫ
opoꝛtꝫ de ſingulis mortālib⁹ ꝯfi
teri. igitur etiam opoꝛtet de ſin
gulis conteri. Et licet illud ab
oib⁹ ſit faciēdū. Eſt tñ ſingulari
ter neceſſariū iſtis qui adhuc
aliqua malitia ita īfecti ſūt ut
illam vix vel nō dimittere ꝓpo
nāt. indigēt hij tamdiu lamē
tari. quo dum p dei grāꝫ de oi
bus doleāt. Cōcordat pfatis
tho. in. iiij. di. xvij. dicēs. qꝛ tū
ad pncipiū ꝯtricōis idē qꝛ tū
ad attricōēꝫ q̄ homo cogitat de
pccō ⁊ dolꝫ ⁊ ſe prepat ad con
tritionē opoꝛtꝫ qꝛ ſit deteſtacō
de ſingulis peccatis que quis

in memoria hab; adhibita di
ligentia ad meōrandū ⁊ inue
mēdū ea. Quātum vero ad ter
minū cōtricōis ſc; qn̄ ipa diſ
plicentia format caritate ⁊ fit
otricō. tūc ſufficit q̄ fiat vna
d cōmuis de ōib⁹ ſimꝉ. ¶ Ter
tiū requiſitū ē vna gn̄alis de
teſtatio oim pcōꝝ ſuoꝝ tam
oblitoꝝ q̄ ignoātoꝝ que pec
cator omiſit ⁊ nō ſciuit ⁊ ad
huc neſcit quot fuerūt pccā.
ꝑ intellcū aūt oblitoꝝ pccōꝝ
nōndū ſm tho. q̄ obliuio de
aliq̄ poteſt eſſe dupliciꝉ vno
modo ſic q̄ totaliter a mēoria
exciderit ⁊ q̄ homo non poſſit
illd inq̄rē nec memorai. Alio
modo ſic q̄ ꝑtim a mēoria ex
ciderit ⁊ ꝑtim remāſerit. Sic
cū in generali recolo me aliq̄d
audiuiſſe ꝫ neſcio i ſpeciali q̄d
fuerit. Et tunc requiro in meō
ria ad ognoſcend ⁊ rmimiſcen
dum. Sic etiam dicitur aliq̄d
eē oblitum dupliciꝉ vno mō
ſic q̄ in gn̄ali maneat i memo
ria ꝫ non i ſpeciali ut cū homo
recolit ſe vnū vel pluā omiſiſſe
et neſcit q̄. vic; an ſupbia. an
auaricia. vel luxuria. vel gula.
Et tūc d; homo cū diligēcia re
cogitare ut inueiat peccatū in
ſpeciali quia hō tenetur de quo
libet ſuo mortali memorato in
ſpeciali cōteri ſpecialiꝉ. Si au
tē inueire non poteſt. nec in pti
cularimemorari: tūc ſufficit de
eo cōterei ſm q̄ in memoria cōti
netur ſc; dolē q̄ omiſit quod
dam mortale de quo nō eſt me
mor. Et debet nō ſolū ſic i gn̄a
li dolere de quodā pccō omiſſo
et oblito. ſed debet etiam cum
hoc dolere de obliuiōe que ſibi
ex negligētia ꝓpria cōtingit.
¶ Alio mō pōt peccatū eē ob e
litū ſic q̄ ipm oino a memoia
excidit nec aliquā de eo h; no
ticiam etiā adhibita ſufficienti
diligēcia ⁊ tūc nō tenetur ho
mo de eo oteri i pticulari q̄ im
potēcia excuſat eum a debito ⁊
ſufficit gn̄alis cōtricō de oi co
in q̄ deū offendit. Et dicit bō
ven. q̄ penitēs nō deb; de obli
tis cōteri in gn̄ali ſub cōdicōne
ut ſi deū in aliq̄ pccō offendit
ſed debet de eis cōteri ſb ꝓba
bili eſtimacōe. debet eīm ꝓba
biliꝉ ⁊ veriſimiliꝉ eſtiare q̄ in
multis offēdit dū ⁊ ſic ex hac
eſtiacōe doleat ac ſi cert⁹ eſſet
tunc ē vere cōtrit⁹ de eis ⁊ di
mittuntur ſibi illa oblita ſicut
cognita q̄ deteſtatur in ptica
lari. ¶ De ignoātis vero pccā f
q̄uo ſit conterēdū vbi vic; q̄s
peccauit ꝫ neſcit ea fuiſſe pccā
Notandū ꝑmo ſm thomam
in q̄rto. diſtictōe. xxi. q̄ igno
rancia ei⁹ qd quis ſciē tenetur
nō excuſat eum quia ipſamet
ignorācia ē peccatum. Vnde

cū aliquis nō cōfitetur pccā p pter hoc qꝛ neſcit ea eſſe pccā ꝯ ſuo mō videtur ſi nō ꝯteitur de aliq̄b⁹ pccīs propter hoc qꝛ neſcit ea eē pccā ꝯ potiſſiē propt̄ ignoꝛātiam iuris ꝺ̄im. tūc non excuſatur alias hereti ci excuſarētur quia aliq̄ pccā in quibus ſūt neſciūt eē pccā. Et etiā excuſarētur ſimplices qui ex negligentia ꝗ̇ ex deſidia ig noꝛāt. ꝯ qꝛ ignoꝛata ex negli gentia ſciūtur p diligētiā. iđo tenetur hō facere qꝺ̇ i ſe eſt ut pccā ſua cognoſcat q̄tenus de eis ꝯtrātur cōfiteatur ꝯ ſatiſfa nat Et ſi q̄ris p qualē diligen tiā ſit repellēda ignoꝛātia. Rn̄ dit criſoſt. ſuper math. omelia xxxix. Si velles ſcripturaꝝ in gredi veritatē nūc poteis oro nibus. nūc quereres in ſcriptu ris. nūc pulſares bonis opib⁹ nūc interogares ſacdotes. nūc
8 iſtos nunc illos. ¶ Ex quibus ſcꝺ̇z bonauē. ſup. iiij. Et wilh. pariſieꝫ. de fide ꝯ legibus. Eli citur ꝙ quatuoꝛ ſunt iuuācia cōtꝛ ignoꝛātiā. Primo tenetur quis diſcere ſalutaria ſibi. Et hoc p verbi dei attentam audi entiā. p libroꝝ ſacre ſcripture diligentē lectionē. ꝯ p cordi alē meditacōem. debꝫ enī qui libꝫ ſcꝺ̇z ſtatus ſui exigentiaꝫ talib⁹ intēdere. nō ſolū in q̄dra geſima ſꝫ etiā in oī die feſtiuo

cum ad hoc ſit inſtitutus. ſi ei p alios dies tpalibus intēdis cur non ī die feſto legi dei intē deres. o ſi q̇ p̄ſtata feciſſent quā ta iā ignoꝛata didiciſſent. Se cūdo exigitur ut quis frequēt̄ ꝯuerſetur cū bōis hoībus de re bus loquatur ſalutarib⁹ ꝯ que rat de eis que ad ꝺ̇i pertinēt ho noꝛem ꝯ ſuā ſalutez ¶ Tercō h caueat a pccīs grauibus q̄ iā cognoſcit ꝯ ſi incidit ſtatī ꝯte ratur. alias ſcꝺ̇m gre. Peccām qꝺ̇ p penitētiā nō deletur mox ſuo pōdere ad aliud trahit pec catū ꝯ lum̄ racōis cecat ut pro bat mgr̄ in. ij. di. xxxvi. vn̄ rō. .i. Enūeratis quibuſdaꝫ pccīs ꝯ negligencijs dic̄ ꝓpterea tr̄ didit illos de⁹ ſcꝫ p̄hos i paſſi ones ignominie q̇ deū cogno ſcentes nō ſic̄ deū gloꝛificauert Quartum eſt ut quis crebro deuotis oracōib⁹ deū ꝯ ſāctos inuocꝫ quatenus eū de neceſſa rijs potiſſiē dignetur illuīare qꝛ oīs ſapiētia a dn̄o deo eſt. Sic ſcūs thō. fuit illuīatus a deo ꝯ etiā ab apl̄is de q̇dā du bio inſtructus. hoc enī faciēdo plurima quis diſceꝫ de hoc eti am reperies infra p̄cepto. ix. c. .iij. k. l. ¶ Ad ꝓpoſitum igitur i qn̄ quis incipit ſcꝺ̇m bonauē. ſuper. iiij. Cognoſcere pecca ta q̄ prius ignoꝛabat tunc te netur de eis i particulari ꝯteri

a cū hoc cōteri de ignorātia ſua
q̄ ſibi ex ſua culpa euenit· et dꝫ
etiā iſtā ignorātiā emendare
ꝓ poſſe· Alias nō videtur eē ve
rus penitēs q̄n ē de neceſſitatis ad ſa
lutem· Quamdiu autē ignorat
aliq̄ pccā: debꝫ de eis cōteri i gn̄a
li· ut q̄n hō dolet in cōi de ōni dei
offenſa per ipm cōmiſſa· doleat
eciam in geneāli de omnibꝫ pec
catis oblitis Et poſtq̄ hō con
tritus eſt in particulari de ōni
bus ſibi cognitis ⁊ etiam de ōni
bus oblitis in generali· Tunc
debet homo eſtimare veriſimili
ter ſe etiam in multis offendiſ
ſe deum que ignorat ⁊ non noſ
cit eſſe pccā· Et de talibus debet
cōterii gn̄ali a cū hoc de ſua cul
pabili ignorātia ſeu craſſa· ⁊ ꝓ
talibꝰ humiliter veniam p̄cetur
hoc docꝫ lex dei in ps̄· delicta q̄s
intelligit glō· q· d· nullꝰ omia
Ideo additur ab occultis ⁊c̄· et
ab alienis parce ſeruo tuo· Et alibi
Delicta iuuētutis mee a ignorā
cias meas ne memineris dn̄e·

k ¶ Sꝫ q̄reres quātꝰ dolor ſeu
quāta diſplicentia exigitur ad
cōtricōez· Re· ſm thomā· duplex
eſt dolor contricōnis· vnus i vo
luntate a eſt ipa contricō met
ſeu diſplicentia peccati et debet
eē maior de peccato· q̄ quicūqꝫ
deliberatus dolor· aut quecūqꝫ
volitio eiuſdem volūtatis de q̄
cūqꝫ tēporali re· Quia plꝰ vo
luntas debet deteſtari peccatum
quia cōtra deum q̄ nolit quod
cumqꝫ damnū i aliis rebꝰ· maxi
me quādo homo de vtroqꝫ de
liberat a ea ad inuicem compat
deus enim debꝫ ſup omnia pla
cere cū oīa alia fināliter ſint in ip
ſū ordināda· Et ideo pctm̄ qd
ab eo auertit a eū offendit debꝫ
ſuper ōnia voluntati diſplicere
Ideo Ieremie· vi· luctum vnige
niti fac tibi vbi gloſa dicit do
cet penitētē q̄d facere debeat nā
peccator nō habꝫ niſi vnam ani
mā ⁊c̄· Et alia gloſa nihil dolē
tius morte vnigeniti· Et ita ſm
racionem a volūtatem nihil de
bet eē deteſtabiliꝰ ⁊ magis no
litum q̄ peccatū· Et addit tho
mas ⁊ dicit· q̄ etiam in caſu in
quo oportet hominem peccare
mortaliter Aut mori Aut aliam
quācumqꝫ penam tolerare tene
retur homo in tali caſu omnem
penam p̄eligere· a pocius ſuſti
nere q̄ peccare mortaliter· Aut
q̄ velle peccaſſe ⁊ habere volun
tariam ⁊ deliberātam complacē
tiam in mortali peccato preteri
to· Tamen quando non immi
net talis caſus neceſſitatis· tūc
nullus eſt de hoc temptandus
eo q̄ homo non ſcit de facili af
fectus ſuos regere ā menſurare
Bonauētura etiā dicit· q̄ mag
nū eſt periculum a ſtulticia ab
aliquo infirmo id ē i virtutibꝰ

in virtutib⁹ iperfecto vel etiam a ſeipſo hoc qrere ſcʒ. an vellet mori. aut cum qʒ penā iuſtie re. vel mortaliter peccare. qr hoc eſt ſe vel aliū tēptare et a nullo penitēte debet cōfeſſor hoc quere re. ſed ſi ſponte quis illud di cit ſignū eſt magne penitentie Alius eſt dolor ſenſibilis in p te ſcʒ ſenſibili. et talis non eſt neceſſari⁹ ad cōtricōnē p mortalibus. Primo qr nō eſt ſemp in ptāte nr̄a. Secūdo qr ſic pec catū p actū voluntatis ſufficiē ter naſcitur. ita p actū voluta tis vicʒ per deteſtacōeʒ pcā vo lūtariā que eſt eſſencialit ɔtri cō ſuffitiēter tollitur ſine dolo re ſēſibili pccm̄. laudabilis tn̄ eſſʒ ſi haberet moderate. ¶ Q̄r tum reqſitum ad ɔtricōnē eſt ut homo ceſſʒ a mortalibus et ut etiam habeat ꝓpoſitum ſibi ca uēdi p futuro nō ſolū de pccīs cōmiſſis de qbus nūc dolet. ſed etiā de oibus mortalib; et occaſi onib; ꝓpinqs. racō e quoꝝ veri ſimilit̄ eſſʒ poſtea iteꝝ caſurus in mortale. ptʒ illud per diffini cōem penitētie gre. que eſt pec cata pteita plāgere et plāgen da iteꝝ nō cōmittere idē hr̄e ꝓpoſitum non ea ampli⁹ ad mittēdi. Ad idē eſt mgr̄i. iiij. di. xv. et xiiij. Racō ꝓpoſiti iſti us ē qr ſi hō non hrʒ tale ꝓpo ſitum nullū mortale ſcʒ cōmittē

di tūc hreret voluntatē alicui⁹ vel cōplacētiam mortalis pccī. Dicit etiā aug⁹. li. de vera et fal ſa penitētia Scio deū inimicū oi crimioſo. Quo ergo q̄ vnū crimē rebuat de alio recipit ve niā. nā luc. xiij. et ioh. vij. To tū hoiem ſanū fec. in ſabbato. Et nullū demonē i eo reliqt q̄ legionē habuit luce. viij. Ex q̄ ptʒ qr non ɔteritur qui odiū graue con proximū retinʒ. Iteꝝ q̄ occaſioēs certas pccōꝝ vita re non ꝓponunt ut ɔcubīnas vſuras. et hmoi Item qui no lūt reuocare ſeductos malis ɔſi lijs et morib⁹ p eos. aut diffa matos iiuſte. Quītum requiſi tum ē ꝓpoſitum cōfitēdi p lo co et tpe ſcōʒ ecclīe p̄ ceptū oia ſua mortalia prius non confeſſa et de quibus prius non ē legit tie abſolutus et etiā ꝓpoſitū ſa tiſfatiēdi deo pro iſtis peccatis ¶ Sextū reqſitum ē mot⁹ li beri arbitrij in deū qui videtur eſſe marie dei dilectio ſup oia Racō eſt ſcḋm thō. in. iij. p. q. lxxxv. Quia talis dilectio di ē cauſa deteſtacōnis pccōꝝ fina liter ꝓpter deū et īnqͣtum ſūt di offenſiua et ɔtra honorē ipſi⁹ ſcā. ut patebit ſtatī de hoc etiā hrs̄ q̄. c. xi. pn̄ti p̄cepto. h. Sep timū reqſitum ē vna genealis deteſtacō oim pccōꝝ mortaliū. Ad verā eni penitētiā reqritur

dicit thõ· ibidem ꝙ homo deſe
rat pctm̄ inꝗ̈tum eſt cõtra deū
Et poſt pauca ſubdit Si enim
diſplicet hoī aliquod pctm̄ eo
ꝙ eſt contra deū ſup oīa ſibi di
lectū qđ requiritur ad racõem
vere penitētie tūc etiā diſpliceāt
ſibi oīa pctā mortalia· ideo mgr̄
in· iiij· di· xxi· btm̄ aug⁹· allegā
do dicit Arbitrij libertatē que
rit de⁹ nō necitatem· caritatem
et nō ſolū timorē· et ſbdit opꝫ
non ſolum timere iudicem ſed
et diligere· ergo oportet ꝙ hō
deū ſup oīa diligat et ꝙ actua
lis dei dilectio ſit ſibi cauſa ⁊ eū
moueat ut deteſtetur peccatū fi
naliter ꝓpter deū ſcꝫ inꝗ̈tū eſt
dei offenſiuū et cõtra eius hono
n rē· ¶ Ex quo ptꝫ ꝙ ſi homo pec
cata ſua deteſtetur ſolū qꝛ ſunt
oppoſita virtuti moꝛali aut ſolū
qꝛ reddūt eū indignū ⁊ vitupe
rabilē q̄lr̄ etiā phi ꝯgnouerūt
deteſtāda eē pccā· aut ſi ſolū de
teſtaret̄ ea ꝓpt̄ timorem pene·
amiſſiōis vite eterne inꝗ̈tū illđ
eēt ſibi icōmođ ibi ſiſtēdo ſine
vlteriori rlacõē in deū tūc hō ſo
lū quereret ſuū cõmođ et fuge
ret ſuū incõmodū et nullo mō
quererꝫ deū et illi⁹ honorē cõtra
illđ apli· i· corī· x· Siue mādu
catis ſiue bibitis etc̈· nec talis
deteſtacõ eſſet act⁹ virtutis qꝛ
nō circūſtancõ nata debito fine
et pōns non formaretur gratia

nec fierꝫ ꝯtricõ· ideo nullū tolle
ret pccm· ymo ipa eſſꝫ viciū
et actuale pccm qꝛ circūſtancõ
nata indebito fine et p ꝯns etiā
nō eſſet attricõ vera q̄ de ꝯgruo
meretur grē infuſionē et pecca
toꝝ remiſſionem· ſed eſſꝫ actua
liter offendens et ita meretur
penā· Exēplum p̄mo de anthio
cho de quo· ij· mach· ix· q̄ de pec
cato qđ ꝯmiſit in dei fideles nō
ē a deo miam ꝯſecutus q̄ ut dic̄
tho· veniā fuiſſꝫ aſſecut⁹ ſi vere
penituiſſet nō aūt vere penituit
qꝛ non ex amore iuſtitie de pec
catis ꝯmiſſis dolebat ſꝫ ex timo
re pene quā exſpectabat vel ex
dolore pene quam ſuſtinebat
Sic demones et dānati oēs pe
nitētiā agunt magnā ꝓ pccis
nō qꝛ deū offenderūt ſꝫ qꝛ incō
modum eorum maximum ē· ſꝫ
licet iſta ſeptem pūcta ſint pro
babilr̄ ex doctoribus ſacre theo
logie dicta· tn̄ qui de talibus p̄
ſertim· ij· et· vij· condicionibus
vult p̄dicare caueat ne populū
ſcandaliſet vel deſperare faciat
ſed more prudentis medici et
ſcđm paſtorale beati gregorij
caute loquatur ita ut duros et
diſſolutos terreat ⁊ emolliat·
puſillanimes autem deſperare
de venia non faciat ¶ Quantum o
igitur ad· iij· principale qn̄ hō
p illa ſeptē ſupdcā ſe prepauit
⁊ deuenit ad illā vnā generalem

oim ſuoꝝ mo̅rtaliũ deteſtacõez
bñ circuſtan cõnatã · maxime
circuſtancia debiti finis ſcd̓m
dicta. Et qñ hmõi deteſtacõ e
ſatis magna ꝓ tot ⁊ tãtis pec
catis · tunc mox inform̄atur carita
te ⁊ ſit cõtricõ. Et in eodẽ iſtã
ti deus multa bona ↄfert penitẽ
ti non ex valore contricõis p̄ci
ſe ſeu attricõis · ſ; ꝓpter meritũ
paſſiois xp̄i qꝛ incipit iã aliq̄
modo vnire ſe xp̄o ꝓpter quã
vnionẽ paſſio ⁊ meritum xp̄i
ſibi ſuffragatur p modũ influ
xus ſcd̓m thõ · in · iij · p. non in
q̄ ex valore ↄtricõis p̄ciſe qꝛ
breuis ⁊ parua eſt ⁊ non ſuffi
ciens ſatiſfactio ꝓ pccõ mo̅rtali
qd̓ eſt aliquo mõ infinite mali
tie eo ꝙ p ip̄m infinitũ bonum
ↄtẽnitur. Sed dimittit pccã ⁊
alia bona cõfert ꝓpter meitum
xp̄i qui ſua paſſiõe nobis me
ruit ꝙ qñ hõ in fide xp̄i ⁊ ꝓpter
deũ deteſtatur pccã ſua ſcd̓m
modũ p̄miſſum · tũc de⁹ dimit
tit ea ꝓpt̓ hoc ꝙ dei fili⁹ ſibi di
lectiſſimus ꝓ pccãs iſtis ſicut
ꝓ oibus alijs mortu⁹ ẽ ⁊ deo
pr̄i hoſtiã ſe obtulit plus ſcd̓z
anſel · Cur de⁹ hõ · deo placẽte ꝙ
pccm̄ ſit malũ ⁊ nociuũ · Sunt
aũt effectus cõtricõis ſeu hõe
attritionis etiã anq̄ꝙ q̄s conſi
teatur actuũ p̄mo · ſcd̓m criſti
exẽplum luc. xv. oia pccã mo̅r
lia penitẽti i inſtãti dimittunt̓

ꝙ pat̓ celeſtis ei tanq̄ꝫ filio ꝓ
digo reũtenti mĩa mot⁹ occur
rit ei et̓ nã penã in tẽporalẽ cõ
mutãdo. Secũdo amicus dĩ ef
ficitur ita ꝙ iniq̄tatum ei⁹ am
pli⁹ nõ recordetur ad irã ſcd̓z
Ezech · xviij · qd̓ ſignificat oſculũ
pr̄is. Tercõ grã caritas ⁊ cete
re virtutes in baptiſmo infuſe
⁊ p pccm̄ pdite aĩe iſundũtur
Et hec eſt ſtola p̄ma · Quarto
heres eterne patrie efficitur q̄
hereditas p fidei annulũ in ba
ptiſmo datur ei ⁊ nunc fides
caritate form̄ata certa ẽ de eterna
felicitate. Quinto oia opera vi
ua oli ⁊ mortificata p pccã ſui
uiſcũt ut vlut calciamẽta pedes
affectuũ ãmõ muniẽt. Prefa p
tas ſeptẽ condicõẽs vere cont̓
tionis breui⁹ perſtringẽs can
cella. pariſieñ · ioh · de gerſona
interp̄ti ſuo inter cetera ſic di.
Sciens miſericordiſſim⁹ pater
de⁹ ⁊ cognoſcẽs nr̃az fragilita
tẽ pmaximã ⁊ ad malũ promi
tatẽ multiplicib⁹ vijs mo̅rtali vi
ta durãte patiſſimus eſt nobis
delicta r̓mittere ⁊ gratiã ↄferre
ſi dũtaxat veraciter ⁊ ex corde
tres ſibi ſubſcriptas veritates
porrigam⁹. Prima veritas dñe
hec vel ſic con̄ tuã bonitatẽ pec
caui · qd̓ mihi diſplicet. racõe
cui⁹ penitẽtiam ago qꝛ te offẽ
di · q̄ totus es venerãdus ⁊ co
lendus. ꝙ q; mandatum tuũ

trãſgreſſus ſum· Secũda veri
tas dñe bonum habeo ꝓpoſitũ
et deſiderium tuo iuuamine me
diãte mihi in futurũ p̃cauendi
ne incidã in peccatũ ⁊ occaſio
nes iuxta poſſibilitatẽ virium
euitãdi· Tertia veritas. dñe bo
nã habeo voluntatem peccatorum
meorum cõfeſſionem integrali
ter fatiendi ꝑ loco ⁊ tpe ſcḋm
tuũ ⁊ ſacte matris eccleſie mã
datũ ⁊ p̃ceptũ· Has veritates
ſi aliq̃s q̃licũq; loco et tpe ſin
ceriter nõ ficte aut mendaciter
ex corde ꝓnũtiauerit ſecurus exi
ſtat ſe in ſalutis et grẽ ſtatu cõſi
ſtere ⁊ vitã eternam mereri q̃
uis oia crimia omiſiſſ; Si etiã
talis abſq; alia cõfeſſione cõti
nuo decederet in abſentia ſacdo
tis dormiendo· aut alio quouiſ
mõ morte ſbita p̃uentus · idẽ
finaliter ſaluaretur acerbiſſiã
q pena purgatorij mediãte ¶ Ex
quo nõndũ et ſalubre cõſiliũ
elicitur ut xp̃ianus qualib; ſin
gulis dieb; bis aut ſemel ſero
vel demane· aut ſaltẽ feſtis die
b; redeat ad cor ſuum conſciẽ
tiam examinãs ã tres p̃miſſas
veritates ꝓferre valeat cũ cordꝰ
ſinceritate· et ſi ſic tũc intra ſta
tũ ſalutis ſe eſſe cõfidat. q̃ ſi eaſ
pura mẽte fateri nõ val; obſtã
te voluntate peccãdi q̃ actualitꝰ
delectatur· aut iniquo ꝓpoſito
quo quis occaſiones peccõrũ
vitare rẽnuit quemadmodũ il
li qui peccatis carnalibus mer
ſi reſurgere nolũt · aut vſuras
ſuas· aut iniuſtas mercacões
et lucra cõtinuãt vel iniuſte re
tinent alienum· quiq; alterius
odio vel vindicte deſiderio fla
grantes in nocendi ꝓpoſito ꝑ
ſeuerãt certiſſime ſciãt hij et cõ
ſimiles nõ epm ã papam eos
abſoluere poſſe· q̃ q̃ talibꝰ ſa
lutare cõſiliũ detur ut ꝑ religoſos
vel alios bona que poterũt ope
rentur orãdo vel elemoſiãs dã
do q̃ deꝰ eoꝝ corda illuminet
⁊ ad bonũ dirigat ⁊ cõuẽtat· hec
cancell. ¶ Sed quõ cõtricõ ẽ r
habẽda de venialib; · ſꝫ· tho· in
iiij· di· xvij· q̃ ad deletionem ve
nialiũ non exigitur actualis
cõtricõ de oibꝰ· nec ſufficit ha
bitualis cõtricõ ꝑ delecõe om
niũ ſemp· ſed ſufficit media cõ
tricõ ſc; quorũdã diſplicẽcia i
ſpẽali niſi q̃s i deũ feruide ferre
tur vbi ꝓtũc ſibi implicite oia
ſua diſplicere nt venialia Tñ oꝫ
ſemp q̃ animus nec implicite
nec explicite illi veniali inhere
at qḋ ſibi vult dimitti· alias vo
lũtas curua eſſet· hec itellige q̃
ad reatũ peccati· ſ; de pena plus
et minꝰ dimittitur ſcḋm q̃ plꝰ
dolet vel aptiꝰ deuotum reme
dium ſuſcipit ut aquã benedi
ctam diſciplinam et alia huiuſ
modi

Capitulum Nonū

Confeſſio ē ſecūda pſ
penitētie de q̄ tria ſūt
vidēda. Primo q̄ eius
fructus ſeu effectus Secundo
q̄uo quibꝫ ⁊ qualiter ſit cōfitē
dū Tercīo de ↄfeſſionis genea
lis effectib⁹ ⁊ proprietatibus.
a Quātum ad .i. nōndum ſcōm
thō. ⁊ ſco. ⁊ bōue. di. xvij. iiij.
ꝙ noue ſunt effect⁹ confeſſio
nis ⁊ ſacmētalis abſolutionis
Prim⁹ eſt magnū meritum ↄfi
tētis ⁊ fuga trāſgreſſiōis iſti⁹
p̄cepti de quo i hoc precepto
xp̄s ait ioh̄. xx. Quoꝝ remiſeri
tis pcc̄a rmittūtur eis Obediē
etiā q̄s hoc p̄cepto ecc̄ie. quo
rū p̄ceptoꝝ trāſgreſſio ē g̃ue
b peccatum. Secūdo valet ad
augmētum gr̃e ſi quis prius
eā habuit. Tertio valet ad g̃
cie noue infuſionē ſi ea prius
caruit. facitqꝫ de attrito ↄtritū
Si ei dolor attricōnis peniten
tie non fuiſſꝫ ſuffitiēs diſpoſicō
ad cōtritionē. tūc cōfeſſio ⁊ ab
ſolutio ei ſupadiūncte ſupple
rēt eius defectū dūmō penitēs
ipē tunc non ponat obicē gr̃e
per cōmiſſionē actualis pcc̄i
mōtlis. Quarto confeſſio ⁊ ab
ſolutio infinite longā penam i
ferni ⁊ acerbā valde mutant in
tpalem penā ⁊ purgatorij. ⁊
hoc faciunt ↄfeſſio ⁊ abſolutio
hite in propoſito. etiā anteq̄

hō cōfitetur ſcꝫ qn̄ cōteritur ve
re. qꝛ ſic an̄ confeſſionē moriens
finaliter ſaluaret᷑ Et qꝛ p̄
fata pena q̄uis ſit finita tn̄ im
ꝓportionata eſt virib⁹ penitē
tis in hoc mūdo viuentis pꝫ vim
clauiū in confeſſiōe ⁊ abſoluti
one intn̄tu illa pena p cōfeſſio
nē ⁊ abſolucōē minuit᷑ ꝙ re
manꝫ ꝓporcōnata viribꝫ peni
tētis ita ꝙ ſatiſfaciendo pōt ſe
ab ea i hac vita tōliter q̄s libe
rare. ideirco q̄nto ↄfeſſio ⁊ ab
ſolucō ſacmētalis iproporcio
natā hōis viribꝫ penā cōtrito
debitā reddit h̄ proporciona
tā hōi ⁊ p oñs penā finitā minu
it ampli⁹ Sexto cōfeſſio ⁊ ab
ſolucō eciā penā p pcc̄is debi
tā ꝓpter verecūdiā pl⁹ minuūt
q̄ pri⁹ fuerit imminuta. Et ido
q̄nto pl⁹ quis cōfitetur. tn̄to
ſibi pl⁹ pena minuitur ⁊ totieſ
cōfiteri poſſꝫ ꝙ oīs pena ſibi di
mitteretur per p̄fata. Septīo
cōfeſſio valꝫ ad pcc̄i cognicio
nē qn̄ ſit diſcreto ↄfeſſori Octa
uo valet ad cōſcīe aſſecuracio
nē. vn̄ cū dauid corā ꝓpheta
cōfitebatur pcc̄m ſuū. ſtati au
diuit ab eo Trāſtulit dn̄s pec
catū tuū. ij. re. xij. vnde. ij. corī.
.i. Gloria noſtra hec ē teſtimo
niū cōſcīe nr̄e. Nono ſcōꝫ eho.
ſpiālē ornatū imp̄mit faciei ai
me deo honorificū proximo ex
emplarem ⁊ demoni terribilē

c ¶Quītum ad .ij. principale de
quinqʒ circūſtancijs ſatis ne
ceſſariū eſt dicē videlicʒ quis.
vbi. qn̄. qd. a quō xpianus te
neatur ↄfitei. pmo quis cōfite
ri teneatur ſc. ſm p̄nomiatos
doctores ꝙ adultus q̄ habet
vſū racōnis. ⁊ q̄ poſt baptiſmū
ſuſceptū peccauit morᷓliter. p
adultum aūt intelligit Scot⁹
nō aliquem tāte ꝗ tante etatis
ſʒ hominē qui habʒ etatem ſuf
ficientē ad ↄgnoſcendū quid
iuſtū ⁊ quid iniuſtū contᷓ legē
dei. Et qui p̄us inſtruct⁹ ⁊ int
rogat⁹ ordinate percipit quid
iuſtū ⁊ qd iniuſtū in lege dei. qd
in vno citi⁹ fit ꝙ in alio In nō
nullᷓ etiā malitia ſupplet etatē
d Ita ⁊ pōt fieri in hoīs. ¶Sʒ ſūt
quatuor dubia hic. Primū qd
de muto. Item .ij. quid de igno
rante ydeoma certū ſc. cōmuni
ter ſm doctores ꝙ tales p ſig
na ⁊ nutus cōfiteri poſſunt no
ta tam ↄfitenti ꝙ cōfeſſori. Si
aūt non habētur ſigna vtriqʒ
nota: tunc fiat p interp̄tem etiā
ſecularem qui tacere tenetᷓ ſi
cut ↄfeſſor pn̄cipal. Scoto tn̄
videtur non eſſe neceſſariū ↄfi
teri per interp̄tem ſed talis qui
nō habet ſacerdotē ydeoma ſci
entem. habet impoſſibilitatem
confitēdi homini ydoneo. ꝓpter
qd ut dicit ſcot⁹: ſufficit ſibi cō
fiteri deo cū ꝓpoſito iſta peccata

confitēdi etiam ſacerdoti opor
tunitate oblata. ¶Terciū du e
biū nūquid nō habenti ſacerdo
tē p̄ntem licet mittere ⁊ ↄfitei
pccā per ſcripturā Scoto ⁊ ſā
cto doctori in qdlibetis videtur
ꝙ ſit cōtra racōnem cōfeſſionis
ſacramētalis: ſcripturā miſſa ſa
cerdoti abſenti. Tum ꝙ ſcrip
tura talis de ſui naturā ſemp eſt
patula cuicūqʒ legēti. Tū ꝙ
abſēti tolleretur verecūdia q̄
eſt etiā ps maxima ſatiſfactō
nis Tū etiā ꝓpᷓ picula que ſeq
poſſent i reuelando peccata hoc
xpūs docuit ſumere ſacramētū
vt videtur ſm Aug⁹. ⁊ mgrʒ
di. xvij. Rn̄ luce. xvij. p̄cepit le
proſis ut ſe p̄ntarēt ſacerdotib⁹
Quarto qd de illo q̄ nullū mortᷓle
ſʒ ſolū veniale pccm̄ haberʒ ſc.
ſm multos ꝙ non tenetur con
fiteri racōne diuini precepti qd
cōtra mortale ſolum latum eſt
Sed racione precepti eccleſie
Omnis vtriuſqʒ ſexus tenetur
ſm quoſdā. ¶Scdo qd tene f
tur aliqs ↄfitei ſc. ꝙ mortalia
pccā cū quiqʒ cōdicōib⁹ vide
licʒ oīa mortalia ⁊ circūſtātias
ad mortᷓle trahētes Dubia quo
⁊ qᷓtas mortᷓliū ⁊ ſm quoſdā
qn̄titatē quādā Mortᷓlia tenemᷓ
ↄfitei q̄ qs p̄us nō ē rite ↄfeſſ⁹
⁊ de quib⁹ pōt habere meōriā
dicit Scotus premiſſa inquiſi
cōe diligēti ſcdm poſſibilitatē

fragilitatis humane. Racō eſt
q̄ p̄ quolibȝ pcc̄m mortale effici
tur quis dei inimicꝰ ⁊ ſepatur
ab vnitate quadā eccīe. Cōfeſ
ſio aūt diuīe īſtituta eſt ut q̄s
oſtēdatur deo ⁊ eccīe recōcili
atus. Item p̄ oē mortale naufra
gatur hō ⁊ p̄ tabulam ſecūdā
penitentie poſt baptiſmū ſolū
ſalus acq̄ritur. Sȝ etiā dictū
eſt mortalia illa ↄfiteri quorꝫ pōt
hr̄e memoriā ut tactū eſt. Et
dicit ſco. q̄ hō debet tātam di
ligentiā apponere in ſcrutādo
cōſciam ſuā ⁊ inquirēdo mor
lia a ſe cōmiſſa q̄ntam diligē
tiam apponeret prudens vir circa
aliq̄d multum arduū q̄d val
de eſſꝫ ſibi cordi. Sȝ cōſtat q̄
hoīes p̄ tpalibus arduis que
runt diligentiſſime vias arti
cos ⁊ media prudentiſſime. vn̄
augꝰ. ⁊ allegatur a mgro di.
.xvi. dicit. Sit patus facere p̄
recuperāda vita aīe que faceret
p̄ euitāda corporis morte. Et
ſbdit. cū gaudio eni facere de
bet immortalis futurus q̄ faceret
p̄ differenda morte moriturꝰ
diuturna igitur deliberatio lo
cum maxime habȝ in diu non
confitentibꝰ ⁊ cōterētibꝰ raro
g ⁊ groſſe viuētibus. ¶ Oportꝫ
etiā oīa memorata ⁊ ſingula
vni ⁊ eidē cōfeſſori ↄfiteri. Ra
cō q̄ cōfeſſio fit ſacerdoti loco
dei. Sed in cōtricōe oīa ⁊ ſin
gula deo debent oſtēdi. ergo ⁊
in cōfeſſione. Et in caſu quo cō
feſſor p̄mus ꝓpter caſus reſua
tos non poſſit abſoluē ab oī
bus. tñ cōfitens tenetur p̄mo
confeſſori ↄfiteri oīa ⁊ ſingula
⁊ de illis a quibȝ nō pōt abſol
uere confeſſor debȝ eū ad ſupi
orē remittere. Dicitur nōnter
oīa mortalia. q̄ ſiue ſint ↄſēſus
ſiue ꝓpoſita. ſiue verba. ſiue fa
cta. ſiue obmiſſa mortalit̄ oīa
ſunt confitenda. additur vni
ex parte cōfitētis qui erubeſce
re dȝ corā xp̄i vicario que face
re non erubuit corā oīpotenti
deo. Ex parte etiā cōfeſſoris ut
ſciat de ſingulis iudicare. ⁊ ſic
hēmꝰ q̄ oportet ↄfiteri mortalia
ōmia que in mēoria haberi poſ
ſunt. ⁊ vni ſacerdoti. ¶ Oportet h
etiā tercō ↄfiteri mortalia cū circū
ſtācijs aggrauātibȝ ⁊ in aliud
genꝰ pcc̄i mortalis trahētibȝ. Si
cut ſūt ille que ſpēali ꝓhibicō
ne p̄ceptoīa prohibent verbi
grā. Accipere alienū prohibet
ibi. non furtum facies. Sed ſi
quis de loco ſacro accepit vel
rem ſacrā. alia prohibitiōe p̄
hibetur. ideo oportet ambo cō
fiteri vic; de furto ⁊ de ſacro lo
co. Similiter ſi fornicatus eſt
cum adultera vel cum moniali
vel ↄſanguinea. hee circūſtātie
in aliā ſpēm pcc̄i mortalis trahūt
ergo ſūt cōfitende. Hic forte

eſt de hoc ꝙ q̄s mo͛lit̄ peccat
die feſto· qꝛ ꝑ mo͛le pc̄cm pl9
violatur feſtū q̄ ꝑ opus me
chanicū· de hoc hēs capitulo
p̄mo· H. h9 p̄cepti. p̄cedētia ei
mo͛lia equalēt duob3 mo͛lib3
i ¶ Oportz ec̄· iiij. quotas pecca
toꝝ mortaliū dicere q̄ memoȧ
tur q̄s qꝛ quociēs eſt circuſtā
tia· vnde oz dicē· p̄ma vice feci
cū talib3 circuſtācijs. ⁊ ſecūda
vice talit̄ ȧ taliter· Oportz eciā
ſm aliquos dicē q̄ntū vel circū
ſtantias quaſdā que licet non
mutēt ſpēm: addūt tn̄ nōbilē
q̄litatē malitie ⁊ deformitatis
ut in furto multū addit ad pa
rū vn̄ qn̄ q̄s tales circūſtātias
noſcit ex ſe vel ex ↄfeſſiois in q̄ ſi
cōe· etiam ſūt ↄfitende ſm mul
tos Tho· tn̄ dicit ꝙ nō oportz
Scot9 di· ꝙ nō eſt certū eas
confitēdas eſſe ſ3 tutum ē fieri
k ⁊ vtile· ¶ Oportz ei ꝙ q̄s cōfi
teat̄ peccata q̄ dubitat an ſint
venialia vel mo͛lia· Quia ſm
bonauētura qn̄ homo aliquod
veniale ſuum credit eſſe mo͛le
Aut dubitat ꝓbabiliter an ſit
mo͛le· aut veniale ⁊ ſic dubi
tat an cōfiteri teneatur an non
Si illud nō confitetur tunc
exponer3 ſe diſcrimini· ⁊ i hijs
que ſūt ſalutis dimitter3 ꝑtem
ſecuriorem quā faciliter cōſeq̄
poſſ3· Et tho· di· xxij· Ꝗ quādo
quis dubitat de aliquo peccato

an ſit mortale tenetur illud cō
fiteri dubitacōe manēte· Quia
quicq̄d cōmittit aut obmittit
in q̄ dubitat eē peccatum mor
tale peccat grauiter diſcrimini
ſe cōmittens· Debet ergo confi
teri rem ꝓut hab3 in corde· nō
dicendo ſe peccaſſe mortaliter·
ſed iuditiū cōfeſſori de hoc r̄lin
quendo· ¶ Tercō aduertēdū l
vbi vel cui q̄s ↄfiteri teneatur
Re· ſm tho· i· iiij· di· xvij· ꝙ non
oi ſed ſacerdoti habēti iuriſdcō
nem in cōfitentē· Et ſunt prela
ti quatuor· papa hab3 iuriſdcō
nem i oēs· Epus i dyoceſanos
Pleban9 in prochianos ſuos
Et prelatus collegij vel mona
ſterij vel ordinis in ſibi ſubie
ctos Et q̄lib3 p̄latoꝝ pōt p tā
tē ſuā alteri cōmittē q̄ ec· ſm cō
miſſiō3 pōt abſoluē ¶ Sed quō m
tenētur ad celacōne3 cōfeſſiōis
hoiēs ⁊ etiā ad alia celāda Re·
ſm doc· cōiter in· iiij· di· xxi· Ꝗ
vij· ſūt ſigilla hoiēm ad tacend͛
artātia n̄ de re aliūde ſciat· Pri
mo ligatur ad tacend͛ ↄfeſſor
de pccis ⁊ circūſtācijs ⁊ pſois
in ↄfeſſiōe pceptis· Secūdo nō
ↄfeſſor qui audit cōfitentem a
caſu vel a ꝓpoſito vel intp̄retā
do ſigna muti vel verba ydeōa
ignorantis· Tertio quicūq3
audit ab aliquo precedentiū re
uelationem confeſſiōis adhuc
tenetur tacere· Q͛rto ↄfitēs q̄

reuelacōe īniunctionis peniten
cie probabilit᷑ crederet ↄfeſſo
rē ledi tenetur celare. alioqui
verēda patris ſui nō cooperiēſ
vel diſcoopiens cū cham ma
ledicitur. Quīto qn̄ vn⁹ ab alio
petit ↄſiliū recommēdās ut hoc
celet ꝗ̄ hoc accipit ad celandū
tenetur celare niſi aliūde de ob
ligaretur ut patꝫ infra pꝰcepto
.viij. c. iij. D. xiij. c. Sexto q̄ꝫ p
cepit ab alio verba q̄ ex natu
ra facti talis ſūt materie ꝙ reue
lacō noceret: tenetur tacere mi
n⁹ tn̄ ꝙ ſi ſe ad hoc obligaſſꝫ
Septio ſeruus auſcultās a ꝓ
poſito vel a caſu ſecretū qd̄ tra
ctatur ī curia domini ſui tenet᷑
celare ꝛ ſi frāgit: ius ciuile gra
uit᷑ eū punit ꝛ ius dīuū. Octa
u⁹ modus vōtur ſigillū ſecre
ti ꝛ ut dic. pe. de pa. vbi prius
ꝙ oēs talia ſigilla frangentes
de quib⁹ dictū eſt peccant ḡui
ter niſi aliūde ſciāt vel ordo cor
rectionis fraterne vel denūcia
cōis vel pꝰſumpcō boni viri cui
dicitur reuelacōeꝫ q̄rūdam de
pꝰfatis aliter fiendum expoſcāt
n ¶ An aūt poſſit fieri laico cōfeſ
ſio ſꝫ. ꝙ ī nullo caſu nccē ē lay
co confiteri. qꝛ cum claues non
habeat non pōt abſoluere. ſꝫ quā
do q̄s nō hꝫ ſacerdotē ſufficit
ꝓpoſitum cōfitēdi. verūtamē
ut dic. magiſ. di. xvij. ꝛ alij do
ctores plures. penitens talis ī

articulo mortis nō habēs ſac
dotem nō tenetur ſꝫ pōt cōfitei
ſeculari ut verecūdia ſibi cedat
in ſatiſfactionem ꝛ alter ſibi
ↄſiliari poſſit ꝛ ut oſtēdat ſuū
poſſe facere. Debet etiā cōfitēs
diligenter cauere ne alterius
famam ſic alias etiā tenetur ī
cōfeſſione ledat manifeſtādo
alterius perſone occultum pec
catum ḡue ꝛ infamans quā p
ſonā confeſſor actu noſcit. aut
noſceret veriſimilit᷑ ꝓ futuro.
nec confeſſori ſciſcitāti debꝫ eā
patefacere. niſi pri⁹ circa iſtā
perſonā ſeruaſſꝫ ſup hoc fōēm
correctōis fraterne. aut eſſent
forte alique cauſe ꝓpter quas
etiā extra ↄfeſſionē poſſꝫ. aut de
beret illi ſacerdoti illas res denū
ciare. aut alias deferre. alias di
cēs vel iubens dicere peccat de
trahēdo. Et ſi cui ex inaduertētia
factū eſt. aut ex ignorantia dꝫ
illud cōfiteri qꝛ in ſacramento
penitētie multum ē pccm̄ vitā
dū. vnde peccat qui ī cōfeſſioē
dicit vicini mei iſta cōmuniter fa
ciūt vel cōmune eſt hoc pccm̄
in ciuitate vel ī patria mea vel
nos oēs ſum⁹ tales. ¶ Sed di o
ceres quid ergo faciēdū eſt m̄
in pccō circūſtātionato taliter
ꝙ non poſſum eius ſpēm expri
mere niſi aliū notem. ut ſi filia
cū pr̄e peccauit ꝛc. ꝙ dꝫ quere
re aliū confeſſorem habentem

autoritatē que ſi nō cōpeteret
repit petat licēciā altei ſacerdo
ti confiteri· Et ſemp talē q̄rat q̄
nec noſcat aliū nec veriſimiliter
noſciturus ſit· Et ſi nullū repi
ret qui noſceret aliā pſonā di
cit bonauen· ⁊ durā· Si etiam
imminz caſus neceſſitatis ut q2
ſe putat ſtati moitur2 q2 famā
pximi q̄ptū poteſt dz cuſtodiē
ſz magis dz ſuā cōſciētiā purga
re Tho·i·iiij·di·xvij· q̄ſtiōe de
cōfeſſione ar·iij·dicit In caſib9
illis quādo cōfitens ſcit ſacdo
tem ſuū hereticū · Aut ſollicita
torē ad malum· Aut fragilem
qui ad peccatum qđ quis ei cō
fitetur ſit pnuſ· vel ſi reuelator
eſſe cōfeſſionis pbabilit̃ eſti
metur· vel ſi pccm contra ipm
cōmiſſum ſit de quo quis confi
teri debet· Et in caſib9 in quib3
probabilit̃ penitēs piculum ſi
bi vel ſacerdoti ex cōfeſſione ei
facta timet debet recurrē ad ſu
periorē vel ab eodē petere licen
tiam alteri confitēdi· Et ſi licen
tiam habere nō poſſit: idem eſt
iudicium qđ de illo qui nō ha
bet copiā ſacerdotis· vnde ma
gis debet diligere laico confite
ri nec in hoc traſgreditur aliq̄d
p̄ceptum eccleſie Quia p̄cep
ta iuris poſitiui nō ſe extendūt
vltra intēciōez p̄cipientis que
eſt finis p̄cepti· Hec autem eſt
caritas ſcđm apoſtolum. Vn̄
bernard9 dicit· illud qđ eſt in
ſtitutū pro caitate nō debz mi
litare contra caitatem· Sz con
feſſio pro caritate inſtituta eſt
que contra caritatem militaret
ſi homo ad cōfitendum vni ſa
cerdoti artaretur in caſibus re
citatis nec fit aliqua iniuria ſa
cerdoti ſi in precedētibus caſib3
ab eo diuertitur· Quia priuile
gium meretur amittere qui cō
ceſſa ſibi abutitur p tāte Hec
de tho· Item caueat confitens
ſm prefata q̄ptum poteſt ne cō
fiteatur reuelatori confeſſiōis
vel ei q̄ pronus ſit ad odiū au
dita cōfeſſionis materia vel ad
luxuiaz ⁊ ſic de aliis ſz nō neceſ
ſaia ibi abſcidat vel aliū cōfeſ
ſorem ſm predicta querat. Nā
quādo circūſtantie incitātes ad
libidinez peccatū aggrauātes
nō tamē ad aliud genus pecca
ti mortalis trahūt· tales q̄nq3
debēt ⁊ pn̄t laudabilit̃ reticeri
ad hita debita diſcrecōe ſm cōſi
deracōez turpitudis ⁊cūſtācia
rū ⁊ pnitatis ad malū ex eiuſ
cōfeſſiōe ſiue i cōfitēte ſiue i cōfeſ
ſore hoi ec· d·bo· volēti medita
ri cōfitēda de luxuia oportit p̄9 do
mare carnē p ieiunia ⁊ hmōi·
⁊ cōſiderāre vilitatē peccōꝝ· In
ferni penas ⁊ hmōi ⁊ ſic deteſta
ri ne caro icaleſcat. Qđ ſi nō iu
uat oportz vtiq3 neceſſaia ibi
fieri ⁊ ſacramentum ibi iuuarē

pőt ne noceat ſcđm illđ marci
vltiõ Et ſi mortiferũ quid bibe
p rint non ĩc. Quãtus modꝰ
in ɔfitẽte debꝫ ſeruari vicꝫ ut ſi
vult abſolui oportet de neceſſitate
te ⁊ ſb pena noui pcc̄i ꝙ ſit in
caritate vel attritus. vñ ⁊ ſco-
dicit ꝙ hõ tenetur confiteri cũ
diſplicentia pcci ɔmiſſi ⁊ cũ ꝓ
poſito abſtinẽdi a pccis ⁊ etiã
cũ ꝓpoſito obediẽdi in ſuado
iſtã ſatiſfactionẽ ⁊ penitentiã
quã ab ipõ ſacerdote ſibi impoſi
tã voluntarie aſſumpſit ſiue in ſe
ſuſcipiet. Et bonauẽ. dicit ꝙ ſi
accedit ad ɔfeſſionẽ ⁊ abſolu
cõeꝫ ſine p̃miſſa diſpoſicõe pro
babili. pmo accedit cũ contraria
diſpoſicõe. ut qꝛ ſibi placꝫ ali
qđ mõꝛle pccꝫ tũc peccat mõꝛ
lit̃ qꝛ illud. ſacrmẽtum q̃tum
i ſe eſt irritum fac̃ qđ nõ eſt ſi
ne ɔtemptu. piculum ergo eſt
nolẽtibꝰ reſtituere. inuidiã te
nẽtibꝰ. ⁊ carnalẽ amorẽ tenẽ
tibus luxurioſis. iſte tñ q̃ fictus
ẽ id eſt qui nõ habꝫ ꝓpoſitum
cauẽdi mõꝛlia ſꝫ ꝓponit ɔmit
tere. vel non diſplicent p̃terita
mõꝛlia. audiẽdus eſt ⁊ ſibi peni
tẽtia imponẽda ꝓ emolitione
cordis. ſed nõ eſt abſoluẽdus
qꝛ fictio talis ẽ ſibi pccm̃ mõꝛ
le ſi ſic vellꝫ abſolui. Itẽ caue
q at confitens ut ꝓ tũc non ſit i
excõmunicacõe maiori. qꝛ a nul
lo pccõ põt abſolui, nõ p̃abſo
lutus a ſnĩa excõmũicacõis ma
ioris Item ɔfeſſio ſit vera ut nĩl
ibi dicat hõ ſcienter falſum. ſi
cte ſe laudãdo vel vituperãdo
etiã ſe. qꝛ tunc mentiẽdo cõtra
mẽteꝫ loquẽdo fieret pccõꝛ Itẽ
ſit nuda abſqꝫ obſcuritate ver
boꝛ occultante pccã aut circũ
ſtãtias. ſꝫ cõfitens oia cõfiten
da quãtumcũqꝫ ſint turpia ex
primat ut põt honeſte ⁊ decen
ter talit̃ tñ ⁊ cũ talibꝰ verbis
ut ɔfeſſoꝛ plene ⁊ clare intelli
gat pcc̄i ſpẽꝫ ⁊ circũſtãtias ag
grauãtes Quĩto qñ. id ẽ tẽpꝰ cõ
fitendi obſuandũ eſt. Vbi r
notãdũ ꝙ ex p̃cepto eccie oĩs
vtriuſqꝫ ĩ decretal. tenetuꝛ hõ
ad cõfeſſioneꝫ in õĩ anno ad
minꝰ ſemel ⁊ potiſſime in q̃dra
geſima ante paſcha qꝛ tunc q̃
libꝫ tenetur cõmũicare. Secũ
do dic̃. ſcđo. ex p̃cepto đmo ille
q̃ cõmiſit mõꝛle de quo non ẽ
confeſſus tenetuꝛ illud confite
ri quãdocũqꝫ eſt in moꝛtis ar
ticulo qꝛ quilibꝫ qñ ſibi immi
net iudiciũ dãnacõis. ⁊ iudi
ciũ mie: tenetur ſe ad miſericoꝛ
diã preparare qñtum põt. Sꝫ
ibi eſt hmõi ſcꝫ in infirmitate
vbi merito formidat ſibi moꝛ
tẽ imminere. Secũdo qñ cũqꝫ
ſe exponit actibꝰ piculoſis ad
moꝛtem. ſicut in bello mõꝛli. in
naufragio. ⁊ in ſiſibꝰ Tercio
qñ vult exercere actꝰ q̃bꝫ ſpẽalit̃

debetur reuerentia · ut quando
vult cōmunicare vel celebrare
preconfiteri debet poſt morta
le peccatum · habita ſacerdotis
copia · Subdit ſco · Et in ſimili
bus ſimile eſt iudiciū · Quarto
quādo quis habꝫ pñſentiā eius
q̄ pōt eū abſoluere ⁊ veriſimili
ter timetur ꝙ nō ſit illius aut
alterius abſoluere potēns pñſen
ciam vnq̄ꝫ i poſterū habiturus
Item quīto teneretur quādo cō
ſciencia erronea aut dubiū ꝓ
babile angerꝫ ad cōfitendum
Item ſexto quādo vouiſſꝫ certis
ſ tempibꝫ velle cōfitei. ¶ Ex pre
cedentibꝫ ōmibus patet ⁊ mani
feſte ſeq̄tur ꝙ in certis caſibꝫ ē
neceſſaio ꝯfeſſio iterāda · Prio
quādo quis diuidit cōfeſſionē
ſic ꝙ ſcienter ⁊ a ꝓpoſito reſer
uat aliquod mortale qd̄ oino
nō vult ꝯfiteri Aut qd̄ nō vult
illi ſacerdoti ſꝫ alteri cōfitei Ta
lis tenetur oia pc̄onfeſſa iterato
cōfiteri etiā tacitū pc̄cm quod
tacuit ſciēter Secūdo quādo
cōfitens eſt in excōmunicacōe
maiori · qꝛ tūc dicit tho · in · iiij ·
di · xviij · nō pticeps eſſe pōt ſa
cramētorū ñ pus a vinculo ab
ſolutus pñfato · Tercō qn̄ q̄s cō
temnit ſatiſfcōnē aut negligit
implere ſatiſfcōnem ⁊ ſatiſfcō
nis obliuiſcitur · Tunc ſm ali
quos confeſſionē oportꝫ itera
re Alias neſciret ſatiſfactionē
iniūgere · dicit tam̄ bonauētura
ꝙ pimus ⁊ tertius caſus intelli
guntur quādo cōfitens mutat
confeſſorem · Nam ſi precedēti
ꝯfitetur ⁊ talis memoratur de
peccatis tunc non oportꝫ itera
ri. Aut non: tunc oportꝫ ſm ali
quos iterari · Item non oportꝫ
iterari propter peccati obliti re
cordacōnē ſꝫ ſufficit oblitum
confitei peccatum ⁊ obliuiōeꝫ
proprie negligencie et alia p
confeſſa i generali dicere puta
cū plura confeſſus ſum: oblitus
fui etiam de iſtis ¶ Quo ad ter t
ciū principale de genāli cōfeſ
ſione notandū eſt ꝙ genālis
confeſſio eſt duplex quedam
gnālis ⁊ publica q̄ fieri ſoleti
acceſſu ſacdotis ad altaē · poſt
ſermonē ad populū · In religio
nibꝫ etiā q̄buſdā i pma ⁊ an cō
pletoriū hec valꝫ ad remiſſiōem
venialiū quādo q̄s dirigit ꝯtra
ea cōfeſſionē illā ad delecōneꝫ
culpe eorū ⁊ pene totius vel ptis
ſm exigētiā deuocōis ⁊ actua
lis contricōnis etiam in genera
li · Alia eſt gnāl ſacmental in
fine cōfeſſiois vbi poſt ſcita ⁊
confeſſa pticulariter dat quis
ſe reum in multis alijs ꝓut de
ignorātis ſupra dictum eſt et
eciā de oblitis · Et talis valꝫ ad
delecōeꝫ eciam mortalium ⁊ ve
nialiū · Et plus ꝙ precedēs nō
ſacmētalis qꝛ ibi ē vis clauiū

¶Capitulū·x·de ſatiſfactiōe·

Satiſfacto q̄ eſt tercia
pars penitencie·ideir
co circ̄ eā tria ſunt vide
da·Primo qua de cā oportʒ ſie
ri a in qb9 cōſiſtat. Secūdo de
remedijs contra recidiuū pccī
Tercīo de periculo eorꝫ qui tar
a dāt conūti a ſatiſfacere·¶Quā
tum ad p̄mū nōndū ſcōʒ tho·
in·iiij·di·xiiij·ad videdū quō
q cui oporteat ſatiſfieri dō:ſili
tudo acipi debet in hūanis·nā
hō qui offendit pximum pec
cat con̄ amiciciaʒ inq̄tum ſibi
affectū debitum non ip̄edit Et
etiā peccat con̄ equalitatē iuſti
tie inq̄tum rem alteri debitaʒ
ſbtrahit. Hic pccōr q̄tum ad
affectū pccī amicitiā dī violat
q p inobediētiā dīne legis deo
debitum ſbtrahit·Ex primo a
mittit grām q incurrit offenſā
Ex ſecūdo meretur penam cui9
etiā poſt actus pccī ceſſacōem
manet debitor a ſemp vſqʒ ad
peitentiā de pccō·illa aūt obli
gacō ad penā vocatur reatus
pccī. Contigit aūt inter hoīes
aliqn̄ dimitti offenſam alicui
a hoc p r̄parācōeʒ amicitie nō
dimiſſa pena ſatiſfactoia·ut cū
offendēs placat offenſū verb
q taliter q̄ recipit eū i priſtinā
amicitiā·attn̄ offenſus adhuc
ab eo exigit ſatiſfactionem·ā
damni illati recompenſacōnē.

aut rei ablate reſtitucōem vel
ſimile aliqd ¶Hic ad ꝓpoſitū
quādo homo p penitētiā ſe deo
ſubicit ꝓ peccis conterēdo q cō
fitendo in voto ad min9 de9 re
mittit ſibi pccm quo ad offen
ſam q̄ recipit eū ad amiciciā
reſtituēdo ſibi grāʒ gratumfa
cieteʒ·ſed nondū ſibi pccm di
mittit quo ad totam penā·ſed
eternā mōrli debitā ſibi mutat
in tpalem qn̄ cōtritur iꝓpor
cionatam tn̄ viribʒ penitentiſ
in hoc mundo.q ideo in purga
torio luēdam ſcōm tho .a bō
ue. Cū vero ꝯfitetur a abſolui
tur tunc eadeʒ pena vi clauiū
ſic minuit̄ q̄ efficitur ꝓporcō
nata viribʒ penitētis hic a in
toto aboleri pōt p ſatiſfactioēʒ
in vita pſenti. Et vim talē dimi
nuendi xp̄i paſſio peitencie ſa
cramento ꝯtulit· Et ſic ptʒ cau
ſa quare oportet ſatiſfactiōeʒ
fieri·¶Sed quereres p qn̄to b
tempore vel p quot opera pur
gatoriū aboleṫ per ſatiſfactō
nem hic vel in purgatoio. Re·
Rich·ſiſachie·ſup·iiij·di·xvi·
Quis hāc pfunditateʒ inueſti
garet·cū apſus clamet O alti
tudo diuitiaꝝ ſapie q ſcīe dī q̄
incōprehēſibilia ſūt iudicia ei9
Sʒ ne eſtimes illū ſumme bo
nū odio vel inuidia abſcōdiſſe
Sʒ poci9 ex bonitate ſua p nr̄a
vtilitate magna Dcit ei ſcōm

illō gñ·viij·ꝙ ſenſꝰ ⁊ cogita
tio hominis ſunt ad malū ꝓna
vñ ſi ſcirꝫ quāta ſue culpe delea
tur contricō ut deleatur reatꝰ
pene eterne vel purgatorij iā
ad maiora nō tēderꝫ ſꝫ hiis cō
tentus multa purgāda coacer
uaret· Cū tam̄ purgatorij pēā
c oēꝫ mūdi penā excedat· ¶ Sꝫ
q̄ ſunt opera ꝑ q̄ ſatiſfacere poſ
ſumꝰ R·ſm docto·xv·di·quāti
Ad hoc ꝙ opꝰ aliquod ſit ſatiſ
factoriū deo ꝓ pctīs qnqꝫ req̄
rūtur· Et idē intelligēdū de paſ
ſiōe ſatiſfactoia· Primū oportꝫ
ꝙ ſit opus bonū et benefactū
cedens ad honorē dei opus enī
malū ā malefactū q̄ntūcūqꝫ
eſſꝫ penale nō ſatiſfacēt qꝛ non
eſſꝫ ad honorē dei ymo contra
⁊ penā meret̄ illud agens ſm
plures etiā doctoēs opꝰ ſatiſfa
ctoriū optꝫ ꝙ ſit caitate for̄tū
Secundō ē ꝙ ſit pēale de ſui na
tuā· Ita ꝙ hō ꝑ tale opus ſub
trahat ſibi aliquā delectacōem
corporalē Aut ꝯmodum corpa
le·ā vtile tpale opꝰ ei bonū nō
penale ideo non ſatiſfacit quia
illud peccatoi qui peccādo pluſ
iuſto habuit nihil de ſuo ſbtr̄
hit qd̄ tñ rquirit iuſticia ſꝫ pec
cator ꝑ tale opus ſolū pficitur
Ido oportꝫ opus ſatiſfactoriū
eſſe bonum ut cedat ad honorē
dei ⁊ penale ut aliqd ꝯmodum
ſubtrahat peccatori qui nimis
habuit ſequendo ꝓpriā volun
tatem cōtra dei ꝑceptū· Ido di·
augꝰ·de vera ⁊ falſa penitēcia
Sūt digni fructꝰ virtutum q̄
nō ſufficiunt penitētibꝫ·penitē
cia enī graviores expoſtulat ut
dolore ⁊ gemitibꝫ mortuꝰ impe
tret vitā· Alia racō quare opꝰ
ſatiſfcōriū debet eſſe penoſū qꝛ
debꝫ eſſe ꝑſeruatiuū a futura cul
pa· Et idō ne facilit̄ redeat ad
vomitum tāq̄ afflictiuū exper
tum ⁊ medicinale debꝫ eſſe pēo
ſū pene ei ſūt medicine·ij·Eth·
¶ Sed contra ſi ſic tunc qn̄to d
q̄s eſſꝫ virtuoſior ⁊ in caritate
maior.tāto minꝰ ſatiſfacēt qꝛ
non aut modicū eſt penoſum
aſſuetis talibus ieiunare· Itē
oratio eadē racōne nō eſſꝫ ſatiſ
factoria· Nam Iacobi quinto
dicitur triſtatur quis in vob̄
oret aut pſallat· Reſpō dicēt tho·
ad ambo· Quādo diminutio pe
nalitatis ꝓuenit ex pte actus·
tunc diminuit ſatiſfcōnē· Nā
ceteris paribꝫ minus ſatiſfacit
qui ieiunat cum piſcibus q̄ q̄
cū pane ⁊ aqua· Et minꝰ ſatiſfa
cit qui dat denarium ꝓ deo q̄
q̄ dat florenū Sed diminucio
penalitatis que ꝓueit ex ꝓmp
titudine volūtatis quā cauſat
caritas ⁊ habitus non diminuit
efficaciā ſatiſfactiōis· Quelibꝫ
igr̄ oracō etiāꝫ habꝫ vim ſatiſ
fcōis· qꝛ q̄uis habeat ſuauitatē

ſpūs tñ hꝫ etiaꝫ afflictionē car
nis ſpūi ſubſeruiētis · vñ gre·
ſup ezech· Dū creſcit i nob̄ for
titudo amoris intimi infirmur
ꝓculdubio fortitudie carnis·
Tertiū eſt ut ſit volūtariū ut
ſic ſit hois· vnde ſi ab aliq̊ tōli
ter inuolūtario ⁊ renitente ex
igeretur pena ille nō ſatiſface
ret ꝫ forte ſatis pateretur · vñ
apud deū nō eſꝫ opus ſatiſfa
ctoriū ſi eſꝫ opus mere iuolū
tariū· Quartū ē ut ſit aſſump
tum ab hoie ad hoc ⁊ ꝓpt̄ illū
finē ut p ipm puniat i ſe pecca
tum ſuū ut ſic placet ſibi deum
quē offendit p pccm· Quītum
eſt ut illud op⁹ ſit alias inde
bitum ideſt ut ad hoc opus hō
nō teneatur aliūde· quia ſi ſic
tūc nō ſatiſfacerꝫ ꝓ pccō iſto
qꝛ non eſꝫ correſpōdēs illi bm
iuſtitiā ſed alteri. ¶ Sed cōn
ſi ſic tunc null⁹ poſꝫ deo ſatiſ
facere . qꝛ rōne creacōis· gub
nacōis· redempcōnis .⁊ ꝓpter
alia debēm⁹ deo omne opus bo
nū ſcd̄m illud xp̄i luc. xvij· Cū
feceritis oīa q̄ p̄cepta ſunt vob̄
dicite ſerui inutiles ſum⁹ qđ de
buim⁹ facere fecim⁹ Re· tho· qꝛ
q̄uis homo oē qđ pōt deo debe
at debito decētie · nō tñ debito
ncc̄itatis ⁊ p̄cepti. qꝛ non exi
gitur de ncc̄itate ab homie oie
qđ pōt facē .ymo hoc ē ipoſſi
bile totū conatū in vnū dirigē

cū cir̄ multa oporteat diſtr̄hi·
Eſt aūt hōi quedā mēſura a đo
conſtituta ad quā tenetur ⁊ q̄
ab eo exigitur ſcꝫ obſeruancia
mādatoꝝ dei· de r̄liquo vero ſcꝫ
de opibus ſuperogacōnis pōt
facere p pccis· potuiſꝫ tñ deus
nos obligaſſe ſic ut q̊cq̊d poſ
ſum⁹ teneremur ꝫ ex maxima
mia non fecit ꝫ ſolū obligauit
vi p̄cepti ad decalogū ⁊ ad ea
que p̄ceptīe in eo cōtinētur de
reliquo poſſum⁹ opera ſatiſfa
ctoria exercere. Exēpli grā dom
nus liberalis hꝫ ſeruū empticiū
quē ſi vellet iuſte poſꝫ artare
ut quicq̊d lucretur domini eſꝫ
ꝫ ex liberalitate dn̄s miſericordi
ter ſolū petit ut de vine a mag
decē mēſuras tm̄ vini det ānua
tī· ⁊ de reſiduo ad cōmodū ꝓ
priū ⁊ ſuoꝝ lete viuat Sic etiā
de⁹ tm̄ decalogū a nob̄ exigit
⁊ que in eo continētur iplicite
p modum p̄cepti. ¶ Sūt igi f
tur ut ex p̄miſſis inferri pōt ſex
opera ſatiſfactoria i genere ca
piendo opus ſatiſfactoriū ge
neralit̄ vicꝫ p iteioribꝰ ⁊ exte
rioribꝰ laborioſꝭ actibꝫ· Primū
ē cōtricō interior p pccīs ⁊ eciā
dolor conſequēs in corpore per
gemitus ⁊ hmōi. ⁊ hec contri
cō tanta pōt eſſe ut eciā oēꝫ pe
nam deleat Ex quo ptꝫ primo
qꝛ quilibꝫ quādocūqꝫ de pecca
to preterito recordatur debet

dolere de eo. Et quotiēs hoc fa
cit tociēs minuit penā. Sed ſi
recordetur cū delectacōe tunc
aug; penā. Secūdo expedit ut
ſepe cū amaritudine aīe de pctī
tis ſponte doleam⁹ hec enī faci
unt hoīe; ſecuiorē de dei aīcīta
delent penā magnā. hūiliant.
et a recidiuo pſeruāt. Secund
op⁹ ſatiſfactoriū eſt oris ↄfeſ
ſio qua hūiliat ſe q̄s mala ꝓ
pria dicendo racōne cui⁹ pena
eciā minuitur ꝓ pccīs. Vn̄ ex
pedit diſtincte confiteri ⁊ nude
ut hūilitas maior ibi ſit et me
dicamē apti⁹ apponat. Terci
um ſatiſfcōriū op⁹ ē paſſio pe
noſa verecūdie cōfeſſionē ↄns
q̄ verecūdia etiā inſtū tollit pe
nam Vn̄ aug⁹. et alex. ma. di.
xvii. q̄ta Qui p vos peccaſtis
p vos erubeſcatis Erubeſcentia
ei ipā ptē habet rmiſſiōis. Qr
tū ē elemoſina. Quītū ieiunium
Sextū ē oracō. Et hec ſūt tria
in gn̄e q̄ cōmuniter vocātur ſa
tiſfactoia Nā p elemoſinā itel
ligitur oē illō qd ex mia expē
di vel impēdi pōt ꝓximo in vtili
tatem. p ieiuniū itelligit̄ ois
corpis afflictio ſiue p abſtinē
cias ſiue p vigilias pegnacōeſ
aſpitates veſtiū. duricias ſtra
mentoꝝ. diſcalcōnes pedū. vel
labor corpal' Ad idem ſunt fla
gella q̄bꝫ hic punimur q̄ licet
nob nō iſligam⁹: ea tn̄ aliūde

inflicta accipim⁹ patient' ꝓpt
deum in purgacionem nrām.
Ro. v. tribulacō paciam opera
tur. paciēcia aūt ꝓbacōe; id ē
pccōꝝ purgacōe; ut di. glō. p
oracionem vero itelligitur oē
opus exterius ad cultū latrie
ptinens ⁊ ad hoc ordinatū vt
hō p hoc adiutus et ſtimulat⁹
aſcendat in deum ↄtemplatiue
ut oratio vocal' pſalmodia. ſa
crificia oblaciones et ſimilia.
¶ Ponūtur aūt tria pfata i ge g
nere. primo ut p omnia que he
mus a dō bona ſatiſfacim⁹: ele
moſiā de rebꝫ exterioribꝫ. ieiu
nio de corpe. et orōne de anima
Secundo qr cir̄ tria cōtingūt
peccata. Quedam enim ſūt i re
bus ut auaritia Alia in corpore
ut luxuria ⁊ gula Alia in ſpitu
ut ſupbia inuidia ⁊ accidia er
go p omia ꝓ ōmibus ſatiſfatiē
dum ē videlicet p elemoſinā cō
tra auaitiā. per oracionē contra
ſupbiā Et p ieiuniū ↄtra luxuri
am Tercō qr tria bona tpalia
tres radices ſūt omniū pccōꝝ.
Auaitie ei radices ſūt exteriora
bō cōtra q̄ grāde remediū ē ele
moſina Radix ſupbie inuidie
accidie ac ire ē i ſpū ↄtra quā ē
orō. radix v'ō gule ⁊ luxuie in
carne ↄtr̄ quā ē ieiunand Ex q̄
bus pat; qr cuilibꝫ ↄſultū ē ut
videat ad q̄d vicium plus incli
natus eſt. ut ↄtra illō aſſumat

aptius opus ſatiſfactorium.
b ¶ Q₂ dubiū ē an quis in mor
ſi pccō poſſit ſatiſfacere. R̄ꝫ. pri
mo ſcdm̄ ſco. qui penitētiā ſibi
in confeſſione ꝛ in abſoluciōe
iniūctam a ſacdote ꝛ a ꝯfiten
te volūtarie aſſumptā abicit vo
lūtarie ꝛ ſine rōnabili cauſa ⁊
neceſſaria nolēs eam implere ē
inobediens ⁊ illa inobediēcia
eſt pccm̄ mortale. qꝛ ē trāſgreſ
ſio pcepti eccle ꝛ vicarij dī. ꝓp
ter illud piculū eſt ſanū conſi
liū vt ꝯfeſſor nō iniūgat pccō
ri penitentiā niſi de cōſenſu ſuo
nec aliquā niſi de qua ſperat ꝙ
eam impleat. ymo a confeſſoē
āmonēdus ē cōfitēs an ſibi eā
competat recipere ⁊ veriſimilit
pōtre. Secūdo dicit tho. ꝛ cō
muni⁹ doctores licꝫ ſco. contra
riū teneat: ꝙ null⁹ ſatiſfacere
pōt extra dei caritatē. Opera tn̄
penalia extra caritatem facta q̄
reliquiſſent effectū qui iam in
contrito eſſꝫ non oportet itera
ri ut in elemoſina ⁊ maceratio
ne carnis fieri pōt. Eſt enim ſe
re tm̄ penoſum dediſſe vnū flo
renum ſicut dare denariū. Et ſi
militer vbi ꝑ abſtinentiam ef
fectus in carne relictus eſſꝫ.

¶ Capitulum Vndecimū

Quia in ſatiſfactiōis i
iūctione ⁊ ꝓpria impo
ſicione ſp prouidēdū
eſt cōn̄ recidiuū pcā. idcirco

hic tria ert videnda. Primo de
remedijs contra recidiuū pcā
Secūdo de periculis eorꝫ qui
tardāt conu̇ti ⁊ ſatiſfacere. Ter
cō an viu⁹ ꝓ pccō reviuo ſatiſ
facere poſſit. ⁊ an talis mereat̄
¶ Quātum ad primū nōnd ꝙ a
ꝑ doctores quoſdā in propoſi
to bene expertos tres de hoc dan
tur regule. Prima eſt qn̄ quis
eſt i graui pccō a quo deſideāt
ſanari ⁊ pſeruari: ſtatuat ſibi
firmiter obſuare aut ad tem
pus voueat ꝙ ꝓ qualibet vice
qua recidiuat vnā vel plures
de tribꝫ partibꝫ ſatiſfactōis ve
lit iplere vicꝫ ꝙ poſt pccm̄ cō
miſſum infra tres dies ieiūet i
pane ꝛ aq̄. vel Prima die dicat
.vij. pſ. Secūda ieiunet i pa
ne ꝛ aqua. Tercia det elemoſi
nā vnū ſolidū. vel ꝙ q̄tiens cō
tigit eū recidiuare ꝙ tūc infra
vnum vel duos vel tres dies ſe
obligat ad confitendū hmōi
remedium verus penitēs racō
nabiliter debꝫ acceptare qꝛ vi
demus multos ꝓpter penas a
vicijs ceſſare ut fures ꝛ latro
nes. ¶ Secūda regula ſcdm̄ b
conſiliū eſt qn̄ quis ſe ſentit ꝓ
num ad certū viciū: ſtatuat fir
miter vel ad tēpus ſe voto ob
liget ꝙ ſi cōtingit eū tā vexari
ter teptari de illo pccō ꝙ etiā
oino deliberꝫ intr̄ ſe ſic agere.
tn̄ nlominꝰ antea dicere velit

ſeptem pſalmos penitentialeſ
aut flectere genua coram cruce
tociens vel oracōnem aliquam
dicere velit beate marie vel alij
ſancto anteq̄ op9 illd nepha
riū pficiat· Racio q2 ſic fieri po
teſt ut deus cum temptacione
faciat puentū ꝓpter oracōes ⁊
hūiliacōes ⁊ q2 hō ceſſz a ma
c lo ❡ Tertia qñ pccōr de cto vi
cio tēptatur: ſtatuat firmiter
et ad hoc ſe aſſuefaciat· q2 qñ
ſentit ſe ad tale pctm̄ inclinari
mox aīmū ſuū trāſferat ad cogi
tand aliqd tribile ſibi futuꝝ p
tale peccatū puta dāna cōez et
nam mortē imminentē amiſſio
nem virtutū ⁊ cōſortiū ōnium
ſanctoꝝ ⁊ dei ⁊ regni celoꝝ ſo
cietatē demonū ignīū flāmas
Racō q2 illa valent ut racō i p̄
ſencia tēptacōis a ſenſualitate
obumbrata ⁊ allecta nō poſſit
tunc pfectam ⁊ ſolidā cogitaci
onem de dō ⁊ honeſtate virtu
tum habere· Per p̄ſatū tᵉrtium
modum facili9 reſipiſcit redu
citur ⁊ frenatur a malo ad bo
nū· nā p illa tribilia racō quaſi
ſopita excitari poteſt quaſi ad
fugiendū cauſā tanti mali· Qñ
tūcūq3 enī quis temptaretur
acriter. ſi penalia int ē ſe q̄s me
ditaret ⁊ firmiter quis crede
r3 tlia ſe icurſuꝝ deſiſter3 a cep
to malo ut patet in volentib9
luxuriari· qñ pcipiunt hoīes

videre vel ſe decapitādos· Tūc
enī excitata racō dicer3· Quoꝛ
ſum tendis· nūquid p tam leui
tantū bonum vis pdere hec re
media in foro penitenciali ipoi
ta vel a ſe ſponte extra forū pe
nitentie aſſumpta ſunt cū adiu
torio diuīo efficaciſſiā rmedia
contr recidiuā· Sz q2 heu pau
ci confeſſi talia remedia aggre
diūtur ⁊ perſeueranter ſeruant
Idcirco pauci vere penitētes re
piūtur ut i eſtate pt9 paſcha
trāſactū rei crebro pbat euen
tus· ❡ Quo ad ſecundū pñci d
pale nōnd q2 peccatorē diſio
nem ſuam tard antē terrere de
bēt ⁊ ad conuſionē iuitare qñ
q3· Primū eſt piculū mortis ⁊
q2 rara ē vera ⁊ ſera penitēcia· nā
ſm oēs doctores i· iiij· di· xx· q2
diu q̄s in hac vita vtitur racōe
poteſt ſalubriter ⁊ vere penite
re ut pbat Auguſtin9 inde ve
ra ⁊ falſa penitēcia p latronem
luce· xxij· Et ezech· xviij· Quacū
q3 hora ingemuerit pccōr vita
viuet ⁊ nō morietur ſm vna3
litteram ut mgr allegat· Sed
tamē ab eo q̄ diu p̄us diſtulit
penitere vix ⁊ multum difficul
ter poteſt in extremis haberi ve
ra penitēcia ſufficiens ad ſalutē
Quia ā hō moritur ita ſbito q2
nō aduertit ſe mori ſicut dormiē
do ⁊ tunc expedita res eſt q2
tunc iudicatur ſicut reperitur

Aut pcc̄oꝛ adũtit ſe moꝛi. ſed
ꝑ vnaꝫ hoꝛā aut moꝛulā modi
cā ꝛ tunc qꝛ homo in repẽtinis
opatur ſc̄m habitum. ideo nō
vidꝫ ꝙ hituatus i pccīs tā re
pente fiat bon⁹. aut moitur q̄s
languoꝛe p̄cedẽte. ꝛ ſic adhuc
qui pri⁹ diſtulit penitere. vix
ꝛ multum difficulter pōt in ex
tremo hr̄e veram pn̄iaꝫ ſuffici
entem ad ſalutẽ. qđ ꝓbat ſco.
ex verbis bt̄i aug⁹. in de vera ꝛ
falſa pn̄ia quatuoꝛ racōib⁹ Et
magr̄ allegat di. xxi. qꝛ ad cō
tricionē exigitur vſus li. ar. q°
racō diligenter de pccīs delibe
ret. ꝛ volũtate libeā deteſtetur
ea. Sꝫ iſtoꝝ vſus vbi ſtatī im
minet moꝛs terribiliſſiā. timo
re ꝛ doloꝛe vehemẽter impedi
tur. vn̄ aug⁹. Difficile ē ut tūc
ſit vera pn̄ia: qn̄ tam ſera venit
quādo cruciatus mēbra ligat
ꝛ doloꝛ ſenſũ opprimit. ut vix
hō aliqđ aliud cogitaē valeat
melioꝛ tn̄ ē ſera ꝙ̄ nulla Simi
le habes ſuꝑ. c. vi. a. ¶ Secun
da rō ad verā pn̄iam req̄ritur
oꝛdinata diſplicentia de pccīſ
Ad hoc aũt ꝙ diſplicentia va
leat ꝛ oꝛdiata ſit. oportꝫ ꝙ ſit
debite circũſtãtionata. ꝛ maxi
me circũſtãtia finis ꝛ pn̄cipij
actiui pn̄cipalis. ut ſcꝫ ſit volũ
taria ꝛ ꝓpter deũ. Sꝫ difficile
ē tūc hr̄e actũ ſic circũſtancio
natum. qꝛ qui vſqꝫ tunc fuit

īpenitēs. nō vidꝫ ex ſeipō extoꝛ
quere diſplicẽtiā nouaꝫ. niſi ti
moꝛe pene imminẽtis. ꝛ ſic nō
ꝓpter deum ſit ſꝫ ꝓpter ſe ꝛ tm̄
ꝓpter vitare malũ dānatiōiſ
ſue. preſumituꝛ eni ſi eſſꝫ remo
tus a timoꝛe moꝛtis ꝛ damna
tiois: non extoꝛq̄ret a ſeipō diſ
plicentiā pccōꝝ. ſicut nec p̄uſ
fecit cũ fuit ſan⁹. nec vidꝫ tūc
mere elicere diſplicẽtiā hmoi
Sicut nec mere libere i pic̄lo
naufragij quis merces ꝓicit. ſꝫ
ſolum timoꝛe periculi maioꝛis
Sic hn̄s diſplicentiā pccōꝝ
ſolũ timoꝛe moꝛtis aut dānati
onis eā vidꝫ hr̄e. ꝛ talis diſpli
cētia in eo non eſt mere libeā.
ꝛ ꝑ ꝯſequēs nō multũ placēs
deo. nec accepta ſibi Ideo aug⁹.
dicit ibidē. Nullus expectet qn̄
peccare non pōt. arbitrij libta
tem querit de⁹. ut delere poſſit
cōmiſſa. ꝛ non ncc̄itatē. carita
tem. ꝛ non timoꝛem tm̄. quia
non in ſolo timoꝛe viuit homo
Qui ergo ſero penitet. opoꝛtet
non ſolũ timere iudicē ſꝫ dili
gere. qꝛ ſine caritate nemo pōt
ſalu⁹ eſſe. nō ergo timeat tm̄
penam q̄ penitet ſꝫ anxietur ꝓ
gloria. hec aug⁹. Tertia racō
eſt mal⁹ habitus vſqꝫ tūc cō
tinuatus ꝛ in conſuetudinem
verſus: multum iclinat ad pec
cata ꝛ ad eoꝝ placentiā. ꝛ ſic
valde retrahit hoīem ab actu

vere penitēdi ſm q̄ue actū peni
tendi· vere oꝫ hoiem pccā forti
ter deteſtai· Siliť habitꝰ inor
dinati amoris ad mundū ⁊ ad
alia pñtia radicati in pcordeipe
dūt multū diſplicētiā ꝑ pcc̄aſ
multū nāqꝫ difficile eſt ut hō
affectū ſuū quē toto tempe vi
te ſue ī hmōi res fortiť inclina
uit ſubito ab eis retrhat· ⁊ in
cōtrariū flectat Vñ augꝰ· di·
hec ouerſio ſi contingat alicui
etiā ī fine deſpandū nō ē de eiꝰ re
miſſione· Sed qm̄ vix ꝗ raro ē
tam iuſta cōuerſio timendū eſt
de eo qui penitꝫ ſero maxime cū
filij q̊s illicite dilexit ſint p̄ſen
tes· mundꝰ ⁊ vxor ad ſe vocent
⁊ cetera ꝗ̄ illicite dilexit· multoſ
ex hoc ſolꝫ ſera penitēcia decipe
hec ille Intellige ſi preſentes ī
ſeipis aut in ſuis fantaſmatibꝫ
q̄ r̄trahūt a forti diſplicētia pec
catorꝝ· Certa racō q̄ꝑto aliq̊s eſt
minꝰ dominꝰ actꝰ ſui: tn̄to ad
contricōnē requiritur itenſior
diſplicencia ut ſit ſufficiēs, ad
delecōnē culpe Sed iſte ī extre
mis poitus ē minus dn̄s actuū
ſuorꝝ· qꝛ tunc nullo mō eſt do
minꝰ actuū exteriorꝝ ad peccā
dum· non enī poteſt mechai ꝗ
furai ⁊ ſimilia ampliꝰ facere er
go requiriť in eo ſm ſtrictam
iuſticiā itēſior actus diſplicen
cie ad eiꝰ iuſtificacōnem q̄ꝑ ad
iuſtificacōeꝫ ſani cū tamē vix ⁊
difficulter habere poſſit eque i
tenſū Et ideo vix ⁊ difficulť pōt
tunc habere verā penitēciam ⁊
ſuffitiētē ad ſalutē· Vñ augꝰ·
vbi p̄us Age peñtentiā dū ſanꝰ
es Si ſic agis: ſecurus es quia
penitētiā egiſti qñ peccaē potui
ſti· Si vis penitētiā tunc p̄mo
agere qñ peccare nō potes pec
cata te dimiſerunt non tu illa·
Inuitat· v· ad ſtatū ſe a pccō f
dūtendū multiplex ſcripture et
ſcōꝝ doct· pſuaſio· Vñ ecc̄i· v·
ne tardes cōuerti ad dn̄m ⁊ ne
differas de die ī diē· ſubito ei ve
niet ira illiꝰ ⁊ in tempe vindicte
diſperdet te· Item Eccleſiaſtici
·xxix· repromiſſio neq̊ſſiā mul
tos pdidit nequā videlicꝫ· qꝛ
peccator repromittit ſibi quod
eſt ꝓpriū dō de futuro tempo
re diſponere· Cōtra illud actuū
primo· Non eſt veſtrum noſſe
tēpora vel momenta que pater
poſuit ī poteſtate ſua· nequior
eſt promiſſio illa qꝛ cū tempꝰ
infiniti valoris ſibi a dō datū fa
tue expēderit· Adhuc tamen p̄
ſumit qꝛ deꝰ multum temporis
adiciet ſibi· neq̊ſſiā eſt illa pro
miſſio qꝛ talis nō ſolum tp̄s ſi
bi datū pdidit ymo etiā ī ꝯtiē
tiā ipiꝰ largitois expēdit et ī fu
turꝝ expēdere vult Itē tardātes
cōuti terrere dꝫ illō gen· vi· ⁊
·vij· vbi· licꝫ ad peñtēdū dati eēnt
hoibꝫ· Cxx· āni: tn̄· xx· āni reciſi

fuerūt ꝓpter impniam. Itē luce
.xij. dr illi q̄ dicebat aie ſue Ai
ma mea hēs multa bō̄ rpoſita i
annos plurimos. requieſce. co
mede. bibe. epulare: ſtulte hac
nocte aiaꝫ tuā repetēt a te. que
aūt prepaſti cuiꝰ erūt. Itē luc.
ibidē Et vos eſtote parati qꝛ q̄
hora nō putatis filiꝰ hoīs veniet
.rc. Ad idē ē augꝰ. i ſmone de i
nocētibꝰ. Hac inq̄t animadū
ſionis pena pctōꝝ pcutitur ut
moriēs obliuiſcat̄ ſui q̄ viuēs
oblitus eſt dī Et gre. qui tibi
veniam pmiſit diem craſtinū
nō ſpoſpondit. Qui promittit
pēitenti veniā nō promiſit pec
g cāti. ¶ Vn̄ nōt dn̄s alb. ſuper
illo iohelis. ij. Quis ſcit ſi con
uertatur ⁊ ignoſcat. cōuitatur
inq̄ ab ira. ſ. ad miam. licet ei
verū ſit quod dr Ezech. xviij.
Quacūq; hora pctōr ingemue
rit oim iniq̄tatum eius non re
cordabor ampliꝰ. tn̄ valde in
certum eſt vtꝝ ad vltiaꝫ egri
tudinē pēitenciā differēti graꝫ
dare velit. in tali enī caſu dicit
gre. Qui non vult cū poteſt iu
ſtū eſt ut infligatur ei nō poſ
ſe cū voluerit. vn̄ prou. i. Vōui
⁊ renuiſtis. extēdi manū meā
⁊ non fuit q̄ aſpicerꝫ. deſperi
ſtis omne ɔſiliū meum ⁊ incre
paciōes meas neglexiſtis. ego
q̄ꝫ in interitu vrō ridebo. Seq̄
tur i iohele ⁊ ignoſcat id ē q̄s

ſcit ſi ignoſcere velit q̄uis cer
tū ſit contrito ignoſci tn̄ incer
tū eſt an ſit vere cōtritus. ido
ecc̄es. vij. Nemo pōt hunc cor
rigere quē ille deſpexerit Et. ij.
math. ix. orauit ſceleſtus vicꝫ
āthiochus ad dn̄m a quo nō
erat miam cōſecuturꝰ. hec alb.
Huic cōſonāt verba augꝰ. in
ſmone de pnīa vbi dicit. Si
q̄s poſitus in vltia ncītate vo
luerit accipere penitētiam ⁊ acci
pit mox reconciliabitur ei hic
vadit fateor non illi negamꝰ
quod petit ſed nō pſumimus
qꝛ bene hinc exit. ſi ſecurꝰ hinc
exierit ego neſcio dare penitē
ciā poſſumꝰ ſcꝫ exteriorē ſꝫ ſecuri
tatē non. nūquid dico dāna
bitur. ſꝫ nec dico qꝛ ſaluabitur
Si vis de dubio liberari age pe
nitentiā dū ſanꝰ es. ſi ſic agis
dico tibi qꝛ ſecurꝰ es. qꝛ penitē
tiam egiſti eo tempore quo pec
care potuiſti due res ſūt ā ig
noſcitur tibi ā non ignoſcitur
Quid hoꝝ tibi ſit futurū neſcio
ergo tene certum ⁊ dimitte in
certū id ē age penitentiā ſanꝰ
hec augꝰ. ¶ Sed quo ad. iij. b
pn̄cipale dubiū eſt an viuus
pro te viuo pctōre ſatiſfacere
poſſit. Re. tho. i. iiij. di. xx. vnus
apd̄ hūanam amicitiā ꝓ alio
pōt ſatiſfacere. ergo multo ma
gis apud deū. tn̄ qꝛ ſatiſfactō
eſt etiā in remediū cōtra futurū

lapſum in futura pccā. Et quia
vnus nō ꝯſeruatur a pccīs ꝑ
ſatiſfactōnē aliená: ideo nō eſt
ꝑmittendū ut vnꝰ viuꝰ ꝓ alio
viuo penitenciā agat niſi i ipō
penitēte appareat aliq̄s defcus
ſcꝫ corpālis ꝑ quē ſit impotenſ
ad ſuſtinēdū ſatiſfcōnem. vel
ſpuālis ꝑ quem nō ſit ꝓmptꝰ
ad portādū penā. Vnde conſi
tenti pōt duplex ſatiſfcō iniun
gi. vna ꝓ ꝑteritis. alia pro futu
ris. etiā vnū opꝰ pōt ꝓpt̄ ābo i
iūgi. Satiſfacere igit̄ poteſt
vnus viuꝰ pro viuo alio ⁊ pe
nitēciā agere. ut dicit pe. de. pa.
in. iiij. di. xx. ſm doctores cōit̄ i
multis caſibꝰ. Prio qn̄ for̄ in
iūctōis ſacramētalis illud cōti
neret ut ſi dicit. oīa ieiunia q̄
tu feceris vel alij pro te fecerint
ſint tibi in remiſſionē pccōrum
Tūc alterīꝰ ieiuniū pro me fa
ctū ꝓ me ſatiſfacit. Similiter
ſi tibi iniūctū ē ire ad ſcm̄ Iaco
bū ꝑ te vel ꝑ aliū vel ieiunare ꝑ
te vl̄ ꝑ aliū. ſecūdo ſi ē oīmoda
in drā: tunc idem eſt verbi gr̄a
Si impoſitum ē alicui dare pe
cuniā: non ōnino idem eſt ſi tu
das vel aliꝰ pro te de ſuo. Sꝫ
ſi ſeruus tuꝰ de tuo daret eciā
te in gracia ⁊ illo in mōrli conſti
tuto ſatiſfacerꝫ. Racō quia ele
moſina eſſet i caſu tali tibi me
ritoria ergo hoc opus ē ſatiſfa
ctoriū Tercō qn̄ quis nō pōt

ſatiſfacere per ſe tunc poteſt fa
cere ꝑ aliū ꝙ tal̄ videtur volū
tas imponētis q̄ noluit ad im
poſſibile obligare nec ad pur
gatoriū dirigē. Vn̄ cū dicitur
in penitencia ieiunes. intelligi
tur id eſt per teipm̄ ſi potes. ſi
non fac per alium. Sicut eciā
facta eſt penitentia ꝓ nobis ꝑ
xp̄m. Sed tamen ut ſup̄ di i
ctū eſt aduītendū. ꝙ qn̄ q̄s po
teſt ſatiſfacere per ſeipm̄. ⁊ qn̄
penitentia data ſibi eſt in t̄me
diū. Si tūc talis alio mō non
recōpenſet: certū eſt ꝙ non ſuf
ficit per aliū fieri ſatiſfactōnem
ut ſi ieiuniū ē tibi impoſitū ad
domandū carnē contr̄ luxuriā
non ſufficit ꝙ aliꝰ pro te ieiu
net quando carnē tuam vis nu
trire nec aliquo equipollenti
edomaē. Hec petrꝰ de palude.
Sꝫ nunq̄d meret̄ ſatiſfaci k
ens pro alio. Reſpondꝫ thomaſ
⁊ petrus de palude. ꝙ quicūqꝫ
in caritate pro alio ſatiſfacit ꝓ
viuo vel mortuo ſibi ſemp me
retur ſed nō ſatiſfacit pro ſe ſꝫ
pro alio ſolū vn̄ ꝓ ſe ita tene
tur ac ſi nl̄ feciſſꝫ. Sīl̄e eſt ꝙ
q̄ ꝓ alio comuni creditori ſoluit
illum ſolum liberat nō ſeipm̄ ni
ſuo noīe illi ſoluat licꝫ apd̄ illū
de aicitia laudē hēat. Vn̄ vo l
lētes ꝓ ſe ſatiſfieri ut prudent̄
⁊ fidelit̄ agāt. Tria dnt nōnt̄
ſeruare. Prio ſatiſfaciens ſit in

caritate, ⁊ talē querāt q̄ꝛ ſcðm
cōmuioꝛē ⁊ tucioꝛē opionē· A
ctus q̄ nō eſt ideo accept⁹ nō
pōt eſſe ſatiſfactori⁹ ꝓ faciēte
nec ꝓ alio. ergo q̄ vult penitē
ciā ſuā alteri imponere niſi ve
lit ſe periculo exponere aliq̄li
debet querere hoīez de quo cōfi
dat q̄ ſit in caitate viuēs caute
Secūda doctrina qui vult pn̄i
tentiā ſuā alteri iniungere dꝫ
ſatagere q̄ non ſolū ille ſit bo
nus ſed q̄ ſit melioꝛ ſe·ut non
ſolū ſit ſatiſfactoia ſꝫ etiā ma
gis ſatiſfactoia. vn̄ hec ē tra
cā ꝓpter quā licet ꝫ altri penitē
tiā tuā imponē etiā vbi tu poſ
ſes met ſcꝫ ſatiſfacere qn̄ ſcꝫ tu
vis melioꝛibꝫ occupai· ſꝫ non
proptᷓ amoꝛē carnis quā bene
vis alias domare ſꝫ q̄ꝛ deo ma
gis carꝫ vis facere. Tertia re
gula·cōſulēdum eſt diuitibus
nobilibꝫ potentibꝫ ⁊ hmōi ali
is pcc̄ōꝛib⁹ q̄ querāt ꝑticipa
tionem bonoꝝ que in religioi
bus ſunt q̄ꝛ ibi ſūt penalitates
pluꝛes q̄ alibi· ⁊ magis accep
m te deo q̄ alibi· ¶ Sed adhuc
eſt dubiū·cū tres ſint partes
ſatiſfactōis: orō·ieiuniū· ⁊ ele
moſina·qð eoꝝ ē magis ſatiſ
factoriū· Ḣe·dur·di·xv·quādo
aliq̄ ꝯpantur inter ſe debet cō
parai ceteris paribꝫ exiſtētibus
Et ſcðꝫ hoc dð q̄ ſuppoita pa
ri grā vel caitate ieiuniū ē ma

gis ſatiſfactoriū q̄ elīna· vel
orō. indirecte tam̄ ⁊ cō comita
tīe elīna eſt magis ſatiſfacto
ria· Primū ꝓbatᷣ q̄ꝛ ſuppoſita
caitate illud eſt magis ſatiſfa
ctoriū qð ē magis penale. q̄ꝛ i
opere ſatiſfactorio forlis con
dicio ex ꝑte opis ē penalitas·
ſꝫ ieiunium eſt magis penale
q̄ elemoſina vel orō cōprehē
dendo ſb̄ ieiunio quicquid eſt
coꝛpoꝛis afflictiuū ut diſcipli
ne vigilie ⁊ ſilia· ergo ieiunū
ē magis ſatiſfactoriū nec ob
ſtat illud·i.thi·iiij·Coꝛpoālis
exercitacio ad modicū valet.
pietas aūt ad oīa. q̄ꝛ differt
meitum ⁊ ſatiſfactō·meritū ei
eſt ad acq̄rendū p̄miū ad qð
req̄ritur ⁊ ſufficit bonitas ope
ris. ⁊ quod melius eſt magis
meritoriū· Et ſic dare elemoſi
nam eſt magis meritoriū q̄ ie
iuniū cū ſit op⁹ bonū danti ⁊
recipienti·ieiuniū aūt non ſic
Satiſfactio aūt cū oꝛdinetur
ad expiacōez pene requirit q̄
dē opus bonū. ſꝫ forle in opere
eſt penalitas·quia per penā
recōpenſatur ꝓpter qð ieiuni
um eſt magis ſatiſfactoriū In
directe aūt ⁊ cōcomitatīe ele
moſina eſt pocioꝛ pars ſatiſfa
ctōnis probatur q̄ꝛ illa eſt po
cioꝛ pars ſatiſfactiois in q̄ cō
tinentur virtualiter alie ꝑtes
ſatiſfactōis ut de ſe ptꝫ. Sed

elemoſina eſt hui⁹ mōi ut pa
tet p̄mo q2 eleōſina eū cui d a
tur ↄſtituit debitorē ad ieiunā
dū ⁊ orandū ⁊ fatendū alia q̄
pōtei q̄ dedit· loquendo de debi
to morali nō ciuili· Secūdo q2
elemoſina ꝓpter dm̄ data ē q̄ſi
quedā oblacō dō facta ſm ph̄z
iiij· eth· Oblacō aūt deo facta
vim oracōis habz· frequēter ei
plus impetrat donū q̄ ſupplica
tio· Tercō cū bona exteriora ad
ↄſeruacōnē corpis ordinētur
ſubtractio coꝝ p elemoſinam
virtute ↄtinet ieiuniū· Et pleꝝ
q3 ↄtingit q aliq̄s artius vi
uit ex hoc q ſua dedit Igr̄ eleōſi
na compleci⁹ habz vim ſatiſfa
ctionis q̄ oratio vel ieiunium
Et ꝓpter hoc elemoſina indicit̄
ut vniu̇ſal̄ medicina peccati luc·
xi· date elemoſinā ⁊ omia mū
da ſūt vobis ⁊ thob· xij· Elemo
ſina a morte liberat ⁊ ipa eſt q̄
purgat pccā apt raphael ⁊ fa
cit inueire miam ⁊ eternā vitā
hec durand⁹· Capitulū· xiij·
de ſacramēto eucariſtie·:· ·:· ·

POſtremo de nobiliſſi
mo ſacmēto eucariſtie
videnda ſūt tria pn̄ci
palit̄ Primo q̄ exigātur ad com
muīcādum ſine nouo pccō· cū
augmento meriti Scdo quis
fructus bn̄ ↄmunicātiū· Tercō
que exigātur ad frequenter ↄ
a muīcandos· Qūtū ad p̄mū

nōndum ſm thō· ⁊ alios docto
res i· iiij· diſ· maȝ diſ· ix· ⁊ ſequen
ciū· Ad ſumendum eucariſtiā ſa
cram taliter ⁊ ſpūaliter· xv· exi
gūtur ſm q̄ quiſq̄s ſe ꝓbare de
bz Probz inq̄t apl̄s· i· Cori· xi·
ſeipm hō ⁊ ſic de pane illo edat
et cetr̄· Primū ē ut ↄmuīcās ſit
homo· nā ſolus hō hoc ſacmen
tū p ſe ſumere pōt ſacmētaliter
⁊ ſpūaliter ſaltē· nō angel⁹ bo
nus· nec malus· nō aīa exuta i
purgatorio limbo vel i iferno nec
aīal brutū· ꝓbatur q2 iſte ſol⁹
ſumit p ſe ſacmētaliter ⁊ ſpūa
liter q̄ vtitur ſacmēto ut eſt ſa
cramētū ⁊ xpō incorpātur Sz
ſic null⁹ p̄fatoꝝ valz ergo ār
p̄miſſe vere· ꝓbat̄ q2 ille ſol⁹
vtitur ſacro ut ē ſacmētū qui
vtit̄ ſpēb⁹ ſēſibilib⁹ ⁊ velanti
b⁹ aliqd̄ ſpūale ↄtētū ⁊ q̄ xpō
āplius vel de nouo incorpatur
Sz null⁹ iſtoꝝ ē hui⁹ mōi ni
homo· Ex q̄ patz maximū donū
dei· nā q̄ i pria ſūt xpō fruūt̄ le
ti⁹ q̄ nos· Sz nos xp̄z i eucari·
ſtiū m⁹ fruc[t]uoſi⁹ q2 ꝓficē poſſu⁹
in eēntiali ⁊ accntali p̄mio· bti
xp̄z hn̄t ſecuri⁹ ſz nos mirābili⁹
Scdō ē ut q̄s ſit hō viator· b
nō ↄp̄ hēſor· Et iō viaticū dr
ut nos p̄ſuet ab hoſtib3 ⁊ ab
ipedimētis vie· vn̄ ſi appareret
aliqn̄ ſci· puta pr̄ ⁊ mr̄ deſūcti
petētes ſcr̄m Sic qn̄z ē factū
nō debz ſacerdos eis miniſtrāe

ſed pōt in miſſa ſac̄ficiū tale ꝓ
eis offerre. Tercium eſt ut quiſ
ſit fidelis ꝛ baptiſat⁹. ideo nō
ē dandū catheçumis nec vide
re debēt infideles qꝛ null⁹ niſi
ad xp̄i populū aſſcript⁹ baptiſ
matis ſacmēto debet admitti
ad ſcām eucariſtiā. Quartū ē
ut q̇s ſit adultus. nā maſcul⁹
.xiiij. ꝛ femina .xij. ſed ꝓ tunc
pri⁹ vel poſterius qn̄ peccare
poſſunt mor̄ litur. diſcernere ci
bū corporalē a ſpūali ꝛ deuocō
nū debēb; hoc ſacmētum miniſtr
care. in ſeptiō octauo vel alio
quocūq; debito āno. ꝛ hoc iu
dicio boni viri relinquēdū eſt ꝛ
ſtatuto ſynodali vel conſuetu
dini bone non p̄iudicare debȝ.
r ¶ Quintum eſt ut q̇s ſit mēte p̄
ditus ꝓpt̄ demoniacos ꝛ amē
tes. Ubi ſciēdū qꝛ ſi ſatiūt ge
ſtus piculoſos ꝛ ſūt furioſi de
quib; poſſit ꝑpendi qꝛ eiceret
corpus xp̄i vel tractarēt impu
dice vel irreuerēter. in hoc caſu
non eſſȝ eis eucariſtia miniſtrā
da ꝓpter reuerēciam ſacmenti
Si aūt ſit amens ꝛ non furio
ſus. ſȝ tm̄ loquēs inania ꝛ alie
n⁹ a ſenſu. diſtinguēdum eſt
qꝛ aut p̄tendit actus ꝛ ſigna
deuocōnis ad ſacramentū. Et
ſic determinat. c. de ꝯſe. di. ij. c.
de infirmitate: tali eucariſtia nō
eſt negāda Aut nullū ꝓtūc p̄
tendit actū vel ſignū deuocio
nis. tūc cur̄ēdū eſt ad temp⁹
p̄cedēs paſſionē. vel eni tunc
pecijt ꝛ deuocōem ad ſacmen
tum p̄tendit. ſi alias nō immi
neret pīculū poſſȝ quidē ſibi li
cite dari. Sed non video dicit
pe. de pa. ncitatē magnā. ſed
ſi talis amēs haberȝ lucida in
terualla. poſſum⁹ dare eucariſti
am tp̄e lucido. demoniacis aūt
ſcȝ poſſeſſis a demone ſi habēt
deuocōnem ad cōmūicādū da
ri dȝ ſcđȝ tho. Nam Caſſi. colla
cōne ſereni dicit qꝛ multi p illō
liberati ſunt a demone. P̄dictis
oibus cōcordat thō. ¶ Sex d
tum eſt ut ſit ieiunus ieiunio
nature. Ratio p̄ma qꝛ ſic pla
cuit ſpūiſācto q̇ hoc p apl'os
eccīe ſiēdum tradidit ut dic̄. au
g⁹. ad inquiſitiones ianuarij
Secūda ꝓpt̄ reuerētiaȝ corpa
lē. dignū ei ē ut panis celeſtis
p̄cedat omnē terrenū panem
Tertia ut maior deuotio hēat
que ſolȝ impediri ſepe per cibū
vel potum. oīs igitur pocō vel
cibacō ꝓprie q̇cumq; ſine fueit
ſūpta ipedit dignā eucariſtie
ſūpcōem ut dic̄. pe. de palud.
Excipiūtur tres caſus in q̇bus
nō ieiun⁹ pōt cōmuicare. Pri
mo rōne infirmoꝝ de quoꝝ pi
culo tīetur: ne ſine viatico va
dant: tales cōmuicādi ſūt etiā
nō ieiuni Secūdo ſacdos q̇ ſu
mit aquā purā p errorē ꝓ vio

poſt eucariſtiā tenētur integꝛū
ſacramētum poſtmodū pficere
Tercio in paſcha vel alias ſtatibus cōtingere
poſſꝫ ꝙ an̄q̄ꝫ eucariſtiā q̄s de
glutirꝫ vinū pceder et in ſtoma
chū Idē in eſtate cōtingere poſ
ſet cōmūicanti cuilibꝫ cuiꝰ pala
to adherere poſſꝫ nec deglutiri
niſi dilueretur vino vel aq̄ pri
e us ſtomachū intrāte ¶ Ex qui
bꝰ ptꝫ ꝙ ſi cibꝰ aut potus ꝓpe
ſumatur rōne medicine ſolius
non intencōe ſe nutriendi impe
dit eukariſtiam Item ſi q̄s heri
paturā in ore poſuit ⁊ hodie cō
iciat impedit eucariſtiā. Item
qui pbādo vinū ſeu guſtādo vel
cibū aut aquam caſu deglutiret
licꝫ ſtatim euomerꝫ non altera
tum in aliquo: adhuc impedirꝫ
ꝙ eſſꝫ comeſtio vel bibicō n̄ in
aliū cōductū gutturis trāſiſſꝫ ⁊
ſtatī eiectū eſſꝫ tunc nō ipedirꝫ
Quādo vero fierꝫ degluticio ca
ſualis ſaliue vel reliq̄aꝝ cibi vl̕
aque remanentis poſt locōeꝫ
deciū vel oris non impedit dicit
eciā Rich. ꝙ ſi ſacerdos an̄ miſ
ſam lauet os ⁊ caſu gutta aq̄ i
trat ſtomachū nō credo ꝙ ideo
teneatur dimittere miſſam ma
xime in die ſolemni cū nō videa
tur impedire. dignā pparacōeꝫ
nec reuerenciā ſacramenti Et
de ſimilibus idem iudiciū habe
atur. Item ſi q̄s ſale ⁊ aceto per
funderꝫ dentes ⁊ quicq̄d facerꝫ
dum tn̄ non deglutirꝫ. ſiue me
dendo ſiue lauādo non eſſꝫ co
meſtio nec bibicō Et licꝫ os nō
ſit ieiunum tamen ſtomachꝰ
ieiunus eſt ideo nō impedit. Re
liquie eciam aque ex q̊ caſuali
ter non ex pꝑpoſito os abluēdo
traiciūtur licꝫ non ſint cōuerſe
in ſaliuam nō impediunt. Item
Coci vel tabernarij vel miniſtrā
tes ad menſam q̄ cibum vel po
tum ponūt ſupra linguā ſolum
ad pbādū ⁊ ſtatim pciūt q̄uiſ
ꝓpter reuerētiam primi duo p
tunc deberent a talibus ſe con
tinere ⁊ tercius alteꝛ pbam cō
mittere: tam̄ non impediūt Si
autē quis talia deglutiret licꝫ
ſtatim euomerꝫ nō alteratum
impediret hec oīa petrus de pa.
Dicitur autem ieiunium natu
re. qd̕ incipit ab abſtinētia pre
noiatoꝝ a media nocte. dicit
eciam lādolfus. n̄ cibꝰ vel potꝰ
digeſtus fuerit ſano iudicō mi
niſtrātis vel recipiētis eucariſti
am nō dꝫ ſumi hoc ſacramētū
dominicō tn̄ pꝰ cibū nō exigitur
n̄ inq̄ꝫtū q̄s ſine ſono indeuotꝰ
efficētur. nō multū ec̄. decꝫ bibe
re ptꝰ matutinās ſero dictas. ⁊
multo minꝰ comedē n̄ ncc̄itas
vrgeat. Septimū ē ut ſit ſine cō
ſciā pcc̄i mortalis ptꝫ diligentēꝫ
diſcuſſiōeꝫ cōſciē ſue. vn̄ ap. i. co
rin. xi. pbet aūt ſeipꝫ hō ⁊ ſic de
pāe illo edat ¶ Ubi nōnō ſm f

thō·diſ·ix·pe·de thar·ſco·q̄
duob; mōis pōt ↄtigē aliquē
cū pcō mōꝛli accedere.primo
cōſcīam de hoc habēdo·ſcd̄o
non·Primū fit tripliciť·prio
ſic accedentes cū conſcīa pcī
mōꝛlis quoꝝ cōſcīa conſurgit
ex certitudine ſufficiēti ut qui
ſcit ſe foꝛnicatū vel ſcit ſe ī actu
pcī mōꝛlis interioꝛi vel exteri
oꝛi puta q̄ ſibi ſūt conſcij pcī
mōꝛlis nō de eo dolētes·tales
accedēdo peccāt mōꝛliť q2 ↄtē
nūt.Et q2 indigne mādučāt
iudiciū ſibi mandučāt·q2 abu
tuntur ſcō ſacroꝝ Et mētiunť
ſe incorporari xpō quod eucari
ſtia ſignāt.Secūdo ſunt q̄dā
habētes ↄſcīam pcī mōꝛlis·q̄
rū conſcīa ↄſurgit ex certitudi
ne ꝓbabili·puta q̄ diu moroſe
delcātī ſūt·⁊ timent fuiſſe moř
lem cōſeſum·ⁿ tūc ſic acceden
do ſine contricōne adhuc pec
cāt mortaliter q2 diſcrimi ſe cō
mittūt cir̄ tātū miniſteriū Ter
cō quis hꝫt ↄſcīam pcī morta
lis cui9 cōſcīa ex levi conſurgit
ut hō ſcrupuloſus qui tim; de
levi delcacōne ne fuerit peccatū
moꝛle·ⁿ taliteꝛ accedēs dicit
pe.de thar·non peccat moꝛliť
qđ verū ē ſcdꝫ pe·de pa·qn̄ fir
mā conſcīam nō hab; ſꝫ timo
rem quēdā; vel vacillacōe; cui
ꝯmittitur·vn̄ pe·de thar·dic.i
p̄mo caſu q̄s cōtēnit·in ſecūdo
ſe diſcrimini cōmittit ſꝫ tertio
non.Secundo quidā ſūt qui
non hn̄t cōſcīam pcī moꝛlis
ⁿ tn̄ ſunt ī pcō moꝛli ignorā
ter Et hoc etiā fit tripliciteꝛ Et
p̄mo qn̄ q̄s ꝑparauit ſe ⁿ diſcuſ
ſit ꝑparacōe ſufficiēti diligētiſſi
me ↄſcīa; examinādo ⁿ peritos
conſulēdo ⁊ talis accedēdo nō
peccat ſꝫ remiſſionē pcōꝝ ſi q̄
latēt accipit ⁊ meretur·videť
aūt iſta examinacio diligentiſ
ſima quā tradit ſco·dicēs dili
gēti inquiſicōne habita ſcdm
poſſibilitatē noſtre fragilita
tis quātā ſc; diligenciā faceř;
prudens vir in ardua re quam
vell; exaīare ſcioſe Quā eciā in
quiſicōem oportet differentē
eſſe ſcd; diuiſitatē penitencium
ut maioꝛē apponat diligēcia;
quia foꝛte diuci9 non eſt cōfeſ
ſus ⁊ minꝰ ī aīm ſuū poſuit pec
cata ſua ut ea memoꝛiter retie
ret ⁊ ſuo tēpoꝛe diſtincte confi
teretur p̄miſſa inſup cōtricōe
ⁿ cōfeſſione ſufficiēti ſcd; pro
babilitatem correſpōdēter ad
p̄dictā inq̄ſicionē ſi tūc cōmu
me; nō peccat ymo ſi aliq̄ alia
pcā lateant ꝑ illud ſacrmētū
dimittētur.Alij ſūt qui ↄſcīa;
ſuā examinant probabiliteꝛ ⁿ
confitentur·Et tales dic̄ pe·de
thar·accedentes nō peccāt ſed
tn̄ remiſſionē pcōꝝ nō accipi
unt nec merentur·Sed thō·

vbi p̄us dicit. Si quis p qua
tuor ſigna facta diligēti inq̄ſi
cōe ſue conſciē q̄uis forte non
ſufficiēti ad corpus xp̄i accedit
aliquo modo peccato mortali i
ipſo remanente qd̓ eius cogni
cōem p̄terfugit nō peccat ymo
magis ex vi ſacramēti peccati re
miſſiōez ꝯſequetur. Vn̄ aug⁹.
dicit in quodā ſmone ꝙ quan
do corpus xp̄i mādūcatur viui
8 ficat mortuos ¶ Que aūt ſunt
illa q̄tuor ſigna dicit thō. Cer
titudo haberi non pōt an aliquis
ſit ſine pecō mōrli. i. cor. iiij. ni
hil mihi conſcius ſum ſed non
in hoc iuſtificat⁹ ſu. pōt tn̄ de
hoc haberi aliqua coniectura
p̄cipue p quatuor ſigna ſic̄ di
cit Bernard⁹ p̄mo cum quis
deuote verba dei audit. q̄ q̄ ex
deo eſt verba dei audit Joh. vi
ij. Secūdo cū q̄s ſe ꝓmptū ad
bene opandū inuenit. Quia pro
bacō dilcōnis exhibicō eſt ope
ris. ut dicit greg̃. Tercō cū q̄s
abſtinendi a peccāis i futurꝫ ꝓpo
ſitū hꝫ Quarto cū de p̄teritis dolꝫ
qr in hijs vera penitentia conſi
ſtit ſm greg̃. Tercō ſunt q̄ neu
tro modo ſe diſcuciūt ſed negli
gent̃ Et tales dicit pe. de thar.
peccant mōrlit̃ accedēdo ꝗ deme
rētur. maxime ſi negligēcia ſit
magna. dicit eciā ſcot⁹ ꝙ cōtri
tus q̄ hꝫ copiā ꝯfeſſorꝫ tenetur.
confiteri ſ̄b iſta lege vicꝫ ꝓbet

aūt ſeipm̄ hō Octauū req̄ſitum
eſt ut quis nō ſit conuſ acōe in
crimine nōtus ut duellaē volēs
preſertim impetens Et publicā
penitenciaꝫ agentibꝫ non debꝫ
dai niſi completa penitēcia nec
hiſtrionibus nequiciōſis nec
ſuſpēſoribus puerſis. Intellige
de ſacis ꝛ quouſqꝫ appaēat emē
da aliqua poſt eorꝫ conuſioneꝫ
Nonū eſt ut ſit in corpe mūd⁹
¶ Vbi nōndū ꝙ quadruplex h
eſt immunditia. Prima corpoā
lis coniūcta cū immūdicia ſpū
ali ſm veritateꝫ ſicut in vigilia
fornicantes qui in craſtinū cele
brāt vel ſtati Secūda ē corpa
lis coniūcta immundicie ſpūa
li ſm q̄ndā ſimilitudiēꝫ ut in ſō
nijs ſit ſordidis cū pollucōibꝫ
Tertia eſt immūditia corpora
lis horrorē cauſans in ꝓximis
ſed nec in re nec in ymagine cō
iuncta pecō ut lep̄ menſtruum
fluxus ſemīs ex debilitate natu
re cātus Qr̄ta ē indifferens ut
eē ſordidū pedibꝫ lutoſ vel fili
giē tactū ā ſudātē. Pria ipedit.
ſecūda ſi ex cauſa p̄cedēti i vigi
lia vel paulo an̄ p mōrle pcēm
eſt egreſſa impedit etiaꝫ. Ter
tia impedit ut non publice q̄s
celebret ā crebro cōmunicꝫ ſed
occulte non impedit celebrare
Qr̄ta ē i differēs nō lotis ei ma
nibꝫ māducaē nō cōmq̄nat hōi
neꝫ ꝓpt̄ reuerenciam tn̄ mūdicia

deb; ſuai q̄ tū comode ſiei pōt
i Decimū eſt ut ſit q̄s ſine pei
culo vomitus Et idē eſt de eo q̄
ſtomachū hēret taliter diſpoſi
tū q̄ a ſe ſūpta cruda egererē
tur protunc enī etiā ſierz irre
uerētia ſacm̄ento ꝛ cōmūicare
q̄s non deberet dicit pe· de pa·
Vndecimū ē ut quis nō ſit ap
picōe miraculoſa prohibitꝰ
Si enī in ſpēbꝰ illis appareret
fruſtū carnis· puer vel aliq̄d
hmōi· nō eſſent tunc ſpēs ille
percipiēde· Racō q2 xp̄us inſti
tuit q̄ ſumeretur eucariſtia in
ſpēbꝰ pāis ꝛ vīni· Duodecimū
eſt ut recipiatur a miſtro ydo
neo· nō a muliere· non a layco
nec a dyacono vbi pōt copia
ſacdotis haberi· nec a quolib;
ſacdote ſ; a papa epō ꝛ pleba
no ꝓprio vel a p̄lato ꝓprio vel
ab eo cui aliquis taliū licētiam
dederit ydoneo ſacdoti ſc;· nec
etiā a quocūq; p̄lato· ſ; a non
excōmūicato non interdcō nō
ſuſpēſo· Tertiūdecimū ut reci
piatur tēpore debito ut ad mi
nus ſemel in anno ꝛ ſcd̄m diū
ſos ſtatus a diūſis diuerſimo
de· Quartumdecimū ē ut ſiat rcā
intencōe ſcd̄m quā xp̄us inſti
tuit ꝓ medicina vic; aīe non
corpoꝝ nec ad maleſiciū· Quī
tūdecimū ut ſiat cū actuali de
uocōe· q2 ei eucariſtia datur ve
re in cibū ꝛ potū: cōſiderandā ē

mādu cacō noſtra realis q̄ con
ſiſtit in ſpēꝝ attricōe· ſacmen
talis aūt cōſiſtit in interiori in
tellectus ꝛ affectꝰ ruminacōe
ꝑ ſidem cōſiderādo xp̄i paſſio
nē digniſſimā· eius incarnacō
nem ꝛ ſimilia bn̄ſitia ꝛ ſic fulti
ad amorē eius accēſi eiꝰ vnio
nem deſideremꝰ· q2 ſicut nocet
aut paꝝ prodeſt cibus corꝑis
in ſtomachū traiectꝰ ſine ma
ſticacōe oris ꝛ calorē ſtomachi
Sic nec eukariſtie ſacmētum
niſi ruminetur ut p̄mittitur ꝛ
caritate ī xp̄m caleſcamꝰ Actu
alis enim deuocō cauſatꝰ ex tio
re ꝛ amore· Timor inſurgit ex
conſideracōe noſtroꝝ defectuū
ꝛ xp̄i magnitudine ā iuſtitia·
Sed amor iūgendus eſt quo
xp̄m nedū velut piiſſimū pre;
ꝛ bn̄factorē· ymo vitā cordis
deſideremꝰ āplexibꝰ· Quo k
ad· ij· principale de effectibus
eukariſtie ſcd̄m thō· ſunt ſep
tē nōbiles· di· xij· iiij· Et recipi
untur ad ſimlitudinē cibi cor
palis Primꝰ ꝛ pn̄cipaliſſimus
q̄ nos deo ꝑ amorē amplius
vnit Iſte ei cibꝰ nō xp̄m ī nos
facit mutaī ſ; nos in xp̄m ſcd̄;
illud x̄ ad augꝰ· Cibus ſū grā
diū creſce ꝛ manducabꝰ me nec
tu me mutabis in te ſicut cibū
carnis tue ſ; tu mutaberis ī me
Secūdus eſt reſtauracio de
ꝑditoꝝ in repacōne cuiuſcūq;

defectus p̄cedentis Tercius eſt
augmētum oīm virtutū· Quā
tus remiſſio pccōrum venialiū
omniū aut multoꝝ quo ad cul
paꝫ ſm ꝙ deuocō minoꝛ ꝗ ma
ioꝛ ibi fuerit· Quītus eſt remiſ
ſio peccatoꝝ mortaliū ſi inueīt
ī ſbiecto· nō ī conſcīa mō ſu
pradicto vel tacto Sextus eſt
remiſſio pene debite ꝑ mortali
⁊ veniali ī toto vel ī pte· Sed
hoc dicit thō· facit eucaiſtia ſo
lū quādo ē ſacrificiū· ut ī miſſa
ꝓ aliquo lecta q̄ certum valo
reꝫ habꝫ ad ſatiſfaciendū Et vl
tra illū habꝫ efficatiā ex deuocī
one miniſtri· ꝗ ꝓcurātis miſſaꝫ
Septimꝰ ē remiſſio fomitis ut
minus ꝓni ſimꝰ ad vicia· Facili
us enim cauet q̄s futura eciam
mōrtalia roborat ꝰ hoc pane hec
thō· vbi ſ̄pus· ¶ Quo ad terciū
pn̄cipale de frequētacōe eucari
ſtie q̄rit ſcūs thō· ·īn· iiij· di· xij·
An q̄libꝫ die poſſit quis eukari
ſtiā ſumere. Re· ī hoc ſacramē
to req̄ritur ex pte recipiētis de
ſideriū cōiūctionis ad xp̄m qđ
facit amoꝛ· ⁊ reuerencia ſac̄mē
ti que ad donū timoꝛis ptinet·
Primū incitat ad frequentacō
neꝫ huiꝰ ſacramenti quotidia
nam· ſꝫ ſecundum retrahit· vn̄
ſi aliquis expimentalit̄ cogno
ſceretꝫ ex quotidiana ſumpcione
feruoꝛeꝫ caritatis augeri ⁊ reue
renciam nō minui deberꝫ quoti
die cōmuīcare· Si aūt ſentiret
ꝑ quotidianam frequentacōeꝫ
reuerēciaꝫ minui ⁊ feruoreꝫ nō
multum augeri: talis deberꝫ ī
t̄dum abſtinere· ut cum maioꝛi
r̄uerēcia ⁊ deuocōe poſtmodū
accederꝫ· vn̄ ꝙ tū ad hoc vnuſ
quiſqꝫ relinquendꝰ eſt iudicō
ſuo Et hoc eſt qđ augꝰ· dicit·
Dixit quiſpiā nō eſſe accipien
daꝫ quotidie eukariſtiā Alius
affirmat quotidie ſumēdaꝫ faci
at vnuſquiſqꝫ qđ ſm fideꝫ ſuaꝫ
pie credit faciendū eſſe· hec Au
gꝰ· Et ꝓbat exēplis zachei cē
turionis Quoꝝ vnꝰ r̄ecepit dn̄m
gaudēs Alius dixit Nō ſū dig
nꝰ ut intres ſb tectū meū ⁊ vt
qꝫ miſericordiam conſecutus ē
hec Thō·

¶ Capitulū· xiij·

Cum autē inter ea que a
ſāctificanda ſūt locus
dei otineatur Idcirco de
ſcīficacōe ⁊ veneracōe ſcōꝝ lo
corum· puta altaꝛis ecc̄ie ⁊ cimi
terij tria ſūt vidēda· Primo cur
eccleſie ſanctificari debeāt ⁊ ꝑ q̄
Secūdo cur oracio vel alij cul
tꝰ latrie ī ecc̄ia facti deo plꝰ pla
ceant ⁊ cicius impetrent· ceteꝛis
paribus ꝙ ſi extra locū ſacrū fie
rent Tercio ꝑ que dehoneſten
tur loca deo ſacrata ¶ Quātum b
ad primū nōndum· ꝙ ecc̄ia fre
quentāda ē ſex de cauſ quas ſā
ctꝰ thō· poſuit ſup illō Joh· ij·

Nolite facere domū pr̄is mei domū negotiacōis. Eccīa inq̄t frequētāda eſt ꝓpter ſanctoꝝ reliquias. ſacramētoꝝ efficatias officioꝝ frequēcias. angeloꝝ reſidentias. multas indulgētias. ꝛ mortuoꝝ indigentias hec tho. in poſtilla Idcirco dicit beatus aug9. i regula ſua In oratorio nemo aliq̄d agat niſi ad qd factū eſt vnde ꝛ nomē accepit. ꝛ cauſā aſſignat dicēs ut ſi forte aliqui p̄ter horas cōſtitutas ſi eis vacat orare voluerit non ſint eis impedimēto q̄ ibi aliquid agendum putauerūt

c Sed dubitatur an tpe gratie debeat eſſe locus orandi ſpecialis. vid̄r qꝛ non qꝛ mulieri ioh. iiij. de loco orādi querenti ihesus reſpondit Venit hora i q̄ veri adoratores adorabūt in ſpū ꝛ veritate. Rn̄dit hūbtus i regule expoſicōne Nō eſt in loco ponēda talis fiducia qꝛ credat aliquis alibi ſe nō poſſe exaudiri ſicut fecerūt aliqui iudei Sed curādū eſt ex aliis trib9 cauſis de loco. Primo qꝛ ſi nō eſſet aliq̄s locus deputatus oracōni tunc neſciretur vtrū hoīes orarent vel non ꝛ multi obmitterent orare Secūdo quia vadens ad locū orandi plus laborando ampli9 meretur. Tercīo ut oracōis locus ad orandū excitet ꝛ moneat. ſic locus comedendi excitat appetitū cibi ꝛ mēſale ad idē ꝛ ſic de aliis.

d Dubitatur. ij. q̄ in oratorio poſſint fieri licite. R. ſcd̄m eūdem qꝛ triplices ſunt actōnes in genere Quedā ſunt ſpūales ut predicacōis audientia ꝛ ea q̄ noīata ſunt ꝑ tho. ꝛ talia regulariter poſſunt ibi fieri. hoc eciā innuit nomē oratorij qd ab oracōe dr̄ accipiendo oracōez generaliter ꝓ omni exercicio quo anima erigit i deū ſcd̄m qꝛ oracō a dam. diffinitur. oracō ē aſſenſus mētis in deū. vn̄ ꝛ ſup illo math. xvij. Hoc genus demoniorū non eicitur niſi ꝑ oracōem ꝛ ieiunium glō. dicit oracio generalis non ſolū eſt in verbis ſed in oībus que in obſequiū dei ꝛ fidei deuocōnez gerim9 Simile dictū fuit ſup̄ de partibus ſatiſfactōnis tribus Alie vero actiones ſunt neccitatis ꝛ ſine peccato poſſunt ibi fieri diſpēſatiē nā eccīe cū oībus ornamentis ſuis debent teneri mūde. nec debēt ibi conuiuia fieri vel homines ibi iacere aut ſua ſuppellectilia mittere n̄ ꝓpter hoſtiles incurſ9 vel incendia repentina ſeu alias neccitates vrgētes. ſic tn̄ ut neceſſitate ceſſante res i lō priſtina reportent Id ꝓbāt ſummiſte extra. de cuſtō. eucariſtie. Re. di. xlij. c. penultio ꝛ vltio. Itē ꝓpter metū paganoꝝ hereticoꝝ

piratarꝝ. ſeu p̄donū pōt eccleſia
incaſtellari ſeu muniri. Et pn̄t
ibi hr̄e refugiū non ſolū clerici
ſȝ eciā layci ⁊ defendē eccīaȝ et
q̄ mea ſunt ꝓbatur ut pri⁹. Et
ad idē ē ſtap. ⁊ hoſtiē. nō ergo
licȝ in eccia comedē bibere vel
iacere regularit. ſed diſpēſatiē
⁊ ex cauſa. Tercō dic. hūbert⁹
ſunt actiones quedā que vix ā
nunq̄ ſine pcō ſiūt. ⁊ tales nū
q̄ debent ibi fieri niſi forte i ne
ceſſitate pegrinandi de q̄b⁹ di
e ceturin tercō membro ¶ Quo
ad ſecūdū pn̄cipale nōndū q̄
ſm hūbertū vbi prius Quācūs
oracōes ⁊ alia ſb oracōe ɔtēta
in omni loco poſſunt fieri ſm il
lud. i. thi. ij. In omni loco leuā
tes puras manus. Tam cōpetē
tius ⁊ fructuoſius in oratorio ef
ficiūtur ſeptem de cauſis vel ra
cōib⁹. Prima q̄ pie credēdum
eſt q̄ deus facili⁹ exaudiat i lo
co ſibi deputato ad hoc q̄ i alio
vn̄. ij. par. vij. oculi mei erūt ap
ti ⁊ aurēs mee erecte ad oracōeȝ
eius qui in loco iſto orauerit.
Secundo quia credendum eſt
q̄ angeli ſancti locum taleȝ ſā
ctum magis frequentent quia ē
dom⁹ dei. vnde in huius rei ar
gumentum Iacob geneſ. xxvi
ij. vidit angelos dei aſcenden
tes ⁊ deſcendentes in loco qui
dicitur Bethel id ē domus dei
Ipſi aūt ſūt q̄ neceſſarij ſunt ip
ſis orātibus ad ferendū orōes
nr̄as corā deo. Tercio ꝓbabile
eſt q̄ demones qui libenci⁹ im
pediunt oracōes non audeant
ita accedere ad huiuſmodi lo
cū ſanctum ſicut ad alia ꝓpter
terrorem quē incutit eis locus ſā
ctus. vn̄ geneſ. vbi pri⁹. Quā
terribilis eſt locus iſte qd̄ verꝝ
eſt precipue de demonibus Qr̄
to quia oratorium conſecratū
eſt in honore alicuius ſācti. pū
autem eſt credere q̄ ſanct⁹ pa
tron⁹ eccleſie ſpecialem curam
habet de conuenientibus ad lo
cum ſui patronatus. ſicut prin
ceps terre de hijs qui conueni
unt ad loca ſui dominij. ſicut in
uenitur de beato Iacobo ⁊ de mul
tis alijs ſanctis ſpecialiter iuuā
tibus ſua loca viſitātes. Et q̄
orantibus nō modicum neceſ
ſarium eſt adiutorium ſancto
rū qui ſunt potētes apud deum
ſm illud Iob. v. Ad aliquē ſan
ctoꝝ conuertere. Conſulcius ora
tur in locis ſacris q̄ alibi. Quī
to ibi eſt frequent corpus xp̄i
ɔtinue. aut hora miſſe ad minus
Racōe cuius quelibȝ eccia excel
lit tēplū primū ſalomonis in q̄
nunq̄ tantū bonū fuit In p̄ntia
autē xp̄i ſi q̄s forti fide orat cici
us exaudiri pōt orans. ſic latro
prope criſtū i cruce et magda
lena et chananea cito exaudie
bantur criſto preſente ergo in

fide accedēdo q̄ plus merei pōt
q̄ p̄ſentia corpalis xp̄i faciētis
miracula hodie tā cito exaudi
poſſum⁹ q̄ olim· vnde ioh.xx.
xp̄s illud thome innuiſſe vide̅
dicēs Quia vidiſti me thoma
credidiſti· bti qui non viderūt ⁊
crediderūt· Sexto in eccleſijs
ſunt reliquie ſc̄tōꝝ nec dubi
um talia coopari ad efficatia̅
noſtre orationis qn̄do fuerit
venerate· ideo quo ad qūtum
⁊ ſextū hab·ix·di Manna qd̄
figurabat corpus xp̄i· ⁊ virga
aaron ⁊ tabule moyſi tāq̄ eo
rū reliq̄e cuſtodiebātur i ꝑpi
ciatorio ſiue oraculo ⁊ non ali
bi tāq̄ cōpetencia orōni ⁊ ꝑpi
ciacōni· Septio ibi ſunt yma
gines crucifixi· beate virginis ⁊
ſc̄tōꝝ ſiue angeloꝝ ut frequē
ter quaſi libri laycoꝝ· hec aūt
ſenſibiliter in mētem introdu
cūt hoꝝ memoriam que intro
ducta multū valent frequēter
ad excitādum deuocōem deuo
tionis autē affectus ſūme facit
orōnē efficacē· vnde aug⁹·ad
probā de orōe deū·digniore ſe
q̄tur effectus qn̄ feruētiore pre
cedit affectus ſcd̄m illd̄·i·cori·
·i·Ad affectū cordis r̄ſpicit de
us·piculoſum ē depigere yma
gines luxurioſas Ezech·viij· In
oratorio etiā ſit cōcurſus mul
toꝝ Sicut enim ferrum ferro
acuitur ſic deuocō fideliū mu

tuo excitat᷑· īpoſſibile enī eſt
p̄ces multoꝝ non exaudi Itē
math·xviij· vbi duo vł tres ⁊c̄
¶ Quītum ad·iiij·pricipale ſc̄z f
de dehoneſtantib; ecc̄ias adu
tendū q̄ de ecc̄ia qualib; itel
ligi pōt illd̄ gen̄·xxviij· q̄ terri
bilis eſt locus iſte non eſt hic
aliud niſi dom⁹ dei ⁊ porta ce
li vere etenim dn̄s ē i loco iſto
vnde irreuerentes ecc̄ias prio
res quodāmodo ſunt q̄ demo
nes qui terrētur a locis ſacris
ſed non hoīes illi mali· vn̄ con
tales terribilis legitur hijſto
ria·ij·machab·iij· de heliodo
ro pn̄cipe cui irreuerēter tēplū
intrāti apparuit equ⁹ terribilē
habēs ſeſſorē· optimis adorna
tus· iſq; cū impetu heliodoro p̄
ores calces eliſit· qui aūt iſide
bat habebat aurea arma Alij aūt
apparuerūt duo iuuenes q̄ cir
cuſteterūt eū· ⁊ ex vtraq; pte
flagellabāt ſine intermiſſione
Subdito aūt heliodorus ceci
dit in terrā ⁊ in ſella geſtatoria
deportatus ē ex erario ⁊ iacebat
mutus abſq; oīni ſpe ſalute pri
uatus· ſed poſt p̄cib; oīe ſac
dotis vita ei donata ē. ¶ Sūt g
aūt plura p que irreuerentia ſa
cro loco ſiue ſit cimiteriū ſiue
ecc̄ia exhiberi pōt que tangit
greg· decimus Et ponuntur in
generali cōcilio lugd·⁊ li·vi· de
imunitate ecc̄ie ⁊ cimiterio rū

C·decet·Decꝫ inquit domū dn̄i
ſanctitudo·decet ut cuiꝰ in pace
factꝰ eſt locꝰ eius cultus ſit cū
debita veneracōe pacificꝰ·Sit
itaqꝫ ad eccl̄ias humilis ⁊ deuo
tus ingreſſus Sit in eis q̄eta cō
uerſacō deo grata in ſpitētibus
placita·que ꝯſiderātes nō ſolū i
ſtruat ſed reficiat·Et addit ꝙ
quociens nominatur nom̄ iħu
xpī ibi ſpecialit̄ inter ſac̄ miſte
ria flectantur genua cordis ⁊ il
lud capitis inclinacōne quis te
ſtetur·nullꝰ ibi ſedicōem excitꝫ
ꝯclamacōem moueat·impetum
ue ꝯmittat·Ceſſent etiā in locis
illis vniuerſitatū ⁊ ſocietatum
q̄libꝫ ꝯſilia·ꝯtencōes·⁊ publica
ꝑlamenta·Ceſſent vana ⁊ inul
to forciꝰ fœda ⁊ prophana col
loquia Ceſſent confabulacōes
quelibet·Ceſſent in eccleſijs ⁊
earꝝ cimiterijs negocia·⁊ preci
pue nundinarum ac fori cuiuſ
cumqꝫ tumultus ⁊ omnis in eis
ſecularium iudiciorꝝ ſtrepitus
ꝯquieſcat·nulla inibi cauſa per
laycos·criminalis maxime agi
tetur Sint loca eadem a layco
rum congregacōnibus penitꝰ
aliena·Et ponit ibi cauſaꝫ illam
ne vbi eſt pccōrum venia poſtu
landa:ibi peccandi occaſio de
tur·aut comprehendātur pccā
b cōmitti·hec vbi ſ' prius· ¶Secū
do habet emunitatem hanc ec
cleſia ut multi ad eam confugi
entes:vita tueantur corporali
de illo beatus auguſt·li·p̄·de ci
uitate·dei ca·p̄mo dicit ꝙ eciaꝫ
barbari pepercerunt baſilice apo
ſtolorꝝ rome etiaꝫ paganis ad
eā cōfugientibꝰ·poſtea ꝑ plura
capitula ꝓbat ꝙ pagani vetēs
⁊ eciam romani nonnūꝙ̄ legū
tur peperciſſe in corpore fugiē
tibus ad deorꝝ ſuorū tēpla·Et
ca·vij·cōcludit ꝙ id quod bar
bari cōfugientibꝰ ad apoſtolo
rū templum latiſſimū pepercerūt
hoc criſti nomini·hoc criſtiano
templo tribuendum quiſquis
inuidet cecus quiſquis inuidet
nec laudat ingratus quiſquis
laudāti reluctatur inſanus eſt
hec ibi·vnde nullus ad eccleſiā
confugiens inde per vim abſtr̄
hi debꝫ·Excipitur primo latro
qui ſtratas publicas inſidijs ⁊
aggreſſuris obſidet·Secun
do qui de nocte agros vaſtat
vel comburit. Tercio qui in ec
cleſia cōmiſit maleficium ſperās
ſe ab eccleſia defendi quod ſem
ꝑ preſumitur niſi cōtrariū pro
betur·Et tales etiā in alia eccle
ſia extrahi poſſunt·Quarto ſi
confugiens ſit ſeruus qui ſi pre
ſtita a domino caucōne de impu
nitate non velit de eccleſia exiē
inuitus expellitur ⁊ redditur
domino·Quinto heretici qui vi
dentur in tercijs cōcludi·Alijs
autem eciam iudeis·paganis

ymo de excōmūicatis. ſi cōſue
tudo de excōmūicatis tenet de
bēt rectores eccliaꝝ ſaluare vi
tā ⁊ mēbra. hec oīa per diuer
ſa iura probātur. ſed breuita
tis cauſa dimitto ·:· ·:·

¶ Capitulū. xiiij. de
ſcīficacōe ſabbati

Tertia pticula tercij p̄
cepti de ſāctificacōne
ſabbati ē. Sex dieb⁹
op̄aberis vbi labor mādatur
a ex̄ dies feſtos. ¶ Circ̄ qͦ tria
ſūt vidēda. Primo qn̄ labor
ſit in p̄cepto. qn̄ ī ꝯſilio. ⁊ qn̄
ꝓhibitus. Secūdo q̄ poſſint
de elemoſinis viuere ſine labo
re manuū in toto vel in parte.
Tercō quib⁹ modis labor ex
ercēdus ē debite. Quantum ad .i.
nōndū ꝙ ſup. ij. theſſ. iij. vbi
dr̄. Si quis non vult operari
nō māducet. ſi quis non obe
dit verbo vr̄o p ep̄lam. hunc
nōte ⁊ nō miſceami cū illo ut
ꝯfūdatur glō. p̄cipit ut ope
b rētur ¶ Vbi queit gōera vtꝝ
opari manib⁹ ſit p̄ceptū. Nō
ſic ptꝫ p glō. ⁊ textum p̄alle
gatū. ſꝫ ꝙ ſicut quedā ſūt bō p
ſe u ſanū eſſe. quedā p accidēs
⁊ ꝓpter alterū ut medicai. Pri
ma aūt appetenda ſunt ſibi ſe
p ⁊ oībus. ſecūda in caſu ⁊ ali
quibus. ſic quedā precipiun
tur ꝓpter ſe q̄ p ſe bō. ut deum
colere. pn̄tes honorare. Et hec
ſūt ſēp habita oportunitate ī
plenda ⁊ ab oībus. Quedam
vero p̄cipiūtur ꝓpter aliud ut
generacōi vacare ꝓpter multi
plicacōem ⁊ ꝯſeruacōem hu
mani generis. Et hec nō ſemp
nec ab oībus ſūt implenda. ſꝫ
aliquādo. qn̄ ſcꝫ neceſſitas ho
rum ꝓpter q̄ data ſūt imminet
nec ſubueitur ab alijs. Labo
re vero ⁊ opari manib⁹ non ē
de hijs que ſūt bona ⁊ p̄cepta
ꝓpter ſe. dicit eī de ſe op⁹ indif
ferēs nō virtuoſum ſꝫ ē de hijs
q̄ ſunt bona ⁊ p̄cepta ꝓpter
aliud. vnde non ligat omnes
⁊ ſēp ſꝫ aliqͦs ⁊ in caſu ncc̄ita
tis ꝓpter quā p̄ceptū ē ¶ Pre c
ceptū autē ē partim propter
ncc̄itatē ſpūalem ad vitanda
ſcꝫ pccā que ex otio naſcūtur
parti propter corporalem ad
acq̄rendum ſcꝫ vnde ſuſtēte
tur corporis ſanitas ⁊ vigor
vbi ergo occurrit alicui neceſ
ſitas ſpūalis q̄ ex otio īplica
tur pccīs q̄ niſi p laborē pōt
vitare dꝫ laborare. vbi etiā oc
currit ncc̄itas corpal̄ q̄ aliū
de nō pōt neceſſaria inueire de
bet laborare. vbi eciā occurrit
ncc̄itas vtrq̄ꝫ ſiml̄ ut q̄ alias
non pōt mō licito ⁊ honeſto
viuē ſine pccō vel furti vel adu
lacōis vel huiuſmōi neceſſaia
inuenire: debet laborare. alias
exceptis hijs tribus caſibus

nullū puto teneri ad laborādū
p̄cise. Aliqn̄ tn̄ expedit laborare
Aliqn̄ nō. Si eīn homo alias
hab; necessaria. mō licito ⁊ ali
as p exerciciū spūale suffitient'
vitat peccata. q̄uis nō teneat'
laborare. si tamē vacat opi spūa
li vel tpali vtiliori. vel si vacat
vtiliori: tam̄ per laborē hūc ab
illo ope nō impeditur nōbilit'
expedit laborare quoniā pfecti⁹
est vtrūq; facere. q̄ alterū tm̄
Si in autem alias. non expedit
ut quādo impeditur exercitium
vel publicū ut lectiōis aut p̄di
cacōis publice. vel p̄uatum ut
lectionis vel oracōis p̄uate hec
gor. Cōcordat thō. in tractatu
con̄ ipugnātes euāgelicā pau
d ptatem. ¶ Sed nōndum q̄p̄
ter exercitium manuale alia sūt
exercitia spiritualia licita corpus
etiā multum aggrauātia. puta
oracō deuota. meditacō bō. stu
diū licitum. lectio vtilis. laus
diuina. confessionis audientia.
dacō consilioꝝ in causis spūali
b⁹ vel tpalibus ⁊ huiusmodi.
Quibus exerciciis inherendo li
cite nullus censeri deb; ptunc eē
otiosus quia spiritualis labor
est penalior corpali quītuplici
de causa scd̄m medicos Primo
quia labores spirituales extenu
ant vires naturales ⁊ animales
quas labor exterior tanq̄ corpo
rale exercicium vigorat. Secū

do quia laborum spiritualium
quidam vexant die ac nocte p
somnia dura. Sed laborem cor
poralem sequitur somnus qui
etus. ⁊ per consequēs bō dige
stio ⁊ virium fatigataꝝ restau
racō. Tercō quia vires spiritua
les magis lese sūt originali pec
cato Ideo maiorem difficultatē
patitur homo cum illis operādo
q̄ cum viribus exterioribus.
Quārto labor corporalis calorē
naturalem cōfortat. corpus mū
dificat ⁊ agilitat. s; spiritualiū
laborum multi calorem natura
lem cōculcāt ⁊ extingūt hūori
b⁹ replent. ⁊ ex sanguineo me
lācolicum faciūt. Quīto labor
spūalis emulos h; malos spiri
tus impedientes. ne homo ad ve
ritatem ⁊ spālit' ad virtutem p
ueniat sed non sic de corporali.
¶ Otiū igitur id ē carentia tā e
corporalis q̄ spūalis exercicii
q̄nq; mala facit. Primo dat lo
cum dyabolo. vnde sancti pres
dixerūt. occupatū vno demone
sed otiosum innumeris tempta
ri. Et Jero. Semp aliquid boni
facito ut te dyabolus inueniat
occupatum. Secūdo graue dā
num sustinet sine causa i vica
rii corporis. que est anima Nā
de ore solum quis octo fructus
poss; colligere qui sunt dei lau
dacō. gratiarum actio. ⁊ oracio
cōfessio. modestia verborum.

abſtinētia. fraterna erudicō·
vicioꝝ correctio Tercō ocioſꝰ
brutis ē deterioꝝ· brutis eni cō
petit comedere· ſꝫ de ocioſo dicit
apoſtolꝰ ·ij· theſſꝫ·iij· Si quis
non vult opari non mādúcꝫ
Quarto cōſumit tēpꝰ ⁊ nihil
noui lucratur ⁊ ſe facit recepta
culū oīm ſordiū. vn̄ bern̄· Oi
um tēptacōnū ⁊ cogitacōnū
malaꝝ ⁊ inutiliū ſetina ⁊ ſemi
nariū eſt ociū· Exēplū dauid
occupatꝰ bellis nō luxuriatꝰ
eſt· ſed tēpe ocij adulteriū ⁊
homicidium cōmiſit·ij·regum
·xi· Hic eciā ⁊ ſalomō circa tē
plū ⁊ alia occupatus non ce
cidit ſꝫ ociosus· Quīto ociū fa
cit fugere ſanitatē corporis ⁊
aīe q̄ ſequūtur plus laborē q̄
ociū ut pꝫ exēplo cathene de
ferro quā non vſā rubigo ꝯſu
mit grauiꝰ q̄ ſi quis ea vteretur
qꝛ ⁊ ſi vſu cōſumitur tn̄ minꝰ
q̄ rubigine ⁊ eciā dealbatur·
Ociosus eciā non pōt acquire
re habitū virtutū qꝛ habitus
generatur p actꝰ frequētatos
ſic eciā aīa ocioſi ſemp manet
f nuda· Quo ad·ij·principa
le nōndum ſcdm tho. tractatu
cōtra impugnātes paupertatē
euāgelicā· Et. 2 · 2 · q· Clxxxvij·
ar·v· q nouē ſūt genera homi
nū q̄ excuſari poſſunt a labore
manuali in toto vel in parte ⁊
vti poſſunt elemoſinis Primo

plati eccīe ⁊ clerici q̄d apoſto
lꝰ oñdit·i·cor·ix· dicēs Neſci
tis qm̄ qui in ſacrio opantur
q̄ de ſacrio ſūt edunt· qui alta
rio deſeruiūt cū altario partici
pāt· Secūdo religioſi pcipue
mēdicātes eadē racōe quo ad
pluā qua ⁊ clerici· qꝛ orāt· lau
dant· ſtudēt· pdicāt. celebrāt
ſacramenta etiā quedā ad mi
nꝰ conferunt: ꝓpter que opa p
ꝯmunitate eccīe facta tā iuſte
ſuſtētacōe ꝫ ab alijs recipiunt
qm̄ faciūt ad que inſtituti ſunt
ſicut ſtipēdiarij ⁊ famuli reꝝ
tpaliū ptiū ſui laboris· Tercō
phīe ſtudio vacātes. aut lrīs
artiū ut ſcolares qꝛ tales non
poſſunt ſtudere ⁊ ſimul labora
re ⁊ eccīa de talibꝫ fructū ſpera
re pōt p republica futuꝝ· Qr̄
to inſpirati ⁊ vocati ſpēali inſti
ctu ſpūſſancti ad volūtariam
paupertatē quoꝝ exēplar fuit
btūs alexiꝰ qui mendicauit
pluribꝰ annis· nā in edíſſa ciui
tate in atrio eccīe beate virgis
·xvij· ānis ad elemoſinā ſedit
⁊ poſtmodū in domo pater
na totidē annis velut mendi
cus ē nutritus licet a patre ig
noraretur· vnde xp̄s iuueni de
calogū ſeruāti ait. Si vis perfe
ctꝰ eſſe vade ⁊ vende omnia q̄
habes ⁊ da paupibꝫ· Quinto
inualidi ad laborādū ut pueri
vel ſenes vel egri· aliter talibꝰ

enī clericus ſi habet· vel alij ſe
culares puidere dñt· Sexto ele
moſinā etiā vti pñt qui labora
re pñt ſ3 nō tantū ut ſe ⁊ ſuos
nutrire poſſint· reſiduū ei de ele
moſinis accipe pñt· ut ſunt int
dum debiles mulieres· vel ſenes
Septio ſi qs diues oīa ſua de
diſſ3 paupibus· ⁊ in ſeculo vel
religiōe manens egerz· nec ar
tem opandi ſcirz· vel exercere nō
poſſ3 ꝑpt diſſuetudinē Talis de
eleōſinis victitare poſſ3 ſibi da
tis· vel monaſterio ad qđ ſe cō
traxiſſ3 Octauo penitentes aliq
mendicare pñt vel elemoſinam
recipe puta hij quib3 ꝑ grauib3
peccatis iniunctū eſt· S3 tales
ſi hñt dñt ipttri de ſuis bōis qñ
tū ipi ɔſumerent alijs paupib3
Nono pñt elemoſinas accipe
aliq ꝑ loco vel ſtructura cōmu
nitati vel dnō ſeruicō valenti·
⁊ ſic mēdicāt aliq ꝑ eccījs· alij
ꝑ pōte· alij ꝑ repacōe vie Om
nes iſtoſ modos ꝓbat ſcūs tho
mas licitos trāctatu quo ſupā Et
·2·2· Qui vero ſub taliū numero
nō cōtinentur· ⁊ tamen ocioſe
viuūt etiam de redditib3 ꝓprijs
nec recompenſāt put tenentur
oracōnib3 vel alijs diuinis ad q̄
aptitudīe3 habēt· aut qui eleo
ſinas fideliū recipiūt· tales no
cent ſibi ⁊ paupibus alijs ⁊ ꝓ
g ximū decipiūt· ¶ Ex quibus
pt3 ꝙ plura genera hoīm deret

p capita xp̄iani populi corrigi
qui ocōſe viuere volūt Prio cle
rici ⁊ religioſi ocōſi Secundo
nobiles ocōſi· qui eo ꝙ diuici
as nō habent a pdeceſſoribus
potius depdantur ⁊ alia mala
faciūt ꝙ nolint laborare· Ad quē
tamen laborez in tali caſu tenē
tur· Tercō validi mendicātes
varijs mendacijs populū deci
pientes· Qrto vſurarij Iudei ⁊
xp̄iani· cū vtriſq3 i lege cor ſit
prohibitū Qnto xp̄iani cābijs
malis ⁊ cōtractib9 pub inſiſten
tes Sexto incātatrices ⁊ ꝓplx
tiſſe demonū de vaticinio earū
elemoſinam recipientes Sep
timo ciues· redditurati etiā ocō
ſe viuentes nulli pſūt non deo
cui nō ſeruiūt nō proximo· ꝙ
nō mercantur nec laborant ſed
alios inſtituūt· ſe deſtruunt ⁊
omnia noua mala inuēdum re
periunt· heu ꝙ multi repiūtur
qui talem ſtatum deſiderāt ha
bere ¶ Quo ad tercium princi h
pale nōt mgr henricus de haſ
ſia ſuper geneſ. iij· In ſudore
vultus tui ⁊c· ꝙ quinq3 requi
runtur ad hoc ꝙ quis rem ar
tificialem faciat· vel naturalem
fieri procuret· Primum eſt re
cta intencio· que eſt· ut ipſe ſu
is laboribus neceſſitatem vite
acquirat competentez ſibi ⁊ cō
muni vtilitati deſuiat Secūdū
ē ut op9 ſuū vtilit ſine falſitate

a ſophiſticacōe ſatiat Tertiū
eſt ꝙ certis tꝑibus ab eccĩa cō
ſtitutis hoc eī feſtiuitatib; la
bores ſuos itermittat·ut diuī
nis plenꝰ vacare poſſit Quartū
ut opus ſuū legaliter a ſcd̄m
iuſticiaꝫ ciuilē vēdat ſine frau
de iuxta eiꝰ valorē penſatis oīb;
ex pte materie opis ⁊ laboris
⁊ ſtatus cōtinuādi laborātis·
Quintum ē ꝙ non ſint artifi
ces curioſitatū a vanaꝝ noui
tatū inuētores in veſtib; edifi
cijs ut magis lucrētur· Vide de
hoc primo mandato de curio
ſitate ⁊ de ſuperbia ∴ ∴

¶ Seq̄tur quartū p̄ceptū

Preceptum quātum
capitulū primū Dili
ges ꝓximū tuū ſicut te
a ipſū. ¶ Nōdū ꝙ ſi
cut ſub p̄cepto dilectionis dei
ꝯprehēdūtur tria p̄cepta pri
me tabule de quib; hactenus
dictū ē· ſic ſub p̄cepto de dili
gēdo ꝓximū ꝯprehēdūtur ſep
tē p̄cepta ſecūde tabule ꝓpter
quod xp̄s ait math·xxij Dili
ges dn̄m deū tuū ex toto corde
tuo ⁊ ex tō aīa tua a ex oī mē
te tua hoc ē p̄mū ⁊ maximum
mādatum Secūdū ſimile eſt
huic· diliges proximū tuū ſicut
teipm̄ In hijs duob; manda
tis vniūſa lex pēdet a ꝓphete Jo

circo antēꝗ̄ deſcēdamꝰ ad ſep
tē p̄cepta reſidua neceſſe ē di
cere de p̄cepto dilectionis ꝓxi
mi·Et ponētur quatuor Prio
quō tenemͧ diligere nos ipōs
Secūdo quō tenemur dilige
re proximos ſub p̄cepto Ter
cio de ordine diligēdi· Quarto
quō ꝓficere debemꝰ in diligē
do proximū prout eſt conſili
um. ¶ Quo ad·i·tria ponētur b
Prio q̄d ſit diligere ſe ·Secū
do q̄ requirūtur ad bene dili
gere ſe. Tercio cur nō ē ſpāle
mādatū de diligēdo ſe vel ſal
tē non tā exacte poſitum ſicut
alia mādata Quītum ad·i·no
tādū ſcd̄ȝ tho·li·de perfectione
ſpūalis vite·c·xiij·ꝙ diligere
ſe eſt ſibi bonū velle. ¶ Sed c
que vel quot ſūt tibi bona·Re·
ꝙ quinq; · Primo maximum
bonū eſt felicitas tua ſc; deus
immediate ī pria tibi vniēdꝰ
Secundo virtutes a vitatio
vicioꝝ quia ſine hijs nullꝰ bt̄i
ficabitur Tercio ſcīe aliq̄les q̄
ſine hijs neſciret quomō vir
tutes eſſent acq̄rēde a vitāda
vitia· Quarto bona corporis ut
fortitudo·ſēſuū viuacitas.pul
chritudo.ſanitas ⁊c. Quinto
bona exterioꝛa ut fama a poſſeſ
ſiones ac pecunie. Prima tria
deſeruiūt pn̄cipalit̄ aīe duo re
ſidua corpori· Prima tria inte
rioꝛi hoī· alia duo exterioꝛi hoi

Sʒ q̄reres q̄ de q̄n̄ qʒ bonis dili
gēdo·dr̄ q̄s ſe diligē ſꝫ·phs·ix·
ethi·vbi q̄rit q̄s ē philātus id
ē amator ſui·ſꝫ·Nō qui diligit
ptē pn̄cipalē ſui id ē aīam ꝛ ei⁹
bō pn̄cipalit̄ talis dr̄ philātu
ꝛ virtuoſus·Qui vero diligit
pn̄cipalit̄ ꝑtem ſui min⁹ prīci
palē·vicʒ corpus ꝛ eius bona·
non eſt philantus·qꝛ a maioi
ſit denominacō huic cō cordat
dictū pſal·Qui diligit inīq̄ta
tem odit animā ſuā·Et xp̄s ait
q̄ odit aīaʒ ſuaʒ id eſt aīaleʒ ꝛ
ſēſualē vitā hoc ē corpꝰ delitias
in vitā et'nā cuſtodit eaʒ Ex q̄
ptʒ·ꝙ pccōres ſe non diligunt
D ſʒ odiūt·Q̄ntū ad ſcđm̄ ex
quo q̄s ſe diligendo pōt ſe ma
le diligē ut pn̄cipalit̄ corpalia
diligendo Et etiā bene ſe diligē
Ideo necē eſt ſcire q̄lis deat eſſe
dilectio ſui ut ſit bona ſm̄ quā
etiā necē erit proximū diligē ve
lut ſm̄ qđ dā exemplar hoc tra
didit tho·vbi ꝑus dicēs ꝙ ad
ſui licitā dilcōem q̄tuor req̄ru
tur·Primo ut dilectio ſui ſit ve
rax·ſecūdo rcā·tercō ſcā·ꝛ q̄rto
efficax Primo vere ſe amat q̄ ſi
bi bonū aliqđ de q̄n̄ qʒ ꝑnoīatꝫ
vult·ꝛ nō vult ſibi q̄n̄ qʒ oppo
ſita ꝑfatis q̄n̄ qʒ bois Dilcō eñ
i duo tēdit·i eū cui aliq̄s bonū
vlt ut in te ſi te diligis·ꝛ in bo
nū qđ optas tibi ſed illud abu
ſiue diligere dicimur. Diligen

do ei piſceʒ nō ei ſʒ tibi vis bonū
qꝛ piſcis deſtruetur quē come
dis·ſʒ tu fortificaberis·Hic de
pullis·ſic de vio ꝛ de alijs ſimi
libʒ q̄ i vſū nr̄ʒ trāſeūt·ſʒ illa cō
dicō diligēdi ſe:non ſufficit ad
bonā dilcōeʒ·Secūdo ergo ne
ceſſe ē ut dilcō tui ſit rcā ꝛ iuſta
ſeu ordiata·quod ſit qn̄ maiꝰ
bonū de q̄n̄ qʒ ꝑnoiatis ꝑponis
miori bono Manifeſtū aūt eſt
ꝙ bō aīe ſūt optīa·puta btitu
do ꝛ virtutes Sʒ ſcīa ꝛ corpis
bō ſūt media·Exteiora vēo ſūt
infima bona Ideo ſunt optīa bo
na beatitudo ꝛ virtutes qꝛ te in
uito nec demones nec hoīes te
talibꝰ ꝑuaē q̄unt·ſʒ ſolū tua vo
lūtas nō aūt ſic de bois corpis
ꝛ exteriorībʒ·Ex q̄bꝰ ptʒ ꝙ nō
rcē ſʒ curue ſe diligit·q̄ piculis
ꝛ laboribꝰ inordīate corpꝰ ſu
um irrationabilit̄ deſtruit pro
bonis exterioibꝰ Hic ſatiūt eb
oſi·haſtiluſores·auari·ꝛ hijs
ſimiles Rō qꝛ exterioā ꝑferunt
bonis corporis·Quo cōtra Job·
·ij·dicitur·pellē pro pelle·ꝛ om
nia ſcʒ temporalia exteriora da
bit homo pro anima ſua id eſt
pro aīmali ſeu corpali vita vel
ſanitate Similit̄ ptʒ ꝙ nō ſe di
ligūt rcē:qui bonum racōnalis
aīme cōtemnunt inhiantes vel
inherentes bonis corpois.ut ſa
tiūt ſpaciatū eūtes die feſtiuo·
et ſic ſermonem negligendo·

Studentes potib9 ⁊ alijs deli
cijs vacātes neglecto ſtudio.
Clerici ⁊ religioſi diuinijs exor
bitātes neglectis officijs debi
tis. hij eni ſūt de quib; vbi ſup
dr̄ Qui diligit iniq̄tatem odit
aiam ſuam. ſed q2 iſtū ſecundū
modū diligēdi ſe videtur etiā
quidā phoꝝ gentiliū habuiſ
ſe ut ex. ix. ethicoꝝ pt;. ⁊ ex. x.
⁊ ex. i. ideo terciō neceſſe ē ut di
lectio ſui ſit ſācta. dr̄ aūt aliq̄d
ſāctum ex eo q2 ordinatur ad
deū. vnde altare ſāctū dr̄ quaſi
deo dicatum. ⁊ alia huiuſmoi
que diuino miſterio mācipan
tur. Qui igitur diligit ſe ꝓpter
deū ⁊ ſpāliter ex caritate infuſa
ſancte diligit ſe ⁊ eius dilectō
deo dicata eſt Rōnabile ei ē ut
dilectōem ſui quilib; ordinet
in deū. q2 princeps ſumus ē oi
um. fons btitudinis. collator
grē ⁊ ſciētie. rerū eciā corpis ⁊
aie. vnde aplus dicit phil. i. mi
hi viuere xp̄s eſt ⁊ mori lucrū
Et. i. cor. x. Siue manducatis
ſiue bibitis ſiue aliud quid fa
ciatis. omnia ī gloriā dei facite
Et q2 non ſufficeret ad cōſequē
dam btitudinē q2 quis eciā ſe
ſancte diligeret niſi eciā bonum
velle ad opus prodiret ſcd̄m il
lud xp̄i Nō ois qui dicit mihi
dn̄e dn̄e intrabit in regnū celo
rū. ſed qui facit volūtatē pris
mei qui in celis eſt. ipē intrbit

in rgnū celoꝝ math. vij. Ideo dr̄
eo quarto necē ē ut dilectio ſui
ſit efficax ⁊ operoſa ac in exte
riora opera progrediēs ꝓ loco
⁊ tēpore ꝑ deſideriū bonoꝝ in
ore. in manu. in pedib;. in expē e
ſione pecuniaꝝ ad elemoſinā;
ut ſic btitudo. virtutes. ſciētia
⁊ alia ad beatitudinē valēcia
acquirātur. Quātum ad. iij. e
principale Cur deus non tam
exacte p̄cepit dilectiōe; ſui vel
non tam clare ſic dilectionem
dei ⁊ proximi. ſꝫ. q2 p̄ceptum ē
diligere ſe debite. ⁊ ibi diliges
proximū ſic teipm̄ expſſe ſatis
ponitur Triplex aūt racō eſt q̄
re non tā expſſe p̄cipitur Pria
q2 ad ſe diligendū inordinate
hō alias ſatis inclinatus ē. Se
cūda q2 natura inclinat ad di
ligendum ſe eciā ſcd̄m aiā; ut
pt; ex phorum dictis. Tercia
ſcd̄m aug9. q2 in dilectōne dei
dilectio ſui includitur. quilib;
eni deb; diligere ſe ſācte id eſt
ꝓpter deū. ergo plus deū.

Capitulū. iij.

De proximi igr̄ dilectiōe
tria videnda ſūt Primo
quō bn̄ fieri deb;. Se
cūdo cur fieri deb; Terciō quali
ter ꝑ alias dilectōes inſtituatur
Pro primi intellectu nōndū a
q2 dilectō proximi valde neceſ
ſaria eſt hoi. q2 hō ſcd̄m phm̄ eſt
animal politicū id ē ſociale pt;

illoꝝ p multiplicē ſcripturā Naꝫ
tātā dilcōe; xp̄s voluit nos hr̄e
ad ꝓxios ut diceretꝫ petro q̄renti
quotiēs deretꝫ dimittē ꝓxiō in ſe
peccanti Re. ꝙ vſqꝫ ſeptuagies
ſepcies id ē q̄drigētis nonagi
ta vicibꝰ ſm Jero. Itē ioh. xiij.
ait mandatū nouū do vobis ut
diligatis inuicē ſicut dilexi vos
nouū quo ad pfectiſſimū x̄ modū
diligēdi nouū ē. qꝛ nos nouos
facit de vetuſtis ut expōit tho. in
poſtillis vel nouū qꝛ ſemp ligat
ac ſi de nouo ligaretꝫ. vn̄ rō. xiij.
nemī q̄cq̄ deatis ń ut inuicē di
ligatis. Ideo ut Jero. ait. Cū io
hānes moreturꝰ iꝛ diſcipuloꝝ
manꝰ ad ecclīam ducētur a cre
bro diceret Filioli diligite inui
cē. Et q̄dam q̄reret Cur hoc to
ciēs replicaret Re. mādatū dn̄i ē
a in eo oē mādatū impleri pōt
hinc ad rō. xiij. Qui diligit ꝓxi
mū ſuū legem impleuit. Et ſbdit
nō adulterabis. nō occides. non
furaberis. nō falſū teſtimoniū di
ces. nō ꝯcupiſces rē ꝓxi tui. Et
ſi quid aliud ē mādatū in hoc
verbo inſtauratur idest ꝯtietur
⁊ ipletur Diliges ꝓxim tuū ſic
teipm In iſto ec ꝯtinetur p̄cep
tū dilcōis dī qꝛ ꝓxiꝰ nō pōt ꝯ
dīnate diligi ń ꝓpꝰ deū alias di
lcō non eſſꝫ ſcā. Sꝫ ꝓpꝰ qꝺ vnū
qꝺqꝫ ⁊ illoꝝ magꝰ. hanc etiā ob
cāꝫ ut dic. augꝰ. de ciui. dei. ſepe
vnū p reliquo pōitur. hoc etiā vi

detur innuere xp̄s Joh. xv. dicēs
Hoc ē p̄ceptū meū ut diligatis
inuicē ſic dilexi vos. dic meū qꝛ
in dilcōe proximi deꝰ diligitur
¶ Secūdo nōndū q̄s ſit ꝓxiꝰ b
vel fratꝛ nr̄ Na illā q̄oem mouit
legiſpitus xp̄o poſt hoc p̄ceptū
luc. x. Pro cuiꝰ ſolucōe xp̄s mo
uit pabolaꝫ de eo q̄ incidit in la
trones poſt quā q̄ſiuit. Quis ti
bi videtur ꝓxiꝰ Re. legiſpitꝰ il
le qui fecit ei miāꝫ Re. ei xp̄s vade
⁊ fac ſimilitꝛ Ex hoc c augꝰ. li. p.
de doctrina xp̄iana ſumit ſolucō
nē q̄ſtōnis. Et allegat magiſ.
in. iiij. di. xxviij. qui volunt Nō
proximus ꝯſendus eſt queli
bet racōnalis creatura cui a no
bis exhibēdum eſt offitiū miſeri
cordie a q̄ nobis exhibēdum
eſt Non eni ꝓpinq̄tas gn̄is fac
proximū ſꝫ opꝰ miſericordie im
penſum. Ex quo ptꝫ ꝙ quilibet
eſt noſter proximꝰ qui hic vi
uit quia cuilibet pōt a nobis i
pendi miſericordia vel nobis ipē
di. Secūdo ꝙ anime i purgato
rio ſunt noſtri proximi qꝛ a no
bis recipe poſſunt miam ſuffra
gioꝝ. Tercō ꝙ ec āgeli in celo
qꝛ nobis miſericordie opera im
pendere poſſunt. Quarto omēs
anime beate eadē racione. Quin
to xp̄s eadem rōne xp̄us inquā
ſm ꝙ homo. ſꝫ nec demōes nec
anime dānate ſūt ꝓximi nr̄i qꝛ
nec nobis opa miſericordie nec

noſipis impendimꝰ. vnde om
ne btīficabile eſt noſter proxi
mꝰ ut cōmūiter dicūt doctores
c in. iij. di. xvij. ¶ Tercio nōnō
ſm tho. li. de perfectiōe ſpūalis
vite vbi ſup̄ Et. 2. 2. q. xliiij. deꝰ
non p̄apit ut ꝓximū toto cor
de diligamꝰ qꝛ non ē vl̄e nrm
bonū ſʒ pticulare bonū. nec pre
cipit ut diligamꝰ proximū eq̄
liter ſibi. vel eque fortiter ⁊ eq̄
inteſo affectu qꝛ ordinate quo
ad itenſiōeʒ diligere proximū
debemꝰ ſcƺ augꝰ. ut poſtea di
cetur vicʒ ut p̄mo aiam nr̄am.
ſecūdo aiaʒ proximi. tercio cor
pus noſtꝝ diligamꝰ. Sed de
bemꝰ ꝓximū noſtꝝ diligere ſi
cut nos. hijs ſuppoſitis dicit
thō. li. quo priꝰ ⁊. c. qꝛ pfectio
dilectōis proximi que neceſſa
ria eſt ad ſalutē quatuor debʒ
habere ſcƺ quatuor in p̄cedē
ti capitulo tacta in ſecūda pte
de diligendo ſe. vn̄ multū eadē
quatuor hic rememorādā ſūt
nā de dilectione ꝓximi que ca
dit ſb̄ cōſilio in ſequēti capitu
lo determinabitur. Primo igr̄
oportʒ qꝛ delectacō proximi ſit
vera ut dictū eſt Quicūqʒ autē
aliquid aſſumit in ſuū vſū nō
vere amat illō ſʒ magis ſeipm
ut in primo mēbro de dilectiōe
ſui dictū fuit. Sʒ ſicut aliquas
res aſſumimus in noſtꝝ vſum
ita etiā ⁊ hoīes ipōs. Ex quo ſe

q̄tur qꝛ ſi ꝓximos eo tm̄modo
diligimus inq̄ntum in nrm vſū
venire poſſunt. manifeſtū eſt qꝛ
eos nō vere diligimꝰ nec ſicut
noſipōs. Et quidē appārʒ hoc
in amicitia vtilis ⁊ delectabilis
Qui enī amat aliquē qꝛ eſt ad
ſuā vtilitatem ⁊ delectacōnem
ſcipm amare cōuincitur cui ex
altero bonū delectabile vel vti
le querit nō illū ex quo querit.
Tales enī tā falſe amāt proxi
mos ſicut tu falſe dicis amare
piſces galliatos quos tuo ſto
macho vis. non aūt eis bonum
vis ſed tibi. Racō aūt quare di
lectionē proximi oportet eſſe
verā non fictā eſt qꝛ caritas ut
deſcribit apſus eſt q̄ procedit
de bono corde ⁊ oſcīa puā ⁊ fide
nō ficta. Et. i. cor. xiij. Caritas
non queit que ſua ſūt huiꝰ rei
etiā ſcipm exēplū dat apoſtolꝰ
.i. cor. x. dicēs Non querēs qd̄
mihi vtile ē ſʒ quod multis ut
ſalui ſiant ¶ Secūdo ad detꝛ d
minatū modū diligēdi proxi
mū hic ſe d̄ʒ ut ſit iuſta ⁊ recta
oportʒ igitur ut eo ordine q̄s
bona proximis optet quo ſibi
quiſqʒ ſupra tacta debet optaē
precipue quidē bona ſpūalia
deinde bō corpis demū q̄ i exte
rioribʒ rebʒ cōſiſtūt. vn̄ tā tibi
q̄ꝫ primo btītudinē ⁊ virtutes
oracōo deſiderare debes ſine odi
cōe abſolute dicēdo O deus illa

mihi confer. racō eſt quia talia
bona nulli obeſſe poſſunt orādo
aūt pro ſciētia pro bōis corpis
et exterioribꝫ condicōnaliter im
plicite peti debent puta ſi pſunt
ad btitudinē. Racō eſt qꝛ talia
multis obſūt multis etiā pſūt
Sꝫ cui proſint nouit deus cui
cōmittitur p odicōeꝫ hūc etiā
modū ſocrtes orare docuit ut hē
tur in vitasphiloſophorū. Iſd
auguſt. de doctrina xpiana dic.
non eque diligatur qd minus
e vel āplius diligend eſt. ¶ Ter
cio ex pdicto mō precipitur ut
ſit ſcā proximi dilcō pro quo
nōnd qꝫ in dilcōe proximoꝝ ſem
per otingit plures conueire vel
adiuuari. Quid enī ouenīūt in
aliqua naturali vniōe ſm gña
cionē materialeꝫ puta qꝛ ex eiſ
dem pntibus oriūtur. Alij vero
ouenīunt oueniēcia qdam ciui
li puta qꝛ ſunt eiuſdē ciuitatis
muīcipes ſb eodem pncipe et eiſ
de legib9 gubnātur Alij ſm ali
qd officiū vel negociū aliq cō
uenientia vniūtur. Hic q ſunt
ſocij in negociādo vel militādo
vel fabricādo. Et hmōi proxi
moꝝ dilcōes honeſte, quidē et
recte poſſunt eſſe. Sꝫ nō ex hoc
ſancte dicūtur ſꝫ ſolum ex hoc
qꝫ dilectio proximi ordinatur
in deū. Sicut enī homines quā
ſunt vni9 ciuitatis oſortes in hoc
conuenīūt. qꝫ vni ſubdūtur pn

cipi cui9 legibꝫ gubnātur. Ita
ōnes hōies inq̄tū naturalit in
btitudieꝫ tēdūt habēt quādaꝫ
gnalem cōuenientiā in ordine
ad deū ſic ad ſummū omniū pnci
pem et btitudinis fonteꝫ et dati
us iuſticie legiſlatoreꝫ cui9 bn
ficio et gubnacōe vniūtur. Bo
nū aūt cōmune ſm rectā rōem
eſt bono pprio pferendū ut do
cet natura de vacui puentiōe et
membra in cordis vel in capit9
defenſione. Et ciues in ciuitati9
et communitatis pugnacōe er
go in ſuijpſi9 et pxi dilectōe cū
ſint pticulaia bō dilectio ſacta
efficitur qn in deū vniuſale no
ſtrum bonū ordinatur vn. i. Io
hā. iiij. hoc mādatum hemus a
deo ut qui deū diligit diligat et
fratrē ſuū ¶ Qrto ex mō dilcō f
nis inſtruimur ut pxi dilcō ſit
efficax et opoſa ut ſic vnuſquiſ
qꝫ non ſolū ſibi optat bō aie et
corpis ſꝫ etiā effcualit ad habē
dum laborare dꝫ. Sicut etiā ad
bonū nō ſufficit bonum hre af
fectū ſꝫ etiā effectū habē oportꝫ
ſm illud. i. Ioh. iij. Non dilga
mus verbo neqꝫ lingua ſꝫ ope et
veritate Omia illa tradit thō.
ſētentialiter li. de pfectione ſpi
ritualis vite. ¶ Ex pmiſſis ſeq g
tur ptim regula ingralis. quā
do quis peccat mōrtaliter contra
dilectioneꝫ proximi que eſt qn
aliquid committitur nōbiliter

contra dilectõez ꝓximi tunc ē
mo͛rle pccm̄· qn̄ non tunc ē ve
niale· Si aūt aliquid ſit cōtra
dilectiōem ꝓximi pōt attēdi pe
nes iſta p̄cepta legis nature.
Qđ tibi non vis fieri alteri ne
feceris· ⁊ ponitur thob.iiij· Et
quod vis tibi rōnabiliter fieri
⁊ ex debito alteri hoc idem faci
as· ⁊ ponitur math.vi· Et pōt
etiā attendi penes ſcādalū acti
uū qđ ego infero ꝓximo meo
malo exēplo· Sꝫ in qn̄to opor
teat aliquid eſſe contra dilecti
onem proximi vel qn̄tum ſit il
lud ſcādalū ad hoc ꝙ ſit mor
le nō eſt determinatū p̄ciſe· qꝛ
in modico facere con̄ proximū
non ē mo͛rle aut in paruo eum
ſcādaliſare. vn̄ attēdat quili
bet penes ſeipm̄ q̊d ſibi vellet
vel non vellꝫ fieri· Et p qđ factū
ſuaretur inter ſe ⁊ proximum
amicicia vel nō ſcđm hoc iudi
cet aliquid mortale vel veniale
b Secūdo ptꝫ ex p̄miſſis ꝙ q̊
libet volēs proximū ſuū peccarē
mortaliter· aut cui placeat de
liberāte pccm̄ mo͛rle alteri9· ille
in hoc peccat mo͛rliter. qꝛ quic
q̊d deliberāte ſit cōtra caritatē
illud ē mo͛rle· ſed velle ꝓximū
mortaliter peccare. aut gaudē
deliberate de pcc̄o mortali cōtr̄
riatur caritati dei ⁊ proximi· đi
in quē deret proximū ſancte di
ligere. proximi cui vult tn̄tum

malū· Tercio ſeq̊tur a fortiori
ꝙ ille peccat mo͛rliter q̊ ꝓximū
ad mo͛rliter peccādū ex delibeā
cōne inducit aut inducere nitī
tur· ut cōſilio· iuſſione· auxilio
inducere nitēs ad fornicandū
p̄dādum ⁊ ad ſimilia. ptꝫ qꝛ vult
malū mortale ꝓximo quē ſic
odit nō diligit quē tn̄ efficaci
ter ſic deberꝫ diligere ut ab eo
malum auferret ⁊ bonū ſuaderꝫ
Quo ad.ij· pn̄cipale nōndū i
ꝙ plura ſunt motiua ꝓximū di
ligendi elicita ex dc̄is btī am
broſ·li. de offic· ⁊ btī anſel·li·de
ſimilitudinib9· Primū ē dīna iuſ
ſio cui diligētiſſime eſt obediē
dum ut patuit i p̄mo nōbili ⁊
p̄mo p̄cepto ſcđꝫ illđ ps. Tu
mādaſti mādata tua cuſtodiri
nimis. Secūdum eſt exēplum
brutoꝝ aīalīū ſe ſolo iſtinctu
nature i ſua ſpē amātiū mirabi
liter· plus aūt tenetur hō rōne
p̄ditus· vnde eccī.xiij. Oīe aī
mal diligit ſibi ſimile Simile
patꝫ in mere exiſtētibus ut aq̄
non contrariatur aque ſꝫ con
cordat· ignis igni· aer aeri· ⁊
terra terre alteri. Terciū ē cog
nacō ⁊ vnitas originis· vnde
ſcđm aug9.li· de doctria xp̄ia
na Non putād9 eſt proximus
ſolum qui cōſanguine9 ē adā
⁊ euam intēdamus ⁊ ſic oēs
fratres erim9· nec i aliqua ſpē
pfecta aīalium reperitur ꝙ ab

vno principio ꝓdierit ſic oēs
homines ab vno p̄mo homine
Tertium eſt fraternitas ſpualis
melior carnali · nā oēs xp̄iani
vnū patrē xp̄m ⁊ matrē vnā
btiſſimam virginē mariā ⁊ ec
cleſiā catholicam habemꝰ vn̄
math · xxiij · Patrē nolite vobis
vocare ſup terrā vnus enī pat̄
eſt veſter q̄ in celis eſt · Quītū
exemplū eſt xp̄i q̄ principium
mediū ⁊ finē decurſus ſue vite
ꝓ nob̄ ec̄ · inimicis poſuit · Vn̄
ioh̄ · iij · Sic deus dilexit mund̄
ut vnigenitū ſuū daret ut omis
qui credit ī ipm̄ nō peat ſ3 ha
k beat vitā eternā · ¶ Sextū eſt
exēplū angeloꝝ q̄ etiā peſſiōs
homines ex caritate cuſtodiunt
Vn̄ math · xviij · videte ne cōtē
natis vnū ex hijs puſill' · Ange
li enim eoꝝ in celis ſemp videt
faciem patris mei q̄ ī celis eſt
Septimū eſt exemplū mēbro
rū huāni corpis ad ſuiend̄ ſibi
inuicē · Nā ſi pes īfirmatur ma
nꝰ leuiter palpat caput ſe īcli
nat alter pes ad medicum pedi
tat dorſū ſe curuat · videt oculꝰ
⁊ auris medici p̄cepta auſcultat
⁊ ſic de alijs · Cū aūt tota eccle
ſia vnum ſit corpꝰ ⁊ ſinguli al
teri alterius mēbra idem facere
deberemꝰ nec aliqd̄ membrū
deſpitiēdū eſſet Vn̄ rō · xij · mul
ti vnum corpꝰ ſumus ſinguli
autem alterīꝰ mēbra · Octauū

eſt ſimilitudo hōis ad deū ad
cuius effigiem quilib3 ē in mē
te formatus ⁊ baptiſmo refor
matus · vn̄ ſicut q̄dam pueros
plus diligūt qui ſūt ſimiliores
patri quē dilexerit · Sic ⁊ nos
ſi patrem deū diligeremꝰ mul
tū ſibi ſimilē quemlibet dilige
remꝰ · mens enim videlic3 meō
ria intellcūs et voluntas ſūt q̄
bus capaces ſumꝰ omēs īfiniti
boni et vniūſalis · Idcirco etiā
ut ſcotꝰ dicit ſup · iij · de caritate
Caritatis habitꝰ inclinat habē
tem ad velle haberi deum a ſe ⁊
etiam ad hoc inclinat ut deꝰ di
ligatur ⁊ capiat̄ a ꝓximo ſal
tem cuiꝰ amicitia ſit deo grata
Caritas enim non eſt habitus
ꝑuatū amorē in dilecto q̄rens
Sicut cupiditas vel zelus que
ſotium nō vult habere vel in ſe
retorquet omnia · Nonū eſt in
tuitus multiplicis boni ex dilcō
ne proximi ſequentis que vtili
tas debet eſſe occaſio nō cauſa
principalis ſaltē ſic etiam tibi
odor bonus ē occaſio comedēdi
nō cā ſ3 ſanitas corpis vel delcā
cō eiꝰ ē cā comedēdi · Ex dilcōe
eē · ꝓxi ſeq̄tur aīcitia ſuffragiū
cōſolacō ⁊ vita ꝑpetua · ¶ Quo l
ad tertiū p̄ncipale nōnd̄ qꝛ di
lcō ꝓxi q̄ multiplr̄ merī poſſeꝰ
heu p q̄tuor falſas ꝓxi dilcōes
ſophiſticatur ⁊ falſificat̄ qꝛ ī
vtilis ad vitā eternā efficitur

Prima ē carnalis q̄ ut pluimū
eſt inter pſonas diuſoꝝ ſexuū
ſcꝫ ſolū ꝓpter delectacōnes car
nales ⁊ ſp eſt mala niſi q̄tū in
ter cōiuges rōne mr̄imonij ex
cuſatur. Hec dilectio nonnūq̄
a ſpū ſcō m apoſtoli verba inci
pit ⁊ ad carnalia degenerāt in
ſenſibilit᷑. vnde ad deplēdendū
talē falſitatis; amorē ſe ſb̄ pal
lio boni abſcondētē. Sciēdū
q̄ deplēdi pōt p quedā īdicia
Eſt aūt primū īdiciū carnalis
amoris q̄ eo capti ad inuicē lo
quūtur pauca de ſpūalibꝫ ⁊ vir
tutibus ⁊ multa de tp̄alibꝰ ⁊
inutilibꝰ ⁊ ad talia verba vix
ſufficit tēpꝰ eis. Hec ſentiens ca
ueat ne caute capiatur ne laq̄
us hūilis eū Per oppoſitū ſpū
alis dilectio proximi paſcitur
ſpūalibꝰ. ⁊ paſcit ac ocioſa fu
git. Secūdū indiciū carnalis
amoris eſt q̄ inq̄eto corde cogi
tāt de ſe inuicē cū ſunt a ſe ab
ſētes. p̄mo quidē fit de bonis. ſe
cūdo de inutilibꝫ. demū de noxijs
Sed ſpūalis amor q̄eſcit ī dō
eū quē vere amat cōmendat
deo orōnibꝫ quieto corde nec
cōpatitur nec congaudet dile
ctio niſi q̄tum racō dictat rcā
Tertiū indiciū eſt impaciētia
cō dilecti ut ſi quē diligit vnꝰ
alter triſtatur vel timꝫ ſe minꝰ
diligi. triſtatur ſi bona alieno
largiūtur. ſi familiaritas ei ar
ridet. Sꝫ caritas oēm hoīez di
ligit ⁊ odiligi letatur honeſte
⁊ de beneficō alteri impenſo cō
gaudet. Quartum indiciū car
nal' amoris ſūt munuſcula dul
ces lr̄e ſudariola ⁊ hmōi tranſ
miſſa q̄ ſcōꝫ iero. ꝯ amor nō hꝫ
nam talia cōſeruata dilectionēꝫ
nociuā nutriūt ⁊ inſpecta inſi
tiunt. Sꝫ ſpūalis amor hꝫ pu
ras ⁊ crebras orōnes exhorta
torias allocucōes ⁊ piaꝝ neceſ
ſitatum ſubuencōes. Quītum
indiciū ē inordiata diſſimula
cō vicoꝝ ad inuicē p dicō maio
ris profectꝰ in caſu quo alteꝝ
ſōlitez diſtare oporteret ⁊ de
fenſio alterꝰ in aliq̄ vicō vel
exceſſu Sed caritas ſcōꝫ illud
apoc. iij. dic. cū xpō Ego quos
amo arguo ⁊ caſtigio. Se m
cūda dilectō pri ē cupiditatis
q̄ quis aliū diligit ꝓpter lucꝝ
ſolū. ſic ſerui diligūt dominos
q̄ volūt hr̄e lucrum ſcꝫ p̄tiū. ⁊
ſic econuſo domini ſuos. Sic
etiā diligimꝰ equos noſtros
vineas boues ⁊ ſimilia. Et illa
dilectio nō ē meritoria quādo p
cedit ex ſolo amore ſeu affectō
ne ꝓprij cōmodi. Tercia dile
ctio ē natualis fūdata ī ꝯiūcti
one naturalis origis ut cū vo
lumꝰ alicui bonū q̄ cognatꝰ
vel cōſāguineus. ⁊ ſic pn̄tes li
beros ⁊ ꝯgnati ꝯſāguineos di
ligūt q̄ dilectio pōt eſſe bona

vel mala ſm diuſas circūſtā ci
as. Sȝ nunq̄ eſt meitoria illa
naturalis dilectō quādo q̄s di
ligit aliū. ſolum ideo qꝛ cogna
tus ei⁹ eſt. Sic etiam bruta di
ligūt fetus ſuos. Vn̄ greg. in
ome. de apl'is. Iſte veraciter cai
tatē habet. q̄ ⁊ amicū diligit in
deum ⁊ inimicū ꝓpt' deū. nā ſūt
nōnulli qui diligunt ꝓxim oſ
ſcȝ ꝓpt' affectōeȝ carnis ⁊ cog
nacōnis q̄bus tn̄ in hac dilcōe
ſacra eloquia nō ↄtr̄dicūt. Sȝ
aliud eſt qḋ ſponte impendit'
natuē. Aliud qḋ p̄ceptis domi
nicis ex caitate detur obediētie
hij minir et ꝓximū diligūt. ⁊
tn̄ iſta ſblimia dilcōnis p̄mia
nō aſſequūt' qꝛ amoꝛē ſuū nō
ſpuālit' ſȝ carnalit' ipēdūt. Si
q̄s tam̄ diligit ↄgnatos nō ſo
lū ido qꝛ ↄgnati ſunt. ſȝ eē. ꝓpt'
deū ⁊ ex caritate infuſa tunc fit
dilcō meitoia. gr̄a enim non de
ſtruit naturā ſed eam dirigit ⁊
oꝛdinat. Qr̄ta dilcō ꝓximi eſt
ſocialis q̄ quis altei vult bonū
ſolū ideo qꝛ eſt ſotius ei⁹ vel a
mic⁹ ↄciuis ↄpatriota ⁊ fai
liaris ſibi q̄ poteſt eſſe bona vel
mala ſm circūſtantias. Et qn̄
fit ſolum ꝓpt' ſocietatē tūc nō
eſt meritoꝛia. vn̄ math. v. Si
diligitis illos qui vos diligūt
quā mercedē hebitis. Dilcō igr̄
iſta qr̄ta. pōt eē mala ut ī hijs
qui ſe iuuāt ad pctm̄. bō ſȝ nō
meitoia in hijs q̄ ſine caitate in
bois ſe iuuāt ⁊ meitoia ſi fit ꝓp
ter deum.

¶ Capitulū. iij.

De oꝛdine aūt dilcōnis
ↄta ſūt vidēda. Pxio de
numeō ⁊ gradu diligē
dorū. Secūdo de oꝛdie q̄ ꝓxis
effectiue per elemoſinam vel
aliter ſubueiendō fit. Tercō an
peccatores ſint diligēdi. ¶ Qn̄ b
tū ad p̄mi itellectū nōndō p̄mo
qꝛ ꝓxi⁹ vl' q̄s met pōt itelligi
diligere tripliciter. Pꝛimo mō
ↄplacēter ⁊ delcātiue id ē qꝛ q̄ſ
delcētur ⁊ ↄplacētiam hēat in
bono qḋ aliq̄s poſſidȝ. Secun
do modo aliquid diligit' affe
ctatiue ſeu optatiue vel deſideā
tiue. Tercō modo effectiue. nā
dilectō eſt volicō boni ⁊ illa di
lcō dr̄ dilcō affectiua ſeu opta
tiua. Ali⁹ aūt dilcōnis ſūt plu
res effect⁹ ut elemoſina coꝛpa
lis vel ſpuālis ⁊ opeā bona alia
Et exhicio taliū effectuū dici
tur dilcō effectiua. Secūdo re
memoꝛādū qꝛ bona nob' ⁊ ꝓxi
mis deſiderāda ſunt triplitia. q̄
dā maxima ut btitudo. alia me
dia ut virtutes. Tercia infima
ut coꝛpi deſuiētia ⁊ q̄b⁹ male
vti poſſum⁹ ut ſciā. hoꝛ. diuitie
⁊ ſilia. ¶ Tercō nō. qꝛ cū cari c
tas iclinet ad diligēdū diuſa
bō. melioā ⁊ optiā qꝛ oꝛdo ne
ceſſari⁹ ē ibi. vn̄ ſup illo canti.
p̄mo oꝛdinauit ī me caritatem

Ambro. dicit Multoꝝ caritas
inordinata ē qđ ꝑmū ē. ponūt
tertiū ⁊ quartū. peccat qui ꝑ
poſtere agit. nā ſcire quid fa
tias ⁊ neſcire ordinē fatiendi
nō ē pfecte cognicōis. Ordinꝰ
nāq; ignorātia cōturbat meri
toꝝ formā. Ordo igitur diligē
doꝝ ſcđ3 mgrm in. iij. di. xxix.
prout elicitur ex augꝰ. li. de do
ctrina xpiana. ambro. ubi pri
us. ⁊ iero. ſup ezech. cōſiſtit in
. xij. gradib3. Nā ꝑmo oim deꝰ
diligēdus ē. ꝑmo affectiue ſic
ſup oia ut diligatur ꝓpt ſe tm
⁊ alia oia diligātur ꝓpter deū
relatiue in eū ordinādo ea ⁊ ta3
firmo amore ei quis inhereat
ꝙ hō potiꝰ vellet ſe ⁊ oēz crea
turā nō eſſe ꝙ deū nō eſſe ⁊ ꝙ
hō propter nullā creaturā deli
berate ⁊ ſciēter fatiat aliq̄d cōtrā
ꝑceptū dei ſibi dilecti i quo tn̄
debet caueri ut habes ꝑcepto
. iij. c. viij. k. Secūdo diligatᷣ
ſup omnia cōplacenter ⁊ dele
ctatiue ſic ꝙ nulli velit bonū ſi
cut deo Tercio effectiue diligē
dus eſt ſup omnia. maximi eni
effectus exteioris caritatis ſibi
exhibēdi ſunt puta honor ⁊ re
uerētia ſpealis. cōformitas volū
tatū. obedientia. laus. grārum
actō ⁊ ſilia ſcđ3 illđ pſ. Lauda
te eū ſcđ3 multitudine magtu
dinis eiꝰ. Ex quo pt3 ꝙ bene ſi
bi timere habent q̄ hōi interdū

reuerētiꝰ ſuiūt ꝙ deo. ⁊ econū
ſo timere habēt ꝑſidentes. talē
honorē ſibi fieri ꝑmittentes ut
dicit glō. heſter. xiij. quā ob
cauſā mardocheus venerari no
luit aman malū. Secūdo ꝙ d
du quilibet tenetur ſeipm̄ dili
gere ꝙtum ad aīa3 ſibi bonū
volēdo ꝓut expoſitum eſt pri
mo capitulo. plꝰ affectiue id eſt
intenſioi affectu ſeu actu dile
ctiuo ꝙ ꝓxio. qꝛ tenetur intē
ſioi affectu ⁊ volicōne ſibi ipi
velle bonū btītudis ⁊ virtutū
⁊ actuū bonoꝝ ꝙ cuicūq; alteri
hōi. Et tenetur ſe firmiꝰ dilige
re ad illa ita ꝙ minꝰ poſſit auꝰ
ti a dilectōe ſui ꝙ cuiuſcūq; al
teriꝰ poſt ſe. Ex quo pt3 ꝙ nō
ſolum bonꝰ hō ex caritate. ꝑmo
malus debet ſcđm legem ſe plꝰ
diligere ⁊ intēſiꝰ amore opta
tiō ꝙ ꝓximū. ſaltem ordinato
amore qui ſc3 ē reſpectu ꝑđ cō
rū triplitū bonoꝝ. non tamē
ꝙ diu ē malus debet ſe plꝰ ꝓxi
mo bono diligere cōplacenter
⁊ delectatiue. qꝛ nō cōplacere ſ3
triſtari deb3 de eo qđ nunc eſt
⁊ deſiderare ꝙ fiat bonus. Et ſi
bi hoc ꝙ totiꝰ pōt ⁊ diligentiꝰ
ꝙ cuicūq; alteri ꝓcurare. Qui
libet etiā homo tenetur oēs ho
mines viatores diligere eq̄liᷤ
⁊ ſic ſe ſeipm̄: ꝛferēdo eq̄litatem
ad ꝑitatē boni qđ optatᷣ qꝛ q̄
libet tenetur ꝓximo cuilibet

optare ⁊ velle eādē btitudinē idest equalē beatitudinē quā ſibi optat ⁊ eandē pfectionem virtutū ⁊ grāz qꝛ hoc ē dilige re pximū tuū ſic teipm id ē ad idē bonū ad qḋ teipm ut vult Aug⁹ ſup illo gal. vi. Opem bonū ad oēs. Et aplus dicit. i. cori. vij. Volo oēs hoīes eē ſic me id eſt ad tātū bonū licꝫ non
e tanto affcū teneat. ¶ Tercio ḡ du poſt ſeipm tenetur qs inter oēs maxime diligere intenſiue pntes ſuos. Quia qͣto res dili gibilis eſt ipi diligenti mag⁹ coniuncta Et qͣto magis ⁊ plus diligebatur ab ea ⁊ qͣto pluā ⁊ maioā bñficia ſuſcepit ab ip ſa: tanto plus ⁊ intēſius dꝫ eam diligere. Sꝫ pntes alicui⁹ ſunt hmoi qꝛ pmo ḡdu coniūcti di lectōe puenientes natos ⁊ eis eē poſt dm nutriē ⁊ diſciplinā tradiderūt ergo ⁊c. Sꝫ di. qḋ ſi pntes eſſent mali nōne tunc ceteri min⁹ ꝓpinqui vl' eciā extr nei boni eſſent amore pntibꝫ ꝑ ponēdi Re. qꝛ ꝯplacēter ⁊ delcā tiue debem⁹ plus diligere meli orē. qꝛ dēmus pl⁹ complacere in bono ſuo adepto ⁊ in maiori bono pl⁹ qͣ in minori bono. Sꝫ homo ſicut amore optatio ⁊ de ſideratio tenetur ſe pl⁹ diligere intenſiue ec. ſi mal⁹ ſit Ita ec. optatiue ⁊ deſideratiue debꝫ ho mo plus diligē pntes malos

qͣ alios viatores quoſcūqꝫ bo nos qꝛ debet intenſiori actu ei⁹ optare ⁊ deſiderare vitam etnā ⁊ ut boi ſiat qͣ cuicūqꝫ alteri vi atori etiam meliori Et debet eti am hō maxime ad hoc conari et coopari ſm exigentiam ſtatu⁹ ſui ut boni ſiat ⁊ caritatem ac quirant ⁊ in ea pmaneāt Malo autē debꝫ approbare eoꝝ ma la facta quia hoc eſſꝫ eos odire Quarto poſt pntes debet homo maxime diligere itenſiue filios ⁊ filias. Quinto deinde fratres ⁊ ſorores. Sexto ꝯſequenter plus ꝓpinquos qꝫ minus ꝓpi quos Septio domeſticos pl⁹ qͣ extraneos. Octauo extrane os Et hoc ſuandū eſt tam ſm ordinem caritatis infuſe qͣ ſm ordinem rectum nature quem caritas nō aufert ſꝫ precipit et regulat. Et notat Richardus i tertio diſtictione. xxix. qꝫ intē ſio dilcōnis attenditur ſm pro pinquitatem ad deum que eſt bonitas ipius diligibil'. poteſt ergo dicit ipē. tanta eē bonitas extranei vel minus coniuncti Et tam parua bonitas ⁊ propinq̄ tas mihi magis coniuncti. ut po te quia non attinet mihi niſi i tertio vel qͣrto gradu qꝫ ex ma iori affcū debeo diligere extr neum magis bonum qͣ magis coniūctum mihi ⁊ min⁹ bonū hoc etiam innuit Ambroſius

cū dic̄· q̄ domeſtici boni ſūt ec
malis filijs ꝑponēdi· Nono de
bem⁹ inimicos diligere ut bono
nature eoꝝ bonū velim⁹ Sȝ i
q̄tum ſunt inimici id eſt iniuſte
nobꝭ nocere cupiētes· nō dēm⁹
f eos diligere· Racō ſecūdi q̄
tunc pccm amarem⁹· Racō p̄
mi eſt q̄ etiā ſunt ꝓximi ſcđm
illud p̄ceptū math. v· Diligi
te inimicos vr̄os bñfacite hys
qui oderūt vos. Pro quo ſcđȝ
thō· nōndū q̄ hmōi dilectio
nature inimici poteſt dupliciť
cōſiderari· vno mō in generali
⁊ ſic diligere inimicū eſt de ne
ceſſitate ſalutis· ut cū q̄s in ge
nerali diligit ꝓximos ab illa
generalitate inimicū nō exclu
dat. alias peccarȝ mo͛rtaliter cōtra
caritatē· Alio mō conſideratur
dilectio proximi in ſpēali ut ſcȝ
quis in ſpēali moueatur motu
dilectiōis actualis ad inimicū
ſuū· ita q̄ actualiter velit ⁊ op
tet ſibi bonū· illud nō eſt de ne
ceſſitate p̄cepti· Exēplū qñ co
gitas de ſorte inimico· nō opor
tet q̄ ſtatim optes ſibi bonum
actualiť· Rō eſt q̄ p̄ceptū de
dilectōe inimici eſt affirmatiū
ideo nō obligat ꝓ ſemp· ſȝ pre
cepti ē ut nō odias eū· ⁊ ut nū
q̄ velis ⁊ optes ſibi mala intē
cōe nocēdi· q̄ non odire ꝓxi
mū eſt p̄ceptū negatiū· ideo
obligat ſemp ⁊ ꝓ ſemp Eſt tñ

ut dicit thō· de ncc̄itate caritatiſ
ſcđȝ prepacōēȝ animi ut ſcȝ ho
mo habeat aīm paratū ad hoc
ut in ſingulari inimicū affectiue
diliget ſi ncc̄itas occurret Sȝ
q̄ abſq̄ȝ ncc̄itatis articulo hō
hoc actu impleat ꝑfectionis ē
⁊ adhuc maioris perfectioniſ
ſi amore elicito actu feratur di
lectiue in inimicū cū affectu vo
lendi ſibi bonū potiſſime qñ i
imicus actu offendit ut xp̄o in
cruce accidit. de hac materia
plenius dicetur in p̄cepto quī
to de homicidio· Decimo vnde
cimo ⁊ vl̄tīo diligere debemus
ex caritate corpa noſtra ⁊ ꝓxio
rū eis volendo bonū· Sūt aūt
corpori bona. cibus· potus· aer·
gaudiū· triſtitia· ſomnus· vigi
lia· abſtinētia· ⁊ tā proſpera
q̄ aduſa i q̄tum talia debuiūt
ſpūi· in q̄tum vero ſpūm i vir
tutib⁹ ipediūt. talia ⁊ ſimilia
non ſunt bona corpori ſȝ noci
ua q̄ dānatur ꝑ talia eterna
liter vel ad illō diſponiť Item
quatuor dotes aīe ſunt optīa
corpori que ſine labore vie nō
acq̄rim⁹· Ex p̄miſſis oīb⁹ cō g
cluſiōeȝ illā nō doctoꝝ cōmui
ter q̄ q̄uis quilibȝ oēs alios
hoīes ex p̄cepto teneatur i ge
nere diligere ſic ſeipm id eſt ad
equale bonū· non tñ oportȝ ip
ſū in quēlibȝ ſpēaliter ⁊ equali
ter affectū dilectiōis dirigere

Sed dubitatur cū multe alie
ſint cōdicōnes qb9 mēbra xpi
inuicē cōiungūtur ꝑter tactaſ
ut relacō vxoꝛis ad maitū Filij
ad prēz ſpualē. ſubditi ad pla
tū. diſcipuli ad mgr̄z. ⁊ dn̄i ad
ſuū ⁊ ecōuerſo Cur de hijs nō
fit mēcio p abro. ℞. bōue. di.
ij. i tercō ꝗ omēs rducūtur ad
ꝑſatas ut pma vxoꝛis ad dilcō
nē ſui Secūda ad dilcōnē pa
tris carnalis dilcō pris ſpūa
lis ⁊ plati ſimilit̄ vltia duo ad
dilcōnem domeſticoꝝ. Secun
do dubitatur vtꝝ pater carna
lis plus ſit diligēd9 patre ſpi
tuali. ℞. ibid Richar. in tercio
ꝗ ſic Quia licet pater ſpūalis
mag̃ det nō tn̄ ita vere eſt cau
ſa bn̄ficij qd ipēdit cū nō det fi
lio illd beneficiū n̄ miſteialiter
Pat̄ aūt carnalis dedit filio eē
nature ſicut cauſa efficiēs ⁊ bn̄
ficiū nutricōnis ⁊ doctrine. ho
noꝛ tamē magnus debetur pri
ſpūali ꝓpt̄ ſtatum beneficiū ⁊
etiam ꝓpt̄ ſubſidiū. Tercō du
bitatur ā cōiugat9 pl9 tenea
tur diligere vxoꝛem ꝗ̄ pntes
℞. ſm thō. ꝗ vxoꝛ ꝯiungitur
viro ut vna caro Mat. xix. Ert
duo in carne vna. Jdo intenſi9
diligitur vxoꝛ ſed maioꝛ ṙuerē
tia eſt pntibus exhibēda racio
ne principij. Vnde in ꝗbuſdā
magis deb; vir aſſiſtē pntib;
ꝗ̄ vxoꝛi. Sed ꝗ̄tū ad vniōnē

carnalis copule ⁊ cohabitatio
nis relictis omibus adherebit
vxoꝛi non ſimplicit̄ relictis oī
bus ꝗ non hijs que ad pnteſ
ꝑtinent quib9 etiam ſubueien
dū eſt. Quarto dubitatur. an
creaturas irracionales licite di
ligere poſſim9 ℞. thomas i ſu
ma ꝗ non tāꝗ̄ ad ea ad que a
micitia habeatur ſ3 ſicut bona ꝗ̄
alij volumus inꝗ̄tum ſcz ex ca
ritate volumus eas conſeruari
ad honoꝛem dei ⁊ vtilitatē hoi
nū. Et ſic etiam de9 eas diligit
Et h pōt. xij. gradus eē diligē
di Ex quo pat3 ꝗ̄ male faciūt ꝗ̄
canes aues equos veſteſ pecu
am ⁊ hmōi plu9 ꝗ̄ aīam vl̄ coꝛ
pus in ſe vel in alijs diligunt.
¶ Quo ad ſcḋm pncipale. cui h
magis ſit benefaciēdū. ℞. tho.
in quarto di. xv. dicēs Et dicit
philoſoph9. ix. ethico. Jllud
facile non eſt determinare ꝓpter
multas diūſitates boni ⁊ neccā
rij. tn̄ hoc eſt tenend ꝗ ſemper
magis reddēdum eſt debitū ꝗ̄
beneficiū impēdēdū ut ipē dic.
ibidē n̄ ex parte altera aſſit ma
ioꝛ bonitas vel neceſſitas. ⁊ ido
parentibus ⁊ propinquis ⁊ be
nefactoꝛib9 ⁊ eis a quib9 ſpi
tualia accipit hō magis deb3
elemoſinā facere ſi indigeāt ⁊
ceteris paribus melioꝛibus ma
gis ⁊ magis indigentibus. Et
ſic ſm has tres condiciones

debet grad9 in elemoſinis pſti tui ſcʒ ſcđʒ honeſtū. neceſſariū ⁊ debitū. Aſſigrē aūt i ſingulis qn̄ vnū alteri eoꝝ pferatur ē im poſſibile qꝛ ſingulares cōdicō nes q̄ attēdēde ſunt: ifinite ſūt ⁊ nō cadūt ſb arte. de hijs aūt vnctio docet ⁊ prudētū ɔſiliū

i hec tho. ¶ Quo ad .iij. pn̄cipa le queritur cū oēs debeam9 di ligere. an etiā pcc̄ores deamus diligere ſe. tho. 2. 2. q. xxiiij. Et mgr in. iij. di. xxix. In peccatori bus duo ſūt cōſideranda ſcʒ na tura ⁊ culpa. Scđm naturam quā a deo habēt capaces ſunt btitudinis. ⁊ ideo ſcđʒ naturā ſūt ex caritate diligēdi. ⁊ ſic de bem9 eos diligere. ſcʒ optādo eis vitā eternā. pniaʒ de pcc̄is. iuſtitiā. ⁊ alia bō ad vitaʒ eter nā pmouētia. Scʒ culpa eoꝝ deo eſt cōtria ⁊ ei diſplicet ⁊ ē impeditiua eoꝝ ſalutis. Et ideo ſcđm illā ɔſideracōem ſunt oēs pcc̄ores odiēdi. ymo pater ⁊ mater ⁊ filij ⁊ ꝓpinq̄ ut docet luce. xiiij. ideo ps. Iniq̄s odio habui. vnde gre. in paſto. ex ponēs illud ps. pfecto odio oderā illos dicit Inimicos de pfecto odio odiſſe eſt ⁊ qꝛ facti ſunt a deo diligere. ⁊ qđ faciūt increpare. prauoꝝ mores pme re vite pdeſſe. Et ſcđm aug9. i ſermone quodā Eſto filis me dico. medicus eni odit egritu

dinē ⁊ ut liberꝫ egrotū febrē p ſeq̄tur. nolite amare vitia ami coꝝ vroꝝum ſʒ amatis amicos veſtros. ¶ Capitulū. iiij.

Porro nūc q̄rto viden dū eſt de dilectōe pxi ut cadit ſb ɔſilio de q̄ tractāda ſunt tria ſcđm tria p q̄ dilectio pxi ad pfectioēʒ ten dit. ¶ Primo de extēſione dile a ctionis fraterne. Secūdo de in tencōe eius. Tercō de efficatia ſeu effectu eius que oīa ponit ſāctus thō. li. de pfectione ſpi tualis vite. c. xiiij. xv. ⁊. xvi. Quātū igitur ad pmū ſciēdū qꝛ in extēſione dilectionis proxi mi eſt triplex gradus. Sūt ei quidam q̄ aliquos homines diligūt vel propter beneficia impenſa. vel propter naturalis cognacōis vinculū. aut ciuilis amicitie Et iſte dilectōnis gra d9 t'minis ciuilis amicitie coar tatur. vnde dn̄s dicit math. v. Si diligitis eos q̄ vos diligūt quā mercedē hebitis nonne ⁊ publicani hoc faciūt. Et ſi ſalu taueritis fratres vrōs tm̄ quid āplius facitis. nōne ⁊ ethnici hoc faciūt. Sūt alij qui dilectō nis affectū etiā ad extrāneos ex tēdūt dū tn̄ in eis nō inueniat aliq̄d qđ eis aduerſetur. Et h quidē dilectiōis grad9 quodā mō ſb nature limitib9 coartatur. Oīs eni homo naturaliter

ē oīs hoīs aīc⁹ qđ oñditur qꝛ
aliū erratē ī via digit ⁊ a caſu
ſubleuat· Sʒ qꝛ natuālit̄ ſeip
ſū magis q̄ꝫ aliū hominem dili
git: ex eadē racōe ꝓcedit ut ali
quis diligatur· ⁊ ei⁹ cōtrariū
odio habeatur· Ideo ꝯſequēs ē
ut infra naturalis dilectiōis li
mites inimicoꝝ dilectio nō cō
b prehēdatur· ¶ Terti⁹ aūt di
lectiōis grad⁹ eſt ut dilcō ꝓxi
mi etiā ad inimicos extēdatur
quē q̄dē dilectionis gradū dn̄s
docet Math· v· dicēs· Diligite
inimicos veſtros· bn̄facite hiſ
qui oderūt vos Et in hoc pfectio
nē dilectiōis demōſtrāt eē· vnde
ꝯcludit ſcribens· Eſtote ergo p
fecti ſic ⁊ pr̄ veſter pfect⁹ eſt·
Quādo aūt inimici dilectio ſit
neceſſaria: non ꝯſulta ſolū in p̄
cedēti capitulo patuit· Qđ au
tē dilectō inimici ſit ſūma· patʒ
qꝛ in dilectionib⁹ alijs ad dili
gendū mouet aliquod aliud
bonū· puta vel beneficiū exhi
bitū· vel ꝯmuio ſanguinis· vel
vnitas caritatis· aut aliq̄d hu
iuſmodi· Sʒ ad diligēdū ini
micos nihil mouere pōt niſi ſoluſ
deus· diliguntur enim inq̄ꝫtū
ſūt dei· q̄ſi ad ei⁹ ymaginē fa
cti· ⁊ ipi⁹ capaces Et qꝛ deum
oīb⁹ alijs bonis caritas p̄fert:
nō ꝯſiderat certū boni detrimē
tum qđ ab hoſtib⁹ patitur· ad
hoc qꝛ eos odiat: ſʒ magis cōſi

derat diuinū bonū· ſi eos diligat·
vn̄ q̄ꝫto pfectius viget in homi
ne caritas dei: tāto facilius ani
m⁹ hoīs flectitur ut diligat ini
micū· hec de tho· ¶ Quo ad ſe c
cūdū ſciendū qꝛ ſecūdo pfectio
dilectōis ꝓximi ꝯſideratur ſcḋm
intenſionē amoris· manifeſtū
eſt eni qꝛ q̄ꝫto aliquid intenſi⁹
amatur tāto facili⁹ alia ꝓpter
ipm cōtemnūtur· ex hijs ergo
q̄ hō ꝓpter dilectōnē ꝓximi di
mittit vel ꝯtemnit: ꝯſiderari pōt
an ſit pfecta dilectō ꝓximi· hu
iuſmodi dilectionis ꝓximi tri
plex grad⁹ inuenitur Sūt eni
aliq̄ quibꝰ extriora cōtēnunt
ꝓpt̄ dilcōnē ꝓximoꝝ· dū ea vel
pticularit̄ ꝓxis adminiſtrāt· vel
tōlit oia ncītatib; erogāt ꝓxi
morū· qđ vidꝫ apls tāgere cū
di· Si tradidero ī cibos paupū
oēs facultates meas Et Cañ·
viij· dꝫ Si dederit hō oēʒ ſbam
dom⁹ ſue p dilectōe· q̄ſi nihil
deſpiciet eā vn̄ ⁊ dn̄s hoc ꝯplē
dē vidꝫ cū dicit math· xix· Si
vis pfcūs eē vade ⁊ vēde oia q̄
hēs ⁊ da paupib⁹ ⁊ veni ſeq̄re
me vbi oim bonoꝝ exteriorum
abdicacōeʒ ad duo videtur or
dinare· ſcʒ ad dilcōeʒ ꝓximi· cū
dicit· da pauperibus· ⁊ ad dile
ctōeʒ dei cū dicit ſeq̄re me· Ad
idem etiā pertinet ſi quis dam
num in exterioribꝰ rebus pati
non recuſet ꝓpter dilectionem

dei ꝛ ꝓxi. vnde apoſtolꝰ com
mēdat quoſdam dicens hebꝛ.
.x. Rapinā bonoꝝ veſtroꝝ cū
gaudio ſuſcepiſtis. Et pū.xij.
Qui negligit dānū ꝓpter ami
cū iuſtus ē. Ab hoc ei dilectōis
gdu deſtituūt qui de bonis q̄ hn̄t
ꝓximis necītatē; habētibꝰ ſb
uenire nō curāt. vnde .i. ioh .iij.
Qui habuerit ſbſtātiā mundi
huiꝰ ⁊ viderit frē; ſuū necītatē
habētem ꝛ clauſerit viſceā ſua
ab eo: quō caritas dei manet in
d eo. Secūdꝰ aūt gradus di
lectionis eſt ut aliq̄s corpus
ſuū laboribꝫ exponat ꝓpt ꝓxi
moꝝ amore; cuiꝰ rei exēplum
apl'us i ſe oſtēdit dicēs .ij. theſ
ſ.iij. In labore ⁊ fatigacōe no
cte ꝛ die opantes ne quē vrm
grauaremꝰ. Ad idem refertur
Si quis tribulacōes ꝛ pſecuci
ones propter ꝓxioꝝ amore;
pati nō recuſet. vnde ⁊ apoſto
lus .ij. corīn .i. Siue tribulam̄
ꝓ vr̄a exhortacōe ⁊ ſalute. Et
.ij. thi .iij. dic. Laboro vſq; ad
vincula q̄ſi male opans ſ; ver
bū dei nō ē allegatū. ideo oīa ſu
ſtineo propter elcōs ut ꝛ ipſi
ſalute; cōſequātur. ab hoc aūt
gdu deſtituūt q̄ de delitijs nl ob
mitterēt aut aliq̄d incōmodi ſu
ſtinerēt ꝓ alioꝝ amore. Con
quos dr amos .vi. Ve q̄ dor
mitis in lcis eburneis ⁊ laciui
tis in ſtratis vr̄is. q̄ comeditis

agnum de grege ꝛ vitulos de
medio armēti. q̄ canitis ad vo
ce; pſalterij ſic dauid. putaue
rūt ſe habere vaſa cātici. biben
tes i phialis vinū. ꝛ optio vn
gēto delibuti ꝛ nl patiebātur
ſup cōtricōe ioſeph. Et ezech.
.xiij. dr. Nō aſcendiſtis ex adū
ſo neq; oppoſuiſtis vos muꝝ
ꝓ domo iſrl. ut ſtaretis i plio
in diē domini. Tertius aūt g e
dus dilectōis ē ut aliq̄s aīam
ſuā pro fribus ſuis ponat. i. io
h .iij. In hoc cognouimꝰ cari
tate; dei qm̄ ille pro nob aīam
ſuā poſuit ⁊ nos debemꝰ pro fri
bꝫ aīās nr̄as ponere. Vltr̄ huc
aūt gradū dilectionis intendi
nō pōt. vn̄ ioh .xv. Maiorem
hac dilectioē; nemo habet ut
animā ſuā ponat quis pro aī
cis ſuis. vnde in hoc pfectio fra
terne dilectionis conſtituitur.
Tamē animā idest vitā corpa
lem non vitā anime que deus
eſt q̄ auffertur p pecm̄ mōrle:
ponere pro proximoꝝ ſalutē
cadit ſb necītate pcepti in ar.
neceſſitatis puta ſi q̄s videret
aliquē ab infidelibꝫ ſeduci de
ber; ſe mortis piculo exponere
vt eum a ſeductione liberaret.
Sed vt aliquis extra hos ca
ſus neceſſitatis pro ſalute alio
rum mortis periculo ſe expo
nat pertinet ad perfectionem
iuſticie vel ꝯſilij. Cuiꝰ exemplū

ab̄ apoſtolo·accipe poſſumus
qui dicit·ij·Cori·xij·Ego autē
libentiſſime impendar ⁊ ſupim
pendar ipſe pro aīabꝯ veſtris
glō·perfecta caritas eſt ut q̄s
paratus ſit ꝓ fratribꝰ mori·ha
bet autem quādā ſimilitudinē
mortis condicio ſuitutis·que
mors ciuilis dicitur Jdō ad eā
dem pfectōnē dilectōnis ptinē
videtur·ꝙ aliquis ſcipm̄ ſerui
tuti ſubiciat ꝓpt̄ proximi amo
rem ſicut ꝙ ſe mortis piculo expo
nat·licet hoc pfectiꝰ videatur
eſſe q2 hoīes naturalit̄ magis
mortem refugiunt Omnia tho·

f ¶ Quo ad tertiū conſideratur
etiā fratn̄e dilectionis pfectio
ex effectu Quāto enī maiora bō
proximis impendimꝰ tāto per
fectior dilcō eſſe videtur Sūt
aūt circ̄ hoc etiā tres gradꝰ con
ſiderādi· Sunt enī quidā qui
proxīs obſequūtur in corpali
bus bonis puta qui veſtiūt nu
dos paſcūt ſaelicos ⁊ alia ope
ra miſericordie hoīm infirmis
miniſtrāt que ſibi dn̄s rputat
exhiberi·ut patet Math·xxv·
Secūdo ſūt aliq̄ q̄ bona ſpūa
lia largiūtur· que tam non ex
cedunt condicionē hūanam·
Sicut qui docet ignorātē con
ſulit dubitanti ⁊ reuocat errā
tem de q̄ cōmēdatur Job·iiij·
Ecce docuiſti plurimos ⁊ manꝰ
laſſas roboraſti vacillantes fir

mauērt ſermones tui ⁊ genua
tremētia confortaſti· ¶ Tertio g
ſunt etiā alij qui dona ſpūalia
⁊ dona ſup̄ naturā ⁊ racōnem
excedentia proximis largiūtur
ſcilicet doctrinā diuinoꝝ manu
ductionē ad deū ⁊ ſpūalium
ſacramētoꝝ cōmunicacōnē·de
hijs dōis facit mēcionē apoſto
lus gal·iij·di·Qui tribuit nob̄
ſpūm ⁊ opatur virtutes ī no
bis·Et ſecunda theſſ·ij·Cū ac
cepiſtis a nob̄ verbū auditus
dei accepiſtis illd̄ nō ſic verbū
hoīm ſꝫ ſicut ē vere vbū dei·hꝰ
modi igitur bonoꝝ collacō ad
ſingularem quandā pfectiōe3
pertinet fraterne dilectiōis q2
per hec bona homo vltimo fini
coniungitur in quo ſumma ho
minis perfectio cōſiſtit·pfectio
hec oſtenditur Job·xxxvij·vbi
dicitur·Nunquid noſti ſcitas
nubium·magnas pfectas ſciē
tias·p nubes autē ſcḋm btm̄ au
guſtinū·ſancti pdicatores itel
liguntur habēt ille nubes ſemi
tas ſbtiliſſimas ſcilic3 pdicacō
nis vias ⁊ pfectas ſciētias dū
ſe ſuis meritis nihil eē ſciūt q2
ea que proximis impendunt ſu
pra iſtos exiſtūt Additur aūt
ad hanc pfectōnē ſi huiuſmo
di ſpūalia bona non vni tm̄
vel duobus ſꝫ toti multitudini
exhibentur·Quia ſcḋm philoſo
phū bonū gētis pfectiꝰ eſt et

ſimius q̄ bonū vni⁹ hec omnia
thō· ¶ Capitulū Quītū

Q Vartū p̄ceptū qđ p̄
mo loco ſb̄ p̄cepto di
lectionis pxi ꝯtinetur
a Exod·xx. ſic ponitur ¶ Hono
ra patrē tuū ⁊ matrē tuā ut ſis
longeuus ſup terrā Ubi nōn
dum primo q̄ p̄ter patrē nr̄m
quem quotidie inuocamus in
orōne dn̄ica: adhuc triplices
ſunt patres quos honorare de
bem⁹· Primo carnales ꝫ. Se
cundo ſpūales p̄lati de quoꝝ
nūero fuit apl̄us dicēs·i. cori·
·v·Ego p euāgeliū genui vos
Tertio ptātes temporales ſeu
domini·vnde ſui naaman·iiij·
regū.v.ei dixerunt· Pater ſi rē
grādem dixiſſꝫ propheta certe
facere debueras· De p̄mis pnti
bus p̄mo tria ſunt nōnda Pri
mo quib⁹ modis filij pntes de
bent honorare· Secūdo quibꝫ
modis honorē debent eis exhi
bere. Tercō quotupliciter con
p̄ceptum hoc contigat peccaē
b ¶ Q̄ntum ad primū q̄ ſtricte
hoc mādatum ſit ſuandū docꝫ
p̄mo violātū dira maledictio
nā gen̄·ix· Cam derides pris
ſui verēda in ſemine ſuo male
dictus eſt gen̄·xlix· Rubē licet
eſſꝫ p̄mogenitus iacob cū bn̄
dicturus alijs iſti dixit·nō cre
ſcas q̄ aſcendiſti cubile pris
tui·Eſau venator ⁊ parū īta

bnaculis inhitans benedictō
nē p̄mogeiture perdidit quā
iacob mri obediēs inueit gen̄·
·xxv·⁊·xxvij· Secūdo idē ſua
det vite filioꝝ abbreuiacō·nā
deu·xxi· Si genuerit hō filiū cō
tumacē ⁊ proteruū qui nō au
diat patris vel matris iperiū
apprehendent eū ⁊ ducēt ad ſe
nes ciuitatis illius ⁊ ibi accu
ſabunt eū de comeſſacōibꝫ luxu
rijs ⁊ cōuiuijs ⁊ lapidabit eū
ōis populus ſn̄ia ē ibidē. Hic
duo filij heli correpti a prē nec
emendati fortes vna die occiſi
ſunt in bello capta archa·i·re·
·ij· ¶ Tercō idē ſuadꝫ multiplex c
natoꝝ benedictio·nam hic in
p̄cepto illo ſpēaliter lōgitudo
viuēdi in p̄miū pmittitur ſup
ple ſi filio valet ad ſalutē vel
ad cōmodū maius Si eni nō
ad hoc valeret diu viuere pla
ga eſſꝫ diu viuere nō p̄miū q̄
diu in pcc̄is viuētes peius dā
nātur· Et p oppoſitum diu be
ne viuere beneficiū dei magnū
eſt Hic ſem filius noe qui pa
trē honorauerāt·qui ſem vidꝫ
fuiſſe ſcdꝫ mſtos melchiſedech
rex ſalem quē conſtat diutiſſiē
uixiſſe vicꝫ annis plus q̄·600·
ex gen̄·xi. Quod etiā patꝫ in be
nedictionib⁹ ioſeph quē pat̄
omnib⁹ filijs predilexit eo q̄
obediens fuerat in arduis ut
patuit i exitu ultīo ad paſcua

verſus fratres hic ingͣ Joſeph
quãtam materiã patientie ca
ſtitatis· quãtã potẽtiã adeptus
ſit ⁊ ſemẽ eiꝰ· patꝫ gen̄· xxxviij·
xxxix· xli· ⁊ xlij· multipliciter·
d ¶ Qr̄to idē docet filioꝝ iudeo
ru erga pntes pia honoꝝ ꝑui
ſio ā humiliacio· nã dauid ſaul
diu in pſecucõne manſurus in
eiuſdē pncipio ſollicite mr̄em
⁊ patrē cõmēdauit regi moab
i· Re· xxij· Rechabite cũ liberis
ad iuſſum pr̄is eorũ ionadap
in ꝑpetuũ nõ biberunt vinum
domũ non edificauerũt ſemētē
non ſerebant· vineam nõ plan
tauerũt ⁊ ſolum in tabnaculis
manſerũt niſi i neceſſitate guer
raꝝ· Jeremie· xxv· Ideo p̄ cũctis
iſrahelitis laudatur a deo· Hic
etiam pfectiõis exemplar ihs
erat ſubditꝰ illis ſcilicꝫ pntibꝰ
Et in mortis agonia de mr̄e ſol
licitus virginē vgini cõmēda
e uit Joh· xix· ¶ Quito idē docet
paganoꝝ multiplex erudicio·
ut docꝫ valeiꝰ libro qnto p plu
ra exempla· Nam filia quedã
cuiꝰ mr̄ icarcerata ⁊ fame necã
da iudicis ꝯſēſu obtinuit vt ma
trē viſitaret p cuſtodes tñ ꝓ̄us
q̄ſita ne alimētũ afferret q̄ filia
matrē diu lactãs· tãdē p cuſto
des exploãta ē mrēm alere Ro
cũ iudex ꝑcepiſſet vite matrem
filie donauit in pietatis munꝰ
⁊ locus cõſecratꝰ diis a popu

lo ut alij ſcribunt· Item ibidē
valeriꝰ dicit de Coriolano rõ
no qui cũ a romanis proſcrip
tus rex alioꝝ factus eſſꝫ Et rõ
mis nullatenus nec precio nec
dotibꝰ recõciliari valeret· venie
te ad eũ de roma matre ſtatim
a filio obtinuit romanis pacē
Item ibidē de filio creſi regis re
fert q̄ cũ filiꝰ eiꝰ mutus videreꝫ
ab alio quodã patrē debē occi
di nec ligua nec vibꝰ hũc prēꝫ
eē demõſtrare poſſꝫ· In pietatis
munus lingua eius ſoluta eſt·
⁊ locutus eſt hunc patrem ⁊
alia clare eloquens in multoꝝ
ſtuporem· ¶ Sexto idē ſuadēt f
creatue irracionales celi aues·
Nã ut di· am· exameron· v· Ci
conie pie aues pntes ſenes nu
datos· pluis tegũt· fouēt alis
⁊ nutriunt alimētis Et ibidē dici
tur· q̄ admirãda ē cornicis cle
mentia· Nã cũ pntes p lõgeuã
ſenectutem plumaꝝ tegmie ⁊
alaꝝ rgimie nudari ꝯtigit· cor
nices iunioēs ꝑprijs pēnis eos
fouent ⁊ collēo cibo paſcũt· qñ
etiã pntes eoꝝ ſeneſcũt eos ful
tro alaꝝ ſuaꝝ ſbleuãt ⁊ ad vo
land exercēt ut in priſtinos vſꝰ
mēbr diſſueta reuocēt ⁊ redu
cãt ut dic. Bartho· i de ꝓpetati
bꝫ reꝝ· ⁊ ſolũ ut hyſtoiogphi
ponũt vultues pntes fame piē ſi
nũt ⁊ ut rfert wil· m de apibꝰ p
te ſcda. apes iuioēs nõi ope tm

ſed etiā in ſetuq₃ iuuāt mrēs.
g ¶ Septimo illud docēt inſen
ſibiliū exēpla. vnde pe. rauen.
Tolle radiū a ſole ⁊ non lucet
riuū a fonte ⁊ deſiccat᷑. ramū
ab arbore ⁊ areſcet. mēbrum a
corpe ⁊ putreſcet. Hic ſepa fi
liū a deuocōne paterna ⁊ iam
nō eſt filius ſ₃ collega iſtoꝝ de
q̄bus dr̄. vos a patre dyabolo
eſtis ⁊ opa patris veſtri vultꝭ
h pficere. ¶ Quo ad. ij. pn̄cipa
le nōndū ſcꝫ tho. 2. 2. q. Cxxij.
lic₃ in hoc p̄cepto exprimatur
ſolum honoracō pn̄tum in illa
tn̄ honoracōe intelligitur mā
dari ſuſtētacō eoꝝ ⁊ quicq̄d
aliud a ſuis liberis ipſis debi
tum eſt Hic interp̄tatur xpꝰ
math. xv. Et ſup illo ephe. vi.
Honora patrē tuum ⁊ matrē
tuam dicit glō. Iubemur parē
tes honorare idest obſequium
pietatis ⁊ reuerētiā exhibere
ac neceſſaia miſtrare Cōſiſtit
aūt reuerentia exhibēda parē
bus ſcōm alex. de halis in trib₃
Primo in affectu ut liberi parē
tes amēt. eis bona optēt ꝑ eoꝝ
orēt. ⁊ exinde timeāt eos ac re
uereātur ⁊ offenſā₃ eoꝝ caue
ant ꝓpter ptātē quā a deo in fi
lios habēt quoꝝ ſūt pn̄cipia
pꝰ deū Secūdo ꝯſiſtit i ſigno
exteriori ⁊ reuerētia que fit aſ
ſurgendo. ſup̄ ſe locādo. verbū
porrigendo loquēdi ⁊ ſimilibus

Tercio cōſiſtit in effectu ut eis
obediāt in oībus ſaltem q̄ per
tinēt ad vtilitate₃ ac nccitate₃
rei familiais ⁊ que ptinent ad
bonos mores q̄ ſaluti ſunt ne
ceſſaia ſcꝫ illō ephe. vi. Obe
dite filij pn̄tib₃ veſtris in dn̄o
idest ſcꝫ iuſtitiā ⁊ fidē dn̄i dei
Et colſ. iij. Filij obedite pn̄tibꝰ
vr̄is in oīb₃ idest ut ṗus expo
ſitum eſt. Quarto ꝯſiſtit in ſu
ſtentacōne eoꝝ fienda p tria
verbo p cōſolacōnes. facto per
miſteria corpalia vbi opꝰ eſt
⁊ dono tpali q̄ꝛ iuſtū enim eſt
qꝛ pn̄tes pueros debiles nutri
ant. tā dignū eſt ut filij fortes
pn̄tes debiles iuuent. ¶ Dubi i
tatur cir̄ hoc p̄mo vtꝝ homo
magis debeat diligere prē₃ q̄ꝛ
mrēm. Hāc queſtionē mou₃ ſe
neca li. declamacōnū vic₃ an
filiꝰ potiꝰ teneatur alere prē₃
q̄ꝛ matre₃ Sub hoc caſu. Qui
dā pat᷑ a piratis captus ad fili
um mittit ꝓ auxilio habēdo ſ₃
mr̄e ceca domi manēs nec ha
bens aliud auxiliū q̄ꝛ filiū eū p̄
cipit manere. eo qꝛ vtrūq₃ iu
uaꝛe nō poſſ₃. quē ergo iuuabit
filiꝰ. Seneca fortiter ābas p
tes roborat ſ₃ nō ſoluit. legiſte
tn̄ rn̄dēt inſtitu. de patria po
teſtate in glō. qꝛ citiꝰ hēat pa
trē alere qꝛ ex legis p̄ſūpcōne
ut omnūt᷑ plꝰ filiꝰ ſperat hrē a
patre. Et tho. 2. 2. q. xxvi. ar. x.

dicit φ magis tenetur dilige
re prēm Quia dicit btūs Jero.
ſup Ezech. φ poſt deū oīm pa
trē diligēd⁹ ē pr̄. ⁊ poſtea ad
k dit de matre. ¶ Ubi nōnō φ
ī iſtis opacōib; ut q̄dā dicunt
quos tho. non reprobat. hoc
qd̄ hic dicitur intelligend̄ eſt
p ſe ut vic; itelligatur eē q̄ſtio
de patre inq̄ tū pat̄ eſt. An ſit
plus diligend⁹ matre inq̄ tū
mat̄ eſt. pōt enī ſubdit tho. in
oib⁹ hmōi tāta eſſe diſtantia
virtutis ⁊ malicie ut amicitia
ſoluatur vel minuatur ut dicit
phs. viij. ethi. Et ideo ambro.
dic. φ boni domeſtici ſūt maliſ
filijs ꝓponēdi. S; p ſe loquēdo
pat̄ magis diligend⁹ ē q̄ mr̄
Amātur ei pr̄ ⁊ mr̄ ut pn̄cipia
q̄dā natu̇alis origīs. pat̄ aūt
h; excellēcōrē; pn̄cipij racōem
q̄ mat̄ qꝛ pat̄ eſt prīcipiū per
modū agentis. mater aūt per
mod̄ patiētis ⁊ mateie. Et ideo
pat̄ p ſe loquēdo ē magis dili
gēd⁹ Tn̄ hec ſpēs amicitie de q̄
nūc loquim̄ ē aīcitia q̄ debet̄
patri ⁊ matri ſm gn̄acōnis ra
cōem Eſt ei alia ſpēs amicitie q̄
diligim⁹ amātē Alia q̄ gn̄antē
Prima ſpē poſſum⁹ plus diligē
vnū. Secūda ſpē aliū. Nā ma
tres naturalit̄ pl⁹ diligūt fili
os q̄ patres ꝓpt̄ tres racōnes.
Prīo qꝛ pl⁹ laborāt ī eoꝝ gn̄a
cōe vn̄ ponūt ibi magis de ſuo

Secūdo qꝛ magis ſciūt φ ſūt
ſui filij q̄ patres Tercō qꝛ ſta
tī natos ſecū tenēt ⁊ nutriunt.
nō aūt pr̄es ſic ⁊ oſāguineos
cū q̄b⁹ magis nutriti ſum⁹ vel
ouſati āplius diligim⁹. qꝛ ami
citie naturali adiūgitur amici
tia ſocialis. Et hoc totū redit
ad hoc φ pl⁹ poīt mat̄ de ſuo ī
filio q̄ pat̄. S; plus de eo qd̄
filius eſt ponitur a patre q̄ a
matre. qꝛ pater dat virtutem
formatiuā; q̄ eſt diſpoſicō ad
nobiliſſiā; aīe rōlis formā. ma
ter vero materiā. ⁊ ideo natuā
liter hō pl⁹ patrē diligit. ⁊ oſā
guineos ex pte pris hec de tho.
l ¶ Dubitatur ſecūdo An filij ⁊
filie in reuocacōe votoꝝ a pn̄ti
b⁹ attēptatis deāt obediē ſꝫ.
ſm tho. 2. 2. q. lxxxviij. φ filij ⁊
filie ſb pn̄tum vel tutoꝝ degē
tes tutela ſunt in ſtatu triplici
Quidā qui nōdū hn̄t vſū raci
onis. ⁊ tales q̄tūcūq; āno ſi
non poſſunt aliquid vouē. qꝛ
non poſſunt deliberare. Alij aūt
ſunt qui an̄ annos pubertatiſ
id eſt maſculi an̄ decimūquātū
annum femelle an̄ duodecimū
attigerunt vſum racōis. Et ta
les pn̄t q̄tum in ipſis eſt vouē
re ſine pccō. ſꝫ votū eoꝝ pōt ir
ritari per pn̄tes. quorū cure re
manent adhuc ſbiecti. que re
uocacō eciā ſine pccō ſiei pōt a
pn̄tib; vel tutoib;. Nō q̄re nati

voventes nō peccāt q2 iplici
te ſubintelligitur ſi pn̄tes con
ſenſerint. Racō quare pn̄tes re
uocādo non peccāt q2 vtūtur
iure ſuo Quātūcūq3 tn̄ p̄fati fi
lij ante ānos pubtatis ſint do
li capaces nō poſſunt obligai
voto ſolemni religionis ꝑpter
ecc̄ie ſtatutū qd̾ r̄ſpicit id qd̾
in pluribus accidit. Tercīo ſūt
qui vouēt poſt annos pubta
tis ⁊ tales ſi ſūt libere odicōis
q̄ꝓtum ad ea q̄ ſunt ſue ptātis
⁊ ſue pſone poſſunt ſe obligaē
voto religioīs vel ſimplici vel
ſolēni ſine volūtate pn̄tum. Et
eadem racō eſt de alijs votis ⁊
cōtrahere poſſunt nō ſunt aūt
ſue ptātis tales ſemp quo ad
diſpenſationem domeſticā. id
circo non poſſunt aliq̄d voue
re quod ſit ratum ſine cōſenſu
m patris. ¶ Dubitatur. iij. an fi
li9 teneatur obedire pn̄tibus
carnalib3 q̄ꝓtū ad oia (ſe. thō.
qdli. ij. q. v. ar. i.) q2 non ſed in
quibuſdā. nā cū obedientia p̄
lato debeatur ad illa ſe exten
dit debitum obediētie ad q̄ ſe
extendit ius p̄lacōis. habet
aūt pr̄ carnalis ius p̄lacōis i
filiū. p̄mo quidē q̄ꝓtū ad dome
ſticā cōſuacōe3. Hic eni ē pr̄
familias in domo. ſic rex i reg
no. vnde ſicuti ſb̄diti regis te
nentur obedire regi in hijs q̄
ptinent ad gubnacōe3 regim̄.

ita etia3 filij ⁊ alij domeſtici te
nētur obedire pr̄ifamilias in
hijs q̄ ptinēt ad diſpēſacione3
domus. Secūdo q̄ꝓtū ad mor3
diſciplinā. vnde apoſtol9 dic̄.
(hē. xij.) Patres quidem carnis
noſtre habuim9 eruditores
⁊ obtēperabim9 eis. Debet eni
pr̄ filio etiā diſciplinā ut ph̄s
dicit In hijs ergo tenetur obe
dire filius patri carnali ⁊ non
in alijs. vnde illud (coll. iij.) Filij
obedite pn̄tib3 veſtris quo ad
omnia. intelligit̄ omnia ad q̄
ſe ius p̄lacōis extēdit ideo ec̄
nō exhibet irreuerentiā pn̄tib3
qui eis non obedit in hijs in q̄
bus eis obedire non tenetur.
¶ Quo ad. iij. principale pat3 n
ex p̄miſſis q2 multipliciter nati
peccāt con̄ hoc p̄ceptum in pn
tes Primo qui parētes irridēt
pauperes aut debiles. terreat
hos maledictio cham (gen̄. ix.)
Secundo quidā pn̄tes duris
verbis contriſtāt con̄ apoſto
lū dicētem (i. thi. v.) Seniorem
ne increpaueris ſed obſecra ut
patrem. iuniores ut frēs. anus
ut matres. iuuenculas ut ſoro
res in omni caſtitate. Tertio
alij parētibus maledicunt con̄
illud (exod̾. xxi.) Qui maledixe
rit patri ⁊ matri morte moria
tur. Et (exod̾. xx.) Qui maledixe
rit patri vel matri extīguetur
lumē ei9 in medijs tenebris ⁊

moriet̄ i pctīs ſuis ⁊c̄. Quar
to q̄ mortem parētū ſuoꝝ op
tant ex eoꝝ odio aut appetitu
honoris vel hereditatis. vñ ꝓu
biorū. ix. Qui affligit prēm
eit ignominioſus ⁊ ifelix. Quī
to q̄ pr̄tibꝰ paupibꝰ vel idigē
tibus non miniſtrāt ꝑ poſſe cō
tr̄ illos Eccleſiaſtici tercō fili ſuſ
cipe ſenectā pr̄is tui ⁊ ſi defece
rit ſenſus eiꝰ ꝑ ſapientiā vel im
patiētiā ſupp. veniā da illi. Sex
to q̄ nō obediūt ſ; ꝓterue rcal
citrant in hijs viz que ptinent
ad patris imperiū q̄ iubētur la
pidari vbi ſupra. Septio q̄ ma
nus violētas in eos iniecerint
Cōtra quos exodi. xxi. Qui per
cuſſerit patrē vel matrē morte
moriatur. Octauo q̄ parētibꝰ
defūctis per ſuffragia nō ſubuei
unt. contra quos ꝓu. xix. Qui
affligit prē; eit ignominioſuſ
o ⁊ ifelix. ¶ Dubitatur p̄mo q̄re
huic p̄cepto additur ꝓmiſſio
p̄miij plꝰ q̄ alteri mādato. Re.
ſm Alex. de halis i ſuo tercō et
alios. prio ut ad ſuſtētacōem
pntū allicerentur filij ex p̄mio
quēadmodū pntes alliciūtur ad
nutrcōez filioꝝ ex natuā. Secū
do qr ogruū ē ut vitā ꝓtelātes
in pntibꝰ filij tales ec. recipiāt
lōgitudinē vite i ſeipis Tercō
qr p̄cepta dātur de eis ad q̄ in
q̄bꝰ dā hō nō inclinatur a mo
dicū. Sed ad ſubueiendū filijs

pntes iclinātur mltū ⁊ econu
ſo modicū. Ideo necē fuit māda
ri ſic videmꝰ etiā qr truncꝰ pui
det ramis nō rami trūco. Corpꝰ
mēbris nō mēbr̄ oia corpi. Sol
radio non radiꝰ ſoli. Fons riuo
non riuus fonti. ¶ Dubitatur p
ſecūdo vtrū aliq̄s p̄cepto pr̄is
poſſit cōpelli ad matrimoniū cō
trahendū. Reſpon. tho. iiij. ſcrip.
diſtinctione. xxix. arti. vl. Cū
in matrimonio ſit quedam ſui
tus ꝑpetua: pater nō poteſt co
gere filiū ad matrimoniū per p̄
ceptū cū ſit libere cōdicōnis ſ;
pōt eum iducere ex racōnabili
cā. Et tūc ſic ſe h; filiꝰ ad cā; il
lā Ita ſe h; filiꝰ ad p̄ceptū pr̄ſ
ut ſi rō illa cogat de ncītate vl
de honeſtate et p̄ceptū ſimilit̄
cogat alias nō. hec tho. ¶ Du q
bitat̄ tercō. vtꝝ iuitis pntibꝰ
filiꝰ poſſit intrare religionē. Re.
tho. q̄dli. ix. q. v. ar. i. diſtiguēdū
ē qr aut iſte q̄ h; ꝓpoſitū intrā
di religioem videt ſe i ſeculo nō
poſſe viuē ſine pccō morli vel
nō de facili. Si timz ſibi de pi
culo pcc̄i mortalis cū magis te
neat̄ ſaluti aīe ſue ꝓuidē q̄ cor
pali ncītati pntū nō tenet̄ in
ſeculo remanē. Si aūt vid; ſe
poſſe i ſclo ouerſai abſq; pccō
Adhuc diſtiguēdū eſt qr aut
ſine eius obſequio pntes nullo
modo viuē poſſunt et ſic tene
tur eis ſuire ⁊ alia opa pfcōis

p̄t mittere ⁊ peccarꝫ eos dimit
tēs. ſi vero ſine eiꝰ obſeq̄o pn̄t
pn̄tes aliq̄liter viuere nō aūt
honorifice non ꝓpt̄ hoc tenet̄
opera ꝑfectiōis dimittere. De
cus aūt eſt in illo qui iā religi
onem intrauit qꝛ cū iā ſit mor
tuus mūdo ꝓpter ꝓfeſſionē ſo
lutus eſt a lege q̄ in mūdanis
obſequijs pn̄tibus tenebatur
ſcḋꝫ doctrinā apl̄i rō. vij. In ill'
aūt ſpūalibꝰ puta orōibꝰ ⁊
hmōi eis tenetur ſuire Et hoc
qḋ dictū eſt de introitu religi
onis pōt dici etiā de obſeruan
tia virginitatis ⁊ de alijs opa
r cōibꝫ ꝑfectiōis. hec tho. Du
bitatur. iiij. Vtꝝ ille cuiꝰ pater
non pōt ſuſtentari a filio n̄ con
hendo accipiat dotem vn̄ prēꝫ
nutrire poſſit: teneatur ɔtrahe
re ut patrē ſuſtentet. ħ. thō.
eodem ar. Caſus ꝓpoſitus nō
videtur de facili poſſibilis. vix
eni cōtingere pōt quī quis pn
tes ſuſtentare poſſit abſqꝫ mri
monij cōtractu ſaltē manibꝰ
opando ⁊ mēdicādo. Si tn̄ hoc
ɔtigeret eſſꝫ idē iudiciū de vir
ginitate ſeruāda in iſto articu
lo ⁊ de alijs ꝑfectōis opacōibꝫ
ſicut eſt de introitu religionis
ut prius dictū eſt. hec thō.

¶ Capitulū Sextum.

De honore ſecūdo patri
vicꝫ ſpūali exhibēdo vi
dēda ſūt tria. Primo vi

debitur q̄ ſtricte mādatū ſit
p̄latis ſpūalibꝫ obedire Secū
do in quibꝰ ſint ⁊ q̄liter hono
randi. Tercio quot modis circa
eos hoc p̄ceptum non ſuetur
¶ Quātū ad. i. nōndū q̄ pater a
ſpūalis eſt quicūqꝫ p̄latus re
gēs in ſpūalibꝫ aliquē quē do
ctrina euāgelica generauit vel
habꝫ nutrire p̄ſerti ſi eucariſtie
ſacramētum vel alia ſibi mini
ſtrāt ſpūalia. ut ſūt papa epūs
plebanꝰ ⁊ vices eoꝝ gerentes
cōfeſſores. p̄dicatores. abba
tiſſe. prioriſſe. Vn̄ apoſtolus. i.
cori. v. Ego p euāgeliū genui
vos. de hijs itelligitur illḋ mā
datū apoſtoli obedite ꝑpoſitis
veſtris ⁊ ſubiacete eis. ipi eni
ꝑuigilāt quaſi rōnē ꝓ aīabꝰ
vr̄is reddituri ut cum gaudio
hoc faciāt nō gemētes. de hijs
xp̄s ait luc. x. Qui vos ſpernit
me ſpernit. Et ut non ſolū bōis
ſꝫ etiā malis obedire debeamus
docꝫ math. xxiij. xp̄s vbi ſic dr̄
Iheſus locutus ē ad turbas ⁊
ad diſcipulos ſuos dicēs. Su
p cathedrā moyſi ſedebūt ſcri
be ⁊ phariſei. Oia ergo quecū
qꝫ dixerit vobis ſuate ⁊ facite
ſcḋꝫ vero opa eoꝝ nolite face
re. dicūt eni ⁊ nō faciūt. Et ad
id deſuit apte. Exēplū in vitas
patꝝ vbi dr̄ q̄ ad quendā ſo
litariū venit q̄dā p̄ſbiter cuiuſ
dam baſilice ut conſecraret ei

oblacōe; ad cōmunicand· q̄dā
aūt venit accuſās ſacerdotem
apud ſolitarium · venit ergo
pſbiter q̄dā vice volens conſe
crare oblacōem id eſt celebra
re miſſam· Sȝ ſolitari9 pulſā
ti non aperuit ⁊ ſic ſacerdos
diſceſſit ⁊ vox ad ſolitariū Ec
ce tulerūt ſibi hoīes iudiciū me
um Et fact9 eſt velut in exceſſu
mētis ſolitari9 videbat qȝ q̄i pu
teū aureū ſitulā aureā et funē
aureū aquāqȝ valde bonā· hau
rire aūt vidit quendā leproſū
⁊ reſidentem i vas vidit igit
hoc ſolitari9 ⁊ cupiebat bibere
ſȝ noluit ꝓpt̄ leproſū q̄ hauſit
Et vox· Cur nō bibis? nam iſte
ſolū hauſit nihil inq̄nauit Ex
pgefact9 ſolitari9 miſteriū in
tellexit ⁊ mittēs ꝓ ſac̄dote ſic̄
p̄us erat ſolitus ab eo oblacio
b nē ſuſpit· ¶ Sed queritur vtrū
hȝ layci teneātur ſuis p̄latis ec
cleſiaſticis obediē· Rndet vl· li
bro· vi· ti· iiij· ca· xv· Layci non
tenēt̄ p̄latis eccleſiaſticis obe
dire niſi in hijs ad quorū obſ
uātiam ſe i baptiſmo obligaue
rūt ſcȝ ut teneant veram fidem
cū opib9 ⁊ abrenūtiāte ſatha
ne ⁊ omnib9 pompis ⁊ opibȝ
eius ⁊ p conſequens q̄ntum ad
omne peccatū vitandū ⁊ ſpuā
le bonū pſequendū· In alijs au
tē actibus non ſubduntur eis
n̄ q̄ntū ad iſta ptinere ſeu redu
ci poſſunt· ¶ Quo ad ſecūdum c
p̄ncipale nōndū q̄ honor de
bit9 p̄latis eccleſiaſticis p mł
ta eſt exhibēdus. p̄mo ut bonū
eis corde optem9 ⁊ nōnūq̄ p
eis orem9 ne ꝓpter peccata ſb
ditoꝝ prelato gratia verbi dei
ſbtrahatur· qȝ dicit grego9
ſup Ezech· ome· xij· Aliqn̄ ꝓpt̄
malos auditores hoīs tollitur
ſmo doctoibȝ· Aliqn̄ vero ꝓpt̄
bonos auditores datur ſermo
doctoribȝ etiā mał· Beniuole
valde ſe habuit dd erga letalē
īimicū ſaulē p̄us vnctū regē ⁊
iā a dō abiectū nō obſtāte q̄ i
rgē iā vnct9 eēt dauid· Quia
enī ſaul vnct9 dnī fuit manſue
tiſſime ſe ad eū habuit dauid
ut; p̄mo Re· ca· mł'tis· Rūto pl9
ad ſacerdotes ecc̄ie ſeptēplicit̄
deo cōſecratos nos beniuole hr̄e
debem9 Itē aliqn̄ ꝓpt̄ peccā populi
de9 pmittit regre ypocritā· Iob
xxxiiij· qȝ eit ſic̄ ꝓpł'us ſic ſac̄
dos· Et ſic ſu9 ſic ⁊ dn̄s ei9 yſa
ie· xxiiij· Ergo ad hoc malū eui
tādū optand ſbditis eſt ne dū
paſtor p abrupta g̃dit̄ grex i
p̄cipitiū labatur ut greg̃· di·
¶ Secūdo ſbdiaſtudē dn̄t ut e
bō de p̄latis dictita eos hōrēt
vł de eoꝝ malis taceāt n̄ vbi
locū hȝ frna correcō ⁊ mō licito
ſpat̄ emēda· rō qȝ illd ad quē
hȝ ſiei debet· ergo plus cūr̄ p̄
latum· nam de omi v̄bo ocoſo

redditurí sunt⁹ racōem ut veri
tas ait φ᷑ toplus de malo ꝛ p̄
lato detrahēdo· alias nl̄ sequit̄
nisi infectō populi ꝛ pccm̄ ꝓpri
e um· ¶ Tertio tenētur subditi
eis ad reuerētiā gestuū ꝓpter
excellentiā status eoꝝ ꝛ digni
tatis ꝛ tales ſm magis ꝛ min⁹
vñ aplus ·i· thi· v· Qui bñ pre
sut p̄sbiteri duplici honoē dig̃
habētur maxie q̃ laborāt in ver
puta decimis ꝛ oblationibus
cōibꝫ honrandi sūt p̄lati eccīastí
ca ꝛ doctria Qrto donis ꝛ obuē
ac alijs eoꝝ viribꝫ qꝛ talia sūt
eoꝝ stipēdia ad sustentacōēꝫ
vite eoꝝ ordinata· Et illud ꝓ
bat aplus ·i· corin· v· p⁹ p̄fata
verba imediate sb̄dēs Scrip
tū ē non infrenab os bouis tri
turantis. dign⁹ ē eni operari⁹
mercede sua· vñ ꝛ math· x· idē
dꝫ Dign⁹ ē operarius cibo suo
hoc eni dixit qñ misit discipu
los ad p̄exīstēdū populis ver
bo ꝛ sermōibꝫ. Racō ē qꝛ in infi
nitū sūt melioā spūalia tpali
bꝫ ·i· cori· ix· Si nos vob spūa
lia seminam⁹ nō magnū est si
nos carnalia vr̄a metam⁹ Qn
to debēt honorai in mādatis q̃
p̄cipiūt ut in vitādis excōmu
catis buandis fistiuitatibus ꝛ
f hmōi. ¶ Quo ad ·iij· pn̄cipale
nōndū q᷑ tot mod̄ ꝛ plurim⁹
pōt dehonorari p̄latus ecclesi
asticus quot modis honorari

Capitulum Septimum

Primo inuidētes p̄latis quo ad
p̄sonā. Secūdo q̃ eis detrahūt
leuiter ꝛ multipliciť infaman
do vel maledicūt coñ illō apsi
actu· xxiij· Pn̄cipē ꝓpli tui non
maledices Tercō q̃ eos gesti
bꝫ de honestāt sine nōbili cā ut
cū eis ludētes illicite luxuriātes
Et sicut cham verēda moꝝ pr̄
noꝝ ꝛ defectuosoꝝ detegentes
coñ illud exodi· xxij· Dns non
detrahes ꝛ principē populi tui
nō maledices. Qrto qui eis de
b ita in decīs oblacōibꝫ ꝛ alijs
s̄btrahūt ꝛ iuribꝫ eoꝝ coñ illō
mal· iij· Dic dn̄s· inferte oēꝫ de
cimā in horreū meū ut sit cib⁹
in domo mea· Et eccī· xiiij. Fili
si hēs bñfac tecū ꝛ deo dignas
oblacōes offer. Qnto q̃ p̄cep
ta p̄latoꝝ ꝯtemnūt i hijs in q̃
b⁹ obedire tenetur· ut in excō
muicacōibꝫ buādis p̄cipue scē
mris eccīe. Et qui diebꝫ dn̄icis
cōtēnūt audire missas ꝛ alijs
festiuitatib⁹ ꝛ interesse d̄inis
ſm eccīe ordinacōēꝫ ꝛ p̄cepta
ꝛ ieiunia ab eis rite iussa trans
grediūtur. ¶ Capitulū ·vij·

De tercō pre vicꝫ p̄lato
seculari honorādo tria
ponētur· Prio q̃ ncēe
ꝛ rōbiliť sint honorādi Secū
do i quibꝫ sint honorandi Ter
cō quot mod̄ coñ eoꝝ honoē
fiat ꝛ cōtra hoc p̄ceptū· ¶ Qn a
tum ad ·i· notādum q᷑ patres

ſeculariū perſonarum ſunt om
nes videlicʒ qui gubernare ha
bent aliquē vel aliquos de ſecu
laribʒ in foro eorūdē· Hic igi
tur paterfāilias ē pat̄ vxoris
filioꝝ· fāuloꝝ ⁊ domū inhabitā
cium· Sic pn̄ceps vel ſignifer
ſeu capitane⁹ pater ē ſubdito
rum ſibi. Sic magiſter ſuoꝝ
ſcolariū Et rex ſuoꝝ i rḡno· ⁊
cōſiliū cū magiſtrociuiū oim
ciuiū· Subditos autē obedire
ꝙ neceſſit ſuis p̄latis ⁊ p̄ribus
p̄ſatis· p̄mo docet pmo impat
ſcriptuā· Secūdo ſcōꝝ exēpla
Tercō phoꝝ documēta· Qr̄to
etiā irronaliū facta· ⁊ qn̄to nō
b ſentiētiū regimēta· ¶ Nā q̄ad
p̄mum xp̄s ait Reddite que ſūt
ceſaris ceſari Math· xxij· hic pe
trus· p̄ma pet̄ ij. dicit· Subie
cti eſtote omni huāne creaturē
ꝓpter deū ſiue regi quaſi p̄cellē
ti ſiue ducib⁹ qi ab eo miſſis ad
vindictā maloꝝ laudeʒ vero bo
noꝝ· Paul⁹ etiā ad· rō· xiii· Qui
ptāti r̄ſiſtit dī ordiacōi r̄ſiſtit·
docēt· ij· illō ſcōꝝ exēpla nā xp̄s
tributū p ſe ⁊ petro ex piſcis
miſteio tribuit math· xvii. nec
pilatū p̄latū ſeu iudicē xp̄s ne
gauit cui ait nō h̄res i me ptā
tē vllā n̄ tibi datū fuiſſʒ deſup
Joh· xix· Pau· ad ceſarē appel
lauit ⁊ iudices inuocauit infide
les ut pʒ Actu· xxv· mauici⁹ cū
ſuis ſocijs p idolatris dyocleciāo

⁊ maximiāo ipatoibʒ militarē
nō rēnuit vbi deo vero nō otra
riū impauit Ex q̄bʒ ec· patʒ ꝙ
tam malis ꝙ bōis p̄latis obedi
endū eſt ut patʒ p p̄cedēcia Et
p dauid q̄ veneat⁹ eſt ſaul nō
dum depoſitum publice p deū
vel pp̄lm· vn̄ p̄ma pet· ij· Ser
ui ſb̄diti eſtote i tiōē dn̄is ⁊
nō tm̄ bonis ⁊ modeſtis ſʒ etiā
diſcolis Patʒ tcio p phica docu
mēta nam ariſtoteles yconomi
coꝝ libꝝ p r̄gimine dom⁹· Et
libros politicoꝝ p regine ciui
tatū ⁊ regnoꝝ elegātiſſime cō
ſcripſit· Hic plura exēpla poit
valeri⁹ ⁊ ceteri· ¶ Docet idem c
qr̄to tā beſtialiū hoim ꝙ irraci
onaliū vita· vide⁹ ei p̄ ceēs vni
obedire· Sic ⁊ latrones quia
ſine obia nulla pax pſeuerāt ſic
gall⁹ gallīas regit grus grues
rex apū apes ⁊ caput mēbra in
corpe· ⁊ tſia exacte ſuis p̄latis
obediūt· Quito idē patʒ etiā in
nō ſentiētib⁹· In toto etiā vniū
ſo de⁹ ordīauit ignobiliora de
bere obedire nobilioib⁹· ſic an
geli p̄eſt hōi aīa corpi celeſtia
terreis ⁊ huīdis luna ⁊ oī tre
cū ſuis vegetabilibʒ p̄eſt ſol·
¶ Quo ad· ij· pn̄cipale nōnd ꝙ d
ſb̄diti ſeculaēs dn̄i i qn̄qʒ hōrāē
ſuos p̄latos· prio bō eis optā
do ⁊ ōm p eis orādo vn̄· i· thi·
i· Obſecro fieri orōes p̄mo p re
gibʒ ⁊ hijs q̄ i ſb̄limitate ſunt

Et baruch. i. Orate ꝓ vita na
buchodonoſoꝛ. Racō ē qꝛ ꝓpter
pccā ꝑplī aliqñ yꝑocrita dat᷑
populis. Et ſm greg. qꝛ p̄lati
aliqñ non corrigūt populū. Jd
circo ipſi p̄lati īfatuātur ⁊ pec
cāt ⁊ ꝑplus punitur. ij. re. vlti
mo vbi dꝛ de dauid qui pecca
uit ⁊ tñ popul9 punitus fuit.
orare ergo oportet ꝓ prelatis
Secūdo honorādi ſūt verb' ut
bō de eis ſBditi referāt. Rō qꝛ
qñ illo nō fit ꝑplus ei9 recalci
trat etiā in licitis ⁊ ſic turbat᷑
rſpublica. Et ſepe ea q̄ apparēt
malefacere vel obmittere p̄lati
ipi talia emēdare nō valēt vel
popul9 iudicās errat temerarie
iudicādo. ideo paul9 ait actu.
xxiij. Scriptū ē pn̄cipē popu
li tui non maledices. Tercio de
bēt geſtib; honorari ſeſſionib9
⁊ alijs licitis. i. pe. ij. Deū time
te regē honorificate. quicq̄d ei
ei fit deo fit a q̊ ois ptās. Qrto
ſunt p̄latis tributa danda exa
ctōes licite ꝓ republica thelo
nea ⁊ ſteure. qꝛ ſine talib9 cō
mūib; ſBſidijs prudētes cōſili
arij offitiales ciuitatis ⁊ ſtipē
diarij ā milites ſua offitia ſil' ⁊
laborādo ꝓ victu facere nō pn̄t
ideo. i. cori. ix. Quis militat ſti
pēdijs ſuis vnq̄ Et roma. xiij.
Reddite oib; debita. cui tribu
tū tributum. cui vectigal vecti
gal. Qnto obediēdū ē p̄latis i
hijs i q̊b9 ſūt aliq̄ eoꝝ ſBiecti
eis ut milites capitaneo i reb;
bellicis: famlia prīfamilias in
domeſticis Ciues ꝯſiliarijs i ci
uilib9 Ideo tho. 2. 2. q. Ciiij. e
q̄rit: an ſBditi teneātur p̄latis
in oib9 obedire. R. qꝫ nō ſʒ in
hijs vbi ſunt p̄lati ⁊ ſBditi eiꝰ
aſtricti. vñ p̊mo ſBditi nō te
nentur obedire ei q̄ vſurpaſſʒ
dn̄ium ſibi n̄ ꝓpter ſcādalū vel
mai9 malū vitādū: obediēdo ta
mē i licitis non q̄s peccarʒ Nec
ſecūdo ſBditi tenētur obedire
p̄latis vbi iꝑant vnū ⁊ alter
maioꝛ p̄latus ſub quo ē p̊mus
iubet aliud Eſt ei regula a btō
aug9. manās qꝛ duob; p̄latis
cōtria p̄cipiētib; obtꝑandū ē
maiori. intellige in licitis Ter
tio nullus dʒ obedire vbi p̄la
t9 iubet; aliqđ qđ pccʒ eſſʒ. qꝛ
cū de9 hoc ꝓhibebat ꝑ p̄cedē
tē regulā q̄ ē oim dn̄s: deo eſt
obediēdū Tñ ſcđ; ray. ⁊ alios
plurios q̄ ſūt ſBditi non dico
aīci vel non ſBditi tales ſBditi
qñ dubitāt aliqđ eē illicitū vel
licitū debēt p̄lato obediē n̄ eſſʒ
tale q̄d i quo nullo mō eſſʒ ex
cuſabilis ignorātia. puta cōn̄
articulū fidei p̄cepta vel ꝓhibi
cōes vel generale ſtatutū eccl̄ie
Racō ē qꝛ dubia ſūt in meliorē
ꝑtē interpretāda. Quarto f
ſBditus non tenetur obedire
dn̄o vel p̄lato ſi p̄cipiat ei in q̊

nō ſbditur ei puta ſi intromit
ter3 ſe de actibus anime interio
ribus· Vnde ſeneca li·iij·de bn̄
ficijs Errat ſi quis eſtimat ſer
uitutē in totum hoiem deſcen
dere ps eius melior id eſt ania
excepta ē· Corpa obnoxia ſūt
ꝛ aſſcripta dominis· mens q̄dē
eſt ſui iuris Ideo dicit ꝯſequen
ter tho· In hijs que ꝑtinent ad
interiorē motum volūtatis hō
non tenetur homi obedire· ſꝫ i
hijs q̄ per corp9 exterius ſunt
agenda nec in talibus oībus·
Quīto igitur in hijs etiam q̄ ꝑ
corp9 exteri9 ſunt agenda hō
nō tenetur hoi obediē i omnibꝫ
talibus· qꝛ non i hijs q̄ ad na
turā corpis ꝑtinent ſed ſoli deo
quia in iſta ꝑte omēs homiēs
natura ſūt pares puta i hijs q̄
ꝑtinent ad corpis ſuſtētacōeꝫ
ꝛ ꝓlis generacōnem· vn̄ nec te
nētur ſui dn̄is nec filij ꝑntib9
obedire de matrimōio cōtrahēdo
vel virginitate ſeruāda· aut ali
quo hmōi· Sed in hijs q̄ perti
nent ad diſpēſacōem actuū ꝛ
rerꝫ humanarꝫ tenetur ſbdit9
ſuo ſuꝑiori obedire ſm racōem
ſuꝑioritatis· Sicut miles duci
exercit9 in hijs que ꝑtinēt ad bel
8 lū· hec de tho· ¶ Quītum ad ter
tiū pn̄cipale patꝫ ex ꝑmiſſis qꝛ
multipliciter ſbditi fatiūt contra
hoc ꝑceptū de honorando ꝑla
tos. Primo eis mala fauendo vel

ꝑ eis n̄ orādo. cū tamē ꝑ om
nibus orādū ſit ꝑ orōnē domi
nicā· Secūdo qui eis detrahūt
vnde exodi·xxii· dn̄s non detra
hes glō· iudicibꝫ Tercio qui ſi
ne timore ꝛ reuerētia ſūt ad eoſ
cōtra illud Rō·xiij. pn̄ceps dei
miniſter eſt tibi i bonū· Si au
tem male feceit time· nō em̄ ſi
ne cauſa portat gladiū· ꝛ ꝑt9
pauca· Sbditi eſtote non ſolū
ꝓpter irā ſꝫ etiā ꝓpter cōſcientiam
Ideo em̄ tributa ꝑſtatis· Qrto
q̄ eis debita tributa ſtipēdia ſteu
ras ſubtrahūt tales ꝓtāto ſūt
peiores q̄ꝛ ſuēs ꝓq̄ꝛto i pluēs q̄s
peccat quos ꝑuat iſte q̄ ſubtra
hit ꝑſtantes etiā tributa talia
nō ꝑdūt ſꝫ tāto pl9 merentur·
q̄ꝛ do rem coēm id ē dn̄ā pl9 q̄ꝛ
ꝓpriam curāt Vbi patꝫ quorꝫ
dam modica caritas q̄ iuiti ſūt
ad talia· Quīto q̄ eis rebelliſāt
ymo pocius deo· vn̄ ea que ꝯtra
ꝑlatos ſiūt de9 ſibi ſiei dicit ut
patet numeri· xiiij· vbi ꝓfus
dꝫ murmuraſſe ꝯtra moyſen ꝛ
aaron· Attamē de9 ait vſqꝫ q̄
detrahit mihi omnis populus
iſte quouſqꝫ nō credꝫ mihi et
ibidē· vſqꝫ q̄ multitudo hec peſ
ſiā murmuāt ꝯtrā me. Hic·i·Re·
viij· Qn̄ ſamuelē iudicē ꝓplus
petiuit ut regem eis darꝫ· dn̄s
ait nō te abiecert ſꝫ me ne reg
nem ſuper eos· ¶ Sequitur
ꝑceptū quītū ſcꝫ Nō occides

¶ Sequitur Preceptū
Quintū. ſcz Non oc
cides. Capitulū pͥmū

Preceptum Quītū ē
Non occides. De
q̄ tria pͥncipaliter
ſūt videnda. ¶ Prio
de homicidio in ſe. Secūdo de
cauſis homicidij. vīcȝ primis
⁊ ppinquis q̄ ſūt ira. inuidia.
odiū. detractō. ⁊ alie filie inui
die. Itē recōciliacōis obmiſſio
⁊ fraterne correctionis q̄ ōnia
cā ſunt vel eſſe pnt homicidij
corpis vel aīe. ⁊ hic ꝓhibētur
Tercīo de ſcandalo ⁊ de deriſio
ne. que occaſio ſunt occiſiōis
anime ⁊ corpis. De homicidio
in ſe tria ponentur. Primo quō
iuſte quis occidere poſſit. ⁊ q̄t
modis iniuſte. Secundo quo
mō alie leſiones corpales etiā
ſub hoc precepto ꝓhibentur.
Tertio de hijs que valent ad
fugiēdum ⁊ deteſtandū homi
b cidiū. ¶ Quātum ad primū no
tādū ſm tho. 2. 2. q. lxiiij. ꝙ du
plex ē occiſio. queđ iuſta. alia
iniuſta hic ꝓhibita. Ad occi
ſionem iuſtā hoīs tria requi
runtur. Primo cauſa iuſta ut
q̄s occidatur ꝓ culpa. ꝑ quā
talē mortem ⁊ occiſionē meru
erit. Vnde exod. xxij. maleficos
ne patiaris viuere. Secundo
ordo ut ſeruetur in occiſione iu

ris ordo. ⁊ maxime ꝙ hmōi oc
ciſio iubendo vel exequēdo fi
at ab eo qui hȝ auctoritatē le
gittīe ptātis ut iudex vel p̄lat9
Vnde numeri. xxv. homicida ſb
teſtibȝ punietur. Et deu. xxi. Fili
us iobediēs pntibȝ iubetur ad
ſeniores ciuitatis ⁊ ad portā
iudicij duci. Ro. xiiij. q̄d iudi
cas alienū ſeruū. dño ſuo ſtat
aut cadit. Terciū requiſitum
eſt iuſtus animus ita ꝙ iudex
mandās ⁊ miſter exequēs oc
cidat propt̄ bonum finē ⁊ rcā
intencōne. ut propt̄ ɔſuacōē
iuſticie ⁊ correcōem culpe. Vnde
deu. xvi. qđ iuſtū eſt iuſte exe
q̄ris. Iudex igitur vel pͥnceps
vel ali9 ſm talia tria occidens
non peccat. ut aug9 ꝓbat. i. de
ciui. dei. ⁊ hec occiſio non ꝓhi
betur. ſȝ iniuſta occiſio hoīs nō
aīaliū irrōnaliū. i. qui quis do
miniū hȝ ꝙ hijs licite pōt vti
occidendo. Ideo alia ē occiſio
hoīs iniuſta hic prohibita. ⁊
fit quadrupliciter. Prio qn̄ oc
ciditur innocēs q̄ nullā penam
meruit. Secūdo qn̄ occiditur
nocens. ⁊ q̄ meruit puniri. ſic
non meruit mortē. ſȝ minorē
penā. Tercīo quādo qui meruit
mortem occiditur: non ſerua
to legittimo ordine iuris maxi
me quādo occiditur ab eo qui
nō hȝ auctoritatē legittīe ptā
tis. Qrto quādo quis occidit̄

ꝓ culpa ſua · 7 ab hn̄tē auctoi
tatem ſ3 non ſit iuſto aīo vel ſi
ne · ut amore vindicte vl' ꝓpter
c alīū aliquē idebitū finē · ¶ Fit
aūt trāſgreſſio · xv · modis cōī
hoc p̄ceptum · ꝓut colligit' ex
tho · 2 · 2 · q · lxiiij · Et ex alexan · de
hal · in ſuo tercō · q · xx · Prio qn̄
iudex vel alter occidit innocen
tem voluntarie · puta eū q̄ nul
lam penam apd' iudicē meruit
Exo · xxij · Innocētem et iuſtū
ne occidas · Scd'o qn̄ iudex vl'
ali9 volūtaie 7 ſcienter occidit
qui meruit penā corpalem · ſed
non mortē · puta aliam penam
carceris · ſc3 verberacōis vl' ſimi
lem · Tercō qn̄ iudex vel alt' oc
cidit volūtarie vel innocētē vl'
nocentem · non ſeruato ordine
Juris pretacto · maxime ſi occi
dens nō h3 auctoitatē legitīe
ptātis · ut qz nō iudex vel qz in
bello non iuſto occidit hoſtē
vn̄ Actu · xxv · Non eſt cōſue
tudo romanis · q̄ aliquis dam
netur · Priuſq̄ is qui accuſat'
pn̄tes habeat accuſatores et
locū defendendi accipiat · nul
lus enī ut dicit Aug9 · de ci · dei ·
h3 auctoritatē recipiēdi vitam
alteri qui auctoritatē a deo nō
accepit q̄ dicit deut' · xxxij · Ego
occidiam 7 ego viuere faciā · p
cutiam et ego ſanabo 7c̄ · Qr
to qui occidit hoīem mala intē
cōne · etiā alias reū 7 accuſatū

ſufficiēter · pūta liuoē vindicte
aut appetitu pene · Quīto q̄ oc
cidit opulſus neccītate euitabi
li tn̄ · puta qz inuadentē ſe 7 oc
cidere volētē euadere poſſet fu
giēdo vel adiutoriū aliorū in
uocādo · 7 nō vult ꝓpt' verecundi
am · Aut alio aliquo mō poſſet
ſe ſaluare ſ3 nō vult 7 occidit
eū talis homicida eſt cōtr' hoc
p̄ceptum ut cōmuīter tenēt do
ctores · ¶ Sexto qui dando d
operā rei illicite · a quā euitare
deber3 occidit hominē caſu a p̄
ter intencōnē · ut qui violēter
pcutit vterū p̄gnantis · non in
tendens occidere infantem nec
matrem · ſi inde ſequatur mors
mulieris · vel fet9 : re9 eſt homi
cidij · maxime ſi fetus fueit aīa
tus Exo · xxi · Quia dat opam
rei illicite · Vel ſi q̄s ꝓicit lapi
dē vel iaculū verſus locū · vbi
trāſitus hominū eſſe conſueuit
Idem eſt iudiciū · 7 ſic de ſimili
b3 · Septimo · qui dando opa3
rei licite nō tn̄ adhibēdo dilige
tiam debitam · occidit p̄ter intē
cōnē hoiē3 Vt ſi quis i loco pb
lico vbi conſueuerūt hoies trā
ſire ſecat arborē · dat opa3 rei li
cite · S3 ſi nō adhib3 diligētiā
debitā · vic3 circūſpitiēdo · Aut
alte clamando ut ſibi caueant
homines : occidatur aliquis : re
us eſt homicidij · De quo caſu
deutro · xix · habes · 7 ſic de alijs

Octauo qui vult ⁊ intendit
alium iniuſte occidere· coram
deo homicida ē. etiā ſi nunq̄ exe
quatur ope· vn̄ ſup illud deu.
.v· Nō occides· dicit glō· re vl
volūtate· Nono q̄ iubz aliquē
iniuſte occidi· ut pilatus· ma
nus lauans xp̄m p̄cepit dari
e militibz ⁊ crucifigi· ¶ Decio q̄
ſuadet ⁊ ↄſiliū dat ad iniquā
hoīs occiſionē· aut p tali iniq̄
hominis occiſione inſtat fien
da ⁊ rogat· Et ſic ſm marcū
iudei xp̄m crucifixerūt horā ter
tia linguis. vn̄ ſm aug9· picu
loſe decipiūtur q̄ eſtimāt non
homicidas illos quoꝝ conſilio·
fraude vel exhortacōe hoīes oc
ciduntur· Vndecimo q̄ odit p
ximū qui vult deſiderat vel op
tat ſibi mortem· ⁊ hoc ſolū ex
appetitu vindicte ⁊ malū altei
us. vnde· i· ioh̄· iij· Qui odit
frēm ſuum homicida eſt. ſcz mē
te ⁊ volūtate· quā deus princi
palit̄ reſpicit· Duodecio. q̄ ne
gligit p poſſe a morte liberare
hoīez quē noſcit poſitū in extre
ma neceſſitate ⁊ piculo vite·
ut cū noſcit aliquē hoīez i tali
articulo ↄſtitutū: q circa eum
apparēt ſigna pbabilia extre
me ncēitatis future· n̄ ei ſbuei
atur· ſi tunc hō negligit illi p
poſſe ſbuenire de ſuo dando
aut aliūde pcurādo: homicida
reputatur· ⁊ agit ↄꝛ̄ p̄ſens

preceptū· vn̄ Amb̄· paſce fame
morientē. ſi non paueis occidi
ſti· Et aug9· li. ↄtra fauſtū Si
incurras in eū famelicū· q̄ mori
poſſet niſi porrigēdo cibū ſbue
nias· iam tu homicida tenebe
ris. ¶ Tercīodecīo mulier que f
eſt cauſa aborſ9. ſeu ex nimia
ingluuie· aut ex nimia ſtricti
tudine veſtimentoꝝ. ad laſci
uiā ordiata· aut ex nimia agi
tacōe forte in choreis corpis
aut alijs ſimilibz vanis. aut q̄
cūqz alio indebito mō· Et ſi fe
tus iam ſit animatus: tūc pec
catū eſt gui9 q eſt verum ho
micidium· Circa hūc modū
tā viri q̄ mulieres interdū rei
ſunt qui luxuiantur cū impre
gnatis vnde dicit dn̄s Alb̄. li.
ſuo de aialib9 ·li· ix. trac· i· c· ij·
Sepe accidit in q̄t q quedaz
mulieres ſimul abortiūt ⁊ ↄci
piūt· ita q in vno concubitu
vn9 exit p aborſū· ⁊ alt̄ intrat
p ↄceptum· ⁊ hoc frequenter
accidit in hijs q̄ multum dele
ctantur in coytu· Sepe etiam
ↄtingit q qn̄ vir coyt cū muli
ere p̄gnāte poſt octauū men
ſem ↄpletum mulier aborſum
facit· ⁊ ideo piculoſum ē tales
mouei ſaltādo aut choriſando
poſt ↄceptū· qn̄tūcūqz ſemen
bene receptum ſit· Nulla au
tem aliorū aialiū femia oīno
ab hoīe recipit q̄ ſuſtiet coytū

post impregnacōnem· mulier
vero tunc plus appetit ·equa
tamen aliquando ſimile pati
tur· Hec ibi· Idem libro·x· tra
cta·ij·ca·ij· dicit q̄ cauendum
eſt etiam ·tam viro q̄ impreg
nate mulieri a multis aliis· Ca
ſus inquit aborſus concepti fe
tus ſunt multi valde· Aliquan
do fit aborſus ex percuſſione·
aut ex caſu ab alto ·aut per ex
ercitium corporale laborioſum
aut ex vehementi ſaltu· Adhuc
⁊ paſſiones anime aliquando
faciūt aborſum· Sicut ira vehe
mens· aut triſtitia· aut timor·
Similit̄ faciūt aliq̄n frigꝰ ſup
fluum aeris· ⁊ etiā ſupflua cali
da· Vnde longa balnea medi
ci etiam eis phibēt· Fit etiā ali
quādo aborſus ex replecōne ve
hementi aut ſacietate plurima
nauſeata· Idē li·ix·tracta·ij·ca·
viij·dicit· Femina obſtetrican
di indiget magno exercicō· eo
q̄ de facili in partu piclitātur
⁊ mater ⁊ partus· niſi vterq̄
caueatur valde· hec de alberto·
que tn̄ non ſunt oīa predican
da vulgo· niſi quedā et cū cau
tela maxima ne diſcant malefa
cere qui neſcierunt· Quarto de
cimo peccat cōtra hoc pceptū
qui dat mulieri venenum ſte
rilitatis· aut mulier que hmōi re
cipit pter hoc ut iam nō cōci
piatur puer· Aut quocumq̄

alio mō illicito impediunt vo
luntarie· ne commixtione viri ⁊
mulieris fetus concipiatur·
¶ Quinto decimo peccat homi g
cidio qui ſibi manus inicit· ſe
voluntarie occidēdo· niſi ex ſpe
tiali dei reuelacōe certa hoc fie
ret ut de ſampſoē dicit Augꝰ·
primo de ci· dei· In quolibꝫ alio
caſu peccat mōrliter ſe occidēs
⁊ tanto grauius q̄nto agit con
tra naturalem inclinacōem· q̄
quilibet tenetur ſe diligere ex
racōne· ⁊ diligit naturaliter· ⁊
ſic peccat contr̄ naturalē inclinā
cōnem· id eſt contra caritatem
ſui· ⁊ contra iuſtitiam cōmunē
cuiꝰ membrū eſt ⁊ ſibi adimit
homo tpus penitendi· hic etiaꝫ
reus eſt ſui q̄ ſic viuit vel agit
pter quod vitā ſuam nōbilit̄
abbreuiat· ⁊ nōbiliter accele
rat mortem· Vnde Jeronimꝰ·
dicit· Non refert vtrum puo
tempore aut magno te interi
mas· Et hoc ſm bonauē· i·iiij·
di·xv· contigit dupliciter· Pri
mo cū q̄s ſibi diminuit vitam
⁊ accelerat mortē· ⁊ facit hoc
ſcienter voluntarie ⁊ ex inten
cōne· Et de illo loquitur Jero
nimus· ⁊ eſt graue peccatum·
Sit exempli gratia inter plu
ra vnū exemplum· Aliquis ſic
ſe ſanctū putat vl' iuſtū ut ſecu
rꝰ de glā iā impaciēs ꝓpria ſe
affligit per indiſcreta ieiunia

vigilias. ⁊ cetera exercitia cor
palia. ⁊ ꝓpter hoc ſibi abbre
uiet vitam ut cito ſit cū criſto
Tales male agūt ⁊ pdūt nō
nunqꝫ vitā pn̄tem ⁊ futurā Si
cut ſimile legitur i collacō. pa
trū collacōe. ij. moyſi de patre
q̄ ſe in puteū p̄cipitauit. De
cido cōtigit hoc cū q̄s ſibi ab
breuiat vitā ⁊ accelerat mor
tē. dādo opaꝫ rei inutili ſupua
cue ⁊ illicite. ut ſolet fieri per ni
miā crapulā. ⁊ ſupfluā potacō
nē. Jſtō eſt cōn̄ pn̄s preceptū.
b Quo ad. ij. pn̄cipale nōt
tho. 2. 2. q. cxxij. ꝙ licz i hoc mā
dato exp̄matur ſolū hoīcidiū
cū dr̄. Nō occides. tn̄ in illo ho
micidio tanqꝫ i pn̄cipaliori ⁊
maxio corpis nocumēto intel
ligūtur omīa alia corpis nocu
mēta ꝓhibita ⁊ natualium le
ſio. puta mutilacō. vulneracō.
incarceracō. verbeā ꝙuiter leſi
ua. ⁊ ſimilia. pmo ꝓhibet̄ eti
am affcūs talia iferēdi vel op
tacō vel ꝯſiliū iuſſio ⁊ cōſenſꝰ
Sicut dictū fuit de hoīcidio
vn̄ in talibꝫ ꝯtra hoc p̄ceptum
fatūt multi. Primo iudex vel
aliꝰ q̄ innocētem verberat. vul
nerat ⁊ ſimilia facit. qui talia
in eo non meruerit qd̄ ſibi im
ponit. Secūdo iudex vel aliꝰ
qui nocentem lederꝫ. vulnere
carcere ⁊ ſimilibꝫ. ſed plus qꝫ
meruit. Tertio qui talia face

ret nocēti non ſm ordinē iuris
maxime qn̄ ledēs non hꝫ pūi
endi legitimam ptātem. Qrto
iudex vel priuata pſona muti
lans vel ledēs nocentē etiam
ſm ordinē iuris. qui non facit
talia iuſto aīmo. ſꝫ vindicatio
Quīto qui dat opam rei illici
te. ⁊ per hoc ledit aliquem in
corpe. ut in exemplis prius de
homicidio patuit. Sexto qui
dat opam rei licite. non tamē
adhibet diligētiā debitā. ⁊ ſic
ledit ut prius. Septio qui
iubꝫ ſuadet vel auxiliū dat vel
hmōi. ut iniuſta leſio iuſto p
ximo inferatur vel eciā qui ma
licōſe retrahit eū. qui hoīez de
fendere voluit. aut cōſeruare
ab hmōi iniuſta leſiōe. Octa
uo qui ex odio optat aut deſi
derat primo hmōi mutilacōez
vel leſionez. aut gaudꝫ. ideo
ſolū qꝛ nocumētū pximo eſt
illatum. Nono q̄ mutilaret
ſe membro aliquo dempto ca
ſu quo mēbrū eſſꝫ nociuū cor
pori. ſeu peiculoſū rōne putre
dinis. niſi hoc aliqn̄ ex ſpāli
inſtictu fieret ſpūſſancti. ſicut
de marco pollicem ſibi ampu
tātē legitur. vl' origene. q̄ ſe ca
ſtrauit. ut fidē int' mulieres ſi
ne ſuſpicōne p̄dicare valeret
qd̄ licitū fuit ſi a deo habuit.
alias nulli licꝫ ſe mutilare. Rō
pma. qꝛ nullus niſi deꝰ ⁊ res

publica ptātem h3 aliquē pua
re vita aut mēbro viuo · Qui
dicit · Ego occidā et ego viuē
faciam · Scd̄a racō q2 etiā am
putato mēbro q̄cūq3 ad pecca
tum inclināte · vel coopante vi
ciū in volūtate in nullo est era
dicatū · Nulli ergo ut dic̄ · crif ·
sup Math · lic3 se castrare · cor
poralit̄ mēbꝛ abscindendo · sed
mēs castrāda ē · ⁊ corp9 simili
ter p fugam mulieꝝ · p ieiuniū
p custodiā visus ⁊ alioꝝ sēsuū
⁊ maxime p vigilacōe3 aīe ad
expurgādas cogitacōnes ma
las · Ibi eīē radix pcc̄i ⁊ essētia
puta ī volūtate ſm Crif · vbi p̄
us sup verbo · Sūt eunuchi q̄
se castrauerūt ꝓpt̄ r̄gnū celoꝝ
Non ing̃ mēbroꝝ abscisione
dic̄ · ſ3 cogitacōnū abscīdere ei
membꝛ demōiace tēptacōis ē
k ¶ Notādū tn̄ q2 pnceps q̄ p̄
est ciuitati ā regno q̄ ē pfecta
coītas h3 ī suos sb̄ditos pfectā
ptātē cohercendi · Et iō pōt eis
p se vel p aliū q̄ ei9 ptāte fungi
tur infligere penas etiā irrepa
biles · maiores ⁊ minores ſm
merita delictoꝝ · Seruādo p̄sa
ta triam primo mēbro posita
Pater vero qui solū pēst fami
lie domestice q̄ est impfecta cō
munitas hab3 impfectam ptā
tem cohercendi sc3 solū ſm leui
ores penas q̄ nō inferūt irrecu
pabile nocumētum queadmo
dū ē verberacō mediocris · quā
iub3 spūssctūs p salomōe3 · pū ·
xiij · d · Qui pcit virge odit fili
ūm · Et infra noli subtrahere di
sciplinam a puero · Si enim p
cusseris eū virga : nō morietur
Tū virga pcutis eum · et aīam
eius de iferno liberabis · Nā pa
terfamilias tria tenetur sibi sb̄
ditis · Primo nutrimentum cor
pis · Scd̄o doctrinā que corre
ctionib9 vel verbere interdum
crescit · Sz fine tercō paꝝ val3
Ideo etiā deb3 dare exēplum bo
nū · que si non h3 : timeat illud
Apli · i · thi · v · Si quis suoꝝ ⁊
maxime domesticoꝝ curā non
hab3 · fidem negauit · ⁊ infideli
ē deterior · ¶ Quo ad tertiū pn̄
cipale ad cessandū ab ocāsiōe
⁊ lesionib9 alijs nō inferēdis
multa valēt · Primo doc3 talia
abhominari natuā · nā ōne aī
mal diligit sibi simile Eccī · xiij ·
Et racō natuālis dcāt p̄io nō
iferēdū qd̄ sibi odit fieri · Secū
do cohibere deber3 magna pena
quā ex scriptura legim9 infligi
inuasoib9 tā in pn̄ti q̄ in futu
ro · Vn̄ math · xxvi · Oēs q̄ ac
ceperit gladiū gladio pibunt
Et gen̄ · ix · Quicumq3 effuderit
hūanū sāguinē : fūdetur sāguis
illi9 qd̄ pōt itelligi tā de futura
q̄ de pn̄ti pena · Tercō horror
h9 pcc̄i vi3 effusiōis sāguis q2
clamat ad deū con̄ adūsarium

m ¶ Sunt autē quatuoꝛ pccā
clamantia ad deū·quoꝝ quar
tū eſt homicidiū·⁊ in alijs trib₃
ꝙ ſunt quod ꝺ̓ homicidiū: ideo
etiā clamare dicitur ad deum
Primū ē homicidiū·geñ·iiij·de
pmo hoie homicida ꝺ̓r·vox ſan
guinis fris tui abel clamat ad
me de terra: ſc₃ ad te vindican
dū·Ideo ſbditur·Maledictus
eris ſup terrā·que aperuit os
ſuum: ⁊ ſuſcepit ſanguinē fra
tris tui de manu tua: geñ·iiij·
Secūdū eſt oppſſio innocen
tum de quo exo·ij·Clamoꝛ fili
oꝝ iſrahel ad me venit·vidiq₃
afflictionē eoꝝ qua ab egyp
tijs opprimūtur·Terciū ē pec
catū ſodomiticū·de quo geñ·
·xviij·Clamoꝛ ſodomoꝝ ⁊ go
moꝛreoꝝ multiplicatus ē·Q̄r
tū eſt detencō mercedis mercē
narioꝝ·de quo Iacob·v·Ecce
merces operarioꝝ q̄ meſſuert re
giones vr̄as qui fraudati ſūt
a vobis: clamat ⁊ clamoꝛ eo
rū in aures dn̄i ſabaoth intro
iuit·In pccō ei ꝯtra naturā ef
funditur illud qđ potuit eſſe
materia hūani corpis In oppſſi
one vero innocētū ⁊ detēcōe
mercedis mercennarioꝝ vita
paupib₃ aufertur·vñ eccī·xx
iiij·panis egētium vita paupe
ris ē q̄ defraudat illū·hō ſāgui
nis eſt·Et ibidē·Qui auferti
ſud oꝛe panē·quaſi q̄ occidit
primū ſuum·Et ibidē·Qui ef
fundit ſāguinē ⁊ qui fraudem
facit mercenario fratres ſunt·
¶ Quarto deber₃ ꝓhiberi ra n̄
cō naturalis·vñ ſeneca·ferina
rabies eſt iſta ſanguine ⁊ vul
nere letari·⁊ hec eſt abiecto
hoie i ſilueſtre aīal trāſire·Q̄n
to cohibere deberet cuſtodia
āgeli primi quē inuadēs gra
uit̄ offendit Math·xviij·Vi
dete ne ꝯtēnatis vnum ex hijs
puſillis·Angeli enī eoꝝ in ce
lis ſep vidēt faciem pr̄is mei q̄
in celis eſt·Grauit̄ ei offende
ret regem francie: qui ſb eius
latere tutū inuaderet. Sexto
ꝙ frēs ſum⁹ plus oīb₃ aīalib₃
q₂ omēs vnū prēm habemus
⁊ in celis vnū xp̄m ſc₃ qui quē
lib₃ tam p̄cioſe redemit. vnde
dicere deber₃ illđ geñ·xxxvij·
Quid prodeit nob ſi occide
rimus fratrem nr̄m: ⁊ celaueri
m⁹ ſanguinē eius·Septimo
ymago dei in proximo quam
vilipēdit quis ⁊ inhabitacō
ſpūſſancti·cuius templū ē hō
vnde geñ·ix·poſtq̄ de⁹ dixit
Quicūq₃ effuderit hūanū ſan
guinem fundetur ſanguis illi
us: ſubditur cauſa Ad ymagi
nem quippe dei factus eſt hō·
Ideo ⁊ habitaculū dei ē hō·i·
Cor·iij·Neſcitis q₂ templū
dei eſtis vos ⁊ ſpūs dei hitat
in vob Si quis aūt templum

dei violauerit: diſpdet illū deus
Nec valet ſi quis diceret· hoc
cōcludere de leſione iuſtoꝝ· qꝛ
quo ad quedā· gratuit⁹ eſt lede
re occidendo peccatorē; q̄ꝫ iuſtū
Quia pſ̈· dicit mors pccōꝝ peſ
ſima· Eo qꝫ ſtatim forte dāna
tur· Sꝫ p̄cioſa eſt in conſpectu
dn̄i mors ſcōꝝ ei⁹· ¶ Capi· ij·
Nunc de cauſ homicidij
a videndū ē· que ſūt ira
et inuidia· put xp̄⁹ no
tat Math· v· d· Audiſtis quia
dictū eſt antiquis· nō occides
q̄ autē occiderit re⁹ erit iudicō
Ego aūt dico vob· qui iraſcitur
fratri ſuo: re⁹ erit iudicō· Ecce
phibicō ire· Et ſtatim rancorē
inuidie prohibēs ſbiūgit· Si
ergo offers mun⁹ tuū ad alta
re· et ibi recordatus fueris· qꝛ
frater tu⁹ hꝫ aliquid aduerſū
te relinque ibi mun⁹ tuū ꝛ va
de pri⁹ recōciliari fratri tuo et
tunc veniēs offeres mun⁹ tuū
b ¶ De ira igitur Primo viden
dum q̄ꝫ malū viciū ſit· Scdō
qn̄ vicium ſit· ꝛ quando non·
Tercō de remedijs contra iram
Quātum ad primum nōndum
qꝫ ira ideo eſt magnū viciū qꝛ
capitale. Ex quo ſm grego· li·
xxxi· mora· Sex naſcutur filie
viꝫ Indignacō· tumor· clamor
cōtencō· blaſphemia· et rixa· q̄
poſtea declarabūtur· Vn̄ deus
ira multū offēditur Primo qꝛ

p talia pccā· hoſpitiū dei turba
tur Ephe· iiij· nolite cōtriſtari
ſcm̄ dei ſpm̄· greḡ· dū ira aīmū
pulſat ſpūiſcō hitacōeꝫ ſuā tur
bat· ymo qn̄qꝫ p̄rem et filiū ꝛ
ſpm̄ ſcm̄ de hitacōe cordis eicit
ꝛ dyabolū introducit· Quia ſi
cut ſm pſ̈· In pace fact⁹ eſt lo
cus ei⁹ ſcꝫ dei Ita ī ira loc⁹ dya
boli· ¶ Scdō qꝛ ymaginem c
dei in tēplo cordis diſſipat· vn̄
Job· v· Viꝝ ſtultū interficit ira
cundia· Sup quo greḡ· Mā
ſuetudo in nob ymaginē dei ſer
uat· qui ſemp tranquill⁹ eſt· ſꝫ
ira diſſipat· que multis virtuti
b⁹ p̄uat· Tercō qꝛ tēplū dei
incēdit· vn̄ pſ̈· Incenderūt igni
ſcūariū tuū in tra· Et· i· cor· iij·
Neſcitis qꝛ templum dei eſtis
et ſpiritusſanctus habitat in
vobis· Si quis autē templū
dei violauerit: diſperdet illum
deus· Secūdo malum ire oſtē
ditur· quia hoī valde nocꝫ· In
aīa· corpe· ꝛ reb⁹· In aīa quidē
ꝑpt vicia pretacta· Aīaꝫ enī q̄
ad ymaginē dei ē formata mul
tis malis aſſimilat· Primo q̄a
iratus eſt velut homo ligneā
hn̄s domum· cui qn̄qꝫ accidit
qꝫ veſpe diues ē· ꝛ mane nihil
hꝫ qꝛ ignis totū vaſtauit· ſic
eē· fac· ira domui cordiū quo cō
tra ait apl⁹ Ephe· iiij· Sol nō
occidat ſuper iracundiā vrām
Secūdo aſſimilatur demoiaco

de quo dr marc·ix· Magr̄ attuli filiū meū ad te hn̄tem ſpiritū mutū· qui vbicūqꝫ apphēderit eū: allidit eum ⁊ ſpumat ⁊ ſtridet dentibus· Tercō aſſimilatur olle nimiū habēti de igne que ebuliēdo emittit qđ in ea erat optimū ⁊ poſtea crepat· vn̄ prouerbi·xv· Os fatuorū ebulit ſtulticiā· Quāto rapno aſſimilatur· qui ignem ex ſe producit· ſm ioſephū ex impetu venti ⁊ ſe ⁊ alia deſtruit· Quinto beſtijs ⁊ apro· cani rabido ⁊ vrſo aſſimilatur ira· Jdcirco aſſimilatur ſerpentibus ignitis qui interfecerūt filios iſrahel in deſerto· numer· xxi. Nocet etiam corpi multipliciter· Primo amarum reddit hominē· quia ira ſm dam̄· ē euaporacō fellis· ⁊ ſm Auguſt· in epl'a ad nebridiū· ira creſcente augetur fel in corpe· Secūdo triſticiam ingerit· animus gaudens etatē floridā facit· ſꝫ ſpiritus triſtis exiccat oſſa· puer· ·xvij· Tercio membris valitudinem ⁊ ſanitatem adimit qꝛ totum corpus ꝓpter ſāguinis ebulicōnem ⁊ ſpirituū turbacōnem alteratur ſm medicos· Quarto vitā citꝰ priuat· vnde ſm phōs· animalia iracūda breuiores hn̄t pyodos ceteris paribꝫ· Quīto demoni interdum corpus totū ꝓpter irā poſſidendū traditur· ut accidit interdū blaſphemantibꝫ in ira· Nocꝫ etiā rebꝫ· qꝛ iratis familia triſte ſeruit· Amici tales fugiunt: ⁊ prudentes horrent· ex quibus pauca tēpalia iratus ꝓcurat·

¶ Tercō malum ire ōnditur o qꝛ dyabolo multum placꝫ: Primo qꝛ valde potens efficitur ad deſtruendū bona virtutū mediāte ira· ſic etiā homo mediāte igne qui eſt maxime actiuus multa mala facit· de quo igne pōt intelligi illud Johel. ·i· ad te dn̄e clamabo· qꝛ ignis comedit ſpecioſa deſerti· ⁊ flāma ſuccendit ōīa ligna regionis· Secūdo placꝫ dyabolo: qꝛ racōis cecitatem inducit ira ad quam ſequūtur multa mala· vn̄ ſicut puer· xiiij· dr· Regi ſcꝫ celeſti acceptus eſt miſter intelligens· Hic regi infernali cecus· Nam iratus ſe in patientem facit: filios· vxorem familiam ⁊ extraneos· ⁊ illicita oīa ſibi licita putat iratus· qꝛ oīs ira appetit vindictā ſub racōne ⁊ apparencia iuſti· Jdeo puer· xv· Expedit magis vrſe occurrere raptis fetibꝫ q̄ fatuo confidenti ſibi in ſtulticia ſua Tercō dyabolo placꝫ qꝛ bona multa ſibi ꝓcurat p iram Non enim vnū hominē p iram lucratur· ſed interdū genealogiam totam vel p̄tiam p rixas· vnde

pu. xv. Vir iracundꝰ rixas ꝓ
uocat. qui aũt paciẽs eſt miti
gat ſuſcitatas. Exemplũ de ca
ne iracũdo. qui oẽs alios pro
e uocat. ¶ Quãtũ ad ſecũdũ q̃n
ira ſit pctm̃. natuᷓ. vel meritũ.
Sciendũ ꝙ ẜm tho. i. 2. q. lvi.
Et. 2. 2. q. Clviij. Et pħm. ii. Re
th. Ira ſeptem gradus pôt hr̃e
Primꝰ eſt ymaginacõ vera vel
falſa. de leſione vel paruipenſiõe
facta tibi in perſona tua rebus
amicis ꝛ hm̃oi. Et ibi ẽ fũdam
tũ oĩs ire. Quia q̃lib; ira a ta
li incipit ymaginacõe que ſepe
falſo innititur interdũ ec. vero.
Ex quo pt; ꝙ verꝰ hũilꝰ q̃ oĩa
ſibi illata putat iuſta eẽ. ꝛ dei
miſericordis ſalutare flagellũ.
difficult' iraſcitur. qꝛ tribulaci
ones non recipit ut leſiones ſ;
ſic dei patris medicinales icati
ones: Secũdꝰ gradꝰ eſt poſtq̃
q̃s iudicauit ſe leſũ vel vilipen
ſũ ab alio: cũ natuᷓle ſit nocu
mẽta r̃pellere: ſurgit q̃dã vehe
mens ꝛ impetuoſus aĩ motus
q̃ eſt appeticõ vĩdicte vl' motꝰ
inclinãs fortiter ad vindicte ir
rogacõem. ꝛ hic appetitus vi
dicte potẽtie iraſcibilis eſt ira.
put ẽ paſſio Vnde ſup illo ma
th. v. Oĩs q̃ iraſcitur fratri ſuo
dicit glõ. Ira eſt vehemens mo
tus animi ad nocendũ. hec ira
ſi eſt tam ſubita i aliquo ut ꝑ
ueniat oẽm deliberacõnem racõ

nis ꝛ omnem motum volunta
tis. Dicitur primus motus. Et
quia non eſt i poteſtate nr̃a ſi
cut nec ceteri primi motus. Id
circo non eſt peccatum. ſed pe
na poteſt eſſe peccati. Hec enĩ
ira non eſt peccatum q̃diu nõ
dependet a voluntate poſitiue.
ſcilicet eam volendo. aut priua
tiue ei non reſiſtendo cum poſ
ſit. Vnde Auguſtinꝰ ſuper il
lo pſ. Iraſcimini ꝛ nolite pecca
re. Qui ſurgit motus ire q̃ pro
pter penam peccati non eſt in
poteſtate noſtra ſaltem mone
at conſciencia. ut ei non cõſen
ciat racõ. ut mente que regula
ta eſt ẜm deum ſeruiamus legi
dei. ſi adhuc carne ſuiuimꝰ le
gi peccati. Ad illum autem mo
tum qui eſt appetitus vindicte
vel repulſionis nocumenti. id
eſt ire ſequũtur naturaliter t'a
Primo euaporacio fellis. Vnde
Auguſti. in epiſtola ad nebri
dium. Aſſiduitate iraſcendi fel
creſcere eciã medici affirmant
Cremento autem fellis rurſus
et facile ac prope nullis cauſis
exiſtentibus iraſcimur. Ita ꝙ
ſuo motu animus fecit in corpo
re: ad eum rurſus commouẽdũ
valebit. Secũdo ſeq̃tur aſcen
ſio et accenſio ſanguinis circa
cor. et cordis dilatatio. Vnde
materialiter Ariſtoteles diffi
nit iram dicẽs. Ira eſt accenſio

ſanguinis circa cor·totū etiam
corpus cōſequenter caleſcit· Tercio
ſequitur turbacō & inordina
cio ſpūum & humorū·q̄ tria
cōplectens dam·ſic dicit· Ira ē
feruor eius q̄ circa cor eſt ſāgui
nis ex vaporacōe fellis vel per
turbacōnem fiens. Sicut ei
ad motum localem naturalit̄
ſequitur in corpe apto calor·
ſic ad appetitum vindicte vel
repulſionem nocumēti natura
lit̄ ſequūtur i corpe p̄ſata tria
f ¶ Tercius grˀdus eſt cū racō
poſſꝫ pcipe talem decordiacōeꝫ
& volūtas poſſꝫ moderari vel ex
tinguere·& neutrū ſit·ſꝫ negli
genter ābo ſe hn̄t & tn̄ poſſent
vigilantia ſua talia rep̄mere &
tunc ſit ira peccatū: veniale q̄dē
qn̄ ira preuenit rōez·ſic ut p̄mit
titur·& vltra nō progreditur
nōbiliter·vigili ei aīmo hō in
teriora tanq̄ oīm bonoꝝ & ma
loꝝ pricipaliſſima aſſidue cu
ſtodire deberet·ne hoſtis qua
cūqꝫ parte lederet·ſed qꝛ hoc
pauci faciunt·idcirco veras vir
tutes pauci poſſidēt·licꝫ multi
de exterioribꝫ magnā vim faci
ant·vn̄·i·thi·iiij· Corpalis ex
ercitatio ad modicū vtilis eſt
pietas autē ad oīa. Quartus
gradus eſt qn̄ racō pcipit iraꝫ
& appetitum vindicte·ſꝫ tn̄ de
libracōem racōis ira p̄uenit·&
tunc volūtas pōt in irā cōſētire

ſaltem ſurrepticie: poſitiue iram
volendo vel in ea cōplacēdo·aut
p̄uatiue ei non reſiſtendo·ſꝫ eā
in aīmo cōtinuat vel inualeſce
re ſinit·& ſic eſt veniale·ſꝫ ma
ius q̄ in tercio gradu: ſaltem
quādo ira adhuc recens eſt qꝛ
deliberacōe racōis moderari nō
potuit qđ dr̄ ꝓpter eos q̄ ſtatī
irati verbis maledicis ſeu male
dictis·vel gladio proximos le
dūt qui non excuſantur·ut ſu
pr̄ de blaſphemia patuit p̄cep
to·ij·c·iiij·d· ¶ Quintus gra g
dus & duo ſequētes ſunt quos
xp̄us ꝓhibuit math·v·dicēs
Oīs q̄ iraſcitur fratri ſuo reus
erit iudicio Qui aūt dixerit fra
tri ſuo racha reus erit conſilio·
Qui aūt dixerit fatue·reꝰ erit
gehēne ignis· Vnde dicit tho·
·2·2·vbi p̄us dominꝰ math·v·
tm̄ ponit tres gradus ire: non
ſpēs·qui gradus accipiūntur
ſcḋm pceſſum hūani actꝰ·i quo
p̄mo aliquid i corde cōcipitur·
& q̄ntum ad hoc dicit· Qui ira
ſcitur fratri ſuo· Secūdo autē
cū p aliqua ſigna exteriora ma
nifeſtatur exteriꝰ etiā ātequā p
rumpat in effectū & q̄ntum ad
hoc dicit· Qui dicit fratri ſuo
Racha·qđ ē interiectio iraſcen
tis· Tercius gradus ē quādo
peccm̄ interiꝰ cōceptum ad effe
ctū pducitur· Eſt aūt effectuſ
ire nocumētū alterius ſb rōne

vindicte· Minimum autem no
cumentorum est quod fit ſolo
verbo· Et ideo qn̄tum ad hoc
dicit· Qui dicit fratri ſuo fatue
Vnde ſm Auguſtinū in p̄mo
gradu eſt vnum ſcȝ ira tm̄ In ſe
cundo duo· ſcȝ ira ⁊ vox· In ter
cō vero tria· ſcȝ ira ⁊ vox ⁊ i vo
ce· vitupacōis exp̄ſſio · Et ſic
p₃ q₂ ſecūd addit ſup p̄mū. et
t̄ciū ſup vtrūq₃· vn̄ ſi p̄ mū eſt
pct̄m mōrle i caſu i q̄ dn̄s loq̄
tur ſic dictū eſt :multo magis
alia· Ideo ſingulis eorum ponū
tur correſpondentia aliqua per
tinentia ad condemnacionem
Sȝ in p̄mo pōitur iudiciū· qd̄
min⁹ ē Quia ut Aug⁹· dic̄· In
iudicō adhuc datur loc⁹ defen
ſiōi· In ſcdo vero pōitur ɔſiliū
in quo iudices inter ſe cōferunt
quo ſupplicō dānari debeat vel
oporteat· In tercō ponit gehen
nā ignis· que eſt certa damna
cō. Et licȝ aliquib⁹ mirȝ videa
tur· q₂ aliquis ꝓ minimo nocu
mēto q̄d fit ſolo verbo ſit reuſ
gehenne ignis Criſ· tn̄ oñdit
hoc non mirȝ eſſe· cū qn̄q₃ pua
verba plura homicidia peperit
⁊ ciuitates ⁊ regna euerterint
nec tamen puum eſtimes frēȝ
ſtultum vel fatuum vocare au
ferens prudentiam ⁊ intelligē
ciam quo homiēs ab irracōna
libus diſtant· Exempla vide
vinc̄· in ſpe· hiſto· Primo quō
narſes Rome patrici⁹ cū ytali
am totā ab hoſtib⁹ libeāſſ₃· Et
imperator Iuſtin⁹ cū romanis i
gratus huiū narſetis in patciū
creaſſ₃: vxor iuſtiniā narſeti
cōſtātinopolim exulāti ſic deri
ſorie demādauit· In cōſtātino
polim r̄mea· ⁊ cū puellis tuis
in genicō feiarȝ lanarū p̄ſa di
uide· Ad que v̄ba narſes reſpō
dit Talē ſe telā orditurȝ quam
dū viuerȝ nō deponerȝ: q d ⁊ fe
cit nam ⁊ lōgobardos de pāno
nia vocauit q̄ totā ytaliā in bre
ui optinuert· excepta roma et
rauēna· Hic cū ſpado imperato
ris eraclij rogas ⁊ dona vel ele
moſiās militib₃ diſtribuerȝ· et
ſarraceni impatori militātes idē
peterent: Spado eis dixit· vix
ſufficit ipator daꝛ̄ rogas mili
b₃ ſuis Quāto magis canibus
iſtis. Qui exacbati conuocatis
alijs ſarracenis i breui romā ḡ
uib₃ malis vexauerūt· ¶ Quā b
do autē ira ſm predictos tres
gradus ſit mortale· vel quādo
veniale peccatum· Nota p̄mo
ſm tho. vbi prius q₂ ira ſit qui
tupliciter peccatum · Cum enī
ira ſit appetit⁹ vindicte· Vin
dicta ſit iniuſta quadrupliciť
Primo quando quis ex ira pu
nit· vel vult illum punire qui
non meruit· Secundo quan
do maiorem penam illi infert ā
inferre appetit q₂ ille demeruit

Tercō ſi tantā quātā demeru
it· ſʒ non ſm ordinem iuſticie·
ut qz vult punire aliquē ꝑ ſeip
ſum· cuiꝰ ſupior non ē aut ſm
ꝑmiſſiōez alteriꝰ ad debitū
ordinē iuſtitie requiſiti· Quā
do ſi iuſtam penam ⁊ ſcd̄m or
dinē iuſticie infert: non tamē
bona intencōne· aut non ꝓpter
bonū ⁊ debitū finē· Debʒ enim in
tencō puniētis eſſe bonū ipſiꝰ
puniti· aut ꝯſuacō iuſtitie omu
nis ꝗ dei honor· ita ut peccans
corrigat ſe vel alij ꝑ eiꝰ exēplū
⁊ dei honor fiat· vn̄ ſemꝑ pec
cat q̄ ex odio vel rācore in ma
lū alterius vindcām appetit· ꝗ
ut puniēs dicatur ſtrennuus·
aut bonus iuſtitiarius· aut ꝓp
ter lucrū· aut ꝓpter ſaciari vin
dicta· aut ꝓpter aliū malum
finē· Sc̄do ira ſit peccatū ꝓpter
modum indebitū· id ē nō bene
modificatum· etiā ſi prefata ca
ueantur ſaltem q̄daʒ· ut pote·
ſi q̄s nimis ardenter iraſcitur
interius· vel ſi nimis exterius
maifeſtat ſigna ire· Ira igr̄ ſm
tho· qn̄ ſcd̄m quatuor modos
ꝑmos vel aliquo eoꝝ homo in
fert aut vult inferre talē vindi
ctā alteri: eſt de ſuo gn̄e pcc̄m
mo̅rle· qz contrariatur iuſticie
⁊ caritati· Poteſt tn̄ ꝯtingere
qz talis illacō iniuſte vindicte
⁊ etiam volicō inferēdi· ⁊ etiaʒ
ira ad hoc inclināns eſſet ſolum

peccatum veniale· ut cū q̄s ap
petit ſe vindicare i aliquo mo
dico· qd̄ quaſi nihil ē reputan
dū· ita qz illd̄ ita modicum ſit
qz ſi actu inferretur: non eſſet
mo̅rle· ut ſi quis parum trh̄at
alienum puerū ꝑ crines vel ali
qd̄ hmōi faciat· vel etiaʒ manʒ
veniale pcc̄m propter imꝑfe
ctionez actus· ut cū motus ire
ſbito oritur in aīmo ⁊ ꝑuenit
iuditiū racōnis ut i antedictis
declaratum ē· Sc̄o aūt quis qn̄
to modo iraſcitur appetēs vindi
ctam· ut ſi quis nimis ardent̄
iraſcitur interius· vel nimis ex
teriꝰ maiſeſtat ſigna ire· Sic
ira ſm ſe non hʒ ex ſuo genere
racōem pcc̄i mo̅rlis· pōt tamē
ꝯtingere qz ſit pcc̄m mo̅rle pu
ta ſi ex vehementia ire aliquis
excidat a dilectiōe dei ⁊ ꝓximi
hec ſn̄ialiter thō· Dicat quidā
alius doctor· Si ꝯſideretur in
ordiacō ire ex ꝑte modi iraſcē
di puta q̄uis iſta vindicta iu
ſte ⁊ debite appetatur· qn̄ tam
multum inordinatus ē motus
ire· ⁊ nimis vehemens interiꝰ
⁊ exterius· tūc credo ſi ꝓcedat
ex habitu vicōſo ſcʒ ex ſupbia
vel inuidia vel ex ira etiā inha
bituata volūtate· ubi habitus
eſt ⁊ pn̄cipia ex q̄bʒ talis mo
tus ꝓcedit ſūt mo̅rlia· Credo
etiā qz illa inordiacō ire ſit pec
catum mo̅rle· Racio eſt quia

referſtur in eūdē finem vicij. vn
de procedit. vel ſi non ꝓcedat
ex habitu vicōſo. ſꝫ ex hoc gra
ue ſcandalū ocitatur. Puta qꝛ
ille cōtra quē iraſcitur mō inor
dinato. vel alij audiētes vel vi
dentes ad pccā mortalia impel
lūtur. ꝑ hoc ꝙ mot⁹ hmōi ire
tam inordinatus eſt qui alias
ad dicta pccā nō mouerētur.
pccīm mōrle credo in dicto mō
cōmitti. Si tn̄ talis motus in
ordinatus non ꝓcederꝫ ex ha
bitu vicōſo. nec graue ſcanda
lum generarꝫ. ſꝫ ex naturali cō
plexione iraſcentis prouenire
qui forte multum eſſet coleic⁹
ꝛ debilis: vel infirmus. ꝛ alias
nimis colera infect⁹. poſſet eſſe
pccīm veniale. niſi tūc debilitas
vel motus colere inordinatam
accēſionem ire cauſans ex cul
pa mortali ꝓueniret. puta ex
nimia ebrietate vel gula. vł ali
quo hmōi. vel ipſe motus inor
dinatus ire intn̄tū iraſcentem
inflāmaret ꝙ a caritate dei vel
ꝓximi caderꝫ. ¶ Capi. iij.

Dubitatur hic primo
a quomō ira ſit capita
le viciū. Rn̄dꝫ tho. 2. 2.
vbi prius. Ira dr̄ vicium capita
le. eo ꝙ multa vicia ex ea oriā
tur. Tū ex pte obiecti qđ mul
tū hꝫ de racōe appetit⁹. inꝙtū
ſcꝫ vindcā appetitur ſub racōe
iuſti ꝛ honeſti. qđ ſua dignita
te allicit. Obiectum eni ſeu cā
prima omnis ire in nobis. eſt
appetitus vindicte ſub apparē
tia. vel exiſtētia. ut ſi aliqs no
bis intulit iniuſtum aliquod.
iniuriā. vel puipendit nos ꝓpt
que merito ſit vindicta ſibi in
fligenda. Tū etiā qꝛ ira ex ſuo
impetu mētē hꝫ precipitare ad
inordinata queqꝫ agenda. Jo
glō. ſuper illo ꝓuer. xxix. Vir
iracundus prouocat rixas. Ja
nua inquit viciorum omnium
eſt iracundia. qua clauſa. vir
tutibus intrinſecus dabitur q̄
es. qua aperta ad omne facin⁹
armabitur anim⁹. Ira enim dr̄
ianua vicōrum ꝑ accidens qui
dem. remouēdo vicꝫ ꝓhibens.
id eſt impediendo iudicium ra
cionis per quod homo trahi
tur a malis. Directe autem et
per ſe eſt cauſa aliorum ſpecia
lium vicōrum que dicuntur fi
lie ei⁹. Et ſm greḡ. libro. xxxi.
b mora. ¶ Sūt ſex. duo in corde
tria in ore. ꝛ vnum i facto. Pri
ma filia eſt indignacō. qua ho
mo illū contra quē iraſcitur re
putat indignum ut ſibi quid
tale fecerit. quod videtur eſſe
quedam vilipenſio. ꝑmo q̄dam
contemptus proximi. Secun
da eſt tumor mentis ut cum ira
ſcens ꝛplet animū ſuum diuer
ſis cogitacōib⁹ amaris. quibꝫ
apđ ſe aliqn̄ cogitat diuerſas

vias ſe vindicandi· ⁊ hꝫ multi
plex propoſitum alteri nocen
di· Et hmōi ſunt magna pec
cata· qꝛ non ſolū in actu extei
oꝛi pcc̄m eſt: ſꝫ magis i volun
tate etiā ſi nō impletur ad ex
tra ꝑ opus Tertia eſt clamoꝛ
q̄ eſt inoꝛdinata ⁊ confuſa lo
cutio quo aliquis quo ad mo
dū loquendi exterius demon
ſtrat iram ſuā· Quarta eſt blaſ
phemia cuius ſūt tres ſpēs ut
dictū fuit in· ii· p̄cepto· Quīta
eſt cōtumelia· cū quis ex ira ꝓ
rūpit in verba opprobꝛioſa ⁊
iniurioſa q̄ ſunt cōtra ꝓximū·
Et hoc fit frequenter ex ira· qꝛ
cū ira ſit appetitus vindicte· ⁊
nulla vindicta ſit irato ita prō
pta ſicut cōtumelia· ideo i eam
ſtatim ꝓrūpit· Eſt ei cōtume
lia ꝓprie cum quis manifeſte
cōtra honoꝛē alterius dicit ſi
bi defectū ſuum ſoli aut coram
alijs· Et eſt maioꝛ cōtumelia
cū quis coram multis dicit ali
cui defectū ſuū eo qꝛ ꝑ hoc ma
gis dāmificat in honoꝛe aut re
uerentia ſibi ab alijs impēden
da· pōt tn̄ etiā dici cōtumelia· cū
ſibi ſoli dicit in ꝗtum ſcꝫ ille q̄
loquitur cōtra audiētis reuerē
tiā agit quē vid̄ꝛ vilipendere
ex hoc qꝛ manifeſte verba cōn̄
cū ꝓfert· Et ſumūtur q̄nqꝫ ꝓ
eod̄· conuitiū· cōtumelia· ⁊ impro
periū· Exemplū· cū quis dicit

Tu es filiꝰ meretricis· fur· mi
ſer· vel ſimile· vel cū aliquis al
teri impꝛoꝑāt qꝛ in pauꝑtate
eius ſibi plura dederit· ſ̄m illō
eccī· xx· exigua dabit ⁊ multa i
ꝓperabit· ¶ Vbi ſ̄m tho· 2· 2· c
· q· lxxij· nōndū· qꝛ qn̄ intēcio
ꝓferētis contrā aliquē cōuitiū
aut cōtumeliā ad hoc fertur ut
ꝑ verba que ꝓfert alteriꝰ ho
noꝛē minuat· tūc ē pcc̄m moꝛ
tale· non minꝰ q̄ꝫ furtū ꝗ rapi
na· non ei minus hō amat ſuū
honoꝛē q̄ꝫ rem poſſeſſam· vnde
xp̄s illō voluit· Math· v· qui
dixeit fratri ſuo fatue reus eit
iehēne ignis· Si quis vero al
teri verbū leuis cōuicij aut cō
tumelie dixeit nō aīo dehono
rādi· ſꝫ ex aīmi leuitate· aut ex
leui ira· ſine firmo ꝓpoſito ali
quē dehonoꝛādi· ſꝫ forte vult
ipm̄ leuit ⁊ modicū contriſta
re: tūc pōt eſſe veniale Si quiſ
vero alteri dixeit verbū conui
cij non aīmo dehonoꝛādi· ſed
ꝓpter correctionē· tūc pōt eſſe
ſine pcc̄o· ſi alias ſit bn̄ circum
ſtancōnatū· Sicut ei licitū ē
aliquē ſibi ſbiectū verberāre· ꝗ
in rebꝫ dammificare cā diſcipli
ne· ſic ⁊ verbū ei cōuicōſū cā di
ſciplīne dicere· Sic xp̄us luc·
· xxiiij· vocat duos de diſcipul̄
tardos ⁊ ſtultos· Et apꝰ· gal·
iij· diſcipulos ſuos vocat inſē
ſatos ⁊ ſtultos· Dicit tn̄ btūs

Augꝰ · in ſmone dn̄i in monte
qꝛ raro ⁊ ex magna neceſſitate
ſūt hmo̅ı obiurgacōnes exhi
bende · in quibus non ut nob̄ ſʒ
dn̄o ſeruiatur inſtigemus · Ad
dit tho · qꝛ in vſu taliū verborū
magna diſcrecō ſeruāda ē ne
ceſſario · vt viʒ quis talibꝰ ver
bis caute ⁊ moderate vtatur in
correctōne ⁊ alias · qꝛ poſſʒ eē
tam graue cōuiciū qꝛ ꝑ incaute
lam ꝓlatū auferret honorē eiꝰ
cōtra quē ꝓfertur · ⁊ tunc poſſʒ
homo peccare mo̅ɼaliter. eciā ſi
non intēderet dehonoracōnem
Sic ec̄ · ſi q̄s aliū ex ludo incau
te ꝓtiēs grauit̄ ledat · nō carʒ
culpa · Sexta filia ē rixa ꝑ quā
intelligūtur oīa nocumenta q̄
ex ira ꝓxis inferūtur exteriori
facto . ſiue in corpe · ſiue in rebʒ
qꝺ multiplicit̄ fit ut ꝯſtat · ptʒ
igit̄ quātis mal̄ iratus patrat ·
ptʒ ec̄ · qꝛ i ꝯfitēdo nō ſufficit di
cere actꝰ ⁊ v̄ba exteriꝰ ꝓlata
⁊ pcepta · ſʒ optʒ ec̄ · iteriorā gr̄
d uia ꝯfiteri ⁊ plāgere · ¶ Dubi
tatur ſcđo q̄t ſint ſpecies ire ·
R · ſm tho · 2 · 2 · vbi ſ̄ꝰ · Et hūb
tū i expoſicōe r̄gule bti Augꝰ ·
Et phm · iiij · ethicoɼ · qꝛ tres ·
Nam ea que dn̄s Math · v · po
nit ſunt gradꝰ ire ut dictū eſt
in alio capitulo · Eſt prima ſpe
cies · ira acuta · ſcđa amara · ter
cia difficilis · Dam · li . ii · vocat
eas felleā maniaʒ ⁊ furorem ·

Scđm ꝑma q̄dā acuta ſūt qꝺ
ꝑtʒ ad origīne ut q̄ nimis cito
iāſcūtur ex cā q̄libʒ leui · Tales
ſi cito iraſcūtur ⁊ cito veniā pe
tūt · ſunt ſicut aq̄ q̄ cito caleſcit
⁊ ſtati frigeſcit · qꝺ ē minꝰ ma
lū · hii non ſūt meliores ꝓpt̄ ire
frequenciā · cū oīs hō debeat eē
tardꝰ ad irā Iac̄ · i · Sʒ ꝓpt̄ cele
rē ſatiſfactōem · cito ei culpā ſu
am r̄cognoſcūt · Itē hic ſignū ē
bone ꝯplexiōis ſe cito purgari
a ſupueniente infirmitate · Ita ē
ſignū boē ꝯſciē . ſe ſtati venie pe
ticōe mūdare Itē delicta ſūt tn̄
to grauiora : q̄nto diuciꝰ tenent
aīaʒ ergo a ꝯtrario · tn̄to leuio
ra : q̄nto citiꝰ eā dimittunt · Eſt
ergo ꝑma ſpēs leuiꝰ pecc̄m · Tū
qꝛ ea mott culpā ſuā citiꝰ cog
noſcunt . tum quia cito ſe pur
gant ab illa iniuria · tū ec̄ · qꝛ i
iuriā in alteɼ ꝯmiſſam nō ꝓlō
gāt · ¶ De ſcđa ſpē ſūt amai q̄ e
rū ira multo tpe durat ⁊ manet
In quibꝰ triſtitia difficult̄ ab
ſorbetur · niſi diuturnitate tpis̄
q̄ non prorūpit ad exteiora ſi
gna iracūdie · Tales tardiꝰ irā
ſcūtur · ⁊ ad veniā petendā tar
diꝰ iclinātur · ſimiles ferro · qꝺ
tarde igneſcit et difficulter in
frigidatur quod peius eſt · Ta
les tripliciter peccant · Primo
quo ad proximum · quia poſt
offenſam caritatem fraternaʒ
quā turbauer̄t differūt repac̄

Secūdo in ſe q2 ſatiſfactōem ſa
luti ſue necc̄ariā ꝓtrahunt face
re. Tercīo in deū q2 irā dei cōtra
ſe exortam occaſiōe offenſe cō
miſſe i ſuum ſuū ꝯtemnūt pla
care. Tales triplici laborāt vi
cio Quo ad primū accidie. q2
tardi ad bonū. Quo ad ſecūdō
ire que nondū in eis ſedata ē.
Et quo ad tertiū ſupbie. q2 ex
ſupbia pcedit ꝙ ledens ſatiſ
facere dedignatur hoc triplici
funiculo collo eius appēſo in
baratrū mergitur amar9 Quo
contra ps̄. Diſrūpamus vincu
la eorū. a pitiamus a nobꝫ iu
gū ipōr. De tertia ſpē ſūt diſ
ficiles qui ita obſtinati ſūt ꝙ
non dimittūt deſideriū vīdcē:
niſi puniant. Tales nunꝙ̄ vo
lūt petere veniam ſimiles lapi
di albeſtō. de quo dicit aug9.
in de ciui. dei: ꝙ ſemel accēſus
nunꝙ̄ extinguitur. Hos tres
gradus Aug9. poit in regula
dns. Melior autē ē qui ꝙ̄uis
ira ſepe tēptetur. tamē veniā
ipetrare feſtinat ut ei dimittat
cui ſe agnoſcit feciſſe iniuriam
ꝙ̄ qui tardius iraſcitur ⁊ ad
veniam petendā tardius incli
natur. Qui aūt nunꝙ̄ vult pe
tere veniā. ſine cā eſt in mona
ſterio etiā ſi inde non ꝓiciat

f ¶ Qn̄ autē ille tres ſpēs ſunt
pccā mōrlia. R. quidā doctor
in eo caſu vbi acuti qui minꝰ

ſunt mali peccāt mōrliter non
eſt dubiū amaros ⁊ difficiles
peccare mōrliter. Et tāto gra
uiori reatu. ꝙ̄to peiores ſunt
i moribꝫ. ſiue motus ire ipōr
ſit ex iniuſta vindicta deſideā
ta vel illata. vel ex inordinato
mō iraſcendi. ⁊ hoc patꝫ p Au
g9. in regula. q2 ira acutorū in
quibus creſcit in odiū. ⁊ intn̄
tū reatus eius aggrauatur ꝙ
facit trabem de feſtuca. ⁊ facit
aīam homicidā. Qui eni odit
fratrē ſuū homicida ē. i. Jo. iij.
In difficilibus ergo quorū ira
nō ceſſat donec iniuſte pūiant
ptꝫ ꝙ ira ſemp eſt pccm mōr
le. niſi vindicta illata eſſꝫ mini
ma iniuria. ſic ſi quis modicū
de niue vel guttam aque ſuper
aliquē proiceret vel puerū ali
quē indebite p capillos trahe
ret. In amaris aūt quia ira cō
uertitur in odiū ſm reatū ſuū
trahit in ſpēm pcī mōrlis In
acutis tn̄ appetitus vindicte i
debite poſſꝫ indeliberatus eſſe ⁊
preuenire iudiciū racōis qd in
alijs nunꝙ̄ vel rariſſime ꝯtige
re poſſet. ¶ Dubitatur tertio g
Qn̄ ira ſit licita ⁊ meritoria R.
ſm thō. vbi prius ſm beatum
greḡ. in mora. Duplex eſt ira
vna vocatur ira p vitiū. de qua
pꝰus dictū eſt. Alia p zelū. cum
quis ex amore dei. proximi. aut
iuſticie iraſcitur pcco ꝓprio. ā

ꝓximi· ⁊ appetit vīdictā iustā
scȝ in eum qui peccauit· ⁊ tātā
quātam demeruit· ⁊ ſm ordīeȝ
iustitie ad honorē dei· et modo
debito· Et tali ira non solū lici
tum eſt· ymo expediens ⁊ debi
tum aliqñ vti· ut ptȝ p crib· ſup
Math· dicentē· Qui sine cā irā
ſcitur· reꝰ erit· qui vero cū cau
ſa non erit reꝰ· Nā si ira nō fue
rit: nec doctrina ꝓficit· nec iu
dicia ſtāt· nec crimina cōpeſcū
tur· Itaqȝ q̄ cū cauſa non iraſci
tur: peccat· Patientia em̄ irra cō
nabil̄. vitia ſeminat· ⁊ negligē
tiam nutrit· ⁊ nō ſolū malos ſȝ
⁊ bonos inuitat ad malū Item
greḡ· v· moꝛa· Si nulla ira ex
virtute ſurgerȝ· dīne aīa aduſio
nis impetū per gladiū phine
es nō placaſſet· hanc irā q̄ he
ly nō habuit: in ſe ⁊ in ſuis· ḡ
uiter punitꝰ fuit De hac ira di
cit ps̄· Iraſcimini ⁊ nolite pecca
re. qꝺ quidā male· ſolū intelli
gunt ſibi ipſis iraſci, licitū fore
ſȝ ſi ꝓximos ut nos amare p̄ci
pimur reſtat ut ſic ꝓximoꝝ er
ratibus ſicut noſtris vicijs iraſ
camur hec ſentētialit̄ greḡ· Idē
dic̄· Ariſto· iij· ⁊ iiij· ethicoꝝum
Sic Exo· xi· cū loq̄retur moy
ſes pharaōi ⁊ ille noluit audi
re· exiuit a pharaōne iratus ni
mis· Sic etiā Exo· xvi. cum ꝓ
hibēt moyſes ne vſqȝ māe ſer
uarēt māna iſrahelite· Illi ma

ne ſeruantibus ⁊ mane ſcaturiē
te vermibꝰ iratus ē moyſes cō
tra eos Sic videns vitulum ⁊
choꝛos iratus ꝓiecit de maibꝰ
tabulas decalogi· Exod· xxxij·
Simile de eodē moyſe legitur
leuic̄· x· Et numeri· xvi· Sic cri
ſtus Mar· iij· Cū circuſpexiſſet
dn̄s· cum ira iudeos qui obſua
bant eū: contriſtatꝰ eſt ſup ce
citate cordis eoꝝ· ¶ Dubitat̄ h
quarto quando licitū ſit vti ira
Et· ſm gregoꝛiū· v· moꝛā· q̄ du
plex eſt ira· vna racōnē p̄ueni
ens· ut patuit in ſcdo p̄ncipa
li vſqȝ ad quartū gradū inclu
ſiue. Alia eſt racōnē ſeq̄· rectam
ſubſequens· Sūt ergo tres re
gule. Prima homo nō dȝ vti ira
racōnem p̄ueniēte· ſȝ q̄ ſtatim
pcipit eam: debȝ ei reſiſtere to
talit̄ excludēdo· nec aliquā pe
nam inferat quouſqȝ animus
totaliter quieſcat· Racō eſt q̄
ira racōnem preueniens trahit
racōnem a ſua rectitudine· vn̄
habet racōnem mali· Ira enim
deliberacionem racionis preue
niens cecat racionem· ut iudi
cet iniuriam illatam que non
eſt iniuria· vel maiorem q̄ ſit·
⁊ ſic in alia vicia· ira precipi
tat· Secunda regula· ira racio
nem ſequente eſt aliqñ vtēdū
Exempli gr̄a quando homo ꝑ
fecte cognoſcit pccm̄ alterius
ſm oēs circūſtantias ⁊ quiete

⁊ integre delibꝛauit de ſalubri
pena ⁊ vindicta pro illo pcc̄o
infligenda. attn̄ adhuc ſe pci
pit hō timētē aut negligentē;
in exequēdo dictatā penā tunc
aſſumere pōt irā tantam quan
tam pōt regere rōne ideo ut ex
equatur melius p̄dictatam pe
nam. Hec enī aliqn̄ locū hn̄t
in iudice reſpcū reipublice. In
magro reſpcū ſcolaris. In dn̄o
reſpcū ſuui. In p̄lato reſpcū ſb
diti. ⁊ In viro reſpectu vxoris.
Racō dicti eſt ut dicit tho. ubi
ſup. qꝛ paſſio ire ſic̄ ⁊ oēs alij
motus appetitus ſenſitiui ad
hoc dati ſunt: ut hō ꝓmptiꝰ ex
eq̄tur illd̄ qd̄ racō dictat. Alio
qn̄ fruſtra eſſꝫ in hoīe appetitꝰ
ſenſitiuus. Extra p̄dictos autē
caſus nunq̄ vtendū eſt ira. qꝛ
nihil ꝓdeſt ira alias ⁊ obē pluri
mū: in multa mala p̄cipitando
faciliter. Tertia regula eſt q̄
uis ira p̄dcō mō aſſumi poſſit
cū delibꝛacōe ꝓ inſtrō virtutis
⁊ eius adiutorio. illud tn̄ non
expedit oībus hoībus indiffe
renter. non quidē imperfectis
ſemp ſꝫ pfectis. Racō ē. qꝛ non
oēs ꝓpter difficultatem boni
vſus ire ſciret eā regere rōne ⁊
odiū ⁊ alia vitia nata eſſet ira
gnāre. non aūt ſic in hoībꝫ vir
tute pfectis. Simile eſt in me
dicinalibꝫ Nā aliqua medicīa
lia licita ſunt pito medico ad
bibere qui ſcit modificare ea q̄
ꝓhibētur imperito. Oīa pre i
dicta probātur auctoritate ex
emplis ⁊ racōne Auctoritate
btī greḡ. v. moral. dicētis. Cū
aīmus p zelū mouetur curand̄
ſumope eſt: ne hec eadem ira q̄
pro inſtrumēto virtutis aſſuī
tur. menti dn̄etur. nec q̄ſi dn̄a
p̄eat. ſꝫ quaſi ancilla ad obſe
quiū ꝑparata a racōnis tergo
nunq̄ recedat. Tūc enī robu
ſtius cōtra vicia erigitur. cum
ſbdita racōi famulatur. nā quā
tulibꝫ ira ex zelo rectitudinis ſur
gat. ſi immoderata mētē vicerit
rōi ꝓtinꝰ ſuire ɔtēnit. ⁊ tāto
ſe impudētius dilatat. quanto
impacīe vitium virtutē putat
Exēpl' pħoꝝ illa patēt. Nā ut
dicit valeriꝰ libro. xi. Archita
magiſter pitagore ⁊ platōis
villico ſuo iratus. Sūpſiſſem
inquit a te ſuppliciū niſi iratꝰ
eſſem. maluit enī impunitum
relinq̄re q̄ ꝓpter iram grauiꝰ
iuſto punire. Sic ſocrates ut
dicit ſeneca li. x. de ira. Cū ſuuꝰ
eū offendiſſet quē habebat di
ſcolū ei dixit. Cederē te niſi ira
tus eſſem. Correpcōem enim
ſerui in tempus diſtulit ſamiꝰ
nec fuit auſus ſe ire committere.
Erat aūt in eo ire ſignū. vocem
ſubmittere. ⁊ loqui ꝑcius. qꝛ
apparebat ſibi tūc obſtare. Ita
dyogenes ut dic̄ ſeneca libro

iij·de ira·Cū de Ira diſſererz:ado
leſcentul⁹ ꝓtuus in eū ɔſpiut
Interrogatus vero an iraſcere
tur cōtra illū:ait·nō iraſcor ſed
dubito an iraſci oporteat·Hi
de platone dicitur ut dic̄·vale
rius libro primo·Cum aduer
ſus ſerui delictū vehementi⁹ ex
arſiſſet·ponere illū ſtatī tunicā
⁊ pberere ſcapulas verberib⁹ iuſ
ſit ſua manu ipm ceſur⁹. poſt
modum intelligens ſe iraſci·iā
ī alto manu ſuſpenſa·q̄ſit⁹ ē a
ſponſippo amico ſuo quid age
ret·Exigo inquit penas ab ho
mine iracundo·oblitus q3 iam
ſerui·quia alium quem potius
caſtigaēt inuenerat abſtulit ſi
bi in ſeruum poteſtatem·Tu
inq̄t ſpōſippe iſtū verberā·nolo
ut ſit ille me⁹ ptāte·id ē i mea
qui in ſua non eſt·Racōne ec·
generali p̄fata patēt ſm tho·i·
2·q·xlvi·Quia quāuis homo
ſit animal māſuetū cōſiderātis i
generali racōne recta·⁊ tpatiſ
ſima hūana cōplexione.tñ cō
ſiderata colera hōis magis de
facili inflāmātur multi ad iram
q̄ ad cōcupiſcētiā vel aliā paſ
ſionem·⁊ etiā q2 ira eſt paſſio
vehemētiſſima.

Capitulū q̄rtū·v·p̄cepti

Eptiā fili a ire pōt poi
maledictō·que ſepe ex
ira orit̄·De quo vi
a
cō tractat ut ſequitur tho·2·2·
q·lxxvij·Eſt enim ſm eū male
dicere imprecando·impando·ā
optando ꝓnunciare contr̄ aliū
malū·⁊ ſub racōne mali·⁊ nō
ad emendacōnē alteri⁹. ſ3 ſolū
in malum eius·optare aūt ⁊ i
pꝛio moue ad malum alterius
ſub racōe mali·ſm ſe r̄pugnat
caritati·Quia debem⁹ diligere
ꝓximū volēdo bonū ipius·Et
ido ſm gen⁹ ſuū ē pcēm mōr
le·Vn̄·i·cor·vi·neq3 maledici
neq3 raptores regnū dei poſſide
būt·Et ē hmōi maledictio tñ
to grauius peccatū·q̄nto male
dicit q̄s pſoē quā magis ama
re ⁊ revereri deberz·Vn̄ leuic·
xx·Qui maledixerit pr̄i ā mr̄i
morte moriatur·Subdit tho·
Contingit tñ v̄bū maledictō
nis prolatum pcēm eſſe venia
le·vel propter puitatem mali
quod quis alteri maledicendo
imprecatur·vel eciam ꝓpter af
fectum eius qui ꝓfert verba
maledictōis cum ſc3 ex leui mo
tu vel ex ludo vel ſurrepcōe ali
qua talia verba ꝓfert peccata
enim verborum maxime ex af
fectu penſātur·Dictum eſt b
autem notāter in deſcripcione
maledictionis·ſub racōne ma
li·⁊ ſolum in malū eius cum ma
ledicitur.Quia ſi quis impre
cetur impet aut optet malum
alicui ſub racōne boni:ſic eſt li
citum·nec ꝓprie maledictō eſt

eo φ intencō pńcipalis nō fer
tur in malū illius ſ; m bonum.
Contingit enim optare malū
alicui ſb racōne duplicis boni
q̄nq; ſb racōe iuſti. ⁊ ſic iudex
iuſte maledicit illū cui pcipit
iuſtam penā inferri. Hic etiā
ecclā maledicit anathematiſā
do. q̄nq; ſub racōe vtilis opta
tur malum. ut qn̄ quis optat
aliquē pctōrē; pati egritudīe;
vel ſimile. ut melior efficiatur.
vel a pſecucōe bonoꝝ deſiſtat:
Et q̄uis maledicere bene poſ
ſit fieri ſm p̄dicta. tamen crea
turis irracōnalib⁹ hoīes regu
lariť nō dn̄t maledicere. tū qꝛ
illō ōmūiť fit ex irracōnabili q̄
dam ira. tū qꝛ ſolet indiſcrete
fieri in malum hoīm quoꝝ ſūt
Tamē ut tho. ibidē dicit Ma
ledicere reb⁹ irracōnalib; inq̄z
tū creature ſunt dei. ē peccatū
blaſphemie. Maledicere autē
eis ſm ſe cōſideratis ē ociōſū et
vanū. ⁊ p ōſequēs illicitū pmo
maledicere eſt adeo illicitum
ut etiā dyabolo fieri nō debeat.
vnde puer. xxij. dū maledicit
impi⁹ dyabolū. maledicit ipē
aīa; ſuā. id ē maledicto culpe ⁊
pene ſe ſubicit qꝛ cum dyabol⁹
ſit natura bonus. pcc̄m eſt ſal
tem ut ſic ei malū optare. vnde
btūs iudas in canonica ſua di
cit. Cū michahel archangel⁹
cū dyabolo diſputans altrica

retur de moyſi corpe non ē au
ſus inferre iudiciū blaſphemie
ſed dixit imperet tibi dn̄s. vbi
glō. Diligenter intuendū eſt.
φ ſi michahel archāgel⁹ dya
bolo ſibi aduerſanti blaſphe
miā dicere noluit. ſ; modeſto
ſmōeeū coercuit. q̄to magiſ
hominib⁹ oīs blaſphemia eſt
cauenda q̄uis enim in volū
tate malus ſit demon tamē na
tura bonus eſt. ¶ Ad cauendū
aūt vitiū maledictiōis monē c
dn̄t exempla ſacre ſcripture ⁊
bonoꝝ xpianoꝝ Nā xp̄s cum
malediceretur ſp̄. in cruce. nō
maledicebat. i. pe. ij. Paul⁹ eti
am dicit. i. cor. iiij. Maledici
mur ⁊ benedicim⁹. Et petr⁹. i.
pe. iij. Non reddētes malum
p malo. nec maledictū p ma
ledicto. Exēpla etiā xpianoꝝ
bonoꝝ ad idem ſūt que oſten
dunt φ interdū maledicenteſ
ſiue inuiti ſint ſiue volentes in
malum eoꝝ exaudiūtur. vnde
greg. iij. dyal. refert φ cū ſim
plex ⁊ ſāctiſſim⁹ florenti⁹ pro
paſtore heret vrſum ouiculas
paſcētē. diſcipuli quatuor cu
iuſdā ſācti patris qui diceba
tur eutitius. vrſū in campo oc
culte occiderūt. de quo cū florē
tius valde triſtaretur. eutitius
flentem fratrem velit cōſolari
Cui florēti⁹ Spero in oīpotē
tem deum φ in hac vita ante

oculos hominum vindictā ac
cipient qui innoxium vrſum
occiderūt. Statim autem qua
tuor rei diſcipuli elephantio
morbo pcuſſi membris putre
ſcentibus interierunt. Vnde
omni tempore florentiꝰ flebat
ſe homicidam proclamās. Itē
ibidem refert greḡ. ꝙ cum fa
mulus cuiuſdā ſtephani pre
ſbiteri. negligenter ei ſeruirꝫ
clamauit preſbiter veni dya
bole diſcalcia me famulo ſic lo
quens. ſtatim autem demō af
fuit ⁊ corrigie ſume caligarū
ſe ſoluerūt: in ſignum demoni
ace ſuitutis. Ex quo patet di
cit greḡ. dyabolū ꝓmptiſſimū
eſſe in maledictōibꝫ ad puniē
dum. Simile in quarto refert
de romano filiū quīquēnē nu
triente. qui mox blaſphemare
cōſueuerat cum ei aliquid reſi
ſterꝫ. vn̄ in pr̄is ſinu peſtilētia
laborās ſimile ad apparētiā de
monis faciēs necatꝰ eſt. Hic ce
ſariꝰ in dyalogo ſuo diſ. v. re
fert ꝙ vir q̊dā motus ira con̄
vxorem ei ait. vade dyabole.
mox aūt illa p auriculā demo
nē intrare ſentiēs furiebat. Cū
q̊dā ſcūs abbas ſup caput eiꝰ
legerꝫ euāgeliū ſup egroſ ma
nꝰ imponent. Illa terribiliſſiē
clamabat. Et cū demoni impa
rꝫ ut exirꝫ: Ille reſpōdit. nō dū
vult altiſſimꝰ. poſtea tn̄ mod

qūo demon intraueāt ipſa pa
tefecit. Itē quidā iratus dixit
filio ſuo vade dyabole. quem
mox demō rapuit nec vnq̄ cō
paruit. Item puella q̄nquēnis
cum lac comederꝫ. pater ei ira
tus ait dyabolū comedas in
ventrem tuū. mox aūt vexata
eſt puella vſqꝫ ad maturā eta
tē. In qua cū limina apoſtolo
rū petri ⁊ pauli viſitarꝫ libera
ta eſt. Sꝫ antea demō in ea ait
me egreſſo hec nūq̄ poſt hāc
vitam ſenciet aliud purgato
rium. hec Ceſarius. Sic vice
ſimoprimo de ciuitate dei re
fert Auguſtinꝰ de vidua nobi
li ⁊ diuite habente ſeptem fili
os ⁊ tres femellas eis maledi
cente. Oēs aūt ſtatim tremore
omnium membrorum terribi
liter ſunt percuſſi. ⁊ ciuium ſu
orum oculos verentes in orbē
diſperſi ſunt. omnibus ſpecta
culum facti miſerum. Et ſi nun
ꝙ maledicētis opcio implere
tur: tamen ſemper ille qui ma
ledicit: ſeipſum p̊mo maledi
cit ut verificetur illud geñ. vi
ceſimoſeptiō quo yſaac de ia
cob ait. Qui tibi maledixerit
ſit ille maledictus. ¶ Tertio
principalit᷑ vidēdū eſt de re
medijs ire. Sūt aūt quedam
remedia contra iram propriā
quedam contra alienam. Re
media ire proprie ſunt nouē

Primū eſt radicē ire euellere·q̄
eſt amor ſui īmoderdiat9 ⁊ ſuo
rū̄ Qui ei ardēter diligit īmor
diate ſe. amicos·filios . tēpa
lia·⁊ hōres·ſtatī credit ſibi iīiu
riam illatam eſſe. vel ſe p̄uipē
di. ut dicit Ariſt·ij·rethorice·
vnde eccī·xxviij·ſm ligna ſil
ue ſic ignis exardeſcit·⁊ ſm
virtutem hōis ſic iracundia il
li9 erit·⁊ ſcdm̄ ſbam ſuā exal
tabit iram ſuam· Secūdum ē
ſilentium· Nam natura ire eſt
ut flāta magis ferueat vn̄ p
uer·xxvi. Qui ipōit ſtulto ſilē
tium iras mitigat·vn̄ ſcūs pat̄
yſaac req̄ſitus· Cur demones
eū tātū timerent· Rn̄dit ex q̄
factus ſum monachus ſtatuī
apud me ut iracūdia extr̄ gut
tur meum non procederz· Et
pſ̄· Poſui ori meo cuſtodiam
cū ɔſiſterz peccator adūſū me
e ¶ Tertiū remediū ē exēpla
patīēciū inſpicere p̄ncipaliſſi
me xp̄i paſſionē·de quo greḡ·
dicit Si paſſio dn̄i ad memo
riam reuocetur·nihil adeo du
rū eſt qd̄ non equo aīmo tole
retur·i cui9 figura numer̄·xxi·
Filij iſrl̄ leſi a ſerpētib; ignitꝰ
īnſpecto ſerpēte eneo id ē xp̄o
crucifixo ſanati ſunt. ad idem
valent exempla Job· Exēplū
etiā illius mulieris nobil̄ de q̄
refert caſſian9 in colla. patrū
que petiuit viduam iracundiſ

ſimam in qua patiētiā diſcerz
Talib9 ei exemplis velut op
tīo clipeo aīa muniri pōt Quā
tū eſt cogitare quō deū ſepe p
prijs malis ɔtēpſim9 vel p̄uī
pendimus·⁊ q̄ indigem9 eti
am i p̄prijs defectib; a p̄rimꝰ
ſupportai· vnde greḡ·v·moā·
Eſt alius ſeruāde māſuetudiꝰ
modus ut cū alienos exceſſuꝰ
ɔſpicim9: nr̄a q̄b9 exceſſimus
delicta cogitemus· Conſidera
ta quippe iſirmitas p̄pria·pec
cata nobis excuſat aliena·pa
tienter namq; iniuriam illatā
tolerat. q̄ pie meminit q̄ for
taſſe adhuc habeat i quo de
beat ipē tolerari· Ideo tā facili
ter quidā iraſcūtur·q̄ p̄pos
defect9 q̄b9 a deo vel p̄ximo
ſupportātur non agnoſcunt·
vn̄ puer. xix. hō indigens mi
ſericors eſt. Seneca regū aī
mos induimus: illi obliti ſue
īſirmitatis aliene debuiunt q̄ſi
iniuriam accepint ¶ Quintū f
remediū ē cōſolacō diue ordi
nacōis· Nullū enim malū nobiꝰ
pōt inferri niſi diuina ordina
cōne: qd̄ maximū deb; eē fide
lib;. Deus ei eſt velut medic9
fideliſſimus qui aquā tribula
tionis cuiq; p̄pinat: ſcdm̄ ſue
īſirmitatis exigētiā·pſ̄. Sta
tuit aquas quaſi i vtre·ſc; de
celo eā diſpēſans filijs vnde
i·cor·x· Fidelis deus qui non

pacietur vos tēptari supra id
quod potestis ꝫ faciet etiā cū
temptacōne ꝓuētū ut possitis
sustinere· hanc racōnēȝ assigt
xp̄s petro Joh· xviij· Calicem
quem dedit mihi pater nō vīs
ut bibam illū· Hōme quo nec
filij zebedei pn̄t sedere ad dextrā
ą sinistrā in regno· potestis in
q̄t xp̄s bibere calicē quem ego
bibiturꝰ sū· Math· xx· deꝰ est
velut pater pijssimꝰ q̄ filiū quē
diligit castigat Apoc· iij· ego
quos amo arguo ą castigo ne
vicȝ ſm apl'm sumꝰ adulterini
filij Si inq̄t extr̄ disciplinam
estis cuiꝰ pticipes facti sūt oēs
ergo adulteri ⁊ nō filij estis he
br̄· xij· deꝰ etiā est velut mr̄ mi
sericordissiā q̄ licȝ castigȝ filio
sū tn̄ non sup̄ modū· Ysa·
· xlix· Nunq̄t obliuisci pōt ma
ter infantem suū ut nō miserea
tur filio vteri sui· Et si illa obli
ta fueit: ego tn̄ non obliuiscar
tui. Sextū est cōsideracō vtili
tatis ipsiꝰ tribulacōis· nā vexa
tores nostri sūt sicut apes que
licȝ pungant: tn̄ diligūtur q2
mellificāt· Sic inimici licet ro
dant: tn̄ penā ꝓ pccīs minuūt
prudētes faciūt· decorāt patien
tiā · augent hic meritū· ⁊ in ce
lo premiū ps· Circumdederūt
me scȝ inimici dicit xp̄us sicut
apes ą exarserūt sicut ignis in
spinis· Septimū est ↄsideracō

nr̄e impotēcie· Sūt enim q̄dā
qui verecūdātur si non tribu
lātes eos verbo vel facto ledūt
Hȝ sciat homo etiam minimis
oportere pcere· Vn̄ Augꝰ· hō
tibi conuitiū dicit· ą tumes et
iratus es· pulicibȝ resiste si po
tes ut dormias· Octauū ē pce
re ą misereri insano· nā iratus
aliquē ipugnās· racōne in pte
vel in toto nō vtitur· ⁊ sic cecꝰ
ē stultus· ą quodāmō insanꝰ
q̄bꝰ naturalit' clemētes sumus
Vn̄ pu· xiiij· qui impatiēs est
exaltat stulticiaȝ suā· Nonum
est p̄uia cōsideracō oim malo
rū que sibi possent inferri· vnde
greg̃· v· mora· mēs solicita an
teq̄ q̄olibȝ agere incipiat om
nes sibi q̄s pati putat cōtueli
as ꝓponat· q̄tūs sui redēptois
ꝓbra cogitās cōn̄ adūsa se pre
paret Que minimꝫ veniētia tāto
forcōr excipit: q̄nto se cautius
ex p̄sciā armauit· Qui vero im
ꝓuidꝰ ab aduersitate dep̄hēdi
tur q̄si ab hoste dormiēs inuei
tur· hec r̄media sūt ire ꝓpe· Sȝ
pn̄cipaliter inuocādū est i oi
bus auxiliū d̄ine gr̄e· sine q̄ ni
hil possumꝰ ¶ Remedia aūt cō 8
tr̄ alienā irā sūt tria Primū est
moll' respōsio· hoc est mirabile
naturale vnū vbi molle frāgit
durū· Vnde puer. xv· respon
sio mollis frangit iram· Exem
plū i vitaspatrū vbi discipulꝰ

machariȷ̃ eũ p̄cedẽs ait ad ſa
cerdotẽ ꝓ dolor ligna portan
tẽ Quo vadis demon· q̃ iratus
vulnerauit grauit̃ diſcipulũ
Cũ autẽ macharius ſupueni
ens ſacerdoti diceret· Salue
ris laborator hoc verbo lenit⁹
ꝑ macharium cõuſus eſt in mo
nachũ· vñ cã vulneacõis red
dita· vulneratũ ambo i mona
ſteriũ portauerũt· hõ ei iratus ẽ
velut olla buliẽs· cui aqua fri
gida ſupfundenda eſt vnde
puerb· xv· Os fatuor ebulit
ſtulticiã· Secũdũ remediũ ẽ
ſilentiũ· verba enĩ ſũt velut li
gna· ſi ſaltem ſint verba irato
diſplicibilia· ſʒ ad extiguẽdũ
ignẽ oportʒ materiã lignor
imminuere· vñ· ecc̃· ix· Nõ liti
ges cũ hoĩe litigioſo ꝛ nõ ſtru
es in ignem illiũs ligna· Se
curius ergo eſſʒ interdũ ab ira
to recedere· qui nollet cõburi
ſicut ꝛ ab igne Rõ· xiȷ· nõ vos
defen dẽtes kmĩ· ſʒ date locũ ire
Terciũ remediũ eſt bñficiũ
Bñfitia enĩ irato impenſa ſũt
velut carbones igniti valẽtes
ꝑ caritate ꝓximi. Ideo puer·
·xxv· Si eſurierit inimicus tu
us ciba illũ· Si ſitierit da illi
aquã bibere· prunas enĩ ɔgre
gab ſup caput ei⁹· ꝛ dñs red
det tibi. ¶ Capitulũ quĩtũ

Est inuidia que ut pluri
mũ ẽ cã hoĩcidiȷ̃. de q̃

Iob· v· puulũ occidit inuidia
Tria ſunt pncipaliter viden
da Primo q̃d ſit Secũdo quã
te noceat Tercĩo de remediȷ̃s
¶ Quãtũ ad p̄mũ· Inuidia di a
cit btũs aug⁹· ẽ odiũ felicita
tis aliene· Dam· li· iȷ· dicit ꝙ ẽ
triſticia de aliẽis bonis· Et dr
inuidia qr nõ põt videre bona
alior Vñ ambro· li· de offic̃·
Inuidus bono torquetur alie
no· null⁹ aũt põt videre equa
nimiter illd̃ de quo torquetur
Pro cui⁹ intellectu nõndum
ſm tho· 2· 2· q· xxxvi· ꝙ inuidia
ẽ triſtitia de alieno bono inq̃
tũ q̃s aliũ excedit in bono ap
parẽti· p̄cipue de quo eſt glo
ria vel in quo hoĩes appetunt
honorari ꝛ in opinioẽ eẽ Inq̃tũ
alienũ bonũ diminuere videt̃
ꝓpriã excellentiã· vñ greg̃· xx
xi· mor̃· ¶ Inuidia ex iani glo b
ria vel ex ſupbia naſcitur Nõ
ſic pʒ· Nã cũ ſupbus inaniter
gloioſus appetit ſup alios ex
cellere ꝛ magnus apparere ꝛ
ɔgnoſcit in alio aliqd̃ bonũ·
tunc timet ꝙ i hoc ipſũ alter
excellat vl̃ ſibi equetur· ꝛ tũc
triſtatur inq̃tum hoc minuit
gloriam ſuã ꝛ excellentiã quã
hñret in opinioẽ hoĩm Ex hoc
enĩ ꝙ alius in aliquo bono ſi
bi eq̃tur· aut eũ excedit ip̄e mi
n⁹ glorioſus eſtimatur: quia
tũc nõ ſup alios ip̄e excellẽs

putatur. Exēplū Tu ſcis artifi
ciū in ciuitate: venit pegrinꝰ ꝗ
equaliter tibi vel meliꝰ te opa
tur de quo ipſe laudatur. ſꝫ tu
times eū tibi equari aut te excel
lere. ⁊ doles de fama eiꝰ vel bo
no. qꝛ fama tua minoꝛ erit. hec
triſtitia de alieno bono eſt inui
dia vera. Et videtur pⁿcipaliꝰ
eſſe triſtitia de gloria alteriꝰ i
ꝙtum minuit gloriā tuā quā
appetis. Sic ſimiliter eſt inter
diuites. nobiles. pdicatores.
magros. ⁊ ſimi. les quo ad pul
chritudinē. fortitudinē. ſciāz.
vocē. deuocōem. ⁊ de quocūqꝫ
vero vel eſtimato bono. de quo
c ꝗs gloriā querit. ¶ Secūdo
notādū ſꝫm thō. vbi priꝰ ꝙ cū
iuidia ſit triſtitia de alieno bo
no: Quadruplex eſt triſtitia.
ꝗ de alienis bōis i alio ↄgnitis
pōt oꝛiri. ⁊ ſolum quarta eſt i
uidia. Primo enim quis triſta
tur de bono alterius. inꝙtū ex
eo timetur nocumētū. vel ſibi
vel alijs bōis. Et talis triſtiti a
nō eſt inuidia. ſꝫ magis timo
ris effectꝰ. ⁊ pōt eē ſine pcōo ⁊
laudabilis. Vn̄ puer. xxix. In
multitudine iuſtoꝝ letabitur
vulgꝰ Cū impij ſūpſerint prin
cipatum gemet populꝰ Et gre
go. xxi. moꝛa. Euenire plerūqꝫ
ſolet ut nō amiſſa caritate. ⁊ ini
mici nos ruina letificet. ⁊ rur
ſus eius gloia ſine inuidie cul

pa ↄtriſtꝫ. Cū ⁊ ruēte eo quoſ
dam bn̄ erigi credimꝰ. ⁊ pficī
ente illo: pleroſqꝫ iniuſte oppri
mi foꝛmidamꝰ Secūdo mō po
teſt ꝗs ↄtriſtai de bono alteiꝰ
non ex eo ꝙ ipē hꝫ bonū. ſꝫ ex
eo ꝙ nobis deeſt bonum illud
qđ hꝫ ipē Et hoc ꝓprie eſt zelꝰ
ut dicit phs. ij. reth. Et ſi zelꝰ
iſte ſit circa bō̄ honeſta: lauda
bilis eſt. Vn̄. i. coꝛ. xiiij. Emu
lamini ſpūalia. Et Jero. in epi
ſtola ad aletham. de inſtructi
one filie dic̄. habeat ſocias cū
quibus addiſcat. quibꝰ inui
deat. ⁊ quaꝝ laudibꝰ moꝛdea
tur. Ubi ſumitur inuidia pro
zelo quo ꝗs dꝫ incitari ad pfici
endū cum melioꝛibꝫ. Si autē
ſit de bonis tpalibꝰ pōt eſſe cū
peccato: ⁊ ſine peccato. ¶ Ter d
cio modo aliquis triſtatur de
bono alterius. inꝙtum ille ꝗ
accipit bonum eſt eo indignꝰ
que quidem triſtitia non pōt
oꝛiri ex bonis honeſtis. ex qui
bus aliquis iuſtus efficitur ſi
cut philoſophꝰ dicit. ij. retho
ri. ſed de diuicijs ⁊ de talibus
que poſſunt prouenire dignis
⁊ indignis. Et huiuſmodi tri
ſtitia ſcđm eum vocatur neme
ſis. ⁊ ptinet ad bonos moꝛes.
Sed hoc ideo dicit. quia cō
ſiderabat ipſa bona tpalia ſꝫm
ſe. prout poſſunt magna vide
ri non reſpicientibꝰ ad eterna

Sȝ ſm doctrinā fidei bona tē
poralia q̄ ꝑueniūt idignis ex
iuſta dei ordinacōe diſponun
tur ad eoꝝ correctiōem vl' ad
eoꝝ dānacōeȝ. Et hmōi bona
quaſi nihil ſūt in cōpacōe ad
bona futura q̄ ſeruantur bonis
Et idō hmōi triſtitia ꝓhibet'
in ſacra ſcriptura. Scdm illō
pš. Noli emulari in malignā
tibus neqȝ zelaueris facientes
iniquitatē Et alibi pene effu
ſi ſūt greſſus mei qꝛ zelaui ſu
ꝑ iniquos pacem peccatoꝝ vi
dens. Quāto modo aliquis tri
ſtatur de bono alicuius inq̄
tum alter excedit ipm in bōis
a hoc ꝓprie eſt inuidia: ⁊ hoc
eſt ſemꝑ prauū: ut dicit Ariſt.
.ij. retho. Quia dolet de eo de
quo eſt gaudendū ſcȝ de bono
proximi ſm caritatē. cui etiam
directe cōtrariatur ut dicetur.
e ¶ Quō aūt fiat inuidia vēiale
pctm̄ vel mōrle notandū ter
cō qꝛ tres ibi ſūt gdus. Prim⁹
vbi materia origo ⁊ cauſa in
uidie ē cognicō boni alieni ex
cellentis in hoīe vane glorioſo
Talis eni faciliter timet de di
minucōe ſue glorie. ⁊ triſtat'
faciliter de bono proximi. vñ
ſm greg. xxxi. mora. Inuidia
ex inani gloria naſcitur. ⁊ ex
eadē radice etiā ſcdm pħm. ij.
retho. multe ſūt cāe inuidie.
Prio ſimilitudo aliquoꝝ ſcȝ

genus cognicō eȝ ſtaturā ha
bitū aut opiniōeȝ. Racō ē. qꝛ
ad iſtos tm̄ eſt inuidia quibȝ
hō ſe vult equare vel preferre.
hoc aūt non eſt niſi reſpcū nō
multum diſtantiū. Nullus eī
niſi inſanus ſtudet ſe equare l'
preferre in gloria hijs q̄ mul
to maiores eo ſūt. puta plebe
us regi vel ecōuerſo: ideo hijs
quibus multum diſtat loco
vel tpe vel ſtatu homo non i
uidet. ſȝ quibus eſt ꝓpinquus
Nā cū ꝓpinq̄ videantur ī glo
ria excedere. eos nitimur excel
lere ⁊ ex eoꝝ gloria qua contra
nrāȝ volūtatē pollent triſtari i
cipim⁹: ⁊ ſic inuidere ¶ Secū f
do faciliter inuident puſillani
mes qꝛ oīa reputant mag̃ ⁊
glorioſa q̄ nō hn̄t. Tercō ſe
nes faciliter inuidēt iunioib⁹
q̄s putāt poſſidere. q̄ ipi non
habuerīt vel nō habēt. Capi
tur tn̄ inuidia ſicͭ cetere paſſi
ones qñqȝ. Sicut dicit Aure
olus ſuꝑ. ij. di. xxi. q. ij. quaſi
ꝓ quadā naturali inclinacōe
ad paſſionē inuidie Sūt eni
ut inquit ī appetitu ſēſitiuo ap
petibilitates quedā facientes in
corpe reales trāſmutacōes cō
ſequētes ꝯplexiones corpoꝝ
naturales Vnde q̄ ſūt ꝯplexi
onis frigide ⁊ hūide. ſunt na
turaliter magis inclinati ad ī
uidiam. ut pȝ de multis pueris

mulieribꝰ· ⁊ quibuſdā hoībꝰ
flecmaticis· Et racio ē qꝛ tales
qualitates paſſiue ſūt· ideo ē in
corpe aptitudo ad caſum ⁊ de
pſſionē ꝓpter qḋ in appetitu ſē
ſitiuo oritur ꝓpoꝛcōnalis que
dam aptitudo ad depſſiōez· ⁊
ad caſum· ut facilit̾ depͥmatur
⁊ cadat ad apprehēſionē boni
alteriꝰ. Vn̄ ſic eſt qꝛ oīa alia
quedam reputāt ſupiora r̾ſpe
ctu ſui· ideo timent cōfundi na
tuāliter ⁊ deꝓhēdi· Racōe igi
tur talis cōplexionis· qn̄ q̄s vi
det bonū in aliquo ſtatū inclia
tur ad inuidēdū· ⁊ tūc ſit cōfoꝛ
mis trāſmutacō in corpe· puta
quidā caſus manifeſtꝰ i vultu
⁊ ꝓpēditur inuidia Et hoc mō
accipiēdo inuidiā ſcꝫ ꝓ natuā
li aptitudie ⁊ paſſione vel eti
am ut talis paſſio eſt primus
motus· ut ſic non ē pccm̄ ſꝫ pe
na pcci· vel pccm̄ largo modo
cū ſit pena pcci origīalis· hec
de aureo· Vn̄ Augꝰ. li· p̾io· cō
feſſ· dic· puulū quedā collacta
neū ſuū toruo vultu aſpexiſſe·
⁊ illud inuidie attribuit· Vi
di inquit ego ⁊ exptus ſū zelā
tem puerū· nondum loqueba
tur· ⁊ ītuebatur pallidꝰ ama
ro aſpectu collactaneum ſuū·
g ¶ Secūdus ḡdus eſt quedā
ſubita ⁊ nō deliberata triſtitia
de bono ꝓximi inq̄ꝰ tum excel
lens eſt· Tertius eſt triſticia

talis nō ī delibrāta· ſeu perfecta
Prima eſt veniale pccm̄· ſꝫ ter
tia ē moꝛtale pccm̄· Vn̄ tho· vbi
prius de vtroqꝫ dicit Inuidia
ex genere ſuo eſt moꝛtale pccm̄
Henꝰ ei pcci cōſideratur ex ob
iecto Inuidia aūt ſm racōnem
ſui obiecti cōtrariatur caritati p
quā eſt vita aīe ſpūalis· ſm il
lud· i· Joh· iij· nos ſcimus quo
niā trāſlati ſumus de moꝛte ad
vitā qm̄ diligimꝰ frēs· Vtriuſ
qꝫ enim obiectū ⁊ caritatis ⁊ i
uidie eſt bonū ꝓximi ſm cōtra
riū motū· nā caritas gaudꝫ de
bono ꝓximi ſm illḋ· i· coꝛ· xiij·
non gaudꝫ ſup iniq̄tate· cōgau
det aūt veritati· Inuidia autem
de bono ꝓximi triſtatur Vnde
ex ſuo genere cōuincitur pecca
tū moꝛtale eē inuidia· Ideo Job
· v · puulū occidit inuidia· Hꝫ
nihil occidit ſpūaliter niſi pec
catum moꝛtle· Hꝫ ſicut dcm̄
eſt ſup̄ in quolibꝫ gn̄e peccati
moꝛtalis inueniūtur aliqui im
pfecti motꝰ i ſenſualitate exiſtē
tes· q̄ ſūt pcca venialia· Sic in
genē adulterij p̄mꝰ motꝰ cōcu
piſcētie· ⁊ in gn̄e hoīcidij p̄mꝰ
motus ire· Ita etiam in genere
inuidie inueniūtur aliq̄ primi
motus: qn̄qꝫ etiam in viris p
fcīs q̄ ſūt pccā venialia· hec tho·
Quartꝰ gradꝰ inuidie ē pccm̄
i ſpm̄ ſcm̄ qḋ dꝛ inuidētia frne
grātie· vn̄ tho· in· ij· di· xliij· dic·

Inuidia duplex eſt quedā q̄
eſt de pſpꝛitate vel exaltacōe
boīs. Et quedā que eſt de exal
tacōe gr̄e ſicut qꝛ multi ad de
um ↄuertātur vel aliquid hu
iuſmoi. Et talis inuidia ſolū ē
pcc̄m i ſpūm ſanctū. vn̄ ibidē
bonauen. dicit. dupliciter pōt
aliq̄s inuidere aliene gr̄e. vno
modo. qꝛ ex hoc minuitur bo
nū ꝓpriū. cuius ꝑmocōem ap
petit ſingulariter. ꝛ ſic ē pcc̄m
capitale. Alio mō qꝛ viſus aīe
ſic ē depꝛauatus. ut ſic nō vidꝫ
bonū in ſe. ſic etiā nolit videre
bonum in alio. ꝛ tūc ē peccatū
in ſpūm ſāctū. hoc aūt ē i illis
maxime qui vix poſſunt i alio
videre bonū. Et ita alio modo
ē capitale vitiū. ꝛ alio modo
pcc̄m in ſpūm ſāctū. ꝛ iſto mo
do non ꝑcedit niſi ex magna
corrupcōe ꝛ malitia volūtatis
q̄ adeo guſtū ꝑuertit ut bonū
faciat aparere malū. ꝛ ecōuer
h ſo. ¶ Secundo pn̄cipaliter
videndū eſt de inuidia quātū
noceat. ꝛ qꝛ ſit deteſtabil' ꝓpt̄
nouem. Primo nocꝫ ꝓprio ſb
iecto in corꝑe multiplicr̄ qꝛ
eſt triſtitia. Hꝫ triſtitia ſcd̄m
tho. i. 2. q. xxxvij. ſaltem mala:
multa mala facit. qꝛ aggrauat
aīm ut int̄ior motꝰ corꝑis ex
terior impediatur ꝛ ſit hō ſtupi
dus. ꝛ intēſa triſtitia ꝑ oībus
aīe paſſionibꝰ maiꝰ nocumē
tū infert corꝑi. vn̄ ꝓuer. xxv.
Sicut tinea veſtimēto. ꝛ ver
mis ligno. ita triſtitia viri no
cet cordi. qꝛ animꝰ gaudens
etatē floridā facit. ſpūs triſtis
exſiccat oſſa. Et ecc̄. xxxviij. de
triſtitia feſtinat mors. ſꝫ hoc
verū eſt de triſtitia que ſpem
non hꝫ annexam. Sicut con
tritio habꝫ ſpem ꝛ gaudiū de
remiſſione ꝛ intuitu dīne mi
ſericordie. Secūdo dānoſa ē
inuidia. qꝛ recipit eā hn̄ti ſoci
etatē eccl̄ie. ps. Particeps ego
ſū oīm timentiū te ꝛ cuſtodiē
tiū man. tua. Augꝰ. penſent in
uidi. quātū bonum ſit caritas
que ſine labore nr̄o aliena bo
na noſtra facit. Tercio inuidia
nulli pꝛcit: De nocēti notum ē
de innocētibus patꝫ. Cū cayn
inuidus abel. fratres ipſiꝰ io
ſeph eūdē. ꝛ ſaul dauid ſine
cā ſint perſecuti. Tales priores
ſunt pilato. de quo math. xx
vij: Sciebat qꝛ per inuidiam
tradidiſſent eū. Quarto inui
dia valde difficult̄ curatur: qꝛ
eſt velut ignis grecus q̄ i aq̄
tribulacionum ardet: ꝛ diffi
culter extinguitur: Ideo gal.
. v. non efficiamī inanis glorie
cupidi, īuicē ꝑuocātes inuicē
inuidētes. ſup quo Cypꝛianus
zelus iſte modū non hꝫ ꝑma
nens iugiter ſine fine cū alia
ſinātur ſcelerā. Quanto qꝫ ille

cui inuidetur creſcit in ſucceſſu
meliore: tanto inuid⁹ liuoris
ignib⁹ inardeſcit. Quīto inui
dia oñdit hoīez puſillanimem
ꝯ infimis reb⁹ ꝯpat Job. v. p
uulū occidit inuidia. nobiles
ſūt ꝯicatiui ut pꝫ in hoībꝫ. in le
one. In aquila Econtrario igno
biles ſūt inuidi. Sexto ſignū
eſt per qḋ demon ſuos ꝯgno
ſcit Sicut caritas econtrario Jo
han. xiij. In hoc ꝯgnoſcēt qꝛ
mei eſtis diſcipuli ſi dilectiōez
habueritis ad inuicē. Septīo
ſocij ſūt dyaboli i lucro ꝯ i dā
no. qꝛ qñ dyabol⁹ lucratur ꝯ
male ſuccedit homini: inuid⁹
hoc lucrū ſuū putat ꝯ ecōuer
ſo. Vñ cū ſcḋm tuliū Amicorū
ſit idem velle ꝯ nolle: pꝫ ꝓpoi
tum. Octauo ꝓditores plerū
qꝫ efficiuntur ꝓu. xxiij. ne co
medas cū hoīe inuido ⁊ ne deſi
deres cibos ei⁹. qm̄ i ſilitudiēz
arioli ⁊ ꝯiectoris eſtimat qḋ
ignorat. Comede ⁊ bibe dicet
tibi. ⁊ mens ei⁹ non eſt tecum
Nono inuid⁹ grauiſſiā aīe īfir
mitate tenetur. guſtum ei aīe
adeo infectū hꝫ. ut bonū inimici
putet malū. ⁊ ecōuerſo yſa. v.
Ve q̄ dicitis bonum malum ⁊
malum bonum. ponentēs tene
bras lucem et lucem tenebras
ponentes amarū i dulce ꝯ dul
i ce in amarū. ¶ Tercio pn̄cipa
liter de remedijs inuidie notā

dū q̄ ꝯtra eā valēt quīqꝫ. Pri
mo ut hō ponat dilcōez i ea bō
q̄ pñt ſimꝉ a multis hri. ⁊ a ſin
gulꝭ plene. Hic ē p̄dicacō. Eu
cariſtie ꝯio. dei ſup oīa dilectō
⁊ rgnū celorū. Vñ greg. Qui
facib⁹ inuidie carere deſiderat
illā hereditatē appetat quā nu
mer⁹ poſſidētiū nō āguſtat vir
em iuſt⁹ p hoc q̄ in t'ris nihil
appetit: alieis ꝓfectibꝫ inuide
re neſcit. Secūdo inſpicē de
bem⁹ quātis fraternitatibꝫ iū
gim̄ oīs ei ꝓxim⁹ ē frater na
turalis ā. quorū oīm vn⁹ fuit pr̄
adā. multi ſūt fratres nr̄i ſpūa
les. Quorū oīm vn⁹ pater cri
ſt⁹ ē. ⁊ mr̄ vna virgo bt̄iſſiā
maia. Hic ⁊ mr̄ vna ſcā eccīa
Sum⁹ ei mēbra vni⁹ corpis
eccīe. i. cor. xij. Siq̄d patitur
vnū mēbrū: ꝯpacitur cetera
mēbra. Tercio ꝯtra inuidiā va
let eradicacō ꝓpe ſupbie qꝛ
ex ea oritur. Vñ dcā. ꝯtra ſup
biā vel inanē glām valēt etiā
hic. Qrto valꝫ ꝯtra inuidiam
meditacō multiplicis dāni qḋ
ex ea ꝓuenit ut i ſecūdo mēbro
patuit Hic ei grec⁹ ignis are
na ⁊ aceto ſolꝫ extigui ſic inui
dia ꝯſideracōe ifructuoſi ſtat⁹
quē hꝫ. ⁊ amaritudie. ⁊ ꝯſupcō
ne virtu. pōt extigui. Quinto
valꝫ ꝯtra inuidiam. exercitiū in
operibus mīe circa proximos
vel inimicos. vñ prouer. xxv.

Si eſurierit inimicus tu⁹ ciba illū. ſi ſitierit: potū da illi. pru nas ei ↄgregabis ſup caput ei⁹ ⁊ dn̄s reddet tibi. mīa ei di recte oppoitur inuidie. q̄ꝛ p̄ ea dolet de miſeria pximi. poſtea vero de felicitate pximi. vn̄ de mīa dr̄. 2. cor. xi. q̄s īfirmat᷑ ⁊ ego nō infirmor de inuidia vero Iude Iohā. xij. ꝙ iudas murmurauit de effuſiōe vnge ti ſup caput ihū ¶ Ca. vi.

Nunc de filiabus inui die diſſerēdū ē. Primo q̄ occaſiones ſūt hui adij corpal̄. Secūdo de odio ī ſpetiali q̄d ſit. ⁊ de ei⁹ ꝓpetati b⁹. Tercō an pcc̄ōres ſe odio
a habeāt. ¶ Quantum ad primū nōndum ſm tho. 2. 2. q. xxxvi. Et ſ. greg. xxxi. mora. Quīqꝫ ſūt filie q̄ ex inuidia oriri pn̄t viꝫ ſuſurriū. detrc̄tō. exultacō in aduerſis. afflictio in pſpꝛis pximi ⁊ odiū. Rō ſic pꝫ. nam in conatu inuidie eſt aliq̄d tā q̄ꝫ pn̄cipiū. ⁊ aliq̄d tanq̄ꝫ me diū. ⁊ aliquid tanq̄ꝫ termin⁹ Principiū quidē eſt. ut aliquis diminuat gl̄am alterius vel i occulto. ⁊ ſic ē ſuſurracō. vel maifeſte ⁊ ſic ē detrc̄tio. medi um aūt ē. ꝙ aliq̄s intēdat di minuere gl̄aꝫ alteri⁹: aut pōt ⁊ ſic eſt exultacō in aduerſis Aut nō pōt. ⁊ ſic ē afflictio in pſpꝛis Termin⁹ aūt ē in ipo

odio. Quia ſic bonū delectās cauſat amorē. ita triſtitia odi um ¶ Quo ad ſecūdū ſciendū b ꝙ differūt. ira inuidia ⁊ odiū ſm. tho. 2. 2. q. cētēſima quinq̄ geſima octaua Ira enī ē p quā appetim⁹ malū pximi ſm quā dā menſuram. put ſcꝫ habet racōeꝫ vīdicte. odiū aūt ē per qd̄ deſideratur malū pximi ab ſolute. Et ira eſt interdū cauſa odij q̄ꝛ p hoc ꝙ aliq̄s appetit malū vindicte ſub racōe iuſti ⁊ cū hoc frequēter facit. pue nitur ad appetitū mali abſo lute in pximū qd̄ eſt odiū In uidia vero ē triſtitia de bono alieo. vn̄ ſicut triſtitie oppoi tur gaudiū: ſic odiū amori ⁊ cauſatur odiū tā ex ira. q̄ꝫ ex inuidia. ſꝫ directi⁹ ex inuidia q̄ꝛ ex eo ꝙ q̄s triſtatur de bo no pximi: ſtatī diſplicētiam ſeu odiū faciliter capit ¶ Du c bitatur p̄mo vtꝝ deus poſſit odiri ab aliquo Rn̄det tho. ibi dem. deus poteſt dupliciter ab hoīe apprehendi. vno modo ſm ſeipſū puta cum p eēntiaꝫ vidēr Alio modo ſm effectus ſcꝫ cū inuiſibilia dei p ea q̄ fa cta ſūt intellcā ↄſpiciūtur de⁹ p eēntiā ſuā eſt ſūma bonitas quā null⁹ pōt odio hr̄e ſic vi ſā q̄ꝛ ſic nō hꝫ niſi racōem dili gibilis non odibilis. q̄ꝛ ibi ni hil mali aparet intellectui.

Sũt aũt effectuũ dĩuoꝝ duo
genera quidam qui nullo mõ
pñt cõtrariari volũtati·ut eẽ vi
uere·⁊ intelligere·⁊ talia sũt
omĩb⁹ etiã appetibilia· Et ꝓ
ut de⁹ eſt taliũ effectuũ autor
etiã nõ põt odiri· Alij ſunt ef
fect⁹ dei qui repugnãt inordi
nate volũtati ſcꝫ inflictõ pene·
⁊ cohibicõ pccõꝝ ꝑ legẽ dĩuinã
repugnantẽ voluntati pccõꝝ
Et ꝗ̃tum ad tales effcũs deus
põt odiri ab aliqb⁹·inq̃ꝫtum
vicꝫ deus apphenditur ut pccõ
rũ ꝓhibitor ⁊ penaꝝ inflictor
d ¶ Secũdo dubitat̃ an odiũ
dĩi ſit grauiſſimũ pccõꝝ ſimpli
citer· Re·ſm tho·ibidẽ ꝙ ſic·qñ
eſt deliberatũ·racõ q2 optimo
oppoĩtur peſſimũ ꝑ phm·viij·
ethi· Sꝫ amori dei q̃ eſt opti
mũ opponit̃ odiũ dei·Ideo cũ
primũ ſit optimũ· Secundũ
eſt peſſimũ·pmo odium dei ex
deliberatione eſt maxime pecca
tum in ſpm ſãctũ ſm ꝙ pccm
ĩ ſpiritũ ſãctũ noĩat aliquod
gen⁹ ſpãle pcci nõ tñ cõputa
tur int̃ ſpẽs pcci in ſpm ſanctũ
q2 generaliter inuenit̃ in omi
ſpẽ pcci in ſpm ſanctum·vnde
odiũ dei mai⁹ pccm ẽ infideli
tatis pccõ·q2 ex eo oꝛit̃ ut ef
e fect⁹ ex cã· ¶ Dubitatur·iij·q̃
poſſim⁹ ⁊ debeam⁹ odire· Re·
ſm tho·ibidẽ·licꝫ odio hr̃e il
lud qd̃ a dyabolo deriuatur·ut
pccm·⁊ oẽ illd̃ qd̃ ꝑtinet ad
defectũ dĩme iuſticie·⁊ q̃cquid
a deo abducit nos ſm ꝙ a dõ
abducit Sꝫ naturam fratris·
graciã·⁊ huiuſmõi cum ſint a
deo ſine pccõ nõ poſſum⁹ odire
De pmo dr̃ luc·xiiij· Si q̃s ve
nit ad me ⁊ nõ odit prẽm aut
mrẽm: nõ põt eẽ me⁹ diſcipu
lus·et Rõ·i·detrẽctores dõ odi
biles·de ſecũdo·i·Joh·ij·q̃ frẽm
ſuũ odit·in tenebris ẽ·ſꝫ ſũma
cautela ſm greg̃·ibi videndã ẽ
ne ſb veſte boni odij ſe occul
tet odiũ fris· ¶ Quo ad terciũ
vtrꝫ pccõres ſe odiãt· Re·ꝙ ſic
vñ ps· Qui diligit iniq̃tatem
odit aĩaꝫ ſuã· ꝑ cui⁹ intellectu
nõe ꝭ tho·2·2·q·xxv· Ubi q̃
rit Vtrꝫ peccatores ſe diligãt
Amare ſeipm: Vno modo cõe
eſt omĩb⁹· Alio mõ propũm
eſt bonoꝝ· Tercõ mõ ꝓpriũ ẽ
maloꝝ. Rd̃ ei aliquis amet id
q̃d ſeip ſũ eſſe exiſtimat hoc cõ
mune eſt oĩbꝫ· Hoc aũt dr̃ eẽ
aliq̃d dupliciť. Vno mõ ſm
ſbſtãtiã ſuã ⁊ naturam· Et ſm
hoc oẽs eſtimãt bonum cõe ſe
eſſe illud qd̃ ſunt·ſcꝫ ex aĩa et
corpe cõpoſitos· Et ſic etiam
omẽs homines boni et mali dili
gunt ſeipſos inq̃ꝫtum diligunt
ſui ipſoꝝ cõſeruacõnem· Alio
mõ dr̃ eſſe hõ aliquid ſm pri
cipalitatem · Sicut princeps
ciuitatis dicitur eſſe ciuitas

Vn̄ qđ pꝛ̄ncipes faciūt: dicit̄
ciuitas facere: Sic autē non
oēs exiſtimāt ſe eſſe illud qđ
ſunt. Principale enim in homi
ne eſt mens racōnalis. ſecūda
riū aūt eſt natura ſenſitiua et
corꝑalis. Quoꝝ primū vocat
ap9. interiorē hominē ut patȝ
.2. cor. v. Boni aūt exiſtimāt
principale in ſeipꝭ rationalē
naturā ſiue interiorē hominē
vn̄ ſm̄ hoc exiſtimāt ſe eē qđ
ſūt. mali aūt exiſtimāt prīci
pale in ſeipſis naturam ſēſiti
uā ⁊ corꝑalē ſcȝ exteriorē homi
nē vn̄ nō recte cognoſcētes ſe
8 ipſos non vere diligunt. ¶ Et
hoc ꝓbat philo. in. ix. ethi. ꝑ
quīqȝ. que ſūt amicitie ꝓpria.
vnuſquiſqȝ enī amic9 Primo
quidē vult ſuū amicū eſſe ⁊ vi
uere. Secūdo vult ei bō̄. Ter
cio opatur bō̄. ad ipm̄. Quar
to ouiuit ei delectabiliter Qn̄
to cō cordat cū ipſo quaſi in eiſ
dem delectat9 ⁊ cōtriſtatus.
Et ſm̄ hoc boni diligūt ſeipōſ
q̄ᵗtum ad interiorē hominē
Quia etiā volūt ipm̄ obſerua
ri in ſua integritate. Et optāt
ei bona eius que ſunt bona ſpi
ritualia. ⁊ ad aſſequēdū opaȝ
impēdūt Et delectabiliter ad
cor redeūt. quia ibi inueniunt
bonas cogitacōes in preſenti
⁊ memoriam bonorū preteri
toꝝ. ⁊ ſpem futuroꝝ bonorū

ex quib9 delectacō cauſatur.
Similiter etiā nō patiūtur i
ſeipꝭ diſſentionem volūtatis
q2 tota aīa eoꝝ tēdit in vnū
E contrario autē mali non vo
lunt cōſeruari in interioris ho
minisītegritate. nec appetūt
eius ſpūalia bona. nec ad hoc
opantur. nec delectabile eſt
eis ſecū cōuiuere redeundo ad
cor. q2 inueniūt ibi mala p̄ſen
tia. p̄teita ⁊ futura que abhor
rēt. nec etiā ſibiipꝭ cōcordāt
ꝓpt̄ cōſciētiā remordētem ſm̄
illud ps. Arguā te. ⁊ ſtatuā
cōtra faciē tuam. Et ꝑ idem ꝓ
bari pōt q᷑ mali amāt ſeipōs
ſm̄ corrupcōem exterioris ho
minis. Sic aūt boni nō amāt
ſeipōs. odiūt ergo mali ſeipōſ
ſcōm pn̄cipale ſui vicȝ aīam.

Capitulū. vij.

Sic neceſſariū eſt ſcire a
quō inimici vel pecca
tores ſint diligēdi vl̄
odiendi de quibus xp̄us p̄ce
ptum dat ma. v. dicēs. Audi
ſtis q2 dictū eſt. diliges ꝓxi
mū tuū. ⁊ odio habebꝭ inimi
cum tuū Ego aūt dico vobꝭ di
ligite inimicos veſtros bn̄faci
te hijs qui oderīt vos. ⁊ orate
ꝓ pſequētib9 ⁊ calumniāti
bus vos. ut ſitis filij pr̄is vr̄i:
qui in celis eſt. Qui ſolē ſuum
oriri facit ſup bonos ⁊ malos
⁊ pluit ſup iuſtos ⁊ iniuſtos

vbi dicit glō· ꝙ inimici noſtri
trib⁹ modis pugnāt ↄtra nos
ſcꝫ mētali odio· verbali oppro
brio· ⁊ corpali nocumēto· ſiue
leſione in exteriori bono ut no
tatur in verb̄ p̄dictis· Sꝫ ibi
ecōtrario tria iubet veritas ini
micis impendēda vicꝫ diligere
corde· b̄ndicere ore· ⁊ opibꝫ ſb
uenire· de quibꝫ trib⁹ videndū
erit· Primo quō corde ſint dili
gēdi inimici· vbi tria occurrīt
declaranda· p̄mo an inimicoꝝ
dilectō ſit nob̄ poſſibilis· Se
cūdo ſi ſic· Cur inimici ſint dili
gendi ⁊ non odiēdi Tercō an
ad eoꝝ dilectionē neceſſaia ſit
b ſpālis actuacō· ¶ Quātum ad
primū repiūtur tam ceci racōe
⁊ infecti volūtate ut affirmēt:
⁊ quidē credāt ſibi impoſſibi
le eē ꝙ inimicos diligant cōtr̄
quos ſcriptura· ſcōꝝ doctrina·
⁊ phoꝝ ac naturaliū exempla
Nā Math· v· dr· Si dimiſeri
tis hoib⁹ peccata eoꝝ dimittet
⁊ vobis pat̄ veſter celeſtis de
bita veſtra· Sup quo glō· vi
detis fratres· ꝙ cum dei grā· in
ptāte noſtra poſitum eſt quō
a dn̄o iudicamur Inquit enim
dn̄s· Si dimiſeritis dimittetur
vobis· Si non dimiſeritis non
dimittetur vob̄· In ptāte autē
noſtra eſt dimittere ⁊ non di
mittere· Exēpla habem⁹ Gen̄·
·xlv· Vbi poſt extremā iniuri
am p̄ frēs illatā Joſeph· ex ami
citia ſingulos oſculabatur· ⁊
ſup ſingulos flebat· ſic Exod·
·xxxij· Moyſes a ꝑplo crebro
verat⁹ cū iā ꝑpe lapidaretur:
tn̄ ait ad deū· Si nō dimiſeris
pccm̄ populi tui· dele me de li
bro quē ſcripſiſti Et· ij· Re· pri
mo Dauid cui ſuus inimicus ſe
mei i faciē maledixit· maluit p
cere· ⁊ letales inimicos flere no
uit· ⁊ eoſdē occidētes punire
ido ait i pſ̄· Si reddidi retribu
entibꝫ in mala decidā merito ab
inimicis meis inanis Jo· ꝙ̊· iij· ſic
deus dilexit mūdū ut vnigenitū
ſuū darꝫ· ut oīs ꝗ̊ credit i eum
nō peat ſꝫ hēat vitā eternā· Ad
Rō· vij· Sic nos xp̄s dilexit ꝙ
tr̄didit ſeipm̄ ꝓ nob̄ in mortē
Juſt⁹ ꝓ iniuſtis cū tn̄ inimici
eēm⁹ Et ꝓ ſe pſequētibꝫ i cruce
ait· pr̄ ignoſce illis ꝙ neſciūt
ꝗ̊d faciūt· Quē btūs ſtepha· ſe
quēs ꝓ inimicis ſe lapidātib⁹
Act· vij· flexis genibꝫ ⁊ clamā
do orabat· Vbi ꝓ ſe ſtādo ora
uerat dicēs dn̄e accipe ſpm̄ me
um· ¶ Ad idē ſunt ſcōꝝ dicta c
⁊ exempla· nam ꝙ poſſibile ſit
nobis inimicos diligere patꝫ
per Auguſtinum qui de ſeruo
pigro qui non vtebatur viri
bus ſibi a deo collatis· ſic dicit
Seruū pigrum qui ſcḋm hiſto
riam euangelicam talentū do
mini ſui creditū fodit in terraꝫ

nec in eo negotiatus eſt. non
dānaret deus. ſi ea que nullo
modo fieri poterāt p̄cepiſſ; Et
btūs Jero. Anathema ſit qui
dicit deū precepiſſe impoſſibi
le. Preterea ſi tot mulieres. pu
eri. ⁊ tam delicate puelle flā
mas. ignes ⁊ gladios. ꝑmo
beſtias eq̄nimit̄ ꝑtulerūt ꝓ
xp̄o. q̄ tn̄ nobis fuerūt ſimiles
Cur nō poſſem⁹ ꝯuicia ⁊ iniu
rias equanimiter tolerare ⁊
inimicos diligē. Simile docēt
exēpla pħoꝝ ut in vitis eorū
legitur. nam pitacus philo.
cum ductor eſſet mitilenſium
contra athenienſ. quorum dux
fuit. firmo ex pacto ſingulare
certamen indixit pitac⁹. ⁊ ſb
ſcuto occultato rethi cū firmo
nem inuolueret ⁊ occideret.
ac triūpho potit⁹ in p̄ncipem
mitilenſiū leuaretur. p̄ncipa
tum poſt decēniū reſignauit iā
ciuitate optime ordinata. Cū
q; quidā opari⁹ eius filium
ſecurim ingerēs interfeciſſ;. ⁊
occiſor ligatus p ciues pitaco
p̄ntaretur ipm abſoluit dicēs
Indulgentiā eſſe ſupplicio po
tiorē. Hic eſcines philo. ⁊ oā
tor maxim⁹: cū ſua eloquētia
athenas regeret. ⁊ ibidem a
demoſtene oratore in orando
victus in iudicio. rodis ꝓpter
ignominiā ꝑgeret. ⁊ ibidem
rogatu ciuitatis primo ſuā ⁊

deinde demoſtenis oracōez cla
riſſimā recitaret ⁊ cūctis vtri
uſq; eloquētiam mirātibus. ⁊
plus demoſtenis. Hic ait. lō
ge āplius mirati eētis. ſi ipſū
oratorem audiuiſſetis inimici
ſui teſtis ⁊ cōmendator excel
lentiſſim⁹ effect⁹ ibidē habe
tur. ſic etiam valeri⁹ de vitis
pħorū refert de ſocrte. q ſemel
ictu calcis ꝑcuſſus cum quidā
ei⁹ tolerantiam miraretur ait.
Si aſin⁹ me ꝑcuſſiſſet calce
vn̄ eū in iudicium cōuenirem.
Cur igitur non ſic eq̄nimiter
ſuſtinerē ictus hoim. ſicut per
cuſſurā irraconaliū. Nō etiā in
imicis poſſim⁹ ꝑcere. patz a ſi
mili. nā ſi tu expectares ab im
patore magnū donū. ⁊ te impa
tor offenderet vl' ꝑcuter; Tu
ne ſumptum donū ꝑderes nec
facto nec verbo ꝓpter tale do
num vīdicares Cur igitur nō
faceres ſimile ꝓ eterna p̄ia
inimico p̄cēdo Quo ad .2. p̄n
cipale Quo inimici ſint diligē
di ⁊ quare: Notandū primo
quis ſit inimicus Eſt autē in
imicus ille q̄ affectat ⁊ optat
aut volūtarie infert. aut infer
re conatur alteri malum culpe
aut pene in aīa corpe vl' reb⁹ Et
hoc facit nō ad correctiōez ꝓ
ximi. nec ad iuſtitiā exercen
dā nec ad aliud bonū aliqđ. ſꝫ
tm̄ alteri ad malum. vel etiam

qui mala intencōne gaudꝫ de
malo ꝓximi. Aut triſtatur de
eius bono. Dicitur pͥmo qui af
fectat alteri malū non ad corre
ctionē eius. ſed tm̄ in malū ſu
um. puta ex odio rācore vel aī
mi amaritudine. Quia ſi quis
vellet alteri malum pene ut car
ceres. verbera. paupertatē. infir
mitatē ⁊ hmōi. ⁊ ſolū ad cor
rectōem ſui ⁊ ꝓfectum aīe eius
Aut ꝓpt' cōem vtilitatem. ⁊ fa
ceret illud non ex amaritudīe
animi. rancore. vel vindicta. ſꝫ
fraterna dilectione. Talis nō
eſſꝫ inimicus alteri⁹ cenſend⁹
ſed amicus. q꞉ ꝓdeſſe conatur
q̄uis obeſſe videatur. Ideo pa
rentes punientes pueros ſuos
⁊ mgr̄i ſcolares. nō ſunt eorū
inimici eſtimādi. ſed amici. Se
cundo dr̄ non ad iuſticiā exercē
dam. Quia q̄ vult aut infert al
teri malū pene. amore exequen
de iuſticie: non ē inimic⁹ perſo
ne puniende. Vn̄ lictor non eſt
inimic⁹ eius quē occidit medi
ante iuſticia. nec iudex ſimilit'
dummodo non ex odio vel rā
core ſed ſolū ꝓpter cōem vtilita
tem illa faciant. amore ꝑclariſ
ſime iuſtitie. Dr̄ tercio vel pro
pter aliqd' aliud bonū. q꞉ medi
cus qui prodeſſe intendit tan
q̄ amicus: vrit infirmum quē
ſanare intendit. Dicitur quar
to vel qui mala intencōne gau
det de malo ꝓximi. ā triſtatur
de ei⁹ bono. Quia ſi intencōne
bō facit. ut de triſtitia inuidie
fuit dictū: nō ē inimic⁹ cenſen
dus. Ex quibꝫ pꝫ q bō poteſt
licite velle ī caſu amico ſuo ma
lum ſcꝫ paupertatis infirmitatiſ
mortis vl' hmōi. dūmodo ſine
rācore fiat ⁊ bō intencōne. ad
bonum peccātis vel coitatis ſeu
iuſtitie. Vt greg. dic. xxij. mo
ra. Sed ut ibidē ſbdit. ad hec
ſuanda valde neceſſariū ē ſub
tiliſſime diſcrecōnis examē. ne
cū nr̄a odia exeq̄mur: fallamur
ſub ſpecie vtilitatis aliene. vide
licꝫ eſtimātes nos mala inimi
cis noſtris velle ꝓpter eorum
correctionem. vbi ex odio vo
lum⁹ rancore vel mala affecti
one. Et ſtatī loq̄tur de trano
ꝓpter facinorā pūito. Subtili
ter inq̄t penſare debem⁹. q̄d de
bem⁹ ruine peccōris. ⁊ quid iu
ſtitie dei ferientis. Nā cū puer ſū
quē q̄ oipotens de⁹ percuſſerit
⁊ cōdolendū ē miſerie pereūtis. ⁊
cō gaudendū ē iuſticie iudicis.
Secundo nōndū q inimi e
co duo ſūt cōſideranda. primū
ē inimicitia odiū ſeu rancor quē
habet ad primū ſuū. ⁊ ſm̄ illa
non debemus inimicū diligere
hoc eſt q non debem⁹ velle q
ſint inimici noſtri aut aliorū
aut ut habeāt odiū inimicitiā
⁊ hmōi verſ⁹ nos vl' ꝓximos

quia hoc eſſet velle eoꝝ mala
ↄ peccata contra̅ caritatem. Et
hoc tenēt cōmūiter doctores
i. iij. di. xxix. ↄ. xxx. ↄ tho. z. z.
q. xxv. Quo ↄſideranda ē in ini
mico ipſi⁹ natura ſm quā ad
dei ymaginē creatus ē: capax
glorie nobiſcū: ↄ nr̄ ꝓximus
Et ſm hoc dicendū. primo ꝙ
ex ꝑcepto tenemur inimicos
noſtros nō odire ſm naturā
ſm quā ſūt nr̄i ꝓximi. Secū
do ꝙ tenemur eos ſm naturā
non ſolū nō odire. ſ; etiā tene
mur eos diligere. Ita ut veli
m⁹ eis bona felicitatis eterne
virtutū. ⁊ bona nature fortu
ne. nō ꝙ tū eos talia ꝑmouent
ad btītudinē eoꝝ. Primū pa
tet ꝓu. xxv. Si ceciderit inimi
cus tu⁹. ne gaudeas. ne forte
videat de⁹ ↄ diſpliceat illi et
auertat irā ſuam ab eo. ⁊ cū ab
illo auerteit. ad illū dirigat q̄
de inimici ruina gaudebat. Et
exo. xxiij. Si videris aſinū ini
mici tui in luto iacentem. non
ꝑteribꝫ niſi pri⁹ eleues eū. Si
inimici aſin⁹ nō eſt relinquen
dus in luto. ꝙ homo xp̄i ſā
guine redēptus ⁊ dei ymagie
inſignitus non dꝫ negligi hō
Ideo i. Ioh. iij. Qui odit frēꝫ
ſuū. homicida ē Et ſatis ꝙ oīs
homicida nō habet vitā et'nā
in ſe manentem Nō doctores
exponūt ſic Qui odit fratrē

ſuum. qđ pei⁹ eſt ꝙ nō dilige
re eū. homicida eſt ſuiipſi⁹ ſpi
ritualiter. ⁊ frīs ſui corpalit'
diſpoſitiē tn̄ Secūdū patꝫ qꝛ
mat. xxij. ꝑceptū ē. diliges ꝓ
ximū tuum ſicut teipſū Sꝫ in
imicus ē ꝓxim⁹ tuus. ut patu
it ſup. Itē mat. v. dn̄s prece
ptiue dicit diligite inimicos ve
ſtros bn̄facite hijs qui oderūt
vos Idem probat mgr̄ in. z.
di. xxx. ¶ Racō autē quare te f
nemur inimicos diligere ē. qꝛ
dilectio quā xp̄s nob̄ ꝑcipit
qua tenemur diligere ꝓximū
eſt caritas. que hn̄tem facit at
tendere ꝙ qlibet ꝓximus via
tor eſt ad ymaginē dei. dei ca
pax ↄ btītudinis que capaci
tas cū ſit naturaliter i inimico
⁊ i amico: oēs tenemur dilige
re ad tale bonū. Deus eni ē vni
uerſale bonū i nullo minuibi
lis ex cōicacōe ſui ad aliū. cui
bono fauere deben⁹ ↄ optare
ut ab ōmib⁹ hoib⁹ viatorib⁹
honoretur. Diligam⁹ ergo in
inimico oē illđ qđ ē i eo a deo
ↄ odiam⁹ in eo ōne illđ qđ ē
a dyabolo. Sic ei medicus in
firmū diligit. ſ; febrem ꝑſeq̄
tur. Et mater filiū diligit. ſed
eius ſcabiē odit. ¶ Quo ad g
tercium pricipale vtrū ad di
ligendum inimicū exigatur
ſpecialis actuacō mētis. Non
dū ſm tho. vbi ſup. ꝙ dilectō

nature inimici pōt dupliciter
cōſiderari Vno mō in generali
et ſic eſt in ꝑcepto·ut cū aliq̄s
in generali diligit ꝓximos: ab
illa generalitate inimicū nō ex
cludat· Vñ qui oraret ex deli
beracōne: corde vel ore dicēdo
dñe da pacē huic ciuitati vel
regiōi·dēpto tali inimico meo:
peccaret mo͛liter· qꝛ cōt͞ carita
tē ageret Alio mō ꝯſideratur dile
ctio ꝓximi in ſpāli ut ſcʒ aliq̄s
in ſpāli moueatur motu dile
ctiōis actualis ad inimicū ſuū·
ita q̄ actualiter velit ⁊ optet
ſibi bonū· Illd̓ ſm tho· non eſt
de ncāitate ꝑcepti Exēpli grā·
Cū q̄s cogitat de ſorte inimico
ſuo: nō eſt ꝑceptū q̄ ſtatī velit
vel optet ſibi bonū actualiter·
Quia preceptū de dilcōe inimi
corꝝ eſt affirmatiuū· Idō non
obligat ꝓ ſēp· Sʒ ꝑceptū ē ut
non odiat eū· et nunq̄ affectʒ
vel optet ſibi malū intēcōe no
cendi· Quia nō odire ꝓximū
ē ꝑceptum negatiuū· Ideo ob
ligat ad ſemp ⁊ pro ſemp Eſt
tñ ſm tho· hoc de ncāitate cari
tatis· ſm ꝑparacōez aīmi· ut ſcʒ
homo habeat aīm ꝑatum ad
hoc ut in ſingulai inimicū affe
ctiue et etiā effectiue diligeret
ſi ncāitas occurreret Sʒ q̄ abſ
q3 articulo ncāitatis hō hec
actu impleat: ꝑfectionis ē· Vt
Augꝰ· ꝓbat i enchiridion· Et

ut ibidē dicit· eēt adhuc maio
ris ꝑfectiōis· q̄ homo magno
conatu ⁊ ꝑfecto amore elicito
ferretur dilectiue in inimicū cū
affcū ſibi volendo bonū· potiſſi
me dū ille inimicus actu offen
dit· ut fecerunt xp̄s in cruce· ⁊
ſtephanus moriturus·

¶ Capitulū· viij·

Secundo cum inimici a
nos perſequātur ore
debemꝰ eis dilectiōis
beneficia oſtēdere non ſolū cor
de ſʒ etiā ore qd̓ fieri pōt tripliciť
de q̄bꝰ pro pſenti tractabitur·
Primo de recōciliacōne· Secū
do de vitanda calumnia· Ter
cio de oracōne ⁊ de impenden
da benedictione· Quātum ad p̄
mum: valet illd̓ Math·v· Si
offers munus tuum ad altare
et recordatus fueris q̄ frater
tuꝰ hʒ aliq̄d aduſū te· relinq̄
ibi munꝰ tuū ante altare ⁊ va
de recōciliari fratri tuo ¶ Vbi b
primo nōndū q̄d ſit templū
i q̊ offerēdū ſit munus· q̄d al
tare ſup quo· et q̄d munꝰ ſeu ſa
crificiū Teplū ē aīa mūda ⁊ cor
pꝰ q̄ ſūt deo ꝑ xp̄i paſſioēm in
bapſmate ꝯſecrata teſte aplo.
·i·cor·iij· neſcitis q̄ tēplum dei
eſtis vos Et iterū tēplū dei ſan
ctū ē qd̓ eſtis vos Et alibi ēpti
eſtis ꝑcio mgno glorificate et
portate deū i corpe vro· Altare ē
fides vera ⁊ firma de q̊ heb·vi·

Habem⁹ altare de quo edere
nō hn̄t qui tabernaculo deſer
uiūt. Fundamētum eni aliud
ſupp̄. ꝙ fidē ihu xp̄i nemo po
teſt ponere pret' id qđ poſitū
eſt quod eſt xp̄s ihesus. i. cor.
.ix. Quia ſine fide impoſſibile
eſt placere deo. hebr. xi. Mune
ra ⁊ oblacōes ſūt act⁹. prīci
paliter interiores aīe. ut medi
tacō bonoꝝ. ꝯplacentia dīuo
rum. affect⁹ ⁊ oracō mētalis.
dei dilectio ⁊ pximi. ⁊ hiis ſi
milia. Ex quib⁹ interi⁹ in tem
plō cordis oblatis. debet hō
prīpe ad actus exteriores la
trie vel dulie. ut ad iubilacōe͡z
ymnū. oraciōem vocalem. ob
lacōem. opera mīe corꝑalia ⁊
ſpūalia ⁊ ſimilia. que ſine inte
rioribꝫ mūerib⁹ fere nulla ſūt
Et iſta ē expoſicō ſcd̄m Aug⁹.
Secūdo notādū ꝙ iſta mune
ra nō eēnt deo ḡta ſi nō eſſꝫ in
offerēte caritas fraterna. vnde
nullum op⁹ eſt dō acceptū ſi
ne caritate. teſte aplō. i. cor.
.xiii. dicēte. Si linguis hoim
loquar ⁊ angeloꝝ ⁊c̄. Etiā ſo
factur⁹ aliqđ op⁹ bonū qđ ē
mun⁹. debꝫ q̄d̄ bonū ꝓpoſitū
non totaliter dimittere. ſꝫ mu
n⁹ relinq̄re an̄ altare idest hu
iuſmoi op⁹ differre. ⁊ ad fra
trem ꝑgere pedib⁹ corꝑis vl'
anime ⁊ recōciliari fratri: ſatiſ
faciēdo. verbo facto. vl' vtroqꝫ
⁊ tunc offerre debꝫ mun⁹ ſuū
Unde aug⁹. in ſermōe domi
ni i mōte. Cū aliq̄d tale obla
turi ſum⁹ in interiori tēplo: ꝑ
gendū eſt ad recōciliacōnem
cū frē. dimittendo tale munus
ſpūale. ꝑgendum eſt nō pedi
bus corꝑis. ſꝫ motib⁹ animi.
humilit' te ex affectu proſter
nēs fratri. ad quē cara cogita
cōne cōcurras in cōſpectu eius
cū munus oblatur⁹ es. Sꝫ ſi
frater pn̄s eſt. ⁊ ad eū ire po
tes. nō ſimulato aīo lenie' atꝫ
iḡraꝫ reuocare veniā poſtulā
do. Si hoc corā deo prius fece
ris ꝑgēs ad eū nō pigro mo
tu corꝑis. ſꝫ celerrime dilcōis
affectu. atqꝫ inde veniēs idest
intencōem reuocās ad id qđ
agere ceparas: offeras munus
tuū. hoc enim remediū eſt cō
tr' pctm̄ ire qđ ſm̄ aug⁹. ſuꝑ
bi āplecti nō valent. Inflati ei
hoc medicamē caritatis ⁊ hūi
litatis ſubire nolūt. ¶ Tercō c
notādum ꝙ trib⁹ modis oīt
git fratrē hr̄e aliq̄d cōtra te.
Primo mōdo ſi ille habeat cō
tra te irā aut odiū. q̄uis tu illi
nullā iniuriā feceris. nec fuerꝭ
ſibi iniuſte ⁊ ꝑ aliquod debi
tū cauſa iſtius odii ā ire. Sꝫ
forte ſuſurratores aliq̄ ſuis ſu
ſurriis hoc fecerīt: Aut ille for
te frater ſpōte aſſumpſeit ſibi
cōn̄ te irā. odiū l' indigcōem:

ex falſa vel ſolū eſtimata iniuria quam credit ex leui aut friuola ſuſpicōe. In iſto caſu nō eſt preceptum ut ad eum vadas. et coneris procurare recōciliacōnem ſui. cum nullā ſibi iniuriam feceris. Eſſet tamen conſilij et magni meriti ſe hūiliare coram fratre modo ſtati dicendo. et eū ad pacē et cōcordiam reuocare. Et eēt adhuc maioris meriti et perfectionis. hoc agere cum fratre. quē tu non offendiſti. ſʒ ipſe te. Vnde criſ. non dicas: mihi nocuit. non ego illi. Qui enim pro gloria ſalutis tue iubet deus amicitiā facere: tu offenſus debes preuenire offendētem. ut duplicem gloriam conſequaris. vnam ſcilicet. qꝛ iniuſte offenſus es. aliā quia prior ad
d amicitiā moues. ¶ Et eſt adūtendum qꝛ in illo caſu non debet homo a fratre ſibi ſic ſine cauſa iraſcēti veniam petere. ex quo non in eum deliquit. Sʒ vadat ad eū et ſe apud ipm excuſet ſiue caritatiue declaret qꝛ in eū non peccauit. et ſine demerito cōtra eū iraſcitur. Et ſic eū a rancore et ira reuocē. niſi forte homo timeret qꝛ hmōi hūilis reuocacō veriſimiliter in detrimentum fratris cederet. iniuſte iraſcentis. qui forte aut ſuperbiret. aut audatius alijs

nocerē. Et cū hoc timeret cautiꝰ eēt. ut intermedie pſone rācoroſū inducendo ad cōcordiā poneret. et innocentē petēdo p dimiſſiōe offenſe. Vn Augꝰ. i ſermone dñi in monte. Tunc habet frater aliquid aduerſū nos. cum nos eum ī aliquo leſimus. nos aūt aduerſus eum habemꝰ ſi ipſe nos leſit. Ubi non eſt opus pergere ad recōciliacionem ſed tm̄ dimittere. ſicut tibi a domino dimitti cupis. quod ipſe commiſeris Et in ſmone de concordia fratrē cuiꝰ initium: dies iſti. dicit Augꝰ. nolo ut mētiaris. nolo ut dicas illi. da mihi veniā; qꝛ te noſti non peccaſſe in fre; tuū ſʒ tu ſcis qꝛ iſte peccauit in te. nō tu in illum. Noli venire ad fratreʒ tuū qui ī te peccauit. et vltra ab eo petere veniam. debēt tñ inter vos eſſe alij pacifici q̄ illum obiurgent. ut a te priuſ veniam petat. Tu autem eſto paratꝰ ignoſcere prorſus. ex corde dimittere iam dimiſiſti habes adhuc quid facias ora pro illo ut petat a te veniam quia ſcis ei nocere ſi non petit
¶ Secundo ɔtingit fratrem e
aliquid habere contr̄ te. ut ſi habet contra te iram vel odiū Ideo qꝛ tu ei iniuriā feciſti. et ei iniuſte cā et occaſio illiꝰ odij fuiſti In illo caſu des obmiſſꝰ

alijs actib⁹ tuis fratri a te le
ſo ꝑ iniuria ſibi illata ſatiſfa
cere. actu ꝗ̄ voluntate. ⁊ ei mō
ſupradicto ut melius poteris
recōciliari. vñ Criſ. ſup illo va
de ꝑ̄us recōciliari fratri tuo di
cit in pſona dei ego libēter con
temnor. ego libēter honoris
mei patior dānū. libēter ego
dñs expecto ſuos. tm̄ mō vos
in amicicīā veniatis. Vade er
go ut ſcias. ꝙ plus diligo cō
cordiā fideliū meorum. ꝗ̄ mu
nera. ꝙ munera hoim nullū fa
ciūt deo lucrū. Caritas vero il
lorum dei gl'am operatur. ꝑpt' hoc
itaqꝫ oia facta ſūt. ꝑpter hoc
deus homo factus eſt. ⁊ ꝑpter
hoc vniuerſa negotiatus eſt.
ut hoies ad caritatiuā cōcordi
am in bono cōgregarentur. Et ite
rū ꝗ̄ diu hoīes fideles inter ſe
aliquā diſſenſiōem habuerit
mun⁹ eorum non ſuſcipitur, ora
cō nō exauditur. nec de⁹ vult
ee amicus fidelium ꝗ̄ diu int'
ſe fuerint inimici. Et ōnter di
cit Qual' aūt ꝑ̄ceſſit offenſio
talis dꝫ ſequi recōciliacō. Si
opibus offendiſti. opib⁹ re
conciliare. Si cogitatu offen
diſti: cogitatu recōciliare Si
verb' offendiſti: verb' recōcili
are Ideo etiā xp̄s math. v. ſta
tim poſt p̄fata verba vbi docꝫ
recōciliacōem fraternā dicit.
Eſto ꝯſentiēs aduerſario tuo
cito dū es i via cū eo. ne forte
tradat te aduerſari⁹ tu⁹ iudi
ci. ⁊ iudex tradat te miſtro ⁊ i
carcerē mittaris. Amen dico ti
bi. nō exies inde donec reddas
nouiſſimū quadrantē. vbi ſcḋm
Aug⁹. ꝑ aduerſariū in via in
telligitur ille cui iniuriā feciſti
Per iudicē xp̄s. ꝑ miniſtrum de
mon. ꝑ carcerē infernus. ⁊ do
nec capiatur nō ꝑ diſtancia
tp̄is finita: ſꝫ infinita. penas ei
ibi poſitus ſemp reddet ⁊ nū
ꝗ̄ perſoluet. ¶ Tercio mō ōti f
git ꝙ frater tu⁹ hꝫ aliquid ad
uerſum te ut ſcꝫ cū tu ſibi iniu
riam feciſti. hoc hꝫ contra te. ⁊
licꝫ ſciat ꝙ ſibi iniuriā feciſti:
ſiue neſciat: nullā tñ con̄ te ha
beat ꝑpter hoc irā odiū vel rāco
rem In iſto caſu nō oportꝫ le
dētē petere veniā ⁊ ad cōcor
diā reducere: ymo in caſu nō
expedit: ut ſileſus ignoret ſi
bi iniuriā factā ꝙ hoc faciēdo
ſibi manifeſta occaſio rācoris
daret' Tñ debito iuſtitie optꝫ
ut leſo ſatiſfiat cui abſtuliſti
honorē vel res: ꝑ verba vel fa
cta ſatiſfaciendo: vñ Aug⁹. in
ep̄la. ad macedoniū. Si alie
nū. qm̄ pc̄tm̄ eſt cū reddi poſ
ſit nō redditur: nō agitur pe
nitētia. ſꝫ fingitur Si aūt verā
citer agitur: nō dimittitur pec
catū niſi reſtituatur ablatum
¶ Sūt aūt circa p̄cedētia. xij. 8

dubia que mouet hūbert⁹ i ex
poſicōe regule btī Aug⁹. ⁊ ſol
uit. Dubitatur prio Quē mod
tenere dꝫ q̄ recōciliare vult fra
trē quē offendit. Rn̄dit. tripli
cem. verbo placꝫ. cito. ⁊ mā ſue
tudine. Primo q̄ de q̄libet tene
tur ad ſatiſfactōeꝫ illi quē leſit
verbo in rixando. Argumētum
ad hoc eſt Exo. xxi. Vbi dꝛ q̄
ſi aliqui rixati fuerint. ⁊ pcuſſe
rit alter alterū ꝛ mortu⁹ nō fu
erit. ſꝫ in lecto iacuerit: tenebit
eidem ad expenſas i medicos.
Si hoc verū eſt de leſione tali
ergo ꝛ verbo ſatiſfacere dꝫ q̄
verbo leſit. cū verbis aliqñ gr̄
uius quis ledatur q̄ꝫ plagis.
Secūdo cito tenetur ēē. ad ſa
tiſfactionē qꝛ in reſtitucōib⁹
qñ ſine die debētur: ōni die de
bentur. Ita ⁊ hic vñ Eph. iiij.
Sol nō occidat ſup iracūdiā
vraꝫ. Tercō ēē. i ſatiſfaciēdo ſic
dꝫ cauere a mō ſuplo. vel aſpi
tate q̄ ſatiſfactio pſit ad cura
cōeꝫ ire fraterne. ꝓpter illa dic.
Aug⁹. in regula. Qui cōuicio
vel maledicto vel etiā criminis
obiectu. aliquē leſcit: meminne
rit ſatiſfactiōē q̄ꝫ to citius cura
b re qd fecit ¶ Dubitatur ſcdō
p quot q̄s ſatiſfacere dꝫ. Rn̄de
tur p tria pōt hmōi ſatiſfactō
ēē. vna p verba. ut cū q̄s petit
veniam de offenſa ab offenſo.
Sic ſaciebat Aug⁹. ſcribēs Je

ronimo. Obſecro te per māſue
tudineꝫ iħu xp̄i. ſi leſi te: ig
noſce mihi. Alia eſt per corpo
ris humilitatem. Sic fecit Se
mei dauid cui maledixit. ij. re.
decimonono. Semei proſtra
tus coram rege ad eum dixit.
non reputes mihi ad iniquita
tem neqꝫ memineris iniuriaꝫ
ſerui tui ꝛc̄. Tertia eſt per ob
ſequia. Sic Jacob muneribus
voluit placare fratrē ſuū eſau.
Rō. duodecimo. Si eſurierit
inimicus tuus: ciba illum. Si
ſitit potum da illi. q. d. per hoc
placabis illum ⁊ redibit amici
cia. ¶ Dubitatur tercō an qui i
libꝫ offendēs teneatur ad oēs
huiuſmoi ſatiſfactiones Rn̄.
q̄ non. Sicut ledens aliū in
reb⁹: non tenetur niſi ad cer
tam quantitatem rei reſtituen
de. Ita ꝛ offendēs in verbo: nō
tenetur ad omnes ſatiſfactio
ones. ſꝫ ad certam. ſm̄ quanti
tateꝫ offenſe. Dubitatur quar
to q̄ꝫ ſtatī offendēs teneatur
recōciliare offenſū. Rn̄. Aut of
fenſus eſt abſens aut pn̄s. Si
abſens ſufficit offendēti pro
poſitum ſatiſfaciēdi ſine mora
cū poterit ſic in r̄ſtitucōibꝫ. nec
opꝫ q̄ vadat in hoc caſu pedi
bꝫ. ſꝫ ſufficit aīo. Si vero ē pre
ſes. Aut fuit leuis offenſa. Ita
q̄ nō creditur offenſ⁹ grauiter
turbat⁹ vel grauis. Si leuis:

pōt differri ſatiſfactō vſq; ad
tēp⁹ modicū. Si vero grāuis
d; ſine mora ſatiſfieri Tū racō
ne debiti qđ oī die debet᷑. Tū
etiā racōe caitatis fraterne. de
bet ei opā; dare. ne ira creſcat
in odium. ⁊ trabem faciat de fe
ſtuca ⁊ aīam faciat homicidā
k ut Aug⁹. vbi ṗus dicit ¶ Du
bitatur quīto. vtꝝ leſus in ca
ſib⁹ p̄dictis. tēatur dimittere
offendenti impenitēti nec ſatiſ
fatiēti Cū deus cuius mīa hūa
nam excedit in infinitū nūq̄
dimittat impenitenti. Re. q̄ ſic
q̄tū ad remiſſiōe; intriſecam
cordis. quo ad rācorem vel irā
non racōe illi⁹. q̄ impenitens
eſt. ſ; racōne ſui̇̄pſi⁹ ne peccet
nō eſt autē ſimile de deo cuius
ira non eſt pccm̄. impenitenti
tn̄ peccāti i nos nō tenemur
dimittere dimiſſiōe exteriori.
vn̄ luc. xvij. Si ſepties in die
peccauerit in te frater tu⁹. ⁊ ſe
pties in die ad te ouerſus fue
rit. dicēs. pēitet me: dimitte il
li. dic̄. glō. Non iubemur paſ
ſim pcc̄a dimittere. ſ; penitēti
que intelligēda ſūt. q̄ impēitē
ti peccanti in nos nō tenem̄
peccata dimitere dimiſſiōe ex
teriori. vel q̄ non tenemur in
foro pn̄ali impēitēti dimittē.
l ¶ Dubitatur ſexto. q̄d ſit illa
dimiſſio exterior quā dimittit
offenſus offendēti: non ē pec
catū. q̄ hōc tm̄ deus dimittit.
nec ſatiſfactō. q̄ illa ſoluitur
tūc. Re. q̄ ē acceptacō ſatiſfa
ctionis vel indicacō recōcilia
cōnis. verbo. vel facto expſſa.
ut cū offenſus offendētem fle
ctētem genua eleuat. vel dicit
dn̄s pācat tibi. vel pco. vel ſa
tiſfactū eſt mihi. vel ſimilia.
¶ Dubitatur ſeptio an poſt m
hmōi ſatiſfactionē. vel etiam
anſcā dimiſſione intrīſeca: li
cet ſig̃ rancoris retinere. Re. ſi
gnoꝝ hmōi quedā ſūt ꝓpinq̄
quedā remota. ꝓpinqua que i
gerūt ꝓbabilē ſuſpicōem de
rancore. ut cū aliq̄s nūq̄ vult
alteri loqui. ⁊ toruo vultu ſp
eum reſpicit. ⁊ ſimilia. Et iſta
nulli lic; retinere: q̄ ab omni
ſpē mala abſtinēdum eſt ſm
apl̄m. Et ſicut eleazarus abſti
nuit a carnib; q̄ ſimiles erant
porcinis ne ſcandaliſaret Ita
nemo. d; illa ſigna facere. p q̄
ꝓbabiliter crederetur eſſe in
odio: Remota ſunt que non
ingerūt argumentū de odio li
cet odiū ſubſeq̄tur. ut ſunt ſb
tractio familiaritatis. ⁊ ſuicō
rum aliquoꝝ ⁊ ſimilia. Et iſta
licet retinere oīb⁹ dūmō non
fiat malo aīmo: ymo pōt eē i
terdū meritoriū. cū ſit ꝓpt᷑ bo
nū alterius Nō autē interdū
dicitur q̄ hoc non debēt face
re pfecti. ſi intelligatur q̄ hoc

non eſt pfectiōis Vere eſt Ali
ter nō videtur eē verū. Dubita
tur octauo. Vtrū iniuriat⁹ te
neatur querere recōciliacōnē
iniuriātis. ipō non petēte. Re. ꝙ
non tenetur ex hoc ſolo. ſꝫ racō
ne fraterne caritatis poſſꝫ tene
ri ī caſu. ſcꝫ ſi crederetur proba
bilit̄ ꝙ ꝑ hoc liberarꝫ aīaꝫ eiuſ
ab odio mortali. ⁊ non eēt occa
ſio mali in eo vel in alijs hmōi
excellens humiliacō. Nō autē
dauid iniuriatus q̄ſiuit recōci
liacōnem a ſaule non petente
⁊ ſimilia opa ſcōrū. nō opꝫ ꝙ
imitemī. qr mḡne pfectōis ope
n̄ ra fuerūt. ¶ Dubitatur nono
Eſto ꝙ aliq̄s offendat alium
verbo ī ſecreto. ⁊ petat offenſ⁹
ſatiſfactōꝫ in publico. nunq̄t
tēturꝫ ad hmōi ſatiſfactōeꝫ of
fendēs. vel ecōuſo offendat ali
q̄s aliquē in publico vult ſatiſ
facē tm̄ ī ſecreto nūq̄t ſufficit
ei. Rnſio ad pⁱmū ꝙ non tēturꝫ
n̄ forte qd̄ fcm̄ fuit in ſecreto.
publicū fuiſſꝫ. Hic fur q̄ latē
ter accipit. non tenetur publi
ce ſatiſfacere. Ad ſecūdū dicen
dū ꝙ nō ſufficit. argumētū eſt
ad hoc actu. xvi. de paulo. cui
publice ordēnato ad carcerē.
nō ſuffecit occulte liberari: ſꝫ pu
blice Dubitatur. x. ponatur ꝙ
aliq̄s impoſuerit alteri culpā. ⁊
leſus nō vult accipe ſatiſfacti
onē a ledēte. n̄ dicat ſe mētitū

fuiſſe. nunq̄t tenetur ad hoc le
dēs. Re. Si ledēs ſcit ſe dixiſſe
verū: nullomō dꝫ dicē cōtrariū.
nec hoc dꝫ ab eo req̄ri. Si aūt
ſcit vel credit ſe dixiſſe falſū vel
dubiū. ſm ꝙ hꝫ ī cōſcīa ſua: ſic
dicere debꝫ. ſic reſtituere tene
turꝫ q̄s rē ablatā cum damno
ſue rei. pōt tn̄ adicere aliq̄ alle
uiantia culpā ſuā. vicꝫ ꝙ ex ai
turbacōe illud dixit. vel ꝙ ita
audierat. vel credebat tūc. licꝫ
mō reputet falſū. Ad hoc aūt
ꝙ dicat ſe mentitum fuiſſe nō
tenetur. quia ꝑ hoc reuelarꝫ ſe
cretum mētis ſue peccatum qd̄
ſibi multū nocerꝫ ⁊ alijs non
prodeſſꝫ. qr ita reſtauatur fama
alteī ꝑ hoc ꝙ ꝯgnoſcit ſe falſū
dixiſſe. ſicut ſi dicerꝫ ſe mētitū
fuiſſe. hec omnia humbertus.
¶ Dubitatur. xi. Quid facere o
debeat offendens q̄ petit veni
am a leſo ſꝫ leſus non vult di
mittere. Reſpondꝫ. Auguſti. in
quodam ſmone ſic. Si fratri
tuo per te offenſo in corde in
vera humilitate ⁊ caritate non
ficta dicis: dimitte michi. ⁊ ille no
luerit tibi dimittere. noli eſſe ſol
licit⁹. Serui eſtis. ambo vnū
dominum habetis. Conſeruo
tuo debes. cū rogaſti: noluit
tibi dimittere. interpella dn̄m
amborum. ⁊ quod tibi dimi
ſit domin⁹. ſi poteſt exigat ſer
uus. vult Auguſti. ꝙ petendo

veniā a ſuo tali· ⁊ poſt vel an
a deo liber eſt·licȝ ſi intulit dā
nū: ꝑ illo ſatiſfacere debet le
ſo. Et leſus grauiter peccat cu
ius ut dicit aug9·oracō nō ex
auditur·mun9 non accipitur
p nec dimittitur peccatū· ¶ Du
bitatur·xij·vtrū prelatus aut
ali9 ſupior racōne iſti9 ꝑcepti
de recōciliacōne fratris tenea
tur veniam petere.ſcḋm modū
dictū a ſubdito ſuo·q̄ eū iniu
ſte leſit. Aut in corrigēdo mo
dicū leſit· Rndet aug9.in ꝑdi
cto ſermone dicēs. Sunt pſo
ne humiles ꝑ ordiēȝ ſeculi hu
ius·a quib9 ſi petim9 veniam
extollūtur in ſupbiā. Et ſbdit
durū videtur ut iubeā ꝙ ſi hō
dn̄s.peccat i ſeruū ſuum·iniu
ſte litigādo.iniuſte cedēdo·⁊
ſimilia·ꝙ dicat ille iſti· Igno
ſce·da mihi veniā.non ꝙ non
dȝ facere:ſȝ ne ille incipiat ſup
bire Quid ergo faciat domin9
an̄ oculos dei peniteat eū. Et ſi
nō pōt dicere ſeruo ſuo·ꝙ nō
optet,da mihi veniā.blande
tn̄ illū alloquatur·blāda eni
appellacō·venie eſt poſtulacō
Et in regula dicit aug9. Quā
do nccītas diſcipline vos dice
re dura verba cōpellit. Si etiā
vobiſipi exceſſiſſe modū ſentitiſ
nō a vobꝫ exigitur·ut a vobis
ſbditis veniam poſtuletis·ne
apud eos quos optȝ eſſe ſub
iectos·dū nimium ſuatur hu
militas:regendi frangatᷣ au
ctoritas. ¶ Quo ad ſecūdum q
pn̄cipale ſciendū·ꝙ xp̄s alio
modo iubet ore bn̄facere·vide
licȝ inimicis bn̄dicēdo.eis nō
detrahēdo·vn̄ Ro̅·xij·nemi ma
lum ꝑ malo reddētes·ſȝ bene
facite pſequētibus vos.bn̄di
cite ⁊ nolite maledicere Et id
xp̄s iubet.math·v·dicēs Ora
te ꝑ pſequētib9 vicȝ ꝑ opa·⁊
calūniantibus vos ſcȝ per ver
ba Calumniai etenim eſt niti
defectū in aliq̄ inuenire vel cri
mē ſibi imponere· Et ē duplex
calūniator·vnus eſt q̄ falſum
crimē aut defectum alteī impo
nere nititur Aut ſi verꝫ tamen
occultū.imponit publice·nō
ſuato ordine ōm iuris. Et fa
cit hoc tm̄ in malū alteri9·ut i
de puniatur ł diffametur Alt̄
eſt qui etiā benefacta ab alio
nitatur oſtendere mala·aut ſi
cte facta·ut eū ꝑ hoc ypocritā
oſtendat·aut ut ad penam vł
malam famam apd̄ alios tra
hat· ¶ Sed dubitatur vtrū r
aliquis peccȝ infamiā non re
pellendo· ſʒ·tho·q̄olib·ix·q·vi·
ar·ij. Vtrūqȝ ſcȝ contempt9 fa
me ⁊ appetitus·pōt eſſe lauda
bilis.⁊ viciosus· Fama eni nō
eſt neceſſaia hoī ꝓpter ſeipſum
ſȝ ꝓpter ꝓximū edificandum
Appetere ergo famam propt̄

ꝓximū: caritatis eſt. Appetere
vero ꝓpť ſeipm ad inanē glo
riā ſpectat. Et ecōtrario cōtem
ptus fame racōne ſuiipſi⁹ hu
militatis eſt. Racōne vero ꝓximi
s ē ignauie ⁊ crudelitatis. ¶ Illi
ergo q̊b⁹ incūbit ex officiō vel
ex ſtatu pfectōis alioꝝ ſaluti
ꝓuidere peccāt. niſi infamiā ꝓ
priā iuxta poſſe repellāt. Alij
vero q̊b⁹ magis cuſtodia ſue
ſalutis imminet. pn̄t ſue humi
litati ꝓuidentes famā vel infa
miam cōtemnere. Sȝ cū infa
mia dupliciť repellatur: ſcȝ oc
caſionē ſubtrahēdo. Et liguas
detrahentiū cōpeſcendo: Primo
modo omēs tenentur infamiā
vitare. alias ſine ſcādalo acti
uo fieri non poſſȝ. qd̓ ſēper eſt
pcc̄m. Sȝ ſecūdo mō nō tene
tur niſi qn̄tum debet aliq̊s ſa
luti ꝓximi prouidere. Vn̄ gre
go. ome. ix. ſup Ezech. dic̄. lin
guas detrahētium ſic̄ non debe
m⁹ nr̄o ſtudio excitare. ne ipi
peant: Ita p ſuā malitiā excita
tas debem⁹ eq̄nimiť tolerare.
ut nob̄ meritū creſcat. Aliq̄n
ec̄ ɔpeſcere. ne dū de nob̄ mala
diſſeminā t: eoꝝ q̊ nos ad bō
audieͤ poterāt corda innocentiū
corrūpant Et infra. hij etenim
quoꝝ vita in exemplū imita
cōnis eſt poſita. debēt ſi pn̄t de
trahētiū ſibi verba ɔpeſcere. ne
eoꝝ p̄dicacōē; nō audiāt qui
audire poterāt. ⁊ i prauis moib;
ꝑmanētes bn̄ viuere ɔtēnant
hec de hꝭ. pn̄t tn̄ ſaluo pfectio
nis ſtatu pfecti orare deū ut li
berēť a calūniantib⁹. ne i eoꝝ
pſecucōe ruāt. vn̄ ps. Redime
me a calumnijs hoīm ut cuſto
diā mādata tua. ¶ Quo ad ť t
tiū pncipale iubemr ec̄. orare ora
re ɔ corde ꝓ pſequētib; ⁊ calū
niantib; nos. qtus cōuertāť.
Et hec oracō a fidelib; diligētiſ
ſiēē obſuāda. q2 exaudibiliſ
ſiā ē. ɔ maxie meritoria q2 ex
mḡna caitate ꝓcedit Cōſuāta
ei caitas facit ꝓ inimicis orare
mḡno deſiderio ut ɔūtāť ab
errore vie ſue nec q̊cq̄ ut dicit
criſ. ſic ꝓpiciū eſt ut inimicos
amare ⁊ ꝓ pſequētib; ⁊ calū
niātib; orare. Et viceúſa inter
oēs nr̄as orōes illa peior ē ɔ pi
culoſior ɔ irrōnabilior. q̄ ora
m⁹ ut nos de⁹ vidicet de ini
micis nr̄is. Tales ut Criſ. dic̄.
ſagittas pnicōſas infigūt. et
dignos ſe efficiūt ut malū qd̓
inimicis imp̄cātur: eis deus i
infligat. Et p̄m eundem Cum
a proximis moleſtamur: non
homini cui compati deberem⁹
ſed demoni hominem vexanti
indignari deberemus. Sici
ipſe homo naturaliter homini
febricitanti grauiter condolet
non iraſcitur Cur anime de
moniacis infirmitatib⁹ preſſe

quãdo iniuriatur nõ cõpatere
mur. ¶ Capitulũ nonũ.
De tertio modo dilige
di inimicos. vicȝ bñfa
ciẽdo contra eoꝝ ꝑſecutiõ
nes. vbi tria ſunt dicẽda. Pri
mo vtꝝ ex ꝑcepto teneamur
inimicos nros diligere effecti
ue. ſic ꝙ eis beneficia impẽdam⁹
et exteriora ſigna dilectionis
oſtẽdamus. Scd̃o an ſit ma
gis meritoriũ inimico beneſa
cere ꝙ̃ amico. Tercio ꝙ malũ
ſit rancorẽ contra ꝓximũ tenere.
a ¶ Quãtum ad primũ notandũ
ſm thõ. 2. 2. q. xxv. ꝙ beneficia
et dilectionis ſigna q̃ quis ex
hibet ꝓximis in cõi. vel pro to
to populo alicuius ciuitatis vel
ꝓ alicuius mõſterij cõmunita
te. talia bñficia et dilectionis
ſig̃ exhibere inimicis eſt de ne
ceſſitate ꝑcepti. Ita ꝙ homo i
tali caſu etiã inimicos ſuos ꝓ
pter inimicitiam a gñalitate
nõ excipiat ſm modũ de interi
ori dilectiõe ſup̃ tactũ. Quia
effect⁹ et ſigna caritatis exteri
ora dñt ꝓporcionari interiori
affectui. Dilectio aũt ut ſupra
tactũ fuit i cõi etiã ad inimicũ
eſt ꝑceptũ. Et ſi inimicis ꝑſta
ti effect⁹ nõ exhiberentur. per
tineret ad vindictã iniuſtã. cõ
tra illud leuitici. xix. non q̃ras
vlcõem et non eis memor iniu
rie ciuiũ tuoꝝ. Et ſm Rich. i

.iiij. ſñten. etiã hõ tenetur inimi
cis ſuis effectũ ſalutacõis con
ſuete et cõis impẽdere. id eſt te
netur exhibere eis iſtã ſaluta
cõem q̃ ex cõmuni cõſuetudine
illi⁹ loci ab oĩb⁹ ſolet impẽdi
niſi forte in caſu quo timeret
iſtũ ex hoc ꝓuocari. vel ſemet
ipſum. vel timeret aliqđ aliud
malũ ex hoc oriri. Alia ſũt bñ
ficia aut dilectõis ſigna. que
quis exhibet ꝑticulariter ſolũ
aliq̃bus ꝑſonis forte ſibi ma
gis familiarib⁹ et amicis. ſiue
ſint bñficia ſpũs ſiue corporis
ꝓpria. anime ut opa mie ſpũa
lia ut i verſu iſto ɔtinẽtur. Cõ
ſule. caſtiga. remitte. ſolaẽ. fer
ora. Siue corpis. ut in verſu
veſtio. cibo. poto. do tectũ. viſi
to ſoluo. ſepelio et ſitia. ¶ De b
hijs dicẽdum. p̃mo ꝙ neceſſa
rie obligacõis eſt talia impen
dere tã amicis ꝙ̃ inimicis tpe
neceſſitatis. vñ math. v. ꝓpt
hoc xp̃s ait. Bñfacite hijs q̃
oderunt vos. et orate pro ꝑſe
quẽtib⁹ et calumniantib⁹ vos
Itẽ. i. Ioh. iij. Qui habuerit ſb
ſtantiã hui⁹ mundi. et viderit
fratrẽ ſuũ neceſſitatẽ paciẽtẽ.
et clauſerit viſcera ſua ab eo.
q̃o caritas dei manet in eo. Et
Amb. paſce fame morientẽ ſi
nõ paviſti occidiſti. ergo a
ſili. Si nõ cõſuluiſti in ncẽita
te. vel tũc a pctõ nõ defendiſti

ꝛ hōmoi: occidisti. Sꝫ sꝫ ꝑcep
to tenemr̄ non occidere· ergo i
necessitate sub ꝑcepto· sbuemi
re etiā inimicis· Secūdo meri
toriū esse pōt ꝙ quis talia bn̄
ficia ꝛ dilectōnis sigꝰ exhibeat
inimico oī ꝯgruo tpe· ꝛ oppor
tunitate se offerēte. Sꝫ tn̄ extrꝰ
casum necessitatis nō est de ne
cessitate salutis· nisi ꝺm prepa
cōem animi· Oportet enim ut hō
patum aīm habeat ꝙ si occur
reret nccītas in illo casu inimi
co suo talia bn̄ficia dilcōis ex
hiberꝫ ꝑ posse. Et tenet̄ exhibē
talia etiam inimico q̄ncūqꝫ ca
sus nccītatis occurrerit· ꝛ oppor
tunitas adest ꝛ plꝰ tenet̄ ami
co in necessitate. Sꝫ ꝙ aliquis
extrꝰ casū necessitatis hōmoi be
neficia alicui inimico exhibeat
est supererogacōnis ꝛ consilij·
c ¶ Quo ad secūd· An sit magis
meritoriū inimico q̄ amico bn̄
facē· Re· ꝙ sic Rn̄ vicꝫ id hō eq̄
intenß actibꝰ· ꝛ ex eq̄li caritate
ꝛ ceteris paribꝰ diligit vno tpe
amicū· ꝛ alio tēpe inimicum ꝛ
vtriqꝫ bn̄fac· vel si vnꝰ diligit
amicū ꝛ altꝰ diligit inimicū· ꝛ ce
tera sūt paria· scꝫ ꝙ diligūt eq̄
intēsis actibꝫ· ꝛ ex eq̄li caritate·
ꝛ sunt eq̄liter dispositi· Tūc di
lectio inimici ꝛ bn̄ficia eiꝰ sunt
magis meritoria q̄ dilectio ꝛ
bn̄ficia amici· vnde greg· Ser
uitia q̄to sūt minus debita: tn̄
to sunt magis accepta. Sꝫ mi
nꝰ debitū ē inimicū diligere q̄
amicū. Cuiꝰ est racō q̄ ꝺm tho·
·2·2·q·xxvij· Et ꝺm doctoēs in
·iij·di·xxvij· Quatuor sūt q̄ au
gēt in nr̄is bonis actibꝰ meitū
Primū ē libtas· Quāto eni ho
mo opatur plꝰ ꝺm racōnem ꝛ
volūtatē nō natualitꝰ mere nec
coacte: tāto ceteris paibus plꝰ
meretur· sꝫ in dilectōe inimici
nec natura nec bn̄ficia inimici
mouēt ad diligendꝰ· ymo ma
gis ad odiū· ¶ Secūdꝰ ē diffi d
cultas· q̄ q̄nto actus aliq̄s ex
se ē difficilior: tāto ceteris pa
ribꝰ est magis meitorius· Et
dꝫ notāter ex se q̄ duplex est
difficultas i opando. vna ꝓue
niēs ex ipō ope ex se ut ieiunaē
ī pane ꝛ aq̄: ē difficilius q̄ cum
vino ꝛ piscibꝰ· Et paupeꝫ daē
denarium de nccārijs· ē diffici
lius q̄ diuitē dare denariū de
superfluis ꝛ hec difficultas au
gꝫ meitū· Alia ē ꝓueniēs ex in
dispositiōe opantis solū· Puta
q̄ se neglexit ad bonū dispone
re· vel male se hituauit· ꝛ hec
non augꝫ meritum· vnde patꝫ
ꝙ sepe plꝰ meretur cū modico
guamine ieiunans religiosus
q̄ male assuetus mereatur ie
iunando cum maiore labore·
Sꝫ certū ē ꝙ facilius ē amicū
diligere ꝙ inimicū· Tertium ē
caritas· Nam nullus actus est

meritori⁹ niſi a radice aliquo
mõ ꝓcedat caritatis. Et q̃to
act⁹ ex maiori caritate ꝓcedit
tãto ẽ deo accepcioꝛ. ⁊ magis
ꝑ ↄ̃ns eo meremur. Hȝ dile
ctio inimici ex caritate cauſa
tur totaliter ⁊ ſolũ depẽdȝ ex
dilectõne dei actuali vel hitu
ali. ⁊ nullã aliã cãȝ mouẽtem
hȝ ñ deũ. Amici vero dilectõ mľ
tas alias cãs hȝ: puta bñficiũ
⁊ alia. Quãtũ ẽ conat⁹ ad bo
nũ. qꝛ vbi maioꝛ conat⁹ ẽ ad
bonũ ibi mai⁹ eſt meitũ. vñ. i.
coꝛ. iij. vnuſquiſq; mercedem
accipiet ſm ſuũ laboꝛẽ. Hȝ cer
tũ ẽ maioꝛẽ conatũ exigi in di
lectione inimici q̃ amici. ergo.
e ¶ Quo ad terciũ de difficulť
racoꝛẽ dimittẽtib⁹ nõndũ q̃
q̃dã ſũt tã diſcoꝛdes q̃ raro vľ
nunq̃ remittunt iniurias. Iſti
ſũt valde mali ꝓpť tria. Primo
qꝛ nõ ſũt veri xpiani. q̃ iniun
gũtur in baptiſmo ad bñdũ
coꝛ piũ. ⁊ non molleſcunt ad
pietatẽ. ſȝ ſũt iudei dure ceruı
cis. ⁊ incircũciſi coꝛdib⁹ ⁊ au
rib; reſiſtentes ſp ſpũi ſancto
ut ait btũs ſtepha. actu. vij.
volũt hẽre oculum ꝓ oculo dẽ
tem ꝑ dente leuiti. xxiiij. Se
cũdo ſũt ſicut holofernes gẽti
lis. de quo Iudith. iij. dr q̃ fe
rocitatẽ aĩmi ei⁹ mitigare nõ
poterãt. Tercĩo q̃d peı⁹ eſt ſũt
ſic dyabol⁹ de quo dic̃. greg̃.

q̃ nullo pot̃ placari obſequio
Coñ hoc eſt q̃d de alexandro
magno legitur. qui dũ offen
ſus a quodã nullaten⁹ ire ce
dere vellet: ei ait ſu⁹ mgr̃ ariſ.
nobiliſſimum tibi adhuc docu
mentũ tradere poſſum. Alexan
dro aũt dicẽte pſto ſum audi
re. ait ariſto. Quis eſt qui re
gna ſupauit. nõne coꝛ tuum
⁊ potẽtia. Sȝ maioꝛẽ victoriã
acq̃ris hodie: aĩm ꝓpriũ ſi vi
ceis. Si aũt neglexeris: alium
victoꝛem habeb. Ad que ver
ba placat⁹ ẽ. vñ pu. xvi. Qui
dñatur aĩo. foꝛcioꝛ eſt expug̃
toꝛe vrbiũ. Hic legitur de iu
lio ceſare q̃ nulli⁹ ſolebat ob
liuiſci niſi iniuriaꝝ. Certũ eſt
etiã ſenecã mgr̃m neronis ad
eũ ſcripſiſſe libꝝ de clemẽtia.
q̃ eſt ſm tuliũ virtus ꝑ quam
aĩm⁹ in odiũ alicui⁹ concitatus
benignitate retinetur. Scri
bũt naturales leonẽ pcere ꝓ
ſtratis nec regẽ apũ aculeum
hẽre ergo miſerãda res ẽ xpia
nũ i racoꝛe manẽ. vbi monar
che mũdi placãtur. gẽtiľ libꝝ
ſcribit. ⁊ aĩalia bruta docẽt. p̃
terea dic̃. ap⁹. coľ. iij. donãtes
vobmetipſ. ſi q̃s aduerſus ali
quem habȝ q̃relã. Item math.
. v. Sanctoꝝ eſt non ſolũ re
mittere. ſȝ etiam benefacere ini
micis. Item xpũs piiſſime ora
uit ꝑ crucifixoꝛib⁹. luc. xxiij.

ꝗ̄ lōge ergo ſunt ab aplica do
ctrina · a ſcōꝝ vita ⁊ xp̄i exem
plo · qui remittere nolūt offen
dētibus eos. Sūt aūt aliȷ́ q̄dā
diſcutiētes culpas offendentiū
qui multā pretēdūt difficulta
tē in remittēdo · mō q2 magne
ſunt offenſe · Modo q2 multo
tiens omiſſe · ⁊ remiſſe multoti
ens · nō ſic facit de⁹ · ꝑmo mag
ꝰ mittit Iohel · ij · ꝑ ſtabilis ſup
malitia · malitia ei ſonat in cul
pā q̄ue · multa etiā dimittit q2
mult⁹ ē ad ignoſcēdū pſa · lv ·
Et multociēs math · xviij · Nō
dico tibi ſepties · ſ3 vſq3 ſeptua
gies ſepties · ¶ Capi · x ·

De detrc̄cōne que eſt fi
lia inuidie Nūc dicen
da ſūt tria ꝑncipalit̄
Primo q̄d ſit · ⁊ q̄ū peccm̄ Se
cūdo cur ſit fugienda ꝓpter ei⁹
magnū malū · Tercō q̄uo pec
cent detractores audientes ·
a ¶ Q̄ntū ad primū nōndū ſm̄
tho · 2 · 2 · q · lxxiij · Et alex · i ſum
ma · ij · pte · q detractio ē aliene
fame ꝑ occulta verba denigrcō
hoc eſt ablacō vel diminucō fa
me alterius · ꝑ verba que dicū
tur · abſente alio vel ignorāte
eo cō̄ quem dicūtur · Nam de
trh̄ere eſt de aliquo toto ptem
tollere Vnde detrahēs: aliquid
de bono proximi trahit · Quia
ꝑ magnē dei · virtutes · ⁊ natu
ralia de ꝓximo nō pōt trh̄ere q̄

ſunt bona hominis · ſ3 famā ei⁹
poteſt diminuere aut tollere ·
¶ Fit aūt detractō ſex modis b
ſm̄ tho · directē quadruplicat ·
Prīo cū q̄s ꝑ verba ſua alteri
falſum crimen imponit ⁊ adin
uenit Et eſt peſſiā detrc̄tō de q̄
Ecci · xi · Attēde tibi a peſtifero
fabricat enim mala Secūdo
cū peccatū alteri⁹ ſuis verbis
adaug3 · ut cū peccatum de ꝓxi
mo narratur q̄d forte veꝝ eſt
⁊ alius adaug3 · verb ſuis ag
grauando · pl⁹ q̄ ſit in ſe · de q̄
Ecci · xi · a ſcintilla augetur ig
nis · ⁊ a doloſo augetᷣ ſāguis
ideſt peccatum · Tercō quādo
quis occultum reuelat · Ita q
peccatū alteri⁹ lic3 verum ſ3 oc
cultum manifeſtat · nō ſeruato
ordine caritatis ⁊ fraterne cor
rectiōis a dn̄o in euangelio in
ſtituto · Cō̄ illud Ecci · xxvij ·
Qui denudat archana amici
fidem perdit · Quarto quādo
illud quod eſt bonum dicit ma
la intencōe factum ut cum q̄s
ieiunat · orat · ⁊ ſimilia facit de
genere bonorum: alteꝛ non po
tens accuſare opus · accuſat in
tentionem que in corde eſt · ⁊
quam ſcire non pōt · nec habet
ad hoc ſigna ſuffitiētia Sicut
luc · xi · Iudei dixert xp̄o In belze
bub principe demonioꝝ eicit de
monia · Quo contra Ecci · xi · dꝛ
bona i mala ouertēs inſidiatuꝛ

⁊ i electis ponit maculā. Indi
recte aūt ſit detractio duplici
ter. Primo negādo bonū alterī
us. ut ſi de aliquo vere bona
dicūt. q̄ ſit doct9. virgo. no
bil. virtuoſus ⁊ ſimilia. Ego
dicā. non eſt talis. vel ſi a me
queritur vtꝝ prefata bona in
ꝑrimo ſint. ⁊ ego rn̄deo ne
gem. cū tn̄ ſciam ſibi ineē. Sic
Joh. ix. Iudei negabāt. primo
miraculū de illuminacōne ceci.
Scd̄o bonū alteri9 reticendo
malitioſe. Sicut ſi de ꝑximo
ſit ſermo q̄uo bona fecerit. me
p̄ñte. vel a me queritur de tali
⁊ ego malicōſe taceā ex odio
vel inuidia. Sicut milites ta
cuerūt xp̄i reſurrectōeꝫ ⁊ iudei
c Math. xxviij. ¶ Scd̄o notā
dum ſm̄ tho. q̄ pc̄cā verborū
ſūt maxime ex intencōe loquē
tis diiudicāda. Vn̄ q̄s aliq̄ di
cit de alio illa intēcōe ut ꝑ hoc
auferat vel minuat famā eius:
tūc vere dicitur ⁊ ꝓprie ei detr̄
here. Et hmōi detr̄ctio eſt ꝑ ſe
loquendo pc̄cm̄ mōrle. Qd̄ ꝓ
batur primo. q̄ꝛ Rō. i. dr̄ detr̄
ctores deo odibiles. qd̄ ideo
additur. ut dicit glō. ibidē. ne
putetur leue eē pc̄cm̄ ꝓpt̄ hoc
q̄ ↄſiſtit in verb. Scd̄o ſic ꝓ
batur. nā pc̄ca q̄ cōmittūtur
con̄ ꝑximū p̄ſanda ſūt ꝑ ne
nocumēta que ꝑ ea ꝑximo in
ferūtur. Sꝫ ꝑ detractionē ma
ius nocumētum infertur ꝑxi
mo q̄ per furtū aut rapinā. eo
q̄ ꝑ detractionē auferꝛtur hoi
fama. ⁊ per furtum diuitie. Fa
ma aūt multo p̄cioſior ē diui
cijs. vn̄ ꝓuer. xxij. meli9 ē no
men bonū q̄ vnguētū p̄cōſum
⁊ diuitie multe. Et ecc̄. xli. Cu
rā habe de bono noīe. hoc eni
magis ꝑmanebit tibi q̄ mille
theſauri magni ⁊ p̄cōſi. nā per
defectū fame a multis boīs bō
impeditur. tā in ſp̄ūalib9 q̄ in
corꝑalib9. Primo q̄ꝛ infamati
doctrina min9 ſapit i ꝑximo
Scd̄o infamat9 pronior eſt
ad peccandū q̄ꝛ cōſpicit ſe bo
norē ꝑdidiſſe. Tercō vno infa
mato alij multi p̄ñt infamari.
ut patꝫ i monaſterijs religio
ſoꝝ in domib9 ⁊ ciuitatibus.
Quarto in tꝑalib9 ↄtractib9.
matrimonij. mercātiaꝝ. ⁊ hu
iuſmōi hoi min9 creditur. ꝓpter
q̄ hoīes interdū morꝑati ſūt cā
defendēdi famā. ſic i duellanti
b9 patꝫ. ergo plus eſt morta
le q̄ furtum vel rapina tꝑaliū
¶ Sūt aūt tres gd̄9 detracto d
rū. Quidā mali. q̄ detrahunt
ſimplicib9 ꝑris. alij priores q̄
detr̄hūt deuotis l' religioſ. vn̄
iiij. Re. ij. Cū pueri male loq̄rē
tur de heliſeo ꝓp̄ha. qui vitam
duxit ſicut religioſi. dicētib9
pueris Aſcēde calue ſtati exiue
rūt duo vrſi de ſilua occiderūt

·xlij·pueros·Tertij peſſimi q̃
detrahūt p̄latis ⁊ prib9 ſpūa
lib3 vel carnalib3 delibe̅rate mtē
cōe nocēdi ⁊ marie i hijs q̄ p
tinēt ad eoꝝ officiū ut di·alex·
e ¶Rō ptz prio Exod·xx·vbi
dr dn̄s nō detr̄hes ⁊ p̄ncipē po
puli tui nō maledices vbi p̄la
ti dij noiant̄·q2 dmos hoies
ſuis ſacr̄mētis ⁊ doctris facere
pn̄t ſiue bene ſiue male viuāt·
Itē nūeri·xiij·de9 detrc̄tōnem
fc̄a3 plato r̄putat ſuā·d·Vſq3
quo detr̄hit m̄ ꝑplūs iſte ferīā
ego eos peſtilētia Itē ecc̄·x·In
cogitacōe tua r̄gine detr̄has
glō·ſimplicit̄ mon3 ne ira vel
leuitate ai maiorib3 nr̄is male
dicā9·Secūdo p illō·ij·re·vi·
Vbi oza a dn̄o pcuſſ9 ē q2 ma
nū ſuā ad archā di extēdit S3
r̄ligioſi vel deuoti·vel p̄lati ſūt
archa dei pfc̄tiōe i q̄b3 cōtine
tur māna dulcis ɔſolacōis·vir
ga correctōis·⁊ ſcīa diſcrecōis
nec immerito talis a dn̄o pcuti
tur q̄ irreuerēt̄ manu ligue tē
plū di tāgit Vn̄ gre·multi dū
pl9 vitā ſac̄dotū q̄ ſuā diſcuci
unt i errois foueā dilabūtur·
min9 ɔſiderātes q2 nō eos vita
ſac̄dotū lede3 ſi hūilit̄ hoīs ſa
c̄dotū āmoīcōib3 aurē accōmo
f dare̅t·¶Tercīo ptz ide michā
gen·ix·q̄ noe pris ſui verēda
detegēs i ſcmiē ſuo maledictō3
ſuſcepit·vbi alij frēs bn̄dictō
nem receperūt·maledict9 inq̄t
chanaan puer·ſuus ſuoꝝ erit
fratrib9 ſuis·Sūt etiā alij gra
dus inuidie·Quia quidā detr̄
hūt verbo·Alij p9 ſcripto·Alij
cantilenis·Cū tn̄ aliq̄s dic̄·ali
qua verba p que minuit̄ alte
ius fama·⁊ nō intencōne noc̄e
di altei in fama·ſ3 dicit ex incō
ſideracōe aut animi leuitate·ā
ꝑpter aliq̄ cām·ſ3 nō nccāriā
tūc man3 pctm̄ veniale·niſi ver
bum detractoriū adeo ſit grue
q2 nōbiliter hoīs famā ledat·
p̄cipue i hijs que ptinēt ad ho
neſtatem vite·⁊ diſpoſicōnē
bonam voluntatis·Hoc enim
ex ipō genere verborum habet
racōne3 pcc̄i mortlis·dicit tho·
Nā ut dcm̄ ē·p̄cepto·v·c·xiij·
·d·Si q̄s leuit̄ ⁊ ex puis ſig
nis firmit̄ credit de ꝑxio pcc̄m
mortle:ipē in hoc peccat mortlit̄
ſ3 aliū de tali mortli accuſaē·eē·
ex leuitate ⁊ ſine nccāria ⁊ ra
cōnabili cā·pei9 ē ⁊ mai9 nocu
mētū hoīs·⁊ nō ſolū cōtr̄ carita
tē·ſ3 eē cōtr̄ iuſtitie equitatē·er
go a forciori ē pcc̄m mortle·vn̄
eē tētur ad reſtitucōē·ſic dicet̄
īfra p̄ce·vij·ca·vij·Exēplū ē ad
ꝑpoſitū Si ei aliq̄s ex leuitate
ai in reb3 vel i corpe magnū dā
nū inferre3·grauis culpa etiam
a ſecularibus iudicijs iudicaē
tur·ut ſi ludendo necaret·vul
neraret·aut domū incineraret·

Hic eſt de detrͨctoribꝫ ex leui
tate in magnis rebꝰ. ut dictū
eſt. Et alexander Qui aūt ma
la ea ꝑ que minuitur ꝓximi fa
ma manifeſtat. nō omnibꝰ in
dr̄ñter: ſꝫ debitis circūſtācijs
ⁱ ꝓpter aliqͦd bonū vl' neccari
um ei q̄ pōt nō obēē ſꝫ ꝓdeſſe ⁊
hoc facit cā correctiōis ꝓximi
non cauſa nocēdi ei talis bua
to aio corrigēdi euāgelico de
quo math. xviij. nō peccat. ſꝫ
meretur. Vn̄ augꝰ. in ſpeculo
eccie. Si frater tuꝰ vulnꝰ ha
bet in corpe qͦd velit occultaē
dū timet ſecari: nōne crudelit'
a te ſimuletur ⁊ miſeicorditer
indicaretur. Quāto ergo ma
gis debes manifeſtare. ne dete
g rius putreſcat in corde ¶ Nū
tū ad ſecūdū ꝑncipale. Nota
ꝙ detrͨctio eſt valde deteſtabi
le vitiū ꝓpter ſeptē. Primo qꝛ
valde cōis ē ⁊ cōſueta malicia
Vnde ſequitur illͦd pu. xxiiij.
detractoribꝰ ne cōmiſceais di
cit glō. hoc ſpāliter vicō peri
clitat' fere totū hūanū genꝰ
ſm. tho. Tū qꝛ ſtultoꝝ īfinitꝰ
ē numerꝰ. Tū qꝛ pauci ſūt q̄
ꝑ viā ſalutis ābulāt Tū etiam
qꝛ pauci aut nulli ſūt. q̄ nō ali
quo ſex moꝝ poſitoꝝ detrͨhūt
ꝓximo ſuo. Aut intētione no
cēdi. Aut ex leuitate ai. aut ex
cauſa nō neceſſaria. ꝓpter qͦd
Iac. iij. dr. Si q̄s in verbo nō
offendit. hic ꝑfectꝰ eſt vir. ī
omi aūt ira aut inuidia hoies
ꝓmptiſſimi ſūt ad detrahēdū
aio nocēdi. Quia ira eſt appe
titus vidicte. Et inuidia triſti
tia de alieno bono. Similiter
vbi hoies ꝯueniūt: ſtati aliēa
facta ꝓponūtur incaute Iͦo ꝑ
uerb. xxiiij. dictū eſt. Cū detra
ctoribꝰ ne cōmiſcearis. Et in
pš. detrahentē ſecreto ꝓximo
ſuo hūc pſeqͣbar. Quapropt'
ſup illo pš. ꝓ eo ut me dilige
rent detrahebāt mihi glō. ter
ribiliter dicit. plꝰ nocēt in mē
bris detrahētes xpō qui aīmaſ
crediturorꝫ interfitiūt. ꝙ qui
eiꝰ carnē mox reſurrecturā pe
merūt Vbi alexand. dic. ꝙ ſi
ꝯpacō itelligitur ꝙ tū ad mo
tiuum pͥncipiū: vera eſt aucto
ritas. qꝛ detractores ex certa
malitia faciūt. nō ſic crucifixo
res xpm occiderūt. Sꝫ non dꝫ
intelligi cōpacō in gn̄e. qꝛ ge
nꝰ peccati xp̄m crucifigentium
fuit maius ꝙ detractio ſit. Se
cūdo detractio deteſtabile eſt
vitiū. qꝛ nō ſufficit detractorē
penitere de pccō infamie ſic̄ de
quibuſdā alijs peccatis: ſꝫ oꝑ
tet etiā reſtituē interdū cū cō
fuſione. ut patebit i. vij. pcep
to Tercō qꝛ magne crudelita
tis ē detractor. q̄ cecū idest ab
ſentem. ⁊ ſurdū idest nō audi
entē pſequitur. Contra illud

leuit·xix·nō maledices ſurdo
nec corā ceco pones offendicu
lū·ſed timebis dominū deū tuum
Quāuis illa ſint ad lrām crude
lia: tñ ſm glō· Surdo maledi
cit qui abſēti detrahit Hic eti
am ceco·ideſt audiēti detrāctō
nem offendiculū ponit·creden
do faciliter·ꝛ iudicādo temera
rie·ꝛ poſtea detrahēdo primo·
h ¶ Quāto detrāctor multis ma
lis aſſimilatur Primo porco q̃
tota die roſtꝝ tenet in luto vi
cioꝝ· Vñ mar·v·demones di
xerūt·mitte nos ī porcos Ser
penti aſſimilatur qui ē aīal ꝓ
dicioſum ī ſilēcio mordēs·ꝛ tor
tuoſe incedens· Vñ ecc̄·x· Si
mordeat ſerpēs ī ſilēcio nihil eo
min⁹ hꝫ qui occulte detrahit·
Eſt etiā beſtia ſimił vrſe quaꝫ
vidit daniel· Eiuſdeꝫ·vij·tres
ordines dentium habenti in
ore· quia necat animam pro
priam·famam proximi·ꝛ infi
cit audientes detractionem·
Detractor enim eſt ſimilis ho
mini·ꝛ eſt beſtia humanum ſā
guineꝫ·ideſt peccatum ſiciēs
nunc aperta bona diminuēs·
nūc occulta reuelās·nunc vēo
falſa imponēs· Eſt ſepulchrū
patēs·ſm pſ·guttur ei⁹·ꝛ lin
gua ei⁹ gladi⁹ acut⁹ Sūt eni
detractores dapiferi dyaboli q̃
carnes hūanas hoīb⁹ comedē
das apponūt· Vñ ſup illō ꝓu·

·xxiij· Noli eē in conuiuijs po
tatorum·nec in comeſſacōib⁹
eorum qui carnes ad veſcēdū
cōferūt glō· Carnes ad veſcē
dum cōferūt q̃ in collocucōni
bus crimina prioꝝ viciſſim di
cere ſtudēt· ¶ Quīto detracto i
res multis nocēt·deo·cui⁹ iudi
ciū vſurpant luc·vi· Nolite iu
dicare ꝛ non iudicami.nolite
condemnare ꝛc̄·primo nocēt
quē auditu corrūpūt·ꝛ cui de
trahūt Sibi qꝛ ſufflāt in pul
uerē alienoꝝ defectuū· ꝛ ſe ce
cāt ſm greḡ· Nocēt eē ecclīe qꝛ
detractores faciūt a bonis inter
dū ceſſare· Sexto puniuntur ḡ
uiter· Nā numeri.xij·maria ſo
ror moyſi lepꝰ inficitur· quia
ei detraxit·numeri·xiiij·detraxe
runt filij iſrahel terre ꝓmiſſiōis
in malū ſuum·dañ·xiij·duo ſe
nes ſuſannam infamantes tur
piter occiſi ſunt· ¶ Septimo k
diſſuadent exempla ſanctoꝝ
ꝛ philoſophorum multiplici
ter·legitur qꝛ beatus Auguſti
nus in menſa contra detracto
res verſus iſtos ſcriptos hūt
Quiſquis amat dictis abſētū
rodere vitam· Hanc mēſam
vetitā nouerit eſſe ſibi. Quos
etiā delē minat⁹ ē q̄buſdā epi
ſcopis detrahētib; niſi ceſſarēt·
In vitaſpatrū legitur· Cū fra
tres de multoꝝ abſentū loq̄rē
tur vicijs· abbas prior ſaccū

plenū arena a tergo ⁊ mino
rem in pectore ꝑ̄dēs: egredie
batur. Ad q̄ cū cauſam q̄ſiſſent
ait: ꝓꝛijs peccatis m̄g̅nis ob
litus. aliena ꝑua ꝑtracto. ora
te queſo ut mihi mea dimittā
tur. Quo audito tacuerunt de
tractores. Refert btūs greḡ.
primo libro dya. Cū btūs
fortunat⁹ eṗs demonē a quo
dam eieciſſet: demon in ſpē pe
grini ſero clamitabat ꝑ plate
as ciuitatis. O virū ſanctū for
tunatū. ꝑegrinum a ſuo eiecit
hoſpicio. Tūc quidā ꝑegrinū
iſtū hoſpicio recepit. Et cum is
qui fictū ꝑegrinū ſuſcepat. p̄
ſente vxore puulū ꝓpe ignem
haberet. demon puulum inua
ſit ⁊ i ignē ꝓiectū ꝯcremauit
Et dicit greḡ. ꝙ mala ⁊ detra
ctoia intēcōe iſte ꝑegrinū ho
ſpitauit. ac ſi eṗs immiſericors
fuiſſet. Hic in vitis phōꝝ de
ſocrate dicitur ꝙ aliq̄n ſcioſe
ſuis detrctorib⁹ auditū ꝓbu
it. Cauſā autē ſciſcitātib⁹ red
didit. nā ſi eoꝝ que inſunt di
xerint corrigemur. ſi vero nō
nihil ad nos. opt; inq̄t ita fie
ri ut ſi bene dicat: corrigamur
ſi male nihil ad nos. Hic cū
q̄dā dyogeni diceret de ami
co ſuo quomō dyogenē male
dixiſſet Rn̄dit dyogenes. an
amic⁹ iſta dixeit nō iudico. ſ;
certū eſt te iſta mihi de amico
meo retuliſſe. Hic etiā xenocr
tes phūs tātum a ſenatu hono
rat⁹ ut teſtis nūq̄ iurare coge
retur. Cū i pn̄tia quorūdam
detractoꝝ taceret. eis cām q̄rē
tibus. Rn̄dit. me dixiſſe aliq̄n
penituit. tacuiſſe vero nūq̄.
¶ Quo ad tertiū ſciendum ꝙ
nō ſolum peccāt detrhētes. ſed pl⁹ auditores
alij plures. ⁊ interdū plus q̄
detractores ſm thō. Primo q̄
aliū ad detrahēdū inducit. Se
cundo qui detractorē audit. ⁊
ſibi detractio placz ꝓpter odi
um ei⁹ cui detrhitur. vel ꝓpter
aliquā aliā malitiā. vt q; illo
rū peccat. ⁊ non min⁹ q̄ detra
hētes. vn̄ rō. i. nō ſolū q̄ talia
agūt. ſuꝑ. ſūt morte digni. ſ;
etiā q̄ faciētib⁹ ꝯſentiunt. Itē i
ducens ⁊ ꝯplacēs detractori
facit cōtra caritatē ꝓximi. q2 p̄
mus ledit famā. ⁊ ſcd⁹ cōpla
cet in ꝓximi malo vn̄ Ber. ij.
lib. de cōſideracōe ad eugeniū
detrahere aut detrahētē audire
q̄d hoꝝ dānabilius ſit non fa
cile dixerim. Quādo q; autem
ꝯtigit ꝙ aliquis audit detrhē
tem ⁊ non placz ſibi detrctio
nō tn̄ repellit detrahētem nec
ei reſiſtit. ⁊ hoc ꝓpter aliquē
hūanum timorē. aut ꝓpter ne
gligentiā. vel verecūdiā. tūc
adhuc peccat. Quia ea racōe
qua quis tenetur ſubleuare a
ſinū alteri⁹ iacentē ſb onere

ut p̄cipitur deut·xxij· Eadē racō
ne tenemꝰ nō pati detrimētū fa
me p̄ximi Et ideo ſi poſſumꝰ·tu
uare tenemꝰ Vn̄ Jero· Si eſſz i
nob diligētia ne paſſim obtre
ctatoribꝰ crederemꝰ:iā oēs de
trahere timerēt· Et i epl'a ad ne
potianū Jero·di·Nemo inuito
auditore libēter detrahit· Sa
gitta i lapidē nō figitur ſz iter
dū reſiliēs percutit dirigentē· di
ſcat detractor dū te vidꝫ nō libē
ter audire nō facile detrahere·
Et dicit tho·q̄ tal' non reſiſtēs
ex cauſ iā dc̄is peccat plerūqꝫ
venialit· Qn̄qꝫ eē·fit pcc̄m mo̅ē
le·ut cū alicui ex officiō incūbit
detrahētē corrigere·ut forte ſu
pioi reſpcū inferioꝝ·vel cū ex
tali detractōne natū ē ſeq̄ mag
nū piculū n̄ phibeatur vel ꝓpt̄
radicē ſcꝫ timorē hūanū q̄ pōt
m eē pcc̄m mōrle· ¶ Sūt aūt re
prehēſibiles tribꝫ de cauſ q̄ de
trahētes audiūt·ꝛ eis non reſi
ſtūt·ꝛ libēter audiūt. Primo q̄
vidēt fratres ſuos a canibꝫ di
lacerari ꝛ non reſiſtūt ſaltem
clamore cū pn̄t·vel lapidibuſ
correcōnis·qd̄ ſi non faciunt be
ſtie vidētur·vn̄ Ecc̄i·xiij· Que
coicacō ſācti hominis ad canēꝫ
Secūdo nō reſiſtētes·ꝛ placi
biliter ſe ad detrahētes habētes
ſalſā eiꝰ miſtrāt·q̄ fr̄es comedūt
q̄ detractoibꝫ fine audientiū
leto vultu comeſtio carnīū hu
manaꝝ in detractōne inſipida
forꝫ· Vn̄ Jero· Nemo inuito
auditore libēter narrat· vnde
pū·xxv· Ventꝰ aq̄lo diſſipat
pluuias·ꝛ facies triſtis ligua
detrahētē Tercō audiētes detr̄
ctores libēter·iniuſte agūt cō
tra legē natūē·ſcripture·ꝛ hu
manā·q̄ frequēter credūt vni
teſti· Cū tn̄ i ore duoꝝ vel triū
ſtet oē verbū· Et qd̄ peiꝰ ē Citi
us interdū de bono viro credi
tur vni ribaldo q̄ decem ꝓbis
ad cōſiliū vbi ē veritas meā· P
pter hoc Bern·dic·ligua detr̄
ctois ē vipꝑea ferociſſiā q̄ leta
lit̄ tres interficit vno flatu·ſcꝫ
detrahētē·cui detrahitur·ꝛ ipm
q̄ detractoibꝫ delcātur· ¶ Sꝫ n
dubitatur quō hō dēat reſiſte
re oī detrahēti· Cū dicatur Ecc̄i·
·iiij·non cōn̄dicas verbo verita
tis vllo mō·qn̄qꝫ aūt aliq̄s de
trahit verba veritatis dicēdo·ſꝫ·
q̄ ſi detractorē ſcio falſū de alio
dicē poſſum ſibi ſic reſiſtē q̄
eū p verba arguā de falſitate·
Si aūt ſcio eū verū dicere de
alio tunc non debeo eū de falſi
tate arguē· ſꝫ debeo verb corri
gere·de hoc q̄ peccat fr̄i detr̄
hendo·vel ſaltē debeo oñdē q̄
mihi diſplicꝫ detractō·ꝛ hoc
debeo p̄ncipalit̄ oñdē p triſti
tiā faciei· Qui ei detractori hila
rem oñdit faciēꝫ:facit eū puta
re q̄ placeat ſibi detractio ſua

a ſic audatioꝛ fit ad detrahen
dū. Qui aūt triſtē ſibi exhibꝫ
faciē. facit eū citꝰ obmuteſce
re. ꝓpter hoc dꝛ ꝓuerb. xxv.
Ventꝰ aquilo diſſipat pluui
as ⁊ facies triſtis linguā detra
hentem. Sꝫ ↄtra p̄dicta fatuūt
quidā. Nā qn̄ aliqui detracto
res corripiūtur a bone cōſcien
tie viris: ſtatī rn̄det Ego ꝟita
tem dico de iſto. ⁊ ſi pn̄s eſſet
cui detraho. ſibi in faciē dicerē.
Rn̄detur ꝙ tales grauiṫ errāt
qꝛ putāt ꝙ in faciē aliquē dui
tia leuiꝰ peccatū ſit cū tn̄ peiꝰ
ſit vitiū ꝙ̄ detrahere. ut oñſum
eſt de ↄtumelia ī mateīa de ira
Secūdo rn̄dēdū eſt talibꝰ ꝙ
non ſufficit ad vitādum pecca
tū dicere ꝟitatē: ſꝫ opoꝛtꝫ ut
debitis circūſtancijs dicatur.
ſm illd̄. Qd̄ iuſtū eſt iuſte exe
quaris deut. xvi. Tercīo reſpō
detur ꝙ rarū ē apud quoſdā
detr̄ctoꝛes. illa eos audere in
faciē dicere q̄ a tergo euomūt

¶ Capitulū. xi. de coꝛ
rectione fraterna.

QVia frna correctō p̄
ſeruat iterdū infamā
tem ꝙ nō dicitur detr̄
ctoꝛ. ſꝫ potiꝰ aīe ꝓximi de moꝛ
te pcc̄i ſuſcitatoꝛ. ⁊ qꝛ occidi
tur frater in eiꝰ dimiſſione ut
augꝰ. dicit. Idcirco nunc tria
ſunt dicēda de fraterna corre
ctiōe. Primo qn̄tū noceat ob

miſſio eiꝰ. ⁊ ꝓficiat eiꝰ exerciti
um debitum. Scd̄o quō fiei
debeat. Tercīo q̄s ad eā tenea
tur. ¶ Quātum ad primū no a
tādum primo ꝙ fraterna coꝛ
rectio eſt ſm doctoꝛes ammo
nicō fratris de emēdacōe deli
ctoꝝ ex fraterna caritate. dici
tur primo ammonicō. qꝛ ob
iurgacō ꝟbi ⁊ caſtigacō ꝟꝛ
boꝝ ptinet ad p̄latū. ſꝫ āmoi
cō p ſolū ꝟbū ptinet ad oēs
. dicitur ec̄. de emēdacōe deli
ctoꝝ qꝛ ille finis eiꝰ eē dꝫ. dꝛ ex
caritate. ex q̄ ꝓcedere dꝫ. Secū
do nōndum ꝙ valde piculoſe
peccāt dimittētes ſine racōna
bili cā fraternā correctionem
qd̄ patꝫ tripliciṫ. p̄mo quia
ſicut loquēdo quis peccare po
teſt: ita tacēdo Eſt eni ut dici
tur ecc̄. iij tēpꝰ tacēdi. ⁊ tem
pꝰ loquēdi. vn̄ yſai. vi. lamē
tatuꝛ ſe tacuiſſe dicēs ve mihi
quia tacui. glō. quia oziam ⁊
alios libere nō rep̄hēdi. Se
cūdo qꝛ ſācti de hoc terribili
ter ſētentiāt. vnde greg. Qui
ꝓximi mala cōſpiciūt ⁊ ſilēcō
p̄tereūt quaſi cōſpectis vulne
ribꝰ vſum medicaminis ſbtra
hūt. ⁊ ideo moꝛtis auctoꝛes fi
unt. quo vulnꝰ qd̄ curāre pote
rāt. noluūt Et augꝰ. Tu vulnꝰ
fratris cōtemnis. tu eū perire
vides. ⁊ negligis. peioꝛ es ta
cendo. ꝙ̄ ille omittēdo. Tercīo

oēs doctores concorditer tenēt
q̄ reus eſt cū fure· qui ſcit fur
tum· ⁊ nō indicat corrigendū
Et eadē racō vid̄r de pticipacō
ne cuiuſlibꝫ delicti Cū ergo tā
tus ꝓph̄a peniteat ſup hmōi·
Cū ſācti tā graue hoc iudicēt·
Et cū ſ̄m oēs magros hoc repu
tetur cōſenſus in delictis: dicat
btūs Aug⁹· Innocentes quip
pe non eſtis ſi vr̄os fratres q̄s
indicādo corrigere poteſtis· ta
b cēdo pire pmittitis· ¶ Et vere
nō ſūt tales innocētes triplici
de cā· q̄ nocēt ſibi· peccanti· ⁊
ſocijs· Primo nocent ſibi· la
bia polluēdo delicto alieno· ut
non ſint digni deum laudare
yſa· vi· Ve mihi q̄ tacui· quia
vir pollutus labijs ego ſū· ſcꝫ
ex iſta taciturnitate glō· quia
oziā ⁊ alios nō correxi Jdō cū
angelis deū laudare nō merui
ne dicatur m̄· Quare tu enar
ras iuſtitias meas ⁊ aſſumis te
ſtamētum meū p os tuum ⁊c̄·
Secūdo nocēt ei qui eſt corri
gend⁹ Vn̄ Aug⁹· in Epl̄a ad
Jero· Obſecro te p māſuetudi
nem ihū xp̄i· ſi leſi te· dimittas
mihi· nec me viciſſim ledendo
rōdas malū p malo· ledes au
tē ſi tacueris mihi errorē meū·
quē in factis meis· vel i dc̄is in
ueneris· Interp̄tatue ergo tot
occidim⁹ quot ad mortem re
tepidi ⁊ tacētes videm⁹· Ter

cō nocēt ſocijs· qui eoꝝ exem
plo tacentes idem peccatum
taciturnitatis incurrūt Sicut
etiā ecōtra peſtilēte caſtigato
ſtultus ſapiētior erit· Si aūt
corripueris ſapientem: intelli
get diſciplinā· pu· xix· ¶ Por c
ro ex fraterna correctōe ſextu
plex poteſt ſequi fructus· Pri
mus eſt aīe liberacō Si inquit
xp̄s· te audierit: lucratus es ai
mam fratris tui Math· xviij·
Si aūt te non audierit: ſaltē
lucrat⁹ es animā tuā· Vn̄ Eze·
iij· Tu vero animā tuā libera
ſti· ſcꝫ poſtq̄ dixiſti ipio ipie
tatem ſuā· ⁊ noluit cauere Se
cūdus ē dyaboli fugacō· fugit
eni ſicut lup⁹· dū exclamatur
Quo coñ dic̄· Bern̄· Securus
accedit tēptator vbi null⁹ tie
tur reprehenſor· Terti⁹ eſt pcā
cognicō· frequēter enim cōmit
tens culpam non aduertit qđ
fecit· Aut ſi aduertit: non cogi
tat ſe malū feciſſe· aut ſi malum
non multum male. Quartus ē
cautela de futuris· Quintus ē
puritatis augmentacō. vas ei
aureum vel argenteū q̄to pl⁹
confricatur: tāto magis puri
ficatur· Jta boni viri ⁊ religio
ſi· Et ideo intelligētes hoc nō
ferunt grauiter· Eccleſiaſt· x·
vir prudens ⁊ diſciplinatus
non murmurabit correct⁹ Ex
emplum de Auguſtino q̄ dixit

Ego ſenex ⁊ epūs. patus ſum
ab omnib⁹ corrigi ⁊ emenda
ri. ꝗ illū amicū meū eſtimo. cu
ius lingue bñfitio ante diē ex
tremi iudicij aīe mee maculaſ
tergo. Sextꝰ eſt amicitie ac
qſitio. q̄uis enim religioſus
correctꝰ interdū ſeāt moleſte
in principio. Ad cor tñ reuer
tens. amicū intelligit. vñ pu.
xxviij. Qui corripit hoīeȝ inue
niet grām poſtea apd illū. ma
gis q̄ ille qui p lingue blādi
mēta decipit. ꝓpter iſta btūs
aug⁹. quēlibȝ hortat᷑ ad cor
rectōeȝ fraternā. Omeli. xiiij.
d ſup Ioħ. ſic. d. ¶ Quis comedi
tur zelo dom⁹ dei. niſi qui oia
q̄ibi vidȝ pu̾ſa ſatagit cor
rigere ꝗ cupit emendari Si
emēdare nō pōt: tolerat ꝗ ge
mit. nō ē maior domus tua q̄
dom⁹ vbi hēs ſalutē eternā. ſi
ergo ī domo tua: ne pu̾ſum
aliq̄d fiat ſatagis: ī domo dei
vbi ſal⁹ ꝓpoſita eſt ⁊ req̄es
ſine fine nō dēs pati q̄tū ī te ē
ſi q̄d forte ibi pu̾ſū videriſ
eſſe. verbi grā. vides fratrem
tuū currere ad theatꝝ. prohi
be. mone. cōteſtare. ſi zelus do
m⁹ dei comedit te. vides alioſ
currere ꝗ inebriari velle. aut
alia q̄ nō licent ꝑpetrare. phi
be q̄s potes. tene quos potes
terre quos vales. qb⁹ non po
tes blādire noli tñ quieſcere

fac quicq̄d potes veniat ī mē
tem ſeru⁹ ille qui abſcōdit ta
lētū ꝗ noluit ſuperogaē. nū
quid accuſatꝰ fuit ꝙ pdidit.
⁊ non potiꝰ ꝗ ſine lucro ſua
uit. Hic ergo fratres mei nō
quieſcatis. Nolite quieſcere
lucrai xpō. ꝗ lucri eſtis a cri
ſto. hec aug⁹. ¶ Sȝ q̄reres e
qñ correctōis fraterne obmiſ
ſio ſit pccm ⁊ qñ non. Re. ſm.
tho. 2.2. q. xxxiij. ꝙ aliqñ eſt
meritoia. Aliqñ peccatū moē
le. Aliqñ veniale nā tripliciter
ↄtīgit correctioēȝ obmitti fra
ternā: vno mō meitorie ut cū
quis defert correctionē vſqȝ
ad oportunū tēp⁹ vl' ideo ob
mittit ꝗ non ſperat eoꝝ emē
dacōeȝ ſꝫ veriſimiliter eſtimat
ꝙ ex hoc ꝓpter impatiētiā ipi
corrigēdi deteriores fiāt: aut
ꝙ aliquod aliud malū ex hoc
ſeq̄tur peiꝰ q̄ correctio ſit bo
na. aut ex aliq̄ alia cauſa racō
nabili: Si tūc obmittit ex ca
ritate: tūc obmiſſio ē merito
ria vñ aug⁹. pmo de ciui. dei.
Si ꝓpterea quiſqȝ obiurgā
dis ⁊ corripiēdis male agēti
b⁹ pcit: ut oportuni⁹ tēp⁹ inq̄
ratur. vel eiſdē ipſ metuit ne
deteriores ex hoc efficiātur vel
ad bonā vitā piā erudiēdos
impediant. alios infirmos: ꝗ
puēt ac autāt a fide nō vid̾
eſſe cupiditatis occaſio ſed

ꝯſiliū caritatis. Et dr̄ notanter qñ nō ſperat emēdacōēꝫ fr̄is. ſꝫ veriſimilit̄ putat deterioracōēꝫ ut forte ꝗꝛ puocaterꝫ me. vel ꝯcipet ꝯtra me odiū contra me ꝗ̄ aliud pctm̄ cōmitterꝫ p qd̄ peior fierꝫ: ꝙ̄ p primū pccm̄. Tūc ei non ſolū laudabile. ſꝫ etiā debitū eſſꝫ ceſſare a correctiōē. ꝗꝛ ordinatur ad bonū fratris ⁊ nō ad malū Et illud vult ſcriptura ꝓū. ix. Et greg̃. ſup eodē ut poſtea ponetur. n̄ ei ex correctōe veriſimilit̄ meli⁹ aliqd̄ ꝓueirꝫ. ꝗꝛ pc̄auētur maioꝛ mala ꝙ̄ odiū illius ſit malū tūc eēt odiū ꝙ̄ rundā aliqñ timēdū. Et cū meli⁹ bonū ex correctōe ſeq̄tur ꝙ̄ ſit odiū maloꝝ tūc odiū maloꝝ ē ꝯtēnēdū. In q̄ caſu Johēs herodē correxit ꝓpter edificacionēꝫ alioꝝ ut vult Criſ. ⁊ ſic interdū etiā ſcī correxerūt tyrannos ſup pſecucōe xp̄ianoꝝ cū tn̄ ſciuert ex hoc odia mag̃ generari in eos. ⁊ aliqñ ꝯñterꝫ in martires. ⁊ i ſe ſequi ꝓpriā mortem

f tem Secūdo cōtingit correctionē fraternā obmitti cū peccato mōꝛli. ut cū q̄s delinquēs occurrit. ⁊ eſt oportunū tēp⁹ corripiendi. ⁊ ſperatur ei⁹ emēdacō nec timetur aliqd̄ aliud malū prius inde ꝓuenire. ⁊ nō eſt alius preſens cui ex officō incūbat corrigere. vel ſi eſt p̄ſens. negligens tam̄ apparꝫ. ſi tūc homo huiuſmoi delinquētem obmittit corrigere forte ꝓpter timorē hūanū. vel mundanū. ut ꝗꝛ ſicut dicit Aug⁹. vbi ſupr̄. Iuditiū timet vulgi. ꝗ̄ carnis excruciacōēꝫ. vel etiā pempcōem: vel aliud tale mi n⁹ malū ꝙ̄ pccm̄ illius ꝓ quo corrigi deberꝫ tūc videtur peccare mōꝛliter Quia ex quo ſperat emēdacōnem fratris. ⁊ obmittit corrigere ꝓpter timorēꝫ: tūc ꝯtēnit diuum p̄ceptum Et videtur hmoi quoꝝ amiſſiōēꝫ timet. caritati fraterne ⁊ ſaluti ꝓximi ꝑponere Cū tamen ſcḋm ordinē caritatis anima ꝓximi plus ſit diligenda ꝙ̄ ꝓprium corp⁹. Exemplū de elemoſina corpali. video hominē fameſcētem. qui non habet. nec ex ſe habere pōt. vnde paſcatur. nec apparꝫ alius illud faciens. nec potēs facē. ego teneor talē ſcḋm poſſibilitatēꝫ nutrire. qd̄ ſi negligo: pecco mortaliter ⁊ eius occaſoꝛ reputor. Sic ſi video ꝓximum tendentem ad pccm̄ mortale. p qd̄ moreretur i aīa ⁊ ſpero ipm̄ poſſe corrigi p ammonicōem meā. ⁊ non ē veriſimile ꝗꝛ ſequantur alia priora. nec eſt ali⁹ q̄ eū corrigat: teneor ex p̄cepto multo plus ſubuenire aīe ne peat ꝙ̄ corpi i caſu p̄cedēti. vñ gre. in ome. ſup: Cū audiſſꝫ Johannes in vinculis

plus est aīam ī etern̄ū victurā pabulo verbi reficere. q̄ⁿ vētrē carnis moiture terreno pane satiare. vel scirē aliquē eē ī pec cato mortali a haberem spem q̄ emendaretur ad correctōem meā. nec timerē aliud prius se cutur. a nō ē mihi verisimile q̄ p aliū corrigatur. aut q̄ p seipm emendetur. s̄z q̄ verisili ter in isto pc̄cō moriatur. tūc ex pcepto teneor eū corrigere ne aīa moriatur eternaliter.

8 Tertio hmōi correctionis obmissio ē pc̄m̄ veniale. vicz qn̄ timor a cupiditas aliquē tardiorē faciūt ad corrigēdū delicta fratris. nō tn̄ ita q̄ si ei cōstarz q̄ fratrē posset a pc̄cō retrahere ꝓpter timorē vel cupi ditatē dimitterz. quibz in aīo ꝑpoit caritatē fraternā. Et hoc mō aliqn̄ etiā viri sc̄ti negli gūt corrigere delinquētes. Et dz in p̄dictis notāter. si spera tur emēdacō fratris pcurai p hmōi correctionē. Quia finis fraterne correctionis est emē dacō fratris. Et ista intēcōne fieri dz. vbi vero ꝓbabiliter ti metur. q̄ ammonicōez ipē fra ter non recipet. s̄z ad priora la beretur. nec aliud bonū inde ꝓueniret ut alioꝝ edificacō q̄ scādalisati sūt. aut scādalisā tur verisimiliter Tūc esset ab huiusmodi correctōe desistē dū. Quia que ordinātur ad fi nem hn̄t racōem boni ex ordie ad finē vn̄ ꝓū. ix. noli argue re derisorē. ne oderit te. vbi di cit glō. a est greḡ. non ē timē dum ne is qui arguitur cōtuē lias tibi inferat. s̄z hoc poci⁹ p uidend̄ ne tract⁹ ad odiū inde peior fiat. Et dicit tho. vbi pri us diligent̄ ꝓuidēdū ē. ne ex correctione sequatur odiū ex nr̄a culpa ꝓpter indiscretā cor rectōez. Si aūt sine nr̄a culpa ad odiū ꝓuocetur. ex illo ex quo deberz ad dilectōez incita ri: nō est curādum. p̄cipue qn̄ eius pc̄m̄ in dān̄ū alioꝝ ver git vel etiā dān̄ū sequens vel peccatū ip̄m est grui⁹ odio q̄d ī nos excitam⁹. vel qn̄ spam⁹ q̄ odiū paulati tepescet. a tn̄ correctō sequatur. q̄r sicut di cit greḡ. Meli⁹ est odiū ꝓpt̄ deū. q̄ amicitia q̄ est preter ip sum. Cū enim ꝓpter ip̄m ama mur: debitores dei sum⁹ Cum odio ꝓpt̄ ip̄m habemur: debi torē eū nob̄ facimus. Hec sen tēcialiter tho. Cācellari⁹ parisi eñ. mgr̄ Joh̄. gerson tradit re gulas tres in de floribꝰ regla rū moraliū. Prima pene sūt re stringende sic q̄ absq̄z vtilita te republice vel ei⁹ cui infligi tur. neq̄z instituī neq̄z institu te exeq̄ deberēt. a peccāt oppo situ facientes l'eas cū istituerit

non tollentes· Secūda ī mōi
republica tolerari pn̄t aut dn̄t
vita que absq3 deteriori pericu
lo neq3 corrigi neq3 extirpari
valent Quādo aūt illud ē ꝛ qn̄
non difficile est ꝛ sepe imposſi
bile generaliter diffinire niſi ꝑ
ut circūſtācijs pticularib3 inſpe
ctis plati ſupiores ꝛ ſapiētes
determiabūt· Exēplū ē de mere
tricib3· vſuris ꝛ ſilibꝰ· q̄ qn̄q3
pmittūtur Et ita de ꝯcubiarijs
ſacerdotib3 ꝑ loco ꝛ tpe ſtaret
forte eē faciendū· Tercia ꝯis er
ror facit ius ad hūc ſenſū vel i
tellectū ꝛ ſimiles q̄ plati ꝛ pn̄
cipes ſepe aliq̄ fatiūt ꝗ pmittūt
iuſtiſſiē ob errorē ſbditoꝝ cō
munē q̄ alias ſi fieret ꝗ pmitte
rētur: ad culpā eoſdē obliga
h rēt ¶ Sz cū teneam̄ corrigē ꝓ
ximū ꝑ mortalib3: dubitatur eciā
an de venialib3 pctīs Hūo3 hū
bertus in expoſicōe regule bti
augꝰ· Venialia ſunt diſpoſicō
ad mortale Sz q̄dā ſūt diſpoſicō
remota· q̄dā ꝓpinq̄· vel racōne
multitudinis· ſic ille q̄ aſſidue
huiuſmōi ſine numero omittit
vel racōe magꝰtudis ſicut ſunt
aliqua mēdacia ꝛ aliq̄ detrcti
ones ꝛ ſimilia· vel racōe cōnexi
onis cū mortali· ſicut ſunt col
loquia ꝛ impudicus viſus ꝛ
hmōi circa mulierē· Sicut er
go aliquis vidēs aliquem aliū
incedētē ꝑ viā3 ꝑ quam credit

q̄ ſtati incurreret piculū mortꝰ
peccar3 niſi retraheret eū· Ita po
teſt aliquis peccare mortalit̄
niſi corrigat frēz de hmōi venia
lib3 que ſūt diſpoſicō ad mortale
ꝛ de talib3 eſt petulātia oculo
rū Tenemur ergo interdū ad
correctiōez de venialibꝰ· non i
q̄tum venialia· ſed qn̄tum ad
mortale ducētia· Hec ille ¶ Quo i
ad· ij· principale ſc3 quomō fie
ri debeat fraterna correctō· no
tandū q̄ ſex in modo ſunt attē
denda cum maxima diligētia
Nam ibi agitur de cura aīe
nobiliſſime· q̄ ſi nō fit ut opor
tz: ꝑicitur aīa in ꝑpetuā dāna
cionem· ꝛ infiniti boni dei mini
ſter occiditur Agitur etiā cere
bro ibi de bono fame q̄ eſt int̄
tpalia bonū maximū· Vnde ꝑ
mo deb3 fieri cū lenitate· quia
delinquētes ſunt quaſi infirmi
Ad galſ· vi· Inſtruite hmōi in
ſpū lenitatis· Secūdo cū hūi
litate· ſuperbꝰ enim ē animꝰ ꝛ
ideo cū quis ei ſuꝑbe loquitur
ſequūtur iurgia nō fructꝰs· Iux
ta illō puer· xiij· Int̄ ſuꝑbos ſp
ſunt iurgia· Tercio cū ꝯpaſſio
ne· non ei ē vere iuſticie indig
ri peccōrib3 ſ3 ꝯpati· ꝛ ex ꝯpaſ
ſione eos corrigendo dirigē·
ps· Corripiet me iuſtꝰ in mia·
ſc3 ꝯpaſſiōis· Quādo cū diſcre
cōe· q̄ aliī ſūt corrigēdi maio
res aliter pares alit̄ minores·

Aliter grauia peccata·aliter le
uia. aliter occulta·aliter mani
feſta. In oībus obſeruandus
eſt locꝰ et tēpꝰ et optimitas.
q̄ non obſuātes quidā emula
tōnem dei q̄d hn̄t ſm apoſto
lū ſ; non ſm ſciam Rō·x· Dn̄
Deuī. zelū tuū refrenet ſciā ſc;
diſcrecōis. Quinto cū modera
mine. non enī de feſtucis pxi
moꝝ ſūt trabes faciende·ſicut
fatuūt illi qui docti ſūt ī culpis
alioꝝ aggrauandis. .i.thi.ij.
Seruū dei cū modeſtia corri
piētem idest cū debito mō· Eſt
aūt modus debitus·ut potiuſ
ſemp culpe alleuiētur q̄ aggrā
uentur Contra qd̄ quidā fati
unt·ouū frangere cupiētes ſe
curi. et ad extiguēdū muſcā q̄
runt gladiū Sexto fieri debz
cū trāquillitate· Correctō eni
que fit cū turbatꝰ eſt aīmus
frequēter eſt quedā impatien
tie effuſio. mētiens ſe correctō
nē Exemplū patz ī platone q̄
dixit ſuo dn̄m offendenti n̄ eſ
ſem iratus: te verberarē. mōs
p̄ſatos inuūt verba bt̄i augꝰ.
ſmōe dn̄i in mōte libro p̊mo
Cū igr̄ neceſſitas nos cogit
aliquē repḣendere: primo co
gitemꝰ utrū tale unq̄ vitium
habuimꝰ. Et ſi nunq̄ habui
mꝰ cogitemus nos hr̄e potuiſ
ſe· hoīes enī ſumꝰ. Si vero ha
buimꝰ tāgat memoriā cōis i

firmitas·ut repḣenſionē illā
non odiū ſ; mīa p̄cedat· q2 ſi
nos idē vitiū habemꝰ in q̊ eſt
ille quē repḣēdere volumꝰ. nō
repḣendamus illū· ſ; ingemi
ſcamus. et nō illū ad obtpan
dū nob. ſ; ad pariter conādū i
uitemus· hec ille· Sz dubi k
um ē q̄ cā ſit q2 tā caute ē in cor
rectione fraterna pcedendū
Re·ſm tho·ubi ſ̄pus· Cū q̄s pec
cat: illud nocz aīe· et ſi publica
tur etiā nocz fame· Et q2 pru
dens medicus nititur ſanare
unū mēbrū ſine leſione alteri
us Ideo ſic debemus p fraternā
correctionē conari ad hoc ut
ſanemus fratris aīaz: ſine leſi
one fame. q̄tū fieri pōt. Et ſi
nō pōt oīno ſine leſiōe fieri tūc
fiat cum minori leſione qua fi
eri pōt· verū q2 aīa p̄cioſior ē
fama· ideo ſi aliter non pōt fra
ter ſanari: tūc oportz cū potꝰ
in tota fama dāmnificari p pu
blicā denūtiacōem ut aīa ſalua
fiat· Eſt aūt tribus de cauſis
ſūme cauēdum ī correctiōe ne
indebite ledatur fama peccātis
Primo q2 melius eſt nomē bo
nū q̄ diuitie multe Puer·xxij.
Ex q̊ patz q2 qui aufert famā
plꝰ nocz q̄ qui tollit diuitias
Scdō diuitie ablate pn̄t reſti
tui. ſ; vix fama· q2 forte poſt
diffamacōez excuſāti nō credē
tur Vn̄ bn̄ dr̄ in glō ſup luc· q2

fama eſt res lubrica· Sicut ei
lubricū elapſū vix rehaberi po
teſt· ita fama Tercio q̄ infamat
non ſolū reū infamat: ſ3 etiā le
dit oēs audientes· Sicut qui
lutū mouet non ſolū ſe· ſ3 oēs
aſtantes inficit Vn̄ ambr᷑· to
lerabiliores ſūt fures qui veſtes
⁊ alia bō rapiunt q̄ꝫ qui famā
Tum q2 magis recipiūt Tum
q2 nunq̄ꝫ reſtituūt· Tū etiam
q2 non vni ſ3 multis nocēt· vn̄
ſup illud luc̄· i· ad virginem de
ſpōſatā dicit glō· Maluit do
min9 aliquos de ſuo ortu q̄ꝫ de
virginis pudore dubitare· Ec
ce qn̄tum xp̄s curauit de fama
aliena· ¶ Capitulū· xij·

¶ De ordie fraterne correctōis

De ordie ergo corrigē
di dicēdum ē mō· vbi
tria ſunt vidēda· Pri
mo q̄tuplex ē correctō· Secū
do quis ordo ſit debitus pced̄
di in correctiōe fraterna· Ter
tio q̄s ad correctōez fraternā
a teneatur· ¶ Quātū igitur ad
primū notād̄ ſm tho· vbi pri
us· q· xxxiij· Et in· iiij· di· xix· q2
duplex eſt correctio quedā ē
poteſtatiua· qua nō ſolū inten
ditur emendacō fratris· ſed eti
am intēditur pcuracō boni co
munis Et illa nō ſit ſolū p ſim
plicē āmonicōnez· ſ3 etiā qn̄q3
p penā ꝛ inflictionē ut ipſe fra
ter vel alij timeāt a pccō deſi
ſtāt· ⁊ hec correctio ſolū ptinz
ad prelatos ⁊ ſupiores ⁊ iudi
ces reſpectu inferiorum ſuorū
⁊ nunq̄ꝫ ad inferiores reſpectu
ſupiorum· ⁊ de hac nihil dice
mus ſ3 ⁊ aliq̄d dictum ē in pri
mo capitulo Alia eſt fraterna
correpcō ⁊ eſt ſimplex ammo
nicō fratris de emendacōne de
lictorum Et illa correpcō pprie
ordinatur in emendacionem
fratris delinquētis· ⁊ eſt actus
caritatis· que maxime malum
pximi id eſt peccatum per corre
ctionis limā tollit Et ptinz cor
repcō hec ad quemlibet adul
tum in caritate exiſtentē in ca
ſu ſiue ſit ſupior ſiue inferior a
etiā reſpectu ſupiorꝫ ⁊ inferiorꝫ·
¶ Secūdo nōnd̄ q2 ordiez cor b
ripiēdi poſuit xp̄s Math· xviij·
·d· Si frat̄ tu9 peccauerit in te· ⁊
ſm doctores pnotatos ⁊ alios
coiter intelligitur ſic· pccm̄ p
ximi tui· aut ē occultū· aut manī
feſtū Si eſt publicū· ſic q2 nō
peccat in me ſolū· id eſt me ſo
lo ſciente· ſed etiam alijs ſcien
tibus: tunc illud peccatum eſt
coram eis coram quibus factū
ē ⁊ ad quorū noticiam venit
publice arguendum· Vnde· i·
thi· v· peccātem coram omnibꝫ
argue· ut ceteri timorē habeāt
q̄d intelligit̄ de pccīs publicis
ſm Aug9· i ſmone dn̄i in mon
te· Racō dicti ē q2 correpcō tal

famā non minuit rei. corā eis corā quib⁹ ſit cum ꝑus ſciant ⁊ etiā ꝓuidetur eoꝝ ſcandalo. Si aūt pccm̄ ſit occultū tm̄ tunc qꝛ etiam in pccīs occultis pōt parari offenſa ꝓximoꝝ. Ad hoc dicendū ē. qꝛ aut ē in nocumentū cōitatis ſeu multoꝝ aut paucoꝝ. Si in multorū ſeu cōitatis corꝑale vel ſpūale puta cū q̄s occulte tractat cū aliq̄bꝫ q̄liter ciuitas ſit tradenda hoſtib⁹. vel ſi hereticus priuate hoīes a fide auerteret Tūc non eſt expectāda ſecreta ammonicō: ſed ſtatī aut alteri qui ꝓdeſſe pōt ⁊ ꝑlato vl' alteri ſupiori. qui tale ꝑiculū precauere pōt: eſt denūtiādū ōſeruādo famā illi⁹ q̄tum poteſt cū ſalute reipublice ⁊ non aliter. Ut ſi ille cui rector ciuitatis pl⁹ cōfidit cui claues tradidit: eſſꝫ illa nocte eā traditur⁹ hoſtib⁹. vel aliq̄d hmoī ⁊ nullo mō vult deſiſtere. nec pōt iſti ꝑiculo aliter ꝓuideri tunc eſſꝫ iſti noīatim dicēdū Caueatis ne claues: iſti hac nocte trādatis. qꝛ ꝓditur⁹ eſt ciuitatē. Racō dicti ē. qꝛ bonū cōitatis ꝑferēdum eſt bono ꝑuato. Sic cum fama ſit de maximis bonis religioſorū vnū ſi vn⁹ religioſus ſcādaliſat alios ⁊ ſecreta ammonicō nō iuuat: ꝑlato dicēdum eſt ut ꝓ

uideat fame cōitatis. Hic etiā de heretico eſt intelligendū. niſi aliq̄s forte firmiter eſtimaret q̄ ꝑ ſecretā ammonicōēꝫ poſſent hmoī mala impediri. Et idem iudiciū eſt hn̄dum de ſimilib⁹ caſibꝫ. Vn̄ Jero. Que miſericordia eſt ꝑcere vni ⁊ multos in diſcrimē adducere. polluitur popul⁹ ex vno peccatore. ſicut ex vna oue vniuerſus grex. Sēp igitur bonū multorū dꝫ ꝑferri bono vni⁹. ¶ Si aūt pccm̄ ꝓximi occultū eſt ī nocumētum vni⁹ vel paucoꝝ. c
Tūc ſi eſt nocumētum tā puū q̄ melius ſit illud paruum pati q̄ alium diffamari. qꝛ ſi forte modo nō corrigitur poſtea forte corrigetur ut ſi eſſꝫ ei facturus dānum modicū ⁊ ī modico valore: tunc dꝫ corrigere ſi ōuenienter pōt. ſꝫ nō dꝫ reuelare. Si aūt eſt nōbile nocumētum. ut qꝛ vult occidere nocte vel hominē ſpoliare cū iaceat ī cameā. vel vult decipe filiā. vl' vxorē abducere. aut domū cōburere. vel huiuſmodi ſilia facere. ⁊ non ſpatur. q̄ ꝑ ſecretā ammonicōem poſſit huiuſmodi dānum impediri nec ꝑ aliquē aliū mod: tūc meli⁹ eſt innocētem ſeruare indēnem. q̄ iſti ōſeruare famā. Illud tn̄ ſic dicēdum eſt in ſecreto ⁊ ſub ſigillo ſecreti q̄ nō poſſit agere

ād illi⁹ infamiaȝ·reuelādo·nec
ad penam ipm̄ denūtiando·ſȝ
d ſolūmō ad ſui cautelaȝ· ¶ Si
aūt pcc̄m fratris ſit occultum
ꝙ nō eſt infamat⁹ de illo·nec
pōt ſufficienter probari coram
iudicō illi⁹ qui hȝ corrigere·⁊
ſi eſt ſolum in nocumētum pec
cātis·⁊ forte ei⁹ m quē peccat
qꝛ ab eo leditur·vel p ſolā no
ticiā·Tūc ad hoc ſolum tendē
dum eſt ut fratri ſubueniatur·⁊
emēdetur.Et ideo ſi ſpatur ꝙ
p correpcōem corrigatur ut ē
p̄miſſum:tūc primo corripien
d⁹ eſt ſecrete·ut innocentiā re
cupet ⁊ famā nō pdat·Et hoc
voluit dn̄s cū dixit·Corripe eū
inter te ⁊ ipm̄ ſolum·non ſolū
ſemꝫ ſȝ pluries·⁊ ſemp ſecrete·
⁊ q̄ꝺiu probabilit̄ ſpes habe
tur ꝙ p eā corrigatur·Quādo
aūt pbabiliter eſtimatur ꝙ ſe
creta āmonicō nō pficiat·nec
eſt veriſimile ꝙ ex teſtium indu
ctōe aliqͦd pci⁹ ſequatur·ſȝ vi
ſimiliter proficit ad fr̄is corre
ctōneȝ·tūc eſt vlterius proce
dēdū·ut primo paucis:vni vel
duob⁹ mōſtretur peccatū fra
tris·q̄ poſſunt prodeſſe·⁊ de q̄
b⁹ non creditur ꝙ obſint diſ
famando·ut ſic ſaltē ſine mul
titudinis infamia emendetur
e ¶ Et iſti teſtes adhibētur pn̄
cipalit̄·Primo ut fratrē āmo
neant ⁊ corrigant.Secūdo ut
ammonicōnis fr̄is ſint teſtes·
Tercō ut negantē coram ſupi
ore cōuincāt·de actu ſi act⁹ itere
tur·Sūt eni teſtes inducēdi
ut actū iteratū videant ſm Au
guſtinum·Si aūt iterati oſtē
di teſtibus non poſſunt:debēt
tn̄ adhiberi ut coraȝ ip̄is reco
gnoſcat·vel ſaltem ut ip̄i eum
ammoneant·⁊ ut obiurgacō
plurimorum ip̄m corrigat.Et
has duas cauſas tangit·glō·
Sup verbo adhibe tecū vnum
vel duos teſtes·Si autem ad
talium teſtium inductiōeȝ nō
corrigitur:tunc quia cōſciētia
preferenda ē fame:dȝ in publi
co denūciari ſupiori·ut ſic tam̄
cū diſpendio fame a peccato
liberetur.Et hoc voluit criſt⁹
cum dixit·dic eccleſie id eſt p̄
lato vel alteri ſuperiori per pu
blicam denuntiacōnem·Et ille
poteſt peccatum eius publica
re·ut alij ſciant ſe ab eo cuſto
dire ne inficiantur·Et poteſt
eum punire in rebus vel in cor
pore·vel p excōmunicacōnem·
ut reſipiſcat a pccō ⁊ ꝓpt̄ cōem
iuſtitiā ut alij vidētes penam il
lius·caueant ſibi·etiam timore
pene·a ſimilib⁹ peccatis·qꝛ pe
ne ſūt medicinales.Vn̄ ſm au
g⁹·i r̄gula.Si q̄s oculi petulā
tiā i aliq̄ aduūteit·Primo ſtati
dȝ āmonē frēm ne cepta pgre
diātur.Secūdo ſi nō emēdat:

p̄lato tāq̄ patri ſi haberetur
idicanđ ē. ut ſecret9 correct9
f nō innoteſcat ceteris ¶ Ter
tio ſi non iuuat: teſtes dn̄t ad
hiberi Quarto in publicū pro
duci ɔuincēd9 eſt ſi negaueit
ſed duo media dn̄s in vno cō
prehēdit. Sꝫ tho. in tractatu
de fraterna correctiōe ſic ꝓce
dere docꝫ. ꝛ p̄ceptū de correcti
one fraterna ſm̄ ꝙ ptinet ad
oēs ſic dꝫ ſm̄ eūdem doctorem
q̄s exequi. Cū dicitur. Si pec
cauerit in te idest cōn̄ te. tūc eſt
preceptū de dimittēdo. vel i te
ideſt ſciēte te. Et hoc pōt fieri
dupliciť. vel te ſolo ſciēte tūc
corripe eū inter te ꝛ eū ſolū. Si
te audierit: lucratus es aīam
fratris tui. Si te non audieit
non dēs vltra ꝓcedere. non ei
potes addē vnū vel duos. cū
null9 alius ſciat. tn̄ potes ei di
cere q̄ pōt ꝓdeſſe non obeſſe.
Si autē ɔtingat ꝙ alij poſtea
ſciāt. ꝛ ſit adhuc in illo pccō:
tūc debes vnū ł duos adhibe
re ad eū corripienđ. Et ſic eſt
ꝓcedēdū ſi pcc̄m eſt occultū
Si aūt ſit maīfeſtū ita ꝙ plu
res ſciāt: tunc eſt ſic ꝓcedenđ
Si peccauerit in te. ideſt te ſci
ente nō tn̄ ſolo. corripe eū an
te ꝛ remaneat. Si te audierit
lucr̄tus es aīaꝫ fr̄is tui. Si aūt
te non audierit: adhibe tibi
vnū vel duos ſcꝫ de illis q̄ ſci

unt: non ſcꝫ ꝑ auditū ſꝫ ꝑ viſū
ut dicit glō. ut q̄ ad vm9 moī
cōem corrigi noluit: multorū
obiurgacōe reſipiſcat. Si te
non audieit: dic ecc̄e ideſt p̄
lato. tūc potes ea dicere denū
tiando. ꝛ tunc vn9 adhibēdus
eſt. qꝛ in denuntiacōe ut q̄dā
dicunt ſufficit vn9 teſtis. Sꝫ
ſi ſic. videtur ꝙ publicꝫ pcc̄m
occultum. Re. ꝙ pcc̄m dicitur
occultum tripliciť. Primo ſi hō
ut ſolus de9 ꝛ non alio modo
vel ut homo loco dei ſicut ille
q̄ ex ſola ſacramētali ɔfeſſiōe
ſcit. tunc nō pōt corrigere vel
aliquid facere. ſꝫ tacere. ſicut
qui neſcit. Scđo modo ſi ſcit
pcc̄m vnus ſolus hō ut homo
tunc dꝫ eū corripere inter ſe ꝛ
ipſū ſolū. nec dꝫ vltra procede
re ut dictū ē. Tercō mō diciť
occultum ſi pauci ſciāt ꝛ tūc
occultum ꝛ manifeſtū non cō
tradicunt. Si tunc te audieit
non eſt ꝓcedendum. Si nō
tunc adhibēdus eſt vnus vel
tres. Si nec vnū nec tres au
dierit ꝛ plures neſciant: quo
tunc dicꝫ ecc̄e. qꝛ ſic videtur
alteri9 pcc̄m publicare. dicē
dum ꝙ ecc̄a non dicitur hic
ɔgregacō ſiue multitudo fide
lium. ſꝫ dicitur eccīa. prelatus
cui poteſt dici. eo ꝙ pōt ꝓdeſſe
non obeſſe. vn̄ non ē publica
cō criminis. hec de thō. vbi p̄us

Aliter aūt eſſꝫ ꝓcedendum qn̄
correctō eēt ꝑtātiua· ꝑlati vide
g licꝫ ut ibidē dicit· ¶ Quo ad
tertium principale q̄s corripe
re teneatur· Rn̄detur ſm thō·
Fratña correpcō ꝑtinꝫ ad quē
libꝫ adultum regulariꝰ· qui ca
ritatē hꝫ· ſiue ſit ꝑlatꝰ ſiue ſub
ditꝰ ꝓpt̃ qḋ dr· xxiiij· q· iij· Tā
ſacerdos q̄ꝫ reliqui oēs fideles
ſūmam debēt hr̄e curam de hijs
qui ꝑeunt q̄tenꝰ eorum redar
gucōe aut corrigātur a pccīs·
aut ſi incorrigibiles appareāt
ab ecclīa ſepentur· ymo ſic iſſe
rior dꝫ corripe prelatū ſuum·
aut aliū ſupiorem· qꝛ eſt opꝰ
miſericordie qḋ maxime prela
to debetur· Dn̄ eccī· xvij· Vni
cuiqꝫ mandauit deꝰ de ꝓximo
ſuo· Tn̄ cum modeſtia dꝫ fieri
ad ꝑlatos· ſm illud. i· thi· iiij·
Seniorē ne increpaueris· ſed
obſecra ut prēꝫ· Dcm̄ ē aūt no
tanꝰ q̄ꝛ correpcō ꝑtinꝫ regulari
ter ad quēlibꝫ· qꝛ i caſu nō ꝑti
net ad q̄ſdā· Vn̄ gloria ſuper
math· xviij· Rḋ i q̄nqꝫ caſibꝰ
q̄s abſoluitur a ꝑcepto frater
ne correctiōis· Primꝰ cū nō ē
aliq̄ ſpes correctōis Vnde Jer·
Fruſtra niti ⁊ nil aliud q̄ꝫ odiū
q̄rere· extreme demētie ē· Et ꝓ
uer· ix· Noli corrigē deriſorē ne
oderit te Secūdꝰ cū tīetur de fe
ctꝰ ꝓbacōis· ⁊ criminaliꝰ agi
tur· ybi ſcꝫ obligatꝰ actor ad

talionē ſi i ꝓbacōe defecerit vel
deſitiat· Tertiꝰ cū ꝑlato tāq̄ꝫ
iudici notum ē factum qꝛ ille
notoriꝰ vel conuictꝰ ē· Quartꝰ
cū melioi opi vel ad minus eq̄
bono vacat· ſic mōchi q̄ non
obligātur in diſpendiū anima
rum ſuarum extrꝰ monaſteriū
vagari· Quintus cum multitu
do vel poteſtas eſt i culpa· vbi
correpcō plus nocerꝫ eccleſie
q̄ꝫ prodeſſet· Vnde uerſus Nō
ſpes· non teſtis plebs· preſul
ſcit· monachus ſum·

¶ Capi· xiiij· de ſcandalo·

Expedita materia cor
rectiōis fraterne· qua
quis intendit alium
emēdare ⁊ in anima viuificaē·
Tractandum eſt de ſcandalo
quod directe contrariatur cor
reptioni fraterne· quia per ſcā
dalū quis vere vel interpreta
tiue intendit alium in morali
vita corrūpere de quo ſcanda
lo tria ſunt principaliter dicē
da· Primo quid ſit· q̄ntum ⁊
q̄tuplex· Secundo qn̄ ſit pec
catū mōrle veniale· vꝰ nullū Ter
cō q̄ ſint ꝓpt̃ ſcād alū vitāda vel
faciēda· ¶ Quātum ad ꝑmum a
nōndū ſm tho· 2· 2· q· xliij· Et i
· iiij· di· xxxviij· Rḋ ſcād alū ſm
Jero. ſup math· xv· ē dcm̄ vel
fcm̄ ꝰ obmiſſum minꝰ rectm̄· ꝑ
bēs occaſioēꝫ ruine· dr prio di
ctū non cogitatū· qꝛ cogitacō

nō opponitur alicui ut offen diculū. Dicitur scdo dictū vel factū l' obmissum q2 istis mo dis pōt pximꝰ ruinā patia no bis. Dicitur tercō minꝰ rctm nonq2 ab aliq̄ supatur i recti tudie. ſʒ q2 htʒ aliquē rectitu dis defectū vel q2 ē ſm ſe malū ſicut pccā. vel q2 hʒ ſpēm mali licʒ de ſe non ſit malū. pbet ta men occaſiōeʒ ruine. ut pʒ de i clināte ſe ꝑ dolo non pversa i tencōe. vñ apłus .ij. thessa. v. Ab oī ſpē mala abſtinete vos Dicitur quarto. pbens occaſi onē ruine. nihil ei pōt eſſe ho mini ſufficiens cā pccī. qđ eſt ſpālis ruina. niſi ꝑpria volun tas. ido dicta vel facta alteriꝰ pñt eſſe cā imꝑfecta ꝛ occaſio peccandi. vocatur aūt ſcādalū grece. latie offenſio. impulſio vel ruina. q2 ſicut otigit q2 ali quis obex ponitur alicui in via corpali cui impigēs diſpōitur ad ruinam ꝛ talis obex dr ſcā dalū. Hic ſilr in pceſſu vie ſpūalis otingit aliquē diſponi ad ruinā ſpūalem. p dictū. vl' factū. vel obmiſſum alteriꝰ. in q̄tum ſcʒ aliquis ſua āmoicō ne vel inductiōe. aut exemplo aliū trahit ad peccanđ. ꝛ hoc
b ꝓpe dr ſcādalū. ¶ Eſt aūt ſcā dalū valde deteſtabile pecca tum. ut oñdit xp̄s q̄ntuplici ter Math. xviij. vbi dicit Qui ſcandaliſaueit vnū. ergo pluſ peccat qui multos De puſilliſ iſtis. id ē īfirmis Jero. ibi dic. q2 recte dr puſillꝰ. q2 qui ma gnus eſt ideſt robuſtꝰ i fide ꝛ caritate mouei non pōt pū. .xij. Non triſtabit iuſtū quic quid ei accideit. qui in me cre dūt. q2 magis fideliū ſcādalū ē cauendū Ecce iam peccatum ſcandali poſitū ē Aliūc ſeq̄tur p̄mo pena Expedit ei. id ē mi nꝰ malū ei foret: ut ſuſpēdatur mola aſinaria in collo eius. ꝛ demergatur in pfundū mariſ Et ſm Jero. loquitur ſm ritū paleſtine. vbi p maioribʒ cri minibʒ ligato ſaxo ad collum ſolebat hō in mare pici Mola aſinaia id eſt quicūqʒ grauis lapis. ut ē aſinus. vel qui one rat aſinum. ꝛ dr mola quā vel uūt aſini vel equi cū rota i mo lendinis Secūdo alia pena in nuitur. ve mundo a ſcandaliſ Nā tot aiaꝝ mors pcuratur quot ſcādala ſiunt. ut expoit Bern. illđ pſai. xxxviij. In pa ce amaritudo mea amaiſſima Amara in nece martirū p tyrā nos. amaior in pſecucōe here ticoꝝ. ſʒ amariſſima in ſcādali ſātibʒ falſis xp̄ianis Tercō po nit ſpēale malū peccati modeliſ ibi. ve homini p quē ſcandalū ve nit. Quarto oñdit malū ſcan dali i multiplici pena ꝛ ſpēalit

ignis eterni·vn̄ ſequitur meli
us eſt tibi ⁊c̄·q̄ mitti in ignē
eternū·Quīto alia pena addi
tur de verme math·ix·Ubi de
materia iſti⁹ ſcandali dr·vbi
ſcʒ in gehēna vermis ↄſcientie
ſcʒ eorū non morietur·Sʒ po
tuiſſʒ q̄s a xp̄o queſiſſe·Si ita
malū eſt alios ſcādaliſare:cur
pmittis ſcandala euenīe·Jdeo
rn̄dit xp̄s·neceſſe ē·id eſt ex
pediens ad alioꝝ pbationē·
vel neceſſe ſi mund⁹ vult male
c viuere·¶ Secundo potuiſſet
quis iterꝝ queſiſſe·Si ē neceſ
ſe:ergo ſcandaliſantes nō ſūt
puniēdi·Rn̄·q̄ ymo·qꝛ ve ho
mini illi p quē ſcandalū venit·
Et illa oīa dicta ſūt·de ſcanda
lo actiuo ſeu dato·qꝛ illd eſt
aliqn̄ ſpeciale pc̄cm·Eſt autē
duplex ſcandalum vnum acti
uū ſeu datum·qđ diffinitū eſt
⁊ iſto dr quis ſcandaliſare Ali
ud eſt ſcandalū paſſiuū ſeu ac
ceptum i eo qui ex dicto vel al
teri⁹ facto ruit ⁊ illud non eſt
ſpeciale peccatū·ſed generale
⁊ ip̄o dr quis ſcādaliſai·Item
nōndum q̄ dictum vl' factum
alicui⁹ poteſt alteri eē occaſio
peccandi dupliciter·Vno mō
per ſe·Alio mō p accn̄s·Per ſe
quando quis intendit ſuo ma
lo exēplo verbo vel facto aliū
ad pc̄cm inducē·vel etiā ſi ip
ſe hoc non intendit:ip̄m factū

ē tale q̄ de ſui natuā racōēʒ ha
bet ut ſit iductiuū ad peccād
utpote cum aliq̄s publice facit
pc̄cm·vel aliquid qđ habʒ ſimi
tudinē pc̄ci·Et tūc ille qui hoc
facit·ꝑ ſe dat alteri occaſioēʒ
ruine·potiſſime qn̄ hoc intēdit
⁊ vocatur ſcādalū actiuū·Per
accidens vero verbū vel factū
vnius eſt altei cā peccādi·quā
do preter intēcōnē opantis·⁊
preter cōdicōnem opis aliq̄s
malus male diſpoſit⁹ inducit
ad peccādū·puta cū q̄s inuidʒ
bonis alioꝝ·Et tūc ille q̄ facit
talem actū rectū·nō dat altei
occaſioēʒ peccandi·ſʒ alius ſu
mit·Et idō hoc ē ſcādalū paſſi
uum ſine actiuo·qꝛ iſte q̄ recte
agit non dat occaſionē ruine
quā alt' patitur·Et de paſſiuo
ſcādalo loq̄tur xp̄s vbi prius
math·Si ocul⁹ tu⁹ ſcādaliſat
te·ſi man⁹·ſi pes ⁊c̄·Cōtigit
ergo qn̄qʒ q̄ ſiml' ſit ſcādalū
actiuum in vno·⁊ paſſiuū in al
tero·puta cū ad iductōēʒ vni⁹
alt' peccat·Qn̄qʒ ē actiuū ſine
paſſiuo·puta cū q̄s iducit aliū
v̄bo vl' facto ad peccād·⁊ iſte
nō ↄſētit·Qn̄qʒ vero ē paſſiuū
ſiŋ actiuo ut p⁹ dcm̄ ē de dicto
vel facto p accn̄s in malicioſo·
¶ Quātū ad ſecund' pncipale: d
qn̄ ſcādalū ſit pc̄cm veniale ⁊
qn̄ mortale ⁊ q̄t modis fiat pc̄tm
ē hec cōcluſio ſcđm tho·⁊ alios

q̄ ſcādalū actiuū ſeu ꝑ ſe nūq̄
ē ſine culpa ſcandaliſantis. Et
ſcādalum paſſiuū nūq̄ ē ſine
culpa ſcandaliſati. Actiuū tñ
bene eſt ſine culpa ſcādaliſati
⁊ paſſiuū ſine culpa ſcandali
ſantis. Prima ꝑs pꝫ. q̄ꝛ omne
ſcandalū actiuum vel ē pctm̄
vel habet ſpēm pcī. Si ē pec
catū: pꝫ ꝓpoſitū. Si vero nō
ſit de ſe peccatū ſꝫ hēat ſpēꝫ pec
cati. ut comedere ydolaticū co
ram infirmis: dꝫ dimitti ex cari
tate ad tollēdum leſionē ꝓxi
mi. Et qui nō dimittit: cōtrā cari
tatē agit. ſicut dicit apl's Rō.
xiiij. Si ꝓpter cibū frater tu⁹
ɔtriſtatur iā non ſm caritatē
ambulas. Itē pꝫ. math. vbi. s.
Alie tres ꝑtes patēt ex ultimo
nōbili ꝑtacto p̄cedēti articulo
e Can autē ſcandalū ſit ſpāle
pccm̄ vel generale. Rndꝫ tho.
q̄ ſcādalū actiuū ꝑ ſe qñ vicꝫ
ꝓcedit ex intēcōne agentis. ut
cū aliquis ſuo dicto vel facto
intendit aliū trahere ad pecca
tum: tunc ē ſpāle peccatū. Tū
q̄ꝛ ibi ex intencōe ſpetial' finis
ſortitur racōēꝫ ſpetial' pcī. eo
q̄ finis dat ſpēꝫ in moralibus.
Tū etiā q̄ꝛ ſpetiali virtuti op
ponitur. vicꝫ caritati prout im
pat correctionē fraternā. q̄ꝛ
ſcandaliſās intēdit aliū corrū
pe. vbi fraternaliter corrigēs
intendit aliū emēdare. Scan
dalum vero actiuū qd̄ ſit ꝑter
intēcōem agentis puta cū ali
q̄s ſuo facto vel verbo inordia
to non intēdit alteri dare occa
ſionem ruine. ſꝫ ſolū ſatiſface
re ſue voluntati. ⁊ ſic nō ē ſpe
tiale peccatū. Quia qd̄ eſt per
accñs. nō ɔſtituit ſpēm. ſꝫ eſt
tūc circūſtātia aggrauās. ſcꝫ
q̄ in publico ſit. Scādalum
aūt paſſiuū non pōt eē ſpetia
le peccatū. q̄ꝛ ex dicto vel fcō
alterius cōtingit aliquē ruere
ſm qd̄cumq̄ꝫ genus peccati.
Sꝫ qñ ſcādalū ē pcm̄ mōꝛ f
le vel veniale: Re. tho. Scāda
lū actiuū ꝑ ſe ſit mōꝛle pecca
tū. Primo qñ q̄s intēdit aliū in
ducere ad peccanð mōꝛliter.
Secūdo qñ q̄s intēdit induce
re aliū ad peccādū venialiter
ꝑ actū pcī mōꝛlis. Tercio au
tem eſt veniale qñ q̄s intendit
aliū inducere ad peccādū veni
aliter per actum pcī venialis.
Scandalum vero actiuū per
accidēs qñ ſcꝫ q̄s non intēdit
aliū trahere ad pccm̄. p̄mo eſt
mōꝛle pccm̄ qñ aliq̄s actum
pcī mōꝛlis omittit. ſcd̄o quā
do quis ſuo actu cōtemnit ſa
lutē ꝓximi. ut cū ꝓ ea cōſeruā
da non pretermittat aliq̄s fa
cere qd̄ ſibi libueit. Vnde etiā
in ſcripto dicit tho. q̄ qñ quis
omittit actū i quo nō intēdit
ꝓximi nocumētum. qui act⁹

alias eſt veniale vel indifferēs
hn̄s tn̄ ſimilitudinē pc̄i mo͛l
tunc ſcādalum actiuū eēt pec
catū mo͛le· ex aliquib; circum
ſtancijs occurrentib; ex quib⁹
eſtimari ꝓbabiliter poſſet ꝙ i
firmi aſpiciētes peccarent mor
taliter· veniale aūt poteſt eē du
pliciter· Primo qn̄ q̄s actū cō
mittit peccati venialis· Secun
do quādo q̄s actū omittit· q̄ nō
eſt bm̄ ſe pcc̄m· ſꝫ habꝫ aliquā
ſpēm mali cum aliqua leui indi
g ſcrecōe· ¶ Quādo aūt paſſiuū
ſcandalum ſit mortale vel veni
ale· Notandū ꝙ cū ſcādalū im
portꝫ impactōeꝫ quādā p quā
aliquis diſponitur ad ruinā·
ideo ſcādalū paſſiuū qn̄q; eſt
pcc̄m veniale· quādo hꝫ impa
ctionē tm̄ puta cum aliq̄s ex i
ordinato dicto vel facto alteri
us cōmouetur motu venialis
pc̄i· Qn̄q; vero eſt mo͛le qua
ſi cū impactōne habēs ruinā
puta cū aliquis ex inordinato
dcō vel facto alteri⁹ procedit
vſq; ad peccatum mortale hec
h de tho· ¶ Quo ad tertiū prīci
pale que bona ſint dimittēda
vel non dimittēda ꝓpter ſcan
dalum vicꝫ paſſiuum· ideſt ne
ali⁹ ſcādaliſetur Nōndū prio
ꝙ triplicia ſūt bō· Primo que
dā ſpūalia que ſunt de neceſſi
tate ſalutis· Secūdo q̄dā ſpū
alia q̄ non ſunt de neceſſitate

ſalutis Tercō q̄dā tpalia Se
cūdo nōndū ꝙ tria ſūt gn̄a hōi
nū i q̄b⁹ ſcādalū oriri pōt· Pri
mo q̄dā ex malicia ꝓpa ſcāda
liſātur· puta cū aliqui volunt
impediē bona ſpūalia prio vel
ſecūdo mō dcā· Et illō dr̄ ſcan
dalum phariſeoꝝ· Alij ſcādali
ſātur interdum ex ignorācia·
puta ꝙ ignorāt opa quedā eē
licita· q̄ tam̄ ſūt licita· Et tercō
alij ex infirmitate ſcādaliſātur
nō ut pmi ex malicia ꝓpa· et ta
liū vicꝫ· ſecūdo et tcio mō dr̄ ſcā
dalū puſilloꝝ ¶ Qn̄ ergo q̄ri i
tur q̄ bō ſint dimittēda ne q̄s
ſcandaliſetur Rn̄· bm̄ tho· pria
bō q̄ vicꝫ ſunt de neceſſitate ſa
lutis· puta que non poſſunt p
termitti ſine pcō mo͛li· talia
nullus debꝫ dimittere ne alius
ſcandaliſetur etiā quicūq; Ra
cō eſt ꝙ q̄libꝫ tenet̄ ſe dilige
re prius et pl⁹ q̄ alteꝝ et ergo
ea q̄ ſunt de ncc̄itate ſalutis nō
debēt dimitti ꝓpt̄ ſcandalū al
teri⁹ vitādū· Vnde ptꝫ ꝙ quan
do ꝯſilioꝝ obſuacō et implecō
opeꝝ mie tpalium vel ſpiritua
lium eſt de ncc̄itate ſalutis tūc
talia non ſunt ꝓpter ſcādalū
alicui⁹ dimittēda· ut ptꝫ i hijs
q̄ aliq̄ ꝯſilia vouert· et i hijs q̄
b⁹ imminꝫ ex debito defectib⁹
alioꝝ ſbuenire tempalib⁹ ut
paſcēdo eſuriētē· vel ſpūalib⁹
ut docēdo ignorātē· ſiue hmoi

ſiant debita ꝓpter minunctū offi
tium ut pꝫ in platis. ſiue ꝓpter
neceſſitatē indigētis. qꝛ de ta
libus eadē racō eſt ſic de neceſ
ſarijs oīm. nō ſolū aūt pctm̄
mortale vnq̄ eſt faciendū ꝓpter
vitādum ſcandalū cuiuſcūqꝫ.
ſed etiā nec veniale peccatum
eſt vnq̄ committēdum ut vitet̄
ſcandalum alterius. licet ali
quis actus q̄ alias eſſet pccm̄
veniale ut verbū otioſū aut ſi
mile fieri poſſꝫ nullū pccm̄ ꝓpter
vtilitatē alteri⁹ dicit etiā btūſ
Iero. qꝫ dimittendū eſt ſcāda
lum ōne qđ pōt ṗtermitti. ſal
ua triplici veritate. ſcꝫ vite. iuſti
tie. ⁊ doctrine. Que declarans
ſcūs tho. in. iiij. vbi ſup. ſic. d.
nullo modo aliquis peccare dꝫ
ut pccm̄ alteri⁹ vitet. quicūqꝫ
aūt veritatē relinquit peccat.
Veritas eī de qua loquimur
ɔſiſtit i hoc qꝫ homo in dictis
⁊ factis ſuis rectitudini diuine
ſiue diuine legis regule ſe cōfor
met. Cui quidem hō ɔformā
ri dꝫ. ⁊ in hijs q̄ ad cognicōēꝫ
ptinent. ⁊ hoc ptinet ad veri
tatē doctrine. Et in hijs q̄ ad
actionē ſpectāt. ſiue ea debeat
aliquis p ſeipſū agere qđ pti
net ad veritatē vite. ſiue ea de
beat ab alijs obſeruāda pmul
gare. qđ ptinet ad veritatē iu
ſticie. que cōſiſtit in rectitudi
ne iudicij. nō tñ quicūqꝫ pre
termittit aliquid i quo ſe diui
ne legi cōformare pōt. verita
tē dimittit. qꝛ illo remoto: veri
tas adhuc remanere pōt. Sꝫ
tunc dicitur aliquis veritatē
dimittere. qn̄ obmittit vel fac.
aliquid quo obmiſſo vel fcō:
veritas nō manet qđ ſine pec
cato eſſe non pōt. Et ideo veri
tas nullo mō ꝓpter ſcandalū
paſſiuū alteri⁹ dimittēda eſt
hec tho. vñ Ray. dicit. Doctor
vel ṗdicator nō dꝫ falſū doce
re pro aliquo ſcandalo. tace
re tñ pōt ⁊ dꝫ. ſi oēs obſtinati
ſunt Ita qꝫ deteriores effitiant̄
Vñ extra li. v. vtilius ſcanda
lum naſci pmittitur. q̄ veritas
relinquatur. Veritas ſcꝫ. do
ctrine. vite. ⁊ iuſtitie. Secūdo
vero modo bona ſpūalia que
nō ſūt de neceſſitate ſalutis ut
ſūt ɔſilia. vñ ṗmo dico qꝫ iſta
non ſunt dimittenda. nec ad
temp⁹ nec ſemp. ꝓpter eos q̄
ſcandaliſantur ex malitia. di
co ſcđo qꝫ vbi piculū nō immi
net: bene ſūt differenda vl' oc
cultanda ꝓpter eos qui inde
ſcandaliſarentur pbabiliter
non ex malitia. ſed ex ignorā
tia. vel infirmitate. Tā diu au
tē ꝓpter tales. opa q̄ nō ſūt de
neceſſitate ſalutis vbi piculū
nō imminet. ſūt occultāda vl'
differēda quouſqꝫ debite red
dita racōne inſtruatur alij qꝫ

non debet ex talib⁹ ſcandaliſa
ri ſ; poci⁹ edificari· Et ſi pt⁹ red
ditam racōez· hmōi ſcandalū
duret Jam videtur ſcandalum
eſſe ex malitia nō ex ignorātia
vel infirmitate· Vn̄ in ſcripto
dicit tho· q̧ ꝓpt̄ tale ſcādalum
paſſiuū cōſilia ſunt ad temp⁹
intermittēda vel occulte agen
da· non aūt oīno dimittenda
q̧ homo plus ſibi q̄ ꝓximis i
ſpūalibus ꝓuidere deb;· Et ig
norātia ſi diu duret· in malitiā
ꝑ obſtinacōem ꝯputatur Ta
men attēdēda eſt quātitas ſcā
dali ⁊ boni qd̉ contingit ex ꝯſi
lio ſeruato· ⁊ ſm hoc aliquādo
cōſilia ſūt intermittēda ꝓpter
ſcādalum puſilloꝝ vel ſcanda
lū ꝯtēnendum ꝓpter ꝯſilia hec
k tho· ¶ Sed quid de opibus
alijs a ꝯſilijs ſeu ſuperogacio
nis opibus que vocātur indif
ferēcia ex genere· ut comedere
carnes· bibē vinū· tēp alia mō
licito acq̄rere· acq̄ſita cuſto
dire· debita repetē· ⁊ ſic de alijſ
nunq̄d ſunt ꝓpter ſcandalum
dimittenda· Sūt enim tripli
cia opa. queda͞ neccāria ad ſalu
tē· Alia ſuperogacōis ⁊ ꝯſilij·
Alia vero indrā ex genere· he·
Rych· in· iiij· di· xxxviij· Opera
indifferētia ex genere quorū
obmiſſio nulli alij p̄iudicat n̄
opanti· ⁊ etiam in tpalibus tm̄
obmittenda ſūt ad vitandū

ſcandalū ꝓximi prouenīēs ex
infirmitate vel ignorancia· q̄n
ꝓbabilit̄ appar;· q̧ n̄ tale op⁹
obmittatur: ꝓximus ſcandali
ſabit̄· Et ſi ꝓbabile ē q̧ ſcāda
liſetur mortalit̄: tūc obmiſſio
illi⁹ opis eſt in p̄cepto· Si au
tē ꝓbabile eſt q̧ non ſcādaliſe
tur niſi venialiter: tūc obmiſſio
illi⁹ opis eſt in conſilio poſtq̄
tamē proximo eſt oſtenſum q̧ ex
tali ope ſcādaliſari non debet
⁊ debito mō ſuaſū ut non ſcan
daliſetur· ſic nō tētur obmitte
re illd̉ op⁹ ꝓpter ꝓximi ſcāda
lū vitādū Quia ſcādalū pt⁹ ta
lia ortū hortamīta ꝓuciens ꝓ
prie eēt ex malicia Vnde ꝓpter
illud non eſt dimittēdum hec
Rych· Et dic· durād⁹ i· iiij. diſ·
·xxxviij· q̄ ſunt indifferētia ſic̄
comedere carnes vel abſtinere
ab eiſdē· oīa dimittēda ſūt· q̄
diu durāt ſcandalū puſillorum
hec ille Et probat p Aug⁹· in
ſmone dn̄i i mōte dandū ē ⁊c̄
ut poſtea patebit· Et dic· nō̄n
ter q̄ diu durāt ſcādalū puſillo
rum· propt̄ eos qui informa
ti in ſcandalū phariſeorum in
cidunt ex malicia ut in volenti
bus impedire bona: ſepe appa
ret· Item ut ſtatim dicetur ſm
thomam ⁊ omnes cōmuniter
Temporalia non ſunt dimittē
da ꝓpt̄ ſcādalū ortum ex mali
tia· ergo m̄ſto min⁹ abſtinētie

ꝛ hmoi quedā pl⁹ ꝯueniētia vir
tuti ꝙ̄ tpalia. ¶ Et dic. willh.
frater ray. ꝙ non dꝫ ꝗs eſſe fa
cilis ad credēdū. ꝙ alij ſcāda
liſentur de bono ope qđ facit.
nec dꝫ ꝗs facile ꝓpt' metū ſcan
dali ceſſare a bono ope. Quia
dꝫ p̄ſumere de alijs potius ꝙ
ſint boni. ꝙ̄ ꝙ mali ſint. Sem
per enim iudicādū eſt i indiffe
rentib⁹ in ptē meliorē. Tamē
durāte ꝯſcia ꝙ alij ſcandaliſe
tur dꝫ dimittere vł op⁹ occul
tare. racō p̄mi dicti vicꝫ. ꝙ ꝓ
pter ſcandalū ortum ex mali
cia nō debeat ꝗs dimittere ope
ra bona cōſilij. Quia ſi ꝓpt' ma
liciā taliū bona deberent ſemp
obmitti. mali bona frequēter
impedirēt ꝛ occaſio daretur
mał malignādi. vñ hoc ſcāda
lum eſt phariſeoꝝ. qđ etiā cri
ſt⁹ docuit non curare. Vñ ptꝫ
ꝙ̄ xp̄s Math. xv. p̄ntib⁹ ſcri
bis ꝛ phariſeis p̄dicaſſꝫ: xp̄o
diſcipuli dixert. Scis ꝙ pha
riſei audito hoc verbo. ſcanda
liſati ſūt. At ille reſpōdens ait
omnis plātacō quā nō plan
tauit pater me⁹ celeſtis eradi
cabitur. Sinite illos. ceci ſūt
ꝛ duces cecoꝝ. Cecus aūt ſi ce
co ōc̄. Racō ſcđi vicꝫ ꝙ vbi pi
culū nō imminet. opa ſupero
gacōis ſūt differēda vel occul
tāda ꝓpter ſcandalū pueniens
ex ignorātia ł infirmitate quo

vſqꝫ tales informētur. ꝛ aliq̄
modo cōfortentur. Racō īqꝫ
eſt iſta qꝛ ex occultacōe op⁹
ſuperogacōis. vł ex dilacōe
ꝛ pximi malū vitatur. ꝙ̄ infor
mabitur. ꝛ ꝓpium bonum non
minuitur. vñ dic. rych. ſuper
iiij. di. xxxviij. Qđ tūc ꝗs mei
to ꝓprio non p̄iudicat. qꝛ ſic
op⁹ ſuperogacōis intermittere
meretur eq̄le premiū. p̄mio de
bito opi ſuperogacōnis qđ
obmittit vel mai⁹. Vnde talis
obmiſſio nł minuit de perfecti
one caritatis. ſꝫ magis ad eius
augmētū diſponit. Vñ xp̄us
hoc ſcādalū puſilloꝝ Math.
xviij. vitare iubꝫ ut patuit ſu
pra. Et math. xvij. ne ſcādali
ſarꝫ didragma petentes: illud
pſoluit. Et idem ſupra patuit
de aplo Rō. xiiij. Ex predictis
pꝫ ꝙ frequēter amici qui ſcan
daliſantur. de ingreſſu alicui⁹
i religionē. ſcādalū hent pha
riſeoꝝ. propter qđ Jero. i epi
ſtola ad helyodoꝝ dic. licꝫ in
limine iaceat pr. ſiccis oculis
ad vexillū crucis euola. ſolum
gen⁹ pietatis ē. i hac re eē cru
delē. ¶ Tercō mō bō tpalia m
quādo ſint dimittēda ne aliꝰ
ſcādaliſetur. diſtinguēdum ē
Velā bona tpalia ſm tho. aut
non ſunt nra. ſꝫ nob p̄e alijs
cōmiſſa ad oſeruādū ꝛ diſpo
nendū p cōitate. ſicut bona

eccīe cōmittūtur p̄latis· ⁊ rcō
ribꝫ reipublice cōmittūtur bo
na cōia reipublice· talia nō ſūt
ꝑpt̄ ſcandalū dimittēda Quia
talīū cōſeruacō ſicut ⁊ depoſi
toꝝ imminet hiis quib⁹ ſunt
omiſſa· ex neceſſitate p̄cepti tu
enda Et ideo nō ſunt ꝑpt̄ ſcan
dalū dimittēda· ſic nec alia bo
na prima que ſunt de nccītate
ſalutis Vñ btūs tho· cātuariē·
repeciit res eccīe cū ſcandalo
regis Aut bona tp̱alia ſūt nr̄a
quoꝝ nos ſum⁹ dñi· Tunc ite
rū diſtinguēdum eſt Quia cū
ea dare nō volumus vel apud
alīū detenta r̄ꝑtēmus Aut ſcā
dalum oritur ex malicia alicu
ius alienū volentis· vſurpare
vel detinere· qđ eſt ſcādalum
phariſeoꝝ· Et illud ſcandalū
nō eſt curādum· ⁊ bona tempo
ralia tūc ſunt repetēda Tū qꝛ
noceꝛ bono cōi daretur enim
illis occaſio rapiēdi alīēa Tū
etiā: qꝛ noceꝛ rapiētibus· iniu
ſta rapiēdo· vel retinēdo alie
num: peccarēt· Vñ dicit gre· i
mora· loquēs de raptoribus ali
enoꝝ· Quedam p̱uata equita
te ꝓhibenda ſunt· nō ſola cura
ne noſtra ſubtrahātur· ſꝫ ne ra
piētes nō ſua ſemetipōs ꝑdāt
Aut ſcādalū oritur ex ignorā
cia vel infirmitate alioꝝ qđ dr̄
ſcādalū puſilloꝝ· Tūc ꝑpter
illud dimittēda ſunt tēporalia

ad temp⁹· quouſqꝫ ſedet̄ ſcā
dalum ꝑ ammonicōem vel per
aliquem alīū modū Vnde bea
tus Aug⁹· in ſmone domini i
monte dandū eſt qđ nec tibi
nec alteri noceat· qñtum ab ho
mine credi poteſt· ⁊ cum nega
ueris qđ petit· indicanda eſt ei
iuſticia· ⁊ meli⁹ ei aliquid da
bis cū petentē iniuſte correxeis
Si aūt poſt ſufficiētē ammoi
cōnē ⁊ ſufficiētem inſtructōeꝫ
ſcandalū non ſedaetur: pfecti
onis eſt ſic dimittere· ſꝫ nō ē
nccītatis· Vñ Math· v· Si
quis vult tecum in iudicō con
tendere ⁊ tunicam tuam tolle
re: dimitte ei· ⁊ pallium. ⁊ loq̄
tur de ꝯſilio· Et ſi ſit p̄ceptum
intelligēdū eſt ut dicit Aug⁹·
ſm prepacōem animi. ſcꝫ ut ꝑ
patus ſit talia facere ſi hoc ipe
diat ꝓmocōem fidei. ⁊ bonoꝝ
moꝝum· ¶ Sed dubiū ē quo n
modo p̄dicator p̄dicando vel
princeps vel p̄latus ⁊ eis ſimi
les ſe debēt habere circa malos
⁊ ſcandaliſatores bonoꝝum p̄
ſertim qñ multitudo ē in cauſa
ſe· qꝛ mali aliquādo tolerandi
ſunt· aliquando puniēdi Vñ
vl· li· vi· tracta· iii· qſtiōe· viii·
aſſignat quatuoꝛ cauſas diſſi
mulacōis circa peccata, iniquo
rum propter quas nō poteſt
vel non expedit zizania euelli·
Vna eſt cum, mali ſūt occulti

nec pñt diſcerni a bonis. Alia
cauſa eſt. ſi multitudo tãta eſt
in cauſa. q̄ non poſſit extirpa
ri ſine ſciſmate ecc̄ie In quo eti
am boni inuolucrẽtur. ⁊ ſic era
dicaretur etiã ⁊ triticũ. vñ au
gꝰ. nos ad doctrinã ſacrã pti
nere arbitram̃. ut ⁊ canes i ec
cleſia ꝓpter pacẽ ecc̄ie tolerẽ
mꝰ. vel ſi vnꝰ ſolꝰ eſt. vel pau
ci. ſꝫ hoc non pōt fieri ſine ſcan
dalo bonoꝝ. eo q̄ eos latet cri
men nocentis Sicut dñs no
cẽtem Iudã vſqꝫ ad dignũ exi
tum tolerauit. Qñ tñ multitu
do eſt in culpa: pñt aliqui ma
gis rei ex eis puniri ad terrorẽ
multitudīs. vł turba iniquo
rũ cũ facultas ẽ in populis ꝓ
mendi ſermonẽ. generali ob
iurgacōe feriẽda eſt ut dicit.
o Augꝰ. con̄ pmeianũ. ¶ Ter
cia cauſa eſt. qñ ꝓbabiliter p̄
ſumitur de eoꝝ correctiõe. eo
q̄ peccãt ex infirmitate vel ig
norãtia ⁊ nõ obſtiata malitia
Si ei tales extīminarẽtur ſepe
eradicaretur triticũ ideſt ipſi
q̄ poſtmodũ ↄuͥſi fuerũt triti
cum factũ. Sic patꝫ de paulo
Vñ btũs dnicꝰ ſpũ ꝓphetico.
inter hereticos igni tradendos
vnũ fecit reſeruari q̄ poſt mul
tos ãnos ↄuerſus fuit Quarta
cauſa ſi exercitãdo bonos. pro
ſit ecc̄ie ⁊ non obſit. Tūc ei
tolerari pñt ne boni ocio tor

peant in caritate ⁊ ſic eradicet̄
triticum. Vnde pſ. dñs oſten
dit mihi ſuper inimicos meos
ne occidas eos. ne quãdo ob
liuiſcãtur populi mei Qđ ſm
Bern̄. ad lr̄am hodie de iudeis
poteſt intelligi. vnde etiã Iudi
cũ. ij. nõ delebo gẽtes quas di
miſit ioſue. ut i ipſ experiar iſra
hel. hec de vlt̄. Ray. addit q̄ ſi
peccatũ qđ faciũt auctoritate
defendũt. q̄ non ſit peccatum
tūc non dꝫ con̄ tales dormire
ſeueritas diſcipline Nam tales
etiã heretici poſſunt dici. de pe.
di. vi. ca. i. in fine. Et ſm eũdem
idem videtur ſeruãdũ circa pu
blicã delinquẽtẽ multitudinem
vł principẽ. p̄dicacōne. quod
dictum eſt de correctiõe vel ex
cōicacōe facienda vel diſſimu
landa Satis cōcordare vide
tur tho. 2. 2. q. cviij. ¶ De ma p
teria ſcãdali tradit cancll. no
uꝰ quatuor regulas de floribꝫ
r̄gularum moraliũ Prima. nullꝰ
agens bene ſm omes circũſtã
tias dici dꝫ dare ſcandalũ alte
ri. q̄t̄ tūcunqꝫ ſcãdaliſetur aliꝰ
Quia ſcandalũ eſt dictũ vł fa
ctũ minꝰ rectũ p̄bẽs alteri occa
ſionem ruine Nã in via oino
recta ſi quis ceciderit: nõ ex ſcã
dalo vie ſꝫ ex ꝓprio defectu ꝓ
uenit Beda. ſolꝰ ille ſcanda
liſat actiue. qui aduertẽs aut
aduertere debẽs alios ꝑniores

eſſe ad peccandum ex mō ſuo
agēdi. qui ſibi non eſt in pͤcep
to· nihilominꝰ ipē operari nō
deſiſtit· Secus in caſibꝰ hic ex
cluſis· vbi malitia ꝓpa eſt ſcā
dalum gratis acceptū· Vbi pͤ
terea nō eſt aduertētia nec eſ
ſe debet de ſcandalo alterꝰ· et
vbiqͤs ad illud operandū tene
retur. Tertia regula Ille dꝫ ex
malitia ſua peccare ꝛ ſcādalū
accipe non ex actu alterꝰ qui
informatꝰ ſufficiēter de bonita
te hmōi actꝰ: nihilominus ca
dit in ruinā· ut ſi ex voto religi
onis emiſſo parentes poſt ſuffi
cientē de religiōis pfectōne in
formacōeꝫ ſe ſcādaliſari ↄque
rantur· ſcandalū eſt hoc nō iā
puſillorꝫ ſꝫ phariſeorꝫ: accep
tū ſꝫ nō datū· Quarta regula·
Quilibꝫ ab oī actu cui non eſt
aſtrictꝰ aliūde tenetur deſiſtē
qͣ aut timꝫ aut timē dꝫ ſm vehe
mentē ↄiecturā ſcandalū puſil
lorꝫ quouſqꝫ de illo cōpeſcēdo·
diligētiā cōpleuerit · niſi forte
ꝓ cōmuni vtilitate· vnctio ſpi
ritusſancti doceat illud tunc a
gendum. ut criſtus fecit in pu
blicatione veritatis ſacramētī·

Capitulū ·xiiij·

Preterea cū deriſores
ſeu irriſoēs mḡna ma
la faciāt ī ecclīa occidē
tes cōceptꝰ ſpūales bonorum
operum· de irriſiōis vicō tria
principalit̄ videnda ſunt· Pri
mo quale vitium ſit· ꝛ quid ſit
irriſio· Secūdo qͥͣ deteſtabile
ſit· Tercio Vtrum riſus ſit lici
tus· Quātū ad pͥmū nōt a
tho·2·2·q·lxxij· ꝛ ſequentibus
ꝙ iniuria ꝛ iniuſticia ſit verbo
ꝑ quīqꝫ vicia· Sunt enī quin
tuplicia bona hominis qͣtum
ad ꝓpoſitū ſufficit· vicꝫ fama·
honor· amicitia. gloia ſeu teſti
moniū conſciencie · ꝛ bona na
tuē ꝛ fortune · Detrͨctor famā
recipe nititur· Cōtumelioſus
ſeu conuiciator honorem· Su
ſurro amicitiam inter aliquoſ
vult tollere· deriſor ad confuſi
onem conatur proximi· ꝛ eri
pere vult gloriam bonorū ani
me· Maledicens vero penam
imprecatur· ꝛ ſi peccatum ali
cui optat: tamen illud facit in
penam ꝓximo· Et quatuor pͥ
ma vicia eo ordine quo ponū
tur ſe excedūt in malicia· Quia
detractor eſt malus· peior ↄtu
meliam inferēs· quem excedit
ſuſurro· qui amicum recipere
geſtit· Et adhuc peior eſt irri
ſor· intellige ſemper· ceteris pa
ribus · Sed etiā interdum peſ
ſimi ſūt maledici· Quale au b
tem peccatum ſit deriſio: ꝛ ab
alijs diſtictū· Notādū ſecūdo
ſm tho· vbi pͥus· q·lxxv· ꝙ pec
cata verborꝫ ſūt pͥcipue penſā
da ſm intencōnem ꝓferentis

Et ideo ſm diuerſa que quis i tēdit. circa aliū loquēs. hmōi pccā diſtinguūtur. Sicut eī aliquis cōuitiādo intendit cō uitiati honorē deprimere. ⁊ de trahendo diminuere famā. ⁊ ſu ſurrādo tollere amicitiā. Ita eciam irridendo aliquis inten dit. q̄ ille qui irridetur erube ſcat. Nā de ope virtuoſo aliq̄s apud alios ⁊ reuerētiā mere tur. ⁊ famam. ⁊ apud ſeipm bone cōſcīe glaꝫ. ⁊ ſm illō. ij. Cor. i. gloia nr̄a hec ē teſtimo nium cōſcientie noſtre. vn̄ ecō trario de actu turpi ⁊ vicioſo apud alios quidē tollitur ho minis honor ⁊ fama. ⁊ ad hoc cōtumelioſus ⁊ detractor de alio dicit. Apd ſeipm aūt per turpia q̄ hic dicuntur aliquis pdit cōſciētie gloriā p qn̄dā cōfuſionem ⁊ erubeſcētiam. ⁊ ad hec turpia deiecit deriſor. ⁊ q2 hic eſt finis diſtinctus ab alijs Ideo etiā pccm̄ irriſionis diſtīguit̄ ab alijs pccīs. Se curitas enī cōſciētie ⁊ quies il li9 magnū eſt bonū. ſm illud Ecc. xv. Secura mēs quaſi iu ge cōuiuiū. Et ideo qui cōſciē tiam alicui9 inquietat ꝯfudē do ſeipm: aliqd̄ ſpāle nocumē
c tū ei infert ¶ An vero ſit pec catum mortale. Re. ibidem ſic. Ir riſio nō ſit niſi de aliquo malo vel defectu Malū aūt ſi ſit ma gnū: non p ludo accipitur ſed ſerioſe. Vn̄ ſi in ludū vel riſū vertatur. ex quo irriſionis vl' illuſionis nomē ſumitur. hoc ē q2 accipitur ut puū. pōt au tē accipi aliqd̄ malū ut puum dupliciter. vno mō ſm ſe Alio modo racōe pſone. Cū aūt ali q̄s alteri9 pſone malū vel de fectū ī ludū vel riſum ponit qd̄ ſm ſe puū malum ē: veniale ē ⁊ puū pctm̄. ſm genus ſuum Cū autem accipitur q̄ſi par uum racōe pſone. ſicut defcūs puerorꝫ ⁊ ſtultorꝫ parꝫ pōderā re ſolem9. Sic aliquē illudē vel irridere eſt eū oino puipē dere. ⁊ eū tā vilem eſtimare. ut de eius malo nō ſit curādū ſed ſit quaſi p ludo habendu Et ſic deriſio ē peccatū mortle ⁊ grauī9 q̄ cōtumelia que ſili ter eſt ī manifeſto Quia cōtu melioſus videtur pcipe malū alteri9 ſerioſe. Irriſor aūt illu dit. ⁊ ita videtur eē maior cō tempt9 ⁊ dehonoracō. Et ſm hoc illuſio eſt gūe peccatum ⁊ tāto grauī9 q̄to maior reue rētia debetur pſone q̄ illuditur ¶ Vn̄ grauiſſimum eſt irride d re deū. ⁊ ea q̄ dei ſunt ſm illō. yſai. xxxvij. Cui exprobraſti ⁊ quē blaſphemaſti. ⁊ ſup quē exaltaſti vocē tuā: Et pt9 ſub ditur. ad ſanctū iſrahel. dein de ſcdm locū tenet irriſio parentū

Prouē puer·xxx· Oculum q̄ ſub
ſannat pr̄em ⁊ deſpicit p̄tum
matris ſue effodiāt eū corui de
torrētibus ⁊ comedāt eum filij
aquile· Deinde iuſtoꝝ deriſio
grauis ē· qꝛ honoꝛe ē virtutis
p̄mium· Et contra hoc d̄r· Job
·xij· deridetur iuſti ſimplicitas
Que q̄d̄ deriſio valde nociua
eſt· qꝛ ꝑ hoc hoīes a bene agē
do impediūtur ſ̄m illud greḡ·
qui in alioꝝ actibꝫ bona ex ordi
ne oſpiciūt: mox ea manu peſti
fere exprobratiōis euellūt· Et
q̄uis ludus nō importꝫ aliq̄d
cōtrariū caritati reſpectu eiꝰ cū
quo luditur· inter amicos eñ
interdū luditur· pōt tn̄ impoꝛ
tare aliq̄d cōtrariū caritati re
ſpectu eiꝰ de quo luditur ꝓpteꝛ
cōtemptū ut dictū eſt· hec tho·

e ¶ Quo ad ſcḋm p̄ncipale deri
ſio ē valde deteſtabile vitiū tri
plici de cauſa· Prio qꝛ ꝑ irriſo
res dyabolus occidit· necat· ⁊
ſuffocat puulos eccl̄ie· cū bonū
inchoatum ꝓpt̄ eos dimittitur
⁊ interdū pl9 nocent q̄ hereti
ci· Vn̄ ſunt ſicut pharao· q̄ ſb
merſiōe puuloꝝ populum iſra
hel delere voluit· Exo·i· Sūt ſi
cut herodes q̄ xp̄m puulū occi
dere voluit· et puulos poſtea
occidit innocentes· Math·ij·
Scd̄o irriſores malis aīalibꝫ
aſſimilant̄ ⁊ eis peiores ſunt·
draco eī ſtetit Apoc̄·xij· añ mu
lierē q̄ erāt ꝑitura· ut cū ꝑpiſſet
deuoraret filiū eius· Sꝫ irriſo
res ꝑtū mr̄is nō expectāt· vicꝫ
eccl̄ie fructū quē ꝓpoſito bono
oceperūt eiꝰ fideles· Sūt vulpe
cule vineam dn̄i demolientes
Cañ·ij· Capite nobis vulpecu
las puulas q̄ demoliūt̄ vineaſ
Sūt etiā· bufones· q̄ nō pn̄t o
dorē et floꝛē bone vite ſuſtinē·
Tercio irriſoēs nocēt mſtis· ⁊
impij ſūt ī oēs· ī deū qꝛ rurſus
crucifigūt filiū dei· hebre·vi· Et
ſ̄m ps· ſup doloꝛē vulneꝝ eius
addūt· dū aīas ꝑ q̄bus morte
ſuſtinuit ei auferūt· Sūt deri
ſoēs impij in ꝓximū dū vulnꝰ
eius ſp̄uale iam ꝑ pn̄iam ſana
tum· iteꝝ renouāt ⁊ cōcidūt·
Job ·xli· Cōcidit me vulnere
ſup vulnꝰ· Sunt impij in ma
trem eoꝝ eccl̄iam: tam in mili
tantem q̄ triūphantem dum
defraudant eā gaudio q̄d ha
bere debuit de cōuerſione pec
catorum· magna reuera crude
litas necare iniuſte filium quē
mat̄ ꝓpria genuiſſet magnis
doloꝛibus· Hic in propoſito
magna ē crudelitas penitentē
magnis fletibus eccleſie con
uerſum peruertē irriſionibus·
Nam Joh̄ā·xvi· Mulier cum
parit triſticiam habet· Sunt
et impij in ſe· quia cū in mari
mūdi ſcꝫ· naufragent̄ ꝓpt̄ eoꝝ
pecc̄a: tn̄ pn̄ie tabulam ſcḋā

poſt naufragiū otēnūt vel vi
f lipēdunt ¶ Vn̄ ſacra ſcriptu
ra cōtr̄ irridētes graues penas
fulminatas cōmemorat Ala
.i.Regum.xxv.nabal verba nū
cioꝝ dauid deridēs ait. Quis
eſt filiꝰ yſai. hodie increuerūt
ſui qui fugiūt dn̄os ſuos. vn̄
poſt pauca miſere mortuꝰ eſt
deo eū necāte. Pus aūt dauid
iuraueāt eū ⁊ domum ſuā totā
interficere Hic.ij.re.vi.poſtꝰ
q̄ dauid luſerat ante archaz
dn̄i ⁊ ſaltaueāt: egreſſa eſt in
occurſū dauid michol eiꝰ vx
or ⁊ deridendo ei ait q̄ glorio
ſus fuit rex iſrahel hodie diſco
opiens ſe ante ancillas ſeruo
rū ſuoꝝ. ⁊ nudatus ē q̄ſi ſi nu
detur vnꝰ de ſcurris Igitur mi
chol filie ſaul non eſt natꝰ fili
us vſq; ad diē mortis ſue. Et
.iiij.Re.ij. Cū deſcenderet hely
ſeus p viam pueri pui egreſſi
ſunt de ciuitate. ⁊ illudebāt ei
dicētes. Aſcende calue aſcende
calue. egreſſiq; ſunt duo vrſi
de ſaltu ⁊ lacerarūt ex eis. xlij.
pueros luc.xvi. poſt q̄ xp̄us
p̄dicauit nemo pōt duobus
dn̄is ſuire: nō poteſtis do. ſui
re ⁊ mām̄one Seq̄tur. audie
bant aūt hec oīa pharīſei qui
erāt auari ⁊ deridebāt eū Et ait
illis ih̄us. vos eſtis qui iuſti
ficatis vos corā hoībꝰ. deꝰ aūt
nouit corda veſtra. vn̄ actu.ij.

diſcipulis deuotiſſime ſpūm ſā
ctū accipiētibꝰ Alij eos irride
bāt. d. q2 muſto pleni ſūt Jo
ſpūſancto ceci manētes carue
runt. ¶ Quo ad tertiū eſt du g
biū. vtrum ridere ſit pcc̄m. Re.
ſm alex. de hal. pte. ij. Quidā
ē riſus q̄ cauſatur ex iocūdita
te ſpūali. ⁊ iſte non eſt pcc̄m
ſ; eſt meritorius v'effectꝰ mei
torie oplacentie Eſt enim fru
ctꝰ ſpūs de quo apl's ad gal.
v. loquitur vbi numerat etiā
gaudiū. benigtatē. ⁊ alia Et
phil. iiij. gaudete in dn̄o ſemp
iteꝝ dico gaudete. de quo riſu
etiam d2 de muliere forti pu.
xxxi. ridebit in die nouiſſimo.
hic riſus nō eſt cum cachino
Vnde btūs benedictꝰ. tercīū
gr̄dum humilitatis ponit nō
eſſe pmptū ad riſū Sic etia;
modeſtꝰ riſus in eutrapelia me
ritorie fieret Vn̄ alb. ſup luc.
vi. ve vobis qui ridetis dic. bo
nus homo nō cachinis ſ; mo
derate vix ridet. Et Seū. Sci
to q' verū gaudiū ſeuera res ē
ſm illud Ecc. xxi. Fatuꝰ in riſu
exaltat vocē ſuā. ſapiens aūt
vix tacite ridebit. Sedꝰ eſt q̄
cauſatur ex māſuetudīe natu
re. ⁊ eſt paſſiōis hūane ꝓpriꝰ
effectꝰ. ⁊ pōt ſiei ſine pcc̄o. ⁊
merito. ut in dormiētibus i pu
eris. ⁊ in q̄buſdā tam ſubito
ut racō p̄ueire neq̄at ſicut alie

quedā paſſiones· Tertius ē q̄
prouenit ex cordis laſciuia ſeu
ex inordiata delectacōne Et ſi
tūc hō delectātur ī creatura ꝓpt̄ ſe
⁊ ibi cōſtituitur vltim⁹ finis ho
minis · ſic̄ dictū fuit ſupra p̄ce
pto p̄mo. ca·v·b · tūc ē mortale
pccm̄· Similiter ſi moroſe dele
ctacōis cōſenſū hꝫ in actu pcc̄i
mortalis ut dicet̄ in penultio p̄
cepto Similit̄ ſi placꝫ delibeāte
ī cogitacōibꝫ · verb vel opibꝫ·
que alias ſunt mortalia pccā·
de iſto riſu dic̄·xp̄s luc̄·vi Ve
vobis q̄ nūc ridetis· qꝛ flebitis
Ve aūt dicit pccm̄ mortale Si
aūt ex ſurrepcōe quis rideret
vel ſine cōſenſu ī mortale· ſꝫ tm̄
ex quadā leuitate aī: veniale fieri
poſſꝫ Sic̄ ſara· gen̄·xviij· de p̄
ceri riſu qui ē peccatū mortale
ſuper illo luce·vi· Ve vobis q̄
nunc ridetis dicūt expoſitores
cōmunit̄. q̄ ridetis ſcꝫ p ineptā
leticiā ad pccm̄ mortale decli
nantē· ſm̄ illud pu̇·ij· Qui letā
tur cū malefecerit· ⁊ exultāt in
reb⁹ peſſimis· Ordine ergo cō
trario faciam⁹· mō lugēdo ut cō
ſolemur· Nā in malis pu̇·xiiij·
riſus dolore miſcebitur ⁊ extre
ma gaudij luct⁹ occupat Sꝫ
in deuotis Math·v· beati q̄ fle
tis quoniā ridebitis Et ps̄· ait
Eūtes ibāt ⁊ flebāt mittentes
ſemina ſua· venietes aūt veniēt
cū exul ⁊c̄· luc̄· xxiiij· nōne ſic

oportuit pati xp̄m ⁊ ita intrare
in gloriā ſuam. Amen

Sequitur·vi·p̄ceptū·Ca·p̄mū

Nunc de vi·p̄cepto
occurrit dicend̄·q̄
dr̄ non mechaberis
Mechia aūt ꝓp̄e dr̄
adulteriū viri· Adulteriū ve a
ro ē oīs inordinatus ꝯcubit⁹
maris ⁊ fēie· q̄ cōiugalis thor⁹
violatur In hoc ergo ſexto mā
dato dn̄s volēs ꝓhibere omnē
inordiatū ꝯcubitū nō dixit ge
neralit̄· nō adulterab̄ ſꝫ ſpālit̄
nō mechaberis· Eſt ei ꝓprie me
chia adulteriū viri· Qd̄ de⁹ po
ſuit ꝓpt̄ duo· Primo ad ſignifi
cādū qꝛ adulteriū viri· q̄ alt̄ ei⁹
illicitus ꝯcubit⁹ ē p̄mo ⁊ p̄nci
palit̄ ꝓhibit⁹ tāq̄ illō qd̄ de
p ſe ē maius pccm̄ q̄ mulieris
adulteriū vel fornicacō· vir ei
ſm̄ Aug⁹· de adulterinis cōiu
gijs eſt fortior ad reſiſtendū
ꝯcupiſcētie: habꝫ ratinem ma
iorē· ⁊ mulier eſt ſibi ad regē
dū cōmiſſa Ideo peccat directe
⁊ p ſe grauius fornicādo q̄ mu
lier · licꝫ vtrūqꝫ ſit mortale vicꝫ
viri ⁊ fēie fornicacō· Dicit̄ aūt
notāter directe ⁊ p ſe· qꝛ p ac
cidēs illicita mulieris fornicatio
⁊ maxīe adulteriū fit grauior ꝓp
ter ea q̄ nata ſūt ex ea ſequt̄ ꝑ
lis occiſio· impedicō cōceptus

exheredita cō filiorꝫ legittimo
rū· geneꝛis ignobilitacō· pcu
racō abortiuū ⁊ cetera hmōi p
pter que in maledictiōe relin
quit memoriā ei⁹ ⁊ dedecus il
li⁹ nō delebitur. ecc. xxiij. Se
cūdo dixit In ſpāli nō mecha
beris. Ad excludēdum hūane
puerſitatis opinionē. qua vi
ri nōnūq̄ putāt nō indecēs vl
turpe ſi fornicentur. ymo de
incōtinētia gloriātur ⁊ p op
poſitum mulierē velut infamē
pſequūtur. Vn̄ aug⁹. de decē
cordis dicit. Ad hoc dilapſa
eſt hūana peruſitas ut vir ha
beatur qui vict⁹ eſt a libidie
⁊ non habeatur p viro q̄ eſt
b libidinis victor ¶ Hoc ergo
mādato. non mechaberis ſm
Aug⁹. Exo. xx. phibetur etiā
oīs illicit⁹ ɔcubitus ⁊ etiā om
nis geītaliū mēbrorꝫ. ſiue fiat
per concubitum ſiue illicitus
⁊ inordinatus ſiue etiā innatu
ralis vſus vel cōtactus qui ſit
ad pcuracōeꝫ libidinis ⁊ cā ex
piende veneree delectacōis. De
hoc etiā luxurie vicō tria pnci
palit' iam ſūt videda. Primo
q̄ detestabile illud vitium ſit.
Scdo de remedijs cōtra luxu
riam Tercō de falſis excuſacōi
b⁹ quorūdā dicentiū ſe nō poſ
c ſe cōtinere. ¶ Qntum ad pri
mum notādū q̄ hoc vitiū i ſe
eſt abhominabile pter q̄nqꝫ

eſt enim nociuū q̄ntupliciter
Et eſt pptr̄ triplices ei⁹ effcūs
miſerabile. Abhominabile ē p
mo. q2 eſt anxiatiuū ⁊ pniam
inducēs Jero. Appetitus forni
cacōnis anxietas eſt. ſacietas
vero pnia. Vn̄ pcedētia ſunt
āxietates mēte q̄s dn̄s ſpinas
vocat Oſee. ij. di. Sepiā viā
tuā ſpinis. Spine ſūt vigilie
timores. expēſe ⁊ ſollicitudies
Scd̄o ē erubeſcabile vicium
Vn̄ Job. xxiij. oculus adulteri
obſuat caligiē. illud natura
pclamat ⁊ ſeneca cōn̄ dyoge
nē. q̄ canin⁹ dicitur ut Aug⁹.
dicit in de ciui. dei. Tercō eſt fe
tidum. Vn̄ Joh̄el. i. Jumenta
cōputruerūt in ſtercorib⁹ ſuis
vbi ſm greg. Sterc⁹ luxuria
⁊ ɔputreſcere eſt mori. nā eti
am ad lr̄am dicit wilh̄. de vi
tijs. viri ſpūales fetorē huius
pcc̄i interdū ſenciunt. ut ſcola
ris q̄ pn̄tiaꝫ ſcorti in ſua domo
ſētiebat p fetorē. Et archidia
conus q̄dā in ſuo ſetiebat q̄n
fornicatus fuerat Quarto eſt
fedū ſeu maculoſū. Vnde ſup
illud. i. Cor. vi. Omne peccatū
qd̄cūqꝫ fecerit homo extra cor
p⁹ eſt. q̄ aūt fornicatur in cor
p⁹ ſuū peccat dicit. glō. Cetrā
pcc̄a tm̄ aīaꝫ maculāt. fornica
cio vero non tm̄ animā ſed ⁊
corpus ɔtāinat. ⁊ Seneca in
voluptate nihil eſt magſicū

niſi qđ naturā deo ꝓximā dece
at· qꝛ mēbroꝝ viliū ac turpiū
miniſterio vehemēs delectatio
exitū fedat· Quīto eſt infame·
Vñ eccī· xlvij· Inclinaſti femo
ra tua mulieribꝫ· ⁊ poſtea macu
lā dediſti in gloria tua· Eſt igr̄
luxurioſus iā q̄dā infernꝰ hñs
ignē cōcupiē fetorem immūdi
d ciē· ⁊ vermē cōſcientie· ¶ Se
cūdo luxuria eſt qñqꝫ generi
bꝰ nociua vel diſplicibilis Pri
mo deo: cuiꝰ tēplū violat ⁊ pol
luit· Vñ· i· Cor· iij· ⁊· vi· neſci
tis qꝛ tēplū dī eſtis vos· ⁊ ſpūs
domini hītat in vobis· Si q̄s
aūt templū dei violauerit diſper
det illū deꝰ· Et ſequitur Empti
eſtis p̄cō magno· glorificate ⁊
portate deū in corpe vro· Sup
quo vltimo verbo dic̄· glō· Si
non parcis tibi ꝓpt̄ te· vel pce
tibi ꝓpt̄ deū, qui ſibi fecit te do
mū· Secūdo diſplicꝫ angelis
omnibꝫ· qꝛ homo relicta ſpūa
li natura· ptē iumentiāꝫ ſociat
ſibi ⁊ eidē ſe copulat· vnde ī vi
taſprm· Angelꝰ ad aſpectū for
nicatōis nares obturauit non
aūt ad fetorē cadaueris· diſpli
cꝫ aūt valde ꝓpo angelo qꝛ ſm
ps· Angelis ſuis deꝰ mādauit
de te ut cuſ· te multum eī diſpli
cerꝫ iuueni· cui trdiſſꝫ in cuſto
diā rex filiā ſuam· ſi cuſtodis
negligentia violaretur· Dicit
ergo Bern· In quouis angu
lo· In quouis diuſorio reuerē
tiā exhibe angelo tuo· ⁊ ne au
deas illo p̄ſente· qđ me vidēte
nō audēs· ¶ Tercō luxuria in e
uiatur multū ꝓxio· qꝛ rapit ei
nō ſua· ſꝫ ſeipm Ido ꝓū· vi· nō
grādis ē culpa cū q̄s furatꝰ fu
erit· furatur eī ut eſuriētē ipleat
aīaꝫ deplēxſus qꝫ reddet ſeptu
plū Qui aūt adult̄ ē ꝓpt̄ cordis
inopiā pdet aīaꝫ ſuā· Inops ei
ē adult̄ corde· qꝛ inſipiēs carēs
dei ſapia Inops eē· qꝛ nulli fide
fuat alteri ut ptꝫ ī dauid· ij· Re·
·xij· Qui fidelē militē ꝓcurauit
occidi factꝰ adulter· Qrto no
cꝫ luxuria ꝓprio ſubiecto in re
bꝫ ut ptꝫ luc· xv· in filio prodi
go· qui cōſumpſit luxuria oēꝫ
ſbſtātiā ſuā· nocꝫ in corpe· qꝛ
ſeneſcere fac̄· vitā adimit. vireſ
eneruat Ideo interdū eē· multi
ꝓpter viꝰ luxuriā interficiun
tur ut ptꝫ de ſyche filio· emoꝛ
geñ· xxxiiij· nocꝫ etiaꝫ in fama
Vnde geñ· penultimo· Ruben
propter luxuriā· per iacob p̄ua
tus eſt primogenitura· Ruben
inquit primogenitus meꝰ Et
poſt prior in donis· maior ī im
perio ſupꝑ eſſe debueras· Sed
ſeqtur· non creſcas· Qīto luxu
ria eſt diſplicibilis Quia valde
placꝫ dyabolo· ut ptꝫ in demo
nibus incubis ⁊ ſuccubis Vñ
Job· quadrage· legitur· vehe
moth ī locis humidis dormē

nam in luxurie pccō demon ſp
bmos hoies luctur. ⁊ emit ꝓ
viliſſiō precō ſede ⁊ momēta
nee delectacōis. Tercō luxuria
ē abhominabil' ꝑpt' triplices
eius effect9. Prim9 ē. qꝛ luxu
ria eſt multū efficax ad capiē
dū hoiez Vn̄ numeri. xxiij. ba
laam eā elegit. ad vincendū
iſrahel. quē alias vincere neq̄
uit. ſapientiſſimos decepit ut
ſalomonē ⁊ dauid Fortiſſiōſ
deiecit ut ſampſonē. Secūd9
ē. qꝛ luxuria ē potēs ad retinen
dum in malo. Vnde pu̇. xxij.
fouea profūda os aliene ſimi
lis vulue. cui iratus eſt dn̄s in
cidet in eā. Qui enim hoc viciō
laborat vix pōt capere ea q̄ dei
ſunt. i. cor. ij. Animalis homo nō
capit ea q̄ ſūt dei. Et dan̄. xiij.
In ſenib9 de quib9 dicitur de
clinauerūt oculos ſuos ut nō
viderent celū nec recordaren
tur iudiciōꝝ iuſtoꝝ. vnde ⁊ q̄
vxorē duxit. non ſe excuſauit
cū alij ſe excuſarēt de veniēdo
ad cōuiuiū ut patz luce. xiiij.
Terci9 effect9 ē qꝛ duriſſime
ſuituti ſubicit. Animā eni no
biliſſimam facit ſeruiē corpori
⁊ ei9 turpiſſimo mēbro totū
corp9 ſiue hominē facit ſeruire
mulieri. Vn̄ tuli9 Ego nullū
liberū dico cui mulier impat. le
ges imponit. vetat veniendū
eſt. abicit abeūdū eſt. Huc er

go nō modo ſeruū. ſꝫ nequiſſi
mum ſuū iudico. ¶ Malitia f
etiaz hui9 vicij patz ex ſeptem
filiabꝫ q̄s enumerāt greg̃. xxxi.
morꝛ. que ſunt cecitas mentis
Incōſideracō. pcipitacō. amor
ſui. odiū dei. affectus pn̄tis ſe
culi. horror ⁊ deſperacō futuri.
quaꝝ ꝓprietates oſtēdit ſctūs
tho. 2. 2. q. Cliij. ar. i. Quādo infe
riores potentie vehemēter affi
ciūtur ad obiecta ſua: cōſequēſ
eſt qꝛ ſupiores vires deordinē
tur ⁊ impediātur i ſuis actibꝫ
p vitiū aūt luxurie appetitus i
ferior ſcꝫ cōcupiſcibilis vehemē
ter intēdit obiecto ſuo. ſcꝫ de
lectabili ꝓpter vehementiā de
lectacōis. ⁊ ideo conſequēs ē
qꝛ p luxuriā maxime ſupiores
vires deordinentur. ſcꝫ racō ⁊
volūtas. Sūt aūt racōis qua
tuor act9 Prim9 q̄dē ſimplex
intelligētia. que cōprehendit
aliquē finem ut bonū. Et hic
act9 impeditur p luxuriā ſm
illō dan̄. xiij. Species decepit
te ⁊ cōcupiſcētia ſubuertit cor
tuū. Et q̄tum ad hoc. ponitur
cecitas mentis Scd̄us actus
eſt cōſiliū de hijs que ſūt agē
da ꝓpter finē. ⁊ hic etiā impe
ditur p cōcupiſcētiā luxurie Et
q̄tū ad hoc ponitur precipita
cō que importat ſubtractionez
conſilij. Terti9 eſt iudiciū de
agēdis Vn̄ dan̄. xiij. Senex

auerterūt ſenſū ſuum ut nō re
cordarentur iudicioꝝ iuſtoꝝ
Et q̄ꝫtū ad hoc ponitur incōſi
deracō· Q̄rtus eſt p̄ceptū racō
nis de agendis quod etiā impe
ditur p luxuriā. ne exeq̄tur qđ
decreuit eē faciendū· Ex pte au
tē voluntatis cōſeq̄tur duplex
act⁹ inordiat⁹· quoꝝ vn⁹ eſt
appetit⁹ finis Et q̄ꝫtum ad hoc
ponitur Amor ſui q̄ꝫtū ſcꝫ ad
delectacōeꝫ quā inordiate appe
tit· Et p oppoſitum odiū dei· in
q̄ꝫtum de⁹ phibꝫ delectacōem
ocupitā· Ali⁹ eſt aūt appetit⁹
coꝝ q̄ ſūt ad finē· et q̄ꝫtum ad
hoc pōitur affect⁹ pn̄tis ſeculi
in q̄ꝫtū ſcꝫ in eo vult frui volup
tate· Et p oppoſitū ponitur de
ſpacō futuri ſeculi Quia dū ni
mis detiētur carnalibꝫ delecta
cōibꝫ: nō curat puenire ad ſpūa
8 les ſꝫ eas faſtidit· Quo ad ſe
cūđ pn̄ci· nōnđ ē q̄ꝫ cōn luxui
aꝫ ſeptē ſūt r̄media Nā cū luxu
ria ſit ignis q̄dā· ollā ſemiali
um vaſoꝝ calefaciens: opꝫ ut
q̄s vl' aquā frigidā i ignē pici
at· et ligna ſbtrh̄at vl' ollā ab
igne ſemoueat Vn̄ p̄mū reme
diū ē cōn luxuiā ut ad aquā re
currat frigidā ad lraꝫ· ſe infrigi
dādo vel lac'mis ſe rigꝫ· vel ali
quā aquā tribulacōis ſibi intē
tet ut diſciplinā bonā q̄s ſibi
det vel flagellet ſe fortit'· vel ca
pillis ſe trh̄at barbe vel capit'

vel t'bulacōeꝫ iferni vel alterius
ſaltem p ymaginet'· Jo Ecā· xi·
Malicia vni⁹ hore obliuionē
fac· luxurie multe Sic in vitaſ
pr̄m· pr̄ q̄ mulierem hoſpitās
tēptabatur· cādela acceſa oēs
digitos obuſſit· dicēs Si huc
ignē ſufferre neq̄s: quō ſuſtie
res iſernalē· vn̄ nō miꝝ ſi q̄ꝝ
dā aie dom⁹ luxuie ignis cre
mat· q̄ aquā t'bulacōis aſſu
me tardāt Secūđ remediū ut
tēptat⁹ matriaꝫ luxuie ut ſūt ci
bi et potus nociui p abſtinētiā
ſubtrahat· Et ſicut deridend⁹ fo
ret q̄ diceret ſibi diſplicere do
mū ſuā incinerari q̄ accenſe do
mui cōtinue faſciculos flāmige
ros inicereꝫ Sic qui luxuria ar
det et carnes vinū et cetera ſupfl
flua non vitat Nā ſcḋm ligna ſil
ue exārdeſcit ignis· Et ſcḋm virtu
tē hominis ſic iracūdia illi⁹ erit
dicitur Ecā· xxviij· Tertiū re
medium ut quis ſe elonget ab
igne luxurie viſu· auditu· ta
ctu et cohabitatione mulierū
quantum valet· quod iubet
apoſtolus prima Corin· ſexto
dicēs· Fugite fornicacionē vbi
ambroſius· Cum alijs nempe
vicijs poteſt exſpectari confli
ctus hanc fugite ne approxi
metis· quia non poteſt aliter
melius vinci· In cuius exem
plum Joſeph fugiens palliū
i manu mulieris r'liq̄t gen· xxxix·

h a ſaluabitur aīa ei⁹. Quar
tum remediū. Cū luxuria non
ſit qualiſcūq̧ ignis. ſ; īferna
lis: oracōe opus eſt. Et ſicut
paciētes hūc ignem qui infer
nalis dicitur. vel ſancti antho
nij. non recedūt de eccīa ſācti
anthonij niſi liberētur. Sic ta
les niſi iuuētur ab oracōe nō
ceſſent. ⁊ adiutus de ber; quis
ſancto grās quotidie agere
q̄ eū iuuit. hoc remediū docet
ſap. vij. Sciui q̄ non poſſum
aliter eſſe continēs niſi de⁹ det
⁊ hoc ipm̄ erat ſapiē ſcire cui⁹
eſſet hoc donū. adij dn̄m ⁊ dep̄
catus ſum illū. Spāliter autē
virgini virginū hic ſeruiēdū
eſt. ſ; a votis ſtultis ⁊ indiſcre
i tis cauendū. ¶ Quītum reme
diū ē occupacō ſeu labor. Sūt
enim tria i hoīe occupāda vi
delic;. mens p̄ncipaliſſime. ſē
ſualitas. ⁊ corp⁹. ne otiū habe
ant. alias p has tres ptes ve
lut p rimas tēptacō intrat. vn̄
i vitaſpm̄ pr̄es dixerūt occu
patū vno. ociosū vero pluribȝ
demoib⁹ tēptari. Et Bern. oi
um tēptacōnū ⁊ malaꝝ cogi
tacōnum ſentina eſt mens oti
um Et Iero. ad ruſticū. Sēp
aliquid opis facito. ut te dya
bol⁹ inueniat occupatū. mens
enim occupāda ē meditacōe
ſcripturarū. vn̄ Iero. ad ruſti
cum Ama ſcripturaꝝ ſtudia ⁊

carnis vitia nōn amabis. Sē
ſualitas aliquo triſtabili ca
ſtigāda eſt. ut in primo mem
bro dictū ē ne laſciuiat. Cor
p⁹ etiā corpali labore grauan
dū eſt interdū. Vn̄ in vitaſpa
trū. pater cum eſſet arti figul⁹
⁊ nimis impugnaretur a for
nicacōe: figurauit de luto vxo
rē corpiq̧ dixit. Ecce nūc p te
⁊ vxore laborare oportꝫ. ⁊ pt⁹
paucos dies cum tēptacō nō
ceſſaſſet: figurauit de luto filiā
dicēs. ecce nunc ⁊ filiā nutrire
oportet. Cūq̧ labore nimium
vexaretur dixit corpi ſuo. Si
hūc laborē ferre nō vales: no
li fornicari. Quā diligentiā vi
dens de⁹: ab eo temptacōem
fugauit. Sextū remediū eſt
elemoſina. vn̄. i. thi. iiij. pietas
ad oīa vtilis eſt. vbi glō. am
bro. Si quis miſericordiā ſe
quitur ſi lubricū carnis patia
tur: vapulabit quidē: ſ; nō pe
ribit. Sanctus tho. in. iiij. di.
xlvij. dicit nō pibit id ē diſpo
netur p talia opa mie ad non
peundū. ¶ Septimum reme k
diū ē attēta cuſtodia memo
rie. cū inuocacōne diuine gratie
ne inimic⁹ menti cogitacōnes
luxurioſas inſerat. Et ſi imiſe
rit: ſtati expellamus conatu ⁊
oracōe. Hic enim caput ſerpē
tis cōterim⁹. Hic ſm ps. btūs
qui tenebit ⁊ allidet puulos

ſuos ad petram · h̄ ſm cõe di
ctū · principijs obſta · tarde me
dicina patur. Sicut eni facilit̃
coruū in corde tuo nidificantes
expellūtur · ſi phibētur cum ſo
la ligna · ſiue ſtipulas cōporta
re inceperint · difficilius · ſi oua
genuerint · ſ3 difficilime cū ope
re pullos habuerint. Sic etiā
faciliter cogitacōni reſiſtit q̃s
difficili⁹ delectacōi · ſ3 difficilie
conſenſui ſeu opi · Optimū eſt
ergo gr̃a ſtabilire cor · h̄ · b · xiij ·
l ¶ Quo ad tertiū pn̄cipale no
tādū q̄ multi luxurioſi ſunt q̄
dicūt ſe nō poſſe otinere. Qđ nō
eſt verū ſi ad p̄fata media ten
derent. pbatur tripliciter · Pri
mo autoritatib⁹ ſcripture · Nā
geñ · iiij · ad chaym deus dixit ·
Sub te erit appetitus tu⁹ ⁊ tu
dn̄aberis illi⁹. Itē Eccli · xv · deus
dicit hōi Apoſui tibi ignē ⁊
aquā · ad qđ volueris pone ma
nū · An hoīe vita ⁊ mors · bo
num ⁊ malū · quod placuerit
dabitur illi · Et aplūs · i · Cor · x ·
fidelis deus qui nō pmittit vos
temptari ſup̄ id quod poteſtis
Et xp̄us math · xi · Iugum meū
ſuaue eſt · ⁊ on⁹ meū leue · Et q̄
modo leue : ſi importabile · Et · i ·
Ioh · v · hec eſt caritas dei vt mā
data ei⁹ cuſtodiam⁹ · ⁊ māda
ta ei⁹ grauia nō ſunt · Et Jero ·
maledict⁹ q̄ dicit deū p̄cepiſſe
impoſſibile · Et Augu⁹ · nemo
peccat i eo qđ vitare nō pōt · q̄
ſm eūdē peccatū eſt a deo volū
tarium · q̄ ſi non eſſ3 voluntari
um : nō eſſ3 peccatum · Et nedū
iſta theologi ſ3 eciam tradunt
philoſophi · Nā ut dicit phi
loſophus tercio ethicorū. Su
m⁹ dn̄i omnium noſtraꝝ ope
racōnum a principio vſq3 in fi
nem · Et Seneca · Obmitte ex
cuſacōnes : nemo peccat inuit⁹
¶ Secundo idem oſtendit m
expiētia humanorum actuum
Nam ab actu luxurie facit ceſ
ſare verecūdia · de viſione pau
corum hominū · Cur ergo nō
attente ymaginata : a tempta
to viſio dei ⁊ omnium angelo
rum et ſanctorū · Ideo Boeci⁹
i fine · v · de conſol · phie · Mag
na vobis ſi diſſimulare nō vul
tis indicta eſt neceſſitas pbita
tis cū ante oculos iudicis agi
tis cūcta cernētis · Itē3 ab actu
fornicatiōis ceſſare facit timor
mutilacōnis vel mortis corpo
ralis intēſe ymaginatus ut pa
tet in iſtis · qui fugiunt morte
ad loca vbi nulla eſt mulier ·
Cur ergo non idē facere3 timor
mortis eterne · ⁊ vtriuſq3 hōis
Vnde pū · xx · dolor vulneris ab
ſterg3 mala · Itē ab actu luxurie
compeſceret amor pecunie · ut
ſi ex otinēcia lucri deberz q̄s ca
ſtrꝫ vel mille marcas · Cur ergo
nō otineremꝰ ꝓpt̃ r̃gnū celoꝝ

ꝓpter qđ quidā ſe caſtrauerīt.
Math.xix. Ideo Bern.dixit
Ignoſce dn̄e.excuſamus ter
giuerſamur vix eſt aliquis q̄
in eis que ad te ſūt velit expiri
quid poſſit.etiam qđ ꝓmptiſſi
me pōt ſm carnē.vel ſm ſecu
lū ſiue timor īpulerit ſiue cupi
ditas traxerit.Tercīo ptꝫ idem
a ſimili in irrōnabilibꝰ.Nā
piſcis ſe tꝑat pōt ab eſca ſi ha
mum ſuſpicatur.Auis a cibo
rethis ſi dolū ſuſpicatur.Aia
lia a laqueo cauēt abſcondito
Cur ergo hō ſe non tꝑaret a
veneno luxurie a cibo delcācō
nis ⁊ a laq̄o demōis.cū talia
vere cognoſcat Unde eccl̄i.vij.
Inueni mulierē amariorē mor
te.mulierē id ē voluptatē que
corpꝰ necat ⁊ aiaꝫ. ¶ Ca.ij.

IAm de ſpēbꝰ luxurie ⁊
eiꝰ fomentis tria ſunt
vidēda.Primo q̄ ſint
ſpēs luxurie.Scd̄o que ſint oc
caſiones graues luxurie ut cā
tꝰ.tactꝰ.oſcula.⁊ q̄n ſint pec
cata choree ⁊ hmoi.Tercīo q̄
lia pccā ſint tactꝰ oſcula ⁊ hu
a iuſmoi quo ad gradꝰ.¶ Q̄n
tū ad primū nōndū ſm thō.
2.2.q.Cliiij.ꝙ plures ſunt dif
ferētie ſeu ſpēs luxurie que po
nūtur.xxxv.q.i.ca.Lex illa Et
excedūt ſe in malicia ſm ꝙ gr̄
dꝰ hic annumerātur.Prima ē
ſimplex fornicacō Scd̄a pe

ior adulteriū Tertia inceſtus
⁊ vtrāqꝫ agg̃uat raptus Quā
ta ſacrilegiū Quinta vitiū con
tra naturā.omnibꝫ iſtis pecca
tur cōtra ſextū p̄ceptum.Pri
ma eſt ſimplex fornicatio q̄ ē
cōcubitus ſoluti cū ſoluta pri
us corrupta.qđ dicitur ꝓpter
ſtuprū qđ nō eſt ſimplex for
nicacō Intelligitur ſm Alexā.
de hal.i ſuo tercīo Solutus ⁊
ſoluta a vinculo matrimonij
cōſanguineitatis.ordis.religi
onis ⁊ voti cōtinētie.vn̄ forni
cacō ꝓprie dr̄ luxurioſus vſus
viduarꝫ.meretricū.⁊ cōcubia
rū ⁊ iā corruptarꝫ aliarꝫ Hec
ſimplex fornicacō ſꝑ eſt mor
le pctm̄.Qđ ptꝫ primo thob.
iiij.vbi thobias ait filio ſuo.
Attēde tibi ab oī fornicacōe ⁊
p̄ter vxorē tuā nō patiaris cri
mē ſcire.Crimē aūt importat
pccm̄ mortale Item gal.v.pre
miſſa fornicacōne ⁊ alijs qui
buſdā vicijs dr̄.q̄ talia agunt
regnum dei nō poſſidebūt Et
.i.cor.vi.nolite errāre.neqꝫ for
nicarij.neqꝫ ydol̄ ſeruientes
neqꝫ adulteri ⁊c̄.plura ibi po
nit Et ſequitur.nō ſcꝫ tales re
gnum dei poſſidebūt Ephe.v.
Scitote q̄m oīs fornicator ā
immūdus.aut auarus qđ eſt
ydolorꝫ ſuitus nō hꝫ hereditā
tem in regno dei.Vn̄ numeri.
.xxv.legitur ꝙ cū fornicatus

ceũt populꝰ iſrahel cũ filiab; mo
ab· Juſſit deꝰ cunctos pͥncipes
populi ſuſpẽdi in patibulis cõ
tra ſolẽ· ⁊ occiſi ſũt de populo
·xxiiij·milia Ex quo pꝫ ꝙ oẽs
ſequẽtes ſpẽs luxurie ſũt ſemꝑ
pccã mo꞉lia· q꞉ quelib; ſpẽꝝ
ſequẽtiũ ẽ maior ꝙ̃ ſit ſimplex
b fornicacõ ¶ Secũda ſpẽs eſt
ſtupꝝ qͥ ẽ illegittimꝰ ꝯcubitus
quo virginalis integritas cor
rũpitur nulla pactõe ſc; ꝯiuga
li pͥcedẽte· Et eſt grauior ꝙ̃ ſim
plex fornicacõ· Nã valde mul
ta mala ex ſtupro ſequuntur
Primo q꞉ iniuriatur virgini ſi
eam vi opprimit· vel ſi eam nõ
opprimit vi· tñ eã ſeducit ꝓpter
qḋ ſi eã vi opprimit vel ſeducit
tẽtur in foro cõſciẽ ut eã ducat
aut ei ſatiſfatiat· vel ſe cũ ea cõ
põat Vñ Exo·xxij· Si ſeduxe
rit qͥs virginẽ nõdũ deſpõſatã
dormieritq; cũ ea· dotabit ⁊ ha
bebit eã in vxorẽ· Si autẽ pa
ter virginis dare noluerit· red
dat pecuniam iuxta modꝰ dotiſ
quã virgines recipe ꝯſueuerũt
Et ſi quis virginẽ rapuerit ⁊
ſtuprauerit: adhuc grauiꝰ eſt
pccm· Et ſiliter ſi vi opprimat
Secũdo infamiã põt corrupta
incurrere: Tercio virgo pſtu
prum ſepe impeditur a legitti
mo matrimonio ꝯtrahẽdo· q꞉
ꝓpter infamiã eã nullꝰ ducꝫ fa
ciliter· Quarto ponitur in via
meretricãdi· q꞉ fama pdita ⁊
virginitate: pnior ſit ad malũ
Quĩto i corpe ⁊ aĩa deſtruit·
Sexto ſequitur nõnunꝙ̃ vo
lũtaria impedicõ prolis per ve
nena ſterilitatis ⁊ ꝯcubitus in
debitos pccã cõtra naturã· Sep
timo volũtaria procuracõ abortu
um ⁊ occiſio plis nõdũ bapti
ſate inter dꝰ· Octauo ſtuprans
ſic deteriorat terã virginis. q꞉ iſta
que poterat reddere fructũ cen
teſimum ſolũ reddit ſexageſi
mũ· vel triceſimũ· Nono recipi
tur theſaurꝰ irrecupabilis vir
ginitatis. cũ quo non diſpenſa
tur quia a nemine reparatur.
Huiꝰ pccã magnitudinẽ oſtẽ
dit ſcriptura gẽn·xxxiiij·c· ꝙ
ſychem filiꝰ emor qui dynam fi
liam iacob defloraiut ideo int
fectꝰ ẽ cũ patre ſuo. ⁊ toto po
pulo vrbis ſue· ¶ Tercia ſpe c
cies luxurie eſt adulterium· Eſt
autem adulterium illicitus cõ
cubitus quo ꝯiugalis thorus
violatur· Et dicitur adulteriũ
quaſi acceſſus ad alterum tho
rum· Et ſemp eſt mortale pec
catum · Et ſi vtraq; pſona eſt
in mr̃imonio ꝯſtituta: eſt grãui
us ꝙ̃ ſi ſolũ altera· Aggrauatꝰ
etiã p violẽtiam· ut ſi alicuius
vxor vi rapiatur de domo mari
ti· Et iterꝝ ſit grãuius ſi vxor ra
pta vi per violentiam opprima
tur Iterꝝ etc· aggrauatur peccatũ

per alias circūſtantias vicȝ ſi
vna pſonaꝝ fuerit religioſa ⁊
alia in mrīmonio cōſtituta. ā
vna fuerit in ſacris ordib⁹. ⁊
alia in mrīmonio. aut ſi fuerit
adinuicem cōſanguinee. viri
etiā ut ſupra patuit ceteris pa
rib⁹ plus peccāt q̄ mulieres
q̄ꝛ deberēt eē rectores. ¶ Quā
tū aūt malū ſit adulteriū patȝ
ex ſeptem. Primo q꜡ aſſimilat̄
homicidio quodāmō: ⁊ ēma
ius omī pecunie furto. ⁊ ſic ſit
iniuria aut coniugi ꝓprie. aut
aliene Cū ei vir ⁊ mulier ſint
vna caro. qui aufert vxorem
ſuā alicui. idem eſt ac ſi ei ſeip
ſum auferret. vn̄ adulteriū ex
ſupat omne furtum Quia qđ
aufertur. vicȝ creatura racōna
lis meli⁹ eſt q̄ q̄cūqȝ terrena
ſbſtātia Idcirco ꝓhibicō ad
ulterij immediate ponitur i de
calogo poſt ꝓhibicōeȝ homi
cidij ⁊ an̄ ꝓhibicōeȝ furti Vn̄
clemens pp. dicit. q̄d in ōībȝ
pctīs adulterio grauius ſcđm
i penis tenet locū. Sȝ fur ſuſpē
ditur pro parua re ⁊ adulter q̄
ſi nihil patitur. Etiam adult̄
q̄ peccat cum ſoluta ſe furatur
vxori legitime Scđo ſit per
adulteriū iniuria mag̃ deo. cu
ius ſacramētū violatur ⁊ ma
culatur. qđ i paradiſo inſtituit
incarnatus approbauit. ⁊ paſ
ſus ſanctificauit. Contra illđ
Coloſ. iij. viri diligite vxores ve
ſtras ſicut ⁊ xp̄us eccl̄iam ſuā
dilexit. ꝓ qua vicȝ ſanguinē
fudit. ⁊ de cui⁹ xp̄i latere ſacr̄
menta oīa fluxerūt. Adulter
enī qđ de⁹ cōiunxit ſepat Ter
tio ex adulterio ſequūtur homici
dia ſepe Vn̄. ij. Re. xi. Statim
poſt q̄ dauid adulteriū cōmi
ſit: ꝓcurauit occidi fidelē vriā
militem ſuum. Quarto tales
infortuāti ſūt ſepe i trāſitorijs
reb⁹ ut patȝ in eodē dauid. cui
. ij. Re. xij. De⁹ poſt adulteriū
dixit. non recedet de domo tua
gladi⁹ vſqȝ i ſempiternū. eo q̄
deſpexeris me ⁊ tuleris vxorem
vrie ethei. Quinto interdū ex
adulterio ſequitur exheredita
cō filioꝝ legitimoꝝ i malum
magnū tpale eoꝝ. ⁊ in malū
aīme adultere. que tenetur re
ſtituere. Vn̄ Eccl̄i. xxiij. Mu
lier oīs relinquēs viꝝ ſuū pec
cabit. ſtatuēs hereditatem ex
alieno mrīmonio. ꝓpt̄ hec ōī
lege ꝓhibetur adulterium. ⁊
grauib⁹ penis punitur. Ideo
ſexto adulter cōtra oēȝ legem
peccat. Primo ꝯtra legē natu
re que dicit. qđ tibi nō vis fieri
alteri ne feceris Nullus aūt eſt
qui velit vel velle debeȝ q̄ ali⁹
cum ſua vxore vel filia luxuria
retur Ideo gen̄. xxvi. Abime
lech ſtatuit q̄ nō fuit de lege
circūciſoꝝ ut quicūqȝ vxore

abꝛaix tangeret: occideretur
Et lex rōnoꝝ fuit vſq₃ ad the
odoſij xp̄iani tp̄a· adulterā ꝑpe
tuo antꝛo clauſam manere Et
·ff· no· li· x· ca· iiij· Lex humana
pūit adulteꝝ pena capitis· qđ
hodie ſuatur in quibuſdā xp̄i
anoꝝ terris· lex eciā vet9 ō ma
ſic dicit leuit· xx· Si mechat9
fuerit quis cū vxoꝛe alterius·
⁊ adulterium ꝑpetrauerit cū vx
oꝛe ꝓximi ſui· morte moꝛiatur·
Et numeri· v· p iuditium zeloti
pie adultere đr· Si declinaſti
a viro tuo ac ſi polluta es· ⁊ cō
cubuiſti cum altero viro· hijs
maledictōib9 ſubiacebis· det
te deus in maledictōem exēplū
q₃ cunctoꝝ i populo putreſce
re faciat femur tuū· ⁊ tumens
vter9 tuus dirūpatur· Septi
mo quodāmō infames efficiū
tur· adulteri ⁊ adultere· Vnde
ut ſupra· apud romanos vſq₃
ad tp̄a theodoſij· Adulterā ꝑpe
tuo clauſa antro tenebatur ⁊
ea ut ſcoꝛto lenones vti pote
rāt· ſ₃ theodoſius Imꝑatoꝛ hāc
penam in aliam commutauit·
e ¶ Quarta ſpēs luxurie eſt ince
ſtus· qui eſt illicitus concubi
t9 ꝯſanguineoꝝ ad inuicem i
gradu prohibito· ſiue ſit inter
cōſāguineos ſiue int affines.
Et peccatū hoc tāto eſt grui9
q̄nto gradus cōſanguinitatꝭ
eſt ꝓpinquioꝛ· Rātum autem

peccatum iſtud ſit deteſtabile
pz; p apoſtolū· i· coꝛ· vi· qui trā
didit ſathane illū foꝛnicatoꝛē
q̄ cum nouerca ſua foꝛnicatus
fuerat Et ſecundi Regū· xiij·
Aman qui ſoroꝛem ſuā coꝛru
perat a fratre ſuo Abſolon int
fectus eſt· ¶ Quinta ſpēs ē ſa f
crilegiū quod eſt illicitus con
cubitus quo cōtinentia deo ſa
crata leditur ſiue violatur Et
dicit Alexan· de hal· q̄ cōtinen
cia dō ſacrata dicitur cōtinē
tia de religioſis profeſſis ſiue
viris ſiue mulierib9· ⁊ i hijs q̄
ſuſceperunt ſacros oꝛdines·
⁊ qui votum continentie emiſe
runt· omnium ergo talium cō
cubitus ſacrilegium eſt· Dici
tur enim ſacrilegium violacō
ſiue leſio· vel irreuerencia illici
ta vel vſurpacō ſacre rei inuito
domino· Et dicitur ſacrilegiū
quaſi ſacriledium· idē ſacrum
ledens· Quelibet autem di
ctarum continenciarum eſt
res ſacra quia deo oblata· Et
eſt actus religionis ipſa obſ
uacio talis caſtitatis Quia ad
diuinum cultum eſt oꝛdinata·
et per concubitum violatur·
inuito domino ſcilicet deo cui
oblata eſt· Eſt autem hoc pec
catum valde grande ⁊ graue
propter quinq₃· Primo quia
fit ſemper cum circūſtantia ꝯ
tractionis Et ſm apoſtolum

primā fidem tales irritam fati
unt Scđo q2 ibi ſemꝑ cōmit
titur furtū· vel rapia· q2 deo ſa
cratū·eo inuito . aufertur qđ
tn̄ deo ꝑei9 eſt q̄ꝝ to ſubtractum
donū eſt icōꝑabili9 vnde ecc̄.
xxvi.oīs ꝑōderacō non digna
eſt aīe cōtinētis· Tercō q2 va
ſe deo ſacrato immūde q̄s abu
titur. Sicut eni in loco ſacro
quis luxuriās· vel peccās alit̕
plus peccat q̄ꝝ extr̄ talem ſimi
lia faciens· Sic etiā plus pec
cat q̄ cū ꝑſona deo ſacrata pec
cat quā maculat· contra illud
yſay.lij. Mūdamini q̄ fertis
vaſa dn̄i. Vn̄ ſicut qui calicē
in lutū proiceret ſic iſti corp9
deo ſacratum in lutū pcc̄i ꝓi
ciūt. Quarto de āgelo dn̄i q̄
deo ſuire debz ſaciūt demōez
ſpurciſſimū Vn̄ malach.ij.la
bia ſacerdotis cuſtodiūt ſcien
tiam ⁊ legem requirūt ex ore
ei9 q2 angel9 dn̄i exercituū ē.
Quinto de dn̄o facit hominē
beſtialē·deo enim ſacrata ꝑſo
na· vocatur de9· Vn̄ exo·xxij·
dn̄is non detrahes· ꝑōt enim ſa
cerdos ꝯſitēdo· qđ null9 valet
angel9 ⁊ ſimiliter dimittēdo
8 pcc̄a. ¶ Sexta ſpecies luxurie
eſt pcc̄m contr̄ naturā. ꝑ quā
intelligitur oīs inordinata ef
fuſio ſeminis extra vas ſibi debi
tum in ordine ad generacōez
Predicacō aūt de hoc vicō pu
blice debz quilibet cautus eſſe
⁊ tm̄ in genere de ipſo loqui
taliter tn̄ q̄ꝝ qui rei ſūt ex hoc
valeāt cognoſcere culpam ſu
am· Sz ſpēs ⁊ modos huius
turpitudinis nō expedit corā
populo ꝑticulariter explicare
ne pure aures maculētur· ⁊ ne
quis facere diſcat qđ ignora
bat. Quilibz tn̄ diſtincte i cō
feſſione ſi reus ē ſe debz accuſa
re· ⁊ ꝯfeſſor prudēs de hoc cau
te vbi oportz rimai· Sūt autē
hui9 nephandiſſimi pcc̄i mul
ti modi ſcd̄m thō· vbi ſ̄pus· Pri
m9 vocatur immūdicies ſiue
mollities. puta qn̄ ſine ꝯcubi
tu. volūtaie ꝑcuratur pollucō
cū delectacōis veneree· Et fit
ꝑ ꝯtactū ꝓprij gēitalis ſiue ali
eni· ⁊ ꝑ quoſcūqz alios modos
illicitos· quib9 hmōi pollucō
ꝑcuratur volūtaie ꝓpter expe
riri delectacōez veneream Se
cūd9 mod9 ꝯ priore fit quādo
nō ſeruatur naturalis modus
ꝯcūbendi· Et hoc fit q̄ꝝ tum ad
inſtrumētum vel q2 nō ad de
bitū vas ſcz qđ a natuā ad ge
nerādum deputatū eſt· aut q̄ꝝ
tum ad alios ꝯcūbendi modos
beſtiales ā mōſtruoſos. Ter
cius eſt peior ſcđo ꝯ ꝓprie vo
catur ʒodomiticū pcc̄m· qđ fit
ꝑ ꝯcubitum ad non debitum
ſexū puta cum maſcul9 ꝯcūbit
cum maſculo · Aut femina cū

ſcia· de hoc pcc̄o loquitur apl̄s
Rō·i· Quartus eſt peſſimus·q̄
dicitur beſtialis· ⁊ fit p ↄcubi
tum rei non eiuſdē ſpēi· ut cum
quis ↄcubit cū beſtia· Hoc pec
catū ſexte ſpēi vicȝ vicium cōn
naturaȝ eſt grauiſſimū int̄ oīa
pccā carnis ſc̄m aug⁹· de adul
terinis cōiugijs· Et patet hoc
tripliciter· Primo quia grauiſ
ſime hoc de⁹ puniuit· qȝ cauſa
diluuij fuit ſc̄m methodiū· Vn̄
gen̄·vi· omnis caro corrupat
viam ſuam ſup terrā· oīs caro
id ē homo· ⁊ gen̄·xix· dn̄s plu
it ſup ȝodomā ⁊ gomorrā ignē
⁊ ſulphur de celo· Et gen̄·xxx
viij· Onā fūdebat ſemē ſup ter
rā idcirco pcuſſit eū dn̄s· Se
cūdo leges pena mortis hoc ple
ctūt Vn̄ leuit̄·xx· Qui dormie
rit cū maſclo coytu femineo mo
riatur Tercio infra beſtiā hoīeȝ
mergit· nulla eni beſtia ſimilia
facit· non ergo mirȝ ſi ut ſācti
dicunt ⁊ Jero· pſerti in nocte
natiuitatis xp̄i ōnes ȝodomite
occiſi ſūt. Et fere incarnai de⁹
h ꝓpter hoc vitiū deſijt· ¶ Se
cundo pn̄cipalit̄ vidēdū eſt de
fomētis ⁊ nutrimētis ſpērū lu
xurie· Et ſūt plura q̄ vix ſine pec
cato luxurie fieri pn̄t. ut viſus
mulieris incaut⁹· auditus· cā
tus. locucō de venereis· ⁊ tact⁹
oſcula· āplexus· ⁊ hmōi· nō ſo
lū aūt fornicacō ⁊ ſpēs luxurie
ſunt pccā mortalia: ſȝ ecīā preſa
ta impudica actū carnalis co
pule p̄cedēcia ⁊ ad eū alliciēcia
ſunt pccā mortalia qn̄ ſiunt libi
dinoſe cum aliena muliere. ut
qn̄ quis cū non ſua facit talia·
illa intencōne ut p hoc in ſe vel
muliere excitet cōcupiam eiuſ·
aut ipām inclinet ad ſui ↄcupi
ſcēciaȝ qđ ptȝ· Quia Math·v·
dr· Qui viderit mulierē ad ↄcu
piſcendū eā· id eſt eo aīo ut cō
cupiſcat Illud enim non eſt iā
titillaī ſolū ſȝ plene cōſentire li
bidini· Et ſequitur mechatuſ
eſt eam in corde ſuo Sup quo
dicit criſ· qr viris domin⁹ hic
loquitur· hoc eciam de feminiſ
dicit· ergo multomagis oſcu
lū libidioſum tactus ⁊ ſimilia
ſunt mortalia ⁊ contra precep
tum non mechaberis· Ideo Cy
prianus in de virginitate Cer
te ipſe concubitus· ipſe ample
xus· Ipſa confabulacio· ⁊ oſcu
lacio· ⁊ feda dormitacō crimē
eſt· Item non ſolum delibera
tus conſenſus in actum pecca
ti mortalis eſt mortale: ſed ecī
am conſenſus deliberatus in de
lectacionem peccati mortalis
ī venereis· eſt ſpeciale mortale
peccatum ut patebit in nono
p̄cepto· Ergo pl⁹ p̄fati tactus
⁊ viſus ⁊ hmōi· dicit tamen
thomas·2·2·q. Cliiij· peccatū
mortale dicit̄ aliq̄d dupliciť·

Vno modo ſm ſpēz ſuā. ⁊ hoc
modo oſculū. āplexꝰ. vel tactꝰ
ſm ſuam ſpēm non noīant
pcc̄m mortale. pn̄t eī hec abſ
qȝ libidīe fieri. vel ꝓpter con
ſuetudīem patrie. vel ꝓpt̄ ali
quā neceſſitatē aut racōnabi
lē cauſā. Alio modo dr̄ aliq̄d
eſſe pcc̄m mōrle ex ſua cauſa.
ſic ille qui dat elemoſinam ut
aliquē inducat ad hereſim Et
iſto modo tactꝰ ⁊ hmoi ut di
ctū fuit ṗus ſūt mōrlia pcc̄a
q̄ ſūt ꝓpter delectacōnem mo
roſam ī venereis. Tercīo pn̄ci
paliter nōndum qꝛ ſicut maiꝰ
pcc̄m eſt adulteriū q̄ ſimplex
fornicacō. ⁊ ſacrilegiū maiꝰ
q̄ adulteriū ut ṗus dictū eſt
Hic etiam tactꝰ oſcula ⁊ hu
iuſmoī inter adulterātes vel q̄
cūqȝ alie impudicitie maiora
pcc̄a ſūt q̄ inter talia que ſūt
ſoluti cū ſoluta. Et ſic de oſcul̄
ſacrilegoꝝ maioꝛa ſūt q̄ adul
teroꝝ

¶ Capitu. tertiū.

Et p̄terea aliud mul
tū peccato luxurie deſ
uiens. vicȝ chorea. de
q̄ videnda ſūt tria. Primo q̄ pe
riculoſus ludꝰ ſit. Sc̄do an
poſſit fieri ſine pcc̄o. Tercīo qn̄
a ſit pcc̄m mortale. ¶ Quātum
ad primū nōndum qꝛ choriſa
re eſt piculoſus ludꝰ valde ꝓ
pter ſeptem Primo qꝛ chorea
dyabolicū hȝ exordiū. ut r̄fert
mḡr hiſtoriarum. nā a ſarep
thauro quodā demone ſic di
cto exordiū habuit. q̄ demō
ī ſilitudie thaui gerētis ī hūe
ris ſignū lūe corniculate albe
egrediēs de flumie ab egyp
cijs in die quodam feſto cum
tympaīs ⁊ choreis eſt veneā
tꝰ Et ſarepthaurꝰ iſte ī flumi
ne mli ibidē geſtꝰ oſtēdit. ſal
tādo. quos egypcij ſecuti ſūt
in terra chorizando. poſtq̄ aūt
ſarepthaurꝰ eoſ excitaueāt ad
chorizandū: euaneſcebat. vn̄
⁊ nūc loco ſarepthaui vetula
aliq̄ id eſt puella aliq̄ p̄ ceterꝭ
ducit̄. ¶ Sc̄do qꝛ ſcriptura b
de maris malis r̄fert. que cho
reas ſecuta ſūt ut plurimū Nā
Exo. xxx. Cū moyſes appropi
quaſſet ad caſtra. vidit vitulū
⁊ choreas: Iratus eſt valde ⁊
proiecit de manu tabulas. ⁊
confregit eas ad radicem mō
tis. deinde aſſumptis ſecū filijs
leui interfecit. xxiij. milia hoi
nū. Nā hodie in choreis vitu
lꝰ p quē deſignatur laſciuia vene
ratur neglecto dei ſuicō. Sic
Mathe. xiiij. Saltatrix fēc.
āputari caput Ioh. baptiſte q̄
maior inter natos mulieꝝ no
ſurrexit Et ezech. xxv. dr̄ p eō
q̄ plauſiſti manu. ⁊ percuſſiſti
pede ⁊ gauiſa es ex toto affcū
ſup terrā ecce ego extēdā ma
nū meam ſup te ⁊ tradam te ī

dirępcõem ⁊ interfitiã te de po
pulis. Tercõ dissuadẽda ẽ cho
rea qꝛ ibi demonib; valde mul
ta arma ad occidendũ animas.
Mulier enim ut ait Jero. Gla
dius est igneꝰ. Ibi enim vic;
in chorea tot sunt gladij. quot
ad capiẽdũ vestibꝰ sũ ornati.
Ibi eni gladij acuciõres. quia
ad aspectũ. añ. retro. īfra. ⁊ sur
sũ. pacõres. Ibi etiã gladij stã
mei luxuriam accẽdentes Ibi in
sup arma forciora ad vincẽdũ
qꝛ mulier ibi quã demõ elegit
ad adam sãpsonez. dauid. sa
lomonem. iob. thobiam. ad fi
lios israhel seducẽdos. Mulier
eni ornata est sagena dyabo
li p quã multitudinez infinitã
stultoꝝ capit ad interitũ. Hic
etiã ↄuniso de viris ẽ itelligẽ
dũ. dyabolꝰ eiꝫ ꝓpria spẽ nimis
horribilis est. Ideo p virũ vel
c mulierẽ seducit. ¶ Quarto qꝛ
in chorea quodãmõ ↄtra oia
sacramẽta eccĩastica excedit̃
Nã ī baptismo patrinus ait lo
co baptisãdi. Abrenũcõ dya
bolo. ⁊ omnibꝰ põpis eiꝰ. Sꝫ
in chorea est processio dyabo
li vbi fistulator est cãtor scola
res peccatores ⁊ transitus ad
sinistram. contra ordinem fit
cuius causa vespas. sermones.
⁊ huiusmodi. tales negligũt
matrimonij ibi fides faciliter
etiam visu violatur. Cõfirma
cõni q̃ p crisma signũ crucis im
p̃ssit frõti iniuria fit. p serta ⁊
pepla. ⁊ cetera illicita q̃ sunt si
gna demõis. pnie sacramẽto
iniuriãtur qđ ī q̃dragesima re
cepãt ⁊ iã se demonũ exercitui
imiscẽt Eucaristiã quã suscepe
rãt. sic iudas. pcõis stati macu
lãt. Extreme vnctõi hij q̃ susce
perũt ingrã sanitate collata ab
utũtur in corpe toto. ⁊ spãlit̃
manib; ⁊ pedib;. ¶ Quĩto cho d
risãtes oibꝰ quĩqꝫ sensib; ⁊ mẽ
bris peccare pñt. vicz gressu.
ornatu. cantu. visu. ⁊ auditu.
nã supbiã ⁊ auaritiã puocãti
nõ habẽtib; filia sic ipsi vesti
mẽta luxuria ibi cõis ẽ in corde
Indignacõez pcurat cũ mulieꝛ
⁊ puelle volũt a maritis vel pn
tibꝰ habere preciõsa. Inuidia
ibi pcuratur cõn eos q̃ magis
excellũt. Gula nõnunq̃ sequi
tur. ⁊ potissime accidia. Quia
sic gustato spiritu desipit ois
caro sm grego. Sic gustata
carne desipit dei famulatus.
Sexto quia multa dissuadent
ineptam. leticiam choree et ali
orum. Sumus enim in exilio
sursum respiciendo suspiran
dum esset qꝛ sumus exules et in
certi de reditu. Infra infernuꝫ
quem intrare possumus et ter
ra ī quã sepulti dextrĩ a dextris
prospa. et a sinistris adũsa q̃
nos peccaꝛe faciũt sm illđ psal.

Cadēt a latere tuo mille ⁊ ter
go ſūt nr̄a pcc̄a que fecimus.
Āñ in q̄ cadere poſſum⁹. Intra
mordens ↄſcīa cum carne inſe
cta. Et extra demonū mltiplex
pug̃. Vñ Jero. gladiū tenet
hoſtis ut me pimat. ex oī pte
e ſūt picula. ¶ Septimo diſua
dent choreas. ſctōꝝ ⁊ prudē
tum exempla. nā refert greg̃.
li. iiij. dyalogoꝝ ꝙ virgini de
uote maia virgo apparuit no
cte ei oſtendēs coeuas in alb̄
puellas. quib; cū virgo ſe ad
iungere vellet: maia ait ut ni
hil vltra leue ageꝛ. a riſu ⁊ io
cis abſtineret. Sicq; tricesi
mo die eis iungeretur. Qđ ⁊
factū ē. nā viſio diſparuit. vir
go ſe a prefatis abſtinuit. pa
rentib⁹ mutacōem mirantib⁹
viſionem aperuit. xxv. die fe
bre corripit᷑ Et. xxx. die i ho
ra exitus mariā cum puellis p̄
nominatis vidit Quā virginē
cū maria vocaret. mortuā cla
mauit ut potuit Ecce dn̄a venio
Ecce dn̄a venio. ⁊ ſic eadē voce
ſpm̄ reddidit. Ex q̄ patz ꝙ cho
ree ⁊ inepte leticie ab ingreſſu
regni ipediūt. vñ i vitis phi
loſophoꝝ de ſocrāte legitur ꝙ
cū roma venit populūq; ibi in
luxuria lapſum auctoritate ſua
ad uſū frugalitatis reuocauit
matronas a viris ſepatas. ⁊
pueros a pentib⁹. ad pudici
tiam ⁊ ab debita ſotietatis ob
ſequia ſuo ſtudio reduxit. In
duxitq; matronas ut auratas
veſtes. ceteraq; ſue dignitatis
ornamēta vl' luxurie inſtrumē
ta deponerēt. ⁊ in iunonis edē
delata ipſi dee ↄſecrarēt. docēs
vera matronarū ornamenta
pudiciciam eē. ¶ Quo ad. ij. f
pn̄cipale. an chorizare ſit pec
catum Re. ſm alb̄. i. iiij. di. xvi.
ꝙ chorea ⁊ hmōi ludi ſiue fi
ant cantu. ſiue muſicis. ſm ſe
non ſunt mali qꝛ pn̄t bene fieri
aliqñ. Sed ex triplici cā poſ
ſunt fieri mali ex circūſtantia.
Quaꝝ vna ⁊ precipua ē mala
intencō. ut qñ fiūt ad oſtēdē
dam iactanciā ⁊ puocandū
libidinē. Sicut fere oēs modo
exercēt ⁊ ideo etiā eccleſiaſtice
pſone talia depoſuerē. qꝛ etiā
in ſignis gaudij non eſt coī
cādū cū pccōribus. Alia cauſa
eſt. quādo nō fiunt ſuo tpe ut
tpe triſtitie. Quia ſic dꝛ eccī.
xxij. muſica i luctu importuna
narracō Et hoc mō int'dicitur
penitēti ne ſit i ludis. qꝛ dum
penitet tēp⁹ eſt flendi Tertia
cauſa eſt ex officio pſone ſum
pta. ſicut clericis interdicitur
venacō. ⁊ alij ludi quia in ſor
te dn̄i electi alijs exercicijs de
bēt occupari Puto aūt ꝙ quā
q; ↄcurrētib⁹ ad chorea non
ſit rep̄henſibilis Primū ꝙ ſit

debito tp̄e ſcꝫ gaudij ſic i nup
tijs vel tp̄e victorie vel libera
cōis hoīs vel patrie· vel ad
uētus amici de terra lōginqua
Secundū eſt ꝙ ſit cum hone
ſtis pſonis de quibꝰ non oria
tur pſūpcō mali· non cum lec
catoribꝰ vel meretricibꝰ· Ter
tiū ꝙ fiat a pſonis ſecularibus
ꝙ monialibꝰ mōchis ⁊ cleri
cis ꝓpter hoc ꝙ in alijs debent
occupari oēꝫ choreā puto illici
tam eſſe· Quartū ē ꝙ honeſto
modo fiat nō geſticulacōibus
nimis inhoneſtis vl' inordinatis
Quītū eſt ꝙ cantꝰ excitās ita
libꝰ et muſica non ſint de illici
tis· ſꝫ de moribꝰ vl' de dō· de me
lodya aūt nō eſt curādū ut pu
to ꝙ in talibꝰ ncēe eſt fieri me
lodiam leuem q̄ aliqualiter ex
8 primat mod' choriſādi· ¶ Quo
ad tertiū pricipale· qn̄ choriſa
re ſit peccatum· Queritur vtrū
peccēt mōrlit' choreatrices du
cēdo choreas hmōi illicitas· ſi
ue in feſtis· ſiue i pfeſtis diebꝫ
Rñdet wilh· ſup rap· Credo ꝙ
ſic ſi hoc faciāt cauſa incitādi
vel ſe vel alios ad libidieꝫ· Aut
ſi choreas ducūt de cōſuetudie
licꝫ hoc non faciūt corrupta in
tencōe ut dictū eſt· peccāt mōr
liter· ſiue in diebꝰ feſtiuis hoc
faciāt· ſiue pfeſtis· cū inſipiē
tes adeo prouocent ad libidi
nem ꝙ dicat Jero· in quadam
omeli· ꝙ non credat viro ſi di
cat ſe illeſū euaſiſſe a ſpectacul'
taliū· cum dauid exeo ꝙ vidit
berſabeā lauātē ſe ad libidinē
ꝓuocatus ſit· Si aūt aliquis
vel aliqua mulier raro et ſine
aliq̄ corrupta intencōe immi
ſceat ſe hmōi choreis: non au
deo dicere ꝙ ſit mōrle peccatū
Sed nec audeo eum vel eā ex
cuſaē ⁊ aſſecurare a pccō mor
tali· cū ſe ingerat periculo ꝓuo
candi alios ad libidinem· Et
ipō facto videatur approbare
choreas· ⁊ exēplo ſuo auctori
tatē alijs ſimilia faciēdi pſtaē
hec ille·

¶ Capitulū q̄rtū

Nunc de actu cōiugali
qui ſit in matrimonio
videda ſūt tria· Nam
ſm Alexan· de hal· ⁊ thomam
in matrimonio triplex eſt i ge
nere concubitus· Primꝰ licitꝰ
Secundus fragilis· Tertiꝰ i
petuoſus· Licitꝰ ſit tripliciter
Primo cauſa ſuſcipiēde prolis
ad diuinum cultum educāde· Et
ſic eſt in offitium multiplicāde
nature· Vn̄· i· thi· v· Volo iu
niores nubere filios procreare
¶ Eſt igitur ꝯcubitus in mr̄i a
monio meritoriꝰ ⁊ virtutis actꝰ
q̄ dr̄ caſtitas cōiugalis· qn̄ ſit
ſolū cā plis pcreande ⁊ religi
oſe educāde ad ampliādū cultū
diuū· Et ſi tūc aſſunt alie debi
te circuſtātie eſt actꝰ virtutis

que dr̄ religio. Scd̄o eſt mei
torius ⁊ virtuoſus act⁹ mr̄i
moial' qn̄ alias ē bn̄ circūſtāti
onatus ⁊ fit ſolū cā reddendi
debitū alteri ↄiugū quia tūc ē
act⁹ iuſtitie q̄ vnicuiqʒ reddit
qd̄ ſuū ē. vn̄. i. cor̄. vij. Vxori
vir debitū reddat Tercīo ē mei
tori⁹ qn̄ alias nl̄ illicitū inter
ueit ⁊ fit ſolū ab vno ↄiugū ꝑ
pt̄ vitare fornicacōez i altero
quā alias i eo faciliter cauere
nō poſſʒ Et ſic ē i remediū ↄcu
piſcētie. i. cor̄. vij. Vnuſquiſ
qʒ hēat ſuā vxorē ⁊c̄. ut ſi vir
videat vxorē de alio tēptai ⁊
adhibita diligētia ſuffitiēti i
cohibēdo adhuc timet de ma
lo fornicacōis ei⁹. ⁊ ad eā nō
petētem accedit. non ꝓpt̄ plē
ſʒ tm̄ ut ponat remediū forni
cacōis ei⁹ Aut ecōuerſo ſi mu
lier vidʒ viꝛ in adulteriū icli
natū. ⁊ ab eo ꝑtit debitū ⁊c̄.
tales merētur. Sic etiam me
retur mulier moderatū ornatū
portādo. ſolū ido ne maritus
ꝓpter vxois ↄtemptū adulte
retur Vn̄. i. Cor̄. vij. mulier q̄
nupta eſt cogitat que mūdi
ſūt quomodo viro placeat Ex
tra illos tres caſus ē peccatum
act⁹ ↄiugalis Interdū petenti
ſolū Interdū reddēti. ⁊ poſcen
ti Int̄dum veniale. interdum
mo̅ale. vez ut pe. de palu. poīt
i. iiij. ſit licit⁹ act⁹ Quarto qn̄

quis petit debitum ꝓpter vitā
dam fornicacōez in ſemetipō.
Sed q̄ritur ꝓpter ſcd̄m mod̄
Vtꝛ vterqʒ cōiugū teneatur
ſub p̄cepto alteri reddere debi
tum. ſe. ſm̄ tho. Scō. ⁊ magi
ſtꝛ i. iiij. di. xxxij. qꝛ quilibet
ↄiugū tenetur ex p̄cepto alte
ri petēti reddere ↄiugale debi
tum exceptis caſib⁹ racōnabi
lib⁹ poſtea exp̄mendis. pʒ ꝑ
verba magiſtri dicētis: vbi p̄
us Cū in oibus vir preſit vxo
ri ut caput corpi eſt ei caput
mulieris In ſoluendo tn̄ debitū
carnis pares ſūt Ido apl's vt̄
qʒ p̄cipit i hac cauſa ſibimui
cem ſubici dicēs. i. cor̄. vij. vir
vxori debitū reddat. ſimilit̄
⁊ vxor viro. qꝛ mulier non hʒ
ptātem corpis ſui ſʒ vir. Simi
liter vir non habʒ ptātē cor
pis ſui. ſʒ mulier Ex quib⁹ pʒ
qꝛ i ↄtractu mr̄imonij vir dat
corp⁹ ſuum vxori ad actū ma
trimonialē ⁊ ecōuerſo mulier
viro. Dn̄ ſic ex dīno p̄cepto
⁊ de rigore iuſtitie tenetur ho
mo non auferre alienū inuito
dn̄o Ita tenetur ex p̄cepto ⁊
iuſtitia alienū reddere petēti
ergo cū vnus cōiugū petit cor
p⁹ alteri⁹ ad actū mr̄imoialē
⁊ hoc ſm̄ debitum vſū: tunc
tenet̄ reddere niſi habeat le
gittimā excuſacōez. Alias fac̄.
cōn̄ dei p̄ceptū nō rſtituendo

alienū· Et ſi alter ꝓpt̉ hoc inci
dit in fornicacōez: etiā nō red
dēti aliq̊ mō imputandū ē Et in
telligendū eſt illud· ſiue expli
cite debitū petatur ut p verba·
ſiue implicite· ut p aliq̄ ſigna·
b Sūt aūt hij caſus in quibꝫ
etiā petenti nō tenetur reddē
Prim⁹ qñ petens amiſit ius pe
tēdi· ut qñ fornicat⁹ eſt· ⁊ hoc
alteri publice cōſtiterit· Tunc
eñi nocēs pdidit ius petēdi· ⁊
ideo innocēs pōt eum repellere
nec tenetur reddere ñ poſtꝙ̄
ipm nocētem ſibi recōciliauit
carnaliter ſibi ↄmiſcēdo· Racō
dicti eſt· qꝛ ex quo non ſuauit
nocēs ſiue fornicās fidem· alter
non tenetur ei ſuare fidē ñ ut
nō cōmiſceatur alteri· vñ dicit
tho· i· iiij· diſ· xxxv· ar· i· Vir ꝓ
prio arbitrio pōt dimittē vx
orem quo ad thorꝰ· debitū vide
licꝫ negādo· ꝙ̄ cito ſibi ↄſtat de
vxoris fornicacōe· nec tenetur
ei reddere debitū· niſi p eccliam
cōpellatur· Quātum vero ad co
habitacōez· non pōt dimittere
vxorē fornicariā niſi iudicō ec
cleſie· hec ille· Et econuerſo de vx
ore reſpectu viri· de iſto loq̄tur
xp̄s· Math· v· Qui dimiſerit vx
orē ſuā ñ ꝓpter fornicacōez ⁊c·
Secūd⁹ caſus ē qñ nondū ac
quiſiuit ius petēdi debitū ut in
tpe poſt mrīmoniū cōtrc̄tū· ſꝫ
nondū cōſūmatum qꝛ interim

pōt itrr̄e rligiōez· p̄mo ſm wil
hel· peccat mōrlit̉· qui ante be
nedictionem nuptialē vxorē
cognoſcit in locis vbi conſue
tum eſt benedictionem adhi
beri· Tercius caſus eſt ſm tho·
quando maritus redditur im
potens ex cauſa ex mrīmonio
ſecuta· puta ſi pri⁹ debitū red
didit· ⁊ ex hoc factus eſt impo
tēs ad iam reddēdū· tūc muli
er nō hꝫ ius petēdi· Et tūc i pe
tēdo magis ſe meretricē oſtēde
ret ꝙ̄ ↄiugē· Quart⁹ qñ quis
maiori viculo aſtrict⁹ ē ad nō
reddendū· eo ꝙ vergit· i nota
bile nocumentū ſanitatis ſue·
Tenetur homo pl⁹ ad cōſua
tionē ſui ꝙ̄ ad reddicōez debiti
ut qꝛ pſona īfirma ē aut ꝓba
biliter timeretur ex reddicōe
ei⁹ infirmitas· dic̄· aūt tho· Si
mulier infirmatur certū ē ꝙ ex
carnali coptu ei piculum immi
net· Quint⁹ eſt qñ veriſimilit̉
vel ꝓbabiliter timetur· de pei
culo extinctōis fetus. aut abor
ſu tūc neuter teneretur redde
re alteri· quia maiori vinculo
tenetur ad cauēdum occiſio
nem fetus in vtero pregnātis
aut ut nō naſcatur aborſus ꝙ̄
teneatur reddē debitū· Sex
tus non tenetur reddere debi
tū i ſacro loco· qñ nō ſacerdo
cius et apt⁹ haberi pōt· quia ali
as irreuerēcia fieret loco ſacro

qui pollueret᷑ . et recõciliacõe
indigeret . ut tenent Joh̄ . An
dree . hoſti . arch̄ . de cõſecra . di .
i . Eccliis . extra ca . i . Sʒ qñ ali
us locus q̄ ſacer haberi nõ poſ
ſet tũc ibi teneret᷑ q̄s ſm alb .
reddere debitũ . nec etiã r̄ddē
re licʒ debitũ . nec quis tenet᷑
in loco etiã non ſacro qui eſt
in publico ut deducit . aug⁹ . de
ci . dei . cõn̄ dyogenem . Septi
m⁹ caſus qñ cõiuges pari con
ſenſu vouerũt ɔtinẽtiam in do
mo . tũc neuter tenetur alteri de
bitum reddere . ymo neuter
põt votum reuocare . ut ptʒ per
aug⁹ . ad editiã . et ponit magi
ſter i . iiij . di . xxxij . Racõ eſt q̄r
vterq; reſignauit iuri ſuo . Octa
u⁹ eſt ſm pe . de pal . q̄ dic̄ . i . iiij .
generaliter . Verũ ē vbi ɔiugi
alicui non põt puideri aliter de
ſecuritate vite ſue . niſi aliũ ɔiu
gem dimittẽdo : nõ tenetur ei
debitum reddere . nec cohabi
tare cũ periculo corpis ſui Nono
nus eſt vbi vna ps copule eſt
infidelis vel incidit in hereſim
de quib⁹ tamen iſta eſt cõclu
ſio . q̄ qñ duo tpe legis euan
gelice ɔtraxerũt mr̄imoniũ ex
tra legem xpianoꝝ : ſi alter
eoꝝ ſolũ cõuertitur . tunc nõ
tenetur cõuerſus reddere de
bitum infideli nec eidẽ coha
bitare . ſʒ ſtatim debent ſepari
ſi animo ei⁹ nolũt conuerti

Si vero inter xpianos vnus
ɔiugũ hereſim incidit : alter po
teſt eũ dimittere quo ad coha
bitacõe et tpalem quouſq; cor
rigatur Sʒ ut tho . dic̄ . non p
pter vnũ actũ infidelitatis põt
dimittere ſʒ pp̄ter ɔſuetudinẽ
que ptinatiã oſtẽdit . q̄r ex ta
li infidelitas pficitur Ex ſupr̄
dictis ptʒ q̄ vn⁹ cõiugũ tene
tur debitũ reddere alteri con
iugum qui oīno vult et debi
tũ exigit . etiã leproſo . licʒ ei co
habitare nõ teneatur . Itẽ mẽ
ſtruata quãdo vir ſcit et oīno
iſtat . Itẽ tpe qñtũcũq; ſacro
quãdo marit⁹ nõ vult deſiſtere
In talib⁹ aũt exact⁹ dʒ p mo
deãta verba ab incõtinẽtia re
trahere aĩm alterius ſi põt ſine
periculo fornicacõis alterius .
Omnia iſta diffuſe tãgit tho .
in . iiij . Vñ ſi in talib⁹ reddẽs
debitum non ſatiat illd̄ cã cõ
cupiẽ . ſʒ ſolum pp̄ter reddere
debitum ſicut obligatur . me
retur . et grauiter peccarʒ ſi nõ
redderʒ . Patʒ igr̄ p̄mũ qñ vi
delicʒ act⁹ cõiugalis ſit licit⁹
et meritorius . ¶ Dictũ ē ſcd̄o d
q̄ ali⁹ eſt act⁹ fragilis mr̄imo
nialis . et ſit multiplicit᷑ . et ſep
eſt pccm̄ veniale ad min⁹ Pri
mo quãdo fit cõcubitus ſolum
cauſa delectacõis expiende i
cõiuge . Ita tñ q̄ nõ vellʒ p ta
li delectacõe expiẽda accedẽ

ad aliam Si tunc nihil aliud
inordinatum intueniat eſt ve
niale peccatū Itē q̄ cognoſcit vx
orem cā ſanitatis peccat qȝ que
rit p̄ ineptum mediū ſanitatē
ſicut qui p̄ baptiſmū quereret
ſanitatē· Item cognoſcēs vxo
rē cā vitande fornicacōnis in ſe
peccat ſ̄m aug9· Item q̄ cogno
ſcit vxorē poſt ptum an̄ purifi
cacōem· ob hoc preciſe nō pec
cat mōrlit̄· Item q̄ in die feſto
petit debitū ſine contemptu tp̄is
et eccāſtice exortacōis nō pec
cat mōrliter· Item q̄ petit debi
tum ī loco ſacro qn̄ aliū locum
habere non pōt· peccat veniali
ter ſ̄m alb· Si exigit cū gemi
tu qȝ ſcȝ ſine vſu mr̄imonij eē
nō pōt In hijs caſibȝ coīter do
ctores tenēt qȝ act9 mr̄imonia
lis pōt ſine pccō mortali fieri·
e ¶ Sed ſūt alij caſus in quibȝ
piculū eſt vel non tā ſecurū an
ſit veniale vel mōrle exigere et
reddē debitū· Prim9 q̄ reddit
debitum an̄ benedictōeȝ nupti
alē vel an̄q̄ in facie ecc̄ie cōtra
hat· Itē q̄ exigit a mēſtruata·
que ē mēſtruata naturalit̄· Itē
de mēſtruata naturalit̄ que vo
luntarie reddit et cōplacēter·
Item qui petit ī loco ſacro cū
alium locum habere poſſȝ· Di
ctum eſt tercio qȝ quidam ma
trimonialis actus eſt impetu
oſus et fit coīter cū pccō mōrli

Primo qui querit delectacōeȝ
in actu mr̄imoniali· extra limi
tes mr̄imonij· ſic vȝ qȝ paratꝰ
eſſet idem facere cū vxore etiaȝ
ſi non eſſet cōiunx· et eſt mōrle
peccatum Et de ardencior ama
tor vxoris Secūdo impetuoſus
eſt q̄ fit cā ſaciande libidinis·
et homo ſe ad hoc puocat per
meretriceas blādicias· vel de
induſtria vtitur calidis· et vaſ
de incentiuis· aut p aliū modū
hmōi actum a ſe quaſi exigit
ppt̄ ſacietatē delcācōis Tercō
fit cōcubitus ↄtra naturalē mo
dum ut cū obmittitur debitū
vas· et hoc ſemper eſt mortale
pccm̄· qȝ ples ſeq̄ nō pōt· et in
tencō nature totalit̄ fruſtr̄tur
Q̄rto ē impetuoſus qn̄ fit con̄
naturālē mod̄ cē· ad debitū vaſ
nature· vbi tn̄ diſpoicō corpis
bn̄ ſuſtinerȝ naturālē mod̄ Eſt
aūt mod9 tal̄ ſ̄m alb· multiplex
Prim9 mod9 ē mal9 qn̄ ↄcubi
t9 lateralit̄ fit Secūd9 peyor q̄
fit ſedēdo· Terti9 adhuc peyor
q̄ fit ſtādo· Q̄rt9 ē peſſim9 q̄ fit
a tergo· Vbi dic̄· tio. vbi ob
mittit̄ debit9 mod9 ↄcūbēdi ſo
lū q̄ ad ſitū: non ē ſemp pctm̄
mōrle ut q̄dā dicūt· Et ē q̄nqȝ
ſine pccō Sic qn̄ diſpoſicō ali
um mod̄ nō patit̄ hec ille· Sȝ
alij dicūt ſ̄m alb· qȝ ē ↄtra intē
cōēȝ nature· et impeditur ↄcep
cō· et eſt ſignū ↄcupie mōrlis

niſi diſpoſitio corporis aliū ſitū
exigeret q̄ naturalis ſitus eſt.
ut fieri poſſz. ꝓpter egritudiēz
vel pinguedinē. vel piculū ſuf
focandi fetum. aut ꝓpter aliā
cauſam racōnabilem. Quinto
fit ocubitus impetuoſus cum
fit tpe ꝓhibito. ⁊ tunc potiſſi
me peccat ille qui petit. Sexto
cum fit in loco indebito ut i ſa
cro vel in publico in ſcandalū
aliorum. Septimo qui acce
dit ad impregnatā vicinam
ꝑtui ubi timor eſt de aborſu.
Octauo cum quis accedit ad
menſtruatā ſaltem naturalit̄
menſtruū habētē. Ubi videtur
ſm ſco. q̄ petēs ſciēter peccat
mortaliter qr ut dic̄. nō eſt ve
riſimile q̄ lex noua min⁹ intē
dat caſtitatē q̄ vet⁹. S; leuit.
.xx. dicitur Qui coperit cū mu
liere influxa mēſtruo ⁊ reuela
uerit turpitudinē ei⁹. Ipſaq̄z
aperuit fontē ſanguinis ſui i
terficiētur ambo de medio po
puli ſui hoc aūt ſm ſco. non in
fligitur niſi p mortali. Hoc ra te
net ſic ſcot⁹. ſcds tho. ad idem
declinare videtur in. iiij. Unde
gloſando illā auctoritatē dic̄
q̄ intelligitur qn̄ utq̄z volūta
rie cōſentit. Nono videtur im
petuoſus in eo qui petit debi
tū pt⁹ votū cōtinētie a ſe emiſ
ſum pari ōſenſu. Aut ante ma
trimoniū emiſſum cū quo nō

eſt diſpenſatum. In p̄fatis caſi
bus omnib⁹ act⁹ m̄rimonial'
eſt pccm mortale vel multum p
pinquus mortali. Notādum tn̄
p intellectu noni modi. q̄ ille
qui vouit caſtitatē ⁊ cōtrahit
m̄rimoniū intencōe cōſuman
di p carnalez copulam peccat
mortaliter. Secus ſi ſolum ani
mo cōiugalis ſotietatis. Item
q̄uis qui vouit cōtinenciaz p
petuā non peccz mortaliter pt⁹
primū actū m̄rimoiale: peten
ti ōiugi implicite vel explicite
debitum reddēdo ſm multos
tn̄ peccat mortaliter debitum a
cōiuge petendo. niſi ſecum fue
rit diſpēſatū. Itē ſic̄ neuter con
iugum pōt cōtinētiam vouere
ſine cōſenſu alteri⁹. ſic eciā p
babili⁹ eſt q̄ neuter poſſet vo
uere nolle petere debitū ſine
alteri⁹ cōſenſu. oīa illa ſunt de
mente ſancti thome in. iiij. Itē
qui vouit cōtinētiam ꝑpetuaz
etiam peccat mortaliter. primo
actu m̄rimoniali p quē ōſum
mat m̄rimoniū qr votum ſua
re poterat poſt cōtractū religi
onem intrādo qd̄ non fecit.

Capitulū quītum

Cum ventris in gluui
es ſit cauſa mechie ⁊
luxurie ut patuit in p̄
mis parētibus q̄ poſt cibū ſta
tim erubuerūt gen. iij. Et Ro.
.xiij. nō ābule⁹ i omeſſacōib;

ꝯ ebrietatib⁹. Et ſequitur nõ
in cubilibꝫ ꝯ impudiciciȷs Idẽ
a patuit in ſodomitis ¶ Vñ eze
ch. xvi. hec eſt iniq̃tas ſororis
tue ſodome. ſupbia. ſaturitas
panis. ⁊ habũdãtia. ꝯ otiũ ipi
us ⁊ filiarꝫ ei⁹ Idcirco de vicio
gule tria ſũt vidẽda Vñ ſalua
tor luc. xxi. ait. Attendite ne g̃
uẽtur corda vr̃a crapula ꝯ ebe
tate. Crapula id ẽ cruda epu
la. Ideoqꝫ de vtroqꝫ vidẽdũ ẽ.
Primo de gula i gñe. Secũdo
de ſobrietate Terciõ de ieiunio
quomõ ad illud teneamĩ. Qñ
tũ ad primũ tria dicẽtur pñci
paliter. Primo quid ſit ꝑpan
cia. ꝯ quid gula. Secũdo que
ſint ſpecies gule. Terciõ qñ ſit
mortale vel veniale peccatum.
Qñtum ad primum notandũ
ꝙ ad intelligendũ quid ſit vici
um caſtrimargie ꝯgruit ſcire
q̃uo abſtinẽdũ ſit. Eſt aũt ab
ſtinẽtia ſumpcõ vel ſbtractio
cibi vel pot⁹ ſm ꝙ rõ dictat
racõ Vñ. ij. pet. i. miniſtrate in fi
de veſtr̃ virtutẽ. in virtute au
tẽ ſcientiã. in ſcientia aũt abſti
nẽciã Ex q̊ ptꝫ abſtinẽtiã fieri
optere ſm ſciaꝫ. vicꝫ qñtũ op
tꝫ ſumendo. q̃lia optꝫ. vbi optꝫ
quãdo oportꝫ. ⁊ ꝓpt̃ quid opor
tet pro congruentia hominũ
bonorum cum quibus viuit
homo. ⁊ pro congruencia per
ſone ſue ꝯ pro ſue valitudinꝭ

conſuetudinis etatis laboris
roboris ꝯ incomoditatis ne
ceſſitate vel congruentia ut di
cit Aug⁹. in li. de queſtionib⁹
euãgeliȷ. Et etiam ſm regionẽ
in qua quis degit quia i vna
ciui⁹ conſumitur cibus. q̃ꝫ i alia
ꝯ ſic de tempore. ¶ Secundo b
notãdum ꝙ corpus nobis da
tum eſt ut ſeruiat ſpiritui nr̃o
ad opera bona. que in hac vita
non poteſt ſpiritus exercere ſi
ne corporis miniſterio Sed ci
bus. potus. ſomnus. ⁊ huiuſ
modi ſunt nobis data: ut p eo
rum vſum cõſeruem⁹ corp⁹ ꝓ
poſſe in tali habitudine ut ſit
bene diſpoſitum ad ſpiritui ſer
uiendum. Sicut inſtrumẽtũ
bonum ⁊ aptũ deſeruit expedi
te artifici ad laborãdũ. Eſt er
go regula ꝙ tunc homo ꝑpa
te viuit in cibo ⁊ potu quãdo
in eis talem modũ ſeruat i quã
titate ꝯ qualitate. vicib⁹ ꝯ ſic
de aliȷs circũſtanciȷs. ꝙ p hoc
corp⁹ ſuũ in tali ſtatu ⁊ robo ẽ
ponit ꝯ ꝯſeruat ꝙ ipẽ poſſit fa
cẽ ea q̃ ſibi ꝯpetũt ſm officium
ad vitãdũ vitia. ⁊ de die i diem
ꝓficiẽdi i v̾tutibꝫ. Idẽ itelligo
de ſono vigilia ocio ⁊ exercicõ
⁊ ſilibꝫ ad corp⁹ ptinentib⁹ ut
vult aug⁹. i li. de moibꝫ eccle.
Sꝫ aũt ſignt̃ ꝙ in ſpiciẽda ſũt
etas. ꝯplexio. ꝯſuetudo. ⁊ ſilia.
q̃ꝫ iuuenis valꝫ q̃d nõ valꝫ puer

Sanꝰ qḋ non valȝ infirmus
paup valet qḋ nō diues vn̄ ſi
diues delicate nutritus ſtatim
vellet groſſa ſumere: infirma
retur. ideo dic̄. de diuitibꝰ Au
gꝰ. in de verbis dn̄i. vtātur di
uites cōſuetudine infirmitatiſ
ſue. ſȝ doleāt ſe alit̄ non poſſe.
meliꝰ enim vellēt ſi aliter poſ
ſent. Tu ergo diues vtere cibꝰ
electis ꝛ ꝑ̄ciosis. qꝛ ſic cōſueui
ſti ꝛ aliter non potes. Quia ſi
ꝯſuetudinē mutas: egrotas.
Cōceditur ergo tibi vtere ſub
tilibꝰ. da paupibꝰ ſuperflua.
vtere ꝑ̄cōſis. da paupibȝ vilia
hec ille. Hic etiā ſenex indiget
melioribus q̄ꝫ iuuenis fortis
Similiter delicate ꝯplexiona
tꝰ indigȝ p bono ſtatu ſui cor
pis ſubtilioribȝ ꝛ magis delica
tis q̄ꝫ robuſtus ꝛ groſſi corpiſ
homo. quē panis ꝛ legumina
plꝰ accēderēt q̄ꝫ alterū carnes
Hic etiam ſꝫm offitia attēden
dum eſt. qꝛ fabꝛ vel ſimilē me
chanicū plꝰ ꝛ crebriꝰ oportet
comedere ꝛ ſibi forte groſſio
ra ſuffitiūt q̄ꝫ inſudāti ſtudio
c ꝗ ſpūali exercicō ¶ Tercō no
tādū ſꝫm ꝙ aliqui vaias intē
cōnes hn̄t qui ſumunt cibum
aut potū modeāte. ſꝫm hoc etiā
ſūt diuerſe abſtinētie. Et ſunt
ſex. quarꝫ vna ſola virtus eſt.
vnde vſus Abſtiēt egeꝛ. egēs
cupidus. gula. ſimea. virtus.

Prima abſtinētia dꝛ medicīa
lis q̄ ſit ſolū ꝓpt̄ ſanitatem cor
pis ꝯſeruandā aut recupādā
ꝛ non eſt virtus. qꝛ ibi deficit
optima circūſtātia q̄ eſt finis
debitus i ſcḋo nōbili tactꝰ. dꝛ
aūt ſolum qꝛ ſi abſtinerȝ pro
pter ſanitatem corpis non ibi
ſiſtendo ſȝ eam i bonū virtutiſ
ꝛ dei obſequiū ordinādo eſſet
meritoria. Scḋa dꝛ abſtinē
cia auaritie que ſit ſolum ad p
cendum expenſis nec virtus ē
Dicitur etiā ſolū qꝛ ſi abſtine
rȝ ꝓpt̄ minus expēdere. nō ibi
ſiſtendo. ſȝ vlterius referēdo in
fines debitos ut ꝓpter miſericor
die opa facienda vel ſibi racō
nabiliter in futurū prouidēdo
vel ad laudem dei ꝛ ad ſimilia
tunc virtus eſſȝ qn̄ ſaltem alie
circūſtācie debite ibi eēnt Ter
cia dꝛ paupertatis. que ſit ſo
lum ex neceſſitate penurie. nec
iſta eſt virtus. niſi paup non
habēs vn̄ laute viuerȝ abſtie
ret contentus hijs que hȝ. tn̄
cum illa intencōe ꝙ ſi etiaȝ mſ
ta poſſiderȝ: nollet lautiꝰ viue
re. ex quo illḋ ſibi ſufficit pro
cōuenienti corpis valitudine
Sȝ ſi vellet ſic viuere ꝓpter de
um. illa eēt vera virtꝰ abſtinē
tie. Quarta vocatur abſtinen
tia ypocriſ. que ſit ꝓpter hoim
inanem gloriam. ꝛ hec ſep eſt
mala Quinta eſt religionis q̄

fit ſm dictamen recte racõis ꝓ
pter deũ· modo dicto ĩ notabi
li ſecũdo· Sexto additur cum
quis racõne gule ieiunat id eſt
qñ quis abſtinet ſolũ vel pñci
paliter ꝓpt' hoc ut poſtea dele
d ctabili⁹ comedat· ¶ Quarto no
tãdum ꝙ gula opponitur tẽpe
rãtie ꝛ abſtinẽtie· ꝛ ẽ actualis
duplex gula· Vna interior q̃ ẽ
animalis ⁊ immoderata appeti
tio immoderãte edendi aut bibẽ
di ꝓpter cõcupiam cibi aut po
tus delcãbilis aut ipſius delcã
cõis· Secũ exterior actualis gu
la ẽ immoderatus eſus aut po
tacõ ab interiori inordiata edẽ
di aut potandi appeticõe impe
ratus· Dicit' pmo ꝙ ẽ aĩal' ap
peticõ· ad drãm famis ⁊ ſitis q̃
ſunt appeticões naturales nec
ſubiciuntur racõni Gula autẽ
eſt appetitus animalis q̃ ẽ ap
peticio actualis exiſtẽs in volũ
tate· aut in ſenſualitate· a volũ
tate tñ aliquo modo dependẽs
⁊ rationi potẽs ſubici· Dicitur
ſecũdo appeticio non delcãcio·
Pro quo notandum ꝙ circa
ſũpcõnẽ cibi aut pot⁹ tria ſũt
conſiderãda· Primũ eſt ipſa de
lectacio q̃ eſt in ſumpcione ci
borum aut potuum· Et iſtã de
lectacõe ꝫ virt⁹ tẽꝑantie ſeu ab
ſtinencie non aufert· nec vi⁹ẽ
eam moderare· q̃ naturalis ẽ
hmõi delectacõ· ꝛ eſt maxime

in abſtinentibus· quibus pa
nis plus ſapit q̃ guloſ piſces
aut carnes· ⁊ hoc propter na
turalẽ appetitum neceſſarij ci
bi ſibi· Secundum eſt ↄcupia
⁊ illa eſt amor ꝛ deſiderium
delectacõnis que eſt in ciborũ
⁊ potuum ſumpcione ꝛ eſu· de
lectacio enim experta in cibis
ꝛ potibus cauſat amorem ꝛ de
ſiderium ſui· Et iſtam concupi
ſcẽciam moderatur virt⁹ abſti
nencie· ne ſua magnitudine fa
ciat excedere circa cibos ꝛ pot⁹
contra bonũ rationis eos ſumẽ
do vel appetendo vltra debitam
quãtitatem· qualitatẽ· tpus· ꝛ
ſimilia· Terciũ ẽ actus interior
⁊ volicio ſumendi cibum· aut
exterior actualis ſumpcõ ab i
teriori volicione imperata· que
volicio cauſat habitum abſti
nencie: prompte ⁊ faciliter in
clinantem ad debite ſumẽdũ
victum Vnde gula non eſt de
lectacõ cauſata ex ſumpcione
cibi aut potus· ſed ẽ animalis
appeticio ſeu concupiſcentia i
ordinata· Dicit' tercõ ꝙ ẽ ap
peticõ inordiata. nõ enim oĩs
appeticio edendi aũt bibendi
animalis ẽ gula· ſed appeticõ i
ordinata ut cum quis volũta
rie vult ꝛ appetit cibum vel po
tum aliter q̃ ſm dictamẽ rcẽ
rõnis· ut ſcꝫ pl⁹ q̃ oportꝫ· An
tpus· ⁊ ſic de alijs circũſtãcijs

Dicitur quarto ꝓpter concupi
ſcētiā cibi delectabilis nā ſi qs
excedit i qualitate · q̄titate · ꝗ̄
ſm aliam circūſtantiaꝫ Ita ꝗ
appetat aut ſumat cibū plus
debito aut delicatiorē q̄ꝫ neceſ
ſariū ſit: aut an̄ debitam horaꝫ
ꝛ hoc nō ꝓpt᷑ cōcupiſcētiā · ſed
eſtimās ſibi neceſſariū non ꝑ
tinet hoc ad gulam ut dic̄ tho ·
· 2 · 2 · q · Cxlviij · ſꝫ ad quādā im
piciaꝫ · nec eſt ſemꝑ pcc̄m qꝛ
nō pōt ſemꝑ ab homine vitaī
Vn̄ dicit greg · iij · moꝝ · Quia
per eſū voluptas neceſſitati mi
ſcet᷑ · quid neceſſitas petat · ꝛ
quid voluptas ſuppetat · igno
ratur. Et Aug⁹ · x · cōfe · Quis ē
dn̄e qui aliq̄ꝫ tulū extra metā
necc̄itatis cibū non ſumat. Sꝫ
ſi q̄s ꝓpter cōcupiſcētiā id eſt
amorē ꝛ deſideriū delectacōis
que habetur i edēdo ꝛ potādo
excedat menſurā in edendo ꝛ
potādo · hoc eſt gule · ſiue ſit ex
terior ſiū pcō · ſiue ſola interior
volicō vel appeticō · ꝛ ſemꝑ eſt
pcc̄m ¶ Scd̄o principaliter
ē videnō q̄ ſint ſpēs gule Sūt
aūt plures. qr̄qꝫ ponit glō · ꝛ
greg̃ · ſuper illo gen̄ · xxv · vbi
eſau ait. Jacob da m̄ de coctio
ne hac ruſa · Et ſumuntur ex
· xxx · moꝝ · Et oēs ſunt ſm ob
miſſionē ꝛ defectū circūſtanci
arū principaliū que requirū
tur in virtute abſtinēte Vn̄
ūſus Pre · ꝓprie · laute · nimis
ardenter · ſtudioſe · Prima ē cū
ante debitā horā ſumitur cib⁹
aut potus ſine racōnabili cau
ſa. ſꝫ ſolū ex inordinata concu
piſcētia ciboꝝ aut potuū. de ta
libꝫ dic̄ · apl̄s. phil · iij · quorū
de⁹ vēter eſt · qꝛ primo querꝰt
regnū dei ſui Regnum aūt dei
coꝝ eſt eſca ꝛ potus. Scd̄a ē
quādo homo querit laucōres ꝛ
ꝑcioſiores cibos. quos nō req̄
rit ſupdicta ſui corꝑis valitu
do · nec honeſtas ſtat⁹ aut per
ſone · ſꝫ hoc in eo cauſat inordi
natus amor delectacōis que ī
talibus eſt Sic filij iſrahel nu
meri · xi · carnes deſiderabant ꝛ
puniti ſunt · Et luc̄ · xvi · Diues
epulo epulabat᷑ q̄tidie ſplen
dide · Quo con̄ Sen̄ · palatum
tuum fames excitꝫ nō ſapores
Tercia qn̄ homo ea q̄ in cibis
ꝗ̄ potibus ſumēda ſūt · vult ꝛ
appetit ea nimis accurate ꝑpa
rari · frigēdo · aſſando. elixando
ꝛ ꝑ diuerſa exquiſita cōdimē
torum genera · ut hominē ad ſu
ꝑfluē ſumēdum non ſolū inci
tent guſtu ꝑ diuerſos ꝛ delica
tos ſapores: ſed etiam viſu per
varios colores. ꝛ olfactu per
multimōs odores · Sic fecerūt
filij heli · ꝑmi re · ij · qui ut dic̄ ·
magiſter ī hiſt. ſcolaſtica Añ
q̄ꝫ adoleret adipē · tollebāt ab
offerentibus crudam carnem

ut lautius ſibi pcuraret Tales
ſunt ſicut beſtie ruminātes ſtu
dioſe· vic; medicātes de accuā
tis· Sed differūt ab eis qꝛ be
ſtie poſt cibū iſti aūt an̄ rumi
nāt Quarta eſt qn̄ homo nimiſ
in quātitate excedit in cibo vel
potu plus ſumendo in quātita
te q̄ ſit ſibi neceſſe aut ɔuenieſ
magis ꝓpter delectacōez ſe im
plens q̄ reficiens· hec vna fuit
cauſa ſubūſiōis ſodome Vn̄
Ezech· xvi· Ecce hec fuit iniqui
tas ſororis tue ſodome· ſupbia
ſaturitas panis· ⁊ habūdātia
⁊ otiū ipſi9· ⁊ filiaꝝ eius ⁊ ma
nū egeno ⁊ paupi nō porrige
bant· Quinta cū homo nimio
deſiderio ⁊ auiditate victū quo
dāmodo· vorat ſic lupus vel ca
nis famelicus · Sic fecit eſau
gen̄· xxv· Nam Jacob coquen
te pulmentum: venit eſau laſſ9
de agro dicens· da mihi de co
ctiōne hac rufa· Et ſequitur en
moior· Et ſic accepto pane ⁊
lentis edulio vendidit primo
genita ſua Ibo dic· Aug9· Me
lius eſt piſcib9 veſci more dn̄i·
q̄ lenticulam more iumētoꝝ
Item idem· Malle piſcem ɔme
medere cū dn̄o· q̄ lenticulaȝ cū
eſau· Sexta ſpēs eſt· cum quiſ
nimis frequēter ſumit cibū aut
potum· hec fuit vna cauſa dam
nacōis diuitis luc̄· xvi· qꝛ epu
labatur q̄tidie ſplēdide· Suſ

ficit ei hōi ſano q̄ non ē puer ā
intētus labore graui bis in die
ſumere cibū Aliter facere more
porcorum ⁊ beſtiarum eſt ſer
uare· Eſt enim prouibium vul
gare· Semel ſumere cibum ē
diuinum· bis humanum· ter ⁊
vltra beſtiarum· Septima eſt
noua ⁊ incōſueta ſumere· hec
eſt enim cauſa· quare ſm ſuam
pꝛiodum beſtie diutius viuūt
q̄ homines quidā viuāt· quo
rum periodus· id eſt ſpatium
vite· eſt ſm pſal· in ipſ ſeptua
ginta āni· Si aūt in potentati
bus octuaginta anni: ampli9
eorum labor ⁊ dolor· Quia ho
mines quidaȝ noua ⁊ incōſue
ta ſumunt cibaria· beſtie vero
ſemper fere eadem ut vacca fe
num· Vnde Eccī· decimo· Om
nis potētat9 breuis vita Octa
ua eſt quando homo multis ⁊
varijs ferculis ⁊ potibus vult
vti· non ad ſuſtentandū natu
ram ſed ad irritādum gulam
Sic feciſſe videtur aſſuer9 rex
gentilis heſter· primo· de quo
facto conuiuio ſolēniſſimo di
citur · bibebant qui inuitati
erant aureis poculis· et alijs
atqȝ alijs vaſis ſibi inferebau
tur · Nona eſt cum precioſa
vel ſuptuoſa nimis quis pro
curat non habens reſpectum
niſi ad hoc q̄ ſint magis ſapo
roſa· ꝓpt qd̄ domin9 videtur

quinqꝫ milib⁹ non rara ſꝫ cõia
in iſta terra in qua fuerũt ꝓcu
raſſe. cum de quinqꝫ paib⁹ or
deaceis ⁊ duob⁹ piſcib⁹ ſacia
uit eos. non enim legitur q̄
potũ vini dederit. carnes aut de
pane triticeo. q̄ꝛ oibus cõmu
nia ſuffitiũt ⁊ plus nõnunq̄
f ꝓficiũt ¶ Quo ad tertiũ prin
cipale dubitatur qn̄ gula pec
catũ ſit mortale vel non. Re. ſm
tho. vbi ſup̄ Qn̄ hõ tãtũ amat
⁊ deſiderãt delectacões in cibis
ut ꝓpt̄ eos cõſequẽdos deũ otẽ
nit. paratus agere vel etiam
agens con̄ dĩuina precepta. ut
huiuſmoi delectacões oſequa
tur tunc ẽ mortale pccm̃. q̄ꝛ ꝑpo
nit delectacõeꝫ hmõi deo. Qñ
vero quis amat hmõi delecta
cões plus debito: cit̄ra tn̄ deũ
q̄ꝛ licꝫ amet ⁊ deſiderꝫ pl⁹ debi
to hmõi delectacões: tn̄ neq̄
q̄ vellꝫ ꝓpter eas agere contr̄
legẽ dei. tunc ẽ veniale pctm̃
Et hoc vult aug⁹. in ſmone de
igne purgatorij. vbi dic̄. Quo
ciẽs aliq̄s i cibo aut potu plus
accipit q̄ neceſſe ſit: ad minu
ta peccata nouerit ꝑtinere. Et
hoc intelligitur cũ ꝓpter amo
rẽ delectacõis hoc cõtigit quã
pl⁹ debito amat. licꝫ citra deũ
Qn̄ aũt gula q̄ ad potum ſit
mortale patebit ſtatim. Ex p̄miſ
ſis pꝫ q̄ gula eſt pctm̃ mortale
quãdo ꝓpter crapulã. ieiuna

ecc̄ie vel miſſa in dieb⁹ dñicis
vel magnis ſeu p̄cipuis feſtis
negligit̄. Scd̃o poſſꝫ eẽ mor
tale qn̄ oſcientia alicui ꝓbabi
liter dictarꝫ. q̄ comedere vł bi
bere vltra talem mẽſurã eſſꝫ de
ſtructio nature. vel ſoluere ie
iuniũ tali die. ⁊ comedẽ tales
cibos eẽt con̄ p̄ceptum ecc̄ie. ł
ſcãdaliſaret nõbiliter ꝓximũ
Tercĩo poſſꝫ eẽ mortale quãdo
q̄s comederꝫ vel biberꝫ ſine di
ſpẽſacõe vel neccitate cõtr̄ illõ
qd̃ vouit. patent iſta. q̄ꝛ in oi
b⁹ iſtis homo paratus eſt face
re ɔtra dei p̄ceptũ ꝓpt̄ gulam

¶ Capitulum Sextum

Dictũ eſt i precedẽtib⁹
de vna ſpẽ tpantie. vi
delicꝫ de pſimoia ſeu
frugalitate q̄ ẽ modeãta ſup
cõ vel ſbtractio cibi ſm rectã
racõem. Jam dicẽdum eſt de
alia ſpetie vicꝫ de ſobetate. q̄
ẽ virt⁹ diſpõnẽs hoieꝫ ad ha
bẽdũ ſe bene circa vſũ potus in
ebare valẽtis. de q̄ tria tãgen
tur. Primo q̄ neceſſaria ſit ſo
brietas. ⁊ q̄d ſit vitiũ ſibi op
poſitũ ſcꝫ ebrietas. Scd̃o de
filiab⁹ gule Tercĩo de r̄medijs
videbitur gule tam quo ad
pſimoniã q̄ quo ad ſobetatẽ
¶ Quãtum ad primũ nõndũ a
q̄ ſobrietas ẽ virtus inclinãs
habẽtem ut dictũ ẽ. ut vtatur
potu tpate i q̄litate in q̄ntitate

a ſic de alijs·ut dictū fuit in p̄
mo ⁊ ſecūdo notabili p̄cedētis
capituli·Et eſt virtus multū
neccāria·eo ꝙ vſus moderatus
hmōi·maxime vini plurimū cō
fert corpi ⁊ anime·Et modicꝰ
exceſſus multū nocet·qꝛ ſua fu
moſitate t̄bat caput ⁊ īpedit
vſū racōis·magiſꝙ̄ exceſſus
cibi·Vn̄ Ecci·xxxi·Equa vita
hōis vinū in ſobrietate potatū
Et ibidē Exultacō aīe ⁊ cordis
b vinū moderate potatū·¶ Se
cūdo nōndum ꝙ ad moderate
ſumendū potum qnꝗꝫ exēpla
inducunt Primū abſtinētia eo
rū q̄ fuerūt ⁊ ſūt extra fidem ca
tholicā nā ſarraceni ſm ſuā le
gem ꝑpetuo abſtinēt a vino·
Item Ieremi·xxxv·rechabite ī
veteri lege nunꝙ̄ bibebant vi
nū Item tercio illud qđ dr̄ nūe
ri·vi·Nazarei tp̄e ɔſecracōnis
ſue nō bibebāt vinū·vel aliud
qđ inebriare poſſꝫ Quarto nā
rāt hiſtoie ꝙ karolꝰ magnus
non bibebat niſi ter in menſa
Similit̄ qnto legitur ꝙ ludo
wicus rex frācoꝝ ī vaſe ex quo
bibit habuit tp̄e hūbti ſignū
vſqꝫ ad quod ei miniſtrabat̄
vinum ⁊ reſiduum totū imple
batur aqua Si tales gentiles
iudei ⁊ reges moderate biberūt:
qn̄ta verecundia eſt ſimplices
c xp̄ianos ī potu excedē·¶ Ter
cio notādū ꝙ vinū multa mala

facit abutentibꝰ·Primo inci
tat ad libidineꝫ·Puer·xx·Lu
xurioſa res vinū·⁊ ſic ɔtinenti
am deſtruit·Secūdo facit tur
bacionem ad alios·quia au
daciam generat·Ecci·xxxi·Vi
num multum potatum irrita
cōneꝫ facit·Et ſic pacem tollit
⁊ amicitiam·Tercio facit blaſ
phemare·vnde ſuper illud·i·
Corinth·decimo·Siue come
datis ſiue bibatis dicit gloſa·
Si vinolētia te ingurgites·
quaſcumqꝫ laudes lingua ſo
net·vita blaſphemat·et ſic dei
laudem tollit·Quarto facit fa
tue loqui·ſecundo Eſdre·iiij·
homines facit fatue loqui·Et
ſic tollit linguam diſciplinatā
Quinto vinum incitat ad va
nam leticiam·ſecūdo eſdre·iiij·
omnem mētem conuertit in ſe
curitatem ⁊ iocunditatē ⁊ nō
meminit omnem triſticiam·⁊
ſic tollit luctum qui ē quedā
b̄titudo vie·Sexto obſcurat i
tellectū·ecci·i·dic·Salomon
ut aīam meā melius trāſferrē
ad ſapiēciam: cogitaui a vino
abſtrahē aīaꝫ meā·Hic etiam
dan̄·i·⁊ dan̄·x·daniel idē fecit
⁊ ſic tollit deuocōem Septio
apoſtatare facit interdum·ad
litteram religioſos ⁊ non per
ſeuerare Vnde Ecci·decimono
no vinum apoſtatare facit·⁊
ſic tollit perſeueranciam·

b ¶ Quarto nōndum ꝙ circa
potum vini multa cōtingūt re
pꝛehēſibilia. p̄mo ī q̄ntitate Jdo
.i. thi. v. modico vtere vino.
Bern. Si tñ vobis placꝫ au
ctoritas apli de bibendo vino
obſecro. ne tradatis obliuioni
ꝙ dic̄. modico. Scd̄o ī nume
ro ⁊ varietate vinoꝝ. nam in
nobiliſſimo cõuiuio qd̄ apud
gētiles legitur hītū fuiſſe he
ſter. i. nō legit̄ ꝙ diu̾ſa vina
fuerit miſtrata. ſꝫ vinū habū
dans miniſtrabatur ibi nō vi
na ibidē p̄mo. Tercī in qua
litate p̄cioſitatis. vñ vox peſſi
moꝝ. Sap. ij. dic̄. vino p̄cio
ſo nos impleam⁹. Quarto in
actione q̄ ad fortia vina Ecc̄.
.xxxi. Quā ſuffitiēs eſt homini
vinū exiguū ideſt debile. Qui
to in tpm vicib⁹ extraordina
rie bibēdo. priores aſinis q̄ cer
tis vicibus adaquātur de hiſ̄
pū. xxiij. Cui ve. nōne hijs q̄
morantur in vino. p̄fata omia
indecentia ſūt in ſeculai. p̄ſertī
in muliere vel puero. Peiora ī
clerico. ſꝫ peſſima in religioſo
hec quid̄ de immoderātia vini
ſup̄ti dicta ſūt que ɔtigere poſ
ſunt ī ebrijs ⁊ etiā ī nō ebrijs
Sꝫ ebrietas ſpēale malum ē
vitium Et ſm thō. 2. 2. q. Cl. Ca
pitur dupliciter. Vno modo
ꝓut dic̄. quedā defectū hoīs q̄
accidit ex multo vino aut alio
potu fumoſo potato ex quo fit
ut homo non ſit cōpos racōis
Jſto modo non eſt culpa cum
non ſit volūtaria. nemo enim
vult hmōi ebrietatem ſaltem
p ſe vel ſolam. ſꝫ eſt defectus q̄
dam culpam cōſequens. Alio
modo dic̄. actū quo q̄s in hūc
defectū incidit. ut eſt interior
volicō potacōis immoderate
Aut ē ipāmet exteioꝛ potacō ī
modeāta ⁊ inebriās. Et poteſt
iſta ebrietas cōtingere t̉plici
ter Primo ꝙ homo neſciat po
tū eſſe immoderatū ⁊ inebriaē
potētem. qꝛ forte ignorat foꝛ
titudinem vini. ⁊ credit ſe tan
to idigere potu. ⁊ ſic inebria
tur Sic de noe videtur eſſe fa
ctum geñ. ix. Et hodie ɔtinge
re poſſꝫ. ut ſi quis in itinere pe
grinādo multum fatigatus ⁊
calefact⁹. neſciēs foꝛtitudīeꝫ
vini illi⁹ terre biberꝫ in q̄ntitate
q̄ntum crederꝫ ſe indigere. ⁊ tñ
ꝓpt̄ nimiam foꝛtitudinē vini
quā oino ignorat inebriatur
aliqualiter Similiter cōtingere
poſſꝫ de aliquo ſimplici q̄ pu
tarꝫ ſe debile vinum bibere. qd̄
tñ ſibi p induſtriaꝫ foꝛti vino
limphatū eſſꝫ eo p̄itus igno
rante. Et ſic pōt eſſe ebrietas
ſine pcc̄o. p̄cipue ſi non ex ali
q̄ negligētia hoīs cōtingat
Scd̄o modo ſic ꝙ homo p̄ci
piat eē immoderatū potum nō

tm̄ eſtimat ipm̄ inebriare potē
tem Et ſic eſſe pōt cum pcc̄o ve
niali eo modo quo ſupi⁹ dictū
eſt de gula Tercio modo pōt cō
tingere ꝙ aliquis tm̄ pcipiat
potum eſſe immoderatū ꝛ ineb
ante· attn̄ magis vult ebrieta
tem incurrere ꝙ̄ abſtinere· Et
ſic eſt pcc̄m mor̄le· Quia taliſ
volens ꝛ ſciēs priuat ſe vſu ra
cōis· qđ eſt optimū hoīs· ꝛ ſi
ne quo nec virtutes operatur·
nec vicia declinat· Et hoc vult
aug⁹· i ſmone de purgatorio·
vbi dic̄· ꝙ ebrietas ſi ſit aſſidua
eſt peccatū mor̄le· non intēdēs
p hoc ꝙ ebrietas fiat mor̄le p
ſolam iteracōez· Sꝫ ideo ꝙꝛ nō
pōt eſſe ꝙ homo aſſidue inebe
tur· quin ſciens ꝛ volēs ebrie
tatē incurrat· dum ſepe expitur
fortitudinem vini ꝛ ſuā habi
e litatem ad ebrietatez· ¶ Quo
ad ſecundum principale nōn
dum ꝙ quīqꝫ ponit gregor·
·xxxi· morali· filias que ex gule
vicio generātur. que etiam ſūt
cauſe vel occaſiones alioꝝ mł
torum malorum corporis ꝛ ani
me· Prima eſt hebetudo ſenſus
circa intelligibilia· Acies enim
racōnis obtunditur ꝛ hebetatur
p immoderatā ciboꝝ ꝛ potuum
ſumpcōem ꝑpter fumoſitates
inde ſurgētes ꝛ caput pturbā
tes· nam ſicut feneſtra obſtru
cta limo obtenebrāt̄ur: ſic intel

lect⁹ cibis ꝛ potib⁹ obſcuratur
Secūda ē inepta leticia Cū ei
p immoderātiā cibi ꝛ potꝰ q̄ſi
ſopitū ē racōis gubernaculū:
tūc ſequūtur ut plurimū multe
deordinacōes i appetitu· ꝛ male
inordiate paſſiōes· ꝛ ſpāliter
vaga q̄dā leticia ꝛ inepta Ter
tia filia ē multiloquiū· p qđ in
telligi pōt inordiacō locucōis
ſiue q̊ ad ſupfluitatē verboꝝ·
ſiue q̊ ad honeſtatē eoꝝ· vtrū
qꝫ ei oitur ex inordiata ſupcō
ne ciboꝝ ꝛ potuū Vnde gre· in
paſ· Niſi gule deditos imodera
ta loq̄citas caperet: diues ille q̊
epulatus q̊tidie ſplendide dꝛ
i lingua grauiꝰ nō arderet· Q̄r
ta filia dꝛ ſcurrilitas· id ē q̄dā
leuitas in exterioꝛib⁹ motibus
ꝛ geſtib⁹· ſiue quedā ioculai
tas que riſum mouē ſolet ut di
cit glō· Eph· v· Vn̄ dicit gre
gori· omē· de diuite epulone·
Prima male cōuiuātib⁹ culpa
fabulatur loquacitas loquaci
tatemqꝫ ludendi ſequitur le
uitas ſcribitur enim Sedit po
pulus manducare ꝛ bibere· ꝛ
ſurrexit ludere Quinta filia eſt
immūdicia corporis· que pōt
attēdi ſm inordinatam emiſſi
onem quarūcūqꝫ ſupfluitatū
ꝛ maxime ſeminis· aut p vomi
tum· Sequūtur etiā plura ma
la anime ꝛ corporis ex gula Pri
mo auaricia· quia pluā fercula

volētes hr̄e vel delicata victu
alia facili⁹ conātur ꝑ ꝑhas ⁊
nephas acq̄rere tpalia vnde
Jero. Delitie ⁊ epularum vaie
tas auaritie fomenta ſūt. Se
cūdo ſeq̄tur luxuia. vnde Jero.
ꝙ diu eua i paradiſo abſtinu
it: virgo fuit. ꝙ cito p̄ceptum
abſtinētie violauit: corrupcō
nē ſēſit Tercō Jra ⁊ inuidia vn̄
.ij. Re. xiij. Abſolon fecit duiui
um ⁊ interfecit fratrē ſuū amā
cū temulēt⁹ eēt vino: Quarto
p acediam requiē preſtat de
monib⁹ Jdō legio demonū di
xit Marci. v. mitte nos i gre
gē porcoꝝ. qđ dn̄s ꝑmiſit eis.
Jn ſignum ꝙ guloſi ſunt. ſm
glo͛z. demonū habitacula Rn̄
do grauat ſpiritū ⁊ ab omni de
uocōe deicit vnde luc. xxi. Attē
dite ne g̃uentur corda vr̄a cra
pula ⁊ ebrietate Crapula aūt
ē cruda epula. qn̄ tātū de cibo
ſumitur ꝙ calor naturalis nō
ſufficit ad ei⁹ decoccōez. Sex
to ſequitur corpis infirmitas
ymo infirmitates plures. Jdō
Eccī. xxxvij. Jn multis eni eſcis
erit infirmitas Septimo ſepe
mors ſequitur. Vnde ibidem
ꝓpt crapulam multi pierunt.
f ¶ Quo ad terciū pn̄cipale no
tandum ꝙ cōtra gulam ſunt
plura remedia. Primū eſt ſer
mo dīn⁹ hoc dat dn̄s. Math.
.iiij. d. dyabolo de gula tēptā
ti non i ſolo pane viuit homo
ſʒ in omni verbo qđ ꝑcedit de
ore dei. ad lr̄am enim frequēs
ſpūalis cibi ſtudiū gulā reſtri
git. ſecūdū ē moderata occupa
cō. Vn̄ ꝓu. xxi. deſideria occi
dunt pigrū. noluerunt eni q̄c
ꝙ man⁹ ei⁹ opari. tota die cō
cupiſcit ⁊ deſiderat ad lr̄am nā
qʒ aures otioſi deſiderāt rumo
res. oculi vanitates. ⁊ os gulo
ſa. Tercium eſt elongacō ab
hijs que dāt occaſionem exce
dendi i cibo ⁊ potu Sicut ſūt
delectabilitas. vaietas. vel ni
mietas ciboꝝ. fugere eni in vi
cio gule ſicut luxurie victorio
ſum eſt Vnde geñ. iij. dr̄ Vi
dit mulier lignū qđ bonū eſſʒ
ad veſcendū. ⁊ pulchꝝ oculꝭ
aſpectuqʒ delectabile tulit de
fructu illi⁹ ⁊ comedit Quartū
eſt cōſiderare frequēter qualis
poſt mortē caro ſit futura Qđ
docʒ greg̃. dicens Nihil adeo
valʒ ad domanđ carnis deſide
ria: ſic cogitare qualis ſit futu
ra mortua. Quintum eſt me
ditacō eterne cene quā nō vl
tarde guſtabūt q̄ i ꝑdio hu
ius ſeculi ſe ſiliq̄s porcoꝝ reſi
ciūt Hic etiā cenā auide guſta
re neq̄t qui in ꝑdio ſe reple
uit. vn̄ math. v. bt̄i q̄ eſuriūt
⁊ ſitiūt iuſtitiā qm̄ ipi ſatura
būtur. Si bt̄i q̄ eſuriūt: ergo
beacōres q̄ ſaturabūt Sextū

eſt ɔſideracō malorꝝ q̄ gula fa
cit in ſecūdo mēbro tactorꝝ Nā
triplicē infert mortē: culpe· cor
pis· ⁊ etne dānacōis· Vn̄ Job
·vi· guſtaē q̄s poteit qđ guſta
tū affert mortē· nā ſic cū prudē
tiſſiā mēſura ſumitur mediciā
vł tyriaca: ſic ſumi debēt diſcre
tiſſiē victualia Septimū ē cōſi
deracō penurie xp̄i i ſe ⁊ mēbris
ſuis· Treñ· iij· Recordaē paup
tatis· ⁊ trāſgreſſionis· ⁊ fellis·
q̊ ad primū· Quis etiā quo ad
alterꝝ cogitare poſſet paupum
ꝑ victu ſolicitudies· labores·
modicitates· ⁊ exiguitates q̄s
patiuntur captiui· mendici· vi
due· ⁊ dei amici Octauū ⁊ opti
mū eſt dei grãtia· vnde qui labo
rat hoc gule vitio· debꝫ oracōi
bꝰ inſtare· Jdo Joh· iiij· Qui bi
berit ex aqua quā ego dabo ei
n ō ſiciet ineternū· Et heb· xiij·
optimū eſt grãtia ſtabilire cor·
nō eſcis que nō ꝓfuert ambu
lātibꝰ in eis· ¶ Capi· vij·

¶ De abſtinentia ⁊ Jeiunio

DE abſtinētia ⁊ ieiunio
tria nūc ſūt videnda·
Prio q̄ ſunt vtilitates
ɔſequētes ieiuniū· ⁊ q̄ mala ſe
quātur nō ieiunātes· Secūdo
q̊ teneātur ad ieiunādū· qn̄ ⁊
q̄lit' Tercō de potētia abſtinen
a di i hōine ¶ Quītū ad p̄mū no
tād prio q ieiuniū ſm tho· in
·iiij· di· xv· ē ꝓſimoia victꝰ· ab
ſtinētia q3 cibor Primū ſcꝫ ꝓſi
moia victꝰ ſemp eſt neceſſaria
ad virtuoſum actū habēdum
in ſumendo ⁊ appetendo cibū·
Sꝫ ſecūdū ſcꝫ abſtinēciā i cer
tis cibis ⁊ potibꝫ· certis horis
nō ſp nccē ē ſuaē ſꝫ qn̄ ieiuniū
indicitur ut poſtea dicet'· Se
cūdo nōnō q quītuplex eſt ie
iuniū ſeu abſtinētia ſcꝫ nature
ꝓ ſacmēto eukariſtie i ſano ne
ceſſariū Secūdū ē ſpūale vicꝫ
abſtinere a vicijs ſm Jero· eti
am ad eiectōez demonū neccāi
um Tertiū eſt meroris ut diſci
pulorꝝ xp̄i i triduo mortis xp̄i
Et etiā aliorꝝ q̄bꝫ dulcedo ſpū
alis ſbtrhit'· Q'rtum ē gaudij
ut diſcipulorꝝ xp̄i i eiꝰ p̄ſentia
⁊ deuotorū in pn̄a cōſolacōis
ſpūal'· Quītū eſt ieiuniū ecclīe
quo tm̄ ſemel certa hora· ⁊ cer
tis cibis· quis abſtinet ⁊ quis
eſt fructus· de hoc ſolum ē ad
ꝓpoſitum· ¶ Tercō nōnō q b
guloſi quidam dicunt ieiuni
um minimū virtutis eſſe actū·
Quo contra ſm thō· in· iiij· di·
·xv· fructus· xij· ⁊ vtilitates ie
iunij in ſumma ponit· Primus
ē diminucio fomitis quem ab
adam ⁊ parentibus contraxi
mus· qui licꝫ peccatū nō ſit· tn̄
valde inclinat ad peccatum ni
ſi ieiunijs ⁊ alijs opibꝰ virtu
oſis ſibi reſiſtatur· hic fomes
ignis ē· virtutū opa deſtruēs

ſi ligna ciboꝝ ⁊ potuū īmoꝺi
nate ſibi miniſtratur Jꝺo apo
ſtolꝰ ait. i. cor. ix. Caſtigo cor
pꝰ meū ⁊ in ſuitutem reꝺigo.
ne cū alijs p̄ꝺicauerī: ip̄e rp̄ro
bꝰ efficiar Caſtigatur etiam
⁊ ꝺomatur corpꝰ ut ſuiat aī
me facilī ⁊ vicijs non laſciui
at. Scꝺꝰ eſt ꝺeletio pcc̄i. qꝛ ei
ait greḡ. caro leta nos traxit
aꝺ culpam afflicta ꝺucat aꝺ
ueniam. iꝺo filij iſrahel ꝑ pcc̄is
ieiunauerūt Juꝺic. xx. Tertiꝰ
eſt acq̄ſicō virtutū ⁊ augmē
tacō. nunq̄ eni tꝑantie virtu
tem obtinemꝰ niſi tꝑate ꝑ ab
ſtinentiā iteratis actibꝰ inſuꝺe
mus ut ꝺic. ph̄s i. iij. ethico.
⁊. ij. ꝺomato etiā corꝑe: facilī
ſeruit ſpiritui aꝺ virtutes. obe
ꝺitur etiā in hoc eccīe. ⁊ ſic me
remur ꝑ obeꝺiētiā. Quātus ē
corꝑalis ꝺotis in p̄ria augmē
tacō. Corpꝰ enim reſurgenꝺo
erit luciꝺū ſubtile impaſſibile
⁊ agile. ⁊ in corꝑali pulchri
tuꝺine ⁊ alijs ſimilibꝫ vnꝰ eit
alio excellentioꝛ. Hij aūt qui
ſunt criſti corpus ſuū crucifixe
runt cum vicijs ⁊ ꝯcupiſcen
cijs ieiunāꝺo. gal. v. Veiſimi
liter erunt excellēcioꝛes in tali
bꝰ ꝺotibꝫ que ſunt accn̄tale p̄
miū. Vn̄ apl̄s. i. cor. iij. Vnuſ
quiſqꝫ ꝓp̄riā accipiet mercēꝺē
ſm ſuum laboꝛē. Quintus eſt
mentis eleuacō ut pꝫ in helya

q̄ poſt ieiuniū. xl. ꝺieꝝ viꝺit
viſionē magnā. iij. Re. xix. Je
iuni eni aꝺ l̄ram intellectu acu
cioꝛes ſūt. qꝛ ꝑ gulam aīa cor
ꝑi nimiū imergitur. q̄ ꝑ abſti
nentiā aꝺ ſupna eleuatur. Si
cut viꝺemꝰ qꝫ ſm ph̄m. Aues
paucaꝝ carniū aptius ⁊ altiꝰ
volant ⁊ viꝺent. Et illa quinqꝫ
tangūtur in p̄facōe Qui cor
ꝑali ieiunio vicia ꝯp̄mis quo
aꝺ p̄mū ⁊ ſecūꝺū. mētē eleuas
quo aꝺ quītū. virtutem largi
ris quo aꝺ tercium. ⁊ premia
quo aꝺ quartū Sextus ē cor
ꝑis ſanitas. vn̄ hugo ꝺe ſācto
victoꝛe. natura humana i mo
ꝺico ꝯtenta eſt. ꝯſuetuꝺo ve
ro multa aꝺꝺiꝺit. ⁊ voluptaſ
plurima agregauit. Et aꝺ lit
terā ieiunātes ſanioꝛes ſūt q̄
ꝺiuites crapuloſi. In quibus
naturalis ignis tot victualia
nō valēs ꝯſumere: cito ſic ma
terialis ignis extiguitur Sep
timꝰ eſt ſatiſfactio nōbilis ꝑ
pccō. Sicut p̄mi Re. vij. Filij iſ
rahel qui offenꝺerāt ꝺnm ieiu
nauerāt. ꝺi. Tibi peccauimꝰ
ꝺn̄e ſcꝫ eligēꝺo regē Racōne
cuiꝰ ē ps pnie ip̄a abſtinēcia
Et ceteris ꝑibꝰ tn̄to plꝰ ꝺe pur
gatorij pena minuit: q̄to plꝰ
ip̄m corpꝰ leꝺit Octauus ē qꝛ
ieiunium ⁊ abſtinētia eſt aꝺ
cautelā ꝑ pcc̄is futuris. p̄uiti
ei citiꝰ r̄coꝛꝺātur ne ꝯffenꝺāt

de futuro qui tam pēalit̄ puni
ti ſūt de p̄terito ut patuit Jone·
iij· In ieiunio minuitaꝝ a rge
minūcto· Non⁹ eſt qꝛ p ieiunīū
fit decima cō tpis quedā· Vn̄
btūs greḡ· dicit ī omē· duct⁹
eſt ihēſus in deſertū· dignū enī
ē ut qui tot dieb⁹ vltra ſemel
refici poſſum⁹ in corpe: etiā int
dum abſtineam⁹ a corꝑalib⁹
ut recreemur in mēte· Decim⁹
eſt qꝛ ad ſacramenta prepat
ut fructuoſius ſumantur· Ideo
tota q̄dragesima ieiunatur ut
ī die paſche deuote ɔicetur ꝑpt
qđ etiā eccīa precepit a non ie
iuno ſine neceſſitatis articulo
nullū debē cōmunicai· Vndeci
m⁹ ē qꝛ p ieiunīū xp̄o paſſo mē
tū ɔformamur q̄ ſic ad horam
nonā in cruce ē ꝑ nob paſſus:
ſic nos ꝑpt eū vſqꝫ ad eādē ho
rā nos cruciādo ieiunem⁹ ut di
cit tho· i· iiij· di· xv· Duodecim⁹
ē qꝛ facilius ꝑ nob ⁊ alijs ea q̄
petim⁹ a deo obtinemus· ſic da
niel oratur⁹ ieiunauit dan̄· x·
c ⁊ ſācti multi· ¶ Qđ aūt ieiunia
ab eccīa iſtituta ſint rigide ob
ſeruāda: ad hoc multa inducūt
Primo ritus iudeoꝝ quondā
qui adeo rigide ſuabāt ſuas ab
ſtinētias ut pocius mori elige
rēt qꝫ abſtinētiā indictā ſolue
rēt ut pꝫ· ij· machab· vi· ⁊ vij·
Quāta ergo verecūdia ē xp̄ia
nū tpe grē facilit̄ ſoluē ieiunīū

Secūdo qꝛ nō inuenitur aliqđ
pccm̄ hūanū g̃uius punitū qꝫ
fractō abſtinētie impoite ut pꝫ
in p̄mis pentib; gen̄· iij· Quāta
ergo pena infligenda ē facilit̄
abſtinētiā nō ſeruātibus· Ideo
zach· iij. Adā exēplū meū ab
adoleſcētia mea Tercō abſtinē
tia multos malos hꝫ impugna
tores· Cā caro impugnat· Iteꝫ
creature viſu pulchre· ⁊ ad de
ſcēdū ſuaues Itē dyabol⁹ ut pꝫ
in xp̄o ⁊ p̄mis pentib; ymo ip
ſā ipugnat racō qđ ē maximū
q̄ facile cōtrā eā reperit multa ar
gumēta Itē ſocietas hoim ideo
tāto virtuoſior eſt act⁹ abſti
nētie· qn̄to pluēs hꝫ ipugna
tores· vn̄ ps· viriliť agite ⁊ cō
fortet̄ cor vr̄m oēs q̄ ſpatis in
dn̄o· ¶ Secūdo pn̄cipaliť ma d
gis ī ſpāli videbit̄ qn̄ ſit p̄cep
tū ieiunaē ⁊ abſtinē Qualiť te
neam̄ ieiunaē· ⁊ an ieiunīū ſit
diſpēſabile de p̄mo ſm tho· 2· 2·
q· Cxlvij· Ieiunīū cadit in cōi
ſb p̄cepto legis natuē· Primo
in q̄tū ptinet ieiunīū ad necāri
am cohibicōeꝫ a pccō Secūdo
in q̄tū ptinꝫ ieiunīū ad ſatiſfa
ctōeꝫ ī pnīa· ⁊ ſic cadit ſub p̄ce
cepto dīno· ſcꝫ ꝑut iniūctū ē in
pnīa ſimpliciť· ⁊ ſic ē ps ſac
menti Tercō cadit ſub p̄cepto
eadē abſtinētia in q̄tū per cibū
aliquē ꝓbabiliter quis ſanita
te corporis ⁊ vita priuaretur·

Quarto cadit ſub precepto le
gis dĩne qñ q̃s vouit ieiuna
re. Q̃nto ſub precepto ecc̃ie ca
dũt ieiunia ab eccĩa inſtituta
ꝛ p̃cipue ieiunĩũ q̃drĩgeſime.
q̃tuor tpm. vigiliaꝝ oim apo
ſtoloꝝ p̃ter vigilias Johãnis
euãgeliſte p bilippi ꝛ Jacobi.
Et ſilia ieiunia q̃ ab eccĩa iſti
tuta ſũt. vel ꝑ geneãli ꝯſuetu
dĩne ecc̃ie tanq̃ ieiunia nccã
rio obſuanda approbata ſũt
Iſta cadũt ſic ſb̃ precepto ꝙ
q̃ ea ſine nccĩtate ꝛ legitĩa cã
trãſgreditur: peccat mõꝛliter
modis immediate p ſcm̃ tho.
expmẽdis Vñ. i. q. vij. Si q̃s
omnẽ eccĩaſticã tradicõẽꝫ ſcri
ptam vel nõ ſcriptam violat:
anathema ſit. null9 aũt niſi ꝑ
mõꝛli anathẽatiſatur. Et tho.
vbi prius dic̃. Rđ ſi quis au
ctoꝛitatẽ legiſlatoꝛis contẽnit
p̃ceptũ ei9 trãſgrediẽs ex con
temptu. vel ſi q̃s trãſgreditur
hoc modo ꝙ impediatur finis
quẽ intẽdit legiſlatoꝛ. tũc pec
cat mõꝛliter Si aũt aliquis
ex aliq̃ racõnabili cauſa ſtatu
tum non ſuet. p̃cipue in eo ca
ſu in quo legiſlatoꝛ ſi pñs eſſꝫ
decerneret non eſſe ſeruãdũ: ta
lis non peccat mõꝛlit᷑ Et i ſcri
pto ſup. iiij. di. xv. dic̃. Intẽcõi
legiſlatoꝛis obuiat. qui ex con
temptu vel ſine aliqua racõna
bili cã oꝛdinatõnẽ nõ ſeruat

Si autem ĩ aliquo caſu oꝛdi
nacõeꝫ non ſuat in quo pro
babilit᷑ credi põt ſi legiſlatoꝛ
adeſſꝫ eũ obligaĩ non velle: ta
lis non eſt reputãd9 trãſgreſ
ſoꝛ p̃cepti. ꝛ ideo non eſt neceſ
ſariũ ꝙ quicũqꝫ aliquẽ diẽ ab
eccĩa inſtitutũ ieiunaꝛ̃ obmit
tit ꝙ mõꝛliter peccꝫ. Põt enim
hoc aliqñ oĩno ſine peccato
ꝯtĩgere Aliqñ aũt ſine moꝛta
li cum veniali. qđ intelligẽ qñ
racõnabilis cã ſubeſt. Aliquã
do aũt cũ moꝛtali ꝛ hoc ſm di
uerſas occaſiones q̃b9 homo
ducitur ad ieiuniũ frangenđ
hec tho. Concoꝛdat pe. de pal.
in. iiij. di. xv. dicẽs Jeiuniũ ec
cleſie cadit ſb̃ iuꝛ̃ poſitiõ Vñ
ei9 trãſgreſſio ſine cauſa ẽ pec
catũ mõꝛle. ut in actã. ꝛ olim
Aĩa q̃ ſe nõ afflixerit viꝫ Exo.
xij. abſtinẽdo a fermẽtato. pi
bit de populo ſuo. Quãdo aũt
fractio ẽ cũ cauſa non ex toto
ſuffitiẽti: eſt veniale ut de hijs
qui legũt matutinã ĩ cõpleto
rio Quãdo qꝫ ſimpliciter nulla
culpa eſt ut ĩ nccĩtate ¶ Quo e
mõ autẽ ieiunare teneam̃ no
tãdum ſm eundẽ ꝙ ieiuniũ tri
pliciter põt ſolui. Primo quã
do q̃s comedendo etiã ſemel. ꝑ
totã menſam iraſcitur male. ꝟ
guloſe comedit p totũ vel hu
iuſmõi facit qđ eſt cõtra virtu
tem tpantie. Scđo quãdo q̃ſ

etiam ſemel comedēdo·non oti
nue·ſʒ in pte excedit peccādo ut
in fine guloſe comedēdo·vel in
pte iraſcēdo·⁊ pro tanto ſolum
pdit ieiunium·non pro toto·
Tercīo qui die qua ieiunāt cir
cūſtantias neceſſarias violant
Ieiunīū enī dʒ fieri cū ſeptē cir
cūſtancijs Primo ut q̄s die ie
iūnabili vltra ſemel non come
dat ea p q̄ alias mādūcacō ſo
let cōpleri·An aūt peccet dici
ens quis mōʒlit·quotiens die
ieiunabili pluries q̄ ſemel co
medit ſine racōnabili cā·Qui
dā dicūt q̄ ſic·Alij q̄ non Tu
tū tene ſm aug⁹·certum ⁊ di
mitte incertū·Hoc tū certum
ē ſm vtrorūqʒ opiniōeʒ q̄ pec
catum ex pluralitate comeſtio
nū ampli⁹ pōt grauari·ut plus
peccʒ q̄ die ieiunabili quat' co
medit·q̄ q̄ ter ceteris pibus·
Quia ſtatʒ q̄ q̄s hora pma di
ei comedat ſic⁹ cū modico pa
ne ⁊ ſic ſecūda hora·tertia·q̄r
ta ⁊ quīta·⁊ ſic quīquies come
dat modicū ſp·Ali⁹ vero come
dat poſt prādiū ⁊ in cena ean
dē cenam vſqʒ in craſtinū pte
lando i cibis ⁊ potibus·Appa
rʒ q̄ ſecūd⁹ pl⁹ peccet q̄ pmus
q2 ſecūd⁹ pl⁹ cōtra intencōneʒ
legiſlatoris facit q̄ prim⁹·q2
prim⁹ plus laſciuias corpis re
primit quod intendit legiſla
tor q̄ ſecūdus ſatiat·Secūdo

non debʒ ieiunās horā prādij
preuenire nōbiliter ſine cauſa
racōnabili·Eſt aūt hora prādij
in ieiunio eccīe alicubi·xij·Ali
cubi forte aliter·ſm cōſuetudi
nes varias a maiorib⁹ prela
tis bene approbatas·In primi
tiua tamē eccleſia fuit hora no
na diei·que eſt ſecunda hora
poſt meridiē·quia pro tūc ſm
plures doctores videtur pmo
xpm mortuum fuiſſe in cruce·
i cuius recompenſam nos cru
ciamus ieiunio·in quadrageſi
ma tam ſtrictius videtur ieiu
niū eſſe ſuandū·Vn̄ in calcedo
nenſi cōſilio ſic dicitur·In qua
drageſima nullaten⁹ credendi
ſunt ieiunare·qui an̄ mandu
cauerit q̄ veſpertinum celebre
tur offitium qd̄ quadrageſiāli
tpe poſt nonam dicitur·Et de
cōſec̄·di·i·Solent plures q̄ ſe
ieiunare putant in quadrageſi
ma mox ut ſignū audierint ad
horā nonā·mādūcare·q̄ nulla
ten⁹ ieiunare credēdi ſūt·ſi an̄
manducauerint q̄ veſpertinū
celebretur offitium·Concurrē
dum eſt enim ad miſſas ⁊ audi
tis miſſarum ſolemnijs:veſper
tinis officijs·largitis elemoſi
nis:ad cibū accedēdū ē·Si q̄s
vero aliq̄ neceſſitate cōſtrict⁹ fue
rit ut ad miſſam venire non va
leat eſtimata veſpertina hora
⁊ cōpleta oracōne ſua·ieiuniū

ſoluat hec ibi. Addit tho·i.iiij·
de hora ieiunij Horam Jeiunij
in comedēdo nō optet ſtricte
ōſiderare·ſ; ſufficit groſſa eſti
macō ſcz q̄ ſit circa horam debi
tā.nec multū nocet.ſi ex aliq̄
cauſa illa hora aliquātulū pre
uēiatur·vel ſi forte ꝓpt̄ infirmi
tatē vel etatem vl̄ aliquid hu
iuſmoi·tali hora comedere ce
derz alicui i magnū grauamē
eēt cū eo de Jeiunio diſpēſandū
vl ut aliquātulū p̄ueniri3 horā
pc·de pal·etiā; dicit q̄ ieiuniū
frangitur notabili hore antici
pacōe ſine cauſa·dico nōbili
nō de illa que vocatur ſpēs gu
le. Dico etiā horā nonā omni
tpe.tardi⁹ tn̄ d; edi in quadr̄
geſima.q̄ȝ in alijs ieiunijs. Jn
q̄dragesima ergo pt⁹ officiū
veſparū an̄ horā veſpertinā nō
lic; edere. Ex quo ɔſtat q̄ ho
ra nona trāſijt·ſicut in alijs ie
iunijs.poſt offitiū enim none
ante horā none.dū tn̄ cōſtat
horam ſextā tranſiſſe vel eē.hec
pc·vocant aūt doctores ꝑnoia
ti horam ſextā meridiē. Tercō
ſm tho.vbi prius in ſumma ⁊
ſcripto Eſus carniū gn̄aliter i
omni ieiunio ꝓhibitus ē. Ra
cō eſt.q̄ȝ generaliter magis ē
delectabilis·⁊ ad hūorē luxu
rie magis ceteris opatur. Cō
cordant Innoc̄·⁊ hoſt. Vnde
etiam in ſexta feria neceſſario ē
abſtinēdū a carnib⁹ ⁊ etiam
in ſabbato ſm quorūdā ɔſue
tudines Jn quadrageſima ve
ro int̄dicuntur vniuerſaliter
oua ⁊ ōmia lacticinia Jn alijs
aūt ieiunijs circa hec comeden
da vel dimittēda diūſe ɔſuetu
dīes exiſtūt apō diuerſos·q̄s
quiſq3 obſuare d; ſm morē
eorꝫ inter quos conuerſatur.
Vn̄ Jero·loquens de ieiunio
dicit vnaqueq3 ꝓuītia habū
dat in ſuo ſēſu ⁊ p̄cepta maio
rū leges apl̄icas arbitret̄ Sz
nunq̄d dieb⁹ ieiuniorꝫ poteſt
q̄s de caſtore comedere. Rn̄d;
willh·i rōnali.p·vi·ca.de dni
ca.iij.aduēt⁹ Cū q̄dam piſces
ſint habētes ex vna pte formā
q̄drupedis aīalis·⁊ ex altera
piſcis.ut biuet⁹ Jn ieiunijs poſ
ſunt comedi ex pte qua piſcis
ex alia vero minime hec ille.tn̄
di·iiij.demiq3 d; ſic de ieiunio
nequaq̄ȝ ſūptuoſiora marina
rū beluarꝫ ideſt mōſtruorꝫ ⁊
cet⁹ ɔuiuia ꝑparz·Quarto cir
ca vſū iſtorꝫ cibo ꝫ q̄ alias cōi
ter non ſumūtur ut electuario
rū ⁊ ſpērum.ſic q̄s ſe d; habere
ut ſi modicū ſumat:non tn̄ i
hoc deb; exorbitare.vic; q̄ q̄
rat ſolū delectacōe; in eis.vel
multū ſumat. Vn̄ ſm thō·in
.iiij.ſup cō electuariorꝫ modi
ca etiā ad delectacōem ieiuni
um ecc̄ie non ſoluit. q̄ȝuis hō

poſſit totalit᷑ vel in pte ex hoc meritū ieiunij pdē vel ec͞. mor͞lit᷑ peccare ſi ſit immoderata libido. non tn̄ eſt traſgreſſor pcepti eccl͞ie. niſi in fraudē ſumer͞z. Aut ſi eis quaſi alijs cibis vteretur ad famē extinguenda͞z. Per electuaria ei ut i ſūma dic͞. non ſoluit᷑ ieiuniū. ſic͞ nec p alias medicinas. niſi quis in fraudē electuaria ſumat i magna quātitate per modū cibi. Quinto i potu non d͞z quis exorbitare. Alān ut pe. de pa. dicit in. iiij. Et tho. in. iiij. potus etiā an̄ ꝛ poſt nō ſoluit ieiuniū. n̄i i fraude fiat. Qn̄ aūt d͞z ꝙ potus nec an̄ nec pt͞ ſoluit: illō intelligo dicit pe. qn̄ nō cōficitur ex illis q̄ ↄſueuerūt ſumi in cibū. ut potus ceruiſie. Qn̄ aūt potus cōficitur ex illis q̄ ↄſueuerūt ſumi in cibū ut amigdolatū brodiū ꝛ hmōi q̄ etiā an̄ in cibū ſumūtur ſecus forte ē ut in purreta hec ille. ꝛ alb. li. de quatuor coeuis tenet ꝙ potus ante prādium ſūptus ſoluit ieiunium In nocen̄. ten͞z ꝙ non. ꝓpt᷑ cōſuetudinē. pe. de pa. vbi prius adducit. Si quis nō ꝓpt᷑ famē vel voluptate͞z. ſ͞z timore ne deficer͞z pre inanitate ſic͞ aut purretam aut aliquid huiuſmōi p̄libaret p modū medicine: ſic
f non eſt fractū ieiuniū ¶ Sexto debet ieiunās locum ꝛ terrā conſiderare i qua forte vult ieiunium ſoluere Vnde dicit pe. de pa. vbi prius. Si ↄſuetudo eſt in aliqua dyoceſi ꝙ ieiunetur certo die: illi de dyoceſi tenentur ieiunare ſic͞ ꝛ tenentur ſi ep͞s indicer͞z. Racō quia ↄſuetudo racōnabil᷑ ꝛ p̄ſcripta obligat. di. xij. c. illa. Et hec intelligo. quo ad indigenas. nō autē ſic faciūt ↄſuetudie͞z ribaldi ꝛ malilic͞z plures ſint numeo qui nec cetera ieiunia obſuāt. ꝙ non eſt ↄſuetudo racōe obtēta ſed corruptela Alieigene vero ſi veniūt animo inhabitādi ligātur ec͞. ieiunio ↄſuetudinario ſicut ꝛ ſcripto hec pe. Si autē ſolū traſeūt p terrā: tutiſſimū eſſ͞z ut ſuarēt ieiunia terre ꝓpe. ꝛ aliene. Et ſm p̄ſatum doctore͞z tenētur ſuare ieiunia ꝓprie tre in alienis locis. Et ſi ieiunia cōſuetudinaria aliene terre quā ptrāſeūt ieiunare nolūt: tn̄ tenentur nō ſcādaliſare bis comedendo. vn̄ publice nō debēt bis comedere. Iero. i. cor. viij. Si eſca ſcādaliſat frēm meū dicit apoſ. nō mādūcabo carnes in eternum: Ad illō eſt illō qō habet᷑. di. xij. Illa vbi Aug͞9. interrogauit p matre beatum Ambr͞. Qui Reſpondit Cum romam venio ſabbato ieiuno. cum mediolanī ſum. nō ieiuno. Sic ꝛ tu ad quācūꝗ

eciam veneris. ei⁹ moꝛē ſerua
ſi cuiq; non vis eē ſcandalum
nec quēq̄ tibi. ex q̄ ſūt verſus
Cū fueris rome romano viui
to moꝛe. Cū fueis alibi viuito
ſicut ibi. Septimo deb; a ieiu
nante inſpici tps Nā ſm thō.
in ſūma: die dnīca ieiunare nō
cōuenit q2 dies eſt leticie Vn̄
ſi quis tūc ieiunar;: cōn̄ ɔſue
tudinem populi xpiani facer;
q̄ ꝓ lege ſm Aug⁹. habēda ē
Addit bonauen. li. de euangeli
ca perfectiōe. niſi valitudo ali
ud requirat. vel familiaris inſti
ctus ſpūſſancti aliud requiāt
pe. pa. ⁊ tho. dicūt. q₂ etiam in
feſto natiuitatis dn̄i quis ieiu
nare pōt ut pat; in multis reli
giōibȝ. Et qui vouiſſent pl⁹
tunc tenentur. Que dicta ſunt
de Jeiunio ī aliena terra ſuādo
etiam intelligēda ſūt de abſti
nentia a carnibȝ vel lacticinijs
ne ſcādaliſet q̄s. Vn̄ extra de
obſ. Je. ca. Explicari. dr̄ q₂ in fe
ſto natiuitatis xp̄i ſi ī ſexta fe
ria venit a carnibus abſtinere
tenētur qui ad hoc obligāt
voto vel regulari obſeruācia.
Et q₂ etiam hij nō ſunt repbē
dendi q̄ pro tunc ob deuocōe;
voluerint abſtinere

Capitulum Octauum.

Sed adhuc querit̄ q̄ te
neātur ieiunaē ⁊ quā
do in ieiunio diſpēſa
ri poſſit. ⁊ q̄s. Vbi nōn dū a
ſm dur. tho. ⁊ pe. de pal. q₂ nul
lus auctoritate ſua d; ſoluere
ieiuniū. q2 null⁹ eſt iudex ī ſua
cā. ſi commode pōt habere recur
ſum ad ſuperioꝛem ſuū. Et ſm
hoſti. nō ſufficit licentia ſimpli
cis ſacerdotis. ſi pōt hr̄i epiſco
pus. Alias ſi non pōt ɔmode
haberi epūs: pōt curatus diſpē
ſare. Tn̄ ī ſumma tho. addit.
In talibus recurrendū eſt ad
ſupioꝛis diſpenſacōem niſi foꝛ
te vbi ita cōſuetum ē. q₂ ex hoc
ipō q₂ plati diſſimulāt annue
re videtur. Sūt aūt q̄nq; b
cauſe principales racōnabiles
⁊ legittime ꝓpt̄ quas pōt q̄s
diſpenſare in ieiunio vel in pre
ueniendo hora. vel ī comedēdo
aliū cibum q̄ ieiunātes foꝛteſ
ꝓ tunc comedāt. Et ſunt Etaſ
infirmitas. neceſſitas. labor. ⁊
miniſteriū. Prima cā eſt Etas.
Vnde ſm tho. vſq; ad finem
.xxi. anni non tenētur ieiunaē
iuuenes q2 idigēt ut plurimū
ante illud tps de nutrimēto. du
plici de cā vic;. ut nutriantur
⁊ eciā ut creſcāt. Tamen infra
predictū tps decens eſt ut ad
aliquā abſtinētiā ſe exerceant
plus ⁊ min⁹ ſm modū ſue eta
tis Sed q2 q̄to ad terminū p̄
dictum appropiquatur: tāto
virt⁹ nature magis roboratur
⁊ augmentum tardi⁹ pcedit.

cū in pͥmis quinq̧ annis pueiat
puer ad medietatē augmenti:
ut phūs dic̄. Jō ſm q̄ mag̃ ap
propinquāt ad p̄dictū t'minū
ſūt eis ieiunia magis cōmenſu
randa dicit tho. Jdem creditur
tenendū de ſenibus valde ꝓpt'
debilitatem virtutis digeſtiue
ſi tanta ſit q̄ nullo modo p̄nt
digerere tantū cibū vna dige
ſtione. qn̄tus ſufficer̄ʒ ad cōſ
uacōnem nature. plurīū etiam
terrarum conſuetudo habʒ q̄ i
ieiunijs p̄fatis uſq̧ ad ſeptēm
um. pueris dātur oua ⁊ lacticī
nia. dicit quidā doctor. Secū
da cauſa eſt infirmitas vel debi
litas. q̄ aūt dicit decretal'. debi
libus ⁊ infirmis non p̄iudicet'
dicit pe. pal. i. iiij. Jntelligitur
non ipō iure. ſʒ diſpēſatiue. vn̄
non dicit q̄ tales non ligētur
ſʒ q̄ eis non preiudicetur. De
bet aūt eſſe euidens infirmitas.
Vn̄ etiam canones ꝑmittunt
neceſſitate exigēte cū infirmis ī
eſu carnium diſpenſaē. extr̄ de
obſ. ieiu. Cōſiliū Et videtur q̄
etiā debiles qui nō p̄nt tātum
comedere vna vice q̄ natuā cō
ſuet': nō teneātur ſtricte diu
ſaltem ieiunare eadē racōe qua
ſupra de etate dictū eſt. Jſte ca
ſus ōtigit. ſʒ in paucōribʒ. pro
quāta aūt īfirmitate vel debili
tate ſolui poſſit. ieiunium ab ī
firmis vel debilib9 arbitrio bo

ni viri pocius limitandū eſt. q̄
p aliquā doctrinam genealem
ut dicunt doctoēs. de mulieibʒ
p̄gnātibʒ ⁊ nutricib9. ſi timea
tur probabiliter de piculo ea
rum ſi ieiunauerint. de fetu in
vteō. vel de puero. ad vtrā: nō
ſolum p̄nt: ſʒ etiam tenētur ſol
uere ieiuniū. ¶ Tercia cauſa c
eſt euidēs neceſſitas penurie ī
mie. que pōt eſſe duplex. Vna
magne pauptatis. ut quando
aliquis cogitur hoſtiatim mē
dicare. ⁊ nō pōt habere tantū
de cibo q̄ ſufficiat pro vna refe
ctōne ille pōt pluies comedere
Alias ſi poteſt habere ſimul ſa
tis pro vna refectōne: tenetur
ieiunare. Concord. tho. i ſcrip.
⁊ in ſumma. Et addit q̄ qn̄ q̄ſ
ꝓpter p̄cedentem inediam ita
debilitatus eēt q̄ ieiuniū ſuſti
nere nō pōt: eē excuſatur. Alia
penuria poſſʒ eſſe ex magna ca
riſtia. ut ſi in. xl. vel ī prefatis ie
iunijs null9 ali9 cib9 hr̄i poſſet
niſi carnes. vel in exercitu vel a
lias. ſi nō poſſʒ ſimul hr̄e cibū
ſufficiētem. ſʒ ſolum ſucceſſiue
⁊ intpolati Jn talibʒ caſibʒ plu
ries comedēs vel carnes edēs a
peccō mōrali excuſaētur. Qui tn̄
ſufficiētiā carniū hr̄et. i tali ca
ſu ſm q̄ſdā teneretur ieiunare
ſcʒ tm̄ ſemel comedendo ¶ Quā d
ta cauſa eſt labor neceſſarius
et pius quem homo vſq̧ ad

aliud tēpus differre non pōt
ꝗ quē cogitur cum magna fa
tigacōe ꝯtinuare. In tali laboꝛē
nō tenentur ad dicta ieiunia
maxime ꝗ̄ nō ſūt ita foꝛtes ꝙ
ſimul poſſent laboꝛare ⁊ ieiu
nare. Ex quo patꝫ ꝗ̄d teneāt̄
peregnātes. itinerātes. laboꝛā
tes in vineis. agris. ⁊ artibus
mechanicis. Vn̄ in iiij. dic. tho.
Si ſit talis pegrinacō ꝗ poſſꝫ
ſine incomodo differri: debet
peregrinacōeꝫ homo differre ſi
ſimul cū ea non pōt ieiunare.
Si aūt pegrinacō comode dif
ferri non pōt. vel qꝛ temp⁹ ie
iunij hominē in via ꝑoccupat
vel qꝛ dies feſtus alicubi immi
net ad quē ex deuocōne homo
ꝑgere cupit. vel qꝛ mora in pri
tentia piculū hꝫ. ſpūale vel coꝛ
poꝛale pōt ſm̄ diſpenſacōeꝫ ſui
ſupioꝛis omnib⁹ ꝑdictis pēſa
tis pegrinācia ieiuniū ſoluere
hoc tn̄ itelligitur de hijs ꝗ la
boꝛe itineris adeo affligūtur.
ꝙ ſimul cū ieiunio itinerare nō
pn̄t. nec obſtat ꝙ ꝑceptū dēt
ꝑponi cōſilio. qꝛ intencō hui⁹
modi ꝑceptum dantis non ē
alias pias ⁊ magis neceſſari
as cauſas excludere: nec inten
cō maioꝛis lucri nō neceſſarij
laborātes corpalit̄ eos a pcō
excuſat ſi ieiuniū frangūt: nec
illi iteꝝ a pcō immunes ſunt
ꝗ̄ operarios cōducere nolunt n̄

tali pacto ut ieiuniū ſoluant n̄
foꝛte cauſa ſit ncc̄ia ꝗ̄ feſtina
cōnem opis ꝑ quo laboꝛatur
expoſcat. hec tho. ¶ Quāta cā e
ꝑueniendi cibum ē miniſteriū
vnde ſeruientes nobilib⁹ diu
mēſam ꝓtrahētib⁹. ſi ex cauſa
ncc̄ia ꝑueniāt aliquātulū ho
rā comedendi comedēdo ex to
to vel ſi ꝑlibāt modicū ne defi
ciāt i ſuiendo. ⁊ hoc faciāt poſ
tis iā mēſis vel parꝫ añ. Ita ꝙ
ꝓpt̄ cōtinuacōem tpis totum
debeat reputari vna mēſa: nō
credūt quidā doctoꝛes ꝙ pec
cēt. Sicut nec peccēt ſuitoꝛes
mediocriū pſonaꝝ ꝗ̄ ſurgunt
de mēſa dn̄oꝝ ſuoꝝ ut vadāt
ad poꝛtandum vinum. vel ut
poꝛtēt exenia ⁊ reuertētes ite
rum comedūt. de regularib⁹ ꝗ̄
debent legere ad mēſam i refe
ctoꝛio idem dicendū. ſicut de ſui
toꝛib⁹ nobiliū. dūmodo hoc
licētiati faciunt. ¶ Quo ad ter f
tium principale nōndū ꝙ mul
ta virtus abſtinēdi eſt i hoīe
quā pauciſſimi expiuntur niſi
corp⁹ ſuū exercēāt ieiunijs ab
ſtinēcijs ⁊ ſimilibꝫ qđ pꝫ prio
in abſtinēcijs phoꝝ pagano
rū. Nā ut legitur in vitis phi
loſophoꝝ de ſocrate. Socra
tes tā tpatus fuit i victu. ut fe
re per oēm etatē ſuā ifirmitate
caruerit. ⁊ i peſte ꝗ athenas va
ſtauit illeſus trāſiret. Itē cum

quoſdā hoſpites tenui cena ꝓ
curaſſet ⁊ amicꝰ eiꝰ ei hoc ītima
ret: R̄ndit Socrates Si boni
ſūt: equanimit̄ feret· Si mali:
nō ē curādū· Itē docebat illos
vitandos in cibo ⁊ potu q̄ vltra
ſiti fameq̄ȝ ſedādā ꝓuocare ſe
noſcerentur· Hic carneydes
ph̄us ut refert valerius intm̄
cogitacōibꝰ ⁊ ſtudio inhēſit· ut
ad mēſā ſedēs manū ad mēſā
porrigē oblluiſceretur ⁊ famu
la quā loco vxoris hūit dextrā
ph̄ in neccārijs vſibȝ appodiaret
Attn̄· i· C· ⁊· x· ſue etatis anno
viuēdi ⁊ philoſophādi finē de
dit Et epicurꝰ voluptatis aſſer
tor ut ait Jero· dixit oleibȝ po
mis ⁊ vilibȝ cibis vtēdū· q2 cā
nes ⁊ exq̄ſite epule igēti cura·
⁊ ſollicitudīe miſcā ꝑparate· ma
iorē penam hn̄t in q̄rēdo q̄ vo
luptates ī abutēdo· Vbi aq̄ et
panis ſunt· ⁊ cetera ſilia· ibi na
ture ſatis factū ē q̄c q̄d ſuperflu
eit· nō ad vite necātatē ſȝ volup
tatem pertinȝ· hec de vita ph̄o
rū Q̄ō ſi gētiles hoc fecerit quā
ta verecundia ē xp̄ianū nō ab
ſtinere· Secūdo quātū valeat
in abſtinēdo hūana natura licȝ
in ad ī ſit debilitata: pȝ ī abſti
nēcijs magnis et lōgis q̄s ſu
ſtinēt inuiti ī carceribȝ Et q̄s fa
ciūt aliq̄ ꝑ ſaitate acq̄rēda et
ɔſuāda· Tercō pȝ ī abſtinētia
quā fecert viri ſcī q̄ nob ſiles fu
erūt· ꝯmo ⁊ mulieres ſcē fragi
lioris nature· Ex q̄ pȝ q̄ hoīes
multa poſſent: ſi vellēt ſe ꝓbaē
ī abſtinēcijs· Sȝ ſūt heu multi
qui ſe ꝓbant ꝓiciēdo lapidē· lu
ctādo· ſaltādo· currēdo· pugnā
do eciā ad mortē Sȝ ī abſtinē
cijs pauci ſe ꝓbāt· Vn̄ dic· bn̄
nar· Ignoſce dn̄e ignoſce· diſ
ſimulamꝰ· t̄giūſam ⁊ in hijs q̄
ad te ꝑtinēt: vix ē qui velit ex
piri q̄d poſſit· ¶ Sȝ q̄rerȝ ali 8
q̄s eſt ne aliq̄n ieiuniū vl̄ abſti
nētia vitiū· vel ɔtra augmentū
v̄tutis Re· tho· ī· iiij· di· xv· q̄ ſic
in t̄plici caſu· Primo q̄n quis
ſibi ſubtraheret neceſſaia in hijs
que ꝑtinent ad necātatem vite
hoc enim nō licȝ· ſicut nec intei
mere ſeipm̄· Sȝ hoc neceſſariū
ē valde modicū· q2 modicis na
tura contenta eſt. de hoc dicit
Jeronimus· Non differt vtrȝ
magno vel paruo tempore te
interimas· Secundo eſt neceſ
ſarium ad ɔſeruandum vali
tudinem corporis in ſtatu· que
accipitur ſm̄ ſufficienciā· Ha
bito reſpectu ad ea que incum
bunt ex officio· vel ex ſocietate
eorum ad quos quis conuiuit
neccārio agenda· ⁊ tale neceſſa
rium ſubtrahi nō debȝ· q2 hoc
eſſet de rapina hoſtiam offer
re· ſi quis ꝓpter ieiuniū impedi
retur ab alijs operibus ad que
alias obligatur· Vn̄ Jero. dic

de rapina holocauſtū offert q̄
vel labore nimia egeſtate. vel
mādicādi vel ſomni penuria i
moderate corp⁹ affligit. Ter
cio ſi ſit tāta abſtinētia q̄ hō
ab opibus vtiliorib⁹ impedia
tur q̄uis ad ea ex neceſſitate
non teneatur: indiſcretū eſt ie
iuniū ꝛ ſi nō ſit illicitū. Vnde
Jero. dic̄. Ronabilis homo dig
nitatem amittit qui ieiunium
caritati. vel vigilias ſenſus īte
h gritati prefert. ¶ Queritur. ij.
an ieiunia poſſint redimi ꝑ pe
cunia. vel alio mō. R̄e. ſm Inno
c̄. q̄ triplex eſt Jeiuniū. vnum
ab eccīa mādatū. de quo ſup̄ ꝛ
hoc non pōt redimi. niſi cā vel
neceſſitas in ieiunante ſubſit
Alia ieiunia ſūt volūtaria id eſt
votiua. ꝛ talia ſine cauſa que in
ieiunāte ſubſit dūmō alias ſit
vtile redimi pn̄t. auctoritate
ſupioris. Tercō ſūt ieiunia i pe
nitētiā iniūcta. ꝛ de iſtis idem
eſt ſicut de voluntarijs.

¶ Preceptū. vij. Capi. Primū

Modo videdū ē de ſe
ptio p̄cepto. non
facies furtū. Ubi
nō ſolū de⁹ ꝓhibꝫ
furtū: ſꝫ rapinā. oēꝫ ifidelē emp
cōeꝫ venditioneꝫ. latro ꝛē. ꝛ oēs
modos quibꝫ hō voluntarie in
fert alteri damnū in rebus ſuis

tpalibus. Rō nō uit Aug⁹. cū
i q̄ſtioībus. Exo. dixit furti no
mine itelligitur oīs vſurpacō
rei aliene. nō ei rapiā ꝑmiſit.
q̄ furtū ꝓhibuit. ſed apte totū
ꝓhibere voluit. Vn̄ cōn̄ aua
riciā hoc mādatū traditur de
q̄ videnda ſūt tria. Primo q̄d
ſit auaricia. ꝛ quale pcc̄m. Se
cūdo q̄ deteſtabil' ſit. Tercio
cur diuicie q̄ ſunt infima bō tā
tū diligūtur ab hoīe. ¶ Q̄ntū a
ad p̄mū ſciēdum q̄ auaricia ca
pitur ſm tho. 2. 2. q. cxviij. Du
pliciter. Vno mō eſt inordia
tus appetitus ſeu amor hn̄di ꝛ
poſſidendi aliena. Ex q̄ amore
mouet' hō ad volendū ſeu poſ
ſidendū aliena idebite. vicꝫ ſur
ripiēdo ea aut retinēdo Et ſic
auaricia opponitur iuſticie Et ſic
accipitur Ezech. xxij. pn̄cipes
ei⁹ i medio ei⁹ q̄ſi lupi rapiētes
p̄dā Alio modo accipitur aua
ricia ꝓut ē inordinatus amor ꝛ
appetitus ad diuicias ꝓprias
ut cū q̄s nimis amat res vtiles
exteriores. ꝛ ꝓpt' hoc nimis deſi
derāt eas acq̄rere. Aut nimis cō
placꝫ i iā poſſeſſis. ꝛ ido nimis
retinꝫ eas. q̄uis nō velit rape
r̄e retinē aliena Et ſic opponitur
liberalitati. que moderatur hu
iuſmōi affectioēs circa ꝓprias
diuitias. hec auaritia ſemp eſt
pcc̄m. Vn̄ heb. vlt. dr̄. Sint
mores id eſt vita ſine auaricia

cōtenti pñtib⁹· id eſt nō ſint
cupid nō habitoꝶ ·vbi glō·
Auar⁹ ē·qui tenax ē in largiē
b do·cupido⁹ i accipiēdo· ¶ Ex q̊
p; ꝙ auaricia nō ſolū eſt in di
uitib⁹ q̊ plus debito acquirūt
diuitias aut retinēt: ſ; etiā eſt
in paupibus q̊ lic; nō habeāt
ſupflua: tñ ſic iordinate amāt
diuitias· ꝙ ex hoc mouētur ad
deſiderandum eas ſupflue Aut
ſupra debitū modum. Aut in
puis diuitijs ſic amore herent
ut indebite in eis delectentur·à
eas indebite retineāt· Vñ ſup
illud pš· qnquageſimo pmo·
Videbūt iuſti ⁊ timebūt ⁊ ſup
ipm ridebūt· ⁊ dicēt· Ecce hō q̊
non poſuit deū adiutorē ſuum
ſ; ſpauit i multitudine diuitia
rum ſuaꝶ dic· Aug⁹· Audiuit
aliquis paup pphām dicētem
ſperauit in multitudine diuicia
rum ſuarum· ⁊ ↄtinue attēdit
pānos ſuos reſpexit forte iux
ſe diuitem cenacius indutū· ⁊
ait in corde ſuo· de illo dicit· nū
q̊d de me· Contr̄ qđ ſubdit Au
g⁹· noli te ide excipe· noli te ide
ſeparare niſi videris ⁊ tim ueis
⁊ peccata rideas· Nā quid tibi
pdeſt ſi egeas facultate ⁊ arde
as cupiditate· hoc ergo attēdi
te ne paſſim diuites rephēnda
tis· ⁊ rurſū de pauptate ⁊ ege
ſtate pſumatis· Et quāuis ita
ſit de paupibus ut dictum eſt

tñ auricie ſupflu⁹ amor frequē
ti⁹ ⁊ magis habūdat in diuiti
bus Quia ex hoc ꝙ aliquis di
uitias poſſidet· allicitur aīmus
eius ad eaꝶ amorem· Sic ec̄·
ex cōtinua cohabitacōe mulie
rū efficitur quis incōtinēs· eo
ꝙ vtꝗ; mateia; ſui criminis h; p
ſentem· Vñ i epła ad paulinū
⁊ therealiā· dicit Aug⁹· ꝙ ter
rena arti⁹ diligūtur adepta q̄
cōcupita· Nam vbi ille iuuenis
diſceſſit niſi quia magnas ha
bebat diuitias· Aliud eſt enim
nolle incorpare q̄ deſūt· Aliud
iam incorpata diuellē· Illa ei
velut extrīnea repudiātur Iſta
vero velut mēbra pſcindūtur
Et criſ· ſup math· Appoſicō di
uiciaꝶ maiorē accēdit flāmā
⁊ vehemēter fit cupido· ¶ Qñ e
do autem ille due auaricie ſint
peccata mortalia vel non: Nōn
dum ſ̄m tho· ꝙ auaricia· prio
mō vic; put opponitur iuſti
cie quo ad actus ſuos eſt de ge
nere ſuo peccatum mortale· ꝙ
actus ei⁹ ſunt iniuſta accepcō
et retēcio alieni· et ſic pertinēt
ad rapinam et furtum que ſūt
mortalia ut patebit in ſequen
tibus· Sed ſecūdo modo aua
ritia: capiēdo eam prout oppo
nitur liberalitati pro amore in
ordinato diuiciarum propria
rum· ſic eſt aliquādo peccatum
mortale· aliqñ veniale· q̄a ut dic·

ſanctus tho·2·2·q·Cxviij· Si
homo diligit diuitias ſuperflue
⁊ plus debito. non tñ plus q̄
deũ ſʒ citra deũ· nec vellʒ ꝓpter
diuicias aliq̄d facere q̇d eſſet
contrariũ amori dei aut ꝓximi
Tũc talis auaritia eſt peccatũ
q̄ immoderat⁹ amor ⁊ cõtra re
ctã racõez. ſʒ eſt veniale·eo q̄ nõ
eſt cõtrariũ caritati dei aut ꝓxi
mi· Si aũt amor exteriorꝝ rerꝝ
ſit tã imoderatus ⁊ magn⁹ q̄
homo pl⁹ diligat diuitias vel
rẽ aliquã vtilẽ q̄ deũ. ut q̄ pl⁹
vult carere deo q̄ tali re. vl' q̄n
ꝓpter amorẽ diuitiarꝝ non ve
retur facere cõtra amorẽ dei aut
primi· tũc talis auaritia ẽ pec
catũ mortale· Sicut cũ amore
nõ neceſſarij lucri ⁊ ſine cauſa
racõnabili violatʒ diẽ dñicum
aut multum ſolemnẽ diẽ. Aut
piurat ã dãnificat ꝓximum
⁊ ſic de alijs auaricie filiabus
Et hoc vult ap̄ls Ro·v· Vbi
cũ p̄miſiſſʒ repletos oĩ iniqui
tate. fornicacõne. auaritia ⁊ ſi
milib⁹· ſbdit qui talia agunt
b digni ſunt morte· ¶ Quo ad
·ij· pñcipale nõndum q̄ auai
cia eſt valde deteſtabile vitiũ·
ꝓpter quiqʒ. p̄mo q̄ eſt capi
tale viciũ. ex qua filie valde no
tiue oriũtur ſm gre· xxxi· moã·
Differunt aũt mortale vitium· ⁊
capitale. Quia mortale eſt q̇d li
bʒ priuans hoiem vita aie. q̇d

ẽ gr̃a· ⁊ vita eterna· Cui pctõ
debetur pro pena mors et'na
⁊ talia mortalia ſũt valde multa
Sed capitale eſt ex quo mul
ta alia pccã ut frequẽter oriun
tur· p modũ principij ⁊ cauſe
efficiẽtis Vñ ſicut caput ẽ pñ
cipale membrũ ⁊ tanq̄ prmci
pium a quo alia quodãmodo
oriuntur ⁊ dirigũtur· Et ſicut
dux exercitus ꝓpter pñcipali
tatẽ alios regit· Sic ad ſimili
tudinẽ taliũ quedã ſũt vitia q̄
propter pñcipalitatẽ ⁊ depen
deciã aliorꝝ ab ipſ dicũtur ca
pitalia· Et ſũt. vij. quorꝝ vnũ ẽ
auaricia· de q̄ tho·2·2·q· Cxviij·
declarãdo filias auaricie quas
vbi prius enumerat gre· dic̃·
q̄ auaricia eſt ſuperfluus amor
habẽdi diuicias ⁊ i duobʒ hñ
dat· Primo i retinẽdo· ⁊ ex hac
pte ex ea oritur obduracõ cõtra
miſericordiã· q̄ ſcʒ cor nõ emo
litur mĩa ut diuicijs ſuis ſbue
niat miſeris· Scdo auaritia hñ
dat in accipiẽdo· Et ſm hoc a
uaritia põt ↄſiderari dupliciť
Vno modo ſm q̄ eſt in affecũ
⁊ ſic ex auaricia oritur iquietu
do. inq̄tũ ingerit hoĩ ſollicitu
dines ⁊ curas ſuperfluas· Alio
modo põt ↄſiderari in effectu·
⁊ ſic in acquirẽdo aliena vtiť
aliquando vi· q̇d ptinʒ ad vi
olenciã. Quãdoqʒ aũt dolo· q̄
ſi fiet in verbo. eit fallatia q̄ tũ

ad ſimplex v̄bū̄ · piurīū aūt · ſi
addatur cō̄firmacō̄ iuramenti
Si aūt dol⁹ ɔmittatur ī ope:
ſic qn̄tum ad res erit fraus · qn̄
tū ad pſonas erit ꝑdicō̄ ut pa
tet de iuda qui ꝑdidit xp̄m ex
e auaricia · ¶ Secūdo facit ad de
teſtacōne auaritie ꝙ natura il
lud vitiū̄ diſſuadꝫ · q̄ terrā̄ volu
it eſſe infimā̄ ꝛ oīm cō̄culcaī pe
dib⁹ · Pecunia aūt ꝛ oīa appcia
bilia pecunia ſunt terra rubr̄ vl̄
alba ſm̄ Bern · vel terrena · In
cui⁹ ſignū̄ legitur Actu · iiii · ꝙ
p̄mitiui de eccīa precia domo
rū̄ vel agroꝝ ſuoꝝ ponebant
an̄ pedes apl̄oꝝ · qd̄ et Ioſeph
ibidē fecit · Sup quo glō̄ dicit
dō eēt calcādū̄ eē aurū̄ et ſubdi
pedibꝫ apl̄oꝝ · Item aīa ſm̄ na
turā̄ eſt ſublimioꝛ ꝛ purioꝛ celo
utpote d̄o ſimilioꝛ · Vn̄ in li · de
cauſ d̄r eē in oriꝫō̄te eternitatis
id ē̄ mediā̄ int̄ corpalia ſeu tpa
lia ꝛ eterna · que ſūt āgeli et de
us · Idcirco debꝫ eſſe exaltata a
terrenis · Et ſi terrenis inhērꝫ:
tūc celū̄ terrā̄ tangit cō̄n̄ natu
rā̄ · Item aīa ſm̄ bern · celū̄ ē̄ ī q̊
de⁹ habitat · terra vero ſcabellū̄
dei: ſm̄ illd̄ ꝓph̄e · Celū̄ mihi ſe
des eſt · terra aūt ſcabellū̄ pedū̄
meoꝝ · pſa · lxvi · Abſurd̄ eſt ce
lū̄ · id ē aīam terrenis repleri ·
f ¶ Tercio fac̄ ad deteſtacō̄em
auaritie, qꝫ multiplex p ſcriptu
rā̄ cō̄minatū̄ · Vn̄ pſa · v · Ve q̄

ɔiūgitis domū̄ ad domū̄ ꝛ agrū̄
agro copulatis vſqꝫ ad t̄minū̄
loci · nūq̄d hitatis ſoli vos ī me
dio t̄re · Abacuk . ij · ve q̄ cō̄gre
gat auariciā̄ malā̄ domū̄ ſue
Amos · vi · Ve q̄ opulēti eſtis ī
ſyō̄ luc̄ · vi · Ve vob̄ diuitibꝫ · q̄
hic habetis ɔſolacō̄eꝫ vrā̄ꝫ · Iac̄ ·
v · Agite nunc diuites · plorate
vlulātes ī miſerijs vr̄is q̄ aduei
ent vob̄ Diuitie vr̄e putrefacte
ſūt ꝛ veſtimēta vr̄a a tineis co
meſta ſunt Argentū̄ vr̄m ꝛ au
rū̄ erugīnabit · ꝛ erugo eoꝝ in
teſtimoniū̄ vob̄ erit ꝛ mādūca
bit carnes vr̄as ſicut ignis · In
epiſtola Iude · ij · d̄r De hijs q̄
in via chā̄ abierūt q̄ auaritiā̄ ſe
cuti ſūt ꝛ errore balaam merce
de effuſi ſūt ꝛ cō̄n̄dictō̄e chore
pierūt Apoc̄ · viii · Ve · Ve · Ve ·
habitātibꝫ in terra · habitātes
aūt ī terra ad modum talpaꝝ
ſunt auari nec mirū̄ cū̄ apoſto
lus dicat Eph̄e · quinto · Auari
cia eſt ydolorum ſeruitus ·
¶ Quarto deteſtabilis eſt · Quia g
tria que debemus daē deo · fidē̄ ·
ſpem . ꝛ caritatem: dat diuicijs
Fidem dat . quia plus credit de
diuicijs q̄̄ de deo . eo ꝙ putat
ſibi diuitias debere procurare
neceſſaria · quaſi deus curam
non habeat de ſeruis ſuis · con
tra illud Math̄ · ſexto · Cō̄ſide
rate lilia agri . volucres celi ſta
turā̄ agri ꝛ ſimilia · Spem dat

qꝛ putat ꝯſolacões veras diui
cias cõferre. ⁊ virtutum diui
cias triſticias facere contra il
lud xp̄i Joh.xvi. In me pacem
habeatis in mundo p̄ſſurã ha
bebitis. Et math.xix. Omnis
q̄ reliq̄rit domũ. vel fratres. ã
ſoꝛores. aut patrẽ. aut matrẽ.
ã vxoꝛem. aut filios. ã agros.
ꝓpter nomẽ meũ. cẽtuplum ac
cipiet. ⁊ vitã eternam poſſide
bit. Caritatem diuicijs tradit
quia vbi eſt theſaurꝰ tuꝰ ibi ẽ
⁊ coꝛ tuũ Math.vi. Quinto
facit ad deteſtacõnem auaricie
qꝛ inter infirmitates ſpũales ip
ſa vna ẽ de peioꝛibꝫ. Vñ Ecc.
.v. ẽ infirmitas peſſiã quã vidi
ſb ſole: diuitie cõſuate i malũ
dñi ſui. pereũt eĩ i afflictõe peſſiã
merito dicit peſſiã qꝛ infirmitaſ
mala eſt debilitas coꝛpis ſed
hec in bonũ cedit aĩe. Eſt infir
mitas peioꝛ pccm̄ veniale ⁊ que
dam moꝛtalia. qꝛ aĩam vulnerãt
ꝓpter que vulnera xp̄m medi
cum venire opoꝛtuit. Sed aua
ricia eſt infirmitatũ peſſima q̊
ad plurã. ſicut ⁊ infirmitas mag
na coꝛporis. Primo qꝛ diutur
na. eo qꝛ materia vix perfecte
euacuatur ut ptꝫ in diuite iu
uene q̄ noluit relinq̄re omnia
Secũdo qꝛ continua. Ecc.iiij.
vnꝰ ẽ ⁊ ſecũdꝰ non hꝫ. non filiũ
nõ fratrẽ. ⁊ tñ laboꝛare nõ ceſ
ſat. Tercĩo qꝛ acerbe affligit i

retinendo grauiꝰ in acq̄rendo
grauiſſime vero in amittẽdo. j.
thi.vi. Radix oĩm maloꝝ ẽ cu
piditas. Et ſtatim ſeq̄tur. quã
quidã appetẽtes errauert a fi
de. ⁊ inſerũt ſe multis doloribꝰ
Quarto qꝛ peſtis eſt vniũſal'
nam iuuenes ⁊ ſenes diuites ⁊
paupes ĩfirmos ⁊ ſanos ſtul
tos ⁊ ſapiẽtes clericos inficit
⁊ ſeculares. non ſic aũt eſt de
luxuria. Vñ Jere.vi. A minoꝛe
vſq3 ad maioꝛẽ omẽs ſtudent
auaricie. ⁊ a ꝓpheta vſq3 ad ſa
cerdotem. cũcti faciũt dolũ. Se
neca. Quid ſtulciꝰ q̄ȝ deficien
te via viaticum augere. Quin
to quia celeſtis medicus hãc
infirmitatẽ ad moꝛtẽ quaſi iu
dicauit. Mathei.xix. dicens
Amen dico vob̄ qꝛ diues diffi
cile intrat in rḡnũ celoꝝ. Sex
to qꝛ hec auaricia expertiſſimo ⁊
potentiſſimo medico a cura ab
ſtulit vnũ infirmũ. iudã vicꝫ.
Septimo qꝛ celeſtẽ medicum
irriſit. ⁊ ad vltimũ interfecit.
Vnde luc.xv. Audiebãt verba
hec phariſei qui auari erãt ⁊ ir
ridebãt eũ. Octauo qꝛ hec infir
mitas nimis varia eſt. ut periti
ſimi aĩaꝝ medici vix eã ꝯgno
ſcant ut ptꝫ in vſurarijs contra
ctibꝫ. ſymonijs. ⁊ mercacõibꝰ
Tot enim inuẽcões ⁊ modos
inuenit hũana malicia in acq̄
rẽdo tẽpalia ⁊c. Vnde gene.xx.

Abimelech dedit ierare tres ar
gēteos in velamē oculoꝝ· No
no. qꝛ xp̄s ɔtra hāc infirmita
tem indixit qꝫ null⁹ ei⁹ diſcipu
lus eſſe poſſit niſi renūciet omi
i bus q̄ poſſidet. luc· xiiij· ¶ Quo
ad tertiū pn̄cipale. Cur diui
tie nō ſaciēt appetitū ſm qꝫ di
citur Eccl̄s· v· Auar⁹ nō iplebi
tur pecūia· Et ſm ph̄m li· poli·
Appetitus pecunie ē in īfinitū·
Dicendū qꝫ hui⁹ ſūt qn̄qꝫ cau
ſe· Prima eſt capacitas aīe infi
nita que aptitudinata ē ad ſo
lū deū recipiēdū ſi dꝫ ſaciai· vn̄
Aug⁹· li· cōfeſ· feciſti nos dn̄e
ad te· ⁊ inq̄etū eſt cor nr̄m· do
nec reqēſcat i te. Et ſap· xi· Cū
orbis terraꝝ ſit an̄ deum· quaſi
gutta roris antelucani q̄ deſcē
dit in terrā· Quō finitū poſſet
ſaciare infinitum· Secūda cā
eſt infineitas inordinati affcūs
⁊ fineitas reꝝ tpaliū· q̄ ad nr̄a
puerſa deſideria· Nullo enī fine
mēſuātur affect⁹ ei⁹ qui cupit
oīm gl'a; ⁊ grāꝫ h̄re ac ſupple
cōnem defectuū· qd̄ tn̄ cuilibet i
poſſibile eſt· ut pꝫ i xp̄o pfectiſ
ſimo hoīe· de quo dꝛ Joh· vii·
q̄dā dicebāt qꝛ bon⁹ ē· alij dix
erūt nequaq̄ ſꝫ ſeducit turbas
Cū aūt finitū nō poſſit replere
vel pporcōnai infinito: necc̄e eſt
ut deſideria tpaliū diminuam⁹
⁊ tūc pauca ſuffitiūt ut pꝫ i aīa
libꝫ brutis· Et· i· thi· vi· hn̄tes
alimentum ⁊ quib⁹ tegamur
hijs contenti ſimus Ideo ſeneca
Si vis te diuitem facere nō pe
cunie eſt adiciēdū ſꝫ cupidita
ti ſubtrahendū· Tertia cauſa ē
qꝛ noua tpalia acq̄ſita ſemper
vel freqūeter aliqd̄ vacuū rq̄ui
runt in quo recipiantur· vel ut
cuſtodiantur· vel poti⁹ habent
defectus annexos Exēpli grā
Si acquiris auꝝ indiges ſcri
nio· ſera ⁊ camera· Si faccā: in
diges ſtabulo. feno ⁊ famula·
Si adicis tpalia. plura vis ha
bere fercula· familiā· ⁊ ita de ſi
milibꝫ ſile ē iudiciū Ido Ecā. v.
Vbi multe ſūt opes· ⁊ m̄lti ſūt
qui comedunt eas· Tales enī
faciunt ſicut multum ſiciētes· q̄
ad extīguend̄ ſitim aquā ſalſā
bibunt· nam in eo qꝫ aqua ē· ſi
tim habet extinguere· ſꝫ qꝛ ſal
ſa eſt: ſiti habꝫ puocare· Sic
tpalia aliquem defectū tollunt
ſꝫ ad alia plus affectum accen
dunt· Ideo Joh· iiij· Qui biberit
ex aqua hac: ſiciet iterum· Qr
ta cauſa eſt· qꝛ errāt i ſatiſfaci
endo potēcie que ſitit· ⁊ defectū
pn̄cipalit patitur puta intelle
ct⁹ q̄ vult pmū verꝫ ſm Auro
in ſup illo· i· metha· Oīs hō na
tura ſcire deſiderat· Et pmū bo
nū· ſm illud primo ethicorū·
Oīa bonū appetūt Sed auari
ſi ſitim principalem vellēt exti
guere. ſciētiā ⁊ vtutes deberēt

p̄mo acquireret ⁊ tunc ceſſarꝫ
ſitis reſpectu alioꝝ ſm̄ illō Jo
h. iiij. Qui biberit ex hac aqua
quā ego dabo: nō ſiciet ieternū
Quia vero auari non ſic ſatiūt
ſꝫ tpalia q̄ nec in itellectū nec
in affectū pn̄t ponere ſꝫ bene i
ciſtam vel ſtomachū ideo nū
q̄ ſaciantur. ſic nec ille corpa
lem ſitim ſedarꝫ qui potum in
caſtium dolium pedes aures vel
hmōi ponerꝫ. Quinta cauſa ē
q2 aīa eſt ſpūalis. ⁊ tēporalia
ſūt corporalia. taliū aūt nulla
ē proporcō. Unde ſic ciſta nō
pōt eē proporcōnata ſapie ſic
k nec aīa tpalibꝫ. ¶ Tercio pn̄ci
paliter queritur. vnde puemat
tātus affcūs ad diuitias. cum
tamē tot curis ⁊ malis acqui
rant̄ ⁊ poſſideātur ⁊ amittan
tur. Re. q̄ ex tribꝫ. Primo q2 ho
mīes multū diligūt corp⁹. ho
nores. p̄ſidencias ⁊ hmōi. Et
ſm̄ hūanā eſtimacōēꝫ putat̄
q̄ p pecuniā talia adipiſcātur
Sꝫ videāt hij exēplū luc. xij.
diuitis q̄ multis diuicijs con
gregatis ait aīe ſue Jā gaude
epulare ⁊ letare q2 repoſita ha
bes multa bona in annos plu
mos. Sed ei dr̄ Stulte hac
nocte repetent aīam tuā a te ⁊
que cōgregaſti cui⁹ erūt. Se
cūdo q2 hōmes nō cogitāt ma
la puenientia ex diuicijs p⁹ ta
cta. Unde apls. i. thi. vi. Ra

dix ōmiū malorum eſt cupidi
tas ideſt auaricia Et iterꝫ ibi
dem Qui volunt diuites fieri
incidūt in temptaciones ⁊ in
laqueos dyaboli ⁊ in deſideria
inutilia ⁊ nociua que mergūt
hoīes in interitum ⁊ in pdicō
nem. Exemplū de otractib⁹. la
torib⁹. ⁊ hmōi Tertia cauſa
eſt quia ut pri⁹ tactū ē. non cu
piditati detrahere ſtudēt hoīes
ſꝫ pecunie adiciunt. Unde fere
tā impoſſibile ē quē cū auaricie
obiecto carere auaricia ſic luxu
rie obiecta habēdo ideſt mulie
rum frequētiā ⁊ caſtū eē. Jdeo
ſic ignis non extinguitur ſed
intenditur ſi materia lignoꝝ
aptorum ſibi miniſtretur. ſic
⁊ auaritia. nō ergo mirū q̄ do
min⁹ diuicias ſpinis cōpat.
math. xiij. di. Solicitudo ſe
culi ⁊ fallatia diuiciarū ſuffo
cant verbum dei diuicie enim
ſm̄ Aug⁹. velut bitumen aui
um ſunt. ⁊ ſi eas nō capiat: tn̄
multaꝝ cōtēplacōnum penniſ
priuat. Unde Ceſarius diui
tes in ſuo ſtatu cōpat aptiſſiē
naui in mari tēpeſtatib⁹ quaſ
ſate. que ꝗ perit aut mergitur
aut iactura onerum vacua ad
litus venit. Sic reuera diuitū
ſtatus ꝗ ad infernū trahit. ꝗ i
purgatoriū mergit ꝗ plurimū
gloie gradibus priuat.

¶ Capitulum Secūdū.

De obduracōne que eſt
filia auaicie· ⁊ de miſeri
cordia que opponitur
obduracōi videbūtur pńcipa
liter tria· Primo q̄d ſit obdura
cō· quid mia· q̄d elemoſina et
qui ei⁹ fruct⁹. Secūdo q̄s poſ
ſit elemoſinā dare· quō dꝫ dari
⁊ quib⁹· Tercō que ſūt elemo
ſine ſpūales· q̄t· ⁊ quō· corpoā
libus elemoſinis ſūt meliores
a ¶ Quātum ad primū nōnd ꝙ
obduracō eſt quedā a mie ope
rib⁹ obſtiacō· Eſt aūt mia ſm
aug⁹· ix· li· de ci· dei· aliene miſe
rie in corde nr̄o cōpaſſio· cui cū
poſſum⁹ ſubuenire cōpellimur
Sūt aūt duplices primoꝝ de
fectus· quidā ſpūales· q̄bus ſb
uenitur p ſpūales elemoſinas
de q̄bꝫ i tercō pńcipali dicetur
Alij ſunt corpales· quibus ſub
uenitur p corpales elemoſinas
ut ſūt· vij opa mie corpalia cō
tēta· math· xxv· ⁊ hoc verſu· vi
ſito· cibo· poto· rdimo· tego· col
ligo· cōdo· Modo auaitia que
eſt inordīat⁹ amor diuiciaꝝ
facit cor duꝝ ⁊ nō pcipe miſero
rū defcūs nec ɔpati· ānō tn̄tū
qn̄tū deberet q̄s p tpalia effcū
b vel ſaltē affcū· ¶ Eſt autem ele
moſina ſm tho· 2· 2· q· xxxij· ar·
i· Op⁹ quo indigenti datur ali
q̄d ex cōpaſſione ꝓpt deum· et
ſūt elemoſine effectus ſm tho·
in· iiij· tres pńcipales ⁊ magni

Primus ꝙ ſatiſfacit p pcc̄ās
que hic aut in purgatorio lue
re deberemus· Vn̄ ſm doctoēs
dur· pe· pal· ⁊ etiam alios i· iiij·
di· xv· Elemoſina int̄ tres par
tes ſatiſfactōis· q̄ ſūt ieiunium
⁊ oracō· Eſt ɔcomitatie magis
ſatiſfactoia· ſuppōita pari grā
⁊ caritate· Racō qꝛ in elemoſi
na virtualit̄ ɔtinentur alie par
tes· ut ieiuniū ⁊ oracō· triplici
de cauſa· Primo qꝛ cui dat̄ ele
moſina ɔſtituit eū debitorē ad
ieiunādum ⁊ orādū ⁊ ad faciē
dū· alia bona que pōt qui dedit
loquēdo de debito morali nō ci
uili· Secūdo qꝛ elemoſina ꝓp
ter deum data eſt quaſi q̄dam
oblatio deo facta· Dn̄ in· iiij·
et hico· dr̄ ꝙ dona habent ali
q̄d ſiſe deo ſacratis· Oblacō au
tem facta deo vim oracōnis ha
bet· frequenter enim plus impe
trat donum q̄ȝ ſupplicacō· Ter
tio cum bona exteriora ad con
ſeruacionem corporis ordinen
tur· ſubtractio eorum per ele
moſinam cōtinet virtute ieiu
nium· et plerumqꝫ cōtingit ꝙ
aliquis arcius viuit ex hoc ꝙ
ſuā dedit· ergo elemoſina com
plecius habet vim ſatiſfactio
nis q̄ȝ oratio vel ieiuniū· Et id
circo elemoſina indicitur etiā
p ſcripturā· Vt vlis medicinā
pcc̄i· luc· xi· date eleōſinā ⁊ oia
munda ſunt vob· Et thob· iiij·

Elemoſina ab omni pccō libe
rat ⁊ a morte ⁊ non patietur
c aīaʒ ire i tenebrīs. ¶ Secūdus
effect⁹ ſeu fruct⁹ elemoſine ē
ꝙ miſericordes ꝑ opa mīe fre
quēter a magnis pccīs reſur
gunt. Vn̄ math. v. Beati mi
ſericordes. quonīā. ⁊c̄ Et Ma
th. xxv. diſceptacō fiet de mīe
opib⁹ q̄ibi enumerant̄ Et. i.
thi. iiij. pietas ad oīa valʒ dic̄
gloſa Ambro. Oīs ſumma di
ſcīplie xp̄iane i mīa ⁊ pietate
eſt quā aliq̄s ſequēs ſi carnis
lubricū patitur. ſine dubio va
pulabit. ſʒ non ꝑibit. Quā au
ctoritatē tho. in. iiij. di. xlvi. ex
ponens dicit ꝙ ſic intelligi po
teſt. ꝙ i vita iſta exn̄tes. illi q̄
ex fragilitate in carnalia pccā
īcidūt. mōrtalia ſeu venialia. ꝑ
opa mīe ad pn̄iam diſponun
tur Vn̄ talis nō ꝑibit. idē diſ
ponetur ꝑ talia opa ad nō ꝑ
eūdū Ad idē eſt Aug⁹. i epl̄a
ad euodiū vbi refert Aug⁹. ſe
a ginnadio medico audiuiſſe
Qui gīnadi⁹ cū iunior eēt ele
moſinas mag̃s daret Et cum
de vita poſt mortē dubitaret
dormiēte ginnadio: apparuit
ei iuuēis pulcherrimus. ⁊ ſe ſe
quētē duxit ad ciuitatem in q̄ ſo
nos audiuit ad dextrā ſupra
modū ſuaues quos cū a iuue
ne audiſſʒ fore gaudia btōꝝ
euigilauit ginnadi⁹. Alia aūt
nocte iuuenis iterū dormienti
apparens q̄rit. an ſe ideſt iuue
nem cognoſcat. Qui rn̄dit ꝙ
ſic Et iuuenis ꝑ que. Rn̄dit gi
nadi⁹. ꝑ viſionē alteri⁹ noctis
Et iuueīs nūq̄d vides me in ſo
no. Re. ginnadius ꝙ ſic Et iu
uenis vbi eſt mō corp⁹ tuum
reſpōdit ginadi⁹ in cubiculo
meo Et iuueīs Scis ne i eoꝝ
corpuſculo ligatos oculos tu
os habere ⁊ nihil eis mediā
bʒ videre. Re. ginnadius. ſcio
Et iuuenis. q̄ ergo ſūt oculi q̄
bus nunc me vides. Et ille nō
inueniēs q̄d reſpōderꝫ: obmu
tuit Et Juuenis ait. Sic̄ oculi
carnis tue. iā me nō vident ſed
oculi tue mētis. ſic poſt mortē
corpe iacente. aīa viuit ⁊ ocul̄
mētis videb. noli eē ammodo
incredul⁹ Qua ex viſione oīs
dubitacō a ginnadio receſſit
opib⁹ mīe dic̄. Aug⁹. adiutus
Vnde ⁊ Jero. dicit nō memini
me legiſſe male mortuū q̄ liben
ter exercent opera pietatis: hʒ
ei multos intceſſores: ⁊ impoſ
ſibile eſt multoꝝ p̄ces non ex
audiri Et leo papa Quicquid
in opera pietatis expēditur nō
minuitur ſed augetur. nec vn̄
q̄ apud deū ꝑire potuit quod
fidelis benignitas erogauit dū
qđ cuiqʒ tribuit id ſibi ad p̄
miū recondit. ¶ Tertiꝰ effcūs d
elemoſine eſt meritum p̄mij

eēntial'ꝛ accidētal'·Et hoc ſm
ꝙ magis datur de tpalibꝫ·vel
ſm ꝙ ex maioꝛi caritate datur·
vn̄ dic·tho·i·iiij·di·xv·tractan
do q̄ſtionē·An pl⁹ mereat' de p̄
mio ꝛ fructu·q̄ dat multū de tpā
libꝫ vel an ille q̄ dat modicum
ex magna caritate:ſic rn̄dꝫ·Ele
moſina efficatiā hꝫ ex ipō ſatiē
te·inq̄ꝝtū ē qdda ā op⁹ meritoꝛi
um·⁊ ex recipiente inq̄ꝝtū obli
gat' ad oꝛādū ꝓ illo q̄ elemo
ſinā dedit Si ergo ꝯſideretur
elemoſine efficatia ex pte recipi
entis:ſic maioꝛ efficacia i maio
ri dato conſiſtit·Inq̄ꝝtū p hoc
plures ⁊ magis debitoꝛes effi
ciūtur·Ex pte aūt dantis ſic re
ſpectu p̄mij eſſentialis efficacia
elemoſine magis penſatur ex
affcū q̄ꝫ ex dato·Sꝫ reſpcū p̄
mij accidentalis·ut puta remiſſi
ōis pene vel alicui⁹ hmōi mag̃
ficatur efficatia elemoſine ex
mag̃tudie dati·n̄ ex altera pte i
tenſio volūtatis mag̃tudini ex
terioꝛis dati ꝓpōderꝫ·pōt tn̄ tā
intēſa eſſe volūtas·ꝙ cc·oēꝫ pe
nā abſoꝛbꝫ ⁊ reatū·ſic d'r de cō
e tricōe·¶ Et ſm hoc itelligitur
illa glō·ſup illd ps·Qui ſemi
nat i lacrimis Mag̃ inq̄t volun
tas multū dedit·multū ſeiauit
In hac voluntate illa vidua q̄
minuta duo miſit·nō parꝫ ſeia
uit·hec glō·⁊ tho·Et ſup·ij·di·
gn̄ti dic·Act⁹ exterioꝛ nl adiun

git ad p̄miū eēnale·Tantū eni
mētur q̄ hꝫ pfectā volūtatē ali
qd bonū faciendi·quātū ſi face
ret illud Ideo vbi ſupꝛ idē tho·
dicit in·iiij·Nullus ab elemoſi
na excuſatur·ꝙ ſi pecunia de
eſt obſeq̄um pōt facē·vel op⁹
miſericoꝛdie ſpūale·ꝛ ſi hoc de
eſꝫ:volūtas cōpleta ſufficeret
hec tho Ex p̄dictis pꝫ ꝙ elemo
ſina hꝫ tres effcūs de q̄bꝫ Eccā·
xix·pde pecuniā ꝑpt frēm·pone
theſauros in p̄ceptis altiſſimi
⁊ ꝓderit tibi magis q̄ꝫ auꝝ q̄
ad p̄miū effectū·Quo ad ſecun
dū ſequitur ibidē·Cōclude ele
moſinā in ſinu paupis·⁊ ipſa
ꝓ te orabit·Quo ad terciū d'r
ibidē ⁊ curabit te ab omni ma
lo·Verꝫ ꝙ hos effect⁹ elcōſine
potiſſime diuites negligūt ſepe
¶ Notandum ſm armicanū f
ſermone de ephia ꝙ tria ſunt
genera hominum habētium di
uicias·primi qui in vita ſua·ni
hil poſt moꝛtem in elemoſinā
dandum oꝛdināt·ꝛ in vita mo
dicā elemoſinā aut nullam do
nant·preuenti moꝛte·Aut ali
as prepediti citra moꝛtale pec
catum·Alij ſunt qui in vita
non dant ſed i vita oꝛdināt ut
elemoſine poſt eorum moꝛtē
dentur·Tercij ſunt qui in vita
dant elemoſinas.primi ſūt de
ſides.ſecundi ſimplices·tercij
prudētes·De primis ꝛ tercijs

ſciẽdum q̄ vtili⁹ eſt hõi ut det
quis denariũ vnũ i vita ſua q̄
ut to ci⁹ mundi diuitie alteri⁹
ordinacõne ſolũ poſt ei⁹ mor
tem dentur ꝓ eo in elemoſinã
Quia pro vno denario dato ex
caritate in vita·dans meretur
vitam eternã vel ſpãlem gͣdũ
eẽnlis ꝑpetui gaudij·teſte ma
th·x·vbi dicit xp̄us·Quicũqꝫ
dederit potũ vni ex minimis iſtis
calicẽ aque frigide tm̃ in noĩe
diſcipuli:amen dico vobis nõ
perdet mercedẽ ſuã q̄nto ergo
magis meretur qui amplius
dat in nomine diſcipuli·ideſt
ex caritate qua quiſqꝫ xp̄i diſci
pulus efficitur·ꝑ nullum aũt
bonũ datum ꝓ eo p⁹ mortẽ·al
teri⁹ dono·etiã ſi mund⁹ dare
tur corpore⁹:põt defuncto me
reri grad⁹ ꝑpetuus gaudij in
vita eterna ſed tm̃ diminutio
purgatorij aut ei⁹ tõlis pene
ablacõ Quia ſꝫm oẽs doctores
theologie null⁹ põt alteri mere
ri:excepto xp̄o augmẽtum gr̃
cie·a ꝑ oſequẽs glorie·ſꝫ q̄libꝫ
ſolũ ſibi·licꝫ aliquis alteri me
reri poſſit diminucõnem pene
De ſtultitia ergo p̃morꝛ ⁊ ſecũ
dorꝛ licꝫ minor ſit dicit ſalomõ
Ecc·iiij·Conſideraui ⁊ reperi
aliã vanitatem ſub ſole·vn⁹ eſt
a ſecũd non hꝫ·non filiũ·non
fratrem·⁊ tñ laborare non ceſ
ſat·nec ſaciatur oculi eius di
uicijs nec recogitat dicẽs Cui
laboro·a defraudo aĩam meã
bonis De ſcõis etiã pꝫ q̄uo ani
mã ſuã defraudant:cõpando
actum donacõnis denarij in vi
ta·a ordinacõis rerꝛ poſt mor
tem Nã virtus ut dicit ph̃us
·ij·ethicorꝛ ẽ circa difficile·Et
regnũ celorꝛ vim patitur·ma
th·xi·Et Math·vij·Intrate ꝑ
anguſtã portã quia lata porta
⁊ ſpacioſa eſt via que ducit ad
pdicõez·⁊ multi ſũt qui intrãt
eam Quã anguſta porta a ar
ta eſt via que ducit ad vitã a
pauci ſunt q̄ inueniũt eã·¶Ex 8
quo patꝫ q̄ etiã meritũ exigit
actum difficilẽ ſaltẽ ex ꝑte ope
ris·Sed in ordinacõe tue pe
cunie dande poſt mortẽ nihil ẽ
difficile tibi·Quid eni patris
cum poſt mortem p̃mo diſtri
buitur ꝓ te·quo necio velis
nolis carebis·dacõ autem vo
luntaria vn⁹ denarij in vita
ſaltẽ aliquã moleſtiam tibi in
fert·q2 amatum tradis·multũ
ergo aĩaꝫ defraudat bonis q̄ i
vita dare potẽs ordinat·p̃mo
poſt mortẽ dandum Eſt tñ al
terum meritoriũ·ſꝫ tamen lon
ge min⁹ p̃mo·Raro enim here
des ꝑpt auariciã exequũtur fi
delit ordinacõez·¶Capi·iiij·

Videndũ eſt nũc q̄n te
neamur dare elemoſi
nã vel nõ·Vbi ſciẽdũ

q̄ dare elemoſinā ſm tho·2·2·
·q·xxxij· Aliqn̄ ē p̄ceptū·aliqn̄
ↄſiliū·aliqn̄ ꝓhibitū·de quibꝫ
a trib; videndū erit· ¶ Preceptū
eſt Primo qn̄ ꝓximꝰ eſt ↄſtitu
tus in vrgente ncc̄itate ⁊ picu
lo; vite aut grauis infirmitatis
⁊ iſte qui videt· nō hꝫ tūc illā
ncc̄itatē·ſꝫ ſupfluū quo ad illā
ncc̄itatē·idigent tūc dare ⁊ ſm
poſſibilitatē ſbuenire iſti ī ſua
ncc̄itate ī victu ⁊ veſtitu cadit
ſb p̄cepto ut cū quis occurrit
in tali articulo ↄſtitutus q̄ cā
eū apparet ꝓbabilia ſigna ex
treme ncc̄itatis future n̄ ei ſbue
niat· Si tūc nullus appar; in
ꝓmpto q̄ poſſit aut velit ei ſb
uenire: tu teneris qn̄tum tibi ē
poſſibile: de tuo dando aut aliū
de ordinando· qd̄ ſi negligis: pec
cas mortaliter ↄtra p̄ceptū de di
lectione ꝓximi· vn̄ Ambro· pa
ſce fame morientē: ſi nō paſciſti
occidiſti· Ita eē· de q̄libet alia
ncc̄itate intelligendū eſt Ideo
Baſi· Eſt panis famelici quē tu
tenes· tunica nudi quā ↄſeruas
Indigentis aurū vel argētum
qd̄ poſſides q̄cir tot iniuriaris
quot exhibere valeres· Et ad
dit tho·di·xv·obligat p̄ceptū
qn̄ apparēt ſigna ꝓbabilia ex
treme ncc̄itatis future· n̄ ei ſb
ueniatur·ut cū q̄s videt·aliq̄s
impotentes vel pigros ad ſub
ueniend̄ ⁊ pauper; indigētem

cibo ⁊ potu ⁊ aliis vite neceſſa
riis· nec ſibi ſatiſfacē poſſe· nō
enim eſt expectāda vltīa neceſ
ſitas· q̄ forte non poſſꝫ iuuari
naturaīā fame vel ſiti cōſupta
dicit enim crib·ſuper Joh̄· non
optꝫ paupem vlulātē decepto
rē vocare· Racō aūt dictoꝝ eſt
q̄ caritas plꝰ diligit vitā ꝓxi
mi q̄ oīa bona tp̄alia· etiā decē
cia ſtatum· vnde btūs Marti
nꝰ cū in decētia veſtitus ſui ve
ſtiuit paupem· ⁊ hoc eſt p̄cep
tū Johis baptiſte luc· iij· Qui
habꝫ duas tunicas· quod ē de
ncc̄itate: det vnā non hn̄ti: qd̄
eſt nature q̄ extra padiſū nō
pōt viuere nudꝰ Videmꝰ etiā
bruta naturalit̄ ſubueīre paci
entibꝫ neceſſitatē· vn̄ gallia nu
trit alienos pullos· ⁊ catti q̄
dā alienōs fetꝰ Sic etiam btūs
dominicus neceſſaria quo ad
ſtatum ſuum· ⁊ ſupflua q̄ ad
pſonā· libros ⁊ omnē ſuppel
lectile; vendidit ꝓpter famem
pauperū palencie· Qd̄ quia ⁊
epulo nō fecit de quo luce·xvi·
Idcirco ſepultꝰ eſt in inferno
¶ Secundo elemoſinam da b
re eſt p̄ceptū qn̄ quis hꝫ ſup
flua· duplicia ei ſunt tp̄alia· q̄
dam ſunt neceſſaria hoīni· alia
ſupflua· neccāria· ſunt adhuc
duplicia· quedā ſimpliciter
ſine quibꝰ homo eſſe non pōt
aut viuere· Alia ſūt neceſſaria

non ſimpliciter ſʒ ſine quibus
cõueniẽter vita trãſigi nõ põt
ſm ſtatum ⁊ cõdicõem pſone
ꝓprie ⁊ aliaꝝ perſonaꝝ quaꝝ
cura ei incubit. Et tunc q̃ vltra
hec neccia ſunt dicũtur ſupflua
vñ qñ quis talia hꝫ ſuperflua
iſta ſm armicanũ ſub p̃cepto
tenet̃ diſtribuere i elemoſinã
pauperũ. ꝗ in alios pios vſus
quod ſi q̃s non facit: tranſgre
ditur mandatum dei ⁊ peccat
mortaliter. Quod pꝫ qꝛ luc. xi. dic.
xp̃s Quod ſupẽ date in elemoſi
nã ⁊ ecce oĩa mũda ſunt vobis
Et loquitur p̃ceptiue. Ideo cri
ſtus ad ignem eternũ ordinat
eos qui eſurientes non pauerũt
⁊ ita de alijs Math. xxv. quod
non diceretur niſi elemoſinã
dare caderꝫ ſub p̃cepto. ⁊ nõ
de neccio niſi in caſu neceſſitatis
igitur de ſuperfluo. Idem vult
btũs Iohes in. iij. ca. p̃me vbi
non ſolum affirmat: ſʒ etiã ꝓ
bat ꝙ q̃ in reſeruacõne diuici
arum ſuperfluaꝝ claudunt vi
ſcera pietatis neceſſitatẽ paci
entibus peccãt mortalit̃: qꝛ dicit
ꝙ caritas dei nõ manꝫ in eis eo
ꝙ nõ diligũt ꝓximum opere
⁊ veritate ſʒ tm̃ verbo ⁊ lingua.
Item ꝓbat tho. 2. 2. q. lxvi. idẽ
ſic ea que ſunt Iuris humani
non pñt derogare iuri natura
li vel diuino ſʒ ſm naturalẽ or
dinem ex diuina ꝓuidentia in

ſtitutũ. res inferiores ſũt ordi
nate ad hoc ut ex eis ſubueia
tur hoim neceſſitati. Et ideo ꝑ
reꝝ diuiſiõeꝫ ⁊ appropriacõeꝫ
de iure humano ꝓcedentẽ nõ
impeditur quin hoĩs necitati
ſit ſubueniendũ ex hmõi rebꝫ
Et ideo res quas aliqui ſupha
bũdanter hñt ex naturali iuẽ
debentur paupm ſuſtentacõi
Item de iſtis qui ſupflua di c
uitiaꝝ ꝯgregant dic̃ Aug⁹. li.
de decẽ cordis. Seruat tibi pr̃
tuus. ſuas tu filijs tuis. Ser
uant filij tui filijs ſuis. ⁊ null⁹
eſt ſeruaturus p̃ceptum dei.
Quare illi nõ ſuas oĩa. qui te
⁊ alios fecit ex nihilo. neqꝫ ei
meli⁹ cõmittis primoniũ tuũ
filijs tuis q̃ꝫ creatori tuo. hec il
le Verꝫ qꝛ patres dicũt ſe excu
ſando tpalia ſe retinere amore
filioꝝ. qb⁹ ꝓuidere volũt. vbi
tñ auaricia ſepe eſt in cauſa Id
circo ſubdit Aug⁹. Amittat a
mator ſiue ſuator diuitiaꝝ fi
liũ ſuũ. tunc vtiqꝫ ſi ꝓpt̃ filium
ſuabat mittꝫ poſt illũ ptẽ ſuã
quare illam tenꝫ in ſeculo ⁊ re
liq̃t filiũ ab animo. redde illi qd
ſuum ẽ redde illi qd ſuabas ſi
ꝓpt̃ ipſũ ſic agebas mortu⁹
receſſit ad deũ. ps illius detur
paupib⁹ Illi eni detur ad quẽ
perexit qui ⁊ dixit qd vni ex mi
nimis meis feciſtis m̃ feciſtis.
videte frẽs quia mendatium

eſt qđ hoies dicūt· ſcʒ filijs me
is ſuo· Quia auari ſunt hoies:
ideo diuicijs excecati ſic menci
ūtur hec de Aug⁹· Ide pʒ de pa
tre· qui ſi in diuicijs filiū aut fi
liam haberʒ· qui reformate rli
giōis locū intrare vellet: paṫ ei
min⁹ ꝙ alteri in ſeculo manēti
darʒ de pecunijs· Nec de rſiduo
elemoſinam facerʒ· ex q̊ patet
patris auaritia· vñ ɔcludit Ar
mican⁹ vbi ſup̄ Baſili⁹ Criſ·
Jero· Aug⁹· Ambro· grego· et
Bern· pre ceteris qn̄tū ego in
telligo ex eoꝝ ſcriptura· ſnālit̄
tali ăgumēto vtūtur· Quicq̄d
ē tibi ſupfluū in bonis paupm
ɔputatur· Cum igitur ſupfluū
illud eis ſubtrahis: tunc ſbtra
his qđ eis debetur· ⁊ p ɔſequēs
non eis irrogas ſolum iniuriā
Sʒ etiā ɔmittis rapinā Et ſi ex
illa cā moriūtur paupes ſic ſb
trahendo qđ eis debetur: eos oc
d cidis· ¶ Sed queritur Quid
ſit ſupfluum· Rn̄· ſm eūde armi
canū ibidem ⁊ pe· de pal· in· iiij·
di· xv· ⁊ alios q̄ etiā mīcius lo
quūtur de ꝓpoito Supflua bo
na ſunt que nec necc̄aria ſunt p
ſone· nec ſtatui: nec pſoē acco
moda ad hoc ut pſone ſtatus
⁊ honeſtas ſeruet· Ex quo pʒ
ꝙ in homine ſūt quatuor ɔſide
randa quoꝝ qđlibʒ aliquid re
quirit de diuicijs· p que pōt q̄ſ
rimari an ⁊ q̄ habeat ſupflua·

Primū ē perſona ꝓpa· q̄ntū ad
ei⁹ tpalem vitam· ɔplexionē ſe
ſus ⁊ oīa naturalia ut hō ɔſuet
in ɔueniēti hitudine ⁊ i valitu
die corpali· q̄ ſufficit ei ad exci
tiū opm ſpūaliū aīe· ⁊ etiā exer
citio corpaliū opm que ſibi ex
officio· ſtatu aut ſocietate eoꝝ
cū quibus viuit necc̄ario incū
būt facienda· necc̄aria ſūt ei ali
qua tpalia ut cib⁹ pot⁹ veſtis
hoſpiciū ⁊c̄ hmōi· ſine quibʒ
hec fieri non poſſent· Et iſte di
uitie ad hoc req̄ſite dicūtur ne
ceſſaria pſone. Et ad ſic ɔſuan
dū pſonā i bona diſpoſicōe na
turaliū ⁊ ɔuenienti valitudine
vn⁹ pl⁹ idiget ꝙ alter · Aqua
eni ruſtico ſufficit. q̄ ſola pota
ta infirmarʒ diuitē aut debilē
in ɔplexiōe· Simplicia ⁊ modi
ca veſtimēta ſufficerēt forti que
non ſufficerent debili· et ſic de
alijs Et qđ ſecūdo ē necc̄ariū: p
mo eēt ſupfluū· ⁊ ſūt p̄fata nō
ſolū itelligēda de necc̄arijs vni
pſone ſoli ſʒ de necc̄arijs pſone
pn̄cipali ⁊ oibʒ quoꝝ cura ſibi
necc̄ario incumbit· ut vxoris ⁊
filioꝝ ⁊ ſimiliū· Et nō ñtez dici
tur necc̄ario incūbit· qꝛ nō ſic
de pſonis ſpōte aſſumptis ad
pōpā vel ad aliam ſupfluitatē
Ex quo patet iterū ꝙ vn⁹ plu
ribʒ idigʒ quo ad hoc ꝙ alter·
quia habēs infirmam vxorem
pl⁹ indiget ꝙ habens ſanam

e ¶ Secūdū in homine ɔſiderā
dū: eſt honeſtas perſone q̄ eſt
excellētia pſone i aliquibꝰ ho
nis. q̄ ei inſunt racōe quoꝝ red
ditur pſona honore digna qꝛ
tho. 2. 2. q. Cxlv. dicit honeſtū
ē aliquid ex hoc ꝙ eſt honoē
dignū. Vn̄ ſm yſid. honeſtas
dicitur q̄ſi honois ſtatus. Sꝫ
qꝛ honeſtas hois maxime ɔſi
deratur ſm virtutē ⁊ opera vir
tuoſa. Jdo inter oia hois bona
virtutes reddūt eū magis ho
nore dignum. Vn̄ phs p̄mo
ethico. dic̄. ꝙ honor eſt p̄mi
um virtutis Et in. iiij. Jn verita
te ſoli boni ſunt honorādi Jdo
etiā honeſtas pſone maxie eſt
virtus pſone ⁊ opa eiꝰ bona.
Vn̄ ſi nobilitas gn̄is ⁊ aliq̄
exteriora fatiūt hoiem excellē
tem aut honore dignū. hoc ē
ſolū in opinione hoim errātiū
aut inq̄ꝫ tū iuuāt hoiem ad vir
tutū opa. Et dicitur notanter
ꝙ vera honeſtas pſone ɔſiſtit
in hijs que fatiūt vere honore
dignū. ut ſunt virtutes. ſciē. ⁊
opa virtutū. Quia honeſtatē
pſone nō fatiūt multe diuicie
grādes familie. veſtes p̄cioſe.
apparatus mēſe. domꝰ glorioſe
⁊ ſilia exteiora. ſꝫ magis iho
neſtū fatiunt. ⁊ ſigna ſūt ſup
bie ⁊ auaritie inſaciabil'. Si
cut etiā inditia virtutū eaſdē
f oſtendūt. ¶ Tertium in hoie
ɔſiderādū ē ſtatus eius ſeu of
ficiū vel artificiū vel alia hitu
do ipſius in ciuitate. qđ totum
ɔprehēditur ſub ſtatu. Ad ſta
tum aūt ſepe multa requirun
tur que officia talium exigūt.
Vn̄ magiſterciuiū plus indi
get q̄ꝫ ceteris paribꝰ ſimplex
ciuis. plus dux q̄ꝫ comes. pluſ
epūs q̄ꝫ plebanꝰ. ⁊ ſic de alijſ
Item mechanicꝰ vnꝰ indiget
de inſtrumētis ſue artis. de ma
teria quā faciat. ⁊ de talibus.
Vnde ad hoc ꝙ hō exeq̄tur
couenienter ptinēcia ad ſtatū
ſuū: ncc̄ia ſunt ſibi p̄ſata vltra
duo p̄ma ⁊ illa dicuntur neceſ
ſaia ſtatui. ¶ Quartū in hoie g
ɔſiderādū eſt honeſtas ſtatꝰ
Et ſicut honeſtas pſone per ea
q̄ dicta ſūt ſcđo mēbro non ē
grādis familia ⁊ hmōi. Sic
nec honeſtas ſtatꝰ ē hmōi. ſꝫ
eſt virtutes tali ſtatui debite
⁊ factio opm tali ſtatui debi
toꝝ. ⁊ pn̄cipaliter opa exteio
ra racōni recte ɔmēſurata. que
hoi racōe ſtatus ſui vel officij
faciēda incūbūt ad regimē ali
orum ⁊ pfectū tpaliū ⁊ ſpūali
um. Et ad ɔſeruādū talē ſta
tus honeſtatē ſepe vltra p̄dcā
tria que ſūt neceſſaia: requiri
tur aliqual' familia. alique ve
ſtes. ⁊ aliqua hmōi. ⁊ diuicie
ad hoc reqſite dicuntur hone
ſtati ſtatꝰ ncāe. ⁊ accomode.

Et illa neceſſaia ſūt differentia
ſm dīam ſtatuū· Stat⁹ enim
honeſtioꝛ plura in talib⁹ rqui
rit · Et nota ꝙ qn̄to virtutes
ad ſtatum ptinētes ſūt excellē
cōres· et opa ad q̄ homo tene
tur racōe ſtatus ſūt p̄ſtantioꝛ
tāto ſtatus videtur honeſtior
Et ita ſtatus epī cui pncipali
ter incūbit regimen oīm ī dyo
ceſi honeſtioꝛ ē ꝙ̄ ſtatus ple
bani· qui ſolū ſubminiſtracōez
quoꝛūdā habet·ideo etiā licite
epūs recipit vltr̄ neceſſitatem
pſone ⁊ ſtatus aliquā familiaz
a veſtes a plures ꝙ̄ ſtat⁹ ple
bani· Et ſic de plebano reſpcū
altaiſte· Et ducis rſpcū militis
Et militis rſpectu ruſtici· Et ſic
que epō qn̄tū eſt ex pte iſtius
condicōnis ſm rectam racōem
ſūt necāria ī diuicijs· eēnt ſim
plici plebāo ſupflua ⁊ e cōuer
ſo· Debet tn̄ illō qd̄ impēditur
pro honeſtate ſtatus a pſone
cē moderatum qꝛ ſm Aug⁹· li·
primo de ci· dei· De racōe hone
ſtatis eſt vſus rerū modeſt⁹ ⁊
recte racōis moderamine mēſu
ratus· quia aug⁹. ibidem expo
nit honeſte vti reb⁹ ꝑ vti mo
deſte ſobrie tpant et pie· Etiā
honeſtas vtuſqꝫ vicꝫ ſtat⁹ et
pſone paucis cōtētatur· Curio
ſitati vero pompe· a varietati
vtuſqꝫ ſtatus totū min⁹ ē iſta
oīa deuoꝛāt· ⁊ paupibus nihil

rlinquūt· et ſatiūt ꝙ multi diū
ſis modis illicitis laboꝛāt quō
cōgregēt diuitias quib; ſuper
bias a voluptates ſuas nutri
ant a dilatēt· Iſtis igitur qua
tuoꝛ penſatis ea tpalia q̄ reſul
tant ex iſtis quadruplicib; ne
ceſſarijs· dicuntur necāria hoī
ad trāſigēdū ouenietez vitā ſu
am ſm exigētiā ſtatus ſui· ⁊ cō
dicōez pſone ꝓprie· a alioꝛum
quoꝛū cura ſibi neceſſaio incū
bit · Et de iſtis neceſſarijs loq̄
tur apſus· i· thi· vi· di· Hn̄tes
alimēta a quibus tegamꝰ hijs
contenti ſim⁹ · Et ſalomō pū·
xxx· dic· Dn̄e diuicias ⁊ mēdi
citatē ne dederis mihi· ſꝫ tm̄ vi
ctui meo tribue neceſſaria pro
quib⁹ ſm Aug⁹ · ad ꝓbā· ora
mus panē noſtrū quotidianū
da nobis hodie· ¶ Et homo h
quicq̄d ſup illa quatuoꝛ hab;
ſuperfluum reputet et in pios
vſus diſtribuat · quia precep
tum eſt· Et dicit pe. de pal· di·
xv· i· iiij· ꝙ habens talia ſuper
flua non ſolum tenetur ſubuei
re paupi extremam pauperta
tem pacienti: ſed eciam pacien
ti necitatē ī vite honeſtate· Ra
cō ē qꝛ quilib; deb; velle ex ca
ritate ꝓximo qd̄ ſibi· Nō̄ cōn̄
caritatē faceret ſi ſeipm̄ dehone
ſtaret· eo ꝙ crudel' ē qui famā
negligit iō etiā cōn̄ caritatē ꝓ
ximi facit ſi eius honeſtati de

ſic ſupfluo non ſubuenit Iſo
beatꝰ Nicolaꝰ vicino qui ſe de
honeſtare voluit ꝓſtituendo
filias: ſubuenit Exemplū de la
trone qui liberauit vxorē vni
us detētā de carcere ⁊c̄. q̄uis vi
deretur maior nccītas vitā di
pccīn Et in neemia ⁊ eſdra q̄ſi
de mōꝛli reprehēdūtur iſraheli
te de hoc ꝙ fratres poſſidebāt
in ſuos ⁊ ācillas dātes eis vi
ctum ⁊ veſtitū. qꝛ nō tenebāt
eos ſm decentiā ſtatꝰ ſui cū eſ
ſent liberi ⁊ non ſui. ⁊ de ſuper
fluo quo eos tenebāt ſeruos
poterāt eos tenere ut liberos.
vel mutuādo ut thobias fecit
gabelo de ſua habūdātia dā
do primo. vel ad decēter filias
ſuas maritādas ſic fecit btūs
Nicolaꝰ ſm pe. pal. Verū
cū mediū tpantie non ꝯſiſtat
in indiuiſibili. ſꝫ in latitudine
quadā: nō opꝫ ꝙ pūctualiť
predctā nccāria ſciātur Sꝫ
exēpli grā Si cētū floreni ſūt
nccārij ꝑ eiſe ad quatuoꝛ ꝑſta
ta: tñ qui ſine dolo ⁊ ſm racōeꝫ
rectam ⁊ inueſtigacōem dili
gētem centū ⁊ duos florenos
putarꝫ neceſſarios: non mag
vis eēt ꝙ punctuale medium
nō eſt neceſſariū ſcire Ex quo
pꝫ q̄ multi ſint iniuſti poſſeſſo
res tpaliū fures aut raptores
q̄ ſupflua habēt. de quoꝝ nu
mero fuit epulo diues qui nō
legitur illicita acquiſiſſe. atta
mē i inferno ſepultus fuit. qꝛ
ſupflua non dedit. ꝑ dictis ſa
tis ꝯcordat tho. 2. 2. q. xxxij. ar.
.v. ⁊ addit ꝙ non opꝫ ꝙ di
ues vel alter ꝯſiderꝫ ad oēs ca
ſus qui pnt ꝯtingere i futuꝝ
hoc enim eēt de craſtino cogi
tare. qđ dñs ꝓhibꝫ math. vi.
Sꝫ debꝫ iudicari ſupfluū ⁊ ne
ceſſariū ſm ea que ꝓbabiliter
⁊ ut plurimū occurrūt. Sꝫ di
cerꝫ aliquis diues. Cuilibet li
cꝫ re ſua vti ⁊ eam rem retinere
Sꝫ recipiendo rē ſuā aliquis
elemoſinam non dabit. ergo
non eſt ꝑceptū dare elemoſi
nā. Re. tho. vbi ſup. Bona tpa
lia q̄ homini diuinitus ꝯferū
tur. eiꝰ quidē ſunt q̄tū ad ꝓ
prietatē. Sꝫ q̄tum ad vſum
non ſolum debēt eē eiꝰ. ſꝫ etiā
alioꝝ qui ex eis ſuſtētari poſ
ſūt. ex eo qđ ei ſupfluit Vnde
baſilius Si fateris ea diuini
tus tibi ꝓueniſſe ſcꝫ bona tpa
lia. An iniuſtꝰ eſt deꝰ inequa
liter nobꝫ diſtribuens Cur tu
habūdas. ille vero mendicat
ñ ut tu bone diſpēſacōis merita
cōſequaris Ille vero patientie
meritis decoretur Eſt panis fa
melici quē tu tenes. nudi tunī
ca quā i cōclaui cōſuas. diſcal
ciati calciꝰ qui penes te marce
ſcit. Indigētis argentū quod
poſſides inhumatū. quo circa

tot iniuriais quot dare vales
hec ē xpi mens luc·xvi· dicētis
facite vobis amicos de māmona
iniq̄tatis·ut cū defeceritis·reci
piāt vos in etna tabernacula·
Vn̄ aug9·oīa bō ſua dedit de
us duobꝫ hoībꝫ· diuitib9 terre
na pauperib9 celeſtia. Sed de
us volēs vtrūqꝫ ſaluare: cōſti
tuit ut hic diuites ī ſua heredi
tate recipiāt paupes·⁊ paupe
res eos in ſua hereditate collo
cent ut vtꝗꝫ p aliū collocetur
k ¶ Eſt aūt elemoſinā dare ali
qn̄ ſm tho. ibidē pccm̄ ⁊ phibi
tum· vicꝫ de neccario certo daē
Vbi nōt ꝙ neccariū dr aliq̄d
dupliciť Vno modo ſine quo
aliquid eē nō pōt·de tali necā
rio·oīno elemoſinā dare non
dꝫ quis·puta ſi aliq̄s in neceſſi
tatis articulo conſtitut9 hēret
ſolū vn̄ ſuſtentari poſſent filij
ſui ⁊ alij ad eū ptinētes de hoc
enī elemoſinā dare eſſꝫ ſibi ⁊
ſuis vitā ſubtrahere. Sꝫ hoc di
co n̄ forte talis caſ9 iminerꝫ ut
ſubtrahēdo ſibi darꝫ alicui mag
ne pſoe p quā eccīa vl' reſpub·
ſuſtentaret· Quia p talis pſo
ne liberacōe ſeipm̄ ⁊ ſuos lauda
biliť morti exponerꝫ cū bonum
cōe ſit ppo pferēdū Vn̄·iij·Re·
xvij· Vidua victui ſuo ⁊ filij·
ipoſuit victū helye dicētis Fac
m̄ ſbcinericiū panē·tibi aūt ⁊
filio facies poſtea·laudabiliť

ei pferre poterat vitā helyē·q̄
curr9 fuit iſrahel ⁊ auiga ei9·⁊
morti ſe exponē·Et ſic ptꝫ ꝙ eti
aꝫ duo caſ9 ſūt ī q̄bꝫ eleōſina ē
ī phibicōe· Prim9 rōe dātis·q̄
eq̄liter indigꝫ· vel pl9 in ppa p
ſona· Racō ē ꝙ caitas ordiata
incipit a ſeipſa Vn̄ eccī·xxx·mi
ſerē aīe tue placēs deo. Secūd9
caſus qn̄ indigꝫ p ſuis· vnde·i·
thi·v· Si q̄s ſuoꝝ ⁊ maxime
domeſticoꝝ curā nō hꝫ: fidē ne
gauit·⁊ ē infideli deterior vn̄ au
g9· Si q̄s vult filios exheredi
tare ⁊ eccīaꝫ inſtituē aliū q̄rat
q̄ auguſtinū p ɔſilio· Et intel
ligiť caſus n̄ alia rō vtilitatis
publice cōtrariū ſuaderꝫ ut ſupra
dictū ē· ¶ Qn̄ vero eleōſinam l
dare ſit ɔſiliū ⁊ qn̄ quis pōt de
neccario eliāꝫ daē illō docꝫ vbi
ſupra tho·d·ꝙ ſecūdo mō aliq̄d
dr neccariū ſine q̄ nō pōt ɔueni
enter trāſigi ſm ɔdicōeꝫ vel ſta
tū pſone ppe ⁊ aliarꝫ pſonarꝫ q̄
rū cura ei icūbit· hmōi neccarij
tmin9 nō ē ī idiuiſibili cōſtitu
t9 ſꝫ multis additis nō pōt diju
dicari eē vltra tale neceſſariū Et
multis ſbtractis: adhuc rema
net vn̄ poſſit ɔueniēt vitam
trāſigē·ſm ſtatū ppū·de hmōi
ergo eleōſinā daē ē bonū·⁊ nō
cadit ſb pcepto ſꝫ ſb ɔſilio· In
ordinatū aūt eſſꝫ·ſi aliquis tā
tū ſibi de bōis ppriis ſbtraheret
ut alijs largiētur· ꝙ de reſiduo

non poſſʒ vitã trãſigere ↄuenı̄
enter ſcḋm ꝓpriũ ſtatũ ⁊ nego
tia occurrẽtia. null⁹ enim incõ
ueienter viuere dʒ. ſʒ ab hoc
tria ſũt excipiẽda. q̃ʒ Primum
eſt. qñ aliq̇s ſtatũ mutat. pu
ta ꝑ religiõis ingreſſum. tũc
eni oĩa ſua largiẽs ꝓpter xp̄m
op⁹ ꝑfectõis facit ſe i alio ſta
tu ponẽdo Scḋo qñ ea que ſi
bi ſubtrahit ⁊ ſi ſint neceſſaia
ad ↄueniẽtiã vite tñ faciliter
reſartiri pñt ut nõ ſeq̃tur max
imũ incõueniẽs. Tercĩo qñ oc
curreret extrema ncc̃itas alicu
ius ꝑuate ꝑſone vel etiaʒ aliq̃
magna ncc̃itas reipublice In
hijs enim caſib⁹ laudabiliter
aliquis ꝑtermitteretʒ id qḋ ad
decentiam ſui ſtatus ꝑtinere vi
deretur ut ncc̃itati maiori ſub
m ueniret. hec tho. ¶ Scḋo prĩci
paliter ſciẽdũ Quis dare poſ
ſit elemoſinã ſꝫ. ſcḋm omnes. ꝙ
iſti q̇ hñt dñium liberũ ꝑpaliũ
vel ãmiſtracõeʒ taliũ ⁊ ꝑtãtẽ
erogandi. ut religioſi q̇ hñt
diſpẽſacõeʒ a ꝑlato ſibi cõmiſ
ſã dare pñt eleẽſinã ſcḋm cõmiſ
ſũ vl' ꝑſũptũ Si vero nõ hñt
diſpẽſacõeʒ ſibi ↄmiſſaʒ: nõ poſ
ſũt dare corꝑalem elemoſinã
ſine licentia ꝑlati expſſa vel ꝑ
ſũpta niſi in neceſſitatis caſu
extreme. Racõ dicti eſt. ꝙ nĩl
hñt ꝓpriũ. famuli etiã domino
rũ nõ poſſunt dare elemoſinã

de rebus dñorũ niſi panẽ ⁊ ſu
ꝑflua coquine ⁊ hmõi q̃ non
inferunt ſenſibile nocumẽtũ
de quibus eis cõſtat aut veri
ſimiliter ꝑſumitur ꝙ non di
ſpliceat dominis ſuis. Si eni
alias darent: tunc ↄtrectarẽt
rem alienam inuito domino ⁊
ſic furtũ cõmitterẽt Fili⁹ fami
lias. ꝙ ea q̃ hʒ ſunt pr̃is: non
põt dare elemoſinã niſi forte
aliquã modicã de q̃ põt ꝑſume
re ꝙ patri placeat. niſi forte
alicui⁹ rei eſſet ſibi cõmiſſa di
ſpẽſacõ a patre. vxor etiaʒ nõ
põt de omnibus ſibi ⁊ marito
cõmũibus Sʒ ſcḋm tho. Ray. ⁊
pe. pal'. põt facere elemoſinaʒ
⁊ alienacõnem ſine licentia vi
ri in multis caſib⁹ ¶ Primo n
ſi vxor habʒ res paternales.
ideſt ꝓprias res preter dotem
vbi huiuſmodi de cõſuetudie
locũ habẽt. Scḋo ſi ſit lucra
tiua. ita ꝙ exhibita debita gu
bernatione dom⁹ opibus ſuis
lucratur: põt de illis elemoſi
nam dare. nec illud intelligi
tur deducendo expenſas vict⁹
ſui Quia vir tenetur ad oĩa
hmõi onera ꝓpt' dotem ⁊ ꝓpt'
obſequiũ ab vxore exhibitũ.
Ratio dicti eſt ꝙ talis mulier
virago eſt ⁊ q̃ſi virilis Tercĩo
de rebus viri. ut de pane vino
⁊ hmõi q̃ de approbato moẽ
ſolent ad diſpẽſatiõeʒ vxoris

2B 2

ptinere·pōt ⁊ d; dare elemoſi
nas moderatas tñ ⁊ ſm facul
tatē viri ⁊ maiorē vel minorez
multitudinē ⁊ ncītatē paupe
rum· Intellige etiam de rebus
dotalibus ⁊ ſi vir aliq̄n phibe
at prefata verbo: pōt tñ pbabi
lit' credere q᷑ non intendat oī
no prohibere elemoſinas da
re· ſed ſupfluitatem niſi aper
te cōtrarium appareret· tunc nō
tenetur dare: niſi in articulo ne
ceſſitatis· Q̄rto ſi vxor pegria
tur· ⁊ vir expēſas taxatas de
dit· ſi vult ſibi ſbtrahere poteſt
paupib⁹ dare Q̄nto in extrema
ncītate q᷑ tūc oīa ſūt omūia
Sexto pōt alienacōez rez fa
cē ſine licētia viri ad vitand̄ dā
num viri· ſicut abigayl·i·Re.xx
v· q᷑ mulier hab; ꝓprietatem i
omnibus bonis ſicut ⁊ vir· vñ
ſi p negligentiā vel malitiā vi
ri immineat piculum: poteſt ip
ſa obuiare Septimo ſi vir ſit
fatuus· tunc enim diſpenſacō
domus pertinet ad vxorem ni
ſi aliter per ſupiorem fuerit or
dinatum· Octauo ſi vir ab
ſens non poſuit diſpenſatorē
domus ſue loco ſui. Sed qui
bus danda eſt elemoſina· Rn·
ſm Ray· Iſte q̄ poſſet dare om
bus indigentib;· talis indiſti
cte omnibus indigētib⁹ dare
deberet· ut docet criſ· ſuper epi
ſtolā ad hebre· Exemplo loth

⁊ abrahe qui quoniā omnes i
different' recipiebant inter ali
os· etiam angelos recipere me
ruerunt· Si enim non oēs rec
piſſent· forſitan ⁊ āgelos re
puliſſent In hoc enī caſu addit
criſ· Quieſcamus ab hac ſur
da ac dyabolica ⁊ pēptoia cu
oſitate ſalic; diſcernendi int'
pauperē ⁊ pauperem· nō enim
ex vita eorū quos recipis mer
cedē tibi retribuitur⁹ eſt deus
ſed ex voluntate ⁊ honorificen
tia multa· ex miſericordia· ⁊ bo
nitate ymo ſm greḡ· excōmu
nicato danda eēt elemoſina· ⁊
cuilibet maifeſte peccāti niſi ex
ſecuitate cibi vł' elemoſine ne
gligeret iuſticiam· In quo ca
ſu dicit Auguſti· vtilius panis
eſurienti tollitur· ſi de cibo ſecu
rus iuſticiam negligat· q̄ eſu
rienti panis frangatur ut iniu
ſticie ſeductus acquieſcat· In
tellige tamē hoc niſi talis eſu
riret ad mortem· Unde dicit
petrus de palud· Ribaldo pais·
nō pecunia danda eſt· ne lux
urietur· Iuſto ergo ⁊ ſcō dan
da ē el'ea· Iuxta illd̄ Eccle· xij·
da miſericordi et ne ſuſcepis
peccatorem· niſi ſolum ut foue
atur natura non culpa· ꝓpter
decē enī iuſtos olim peperciſſ;
de⁹ pētapoleos Geneſ·xviij·
Bona ergo bonis ſcd̄m Ag⁹·
creata ſunt· peccator aūt pane

dignus non eſt quo veſcitur.
p ¶ Propinquitas etiam ſm au
g9.li.primo de doctrina xp̄ia
na.dz inſpici.qꝛ illi qui ſūt no
bis magis cōiuncti.quaſi qua
dā ſorte nob obueniūt ut eis
magis prouidere debeam9 vti
litas etiam inſpitienda ē.que
expectat a pſona cui ſubueni
tur vel ab eis data eſt.p̄dica
toribz nāqz a p̄latis ex debito
ſubuenitur. Vn̄ ſacerdotibus
a pħis annona olim dabat
de publico.qꝛ multitudo ſapiē
tum ſanitas eſt orbis terrarū
ſap̄.vi.Et leuite etiā nutriebā
tur de bonis oīb9 ut ptz leuit.
in multis locis.Magis autē
predicatori ſubueniēdū ē Vn
de.i.Cor.ix.nō alligabis os
bouis trituratis Ideo dic.tho.
vbi p̄us in ſūma.qꝛ circa hec ē
diſcrecōis racō adhibēda.ſm
diuīſiōis drām.ſanctitatis.et
q vtilitatis ¶ Cui aūt magis ſit
danda elemoſina a pl9 bene
faciendū dicit tho.m.iij.Vbi
prius non eſt facile determīa
re ꝓpter multas diuerſitates
boni a neccārij.ut dic pħus.ix.
ethico.Tamen hoc ē tenend̄
qꝛ ſemp magis eſt reddendū
debitū q̄ beneficiū impendēdū
ut ipē pħus ibidē dicit.n̄ ex p
te altera aſſit maior bonitas vel
neccītas.ꝛ ideo pentib9 a ꝓpin
quis ꝛ benefactorib9 a eis a
quib9 ſpūalia accipit.magis
dz bō elemoſinā facere ſi indi
geāt Et ceteris pibus.melioi
bus magis.ꝛ magis indigē
tib9 Et ſic ſm has tres cōditi
ones dz gradus in elemoſina
cōſtitui.ſcz ſm necariū.hone
ſtū.a debitum.Aſſignare aūt
in ſingulis qn̄ vnū alteri prefe
ratur eſt impoſſibile.qꝛ ſingu
lares cōdicōes que attēdende
ſūt.ſunt infinite.ꝛ non cadūt
ſub arte.De hijs aūt vnctō do
cet.a prudētie cōſiliū hec tho.
¶ Tercō principaliter viden r
dū ē de elemoſina ſpūali.q ut
dicit tho.in ſūma vbi p̄us.eſt
ſeptuplex Et ſūt docere igno
rātē.cōi defectū intellect9 ſpe
culatiui Cōſule dubitāti.cōtr̄
defectū intellect9 p̄ctici.Cor
rigere peccātem.cōtra inordi
natā volūtatē.proximi.Remitte
re offendenti inq̄tum proximus
peccat in nos Conſolari triſtē
cōi paſſionem appetitiue ptis
in q̄ maxima ē triſtitia.Por
tare oneroſos ꝛ graues.cōtr̄
ſequelā pcci.Ex inordinato ei
actu grauātur ei cōiuuētes eti
am preter peccātis intēcōnem
ſm illud Ro.vi.Debemus nos
firmiores infirmitates alioꝝ
portare.pmo non ſolū tales
ſm qꝛ infirmi ſunt graues ex i
ordinatis actibz.ſz etiā qlibet
eoꝝ onera ſūt ſupportāda ſm

illō gallath·vi·Alter alterius
onera portate·Vltimū eſt orō
p quā poſcimus auxilium a deo
Vn̄ v̓ſus·Conſule caſtigare
mitte·ſolaē·fer·ora·Et ſb li cō
ſule ꝯpͥhendit doctrina ⁊ ꝯſili
um·Queritur aūt vtrū elemoſiē
ſpūales ſint meliores q̄ꝫ corpa
les ſꝫ·tho·ibidem ſimplicit̓ lo
quendo ꝙ ſic.Primo ex pte do
ni·qꝛ illō qđ exhibetur eſt no
bilius ſcꝫ donū ſpūale qđ prec
minet corpali.Secūdo rōe eiꝰ
cui ſubuenitur·qꝛ ſpūs nobili
or eſt corpe·vn̄ ſicut hō ſibi ipi
magis dꝫ puidere qn̄tū ad ſpi
ritū q̄ꝫ qn̄tum ad corp⁹·ita eē
pximo quē dꝫ tanq̄ꝫ ſeipm̄ dili
gere·Tercio qn̄tum ad ipōs
actus p q̄s ⁊ q̄bꝫ ſbuenitur pro
ximo qꝛ act⁹ ſpūales ſūt melioꝛ̄s
corpalibꝫ q̄ ſunt quodmō ſui
les.Ex q̄bꝫ patꝫ ꝙ ditiores
ſūt p̄dicatores ⁊ docētes ſacrā
ſcripturā ex ꝯpaſſiōe ꝓpt̓ deum
pure ⁊ q̄bꝫ aurū ⁊ argētū deeſt
qꝛ de ſpūalibꝫ opibꝫ mie plura
facē pn̄t vn̄ plus merentur ta
les nobiles euāgelici canes vl
cera lazari·i·peccōris ſanando
q̄ꝫ diues epulo mereri poterat
micas dando·Et ecōuerſo pluꝰ
peccat abſcōdēs talētū dn̄i·ſcꝫ
v̓bū dei·q̄ꝫ diues negās micas
tpalis ſbſtātie·Vn̄ ezechielis
·iij·Sanguinē eius vicꝫ pec
catoris de manu tua requiram

Qm̄ ergo medici viſitant infir
mos·ā aduocati defendunt pu
pillos·⁊ doctores legum docēt
iſcios·q̄ꝫuis nō ſit precm̄:tn̄ nō
eſt elemoſina ſi ſit ꝓpter lucrū
qꝛ non ſit ex ꝯpaſſione ⁊ pro
pter deum·Si aūt gratis hoc
facerēt·⁊ ꝓpt̓ deum·elemoſina
eſſet non ſpiritualis·ſed corpo
ralis·quia ille ſciencie lucrati
ue ſunt principaliter ꝓpter in
digentias corpales ſupplēdas
poſſent tamen ſpūales elemo
ſine compari corpalibus ſm̄ a
liquē pticularē caſū·⁊ tūc p̄fer
ri corpalis ſpūali·puta magꝰ
paſcēd⁹ eēt fame moriens q̄ꝫ p
eo orandꝰ.Sic etiam ſm̄ phm̄
Meli⁹ ē idigēti ditari q̄ꝫ phai
q̄ꝫuis hoc ſimplicit̓ ſit melius·
Querit̓ etiā quō ele ſint dāde t
ut fructuoſe dētur·Sꝫ·p̄mo ſūt ex
caritate dāde·i·cor·xiij·Si diſtri
buero i cibos paupm̄ oēs facul
tates meas·caritatē aūt nō ha
beā nīl m̄ pdeſt·ſ·ad eēnle p̄miū
i celo licꝫ als multiplr̓ pſit.Se
cūdo·dāde ſūt ex bō itencōe nō
ꝓpt̓ manē glāꝫ·ſꝫ tanq̄ꝫ deo·qꝛ
qđ vni ex minimis xp̄i ſit xp̄o ſit.
Math·xxv·vn̄ math·vi·Cū
facis elāꝫ·neſciat ſiniſtra·i·ma
nis glā qđ faciat dextera tua·i·
rcā intentio nō ipediatur p ſini
ſtrā itencōeꝫ Tercō ut ordiate
fiat·p̄mo tibi·ſecūdo pximis·
tercō alienis. Cap·iiij·

De furto ꝓprie dcō qđ
directe cōtrariatur p̄
cepto ſeptīo. tria pn̄
cipaliter videda ſūt. Prio vbi
expreſſe cōmittatur furtū vel
rapina ⁊ quot modis. Scđo
vbi talia cōmittantur vel ate.
a Tercō quō i reb; iuētis ¶ Qn
tum ad primū diffinit Ray. ⁊
vl. in trcta. iii. Furtū qđ eſt cō
trectacō rei aliene. mobil' cor
palis. fraudulosa inuito dn̄o
lucrifaciēdi grā. vel ipi⁹ rei vel
etiam vſus eius poſſeſſionis ue
Dicit' pmo ɔtrectacō q2 ſine
ea non ē furtū ꝓprie. lic; inter
ueīat volūtas. verbū. vel ſcrip
tum. Alias ſi ɔcupiſcat q̄s res
alienas illicite ⁊ ſine cōtrecta
cōe eſt trāſgreſſor alteri⁹ pre
cepti: ſc; non ɔcupiſces rem ꝓ
ximi tui. Dicit' rei aliene q2 nō
ɔmittitur furtū i re pleniſſime
ꝓpria Pleniſſime dico. q2 ſi ali
us hēt; i re illa ius. puta credi
tor cui res ē pignoi obligata
ut comodatari⁹ id eſt ille cui ē
aliq̄d comodatū. vel ſoti⁹ vel
ſil's pſona alia ⁊ dn̄s furtiue
ſurripiēs alicui tali pſone. fur
tū ɔmitter; Dicit' mobil' corpa
lis q2 i reb⁹ immobilib; vel in
corpalib; ut ſūt actiōes ⁊ hui
tutes furtū nō ɔmittitur q2 ta
lia nō pn̄t ɔtrectai ꝓpt' ſui im
mēſitatē ⁊ icorpeitatem Dici
tur fraudulosa. q2 ſi aliq̄s cre
debat rē eē ſuā ⁊ credebat ſibi
licere rē ſuā ſurripe. nō cōmit
tit furtū lic; alias teātur reſti
tue' ſi nō fuit ſua ⁊ ido ſi crede
bat ſe facere dn̄o volēte: nō fa
cit furtū. q2 nō facit dolū Dr̄ i
uito dn̄o. q2 ſi credebat dn̄m
pmiſſur; ⁊ ſbeſt iuſta cā credē
di. nō tenetur Si vero nō ſb
eſt cauſa. quare debebat crede
re. de hoc tenetur Et dr̄ dn̄s in
uitus. etiā ſi videat rē auferri
q̄uis non cōtradicat. Si autē
putat facere. inuito dn̄o. ⁊ tn̄
dn̄s vult. Furtum quidē facit
q̄tum ad intencōnem. ⁊ mor
lit' peccat. ſȝ non tenetur ad re
ſtitucōem nec dn̄s pōt petere.
obſtāte ſibi ſua voluntate Dr̄
lucrifaciēdi grā. Quia ſi quis
alienā ancillā vel meretricem
rapueit. vel celaueit. nō cauſa
lucrifaciēdi. ſȝ cauſa libidinis
exercende: nō cōmittit furtum
lic; alias ɔuit' pecc;. Dicitur
ipi⁹ rei vl' vſus ei⁹ poſſeſſionis
ue Quia nō ſolū cōmittit furtū
q̄ rei dn̄ium vult lucrifacere
ſic furtiue. ſȝ etiā q̄ vſū vel poſ
ſeſſionē rei. Addit thō. 2. 2. q.
lxvi. q2 ſicut furtū cōmittitur
in occulta accepcōe rei aliene
Ita ⁊ i occulta detēcōe iniuſta
¶ Eſt aūt tā furtum q̄ rapia b
ut doc; thō. vbi pus peccatum
morle. q2 con̄ dmū pceptū. ut
patuit ſupra. ⁊ cōtra iuſtitiam

qua vnicuiq; reddendum eſt
qđ ſuũ eſt· Et coñ caritatẽ de
diligendo ꝓximũ· quia rapina
et furto humana ſocietas pir;
⁊ tam furtũ ꝙ rapina aggrũa
tur· ex circũſtancijs loci tẽpis
⁊ perſone et ſimilibꝰ· ut ſi rem
ſacrã i loco ſacro aufert tunc
eſt ſacrilegium aut alia ſpeci
es· Aut ſi debito tpe oracõi au
fert alienã rem· Si etiã perſoa
dampnificata pauper fuerit in
ſe vel in ſuo ſtatu aut i ſuis hẽ
dibus ex hoc grũe dampnũ pa
c ciatur· ¶ Sʒ quereres eſt ne
pccm mortale ſi quis alteri fu
retur acum vel pẽnam ad ſcri
bendum· vel talem puã rem Re·
ſm tho· vbi prius· ꝙ in talibꝰ
rebus minimis hõ cui aufertur
res nõ reputat ſibi dãnũ infer
ri· ⁊ ille qui accipit põt pſumẽ
hoc nõ eſſe coñ eiꝰ volũtatẽ cu
ius res ẽ· et ſi eſſʒ pñs ipẽ non
diſſentiret· ergo ſi qs hmõi res
furtiue id ẽ alio neſciẽte accipit
põt excuſari a pccõ mortali· Si
aũt hẽat aĩm furandi ⁊ alteri in
ferẽdi dampnũ: põt in talibus
minimis eẽ pctm mortale ſicut et i
ſola volũtate furãdi eſt mortale
Vbi etiã extriſecꝰ nullũ nocu
d mẽtũ infertur· ¶ Ex qb; patʒ
ꝙ multis modis coñ ſeptimũ
mãdatum peccãt hoĩes· Prio
quãdo quis rem alienã iniuſte
aufert alteri: ignorante illo cu
ius ẽ· et eo inuito· ſic ꝙ ſi hoc
cognoſceret: ſibi diſpliceret· Et
non ſolũ contra hoc ſeptimũ pce
ptum peccat· ſʒ etiã tenetur re
ſtituẽ iniuſte ablatum· ¶ Se e
cundo ſeqtur ſm tho· ꝙ q̃ rem
ſuam apud aliũ iniuſte detẽtã
occulte reciperet: peccaret qdem
furtim auferẽdo· non quia grã
uat illũ qui detinet· nec tenetur
ad reſtituendũ aliquid vel ad
recompẽſandũ Sed peccat contra
cõmunẽ iuſticiã· dum ipſe vſur
pat ſue rei iudicium· iuris ordi
ne ptermiſſo. Et ideo tenetur
deo ſatiſfacere ⁊ dare operam
ut ſi inde ortum fuit ſcandalũ
proximorum ꝙ illud ſedetur·
Sed pe· Aureoli qđlibe· iij· q·
xxi· dicit ꝙ hec opinio videtur
habere veritatem in caſu i quo
perſona priuata poteſt per iu
dicem ſiue pſonam cõmunem
ſatis de facili recupare rem ſuã
Sed in caſu vbi talis p iudicẽ
non poſſet rem ſuam recupare
bono modo· vel quia iudex non ẽ
pñs· qr factum ad eius notici
am peruenire non poteſt· Aut
quia iudex non audet inquirẽ
vel ille cuius res detinetur nõ
audet aliũ accuſare vel alio mõ
conſimili In tali caſu vnuſquiſ
q; fit quaſi miniſter iudicis·
et executor legis· Ita ꝙ rem ſu
am vel equiualens accipere po
teſt· nec peccat i re acceptanec

ī modo accipiēdi.lxc ille. Et
pbat p Aug⁹. in epiſtola ad
macedoniū ⁊ p racōez. Eadem
opinionē pe. pa. recitat nec eā
improbat. Tercīo peccat cōtra
ſeptimū p̄ceptū q̄ pximo ſuo
nec in ſe nec in re ſua eam nō q̄
dem ſibi vſurpando ꝗ retinēdo
ſ; ſiue occulte ſiue manifeſte de
ſtruēdo ⁊ corrūpēdo. ut qui cō
burit alteri⁹ domū interficit aī
malia. aut deſtruit agꝝ eius ⁊
ſimilia vaſtat Quāuis ei nihil
de illa re apud eum maneat tn̄
qꝛ pximum iniuſte dampnificat
peccat contra hoc p̄ceptum. ꝗ
tenetur dampnum recōpenſarē
Quarto peccat cōtra hoc p̄ceptū
qui hmōi dampnum pximo in
iuſte illatum ſibi non recōpē
ſat q̄tum pōt. qđ vtiq; tenet̄
niſi alter qui dāmificatus eſt
ſibi illud volūtarie remittat ꝗ
ab eo habeat volūtariam dila
cōem. aut impoſſibilitatem re
ſtituendi vel ſimilē excuſacōez
licitā. Ex quo pz reſpōſio ad
q̄ſdam alios caſus. Vn⁹ ē qꝛ
ſi aliquis accipit equū vl' aliā
rem accomodatā vſq; ad cer
tum locum. ⁊ ipē vlt' illū locū
pcedat cū illa re. ho. ſm Rap.
qꝛ furtum cōmittit niſi in caſu
quādo ſcz credebat dominū nō
fore inuitū ſi ſciret. Ali⁹ qꝛ ſi ali
quis rē ſibi ad vtēdum cōceſ
ſam alij cōmodauit. ho. Rap. qꝛ

furtum vtiq; cōmittit. qꝛ non
erat ei ↄceſſa ad vſū iſtū. Aliud
caſus vt creditor cōmittit fur
tum ſi pignore ſibi obligato
vtatur. ho. rap. qꝛ ſic In hoc au
tem caſu ⁊ ſimilibz. ſcz cum fur
tum cōmittitur in vſu rei: tene
tur fur ad eſtimacōnem vſus
rei. etiā re ipſa dominio reſtituta
ſm Rap. ⁊ hoſti. Quīto pec f
cat ↄtrā hoc p̄ceptum qui vine
am. agrū. ortum. ꝗ qđ cumq;
aliud ſiue cultue cōmiſſum infi
delit' ꝗ fallacit' colit. ꝗ p hoc p
ximum ſuum dāmificat. ꝗ tene
tur ad dampni reſtitucōem. Idē
intelligendum puto de quoli
bet infideli ⁊ fraudulēto labo̾
tore ſcz carpentatore. muratore
pximū dāmificāte iniuſte Sex
to peccat qui t'minos agroꝝ
ſuorum. vinearꝝ. ortoꝝ. prato
rum. vel ſimiliū poſſeſſionū ſciē
ter dilatat in dampnum pximi
ſui. p hoc aliq̄d ſibi de ſua poſ
ſeſſiōe auferēdo. ꝗ tenetur ad
reſtitucōem. non ſolū ablati ſ;
etiā fructuū quos inde pcepit
⁊ quos pcepiſſ; domin⁹ rei ſi
eā poſſediſſ; deductis tn̄ expēſ
factis pro fructib⁹ q̄rēdis. cō
gregādis. ⁊ ↄſeruādis Sep g
timo peccat iudex q̄ ex cupidita
te. timore. odio. amoē. ꝗ ex q̄cū
q; alia cā ſciēter male iudicat
ꝗ ſentēciat i dampnū pximi ſui
Et ſm Rap. tenetur illi quē ſic

iniuſte leſit ad oē intereſſe. Si
milit̄ intelligendū eſt de illo q̄
licet ſit ignar⁹ et ad talem cau
ſam iudicandam inſufficiēs. ta
men p̄ſumit eā iudicare ſine cō
ſilio aliorū magis peritorum q̄
ſufficientes reputati ſūt. Et ſic
ɔtingit eū p ignorantiam iniu
ſte iudicare et ꝓximū damnifi
care. peccat enim talis ɔtra hoc
p̄ceptum iniuſte iudicādo. ⁊ p
hoc ledēdo ꝓximū et in foro cō
ſcientie tenetur leſo ad reſtitu
cionem. Eodem modo dicēdū
eſt de illo qui ſufficiens fuit ad
iudicādū. ſ; neglexit adhibere
diligenciā debitā quia nō ſtu
duit ⁊ vidit q̄ ſtudere et videre
debuit et ſic ex ſua negligēcia
male iudicauit in ꝓximi leſiōe;
b ¶ Octauo peccat aduocatus
aut ꝓcurator qui ſcient̄ defen
dit cauſa; iniuſtā ut dicit tho.
2.2.q.lxxij. q2 iniuſtū eſt et illi
citum ſcient̄ alicui cooperari ad
malū faciēdum. ſiue ɔſulēdo ſi
ue adiuuādo ſiue qualit̄cūq;
ɔſentiendo. Vn̄ Ro. i. digni ſūt
morte nō ſolum qui faciūt ſed
etiā illi qui ɔſentiūt facientib;
Tenetur etiā ad reſtitucione;
ei⁹ damni qđ ɔtra iuſticiā p ei⁹
auxiliū alterā ps incurrit. Si ve
ro i p̄ncipio credidit cauſā fo
re iuſtam. ⁊ in pceſſu appar; ſi
bi iniuſta: debet cauſam deſere
re ſine aduerſarij damno ut di
cit tho. vbi pri⁹. Nono peccat
aduocatus aut ꝓcurator. ſi pti
aduerſe cauſā bonā auferre cā
grauat. aut damnificat in expē
ſis. Aut impedit in execucōe iu
ſticie. in hoc q̄ petit dilacōnes
ſuꝑfluas. aut producit ſcient̄
falſa inſtrumenta. aut falſos et
corruptos teſtes. Aut iudicat
ſcd'm falſas leges et quaſcūq; fal
ſas prohibicōnes Et ſcd'm Ray.
tenetur parti aduerſe quā ſic in
iuſte leſit ad reſtitucōe; oīm
que p eius patrociniū iniuſtū
amiſit. ¶ Decimo peccant q̄ cē i
ſus et tallias ɔſuetas ⁊ theolo
nia vectigalia vngeltas. ⁊ ſimi
lia iuſte inſtituta. aut ab anti
q̄ ɔſuetudīe cui⁹ cōtrariū nō eſt
in memoria introducta nō ſol
uūt ſ; i toto vel i pte dn̄is frau
dulent̄ ſubtrahūt. et tenētur ad
reſtitucōe;. Vndecīo q̄ pleba
no et alijs ſubtrahūt aut eorum
eccl'ijs debita. ut q̄ nō ſoluūt de
cimas fidelit̄. aut oblacōes cō
ſuetas aut alia huiuſmoi. ⁊ te
nētur ad reſtitucōe; Duodecīo
famulia famule qui bona dn̄o
rū aut dominarum infideliter
diſpenſant alijs. aut ſibi ipſis
inuitis dn̄is appropriādo aut
q̄ nimis late in ꝓprios vſus ta
lia aſſumūt. vel etiā qui de bōis
dn̄oꝝ ſuoꝝ ipis inuitis eleōſi
nas faciūt cōtra ſupius tradita.
¶ Tercīodecimo mulieres que k

bona viroꝝ ſuoꝝ furantur· q̄
ea maritis neſcientib⁹ aut nolē
tibus nimis ſūptuoſe ꝯſumūt
in vſus ꝓprios vel etiā de ipſis
bonis viroꝝ ſuoꝝ elemoſinas
faciūt cōtra eoꝝ expꝛeſſā ꝓhibi
cōnem· ⁊ cōtra ea que ſup̄ de
elemoſina tacta ſūt· Quarto
decimo peccāt mulieres adulte
rātes q̄ filios illegittimos nut̄
unt ſibi expenſis eoꝝ q̄ putātur
pr̄es taliū filioꝝ· ⁊ non ſūt·
⁊ ſic faciunt filios ſuos illegit
timos ſuccedere ad hereditatē
legittimoꝝ q̄ tn̄ ſoli ius habēt
in paternis bonis Talis enim
mulier talit̄ ꝑuat legittimos
vel maritū in bonis ad vtꝝ q̄ l̄
alteꝝ ꝑtinentib⁹· Quintodeci
mo teſtamētarii qui elemoſi
nas aut alia legata non aſſig
nāt quib⁹ ex teſtamēto aſſig
nanda ſūt· ſcȝ qui ſibi retinēt
aut ꝓpria volūtate aliis donāt
q̄ illis quib⁹ noīatim p teſta
torem ordinata fuerūt· ꝑ hoc
eni iniuſte dāpnificant primū
in re ſibi debita. ⁊ tenētur ad
reſtitucōē ei· ¶ Sextodecīo
peccat cōtra ſeptimū p̄ceptū ec̄·
q̄ rapinā cōmittit· vicȝ rē alienā
iniuſte auferēdo alteri vi vel vi
olētia alio cui⁹ res ē ſciēte ⁊ i
uito Et tenetur talis vlt̄ reſti
tuere qd̄ alteri ſic abſtulit. etiā
dānū recōpenſare qd̄ iniuſte
intulit Et illud eſt generale in
omnib⁹ iniuſtis dampnificato
rib⁹· Et nōnter dictū eſt qui
iniuſte· qꝛ ſi fieret auctoritate
iudicis iuſte iudicantis· talis
occulta ⁊ manifeſta receptio
nec furtū foret nec rapīa· qꝛ nō
iniuſta Sicut ⁊ filii iſrahel deo
iubēte egypciorum bona licite
receperunt· Verūtn̄ ſi talis in
publica auctoritate poſit⁹ au
ferret alteri res p violētiā iniu
ſte talis peccaret ⁊ cōmitteret ra
pinā ⁊ teneretur ad reſtitucō
nē Sic etiā nec furtū cōmittit
nec rapinā qui aufert furioſo
occulte gladiū ne occidat nō
iniuſte· qꝛ non in alteri⁹ nocu
mentum. ¶ Decimoſeptimo
peccant dn̄i qui a ſubditis ſuis
p iniuſtas tallias aut exactio
nes indebitas ſuperfluas incon
ſuetas ſubditos ſuos grauāt
⁊ ab eis p̄ſtata exigūt Sūt tn̄
aliq̄ caſus ſcd̄m Ray· ⁊ hoſtienſ·
in quib⁹ licitum eſt dn̄is vlt̄
cenſū debitū aliqd̄ ſubſidium
moderatū exigere· Primū ē p
defenſione patrie· ut cum pria
iniuſte ab hoſtib⁹ inuaditur
tunc enim ſubditi non ſolū te
nentur ſuas res impertiri: ſȝ etiā
tenētur corꝑaliter ⁊ totaliter
iuuare ⁊ laborare Secūd⁹ ſi do
min⁹ vult ire in exercitum iudi
ctū ab eccl̄ia vel principe cōtra
hereticos vel paganos nec
ſufficit ad expenſas poteſt a

ſubditis petere ſbſidiū Tertiuſ
ſi in bello ex pacto ſuo iuſto fu
erit captus ab hoſtib⁹. ⁊ non
ſufficit ſe redimere abſq3 dāno
graui Quartus ſi debeat filiam
maritare. aut filiū deſpōſare Et
ſi aliqua alia cauſa ſimilis emer
gat. de quib3 vide latius in ſum
mis. pōt licite a ſbditis petere
auxiliū ſ3 moderatū Si vero do
min⁹ extr̄ tales ⁊ ſimiles rōna
biles cauſas vltra cōſuetum exi
gere vell3: teneretur ad reſtitu
cōem ſm Ray. ⁊ alios Decimo
octauo peccāt interdū q̄ in con
tractu conductōis mercenariū
de p̄tio ſuo non ſtatim ſoluēdo
n dāmificāt ¶ Vn̄ dicit alex. de
halis i ſūma. talis tenetur reſti
tuere damnū. ⁊ etiā tātum quā
tum mercenario nocuit Vn̄ le
uiti. xix. non morabitur opus
mercenarij tui apd̄ te vſq3 ma
ne ideō opis merces. Et ecci. xx
xiiij. Qui defraudat mercedem
mercenarij ⁊ qui effundit ſan
guinem frēs ſūt. Et Iac. v. dici
tur diuitib3. Ecce merces opera
rioꝝ veſtroꝝ que fraudata eſt
a vobis clamat. ⁊ clamor eorū
in aures dn̄i ſabaoth introiuit
Poteſt aūt ille cui p̄tium ſolui
deberet multipliciṫ dāmificari
nō ſolutus. Aut quia tātum te
netur eadem nocte ſoluere Aut
alimoniā. ⁊ alia neceſſaia eme
re vel p̄ncipio obnoxiū fier au

aliud hmōi incurrere ꝓpter ca
rentiam ſibi debite mercedis.
¶ Decimonono peccāt qui de o
fraudant dn̄os aut ciuitates in
ſteuris licite impoſitis ymo in
dum illicite p tirānos extortis:
Exempli grā dominꝰ alicui⁹ ci
uitatis ſibi ſubdite imponit ei
aliquā exactionē iniuſtam ſ3 re
ctores dicte ꝯmunitatis ꝓ ſe ⁊
cōmunitate ut maius malū eui
tent promittūt eidem dn̄o quā
dam pecunie ſūmam. ⁊ ſtatuūt
quēdam modum recipiendi ſi
ue colligendi dictam pecuniā a
ſingulis de illa ꝯmūitate. impo
nēdo cuilib3 certā pecuniā ſoluē
dam: ſm multitudinē bonoꝝ ſu
oꝝ. vel aliṫ. poſito etiā3 ꝙ aliq̄s
ciuiū dictā ſummā pecunie vel
ſimul vel p ptes ꝓmittēs ſoluē
dicto modo recipiat ad firma3
pecuniam impoſitam cōmuni
tati dicto modo colligendā. de
mū poſito ꝙ aliq̄ de dicta ꝯmu
nitate exiſtimātes hmōi exacti
onem iniuſtā. ⁊ ideo non ſoluē
dā niſi p violētiā ⁊ coactione3
aliquā pecunie ſūmā eis impoſi
tam clam vel occulte retineant
Querit ergo gofred⁹ q̄olib.
. vij. q. xv. Verum ſic retinētes
illud quod eſt impoſitum eis
teneātur illud reſtituere ⁊ hoc
illi q̄ recipit dictam collectā ad
firmam. Rn̄dit debitum eſt ut
vnuſquiſq3 tāq̄ pars tribuat

ad omune bonū cōſuand' ſuā
porcōnem. Sicut etiā quiſq3
p ſalute ꝓpria tenetur dare ti
rano bō exteriora vl' pdere pl9
q̄ pmittat ſe perimi ab eod' Et
bn̄ ſtāt ſimul in ꝓpoſito caſu ⁊
in alio q aliq̄d iniuſte ab ali
quo recipitur. ⁊ tn̄ iuſte pōt
ab alijs exigi. ut ſi dn̄s a tiran
no capitur. ſi captus ſine ſub
ditoꝝ bonis redimi nō pōt. ⁊
tn̄ tirannus iniuſte preciū reci
pit. ⁊ reſtituere tenetur. ⁊ ſb
diti bn̄ fatiūt dn̄m liberando.
Hic ē in ꝓpoſito. vbi oēs de
cōmūitate ſūt ſicut vnum cor
p9 ⁊ rctōres cōmūitatis qn̄ rō
nabilit' ſbditis aliquid ſoluē
dū imponūt tenētur ſoluere.
alias cōmūitatē defraudant.
p ¶ Vicesimo peccāt q̄ ſcīēter
tradunt hoib3 malas pecunias
vel alias res p hois. poſtq̄ ab
alijs ſic ad ipōs puenerūt. ta
les ei nec dant p̄ciū iuſtū nec
fideliter agūt. nec bn̄ intēdūt
ſ3 hoc quo ad pecuniā p̄cipue
intelligend' eſt. qn̄ datur pecu
nia que eſt falſificacō monete
omnis. Secus ſi non eſſ3 falſi
ficata moneta. ſ3 i vno groſſo
pl9 de argento a caſu q̄ i alio
q ⁊ min9 de cupro ¶ Vicesimo
primo peccāt ſm plures q̄ me
liores denarios eligūt de mo
neta non pure argentea. ⁊ re
ſoluūt i argētū vel vēdūt p̄ci

oſius ⁊ leuiores eque care vē
dūt. pt3 q tūc monetam red
dūt min9 acceptā: ⁊ tales faci
unt interdū librā denarioꝝ ita
leuem ſicut p̄ſiſores monete
quod tn̄ oino illicitū ē. ergo
nocent cōitati. eadem racōne i
terdū. ſicut iſti de quib3 puer.
.xi. d2 Qui frumenta abſcōdit
maledicetur in popul'. ¶ Se r
cūdo principalit' videndū ē de
palliatis furtis ⁊ rapinis de q̄
bus ē p̄ma regula Magiſtri
Math. li. de ɔtractib9 Quicū
q3 exhib3 ſe. qualē ſcit ſe nō eſ
ſe. cui ꝓpt' hoc principaliter q
creditur eē talis qualē ſe exhi
bet: datur mutuatur vēditur
vel fit aliquid boni qd' nō da
retur aut fier3 ſi ſciretur nō eē
talis. illud ipē iniuſte pcipit ⁊
ad reſtitucōez tenet' niſi ſibi
aliūde ɔpetat de iure vel ipē p
babiliter ignoꝛ3. q hac racō
ne ſibi detur vel fiat. Patet iſta
quia ſi nō debetur alias de Iu
re: non datur ſibi voluntarie.
pmo inuolūtarie q ex ignorā
tia cui9 ipē eſt cā p ſuam falſā
exhibicōez ⁊ ſimulacōnē: ſeq̄
tur q ipē fraudulēter recipiat
Si iuxta hāc regulā diſcute
rēt ſe hoīes: o q̄ multi inueni
rēt ſe iniuſtiſſimos occupato
res. q̄ de diuicijs ſuis glorian
tur ⁊ aſpnātur ceteros ut ma
los: Primo eni pn̄cipes. q̄ hn̄t

defendere terrā ⁊ ſb̄ditos· eiſq;
ꝓuidere de iuſtitia ad q̄ ɔtribu
cōe ſubditoꝝ quaſi precō con
ducti ſūt· deq̄nto defenſionem
debitā ⁊ iuſtitiā negligūt de tn̄
to contribucōnem iniuſte reci
piūt· Secūdo idem iudiciū eſt
de hijs qui ſe clericos verbo di
cunt vel habitu vel officio exte
riori oſtēdūt· ⁊ nō ſunt tales q̄
les racōe clericatus eſſe deberēt
Ex quo enim ille quē ep̄us nō
acceptauit ⁊ ordinauit in clerI
cum iniuſte recipit beneficia ec
cleſiaſtica· ⁊ fructus eoꝝ Quo
modo ille corā deo iuſte recipi
et· quē deus nunq̄ꝫ in clericum
acceptauit Quomō aūt eſt cre
dibile ꝙ deus illū vnq̄ꝫ in cleri
cum acceptauerit· qui nunq̄ꝫ ut
clericus viuere vel ut talis deo
ſeruire ꝓpoſuit· Sꝫ ſi aliq̄d de
hijs que ad clericū ptinent aſ
ſumpſit aut facit· hoc pn̄cipali
ter ideo facit ut p hoc faciliter
redditus ⁊ pecunias poſſit ob
tinē ⁊ p illas ſeculares hr̄e ho
nores· conuiuia· luxurias· ⁊ va
nitates ſeculi exercere· Et ſi ali
quādo bonū ꝓpoſitū habꝫ ⁊ p
tunc iure pcipit: nonne etiam
tunc quando mutat ꝓpoſitū in
⁊ opere ɔtrarium implet iteꝝ
percipiendi ius perdidit· Ter
cio ſimiliter eſt iudicandū de re
ligioſis habitu· ⁊ irreligioſe
viuentib9 Quis enim credit

puto aūt ꝙ nec ipſimet credere
poſſunt hoīes ideo eis bona da
re· cōſtruere monaſteria· eleō
ſinas ⁊ oblacōes porrigere: ut
inde ⁊ de talibꝫ ɔtra deū ⁊ regu
lam viuant· Cū ergo ipſi ſolū
ſub pretextu huiuſmodi ⁊ co
lore petāt ⁊ recipiant. ⁊ hoc in
tuitu eis detur· ut vicꝫ ſm ſta
tum aſſumptū deo ſeruiant ⁊
viuant· Ipſi non habēt ius ɔū
tendi data in aliud: maxie ɔtra
rium: q̄ꝫ ad id ad qd̄ data ſunt
⁊ ipſi receperunt· q̄ꝫcito ergo
quiſpiā religioſoꝝ ſcient' con
ea facit· q̄ ad ſtatū religioſum
de neccitate ſalutis ptinent iniu
ſte pcipit ⁊ abutitur oib9 mō
ſterio donatis· etiā pane vel ha
bitacōe niſi mutꝫ intencōeꝫ ⁊ ve
lit eis vti ſic̄ dꝫ ad reſtitucōeꝫ
tetur ¶ Quarto ɔformit' pōt dici
ꝙ q̄ ſcient' conātur ut res q̄cū
qꝫ venalis melior appareat· q̄ꝫ ē
bō quā emptor ꝓpter hoc emit
pn̄cipalit' qꝛ talē credebat eā eſ
ſe q̄lis apparebat ɔmuni iudi
cio tātum tenentur reſtituē q̄n
tū recipiūt vltr̄ veꝝ eius valo
rē· Et ſi reddatur eis res eoꝝ i
tegra: totum p̄ciū reddere te
nebūtur· qꝛ non fiebat empcō
niſi p tali re qualis ſm iudici
um ɔmune apparebat Simili
ter ſentiēdū ē de hijs q̄ rē bonā
eē venalē oſtēdūt ut vinū claꝝ
⁊ ſapidū i vitro ⁊ poſtea turbidū

vel alias malũ vaſis vinũ inſũ
dũt hec de p̃ſato mat͛ho. Qui
do k̃mpoicta iniuſte agũt mer
catores vel alij q̃ accomodãt
pecunias ab alijs. ꝛ ut decipi
ant: veſtes ꝛ appat⁹ h̃nt pre
cioſos ut eis credatur. cum tñ
ꝓbabilit͛ ſoluere debita nõ in
t tẽdũt vel nequeãt ¶ Secũda
regula eiuſdẽ. quicũqꝫ indebi
te eſt alicui hõi cauſa timoris.
verecũdie. triſticie. vel alteri⁹
paſſiõis ſibi oino inuolũtaie
cui⁹ quidẽ paſſionis occaſio
ne ille homo mouetur ad dan
dũ mutuãd͛ vel aliqd͛ vtile ſibi
faciendũ hoc ipſe iniuſte reci
pit de tãto de quãto illa dacio
ex illa inuolũtaria paſſione ꝓ
cedit. Et ad reſtitucõem tene
tur. niſi forte ſic p̃tactũ ẽ illud
ſibi ex aliquo iure deberet. vel
niſi bona fide ꝓbabiliter igno
ret an inuolũtarie ſibi detur ſꝫ
ꝓbabilẽ habeat p̃ſũpcõeꝫ de
voluntario. Illd͛ pꝫ; qꝛ qñ iſte
non hꝫ ius ꝛ ſcit illũ dare non
volũtarie. ꝛ vltra hoc eſt inde
bite cauſa illi⁹ dacõis. q̃uo po
teſt ſibi res iuſte vire dico au
tem cui⁹ eſt indebite cauſa. qꝛ
ſi das paupib⁹ elemoſinã ex
timore mortis. aut dãnacõis:
ipi non iniuſte recipiũt qꝛ nõ
fũt cauſa illi⁹ timois. ymo ad
huc ſi quis eſſꝫ cã illi⁹ timoris
ſꝫ non indebite. ut ſi neceſſe eſ

ſet nautaꝫ facere foramẽ in na
ui. ꝓpter qd͛ opꝫ ꝫ eici vel alijs
dare merces. Si aũt non eſſꝫ
neceſſe. ſꝫ facerꝫ hoc qꝛ ſparꝫ ſe
obtẽturꝫ merces eiectas. ipſe
ceteris ꝑibus non ſolũ merces
eiectas. ꝛ demum inuentas in
iuſte recipet ſꝫ etiaꝫ teneretur
refũdere. dato ꝙ eas nunq̃ in
uemret. ¶ Ex p̃miſſis poſſunt v
multa elici Primo ꝙ potentes
ꝛ dñi qñ petũt ſibi aliq̇d dai
vel mutuari a ſubditis quod
pre timore indignacõis nega
re non audẽt. de tãto iniuſte
recipiũt: de quãto ex inuolun
taio timore donatur Secũdo
ſi quis petit vel mẽdicat ꝑ tam
honorabilẽ pſonã cui quis p̃
verecũdia tam puã rem nega
re ꝛ vultum ei⁹ non audet cõ
fũdere Tercõ debitores q̃ mi
nãtur creditoribꝫ ñ ps debiti
remittatur eis ſe totũ velle ne
gare coram iudice. nulli taliũ
ſunt abſoluti a debito qd͛ occa
ſione illi⁹ timoris dimittitur.
Quarto hij qui moleſtauerũt
homines ꝛ minãtur amplius
inimicari eis ſi non ꝯcordaue
rit cũ eis ꝓ voto ipõꝝ: non de
bẽt credere ſe vere ꝛ euãgelice
recõciliatos etiã ſi offenſi ex il
lo timore ſe iniuriaꝫ dimittere
ꝛ verbo teſtẽtur ꝛ ſcripto. Qñ
to mimi ꝛ ioculatores qui nõ
vocati veniũt ad hoies ſed eis

premitus muitis a dolētib; ⁊ illi
p̄ verecūdia vel timoē oblocu
cōis eoꝝ ꝗ̄ hūane ↄfuſionis ſu
ſtinēt eos a aliq̄n ioculacōneſ
eoꝝ non ſunt ſecuri in ↄſciencia
de eo qđ eis datur de qn̄to ex il
lis motiuis datur quorum ipi
ſunt cā indebita Sed hec oīa
ſunt intelligenda n̄ ipſis alio
iure cōpetat· aut ꝓbabilit ap
pareat ꝙ volūtarie detur Et ſi
cut additum eſt de tn̄to: de q̄n
to: ⁊ q̄ ſequūtur cetā· qꝛ aliq̄n
hoīes dant non ſolū ex aliq̄ ta
liū paſſionū inuolūtariaꝝ: ſed
etiā ex affcū hm̄oi bn̄uolēnā cō
placentiā honoꝛē ſolaciū ꝗ̄ lau
dem Et certe de tn̄to illi nō iniu
ſte recipiūt: ⁊ aliq̄n tōliter mu
tatur affcūs. Qn̄ aūt hoc habe
ret: poſſ; cōtingere ꝙ qui pri⁹
iniuſte recepit: iuſte p⁹ea reti
nere; qꝛ qđ prius erat inuolun
tarium: poſtea fit aliquādo nō
ſolū volūtariū: ſ; etiā· delcābile ſi
cut cōiter i hijs ↄtigit ad q̄ mo
uet· vel in q̄b⁹ ſurgit cōcupia·
illa ei non facit inuoluntariū ⁊
ideo q̄ ex illa dātur· iudicantur
licite poſſe retinei· non obſtan
te ꝙ dans pecc; in ſic dando· ⁊
recipiens mereatur cū pccō ſu
pbie· auaricie· vel luxurie· Hec
x magiſ· math· Q̄ntū ad· iij·
pn̄cipale de reb⁹ inuentis eſt
ſpeālitez notādum ſm ſāctum
tho· 2· 2· q· lxvi· Et ſcđm alex· i
ſuo· iij· diſ· xxiij· ꝙ quedā ſunt
res q̄ nunq̄ fuert in alicui⁹ bo
nis· ut gemme a lapilli qui iue
niūtur i littoꝛe maris· ⁊ ille reſ
ſtatim ſunt inuentoꝛis· dicit ei
de illis lex in libro inſtitucōnū
de reꝝ inuencione· gemme a la
pilli a ſimlia que i littoꝛe ma
ris inueniuntur iure natuāli ſta
tim inuētoꝝ ſunt a fiūt· Alie y
ſunt res que aliq̄n poſſeſſe fue
runt· ſ; modo derelicte ſunt· ut
theſauri antiquo tēpoē ſub ter
ra occultati· quoꝝ nūc non eſt
poſſeſſoꝛ· Et de iſtis dicend̄ eſt
ſicut de ſup̄dictis· ſc; ꝙ ſunt in
uētoꝛis· niſi ꝙ ſm leges ciuileſ
tenet̄ inuētor dare medietatē
dn̄o agri· ſi in alieno agro iue
nit· non data ad hoc opa· pro
pter qđ in parabola euangelij
Math· xiij· dr̄ de iuētione the
ſauri abſcōditi i agro· ꝙ emit
agrum illū· ut ſc; hr̄et iūs poſſi
dēdi theſauꝝ Si vero inuenit
theſaurum data opera: nihil te
netur dn̄o agri· Vnde de illo
dicit lex li· inſti· de reꝝ dimiſſio
ne Quiſquis theſauros in loco
ſuo inuenit· adꝛianus naturalē
equitatem ſecutus ei ↄceſſit q̄
inuenit· Ac ſi quis in alieno lo
co· non data ad hoc opera· ſed
foꝛtuitu inuenit· dimidium in
uentoꝛi· a dimidiū domino ſoli
conceſſit· Alie ſunt res que z
de ꝓpiquo i alicui⁹ fuerāt bonis

⁊ ſunt ab eo derelicte. ⁊ iſtas
ſi quis inuenit ⁊ eas accipit.
nō aīo rtinēdi ſ3 eas reſtituen
di dn̄o eaꝝ qui eas non hab3
p derelictis: ille nō committit
furtū nec in re cū ſint derelicte
nec voluntate. cū eas derelictas
ſciat aut credat. Si aūt in veri
tate non ſunt derelicte. Ipſe tn̄
inuētor bona fide hoc credit. ⁊
accipit etiam animo retinēdi
tūc ignorātia facti eū excuſat
ut dicit alex. Si aūt nō credat
eas derelictas et accipit eas
animo retinendi: tūc furtum
cōmittit. q2 cōtrectat rem alie
nam. ⁊ de hoc intelligitur illō
Augꝰ. in quadā omelia ſic di
cētis. Si q̄d inueniſti ⁊ nō red
didiſti: rapuiſti. dic. tn̄ pe. pa.
in. iiij. de cōſuetudie. thezaurꝰ
vbicūq3 inuētus ſit: eſt princi
pis. ⁊ ſic ille ſolꝰ pōt facere ele
moſinam. Eſt enim thezaurus
vetus depoſicio pecunie cuius
memoria nō extat. Sed quō
reſtituētur inuēta qn̄ neſcitur
cui ſit. ſcḋm Ray. Faciat inuētor
publice dici p p̄cones vel p ec
cleſias vbi rem inuenit. Et ſcḋm
hoſtien. Antēq̄ dn̄o reſtituat
ſi dubiū ē cuiꝰ ſit certificari d3
inuētor p circūſtātias rei. alias
forte multi nō dn̄i eā peterent

a Capitulum quintū.

De empcōe ⁊ de vendi
cōne. circa q̄ ſcīe pluā

valde illicite acquiruntur. tria
nunc ſūt videnda. Primo q̄ re
quirūtur ad talia. Secūdo q̄
piculoſū ē habere offitiū mer
catoꝝ. Tercō q̄liter ſe debeāt
hr̄e bene ut ſaluētur mercato
res. Quātum ad primū nōn b
dum q̄ ſcḋm vincētiū in ſpeculo
hyſto. li. ij. mercatoꝝ ꝓprieta
tes cham pmꝰ habuiſſe vide
tur. qui ſimplicitatē vite hoim
ad inuencōnem mēſuraꝝ ⁊ pon
deꝝ pmutauit. atq3 ad callidi
tatem ⁊ corrupcōnem pduxit
t'minos t're primꝰ poſuit. rapi
nis ⁊ violētia opes cōgregās
ſuos ad latrocinia inuitauit.
Quāuis igitur negociacio ut
hodie res ſe hab3. de ſe non ſit
illicita. q2 ipſa mediante bona
terraꝝ q̄rundā alijs terris ta
liū carētiā habētib3 aduehunt
⁊ ecōuerſo: tamen ibi magne
fraudes ſūt. Vnde ſcḋo nōn c
dū q̄ ſcḋm. tho. 2. 2. q. lxxvij. Et
ſco. in. iiij. di. xv. Duplex eſt cō
mutacō. Vna p economica quā
do cōmutās intendit recipe rē
non ut mercetur in ea. ſ3 ut ip
ſa vtatur. Alia eſt cōmutacio
negotiatia vbi cōmutās itēdit
lucrari de re quā acquirit. emit
enim rem nō ut vtatur ea. ſed
ut vendat cariꝰ. Ad primā cō
mutacōnem ut ſit iuſta quin
q3 rquirūtur. ⁊ ad ſcḋa3 ut ſit
iuſta eadē. ⁊ adhuc duo alia

req̃runtur Primo igitur ad cō
tractū empcōnis ⁊ vendicōis
⁊ ad quemcūqȝ contractum re
quiritur libera volūtas in vtro
qȝ·ſcȝ vendendi in vno· ⁊ emē
di in altero id eſt ꝙ dans velit
trāſferre ⁊ recipiēs velit accipe
rem trāſferendā· Secundo re
quiritur libtas in vtroqȝ·ita
ꝙ neuter ipſoꝝ prohibeatur
lege ſupioris nec per actū alte
rius a quo dependeat Et ꝓpter
defectum hmōi non poteſt mo
nachꝰ ſine licentia ſuperioris·
nec filiusfamilias ſine licentia
patris emē vel vendē Tercio
rquiritur ꝙ fiat ꝯmutacō ſine
fraude intueniēte bō fide Jo·i·
theſſa·iiij· Hec eſt volūtas dī·ne
quis ſupgrediatur neqȝ circū
ueniat in negocō frēm ſuū·p li
ſupgrediatur ieq̃litatē iuſti p
cij excludit· de quo ptꝰ pauca
dicetur ⁊ circūueniat p fraudē
d ¶ Fit aūt ſm tho· fraus ꝑplicit
Primo in ſubſtācia rei vēdite
ut cū q̃s rē vniꝰ ſpēi ſciēter ven
dit ꝓ re alteriꝰ ſpeciei· ā ſubſtā
tie minꝰ p̄cioſe·ut auricalcū ꝓ
auro· ā aquā ꝓ vino· Aut mix
tū pro puro· ā denariū cupreū
p aureo cū illō p ſa·i· Argētū
tuū verſū eſt i ſcoriā vinū tuū
mixtū ē aqua· Secūdo ꝯmitti
tur fraus i quātitate·q̃ p mēſu
rā ꝯgnoſcatur ſiue res mēſure
tur p pondꝰ ſiue p aliā mēſurā

corporalē ut modiū vel ſextari
um·ſiue ſit in liq̃dis ſiue aridis
Et ſimiliter in libra ⁊ pōdere· et
in oibꝫ iſtis vniuerſalit̃ oportȝ
eē iuſtā menſuram in vendēdo
⁊ emendo alias iniuſtū ſit Jdō
deut·xxv· dicitur nō habebis
in ſacculo diuerſa pōderā maiꝰ
⁊ minꝰ ·nec erit i domo tua mo
dius maior ⁊ minor· Abhomi
natur enī dn̄s eū q̇ hoc facit·⁊
adūſatur oēꝫ iniuſticiā Tercō
ꝯmittitur fraus i q̃litate·puta
cū q̃s animal infirmū vēdit q̃ſi
ſanū Aut vinū corruptū q̃ſi ſa
nū ⁊ purū· Aut crocū mixtū cū
re viliori· Ex q̊ patȝ·ꝙ q̇ faciūt
res inutiles ⁊ defectuoſas·defe
ctuſqȝ earū ex induſtria ⁊ ſtu
dioſe obtegūt ⁊ occultant te
nentur ad reſtitucōeꝫ illiꝰ qđ
occaſiōe talis occultacōis eis
datur ꝓ rebꝫ·ñ res nō obſtā
te defectu tantū valeat quātū
datur· Et ſimilit̃ ē de hn̄tibꝫ res
venales iudicādꝰ·oīa iſta ꝓbā
tur·extr̄.de iniurijs ⁊ dāno da
to Qui enī dat occaſionē dāni
dānū dediſſe vidꝛ·ſȝ defraudās
aliū in ſba q̃litate ⁊ quātitate
dat ei occaſionē dāni· Alias ei
nō pmutar: Et in hijs omnibꝫ
dicit tho·nō ſolū peccat q̃s in
iuſtā vendicōneꝫ faciendo etiā
ad reſtitucōeꝫ tenetur ¶ Q̃rto e
ex igꝛ ꝙ ad minꝰ habitualiter
itēdat ſi veracit̃ agnoueit rē nō

fuiſſe talem qualis ſm ɔtractū
eſſe debueit ꝙ hoc velit ſic rati
onabile fueit emēdare. Si ei
venditore ignorante aliquis
p̄dictoꝝ defectuū in re vendi
ta fuerit: venditor q̄de non pec
cat. tenetur tn̄ cū ad ei⁹ notici
am pueneit veraciter ſaltē dam
num recōpenſare emptori. Et
qḋ dictū eſt de venditore etiā
intelligendū eſt ex pte empto
ris. Cōtingit enī quādoqꝫ ven
ditorē credere rem eē min⁹ p̄ci
oſam q̄ꝫ ſit ad ſpeciem. puta ſi
quis aurū vendat loco aurical
ci: emptor ſi illud cognoſcat: i
iuſte emit. ⁊ ad reſtitucōnem
tenetur. Et eadē racō eſt de de
fectu qualitatis ⁊ quantitatis
ut ſi quis ſimplex pegrin⁹ cre
dens equū ſuū valde infirmū
exhibꝫ eū venalem. ⁊ emptor
aſtut⁹ q̄uis noſcat defectū eē
puum aut forte per noctē ſana
bilē ⁊ tamē emit eū ꝓ paruo p̄
cio quaſi valde infirmū. ille ſci
enter ⁊ iuſte dāpnificat pximū
ſuū. ⁊ peccat contra hoc māda
tum. ⁊ tenetur ad reſtitucōēꝫ
f ¶ Quinto requiritur eq̄litas
valoris inter res pmutatas ꝗ
inter rem emptā aut venditā
⁊ p̄ciū Nā rem carius vendere
aut vilius emere q̄ꝫ valꝫ i ſe uł
eſtimacōne hoim eſt contra iu
ſticiam ſm pħm p̄mo polit.
Et contra Math. vij. Oīa que
cūqꝫ vultis ut faciāt vob homi
nes ⁊ vos facite illis. Sꝫ null⁹
eſt qui ſibi vellꝫ rē cari⁹ vendi
q̄ꝫ valeat. q2 ſic dampnificaret'
utplurimū vel ſemꝑ. Vn̄ Au
g⁹. xiij. li. de ci. dei. Velle vile
emere ⁊ care vendeˀ reuera vi
ciū eſt ōr aūt ꝙ non licꝫ rē cai
us vendere vel vilius emere q̄ꝫ
valeat in ſe vel in eſtimacōe ho
minū. In tribus enī caſib⁹ licꝫ
rem cari⁹ vendere q̄ꝫ ſit empta
Ideo q2 à res meliorata eſt in
ſe. vel in eſtimacōe hoim. Aut
racōe ſeruicij circa rē emptam
exhibiti. Primo ei res empta
pōt meliorai. aliqn̄ naturaliter
ut quādo fit de ipuro vino pu
rū. ⁊ de gracili ligno forte. Et
de equo triū annoꝝ octennis
Aliqn̄ artificialiter fit empte
rei melioracō. ut melior eſt pā
n⁹ in tunicā formatus q̄ꝫ ſim
plex pann⁹. Aliquādo fit na
turaliter ⁊ artificialiter. ut me
li⁹ ad ignē valent ligā ſicca q̄ꝫ
humida Secūdo pn̄cipaliter reˢ
empta pōt meliorari nō in ſe ſꝫ
i opinione hoim. Aut q2 neſci
ebatur prius q̄ꝫ bona eſſꝫ. Aut
q2 eſt iam indigentia ei⁹ q̄ pri
us non fuit. ut pꝫ de pillulis pe
ſtilēcialibus extra tp⁹ peſtilē
cie. ⁊ in tpe peſtilēcie ⁊ i multis
alijs modis. Et tā in primo q̄ꝫ
in ſcdo melioracōīs modo
pōt res cari⁹ vendi q̄ꝫ empta ē

Tercio pn̄cipalit᷑ idē fieri pōt ex
pte vēdētis vic; rōne ſuicij qđ
circa eā fecit· vel officij qđ circa eā
hȝ· ꝛ hac rōne collectores hoſpi
tū. cāpſores inſtitores· caupo
nes· peneſtici· ꝛ q̄cūq; ſt actō
narij· pn̄t rem etiā nullomodo
mutatā nec in ſe nec in eſtima
cōe hoīm vendere cari⁹ q̄ eme
rūt· ꝛ hoc ꝓpt᷑ ſumpt⁹· laboēs·
induſtrias· curas· pīcula· ꝛ ali
as occupacōes racōnabiles· ꝛ
multo plus q̄ adducūt res alō
gīnq̄. Racō ē qꝛ · i· cor· iij· vnuſ
q̄ſq; recipiet mercedē ſm ſuū
ꝓpum laborē· Eadē enī ratio ē·
de mercatore ſic de alio labora
tore· qꝛ ſibi merces det᷑ ꝑ ſuis·
labore· induſtria· cura· ꝛ ſimili
g bȝ· ¶ Vn̄ tā ſm dīnā q̄ natuā
lē legē illicitum reputatur ſi in
emptiōe ꝛ vēdicōe non ſit eq̄
litas iuſtitie ſuata ſcient᷑ Et il
le qui plus hȝ poſtq̄ innotue
rit ſibi illđ tenetur recōpenſa
re ei q̄ dāmificatus ē ſi ſit nōbi
le dānū· Quod dico· qꝛ iuſtū
preciū rex q̄nq; non ē punctu
aliter determinatū· ſȝ magis i
quadam eſtiatione cōſiſtit· ita
q̄ modica additio vel minucō
non videtur tollere equalita
tem iuſtitie· ut tho· dicit· Et ad
dit ſcotus· qꝛ quando cōmutā
tes penſata neceſſitate mutua
reputant hincinde equiualēs
dare ꝛ accipere· ita q̄ vt᷑q; cō

putat tantum dare q̄ntum re
cipit· ꝛ econuerſo recipe q̄ntū
dat· ſi tunc aliquod modicū
deficit ab indiuiduali equali
tate non erit iniuſtitia reputā
da· qꝛ quādo ex tali eſtimacōe
de dacione ꝛ recepcione equi
ualentis mutuo ſunt contenti
tunc mutuo ſibi volūt remitte
re veriſimilit᷑ ſi in aliquo defici
unt ab illa iuſtitia req̄ſita· Et
ſic iſtorū cōtractuū quemlibȝ
cōcomittatur aliqua donacio
cōdicionalis· Vt ſi aliquid ſit
amplius in re data· ¶ Verūp h
tn̄ ſi aliquis multū īdigerȝ de
re aliqua ꝛ alius ledatur ſi ea
careat· ꝛ per magnam inſtan
ciam ille inducitur ad venden
dum rem ſuam: vel ad ꝑmutā
dum ꝓ re alterius tunc cū poſ
ſit ſe cōſeruare indēnem erit in
caſu tali· iuſtū pretiū nō reſpi
tiendo ſolum ad rem que vēdi
tur: ſed etiam ad damnum qđ
venditor ex vendicōe incurrit
Et ſic licite pōt aliquid carius
vēdi q̄ valeat ſm ſe· q̄uis nō
vendatur plus q̄ valeat hūti
Si vero aliquis multū iuue
tur ex re alteri⁹ quā accepit Il
le vero qui vendidit non dāni
ficetur carēdo re iſta· non debet
eam ſuperuendere quia vtili
tas que alteri accreſcit non ē
ex vendicione ſed ex conditio
ne ementis· nullus autē debet

vendere alteri qđ non eſt ſuū licȝ poſſȝ ei vēdere damnū qđ patitur Ille tñ q̄ ex re alterius accepta multū iuuatur p̄ ꝓ pria volūtate vēdēti aliq̄d ſu perogare qđ ꝑtinet ad ei9 ho
i neſtatem ¶ Et ſic ptȝ ꝙ q̄nq̄ꝫ requirūtur ad cōmutacōnem yconomicā. Sȝ ad negotiati uā adhuc ſup̄ p̄fata req̄rūtur alia duo Primo ſi debeat ee̅ iu ſta: optȝ ꝙ talis cōmutacō ſit vtilis reipublice. Sic ē de mer catoribꝰ illis q̄ afferūt res de patria vbi habūdant ad pa̅t̄ri am vbi deſitiūt. quaꝝ tñ vſus ē ibi nccārius. Et etiā qui res emptas ꝯſeruāt ut ꝓmpte in ueniātur venales a volētibus eas emere. tales habēt actum vtilē reipublice Oportȝ eni ꝙ nec aliq̄s credat nec credēdi racōeȝ hēat empcōeȝ ee̅ ꝯmuni tati vel reipublice p̄iudicialeȝ Propter defectū illiꝰ cōdicōis ſūt aliqui vitupabiliter nego tiatores. puta qui nec trāſfert nec ꝯſuāt nec eoꝝ induſtria melioratur res venal. nec cer tificat aliꝰ ſimplex de valore rei emēde: ſȝ emit mō ut ſtatim vendat ſine oibus iā dictis cō dicōibꝰ Talis eēt exterminā dꝰ a republica tāq̄ nociuꝰ coi tati eo ꝙ ꝓhibȝ imediatā cō mutacōeȝ volētiū yconoice cō mutare. ⁊ ſic ſatiāt qđlibȝ vēa le vſuale cariꝰ emēti ꝙ deberȝ ee̅ ⁊ viliꝰ vēdēti ⁊ ſic dāpnificāt vtrāq̄ꝫ ꝑtem. ptȝ etiā ꝙ illi q̄ frumēta vel alias res vtiles co mūitati vel nccārias ⁊ bonas ad hoc p̄ncipalit̄ emūt. ut nō deſint ciuitati p̄rie. vel aliqua alia bō intencōne. non intēde tes caiſtiā inducere. ſȝ q̄ncūq̄ꝫ neceſſitatē vel notabile grua men paupm viderint: vendere iuxta coēm ⁊ racōnabilē eſtia cōeȝ. Tales eni licite ⁊ meito rie p̄nt hoc facere ⁊ aliq̄n cari ſtiā impedire. Sȝ illi qui icō gregādo talia nec coitati pro ſūt nec vtilitatē eiꝰ intendūt. ſȝ ſolū lucrū ſuū nil niſi cariſtiā expectādo. grauiſſime peccant Racō eſt qꝛ quilibet in coitate viuens racōe caritatis ꝓximi ⁊ racōe emolimēti ut pote ſola cij defenſiōis ⁊ ſimiliū dȝ coita ti ee̅ vtilis. ⁊ maxie nō nociuꝰ Et ſm iura Turpis eſt pars q̄ ſe non cōformat ſuo toti p̄nt aūt vtrīq̄ꝫ p̄miſſorū ſe ex hoc ꝯſiderare. Quia q̄ intendit cai ſtiā. dolet de frumētoꝝ copio ſo ꝓuētu Alius vero ex hoc vl̄ letus eſt. vel ꝯtentus. ⁊ nō tri ſtis. ¶ Secūdū requiſitū ad k cōmutacōeȝ negotiatiuā ē ut vendens ꝓ re vēdibili recipiat iuſtū pretiū. Eſt aūt iuſtū pre tiū cōſiderādū ſm ꝙ res vendi biles valēt ad vſum hominū

plus vel minꝰ ſm neceſſitatē re
rū interdū ſm deſideriū hoīm
qđ habēt ad res. Et licȝ diffici
le ſit dare de valore rei ſufficiē
tē ⁊ gṅalem regulā: tñ hāc re
gulā quidā doctor tradit. Dic
eſtimacō q̄ veriſiliter bona fide
creditur erronea eē: non eſt ſe
quēda. ſic omniū eſtiacō in q̄
nullꝰ error veriſimiliter apparet
ſequēda ē. ſiue i ſpē ſiue i ſingu
lari. vbi vero nulla ē: vel nō verā
eſtiacō: ibi recurratur ad rōeȝ.
pēſādo labores. ſūptus. ⁊ cetrā
ſtati dicēda. bō fide. ꝑut meli
us pōt fieri. necnō melioracōeȝ
vel peioracōeȝ ſiue realem ſiue
eſtimatā. ⁊ iuxta hoc res vēda
tur. Talis negotiator iuxta di
ligētiā ſuā ⁊ induſtriā ⁊ picu
la accipiat in ꝯmutacōe p̄ciū
correſpōdēs. qđ declarat ſco. quia
vnūquēqȝ in ope honeſto ſuiē
tem reipublice. opȝ de ſuo la
bore viuere. ſȝ talis afferēs vel
etiā ꝯſeruās honeſte ⁊ vtiliter
ſeruit reipublice igitur ⁊c. Se
cundo quia vnuſquiſqȝ indu
ſtriam ſuā ⁊ ſolicitudinem ſu
am pōt iuſte vēdere. Induſtria
enī magna requiritur in tali
tranſferente de patria in patri
am. ergo poteſt iuſte ſuſtenta
cionem ſuam pro ſe ⁊ familia
ſua ad illaȝ neceſſitatem depu
tatam recipe pretiū correſpon
dens ſue induſtrie. Tercō etiā
correſpōdens aliq̄d ſuis picu
lis. Semp tamen lucrū debet
eſſe moderatum ne talis cupiēs
nimis diues fieri vicium auari
cie incurrat. ¶ Ad hoc vero ꝙ
vendicio vel emptio ſit bona
materialiter requirūtur cōdi
cōnes. ⁊ circūſtantie cōmunes
ſicut in alijs actibȝ moralibus
potiſſime finis ē. ꝙ nō ſit in ſcā
dalū in malū exēplum. cōtrā vo
tum vel ex auaricia. vnde dicit
ſāctus tho. ꝙ emens nō debet
lucrū ſtatuē tāq̄ fineȝ ſuū. vel
ſuorū operū. Sȝ lucrum qđ que
rit vlteriꝰ in aliū finem neceſſa
riū vel honeſtū ut ad ſuſtētati
oneȝ domꝰ ſue vel ad ſbueniendū
idigētibȝ ſi ſit negotiacō licita
vel eciā cū q̄s negociacōeȝ intē
dit ꝑpt̄ publicā vtilitatē. ne ſcȝ
res ad vitā neceſſarie deſint pa
trie. ⁊ tūc lucrū expetit nō tāq̄
fineȝ. ſȝ quaſi ſtipēdiū laboris.
Sȝ ē dubiū vtrū venditor m
teneatur dicere viciū rei vendē
de. ſm tho. q° li. ij. q. x. Et. 2.
. 2. q. lxxvij. ar. iij. Si res vēdē
da ꝑpt̄ vitiū qđ hȝ rēdditur mi
noris valoris vel eiꝰ vſus reddi
tur impeditꝰ vel noxiꝰ ſcȝ cum
equꝰ claudicat vel domꝰ ē rui
noſa aut cibꝰ corruptꝰ vel ve
nenoſꝰ. Si tūc hmōi viciū eſt
occultum. ⁊ venditor non de
tegit ⁊ ſi tam care vendit ac
ſi nō eſſet vicōſa: erit vendicō

doloſa. et venditor tenetur ad
damni recõpenſacõem Si ve
ro vitiũ ſit manifeſtũ. puta cũ
equ9 ſit monoculus. vel tale
maifeſtũ vitiũ hꝫ res vendenda
vel cũ vſus rei licꝫ non ꝯueiat
vni venditori: põt tñ cõuenieñs
eſſe alteri. ꝛ ſi tunc ipẽ vẽditor
ꝓpter hmõi vitiũ ſubtrẽhat de
precõ qñtũ optꝫ: tunc non te
netur ad manifeſtãdũ vitium
rei qꝛ forte hmõi emptor vellꝫ
pl9 ſbtrahi de precõ qꝫ eſſꝫ ſub
trahẽdũ Vñ põt licite vẽditor
indẽnitati ſue ꝯſulere vitiũ rei
reticẽdo. verbi grã. exẽplificãt
doctores alij. Tu vendis mihi
equũ oino malũ ꝛ q̃ nihil va
let ad equitandũ et das mihi
eũ ꝓ tanto precõ. qñtum ſola
cutis valet: nihil iniuſtũ facis
mihi qꝫ equ9 non valet ad eq̃
tandum. niſi ego in cõtractu i
terrogarẽ. an equ9 valerꝫ ad
eq̃tãdum. et tu diceres qꝫ ſic.
tunc ei ꝯtract9 iniuſt9 ẽ ꝛ frau
dulentus Si autẽ ego ex ſim
plicitate vel inadũtentia non
cõſiderarem illũ defectũ: nec in
q̃rerẽ. tu tñ bene ſcires. qꝫ ego
principaliter ad equitãdũ eũ
emerẽ. et ex ſimplicitate vel in
adũtẽtia id non dicerẽ. Tu q̃
dem peccas cõtra me: non iniu
ſte ad extra vendendo. ſꝫ min9
fideliť et caritatiẽ circa me agẽ
do hec eſt ſẽtẽtia tulij q̃ narrat
de antipatre ph̃o acutiſſimo.
q̃ dixit oĩa vitia emptori pã
denda ſũt. Et poſt plura ei9 ver
ba ꝯcludit tuli9 li. iij. de offi.
nihil debꝫ vẽditor emptori ce
lare. Rõ ſi increpandi ſũt q̃ re
ticent: quid de hijs eſtimãdũ
eſt qui fucacõis vanitatem ad
hibẽt Sꝫ quid de hijs mer n
catoribꝫ ꝛ ꝯtrahẽtibꝫ qui ſciũt
veriſimiliter iuſtũ pretiũ. ꝛ tñ
ſigno. vel verbo. vel ſilencõ. rẽ
ſupuendũt. Rñ. qꝫ tripliciter
pñt tales vitiũ omittere Prio
ſi vidẽs hoiem ſimplicẽ ꝛ iex
ptum circa rẽ. nõ facit diligẽ
tiam fidelẽ ut ei non ſupuẽdat
Quia enim inexptus homo ne
ſcit rem eſtimare Jdo vẽditor
nõ põt ſe ſm illi9 exhibicõem
in vendẽdo regere. ſꝫ tota eius
eſtiacõ ſibi incũbit. Et ergo ni
ſi fidelẽ diligentiam adhibeat
nõ eſt ſine peccato ſi rem ſup
uendat. Secũ autẽ eſt quan
do res venditur homini intelli
genti ꝛ expto circa rẽ. Secun
do qñ emptor à venditor ẽ ar
tatus neccitate vl̃ inordiata af
fectione impulſus. tunc neq̃
qꝫ põt alter dubius de valore
rei tã ſecura ꝯſciẽtia dur9 eẽ er
ga eũ ceteis pib9. ſicẽ erga libe
rũ ꝛ omni tali impulſu carẽtẽ
habꝫ ei timere qꝫ ex illa artacõ
ne cari9 emat qꝫ alias faceret
emptor vl̃ qꝫ vẽditor vendat

remiſſꝰ Tercō quādo venditor aliqua arte vel cautela verboꝝ etiā ſi vera ſint ⁊ nō falſa inducit emptorē ad emēdū carius ꝙ̄ alias emeret· ut ſi vēditor rē que vix valet vnū denariū· ſciēter exhibeat ꝓ quatuor· ⁊ emptor ex verecūdia vel q2 non credit ſuperhiberi rē in q̄druplum exhibeat ⁊ det plus ꝙ̄ vnū· venditor corā deo tenetur ad reſtitucōez eiꝰ qđ plꝰ vno recepit Tenetur eñ ad reſtitucōnem ſi rem ſcient̄ ſupuenderet· etiā ſi illū nullo mō induceret· ꝙ̄ to magis quādo hoc ꝑ cautelas efficit· ⁊ maxie ꝑ falſitates ⁊ mē
ō datia hoc ꝓcurat· ¶ Secūdo p̄ncipalit̄ videndum eſt ꝙ̄ ꝑiculoſum ſit mercari vel negotiari· Et hoc ꝑꝫ ex ſeptem que eā reddūt ꝑiculoſā. Primo ignorātia intrīſ valoris reꝝ ⁊ quāti eſtimandi ſint labores· cure pericula· ⁊ cetera huiuſmodi que negotiantes habent circa venales res· in quaꝝ eſtimacione merito q̄libꝫ ē ſibi ſuſpectꝰ ut pote iudex in ꝓpria cauſa Et in hoc minus ꝑiculoſe ſtāt q̄ vendūt res apud multos inueibiles ⁊ venales· q2 facilius ⁊ ꝓpiquiꝰ pōt haberi eſtimacō ⁊ homines non ſūt artati ad vnum Quiſquis vero habet rē venalē vel exercꝫ officiū aut laborē nō poſſibilē apud aliū haberi· Sic aliqñ ſolū vnus eſt notariꝰ· medicꝰ· apotecariꝰ· vel alius talis· Hic dꝫ ſibi multo magis eſſe ſuſpectꝰ ⁊ valde cauere ne in neccītate hoīm exigat aut recipiat vltra rei aut laboris ſui valorē. Secundū reddēs negociacōem ꝑiculoſam eſt diffidētia de ꝓximis q̄ ſurgit ex cautel̄ ⁊ fraudibus oī die cōtingētibꝰ ꝓpt̄ qđ vendentes multo cariꝰ exhibēt res ꝙ̄ valēt· ⁊ emētes multo minus ꝙ̄ velint dare· Et ſic vtrobiqꝫ multa falſa dicuntur ⁊ nō pauca mēdatia ⁊ qñqꝫ ꝑiuria cōmittūtur· Tertiū ē inordiatꝰ timor dāni· ⁊ lucri deſideriū exceſſiuū ac affectus res cito vendendi· Ex q̄bꝰ oriť cōſuetudo laudādi vendenda ⁊ emenda vituꝑandi q̄ quidē timor ⁊ deſideriū tempe contractus ſic mētem vrgent ⁊ occupant· ꝙ modicus vel nullus reſpectus ad deū vel iuſticiā ſolet haberi. Quartum cōtinua ⁊ anxia ſolicitudo ⁊ occupacō cum talibus rebꝰ extrinſecis ⁊ diuerſ hominibus· que racō mentis recollectionem admittunt ⁊ in quibus tāta habetur diligencia ꝙ debitum deo ſeruitium ⁊ cura ꝓprie ſalutis obmittitur· Quītum eſt malum exemplum quod quis videt in maiori pte mercancium ꝓpter quoꝝ multitudinem homo plane voles

ꝓcedere vix pōt aliquid lucī
ri mercādo· Sextū eſt ↄtinua
occupacō cū vero obiecto ⁊
materia auaritie ſcʒ cum tꝑali
bus bonis ⁊ etiā cū forma eiꝰ
qꝛ cum modo acquirendi ea
dem nec nō cum auaris· circa
q̄ videtur tam difficile vitare
auaritiā ſic̄ aſſidue ↄuerſando
cum ꝑcacibʒ mulieribꝰ ↄ̄tinē
tiam ſeruare· Septimū eſt ra
ritas pure intencōis· qꝛ valde
rarū ē ut quis recte intendat i
mercādo vtilitatē primoꝝ· ⁊
ſic ſꝫm vtilitatē officij vl' obſe
quij ſui victū mereri q̄ tn̄ intē
cio tam neceſſaria ē qꝑ ſine ta
li intentiōe actuali vel habi
tuali nullꝰ actꝰ negociacōnis
eſt meritoriꝰ apud deū· etiā ſi
quo ad hoīes nihil iniuſti fiat
ꝓmo dubiū ⁊ diſputabile eſt
An iſte qui nō intēdit in mer
cādo hoim vtilitati ſeruire· etiā
ſi vtilis ſit: poſſit aliquid ſcdʒ
deum pro labore ſuo recipere·

p ¶ Tercō ꝓncipaliter videndū
eſt quō mercator cupiens ſal
uari debeat ſe tenere· ſꝫ· qꝑ de
bet· an omnia intēdere· nō plꝰ
debito recipe· vel minꝰ dare·
ſciēter· ⁊ velle ſupplere vbi ꝑ
ceperit defectū· ⁊ fideliter ſerui
endo ꝗ ꝓdeſſendo hijs a quibʒ
vult victū acquirere· ⁊ cum ti
more lucꝝ recipe ſꝫm nobilita
tē ⁊ grauitatē ⁊ vtilitatē cure

laboris· induſtrie· ⁊ ſumptuū
quos ⁊ q̄s ↄtīgit habere. nec
nō ſꝫm magnitudinē. multitu
dinē· aut precōſitatē rerum in
quibꝰ ſeruit aut miniſtrat ho
minibʒ· nec tātū negociacōi in
tēdere ut ꝑ hoc aliq̇d coꝝ ne
gligat q̄ ſue ſunt neceſſaia ſa
luti· dico aūt nobilitatē ⁊ cete
ra qꝛ dato qꝑ negociatoris mer
ces adducētis tātus eſſʒ labor
ſic̄ militis defendētis terrā· no
bilior ē tamen labor militis ce
teris paribʒ· q̄ꝑ alterius· qꝛ ad
nobiliorē finē tēdit Sic etiaʒ
ſtaret qꝑ labores· cure· ⁊ c̄ eſ
ſent eque nobiles ⁊ graues· ⁊
tn̄ vnꝰ eſſʒ magis neceſſarius
alio· pro iſto certe ſibi magꝭ
deberetur· Dico etiā ſcdm mul
titudinē magn̄itudinē ⁊ ꝓcioſi
tatē rerū· quia peneſtica ven
dens. ſcʒ piſū ⁊ olera· ⁊ de vno
flor· ↄmūitati ſeruiēs non pōt
tātū lucri recipe· ſic̄ inſtitor vē
dēs nobiles ⁊ multū vtiles reꝭ
nec inſtitor i q̇ete quodāmō
reſidēs ceteris paribꝰ· poteſt
tātum lucri recipe· ſicut de eq̄
mag̃ pecunia· ſicut res eque bo
nas de ꝑtibus lōginq̇s addu
cens Et ideo ſi q̇libet ſꝫm ſtatū
ſuū vellet viuere· ⁊ ſꝫm meritū
ſuū lucrū recipere: oīa ſtarent
co melius. Sʒ qꝛ peneſtica de
modico ꝓ̄cio ⁊ labore tātū vult
lucrari· qꝑ quotidie bonis cibꝭ

ꝛ potib; repleta ſit· ꝛ vltꝰ hoc
continue plꝰ ditetur que ſi de
bite ꝑpenderꝫ: vix nudū paneꝫ
mereretur· ⁊ iſtitoꝛ de modico
laboꝛe ꝛ precō reſpectiue vult ſe
⁊ ſuos tā delicate nutrire· ⁊ pre
cōſe veſtire ſicut vnꝰ de multo
maioꝛi ſūma· grauioꝛi ⁊ vtilioꝛi
laboꝛe cōmūtatī fuiens ꝛ ita
diſcurrēdo de alijs· hinc ē ꝙ q̄
ſi oēs auaicie ⁊ ſupbie ⁊ volup
tatis moꝛbo laborāt p q̄ tm̄ ex
cecātur ꝙ credūt ita eē dere ex
hoc ꝙ illa ſūt tā ɔmūiter iā cō
ſueta ⁊ ꝙ q̄ſi oēs ſic agūt· cū tn̄
nulla ɔſuetudo poſſit excuſaē i
hijs q̄ ſunt cōn̄ rectā rōneꝫ· ſꝫ
ſolū in indifferētibꝰ que poſſūt
fieri bene ⁊ male· nulla aūt ra
tio recta videtur dictaē hoc bo
num ꝙ filia ſimplicis militis
aut burgenſ q̄ꝰtumlib; opulē
tā deferat tam precōſam veſteꝫ
cīgulum· aut coꝛonā· que pro
ſtatu ſufficerꝫ cuiuſcūq; mag
ne pncipiſſe aut regie· nec hoc
ꝙ q̄ꝰtumlibet diues mercatoꝛ
ta ſplendide in veſtibus· tā ma
gnifice in ſumptibus viuat ꝙ
ſufficerꝫ regi vel principi bene
magno Et hoc mō multa ſunt
q̄ ſb diſſimulacōne trāſeūt nec
reputantur tā mala que tamē
ſi recte penſarentur: manifeſte
viderentur exceſſiua recto iudi
cio racōnis· Ex quibꝰ patet ꝙ
q̄ntificacō precij iuſti penſāda
eſt in libra racōis recte attēden
do bona fide id eſt fideli intēcō
ne ſuā induſtriā cīr rē· ſolicitu
dinē· ncc̄itatē· ⁊ nobilitatē rei
vēdibilis· magītudinē multitu
dinē· laboꝛes picula ⁊ ſūptus·

¶ Seq̄tur· vi· capi· de vſuriſ·

De vſuris mō ꝛ alijs cō a
tractibꝰ tria ponētur·
Primo quot modis vſu
rarij faciūt cōn̄ ſeptimū prece
ptum· Secūdo quāta mala lu
dos comitentur Tercō quomō
peccāt luſoēs· ¶ Qntum ad p b
mū prenōnda ſunt quatuoꝛ·
Primo ꝙ vſurarij tenentur ad
reſtitucōem vſure ⁊ ad reſtitu
cōem damni p vſuras alicui il
lati· Omnis enim vſura cōmitti
tur circa mutuacōem vel cōceſ
ſionem· Eſt aūt mutuacō acti
ua ſeu ɔceſſio· dacō grtuita rei
quā vel equiualēs tenetur red
dē recipiens iuxta pactū Mu
tuacō vēo paſſiua ē tal' rei rece
ptio· dr aūt mutuacō· q̄ſi meū
tuū facō· hoc tn̄ qd tibi mutuo
nō ſimplicit deſinit eē meū· ſed
ſolū ad tēpꝰ dꝫ eē tuū vn̄ vera
cit dicē poſſū me tātū hre apd
te ⁊ ille nō dicētur oīno paup
cui debitoꝛes bn̄ ſoluturi tene
rentur multa· dr aūt mutuacō
pecunie vel huiuſmodi dacio·
quia dominiū trāſfertur· vn̄ in
ſcriptura vocatur mutuacō da
cio· Exo· xxij· deut· xv· luce· vi·

Si ingt̄ mutuū dederitis hijs
a q̄bus ſpatis recipe·q̄ gratia
ē vob·nā ⁊ pccōres pccōrib⁹
fenorātur ut recipiāt eq̄lia Et
ſtatim ſequitur. mutuū date·
nihil inde ſpantes·⁊ erit merces
veſtra multa·⁊ eritis filij altiſſi
mi·qꝛ ipē benign⁹ eſt ſup in
g̃tos ⁊ malos Dr̄ g̃r̃tuita da
cō·Quia ſic pura ⁊ ſimplex do
nacō ſit gratis ſine limitacōe.
ſic iſta debꝫ gratis fieri ſalua
iſta limitacōe de reddēdo Vn̄
xp̄s vbi ſ̈. dicit n̄l inde ſperan
tes ſup̄. vltra reddicōem rei·
Additur quā vel equiualens
tenetur reddē. qꝛ niſi hoc eſſꝫ
pura ⁊ ſimplex foret donacō·
Dicitur vl' eq̄ualēs·qꝛ aliq̄n
res eadē non pōt reddi·qꝛ di
ſtrahitur ut pecunia vel pdit'
aut perit ut equ⁹ aut dom⁹ Di
citur etiā iux̄ pactū Quia mu
tuo recipiēs nō tenetur rē mu
tuatam ſimplicit' reddere·niſi
ita ſit pacatum. pōt ei tale p a
ctū fieri qꝫ reſtituat ſi petitum
fueit·vel ſi ā dū veneit ad pin
guiorem fortunā. ⁊ tūc ſi nō
veneit odicō: reddere nō tene
c tur· ¶ Secundo notandū qꝫ
q̄uis mutuās poſſit iure rem
mutuatā vel valorē ei⁹ recipe
⁊ repetere: n̄l tn̄ pōt vltra hoc
ab hoīe rōe rei mutuate vl' mu
tuacōis repetere recipe vel ſpe
raē Sꝫ bn̄ pōt recipe qd̄ a mu
tuū recipiēte non p mutuo ſꝫ
ſpōte vel ex alia iuſta cā datur
aut pia Primū ptꝫ qꝛ recipiēs
mutuū·nullū ius habet ad rē
niſi ad ex ccōeſſione mutuātis
Sꝫ mutuās nō dedit aut mu
tuauit niſi ad certum tēp⁹ vl
tra qd̄ inuito dn̄o tenere non
debꝫ· Secund̄ ptꝫ·qꝛ quando
m̄ mutuaſti pecuniā vel hmōi
tunc res iſta interim ē mea fa
cta ⁊ ei⁹ vſus ē meū op⁹·cui⁹
ſignū eſt·qꝛ ſi apud me pdit'
pecuīa vel res mihi ē pdita nō
tibi ut oēs volūt· Sꝫ cōtra rati
onem ē·qꝫ ego tibi deberā dare
aliq̄d de vſu ⁊ labore meo quē
habeo de pecunia mea·licꝫ pt⁹
ea tenear tibi dare pecuniā tu
am ā eq̄ualens quā a te mutu
aui·⁊ qn̄ hoc facio: tunc tuū ti
bi reſtitui ⁊ ſatiſfeci· ¶ Sed d
diceꝛꝫ q̄s. cū ille cui mutuo an̄
hoc mihi potuit dare vnū flo·
volūtarie·cur ergo pro mutuo
non pōt dare vnū flor̄. Rx·ido
qꝛ non vendile nullo pōt ven
dere Sꝫ quilibꝫ bene pōt dare
ſuam rē·q̄ ſaltē liber eſt. Sed
mutuacō cū ſit act⁹ volūtatis
elicitus vel impat⁹·quo quis
vult qꝫ res ſua ſit alteri⁹ ad be
neplacitū eius qui hꝫ poteſta
tē ſic diſponēdi de re vel vtrꝫ qꝫ
ſcꝫ actū interiorē ⁊ exteriorēꝫ
cōprehēdēs ⁊ nullū talium ē
vēdibile eo mō quo vſurari⁹

cupit· Ex quo etiā pt; ꝙ vſuā
cōtra legē nature ē· Terciū pa
tet ꝙ non eſt peioris ↄdicōis
q̄ mutuū pſtitit alicui poſt mu
tuacōe; ꝙ an̄. ſ; potuit recipe
ſpōte vel ex alia pia aut iuſta
cauſa data ab eo q̄ haber; pote
ſtatē dādi· ergo ⁊ poſtea hab;
pmo recōpenſacōne; eorum q̄
pecunia nō mēſuratur licite po
teſt pro mutuo q̄s exigē· ſm
multos· puta beniuolētiam ⁊
amorē ei⁹ cui mutuauit vel ali
q̄d hmoī· Sed dicer; adhuc
vſurari⁹· Si nihil poſſum reci
pē ꝑ bono qd tu habes ex pecu
nia vel vſu eius: tamē tu tene
ris mihi ꝑ dāno quod habeo
ꝙ interim ꝙ tu habes eā· ego
non poſſū emere cēſū ꝑ ea nec
poſſum vti ea nec cū ea lucrai.
qd totū poſſem habēdo pecuni
am ipſā· Cur nō ꝑ tali dāno
aliq̄d recipiā ſꝫ· Quicūqꝫ ē cer
tū dānū qd mutuās ex mutua
cōe incurrit: tunc niſi illi petēti
ſit tāta ncitas· ꝑ q̄ iſte mutu
ans teneretur illd dānū ſbire
ipē bn̄ pōt ſibi denegare mutu
acōe; Si aūt iſte petēs volue
rit illd dānū in ſe recipe ad vi
tādū ſuū ꝯtui⁹ damnū: hoc mu
tuans licite pōt facere ⁊ indem
nitati ſue ꝓuidere· nec recipit
hoc rōe mutuacōis· ſꝫ ad vitā
dū damnū· quod ſibi ex mutu
acōe iminet vbi vero non eſt
aliquod certum damnū: ibi ni
hil certi pōt recipi· Et multo mi
n⁹ qn̄ eque veriſile eſt occaſio
ne mutuacōis bonū venire ſicut
malū vel dānū vitare ſic incur
rere· Sufficit enim ꝑ poſſibili
dāno· poſſibile lucrū· vnde ſic
arguitur ↄtra vſurariū· Si hoc
eſt dānum tuū· ꝙ nō potes lu
crai cum pecunia tua· Tūc hoc
eſt lucrū vel bonū tuum ꝙ nō
potes ꝑdere pecuniā tuā ex ſpo
lio· furto· vl' alijs dolis· vel mer
cādo dāmnificai cū ipa vtrum
qꝫ eni eſt eque poſſibile ⁊ con
tingens· ergo ſi teneor tibi ꝑ
iſta: tu teneis mihi ꝑ iſto· ⁊ ſic
ſit recōpēſacō· ¶ Tercō nōnd e
ꝙ habēs ſbſtātiā hui⁹ mundi
ſicut tenetur interdū ſb ꝓcep
to· aliqn̄ ſb ↄſilio dare aliq̄d
ſimplicit' ut elemoſinā indigē
ti ut ſupra habitū eſt de elemo
ſina ꝓcepto quīto· Itē ſup ca·
·ij· pn̄tis precepti· Sic etiā; te
netur i caſu rē ſuā daē ad tēp⁹
qd ē mutuaē eadē rōne· Quia
ꝓma Ioh· iij· q̄ habueit ſbſtā
ciā; hui⁹ mūdi ⁊ viderit frēm
ſuū ncitatē patientē· clauſeit
viſcea ſua ab eo· quo caitas
dei manet i eo· Sꝫ certū ē ꝙ ꝓ
mū tenetur q̄s facere libere ⁊
ꝯtuite· ⁊ nihil ꝑ eo ſperaē pro
dacōe vel recipe tanq̄ debitū
ciuile· ꝙuis talis elemoſinari
us poſſit licite intēdere ꝙ alius

pius ſit ad ipſū orando ꝑ eo.
paupei in ꝟitate obligatur
racōe opis pietatis orare ꝟl
piꝰ eſſe ꝓ benefactore. ergo a
ſecundo debꝫ fieri ſic libere vide
licꝫ mutuū. vbi res datur ad
tēpꝰ Opa enī pietatis debent
grās fieri Vn̄ luce. vi. Eſtote
miſericordes ſicut a pr̄ veſter
miſericors eſt. qui vicꝫ gratis ē
Et ibidē. Si bn̄feceritis hijs
q̄ vobis benefaciūt: que vob ē
f gratia ¶ Quarto nōndū bm
tho 2. 2. q. lxxviij. q2 q̄dam ſūt
res quaꝝ vſus nō eſt ꝯſūpcio
eaꝝ. ut vſus domꝰ ē inhabita
tio a diſſipacō eiꝰ. vſus equi
ē eiꝰ eqtacō ꝟl alt̄ eius laboꝛ
⁊ in talibꝫ pōt vſus cōcedi ſer
uata ꝓprietate Et pro taliū re
rū vſu pōt homo licite recipere
preciū ut ſit in eaꝝ locacōne.
alie ſūt res quaꝝ principalis
vſus ē eaꝝ cōſumpcō. ut ſunt
pecunia. panis. triticū ⁊ hmōi
vſus eī panis ē comeſtio per
quā cōſumitur. Sic etiā de vi
no. a ſimilibꝫ Sic vſus prici
palis pecunie ē eiꝰ diſtractio.
ſcōm q2 in ꝯmutacōne expedi
tur. ⁊ i talibꝫ non dꝫ. nec uſus
pn̄cipalis ꝯcedi ſine dn̄io q2
in illis p mutuū ſit tr̄aſlacō do
minij Si eī mutuo tibi pecuni
am. illa erit tua p mutuū. Nā
mutuū dr̄. q̄ſi de meo tuū. Et
ideo ſi mutuatū ꝑditur: ipm

ꝑditur illi q̄ mutuo recepit. li
cꝫ teneatur reddere equiualēs
Similit̄ de pane vino ⁊ ſimi
libꝫ intelligendum ē. ¶ Hijs g
prenotatis ꝯcluditur q2 q̄uis
vſura in nullo caſu ſit licita: tn̄
in quibuſdā caſibꝰ pōt quis
licite recipe ultra valorem rei
mutuate. nō ꝓ mutuacōe. ſed
alia de cauſa. primū ptꝫ q2 vide
tur eē con̄ legem nature ut iā
patuit. a etiā ē con̄ declaratio
nem eccle̅. Extra de vſu. li. v. ſe
re p totū. Et ꝯtra d̄iuā legem.
ps̄. q̄ pecuniā ſuā nō dedit ad
vſurā. Secundo ptꝫ. primo ca
ſu ſi q̄s detinet iniuſte p violē
tiā bō mea. a mutuo ſibi pecu
niā: recipiēs eadē bona in pi
gnꝰ. ſi q̄ fructus veniunt de il
la re impignorata: ego iure re
cipio. non racōe mutui. ſed q2
pertinebat ad me etiā ſine om̄i
mutuacōe Secūdus caſus ſi
an̄ tpa tibi mutuaui. ⁊ hodie
debes ſoluere. a q2 non ſoluis
ego ex legittima cauſa cogoꝛ
tn̄tū pecuie ſb̄ vſurā recipe tūc
illud qd̄ ꝓ uſura teneoꝛ ſolue
re tu debes dare. ⁊ ego iure re
cipio non ꝓ mutuacōne q2 iā
finem habet nec tu tenes rē il
lā ex mutuacōe ſꝫ detines vio
lēter ꝟl me inuito Et q2 ex iſta
iniuria tua habeo dānū: tu te
neris mihi illud refūdere Ter
tius caſus eſt ſi ego fideiuſſi ꝓ

te ei qui tibi mutuauit· ⁊ tu tē
ꝑe ſolucōis nō ſoluis. nec libe
ras me a fideiuſſiōe. mutuās q̊ꝫ
recipit pecuniā ſibi debitā ſub
vſuā ut ꝑ̇us ⁊ ꝓpt̕ ꝓmiſſionēꝫ
meā obtinet iure a me illd̕ qd̕
dedit pro vſura tu teneis mihi
illd̕ reddē· nec ego recipio vſu
rā a te· nec tu das illd̕ reſiduū
racōne mutui· ſꝫ ꝓpt̕ dampnum
qd̕ ego ex negligētia tua ī cur
h rι· ¶ Q̄rtus caſus ponitur extr̄
de vſuris ſalubrit̕· Si ſocer q̄
differt dare genero dotē· obli
get ſibi in re cuius vſus non ē
ei⁹ cōſūpcō pign⁹ ꝓ dote quā
mox dare deberet: tunc gener
nō tenetur fructus quos de bo
nis impignoratis ꝑcipit cōpu
tare in ſortē· hoc intellige cum
maritus ſuſtinet onea m̄rimo
nij alias non· Et dicitur nōn̄t
in re cui⁹ vſus ⁊c̄· Quia ſc̄m m̄l
tos non poteſt de decem flore
nis vnum recipe· q2 cōī natu
ram pecunie eſt ꝙ generꝫ ſcd̕ꝫ
ph̄m· Sed tamē hoc non pōt
eſſe ꝓpt̕ hoc ꝙ gener expectat·
⁊ dat inducias ſocero numerā
di vel ſoluendi dotē quia hoc
eēt pro mutuo recipe· Sꝫ hoc
videtur eē licitū· quia ius p̄ſu
mit ꝙ quādo quis dat altei fi
liā ſuam· non velit eos deficere
vel perire· ymo ſbleuare ī one
ribus matrimonij· vnde preſu
mitur ex caritate facere q̄cquid

facit vl̕ q2 papa qui habꝫ ꝓui
dere ſaluti hoim ordiauit hoc
in penā differēcium dotē vel in
fauorē matrimonij· Et q2 hoc
mūdus acceptauit: quilibꝫ ta
le pign⁹ obligās videtur renū
ciare quodāmō iuri ſuo· Quā
t⁹ caſus ſꝫ dubi⁹ apd̕ quoſdā
eſt· ⁊ tāgit̕ Extr̄ li· iij· de feod̕·
ca· inſinuacōne· Quando vaſal
l⁹ bō̄ feodalia impignorat do
mino feodi· quia tūc ſcd̕ꝫ legi
ſtas ⁊ canoiſtas dn̄s nō tene
tur cōputare in ſortē percepta
de bonis predictis· etiam ſi ꝑci
piat aliq̊d vltra labores ⁊ in
ꝑēſas· maxīe qn̄ interi non exi
git ſeruitiū· Tn̄ in hoc caſu ſe
curior ē opio Innocēcij dicētis
ꝙ ibi oportꝫ fruct⁹ cōputari in
ſortē· ¶ Patꝫ ex p̄dictis ꝙ mul
tis modis vſurarie peccat q̊s cō
tra ſeptimū p̄ceptū· Primo q̄ ali
cui pecuniā mutuat· ⁊ ꝓ ſolo
tali mutuo exigit lucrū tꝑale ī
pecunia· aut in alia re cui⁹ va
lor pōt pecunia mēſurari· Dico
nōn̄t ꝓ ſolo mutuo q2 ſc̄m tho.
q̄ mutuū dat· pōt abſqꝫ pccō ī
pactū reducere cū eo q̄ mutuū
accipit recōpenſacōnēꝫ dampni
ut patuit in ſecundo nōbili ⁊
in quarto ꝑ caſus· dico etiaꝫ q̄
exigit lucrū· q2 ſcd̕m eundem
tho· Si mutuās accipit aliq̊d
ab eo cui mutuat· nō quaſi exi
gēs nec q̄ſi ꝓ aliq̄ obligacōe i

tacita vel expſſa ſʒ ſicut gratuitum donū: non peccat ut ſupͣ patuit. Secūdo ↄtra hoc mandatum peccat ꝑ vſurā qui ꝑ q̄cūqꝫ re que vſu cōſumitur mutuata accipit ex pacto vltra ſortē pecuniā ā aliā rem cuius valor pōt pecunia mēſurari qꝛ cū talem rē mutuat alteri: tūc amplius non eſt ſua. ſʒ iſtius q̄ eā mutuo accipit. Si ergo exigit ꝑ ea lucrū: tunc exigit iucꝛ ꝑ re nō ſua. Ex q̄ patꝫ qꝛ vſurā ↄmittit q̄ pro mutuo exigit munus ab obſequio. vel a lingua. qꝛ vtrūqꝫ valor pecunia mēſurari pōt. ut ptꝫ in laborātib; aduocatis ⁊ ſimilib; Tercio peccat ↄtr̄ hoc p̄ceptum ꝑ vſuram q̄ mutuat. xviij. libras ꝑ vna vel centū etiā ꝑ vna cum pacto de illa ſoluēda ymo ſola ſpes de lucro racione mutui ſcd̄m illō luce. vi. mutuū date nīl ide ſpātes. Ex hoc ptꝫ qꝛ tal̄ ſpans lucrū ꝑ mutuo ſit vſuārius mentalis verū eſt quando ſpes lucri eſt cā mutuādi. Ita qꝛ alias non eſſʒ mutuaturus niſi de lucro recipiēdo ſparꝫ. ā aliquo alio emolimēto ut de ꝑpina vel ſimili lucro. Si q̄s vero principaliter moueret̄ ex caritate ad mutuū. ⁊ cū hoc ſparꝫ de retribucōne alicuius lucri: illud nō eſſʒ vſura nec viciosū ut dicit Alb. ſup illo luc. vi. mutuū date nīl inde ſperātes. Obligatur enī ex beneficō qui mutuū recepit. ſm illud luce. ibidē pro ut vultis ut faciant vob̄ hoies ⁊ vos facite ill̄ ſimiliter. Et dixi nōnter. Si quis mutuarꝫ. xviij. libras ꝑ vna. Quia ſi nō mutuarꝫ realiter ſʒ emerꝫ vnam librā ꝑ. xviij. ſup aliq̄ re immobili ānui cenſus ⁊. xviij. libre eſſent iuſtū preciū pro vna ꝑpetui cēſus. vel ad reemēdū: tunc cōtrct9 nō eſſʒ vſurari9. Q̄rto vſurā cōmittit q̄ mutuat alteri ſb tali pacto ut etiā ſibi poſtea remutuet qꝛ vult aliū obligare ad pecuia eſtimabile. licꝫ ei licitū ſit ⁊ dignū. qꝛ mutuāti vnū. mutuetur aliud. nō tn̄ eſt licitum aliū ꝑpter mutuū obligari ad r̄mutuand. Quito vſurā cōmittit qui habēs molēdinū mutuat piſtorib; aut aliꝭ illo pacto qꝛ molāt ſolū i ſuo molēdino Accipit enī vltr̄ ſortē in tali mutuo ſcꝫ iſtā comoditatē q̄ eſt pecuīa eſtimabil̄. ⁊ aufert eis libertatē alibi molēdi ⁊ tenetur eis ad ſatiſfactionē Sexto cōmittunt vſurꝫ q̄ mutuauert̄ res ſuas ad certū terminū q̄ veniente nolūt dare prolōgacōeꝫ niſi data pecūia ꝑpt̄ mutuū vel alio equalē ti. Sūt enī vſurarij. etiā ſi expreſſe nihil petāt. Septio m

vſurā ꝯmittūt q̄ rē cari⁹ vēdūt
q̄ ſit iuſtū p̄ciū ipſi⁹ ꝓpt̄ hoc ut
emptori de pecunia ſoluenda
expectent vſq3 ad certū termi
num· vel qui rem vili⁹ emit q̄
ſit ei⁹ iuſtū p̄ciū ꝓpt̄ hoc quia
pecuniā ſoluit prius anteq̄ ſi
bi res poſſ3 tradi· Aut etiā qui
tpe collectōis bladi vini ⁊ con
ſimiliū cū minus ſoluere ſolēt
vendit talia pro p̄cio qd̓ vali
tura ſūt circa paſca· Aut alio tē
pe in quo pl⁹ ſoluere ꝯſueuērt
⁊ ſic de ſingulis modis pallia
te vſure con̄· vij· p̄ceptū ſit ⁊ te
netur in oīb3 talib3 q̄s ad reſti
tucōem dām̄ ꝓxio ſic ſibi inu
n ſte illati· ¶ Octauo q̄ mutuāt
ad vſurā noīe alieō· ⁊ hoc ma
xime eſt verꝫ de tutore procurā
tore ⁊ ſimilib3 q̄ in hoc non p̄
ſtant nudum miniſteriū ſ3 etiā
autoritatē· ⁊ ſic vſuras accep
tas nomie alieno tēētur hmōi
reſtituere· ſi iſte cui⁹ nomine
accepit nō eſt in ſoluendo aut
ſi non vult reſtituere Idē intel
ligo p̄onia de vitricis eccleſie
⁊ de hijs quib⁹ ꝯmendata ſūt
hoſpitalia aut alia loca religio
ſa ⁊ pia nec excuſat eos q̄ hu
iuſmōi lucra ꝯuertātur in pi
os vſus· q̄ ē regula iuris non
ſūt facienda mala ut eueniāt
bō̄ Et q̄ ſcd̓3 ſe vſura ē mala:
nūq̄ pōt ſieri bene ſic alia ſimi
lia ut dicit Aug⁹· libro contra

mendaciū· ¶ Nono peccant o
oēs iſti ciues cōtra hoc precep
tum quoꝝ autoritate· cōſilio·
vel cōſenſu alicuius cōmunita
tis mutuant ad vſurā Et oēs q̄
autoritatē preſtant· aut p̄cep
tum ad hoc dant· aut conſiliū
ſine quo ciues hmōi vſurā nō
cōmiſiſſent· tenentur ad reſti
tucōnem in ſolidū Ceteri vero
ut cōſentientes ꝓpt̄ emolimen
tū quod eis ex hoc accreſcit: te
nētur ad reſtitucōē3 ei⁹ ꝑtis q̄
ad eos ꝑuenit· aut q̄tum rele
uati ſūt in expenſis quas alias
feciſſent de ſuo ā quas eos ſol
uere oportuiſſ3· Notat aūt do
min⁹ Alb· ſup illo luc̓· vi· Mu
tuū date nihil inde ſperātes Cō
tra mutuū inq̄t multis modis
peccatur· Primo indigenti nō
dādo· vn̄ eccīaſtici· xxix· Fenerā
re ꝓximo tuo in tēpe neceſſita
tis illius· Secūdo datū nimis
importune repetēdo· q̄n hō nō
pōt ſoluē con̄ qd̓ pſa· lviij· oēs
debitoēs vrōs repetitis· vbi glō
Qui repetit nō habēte do facit
violētiā Tercō pignorā neccīa
ul̓ detinēdo ul̓ deſtruēdo de q̄b⁹
Job· xxiiij· Abſtuliſti ꝑ pigno
re bouē vidue Et exo· xxij· ꝓxi
mo tuo pign⁹ā veſtimētū ei⁹
an̄ ſolis occaſū reddes· Q̄rto cū
vſura exigēdo ut ſ3· Et ezech· v
iij· Ad vſurā nō ꝯmodauerit qd̓
vic3 ad viꝫ iuſtū neccīo ꝑ̄net

Exo.xxij. Si pecuniam dederis
mutuo nō vrgebis eū nec vſuris
opprimes. Quinto p̄ dilacōne
termini ſolucōis munera acci
piēdo. de quo pſ. Qui pecuniā
p ſuā nō dedit ad vſurā. ¶ Quā
tum ad ſecundū principale queri
tur vtꝝ ea licite poſſint recipi
⁊ retineri que acquiruntur ꝑ lu
dos alee ſcacoꝝ vel alios. ⁊ ex
pactis mutuis hoīm de curſib;
equoꝝ galloꝝ ⁊ alioꝝ aīma
lium moꝛſibꝫ. bellis. vel duell'
etiā hoīm. vel de duracōne plu
uie vel ſiccitatis. vel quocumqꝫ
alio incerto futuro vno vnaꝫ
ptē ɔtradictōis. alio aliā eli
gēte. Et ponat' caſus exēpli grā
cia. Sint petrꝰ ⁊ paulus ābo
ſui iuris. ſigno verbo vel facto
tale pactū faciāt mutuo ꝙ pe
trꝰ debeat dare floꝛenū ī caſu
quo craſtina die non ceciderit
pluuia vel ſi ī teſſere venerint
tres oculi. Et ecōtra paulꝰ pe
tro ī caſu quo ceciderit pluuia vel
quatuoꝛ oculi venerit in teſſere.
ponatur etiā vlteriꝰ ꝙ veniat
illud qd̄ petrꝰ elegit. Tūc quei
tur vtrū iſti peccēt ſic paciſcē
do. hoc ē. ꝙ vnꝰ eoꝝ obligat
ſe ſic alteri. ponendo rem ſuā ī
tale dubiū ⁊ foꝛtunā ⁊ ꝙ reci
pit reobligacōnem ab alio. ⁊
vtꝝ impleta ɔdicōne quā pe
trus elegit. paulus poſſꝫ licite
retinere rē ſuā. vel an teneatur
eam dare petro ⁊ an petrꝰ poſ
ſit eam licito iure recipe ⁊ reti
nere tāꝙ̄ ſuam In iſtis eni ɔſi
ſtit tota vis ludi. Pro quoꝝ ī
tellectu nōndū queꝛ non opoꝛtꝫ
dubitare an licitū ſit ludicē vl'
iocoſa exercere ꝑ recreacōne
⁊ quaſi ꝑ quādā quiete virtutis
aīalis cū tā theologi ꝙ̄ phi
cū hoc ponāt virtutē eutrope
lie vel iocūditatis. Poꝫ ꝙ ta
lia q̄ pro alleuiacōne mētis in
uenta ſunt ſiūt ꝑ acquiſicōne.
pecunie ⁊ pecunia eſtimabiliū
Idcirco dubiū motum ē. Sīn.
ergo ad dubiū ſeptē ſūt tenē
da Primū eſt ꝙ homo habēs
dn̄ium rei pōt licite ſe obliga
re ad dādū eam ſub tali ɔdici
one foꝛtuita niſi foꝛte quis ha
berꝫ dn̄ium quo ad hoc reſtri
ctum. vel niſi ɔdicō vel obliga
cō vel ambo ſimul aliquid mali ī
plicarēt. patꝫ quia talis pōt ſim
pliciter ⁊ libere dare ſicē ⁊ quo
modo vult ⁊ ſtatim. ergo pōt
etiā dare impleta ɔdicōe que
nihil mali includit Quod autem
pōt quis licite facere: ad hoc
faciendū pōt ſe pacto vel ꝑmiſ
ſo reſtringere Sꝫ hic adūten
dum ē ꝙ talis obligacō pōt
etiā male fieri. utpote quādo quis
ſcit rectā racōem deberꝫ ꝑ ſe
aut ſuis ſeruare Sicut qn̄ obli
garꝫ ſeibi vbi ſciret venire in
malū Secundū eſt ꝙ hominēꝫ

obligaȩ̄ ſe ſicut p̄dictū eſt in
primo p̄cīſe ↄ principalit̄ pro
ſimili reobligacōe iniquū ⁊ in
iuſtū eſt. Similit̄ ↄ talem exi
gere obligacōnē ꝓ obligacō
ne ſua. ꝓbatur qꝛ ibi in cōtra
ctu nō ſuatur equalitas. eo ꝙ
obligacō pauli ē petro lucro
ſa ſꝫ obligacō petri paulo nl.
Et hoc eſt qđ petrꝰ deſideāt et
intendit. paulꝰ vero cōtrarium
licꝫ nō cōſequatur intentū. er
go nullus eoꝝ intendit. eq̄ta
tem q̄ tamē neceſſario in omni
cōtractu nō ḡtuito requiritur
Itē ꝓbatur ex alio. q̄libꝫ ludēs
talis hꝫ inordiatū deſiderium
ad tpalia. ⁊ nō ſbiectū deo ſic
debꝫ. qꝛ ludēs de quo agitur de
ſideāt venire illđ quod ipē ele
git. intm̄ ꝙ ſi oino non veneit
triſtatur. maledicit aliquādo.
ↄ blaſphemat. q̄ ſūt maīfeſta
ſigna magni deſiderij ↄ nimis
inordiati manifeſtū aūt eſt ꝙ
caſus oculoꝝ in teſſere. vel plu
uia. vel ſimilia ſūt actus natuā
les a deo reſpectu cuius nulla ē
fortuna directe. licꝫ voluntas
mala ut ſic non ſit a deo. Ecce
q̄uo luſor dolet de illo qđ deus
facit. In hoc aūt magis piculo
ſe ſtant q̄ talia eligūt. q̄ ſi veni
rent eēnt ↄmūitati dānoſa. ut
ꝙ nō veniat pluuia. vel ꝙ nix
vel gelu diu durꝫ ↄ q̄ prebēt ſi
bijpē occaſionē deſiderandi id

quod deō non placꝫ. vel ↄmūi
tati nocꝫ. ¶ Itē ptꝫ aliter. Nā q
duo qui ſimul ludūt volūt hre
deum ad impoſſibilia. Quilibꝫ
enim vult ꝙ ipē finaliter lucre
tur. hoc aūt in eodē ludo impoſ
ſibile eſt fieri. Ideo qꝫ luſor po
ſuit ſe ad hoc qđ impoſſibile ē
deū vtriqꝫ placere. ↄ ſic agere
ꝙ vterqꝫ ſtet de eo bene ↄtētꝰ
Ad cuius cōtrariū deberent oī
no conai quia aliter non pn̄t
eſſe deo placētes ↄ grati. Dicē
te Augꝰ. nemo placet deo niſi
placeat ſibi deus. Ecce q̄ntum
malū vult vnus luſorū alteri.
dū quilibet vult ꝙ deꝰ altei nō
ↄplaceat. q̄uis ↄn̄dāt ſe q̄nqꝫ
tales q̄ſi ſint ſocij ↄ amici Itē ex
alio tales ludētes abutūtur do
nis dei deꝰ enī dedit nob̄ tēpa
lia. nō ad aliud ↄūtenda. niſi
ad laudem ſuā. vtilitatē nr̄am
aut ꝓxi. nūc autē ludens aūtit
ſe ut cōmunit̄ per ludum a lau
de dei ⁊ eiꝰ. mēoria ⁊ neceſſario
vel habꝫ dānū vel dāmficat ꝓ
ximū. ⁊ hoc vltimum pricipa
liter intendit. ergo ſic ludere
eſt abuti donis dei. Tertiū ē q̄
le pccm̄ ſit ludꝰ p̄dictus. ſꝫ. ꝙ
ludere p̄ncipalit̄ intencōe lucri
ut talis ⁊ acq̄ſita retinere ſola
vel principalit̄ hac occaſione
eſt ex genere peccatum mōrle
quia eſt ↄtra caritatem ꝓximi
pmo ⁊ dei ut ptꝫ ex precedēti

dicto pōt tam̄ aliquis sic ludē
do peccare venialit᷑. Sicut si lu
deret puer ex toto desiderio lu
crandi ꝓ globulo vel lapillo
Aut alia tam pua re ꝙ ꝓximo
nō noceret. Tertium est ꝙ pau
lus in casu principali non pōt
iuste retinere rē de q̄ pactū fe
cit. ꝓbatur. paulꝰ ꝑdidit ius
suū qđ habuit ad illam rē. et
non acq̄siuit aliq̄d noui iuris
ad eā. igitur non debetur sibi
⁊ ꝑ ꝯsequēs nō pōt retinē eam
sibi. Primū vicȝ ꝙ ꝑdidit ius
suū patȝ. q2 paulus potuit iuri
suo renūciare ⁊ renūciauit. er
go ꝑdidit. Aliud ꝓ prīa pte
patȝ ex casu. ꝓ secūda pte ꝓba
tur. paulꝰ ex quo cōsensit in lu
dum: cōsensit expsse vel tacite
ꝙ si sic euenerit sicut petrꝰ ele
git. ꝙ res non essȝ sua ergo re
nūciauit rei illi si sic eueniret
Sȝ sic ꝑit ig̊ ⁊c̄. Secūđ vicȝ
ꝙ non acq̄siuit nouū ius patȝ
q2 ꝑdendo illud nihil iuris acq̄
siuit. ⁊ nl aliud int᷑uenit iuxta
casum. q2 ꝑ illū omnia alia ex
cludūtur. Quītum ē ꝙ petrus
non iuste occasiōe ludi recipit
rē istā ad sibi retinendam. ꝓ
batur: petrꝰ nullū ius hȝ ad rē
in hoc casu. ⁊ non datur sibi
ḡtuite ut casus innuit. ergo Pri
mum vicȝ ꝙ nullum ius habe
at ad rem patȝ. q2 nemo ex in
iusto fundamento suo pōt in

aliqua re ius acq̄rere. eo ꝙ sic
nemo colligit de spinis vuas.
nec de tribul᷑ ficꝰ. Math. vij.
sic nec ex iniusto pōt venire ius
nihil enī dat qđ non hȝ. Sed
petrꝰ ad acq̄rendū rem pauli
hȝ iniustū fundamētum eo ꝙ
facit iniustam obligacōnē ⁊
dampnificat ꝓximū ⁊ abutitur
donis dei ut in secūda ꝓbacōne
patuit. ¶ Sextum est ꝙ res r
ꝑ casū lucrata ad cuiuscumqȝ
manꝰ deueniat occasiōe ludi sci
entis ꝙ res talis sit: ē ad pios
vsus ꝯuertenda. vel auctorita
te supioris qui sibi talē dispē
sacōem reseruauit. vel si nullꝰ
supior sibi talia reseruassȝ: Ipē
per se dȝ facere vel disponere ꝙ
per aliū fiat. patȝ q2 omnia tē
poralia sūt ordinata a deo ⁊ or
dināda ab hominibꝰ vl̄ imme
diate ad laudē dī vel ad vtilita
tē hominū. In qua tamē etiam
laus dī intēdēda est. Si ergo
ordinatur ista res immediate
ad laudem dī: manifestū est ꝙ
ī pios vsus ꝯuertitur cum pie
tas sit cultus dei s̄m Augusti.
Si aūt ad vtilitatē hominū ra
cōnabiliter ordinatur. cū nul
li debeat᷑ de iure. planū est ꝙ
cui datur. datur ex mīa ⁊ pie
tate ⁊ sic iterum in pios vsus
conuertitur. Sed quererȝ ali
quis ex quo res ista dȝ in pios
vsus cōuerti: vtrū hoc spectet

ad petrū vel paulū vel aliquē
aliū·ſiūde·ꝙ vterqȝ eoꝝ debȝ
ad hoc conari·quia quilibet eo
rū eſt cauſa ꝙ res ſic cōuerten
da eſt·ꝛ ꝓpterea etiā vterqȝ eoꝝ
debet facere diligentiā ꝛ impe
dire ne alit̉ conuertatur·vn̄ ſi
paul9 timet ꝙ petrus nō ſic cō
uertat: debet q̈ꝰtum de iure pōt
ꝓuidere ꝙ non veniat ad ma
n9 eius·notificando vicȝ ſupi
ori ad quē ꝑtinet diſpoſicō vel
ponendo ad manus cōmunes·
vel procurando arreſtacōnem
vel aliquo alio modo iuſto aut
benigno. Similit̉ debet facere
petrus ne res veniat in manus
pauli ſi cōformit̉ timet de ipſo
Si vero nullus talis iuridic9
mod9 locum haberet: quia ta
men paul9 pactum fecit ſe da
turū petro ſi pluerȝ hodie tūc
ex quo pluit: videtur ſecurius
ꝙ det vel dimittat petro poſſeſ
ſionem rei q̈ꝰ ꝙ ſibi refuet·pa
cta enim ſeruāda ſunt q̈ꝰtum
poſſunt ſine peccō maxime quā
do dubiū eſt quomō petr9 rē
cōuertat quia tūc preſumēdū
eſt de bono vel quādo non pōt
iuridico vel benigno modo in
debitam conuſionem rei quā
ꝑdidit impedire·nō enī vide
tur ꝙ paul9 ad impediendaȝ
illam conuerſioēȝ rei indebitā
etiā ſi veriſimilit̉ timeat de ea de
beat ſe ꝑiculo expone̅ vel pug̅

re Aut ſe ponere ad ſcādalum
vulgare·ut notetur de non ob
ſuacōe pacti·mēdacō·vel falſi
tate niſi ſi ꝛ q̈ꝰtum aliqd iſtoꝝ
de iure debitū eſt vel ſcdm iuſti
tiā expedit· ¶ Septimū eſt ꝙ
occaſione ludi nihil oīno pōt
de aliena re recipi vel teneri de
iure·niſi q̈ꝰtum p̄ſumitur de vo
lūtaria ꝑdentis dacōne etiaȝ ſi
nō perderet. Hic enim fit int̉
amicos ꝙ aliquando ſine ludo
pl9 dant q̈ꝰ ꝑ ludū amittāt Et
ideo qui ludūt in ſolacō pro eſi
bilib9 vel potabilib9 vel alijs
rebȝ: tn̄to ſecurius ſumūt acq̄
ſita q̈ꝰto verius p̄ſumūt ꝑdētes
volūtarios ad dādū ex amicitia
etiā ſine ludo igitur ſe nō lucꝝ
ſȝ ſolaciū & victoria intendere
Detn̄to vero inſecuriores de qn̄
to illos inuite dare intelligūt
vel ſe lucrū ut lucrū intendiſſe·
¶ Sed quereres pn̄t ne ī ali
quo caſu perdētes in ludo de iu
re perdita repetere·Rn̄·ꝙ ſic
nā quando furioſi minores nes
maxie pupilli·mente capti·ſur
di·ceci·muti·ꝛ morbo ꝑpetuo
laborātes ſui·rligioſi·filijfami
lias·q̄ nihil habēt niſi a patre
vxores que non habent paſer
nalia·perdūt aliquid ludo: il
la iure poſſunt repeti ꝛ debent
reſtitui·vel illis·vel eorum tu
toribȝ·curatoribȝ·dominis·mo
naſterijs·patrib9·aut maritis

Jtem debet hei ſi ām̄iniſtrator
rerū eccl̄iaſticarū de rebꝫ eccl̄ie
aliquid ludo ꝑdidiſſꝫ ſimilit̄
repetere poſſꝫ ꝗ reddi deberet
ſi aliq̄s inuite ludendo ⁊ ad lu
dum coactus aliq̄d ꝑdidiſſꝫ·
Cōformiter credere ē repeti poſ
ſe ꝗ reddi debere· ſi q̄s ſolū cō
ſenſiſſet in ſimplicem ⁊ planū
ludū· ⁊ aliꝰ ꝑ falſitatem quā
iſte nō agnoſcerꝫ lucraretur·
ludēs ei taliter nō iuſte ꝑdit
rē ſuā· niſi ꝑ ꝯſenſū in illō· me
diante quo ꝑdit ut patuit· Jl
le aūt de quo hic dicitur non
ꝯſēſit in fallatiā per quā lucrat̄
obtinet qđ intēdit Qūtum
ad tertiū principale nōndū
qꝛ ad deteſtacōez ludi· tria fa
tiūt Primo multitudo peccato
rū q̄ in ludo accidere pn̄t· pri
mum cupiditas q̄ ſ̄m apl̄m· i·
thi· vi· ē radix oīm malorꝫ nec
ē ibi quecūqꝫ cupiditas· ſꝫ ra
pina vult ei ꝓmū ſpoliare re
bꝰ ſuis· Secūdū eſt ꝓdicio·
vult ei ſpoliare illū cū q̄ come
dit ⁊ bibit Tertiū ē inuidia vel
let eni eū ſpoliare ſi poſſꝫ etiaꝫ
camiſia· Qr̄tum ē qꝛ vſurariū
excedit in malo· q̄ infra menſē
de· x· flor̄· vnū lucrtur· ſꝫ iſte ſta
tī lucrtur eadem die· Quītum ē
afflictio patris dei· quē iurādo
⁊ imprecādo dehoneſtat Sex
tū ē mādatū eccl̄ie qđ quodā
modo ꝯtemnit· de hijs duobꝫ

ꝓuer· xix· Qui affligit patreꝫ
⁊ fugit matreꝫ ignominioſus
eit ⁊ infelix Septimū eſt ſcan
dalū ꝓximi· corrūpūtur enim
multi qui ad ludū videndū ꝯue
niunt Octauū eſt obmiſſio mul̄
torꝫ bonorū q̄ deberꝫ quis fa
cere tempꝰe quo ludit Nonū
ē peccatū piurij Decimū fraus
quā cōmittit in alterū Vnde
cimū ira ⁊ ꝯuitia cū pccōrū· Du
odecimū ē fractio ſolēnitatū·
in quibus plus cōueniūt· Deci
mūtertiū interdū hoīcidiū eti
am ꝑ modico verbo· Decimū
quartū ē ydolatria· qꝛ ſuꝑ illo
phil· iij· quorꝫ deus vent̄ ē· di
cit glō· hoc ab homine colitur
qđ pre ceteris ab eo diligitur·
Secūdo faciūt ad deteſtacōez
ludi qꝛ in eo quaſi oīa p̄cepta
decalogi trāſgrediūtur Prio
illō nō habebis deos alienos ut
iam tactum ē Secūdū nomē
dei i vanū facilit̄ aſſumit· Ter
tium ſabbatū ſepe violat Quā
tum ⁊ alia faciliter patēt· pre
ter nō mechaberis· qđ ad mi
nꝰ ſpūaliter trāſgredit̄· qꝛ ad
herens alicui alij a deo coīt̄ deū
fornicacōem ꝯmittit· amorem
anime cū creata re cōbinādo i
ordinate· ꝑmo ſepe tales ſocij
ſūt fornicatores ad lrāꝫ· Ter
cō facit ad deteſtacōez ludi mul̄
tiplex ibi ꝯmiſſa ſtulticia Quia
p̄mo viliſſime ſeruitutī ſe luſor

ſubicit taxillis vic; oſſibus for
te canis. Secūdo largitur ad p̄
ceptū taxilloꝝ qđ non dar; ad
dei p̄ceptū. Tercio qꝛ ꝯſentit ꝙ
viliſſimū ſibi nobiliſſimū recipi
ant vic; tempus. Quarto omni
bus noc;. quia facit quod ſibi
eſt dānoſū primo ſcandaloſū
⁊ deo ꝯtumelioſum. Quito qꝛ
velut inſanus ꝓprijs manibus
ſe ibi quis interimit.

Seq̄tur capitu. Septimū

QVia vero detinere alie
nū. eſt ꝯtra ſeptimum
p̄ceptū. Jdeo nūc de re
ſtitucōne tria ſūt p̄ncipalit᷑ di
cenda. Primo q̄uo ſint reſtitu
enda bona mateilia reꝝ ⁊ cor
poꝝ. Secūdo q̄uo bonū fame
ſit reſtituēdū. Tercio q̄uo bona
a anime ſint reſtituēda ¶ Q̄ntū
ad p̄mū nōndum ꝙ reſtitucō
ope vel voluntate eſt qđdā p̄
ambulū neceſſariū ad ꝯtricōe;
Et q̄ aliū iniuſte dampnificauit
aut aliena detin;: tādiu eſt pec
catoꝛ mortalis q̄diu non vult
reſtituē ꝑ poſſe dicēte btō Au
g9. in Ep̄la ad macedonium.
Quādiu res ꝓpt̄ quā pcc̄m eſt
non redditur. ſi reddi poteſt:
penitēcia nō agitur ſ; fingitur
Si aūt veracit̄ agitur. non di
mittitur pcc̄m niſi reſtituatur
ablatum Ex quo ptz. ꝙ q̄diu
homo nō reſtituit ꝑ poſſe ſi in
terim ſac̄mētū aliqđ ſumit no

uo peccato peccat. qꝛ indignē
ſacramētū ſumit. Et ſi manēs
in tali peccato implet peniteci
a; ſibi a ſac̄dote ꝓ pcc̄is ſic cō
feſſis iniūctā. nihil per hoc ſatiſ
facit deo ſm multos. Secūdo
nōnđ ꝙ detinere alienum inui
to dn̄o: eſt ideo pcc̄m mortalē
qꝛ ꝯtra ſeptimū p̄ceptū. ſc; nō
furtum facies. Certū eſt enī ꝙ
auferre alienū eſt cōtra idem p̄
ceptum ⁊ eadē racōe retinere
alienū. qꝛ dāmificatur i vtroq;
dn̄s rei ⁊ ab vſu ſue rei inuitꝰ
īpeditur. Eſt etiā cōtra iuſticie
virtutē q̄ reddit vnicuiq; qđ
ſuum eſt. Eſt etiā con̄ fraťna;
caritatē. que vult altei bonum ⁊
retinēs alienū vult altei malū
vnde eadem racōe qua detinēs
vxore; alterius non eſt capax
penitencie: ſic etiam qui bona
aliena inuito domino. Tercio
notandum ꝙ de reſtitucōne
ſunt multa dubia doctrinalia
que determinat ſcūs tho. ⁊ ſco.
in. iiij. di. xv. ¶ Primū dubiū ē b
quis teneatur reſtituē. R̄x. ꝙ p̄
mo ⁊ principaliter ille qui rem
abſtulit aut damnū iniuſte in
tulit. ⁊ hoc eſt certum. Et pret̄
illum ſunt multi alij qui ad re
ſtitucōem obligantur. qui cō
prehēduntur in hijs verſibus
Juſſio. ꝯſiliū. cōſenſus. palpo.
recurſus. Participās mutꝰ nō
obſtās nō manifeſtās Et tho.

exponēdo hos verſus vbi ꝑus
Ex·2·2·q·lxij. dicit ꝙ inť illa q̄
in hijs verſib⁹ enumeāta ſūt·
q̄ndꝫ obligāt ſemp ad reſtitu
cōez. Primū eſt iuſſio. ut cū q̄s
iubꝫ aliquē depḋari· aut alias
iniuſte dāpnificare. ſi ex ei⁹ iuſ
ſione ſit: tenetur ad reſtitucō
nē toti⁹. Secūdū eſt ꝯſenſus in
rapinam aut in aliam iniuſtā
dāpnificacōez ꝛ hoc i eo ſīn cui⁹
ꝯſenſu talis rapina aut alia dā
nificatio fieri non poterat. Ter
ciū eſt recurſus. ſcꝫ qn̄ quis ē
receptor latronum· ꝛ preſtās
p̄ocinīū. Nam qui r̄ceptat la
trones ꝛ tuetur eos· aut rem
raptā vl' furatā doloſe celat. ita
ꝙ ꝑ hoc impeditur reſtitucio
rei· ille tenetur in ſolidū cū hijs
q̄ abſtulerūt. Quartū ꝑticipās
ut cū quis ꝑticeps ē in crimie
furti· p̄de vel ſimiliū· ut qꝛ la
tronī ſe ſociauit ad ſpoliandū ꝛ
ꝑtē accepit. Et ille q̄ ꝑticipat
in crimie tētur in ſolidū de toto
ſꝫ ille qui ꝑticipat nō in crimi
ne ſꝫ ſolū in re accepta· ille ſo
lū tenetur reſtituere q̄d de re
ſciēter emit vel accepit. Quītū
nō obſtās· cū ſcꝫ hmōi ſpolijs
latrocinijs ꝛ ceteris malis. ex
offitio obſtare tenetur· ut prī
ceps terre· q̄ iuſticiā ꝯſuare
tenetur ſi nō obſtat cū obſta
re poſſit ꝛ ſic ꝑ ei⁹ defectū in
ualeſcūt latrōes ꝛ ceteri male

factores ad r̄ſtitucōez tētur. Si
milit' intelligatur de nō mani
feſtāte ꝛ cui ꝯuenit ex officio
maīfeſtare. Aut ſcḋm ſcotū. q̄ in
iudicio req̄ſit⁹ tacꝫ. vbi res ſi
nalit' poſſꝫ reſtitui ei cui⁹ ē ꝛ
dicēdo veritatē vbi nō immine
ret ſibi pīculū ſtatus aut ꝑſo
ne. Cōſimilit' p̄dictis itelligē
dum ē de non rep̄hēdēte· ꝛ cui
hoc cōpetit ex officio ut dicit
tho·2·2·q·lxij. Et ſb̄dit ꝙ prīci
pibꝫ terre ex hoc imminet pī
culū ꝓpter hoc ei ꝑtāte publi
ca potiuntur· ut ſcꝫ ſint iuſtitie
cuſtodes. In alijs aūt enumeā
tis in verſibꝫ non tenetur hō
ad reſtitucōez. n̄ in certis caſi
bꝫ ſcꝫ quādo hō ꝓbabiliter cre
dit ꝙ ſuū ꝯſiliū fueit efficax ꝛ
ꝙ alias ſine ſuo ꝯſilio non fu
iſſꝫ facta ablacō. Similit' non
oīs palpo vel adulator tenet'
ſꝫ ille qui adulādo icitat ad au
ferendum laudās ꝓ illo ꝛ di
cēs ſignū eē ſtrennuitatis. Et
maxie tūc tenetur ad reſtituti
onē qn̄ ꝓbabiliter credit ꝙ
ſua adulacō fueit cā iniuſte ab
lacōis. Idem intelligatur de de
trahēte ſi ꝓpter detractionē ipē
audiēs ꝓuocatur ꝛ dāpnificat
iniuſte eū cui detractū ē. Et di
ſāctus tho·2·2·q·lxij· ꝙ princi
paliter reſtituere tenētur illi
q̄ fuīt p̄ncipales in facto. Prio
quidē p̄cipiens dāpnificacōez

fieri a ſecūdario ipſe exequēs·
⁊ ↄſequēter oēs alij obligātur
p ordinē· Si tñ vnus reſtituit
illi damnū q̄ dānū paſſus eſt:
tūc eſt eidē tōlit ſatiſfactū nec
aliq̄s eorꝫ tenetur eidē aliq̄d
vlterius reſtituere· ſꝫ illi q̄ fūt
principales in facto ⁊ ad quos
puenit res tenentur ſatiſfacē
illis alijs q̄ reſtituerunt· Rō
ſi non faceret tunc ceteri tenē
tur ut videtur ſinguli ꝓ ptibꝫ
c qui inſolidū ſatiſfecit· Ⱥ Jo
tandū h̄ ꝙ ſicut ſunt nouē ali
ena peccata in verſibus tacta·
quibꝰ pccīs quis pticeps effi
citur alienis delictis in demeito
hic ⁊ in accidētali ſupplicō i fu
tura vita· Ita ex oppoſito ſunt
nouē aliena merita· quibꝫ ꝓpri
virtutes nrās quodāmō facē
poſſumꝰ h̄ ⁊ i futuro accñtalia
p̄mia h̄ebimꝰ Prio cū iubemus
⁊ impamꝰ bonū alijs· ut pntes
pueis· dñi ſuis· mgri diſcipul·
p̄lati ſb̄ditis impantes bona·
Secūdo· cū ↄſilia damꝰ ꝓxīs
ut vitent aliq̄ vitia vel operen
tur meitoria vel v̄tuoſa opera·
Sic quilibꝫ pōt docere ꝓximū
verbo ⁊ exēplai vita· q̄bus tot
meitis alienis pticipamꝰ quot
opa bona alij ex nrīs bōis faci
unt· Tercō cū ↄſentimꝰ in bona
aliorꝫ· ut dñi ſuos manumittē
do p ſacerdocō ⁊ religiōe adipi
ſcēdis pntes ſimilit· Qrto cum
ex laude alicuiꝰ virtutis in alio
talis ꝓficit· ut ſit i ingrediētibꝫ
religionē vel virgitatē vel vi
duitatē laudantibꝰ Quīto cū
defendimus iniuſte vexatos ut
aduocādo· hoſpicō recipiendo
vel· vij· opa miſicordie exhibē
do Math· x· q̄ ꝓphetā id ē p̄di
catorē recipit: mercedē ꝓphie
h̄ebit· Sexto cū coopamur ali
orꝫ bonis ut pegrinādo· ſcribē
do libros· corrigēdo eoſdē· ec
cleſias ⁊ ſmōes viſitādo Sep
timo qñ ſilencō nrō alios edi
ficamꝰ· ⁊ locucōe aliorꝫ virtu
tes diſcrete attollimꝰ Octauo
qñ non obſtamꝰ virtuoſ alio
rū exercicijs ſꝫ ecōtra fraterna
correctōe ⁊ ſeptē opibꝫ miſeri
cordie ſpūalibus iuuamus ad
bonū· Nono quādo manifeſta
mus aliorꝫ miſerias ut eis ſub
ueniatur· Sut etiā tercō nouē
demerita aliena in alijs pccīs
q̄ ſint illa vbi tpalit̄ dāmfica
tur ꝓximꝰ p ſcādalū mltiplex
q̄ facilit̄ repies ⁊ ſic ſūt tripli
cia nouē· Prio i reſtituendis·
Secūdo i merēdis· Tercō i de
merēdis p nouē modos ſcāda
liſādi ꝓximū Ⱥ Secūd dubiū d
ē q̄d ſit rſtituēdū· Re· ꝙ oē alie
nū: qd q̄s iniuſte abſtulit ā iniu
ſte detinꝫ ⁊ inuito dñō rei· tētur
reſtituē· Cir̄ qd nōnd ꝙ tripli
cit̄ ↄtigit quē iniuſte aliēa auferr
re vel detinē· prio cū altri ex cā

licita ad aliq̄d obligatur· ⁊ ei
non ſoluit alio inuito· ut cū nō
reddit depoſitū rite repoſcēti
nō reſtituit accomodatū non
ſoluit mutuū non reddit p̄tiū
mercenario Aut nō ſoluit ali
as debita ut ſūt vectigalia· the
olonia· cēſus· decime. ⁊ hmōi
ad q̄ ſoluēda q̄s iuſte obliga
tur Secundo cū q̄s iniuſte ali
qua acq̄ſiuit quocūq3 modo
ſiue p vſuraꝫ ſiue p furtū. ſiue
p rapinā· ſiue p defraudacōez
in mēſura liq̄doꝝ vel aridorū
ſiue p pōderā falſa· ſiue per frau
dem vel falſitatē in rei ſubſtan
tia· quātitate vl' q̄litate. ut ſu
pra dictū fuit Tercio cum ei ali
qd tale datum ē in munere ā
relictū in hereditate· ā in teſta
mēto Aut ē ſibi vēditū ab eo q̄
ius in eo non habuit· eo ꝙ res
ſua non fuit. aut p̄tātem eam
dādi nō habuit Omne igr̄ ta
le opꝫ reſtituere· alias cōtra
p̄ceptum hoc agitur ⁊ g̃uiter
peccatur· Et iſtis additur. ꝙ
q̄ alteri iniuſte nocuit· ⁊ dānū
in rebꝫ intulit· tenetur ſibi dā
nū recōpenſare etiā ſi inde nl
habuit ut ſi conbuſſiſti domū
meā iniuſte teneis mihi ad re
cōpēſacōeꝫ toti⁹ damni q̄uis
nihil de domo apud te remāſe
rit Secūdo d̄r ꝙ non ſolum in
iuſte ablatū· ē reſtituendū· ſ3
etiā fruct⁹ ei⁹ ſi ſit res de ſe fru

ctifērā ut ager vinea· Et hoc di
cūt eſſe verū de poſſeſſore male
fidei· ⁊ de fructib⁹ q̄ ſupſūt de
ductis exp̄nſis que ſūt gr̄a fru
ctuū querēdoꝝ ꝯgregādoꝝ ⁊
cōſeruādoꝝ· Si aūt ablatum
ſit res q̄ non eſt de ſe fructifera
ut pecunia: tūc auferēs vel iniu
ſte detinēs tenetur ad reſtitu
cōeꝫ equiualētis ⁊ ad recōpen
ſacōeꝫ dāni qd̕ ille paſſus eſt
ex carētia pecunie ſue· non tm̄
opꝫ ꝙ tm̄tum reſtituat. q̄ntū
ille lucrari potuiſſ3 cum pecūia·
ſ3 ſcḋm eſtimacōeꝫ lucri qd̕ acci
dere ꝯſueuit· pēſato labore ⁊ i
fortunijs q̄ in lucro alias acci
dere potuiſſent· lucrū eni non
ſolū penſatur vel cauſatur ex
pecūia ⁊ labore Nā ſcḋm tho. 2·
·2· q. lxij· Nō dacō alicui⁹ illi
cita ē ⁊ cōn legem· ut cū q̄s ſy
moniace dedit· tunc nō pōt re
petere ſ3 meretur illud datum
amittere nec debꝫ ſibi reſtitu
cō fieri· Et alius q̄ ſymoniace
accepit non pōt retinere. ſ3 de
bꝫ in pios vſus ꝯūtere ¶ Ter e
ciū eſt dubiū· cui ſit reſtituen
dū Rn̄dēt doctores ꝙ illi q̄ ve
r⁹ dn̄s rei ē Aut iniuſte dāniſi
catus· ſi ē viu⁹ ⁊ noſcitur· Sꝫ
ſi nō eſt p̄ns: debet expectari
aduētus ei⁹· ⁊ tūc ſibi r̄ſtitui
ſi ſaltē ſperatur aliqn̄ reuerſu
rus Si aūt nō ſpratur redit⁹
ei⁹. tūc ſi res ē magni valoris

dꝫ ſibi trāſmitti ſi pōt ꝯmode fi
eri·nec obſtat dicit ſcūs tho·ſi
remittēs dānū remittēdo pati
atur· qꝛ ipſe ſibiipi huiꝰ dāni
cā fuit·ꝓ hoc ꝙ alteri ſuum iniu
ſte abſtulit vel detinuit Si aūt
trāſmittere nō poſſit·ꝗ ſi forte
res nō ſit magni valoris·ita ꝙ
nō poſſit ſibi rmitti ſine maio
ri incōmodo ꝙ̄ res eſſꝫ ſibi vti
lis ſi eā hrēt:tūc pōt eā dare ali
quibꝰ cognatis eiꝰ ꝓpinquiori
bꝰ· qꝛ pſumitur lege nature ꝙ
ille velit magis reſtitucōez fieri
ꝓpinquis ſuis ꝙ̄ alienis Et ſi nō
hrēt cognatos·aut non noſce
rētur poſſꝫ rē committere viri i
cenobio cū tali ꝓteſtacōne·ꝙ
reddere teneatur·ſi vnꝙ̄ reqſi
erit vel cōparuerit aut etiā reſti
tuat heredibꝰ ſuis ſi vnꝙ̄ tales
ꝯparuerit Si aūt dn̄s rei reſti
tuēde vel ipē dāpnificatus oīno
incertus ſit ⁊ ignotus·nec pote
rit ſciri ⁊ ſimilr̄ heredes eiꝰ ig
norātur oīno·nec ſciri pn̄t ad
hibita ſuffitiēti diligētia tunc
paupes ſunt heredes illaꝝ reꝝ
reſtituēdaꝝ·nō ei ille iniuſtus
ablator vl' detētor alienarū reꝝ
ꝓ hoc deobligatur a reſtituēdo
nec pōt ſibiipſi retinē ſꝫ tenet'
dare ꝓ aīa illius cui reſtitucio
debebatur Si vero dn̄s rei re
ſtituēde ē mortuꝰ: detur heredi
bꝰ ſuis· ⁊ ſi nō ſciūtur heredes
nec facta diligēti inquiſicōne

ſciri poſſunt·detur paupibꝰ ꝓ
ſalute aīme ſue ſcd̄m modū pre
miſſum·Cui eni non pōt tpali
ter reddi· reddatur ſpiritua
lit'·Redditio aūt ſpiritualis
fit cū datur paupibus ꝓ ipſo
⁊ ꝓ ipſius aīa Quartū dubi f
um ē p cuiꝰ manus debēt talia
diſtribui pauperibus ⁊ reddi.
Re·ꝙ per manꝰ ꝯfeſſoris vel ali
cuius alteriꝰ de cuius fidelitate
ꝯfidat Sꝫ di·ſco·ꝙ nō inuene
rit·q̄s neceſſario determinatꝰ ſit
mediator i diſtribuēdo paupi
bꝰ illa·Et addit vid' m̄ ꝙ tal'
p ſeipſū poſſit paupibꝫ reddere
⁊ diſtribuē cōſilio tn̄ alicuius
boni viri· Quia poſſꝫ cōtingere
ꝙ darꝫ tali mediatori de cuius
fidelitate cōfiderꝫ·⁊ ꝙ talis tn̄
ſibiipi applicarꝫ· vel alijs vſibꝫ
ꝙ̄ deberꝫ·vn̄ vbi lex diuina vl'
eccleſiaſtica non ligat pſonā·
ſequēda eſt rō naturalis· Illa
autē magis dictat ꝙ pſona q̄
tenetur magis reſtituat p ſeip
ſā ꝙ̄ p aliā·nō tamē excludēdo
ꝯſiliū boni viri ſꝫ magis inclu
dēdo· Quītū dubiū Qn̄ ſit re g
ſtituēdū Re·ꝙ quilibꝫ tenetur
ſtatim reſtituere alienum niſi
dilacōez volūtariaꝫ heat ab eo q̄
ē dn̄s rei·qꝛ ut dictū eſt ṗus·
Sic ē ꝯtra iuſtitiā ⁊ dilcōez p̄xi
mi ⁊ ꝯtra p̄ceptū dei auferre ali
enū Ita ē ꝯtra iuſtitiā·ꝯtra dile
ctōez p̄xi ⁊ ꝯtra ſ'mū p̄ceptum

tenere alienū iniuſte. ideo eſt
magnū peccatum Sz ꝯſtat ꝙ
ꝑ nullū tēpus licet peccatū cō
tinuare. ſʒ quilibet tenetur pec
catū ſtatim deſerere tam ꝙ ad
actū voluntatis elicitū. ꝙ quo
ad actū exteriꝰ imꝑatum. Iux
ta illō Ecci. xxi. quaſi a facie co
lubri fuge peccatū. Igitur ꝗli
bet tenetur ſtatī reſtituere ab
lata. ꝗ quecūqʒ aliena in qb'
non habʒ ius niſi ipē obtinerʒ
volūtariā dilacōem a dn̄o rei
qꝛ non licʒ detinere alienū id
ē eo nolēte. Ab iſto tn̄ excipit
Scotus aliquos caſus i qbʒ
ſm eum licitum eſt differre re
ſtitucōeʒ exteriorē. dūmodo
aſſit interior reſtitucō idēſt fir
ma volūtas reſtituēdi ꝙ cito
occurrēt circūſtantie oportu
ne Et illi caſus ꝯprehēdūtur
ſb hac maxima. licitum ē deti
nere rē alienā. qn̄ ille ſcʒ dn̄s
rei racōnabiliter deberʒ velle
eā detineri Sʒ in aliquibꝰ caſi
bꝰ racōnabilit̄ deberʒ velle ꝗs
rē ſuā detinei de facto. ꝗ tn̄ ha
beret firmā volūtatē reſtituen
di. poſitis ibi ad hoc circūſtan
cijs oportunis Primꝰ illoꝝ ca
ſuū ſm Scotum eſt Quādo re
ſtitucō ad ſtatim eſſʒ notabi
liter dānoſa ꝯmunitati: tunc
nō tenetur ille ſtatī reſtituere
qꝛ i tali caſu alter deberʒ velle
reſtitucōeʒ nō ſtatī ſibi fiei. qꝛ
magis dʒ velle bonū ꝯmunita
tis Et idō dʒ racōnabiliter vel
le aliqleʒ dilacōeʒ illiꝰ reſtitu
cōis boni vtilis Secūdꝰ caſus
qn̄ reſtitucō eſſʒ dānoſa ei cui
debʒ fieri ut reddere gladiū fu
rioſo. ꝗ mediāte ſe vel aliū in
terfitiat ut dicit ſcūs tho. 2. 2. q.
lxij. ꝙ ſi res reſtituēda apparʒ
ꝑ nūc grauiter noxia illi cui re
ſtituenda forʒ vel etiā alteri.
tūc nō debʒ reſtitui ei. qꝛ reſti
tucō ordinatur ad vtilitatē il
liꝰ cui reſtituitur Oia ei ꝗ poſ
ſidētur ſb racōe vtilis ꝯtinen
tur nec tn̄ ꝗs debʒ ſibi eaʒ ap
ꝓpriare i tali caſu. ſʒ dʒ reſuaē
ut ꝯgruo tpe reſtituat vel ali
cui tradere tutius ꝯſeruādaʒ.
Tertiꝰ caſus ē qn̄ immediata
reſtitucō eſſʒ diffamatoria re
ſtituēti Sicut fur occultꝰ nō
tenetur ſtatim de facto reſtitu
ere ſʒ pōt captare tēpus i quo
ſine ſui diffamacōe reſtituat.
debʒ tn̄ habere voluntatē reſti
tuēdi ꝙ cito oportune poſſit ꝛ
debʒ ad hoc diligētiā adhibe
re. Addit etiā ſcotus ꝙ quādo
ablacō fuit occulta: tūc nō te
netur ablator ſe ꝓdere. nec te
netur ꝑ ſeipſum reſtituere. ſʒ
pōt hoc facere ꝑ aliam ꝑſonā
diſcretaʒ ꝛ fidelē ꝛ expedit ꝑ
ꝯfeſſorē cui prius ē peccatum
in cōfeſſione detectū. ſuppoſi
to ꝙ ſibi credatur de fidelit

reſtituēdo id q̄d ſue fidei cōmiſ
ſū eſt· Et etiā ꝙ caute reſtituat
ſine manifeſtacōe eius qui pri
us abſtulit· ⁊ nō reſtituit Et i
tali caſu pōt reſtitucō differri
quouſq̄ȝ volūtas ⁊ optunitas
talis pſone medie poſſit haberi
h ¶ Qr̄tus caſus· quādo accele
racō reſtitucōnis eēt multū dā
noſa reſtituere debēti· ⁊ breuis
dilacio reſtitucionis non eſſet
dānoſa vel nō multū dānoſa
ei cui fieri deberȝ· tunc iterȝ non
tenetur ſtati reſtituere de facō
ſȝ ſufficit ꝙ ſtati ex affectu re
ſtituat· cū ceſſabūt impedimē
ta hincinde Qn̄tus caſus qn̄ q̄ſ
eſt oīno impotēs ad reſtituen
dū· Talis enī ꝓtūc nō tenetur
ſed cū peruenerit ad pinguiorē
fortunā· Actio enim nō extin
guitur p inopiā ſȝ ſopitur· Et
talis debȝ habere fortē volūta
tem reſtituēdi ſi aliquādo po
tēs erit ad hoc Et ſacꝰ Tho· 2·
2· q· lxij· dicit ꝙ i hoc caſu debȝ
homo remiſſionē petere ab eo
cui reſtituendū eſt· vel ſaltē vo
lūtariā dilacōeȝ ⁊ hoc petat ā
per ſe· aut p aliū· Et videtur
ꝙ pari racōne ſit faciendum ī
caſu precedēti hec ſunt dicta de
reſtitutiōe facta ⁊ de bonis for
i tune ¶ Sȝ queritur quō reſti
tucio ſit facienda de bonis cor
pis que quis aufert· ff· Scō·
vbi prius· ꝙ ſi occidit aliquē

iniuſte: ſi ſibi pro illo a iudice
ſcōm legem iſtius loci infligi
tur mors· ut ſic vitā reddat ꝓ
vita· debet illā patient ſuſtine
re ⁊ ſic ſoluē penā illā· Si aūt
ſibi a nullo īfligitur iudice tūc
expedit ſibi ut vitā ſuā expōat
in cauſa iuſta· ut ɔtra infideles
⁊ inimicos eccleſie ꝓ reſtitucō
ne faciēda illi cui vitā abſtulit·
Q̄ꝺ ſi non velit tātam reſtituti
oneȝ facere non pōt tamē a re
ſtitucōe oīno immunis eē· Si
cut quidā dicit ſco· abſoluunt
homicidas nec eis reſtitucōeȝ ne
ceſſario incūbentē iniūgentes q̄
ſi facilius poſſit trāſire homicida
q̄ȝ canicida vl' bouicida· q2 ſi oc
cidiſſȝ quis bouē pxi ſui· vel ca
nē· nō abſoluētur ſine reſtitu
cōne· tenetur ergo ille ad reſti
tucōem faciendā equiualentē
vite quā abſtulit ⁊ hoc eo mō
quo pōt equiualētia in talibus
eſſe· Nec hoc ſolū tenetur ſȝ ut
addit Scō· ſi interfcus ſuſtenta
bat aliquos ut patrē matrē vl'
ꝓpinquos: tētur interfector oī
bꝰ illis ad tātā reſtitucōeȝ quā
tam eis abſtulit p interfectōeȝ
iſtius· ¶ De mutilacōne vero k
aut alia corporali di· Scō· de
bet fieri reſtitucō p pecuniā ⁊ il
la debet rñdere non ſolū dāno
q̄d quis incurrit p mutilacōeȝ
ꝓ toto tpe vite ſue quo vſurus
fuiſſet membro abſciſo ſȝ etiaȝ

debet rñdere expēſis appoſitꝰ
in curacōe ⁊ vltra hoc placacō
in leſi q̄ reqͤreret̃ · etiā ſi nō eſſꝫ
talis mutilacō ⁊ ꝯſolacōni ſic
afflicti qꝛ ꝑpetua ē ſibi deſola
cō de tali mutilacōe · plꝰ etiam
ſꝫm ſcđ · pō derāda eſt mutilacō
paupis q̄ꝛ diuitis quia paup
plꝰ indigebat mēbro abſciſo
ad victū necariū acqͤrēdum.
De talibꝫ reſtitucōibꝫ ſiēdis
ꝓ vita ablata à ꝓ mutilacōni
bꝰ mēbroꝝ à leſionibꝫ ⁊ dā
nis corpis dic̃ · ſcūs thō · 2 · 2 · q ·
lxij · qꝛ in q̄ non pōt recōpēſai
eq̄ualēs: ſufficit qꝛ recōpēſetur
qđ eſt poſſibile Sicut ptꝫ de
honoribꝫ · qui ſūt ad deū · ⁊ ad
parentes · q̄bꝰ non pōt reddi
eq̄ualēs ut dicitur · viij. Ethi ·
Hic etiā ī ꝓpoſito quādo illđ
qđ ablatū eſt · non ē reſtitui
bile ꝑ aliqđ eq̄le: debet fieri re
cōpēſacō qualis poſſibilis eſt
puta cū q̄s alicui abſtulit mē
brū: debet ei recōpenſare ī pecu
nia. vel in aliquo honore · ⁊ ſi
milibꝫ · ꝯſiderāta ꝯdicōe vtriuſ
qꝫ ꝑſone · ⁊ ſꝫm arbitriū boni vi
ri · ¶ Secūdo pn̄cipalit̃ dicē
dū ē de reſtitucōne bone fame
ablate ī toto vel in pte. Ubi
nōn dū ſꝫm thō · ⁊ ſcđ · in · iiij · di ·
xv · ⁊ ex dictis ſācti thō · 2 · 2 · q ·
lxij · qꝛ q̄drupliciť ꝯtingit ali
quē dāmficare aliū ī fama Pri
mo verū crimē ſuū de eo mani

feſtādo ⁊ iuſte · ut cū q̄s maliti
am alterius maīfeſtat ei q̄ cor
rigere habꝫ Aut ſi incorrigibi
lis ē: maīfeſtat in ꝯſpectu ecc̃ie
⁊ hoc bō intēcōe · ſcꝫ ut ꝯfu
ſus a pccō deſiſtat. vel ſaltem
ut alij diſcedāt ab eiꝰ cōſorcō
infectio ⁊ corruptio · ſuato tñ
ordie iuris ⁊ fraterne correcti
onis Et qui iſto modo manife
ſtat crimen alterius · ⁊ ſibi au
fert famā: nō peccat in hoc nec
tenetur ſibi famaꝫ reſtituere.
Secūdo dāmficat quis aliū
in fama ⁊ hoc iniuſte ſcꝫ falſū
crimē ſibi imponēdo id ē falſe
eū corā alijs accuſādo de crimi
ne de quo nō ē reꝰ ⁊ q̄ iſto mo
do accuſat ⁊ ꝓximū dammfi
cat in fama ſua · grauiter pec
cat · quia maiꝰ ē auferre famā
q̄ꝛ tempalia Et qui aufert tem
poralia altei grauiter peccat ut
dictū fuit ſup̄ p̄cepto quinto
capi · viij · q · r. Et precepto · vi ·
ca · ij · b · ergo grauiꝰ peccat q̄ ſic
iniuſte aliū dāmficat in fama
hoies enim diligūt plꝰ famaꝫ
ſuam q̄ꝛ tpalia ſua · Talis eni
ſic falſe ⁊ iniuſte dāmficās ꝓ
ximū tenetur ſibi famā ſuā re
ſtituere ⁊ hoc illo mō qꝛ verbū
ſuum retractet abſolute apud
oēs ad quos ꝑ eū puenit · dū
mō ſciat ⁊ poſſit · debꝫ ei apud
oēs ꝯfiteri falſū ſe in hoc de illo
dixiſſe ut dicit ſcūs thō · ⁊ ſcđ ·

dicit ꝙ d; ſic famā; reſtituere
ꝙ retrc̄tz v̄bū ſuū ſeu illd̄ qd̄
ſibi falſe impoſuit· ⁊ hoc ita pu
blice ſic ſibi īpoſuit· q̄r alias nō
ſuat iuſticiā ī reddēdo ꝓxio qd̄
ſuū ē· Ex q̄ eñ hō tenetur reſti
tuē tēpalia ut dictū ē multo a
fortiori tenetur reſtituere famā
ſic iniuſte ablatā· q̄ ē multo ꝑ
cōſior tpalibz· vñ ꝓu· xxij· dici
tur Melius ē nomē bonū ꝙ diui
m tie multe ¶ Sz dicerz aliquis
nō impoīt tale crimē ī publico
aſſerēdo illd̄ de eo· ſʒ murmurāt
ā incaute ā indiſcrete loq̄tur
vel alicui corā pluribꝰ loq̄tur
⁊ narrat hmōi non tanq̄ ſibi
certū· ſʒ dicit ſe ſic audiuiſſe An
talis teneatur famā illi reſtitu
ere ſꝫ· ſco· d· rara fides ideo quia
multi multa loquūtur· Et ideo
ſic murmurās ā īcaute loquēs
de alio falſū crimen ſcz dicendo
apd̄ alios: forte ille fecit hoc·
certe pōt eē ꝙ fecit. ā dicendo
ego audiui ꝙ ille fecit hoc Et
hoc ñ ex mō dicēdi tal' ꝯdat
aliquā certitudiez maiorē ꝙ ex
rlacōe cōi: nō aufert ex natura
actꝰ illi ī opiōe illoꝝ audiētiū
q̄r ſi illi firmit̄ ꝯcipiāt ⁊ credāt
ex hoc illū de q̄ eſt ſmo crīmīo
ſū eē· leues ſūt· Quia q̄ cito cre
dit leuis eſt corde Verūptñ q̄r
a ſcādalo puſilloꝝ optz cauē·
Iuxta illd̄ pauli· i· cor· viij· Si
eſca mea ſcādaliſet fratrē meū

nō mādu cabo carnes ī etnū·
Et multi ſūt tales puſilli leues
ad credēdū mala· ⁊ ideo piculo
ſū ē coraz ipſ talia audita ex er
lato referre· Et ſi hoc fiat ex in
tencōe mala ut ſcz aīo ⁊ īntēci
one ledēdi famā illiꝰ de q̄ ſmo
ē: tūc nō ē facile excuſaē q̄n ſit
ꝯñ caritatē ⁊ ꝑ ꝯns mōrale Si
aūt fiat corā talibꝰ puſill' ⁊ le
uibꝰ ad credēd̄ mala ā fiat ex
īncōſideracōne· duꝝ ē dicere ꝙ
exeat genꝰ pcc̄ī venialis q̄r lin
gua in lubrico poſita ē: ⁊ q̄ nō
offendit verbo h̄ pfectꝰ eſt vir
Et dicūt aliq̄ ꝙ ſi q̄s ex alicuꝰ
tali relacōe notā īfamie incur
riſſʒ· apd̄ illos apud quos ſic
locutꝰ ē tenet̄ ille ſibi reſtituē
famā· ā dicē apud eos ſe falſū
in hoc de iſto audiſſe· ā minus
cautū ſe locutū fuiſſe vel ꝙ ſibi
nō fueāt credēdū· cū tale ꝯñ ꝑ
ꝓxim dixit q̄n illd̄ retulit ꝯtr̄ bo
nū ꝓxi· de quo nullā ꝯtitudinē
habuit· vl' aliq̄ ꝯſili mō r̄ſtitu
at ꝓxio famā ꝓut meliꝰ potue
rit ¶ Tercō ꝯtigit ꝙ aliq̄s dā n
nificat ꝓxim ī fama· ⁊ hoc veꝝ
de eo dicēdo· ſʒ iniuſto mō ut cū
q̄s occultū crimē alteriꝰ ꝓdit
ꝯñ debitū ordiez· ſeu cū veꝝ cri
mē alteriꝰ ſʒ occultū nō ſuato
ordie iuris ꝯñ eū ī publico ꝓpo
nat de hoc dic· ſ· thō· tētur illi
dānificato ī ſua fama reſtituē
famā ꝙ tū pōt tñ ſine mēdacō

ut q̄ ſe dicat male dixiſſe vel
q̄ iniuſte eū diffamauerit. vel
alio tali ſimodo mō Et ſi non
pōt famā ſibi reſtituere: debet
ſibi illō dānū aliter recōpēſare
ꝑut etiā de alijs dampnis ſupi
us fuit dictū Et ſco. de hoc dic.
q̄ talis nō tenetur retractare
verbū ſuū. qō ꝓpoſuit ī publi
co. q2 ſic faciēdo mētiretur. cū
ſciat illud qō cōtra eū ꝓpoſuit
eſſe veꝝ. ⁊ ideo non dꝫ mētiri
ꝓpter qōcūqꝫ bonū alteri red
dēdū. ymo in nullo caſu ē mē
tiendū ſꝫ tenetur alio mō lici
to ſibi reddē famā. ut ꝑ hmōi
verba non credatis eū eſſe ta
lē Male ei dixi ⁊ fatue dixi Et
illō ſuū dictū tūc eſt veꝝ. q2
non ſuato ordine iuris ꝓpoſu
it in publico. qō non fuit veꝝ
publicū. ⁊ ergo in hoc male
ſtulte ⁊ fatue dixit Et illa ſua
ſio ſcꝫ nō reputetis eū eē talē
ē bō. q2 ꝗlibet pſumendꝰ ē bo
nꝰ donec pbetur ɔtrariū Juxta
illud Extra de ſcrutinio ī ordi
ne faciendo. hūana fragilitas
iſtū quē indignum eē non no
uit dignū debꝫ eſtimare Sꝫ il
le non ē ꝓbatus malus corā
illis. ⁊ ergo hoc pſuadēdū ē
eis ut eū non rputēt indignū
⁊ malū ¶ Quādo ɔtigit quem
dāmificare aliū ī fama ſcꝫ verū
crimen. ſꝫ occultum ī publico
ſibi impoſitum negādo. q2 ip
ſum q̄ ſibi crimē impoīt oſten
dit in hoc mendacem. ⁊ notat
eū de calūnia id eſt de falſi crīmi
nis impoſicōne Et de illo dicit
ſco. q̄ ille ſic negās. non tene
tur retractare negacōem ſuā q̄
negauit in publico veꝝ crimē
ſibi impoſitū. q2 ut dicit nō te
netur in publico quicūqꝫ ſta
tim in iudiciō cōfiteri ſe reū niſi
fuerit ɔuictus. Tenetur tamē
ꝑ quedā verba ſobria ut ſta
ti an̄ hoc dictū fuit reſtituere
famā illi accuſātī. quē idirecte
notauit de calūnia. vicꝫ dicen
do non habeatis eū ꝑ calūnia
tore. q2 credo q̄ habuit intēcō
nē bonā in ꝓponēdo. vel forte
ipē credidit ſe ꝓbare poſſe in
tētū ſuū. ⁊ deceptꝰ ē Ex ꝗbus
patꝫ q̄ ꝑiculoſū ⁊ magnū pec
catū ſit aliquē ī famaē. ¶ Ter
cō pn̄cipalit dō. ē de dāmificā
te aliū in aīa ſua id eſt in bonis
aīme quō teneatur reſtituere
Vbi nōndū bm ſco. per bona
aīe intelligendo bona mois q̄
acꝗſita corrūpūtur ⁊ acꝗren
da impediūtur. ꝑ vitia enim ⁊
peccata virtutes iā acꝗſite cor
rūpūtur ⁊ q̄ deberēt ex bonis
actibꝫ generari ꝑ vitia impedi
unt ne generētur In iſtis bonis
aīe ſcꝫ virtutibꝰ ⁊ actibꝰ vir
tuoſis non pōt vnꝰ aliū dire
cte dampnificare auferēdo ea ſi
bi ſic auferūtur exteiora bona

aut infūdēdo ſibi ɔtraria·ſcȝ vi
tia ⁊ pccā· qꝛ pccm̄ infinitum ē
pccȝ inq̄ᵖtum eſt volūtariū· nā
ſi nō eſſȝ volūtariū nō eſſȝ pecca
tū ut dicit augꝰ· in de vera reli
gione Igitur ſola volūtate ꝓpa
pōt quis ſic directe dāmificari·
ſcȝ in ſeipſo cauſādo volicōnes
malas ⁊ pccā· pōt tamen vnꝰ
dammificaē aliū indirecte ſcȝ tr̄
hēdo ex intencōe a bonis opibȝ
⁊ ſic impediendo a gñacione
v̓tutū ⁊ inducēdo ad mala ope
ra q̄bȝ v̓tutes corrūpūtur· ⁊ vi
cia generātur Et talis inductō
ad malū ⁊ retractio a bonis cō
tingit multis modis· vicȝ iubē
do· ɔſulēdo· pſuadēdo· rogādo·
deridēdo bō· ⁊ laudādo mala ⁊
ſic de alijs modis· Ad ꝓpoſitū
igr̄ p̄mo dicēdū q̄ q̄ alium ſic
dāmificat in iſtis aīe bonis gr̄ui
ter peccat· qꝛ cōtr̄ dilcōnem dei
agit eo q̄ retrahēdo a bōis mu
it hōrē q̄ deo exhibetur· ⁊ idu
cēdo ad mala augȝ dei inhonoā
cōeȝ ⁊ offenſā· Agit etiā cōtra
dilectōeȝ ꝓximi· cui deberȝ velle
⁊ facē bonū· ſȝ vult ⁊ facit ſibi
malū Et pccm̄ ē tn̄to gr̄uiꝰ· q̄
to dānū eſt maiꝰ qđ ꝓximo īfer
tur Exēpli grā· grūiꝰ peccat ce
teris paibꝰ q̄ dāmificat ꝓximū
in libra q̄ ſi in ſolo denaio· Cū
aūt bonū anime ſit ineſtimabi
lit̓ melius bonis corpis q̄ fortu
ne· ſic aīa incōpabilit̓ melior ē
corpe: ſequitur q̄ multo grūi
us peccat qui dāmificat aliū in
bonis aīe· ut in virtutibꝰ ⁊ opi
bꝰ bonis quibus meretur eter
nū bonū· q̄ peccet q̄ dāmificat
in bonis corporis aut fortune·
¶ Secūdo dicitur q̄ ſic dāmi
ficās aliū in bonis aīe tenetur
ſibi ad reſtitucōeȝ modo poſſi
bili ut dicit Sco· Et ptȝ· qꝛ cū
bona virtutū ſint maxima bō
inter oīa hūana bona in ꝑnti
vita ſm augꝰ· li· primo retra
ctionū: plꝰ dāmificat ꝓximū q̄
in iſtis eū dāmificat· q̄ in q̄buſ
cūqȝ alijs· ⁊ p ɔñs plus tene
tur ſm iuſticiā ad reſtitucōeȝ
ſuo ꝓximo de tali faciēda. q̄tū
ſibi poſſibile ē· q̄ de alijs bonis
Talis aūt reſtitucō fiat ſic ut
dammificās illū dammificatum
ſuadēdo· inducēdo· exhortādo
⁊ alijs bonis modis efficaciter
inducat ad penitētiam ad vite
emēdacōem· ad actus bonos:
virtutū gñatiuos Et ſi nō ſuf
ficit ſua ꝓpa pſuaſio aut exhor
tacō ⁊ ſimilia· adducat alios
efficacōres dūmodo tamen ill̓
non ꝓdat peccatū illius occul
tum· Et ſi nō ſufficiūt pſuaſio
nes hmōi ⁊ inductio ad bonū
qꝛ facilius eſt peruertē q̄ con
uertere: tunc tenetur vltra hoc
q̄tum pōt impetraē illi ɔuerſi
onē p oracōes ꝓprias· ⁊ p oraci
ones alioꝝ p ipm̄ impetratas

ꝗ pcuratas ⁊ alijs ſimilibus
aut melioribꝫ modis poſſibi
libꝰ. dãnificans igitur aliquẽ
in bonis aĩe tenetur ſibi reſtitu
ere q̃tum ſibi eſt poſſibile. ſẽ
pẽn ſic agẽdo ꝙ non publi
cet iſtius occultũ pccm̃. ⁊ eiꝰ
perſonã quã noſcit aut noſce
rent veriſimiliter ꝓ futuro Ex
hijs ẽ diligẽter ꝯſiderãdum ꝙ
magnũ pccm̃ eſt ſollicitare ⁊
inducere aliũ ad peccãdum qꝛ
in ſe ẽ magnum pccm̃. ⁊ vltra
hoc tenetur homo illi reſtitue
re ⁊ dãnũ recõpenſare. qḋ hõ
vix põt facere ad ꝯdignũ eo
ꝙ volũtatẽ iã allectã ad malũ
vix põt hõ reducere ad virtu
tẽ. pauci etiã ſũt q̃ ſic reſtitue
re conentur. cũ tñ multi ſũt q̃
ſic reſtituere teneãtur Creber
rima ei ẽ illa dãmnificacio. ⁊
maxie circa iuuenes vtriuſqꝫ
ſexꝰ q̃ ſepiſſime inducũtur ad
mala ſupdictis modis ⁊ non
nũq̃ꝙ maiorꝫ exẽplis peſſimis
r corrũpũtur. ¶ Sꝫ qḋ facien
dũ ẽ de eo q̃ dãnificat aliũ re
trãhẽdo eũ a religiõe. Re. ſcḋo. ꝙ
ſi q̃s abſtraxit a religione ali
quẽ iã obligatũ ad religionẽ
ꝓfeſſiõis obligacõe: tenetur
agẽ reſtitucõẽꝫ dãnificauit ei
religiõeꝫ i illa pſona. tenetur
agere ut ille redeat ad religio
nẽ Sꝫ ſi aliquẽ diſpoſitũ ad i
trãdũ religionẽ retraxit. aut i

pediuit ne intraretꝫ. ⁊ hoc non
fecit intencõe ꝯſulendi ꝓprie
vtilitati ſꝫ ſine fraude. Aut ex
aliq̃ racõnabili cauſa. ſꝫ fecit in
tencõe nocẽdi religiõi Et tũc
qꝛ intereſt inter habere ⁊ inẽ
ꝓpe eſſe: ideo non tenetur ad
tãtã reſtitucõeꝫ religiõi: ad q̃n
tã teneretur ſi ille fuiſſꝫ in reli
gione acceptus actualiẽ. Te
netur tamẽ ad aliquã reſtitu
cõeꝫ ut ad inductiõem illiꝰ re
tracti. ut adhuc ingrediatur
vel ad inductionẽ aliq̃lẽ alicu
iꝰ alteriꝰ aliq̃liẽ equalẽtis Ita
tẽtur reſtituere religiõi iniuſte
p eũ damnificate. pſone vero
iniuſte p eũ dãnificate. ut quã
retraxit extra religionem Aut
quã impediuit ne ingrederetẽ
tenetur etiã ad reſtitucõeꝫ Te
netur ei õni diligẽtia induce
re ad intrãdũ mõſteriũ. qḋ ſi
nõ põt efficere. q̃ forte ille quẽ
impediuit ne intraretꝫ. poſuit ſe
ad ſtatũ nũc impoſſibilẽ reli
gioni ut mr̃imonij: tenetur ſi
bi in ſuaſionibꝰ ⁊ in alijs ſpũ
alibꝰ bonis ad equalẽtiã illorꝫ
bonorꝫ in q̃bus eũ dãnificauit
retrahẽdo a religione. ⁊ ad q̃
maiora ꝓfeciſſꝫ i religione q̃ꝫ
i ſeculo. Et hoc tenetur facere
ſm modos ſupr̃ poſitos de dã
nificato in bonis aĩme quo ad
virtutes. Aut ſm alios melio
res prout poterit.

¶ Seq̄tur capitulū Octauū·

Qvm viui ſatiſfacē poſ
ſint ꝑ defunctis· ⁊ pro
mortuis· ⁊ ꝑ alijs vi
uis· ⁊ illā negligēdo grauiter
peccēt Jdcirco adhuc de ſatiſfa
ctōe ſc; quō p ſuffragia poſſu
m⁹ ſatiſfacere ꝑ mortuis tria
ā ondētur ¶ Prio q̄ anime iuua
ri poſſint p ſuffragia Secūdo
quib; reb⁹ iuuai poſſunt Ter
cō qui eas iuuare pn̄t· De pri
mo nōnd· ꝗ ſex ſūt loca aīarū
ut dicit mgr ĩn·iiij·cir diſ·xx·⁊
xxi· Et tho· cū alijs theologis·
vic; celū· ifern⁹ dānatoꝝ· lim
b⁹ pueroꝝ· limbus patꝝ· hic
mūd⁹ ⁊ purgatoriū Et ſolū in
purgatorio· ⁊ h̄ exn̄tib; ꝓſunt
ſuffragia quo ad liberacōe; pe
ne Jn p̄mis enī locis exn̄tibus
nō ꝓſūt ſuffragia· ſc; exn̄tibuſ
in celo p modū indigentie quo
ad p̄miū eēntiale· Dicēte beato
Aug⁹· Jniuriā facit martiri· q̄
orat ꝑ martire ꝓdeſt tn̄ eis ſuf
fragiū ad premiū accidentale
ꝗ gaudiū eſt in celis ſup vno
peccatore penitentiam agente
Luce· xv· Orare enim ꝑ talib⁹
b in celis infidelitatis eſſ; ¶ Eſt
aūt certū aliquē eē i celis q̄ntu
pliciter Primo per bibliā noui
teſtamēti de apl'is· dempto iu
da Secūdo de patrib; veteris te
ſtamti p bibliā veteris teſtam̄
ti· Tercō q̄ ſuſtinuit martiriū

ꝑ fide etiā; ſi añ peccauit ut de
Cypriano refert Aug⁹· ꝗ fal
martirij abſtulit venialia ab eo
Qrto ſi pt⁹ baptiſmū ſtatī dece
dat puul⁹· ⁊ tunc ſi ipō pn̄te ce
lebratur miſſa: dici d; ꝑ omni
b; defūctis vel ꝑ alijs Si autē
maior infante moritur: tūc pōt
ꝑ eo celebrai· Cū btūs gre· iiij·
dyalo· dicat dānatum puerū
necdū q̄nquēnem· Si etiā ad
ultus ſtatī poſt baptiſmū mo
reretur: orari pōt ꝑ eo' ꝗ forte
non penituit niſi ꝑ mortalib⁹ ⁊
tūc indig; ꝑ venialibus Qnto
ſi eſt canoīſat⁹ p eccīam· Jn ſe
cūdis locis nō ꝓſūt ſuffragia
ſc; exn̄tib; i dānatoꝝ inferno·
vn̄ aug⁹· Si prē; meū eē in in
ferno ſcirē nō pl⁹ ꝑ eo q̄ ꝑ dy
abolo orarē· Et teſte eccīa Jn in
ferno nulla ē redēpcō ſm legē
cōem· qd̄ d; ppt· Traianū quē
btūs gre· liberaſſe legitur de in
ferno oracō ¶ Eſt aūt certū eſ c
ſe i inferno hereticos p̄mo· ſecū
do iudeos· tercio paganos· de
xp̄ianis aūt nō ſic ētū ē Quāuiſ
enī pccm eoꝝ manifeſtū ſit nō
tamē pena· vn̄ pōt pro eis orai
in ſecreto· ⁊ poſſunt ſuffragia fi
eri pro illis qui ſeipſos occide
runt· q̄ in bello iniuſto mortui
ſunt· qui duello interierūt· aut
qui in torneamentis ſuccubue
runt aut cum meretrice· Dicit
Aug⁹· in de cura pro mortuis

halēda ꝑ omnib; deb; fieri ora
tio Sꝫ nō deb; fieri publice ꝓpt
ſcādalū· Exēplū habes de gre
go. iiij· dyalog· q̄ pro ꝓprieta
rio orare diu diſtulit· Simili
ter d; fieri ſuffragiū pro ſuſpcē
ꝯ iuſte dānatis· ⁊ ſubito mor
tuis· qꝛ etiā latro in cruce peni
tuit. Si aūt inueniatur ſubito
mortuꝰ q̄ ꝑus bone vite fuit
publice orō deb; fieri· qꝛ iuſtꝰ
ſi morte ꝑ̄ occupatus fuerit: i
refrigerio erit Sapi. iiij. In ter
cio nō ꝓſūt ſuffragia ſcꝫ exiſtē
tibꝰ in limbo puerorꝝ· qꝛ non
ſūt i ſtatu diſpoſito· ſicut nec
iſti i inferno qꝛ non ſunt de cō
mūitate fideliū. Eſt eī vna vni
uerſal' eccia in caritate ꝯiūcta·
q̄ ē ſotietas ⁊ amicitia ſpūalis
de q̄ i ſymbolo. ſcōꝝ ꝯmūionē
Et pſ· ꝑticipē me fac deꝰ oīm
timētiū te ⁊c̄. Ido q̄cq̄d vnus
lucrat̄ ꝑ oracōes penitēs hic
⁊ i illa ſotietate: ē omniū· aut
quo ad ꝯgtulacōem· ā quo ad
ſbuencōez· Sꝫ iſti in inferno
dānatorꝝ ſūt de ſotietate dya
boli ⁊ velut mēbrā putrida Et
q̄ in limbo puerorꝝ ſūt· a ſotie
tate ſcōꝝ ſūt excluſi· idō non
ꝓſūt eis nrā ſuffragia In quar
to non ꝓfuerīt ſcꝫ exiſtētibꝰ in
limbo patrū non q̄ ad meritū
qꝛ nullū eſt poſt hāc vitā. nec
ad ſatiſfaciēdū· qꝛ non habe
bant ſatiſfacere niſi ꝑ debito

hūane nature totiꝰ q̄ ſolꝰ xpūs
ꝑ infinitū meritū tollere potu
it· ¶ In q̄nto loco exiſtētibus
ſcꝫ in hoc mūdo ſuffragiū pro
deſt· ſcꝫ tā illi q̄ facit· q̄ꝫ iſti aīe
ꝓ q̄ facit· ſi eſt in purgatorio
Primo eni idē ſatiſfaciēti pōt
ꝓdeſſe tripliciter Uno modo
ad merend ſi ſit i caritate· nihil
eī minꝰ meretur de gaudio ce
leſti q̄ꝫ ſi ꝓ ſe fierꝫ ſuffragium
ſꝫm illud pſ· oracō mea i ſinū
meū ꝯūtetur. ꝑmo q̄nq̄ꝫ plus
meretur q̄s orādo vel celebrā
do ꝓ alio q̄ꝫ ſi pro ſe facerꝫ. qꝛ
maiori feruore caritatis ſuccēſꝰ
vidꝫ qui ſcītillas feruoris mit
tit ad alios maxīe ad inimicos
In cuiꝰ euidētiā xpō orāte pro
inimicis latro ꝯūſus ē ad peni
tentiā Et ſꝫm augꝰ. Stepha
no orāte ꝓ inimicis· paulꝰ tā
dē ꝯūtitur· Alio mō prodeſt ſa
tiēti ad ſatiſfatiendū ꝓ ſe indi
recte. qꝛ ſi iſte ꝓ quo ſuffragi
um ſit non indigꝫ· ut qꝛ ē i ce
lo. ā qꝛ non ē capax ut ſi eſt in
inferno q̄n tūc ſuffragiū faci
ens ē talis intēcōis habitu q̄
ꝓ ſe facerꝫ ſi nō crederꝫ ꝓdeſſe
illi: tunc ſuffragiū ſatiſfacit ꝓ
faciēte ſi indigꝫ Si aūt non i
digꝫ dicit pe· pa. di. xlv· quāti
tunc in ſuffragio deb; ſēp eſſe
īplicita intēcō faciētis ut aliis
ꝓſit indigētibꝰ hic· vel i pur
gatorio Si aūt fiunt ſuffragia

multa ꝯ ſpeālia ꝑ illo q̄non in
diget·ut qꝛ eſt in glā vel i infer
no ꝯ ſupeſt vel qꝛ minꝰ indigꝫ
tūc diuiditur indigentibꝫ p de
um. Sic ſm augꝰ·in regula dr
Cū datur veſtis in mōſteio vel
aliud nō indigēti:dat abbas il
li qui indigꝫ. Et idē dicit tho·et
ꝓbat ex ſermone quodā dam·
de dor· Tercō mō indircē ꝓdeſt
facienti quo ad oracōis ſubſidiū
qꝛ iſte cui ſuffragium p̄ſtatur
ſiue ſit i celo ſiue i purgatorio
tenetur orarē ſaltē cū liberatus fu
erit ꝓ faciēte ſuffragium alias
eēt ingratꝰ·vnde math·x· Si
q̄dem fuerit filiꝰ pacis:reſidebit
ſup illū pax vrā ſinaūt ad vos
reuertetur· Quarto mō tn̄ non
ꝓdeſt directe ad ſatiſfaciēdꝰ vn̄
ſi tibi iniūctū ē vnū pſalteriū et
defūcto iniūctū fuit aliud pſal
teriū:ſi dico pro defūcto vnum
pſalteriū:adhuc ſū obligatus
ad dicendꝰ aliud pro me· Simi
le ē in humanis debitis ſi debeo
vnum flor· Johāni ꝯ fratr meꝰ
eidē etiā vnū:dādo vnū pro fra
tre non me acq̄taui· In purga
torio autē exiſtentes ſūt i mag
nis debitis erga deū·que debita
ſi neō eis ſubuenit luere opꝫ
e pēnis ꝯ ſic ſatiſfacere· ¶ Ex pre
miſſis patꝫ qꝛ multis modis me
liꝰ ē orare pro mortuis fidelibꝫ
q̄ꝫ pro viuis. Quia mortuꝰ aut
eſt me ignorāte i inferno ꝯ tūc

gradum glorie meruī per opus
bonum:ſi ſum in caritate ꝯ ſatiſ
facio cedet mihi· Si aūt ſū ex
tra caritatem per actū ſuffragij
diſpoſui me ad caritatē aliq̄lr
ꝯ opꝰ ad minꝰ feci p̄meitoriū
ꝯ ſi nō meitoriū aut ē in purga
torio· Et tūc licꝫ ſm oēs mihil
m̄ mereri poſſit nec ſibi:tamen
ſm multos pro me pōt exaudi
biliter orare· Sic ꝯ gere·ij·ma
chabeorū·xv·orauit exaudibi
liter ꝓ iſrl' Et ſm oēs ad minus
orabit pro me cū venerit ad ce
lum·aut iā ē in celo·vel ut iam
dictū eſt eit ibi·tūc ſciēt illos q̄
pro eis orauerūt et pro eis ora
bunt·ymo etiāꝫ ſi ſuffragantes
ꝓpter peccata ſua illis non pro
fuiſſent:adhuc pro eis orabūt
Et racō eſt qꝛ amicitia in virtu
oſo ꝯſiderat affectū plus q̄ꝫ effe
ctum· Sunt autē tūc b ti in cari
tate pfecta per quā oracōe eorum
expreſſa auditur faciliter· Se
cus aūt eſt de viuo quādo pro
eo oro·quia forte ignoāt qꝛ ꝓ
eo oro ꝯ ſic non orabit pro me
Item forte eſt peccōr ꝯ ſic modi
cum valebit· Item ſi eſt iuſtus
non tamē in voto ſemp exaudi
tur· ¶ In ſexto exiſtentibus lo f
co ſcilicet i purgatorio proſūt
ſuffragia· tum quia caritatem
habent que facit eos capaces·
tum etiā quia de noſtra fideliū
ſunt ſocietate ut tactum fuit de

exiſtētib; in limbo pueroꝝ de
omunione ecc̄ie de loco hui⁹
purgatorij ſex ſūt videnda· q̄
tradit tho· ſup· iiij· di· xij· prio
ꝙ ſit ꝓbatur auctoitate ſcrip
ture p illō· ij· mach· xij· Scā
ergo ⁊ ſalubris ē cogitacō ꝓ
defūctis exorare ut a peccatis
ſoluātur· ergo purgātur Item
probat greg· iiij· dyalo. p ex
ēpla plura Et p illō. i· cor· iij·
Si quis edificauerit ſup fun
damētum hoc· id ē xp̄m aurū
argētum ⁊ lapides p̄cōſos Et
ſequitur· vicȝ lignū· fenum· ſti
pulā· vniuſcuiuſqȝ op⁹ quale
ſit· ignis ꝓbabit Itē dyonſio
vlti· capi· celeſtis ierarchie Cō
memorat ritū p̄mitiē ecc̄ie orā
tem ꝓ mortuis Itē auctoitate
phoꝝ Socrates enī libro q̄
dicitur fedrō platonis Ruecū
qȝ inq̄t aīme ꝓuidebūtur me
diocriter egiſſe. veniēt in locū
vbi p penas abſoluētur Et po
nit aīas bonas habere nullaȝ
penā· mediocrit̄ bonas medi
ocrē hēre penā· malas aūt ma
gnas· Ad idē eſt Auicēna· ix·
metha· ſue ca. vltio· qui tamē
machometiſta fuit Ad idē ē her
mes termegiſt⁹ ad Eſculapiū
Rōne etiā ſic. opt; ſatiſfacere
quēcūqȝ penitētē Sȝ aliq̄ mo
riūtur in caritate q̄ non ſatiſfe
cerit pro pc̄cis preteitis· ergo
oportȝ i futuro alicubi ſatiſfa

cere· ⁊ hoc ē purgatoriū. Exē
plis ꝓbat grego· iiij. dyalo·
¶ Secūdo nōt ꝙ triplex eſt g
purgatoriū· vnū i p̄nti vita p
tribulacōes toleratas ut opor
tȝ Aliud i alia vita ſm legē cō
munē. tā ꝓpe infernū damna
toꝝ ut idē ſit ignis q̄ dānatoſ
cruciat. ⁊ q̄ electos purgat ſi
cut ſb eodē igne auꝝ purga
tur ⁊ ferꝝ crematur ut exēpli
ficat. Tertiū purgatoriū ē ſm
diſpēſacōeȝ· Et ſic q̄nqȝ in diu
ſis locis aliqui puniri legun
tur· vel ad viuoꝝ inſtructiōeȝ
vel ad mortuoꝝ ſbuencōem·
ut viuētib⁹ eoꝝ pena innote
ſcēs p ſuffragia ecc̄ie mitiget̄
Tercō nōt ꝙ duplex ē pena aī
maꝝ in purgatorio· vna ſēſ⁹
qua dīna iuſticia p ignē p̄uit
Alia dāni que ꝯſiſtit in p̄uaci
one viſiōis btifice ad tempuſ
Et de vtraqȝ dicit ꝙ mīma pe
na purgatorij excedit maxiaȝ
penā hui⁹ vite. Vn̄ aug⁹· de
vera ⁊ falſa pn̄ia. Hic ignis
purgacōis. ⁊ ſi etern⁹ non ſit
miro mō eſt grūis· excedit eī
oēm penā quā vnq̄ quis paſ
ſus eſt i hac vita. Nunq̄ i car
ne tāta inuēta eſt pena· licȝ mi
rabilia martires paſſi ſint tor
mēta· ⁊ multi neq̄ter iniq̄ quā
ta ſepe ſuſtinuerīt ſupplitia Itē
Aug⁹· libro de igne purgato
rij dicit aliq̄s non ad rē ꝑtinȝ

q̄ꝫ diu moras habeat; tm̄ ut ad
vitā et̄nā pueniā· Nemo hoc
dicat frēs kmi· quia ille ignis
purgatoriꝰ durioꝛ erit q̄ꝫ quic
q̄d potestis in ſeculo aut videre
aut excogitaꝛe· Et ſtati ſb̄iugit
Jdeo totis viribꝰ vnuſquiſqꝫ
laboꝛ; capitalia c̄mia ⁊ miuta
pccā ita opib; totis redimē ut
ex ipſ n̄l videatur remanē q̄d
ignisſ ille poſſit abſumē Exēpli
ficat ibi· Quā duꝛ ſit h̄ digitū
modicū i ignē tenere: q̄ꝫ topl9
totā aiam medullit9 dicit ec-
c̄ois theologoꝝ opinio q̄ꝫ pur
gatoriȷ pena incōpabilit̄ ē ma
ioꝛ p̄ris mūdi. De pena dām̄ p
bat· q̄ꝛ q̄ꝫto aliq̄d magis deſi
deratur· tn̄to eiꝰ abſentia ē mo
leſtioꝛ Et q̄ꝛ affc̄us quo deſide
ratuꝛ ſūmū bonū poſt hāc vitā
in animab; ſc̄is intēſioꝛ ē quia
nō retādatur affectꝰ moleſtia
coꝛpis· Et etiā quia terminus
fruedi iā ſūmo bono aduenisſ;
niſi aliq̄d impedirꝫ Jdeo de tar
datione maxime affligūtur· de
pena ſenſus pbat q̄ꝛ cū doloꝛ
non ſit leſio ſ; leſionis ſenſus;
tn̄to aliq̄s magis dol; de aliq̄
leſiuo q̄ꝫto magis ē ſenſitiuū·
vn̄ leſiōes q̄ ſiūt in locis marie
ſenſibilib; ut i oclo ⁊ in ſilibꝰ
mēbris maximū doloꝛē cauſāt
Et q̄ꝛ totꝰ ſenſus coꝛpis ē ab ai
ma Jdeo ſi i ipſā aiā; aliq̄d leſi
uū agat: de nc̄citate opt; q̄ꝫ ma

xie affligatur· ¶ Qr̄to nōt q̄ꝫ h
aie volūtaie ⁊ cū mag̃ pacia ſu
ſtinēt penā; purgatoriȷ pt; q̄ꝛ
hn̄t coꝛ rc̄m ⁊ p oīa ꝯfoꝛmāt
volūtatē ſuā dīne volūtati ⁊ iu
ſticie Jtē oīs ſapiēs vult illō ſi
ne q̄ nō pōt puenīē ad finē intē
tū· ſ; ſine illa pēa nō pn̄t venīē
i celū Jtē petūt ſuffragia cū ma
xio deſiderio ſm illō Job· xix· mi
ſeremi mei miſeremi mei ſalte;
vos amici mei· hn̄t eni aie pur
gatoriȷ q̄druplicē ſc̄iā; vnā p
ſpēs influxas a deo ſic alie ſbe
ſepate· ſecūdā p ea q̄ h̄ didicerīt
tertiā p aīas illic aduenientes·
qr̄tā p āgelos bonos reuelan
tes· qn̄tā p malos ſc; aliqn̄ eaſ
ſm tho. deridētes· ¶ Qn̄to no i
tat· boni angeli nō puniūt ani
maſ i purgatorio· q̄ꝛ coꝝ ꝯciueſ
ſiūt amiciſſimi· tn̄ poſſibile ē q̄ꝫ
eas ad loca pēaꝝ deducāt nec
cruciātur miſterio demonū q̄ꝛ
aie eoꝝ victores fuerīt· poſſibi
le tn̄ ē q̄ꝫ ipi demones q̄ de p̄is
hoīm letātur· aīas comitēt cū
deducūt ab āgel ſc̄is ⁊ aſſiſtāt
purgādis· tū ut eaꝝ p̄is ſatiē
tur· tū ut i eaꝝ exitu a coꝛpe ſu
um aliq̄d recipiāt Jn hoc aūt ſe
culo qn̄ adhuc locꝰ pugne ē
puniunt hoies· ⁊ a mal āgelis
ſic ab hoſtib; ut pt; de Job ⁊ a
bōis ſic pat; de Jacob cuiꝰ ner
uꝰ femoris angelo pcutiente
emarcuit Geneſ· xxxij· Sola

aūt dīna iuſtitia aīmas igne mediāte purgat. ſic aurifaber p igne aurū. ſic tribula granū a cautrio medic⁹ morbū Que dā etiā ibi pccā leuia illuc deportata purgātur ut dicit gregorius .iiij. dyalo. Et aug⁹. i de vera penitētia. Oēs vero pene p peccis q̄ tum cūq₃ grauib⁹ debite. q̄s penas nō plene deleuit homo tn̄c. ibi ignis purgabit. Sic pt₃ q̄ in purgatorio ſūt quadruplices pene Primo carcer loci mal⁹. q₂ in terra a ꝓpe infernū Secūdo ignis vniformis. ſ₃ ſm dīnā iuſtitiā diffor miter cruciās. Tercio demonū aſſiſtētia cruciatia. Quarto priuatio beatitudis. Eſt aūt triplex ignis purgatori⁹ Primo ē in alio mūdo in purgatorio q̄ eſt acerbiſſim⁹ Cui⁹ officiū ē triplex. vic₃ purgare a pccis venialibus A penis p mortalib₃ cōtritis a p venialib₃ pro quibus hō nō eſt ſatiſfactū. a ab aliis ſordibus aīe q̄ ſunt habitus vicioſi errores. a fomes. Secūdus ignis ē cui⁹ purgatori⁹. q̄ erit in cōflagrōne mūdi. Tertius purgatorius ignis ē tribulatio pn̄tis vite Et ille mīto pluſ purgat a citi⁹ q̄ ignis i loco purgatorij. q₂ meritū eterne prie aug₃. a modic⁹ multū de pccoꝝ penis delet. a mortalē culpā a vialē delere pōt quo ad penā. Sed ignis purgatorij pūniſolū delet veniale pccm. a penas debitas p mortalibus cō tritis a venialib₃. ſ₃ nihil meretur de gaudio a incōparabilit tn̄ ē maior terciō igne Sexto notat q̄ vna aīa citius purgatur q̄ alia ut dec₃ apl's. i. Cor. iij. Exēplificās de ligno. feno. a ſtipula. q₂ quedā venialia ſunt maioris adherentie q̄ alia ſm q̄ affectus magis ad ea incliatur a fortius i eis figitur. ideo talia tardi⁹ purgātur. Que aūt aīe acerbius purgātur vel q̄ tardius Dicēdū q̄ acerbitas pene ꝓprie reſpōdet q̄ntitati culpe. ſ₃ diuturnitas rn̄det radicatōi culpe in ſubiecto. vn̄ pōt otīgere q̄ alique q̄s in purgatorio diuti⁹ moretur. qui min⁹ affligitur a ecōuerſo Oīa p̄ſtata ſunt tho. vbi prius. Abbas Joachi libro de ſemine ſcripturaꝝ dicit. mag̃ pccōres q̄ vere i fine vite penitēt. in purgatorio igne vſq₃ ad nouiſſimū diē tales cremari optere credendi ſūt. Armicanus libro de q̄ſtione armeoꝝ rū li. xiiij. dic. veriſimile ē multos vſq₃ ad reſurrectiōe₃ glorioſā oim electoꝝ i purgatorio remāſuros q̄ multa purgacōne indigebūt. ¶ Sequit̃ Capitulū Nonū. p que ſuffragia aīe iuuari poſſunt a c̄.

a Quo ad ſecũdũ princi
pale p q̃ vic; aĩe defũ
ctoꝝ iuuari poſſint ſꝫ
bm gre· iiij· dyalo· Et doctores
in· iiij· di· xlv· Primo valet ieiu
niũ· Secũdo pl⁹ elemoſiñ Ter
tio plus oratio· Quarto maxĩe
ſacrificiũ altaris· ſemp ĩtelligẽ
do: ceteris paribꝫ· Sb iſtis tñ
quatuor plurã alia cõplectũtur
tur ſicut dictũ ẽ ſupra tertio p̃
cepto de ſatiſfactõe· Primo va
let ieiuniũ· vel vigilia· abſtinẽ
cia a delectabilibꝫ cibis· vel alijs
ſolacijs corporeis alias licitis
Similit̃ aſpitas lecti ⁊ veſtiũ
flagellacõ· genuflexio· ⁊ pegri
nacões· cõtricõ ⁊ hmõi Et hec
animabꝫ applicata valẽt p viã
iuſtitie ⁊ p mod̃ ſolucõis pene
vnde dꝛ xiij· q· ij· aĩa· Ieiunia
viuẽtiũ ſunt auxiliũ defũctorũ
ſic q̧ de⁹ ea acceptat p anima
bꝫ defũctoꝝ tanq̃ p ipſas hec
fcm eſſꝫ· vñ btũs dñic⁹ ferrea
cathena t̃plicẽ diſciplinãꝫ õni no
cte recepit vnã p ſe· aliã p defũ
ctis· t̃ciã p pccõrib⁹ viuis· naꝫ
ſi te in carcẽ exñte nõ poſſes ſol
uẽ ſtati· x· florenos quos tene
ris. ego tot p te dãdo. te libera
rẽ· Sic etiã in ꝓpoito ẽ de carce
b re purgatorij· ¶ Ex q̃ patꝫ q̧
ↄſultũ ẽ valde ſꝫ p talia purgaĩ
pñtũ p ĩfirmitates ⁊ alia patien
ter ſuſtinẽdo dũ viuim⁹ q̧ tũc
ↄſpẽale mẽmur ĩ pria gaudiũ
ↄ ſatiſfacĩo· Rñ aũt nob̃ defũ
ctis q̃s nob̃ ſuffragat̃ tũc me
ritũ ſibi manꝫ ſꝫ op⁹ ſatiſfacto
riũ in q̃tũ tale ſolũ ſbueit nob̃
Exẽplũ de ħ purgando ſeptꝫ p
greg̃· in ome· vbi r̃fert q̧ emi
lian⁹ diues lapſus ĩ q̃d dã vici
um mõſteriũ intrauit· ſe multi
plicit̃ afflixit· matutĩas in mõ
te extra mõſteriũ p̄ueit· vbi ab
bas ĩ medio noctis ſup eũ lumẽ
velut ſolẽ vidit. ⁊ cũ ab eod̃ de
p̃hẽſus eẽt p⁹ modũ· ⁊ intro
gatus in mõſterio q̃d egiſſet·
tar de cõfeſſus eſt· q̧ etiã in ipa
luce audiuit dimiſſum ẽ pccm
tuum: pauor etiã et timor mor
tis quoſdam purgat hic· Vñ
greg̃· iiij. dyalo· dicit plerꝫqꝫ
de culpis minimis ipſe ſol⁹ pa
uor egredĩetes aĩmas iuſtoꝝ
purgat· ſicut narrauit de q̊dam
ſãcto viro frequẽter· q̃ ad mor
tem veniens vehement̃ timuit
ſꝫ poſt mortem diſcipulis ĩ ſto
la alba apparuit· ⁊ q̃ p̃clarẽ ſit
ſuſceptus indicauit hec ibi· Et
btũs Aug⁹· li· de viſitacõe ĩfir
moꝝ loquẽs ſacerdotib⁹ de ho
minibꝫ morituris ſic, di· Abſol
uendi ſũt oĩs abſolucõeꝫ dũ
taxat rogãtes· nec ſuſpendẽdi
ſunt a fidelium cõmuñone qui
b⁹ mors timetur ſine dilacõe
et quos pccõrum amara recor
dacio vel eiciet ĩ lacrimis vel me
tus mortis ducit ad veniã ſic

ſcriptură teſtat᷑. Et territi pur
gabūtur. ſcꝫ Job. xli. hec aug⁹
c ¶ Secūdo valet Elemoſina
etiā ꝑ viā iuſtitie ⁊ ꝑ modum
redēpcōis ꝓ aīabus. ⁊ illud
meli⁹ ē ꝙ ieiuniū. qꝛ bonū hu
manū qn̄to cōmuni⁹. tn̄to me
li⁹ Elemoſina aūt pluribꝰ da
tur ĩ tercdū. Et ſb iſto cōp̄he
dūtur oīa opa miſericordie cor
poralia ſimilit᷑ ⁊ ſpūalia impē
ſa p̄rio ꝓpter aīas defūctoꝝ.
vn̄ dacō ouoꝝ. cādelarum. pa
nū. ⁊ hmōi ꝓ miniſtris ecc̄ie
valꝫ defūctis. hec aūt hic ꝓ ſe
facta ſic̄ dictū ē de ieiunio pl⁹
nob valerēt Exēplū ponit gre.
.iiij. dyalo. de paſcaſio dyaco
no cardinali maximo elemoſi
naio ⁊ lrato valde ꝙ nō ex ma
litia ſꝫ ex ignorātia duobus i
papatū electis. poſtea aīo adhe
ſit illi ꝙ minus ius habuit Pa
ſcaſio igr̄ defūcto: ſcūs germa
nus eps̄ capuan⁹ de ꝯſilio me
dicoꝝ i t̄mis ſe lauaē volēs cū
ſeruiētem in feruēti aqua repe
rit. a quo cū queſiſſꝫ cām tāte
ſeruitutis. rn̄dit ꝙ ꝓpter adhe
ſionē p̄dictam Et ſi miq̄t ꝓ me
oraueris. a reuerſus non me
h inueneris. liberatus ſū. qđ
⁊ factū ē. Et dicit greg. ꝙ ele
moſinis paſcaſi⁹ meruit libera
d ri citi⁹ a germani p̄ce // Ter
cō valet ꝓ aīabꝫ oracō. ⁊ plus
ceteris ꝑibꝫ ꝙ p̄cedētia a hoc ꝑ

viā grē ⁊ ꝑ intercellioēꝫ mem
broꝝ xp̄i. Melius ei ē opus cari
tatis qđ dirigit᷑ in deū ut oro
ꝙ qđ dirigitur in ſe vel in pro
ximū. ut ſolū ieiuniū vl elemo
ſina. vn̄ dicit ſco. ſup quolibet. q.
penul. Inter oīa meritoria oro
magis habet racōnem meriti
applicabilis alteri. qꝛ ip̄a de ra
cōe ſui ē placatiua ⁊ recōciliati
ua dei a ecīā iſti⁹ ꝓ quo ꝑ ip
ſū oratē offertur. hec ille. vnde
ſm̄ pe. pa. in. iiij. di. xlv. oracō
ſcōꝝ in p̄ria valet ꝓ aīabꝫ qꝛ
forte bn̄ficijs pri⁹ adiute ſūt
dū hic viuerēt. valet eciam p̄
ces. p̄ſertim viatoꝝ iuſtoꝝ. ⁊
pre oībꝰ oracōibꝰ bti Anſel.
vl alioꝝ valet quo ad deuocō
nē oracō dominica ſcꝫ pr̄ nr̄ qꝛ
iudex noſter ſcūs ē aduocātus
noſter cui eēt obprobriū vi
re cōtra ſuū motiū. a infrigere
vel caſſare qđ ibi docuit a for
mauit. vn̄ in cimiterio ⁊ alibi
dici dꝫ Requiē eciā eſt oracō ſpi
ritusſcī. ꝙ ſm̄ Apoſtolū poſtu
lat ꝓ nob gemitibꝫ ienarrabi
libꝰ id ē nos poſtulaē facit va
let etiā plus ꝙ nr̄e oracōnes.
vigilie defūctoꝝ ab ecc̄ia iſti
tute. qꝛ ex ope opato ideſt ex
ordinacōe a intēcōe ecc̄ie. Exē
plum de hoc refert vincēci⁹ i
ſpeculo hiſtoriali de ſcō Johā
ne elemoſinario p̄riarcha hu
ic cuidā diues dedit. viij. lib. r̄

auri·petēs ut orarꝫ ꝑ ſalute fi
lij ⁊ fris ⁊ nautaꝝ ⁊ nauis mo
ritur filiꝰ ⁊ circa eadē tempora
nauis mergitur cū oībꝫ ↄtētis
niſi ꝙ hoies p̄fati euaſert. Su
p q̊ cū amaicaret dines·vidit
in ſomnis ſimilē Joh·eleo͞ſina
rio ſibi dicēte Cur turbais nō
ne ꝑ ſalute petere iuſſiſti filius
ſaluatus ē·⁊ ſi vixiſſꝫ: īmmūdꝰ
fuiſſꝫ·Alij in vita fuit tuiti·⁊ ni
ſi oro ⁊ elemoſiā intceſſiſſent
oēs cū naui interijſſent. ex p ge
factꝰ igr̄ diues optie ↄtentus
e ē· ¶ Quarto ſup oīa valet di·
greḡ· Sacrificiū altaris id eſt
miſſe celebratio. ⁊ hoc valet p
viā gr̄e ⁊ iuſtitie·quia melius
eſt opꝰ caritatis ↄmūis ſcꝫ to
tiꝰ ecc̄ie q̄ p̄uate ⁊ ſpeālis pſo
ne Et dicit̄ hic oblacō altais
indiſtincte ut dicit ſco·vbi p̄
us Siue ſit ↄſecracō ſiue pcep
cō eukariſtie·ſiue opacō alia
ſacerdotis celebrātis in pſon a
ecc̄ie. ⁊ non accipitur p̄cīſe ꝑ
ↄtento in eukaiſtia qꝛ etiaꝫ ſic
in pixide eēt·hec aūt oblacō ut
ſit deo accepta·oportꝫ ꝙ offe
ratur a pſoā vel a pſois accep
tis deo·ſcd̄m illud Gen̄·iiij·re
ſpexit deꝰ ad abel ſcꝫ p̄mo ⁊ ad
muneā eiꝰ ſcꝫ ſecūdo·vn̄ qn̄ q̄s
celebr̄t miſſaꝫ: oblacō fit·p̄rio
a xp̄o qui ſacramentum illud
ſic inſtituit fieri ſcd̄m illd̄ Joh·
vi·pais quem ego dabo caro

me eſt ꝑ mūdi vita·qꝛ xp̄s eſt
ſūmꝰ ſacdos·q̄ licꝫ immediate
nūc nō offerat·alias eēt infini
tū meritū: tn̄ mediate offert p
miniſtꝝ Fit ſecūdo a xp̄i paſſio
ne ⁊ ab ea habꝫ efficatiā inq̄
tū ibi ſpealioꝛ ↄmemoracō xp̄i
paſſiōis hētur·verb̄·ſignis·⁊
meditacōibꝫ ſm illud luc̄·xxij·
hoc facite i meā ↄmemoracōeꝫ
Et·i·corn̄·xi·Tercō fit ⁊ accep
tatur racōe voluntatis eccleſie
gn̄alis militātis·qꝛ ille intelli
gitur facere cuiꝰ noie vel vice
fit ut di·Hyo·ca·xiij·cele·Jeraꝛ
chie·Q̄rto pōt acceptabilius
fieri vel fructuoſiꝰ ſacrificiū roe
pſonalis meriti offerētis puta
ſacdotis offerentis Quīto pōt
acceptabiliꝰ fieri p priuatā pſo
nā·ſcd̄m ꝙ deuotiꝰ petit miſſaꝫ
celebrai·p̄mū ex dictis tā in bo
nis q̄ i malis ſacdotibus habꝫ
locū ⁊ efficatiā·Q̄rtum ē tm̄ i
bois Qn̄ tū accidit·vn̄ ſm dur·
⁊ tho·in·iiij·di·xij·Eucaiſtia in
miſſe celebracōe duos fructus
p̄ncipalit̄ hꝫ cōferre vnū inq̄
tū eucaiſtia ē ſac̄mētū dat reci
picti eā deuote·maioꝛē vnionē
ad xp̄m fidē·ſpē·caritateꝫ·⁊ alia
plura in ip̄a aīa recipientis cau
ſat·Aliud hꝫ dare eucaiſtia ut
ē nō tm̄ ſac̄mētum·ſꝫ etiā ſacri
ficiū qd̄dā deo acceptiſſimū ꝑ
pt̄ p̄fatas tres cās vel q̄tuoꝛ re
citatas. ⁊ ſic hꝫ vī ſatiſfactōis

ad tollendā penā debitā illi p
quo offertur miſſa a ſacerdo
te ſiue ſit p pctō mortali ſiue
veniali· tā in viuis ꝙ̄ i mortuis
Et ſi queis qn̄tum ergo de pe
na tollit eucariſtie oblacō ſ̄c̄
ſm dur· ibidē non ſemp penā
totam tollit. qꝛ effect⁹ hodiern
ne oblacōis finitus eſt Alias
oēs de purgatorio vna miſſa li
beraret· Sꝫ pl⁹ ꝗ minus tollit
ſm ꝙ ſe extendit deuocō mi
niſtri offerētis. ꝛ virtus ſacri
ficij ꝗ̄ ſoli nō ē· ꝛ reat⁹ ſm bn̄
placitū dei ꝛ ſm diſpoſicōeꝫ il
lius p q̄ offertur Credit tam̄
ārchiſiodoreꝰ· ꝙ nulla miſſa ce
lebret᷑ p q̄ nō plures de pur
gatorio liberētur· Rō veritatē
dicit hre pe· pa· vbi p̄us ſupra
·iiij· Quia qn̄qꝫ multi ſūt i pur
gatorio ſic diſpoſiti ut cito libe
rētur Aut qꝛ iā diu ibi ſteterīt
Aut qꝛ pauca purgāda habu
erūt. Et nōnō ꝙ qn̄to hec q̄tu
or ſuffragia ſūt ex maiori cari
tate: tn̄to ampli⁹ proſiciunt.
ſm petrum de thar· vbi prius

f Quātum aūt ſacramentum
altaris p aiab⁹ valeat doc; gre
go· iiij. dyalo· vbi p̄mo refert
de mōcho noīe iuſt⁹ q̄ in mo
naſterio ſci grego. aliqn̄ eius
dē medicus fuit: tres denarios
occulte habuit quos inuenie̅
tes mōchi: i mādatis a beato
greg· acceperāt· ut morituro ni

ſto null⁹ adeſſꝫ frat᷑· ꝗ mortu
us i ſterqlinio ſepelirer᷑ · mori
tur igr. Sꝫ penitēs iuſt⁹ in ſterq̄
linio ſepelitur· xxx. aūt die iuſ
ſit grego· p eo quotidie p tri
gita dies miſſaꝫ vnā celebrari·
ꝗ tricaſima die iuſt⁹ apparuit
vni de mōchis dicēs· ſe an̄ in
choacōeꝫ miſſaꝝ dictaꝝ male
habuiſſe· ſꝫ poſtea melius ꝗ iā
liberātū Secūdo refert de q̄dā
apud hoſtes detēto p quo vx
or certis dieb⁹ ſacrificiū offer
ri pcurābat. lōgo aūt poſt tpe
liberatus innotuit vxori· p̄dic
tis diebꝫ a vinculꝭ fuiſſe ſolu
tū qn̄ ſacrificiū altaris p eo fu
it oblatū Tercō refert de p̄ſbi
tero q̄ i riuis idē tinis calidiſ
ſimis aliquotiēs ſe lauare̅ ꝯſue
uit· vbi frequēter reperit ſui
torē ſibi oīa exhibētem. q bal
neatores ꝯſueuerūt· tādē redi
ens ne ingrat⁹ eſſꝫ· duas tor
tas id ē panes i quibꝫ potrāt
ꝯfici eucariſtia ſuitori obtulit
Qui ingemiſcēs ait hec mādu
care non valeo. ſꝫ p me queſo
ꝯſecrare digneris celebrādo· do
min⁹ eni fui loci huius· ꝛ pro
meis pctīs hic purgor· Qui re
diēs· me nō inueneris. liberatū
crede. p ebdomadā ergo p̄ſbi
ter quotidie celebrauit· ꝛ redi
ens neminē inueīt· Quarto re
fert de agathone epō cui naui
ganti romā tempeſtas nauim

maxie q̄ſſauit· nauta aūt eius
nauiculā ī naui pēdētē regē vo
lēs cū nauicula fune fracto in
mare ferebatur· die tercō venit
ep̄s cū q̄ſſata naui ī inſulā ho
ſticam vbi celebrauit ꝑ nauta
quē putauit ſb̄merſū Repata
q̃ʒ naui· tādē venit ad rōnū por
tū· vbi nautā ābulātē vidēs· q̄
ſiuit quō euaſiſſʒ· Rn̄dit ille·
Cū nauicula repleta eſſʒ aqua
ibi māſi· q̄ euerſa· carine ſupſe
di ꝑut potui· Cūq̃ʒ poſt dies
qn̄q̃ʒ fame ⁊ laboē ſūditus de
ficere: vidi quēdā mihi panē
porrigentē· q̊ cōfortatus· vidi
nauē trāſeūtē· q̄ me huc adue
xit· Quo intellexit ep̄s eādē di
g em fuiſſe ſue celebrācōis ¶ Quo
ad terciū principale An ſuffra
gia ſcā ꝑ peccatores valeāt de
fūctis Nōnō prio ſcōʒ tho· vbi
pri⁹ q̃ tria ſūt que faciunt opa
viuoꝝ velut cāne quedam ad
aīas defunctoꝝ puenīē Primū
eſt caritatis vnio Secūdū eſt
facientis ſeu ſatiſfacientis intē
cō Terciū eſt obſecrātis oracō
De prio ptʒ· q̃ caitas q̄ eſt vi
culū vniēs mēbra ecc̄ie non ſo
lū ſe ad viuos extēdit: ſʒ etiam
ad defūctos· q̄ in caitate deceſ
ſert· q̃ caitas ē vita q̄ ꝑ morte
corpis nō finitur ſcd̄m illd̄· i· co
rī· xiij· Caritas nunq̄ excidit·
Jdcirco etiā amicitia ⁊ ſocietas
ōīa inter bonos in caritate fir

mata ⁊ fundata ꝑ mortem nō
deſinit· ſʒ manet inter viuos ⁊
mortuos in dn̄o ⁊ ſimilit̄ inter
mortuos in dn̄o int̄ ſe hec cari
tatis vnio facit aliq̊ mō ōīa
cōmūia int̄ hn̄tes eius ſocieta
tē· ita ut in patria quilibʒ gau
deat de bōis alteri⁹ ſingulis Et
in via quilibʒ deuotus gaudet
de ſingulis vere bōis ꝓximi Et
in purgatorio q̄libʒ aīa de bōis
alteri⁹· de quibʒ ponitur articu
l⁹ Scōꝝ cōmunīōeʒ· ymo pl⁹
habēs de caitate· de bonis certis
altei factis amplius gaudʒ ⁊
gratulatur ſcd̄m interioreʒ cō
ſolacōeʒ ⁊ delectacōeʒ q̄ꝫ gau
deat alius qui minorem habet
caitatē· ⁊ cui illud certū bonū
ineſt· De ſecundo videlicʒ de ſa
tiſfaciētis intencōe ptʒ q̃ mor
tui in memorijs hoim viuunt
vn̄ ſicut viu⁹ vnus pro alio in
ſocietate ciuili ſatiſfacere pōt·
ut ptʒ in debitoribus· Sic in
ſocietate caitatis apud deum
vn⁹ ꝑ intencōeʒ altei pōt dare
bona ſua ſatiſfactoia· inq̄ꝫtum
talia· ſiue ſit viu⁹ ſiue defūct⁹
De tercō vicʒ de obſecrātis af
fectōe ſeu orōe ptʒ q̃ ꝑ viam
orōnis aliq̄s altei int̄ dn̄ impe
trat ꝓ mā graʒ· licʒ nō mereat̄·
peccatores etiā de⁹ qn̄q̃ʒ audit
qn̄ ſcilicet petūt aliq̄d deo ac
ceptum· q̃ de⁹ non ſolū iuſtis
ſʒ eciam peccatoribus bona ſua

pu̾iditur ptꝫ· Math· v· non
ex eoꝝ meritis ſꝫ ex ſua clemē
tia Ideo ſup illo Ioh· ix· deꝰ pec
catores nō exaudit. dic· glō.
ꝙ cecus loq̇tur ut nō īunctꝰ
idest ut adhuc nō plene videꝰ
Ad ꝓpoſitū ergo dicēdū ꝙ ſuf
fragia ſiue fiāt p pcc̄ores etiā
ſeculares ſiue per iuſtos vale
re pn̄t defunctis ⁊ ſi non p cai
tatis vnionē: tn̄ p impetracōeꝫ
licꝫ per iuſtos fc̄a plꝰ valeant
hanc viā tho. expſſe tenere vi
detur ſuper· ij. di. xl· q· iiij· vbi
oppoſitā opinionē recitās pn̄
tem ſic approbat· Quia inquit
efficatia ſuffragioꝝ mēſuātuꝛ
ſm caritatē eiꝰ pro quo fiunt·
cū tātū valeāt vnicuiqꝫ qn̄tū
meruit ut ſibi valeret ut augꝰ·
dicit Ideo ab alijs veriꝰ dicitur
ꝙ etiā ipa opacō ſine caritate
facta valꝫ ei pro quo fit virtu
te caitatis eiꝰ ⁊ nō operātis hec
ibi nec in q̇rto oppoſitū vidr
tenē· Concordat wilh· in ꝫoli
b ꝺmo. ¶ Et pe· pa· vbi priꝰ po
nit q̄tuoꝛ g̾dus valoris ſuffra
gioꝝ ⁊ opeꝝ bonoꝝ· Primꝰ ē
ꝙ maxie valꝫ ſuffragiū boi fa
ctū p bono qꝛ oibus mōis tri
bus p̄dcīs p̄t valere· Secun
dus minꝰ valꝫ· licꝫ valeat boni
ꝓ malo viuo qꝛ per modū fre
quētis ipetracōis· Tertiꝰ mali
ꝓ bono. Q̇rtus mali valꝫ pro
malo. qꝛ deꝰ pcc̄ores nō exau

dit idest ſic iuſtos· ſꝫ ſicut pete
tes id qꝺ eſt cōformē dīne vo
lūtati Ex p̄dcīs etiā patꝫ rn̄ſio
ad aliud dubiū quo queritur
vtꝝ ſuffr̄agia fc̄a pro multis oī
bus proſint eq̄lit̾. Re. p̄mo ꝙ
ſuffragiū factū p multis tātū
valꝫ· quo ad gaudiū· cuilibꝫ ī
purgatorio qn̄tum ſi pro quo
libꝫ fierꝫ. Et eadē ratōne valet
etiā pro iſtis aīabus ꝓ quibꝫ
non fit ptꝫ ex p̄mo modo qꝛ
caitas ſm apſm non q̄rit que
ſua ſūt· io ē ſm augꝰ· nō ꝓpria
cōmūibꝰ ſꝫ cōmūia ꝓprijs an
poit vn̄ ſic rligioſus bn̄ diſpo
ſitus plus gaudꝫ de legato fcō
cōmunitati q̄ꝫ de legato ſibi in
ſpēali. Hic eſt ī purgatorio q̊
ad ꝯgratulacōem· Secūdo di
co ꝙ ſuffragiū factū pro mltꝭ
nō tātū valꝫ ſingulis quo ad
liberacōem a pena· quātum va
leret ſi fierꝫ pro vno vel pau
cis ex intēcōe dirigētis ptꝫ qꝛ
opus ſatiſfactoriū eſt finite ef
ficatie i ſatiſfaciēdo· ⁊ q̄ꝫto plu
bus ꝯdiuiditur. tāto minꝰ ſin
gulis cedit ⁊ eſt ſimile i politia
hūana· Si enim quinqꝫ ſūt ī
carcere· quoꝝ quilibet tenetuꝛ
qn̄qꝫ flor· Si ex pte oīm ſol
uo quīqꝫ florenos: non liberā
tur in toto· ſꝫ ſolum in vno· qꝛ
adhuc q̇libꝫ tenetur quatuoꝛ
Sꝫ ſi qn̄qꝫ florenos darē pro
vno: ille plene liberāretur Sic

etiā ē de icarceratis i purgatorio
i Dubitatur adhuc vtrū tātū
valeāt ſuffragia ſucceſſiē otinu
ata: quātū ſimul fcā ut · xxx · miſ
ſe p dies triginta dicte · quātū
triginta vna die dicte · Et ſic de
eleoſina cētū flor · p vnā diem
datorū quātū ſi āniūſariū pcu
raretur · ⁊ ſic de alijs ſꝫ · pe · pa ·
tātū vel pl⁹ valēt quoad meri
tum inſtituentis · qꝛ magis eſt
ad honorē dei otinuacō talium
āniūſariorū Et hoc cōſiderās ec
cleſia · ſic inſtituit āniūſaria · tri
ceſimos ⁊ ſeptuageſimos et
hmōi Sꝫ quo ad celeriorē libe
racōem a purgatorio · ⁊ cicius
videndū deū · plus valet acce
lerata multiplicacō Quia ſacra
mentum i ꝑpoſito habitum ſi
eſt ſuffragium altaris · nunq̄
tantum valet ex ope opato · ſi
cut actu habitum · Et forte ai
ma nō erit tamdiu in purgato
rio quouſqꝫ vltimum ſuffragi
um p āniuerſariū fiet vñ vtrū
qꝫ eſt laudabile · ⁊ pōt ex fon
te caritatis manare ita ut cōti
nuans ſuffragium ōne laudis
otinuacōeꝫ q̄rat · Et ſimul fatteſ
citi⁹ velit eū liberari ut ſtatī do
fruatur · ⁊ ne diu crucietur ⁊c̄ ·

Seq̄tur preceptū Octa
uū de falſo teſtimonio ·
Capitulū Primum

Nunc o octauū precep a
tū ſic poitur Exo · xx ·
Et deu · v · Nō loq̄ris
cōtrā primū tuū falſū
teſtioniū · hic ſm Aug⁹ · noie
falſi teſtionij otra primū dati
telligitur prohiberi oē in gnāli
mēdaciū ſaltē pnicōſū · qd etiā
innuit text⁹ leui · xix · d · Nō mē
tiemini nec decipiat vn⁹quiſqꝫ
proxim ſuū · de quo eē · itelligi
tur illd Sapi · i · os qd mētitur
occidit aiaꝫ Et ps Perdes oēs q̄
loquūtur mendaciū · pmo ſm
tho · 2 · 2 · q · cxxii · ꝓ prohibetur
oīa pccā ad locucioēꝫ ptinētia
q̄bꝫ ſaltē īfertur nocumētū pri
mo ut mendacia pnicioſa de
tractōes blaſphemie · ⁊ hmōi ·
De mēdacō igr̄ tria pncipalit̄
ſūt vidēda Primo q̄d ſit ⁊ quottu
plex mēdatiū ſit · ⁊ an oē men
daciū ſit pccm Secūdo i ſpāli
quot modis q̄s peccat mētiēdo
Tercō qn̄ ſit mōrle vel veniale
pccꝫ Qñtū ad pmū nōnd q b
ad mēdaciū ſm tho · ⁊ doctoēs
omunit̄ i · iij · diſ · xxxviij · duo re
quirūtur · pmo faſa ſignificatio ·
ſecūdo intēcō fallēdi · ⁊ accipit̄
itencō fallendi ꝓ intēcōe aliū
decipiēdi Aut ſibi aſſerendi fal
ſū qd dr̄ ꝓpt̄ mendatiū iocoſū
vbi nō ſemp eſt intencō decipi
endi aliū · ⁊ falſam ſibi opinio
neꝫ generādi · prout quibuſdā
vidr̄ · Ex quo ptꝫ qꝛ differentia

eſt int' mētiri ⁊ iter dicere mē
datū. Ad hoc ei ꝙ aliquis di
cat mēdatū. duo p̄dicta req̄
runtur. Sed ad hoc ꝙ q̄s mē
ciatur ſufficit ſecūd' ſcꝫ ꝙ intē
dat decipe. qꝛ mentiri ē cōn̄ mē
tem ire. Stat eni ꝙ q̄s aliqd'
veꝝ qd' credit eſſe falſum. di
cat cū intētione aliū decipiēdi
tunc dicit cōn̄ menteꝫ. ⁊ tn̄ nō
dic̄ mēdatū. cū ſua aſſercō nō
ſit falſa. Exempli gratia poſito
ꝙ princeps nō ſit vvpenne. ⁊
quis credēs eū ibi eē dicat. vo
lendo aliū decipe. pn̄ceps non
eſt vvpenne. talis mētitur qꝛ
loq̄tur cōn̄ mentem. ⁊ tn̄ veꝝ
dic̄. Simile eſt ſi quis dic̄. de
re vendibili quā credit malaꝫ
ꝙ ſit bona. cū in rei veritate ſit
bona. Secūdo ptꝫ ex p̄dictis
ꝙ oīs q̄ dicat mendatū. menti
tur. ſꝫ non econūſo. ptꝫ r'cio ꝙ
dicēs falſum qd' credit eſſe ve
rum. nec mētitur nec loquitur
mendatū ut dic̄. Aug9. Cum
nō hēat duplex cor nec decipe
intēdat. exēplū Aug9. Si ali
cui gladi9 comendetur. ⁊ dicat
ſe redditur cū ille q̄ comendat
popoſcerit. ſi forte gladiū repe
tat furens: manifeſtū eſt tunc
nō eſſe reddēdū donec r'ſtitua
tur ſanitas non eī in iſta pmiſ
ſione duplex cor hēbatur in p
c mittente. ¶ Secūdo nōndū ꝙ
mēdatū ſit non ſolū p verba

ſꝫ p fcā. ſcripta. nut9. ⁊ ſig̃ ut
ptꝫ de yppocritis ⁊ de religioſo
rū falſ ſignis. vn̄ mendatū in
genē' ſic diffinit' Eſt falſa ſig
ficacō cū itencōe fallendi. Si
ue ergo homo ſignificꝫ falſum
voce. ſcripto. manu. ligua. ſig
no vel veſte Et ſi hoc fac̄. cum i
tencōe fallendi. ā falſum aſſerē
di: ſp eſt mendacium. Vocale
aūt mendaciū diffinitur. Eſt
falſa vocis ſig̃ficacō cū intenci
one fallendi. ¶ Tercō nōndū d
ꝙ nullū mendatū pōt fieri ſine
pccō. ptꝫ Eccīa. vij. Noli velle
mentiri oīe mendaciū aſſidui
tas eī illi9 nō eſt bona. Ad idē
eſt aug9. libro cōn̄ mendatū
dicens. mendacōꝝ multa ſūt
geneā. ſed ea vniūſalit' odiſſe
debem9. nullū eni eſt mendaci
um qd' non ſit cōtrariū veritati
Nā ſic lux ⁊ tenebre. pietas ⁊
impietas. pccm̄ ⁊ recte factū
vita ⁊ mors iter ſe cōtraia ſūt
Ita inter ſe ſūt veritas ⁊ menda
tiū contraia. vn̄ q̄to amam9 il
lā tāto iſta odiſſe debem9. vn̄
pla. in thymeo. Voces ipoſi
te ſūt ut p̄ ſto hāt volūtatis in
dicia. Et mētēs cōtrariū fac̄
Et ph'us. iiij. ethicoꝝ dic̄. ꝙ
mendatū ſm ſe malū eſt ⁊ fu
giendū. Veꝝ aūt bonū ē ⁊ lau
dabile. Et ratio eſt. q̄re oīe mē
datū eſt pccm̄. qꝛ cadit ſupꝛ
indebitā materiā. maxie vocale

⁊ includit actũ ⁊ circũſtantias
ipſum actũ neceſſaio deformã
tes ſic ē eſt de furto ⁊ adulterio
ꝯ ceteris hmõi ꝯuolutis cum
malitia ut di· phs· ij· eth· Vo
ces nãqꝫ iſtitute ſunt ad ſigni
ficandũ alijs mẽtis ꝯceptum
vñ indebitum ē ꝯ ꝯtra voces in
ſtitucões ꝙ quis ſignificet qđ
non habꝫ in mẽte· Secũdo oẽ
mendaciũ ex ſua racõe dicit in
tencõem malã ſcꝫ intencõeꝫ de
cipiendi· ꝯ hmõi impoſſible ē
e eſſe bonũ· ¶ Quo ad ſcḿ prici
pale nõndum ꝙ ſcḿ Aug⁹· li·
de mendacõ· viij· ſũt genẽa mẽ
dacõꝝ· Sco· tñ ſb̄ diuidit quã
tum in duo· Primũ vocatur mẽ
daciũ in doctrina religionis ſci
licꝫ cum quis cũ intentione fal
lendi ſignificat aliqđ falſum
ꝯtrãriũ hijs que fidei ſũt· aut ſa
cre ſcripture· aut etiã contrari
um hijs que ptinent ad bonos
ꝯ xpianos moẽs· Secunđ ge
n⁹ mendacij eſt qđ fit ſolũ ad
nocẽdũ alteri iniuſte ſiue ĩ corpe
ſiue in rebus· ſiue in fama· ſiue
etiã in aĩa· ꝯ vocatur mendaci
um qđ nulli pdeſt ꝯ alicui nocꝫ
Terciũ eſt qđ fit in pfatis bõi
ad nocumentũ vnius ꝓpter vti
litatem alteri⁹ Et vocatur men
daciũ qđ prodeſt vni ⁊ nocet
alteri· Et hec triplicia mendatia
ꝯprehenduntur ſb̄ mendatio
pnicioſo Quartum vocatur mẽ
dacium qđ fit ex ſola libidie mẽ
tiendi· ut cũ qs mentit̄ ſolũ· q
mã placꝫ ſibi· ꝯ delcãtur atqꝫ
gaudꝫ in mentiendo Qũtũ voca
tur iocoſũ ⁊ eſt duplex ſcḿ ſco·
Primũ qđ fit ſolũ cauſa delectã
di alios· ſicut narrare fabulas·
de quibꝫ etiaꝫ audientes ſciunt
ꝙ nõ eſt verꝝ nec decipiuntur
audiẽtes ut plurimũ cũ etiã ſer
mo pferẽtis non ſit talis ꝙ na
tus ſit credi ab audientib⁹ Ali
ud quod fit cauſa ioci ſcđm au
g⁹· vbi ſup· ut cum quis iocan
do intendit aliũ decipere· ita ꝙ
audientes vere decipiantur· nõ
tam in aliquo in quo ſibi mag
num nocumentum inferatur·
In quo iocantur illi qui ſciunt
eum decipi ⁊ finaliter poteſt eti
am ipẽ de hoc iocari· quẽadmo
dum dicit Auguſ· fuiſſe de men
dacõ Ioſeph· qui veracit̄ volu
it decipere fratres ſuos in verb
iſtis· Exploratoẽs eſtis ꝯ cete
ris ſimilibus poſitis Geñ· xlij·
Sextum eſt qđ nulli obeſt id
eſt nulli alteri a ſe· ⁊ tamen ali
cui prodeſt· ꝯ hoc in tẽpalibus
rebus. Exẽplificat Auguſt· ve
lut ſi quiſpiam alicuius pecuni
am iniuſte auferẽdaꝫ ſciat vbi
ſit ſe neſcire mentiatur quocũ
qꝫ interrogante· Septimum
eſt quod nulli obeſt ſed alicui
prodeſt in corpore quia p ip
ſum impeditur alicuius mors

aut alia leſio corpalis. Exẽplũ Aug⁹. velut nolẽs hominẽ ad mortẽ queſitũ pdere mẽciatur Octauum qđ nulli obeſt et ali cui pdeſt ad defenſiõez et cuſto diã caſtitatis: pma tria dicun tur pniciosa mendacia. q̃ vicʒ nocẽt vel ſunt nociua ex ſe cui mentior vel de q̃ mentior. Alia tria iocoſa q̃ nulli pſunt nota biliter nec obſunt. Sʒ tria vl tima officioſa. qꝛ vtilitatis gr̃a ſũt et pſũt alicui et nulli obſũt

f Quãtũ ad .iij. pncipale notã dum primo dictũ Aug⁹. libro de mẽdacio vbi ſic dicit In hiſ .viij. generib⁹ tãto min⁹ q̃ſqʒ peccat cũ mẽtitur. q̃to mẽtien do accedit ad octauũ. Et tãto ampli⁹ q̃nto mentiẽdo accedit ad pmũ. hec ille. Et tho. 2. 2. q. .cx. dicit Si quis diligent̃ cõ ſideret ẽm ordinẽ pdicte ãnume ratiõis p octenariũ ſciet ordi nẽ g̃uitatis culpe q̃ ẽ i iſtis mẽ dacijs. nã bonũ vtile pfert̃ de lectabili. et vita corpalis pfer tur pecunie. honeſtas etiã ipſi corpali vite. Vñ ſecũdo nõ nõ ẽm eũdem qꝛ omne mẽdatiũ de quo cũqʒ generẽ mendatiorꝫ ſit qđ ꝺꝛ in dei iniuriã et in honoꝛã tiõez aut ꝯtemptũ: ẽ moꝛtale Jta qꝛ pter hoc dicitur non ſolũ ut q̃s decipiatur. ſʒ vltra hoc di citur ea intentione et ad iſtum finẽ ut de⁹ p hoc inhonoꝛetur

qꝛ illud ẽ directe contra dei ca ritatẽ. Primũ vero gen⁹ octo mẽdatiorꝫ inter cetera ẽ g̃uiſſi mũ. vñ omne mendatiũ de pri mo generẽ eſt moꝛtale pccm̃. qꝛ qđlibet tale cõtraiatur caitati dei. nã voluntaie falſum ſig̃fica re cũ itẽciõe fallẽdi aliquẽ circa res diuinas. q̃ cir̃ mateiam fidei eſt ꝯtra caritatem dei eo qꝛ p tale mẽdatiũ mentiẽs occultat diuinã veritatẽ q̃ corrũpit. Vñ 8 aug⁹. vbi prius. Primũ gen⁹ ẽ capitale mẽdatiũ. Secundũ gen⁹ vicʒ qđ nulli pdeſt et ali cui obeſt. graui⁹ eſt q̃ tertiũ. qꝛ terciũ minuit de grauitate ex hoc qꝛ damno vni⁹ intendi tur vtilitas alteri⁹ Tñ mẽda cia ſecũdi et tercij generꝫ in q̃ bus vicʒ q̃s intendit alteri no cere in reb⁹ corpe vel fama ſũt eciam moꝛtalia pter iſtũ malũ finẽ intentum. Sũt ei contra caritatẽ primi qꝛ ſic nocere al teri in aliq̃ illoꝝ eſt cõtra pcep ta dei. et moꝛ le peccatum. ut pa tuit in .vij. pcepto Jta etiã vel le ſibi nocere vel mẽtiri propt̃ ſibi nocere eſt moꝛle. Jde intel ligitur de mendaciõ q̊ quis in tẽdit altei nocere i aia ut p mẽ datiũ inducere eũ poſſit ad ali qđ moꝛle peccatũ. Aut ad erro rem i fide. Aut vult eũ p hoc im pedire in acq̃ſiciõe alicui⁹ ſcien tie vtilis et bone. Aut impedire

eum vult in emēdacōne morū
aut retrahit eū ab introitu reli
gionis bone. Aut a ꝯuersiōe ꝑ
penitētiam. et sic de alijs: semꝑ
ē mortale. quia multo magis fit dā
num hoi in hijs spūalibꝰ ꝙ̄ in
dānificacōe rerū. aut bonorum
corpis quia aīa melior est corpe
et rebꝰ. vn̄ Sco. i. iij. dicit. mē
daciū pnicōsum ſm ꝙ plꝰ vl
minꝰ nocet qd̓ ꝑēsatur ex bono
cuiꝰ est ablatiū. ſm hoc ꝑēsat
magis aut minꝰ ḡue mendaci
um Et vlr omne tale mēdatiū
ex deliberacōe dictū. est morta
le pccm̄. cuicūqꝫ enī ꝓhibetur
simpliciter illo p̄cepto. non di
cēs ꝯtra ꝓximū tuum falsū testi
moniū. nec p̄cise ē testimoniū
quod datur in iudicio. ſꝫ quādo
quis ex certa deliberacōe asserit
quod ignorat. vel cuiꝰ nouit
oppositū dicit falsū testimoniū
cōn̄ ꝓximū. vtrū autē i deliberā
cō excusꝫ: dicetur capi. sequēti
de periurio. hec ille Concordat
wilh. i su. vicioꝝ dicēs ꝙ tres
prime spēs sūt peccata mortlia
h si ex deliberacōe dicatur. ¶ Se
cundo ergo et Tercō genere mē
ciens nō solū peccat cōn̄ hoc p̄
ceptum octauū sed etiam si dā
num intulit sic ꝓximo tenetur
sibi illud recōpēsarē. de istis mē
dacijs intelligitur illd̓ ps. Per
des oēs qui loquuntur menda
cium Et sapi. i. Os qd̓ mētitur
occidit animā. mendatia vero
alioꝝ quīqꝫ generꝝ nō sunt de
se et de suo genē mortalia pccā
ſꝫ solum venialia eo ꝙ nō siūt
ꝓpter finē aliquē. q̄ ꝯtrarietur
caritati dei aut ꝓximi. ut patꝫ de
mendoso vbi intēditur ꝓpa de
lectacō. Et de iocoso vbi intēdi
tur. Aut alioꝝ leuis delectacō.
Aut iocus aliquis Et de officio
so in quo intēditur aliqua vtili
tas ꝓximoꝝ. Quāuis aūt scdꝫ
Augꝰ. vbi prius hm oī quīqꝫ
mendatia non sint mortlia de se
et ex suo genere qn̄ in eis non i
tenditur finis q̄ sit cōtra carita
tem. pn̄t tn̄ ſm tho. vbi pꝰ Et
sco. in. iij. fieri mortlia per accn̄s
rōe scandali. Aut alicuiꝰ dāni
Aut alteriꝰ talis nati seq̄ut dū
q̄s suo mendacō non intendit
malū. attamē est verisimile ꝙ ex
mendacō suo oiat̓ scādalū eti
am pusilloꝝ. Aut nōbile dānū
ꝓxio. Et tn̄ ꝓpt̓ vitādū hmōi
scādalum aut ꝓxi dānum non
vult mendatiū obmittē. Item
pōt fieri mortle rōne nimie libi
dinis ut cū homo suā ā alteriꝰ
delectacōeꝫ quā habꝫ aut itēn
dit in mendacō ꝑponit dilcōni
dei Aut mādato eius Ita ꝙ an̄
ꝙ̄ velit ista desiderata delcācōe
in mendacō carere patꝰ est po
cius facere contr̄ dei mandatū
Et ita potest itelligi illud Au
gus. Nullū peccatum est adeo

veniale quod nō fiat mo̅rle ſi
i placet. Itē q̄ uis mendaciū
iocoſū ⁊ officioſum de ſe nō ſint
mortalia. nec viris imperfectis
nec etiā ſm tho. pfectis q̄ ſunt
in ſtatu pfectionis acq̄rende.
ut r̄ligioſi ſunt niſi forte rōne
ſcādali. Tn̄ ſm ſco. vbi prius
ſunt mo̅rtalia vtraqȝ mendatia
viris exiſtentibȝ in ſtatu pfecti
onis exercēde In exercēdo act⁹
q̄ cōpetunt eis racōne talis ſta
tus pfectōis puta docere. iudi
care. p̄dicare. Nō eſt. q̄ꝛ p vtr̄
qȝ mēdacia aufertur bonitas
doctrīe quā p̄dicāt. Iuxta illō
Aug⁹. in ep̄la fūdamenti. Si
ad ſcripturas ſacras admixta
fuerit q̄ tūcūqȝ iocoſa mēdati
a: nīl remanet ī eis ſoliditatis
puta ſi p̄latus p̄dicȝ ⁊ miſceat
mēdaciū iocoſū nihil remanȝ
ſoliditatis ī doctrīna illa. pōt ei
quicūqȝ dubitare de quocūqȝ
dicto ab eo ſicut de alio. vel q̄
racōe nō aſſentire illi mēdacio
iocoſo pāi racōe nec alij Et ita
piret auctoritas doctoꝝ ecc̄e
in docēdo. perirēt etiā vtilitates
populi audiētis cō ſimiliter ī iu
dicio ſolēni. Et itelligo ita q̄
non percipiatur illud menda
ciū eē dictū ſeorſum ab actu do
cendi vel iudicādi. dū enim ali
q̄s ſedet ad iudicitū pōt aliquā
truſam admiſcere q̄ ex modo
loquēdi ſcitur, nō eē de iudicio

hec Sco. Et ſic ptȝ quātum pe
riculū ſit p̄latis ⁊ p̄fatis viris
in ſtatu pfectiois excende qn̄
excent actus talis ſtatus pfe
ctiois ut ſunt p̄dicare iudica
re docere publice ptūc mētiri
iocoſe vel officiōſe q̄ꝛ plures do
ctores ɔcedūt q̄ ſint mo̅rtalia.
Et vid̄r idē tenē ſcūs thō. vbi
pri⁹ Cū enim ut dic̄. ponātur
in ſtatu veritatis ſuande. q̄ꝛ ve
ritatē tenēt ex ſuo officio in iu
ditio vel in doctrīna. contr̄ q̄ ſi
mētiātr̄: eit peccatum mortale
In alijs aūt nō oportȝ. hec tho.
dic̄. tn̄ petr⁹ de pa. ſup. iiij. di.
.xx vij. Mētiri in iuditio ɔſciē.
ideſt in ɔfeſſione ſacramētali
ſemper ē mo̅rle. ſicut periuriū
deliberatum. ꝓpt̄ dei irreueren
tiam annexam. Nō ſic aūt ī fo
ro exteiori ſimplex mēdatiū ē
pcc̄m mo̅rle. niſi qn̄ ledit pxi
mū. ut ſi aduocatus ad vanaȝ
gl̄am falſo moueat legē ad ve
rā ɔcluſionē. hec ille. Eſt aūt k
omne mēdaciū qn̄qȝ de cauſis
deteſtādū Primo q̄ꝛ origo ei⁹
ē dyabolica. vnde geū. iij. neq̄
q̄ moriemini Iohā. viij. dū lo
quitur ſcȝ demon mēdatiū. ex
proprijs loq̄tur q̄ꝛ mēdax eſt
⁊ pr ei⁹. ⁊ ibidem. vos ex prē
dyabolo eſtis ⁊ deſideria pris
veſtri vultis facere. Secun
do q̄ꝛ inquinat mēbꝛ qd̄ ma
iori decentia eſſȝ dignū ſcȝ os

prou·xij· Abhominacō ē dn̄o
labia mēdacia Exēplū de hn̄tē
os plenū muſcis fetidis· Ter
cō qꝛ oīs mēdax quaſi q̄dā ꝓ
ditor ē· vult eī qꝙ ille cui menti
tur fidē ſibi adhibeat· ⁊ tn̄ fidē
non ſuat ei· ꝑmo vult decipere
ut ptꝫ in rōe mentiri· qđ eſt cō
tᷓ mentē ire· Qr̄to qꝛ valde no
ciuū eſt toti ecc̄ie Fac̄ ei ut vix
alicui fides adhibeatur· vn̄ ꝓp
ter mendacia multiplicātur ꝑ
iuria· diffidentie· lites· ⁊ hmōi
vn̄ de mendacib⁹ Jere· ix· Sa
gitta vulnerās lingua eoꝝ do
lū locuta eſt Quinto qꝛ eius vi
tacō orōnē cito facit exaudiri
Exēplū in vitiſ pr̄m· vbi fratᷓbꝫ
āgelico miniſteio tranſlatis ꝑ
fluuiū ad quendā hēmitam ab
eo q̄rentibꝫ de ei⁹ vita ſc̄e· a tpe
cōuſiōis nūq̄ de ore meo mē
daciū exiuit· ⁊ quicq̄d pecij a
dn̄o ſine mora cōſecutus ſum
Seq̄tur capitulū Secūdū
Rōim de vidēda ſūt ad
huc tria pn̄cipalitᷓ Pri
mo de pcc̄is oris i q̄bꝫ
q̄s facilitᷓ mētitur vel ſp· Secū
do de mēdacō in ope vel geſtu
Tercō dubiū de perplexitate·
a Q̄ntū ad· i· pōt quis mēda
ciū icurrē promiſſo· iactātia·
⁊ adulatiōe lingue· Prio pro
miſſione· vn̄ ſm tho· 2· 2· q· cx·
Sulle q̄ aliq̄d promittit non
hēat aīꝫ faciēdi qđ ꝓmittit: mē
titur Si vō hēat nō mētitᷓ qꝛ
nō loq̄tur ꝯtᷓ id qđ gerit i mē
te Si vō nō fac̄t qđ promiſit
tūc vidᷓ infidelitᷓ agē ꝑ hoc qꝙ
aīꝫ mutat pōt tn̄ excuſai ex du
obꝫ· vno mō ſi ꝓmiſit id qđ ē
māifeſte illicitū qꝛ ꝓmittendo
peccauit mutādo aūt ꝓpoſitū:
bn̄ facit Alio mō ſi ſint mutate
cōdiciōes pſonaꝝ ⁊ negocia·
Ad hoc eī qꝙ hō teātur facē qđ
ꝓmiſit dic̄· Seneca li· de bn̄fi
cijs req̄ritur qꝙ oīa imutata ꝑ
maneāt· vn̄ ⁊ apl̄s nō ē mētit⁹
nō iplēs qđ ꝓmiſit cū nō iuit
corinthū· ij· cor· i· ⁊ hoc ꝓpt ipedi
mēta q̄ ſupuenerāt hec tho· Et b
videntur i ꝓmiſſo ſimplici mul
te ꝯdicōes itelligi· ſicut a ſm
hoſti· i ſimplici iuramēto nam
qn̄ iuro qꝙ faciā itelligitᷓ ſi dō
placuerit· Si pape vel p̄lato
placueit vel nō diſplicueit Si
res i eođ ſtatu ꝑmanſeit vn̄ ſi
apud me depoīs gladiū ⁊ tibi
ꝓmitto reſtituē Si poſtea fu
ris: res i alio ſtatu ē· Itē ſi m̄ ſi
dē ſuaueis· nō ſuāti ei fidē nō
oꝫ fidē ſuai· vn̄ ſi nō facis m̄ qđ
ꝓmiſiſti· non tibi teor Extᷓ de
iuē iurādo pueit Itē ſi ſupior nō
cōn̄dixeit Itē ſi facultas ſeu poſ
ſibilitas ſe obtulerit· vn̄ excu
ſat ncc̄itas vel ipoſſibilitas tn̄
nō potēs ſoluē: ꝑus dꝫ homo ce
dere vel cū alio ꝓ poſſe ꝯcorda
re videlicꝫ cū illo cui obligatur

c ¶ Secũdo mētitur q̃s iactan
cia· de qua vide in tertia ſpē ſup
bie p̄cepto primo capi·xiij·a·
Jactator aūt ut dic̄·ph̄us·iiij·
ethi. fingit de ſe maiora exiſtē
tibus q̄nq3 nullius gr̄a. quā͂do
q3 aūt gr̄a gl̄ie vel honois quā
do q3 aūt gr̄a argenti· vn̄ thō·
12·2·q·cxij· dicit. Jactancia ꝓ
prie iportare vid̄r q̄ hō verbis
ſe extollat. Jlla enim q̄ hō lon
ge vult iactare in altū eleuat·
Tūc aūt quis ꝓprie ſe extollit
quādo de ſe ſup̄ ſe aliquid dic̄·
Vn̄ q̄dez ↄtingit dupliciẗ. Quā
do q3 enī loq̄tur de ſe· nō quidē
ſup̄ illud quod in ſe ē. ſ3 ſupra
illd̄ qd̄ de eo homies opinātur·
Vn̄ apoſtol9 refugiēs dicit·ij·
corin·xij· Precor ne quis exiſti
met me ſup̄ id qd̄ videt in me
ā audit ex me· Alio mō quis ꝑ
verba ſe extollit loquēs de ſe
aliquid ſup̄ illud qd̄ in ſe eſt
ſm̄ rei veritatem. ⁊ vtroq3 mō
d̄r iactantia. Primo modo ta
mē magis ꝓprie Et opponitur
iactātia veritati. Quādo autē
ſit iactācia pcc̄m mo͛tale. ⁊ qn̄
non dicit ibidem. Dupliciter
iactācia cōſiderai pōt. vno mō
ſm̄ ſe put eſt mēdatiū qd̄ dam
⁊ ſic quādo q3 ē pcc̄m mortale
quādo q3 veniale· mortale q̃dem
quādo q̃s iactanter de ſe ꝓfert
qd̄ ē contr̄ gl̄am dei. Sicut ex
ꝑſona thiri regis d̄r Ezechie·
·xxviij· Eleuatū ē cor tuū ⁊ dix
iſti· deus ego ſum. vel eſt cōtr̄
caritatē proxi· ſicut cū aliquis
iactādo ſeipſum prorūpit i cō
tumelias alioꝝ. Sicut legitur
luc̄·xviij· de phariſeo q̃ dixit nō
ſū ſicut ceteri hoim raptores ad
ulteri· iniuſti· velut etiā hic pu
blican9. Quādo q3 vero ē pec
catum veniale· quādo ſc3 q̃s de ſe
iactat q̄ neq3 ſunt cōtr̄ deū nec
cōtr̄ proximū· Alio mō pōt con
ſiderai ſm̄ ſuam cauſa3 ſc3 ſup
biā vel appetitum lucri ā inais
glorie Et ſic ſi ꝓcedat ex ſup
bia vel inani gloria. q̄ ſi ſit pec
catum mo͛tale· tunc ip̄a iactan
tia erit pcc̄m mo͛tle· alioqn̄ erit
pcc̄m veniale. Sed ſi quis ꝓ
rūpit in iactātia3 ꝓpter appeti
tum lucri: hoc videtur iā ꝑtine
re ad ꝓximi decepcōnem ⁊ dā
nū· Et ideo talis iactātia magis
ē peccatū mortale· vn̄ dic̄·ph̄s
·iiij· Ethi· q̄ turpior eſt qui ſe
iactat cauſa lucri· q̄ qui ſe ia
ctat cā glorie vel honoris non
eſt tn̄ peccatum mortale ſemꝑ
q̄ poſſ3 eſſe tale lucꝝ ex quo
ali9 nō dāpnificaretur· ¶ Ter d
tio quidam mētiūtur adulacō
ne· Eſt aūt ut quidā ait· Adu
lacō ꝑuerſa laudacō· vn̄ nom
laudacōis ⁊ adulacōis eiſdem
l̄ris conſtat ſ3 nō eodem modo
ordinatis Alex· de hal' i ſūma
dicit· Adulacio ſic deſcribitur

eſt pccm̄ ex ſmone vane laudis
alteri exhibitū intencōe placē
di Dubitat̄ qn̄ adulacō ſit pec
catū mortale vel nō ſc̄ndm id ibi
dē. Quedā adulacō eſt que fit i
fouendo pccōrem in pccō. hec ē
ſemp mortale peccatū. Quedā ve
ro fit intencōe ut pſit alicui ꝗ
nulli obſit. ꝗ hec eſt veniale pec
catum. Quedā vero eſt. q̄ fit ex
ſola intencōe placēdi: nō ut p
ſit vel obſit. ꝗ hec aliqn̄ veniale
pccm̄ ē aliqn̄ mortale Quādo eni
fit ex aīmi leuitate: veniale eſt
Quādo vero fit ex ꝯſuetudine
ducēte in ꝯtēptū ꝗ libidie; mor
tale: tunc eſt mortale hec ille. hoc
viciū xp̄s maxie fugit. vn̄ gl̄o
ſup illo math. xxi. relictis illis
abijt foras ex̄ ciuitatē qꝛ pau
p erat nulli adulatꝰ. nullū in tā
ta ciuitate inuenit hoſpitē. ſed
apd̄ lazarū receptꝰ ē Et apoſto
lꝰ. i. teſſ. ij. neqꝫ aliqn̄ fuimꝰ in
ſermone adulacōis. ſic̄ vos ſci
tis. nec occaſione auaricie deus
e teſtis ē. ¶ Eſt aūt adulacōnis
vicium deteſtandū multiplici
ter. Primo. qꝛ adulatoꝛ nutrix
eſt dyaboli. lactās dyaboli fili
os lacte adulacōnis Treñ. iiij.
lamie nudauert māmas lacta
uerūt catulos ſuos. lamia ei dr
q̄ſi lania ſuis fetibꝰ crudelior.
qꝛ eos laniat quos videt lactaē
ſic adulatoꝛ quē mulcꝫ laudan
do in pccō laniat i ptinacia. Se
cūdo eſt locuſta. q̄ eſtate pſpi
tatis canit ꝗ hyeme adūſitatis
ſilet. Eccī. xiij. diues locutus ē
et oēs tacuerūt ꝗ vbū eiꝰ vſqꝫ
ad nubes pducēt. paup locutꝰ
eſt ꝗ dicent. quis eſt h̄ Tercō
ſunt adulatoēs ſyrene ſm boe
cium vſqꝫ ad extimiū dulces
voce. ſꝫ obſtructis auribꝫ fugi
ende. Quarto ſunt lotoēs capitū
per oleum pſ. Corripiet me iu
ſtus in mia ꝗ increpabit me ole
um aūt pccōris nō impinguet
caput meū. Quīto ſunt ſacdo
tes dyaboli hoīes viuos ſepeli
entes. vn̄ gre. ſup illo Math.
viij. dimitte mortuos ſepelire
mortuos ſuos. mortui mortu
os ſepeliunt cū pccōꝛ pccōrem
aggere adulacōis pmit. ppt il
la xp̄s ait Luce. vi. ve vobis. cū
benedixerit vobis homines gl̄o.
magna pars pene eſt peccatori
ſua ſcelera nō argui. ſꝫ inſup q̄ſi
bene geſta laudari Et ſup illō
pſ. Deus in adiutorium meum
intēde dicit Auguſt. plꝰ nocet
lingua adulatoris q̄ manus p
ſecutoris. yſai. iij. Popule me
us qui te beatum dicunt ipſi te
decipiunt. ¶ Dubitatur quale f
remediū ſit adhibēdū adulaci
ni. Reſpōdet Alexāder vbi ſupra
qꝛ triplex ſpēalit. vnum intra p
prie fragilitatis ꝯſideracō q̄ ho
minē pfēce humiliat. vn̄ Treñ. iij.
Ego vir videns paupertatē meā

Et mich·vi·hūiliacō tua in me
dio tui. Alia duo ſūt extrīˢ·vnū
eſt ex pte iuſti hoīs·et dicitur
fidelis et diſcreta correctō·vñ
ſup illud pš. Oleū aūt pcc̄oris
nō impinguet caput meū glō·
Suſtinet fidelis argui a viro
iuſto i miſericordia et nō lauda
ri a pcc̄ore. Aliud ē ex pte pec
catoris ſcꝫ detractio q̄ eſt reme
diū non p cauſā ſꝫ p occaſiōeꝫ
vñ greḡ. Sciendū ꝙ ne immo
deratis laudibꝫ eleuemur pleꝝ
qꝫ miro rectoris noſtri modera
mine detractionibꝫ lacerāri per
mittimur·ut qđ vox laudantis
eleuat lingua detrahētis hūiliet
8 Quo ad ſecūdū principale
ſcꝫ de ſimulacōe·Notād ꝙ dif
ferūt ſimulacō et ypocriſ ſic ſu
periꝰ et inferiꝰ·Simulacō eſt
ꝓprie mēdaciū qđ i exterioribꝫ
ſignis factoris ꝯſiſtit·ut dicit
tho·2·2·q·cxi·nō aūt refert vtꝝ
aliq̄s mentiatur verbo vel quo
cūqꝫ alio facto. Simulacō tñ
largius capitur ſepe pro qua
cūqꝫ fictione Sꝫ ypocriſ ē nō
quecūqꝫ ſimulacō ſꝫ ſolū illa q̄
q̄s ſimulat pſonam alterius:
ſic cū pcc̄or aſſimulat pſonam
iuſti de hoc habes quedaꝫ pri
mo p̄cepto de ypocriſi·de ſimu
lacōne igr̄ dicit Deo·m·iij·di·
·xxxviij·Aliquis pōt ſimulare
p argumēta pbabilia·aſſumē
do aliq̄ bona ſibi ineſſe que nō
inſunt puta p genuflexiones et
adoracōes deuocōeꝫ ſibi ineſſe
que nō inē·Et talis ſimulacio
eſt ypocriſ et pctm̄·Aliq̄s etiā
pōt ſimulare mala non inēē·vl
oñdendo ſigna oppoſita hijs
q̄ ꝯſueuit vel oppoſita malꝭ vel
non oñdendo ſigna que cōmu
nit ꝯſueuerīt ſequi illa mala Et
p̄mū iſtoꝝ videtur ptinere ad
ypocriſim puta ſi quis luxurio
ſus audiēs de mulieribꝫ ſpuat
in ſignū caſtitatis exercans·et
tñ habeat oppoſitū i corde Se
cūdū non eſt malū aliqđ ymo
ſi pōt eſſe in malo eſt laudabi
le qꝛ vitupabile ē publicare eo
modo q̊ dicitur de quibuſdaꝫ
ꝙ peccatū ſuū publicauerīt et
non tacuerīt et ſi malū ſit i cor
de interiꝰ tamē addē malū ſig
nū exteriꝰ eſt addere malū ma
lo In indifferētibus aūt aliq̄s
pōt aliq̄ facere q̄ ex natura ſui
ſunt ſigna alicuiꝰ·Aliq̄s enim
pōt facere alia que non ſūt ſig̃
ex natura ſui ſꝫ ſcit ea concipi a
pñtibus tanq̄ ſigna·puta ex
natura rei ſud aē ē ſignū fatiga
cōnis vel alicuiꝰ reſolucōis cor
poralis·Spumare aūt ꝙ ſali
ua currat p barbā non ē ex na
tura ſignū inſanie mentis·pōt
enim cōpos mētis emittere ſali
uā ut currat p barbā·tamen a
circūſtātibꝫ pōt aliq̄s ſcire hoc
iudicandum ſicut ſignū furie

puta q̄ illa ɔſueuerūt ſigna eē
furioſoꝝ in t̄ra illa· Vníuſalit̄
ergo de ſimulacōib⁹ p̄ma ⁊ ſe
cūda dico· q̄ ſūt pctā ⁊ freque̅
ter mortalia· q̄ ꝑ poſ̄tis ⁊ ſimu
lacō· Tertia dūmō malū nō cō
comitetur eſt laudabilis Ita q̄
hō non oñdat vnū malū p aliō
malū· Et in indifferentib; ſimu
lacō prima ſi eſſꝫ in aliquibus
eſſet forte mala· ſꝫ non grauit̄
puta ſi quis poſſꝫ ſe facere ſuda
re licet non laboraſſꝫ· quemad
modū quidā ioculatores vtū
tur corporibus ſuis ad aliquos
motus ſignificātes alias diſpo
ſicōnes q̄ non in ſunt eis nec p̄
ceſſerūt· Simulacō alia que ē
ſecūda in indifferētib; nec pec
catū ē ⁊ talis fuit ſimulatio da
b uid· i· Re· xxi· hec ſco· ¶ Circa
terciū pn̄cipale q̄d ſit faciendū
in tali caſu ⁊ ſimilib⁹· Aliquis
queritur ad mortem quē abſcō
dit perfectus vir veniūt appito
res ⁊ q̄rūt ab abſcondēte· vbi
ſit latitās· Aut rn̄det· ibi· ⁊ tūc
erit proditor· Aut rn̄det ſe neſcie̅;
⁊ ſic mentitur· Aut tacet ⁊ ſic
prodere vid̄r ergo ē perplexus·
Rn̄deo; Alſio dicit· debet deludere
appitores ſic dicebat ipo ſitinꝰ
ſic dicendo· Creditis q̄ ſi ipſe
eſſꝫ h̄ ego dicerem vob· vel ɔ
rn̄dere ſic rn̄dit ille ſāct⁹ epūſ
de quo exēplū pōit btūs Aug⁹·
li ɔtr̄ mēdatiū q̄ abſcōdit quē

da; inícꝛ q̄ q̄rebatur ad morte
tē ⁊ dū ab ipō epō q̄rerēt appi
toēs vbi ille eſſꝫ· R· nec poſſu;
mētiri nec poſſum eſſe proditor·

Capitulū Tertiū

De falſitate hactenꝰ di
ctū ē ſꝫ nō de teſtificati
one vidēda ſūt tria· Pri
mo ī q̄b; caſib⁹ q̄s tētur teſtifi
cai. Secūdo an falſū teſtiomū
ſp ſit mortale pcc̄; Tercō q̄uo q̄s
teſtificādo vel alias aſſerendo
poſſit iurare ⁊ q̄ ſcie̅ debeat q̄ iu
rat teſtificādo· ¶ Quo ad p̄mū a
nōt tho· 2· 2· q· lxx· In teſtiōio
ferēdo diſtinguendū ē· q̄ aliq̄n
requiritur teſtimoniū alicui⁹
aliq̄n nō requiritur· Si requi
ritur teſtimoniū ſbditi autori
tate ſupioris cui i hijs q̄ ad iuſti
tiā ptinēt obediē tētur Et tunc
nō ē dubiū q̄n teſtiōniū tēatur
ferre i hijs in q̄b; ſc̄m ordie; iu
ris teſtiōniū ab eo exigit̄ puta
ī manifeſtis ⁊ i hijs de q̄b; infaīa
pceſſit· Si aūt exigatur ab eo
teſtiōniū i alijs puta i occultis
⁊ de q̄b; infamia nō pceſſit nō
tenetur ad teſtificādū. Si vero
req̄ritur ei⁹ teſtiōniū nō auto
ritate ſupioris cui obediē tene
tur Tūc diſtinguendū eſt Quia
ſi teſtimoniū requirātur ad libe
randū hoiem ab iniuſta morte
ſeu pena quacūq; vel falſa etiā i
famia vel etiā ab iniquo dāno
tunc tenetur hō ad teſtificandū

Sed ſi ei⁹ teſtimoniū non re
quiratur tenetur facere qḋ i ſe
eſt ut veritatē denūciet alicui q̄
ad hoc poſſit ꝓdeſſe. dicit enim
pſ. eripite pauperem ⁊ egenū
de manu pcc̄oris liberāte. Et pú.
.xxiiij. Erue eos q̄ ducūtur ad
mortē. Et ro. i. digni ſūt morte
nō ſolū q̄ faciūt. ſꝫ ⁊ q̄ cōſentiūt
facientibꝫ. vbi glō. Cōſentire ē
tacere cum poſſis redarguere.
Sup hijs vero que ptinēt ad
dānacōēꝫ alicui⁹ non tenetur
quis ferre teſtimoniū niſi cū a
ſuperiore cōpellitur ſcḋm ordinē
iuris. qꝛ ſi circa hoc veritas oc
cultetur nulli ex hoc ſpeciale dā
nū naſcitur. vel ſi immineat pi
culū accuſatori: non ē curādū
qꝛ ipſe ſe in hoc periculū ſponte
igeſſit. Alia aūt racō ē de eo cui
piculū imminet eo nolēte hec
b tho. ¶ Sꝫ dubitatur an teſtio
niū poſſit licite fieri de hijs que
alicui ſub ſecreto ſūt cōmiſſa. p
cui⁹ ſolucōe nōndū qꝫ triplex
eſt ſecretū. vnū quod ſub ſigil
lo confeſſionis cadit. aliud qḋ
ſub ſigillo ſecreti tegitur. Et ſit
dupliciť. vno mō qn̄ cōmittēs
expmat ſe dicere ſub ſigillo ſe
creti. Alio mō qꝫ non expmat.
ſꝫ tn̄ natura ſermonis vel rei illḋ
expoſcat. vicꝫ qꝫ teneatur ſb ſi
gillo ſecreti. de hijs tribꝫ dicit
pe. pa. ſup q̄rto. di. xxi. Quāuiſ
frāgēs qḋlibꝫ iſtoꝝ. vicꝫ prio

modo ⁊ ſcḋo modo dcōꝝ ſigil
loꝝ peccet mōꝛliter. tn̄ grauiꝰ
frāgēs ſigillū cōfeſſionis. nec
ſolū eſt fractoꝛ ſigilli ⁊ ꝓditoꝛ
cui eſt aliquid expſſe cōmiſſum
ut archanū. ſꝫ etiā ex natuā fa
cti. ſi videatur tale qꝫ reuelacō
nocerꝫ. minus tamē ceteris pa
ribus qꝫ ſi ad hoc ſe obligaſſꝫ
nā ſeruus auſcultans a caſu vel a
ꝓpoſito ſecretū qḋ tractatur in
curia dn̄i ſui. ⁊ poſtea id reue
lat forinſecus: cōmittit crimen
cōn̄ dominū ſuū ⁊ curiā eiꝰ vn̄
talis ſeruus ſcḋm ius ciuile ḡuiter
pūiretur. Sacramētum aūt pe
nitētie ſeu cōfeſſionis ē qḋdaꝫ
ſecretū qḋ ſecrete tr̄ctatur i cu
ria ſūmi regis qꝛ tr̄ctatur corā
illo qui repn̄tat pſonam eius.
Quilibꝫ vero homo ſeruus dei ē
ergo ille q̄ audirꝫ a cōfeſſoꝛe pec
cata cōfeſſa: teneretur ea celare.
Hec pe. Et eadē racō videtur de
illo qui confitētis alicuiꝰ pecca
ta audiſſꝫ a caſu vł a ꝓpoſito.
Alij doctores addūt. qui dolo
ſe audit cōfitētē: mōꝛliť peccat
ſꝫ non qui a caſu. Ambo tamē
tenētur celare. Rō pmi qꝛ cōn̄
legem nature facit ⁊ cōn̄ carita
tem pximi ymo cōn̄ dei ſacmē
tum. Et addit pe. de. pa. pēitenſ
etiā ſi ex reuelacōe inunctionis
penitētie ꝓbabiliter crederꝫ cō
feſſoꝛē ledi: tenetur celare. Alio
quin eſſꝫ maledictꝰ ſic cham

q̄ diſcooꝑuit vel nō operuit ſꝫ
deriſit verenda p̄ris. Si enī ex
hoc ſeq̄retur vel deriſio ſimpli
cis vel offenſio. qꝛ ꝓhibuit lo
q̄ cū pſona ſuſpecta non debꝫ di
cē. talis hoc m̄ iniūxit. qꝛ forte
c ille interficeret eū hec ille. ¶ Ad ꝓ
poſitū dubiū r̄ndit tho. vbi ṗ
us ſic. de illis q̄ hoī commiſſa ſūt ī
ſecreto p confeſſionem: nullo mō
debꝫ teſtimoniū ferre. quia hu
iuſmōi nō ſcit ut homo ſꝫ tāq̄
dei miniſter. Et mai⁹ eſt vincu
lū ſacramēti quolibꝫ hominis
p̄cepto. Circa ea vero que alit̄
homini ſb̄ ſecreto cōmittuntur
diſtinguendū eſt. Quādoqꝫ ei
ſūt talia que ſtatim cum ad no
ticiam hominis veniūt homo ea
manifeſtare tenetur puta ſi ptī
nent ad corrupcōnem multitu
dinis ſpiritualem vel corꝑalem
vel in graue damnū alicuius p
ſone vel ſi quid aliud hmōi eſt
ꝓpalare tenetur vel teſtificā do
vel denunciando. Et contra hoc
debitum obligari non poteſt
per ſecretum commiſſum. qꝛ in hoc
frāgeret fidem quā alteri debet.
Quādoqꝫ vero ſūt talia q̄ quis
ꝓdere non tenetur. vn̄ poteſt
obligari ex hoc qꝛ ſibi ſb̄ ſecre
to cōmittuntur. Et tunc nullo
modo tenetur ea aliq̄s ꝓdere
etiā ex p̄cepto ſuperioris. qꝛ ſua
re fidem eſt de iure naturali. nl
aūt pōt precipi hoī cōtra id qd̄
ē de iure naturali hec tho. Sꝫ di
ceres q̄ꝛ diu tenetur celare q̄ ali
quid in cōfeſſiōe audiuit ſꝫ. ſp
ꝰ ꝑ ſemp. Item q̄reres quā pe
nā incidit q̄ archanū alicuius
ꝓdit illicite ſꝫ. Si q̄s publice
reuelat aliqd̄ ſecretū crimen im
ponitur ſibi aliq̄ pēa ſcꝫ ifamia
Impoſitor ei crīmis cuiuſcumqꝫ
qd̄ ꝓbare non pōt pro calūnia
tore hētur. Extra de calūnia. Et
talis ē ille q̄ reuelat qd̄cūqꝫ ſe
cretū crīe qd̄ ꝓbaē non poteſt
¶ Dubitatr̄ conter an q̄s tenea d
tur accuſaē ꝓximū ſꝫ. tho. 2. 2.
q. lxviij. dr̄a eſt int̄ denūtiacōem
7 accuſacōem. in ṗmo attenditur
emēdacō fr̄is. In ſecūdo punicō
crimis. pene aūt p̄ntis vite nō
p ſe expetūtur quia nō ē ſꝫ vlti
mum retribucōis tēp⁹. Sꝫ in
q̄ꝛ tum ſunt medicinales cōferē
tes vel ad emēdacōem perſone
peccātis vel ad bonū reipublice
cuius q̄es ꝓcurātur p punicōem
peccātiū. quorꝫ ṗmū intēditur
in denūtiacōe Secūdū aūt ꝓpe
ptinet ad accuſacōem. Et ideo ſi
crīmē fuerit tale qd̄ v̄gat i detrimē
tū reipublice: tētur hō ad accu
ſacōem dūmō ſufficiēt poſſit ꝓ
baē qd̄ ptinꝫ ad officiū accuſa
toris. puta cū pecīm alicui⁹ v̄git
i multitudis corruptelā corꝑa
lē ſiue ſpūalē. ſi aūt nō fuerit ta
le pecīm qd̄ i multitudiem redū
det vel etiā ſi ſufficiētē ꝓbacōem

nō poſſit adhibere: nō tenetur
ad accuſandū qꝛ ad hoc nullꝰ
tenetur qd̓ non pōt debito mo
do pficere. Sȝ ɔtra non licȝ re
uelare q̄ quis in ſecreto recepit
qꝛ hoc ē infideliter agere. Sed
ſtat ſolum ſecreto quē ſcire pxi
mi malū ergo ⁊c̄. rn̄dȝ reuelaē
ſecretū in malū pſone infideli
tas ē. non aūt ſi reueletur ꝓpt̄
bonū ɔmune qd̓ ſemp pferedū
eſt puato bono. Et ideo cōn̄ bo
nū cōmune. nullū licȝ ſecretum
recipe nec tamē eſt oino ſecre
tū qd̓ p ſuffitiētes teſtes pōt p
bari hec tho. Sȝ nūquid ſbdi
ti poſſunt accuſare ſuos platoſ
ſꝫ. ibidē. Subditi platos ſuos
accuſare phibetur q̄ non affe
ctione caritatis ſȝ ſua puitate
vitam eoꝝ diffamare ⁊ repbē
dere querūt. vel ſi ſubditi accu
ſare volētes fuerint criminoſi
ut hētur. 2. q. vij. Alioquī ſi fue
rint alias ydonei ad accuſand̓
licȝ ſubditis ex caritate ſuos p̄
e latos accuſare ¶ Quo ad ſecū
dum principale vtꝝ falſū teſti
moniū ſit ſp peccatum mōrle.
ſꝫ. tho. 2. 2. q. lxx. falſū teſtimoī
um triplicem hȝ deformitatē.
Vno mō de piurio qꝛ teſtes
nō admittuntur n̄ iurati. ⁊ ex
hoc ſp eſt pccm mortale. Alio
mō ex violacōe iuſtitie ⁊ hoc
mō eſt mortale pccm ī ſuo ge
nere. ſicut ⁊ quelibȝ iniuſticia.

Et ideo in pcepto decalogi ſub
hac forma interdicitur falſū
teſtimoniū cū dr̄ Exo. xxi. non
loquaris ɔtra pximū tuū falſū
teſtimoniū. non ei cōn̄ aliquē
facit qui eū ab iniuria faciēda
impedit. ſȝ ſolū qui ei ſuā iuſti
tiā tollit Tercō mō ex ipſa fal
ſitate ſcḋm qꝫ ōne mendaciū eſt
peccatū ⁊ ex hoc nō habȝ falſū
teſtimoniū qꝫ ſit ſep mortale
peccatum Dubitatur vtrū iura
mētum obliget ſcḋm intēcōeȝ
recipientis. ſꝫ. tho. ſuper. iij. di.
. xxxix. ⁊. 2. 2. q. lxxxix. ar. vij. Iu
ramentum promiſſorium obli
gat de ncc̄itate ut culpa euite
tur vn̄ obligat ad illd̓ eſſe faci
endū. q̄ nō fc̄o īcurritur culpa
diſtinguendū ē ergo in eo qui
iurat Aut enim ſimplicit̓ aut do
loſe iurāt Si iurat doloſe: ex du
abus ptibus pōt culpa ſeq̄. ſcȝ
ex fractione iuramēti ⁊ ex dolo
Quāuis ergo ex ipa rōne iura
menti mq̄ꝫ tum iuramētum nō
obligetur ad ſuandū ipm̄ ni
ſi ſcḋm ſuā intēcōeȝ q̄do obligaci
onē eni volūtas reqritur ſic eti
am ad votū. tn̄ ex ncc̄itate iura
mēti mq̄ꝫ tū doloſū fuit obliga
tur ad ſuandū talit̓ qꝫ ex dolo
eiꝰ aliꝰ nō ledat̓ ⁊ hoc ē qn̄ ſcḋm
intēcōeȝ recipiētis: iuramētum
iplet. vn̄ debȝ ſuari ſcḋm ſanū
intellectū eiꝰ cui iuramentum
pſtatur. vnde yſido. Quacūqꝫ

arte verborum quis iuret: deus
tamē q̄ cōſcientie teſtis ē hoc ita
accipit ſicut ille cui iurātur itel
ligit. Et q̄ illa verba intelligā
tur de iuramēto doloſo patz p
ea que ſic ſubdit dupliciter re
us ſit qui et nomē dei in vanū
aſſumit ꝛ ꝓximū dolo capit. Si
autē ſimpliciter idē abſqꝫ dolo
iurat: tūc obligatur in foro cō
ſciētioſo ſolum ſcđm intencōez
iurātis nō recipientis. vnde gre
go. xxvij. mora. humane aures
talia verba noſtra iudicāt. qua
lia foris ſonāt. diuina vero iudi
cia talia foris audiunt qualia
ex intimis proferuntur. Sed ta
lis ſine dolo iurās in foro cōtē
cioſo vbi intencō ignoratur ob
ligatur ſcđm q̄ verba cōmuniter
accipi ſolēt. hec ille. Et addit. Iu
ramentū non debet adhiberi ni
ſi de aliq̄ re de qua aliquis ſir
miter certus ē ꝛ non eſt niſi cū
magna cautela adhibendum.
Nōndū tam̄ q̄ in quibuſdā ca
ſibꝰ poſſunt aliqui iurare q̄bꝫ
de re non cōſtat. niſi p fidē ſeu
credulitatem. vñ mgri. iiij. di.
xxxiiij. di. q̄ ſi mulier cauſatur
frigiditatem mariti ipſa ꝛ ipſe
iurabit de eo q̄ nunq̄ commix
ti ſint ꝛ ſine fraude cum ſeptia
manu ꝓpinquorum. Sacramen
tales enim tunc iurabūt q̄ cre
dūt eccleſie verā iuraſſe. Idē iu
ris eſt ſi ſepenꝰ ꝓpē artitudinē

mulieris. Sicut etiam in li. v.
de purga. capi. xiiij. Iurare pa
pa mādat ꝓ purgacōne cuiuſ
dā decani infamati. Similia hēs
in Scđo. ut poſt dicetur. Sꝫ du
bitatur quomodo debēt verba
obligātiū itelligi. Rñdꝫ. Scđo.
q. penultima qđl. ſui. Ad iſtud
dubiū habetur reſponſio. extrā
de ſpon. ex litteris vbi dicitur ſic.
Si alter nō intellexit qđ alter
ꝓpoſuit ad cōmunē verbi itelli
gētiam recurratur. ꝛ cogatur
vterqꝫ vba ꝓlata in ſenſu iſto
retinere quē ſolēt recte itelligē
tibus generare. Et gloſa addu
cit illud ff. de ſupple. le. l. labor.
non ex opiōnibꝰ ſingulorꝫ ſꝫ
ex cōmuni vſu loquēciū verba
ſunt intelligenda. Addūt alij
quādo vba ſunt duplicia ꝛ iu
rās intendit in vno ſenſu ꝛ rci
piēs i alio tunc verba mltipli
cia aut plus ptendūt vnū iſto
rū ſēſuū ſcđm cōmunē vſum. Aut
equaliter ptēdūt vtrūqꝫ. Si
primū. tūc illiꝰ intencōi ſtandū
eſt qui illum ſenſum itellexit.
Si ſecūdū: tunc ſtādū eſt iu
dicō bonorꝫ virorꝫ qui preſatis
cōiecturis ꝛ racōnibus cō deſcē
dere debēt ſaniori ꝛ puriori intē
cioni. Sꝫ quid ſi q̄s falſū teſti
moniū ferrꝫ ex ignorātia facti
ſꝫ. tho. ibidē. In teſtimonio fe
rendo nō debꝫ hō ꝓ certo aſſerē
q̄ſi ſciens illud de q̄ certꝰ non

eſt. ſ; dubiū debet ſub dubio ꝓ ferre ⁊ id de quo certus ē pro certo aſſerere. Sȝ qꝛ contingit ex labilitate hūane memoie ꝙ reputat ſe homo qn̄qȝ certum eē de eo ꝙ falſum ē ut ſi aliquiſ cū debita ſollicitudie recogitāſ eſtimat ſe certum eſſe de eo qđ teſtatur illđ teſtimoniū nō eſt falſū nec peccat mōꝛlit᷑ hoc aſ ſerēs qꝛ non dicit falſū teſtimo niū ꝑ ſe ⁊ ex itencōe ſ; per acci
f dēs coīi illđ qđ intendit ¶ Du bitatur adhuc An indelibera cio in periurio ⁊ ſiliter in men dacō excuſet a pccō mōꝛli Rn̄. ſco. ſup. iij. circa finē. periuriū qđ eſt ex pleno ɔſenſu ē coīi ꝑ ceptū prime tabule. ⁊ ꝑ conſe quēs immediate auertens a fine vltīo. Et ita nihil ſibi deficit de rōne pccī mōꝛlis. Siue periu riū fiat ex habitu ſiue non ſiue ſemel ſiue ɔſuetudinaie. Si au tē fiat periuriū ideliberāte qn̄tū cūqȝ fiat frequēter: cū act9 me ritoꝛi9 requirat ꝙ ſit plene hu man9 ⁊ ita ex delibrācōe plena ⁊ demetoꝛi9 nō min9 reqrat id non eī de9 ē ꝓnioꝛ ad puniendū ꝙ ad p̄miādū: pōt dici ꝙ illud ꝑiuriū ideliberātū etiā ꝗciēſcū qȝ iteratū non eſt pccm mōꝛle Rondū tn̄ ꝙ virtuoſus breuē habet deliberacōez. ꝗ non vide tur deliberacō qꝛ habȝ prudētiam magnā ⁊ ꝓmptus eſt ad

deliberādū quaſi in tpe impce ptibili. Ita poſſ; aliqs ex habi tu oppoſito prudentie acqrere facultatē deliberādi ꝓmpte de oppoſito ꝗſi in tpe ipceptibili ⁊ illa deliberacō ſequēs habitū eſſ; ſufficiens ad racōez peccati Sic cō ſimilis deliberacō in bo no eēt ſuffitiēs ad racōnem me riti. nō ergo diſtinguo ꝙtum ad rōez pccī mōꝛlis ꝙtum ad raritatē ⁊ frequētiam periurij. ſ; inter deliberacōez ⁊ indelibe racōez Ita ꝙ deliberacō ɔcurrēſ reddit pccm mōꝛle. ⁊ hoc ſiue vnica ſiue ex ɔſuetudine. Et in deliberacō excuſat ſiue ſemel ſi ue quociēſcūqȝ hec ſco. Idē te net de mendacō ad hoc ꝙ ſit mōꝛle vel veniale. vide etiam de hoc ſup̄ ſecūdo p̄cepto ꝑ totū
¶ Quantum ad terciū pn̄cipale g queritur. vtꝝ adducēs deū in teſtē ut ſit i iuramēto aſſertoꝛio ad aliqd qđ talis credit eē ve rū. licȝ non ſit verꝝ ſ; ad aliqd de q̊ aliquā hȝ opinionez ⁊ tn̄ magis aſſentit oppoſito peccet mōꝛlit᷑ Rn̄. ſco. vbi p̄us ſup terꝛ tio dicens dico ꝙ ille cui iurat᷑ aut accipit ex lege poſitiua Aut ex cōſuetudie iuramētū. tanꝙ ſimplicit᷑ aſſertiuū iurati. Aut nō tāꝙ ſimplicit᷑ aſſertiuū ſ; ꝓ babilit᷑ iductū ad credēdū iuramēto Primo mō dico ꝙ iuranſ quocūqȝ dubiū hoc ē qđ non

eſt ſimpliciť certū ⁊ deliberate
peccat mortalit᷑· qꝛ ad ꝯfirmādū
id qđ aſſerit ſimpliciť eē certū
⁊ verū deū teſtem inducit cū nō
ſit ſimpliciť certum Et hoc mō
debēt intelligi omnia iuramēta
illoꝝ qui aliquid iurant in iu
dicō pro quo ſententia aliqua
conſueuit ferri q̄ ſnīa oīno nō
deberꝫ ferri niſi illđ aſſertū eſſꝫ
ſimpliciť certum verbi gracia·
Sētentia mortis non dꝫ ferri
nˢ pro crimine certo ergo iurāˢ
iſtū eſſe criminoſū cū nō ſit cer
tus q̄ꝛ tumcūqꝫ tn̄ probabilit᷑
cōiecturꝫ eū eſſe talē ⁊ hoc iu
rās in tali foro vbi ex lege poſi
tiua vel ꝯſuetudine ſeqᵘtur dā
natio ad mortē peccat mortalit᷑
Cōſimilit᷑ i foro quocūqꝫ vbi
ex hoc qꝛ aliqˢ ꝯuict9 p iuran
tes vel iuramēta cōdenatur tan
q̄ꝛ re9 ſimpliciť Ibi nō tm̄ ſit ir
reuerētia nōi dī coīi ſꝫ· pˣme ta
bule ſꝫ eſt pnicōſū qꝛ nocuum
h ꝓxio· Et ſi dicas ē vtile reipu·
alioquin mali nimis multipli
carentur ſꝫ· dn̄s deu·xvi· Iuſte
qđ iuſtū ē exeqˢris Sūt eni q̄đ
mala q̄ nō ſunt puniēda p ho
miēs ſꝫ rlinquēda iuriſdcōi di
ne puta oīa in q̄bꝫ hō ut hō nō
pōt ſuffitient᷑ docē veritatē eo
mō quo dērꝫ doceri ad hoc ut iu
ſte ferretur ſnīa debita poſitiā
nec i iſtis ſunt ſoli teſtes culpa
biles ſꝫ ec· iudex ſi tn̄ ipē ſciat qꝛ

ex ꝯſuetudie teſtes non teſtifi
cantur ſb iuramēto ſꝫ ſb credu
litate· tūc eni nō dērꝫ iſte ferre
ſentētiam qualis eſſet ferēda ſi
culpa eſſꝫ ſimpliciť pbata corā
eo Scit enim ex ꝯſuetudine cul
pā nō eſſe ſufficient᷑ pbatā corā
eo ut tali pena puniatur Si au
tē ex lege poſitiā habeatur vel
ꝯſuetudie qꝛ iuratus nō tenea
tur deponere de certitudie ſꝫ de
credulitate tunc etiā iurās non
peccat· dūmō ex ſignis pbabi
libus ꝯiecturꝫ ptem illā magiˢ
q̄ꝛ aliā· ſicut hētur de ſcrutinio i
ordine faciendo ca· vnico· In p
mo cōibꝫ ergo talibꝫ ſiue ad q̄ſ
cūqꝫ dignitates p electōes ā ad
ordies ā etiā in aliꝫs collegiis·
puta vniuſitatibꝫ ad collegiū i
religionibus ad placōe ꝫ vel ad
act9 alios ſi ꝯſuetudo approba
ta hꝫ qꝛ ꝯfeſſiones rn̄dētiū ſb iu
ramēto pſtito· vel ſub fide data
vel ſb obediētia pmiſſa nō dn̄t
intelligi nˢ de credulitate q̄ꝛtum
pōt huāna fragilitas noſſe· et
qꝛ rn̄dēs nō nouit idignitatē i
eo debēt omnes tales reſponſi
ones intelligi ſcđm cōſuetudi
nem cōmunē· nec reſpondentes
peccant in aliquo Quia ꝯſuetu
do eſt· vel lex poſitiua qꝛ talis te
ſtificacō de credulitate ſufficiat
⁊ ita ſit in fauorabilibꝫ· Vni i
uerſaliter autem ſiue in fauora
bilibꝫ ſiue in odioſis iurans de

illo cuius oppoſitū magis cre
dit q̄ aliud· iurās etiā de illo de
quo ſimpliciter ē dubi⁹ id eſt
nō magis aſſentit vni pti q̄ al
teri peccat mortaliter qꝛ adducit
deū tanq̄ in teſtē iſti⁹ qd̄ neu
tro modo ē ſibi certū quod de
bet eē certum· pōt enim piuriū
eſſe abſqꝫ mētiri puta ſi aliq̄s
ſimpliciter dubitās iurat pti
de q̄ dubitat quā forte dicēdo
nō mētiretur qꝛ non hꝫ oppoſi
tum in mēte Aut ſaltē i aliquo
caſu vbi iurās tenetur eē cert⁹
periurat ſi non ē ibi certus· ⁊ tñ
ſi illō aſſererꝫ ſine iuramento
credēs illō pl⁹ q̄ oppoſitū nō
mētiretur piculoſū ē ergo fre
quēter hre iuramēta in ore qꝛ
i multis ſmōibꝫ ſine iuramēto
nec peccarꝫ q̄s vbi addito iuā
mēto peccat q̄s ⁊ ſiliter ſi fiat
ex deliberacōe ppt̄ qd̄ ē vtile il
lud ꝯſiliū Math· v· Sit ſmo
veſter eſt ē· nō nō hec de ſecō·

¶ Seq̄tur nonū pceptum
Nō concupiſces vxorem
proximi tui.

Receptū nonū Nō
cōcupiſces vxorem
primi tui· Exo· xx· ⁊
Deu· v· hoc mādato
⁊ ſequēti hō in ſeipō ordiatur i
a affectibꝫ ¶ Sꝫ qꝛ ſciencia ſeu
noticia pcedit affectū ⁊ caren

cia ſciēcie neceſſariorꝫ q̄ vocat̄
ignorācia· cauſa ē multorꝫ pec
catorꝫ. Idcirco p̄mo dicenda
ſūt de ignorācia tria pncipali
ter· Primo q̄d ſit ⁊ q̄d ſcire te
nemur· ⁊ q̄tuplex eſt· Secun
do qñ eſt pccm· qñ augꝫ vl̄ di
minuit pccm· Tercō q̄ piculo
ſa ſit ignorācia· ¶ Quātum ad b
primū nōndum qꝛ neceſſariū
ē de ignorācia trctare qꝛ igno
rācia eſt qñqꝫ pccm mortale· ⁊
ſcire ē per ꝯſequēs in precepto
ptꝫ per illō Math· xxv· Eſuri
ui ⁊ nō dediſtis m̄ māducare·
Et ſtatī dicēt hedi vbi vidim⁹
te Eſurientem q̄ſi diceret· Igno
rauim⁹ te paſcere in paupib⁹
Sꝫ xp̄s dicꝫ q̄ diu nō feciſtis
vni de minorib⁹ iſtis nec m̄ fe
ciſtis Et iterum diſcedite a me
maledicti in ignē eternū Idem
ptꝫ· i· cor· xiiij.. Ignorās igno
rabitur Sꝫ q̄ ignoratur a deo
eſt priuatus ſigno caritatis· ⁊
damnatur cū fatuis virginibꝫ
quib⁹ xp̄s clauſit iā ianuā di
cēs neſcio vos Idcirco orat ps·
delicta iuuētutis mee ⁊ ignorā
cias meas ne memineris Secū
do nōndū qꝛ ignorātia q̄ ē pec
catum ē p̄uacō ſcie debite quā
q̄s pōt hre ⁊ ſcire tenetur· ſꝫ
quā pōt hre· qꝛ ſi eſt impoſſi
bilis: excuſat qꝛ inuīcibilis· ſꝫ
debite qꝛ ſi non cadit ſub debi
to: nō ē pccm ¶ Tercō nōndū c

ꝗ ex debito tenentur diuīſi diuī
ſa ſcire. Sūt aūt ſeptē q̄ quilibet
adultus ſciē tenetur aut operā
dare ad talia addiſcendū pri̇a
tria pōit tho. cir̄ de decē p̄ceptiſ
Primo quibꝫ tenetur ſcire cre
dēda que in ſymbolo tenētur ꝛ
docentur de quibꝰ p̄mo p̄cep.
dictū eſt. ca. ij. Secundo deſide
rāda q̄ de oracōe dominica etiā
in primo precepto dicta ſunt.
Tercō opanda q̄ docent hoīes
leges. Eſt enim hō ſub triplici
lege. ſcꝫ ſub lege nature. dīna.
ꝛ ſb̄ poſitiua. Lex nature nihil
aliud eſt ꝗ̄ lumē intellectꝰ no
bis infuſum a deo p quō cogno
ſcimꝰ q̄d vitaē quid ve agere
debeamꝰ. Et hāc dedit nobꝭ de
us in creacōe. A qua multi p ig
norantiam ſe excuſai putāt vn
ps̄. Multi dicunt quis oñdit
nobꝭ bona. R̄ndit dauid. Sig
tum eſt ſup nos lumen vultuſ
tui dn̄e. hec lex in oibus eſt. Iu
deis paganis ꝛ xp̄ianis. Et in
clinat ad talia ꝛ ſimilia. Que vul
tis ſupp̄. ſcōm racōem rectā ut
faciāt vobis ſupp̄. ex debito ho
mines eadē facite eiſ. Et q̄ nō vul
tis ſupp̄. ſm rōem rectā vobꝭ fiei
ſp̄. in debite alijs ne faciatis. oē
bonū ē faciendū nullū malū ē fa
ciēdū ꝛ ſimilia de q̄bꝫ. Ro. ij. gē
teſ q̄ legē ſp̄. ſcriptā nō hn̄t na
turalit̄ ea q̄ legis ſūt faciūt. eiꝰ
modi legē non hn̄tes ipſi ſibi

ſūt lex. q̄ oñdūt opꝰ legis ſcri
ptū in cordibꝫ ſuis teſtimoniū
reddēte illis ꝯſciencia ipōꝝ. Se
cūdo eſt quilibꝫ ſb̄ lege dīna q̄
traditur in ſcripturis ſacris. no
ui teſtamēti p̄cipue inter que ſū
me neceſſariū eſt ſcire decem p̄
cepta. ad que ſcienda ut dicit
Cancellariꝰ in triptito tenetur
quilibꝫ p ſe vel p aliū talē dili
genciā apponere p cōſeruacōe
vite ſpūalis quā p vite corpal̄
ſuſtētacōe ponerꝫ ꝛ eo maiorē
quo immorīlis aīa eſt p̄ſtan
cior corpe. Rō eſt qꝛ ſine p̄cep
toꝝ noticia nullus ꝯuenienter
pccā vitaē pōt aut ab eis reſur
gere. hoꝝ enim ignorātia ex de
ſiderio p̄ueniens nō excuſat ſꝫ
accuſat ꝛ cōdēnat. Tercō quili
bꝫ hō ē ec̄. ſb̄ lege poſitiua eccīe.
vn̄ tho. i. iiij. di. xl. ar. vltio. di.
Eccīe p̄ceptū habꝫ eādem vim
obligādi ſic dīnū p̄ceptū. vn̄
luce decīo. qui vos audit me au
dit. ꝛ qui vos ſpnit me ſpernit
Talis lex p̄nūciat̄ in prochijſ
die dn̄ico. de ieiunādo. feſtiuā
do. ꝛ excoicatos vitādo. Itē in
die palmaꝝ quando indicatur
quis non debeat communicare
¶ Dubitatur hic vtrū leges d
hūane imponāt hoī neceſſitatē
ꝗ̄tum ad foꝝ ꝯſcīe ſiue ſint iu
ſte ſiue iniuſte. R̄ndet thō. i. ij.
. q. xcvi. ar. iiij. leges impoſite
hūanitꝰ vel ſūt iuſte vel iniuſte.

Si quidē iuſte ſint. habēt vī
obligādi in foro cōſciētie a le
ge eterna a q̄ deriuātur· vn̄ ꝓ
uer· viij· ꝑ me reges regnāt ⁊
legū cōditores iuſta decernūt
Dicūtur aūt leges iuſte· ⁊ ex fi
ne qn̄ ſcꝫ ordinātur ad bonum
cōmune· ⁊ ex autoritate qn̄ ſcꝫ
lex data nō excedit poteſtatē
ferētis· ⁊ ex forma qn̄ ſm̄ equa
litatē ꝓporcōis imponūtur ſb
ditis onerā ad bonū cōmune Cū
enim vnꝰ homo ſit ps multitu
dinis q̄libꝫ homo hoc ipſū qd̄ ē
⁊ qd̄ habꝫ eſt multitudinis ſic
⁊ quelibꝫ ps eſt id quod ē toti
us· vn̄ ⁊ natura aliqd̄ detrimen
tū infert pti· ut ſaluet totū· Et
ſm̄ hoc leges hmōi onerā ꝓpor
cōnabiliter ferēda imponētes
iuſte ſūt· ⁊ obligant in foro cō
e ſciētie ⁊ ſūt leges legales ¶ In
iuſte aūt ſunt leges dupliciter
vno modo ꝑ cōtrarietatē ad bo
num hūanum. e cōtrario predi
ctis· ſcꝫ vel ex fine. ſic cū aliq̄s
p̄ſidens leges imponit onero
ſas ſubditis non ptinētes ad
vtilitatē cōmunē· ſꝫ magis ad ꝓ
priā cupiditatē aꝰ gloriā· vl' eti
am ex autoritate ſic cū aliq̄s le
gē fert vltra cōmiſſam ſibi auto
ritatē ſiue poteſtatē· vel etiā ex
formā· puta cū ineq̄liter onerā
multitudinis diſpēſātur· etiā ſi
ordinētur ad bonū cōmune· Et
hmōi ſūt magis violētie q̄ꝫ le
ges Tales non obligāt i foro
cōſcientie. niſi forte ꝓpter vitā
dū ſcādalum vel turbacōnem
ꝓpter qd̄ etiā hō iuri ſuo cedere
debꝫ· ſm̄ illd̄ Math· v· Qui te
angariauit mille paſſus vade
cū eo alia duo ⁊ q̄ abſtulit tibi
tunicā. da ei ⁊ palliū· Alio mō
leges poſſunt eē iniuſte ꝑ cōtra
rietatē ad bonū dīnū. ſic leges
tyrānoꝝ inducētes ad ydola
triā. vel qdlibꝫ aliud quod eſt
cōtra legē dīnam· Et tales nul
lo modo licꝫ obſuare Quia ſic
dicitur Actu· iiij. obedire opor
tet deo magis q̄ꝫ hoibꝫ hec tho.
¶ Sꝫ q̄liter peccant: leges ini f
q̄s ſtatuētes· ſꝫ· Ray· in ſūma
Qui cōdūt leges iniq̄s vel ſta
tuta cōtra legē dei vel contra li
bertatē eccleſiaſticā ut ſolent
facere pleriqꝫ principes ⁊ cōmu
nitates circa vſuras ſoluendas
vel nō repetēdas corā iudice ec
cleſiaſtico. ⁊ multa alia eq̄pol
lētia ipō iure non valēt leges
ſue con̄ maiorē· ſcꝫ deū Statuētes
igitur ⁊ cōſentiētes peccāt mor
liter ⁊ heredes eoꝝ niſi deſtru
ant· nulla cōſuetudine obſtan
te ymo niſi āmoiti tales leges
obmiſerit: excōmunicati ſūt Itē
q̄ dāmificati ſunt occaſione ta
liū legū tenētur ſtatuētes ⁊ he
redes eoꝝ ad reſtitucōem· Te
nentur etiā in ſolidū: qui iduxe
rūt principē ad cōdendū tales

leges Itē oēs obſuātes peccāt
mōrlit' ⁊ tenētur ad reſtitutio
nē oīm eorū q̄ taliū legū occa
ſione lucri ſūt hec de ſū. Ioh. li.
g .ij. ¶ Tertio ſcire tenentur ſinguli
homies di. tho. i. ij. q. lxxvi. ar. ij.
ea q̄ ad eorū ſtatū ptinēt vel of
ficiū. ut religioſus ea q̄ ſūt reli
giōis. ſacerdos. eps. iudex. ſca
bin⁹. artifex. mechanicus ⁊ ſi
miles ea que ad eorū officiū ptī
nent ſine quorū ſcientia nō pōt
h q̄ſq; debitū actū exercē ¶ Quī
to quilibꝫ ſcire tenetur aliqua
lit' tpe quo vult eukariſtiā reci
pere. an ſit ſine peccato mortali
vel nō quia alias indigne mā
ducās ſibi iuditiū manducat ⁊
bibit. de qua ſcientia loquitur
apl's. i. cor. xi. Probꝫ aūt ſeipm
hō ⁊ ſic de pane illo edat id eſt
examinet p diſcuſſionē cōſcien
tiam ſuā. Que q̄lit' fieri oporteat
habes ſup. iij. p̄cepto de cōmu
nione. Et ut Cancellari⁹ dicit
tractatu de pollucōe nocturna.
Sufficit talis certitudo q̄lem
in mateia morali cō ſueuim⁹ ex
petere q̄ certitudo vocatur mo
ralis ſiue ciuilis Et ad hāc certi
tudinē moralē ſufficit ut pluri
mum q ſi hō accedēs ad miſſā
celebrādam diſcuſſerit ɔſciētiā
ſuā ſicut fecit ſꝫ p magna re lu
crāda. aut incōmodo graui de
uitando. Et q non ſit ſibi cōſci
us poſt hāc diſcuſſiōe; de pccō

mōrli. Aut de ꝓpoſito peccādi
mōrliter Qđ inſup non noſcat
ſe aliqđ impedimentum legiti
mū p excōmunicacōem aut irre
gularitatē hre hec ille. Id idē
tradit idem tres regulas in ſuo
triptito q̄s habes ſup de ſacmē
to penitentie. ¶ Sexto q̄libꝫ i
tenetur ſcire bñficia manifeſta
ſibi a bñfactore ſuo impēſa. q2
alias viciū ingratitudinis incur
rit. Vbi p̄mo nōnđ q oportꝫ
p virtutem grātitudinis bñfactē
ti aliquid retribuere. qđ fieri ne
q̄t niſi bñficiū agnoſcatur ut
pbat tho. in. iiij. di. xxij. Et. 2. 2.
q. cvi. ⁊ ſequēti. q2 q̄uis iſte q̄
donat liberalit' non intendat de
bitorē conſtituere illum cui gr̄
tis donat debito ciuili ſeu lega
li videlicꝫ ut pacto firmetur q
tātū p tāto tribuatur. tñ cōſti
tuit eū debitorē debito morali
ſeu honeſtatis q2 ad virtutē g̃
titudinis ptinet retribucō q̄ fit
ex ſolo debito honeſtatis quā
ſcꝫ aliq̄s ſponte facit ⁊c. Secū
do nōnđ q tres ſunt grad⁹ nō
dico ſpēs gratitudīs Prim⁹ ē q
hō bñficiū acceptū recognoſcat
Secūd⁹ q laudet ⁊ grās agat
Terci⁹ q retribuat pro loco ⁊
tempore ſm ſuam facultatem.
¶ Sꝫ dubitatur vtrū q̄s pluſ k
teneatur ad grātes reddēdas deo
penitēs q̄ innocēs Re. tho. i. iiij.
di. xxij. ⁊. 2. 2. vbi prius. grāū

actō reſpicit ꝛ quātitatē dōni ⁊
modum gratuite dacionis. Et
ex vtroqꝫ mēſurā recipit qꝛ tā
maiori dono ꝙ̄ magis gratis
dato maior gratiaꝝactio debe
tur Cōſiderando ergo quātita
tē doni Hic innocēs magis te
netur. Tū qꝛ maius donum ei
datur vicꝫ innocentia ꝙ̄ ſit re
ſtitucō iuſtitie Tum etiā qꝛ ma
gis ꝯtinuat᷑ grā i eo ne cadat
ceteris paribꝫ. abſolute loquen
do. de primo dicit Augꝰ. ij. ꝯfeſ.
Quis hoim cogitās ſuam infir
mitatē audꝫ viribꝫ ſuis attribu
ere caſtitatem atqꝫ innocentiā
ſuaꝫ ut minꝰ amet te. quaſi mi
nus fuerit ei neceſſaia mia tua
donans peccata ꝯuerſ ad te. ꝛ
ſubdit Et iō tantūdem ymo
āpliꝰ te diligat qꝛ p quē me vi
det tātis pecōꝝ meoꝝ lāguori
bꝰ exui. p cū ſe vidꝫ tātis pecō
rū lāguoribꝫ non implicai. de
ſecūdo dicit ibidē. grē tue depu
to ꝛ mie tue: qꝛ peccata mea tā
ꙗ̄ glaciem ſolviſti. grē tue de
puto ꝛ quecūqꝫ non feci mala
Quid enim nō facere potui ꝛ
oia m̄ dimiſſa eē fateor: ꝛ que
mea ſponte feci mala. ꝛ que te
duce non feci Alio mō pōt dici
maior grā qꝛ magis datur gra
tis. Et ſcḋm hoc magis tenetur
ad graꝝ actiones penitens ꙗ̄ i
nocēs. qꝛ magis gratis datur
id qḋ ei datur a dō. Cū enī di

gnus eſſꝫ pena: datur ei grā. ⁊
ſic licꝫ illḋ donū qḋ datur i no
cēti ſit abſolute ꝯſideratū maiꝰ
tn̄ donū qḋ datur penitenti eſt
maius in ꝯpacōne ad ipm̄ Si
cut etiā puū donum paupei da
tum ei eſt maius ꙗ̄ diuiti mag
nū. Et qꝛ actus circa ſingulaia
ſunt in hijs que agenda ſunt
magis ꝯſideratur qḋ hic ē vel
nunc tale: ꙗ̄ qḋ eſt ſimpliciter
tale. ut dicit phs. iij. eth. de vo
lūtario ꝛ inuolūtario Pn̄ luce.
. vij. Cui plus dimittitur. pluſ
diligit. ¶ Tercō nōndū qꝛ inſ
tis tenemur grati eſſe aliqua p̄
dictaꝝ retribucōe. Primo dō.
Secūdo parētibꝫ Tercō prela
tis ſpūalibꝫ. Qrto p̄latis tēpo
ralibus. Quīto alijs qui nobis
bn̄fecerūt. Et int᷑ prefatos qua
tuor adhuc ſunt nouē genera
hoim quibꝰ poſſet videi qꝛ bn̄
ficia eis eſſent totaliter ſubtra
henda. ꝛ tn̄ ſūt eis ꝯmunicāda
in pte vel i toto. p̄mo qui dāt
cū cōtumelia ⁊ tarditate vel cū
triſtitia. nam boni animi eſt ut
magis attendat ꝗs ad bonū
ꙗ̄ ad malū Et iō ſi aliꝗs bn̄
ficiū dedit nō eo mō ꝗ debuit
nō oino dꝫ recipiēs a graꝝ acti
one ceſſare. minꝰ tamē ꙗ̄ ſi mō
debito ꝑſtitiſſꝫ. Quia ut ſene
ca dicit libro. ij. de bn̄ficijs Mul
tum celeitas fecit. multū abſtu
lit mora Secūdo de iſtis qui

F 2

aliq̄ bn̄ficia dāt ꝓpt̄ ſuā vtilita
tē de q̄bꝫ dic̄· Sene·li·vi·de bn̄
ficijs multū intēſt vtꝝ aliquis
bn̄ficiū nob̄ det ſua cā· an ſua
ꝛ nr̄a Ille q̄ tot⁹ ad ſe ſpectat ꝛ
nob̄ ꝓdeſt qꝛ aliter ſibi ꝓdeſſe
non pōt eo loco iñ hn̄dus vid̄r
quo q̄ pecori ſuo pabulū ꝓſpi
cit· Si me in oſorciū admiſit·
ſi duos cogitauit· ingratus ſū
ꝛ iniuſt⁹ niſi gaudeo hoc illi ꝓ
fuiſſe qd̄ prodeāt iñ Sūme ma
lignitatis ē non vocare bn̄ficiū
n̄ qd̄ dantē aliquo incōmodo
afficit Tertio de iſtis q̄b⁹ nō ē
neceſſariū ut eis aliquid detur
ut diuitib⁹ ꝫ· ſm̄ Sene·li·ij·
de bn̄ficijs qꝛ q̄ꝛ tumcūqꝫ quis
felix ſit tn̄ pōt ſibi fieri recōpen
ſacō beneficij p exhibicōeꝫ reue
rentie ꝛ hōris· vn̄, di· ph̄s· viij·
ethi· qꝛ ſuperexcellenti q̄de dꝫ fie
ri hōris retribucio· indigēti autē
ꝛtribucō lucri Et·v·li·di· Sen̄·
Reddere poſſum⁹ felicibus fide
le ɔſiliū· aſſiduam ɔuerſacōem
ſmonē cōmunē ꝛ ſine adulacō
ne iocūdū· Etiaꝫ qui gratus be
neficium accipit ut di· libro· ij·
Primam eius penſioneꝫ ſoluit·
q̄ꝛ grate aūt ad nos beneficia ꝑ
uenerint iudicem⁹ effuſis affe
ctib⁹ qd̄ non ipō tm̄ audiente
ſꝫ vbiqꝫ teſtemur hec ille Rr̄to
de pecoribus· Nam ſi iſte qui
beneficium dedit in peius muta
tus eſt· debet tamen ſibi fieri re

ɔpēſacō ſm ſtatū iſti⁹ ut ſcꝫ ad
v̄tutē reducatur· ſi ſit poſſibile
Si aūt ſit inſanabilis ꝓpt̄ ma
liciā· tunc alt̄ eſt effcūs q̄ꝛ p̄us
erat· ꝛ ideo nō debetur ei recōpē
ſacō bn̄ficij ſic pri⁹ Attamē q̄ꝛ
tum cūqꝫ fieri pōt ſalua honeſta
te meōria dꝫ haberi p̄ſtini bn̄
ficij ut patꝫ p ph̄m· ix· Ethico·
Sexto de ſuis reſpectu dn̄oꝝ·
ꝫ· Sen̄·li·iij· de beneficijs Quā
diu ſeru⁹ preſtat qd̄ a ſeruo exi
gi ſolꝫ· miniſteriū ē· vbi pluſq̄ꝛ
a ſuo necēe eſt: bn̄ficiū ē· Et ideo
ſuis vltra debitum fatētibꝫ gr̄
cie ſunt hn̄de ¶ Septio de in m
gr̄tis vbi diſtinguend̄ eſt· nā
i ingrato duo ꝑēſāda ſūt· Prio
q̄de qꝛ dignus ſit ipſe pati ꝛ ſic
certū eſt qꝛ mētur bn̄ficij ſbtr̄
ctōeꝫ· Alio mō ɔſiderādū ē q̄d
optrat· ſ· bn̄ficiū facē· Prio nā
qꝫ nō dꝫ eē facilis ad ingr̄titudi
nē iudicādā· qꝛ frequent̄ aliq̄ſ
ut di· Sen̄· q̄ nō reddit: nō ſp
ingr̄tus ē· qꝛ forte n ō occurrit
ei facultas Aut debita oportuni
tas reddēdi· Secūdo dꝫ tendē
ad hoc qꝛ de ingr̄to gr̄tū faciat·
qd̄ ſi nō pōt prio bn̄ficō facē·
forte faciet ſecundo· vnde luce·
·vi· Altiſſim⁹ benignus eſt ſup
ingratos ꝛ malos· Si vero ex
beneficijs multiplicatis ingrati
tudinem augeat ꝛ peior fiat:
debꝫ a beneficiorum exhibicio
ne ceſſare· Octauo de iſto cuī

bn̄fitiū impensum inutile foret
aut nociuū si sibi fieret· Secūdo
Recōpensatio bn̄ficij precipue
pcedet ex affcū· Et ideo eo mō dꝫ
fieri recōpensacō· q̄ magis sit
vtilis Si tn̄ postea p eius incu
riā i damnū ipsi⁹ vertatur nō
iputatur recōpēsāti· Sed quid
si quis iuuit aliū peccādo· tene
tur ne grat⁹ eē. Re. tho. gratitu
do respicit beneficiū· Ille aūt q̄
alicui auxiliatur ad peccādum
nō cōfert bn̄ficiū ꝫ magis no
cumentū· ⁊ ideo nō debetur ei
grarūactio ñ forte ꝑpter volū
tatē si sit deceptus dū credidit
adiuuare ad bonū ⁊ adiuuit
ad peccādū· ꝫ tūc non debetur
recōpēsacō talis ut adiuuetur
ad peccādū· qꝛ hoc non esꝫ re
cōpēsare bonū ꝫ malū qd̄ cōtr̄
riatur gratitudini Nono an si
bi q̄s debeat bn̄fitiū pstare· Re.
qꝛ respectu sui non ē ꝑprie bene
ficiū sed methaphorice Ingr̄tu
vic; ſm ph̄m· v· ethi· Accipiū
tur diuise partes hoīs sicut di
uerse psone· vn̄ miserere aīme
n tue placēs deo: ecci· xxx· ¶ Quar
to nōndū qꝛ multi sunt gr̄dus
ingratitudinis· Prim⁹ in eo q̄
non retribuit bn̄fitiū acceptū
opere aliquali· Secūdus in eo
qui retribuit benefico mala·
Terti⁹ in eo qui dissimulat q̄si
non demōstrās se benefitiū ac
cepisse ut verbo non gr̄tes refe
rēs nec laudās· Quartus in eo q̄
beneficiū vitupat· Quītus in
eo q̄ nō recognoscit siue p ob
liuionē siue quocūqꝫ alio mō
Intellige non quid̄ de obliuio
ne que pueniᵗ ex naturali defe
ctu· qꝛ illa non ē peccatū· qꝛ nō
subiacet volūtati Sed de illa q̄
ex negligēcia puenit· De qua
Sen̄· iij· de beneficijs· apparet
illū non sepe de reddēdo cogitās
se· cui obrexit obliuio· hic quī
tus gradus respectu p̄cedēciū
est grauissim⁹ Sextus ē in eo
q̄ benefitiū quasi maleficiū re
putat· primi duo opponūtur
tercō gr̄dui gratitudinis supra
recitato· medij duo secūdo. ⁊ vl
timi duo p̄mo Est ali⁹ modus
ingratitudis improprie dicte·
quādo q̄s beneficiū recipit ⁊ ig
norat q̄s dedit· non ei talis pec
cat nec ingr̄tus ē si bn̄fitiū nō
recōpensat. dūmodo sit paratus
benefitiū recōpensare si nosceᵗ
Est aūt laudabile qn̄qꝫ ut ille
cui datur bn̄fitiū ignoret q̄s
pstet Tū ꝑpter iactās glorie vi
tacōez. Sicut beatus nicolaus
aurū i domū vicini furti pitiēs
qꝛ vitare voluit hūanū fauorē
Tū eciā qꝛ in hoc ipō apl'i⁹ bn̄
ficiū facit: qꝛ cōsulit verecūdie
eius qui benefitiū accipit Ideo
Sen̄. ij. de bn̄ficijs interdū q̄
iuuatᷣ fallend⁹ est ut habeat
nec a quo cepit sciat. Quinto

nō̄ nō q̄ ingr̄titudo aliqñ est pec
catū mortale · vñ · ij · t hi · iij · pn̄ti
b⁹ nō obediētes ingr̄ti celesti ·
Est etiā aliqñ veniale Nā aut tho ·
vbi sup̄ di · q · cvij · Ingratus dr̄
aliq̄s dupliciť vno mō p solā
obmissiōez · puta q̄ nō recogno
scit vel nō laudat vel nō retribu
it vices p bñficio accepto · Et
hoc nō ē sp mortale · q̄ debitū gr̄
titudīs est ut sup̄ dictū ē ut hō
etiā liberaliť tribuat ad qd̄ nō te
netur Et ideo si illd̄ pretermittit
non peccat mortaliť · est tñ pctm̄
veniale q̄ hoc puenit ex negli
gētia q̄dā Aut ex aliq̄ indispo
sicōe hōis ad virtutē pōt tam̄
otigere q̄ etiā talis ingratitu
do sit pcc̄m mortale · vel ppter in
teriorē cōtemptum vel etiā ppť
cōdicōem eius qd̄ subtrahitur
benefico quod ex necessitate ei
debetur siue simpliciť · siue ī ali
quo necessitatis casu · Alio mō
dr̄ aliquis ingratus q̄ non so
lū pť mittit implere gratitudis
debitum · ſ etiā contrariū eius
agit · Et hoc etiā ſm condicōez
eius qd̄ agitur · quandoq̄ est
peccatum mortale q̄nq̄ veniale
Sciēdū tñ q̄ ingr̄titudo q̄ pue
nit ex pcc̄o mortali hab3 pfectā ī
gr̄titudīs rōez Illa vero q̄ pueit
ex pcc̄o veniali ipfectā · Hec oia
ab initio illi⁹ materie de gr̄titu
dine sunt de mēte tho · vbi pus

Capitulū Secūdū

Sepcio dr̄ q̄lib3 scire ali a
q̄liť suas infirmitates
7 miserias · q̄ alias sup
bir3 · vñ bern̄ · sermone · xxxvij · su
p Can̄ · Nēo absq3 sui cognicō
ne saluari pōt de qua nimirū mr̄
salutis hūilitas oritur 7 timor
dn̄i q̄ 7 ipē sic iniciū ē sapiētia
7 salutis nēo dico absq3 illa co
gnicōe saluatur · q̄ tñ etatē ha
bet 7 facultatē cognoscendi
qd̄ ppť puulos loquor · 7 ppter
fatuos quorū alia ē racō Quid
si ignoras deū poterit ne spes
esse salutis · nec hoc q̄dē nec ei
eū potes amarē quē nescias aut
habē quē non amaueris Noue
ris p̄i de te ut deū timeas noueris
ipsum ut eque ipsum diligas ·
In altero iniciaris ad sapiā In
altero 7 osūmaris · q̄ initium
sapiē timor dn̄i 7 plenitudo le
gis est caritas Tā ergo vtraq3
ignorātia cauēda ē tibi quoniā
sine timore et amore dei saluus
eē non potes · Et queadmodū
ex noticia tui veniet in te timor
dei At3 ex dei noticia · dei itē dem
amor Sic econūrio de ignorātia
tui supbia · 7 de dei ignorācia de
speracō · Tui ergo ignorācia 7
di maxime fugiēda est Hec de
bernhardo · Ad cognoscēdū b
autē se nōnda sunt tria princi
paliť · Primo q̄nti sint defectus
nr̄i Secundo cur tā difficile sit
hūiliarē se Tercio q̄uo sub oib⁹

nos debem⁹ hūiliare. Rn̄tum
ad primū nōn da ſūt tria Pri
mo de an̄cedētibus pcc̄i actua
lis malitiā. Secūdo de ip̄o pec
cato. Tercio de ꝯſequētib; mal'
De prio adūte ꝗ primū nr̄m
fūdamētum ē nihileitas ⁊ va
nitas ex pte nr̄a. Quia ſic cor
p⁹ noſtꝝ hab; prēm ⁊ mr̄ē;.
Sic ⁊ aīa ſimilit' patrē ⁊ ma
trē quodāmodo hab;. In aī
ma eni duo ſunt vic; ea q̄ ſūt
bona ⁊ pfectionis ⁊ illa a ſolo
deo patre emanauerīt. Et ea q̄
ſunt impfectiōis ⁊ illa a mr̄e
nr̄a que ē nihileitas puenīunt
de vtroq; dr̄ Joh. i. Oīa p ip
ſū facta ſunt. ⁊ ſine ipſo factū
ē nl. Primū ē dei. non noſtri n̄
mꝗtum de⁹ dedit. ſm illud Ja
cobi. i. Omne datū optimū ⁊
oē donū pfectū de ſurſum ē de
ſcēdens a patre luminū. volū
tarie eni genuit nos verbo ve
ritatis ut ſim⁹ initiū aliq̄d cre
ature eius. vn̄ wilh. pariſieñ. li.
ſuo de aīa Et Mag. li. de cauſ
Et alb. ſup eodē pbant pmo
demonſtrāt ꝗ cū de⁹ ſit ſolus
vn⁹ ⁊ vnicus fons eēndi boni
tatis ſcīe potentie ⁊ ſimiliū per
fectionū Jdcirco nullibi alias
inueitur in q̄cūq; creatura eē.
bonū. virt⁹. ſcīa. ⁊ talia hmōi
niſi a p̄io fonte habeat. vn̄ di
cit ſaluator. nemo bonus niſi
ſol⁹ de⁹. vn̄ creature oēs ſunt
ſolū carnalia q̄dā p q̄ ad nos
fluūt ōīa dona Exemplū de vni
co fonte mūdi exn̄te. null⁹ tūc
aquā hēr; niſi de iſto fonte. ali
ud exēplū ē de ſole qui ē fon'
luminis. Aer igitur non illumi
nat ſ; lumē defert. Aliud exē
plū de vnico diuite. oīb; exiſtē
tib; miſeris ptunc null⁹ diui
tias hrēt. niſi ab eo q̄ p nūtios
dona dirigere;. vn̄ Apl's. i. thi.
i. regi ſeculoꝝ immortali inuiſi
bili ſoli deo honor ⁊ gloia Ex
emplū ſimilit' de vnico ſapiē
te potes applicare. ſcc̄i dū vic;
nihil ē pāſe nr̄m cū oīb; ip
fectionib; nihilū ſequētibus.
Et ē ſm tho. p̄mū fūdamentū
oīm noſtraꝝ opacōnū mꝗtū
ſūt ipfecte ⁊ deficiētes ⁊ mon
ſtruoſe ut pbat dn̄s Alb. i li.
ſuo de cauſ. hoc pſ. vidit cum
ait. Ego aūt tāꝗ nihilū añ te
verūptamē vniūſa vanitas oīs
hō viuēs. hoc expertus ē ſapien
tiſſim⁹ ſalomō. cui⁹ primū ver
bū. li. eccl'aſ. ē illd. Vanitas va
nitatū ⁊ oīa vanitas ſp̄. ſūt. ec
ce mr̄. S; q̄d de bonis a dō ſeſe
rit: ꝯcludit i vltio verbo eiuſd
libri ſinē loquendi oēs parit'
audiam⁹. Deum time. ⁊ man
data eius obſua: hoc ē oīs
hō. Cūcta que ſiunt. adducet
in iudiciū p oī errato ſiue bo
nū ſit ſiue malū ¶ Vbi nōnd' c
ꝗ vbicūq; nos inſpiciam⁹: tūc

repim⁹ nos nihil eſſe. In nobis
enim quinq₃ ɔſiderare poſſum⁹
vic₃ fieri. eſſe. cogitare. velle. ⁊
operari. cū pficere. Quorū nullū
eſt ex nob̄ inq̄ntum aliquid bo
ni ibi eſt ſed inq̄ntum defectuoſi
ibi aliquid eſt. De fieri pt₃ pri
mo Ro. viij. vanitati creatuā ſb
iecta eſt. vnde creare diffinitur
p aliquid de nihilo facere. De
ſecundo vic₃ eſſe. gal. vi. Qui ſe
exiſtimat aliq̄d eē cum nihil ſit
ipſe, ſe ſeducit. Et ſm gre. Oīs
creatura in quolibet inſtanti in
nihilū decider₃ niſi manu dei ſb
ſiſteret pſa. xl. ōnes gentes q̄ſi
nō ſint ſic ſūt coram deo ⁊. q. ni
hilū ⁊ inane reputate ſūt ei De
t'tio vic₃ cogitare. ij. cor. iij. nō
ſum⁹ ſuffitiētes cogitaē aliq̄d
a nob̄ quaſi ex nob̄. De quarto
⁊ q̄nto ſc₃ velle ⁊ pficē. Phili. ij.
Deus opatur in nob̄ velle ⁊ pfi
cere pſap. xxvi. oīa eni opa nrā
opatus es dn̄e. Et ſi velle hēm⁹
tamē. Ro. vii. dicitur velle adia
cet mī. perficere aūt bonum non
inuenio. De facere pt₃ Joh. xv.
Sine me nihil poteſtis facere
Ex quo pt₃. Primo ꝙ pro nihi
lo noſtri ſaluamur pſ. lv. p ni
hilo ſaluos facies illos nec de
ſperare debem⁹. Quia. ij. Corin.
iij. fiduciā₃ talē habem⁹ p xp̄m
ad deum non ꝙ ſuffitiētes ſim⁹
cogitaē aliquid a nobis quaſi
ex nobis. ſed ſuffitientia noſtra
ex deo eſt. Et plena eſt ſcripturā
ꝙ in deo ſpem ponamus. vnde
oſee. xiij. pdicio tua iſrahel ex te
tm̄modo in me auxilium tuum
Ad idē xp̄us Joh. xv. Ego ſum
vitis vera. ⁊ pat' meus agricola
eſt. Et pt⁹ pauca. vos palmites
qui man₃ in me ⁊ ego in eo hic
fert fructū multū. quia ſine me
nihil poteſtis facē. Si quis in
me nō manſerit: mittetur foras
ſicut palmes ⁊ areſcet Hec duo
videlicet cognicio ſui ⁊ dei ſunt
cauſe vere deuocionis ſcd̄m tho.
Iterum vere humilitatis. hec q̄
cumq₃ frequenter cogitaret. de
nihilo noſtri omnia vitia faci
liter vitaēt. Quid enim ſupbiēt
qui nihil habet niſi nihil. Quid
auare cuperet cuius oīa bona
ſūt dei. Quid voluptati operam
daret. qui ſe per peccata in nihi
lū tendere crederet ſcd̄m aug⁹.
Quando iraſcētur. qui deum iu
ſte pmittere oīa credit. ⁊ ſe reū
cognoſcit Quid deniq₃ torpebit
qui ſe omnibus bonis priuatū
credit. Sed nōndum eſt val
de ꝙ modicū pficit talia ſolo in
tellectu cognoſcere vic₃ imper
fectōnes ⁊ mala nr̄a niſi etiam
voluntatem moueam⁹ ad con
temptum noſtri. ⁊ ad deum p
gracia ⁊ adiutorio recurramus
cum gemitu ⁊ ad humiliacōnis
ſigna ⁊ opa opa₃ debem⁹. ¶ Se d
cundo humiliai ⁊ ſcire debem⁹

q̄ꝰ totalit̄ in pc̄cō originali in
vtero aīati fuimꝰ ⁊ nati· Eſt
aūt pc̄cm originale carentia
origialis iuſtitie cū debito ha
bēdi eā vel equales vic; grāz q̄
pc̄cō originali ſic inficimū· nā
adam ⁊ eua in paradiſo poſiti
a deo receperūt donū origialis
iuſtitie ꝑ ſe ⁊ ſuis poſteis iure
hereditario: ſub tali pacto ut ſi
obediētes deo eſſent in ſuis mā
datis: etiā poſteri idē donū ha
berēt. Si non: tunc ipi ⁊ here
des dono origialis iuſticie pri
uati eēnt ꝑpetuo· niſi dei filiꝰ
recuparz· Qua iuſticia origia
li primi pn̄tes ⁊ nos fuiſſemꝰ
immunes a culpa· virtutibus
decorāti· deo lete fruētes· ſine fa
me ⁊ ſiti. ⁊ bruta noƀ obediſ
ſent. nl noƀ nocuiſſent· ⁊ tan
dē ſine mortis pena i celū trāſ
lati fuiſſemꝰ. Sꝫ h̄u hoc donū
ipi ꝑdiderūt ꝓthoplaſti· ⁊ noſ
eoꝝ filij nati eodē dono care
mꝰ Et idcirco ſcd̄z Aplm̄. Oēſ
naſcimur filij ire ⁊ miſerie· ⁊ ſic
aīamur nōdū nati. Tercīō hu
miliari debemꝰ ꝓpter fomitem
ɔtractū ꝑ origiale pc̄tm̄. q̄ fo
mes eſt quedā ad huc relicta i
fectio oīa mēbra corpis ⁊ aīe
inclināſ ad vitia ⁊ a virtutib;
retrahēs non tn̄ eſt fomes iſte
pc̄cm̄. q̄ꝛ originale pc̄cm̄ per
baptiſmi ſacrmētū xp̄i paſſiōe
coopante deletū eſt. Sed eſt

quedā debilitas relicta i hoīe·
hoīe etiā iā ſanato Sicut reliqe
febris febre ceſſante manent i
artubꝰ. ab expedito motu re
trahentes· ⁊ i mercā quādā in
clinātes corpus ſanatum hec
xp̄s in pabola tāgit luc· x· vbi
dicitur Homo quidā deſcēde
bat ab iherusalē i hiericho id ē
de padiſo in terrā ıumētoꝝ · q̄
incidit in latrōes id ē ſuaſu de
monū qui ſpoliauerūt eū ſp̄·
gratuitis· vic; iuſtitia origia
li q̄ q̄tuor aīe potēcias pficit.
volūtatem iuſtitia· Intellectū
prudēcia· iraſcibilē fortitudiē·
⁊ ɔcupiſcibilē tēpancia. ⁊ pla
gis ipoſitis ſp̄· natualibꝰ dōis
vulneratis abierūt ſemiuiuo re
licto· vbi ſm̄ bedā ⁊ tho· i· 2· q·
·lxxxv. q̄tuor pn̄cipalia vulne
ra quelib; aīa in originali pec
cato modo cōtrahit· ſc; malici
am i volūtate Ignorātiā i intel
lectū Infirmitatē in iraſcibili· ⁊ i
tēpanciā in cōcupiſcibili· Per
iuſtitiā eni originalē pfecte ra
cō inferiores aīe vires ɔtinebat
⁊ ipſa racō a deo perficiebatur
ei ſubiecta hec aūt originalis
iuſticia ſbtracta eſt ꝑ peccatū
p̄mi hoīs. Primo ſibi· deinde
oibꝰ ade filijs· Et ideo oēs vi
res aīe manēt quodāmō pro
prio ordine deſtitute· quo or
dinātur natualit̄ ad virtuteſ
p̄fatas ⁊ ad alias· Ipſa autē

deſtitucō nature vulneracō ⁊c.
e ¶ De ſcḋo vic; de ipō pcō in
ſe ⁊ i ꝓpinqs effcīb; ſciend̄ prio
ꝙ peccaē vel pcc̄m habē ē de ſe
malū ⁊ turpe ⁊ iđo a rōe rcā nl
lo mō eligibile velle ei peccare
ſm anſel. Cur de⁹ hō ē īfinite fu
gibile cuilibet creatuē rōli. ſed
ad hūc ſenſū ꝙ īfinitū malū p
q̄ tiſcūq; bōis ꝯdis vel malis
effugiēdis nūq̄ d; eligi vel ac
ceptaī nec rōbilit pōt fiei vel cō
mitti Tā imēſa aūt fugibilitas
pcc̄i ſurgit ex eo. tū ꝙ malū de
ſe tū ex imēſa ihōrabilitate dei ī
⁊ ꝑ oib; reb; hōrādi. tū ec ex in
diſpēſabili debito nr̄o ⁊ obliga
cōe ad ei⁹ hōrez. pcc̄; ſiq̄de ē dei
ihōracō Et rſpcū talis īfinite fu
gibilitatis oīa pcc̄a ſūt eq̄ fugi
bilia. nō tū oīa pcc̄a ſūt eq̄ ma
la ſeu ḡuia. ꝙ mōrle ē grui⁹ vei
ali Malicia ei pcc̄i attēditur pe
nes hītū intēſiorez volūtatis ⁊
ꝯtēpt⁹. delcācōez q; vel difficul
tatez. ⁊ laborē quē hēm⁹ in opi
b; q̄b; de⁹ inhōratur Quia ſm
hec ſpoliamī donis. affligimī peī
⁊ in natuālib; vulneramī ⁊ ledi
mur Secūdo malicia pcc̄i pat;
ex eo ꝙ illḋ de⁹ ſapientiſſimus
maxiē odit. ymo nec dyobolū
nec pccōre odit n̄ ꝓpt pcc̄;. vn̄
Sapi. ij. nl odiſti eoꝝ q̄ feciſti
Et qḋ amplī⁹ eſt deus nullū tā
bonū hab; amicū. qn̄ ſi peccet:
efficitur ſibi ad mortez inimic⁹

ut pt; de angelis peccātib; q̄ in
naturalib; erāt pulchrima ps
mūdi. Et in petro eū negāte. Et
qḋ maximū viđ ut pcc̄m occi
deretur deus filiū ſuū voluit oc
cidi y ſa. liij. ꝓpt ſcelus populi
mei ego pcuſſi eū Deū igr̄ pcc̄;
q̄ſi iratū ꝯſtituit ⁊ ſuibūdū ſm
illḋ pſ. Dn̄e ne in furoē tuo ar
guas me Tercō pat; pcc̄ī mali
tia in eo ꝙ nihil pōt nocere hoī
niſi pcc̄m ſm illud qḋ canit ec
cleſia. nulla nocebit adūſitas
ſi nulla ꝯnetur iniq̄tas Ro. vi
ij. Scimus qm̄ diligētibus deū
oīa coopantur in bonū. Opa bo
ꝰ ei ſi nō peccam⁹ tēptādo nob
ſm ber n̄. Coronas eternas fa
bricat hō inimicus pſequēdo
nos purgat. ⁊ adūſa cūcta vir
tutibus roborat. ¶ De tercio f
vic; de nocumentis ⁊ effectib;
pcc̄ī nōndū ꝙ. xij. mala infert.
q̄ mala de⁹ ex magna bonitate
⁊ caritate erga nos ordinauit
ut viſis tot malis ad eū redea
m⁹. Exēpli grā Iſte pat maxīe
ꝯuīceretur filiū diligere. q̄ pcu
rar; ut ab eo fugiētē filiū null⁹
bn̄ ſ; q̄lib; male tractaret ad fi
nē illū ut ad patrē redir;. Pmū
malū eſt ꝙ anima ꝑus pulcher
rima oīm creaturaꝝ infra āge
lū maculas tot p pcc̄m ꝯhit
quot pcc̄a ꝯmittit ut declaratur
ſm tho. i. ij. q. lxxxvi. Sic enim
in corpalib; macula dicitur qn̄

aliquod corpꝰ nitidū vel pul
chrū ꝑdit nitorē ex ↄtactu al
teriꝰ corꝑis. ſic veſtis. auꝝ. ar
gētū ⁊ ſimilia. Sic in ſpūali
bus etiā fit macula Quia aīma
duplicē nitorē hab; . vnū ex re
fulgentia luminis naturalis raci
onis ꝑ quā dirigit̄ ī ſuis acti
b;. Aliū ex rfulgētia dīni lumi
nis ſc; ſapiētie ⁊ gratie ꝑ quā
hō ꝑficit̄ ad bn̄ ⁊ decēter agē
dū. Eſt aūt quidā ↄtactꝰ inhe
rere aliquib; rebꝰ ꝑ amorem.
Cū igitur hō peccat inherꝫ ali
quib; rebꝰ cōtͣ lumē racōis ⁊
dīne legis. vn̄ ipm̄ detrimentū
nitoris ex tali ↄtactu ꝓueniēſ
macula aīe methaphorice dici
tur. vn̄ etiā de Salomone dr̄
Dediſti maculā in gloriā tuā.
⁊ Eph. v. Viri diligite vxoēs
vras ſicut xp̄s dilexit eccīaꝫ ⁊ ſe
metipſū trādidit pro ea ut illā
ſcīficaret mūdans eā lauacro
aque ī verbo vite ut exhiberet
ſibi glorioſā eccīaꝫ nō habētē
maculā neqꝫ rugā Sūt autē
triplices macule pccā ↄcomi
tātes Et qlib; iſtaꝝ multiplex
Prima macula ē priuacō nito
ris aīe Secūda diſpōis relicte
ꝑ pccā Tertia vero ē ↄſuetudo
8 peccandi inducta. ¶ Secun
dū malum pccī ē qꝛ tollit vitā
anime. ſc; deū ⁊ grām ⁊ denu
dat veſtibꝰ virtutū infuſarū
ſcꝫ. vij. donis ſpūſſancti. tribꝰ

virtutib; theologicis. ⁊ infuſ
cardialib; ⁊ moralib; caracte
res aīe vacuos facit. ⁊ virtu
tū acqſitaꝝ hitus palliat. vn̄
Apoc. xvi. Btūs q̄ cuſtodit
veſtimēta ſua ne nudꝰ ābulet
Math. xxij. de veſte nuptiali
ibidē. Tertiꝰ effectus pccī eſt qꝛ
reatū q̄s incurrit id ē obliga
cōeꝫ ad penā. Pna ē ↄſequentialit̄
peccatū ſequēs vicꝫ remorſus
ↄſciēcie h̄ vel ī morte ⁊ poſtea
de qua Augꝰ. i. cōfeſ. Iuſſiſti
dn̄e ⁊ ita factū ē ut pena ſit ſi
bi oīs aīmꝰ inordinatus. Et
iteꝝ verte ⁊ reuerte ōīa in la
tus ⁊ in tergū ⁊ ōīa inqetu
do tu ſolus reqes Alia pena ē.
Aut eterna ī inferno. Aut pur
gatorij pena acerbiſſiā Aut h̄
pn̄itens vita ꝑ opa dura Et ſic
ſunt qdruplices pene ⁊ carce
res in q̄bꝰ pccm̄ punitur vicꝫ
ↄſcīa. mūdꝰ. infernꝰ. ⁊ purga
toriū. nā ſm̄ ph̄m culpe reor
dināntur ꝑ penas. Quartus effe
ctꝰ ē qꝛ pccā minuūt inclinati
onem ad virtutes ⁊ ꝓmptifi
cāt ad vitia ſilia ⁊ alia Et qtu
or vulneā aīe ꝑ oīgiale pcīm
ↄtrēcta āpliat. ⁊ dilatat actua
le pccm̄: inqͣ̄tū vicꝫ rō ꝑ pccꝫ
obſcuratur. ꝓcipue in agēdis. ⁊
volūtas īdurat̄ ad bonū ⁊ dif
ficultas bn̄ agēdi accreſcit q̄
ad iraſcibilē ⁊ ↄcupiſcētia ma
gis exardeſcit in cōcupiſcibili

vñ ſm gre. pctm̄ qđ p pniam
non diluitur mox ſuo põdẽ in
aliud trh̃it. Exēplū in dauid q̃
viſu p̃mo peccauit. ſecūdo volū
tate. t͛cio ope adulteriū ꝑpetra
uit. q̃rto hõicidiū omittendo ⁊
poſt illđ diu͛ſis modis. palliā
do. ij. Re. xi. Similit͛ de fribus
Joſeph. gene. xxxvij. Sic enī
auis alis aggrauatis p lapidē
vel aliud otinue ad yma deſcen
dit ⁊ debilitatur. ſic ⁊ aĩa pccõ
grauata. Quītus effect9 pcc̄i ē
ꝙ alia dimiſſa redire facit tali
ter ꝙ ꝓpt͛ ĩgr̃atitudĩnē ſp ſequeſ
peccatū gr̃uiꝰ eſt ut pꝫ math.
xviij. In ſuo cui debitū dimiſ
ſū reuocatum ē non intelligas
ꝙ eadē numero pcc̄ā redeāt ſꝫ
b ſpē ut dictū eſt. Sextus ef
fectus ē ꝙ facit ſuū dyaboli cu
ius mācipium eſt qđlibꝫ pctm̄
vñ Joh. viij. omnis q̃ facit pec
catū ſu9 eſt pcc̄ā. Et ſic tollit li
bertatem q̃ filij dei ſumus. ſm il
lud Joh. i. Dedit eis ptātem fili
os dei fieri. Alā ſcđm verba cri
ſti Joh. viij. cū fili9 nos libeãue
rit. i. libtauit vere liberi ſumus
qꝛ ſm apl'm. Empti ſum9 p̃cio
magno. Et. ij. pe. ij. A q̃ q̃s ſupe
rat9 ē ei9 ſuus ē. Sꝫ a demone vi
cimur p pctm̄ ergo ⁊c̄. Septi
m9 effect9 ē ꝙ pccm̄ faciēti ma
xima gaudia aufert ⁊ p̃mia. vi
delicꝫ celū ⁊ b̃titudĩnē. āgelorꝫ
⁊ ſcõrꝫ ſocietatem ⁊ ſimilia. vñ

Math. xxv. Veite bñdicti pa
tris mei poſſidete paratum vobiſ
regnū a oſtitucõe mūdi Et ecõ
u͛ſo. diſcedite a me maledicti in
ignē et͛nū q̃ parat9 ē dyabolo ⁊
āgelis ei9. Quare qꝛ dimiſerūt
bona facere ut pꝫ ibidē. Quid
ergo de malefacientibus erit.
¶ Octau9 effectus p pccm̄ me i
ritū ⁊ augmētū futurorꝫ bono
rū minuatur. qꝛ in eo ꝙ venĩali
ter vel mõ͛alit͛ peccam9 nĩl mere
murꝫ. ſꝫ demeremī pēas. Nonus
effectus ꝙ nocꝫ corpi qꝛ ꝓpter
pcc̄ā multi corpalit͛ infirmātur
.i. cor. xi. Ideo int͛ vos multi ifir
mi ⁊ imbecilles ⁊ dormiūt multi
qꝛ ſcꝫ irreuerent͛ cõmunicabāt
Et Joh. v. đꝛ īfirmo t͛gitaocto
ānos iacēti ⁊ cir͛ piſciaꝫ curato
Ecce ſan9 fcūs es iā noli peccaē
ne aliq̃d tibi deteri9 cõtigat. vi
delicꝫ ī ſignū ꝙ infirm9 fcūs fu
it ꝓpt͛ pccꝫ. vñ ex͛ de pẽi. ⁊ rmiſ
ſiõibꝫ đꝛ Diſtricte p̃cipim9 me
dicis corpm. ut cū eos ad infir
mos võri otigerit: ipõs an̄ õnia
moueāt ⁊ inducāt ut medicos
aduocēt aĩarꝫ ut poſtq̃ fuerit in
firmo de ſpūali ſalute pruiſū ad
corpis medicĩe remediū ſalub
us pcedat͛ ut cā ceſſante ceſſet
effectus vbi dicit gloſa hoſtiē.
Ex quo dicit precipim9: neceſſi
tatem importat. ⁊ tranſgreſſor
peccat mortaliter. Decimus ē
ꝙ eccleſiam ſuffragijs ſpoliat

que facer; interim q̄ peccat ⁊
aias ſiliter ⁊ peccātē p̄uat bo
no ope. oēs eni aīe h̄ ⁊ in pur
gatorio cū pſ. orare debēt dicē
te. ꝑticipē me fac de⁹ oīm timē
tiū te ⁊ cuſtodiētiū mandata
tua Vndecim⁹ pccm̄ beſtijs aſ
ſimilat qꝛ pſ. hō cū in honore
eſſet non intellexit ꝯpatus eſt
iumentis inſipiētib⁹ ⁊ ē. pccōr
eī rōe non recte vtitur diſcre
te bonū eligēdo. Ad terrā incli
natur terrena amādo Ad celū
nō erigitur ðīna cōtemplādo
Impetu ire fertur ⁊ carnali cō
cupiſcētia. Duodecim⁹ animaꝫ
quā de⁹ creauit ⁊ dotauit pul
chrime ⁊ ſaiſſiāꝫ fecit atꝫ poſt
angelū oīm creaturarū ꝑfectiſ
ſimā. pccm̄ deturpat. īfirmat
⁊ ī piculoſiſſimo ſtatu oīqua
qꝫ ponit. vn̄ aīa peccatrix depin
gi ⁊ ymagīai pōt velut virgo
vel fīia q̄ eſſꝫ inflata per ſupbi
am. vulnerata p auaritiā. ydro
pica per luxuriam. fetida. p gu
lā. febricitās p irā. intoxicata
p inuidiā. oībꝫ membris ꝯfra
cta p accidiaꝫ. hec ceca eſt per
ignorātiaꝫ. ſurda p īobediēcō
nē. muta p recte locucōis carē
tiaꝫ. nuda p virtutū carētiaꝫ
hec ſedꝫ ſup vacuo ⁊ nihilo In
cuius dorſo fert corpus qd̄ cor
rūpitur ⁊ eā aggrauat. ſb ei⁹
pedibꝫ infern⁹ in quē pōt cade
re quā circūdant hoſtes in nu

merabiles Int⁹ vitia ⁊ cōcupi
ſcētie. extr̄ demoīa. ⁊ circūq̄qꝫ
mūd⁹ Que videꝰ apl's ad Ro.
.vij. exclamauit dic̄. Infelix
ego hō q̄s me liberābit de corpe
mortis hui⁹ grā dei p ih̄m cri
ſtū dn̄m nr̄m. ¶ Quo ad ſecū k
dū cur tā difficile ſit ad hūili
tatē puenire cū tn̄ tō nr̄a natuā
ad illō inclinare videatur de q̄
vētuim⁹ tr̄ctatu de hūilitate
tres cauſas aſſigt. Prio illud
otigit ex ꝓpria arduitate Quia
virt⁹ q̄ꝙ to ē magis ardua ⁊ p
fecta: tn̄to ceteris parib⁹ ē in
acceſſibilioꝛ nr̄is viribꝫ. ⁊ tan
to optꝫ cū maioī conatu aſſur
gere ad eā Secūdo ex forti im
pulſu ⁊ multa appetibilitate
ſui ꝯtrarij vehemēter ꝯradica
ta in natura rōnali q̄ nō ē ple
na ſꝫ vacua ðo ⁊ p ꝯſequ ēs ē
inflata ⁊ plena vētoſa eſtiacō
ne ſuijpſi⁹ Altitudo ei ptātis ⁊
ꝑſidētie ⁊ ſingulaīs ꝑcellētie
⁊ nulli ſbeſſe nulliuſqꝫ legibꝫ
coartai. ſꝫ in oībus ꝓpriā volū
tatē ſequi. hec ſe exhibēt mēti
tali ut qddā ðīnū eē ⁊ poſſe ⁊
ut q̄dā quaſi gloia dei. Et ido
ē difficilimū radices ſupbie in
tali medullitus imbibitas a ſe
eradicare Tercō ex eo q̄ cōtēp
tus tui ꝑfert quādā ymaginē
ineffabilis mortis annihilacō
nis. ⁊ ānullacōis Et ido grādē
ſui cōtēptū horrꝫ homo. ſic ſui

annihilacōez Tm̄ enim ſe ſentit
hō eē ⁊ viuere in cordibꝫ alioꝝ
ꝙtū ſentit ſe appciari ab eis· Et
ſimilr̄ tm̄ ſe ſentit hō viuere ſi
bi ꝙtum ſibi occurrit ut glorio
ſus ⁊ ut res magna ⁊ alicuius
valoris. Qn̄tum aūt hmōi app
tiacō ⁊ fama tollitur aut minui
tur ⁊ a quot cordibꝫ tm̄ ⁊ a tot
cordibꝫ ſentit ſe hō mori ⁊ anni
hilai· Cōtēptus etiā addit vltr̄
hoc cōſenſum conculcacōnis ⁊ de
iectōis ⁊ tanꝙ abhominabilis
⁊ hoc eſt quodāmodo peius eē
ꝙ nihil· hec ē cū tāte difficulta
tis ad tolerādū amādū grādez
contemptum ſui vel infamiam·
Et ideo pfecta hūiliacō ē ſumū
genus martirij ⁊ holocauſtum
apud deū· ¶ Quo ad terciū du
bitatur quot modis homo ve
raciter ſe poſſit reputare omni
bus hominibꝫ inferiorē ⁊ vilio
rē· Re· ibidem ꝙ quintuplicit̄ p̄
mo opando id quod ē tibi ppri
um ad alia ſcōm ꝙ ſunt opera
dei Tibi enim pprium eſt eē de ni
hilo ⁊ tendere in nihilū ꝙtum
in te ē. ⁊ ea ſunt tibi ppa de qbꝫ
dictū eſt circa pncipium hui⁹
capituli· Ea enī que habēt racō
nez entis ⁊ boni ſunt a deo ⁊ ab
ipō deo pticipāta Si ergo hoc
modo opas te illis inuenies te i
infinitum viliorē illis hāc viaz
docꝫ Anſel· Secūdā viam po
nit btūs Aug⁹· ſup· i· phil· ij·

Supiorēs inuicē arbitrātes di
cit· nō hoc debem⁹ eſtimare· ut
eſtimaē fingamus· ſꝫ vere eſtie
m⁹ poſſe aliquod occultū eē in
alio quo nob̄ ſupior ſit· ⁊ ſi bo
nū nr̄m quo ipō videmur ſupi
ores nō ſit occultum· Dicit enī
Ambro· li· de virginitate· Rō q̄
dā plerūqꝫ habēt multa bona
exteriora ſꝫ intus minora· Qui
dā vēo habēt pauca exteri⁹ ſed
hn̄t multa occulta interi⁹ que
p̄ualēt ōmibꝫ iſtis utpote aliqs
coniugatus habet habitū ma
rtirij ⁊ virtutem ſufficiētem ad
ſufferendū martiriū quā aliqn̄
virgo aliqua nō habet aut nō
tātū ꝙtum ali⁹· Jdeo gre· ſup
illō Job Si ſimplex fuero· hec
ipm̄ ignorabit aīma mea· dicit
Sēp min⁹ dꝫ hō eſtimaē bona
ſua ꝙ bona alterius· Tercō ſit
hoc p fortē affectū ⁊ guſtū ſuo
rū defectuū· Sicut enī patiens
dolorē dēcium eſtimat ſe p̄ aliis
pati· nō ꝙ p rōem videat dolo
rē ſuū eē maiorez· ſꝫ qꝛ intimius
⁊ forci⁹ dolorē ſuū ſentit ꝙ ali
oꝝ Sic etiā in pposito debꝫ eē
hoc modo paul⁹ doctor gētiū
⁊ vas electōnis· i· thi· i· dicit ſe
p̄mū ⁊ maximū omniū pccōꝝ·
Qr̄to pōt fieri opando illō qō
tu reddis deo reſpcū grāꝝ q̄s
de⁹ tibi fecit ad illō qō alr̄ red
dit reſpectu eoꝝ que a deo rece
pit· Aut ad illud que redderet

ſi tāta ⁊ talia ſic ipē a deo rece
piſſꝫ. hoc mō btūs frāciſcus di
cebat ſe maximū pccoꝝ omniū
ꝗ eſtimabat non eē ribaldū
q̄ non eſſꝫ gratior deo ſi tanta
bnſitia graꝫ a deo accepiſſꝫ ſi
cut ipē accepat. Quīto modo
fit ex oſideracōe dīnoꝝ iudicō
rū. ⁊ nr̄e vaiabilitatis. qꝛ ſm
greg. xxv. mōꝛ. ſup illud. Job
.xxxiij. cōteret multos ⁊ innu
merabiles: ⁊ alios ſtare faciet
p eis: dicit. Sepe otingit. ut
q̄ videtur ſtare hūano iudicō
iā in oſpcū dn̄i iudicij iaceāt
⁊ q̄ hic corā hoibꝫ iacent. iā in
cōſpectu dn̄i iudicij ſtent. Et
exēplificat de iuda ⁊ eius apo
ſtolatu. ⁊ de latrone i cruce ⁊
adducit illud apoc̄. iij. Tene
qd̄ habes ut nemo accipiat co
ronā tuā. Et illd̄. i. cor. x. Qui
ſe exiſtimat ſtare videat ne ca
dat Et qꝛ fortaſſe illi quos de
ſpicim⁹: tarde pn̄t incipe. ⁊ vi
tā nr̄aꝫ feruencōribꝫ ſtudijs p̄
ire ut ibi etiā tāgit.

Capitulū. iij.

Secūd principale de ig
norātia declarādū fuit
qn̄ ignorā. ſit pccꝫ. qn̄ excuſet
a a pccō ⁊ qn̄ nō. ¶ Pro itellcū
hui⁹ nōnd ſm thō. ⁊ durādū
in. ij. di. xxij. ⁊ tho. 1. 2. q. lxxvi.
Et ſcdꝫ alios tā theologos ꝙ̄
iuriſtas ac phōs ꝙ qn̄tuplex
ē ignorātia. Prima ē ignoran
tia electionis. ⁊ hec quodam
mō affectū pcī oſequitur. ut
qn̄ ex ocupiſcētia pcī quā vo
lūtas non repmit abſorbetur
iuditiū racōis in pticulai opa
bili ſm ꝙ dr̄. vi. ethi. ꝙ dele
ctacō corrūpit extiacōeꝫ pru
dētis Et ſcdꝫ hāc ignorantiā
ois mal⁹ ſeu peccās dr̄ ignorās
Secūda dicitur ignorātia cō
comitās ⁊ hec ſe hꝫ ad actū cō
comitatiē. ut qn̄ q̄s ignorans
aliq̄d facit. ⁊ nihilomin⁹ face
rꝫ ſi non ignorarꝫ Et hec ſe hꝫ
p accn̄s ad actū. Ideo nec ex
cuſat peccatū nec alleuiat. nec
aggrauat. Signū aūt ꝙ q̄s talē
ignorātiā habuit ē cum quis
non penitet vel dolꝫ poſtꝙ̄ actū
perfecit aliquē ut ſi q̄s inueni
ret flor. quē putarꝫ ſuū fuiſſe
q̄ non fuit ſuus ⁊ reſeruarꝫ eū
⁊ nihilomin⁹ ſuaret eū etiā ſi
non putarꝫ eū ſuū fuiſſe Simi
ter ſi aliq̄s credēs accedere ad
vnā mulierē. accederꝫ ad alte
rā ad quā tn̄ accederꝫ ſi eā nō
ignoraſſꝫ. ¶ Tertia ē ignorā b
tia inuīcibilis vicꝫ eoꝝ q non
pōt q̄s ſcire ⁊ q̄ ſtudio vinci
non pōt. Talis ē i oibꝫ q̄ non
poſſunt vti rōne ad tēp⁹ ul' ad
ſp uti i pueis minorēnibꝫ maia
cis demoiacis. ebrijs. ⁊ q̄ igno
rāter priuantur racōe ex come
ſtione cicute vel iuſquiami. Ig
norancia igitur inuincibilis ſi

ſcḋm ſe ⁊ ƀm ſuā cām fuerit īuī
cibilis excuſat in toto· patꝫ qꝛ
nō eſt volūtaria aliquo mō· Et
ideo nō eſt nec fuit in ptāte ali
cuiꝰ eā repellere ut in pueris mi
norēnibus. Sꝫ quid de habēti
bus ignorāciā īuīcibilē· q̄ in
pte aufert vſū rōnis· Rñ· qꝛ in ta
libꝫ excuſat in tāto ut in pueriſ·
qui ƀm ptē ſūt doli capaces ⁊
p̄cepti dīui· Et in furioſ habē
tibus lucida interualla· Et dicit̄
nō nt ſi ƀm ſe ⁊ ſcḋm cauſā ſuā
fuerit īuīcibilis ꝓpt̄ ebrium ex
ebetate peccantem cuius igno
rācia inuincibilis eſt ƀm ſe· qꝛ
tunc nō pōt iudicare q̄d agen
dum ſit vel non agendū· Tamē
non ē inuincibilis ƀm ſuā cau
ſā· quia potuit ſe non inebriaē
⁊ ita non ignorare· Et ideo nō
ē oīno excuſatꝰ a toto ƀm tho·
⁊ multos· ſꝫ a tāto· ſi inebrieta
te aliū occidit vel ſile facit. Si
aūt q̄s incidit in ignorāciā in
uīcibilē· puta in p̄uacōez vſus
racōnis p opus licitū· ut ſi p vi
gilias ⁊ abſtinēcias aliq̄s inſa
nꝰ factꝰ eſt vel ex debilitate cō
plexiōis vel ex ſupcōe cibi quē
nō tēbatur ſcire p̄uatm̄ vſu rō
nis· tunc iter excuſatur a toto
Si etiā q̄s incidit in ignorātiā
īuīcibilē p opꝰ p q̄d venialit̄
peccauit· etc̄ excuſatur a toto· ut
ſi feruoris exceſſus pctm̄ veniale
fuit in vigilādo· abſtinēdo· ⁊ in
hmōi. Si aūt quis incidit ī ig
norāciā īuīcibilē ex culpa ſua
moꝛtali: adhuc excuſatur ſcḋm
multos a toto ſi ſaltē nullū ha
bꝫ vſū rōnis q̄n actū facit· q̄ ali
as eſſꝫ pccm̄· puta ſi occidit Et
hec opinio ꝓbabilior ⁊ verior
Auguſt· ⁊ Ambro· ⁊ Rap· eſſe
videtur· omnibꝰ tn̄ talibꝰ ſi li
terati fuerint ē pnīa imponēda
ſed levior q̄ ſi ſani talia cōmiſ
ſent ut ptꝫ· xv· q· i· Si quis Et
hoc fit ad cautelā et ne diſcipli
na eccīe deleātur Cui ꝯcordat ph̄s
· ij· ethi· vbi dicit qꝛ ebrius me
retur duplices maledictiones
Et· iiij· politi· iubꝫ tales ebrios
plus alijs puniri· nō qꝛ pccm̄ ſit
grauiꝰ· ſꝫ qꝛ talia ſiūt frequētiꝰ ⁊
ꝓmiꝰ tho· excipe vīoꝛ ebriū vbi
ſupr̄· i· ij· q· lxxvi. Et forte ſicut
de ebrio dictū eſt quo ad culpā
ſimile eſſꝫ de iſto qui ex culpa
ſua grauī efficeretur demonia
cus vel furibundus· ut ſit inter
dum per maledictiones ⁊ iras
qꝛ tales ī inſania aliq̄d faciētes
alias illicitū non in toto ſꝫ excu
ſarentur in tanto· dicit tamen
tho· i· ij· q· lxxvi· ar· iij· Si eſſet
talis ignorātia que totaliter ex
cluderet vſū rationis: omnino
a peccato excuſaret ſicut patꝫ ī
furioſis ⁊ amētibus hec ibi· pter
talē etiam, ignorantiaꝫ inuinci
bilem excuſatur ſcḋm vlricum
Iſte q̄ in aliquo agendo dubio

magis peritos ꝯſuluit· de quo
nullā autoritatē expſſam habꝫ
vtrū ita ſit vel nō· dummō for
met ſibi bonā ꝯſciētiam poſtq̄
magis pitos ꝯſulueit. Et ſi res
aliter ſe habꝫ q̄ ipē ſentit· excu
ſatur· q2 fecit qḋ potuit· de9 au
tem nihil impoſſibile requirit
ab hoīe dicit etiaꝫ wilh̄· ſuper
ray· q2 i hn̄tib9 vſū rōnis quo
ad ea ſine quib9 non ē ſal9: nl
la ē ignorātia inuincibilis ſim
pliciter ⁊ oīno· q2 ſi nō inueni
rꝫ hoīeꝫ a quo doceretur: vn ctō
doceret eū· niſi ſtarꝫ per ipſum·

c ¶ Qrta eſt ignorātia vniūſa
lis ſm phos· ⁊ ſm Juriſtas dr
Ignorācia iuris· vicꝫ eoꝝ q̄ q̄s
ſcire tenetur ut patuit circa pn̄
cipiū p̄cedētis capli in· vij· ſciē
dis Vn9 enim ſcire tenetur qḋ
alter non· ut ibidē dictū ē. Qn̄
taliū ignorātia directe ⁊ p ſe ē
volūtaria ſeu affectata. ut ſi q̄s
aliquid ſua ſpōte neſciat ut li
beri9 peccet· hec ignorātia i nul
lo excuſat· ſꝫ eſt ſpēale peccatū
⁊ actū aggrauat q2 augꝫ volū
tariū ⁊ p ꝯſequēs pccm Ex in
tenſione eni voluntatis ad pec
cādum prouenit q2 aliq̄s vult
ſubire ignorātie dānū ꝓpt lib
tatē peccādi· diſtiguūt verūp
tamē ibi aliq̄ de ignorātia affe
ctata q2 pōt haberi dupliciter
Primo· cum ignorātia tencōis·
ut cū q̄s tenetur ad aliq̄d. ſed

neſcit an teneat' vel nō· Et hec
excuſat aliq̄liter licꝫ modicū.
Et illa fuit i paulo. i· thi· i· Mi
ſeicordiā ꝯſecut9 ſū q2 ignorās
feci i incredulitate ut de ſe dicit·
Alio mō pōt haberi cū ꝯſciā ten
cionis. ⁊ hec in nullo excuſat ſꝫ
damnat. vn̄ ps̄· Noluit intelli
gere ut bn̄ agerꝫ· Quādo vero
taliū ignorātia que ē cauſa pec
cati· non ē directe volūtaia ſeu
affectata· ſꝫ indirecte vel p cōſe
quens q̄ dicitur ſimplex igno
rantia· puta cū q̄s ꝓpter laborē
vel ꝓpter alias occupacōes ne
gligit illḋ addiſcere p quod a
pccō retrahatur Talis eni ne
gligētia facit ipſam ignorātiā
eſſe voluntariā ⁊ pccatū· dum
mō ſit eoꝝ q̄ q̄s ſcire tenetur ⁊
pōt· Talis ignorātia non tota
liter excuſat a pccō Similit' cū
aliquis non vult laborare i ſtu
dio· vel negligit diſcere vel que
rere vel ſmonē audire Ex quo
ſequitur eū ignorare· vel cū ali
quis vult bibere vinū immode
rate· ex quo ſequitur eū iebria
ria diſcrecōe carere· talis igno
rātia diminuit volūtarium ſm
tho· ⁊ p ꝯſequēs pccm ⁊ ſic nō
excuſat a toto ſꝫ a tanto Cū eni
aliq̄d non cognoſcitur eē pec
catū: non pōt dici q2 voluntas
directe ⁊ p ſe feratur i pccm ſꝫ p
accidens· vn̄ eſt ibi minor con
temptus· ⁊ p conſequēs min9

d pcc̄z. ¶ Quidā igr̄ de ignoran
cia iuris q̄ ad leuitatē ꝛ graui
tatē ponūt grad⁹ tales. Primo
ſūt quidā q̄ hn̄t ignorātiā ſim
plicem taleꝫ ꝗ ignorāt q̄ tenen
tur ſcire ꝫ laborāt ut ſciant. Et
hec habetur aut ſine trāſgreſſio
ne iuris. ꝛ tūc eſt pena pcc̄i tm̄
Aut cū trāſgreſſione ꝛ hec non
excuſat a toto ꝫ ut multū ꝗ in
uīcibilis ē ut nūc licꝫ nō ſimpli
cit̄. ꝛ ſic ſūt duo grad⁹. Alij ſūt
habētes ignorātiā craſſam vel
ſupinaꝫ q̄ ignorāt ꝛ negligunt
ſcire cū poſſint ꝫ ſunt īdifferen
tes ad vtrūlibꝫ ꝛ hec min⁹ excu
ſat. Exemplū iſtoꝝ triū de illo
q̄ neſcit clādeſtinū mr̄imoniū
ee̅ ꝓhibitum. vel non ee̅ ducen
dam in mr̄imoniū quā polluit
p adulteriū Alij ſunt q̄ habent
ignorātiā affectatā ſine ꝯſcien
tia tenēdis. ut paulus. ꝛ hec mi
n⁹ excuſat ꝗ̄ tēcia Alij vero hn̄t
affectatā cū ꝯſciētia tenēdis ꝛ
illa in nullo excuſat ꝫ oīno dā
nat Et ſic ſunt quīqꝫ gradus.
e ¶ Quāta ē ignorātia pticularis
dcā a phis ꝫ a iuriſtis dr̄ fcī q̄
eſt ignorantia pticulariū circū
ſtātiaꝝ in actu. Exēpli grā In il
lo ſilogiſmo. null⁹ pr̄ ē percu
ciē
d⁹ Iſte patͥ ē igr̄ ꝛc. ignorātia
maioris eſſꝫ ignorātia iuris ſiue
vniūſalis Sꝫ ignorātia minoris
eſſꝫ ignorātia fcī ſiue pticularis
Similit̄ ignorātia pticularis ſi

ue fcī ē. ut ſi neſcis hāc rē quā
tollis ee̅ alienā vel neſcis hanc
mulierē tuā. ſꝫ diſtīguēdū ē ꝗ
aut ibi ē adhita ꝛ pmiſſa debi
ta diligētia. ꝛ datur opa rei lici
te. tūc ignorācia fcī oīno excu
ſat. ꝗ talis ignorātia ē cā facti
talit̄ ꝗ ſi ſcirꝫ hanc circūſtāciā
in pctm̄ trahentem non faceret
actū. cui⁹ ſignū ē ꝗ poſtea dolꝫ
qn̄ itelligit pcc̄m hec inꝗ̄ excu
ſat a toto ut Jacob q̄ ꝯgnouit
lyā. eā putās rachel i quā ſolū
ꝯſenſerat Ubi aūt non eſt adhi
bita debita diligēcia licꝫ aliq̄l̄r
adhibita ſit. vel nō datur opa
rei licite. hec nō excuſat a toto ꝫ
a tāto. pōt tamē plus ꝛ minus
alleuiare. ſi nō fuerit directe af
fectata. vn̄ non excuſatur in to
to lamech qui occidit Caym
putās ſe feram occidere Ubi aūt
nulla adhibita eſt diligentia:
tunc in nullo excuſat. De igno
rancia ponit Cancellari⁹. vij.
regulas in floribꝰ regulaꝝ mo
raliū. Prima ea que tibi precepit
deus cogita ſemper. Racō quia
quilibet obligatur ſcire illud
abſqꝫ cui⁹ notitia nō poteſt eui
tare pcc̄m. Secūda culpabilis
ignorācia iuris dīni non cadit
i faciētē illō qd̄ in ſe ē. Rō eſt ꝗ
ſpūſſanct⁹ talē hoiem de nccīis
ad ſalutē que vires ſuas exce
dūt docere immediate patus ē
Tercia. ignorātia inuīncibilis

excuſat in eis p̄ſertim que ſunt
facti: nō autē craſſa vel ſupia q̄
puenit ex negligētia ſciēdi vel
faciēdi qđ in ſe eſt. Dicitur au
tē inuīcibilis. non q̄ꝛ poſſꝫ vin
ci. aut q꜡ ex ea neceſſe ſit tunc
opari. Sꝫ quia operās ſuffitien
ter ſm caſus euētuū diligēciaꝫ
appoſuit ſciēdi illud qđ neſcit
Quāta ignorācia iuris hūani
ſuffitiēter pmulgati: non libe
rat ſbditos a pena in foro exte
riori. licꝫ frequēter q̄ ad deū ex
cuſꝫ a culpa quoſdā ignorātes
Quinta non qlibet tenetur ſcire
de quolibꝫ pccō mōꝛli an ſit ta
le. licꝫ expediat illud inq̄rere ⁊
ſcire iuxta vniuſcuiuſqꝫ vires
et ſtatum. et pl⁹ eccleſiaſticos
q̄꜡ laycos Et int̄ eccleſiaſticos
p̄lati ex officio tenētur q꜡ ſint
pati omni poſcēti reddere rōeꝫ
de ea q̄ in eis ē fide et ſpe. Sexta
nulli facienti qđ in ſe eſt. hoc ē
bn̄ vtēti donis dei iā habitis. de
us talē hoiem paratus ē docere i
neceſſarijs ad ſalutē ſiue ſint
illa credenda ſiue operanda.
Septīa nemo vtēs racōne diu
ab ignorācia principiorū mo
raliū excuſatur. q꜡ forte moꝛu
lam ad ɔſiderandum apponere
f phas hꝫ: hec cācell᷑. ¶ Dubita
tur hīc primo de emente rem ali
quā furtiuā vel raptā vel pditā
quā ignorat eſſe talē. vel alias
vicioſam ſimiliter. Re. Rāp. q̄ ſci
ebant vel pbabiliter credebāt
eſſe de iuſto ſimplicit̄ non tenē
tur ad reſtitucōem in aliq̄ du
rāte ſcꝫ bō fide q̄꜡ tum ad illos
q̄ credebāt Qui vero temere cre
debāt vel ignoꝛābāt ignorātia
craſſa vel ſupia vel ex neglīgē
cia vel pꝑter fatuā ſimplicitatē
nihil ſup hoc cogitabāt tenen
tur ad reſtitucōeꝫ. Dicitur aūt
ignorātia craſſa vel ſupina per
methaphorā hoīs craſſi vel ſu
pini. q̄ non videt etiā ea q̄ coraꝫ
eo ſūt q꜡ nullā diligenciā face
re vult Hic q̄ publica et mani
feſta ſe dicit ignoꝛare ei etiā nō
facile creditur. xvi. di. Rō dici
tis Exēpli grā Ignoraciam craſ
ſā ⁊ ſupinaꝫ hret: q̄ emerꝫ rem
ſpoliatā ab eo q̄ ſpoliauit in bel
lo iniuſto: talit̄ q꜡ audiuit om
nes vicinos vel p maioꝛi pte
vel etiā pauciores ſꝫ ſapiēcioꝛes
audiueāt dicere illud bellū eē
iniuſtū ⁊ cōn deū. vel forte q꜡ ec
cleſia phibebat vel excōmūica
bat publice auctores et partici
pes illi⁹ belli. talis tenetur ad
reſtitucōeꝫ Qui eni de tali vel ſi
mili furto vel rapina emerint. i
iudicō aīe nō excuſātur ſiue di
cāt ſe habuiſſe ignorātiā iuris
ſiue facti ſiue ignorātiā craſſaꝫ
Si vero ſcit venditoꝛē iuſte vl
ex iuſto bello habuiſſe: licite
pōt emere nec tenetur ad reſti
tutionem. Si etiā neſciebat de

iuſto bello eē ꝫ credebat ꝓba
bilit' Ra͂ ōnes vicini ſui vel ma
ioꝛ pars vel ad min⁹ ſapientes
ita credebāt· prout ipſi vendi
toꝛi videbatur Ipſe nō tenetur
reſtituere durāte hac bona fide
Sꝫ ſi poſtea ſciat rē eſſe de ra
pina: dꝫ reſtituere ꝛ in foro peni
tenciali tenebitur ſibi venditoꝛ
ad ꝯfeſſ· ſētētia eſt Ray· Si
vero emit bona fide· ſcꝫ volunta
te reſtituendi: tunc ꝛ poſtq̄ cō
pit rem fuiſſe vicioſam pōt reti
nere expēſas q̄s ex̄ns i bona fi
de fecit cir' rē ꝯſeruādā vel meli
orādā· ꝛ nō tētur de fructibus
tpe bone fidei ꝑceptis Tētur tñ
de fructib⁹ illis· q̄ non eēnt ad
huc ꝯſūpti ſi extarent ex q̄ inci
pit hr̄e malā fidē· Cōcordat ho
ſti· v. lri. ꝛ wilh· Et ſi durāte bo
na fide res periit: nō tētur· qꝛ
nō erat i mora Similit' ſi aliēa
uit eā qꝛ nō dolo deſiit poſſidē
Sꝫ nunq̄d ille qui emit bō fi
de ſcꝫ credens rem nō eſſe furti
uā ſi poſtea inueniat rē eſſe ali
enā pōt petē a dn̄o ꝓcium ſꝫ·
Har· pyſan⁹ in ſūma certe nō
C· de furtis l· in ciuile· ſꝫ agat cō
g tra venditorem. ¶ Dubitatur
vtꝝ ignorātes excuſentur per
ignorātiam a ſtatutis ordinai
oꝝ ſꝫ· qꝛ ignorātes non excuſā
tur omnino loquendo a ſtatu
tis ꝛ obſuācia legū· ñ ſic dcm̄
ē ſup diſtinguēdo de ignorātia

iuris ꝛ fcī· Sꝫ tñ a ſentēciis ꝓ
latis p ſtatuta oꝛdiarioꝝ excu
ſatur ignorātes· qꝛ nō ligātur
illis ñ eoꝝ ignorācia fuerit craſ
ſa vel ſupīa li· vi· de conſtitu· ut
aiaꝝ· Quo ad tēciū principale
nōnō qꝛ q̄uis peccantes ex ig
norācia non ſp grauiſſime pec
cēt· tñ piculoſe valde peccāt qꝛ
qui neſcit moꝛbū nō q̄rit reme
diū Hō ſup illo Ro· ii· Ignoās
qm̄ benignitas dei ad pēitēciā
te adducit dicit glō· ꝛ eſt Am
bro· grauiſſime peccas idē pi
culoſiſſime ſi ignoras· ¶ Sꝫ b
dubitatur prio vñ veniat q̄s in
ignorātiam ſꝫ· qꝛ cauſe ei⁹ ſunt
plurēs· vna ē naturalis hebetudo
intellect⁹ ſꝫ illa eſt pēa non cul
pa Tale ignorāciā habēt mio
rēnes ꝛ pueri de quib⁹ dn̄s ait
ad Ionā Ione vltio· Tu doles
ſup edera in q̄ nō laboraſti neqꝫ
feciſti ut creſceret q̄ ſub vna no
cte nata ē· ꝛ ſb vna nocte periit
Et ego nō parcā niniue ciuitati
magne in qua ſūt plus q̄· Cx
x· milia hominū qui neſciūt q̄d
ſit inter dextrā ꝛ ſiniſtrā ſuā ꝛ
iumenta multa Alia ē in cōſide
racō ꝛ negligēcia diſcendi pſa·
xxvi. Impius nō diſcet facē iu
ſticiā In tra ſctoꝝ iniq̄ geſſit
ꝛ nō videbit gloiam dn̄i Ter
tia eſt paſſionū ſenſibiliū per
turbacio· vnde ſcdm̄ phm· i·
Ethicoꝝ Iuuenes ꝛ paſſionū

inſecutores nō ſūt boni ſciē mo
ralis auditores Tercia ē affectio
ac cura nimia de bonis tranſito
rijs cōtra quod Math. vi. Primū q̄
rite regnū dei et iuſticiam eius
Quarta ē cura carnis in deſiderijs
per crapulā et ebrietatē contra
Apſum qui talia vias per magia
tue et fantaſtice obduratā ob
nubilant. ut in nabal patuit
ebo. q̄ fuiſſe legitur vir malici
oſus durus ac peſſimus. et ſm no
mē ſuū ſtultus ē ac ſtulticia ſua
cū eo eſt, ait vxor ſua abygail
i prudētiſſimā. i. re. xxv. ¶ Dubi
tatur Secūdo Cū obmiſſio ſciē
di ſit pctm: peccat ne ſp hō q̄
diu ignorat id ad qđ ſciendū
tenetur Et ſi nō ſp: qn ergo et
qn nō peccat ignorās Re. thō.
Preceptū affirmatiuū cui obmiſ
ſio opponitur obligat ſemp. ſꝫ
non pro ſemp Et ideo oīs illa ob
miſſio pro illo tpe ē pctm i actu
in quo q̄s per preceptū obligat
et quociēs illō tēpus reiteratur
tociēs pctm multiplicatur Ex
quo ptꝫ quod ille q̄ percipit ſe ig
noraſſe in cōfeſſione debet dice
re diuturnitatē tpis per qđ in
k ignorācia ſtetit ¶ Dubitatur
tercio. quō q̄s poſſit delere ig
norācia; p pniam cū ignorꝫ ſe
ignorare. Re. quod poſtq̄ q̄s fecit
diligenciam diſcutiēdo cōſciē
ciam ſuam modis ſupratactis
preceptō. iij. c. de cōtricōne. debꝫ
eciā in gnāli dolere, de ignora
tis ſi aliq̄ habet peccata ignorā
cie. quia pſ. dicit. Delicta quis i
telligit ab occultis meis ac.
Et tūc ignorācia inquātū ē pec
catū per pniam quo ad reatum
deletur. manꝫ tamē ignorācia
actu. quia qn deſinit eē voluntaria
deſinit eē peccatum. nō tn̄ deſi
nit eſſe ſimpliciter de hoc habes
.iij. precepto capi. de cōtricōne
¶ Dubitatur qbus modis q̄s l
poſſit ignorācie viciū exire. Re.
ſm criſ. ſup math. ome. xxxix.
per q̄tuor. Qui enim poſſe ſuū
facerꝫ ad ſciēdū oraꝫ virtutū
et viciorum hic pmo deū pro iſto
orarꝫ. vn Jac. i. Si q̄s indigꝫ
ſapiēcia poſtulet a deo qui dat
omnibus affluēter ac non impro
pat et dabitur ei Secūdo libēs
legerꝫ vel audirꝫ verba dīna
de neccijs doctrina Iđo. ij. thi. ij.
Intellige id ē intus lege q̄ dico
dabit ei tibi dominus in oibus
intellectū Tercio q̄ ſciat eē bona
facerꝫ et mala dimitteret mor
lia quia ſm greg. Nō eſt dignus
dādis q̄ non ē gratus de datis
ſm illō pſ. Iniciū ſapiencie ti
mor dni. Et ſi mortaliter peccarꝫ
ſtatī deberꝫ penitere. qđ quātum
pōt eē requiſitum. vn̄ ſm eūdem
greg. pctm qđ per penitenciā
nō deletur mox i aliud ſuo pō
dere trahit. pctm enim cecat ac
obduracōem meretur. vn̄ pſ.

Intellectū tibi dabo ⁊ iſtruā te
in via hac q̄ gr̄dieis Jtē bu⁹ tu
us ſū ego · da m̄ itellcm̄ ut diſcā
mādata tua Certo in dubijs bo
noꝝ ⁊ maloꝝ ſibi nō ɔſiderꝫ ſꝫ
dei ſacdotes · prudētes ⁊ timora
tos q̄rerꝫ Exeplo xp̄i · lu · ij · q̄ eti
aꝫ ſedēs in medio doctoꝝ p̄mo
īterogabat · Et pauli q̄ ananiā
acceſſit ⁊ cornelij petꝛ de hac
materia habes ſupra p̄cep · iij ·
m ca · viij · f · g · ¶ Dubitatur · iiij ·
Cū negligentia ſit cā ignorā
tie Quī negligentia ſit peccatū
mōrle ⁊ qn̄ nō Re · ſm tho · 2 · 2 · q ·
liiij · ar · iij · Negligentia ꝓuenit
ex q̄dam r̄miſſione voluntatis
p quā ɔtingit q̄ rō non ſolicita
tur ut pficiat ea q̄ deberꝫ vel eo
mō quo deret · pōt aūt duplicit̄
ɔtingere q̄ negligentia ſit pec
catū mōrle · vno mō ex pte eiuſ
qd̄ p̄termittitur p negligentiā
qd̄ q̄dem ſi ſit de necitate ſalutis
ſiue ſit act⁹ ſiue ſit circūſtācia ē
pccm̄ mōrle · Alio mō ex pte cau
ſe · Si enī volūtas īmtūtū ſit re
miſſa cir̄ ea que ſūt dei ut totali
ter a caritate dei deficiat : talis ne
gligentia eſt pccm̄ mortale Et
hoc p̄cipue ɔtingit qn̄ negligē
tia ſeq̄tur ex ɔtemptu · vn̄ pu ·
xix · Qui negligit vitā ſuaꝫ mor
tificabitur Alioquin ſi negligē
tia ɔſiſtat in p̄termiſſione ali
cui⁹ actus vel circumſtancie q̄
non ſit de necitate ſalutis nec

hoc fiat ex ɔtemptu ſꝫ ex aliquo
alio defectu feruoris q̄ ipeditur
interdū p aliqd̄ veniale peccatū
tūc negligēcia non ē peccatum
mōrle ſꝫ veniale hec tho · ¶ Quā n
mala aūt ſit tepiditas ⁊ negli
gencia eciaꝫ q̄ ē veniale peccatū
oſtendit Bern̄ · in ſermone de
aſcenſioē dn̄i dicēs pniciōſa ni
mis ⁊ moleſta tepiditas : infer
no enī proxima ⁊ vmbra mor
tis iuē cēſetur ſane ē videē hoīes
puſillanimes ⁊ remiſſos deficiē
tes ſub onere virga ⁊ calcaribꝫ
indigentes · quoꝝ brevis ⁊ rara
ɔpūctio · aīal̄ cogitacio tepida
ɔuerſacō · obediencia ſine deuo
cōne · ſermo ſine circūſpectione
orō ſine cordis intēciōe · locucō
ſine edificaciōe · quos deniq̄ꝫ ut
videm⁹ vix gehenne metus ihi
bꝫ · vix pudor cohibꝫ · vix frenat
racō · vix diſciplina cohercet · Et
hmōi ſi diu ita pmāſerit · ā opp
mūtur ſB onē ⁊ ſuccūbūt aut iā
quodāmō i inferno ſūt ut nūq̄
ad plenū r̄ſpiceret i lumie miſe
racōnū dn̄i non in libtate ſpūs
q̄ ſola facit iugū ſuaue ⁊ on⁹ le
ue Inde aūt pniciōſa tepiditas
manat · q̄ voluntas eoꝝ nōdū
purgata ē nec bonū ſibi volunt
nec nouerīt a ꝓpa ɔcupia abſtra
cti ⁊ illecti Amāt · n · cum carne
ſua trenas ɔſolaciūculas in ver
bo · ſigno vel fcō ⁊ ſi hec infrum
pūt aliq̄n̄ · nō tn̄ penitus rūpūt

hĩc ē ꝙ raro affectiones ſuas
dirigũt in deũ. ⁊ eoꝝ ꝯpunctio
non cõtinua ſ; horaria ē Implei
aũt miſeracõib; dñi aĩa hu
iuſmodi nõ põt Et ꝙ̃to magis
ill' euacuabit' tãto magis iſt⁹
implebitur. vel ſi forte magis
pbas. nunꝙ̃ iſte illis miſceri po
terĩt nõ ei ſpũs ⁊ caro. ignis
⁊ tepiditas ĩ vno domicilio cõ
morantur. pſertĩ cũ tepiditas
domino ſoleat vomitũ prouo
care hec Bernh. Sequitur capitulũ. iiij.

a IStis igr̃
de ignorãtia pmiſſis de
clarãdum ē pceptũ no
nũ. nõ ꝯcupiſces vxorē pximi
tui. Et ſuo modo ē intelligenđ
ꝙ nec femina cõcupiſcat virũ
alienũ. Et ponitur exod. xx. Et
deu. v. Circa q̃ tria principaliter
ſũt vidẽda Primo intellect⁹ hu
ius mandati. Scđo ad quot
act⁹ ſe extẽdat ambitus hui⁹
mãdati Tercio ꝙ̃ piculoſũ ſit de
b lectabilib; immorari. Quãtũ ad
pmũ itellcm̃ nõnđ pmo ꝙ pec
catũ interi⁹ in voluntate đr pec
catũ cordis. ⁊ pctm exteri⁹ đr
pctm opis. Et qñ iſta ſc; pctã
cordis ⁊ opis ꝯiũgũtur: tunc
ſũt ſic vnũ pctm ut determiat'
.ij. ſniaꝝ. di. xlij. tũc ẽt. vno p̃
cepto phibẽtur. ut dicunt do
ctores. iij. ſniaꝝ. circa di. vltimã;
Cũ aũt peccatur in corde ſolum
non pueniendo ad actũ exterio
rẽ ꝓpter aliqđ impedimentum
forte. tũc pctm cordis ſepatur
a pctõ opis ⁊ recipit ſpecialem
phibicõem. Ad ꝓpoſitum igi
tur ꝯcupiſcẽtia mulieris aliene
ad venerea põt dupliciter cõſi
derari. Vno mõ put ex ea cauſa
tur ⁊ oritur exterior act⁹ mechã
di. Et tũc phibetur eađ phibi
cõe cũ exteriori actu. ſexto man
dato. nõ mechaberis. Alio mõ
ꝯſideratur inq̃ntum ex ipã ꝯcu
piſcẽtia non ſeq̃tur actus exte
rior. q2 forte impeditur. Et ne
q̃s putar; hoc deſideriũ non eē
pctm: debuit ſpeale pceptum
vic; nonũ dari. vñ ſicut p pre
ceptum ſextum nõ mechaberis
phibetur oĩs vſus illicitus mẽ
broꝝ exteriorꝝ ad venerea: ſic
p iſtud nonum nõ cõcupiſces
vxorē pximi tui phibetur oĩs
illicita cõcupiſcẽtia venereorũ
turpiũ q2 ꝯptũ ē ex vehementi
ymaginacõne venereoꝝ ſine
actu exteriori. ut dicit aug⁹. ſe
mẽ defluxiſſe ĩ vigilia qđ ē cõn
naturã peccare. ⁊ pctm mutũ
vulgariter. Secũdo nõndum
ſm tho. i. 2. q. xxx. ꝙ cõcupiſcẽ
tia ꝓprie loquẽdo eſt paſſio que
dam appetitus ſenſitiui. Eſt c
eni in ſenſu appeticio alicui⁹ de
lectabilis ſenſualis ab ſcis. Et
ꝙ̃tum ad ꝓpoſitũ ſufficit hmõi
ꝯcupiſcẽtia eſt duplex. vna car
nis ſc; appeticio delectabilium

ſcōꝫ tactū ut ſunt venerea· Alia
oculoꝝ videlicꝫ appeticō tpali
um bonoꝝ q̄ꝙ tū ad poſſeſſioneꝫ
⁊ vſum vtilitatis eoꝝ. Secūda
ꝑtinent ad vltimū preceptū·ꝑ
d ma ad pñs· ¶ Tercio notādū
ꝙ prima ꝯcupiſcentia dicitur
ꝯcupiſcencia carnis·⁊ triplici
ter accipitur ſm tres eius mo
tus pñcipales in gñe· Quidaꝫ
nullū ſūt pccm· Alij ſunt venia
le Tercij ſūt mortale· Nā primo·
aliq̄ dicūtur ꝑmi mot⁹ iſti⁹ cō
cupiē carnis ⁊ ſūt tales q̄ conſi
ſtūt īfra limites natuē vel ſenſu
alitatis ſic ꝙ nullo mō dependet
a volūtate·⁊ tūc nullū pccꝫ ſūt
Exēpli grā fiunt ei aliqn̄ mot⁹
quidā natuāles in carne ſequē
tes ꝯdicōem naturaliū q̄litatū
quos frequent̄ nec ſenſus app
hendit nec homo adūtit nec de
lectatur· Et tales nullo modo
ſunt pccā· ſꝫ aliqn̄ ſeq̄la peccati
ſm thō·ut cū q̄s cordiate come
dit et calefactus mouetur ſine
ymagīacōe alicui⁹ venerei· Fit
etiā aliqn̄ ex fomite mot⁹ q̄dā
titillacōis ī carne ad libidīeꝫ id
ē ad carnalē ꝯcupiſcētiā quā ti
tillacōem apprehēdit ſenſus Et
dicitur motus ille ꝓprie titilla
cōis ſcōꝫ henricū de gandauo
q̄oli·vi· Et ē talis motus ipſa
ſenſitiua apprehēſio delcābilis
vel delectacō in apprehēſo· Et ſi
ille motus totalit̄ ꝑueniat volū
tatem Ita ꝙ volūtas non delcā
tur in eo nec manet nec rō adū
tit eū · Et ſic ſm bōuē·vidꝫ veni
ale· Sꝫ ſm aliquos adhuc nul
lū ē pccm ꝙ nihil eſt pctm̄ niſi
inq̄ꝙ tum ē aliq̄ mō volūtarium
ſm aug⁹. Et ſcōm eundē non ē
ī ptāte nrā·quibꝫ viſis tāgam̄·
ſꝫ eſt in poteſtate noſtra ea libe
re reſpuē vel acceptare. Simili
ter ꝯtingit aliquādo hoīeꝫ inſpi
cere mulierē audire vel tāgere
eā vel de ea cogitaē ⁊ ſine culpa
Attamē ad hmoī aſpcm·audi
tū·tactū·vel cogitacōeꝫ mox ſe
q̄tur ⁊ natuālit̄ in appetitu ei⁹
ſenſitiuo ꝯcupiā q̄dā ⁊ delcācio
vel motus deſiderij ad ꝓſequē
dū illō ope reſpcū eiuſdē muli
eris· q̄ ꝯcupiſcēcia dꝛ ꝓ paſſio
⁊ ꝑm⁹ mot⁹· Et talis cū ſic to
talit̄ ꝑuenit rōis actū nō ē pec
catū mortale rōe ꝑdicta ꝙ nō ē ī
ptāate nrā ꝙ afficiam̄ vel non
ſenſualit̄ Et ōnes ꝑfati ꝯcupiē
motus dicūtur ꝑmi·vn̄ aug⁹·
li·ij· de nupcijs ⁊ cōcupiſcencijs
Cōcupia nō ē pccꝫ qn̄ ad illicī
ta opa nō ꝯſentitur· qō itelligē
dū eſt qn̄ volūtas nullaten⁹ cō
ſetit ¶ Secūdo ſūt aliq̄ motus e
ꝯcupiē carnis q̄ pccā veniala ſi
ūt ut ptꝫ ī ꝑori exēplo· poſtq̄
hō hmōi ꝯcupiam iā in animo
certam pcipit aliquali racōe·⁊
volūtas mouet̄ motu delcācio
nis ꝯdelcando appetitui ſenſitiuo

aut ſi mouetur motu in delcāti
onem·aut qn̄ mouetur deſide
rio cōſenſus ſurrepticij ad pſe
quēdū illd̾ in op⁹ licȝ in nullū
hoꝝ dcōꝝ delibrāte ⁊ plene cō
ſentiat·ſꝫ pmittit ɔcupiſcētiā ī
aīo certā morari cū quad̾ moro
ſa delectacōne·ſine tn̄ cōſenſu
volūtatis deliberato ⁊ pleno in
opus aut in delectacōnem· In
iſtis ſit pccm̄ veniale. niſi quis
ɔſentiret in terp̄tatiē·de hoc ſta
tī dicetur·qꝛ imputatur negli
gētie volūtatis que non ꝓhibꝫ
nec excludit p̄fata·ſꝫ negligen
ter pmittit ī aīo morari·hmōi
cōcupiāȝ ad mortāle pccm̄ incli
nantē Tercio mō ſūt alij mot⁹
q̄ dn̄r ɔcupiſcētia carnis·⁊ tūc
accipitur cōcupia carnis ꝓ vo
lūtatis deliberato cōſenſu· Nā
enim cōſequitur ī volūtate deli
beratiu⁹ ɔſenſus in opus vene
reū·ꝓhibitū ſexto p̄cepto licȝ
nunq̄ egrediatur in opus·vel
etiā qn̄ ɔſentit in p̄fati opis de
lectacōem·vere vel interp̄tatiē
q̄ cōſenſus d̄r ɔſenſus in moro
ſam delectacōnem·tunc ille cō
ſenſus ē peccatū mortāle·Et iſta
ꝓhibētur ꝓprie iſto nono pre
F cepto. ¶ Vbi nōndū ſm thō·
·q·de veritate·q·xv. Et bōuē·ſu
p ij·di·xxiiij. Nā anteq̄ q̄s p
grediatur ī op⁹ venereū ſexto
p̄cepto ꝓhibitū·ſcȝ nō mecha
beris. vel anteq̄ cōſētiat in op⁹

tale pōt quis peccare mortāliter
triplici conſenſu con̄ hoc nonū
p̄ceptum: ɔſentiēdo in venerea
moroſe· vn̄⁹ ɔſēſus vocatur in
terp̄tatiu⁹ Alter exp̄ſſus ſeu ve
rus in delectacōeȝ Terci⁹ ī op⁹
nepharīū ſi poſſꝫ Que declarat
bonauentura vbi pri⁹ ſic Et ſu
mitur ab Aug⁹. originaliter
li·xij·de trinitate·Et a mgr̄o di
ſtinctione p̄fata·vn̄ pgreſſus
tēptacōis ⁊ delectacōnis dicit
bonauentu. talis ē. Primo eni
delcābile offertur ſiue ꝑcipit̄
Secūdo vero delectacō aduer
titur Tercō in id ad qd̾ trahit
delectacō ɔſētitur vel diſſentit̄
Delectabile ꝑcipe·ē ſenſualita
tis·delectacōeȝ adūtere·ē infei
oris ptis rōnis que interiores
motus ⁊ affcūs habȝ diiudica
re ⁊ cognoſcere·hoc enim non
ē potēcie ſenſitiē. diffinire autē
an hoc ſit āplectēdū an reſpuē
dum ē ſupioris ptis rōnis in q̄
reſidȝ autoritas iudiciarie po
teſtis Contigit autē delectari
ad apprehēſionē delectabilis
añ adūſionē delcācōis. ⁊ hoc
ē ſenſualitatis· ⁊ abſq; dubio
ē veniale peccatū Contigit iteꝝ
delectai poſt apprehēſionē dele
ctabilis ⁊ poſt delectacōnis p
cepcōnem añ plenū cōſenſu ⁊
deliberacōem ⁊ hoc ē inferioꝛ̾
partis rōnis ⁊ ē aliqn̄ mortale
aliqn̄ veniale· ⁊ tunc dicitur

comedē ſola mulier· Cōtingit
iterū tcīo delcāri ptꝰ apphēſiōez
delcābilis ⁊ adūſiōez delcāōis
⁊ ptꝰ plenū ꝯſenſū deliberacōis
Et tūc dꝫ comedere vir· Et tūc
ē mortale pccm̄ In hijs generibꝫ
pccōꝝ quoꝝ actus ſūt ī ꝓhibi
cōe ꝓpt plenū ꝯſenſū ⁊ decordia
cōez vñ cū tēptacō ichoatur a
ſenſualitate· planū ē eſſe veniale
Cū ꝯſumatur ī ſupiori pte rōīſ
planū ē eē mortale pccꝫ· Cū vero
ſola mlier ꝯmedit pōt eē mortale
vel veniale. Sꝫ difficile ē diſcernē
qñ ſit mortale vel veniale· pōt tñ
hoc mō diſcerni. qꝛ cū ꝑcipitur
delcācō· Aut ſtatī repellitˀ· Aut
retinetur. Si ſtatim repellitur·
tūc leue eſt pctm̄· Si vero reti
netur: hoc pōt eē tripliciť· vel
qꝛ placꝫ ipā delcācō ⁊ opis ꝯſū
macō· Ita qꝙ adeſt volūtas faci
endi in cogitacōe ⁊ etiā in ope
ſi facultas adeſſꝫ· ⁊ tūc eſt ibi
plenꝰ ꝯſenſus ⁊ pctm̄ mortale· ſi
mul ocurrente viri ⁊ mulieris
comeſtione· vel qꝛ placꝫ delcā
cio ſꝫ tñ diſplicꝫ pccī ꝯſumma
cō· ⁊ tūc eſt ꝯſenſus ſemiplenꝰ
Et dꝫ māducare mulier· nihilo
minꝰ tñ peccat mortaliť· cū iſtaꝫ
delcācōez conſentit· vel qꝛ vtrū
qꝫ diſplicꝫ· ſcꝫ ipā interior dele
ctacio ⁊ opis ꝯſumacio· Tunc
aut adūtit piculū· aut non adū
tit· Si non aduertit piculū de
lectacionis nec repellit eā: pec
cat ſꝫ nō mortaliť· grauiꝰ tñ pec
cat qꝫ ſi ſtatim mulier repuliſſꝫ
Si aūt adūtit piculū ⁊ delecta
cionez iſtā non repellit ſed mē
tem in talibꝰ cogitacōibus re
uolui ſinit· Et tunc dicūt mgrī
qꝙ peccat mortaliť· Quia q̄uis
eciā ibi non ſit ꝯſenſus verꝰ eſt
tam̄ ibi conſenſꝰ interpretatiuꝰ
⁊ comedit ſola mulier· nihiloī
nus tñ illud pccm̄ imputatur
viro qꝛ cū eam cōpeſcere debuiſ
ſet ⁊ teneretur: non tñ compeſ
cuit· hoc tñ qꝺ nūc vltimo di
ctum eſt nō eſt vſqꝫquaqꝫ cer
tum· Negāt eñ aliqui eſſe mor
le in negligēcia repˀmendi vbi
eſt diſplicēcia q̄uis q̄s piculū
aduertat· Sꝫ tñ ſecurior via te
nēda eſt· q̄cquid ſit rei veritaſ
Et ſi alicui hoc cōtigat: ſanū ē
ꝯſiliū qꝙ de ipō ut de mortali peni
teat In dubijs eī ſecurior via eli
gēda ē· Et nō qꝙ nō de q̄cūqꝫ de
lcācōe loq̄mur utpote de ipſa
q̄ q̄s delcātur cogitando de pul
critudīe mulieris· ſꝫ de iſta q̄ cō
ſurgit ex delcācōe illiꝰ opis ne
farij· hec bōuen· ſcūs tho· q̄ſtio
nibꝫ de veritate vbi ꝑus eciā ſic
dicit. Simpliciť ꝯcedimꝰ cōſen
ſum ī delcācōem fornicacōis vel
alteriꝰ pccī mortalis eē peccatum
mortale· Ex q̄ etiā ſeq̄tur qꝙ quic
q̄d hō agit ex cōſenſu talis dele
ctacōis ad hoc ut hmōi delecta
cōez nutriat vel teneat ſic ſunt

turpes tactus· act9 ꝛ libidino
ſa oſcula· vel aliquod hmōi· to
tum ē mo2le pccm. Jdē dicit· i·
·2·q·lxxiij·ar·viij· Et iterū vbi
ꝑus de veritate declarās qd ſit
oſēſus īterꝑtatiu9 ſic dicit· An
ꝙ racō delectacōe3 īpedat aut
nocumētum ipſi9 nō hab3 int
ꝑtatm̄ cōſenſum etiā ſi nō reſi
ſtat. S3 quādo iā īpedit rō de
delectacōe inſurgēte ꝛ de nocu
mēto ſuīte ut pote cum percipit
homo totaliter ſe per hmōi de
lectacōnem in pccm̄ inclinai ꝛ
in p̄ceps ruere· niſi expreſſe reſi
ſtat: vid3 oſentire· Et tunc pec
catum ad rōnem trāffertur ut
pactū ei9· q2 agere ꝛ nō age
re cū quis agere d3: ad genus
act9 reducuntur ſm ꝙ pccm̄
omiſſionis ad pccm̄ omiſſiōis
reducitur hec ibi Cācellari9 no
u9 dat q̄tuo2 regulas de talib3
ꝛ alijs ſimilib3· Prima ē· nullū
ē pctm̄ mo2le actuale abſq3 cō
ſenſu· libero rōnis vero vel int
ꝑtatio· Jnterꝑtatiuū conſenſū
tunc eē dicim9 dū habuit racō
tempus ſuffitiēs deliberandi ꝛ
refugiēdi ea circa q̄ vitād a eē
puigil tenebatur Qualiter di
cit lex forenſ Qui tac3 oſentiē
vid3 dū vic3 repugnare debe
ret Secūda. oſenſus i delecta
cōe in luxurie circa obiectū ſibi
ꝓhibitum ē mo2le pctm̄· ſiue
ſit in cogitacōne ſiue in verb a
in viſu aut in tactu aut nutib9
aut in opacōe· Quāobrē fami
liaritas mag̃ hoīm carnaliū ꝑ
ſerti ad nudū ꝙ tum cū q3 ſint
eiuſdē generis aut ſex9 diuerſe
etatis· piculo p̄xia ē· Jdeoq3 vi
tāda ē· Tertia homo q̄ tenet
reprimere illecebra3 anteꝙ ſit
mo2lis Primo quo obmiſit re
p̄mere ꝛ euitare ei iputabitur
ad culpā mo2le3 in p̄rio inſtā
ti non eē gratie ꝛ eē pcti mo2ta
lis. ꝛ ante nunꝙ fuit verū dice
re iſte mo2taliter obmiſit Quā
ta nullū deſiderium rei illicite
factū ꝛmmō ſub odicōe actua
liter vel habitualiter adhibi
ta. ē de ſe mo2le delictū· per ac
cidēs tn̄ ꝓpter appetitus ſenſua
lis dimocōnem in aīā· qua ſciē
ter dimittitur inualeſcere ex ta
lis deſiderij cōtinuacōne libera
pōt ipm̄ inter mo2lia deputari
Quia q̄ amat piculū peribit in
illo Dubitatur circa dcā· P̄rio
per bonauen· vbi ꝑus· An ſola
mora de veniali faciat peccatum
mo2le Et rndꝫ· mora tpis ꝙ tū
ē de ſe nō facit· ut qd̄ prius erat
veniale fiat mo2le· ſ3 ſolū occaſi
onaliter. vic3 quia inducit con
ſenſū verū vel interꝑtatiuū Tūc
aūt inducit oſenſum verū qn̄ ex
diuturnitate delectacōnis cre
ſcit libido adeo ut hō velit oino
in interio2i delectacōe ꝑſiſtere
ꝛ morari. Tunc vero inducit

ɔſēſu iterp̄tatm̄·qn̄ hō adūtēſ
piculū delcāco͞is retēte·negligit
eā rep̄mē·hoc aūt nō fit abſq3
cōtemptu ſalutis ꝓprie ꝑeo ꝙ
diſcrimini ſe cōmittit ⁊ exponit.
Illa enim delcācio ſubintrat ſic
ſerpens ⁊ venena diffundit·p
q̄ racōnalis ſpūs incurrit mor
tem culpe·Sic igitur ſalutem
corpalez negligerz·qui ſerpen
tez iuxta ſe ſcient̄ collocarz.Sic
q̄ in tali delcācōe adūtens picu
lū ⁊ debēs aduertere·volūtarie
verſatur·exponit ſe diſcrimini
quādo negligit repellere·Et p
tāto dicit magiſter vbi ſup̄·Ip
ſum peccare mortalit̄·hoc aūt
non facit mora de ſe ſ3 fit racōne
cōſenſus vel ɔtemptus hec bō
g uentu· ¶ S3 dubitatur p eūdē
·ij·Quanta mora hoc faciat ſc3
ꝙ fiat de veniali mōrle ſꝫ·in ge
nerali determinatur hoc in qua i
ꝙ adeo creſcit delcācio ⁊ libido
ꝙ ſupuenit ɔtemptus ⁊ conſen
ſus vel adeo eſt repellēdi negli
gentia vel ꝓprie ſalutis incuria
ꝙ ſup venit cōtemptus ⁊ cōſen
ſus int̄pretatiu9 Si aūt in ſpā
li queratur quāta ſit illa mora
vtrꝫ vni9 hore vel dimidie vel
amplioris ſpacij:nō pōt rn̄ſio
dari·qr aliqn̄ eſt maior·aliqn̄
minor ſm diuerſos ſtatus ⁊ cō
dicōes pſonarꝫ vn̄ hoc nō det̄
minat ſciā vel lectio ſ3 poti9 con
ſciēcia rcā ⁊ vnctio·vn̄ qn̄ adū

tit ɔſciā recta ſe non modicū le
di ex moroſa delcācōe:cōſenſ9
ſupuenit vel cōtemptus Rō ſi
nō aduertat·aliqn̄ ꝓpter tene
bras ⁊ inuolucōes affectionū
nrarꝫ:ſecuriorē ptem debet elige
re ⁊ confiteri pure ſic·⁊ dolere
q̄ſi mōrlit̄ peccaſſ3 Per qd̄ appa
ret ecīā reſpōſio quid faciend̄
ſit qn̄ q̄s dubitat an venialiter
vel mōrlit̄ peccauerit·⁊ qualit̄
ei ſit cōſulendum ¶ Dubitatur b
tercio p eūdem ſc3 bonauē·vtrꝫ
in alijs generib3 pccōrꝫ etiā ita
ſit piculoſum ⁊ durꝫ ſicut iā de
pccō carnis dcm̄ eſt·Exempli
grā de homicidio ⁊ hmōi·qua
lit̄ ſit ei ɔſulendū ſꝫ·idē in oib3
pccis delectacō moroſa vigilā
ter ⁊ ſtrēnue vitāda ē·Attamē
v̄ba aug9·poſita q̄li·xij·de tri
nitate ponūtur Et di·xxiiij·vbi
dicit·Sic in illo cōiugio p̄mo
rū hoim ⁊ cetera precipue vidē
tur intelligi in peccato carnis·
qd̄ habet ex carnis incentiō de
lectacionem ſibi magis conīū
ctam ad quā hō facilime incur
uatur·Et ideo cū magna diligē
tia eſt vitāda·nō ſolū aūt hoc ſ3
⁊ oē pcc3·multa ei frequenter
credūtur eſſe venialia que ſunt
mortalia ⁊ difficile tamē eſt in
hijs diſcernere Et ideo q̄ſi a fa
cie colubri habet hō q̄ vult ſal
uari peccatū fugere hec ille·S3
ſanct9 thō·1·2·vbi p̄us videtur

diffinire dubiū prefatum qꝛ in
alijs moroſis delectacōībꝫ. in
hijs videlicꝫ pccīs immorādo
q̄ ſcḋm ſe ſūt pccā mortalia: poſſit
quis peccare mortaliter. Sed di
ſtinguit vñ ſic dicit de fornica
cōne cogitās de duobꝫ pōt de
lectari. Vno mō de ipa cogitati
one. Alio mō de ipa fornicacōe
cogitata. Et ſic ſemꝑ ſunt due
delectacōnes. vna de cogitacō
ne. alia de fornicacōne cogita
ta. delectacō de cogitacōe ipſa
ſequitur inclinacōem affect⁹
in cogitacōē ipſā. Cogitacio
aūt ipa ſcḋm ſe non ē pccm̄ mor
le. ymo quādoqꝫ eſt veniale tm̄.
Sicut cū aliq̄s inutilit̄ cogitat.
Nūqꝫ aūt ſine peccato puta cū
aliquis vtiliter de ea cogitat.
Sicut cū vult de ea p̄dicare vel
diſputar̄. Et ideo ꝑ ōns affectō
⁊ delcācō que ſic ē de cogitacō
ne fornicacōis non eſt de gene
re peccati mortalis. ſꝫ quādoqꝫ ē
pccm̄ veniale ⁊ nūqꝫ nullū vñ
nec ōſenſus in talē delcācōnem
eſt pccm̄ mortale. Nō autem ali
quis cogitās de fornicacōe de
lectet̄ de ipō actu cogitato hoc
ōtingit ex hoc qꝛ affectus ei⁹ ē
inclinatus ad hūc actū. vñ cū
aliquis ōſenciat in talem delcā
cōem hoc nihil aliud ē q̄ꝫ qꝛ ip
ſe ōſentiat in hoc qꝛ affcus ſuus
ſit inclinatus i fornicacōēꝫ nul
lus eni delcātur niſi in eo qḋ ē
conforme appetitui ei⁹. Nō au
tē aliq̄s ex deliberacōe eligit qꝛ
affect⁹ ſuus conformetur hijs
q̄ ſcḋm ſe ſunt pccā mortalia: ē pec
catū mortale. vñ talis ōſēſus i de
lcātionē mortalis ē pccm̄ mor
le. Ad q̄ntum argumentum di
cit Cōſēſus i delcācōem que ꝓ
cedit ex cōplacētia ipſi⁹ actus
homicidij cogitati ē pccm̄ mor
le. non aūt ōſenſus i delectacō
nem q̄ pcedit ex cōplacētia co
gitacōis de hoīcidio. Et i ſcrip
to. 2. dicit di. xxiiij. Sic in for
nicatione ſi q̄s cōſentiat in dele
ctacionē q̄ appetitū cōcupiſcibi
lis reſpcū fornicatōis ſeq̄tur
erit pccm̄ mortale. Ita eciā ⁊ mul
to āplius ſi conſentiat in delcā
cionēꝫ q̄ appetitū iraſcibilis re
ſpectu homicidij ſeq̄tur. eit pec
catū mortale. vñ phs. x. ethicor.
vult qꝛ idē iudiciū eſt de opacō
ne ⁊ delectacōe hec ibi. ¶ Du
bitatur q̄rto q̄d ſi q̄s ymagi
netur delcācōem venereā cum
aliq̄ quā vellꝫ eſſe vxorē ſuā nī
la lege ſibi copulari ꝓhibitaꝫ.
⁊ in hoc delectetur. nolens tñ
cum ea corꝑaliter delcāri niſi eſ
ſet vxor ſua. pōt ne pccm̄ mor
le ibi omitti cōſentiēdo i moro
ſā delcātionē. R̄. ſcḋm pe. pa. ſuꝑ
ij. di. q̄ ꝓus. quādo nō eſt actu
vxor: tūc licꝫ eam caſtitate ōiu
gali vel ſimplici aīo deſiderare
vxorē. niſi aliūde ſit prohibitū

Jacob em̄ ſeruiuit ꝑ rachel quā
diligebat Gene·xxix·⁊ ſic nō
eēt mortale· Sȝ anq̄ꝫ ſit vxor in
eam exardeſcē ut in cogitādo de
ea velit hō delectari: vid̄r mortale·
poſſȝ em̄ eē libido tā vehemens
ꝙ ſemē emitteretur· qd nemo
dubitat eē mortale· ⁊ ad crimen
mollitiei ꝑtinēs· nō minꝰ abſor
bēs rōēȝ ꝙ ſi exteriꝰ ꝯtra natu
rā ꝓcuraretur· Dubitat̄ q̄nto
Quid ſi q̄s ymagietur delectaci
onē venereā cū aliq̄· q̄ actu eſt
vxor ſua· Sic em̄ actu eā cog
noſcē nō ē mortale· ſic nec eā concu
piſcere In oppoſitum ē ꝑiculū
pollucōis ſꝫ· pe· de pa· Sicut
nō licȝ cognoſcere vxorē extr̄
ordīarie nec appetē ad ſic cog
noſcēdum: ſic non licȝ moroſē
delectari in appetitu cuiuſcūqȝ femi
ne ex quo talis turpitudo cōtra
naturā ſeq̄ pōt ſm augꝰ· Quā
uis ei maritꝰ vxorē illā nō ap
petat n̄ ſm naturā ⁊ licite ⁊ licȝ
non ſit illicitū ex ꝑte obiecti: ē
tn̄ illicitū ex ꝑte medij· mōi· ⁊
k ſbiecti· ¶ Ex p̄miſſis apparȝ ꝙ
ocupie carnalis ⁊ aliorꝫ pctō
rū ſūt· x· gradꝰ vel· xi· q̄bus itur
ad mortē aīe. Sic etiā i infirmi
tatibȝ corpis· vna ē infirmitas
morti ꝓpinq̄or ꝙ alia· Nā eſt
p̄mus vbi nullū eſt pctm̄. Se
cūdꝰ vbi eſt veniale· Tertiꝰ eſt
ꝯſenſus iterp̄tatiuꝰ ⁊ moroſꝰ
in delectacōnem venereorum.

Et ſcd̄m aliquos eſt mortale pec
catū In hoc ⁊ ſequenti mortua
eſt aīa vel agoniſat vel morit̄
vel eſt morti ꝓpinq̄ſſima· Quar
tus eſt cōſenſus verus expſſus
ſeu moroſus in delectationē ⁊ il
le etiā ſcd̄m theologos cōmu
nit̄ eſt pccm̄ mortale· Quītus
eſt ꝯſenſus in opus nepharīū
qd fierȝ ſi oportunitas habere
tur Et ſm oēs illud eſt mor
tale peccatū· Et certū eſt ꝙ· ix·
precepto ꝓhibetur· Sequen
tes vero ſunt cōtra ſextū p̄cep
tū· vn̄ hic aīa eſt mortua. Sex
tꝰ eſt opis itenti ꝑpetracō extei
or vbi facultas adeſt ⁊ extr̄ ad
monumentū portatur· Septi
mꝰ eſt ꝯſuetudo q̄ cātur ex fre
quentia actꝰ ⁊ fetet Octauꝰ ē
deſpacō de nō poſſe dimittē hoc
pccm· ⁊ ſepelitur clauſa duro
lapide Nonꝰ eſt abſtiacō ⁊ ob
duracō i pccō tali· Quia pccōr
cū i proſūdū pccōꝝ venerit ꝯtē
nit ut ptȝ i pharaone· ⁊ a meō
ria hoīm q̄ rudā ſcōꝝ labitur·
Decimꝰ ē finalis inpnīa in q̄bȝ
dā ⁊ triplici morte moritur cor
pis ⁊ aīe ⁊ infernaliū demonū
ꝓpa efficit̄ Vndecīꝰ ē igreſſus
actualis ptꝰ mortē i ifernū Pre
fati gdꝰ ſic ſe hn̄t ꝙ ſp ſequēs
pōt eē perior p̄oē· hij ſūt gdꝰ q̄
bȝ itur ad ifernū ergo p̄ncipijs
obſta· tarde medecia patur Qui
vult p̄ſata p̄dicaē vulgo cautꝰ

ſit in multis ne cōſentias ledat
inordiate timoꝛātas. bene ergo
declarꝫ. aut litteracōibus talia
cōmittat. l ¶ De ſecūdo pꝛīcipa
li ad quot ſe extēdat ꝓhibicō
nom̄ p̄cepti Nōnū q̄ in hoc mā
dato ꝓhibetur. Primo oīs vo
lūtari9 conſenſus volūtatis in
qđcūqꝫ op9 venereū ſexto mā
dato ꝓhibitū vbi volūtas nō
exit in actū exteiorē. quia volū
tas tunc pro facto reputatur
Ex quo ptꝫ q̄ ſunt multa pcc̄ā
venerea int9 i corde ꝛ tot quot
fuerūt enumerate ſp̄es ꝛ modi
exteriores venerei in ſexto mā
dato. q2 reſpcū cuiuſlibet pōt
haberi volūtas deliberata illud
faciēdi ſi nō timeretur infamia
vel aliud hmōi Et adūtēdū cō
ſequēter q̄ ſicut ſūt gradus in
ḡuitate pccōꝝ luxurie. quo ad
act9 exteiores ſexto mādato ꝓ
hibitos. q2 exteri9 adulteriū ḡ
uius pccm̄ ē q̄ ſimplex foꝛnica
cō ꝛ ſic de alijs ut in ſexto man
dato dictū eſt. Et ſimilit' ince
ſt9 tāto eſt grauioꝛ q̄to ſit in
ter ꝑſonas gradu conſāguini
tatis ꝓpinq̄oꝛes. ꝛ ita de alijs.
Ita etiā ſūt gradus in grauita
te pcc̄i luxurie quo ad act9 inte
rioꝛes hic ꝓhibitos. vñ volicō
adulterij grauioꝛ eſt q̄ volitio
ſimplicis foꝛnicacōis q̄uis vtr̄
qꝫ ſit moꝛ̄tale pccm̄. ꝛ ſic intelli
gendum ē de alijs. Scđo hic

non ſolū prohibet' volūtarius
cōſenſus in opus venereū i ſexto
mādato ꝓhibitū: ſꝫ ꝓhibetur
etiā volūtari9 cōſenſus i delcāci
onē ad tale op9 de ꝑ ſe inclinā
tem. Cōtingit eni q̄ hō nollet
extrinſecū opus aliquo modo
ꝓpetrare. attñ delibrāte vult il
lā delcācōe; libidinoſā ꝑ quaꝫ
affcūs ſu9 eſt de ꝑ ſe ad hmōi
opus prohibitū inclinat9. ut
ſi q̄s nollet foꝛnicari foꝛte ꝓpt'
timoꝛē aut verecūdiā aut ꝓpteꝛ
aliam talem cauſam. vult tam̄
cogitare de foꝛnicacōe aut de
alijs libidinoſ' ad eam incitan
tibus ut de oſcul' ꝛ tactib9 ꝛ
alijs hmōi impudicias ꝛ impu
dice ſcꝫ ꝓpter delcāri i obiecto
cogitato. Iſte cōſenſus ē pccm̄
moꝛ̄tale ſm tho. ꝛ aug9. xij. li. de
trinitate. Ideo etiā ille ɔſenſu'
eſt hic prohibitus. ¶ Tertio m
nō ſolū hic ꝓhibetur cōſenſus
in opus ꝛ in delcācionē: ſꝫ oēs
modi ꝛ ɋſt9 mali quibꝫ vna
ꝑſona aliā ſibi non mr̄imonia
liter ɔiūctam tr̄hit ꝛ ſolicitat
Aut ſolicitare nititur ad luxui
aꝫ ſiue hoc fiat ꝑ int'nūtū ſiue
ꝑ miſſionē lraꝝ. ſiue ꝑ minas.
ꝓmiſſiones. munera. mēdatia.
adulacioēs. Aut ꝑ ſuꝑfluū ā la
ſciuū veſtimento ꝛ oꝛnatū ſiue
ꝑ fucatū ꝛ mēdacē; faciei colo
rē. Qui ei talia fecerit. potiſſīe ta
li itencōe ut ꝑ hoc aliā ꝑſonaꝫ

nō mr̄imonialit̄ sibi ꝯiūctā at
trahat in sui ꝯcupiā; ꝓhibitā
peccat mortalit̄ ⁊ ꝯtra hoc nonū
mandatū agit etiā si nūq̄ fiat
ꝓgressꝰ in aliq̊d extrīsecū a ꝓ
hibitum opꝰ· vn̄ criſ· ſup illo
math· v· Qui viderit mulierem
ad ꝯcupiſcēdū eā· iā mechatꝰ
est eam ī corde ſuo· Si mulier
aliqua ornādo ſe ornatu ſaltē
ſupfluo ā impudico ut oculos
hoīm ad ſe attrahat ⁊ viroꝝ a
ſpectibꝰ placeat ad cōcupiſcen
dū· etiā ſi nulli plagam intulerit
penā patietur extremā· Vene
nū ei ꝯfecit · ⁊ ſi nullus inuētus
ſit q̄ bibat · Similit̄ intellige
n de viris reſpectu mulierꝝ · ¶ Qr̄
to etiā h̄ prohibentur oſcula ·
aſpectꝰ · amplexus · affatus · ta
ctus ⁊ ſimilia impudica · actū
carnalis copule p̄cedētia · ⁊ ad
eum allitiētia · q2 talia ſūt pec
cata mortalia cū inter ꝑſonas nō
ꝯiunctas mr̄imonialit̄ fiunt li
bidinoſe ⁊ tali intencōe ut vna
earū aliā ꝑ hmōi incitet in ſui
ꝯcupiā; aut ad illicitū aut pro
hibitū venereū actum· aut ut ī
ſe prouoc; delcātioē; ad hmōi
actū inclinantē· de quo etiā di
ctum eſt ſexto mandato· Quin
to non ſolū hic prohibētur ex
teriora talia libidinoſa· ſc; oſcu
la tactꝰ ⁊ ſīlia: ſ; etiam prohi
betur volūtas talia faciēdi ſiue
volūtarius ꝯſenſus in ea quia
ſicut exterioꝛa illa oſcula · tactꝰ
⁊ hmōi ſūt ḡuia pccā ut dictū
ē ⁊ hoc mādato prohibita Ita
etiā volicō delibrata talia faciē
di eſt graue pccm ⁊ h̄ prohibi
tū· etiā; ſi effcūs nūq̄ ſeq̄retur
exteriꝰ· ¶ Quo ad· iij· pn̄cipa o
le q̄ piculoſum ſit delcābilib;
malis immorari p̄ſtim luxurio
ſis Illud p̄mo pt;· ꝑ ea q̄ tacta
ſūt in p̄· membro pn̄cipali Se
cundo pat; ex eo q2 voluntas
valde facilit̄ curuatur ad peccā
dum ⁊ rōnis iudiciū cecatur ꝑ
delcābilia· vn̄ phūs· ij· ethi· ca
pi· vltimo Int̄ regulas pro vir
tutib; acq̄rēdis ⁊ vicijs vitan
dis pōit· iiij· regulas · Prima ē
ut q̄s magis fugiat illō vitium
qd̄ plus virtuti ꝯtē ꝯtrariatur
ut tpantie plus ꝯ̄riatur intē
panciā q̄ īſenſibilitas· ⁊ plus
libalitati r̄pugnat ſeu mīe aua
ritia q̄ ꝓdigalitas· Rō ē q2 ta
le vitiū plꝰ īficit virtutē Exem
plū ē de volente ſanaī q̄ plꝰ no
ciuū magis h; vitaē· Secūda
ē ut q̄s ꝯſideret ad qd̄ malū plꝰ
ſit īcliatꝰ a natuā vl̄ ꝯſuetudi
ne ⁊ ꝯ̄ illō plꝰ conetur· Rō ē
q2 ad qd̄ ꝯplexio incliat vel cō
ſuetudo· facilius trāhit ad tranſ
greſſiōe; mediJ virtutis Ad q̄d
aūt q̄s ſit plꝰ īclinatꝰ patē pōt
ex delectacione vl̄ triſtitia quā
q̄s circa vitiū certū h; Iſta ſecū
da via efficaciſſima ē ꝯ̄ vitiū

Sꝫ via ſtoicoꝝ ut tuliūs nar
rat fuit minꝰ efficax. q̄ docebāt
ſente a vicijs ceſſare debere. qđ
ꝓprie eſt tepidoꝝ Oportet enī
ſm theologos ſimul oīa mor
lia vitia dimittere Sꝫ nō opoꝛ
tet oīa pfectiōis opa ſtatī ope
rari. Exeplū de volētib9 beſtias
aliq̄ docere optꝫ qꝛ cū magno
conatu opentur cōtra naturalē
inclinacōēȝ. ut qui vult canem
docere ābulare duobꝫ pedibus
Tertia regula ē inter oīa maxi
me eſt delcātio et delcābile qđ
cuiqꝫ cauēdū Rō eſt qꝛ naturali
ter ad delectabilia inclinamur
et talia appetitui ꝓpoſita ſtatī
placēt Et ſic ↄcupiſcētia ſi pre
ſentātur mala: ſtatī mouetur
volūtas curuatur et rō cecatur
Sic etiā exēpli gr̄tia p exterio
ra muneā. iudicia iuſtoꝝ puer
tūtur Ita etiā p delcacōēȝ que
habet ſpēm interioris muneris
ſimiliter fieri pōt faciliter. Et dif
fert illa regula a ſecūda. qꝛ ſecū
da fuitur penes id qđ ē ꝓpriū
vnicuiqꝫ. ſꝫ iſta tertia penes id
qđ omnibꝫ cōuenit. Qr̄ta regu
la eſt ut quis ↄſiderꝫ ſuperha
būdantiā et defectū que oppo
nūtur virtuti. ꝛ ꝑpendat q̄lia
ſint ꝛ q̄mala ſint pecā. et ſic
faciliꝰ mediū virtutis diliget
et medium inueniet virtutis.

p ¶ Tercīo qꝛ fugiēda ſint delcā
bilia mūdi docꝫ locus i quo ſu
mus vallis miſerie et lacrimarū
Nō enī ſm aug9. de9 eiecit hoi
nē de padiſo ut hic padiſū ha
beat. ſꝫ ut laborem9 ꝛ in ſudore
vultus cū adā veſcamur pane
vel cū eua erūnas patiamur ut
hic mereamur eternū gaudiū
hic eī mixta ſunt meroꝛ ꝛ gau
dium. i celo ſolū eſt gaudium.
ſed in inferno tm̄ pena. Qr̄to
idem docꝫ temp9 Nā ſcđꝫ bern
har. vniuſum tempꝰ eſt pniten
tie ꝛ vigilia queđ ſolemnitatis
mag̊ ſabbatī celo. vigila aūt
exigit ieiuniū et tribulacōēȝ Qn̄
to iđ docꝫ exēplū xpi. q̄ per oīa
elegit ſm Bern. penoſa opa et
virtuoſa ut ptꝫ in ei9 paupta
te multiplici. quā habuit naſcē
do conuſādo moriendo Ego in
q̄t ps. Mēdic9 ſū et paupꝰ Qđ
ſm glō. ibi ad litterā de xpi per
ſona dixit. hoc inq̄t glō. xpus
dicit de ſe in pſona ſui. Sexto
idē docēt exēpla ſcōꝝ veteris et
noui teſtamēti mltiplitia Heb.
.xi. Circuierūt in melotis i pel
libus capꝛinis egentes āguſti
ati afflicti quibꝫ dign9 nō eāt
mūdus. Septīo docēt idē no
cumēta que hoib9 ex volupta
tibꝫ ꝓuenerūt ut ptꝫ i Eua. circa
eſū ꝓhibitū de ſolomōe qui in
famis mortuus ē. de Dauid et
ſāpſone ꝛ de multis alijs Octa
uo idē docēt penurie cōfratrū
xpianoꝝ Quot enī ſunt vidue

tribulatē·paupes egētes·deuo
ti tēptati·laboribȝ pſſi·capti·et
ſimiles·q̄bꝰ ꝯpati deremꝰ non
īnanit vero gaudē. vn̄ bern·nō
decȝ xp̄ianū delicias q̄rere cū ſci
at xp̄m in tot mēbris ſuis neccī
tatē hr̄e·Nono docȝ illō volup
tatū breuitas·labor·⁊ ꝑ cōtrria
mixtio·vn̄ Boe·de ꝯſo·Q̄ q̄ͭtis
amaritudībus hūana felicitas
reſpſa ē·verꝫ qꝛ neō ſine cōſola
cōe diu pſeuerarē pōt: conari er
go demus ut delectemur de ſpe
celeſtis patrie·de deiꝑ ꝑfetatibꝰ
vicȝ bonitate·mīa·⁊ hmōi·de
xp̄i pfectiōibȝ·de ſuis beneficiȷ̄s
de virtutibȝ·⁊ alijs ſm̄ illō pſ·
Delectare in domino ⁊ dabit tibi
peticōes cordis tui·Et ſm̄ illō
apl̄i phil·iiij·gaudete in dn̄o
ſemper Iterū dico gaudete mode
ſtia vr̄a nota ſit ⁊c̄· ·:·

Decimū Preceptum

NOn cōcupiſces rem
pximi tui·nō do nū
nō agrū·nō ſuū nō
ancillā·non bouem
non aſinū.nō vniūſa q̄ illiꝰ ſūt
Exo·xx·Et deu·v·Illō ē decimū
mādatum·de q̄ tria pn̄cipalit̄
ſūt videda·Primo·q̄uo debȝ in
telligi Secūdo de mādatis·du
bia q̄dā ſoluentur·Tercō vide
bitur de pena trāſgredieciū mā
a data Pro intellectu p̄mi no
tādū p̄mo Sicut dictū eſt pre
cepto p̄cedēti ita ſuo modo hic
eſt·Nō p̄mi motus ꝯcupie rei
aliene ꝓut ꝯſiſtūt infra limites
ſenſualitatis·ſiue ut p̄ueniunt
tōlit deliberacōez rōnis·⁊ nul
lo mō a volūtate depēdent non
ꝓhibētur aliq̄ mādato nec il
lo modo ſūt pccā Sȝ volūtatis
deliberatuꝰ ꝯſenſus in dāmifica
cōez pximi ꝑ illicitā vſurpacō
nē tpaliū bonoꝝ eiꝰ ꝓhibetur
vltio iſto mādato Secūdo b
nōnō q̄ ſic aliene mulieris ꝯcu
piſcēcia ad actū venēꝛ pōt du
plicit̄ cōſiderari ut p̄cedēti man
dato eciāz tactū eſt·Ita ſimilit̄
ꝯcupia rei aliene a p̄ximo pōt
dupliciter cōſiderai·vno mō ꝓut
ex ea oritur ⁊ cauſatur exterior
actꝰ illicite ſibi vſurpādi rē p
ximi ſui ſiue rē alienā·Et illa cō
cupiſcēcia ꝓhibetur eadē pro
hibicōe q̄ ꝓhibetur actꝰ eiꝰ ex
terior·vicȝ ſeptīo p̄cepto non
furtū faties Alio mō iterior illa
volūtatis ꝯcupia deliberāta ꝯſide
ratur inq̄ꝰtum ex ea nō ſeq̄tur
actꝰ exterior vſurpādi ſibi rē
alienā·qꝛ forte timet verecūda
tur ā non habȝ oportunitatē
Et ne q̄s illā ꝯcupiā interiorē
ſolā ſine exteriori actu eā cōmit
tēs credere nō eſſe pccm̄: ipſam
dn̄s ſpāli p̄cepto ꝓhibuit ſcȝ
decīo·non ꝯcupiſces rē p̄xi tui
Cum igr̄ in ſeptīo p̄cepto ſint
multi modi iniuſte hōiē dānifi
cādi ꝑ exteriorē tpaliū illicitā

vſurpacōem ſuoꝝ ut ibi dictū
fuit· patꝫ etiaꝫ quot ⁊ q̄ multi
plicia ſint peccata q̄b⁹ cōn̄ hoc
decimū mādatū trāſgredimur
qꝛ ſunt oīs delibrāta volicō fur
ti vel rapine ⁊ ſimiliū· vbi tamē
non ſeq̄tur exterior furādi aut
rapiendi actus· Et ſic etiam in
telligatur de multiplicibꝫ alijs
hmōi cōcupiſcēcijs volūtatis
⁊ deliberatis eius cōſenſibus i
tales iniuſtas ꝓximi dāmifica
cōes· q̄ tamē nō implētur ope
exteriori Tercō nōndū qꝛ pn̄ci
palit' hic auaritia interior ꝓhi
betur. q̄ eſt inordinatus amor
hn̄di tpalia. de qua dr̄ur cir̄
pn̄cipiū ſeptimi mādati Si q̄ſ
aūt viderꝫ bona exteriora in cu
ria alicuius diuitis. ⁊ talia hu
iuſmōi· ⁊ nollet ea hr̄e otra dei
mādatū· nec cōtra ꝓximi bonū
ſꝫ deſiderarꝫ ea non inordinate
⁊ feruide. non ꝓpter hoc opor
terꝫ eū cōn̄ hoc mādatum egiſ
ſe Sꝫ tn̄ affectiōes tales ſunt i
utiles interdū ⁊ otioſe· de q̄b⁹
Bern̄· dicit Cū oīa edificaueris
c vacu⁹ remaneb· ¶ Quo ad ſe
cūdū pn̄cipale p̄mo dubitat'
cir̄ decalogū· vtꝝ veniale pccm̄
poſſit fieri mortale. Rn̄· ſm tho·i·2.
·q·lxxxviij· Primo nōndū diaꝫ
pcc̄i mortalis a veniali· ⁊ quō fit
aliqd̄ mortale tripliciť ſic quid̄
dr̄it veniale ⁊ mortale pccm̄· nā
qn̄ voluntas fertur in aliqd̄ qd̄
ſm ſe repugnat caritati· p quā
homo ordinatur in vltimū finē
pccm̄ ex ſua ſpē· gn̄e. ſeu obie
cto habet qꝛ ſit mortale ſiue ſit
cōtra dilectionem dei· ſic blaſ
phemia piuriū ⁊ hmōi· Siue
otra dilectionē ꝓximi· ſic adul
teriū ⁊ ſimilia· Quādocūqꝫ ve
ro volūtas peccātis fertur i illd̄
qd̄ in ſe cōtinet quādā inordi
nacōem· non tn̄ otrariatur di
lectioni dei ⁊ ꝓximi ſic verbū
otioſū· riſus ſupflu⁹· ⁊ alia hu
iuſmodi Talia ſūt peccata veni
alia ex ſuo genere Sꝫ qꝛ actuſ
morales recipiūt racōem mali
⁊ boni non ſolū ex obiecto ſed
etiā ex aliqua diſpoſicōe agen
tis. otigit quādoqꝫ qꝛ illud qd̄
ē pccm̄ veniale ex genere racōe
ſui obiecti fit mortale ex pte agē
tis· vel quia in eo cōſtituit finē
vltimū. vel qꝛ ordinat ipm̄ ad
aliqd̄ quod eſt pccm̄ mortale
ex genere· puta cū q̄s ordinat
verbū iocoſū ad adulteriū cō
mittendum· Similiť etiā ex p
te agētis cōtigit qꝛ aliqd̄ pecca
tum qd̄ ex ſuo genere ē mortale
fit veniale· ꝓpter hoc qꝛ act⁹ eſt
imꝑfectus id ē non deliberatus
racōe· q̄ eſt pn̄cipiū ꝓpriū mali
act⁹ Secūdo nōt qꝛ pccm̄ veni
ale poſſe fieri mortale tripliciť
pōt cōtingere· Primo qꝛ vnus
⁊ idem act⁹ numero primo fit
pccm̄ veniale· ⁊ poſtea mortale

ſed hoc eſſe nō pōt q2 pn̄cipali
ter pec̄m ɔſiſtit in actu volūta
tis ſic̄ ꝗlibꝫ act9 moꝛalis vnde
non dr̄ vnus act9 moꝛalit̄ ſi vo
lūtas mutetur·ꝙuis eciaꝫ actō
ſm̄ naturā ſit ɔtinua· Si autēꝫ
voluntas non mutetur nō pōt
eſſe ꝙ de vēiali fiat mōꝛle· Se
cūdo mō pōt intelligi ut id qd̄
eſt veniale ex genē·fiat mōꝛle·
Et hoc ꝗdē poſſibile ē inꝙtū in
eo cōſtituitur finis vel inꝙtum
refertur ad mōꝛle pc̄cꝫ ſic ad fi
nē ut dc̄m eſt Tercō mō pōt in
telligi ita ꝙ multa pc̄cā vēialia
cōſtituāt vnū pc̄tm̄ mōꝛle Qd̄
dupliciť pōt itelligi·pͥmo ꝙ ex
multis pc̄cis venialibꝫ integlit̄
ɔſtituatur vnū pc̄tm̄ mōꝛle· ⁊
illō falſum ē· q2 oia pc̄cā venia
lia mūdi nō pn̄t hr̄e tātum de
reatu·de pēa dāni·nec ſenſ9·qn̄
tum vnū mōꝛle hꝫ. Reatus enī
pc̄ci mōꝛlis eſt etn̄9· venialis
vō tpane9·mōꝛle mētur carē
tiā dīne viſiōis ꝑpetuā·nō aūt
ſic veniale·mōꝛle eciā mētur v̄
mē ɔſciē ꝑpetuū nō veniale int̄
ꝗ oia nulla eſt ꝑpoꝛcō· Alio mō
pōt intelligi ꝙ multa pc̄cā veni
alia ſatiūt vnū mōꝛle diſpoſiti
ue ⁊ ſic verꝝ ē· q2 ꝗ peccat veniali
ter ex gn̄e ꝑtermittit aliquem
oꝛdieꝫ Et ex hoc ꝙɔſueuit volū
tatē ſuā i minoꝛibꝫ debito oꝛdini
nō ſbicere: diſpōitur ad hoc ꝙ
etiā volūtatēꝫ ſuā nō ſbiciat oꝛ

dini vltimi finis·eligēdo id qd̄
eſt pc̄tm̄ moꝛle ex gn̄e Et ſic li
bido peccandi introducitur per
act9 veniales·ut ꝓbat facili9
in moꝛle Ex ꝗb9 ⁊ alijs ſup̄ pri
mo ⁊ qr̄to p̄cep·poſitis·⁊ ino
no ptꝫ ꝙ ex veniali pōt fieri moꝛ
tale quītuplicit̄· Primo qn̄ in
veniali cōſtitueretur finis Se
cūdo quādo veniale oꝛdinaret̄
in moꝛlēꝫ actū Tercō qn̄ venia
le fit con̄ ɔſciāꝫ diffinitiē iudicā
tēꝫ aliꝗd eē moꝛtale vel con̄ cō
ſciētiā vehement̄ dictātē vel du
bitātēꝫ ⁊ pluā argumēta hn̄tēꝫ
ꝙ ſit mōꝛle ꝙ ꝙ ſit vēiale Qr̄to
qn̄ vēiale diſpōit ad mōꝛle ſiue
fiat ꝑ gꝛeſſu i moꝛoſā delcāc̄oēꝫ
ſiue ex diſpoſic̄oē maloꝝ habi
tuū Qn̄to qn̄ fit ex ɔtēptu gr̄ui
de hijs intelligitur aug9·d·nul
lū pc̄cꝫ eſt a dō vēiale qn̄ dum
placeat ſp̄·vno ex qnꝗꝫ moꝝ fi
at mōꝛle Dubitatur·ij·quot d
mala faciat pc̄cꝫ veniale ſꝫ·ꝙ
xi·pͥmo ad pēāꝫ obligat·ā eteꝛ
nā ſi ꝗs cū eo dānatur ſm̄ tho·
ā purgatoꝛiā ſi h̄ nō ſatiſfacit
ā tpalē h̄ ſattendā Secūdo ma
culā quādā cāt in aīa ut tactū ē
ſup̄·p̄cep·nono ca·ij·f·quā etiā
purgatoꝛiū ſm̄ thō·hꝫ delere·
Tercō feruoꝛēꝫ caitatis minuit
ſic̄ aq̄ igni iniecta licꝫ nō extin
guat tn̄ feruoꝛēꝫ minuit· Quar
to poſſ aīme laſſat in bōis opi
b9·ſic qn̄ pōitur on9 ſup equū

minus ꝓmpte ābulat Quito a
gloria retardat· oportȝ eni ut
minim⁹ quadrās peccati venial
ſoluatur hic vel in purgatorio
vel p indulgencias. Sexto bo
na patrie celeſtis diminuit nō
q̄dē ea q̄ ibi habem⁹ repoſita
ex merito. ſȝ que deberētur opi
bus q̄ venialia faciendo obmiſi
mus venialiter naqȝ peccādo nō
deo ſuim⁹ nec meremur ſed de
meremur Septio occaſiones
ſūt ad mortalia pccā faciendaꝰ
Octauo q̄etem mētis in deū tol
lunt ꝛ ſpūalē dulcedinē Ac de
um a nobis alienāt aliqualit̄
Quia i mūdo p venialia delcām·
Nono grāȝ ſacti ſpūs interdū
fugāt quā dediſſȝ ſi non venia
libȝ peccatis nr̄e voluptati ſatiſ
feciſſem⁹ Decīo ſcādaliſāt ꝓxi
mū· Vndecīo in demeritū acci
dētale iactāt aīaȝ ut q̄ docuit
ioca venialia pticeps fiat altei
e us peccati ¶ Quo ad terciū pn̄
cipale mirātur q̄dā ꝛ murmu
rant Cur deus miſericordiſſim⁹
ꝓ vnu⁹ trāſgreſſione mandati
non deleta p pnīaꝫ puniat per
petua dānacōe ſm Iacobi apli
ſententiaꝫ cū tamē quedā pecca
ta cito fiant ꝛ breuiter· Re· qꝛ dī
de hoc racōnabiliſſiā ſnīa ap
parȝ iuſta ex nouē ꝯſideracōni
b⁹ ſūptis ex natura pcōꝝ· di
cit eni btūs Aug⁹· xxi· li· de ci·
dei· null⁹ extitit gētiliū legiſla

toꝝ q̄ cenſeret tācito nocenti
um ſiniēda eē tormēta q̄ꝛ cito
factū eſt homicidiū vel adulte
riū vel ſacrilegiū vel q̄dlibȝ ali
ud ſcel⁹ nō tpis longitudie ſȝ
iniq̄tatis ꝛ ipietatis magtudi
ne metiendū ē· hec ibi Et pluā
ibi de hoc ponit ꝛ ꝯcludit· qꝛ
nl̄ irracōnabile pōt occurrere
hoī ſi de⁹ cui⁹ ineffabilis ē iu
ſticia p pcō breui tpe cōmiſſo
det lōge duracōis ſuppliciū· ā
eciā eternā infligat penā· Ta
lia eni egrefererēt non cōſide
rāt maliciā ꝛ nocumentum pec
cati mortalis. qd̄ ſm wilh· pari
ſie· in de fide ꝛ legib⁹ multis re
bus ꝯpatur· Prio ē vulneratio
ſpūalis aīe Ido ps· libera me de
ſanguinibus ꝛc· Sicut enim
nemo miratur qꝛ ex breui vul
neracōe corpali q̄s ꝑpetue cor
porāli vita per morte priuatur
Sic nec miretur qꝛ per mortale
crimē quis eternaliter corā dō
maneat mortu⁹· Scd̄o pctm
mortale eſt q̄dam caſus in ꝓfun
dum volūtari⁹. de quo xp̄s ait
Math. xvi· Ceco autē ſi ceco
ducatū preſtat: ābo i foueā ca
dūt Sȝ in ictu oculi q̄s ſe preci
pitaē pōt i foueā quā ꝓprio co
natu nūq̄ exire pōt Tercīo pec
catū mortale ē trāſgreſſio p̄cepti
ſub morte iterdicā ſm illd̄ Mat·
·xix· Si vis ad vitā ingredi
ſerua mādata Sȝ null⁹ intrātur

ꝙ ꝑtrāſgreſſiōe huāꝝ legū tē
panee fcāꝝ fur. latro. ⁊ alij ma
lefcōres reipub. eternalit̃ puī
untur ſuſpēdio vel tormēto ſimi
li. Vñ ſm aug9. vbi ſ̄pus. Octo
penas ſm tuliū leges malefa
ctoribꝫ infligūt vicꝫ dānū. vin
cula. verbera. talionē. ignoīaꝫ
exiliū. ſuitutem. ⁊ mortē. Et tñ
qualibꝫ iſtaꝝ penaꝝ cōtigit p
hoīes iuſte ꝑpetuo iſligi ꝓ tpa
liter cōmiſſo. Cur ergo non ſi
milit̃ ꝓ pccō mōꝛli fierꝫ. Qrto
pccm mortale eſt cōnct9 qdā
⁊ empcō infernaliū tormētoꝝ
necnō ⁊ vendicō q ꝓtio breuis
voluptatis ſeipm tā in aīa q̄ i
corpe vendit inſania pccōꝛis
vñ tales venūdati ſunt ut face
rēt malū. Dic. iij. re. xxi. di. He
lias ad achab. venūdatus es
ut facēs malū. nulli aūt dubiū
qñ ex vēdicione ⁊ empcōne q̄
tūncūqꝫ breui tpe fiāt. ius ꝑpe
tuū rei empte acq̄ritur ēptori
Qnto pcci mōꝛlis ꝑpetracio ē
luminis grē extīctio ⁊ lucerne
q lucꝫ cognicōe ⁊ ardet amore.
Cū aūt necō poſſit de ſe iſta re
accēdē ꝑpetue niſi xp̄s ſm illō
Joh. i. Erat lux vera q illūinat
ōnē hoīeꝫ venienteꝫ in hūc mūdū
Jdcirco ad illō piculū ſe ꝓiciēs
merito puniretur ꝑpetuo. Sex
to q̄cūqꝫ addit ſup pccꝫ ſuū i
pnīaꝫ ſeu cōtumaciā. addit de
iure etiā ⁊ penā. Et iuſtiſſīe q̄

tū durat in vno qꝫ dei iniuria
tātum durare in eo dēt ⁊ pena
Sꝫ exñtes in inferno ſup pccō
ſuo addūt impnīaꝫ ⁊ cōtuma
ciaꝫ ꝑpetuo. ergo nō ſolū iuſte
ꝑpetuo puniūtur extenſiue ſꝫ
etiaꝫ intenſiue de9 penā eoꝝ au
gere poſſꝫ. Septiō ſm aug9.
de ci. dei li. xvi. Dign9 ē pena et̃
na q in ſe pimit bona etna. Sꝫ
pccōꝛ mōꝛlis ē hmōi. q pccōꝛ
ad ꝑpetuū ſuitiū grāꝝ actiōis
tenetur deo exhibēdū. de quo
libet mēbro vel dono tā corpis
q̄ aīe qd ſibi de9 grōſe ↄtulit
hec aūt oīa dyabolo p peccatū
trādit ⁊ deo ſcipit. ergo ꝑpetuo
puniri dꝫ. Si enī in hūana po
licia qui furatur cappam. mere
tur certā penā. q furatur centū
flor. maioreꝫ meretur. ergo q
ꝑpetuū ſſuū deo recipit quē hꝫ
i mēbris aīe ⁊ corpis ⁊ quē i pri
a lege dō reddē dēre9 de mēbro
rū obſequijs: ſp puniī dꝫ. Octa
uo q peccat in ſimplicē ꝑſonā cū
ledēdo alapa mētur aliq̄ penā
q in pñcipē: mētur maioreꝫ. ut
dr. v. ethi. ergo qui i infinitū bo
num peccat: infinitā qdāmmō
meret̃ penā qlibꝫ enī pccōꝛ ē de
qb9 dr in ps. Sup dorſū meū
fabricauerūt pccōres ꝓlōgaue
rūt iniqtatē ſuā ergo dñs iuſt9
ↄcidꝫ ↄuices pccōꝝ ſp. Nono q
perdit ex ſua negligēcia aliqd
donū. ut exēpli grā florē. ſuum

vel dn̄i ſui meretur certā penā
q̄ vero pdit decē florenos plꝰ
demeretur· ergo q̄ ꝑdit infinitū
bonū i infinitū puniri dꝫ ut pec
cator facit. deus eni infinitū bo
nū ē. ⁊ nr̄m ē ꝑ grāꝫ ⁊ gloiam
ſm illd̓ geneſ·xv· vbi deus ait
ad Abrahā· Ego ero merces
tua magn̄ nis quā mercedē nob
tribuat qui ſolꝰ cūctis bōis ſu
ꝑhabūdat. ¶ Capi·ij·

Nunc ſecūdo principa
lit̓ de penis traſgrediē
tiū decalogū tractatuꝰ
erit· de penis iſerni ſcꝫ q̄s incur
rūt traſgreſſores p̄ceptoꝝ vbi
tria principalit̓ tractabuntur
Primo de penis exterioribꝫ dā
natoꝝ ſeſibilibꝫ Secūdo de pe
nis inteioribꝫ eoꝝ. Tercio de pe
nis q̄s habēt reſpcū ſupioꝝ·
a ¶ Qūtum ad primū nondum
qꝫ dānatoꝝ hoim ab autēticis
doctoribꝰ ponuntur·xiiij· pene
ſm qꝫ a diuꝰ creatuis exteriuꝰ
pūiūtur diuſimode ut i q̄tuoꝛ
elementis Primo a terra q̄ ad
locū inferni· Secūdo ab aere·
q̄ ad tenebras Tercio ab igne
Qr̄to ab aq̄ Quīto ab oibꝫ mū
di ⁊ elemētoꝝ fetulencijs· De
inde quo ad quīqꝫ ſeſus· Sex
to puniūtur viſu qn̄tupliciter
ſcꝫ quo ad fletū fumū obiecta
damnatoꝝ hoim ⁊ demonū. ⁊
priuacōem oim delcābilīū lūi
nū Septio auditu quo ad cla

moris ꝑcepcōem ⁊ blaſphemi
as Octauo guſtu quo ad ꝑuā
cōem oim comeſtibiliū ⁊ pota
biliū· Nono olfcū quo ad pre
ſentiā ſulphureoꝝ corpm· De
cīo tactu q̈druplicit̓· ſcꝫ ignis
⁊ d̓ime ꝑtātis ac demoniace ⁊
ſtridore dētiū Vndecīo p oppo
ſita gloſis dotibꝫ· Duodecīo p
oppoſita aureolaꝝ Decīo tercio
ꝑ ſotietatē peſſioꝝ Decīo quar
to ꝑuacōne humanitatis xp̄i.
¶ Prima pena ē locus iferna b
lis· Eſt aūt duplex infernꝰ ſm
greḡ. iiij· dyalogoꝝ· Primꝰ ē
vniūſalis. ⁊ eſt in media con
cauitate terre latiſſimꝰ ⁊ ꝓfun
diſſimꝰ· orbiculais. ⁊ ignobi
liſſimꝰ ac ꝑpetue duraturꝰ Q̄d
infernꝰ ſit ꝓbat̓ ſcriptuā· pħia
⁊ poetria. Scriptura per illd̓
math.xxv· Ite maledicti in ig
nē eternū Et i ſymbolo attana
ſij· Qui vero mala egerīt i ignē
eternū Et ps̄· Qui eripuit aīaꝫ
meā ex inferno inferiori Phia·
idē dicit· Nā ſocrtes in li·q̄ d̓r·
fedrō platonis poſtq̄ noiauit
grādes peccōres· ſic cōcludit·
hos opꝫtēs equidē porta iacit i
tartaꝝ vn̄ nunq̄ exibūt· Poe
te ſimilit̓ ut virgilꝰ in georgi
cis ⁊ plures alij qui ponūt ibi
fluuios infernales ⁊ horrēda
hic infernꝰ cū ſuo igne a pn̄ci
pio mūdi ꝑatus ē a deo· vnde
Mathei.xxv· Ite maledicti in

ignē eťnū q̄ pat9 ē ꝛc̄. ꝛ ꝑsa. x
xx. pata ē ab hꝛi thophet a r̄ge
pata ē glo. ab hꝛi. i. ē ab inco
thophet i. ē vallis gehēne Sꝫ
q̄re de9 infernū fecit Rñ. de9 pa
laciū hꝫ ac regnū vniūsi. In q̄
qꝛ multi sunt malefcōꝛes: ꝯgru
entissimū fuit ut iustissim9 car
cerē hꝛet ꝑ talibꝫ vicꝫ infernū
Secūdo q̄ritur q̄re est sb̄ ťra.
R̄ꝫ. p̄mo. qꝛ iustū est ut pessimi
maxie distent ab optīs in pria
vicꝫ a btīs. ſꝫ hoc fit ꝑ mediū in
tra ťrā Secūdo ꝯgruū ē eaꝺ rōe
ꝓpť ignobilitatē loci vicꝫ ut ig
nobilissim9 locus a nobilissīo
vicꝫ celo maxie distet Tercīo ra
cōe affcūs. ut q̄ h̄ terrena ꝑ ꝺo
coluerūt ꝑpetue in ťra claudan
tur ps̄. Adhesit in terra vent̄ nr̄.
Ali9 infern9 ē pticularis quoꝝ
dā an̄ dieꝫ iudicij. q̄ postmodū
i inferioꝛē infernū detrudentur
Sūt eni sup ťraꝫ q̄dā loca pa
tētia. vbi dānatoꝝ aīe luūt pe
nas ut ethna ꝛ olle vulcani idē
ſm ysiꝺ. li. xij. ethimo. sūt mō
tes ardētes pleni sulphureis
flāmis ꝛ hoꝛribilibꝫ Quia i tali
b9 ſm poetas dicebatur habi
taꝛe deus. quē vocabāt vulcanū
Sꝫ reueꝛā dyabol9 ibi habitat
cū suis. de istis ꝑticularibus in
fernis narrat gre. etiā. iiij. dya.
Primo qꝛ heremita scūs in isula
liparis vidit aīaꝫ theoderici re
gis in ollā vulcani ibidē ꝓiectā

ꝑ deuotos vicꝫ Johānē papaꝫ
ꝛ symachū patriciū quos p̄fa
tus rex pri9 iniuste occiderat.
Secūdo narrat de quodā ꝺōno
in extremis laboꝛāti cui appruit
nauis pata qua ipē ꝛ q̄dā vici
n9 suus deducēdi erāt in sicilīā.
vn̄ greḡ. ibi addit causā hoꝝ
locoꝝ. d. Nos vero ille moiens
se ad siciliaꝫ ducendū testatus
est. q̄d aliud sentiri pōt. nisi qꝛ
p̄ ceteris locis in cui9 terre isul
eructuāt igne toꝛmētoꝝ olle
patuerūt q̄ ut solēt narraꝛe qui
nouerunt laxatis quotidie sini
bꝫ excrescunt ut mūdi termino
appropinquāte qn̄ certū ē. illuc
āplius exurendos colligi q̄to
ꝛ eaꝺ toꝛmentoꝝ loca ampli9
videātur aperiri Quod omipotēs
de9 ad correctōneꝫ viuenciū in
hoc mūdo voluit ostēdi. ut mē
tes infideliū qui inferni toꝛmē
ta esse non credūt. toꝛmentoꝝ
loca videāt qui audita credere
recusant. Eandē causā assignat
willħ. pisien̄. de vniuerso pte. i.
ca. xlvij. vbi etiā dicit qꝛ in p̄fa
ta insula sicilie ignis p̄noiatus
viuoꝝ intolleābilit̄ cruciat aīas
appropiquanciū sibi. ꝛ tamen
coꝛpa non ledit Secūda pe c
na sunt tenebre exterioꝛes. vnde
math. xxij. ligatis manibꝫ ꝛ pe
dibus ꝓicite eum i tenebras ex
terioꝛes. vbi nōndum ſm tho.
in. iiij. di. vlti. qꝛ t̄plici de causa

erūt ꝛ ſunt in inferno tenebre
Vn̄ ſic dic̄. diſpoſicō iferni eſt
talis ꝑut maxime miſeie dāna
toꝝ ꝯuenit vel cōpetit. vn̄ ſcōꝫ
hoc ſūt ibi lux ꝛ tenebre prout
maxime ſpectat ad miſeriā dā
natoꝝ Ipſa aūt viſio ſm ſe de
lcābilis ē. Primo enim metha
phiſice dicitur q̄ ſeſus oculo
rū eſt maxie diligibilis eo q̄ p
ipm̄ plura cognoſcim̄. Sꝫ p
accides ꝯtingit viſionē eē affli
ctiuā. inq̄tum videm̄ aliq̄ no
bis nociua vel nr̄e volūtati re
pugnātia. Ideo in inferno hoc
mo dꝫ eſſe loc9 diſpoſit9 ad vi
dēdū ſm lucē. ꝛ tenebras. q̄ n̄l
ibi pſpicue videatur ſꝫ ſolūmō
ſub quadā vmbroſitate videā
tur illa q̄ afflictionē cordi ige
rere pn̄t. Idcirco btūs gre. in
morali. li. ix. ſuper illo verbo in
inferno nullus ē ordo ſꝫ ſempi
ternus horror inhabitat dic̄.
Quāuis ignis illic ad ꝯſolacō
nē non luceat. tn̄ ut magis tor
q̄at ad aliq̄d lucet. nam ſequa
ces quos ſecū traxerīt de mūdo
reprobi. flamma illuceſcēte vi
ſuri ſunt. Et ſimiliter ſup illō
pſ. vox dn̄i intercidētis flāmā
ignis dic̄. Baſilius q̄ virtute
dei ſepabitur claitas ignis ab
eius virtute aduſtiua ꝛ cedet
i gaudiū ſcōꝝ. ꝛ vſtiuū ignis
in tormētum dānatoꝝ. vnde
ſimpliciť locus ē tenebroſ9 ſꝫ
tn̄ ex ōima diſpoſicōe ē ibi ali
q̄d lumis q̄ntū ſufficit ad vidē
dū illa q̄ aīmā torq̄re pn̄t Et
ad hoc ſatiſfacit naturalis ſit9
loci q̄ꝛ i terre medio vbi infer
n9 ponitur non pōt eē ignis n̄
feculēt9 ꝛ turbid9 ꝛ q̄ſi fumo
ſus Quid̄ tn̄ tenebraꝝ harꝝ cāꝫ
aſſignt ex cōmaſſacōe ꝛ ꝯpreſ
ſioē corpm dānatoꝝ. q̄ ꝓpť mľ
titudīeꝫ ita rplebūt locū iferni
q̄ n̄l ibi de aere remanebit Et
ſic nō eīt ibi aliq̄d de dyapha
neitate qd̄ poſſit eē ſbiectū lu
cis. n̄ oculi dānatoꝝ q̄ eīt ob
tenebr̄ti. hec tho. Cui cō cordat
pſ. Sic oues i inferno poſiti
ſūt mors depaſcet eos. Ter d
tia pena ē calor ſumm̄ p ignē.
vn̄ Math. xxv. Ite maledcī in
ignē eternū ꝛc̄. Deu. xxxij. dic̄
moyſes Ignis ſucceſus ē in fu
rore meo id ē a pn̄cipio mūdi
Prio con̄ demoēs ꝛ ardebit vſ
q̄ ad iferni nouiſſiā deuorabit
q̄ terrā id eſt terre nos cū ger
mie ſuo ꝛ fūdamēta montiū id ē
ſupboꝝ ꝯburꝫ. ſꝫ ignis ut dicit
Alb ſup ꝓu. vltio li. de mulīē
forti vret interi9 aīaꝫ ꝛ exteri9
corp9. Qui ignis in immēſum
eſt calidior nr̄o igne. ſꝫ ignis
ut i ſecūda pena dcm̄ ē calidiſ
ſim9 ē tenebroſus ſimpliciter.
ſm q̄d lucidus q̄ſi fumoſus ꝛ
virtute ōma ꝛ naturali actiuiſ
ſim9 Et tho. i. iiij. di. xliiij. dicit

Ignis inferni corporeus ē ut ꝓbat
gre·iiij·dya·Et maxīe actiuus
ē·eiuſdē q̄dez ſpēi cū nr̄o igne ſʒ
hʒ ꝓꝓetates multas differētes a
nr̄o·tū q2 ſuccēſione nō indigʒ
nec lignis nutr̄tur·tū q2 deꝰ eū
regit·vn̄ yſa·xxx·Flatus dn̄i ſi
cut torrēs ſulphureꝰ ſuccēdes
eā·i·a deo ē accēſus qui naturaʒ
eiꝰ inſtituit non ab hoīe·Ignis
etiā ibi erit fortiſſīe caliditatis·
q2 calor eiꝰ erit vndiqʒ ꝯgrega
tꝰ ꝓpt̄ frigus terre vndiqʒ ipſū
circūſtās hec de tho·Rr̄ta pena ē
frigus p aquā de q̄ ⁊ p̄cedēti pe
na dr̄·Job·xxiiij·Transibūt ab
aq̄s niuiū ad calorē nimiū Et in
p̄s·Ignis ſulphur ⁊ ſpūs ꝓcel
laꝝ ps calicis eoꝝ Et tho·ꝑ itel
lcū hoꝝ dicit vbi p̄us di·vltīa
dānati trāſibūt ex vehemētiſſiō
calore ad vehemētiſſimū frigus·ſi
ne hoc ꝙ in eis ſit aliqꝺ refrige
riū·⁊ q2 eorum paſſio ab extei
oribus non eīt p ſpēs ſenſibiles
eo mō quo h̄ ſʒ ꝑactiones ſpi
rituales imp̄ment formas leſi
uas·vn̄ ſeq̄tur etiā ſic in febrici
tātibꝰ ſtridor dentiū·De quo lu·
xiij·Et ut alber·vbi p̄us dicit fri
gus intus ⁊ extra damnatos p
ſequitur·Qn̄ta pnā ꝙ patiētur
ab oībus elemētoꝝ fetulēcijs·
vn̄ tho·vbi p̄us ſm inquit Ba
ſiliū in vltiā mūdi purgacōe fiet
q̄dā ſepacō in elemētis ut quic
q̄d ē puꝝ ⁊ nobile remaneat ſu

ꝑius ad gloriā btōꝝ quicquid
vero ē ignobile ⁊ fetulētū in īfer
nū ꝓiciatur ad penā dānatoꝝ
ut ſic oīs creatura dei ē btīs ma
teria gaudij Ita dānatis ex oībʒ
creaturis tormētū accreſcat ſm
illꝺ ſapi·v·Pugnabit cū illo or
bis trāꝝ contra inſenſatos·hoc
enī diuine iuſticie cōpetit ut ſic
ab vno recedentes p pctm̄ in re
bʒ materialibus q̄ ſunt multa ⁊
varia finē ſuū ꝯſtituerīt Ita etiā
maīialiť affligantur ex multis
¶ Sexto punietur quo ad vi e
ſū multipliciť·fletu p̄mo vn̄ lu·
xiij·ligatis pedibʒ ⁊ c̄·q̄lis aūt fle
tꝰ in dānatis eē poſſit·docʒ alb·
ſup eode In fletu inq̄t p̄mo ē cō
ſtrictō cordis ex triſtitia ⁊ ſenſu
pene·ſecūꝺ ē ꝯſtrictō pānicu͠lo
rū cēbri ꝓuenīēs ex cordis ꝯſtri
ctōne·q2 pānicu͠li cēbri ꝑ telas
neruos ⁊ venas cō curuātur ad
cor ⁊ cū cor extrēitates ſuoꝝ vē
triculoꝝ ꝯſtringit: tūc ꝯtrāhun
tur pānicu͠li cēbri ⁊ alia mēbra
in q̄ pānicu͠li nerui ⁊ vene diffū
dūtur Ex q̄ tcio ſeq̄tur inordiā
ta diſtractō figure ⁊ ſitꝰ in facie
hec tā ſūt i fletu infernali·Qr̄tū
aūt nō vicʒ effuſio lacmaꝝ q̄ h
ſolū hʒ locū·⁊ tho·vbi prius ſic
di·i fletu corpali duo iueniuntur
quoꝝ vnū ē lacmaꝝ reſolucō ⁊
q̄ tū ad hoc fletꝰ corpalī i dāna
tis eē nō pōt·q2 ptꝰ diez iudicij
q̄eſcēte motu p̄mi mobil̄ nō eīt

aliq̄ gn̄acio vel corrupcio vel
corpalis alteracō · In lacrimarꝫ
aūt gn̄acōe oportꝫ illi⁹ humo
ris eē gnātionē q̄ p lacrimas di
ſtillat· vn̄ q̄ꝫtum ad hoc i dāna
tis corpalis fletꝰ eē nō pōt Ali
ud qd̄ inueitur in corpali fletu
ē q̄dã; ɔmocō ⁊ turbacō capi
tis ⁊ oculoꝝ ⁊ q̄ꝫtum ad hoc
fletus eē poterit in dānatis poſt
r̄ſurrectōe; Corpa eni dānato
rū nō ſolū ab exteriori affligen
tur· ſꝫ etiā ab interiori ſcḿ q̄ꝫ cor
p⁹ imutatur ad paſſionē aīe i
bonū ⁊ malū Et q̄ꝫtum ad hoc
fletꝰ carnis reſurrectiōe; indi
cat· ⁊ rn̄det delcātiōi culpe q̄ fu
it i aīa ⁊ corpe Oculi etiā puni
entur fumo ut i ſecūda pena ta
ctū ē de obiecto q̄ corpa dāna
toꝝ multū punietur· q̄ꝫ turpi
a erit colore ⁊ turbacōne faciei
⁊ ſtridore detiū· p̄uabūtur etiā
lumie ſolis· lune· ſtellaꝝ· diei·
f ⁊ alioꝝ. ¶ Septio punietur
auditu p clamores punitoꝝ la
criabiliſſiōs ⁊ blaſphēias eoꝝ
vn̄ dic· tho· 2· 2· q· xiij· Credibi
le ē q̄ꝫ poſt reſurrectōe; i dāna
tis erit vōlis blaſphēia ſicꝫ i ſcīs
vōlis dei laus· Et de iteriori blaſ
phēmia nulli dubiū· vn̄ de vtr̄
q̄ꝫ dicitur Apoc· xvi· Eſtuaue
runt hoīes eſtu magno ⁊ blaſ
phēauerūt nom̄ dei hn̄tis ptāte
ſup has plagas· Et tho· vbi ſ
us idē oñdit· Ad rōnē inquit

blaſphēie ptinꝫ deteſtacō dīne
bonitatis· Illi aūt q̄ ſūt in inferno
r̄tinebūt pueŕſā volūtatē auer
ſā a dei iuſticia i hoc q̄ꝫ diligūt
ea in q̄bꝫ puniūtur ⁊ vellēt eiꝰ
vti ſi poſſent· ⁊ odiūt penas q̄
p hmōi pctīs iſfligūtur· Talis
igr̄ deteſtacio dīne iuſticie eſt
interior in eis blaſphēmia cor
dis· ex q̄ exterior blaſphēia ſeq̄
pōt. ¶ Octauo puniūtr̄ guſtu g
quo ad p̄uacōe; oīm delcābili
um· potuū· ⁊ ciboꝝ· vnde Luce
· xvi· Diues in inferno ait· mit
te lazarꝫ ut intigat extremū di
giti ſui i aquā ut r̄frigeret liguā
meā · ſꝫ nemo hēbit cū eo dem
qd̄ deſiderat· Ex quo ſcd̄m gre.
elicitur q̄ꝫ in illis mēbris pccō
res pl⁹ in inferno punient̄ in
q̄b⁹ pl⁹ peccauerūt· ut chorisā
tes in pedibꝫ· tangētes luxurio
ſa ibidem· luxurioſi in genitali
bꝫ ⁊c̄ Nono puniūtur in olfcū
veriſimili⁹ ei putatur a doctori
bus ut tactū ē in q̄nta pena p
tim poſt iudiciū infern⁹ replē
d⁹ eſt immūdiciīs· ſpurciciīs·
ſterq̄liniīs ⁊ ceteris penoſ ab
homina cōib⁹ quas pccm fecit
ex elementis gnāri Idcirco ut
hoīes q̄ in hac vita floribꝫ ele
mētoꝝ in optīs effectib⁹ ⁊ fru
ctib⁹ abuſi fuerūt viliſſimis eo
rū fecibꝫ ⁊ ſterq̄liniīs punietur
Quis igr̄ eſtiare poſſit dr̄· Hei
ricꝰ de haſſia ſup gen̄· ab hoia

cōeꝫ īfernaliū flāmaꝝ ſulphue-
um ac fetorē eaꝝ· q̄ ſi exiret ī in-
fernū corrūperēt totū elemēta
rē globū· nō ergo nunc exibit
nec pt⁹· ſꝫ reflectitur ex toto cō
cauo inferni ⁊ t̄re· declarat illd̄
Alb· i de mulie forti· Allegās il
lud Job· xvij· putredi dixi pat̄
me⁹ es· mr̄ mea ⁊ ſoror mea ver
mibꝫ Nō inq̄t fiet fetor exalacō
ne alicui⁹ putredis· q̄ꝛ non pu
treſcūt ibi corp̄a ſꝫ ignobilitas
illa ibi ōgregata dr̄ putredo ⁊
pūcture p̄cāꝝ vermes vñ ſapi·
·v· Pugnabit cum illo orbis terra
rum ōtra inſenſatos idest qua
tuor elemēta· t̄ra artādo· ignis
vrēdo· aer obſcurādo· ⁊ aq̄ infri
gidādo· Quicq̄d enī ignobile
ē in elemētis infern⁹ deglutiet
Secūo puniēt tactu ignis acer
biſſimi ⁊ a dīna iuſticia mīra ⁊
extrī medullas cremāte· a demo
nibꝫ torquentibꝫ a ōdēnatis cō
primētib⁹ ut tactū ē pt̄i ſecūda
pena· vñ Criſ· dicit de repacōe
lapſi ad amanticum· q̄ acerbi
tatē hui⁹ ignis nulla ligua ex
h plicaē valꝫ· ¶ Vndecio puniēn
tur p oppoſita dotibꝫ btōꝝ· cor
pora enī eoꝝ erunt q̄druplicit̄
miſeā. Primo deformia Eſt aūt
ſm tho· i· iiij· di· xliij· duplex de
formitas vna ex defcū alicuius
mēbri· ⁊ talis ī nullo dānatoꝝ
erit ut nulli dubiū ē q̄ oēs īte
gris mēbris reſurgēt Alia ē de
formitas ex īdebita partiū diſpo
ſicōe· ī q̄litatibꝫ q̄dem ut febre
vel podagra ⁊ hmōi· nec tal' de
formitas in dānatis erit· ſꝫ cor
pa eoꝝ ert̄ ſēſibiliſſiā ⁊ viuacia
q̄ꝛ ñ ſic tūc min⁹ ſentirēt mala
pene ī inferno· ſic ec̄· ſi mutilati
remanerēt qd̄ nō ōcedit̄ Sūt
igr̄ deformes defectibꝫ ill' q̄ ex
naturalibꝫ pñcipijs in hūano
corp̄e naturalit̄ ōſequūtur· ut
ē pōderoſitas· tarditas· paſſi
bilitas ⁊ opacitas· palliditas
⁊ hmōi· vñ· q· vltia dicit q̄ cor
pora dānatoꝝ erūt turpiſſima
Secūdo ergo corp̄a dānatoꝝ
ert̄ paſſibilia valde Tū ſm tho·
vbi ṗus q̄ꝛ īteg̃r mēbris· tū q̄ꝛ
carētia ipceptibilibꝫ morb· tū
q̄ꝛ dīna iuſticia regꝫ ī eis materi
am ignis· tū etiā q̄ꝛ natuā eoꝝ ē
incorruptibil'· paſſibilia eī ert̄
corp̄a eoꝝ· ſꝫ incorruptibilia ⁊
ſp̄es caloris q̄ materialit̄ ſūt in
igne recipiētur ſpūalit̄ ī dāna
to corp̄e Et ſic ignis aſſilabit ſi
bi ea· nec tñ ōſumet ea, ꝓpter q̄
Apoc̄· ix· dr̄ In diebꝫ illis q̄rent
hoīes mortē ⁊ nō iueniēt eā· ⁊
deſiderābūt mori ⁊ fugiet mors
ab eis Tercō erunt pōderoſa ⁊
tarda Sed queritur vtrum ne
aliquādo iā damnati infernum
exire poſſint hic hominibus ap
parēdo· Rx· ſm· tho· i· iiij· di· xlv·
dānati exiē poſſunt ꝓpa inferni
receptacula ſcd̄m diſpoſicōneꝫ

diuine prouidētie ⁊ aſpectibus
hoim apparere. nō tñ illō pn̄t
ꝓpria libtate. ſꝫ diuina ꝓuidē
tia ad erudicōez hoiꝫ ⁊ terrorē
Similiter q̄ ſūt in purgatorio
eadēꝫ rōne ⁊ ut ſuffragia petāt
Sed q̄ in celo ſūt pn̄t ꝓpria li
bertate gloie dānati eñ ſecū mi
ſeriā ferūt Itē ibidē addit q̄ ius
aūt anime damnatoꝝ pn̄cipa
liter aſſint vbi apparēt. nō tñ
credendū ē hoc ſemp accidere.
Aliquādo ei hmōi apparicōes
ſūt vel in dormiēdo vel i vigilā
do opacōe bonoꝝ ſpirituū vel
maloꝝ. ad inſtructōnez vel de
cepcōem viuētū. Dicit etiā vi
ui hoies aliquando alijs appa
rēt ⁊ eis multa dicūt in ſonijs.
cū tam oſtet eos nō eē p̄ſētes
Dic Aug⁹. p multa exēpla ꝓ
bat li. de cura ꝓ mortuis agen
da. Rn̄to dānati erūt groſſi ⁊
nō ſbtiles ⁊ ſic oues morbide
in inferno poſite q̄s mors depa
i ſcet. Quod etiā pria ē deformi
tas quedā oppoſita auree ⁊ au
reolis. vnde quidā antiqu⁹ do
ctor ſup. iiij. mouet hāc q̄ſtio.
cū rōne actuū excellēciū debea
tur aureola ad decorē corporis
⁊ aie. vtꝝ etiā pro actibꝫ excel
lēter malis ⁊ turpibꝫ debeatur
ipīs malis ꝓ pena aliquid per
modū deformitatis ⁊ turpitu
dis qō rn̄deat aureole i bonis.
⁊ veri⁹ dicatur luteola. Rn̄deri

pōt. q̄ ſicut q̄dā caracteres ſiue
q̄dā deformitates rn̄ſpōdeāt i q̄
buſdā dānatis reſpectu aureo
laꝝ in bonis viciū eni ſiue pec
catū opponitur virtuti. ⁊ ſicut
aurea debetur propter virtutem
Ita lutea propter viciū debit̄
qō ſtatui nō pn̄cipalit̄ oppoi
tur. Sꝫ illa vitia vbi non ſolū
virtus corrūpitur. ſꝫ etiā ſtat⁹
cui debebatur aureola. talia vi
tia demerentur luteolā. vnde
verbi grā. In ipſ corruptoib⁹
virginū. Et ſimiliter i ipſ here
ticis q̄ fidē corrūpūt in alijs Et
ſimiliter i hijs q̄ pro defenſiōe
ſui errois patiūtur mortez. Et
ponūtur ille deformitates non
ſolū qꝛ ſe aureolis p̄uauerīt ma
le opando: ſꝫ qꝛ etiā i alios pec
cauerīt q̄tum i ſe fuit. eos vicꝫ
corrūpendo. vnde ſicut boni ha
bebūt i celo accidentale p̄miū
Ita ecōuerſo mali ante iudiciū
accidētale demeitum ⁊ poſt lu
teolā. De accidētali demerito
dic. Ambro. q̄ pena arrij nō ē
adhuc finita qꝛ neſcitur q̄t p
eū ruēt. Terdecia pena ē ꝑpetu
a ſocietas peſſimoꝝ oim demo
nū ⁊ hoim. Sed dubitatur k
vtꝝne in inferno ſit dia locoꝝ
in ſitu ſm maioritatē penaꝝ ⁊
minoritatez Re. q̄ ſic. Vnde Jo
hā. xiiij. In domo patris mei
manſiones multe ſūt ergo a ſi
mili in inferno. dicit etiā Tho.

i.iiij.di.xlv. Exiſtētes inq̄t ī in
ferno. ſm diuſitatē culpe diuſā
ſorciuntur ꝑ penaꝝ. ⁊ etiā ſm ꝙ
ꝯuioib; pctīs irretiūtur dāna
ti ſm hoc obſcuriorē et ꝓfūdio
rē locū obtinēt ī iferno vnā ſu
piores in q̄b9 minimū erāt de rō
ne culpe ſupmū ꝑ min9 tēbroſū
locū hn̄t oib9 puniendis hec il
l le. Dubitatur. ij. vtꝝ etnā ſa
pietia in locis penaꝝ infernaliū
hoies ſimiles ſꝫ ī vicijs ad ſilia
loca ī inferno puniendos trāſmit
tat ſꝫ. ſm greg. iiij. dya. ꝙ ſic
vn̄ math. xiij. Tūc id ē in die iu
dicij dicꝫ meſſoib;. Collgite zi
zania ꝑ ligate ea ī faſciculos ad
oburēdū. Sup quo greg. iiij.
dya. Quid ē zizania in faſcicu
los ligarē n̄ ꝯpares paib; ī tormē
tis ſimilib; ſociare ut ſupbos cū
ſupbis. luxurioſos cū luxurioſ.
auaros cū auaris. fallaces cū
fallacib; Infideles cū infidelib9
ꝛc. Cū ergo ſimiles ī culpa ad
tormēta ſilia āgeli ī locis penali
b9 deputāt q̄ſi zizanioꝝ faſcicu
los ad oburēd ligāt hec ille. et
ſic erīt tot penales ī inferno mā
ſiōes q̄t principalia vitia mor
lia. nec obſtat illd. Job. xi. vbi
dr in inferno null9 ordo ſꝫ ſēpit
n9 horror inhitat q ſm greg.
ibid intelligitur de interiois di
rectiōe ꝑ rea opacōe q̄ꝫ neutꝝ
ibi erit Et tn̄ ſapi. viij. dr. Sa
piētia attīgit a fine vſq; ad fi

nē fortit ꝑ diſpōit oīa ſuauit.
Qrta decia penā ē puacō ſēſacōiſ
x ſcōꝫ hūanitatē. cui9 pulchritu
do ē ſola q̄etatiua viſꝫ. cui9 vox
ſola q̄etat auditū. odor olfactū
ſapor guſtū. ⁊ cōiunctio tactū.
vn̄ in quolibet q̄nq; ſenſuū dā
nati tam interiorū ꝙ exterioꝝ re
manebit ꝑpetua ſitis q̄dā natu
ralis q ī xp̄i hūanitate noſtre
hūanitatis eſſentialis q̄dā bti
tudo cōſiſtit. Cū igr̄ q̄nq; ſint
ſenſus quoꝝ q̄lib; hūanitate x
puabitur ꝑ q̄ntuplex ſitis per
ꝯns ī q̄nq; pōnis ſenſuū erūt de
cē penales pene. ſub hoc mēbro
principali cōphenſe. Et erūt p
dce pene tānto qd āmō ꝯuiores
q̄nto x hūanitas ōīa ſenſibilia
excedit in amenitate.

Capitulum Tertium

Quo ad. ij. pn̄cipale de
interiorib; penis dāna
toꝝ nōnd ꝙ q̄nq; pn̄
cipales penas. dānati hebūt ꝑ iā
ptim hn̄t. q̄ ſūt. Priō oīm q̄nq;
interioꝝ ſenſuū puicō. q̄b; delectā
bilia ſbtrahūtur. ⁊ triſtia pn̄ta
būtur q̄ ad ꝯcupiſcibilē. Secū
do quo ad iraſcibilē erit odiū ꝑ
deteſtacō. Tertio itellcus obce
cacō Qrto vmis oſcīe remorſuſ
Qnto pccīa iterioꝛis blaſphēie
otiuacō. Prima pena interior erit a
in q̄nq; interiorib; ſenſib; q̄ ſūt
ſenſ9 cōis ymagiatīa fantaſia
eſtimatiua ⁊ memoia ſenſitiua

Alia p oculos ingredietur ad
ſenſum cōmunē ea q̄ dicta ſūt i
pena ſexta Et ſic p auditū q̄ in
ſeptia dicta ſūt. Et ſic de aliis
ſenſib9 ⁊ ꝯgregabūt in ſenſu
cōmuni. eū maxie cruciātia Ad
ymaginatiuā q̄ h̄ infecta fuit
pulchritudine mulierꝝ veniēt
amariſſime eedē ymagies ⁊ pe
nitētie. ut dicat vtinā vidiſſem
p muliere ſpentē. vtinā p ebe
tate guſtaſſem cinerē. p canti
lenis audiuiſſem ſmonē ⁊ ſic
de aliis. Ad fantaſiā veniēt hor
ribiles viſiōes. Ad eſtimatiā
indicibiles timores. puta cū vi
derit aliquē torqri p demonē ꝯ
ſtati timebit ſibi affuturꝝ eūdē
dolorem. Sic fit circa rotādoſ
ſucceſſiue. memoria ſēſitiua cogi
tabit de malis male ⁊ de celeſti
b3 infernaliter. hec oia pban
tur p dictū ſcī tho. i qrto di. vl
tia dicentis. Sic ꝓpter pfectā
btītudinē ſanctorꝝ nl erit i eis
qd non ſit gaudii materia Ita
nihil erit in dānatis qd nō ſit
eis materia ⁊ cā triſtitie. nec ali
q̄d quod ad triſtitiā ptinē poſ
ſit. deerit ut ſit eorꝝ miſeria cōſu
b mata. ¶ Secūda pena interior
quo ad iraſcibilē erit odium
oim demonū. hoim tā viuorꝝ
q̄ mortuorū angelorū ⁊ ſcōrꝝ
animar vnde ſuper illud yſay.
.xiiii. Surrexerūt de ſoliis ōneſ
pncipes dic. glō. Solatiū eſt
malorū multos hre ſotios pe
nā Ideo ſcūs thō. vbi ꝓus di.
Sic in btīs i patria erit pfectiſ
ſiā caritas Ita in dānatis erit per
fectiſſimū odiū. vn ſicut ſci gau
debūt de oibus bonis Ita mali
de oibus malis gaudebūt ⁊ de
ōnib3 bonis dolebūt. vn ⁊ felici
tas ſcōꝝ cōſiderata eos maxie
affliget. vnde yſa. xxvi. videāt
⁊ ꝯfundātur gloriātes ꝓli. ⁊
ignis hoſtes tuos deuorꝫ vnde
vellēt oēs btōs eē damnatos
Tāta etiā erit in damnatis inui
dia q ꝓpinquorū gloie inuide
būt cū ipſi ſint in ſūma miſeria
Et hoc etiā bene i hac vita acci
dit creſcēte inuidia ſed tamen
min9 inuident ꝓpinqs q aliis
Et maior eſſ3 eorꝝ pena ſi ōneſ
ꝓpinq̄ dānarentur. ⁊ alii ſal
uarētur. q ſi aliqui de ſuis ꝓpi
q̄s ſaluarētur ⁊ alii damnarē
tur. Et inde fuit q diues petiit
frēs ſuos a damnacōne eripi.
Sciebat enim q aliq̄ eriperē
tur maluiſſ3 tamē fratres ſuoſ
cū aliis oibus dānari. Rurſus
aūt ex damnatorꝝ multitudie
pena ſingulorꝝ augeatur: tam
tū ſupercreſcit odiū ⁊ inuidia
q magis eligēt torqri cū mul
tis. q minus ſoli. Sz quid erit
de affcū dānatorꝝ ad eos quoſ
hic carnaliter dilexerūt nā af
fectōes inordiate in inferno a
damnatis nō auferetur. Sed

dānati ℏ aliquos carnaliter di
lexerunt· ergo videtur ꝙ etiā il
lic ſꝫ· dilectio que non funda
tur ſup̄ honeſtum facile reſcin
ditur ⁊ precipue ī malis homi
nib⁹ ut ph̄us dicit· ix· Ethico·
Vnde damnati non conſerua
būt amicitiam ad eos quos in
ordinate dilexerūt· Sꝫ in hoc
voluntas eorum remanebit p
uerſa ꝙ cauſam inordinate di
lectionis adhuc diligunt· Odi
unt eciam deū ſcd̄m illud pſal·
Superbia eoꝝ qui te oderunt
aſcendit ſemper· Poteſt enī de
us dupliciť videri Vno modo
in ſe· ⁊ ſic a nullo clare viſus po
teſt odiri· Alio modo in effectu
Et ꝙ quidaꝫ effectus dei puta
punicō repugnat aliquibꝫ ideo
deum odiunt in opib⁹ iuſtitie
ſue· hec omnia Tho· vnde Alb·
ſup̄ puer· vltio de muliē forti
dicit damnati nullo affectu pei
tus ſe diligunt· vn̄ iob· xl· Cor
pus eius id ē leuiathā· q̄ ſigni
ficat dyabolum q̄ſi ſcuta fuſilia
cōpacta ſquamis ſeſe premēti
bus· Corpus dyaboli ſunt oēs
dānati· ⁊ ſcuta fuſilia in q̄ amor
dīn⁹ intrarē neq̄at· vn̄ ⁊ ſeſe īui
cē deridē dicitur ⁊ ꝯuiciaī· nec
obſtat ꝙ diues ſollicitabatur
de fratribꝫ· ꝙ hoc fecit nō amo
re· ſꝫ ut ip̄e minus arderet ſi fra
tres a criminibꝫ ad q̄ ip̄e eos in
duxerat abſoluerētur vel ut nō

ſuſtineret ꝯtūtia ipōꝝ ī propcīā
cīum ſibi vel veri⁹ ut dic· aug⁹·
cōpulſus fuit hoc dicere ꝓpť ex
emplū viuēcium ut magis cre
dāt ſcripture ꝙ etiā mortuis re
ſurgentibꝫ· ¶ Tertia pnā ſunt e
tēbre interiores q̄ ſūt triplices
vicꝫ p̄uacō ſcie: hūane· celeſtis
⁊ dīne· De p̄uacōne prima ſcꝫ·
de hūanis tēbris dubitať vtrꝫ
dānati poſſint vti noticia quā ī
hoc mōo habuerūt ſꝫ· tho· vbi
p̄us di· vltīa dānati meōrabun
tur aliquoꝝ q̄ ℏ ſciuerūt vn̄ lu·
xvi· Abrhā diuiti ait Recordaē
ꝙ recepiſti bō ī vita tua Cōſide
racō enī aliquoꝝ ſcitoꝝ q̄tum
ad aliquid inducit gaudium·
vel ex pte cognoſcibilium inq̄
tum diliguntur vel ex pte ipſi
us cognicōnis inq̄tum ē cōue
niens ⁊ perfecta· poteſt etiam
triſtitie racō eē ⁊ ex pte cogno
ſcibiliū que nata ſunt cōtriſta
re ⁊ ex pte ipſius ꝯgnicōnis ꝓ
ut eius impfectio ꝯſideratur ut
pote cū aliquis cōſiderat ſe defi
cere in cognicōne alicuius rei·
cuius pfectiōeꝫ appeteret Sic
ergo in dānatis erit actualť cō
ſideracō eoꝝ q̄ prius ſciuerant
ut mateia triſtitie· nō aūt ut de
lectationis cāꝫ ꝯſiderabūt Cōſide
rabūt enī mala que geſſerūt ex
q̄bꝫ dānati ſunt ⁊ bona dilcā q̄
ℏ amiſerūt ⁊ ex vtroqꝫ torq̄bū
tur· Similiť etiā torquebūtur

de hoc q̄ cōſiderabūt noticiam
quā de reb⁹ ſpeculabilib⁹ ha
buerūt imꝑfectā eē. et amiſiſſe
ſummā eius ꝑfectionē quā pote
rāt adipiſci. deniq; etiā ea q̄ h̄
agūtur oſtendentur eis quo ad
ea que in eis triſticiam augere
pn̄t. nec dānati penis acerbiſſi
mis torti abſtrahentur. ſicut h̄
fit a ɔſideracōne triſtabiliū. q̄
in futuro nō abſtrahetur aīa
a corpe ſicut h̄ fit. ſ; qn̄tūcūq;
corpus affligetur. tn̄ aīa ſēp
cōſiderabit lucidiſſime illa que
pn̄t eē ei cauſa meroīs. nec ob
liuio eſſe poterit ex quātacūq;
diuturnitate tp̄is poſt iudici
um hec ille. Scd̄o tenebris q̄
ſūt ꝑuatio celeſtis viſionis af
fligētur. vn̄ ſm tho. vbi p̄⁹. di
ſtīa. ⁊ idē habetur ibi ī lrā a btō
greḡ. Dānati ante diē iudicij
vidēbūt bonos in glīa. vn̄ luc.
xvi. Diues vidit lazarū in ſinu
abrahe. non hoc modo q̄ glīaz
eorū q̄lis ſit ɔgnoſcāt. ſ; ſolū
mō cognoſcent eos eſſe in glīa
quā ineſtiabili et ex hoc tur
babūtur. Tū ꝓpt̄ inuidiā. do
lētes de bonorū felicitate. tū ꝓp
ter hoc q̄ ipi talē glīaz amiſert
vnde dr̄ ſapien. v. de impijs vi
dentes turbabūtur timore hor
ribili. Sed poſt diē iudicij oī
no viſione beatorū ꝑuabūtur
nec tn̄ ex hoc eorū pena minue
tur. ſ; augebitur. q̄ in memo
ria habebūt glīaz beatorū quā
in iudicio vel āte iudiciū viderūt
⁊ hoc ē eis in tormentū. ſ; vlte
ri⁹ affligētur ī hoc q̄ videbūt
ſe indignos reputari. etiā vide
re glīam quā ſci merētur hr̄e.
hec ille. Tercio affligētur tene
bris cir̄ dīnaz noticiā. ¶ Que o
ritur igr̄ an dānati cogitabūt
aliq̄d de deo. ſꝫ. tho. vbi p̄⁹ q̄
ſic. Sz nōnō inq̄t q̄ deus pōt
dupliciť ɔſiderari. vno modo
ſm ſe. et ſm illō qd̄ ē ꝓpriū ei
ſcȝ eſſe to ci⁹ bonitatis pn̄cipiū
Et ſic nullo mō ɔſiderari pōt ſi
ne delcacōe. vnde ſic nullo mō
a damnatis cogitabitur. Alio
mō ſm aliq̄d qd̄ ē ei q̄i accidē
tale ī effectib; ſuis utpote puni
re vel aliq̄d hmōi. Et ſm hoc
ɔſideracō de dō pōt triſtitiā in
ducē. Et hoc mō damnati de eo
cogitabūt. Ipi eni deum odio
hn̄t. ⁊ de eo nō cogitabūt n̄ ra
cōne punicōis ⁊ ꝓhibicōis ei⁹
qd̄ male eorū volūtati cōſonat
vn̄ nō ɔſideabūt eū n̄ ut punito
rē ⁊ ꝓhibitorē. Qr̄ta pena dā
natorū interior ē ɔtinua pccōrū
multiplicacō ⁊ ꝑpetua in odio
dī. pximi. demonū. ſcōrū ⁊ an
gelorū. ⁊ ī blaſphemia ɔtinua
cio de qb; dcm̄ ē. Et ſic cōn de
um ꝑpetue pūſam volūtatē he
būt nō tamē ꝓprie demerētur
ꝓprie loquendo. q̄ i t'mio nō
in via ſunt. vbi ſolū eſt meritū

ꝓpe ⁊ demeritū· vñ tho· vbi pri
us· Nō ꝓpť hoc dānati excuſan
tur a demeito· qꝛ neceſſitatem
peccādi hñt· ſꝫ qꝛ ad ſummū ꝑ
uenerť maloꝝ· demones tamē
añ iudiciū peccant et demeren
tur alios ad peccata trahentes·
Sꝫ ad dānatoꝝ hoīm officiū
nō ꝑtinꝫ alios ad dānacōnem
ꝑtrahere· ſic̄ ꝑtinꝫ ad officiū de
monū rōne cui⁹ demerētur ꝗ̄
tum ad ſecūdariā pēāꝫ hec ille·

e ¶ Quīta pena dānatoꝝ interioꝛ
ſunt vīmes ɔſc̄ie vñ yſa· vltio·
Ignis eoꝝ nō extīguetur ⁊ ver
mis eoꝝ non morietur· Super
quo aug⁹· de ci· dei li· xxi· Pluēs
expoſicōes recitās cōcludit· In
penis inq̄t maloꝝ inextīguibi
lis ignis ⁊ immaniſſimus vmiſ
Alij ꝓprie ad corpus ignē expo
ſuerūt Tropice vero ad animā
vmē qḋ eē ꝓbabili⁹ vidꝛ· vñ
ſm tho· vbi prius diſtinctōne
vltia Et bonauē· Ipa trāſlacio
vermis ad dolorē ſpūalē mani
feſtat in q̄bꝫ et quō ſit vermis
ſi attēdatur racō trāſferendi In
verme enim naturali ɔſideātur
origo ⁊ mordicacō oritur inq̄
ex putrefactōe ⁊ mordꝫ illḋ ex
quo oitur Sic in ſpūali doloē
nō q̄libet doloꝛ ē vermis ſꝫ qui
naſcitur ex putrefactione pec
cati Sic tunc peccatum dꝛ pu
tridū qñ anima in eo reqeſcit fi
nalit̄ Rurſ⁹ opoꝛtꝫ· ꝙ ſit in do

loꝛe ⁊ moꝛſio· hoc aūt eſt ex cō
curſu duoꝝ ſibiinuicēꝫ obuian
tiū ⁊ reſiſtēciū Iſta duo mouen
tia ſūt in hoīe volūtas naturaliſ
⁊ delibeātiua· Iſta cōcurrūt per
cōſcientiam dictanteꝫ aliquid
factum eſſe indebitum· et tunc
obuiant quando voluntas na
turalis deteſtatur indebitum ⁊
deliberatiue volūtati placꝫ Tūc
autem reſiſtunt quādo vtraqꝫ
in ſuo actu viget· Ex hijs patꝫ
cur in quibuſdam viuentibus
ſit vermis cōſcientie modicus
aut magnus· In dānatis etiāꝫ
patꝫ ſimiliter ꝙ ibi erit peccati
putrefactio ex hoc ꝙ pccm̄ fi
nalit̄ remāſit in anima eorum
Ibi eit cōcurſus ꝓpter peccato
rum apertiſſimam viſionem·
Ibi erit obuiacō ꝓpter volūta
tis deliberatiue obſtinacōnem
perpetuam· ⁊ finderiſis remur
muracōnem Ibi erit reſiſtentia
quia ipſa delectacō peccati eit
ablata per pene acerbitatem·
⁊ ex hoc ipſius ſinderiſis forti
ficata actio· ⁊ ex hoc vermis mi
rabiliter rodens ⁊ puniens ver
ba ſunt bonauē· ¶ Eſt aūt qui f
tuplex vermis ſm oēs doctoēs
Primus de peccato ɔmiſſo a ſe
nō qꝛ pccm̄· ſed quia cā demeri
toia reſpectu pene dāni Secū
d⁹ vermis ē ſm ſco· triſticia de
obſtinacōe ſua in pccō q̄ ē pri
uacio boni honeſti ſiue gratie

p culpā vł ſaltē triſtatur de pec
cato qđ cōmiſit i vita ſua in q̄
nūc ſine remiſſiōe dimiſſus ē.
⁊ derelict⁹ non q̄dē triſtatur
de hoc. vel de hoc ſm ſe. q2 tal'
ē p̄uacō hoi. moral'. ʒ q2 demei
tū reſpcū pene dāni. Tercius
vermis ē ſm Alb. ſup miſſam
de bono a ſeipō obmiſſo q̄d ſi
feciſſ;: minora mala ſuſtineret
Et ſm Alb. ibidē hij tres ver
mes nūq̄ ꝑpetue creſcēt nec de
creſcēt q2 ſūt de p̄terito. ⁊ de ne
ceſſario. Q̄rt⁹ vermis ē ſm eū
dē de malo cui⁹ ipē potuit eſſe
cā ut fieret i alio. ⁊ ille vermis
creſc; ⁊ mitigabitur. Si ei p
malū ſuū cā ē mali in alio: toti
ēs creſcit vermis: q̄ciēs creſcit
⁊ dilatatur malū illđ in alios
quos inuoluit. Et in hoc ſenſu
dicit Ambro. q2 ignoātur pe
na arrij q2 neſcitur q̄t errore
eius ſint ſbūtēdi. Si aūt cā
fuit ut bonū fieret: to ciēs decre
ſcit vermis quo ciēs bonū illud
mltiplicabitur. hec Alb. Q̄nt⁹
vermis ut di. tho. vbi p̄⁹ ē cor
poral' quodmō. pōt etiā iq̄t di
ci q2 p vermē ſpūalē caro affli
getur ſm q2 paſſiōes aie redū
dāt in corp⁹ ⁊ h̄ ⁊ i futuro vñ
Ecci. vij. vindicta carnis impij
ignis ⁊ vermis. ¶ Capitulū
q̄rtū de pēa dānatoꝝ

D E tercō p̄ncipali vic;
de pena dānatorum re

ſpectu ſupioꝝ Notandū q2 ta
lis in gn̄e triplex eſt. Prima ē
ſbtractio celeſtis ſolacij hoim
beatoꝝ ⁊ angeloꝝ ⁊ alligacō
ad carcerē inferni in ſocietatē
pcōꝝ ⁊ demonū Secūda ē p̄
uacō triū dotū aie et adeptio
ipīs oppoſitoꝝ. Tercia ē certi
tudo de interminabilitate oim
p̄ſtatꝝ pēaꝝ ⁊ de redēpcōe de
ſpacō. ¶ Prima inq̄ pēa ē ſep a
tuplex Prima ē q2 pallacō ame
niſſim celi p̄uabūtur qđ ē pa
tria omi rōnali creature deſide
rabiliſſima. Sicut cētrū terre
gūib⁹. ita aie cētrū eſt celum
Secūda ē q2 infernali loco ig
neo ꝑpetue ɔtemplādo alliga
būtur. vñ math. xxv. Ite ma
ledicti in ignē eternū. Tercia
eſt p̄uacō natuālis ſocietatis
ad btōs hoies a q̄b⁹ tot gau
dia deberēt recipe. q̄t ſūt bti ho
mines. Q̄rta eſt adepcō ſocieta
tis dānatoꝝ hoim. de quib⁹
tāto plura triſtia recipient q̄
to plures dānati exiſtūt. Quī
ta eſt p̄uacō ſocietatis āgelice
nature. q̄ ꝓpiqua eſt nr̄e aie.
de q̄ꝝ āgeloꝝ ſocietate gau
dere poſſent. ſic hoim de ſocie
tate. Sexta ē introit⁹ ad ſocie
tatē demonū infinitoꝝ quodā
mō a q̄b⁹ etiā tot mala recipi
ent quot ſunt deformiſſimi de
mōes. Septia ē ſocietas peſſi
mi demōis ⁊ turpiſſimi lucifi

que oīa nōntur ibi in verb xpi·
Qui patus ē dyabolo· ⁊ āgelis
b eius· ¶ Secūda pena ē p̄uacō
triū dotū aīe ⁊ adeptō oppoīto
rū ei⁹· Aīa em̄ btōꝝ hēbit p̄mo
viſionē dei claram q̄ decoratur i
tellcūs in mun⁹ fidei hic habi
te· Secūdo ꝯphenſionē dei· q̄ p
ſitietur memoria in mun⁹ ſpei·
Tercō fruicōem dei delectabiliſ
ſimam· qua quietabitur volun
tas in mun⁹ caritatis vie ut do
cet Tho· in· iiij· di· xlix· Sic ani
ma dānati ⁊ penas ediuerſo hē
bit· quaꝝ quelib; quodāmodo
in infinitum excedet oēs preno
minatas penas gehēne ut dic·
Criſ· de repacōne lapſi Sicut
creator excedit creaturā· Quia
obiecta triū dotum ſunt Infini
tum· veꝝ· ens· ⁊ bonū· ergo op
poſita ſūt falſiſſimū miſerrimū
⁊ peſſimū Sicut igitur deus de
lectabiliſſimū ⁊ ſūmū bonū ob
iectū ē beatis· Ita dyabol⁹ ſc; ſa
than ē ſūmum ⁊ terribiliſſimū
obiectū damnatis· Cuius enī
obiectū eſt optimū eius oppo
ſitū ē peſſimū· Prima igitur pe
na eſt priuacō viſionis beatifi
ce ⁊ omniū ibi factibiliū que vi
diſſꝫ ſi nō in mortali defunctus
eſſꝫ· Racōne huius p̄uacōnis i
tellectus ꝑpetuā ſitim naturalē
pacietur· aīma dānata· Quia
ſcḿ phm· i· metha· Oīs homo
naturaliter ſcire deſiderat· ⁊ p
ut cōmentator auerroīs expoīt
nō quietatur intellectus niſi ſū
mum verū fuerit adeptus· hac ſi
ti aīma non corpus diuitis i in
ferno ſitiebat cum ait Mitte la
zarū ut intingat extremū digi
ti ⁊c· Secūda pēa correſpōdēs
igratitudini fidei ē viſio ꝑpetua
oīm demonū ⁊ animaꝝ turpiſ
ſimaꝝ p̄ſerti peſſimi demōis· de
quo math· xxv· q̄ patus ē dya
bolo ⁊ angelis eius: ⁊ ſic p̄uie
tur intellectus acerbiſſīe· Qua
lis aūt ſit peſſimi demonis faci
es hanc deſcribit Iob· xl· ſub ſi
militudine dicēs· Sternutacō
eius ſplēdor ignis· ⁊ oculi ei⁹
ſic palpebre diluculi de ore ei⁹
lampades ꝓcedunt ſicut tede
ignis accenſe de naribus eius
procedit fumus ſic olle ſuccen
ſe atq; feruentis Anhelitus ei⁹
prunas ardere facit· ⁊ flāma de
eius ore egreditur· In collo ei⁹
morabitur formido· ⁊ faciē ei⁹
p̄cedit egeſtas Sup quo Alb·
vbi ſup̄ Sternutacō dyaboli ē
peſſim⁹ conat⁹ malignādi· ſplē
dor ignis dr̄ nō a claritate ſꝫ a
terribilitate ⁊ cremacōe Oculi
ei⁹ tremebūdi· vbi intelligitur
furia demōis ſic in iratis· Os au
tem quo loquitur ad animam
emittit lāpades· quia incendit
animas ⁊ cogitacōes in malū·
de naribus ei⁹ id ē a capite vn
ꝓcedere debet diſcrecō ꝓcedit

ſum⁹ demētis cōcupie ⁊ furore
iracōnalis Alitus iniq̄ volūta
tis prunas ardē facit idē im
pios igne infernali ſuccēſos·
Collū ei⁹ ē ceruico ſa ſupbia ip
ſi⁹ in q̄ ē formido· qꝛ pl⁹ audet
ſupba temeitas q̄ꝫ poſſit exple
re ⁊ egeſtas oīs boni ꝓcedꝫ fa
ciē ei⁹ Tertia pena ē puacō ſū
me pfectiōis dīne ⁊ eciā amici
tie quā tn̄ oīs aīa deſiderāt na
turaliter· qꝛ a deo p̄mo ꝓceſſit
vn̄ prio Ethi· Oīa bonū appe
tūt ergo optimū maxīe Et pri
mo cōfeſſ· Aug⁹· Feciſti nos
dn̄e ad te ⁊ inq̄etū ē cor nr̄m
donec reqēſcat in te· Erūt ei in
ſumma diſtātia a celo· btīs ⁊
deo· quoꝝ adepcōeꝫ nunq̄ꝫ ha
bebūt Q̄rta pena ē adepcō ſum
me miſerie· intus ⁊ extr̄· ſup̄ ⁊
īfra· a dextris ⁊ a ſiniſtris· an̄
⁊ retro· ut ſic diligētibꝫ deum
oīa in bonū coopabuntur Ita
deū odiētibꝫ oīa coopentur in
malū corn̄dēs ſpei· quā in cre
aturas deo poſtergato poſue
rūt ⁊ ſic meōria dānatoꝝ erit
miſerrima Q̄nta pena loco frui
cōis delcābilis btoꝝ eīt in dā
natis triſtitia ⁊ dolor oīa pre
c fata dn̄s· ¶ Tertia pncipalis
pena cōplēs omnē miſeriā eſt
certitudo de ꝑpetuitate penaꝝ
oīm ſupdictaꝝ xp̄o dicente·
Ite in ignē eternū· Et in ſimbo
lo· q̄ vero mala egerūt ibūt in

ignē eternū· Et hec eſt fides ca
tholica quā n̄ quiſqꝫ integre
firmit̄ ⁊ inuiolabiliter credide
rit ſalu⁹ eē nō poterit· Et ſicut
ſm Aug⁹· nō eēt pfecte q̄s be
atus deū clare vidēs ⁊ eo fru
ens niſi eſſꝫ de ꝑpetuitate iſto
rū certus Sic ſuo mō etiā cer
titudo de nulla redēpcōe ꝯplet
miſeriā dānatoꝝ· Et p̄t dici
triſtitia abſorptiā ſm ſco· ſup
·iiij· carētia btītudinis· Q̄uia
ei⁹ deſiderīū maxīe ſpēaliter in
eſt nature ⁊ ſpēaliter nature ſi
bi ſine freno iuſtitie derelicte·
Eiuſdē eni btītudinis ꝑpetua
carētia pcepta ꝯtriſtat totum
abſorbēdo· hec ille· ¶ Dubita d
tur cir̄ p̄miſſa vtꝝ ꝯſideracō pe
narū inferni pl⁹ moueat ad di
mittēdū peccata ⁊ ſuāda mā
data q̄ꝫ ꝯſideracō gaudioꝝ ce
li ſꝫ· ſm magiſtꝝ Heīri· de haſ
ſia ſup gene· diſtiguēdo Sūt
eni tria genera hoīm· Quidā
carnales ⁊ mūdani· Alij ſunt
ſenſuales ⁊ impfecti Tercij ve
ro ſunt ſpūales ⁊ pfecti De pri
mis ergo dicēdū qꝛ mūdanos
⁊ carnales fidē habētes plus
mouēt pene inferni q̄ꝫ gaudia
celi· qꝛ ·i· Cor· ij· Aīalis hō non
ſapit ea q̄ dei ſunt· pmo talibꝫ
guſtū īfectū hn̄tibꝫ ſpūalia de
ſipiūt vſqꝫ ad nauſeā· Prios
etiā pl⁹ mouꝫ ꝯmīacō pn̄tis
ſeculi q̄ꝫ futuri· qꝛ pene p̄ſētis

ſeculi ſunt ɔmuñter ꝑ expectata;
note. ſimilit᷑ ⁊ bõ priuata ſunt
auide amata. De ſecũdis dicēdū
ꝙ ꝓmiſſio bonoꝝ tpaliũ plus
mouz ipſos ꝙ̃ ꝓmiſſio celeſti
um ⁊ ſpũaliũ quã ob cauſaz in
veteri teſtamēto vbi nullus ce
lũ intrauit. qñ lex ipſa data fuit deꝰ
ꝓmiſit tpalia ⁊ cõminatus eſt
penas graues trãſgreſſoribus
ſꝫ in nouo teſtam̃to cõtrariũ xp̃s
fecit. laudãdo pauptatē ⁊ nemi
nē occidēdo. qꝛ lex ē caritatis p
fecte Tñ ſic ſm augꝰ. i veteri te
ſtamento pauci erant pfecti. ⁊
pro tanto ad nouũ teſtamentũ
ptinebãt q̃ eiꝰ legē in pauptate
ſeruauerũt Ita hodie in nouo te
ſtamento. multi ſunt ad vetus
teſtamētum ptinentes moribꝫ
quos plus moueret ad dei ſer
uanda mãdata ꝓmiſſio pñciũ
tpaliũ ꝙ̃ futuroꝝ. ⁊ ſimiliter
ɔminacõ penaꝝ ciuiliũ. ſꝫ hec xp̃s
nec dare ħ nec ꝓmittere voluit
qꝛ ob talez reſpectũ mandata
implere: non eſſꝫ ſalutare multũ.
Sed tunc eſt ſalubre. quando
ob dei bonitatē pñcipalit᷑ pcep
ta ſeruamꝰ De tercijs dicendū ꝙ
vt plurimũ ſalubrius mouz iu
ſtos ⁊ pfcõs meditacio gaudi
orũ celi ꝙ̃ meditacõ penarũ infer
ni licz vtraqꝫ ſalubrit᷑ moueat
Primũ patz qꝛ ɔſideracõ benefi
ciorũ excellenciũ ⁊ principaliũ
ē efficatior i cauſãdo amorē dei

intuitu ſue bonitatis preciſe ꝙ̃
ſit cõſideratio bñficioꝝ minus
pñcipaliũ Secũdũ patz qꝛ ɔte
placõ penarũ inferni facit bonos
⁊ iuſtos ferri in deũ p dilcõem
in ꝙ̃tũ ſumme iuſtꝰ ē. Sic me
ditacõ gaudioꝝ celi facit ipm
amari inꝙ̃tum ſume piꝰ ē libe
ralis ⁊ bonꝰ. Qꝛ autē notant᷑ ut
plurimũ. qꝛ conſideracõ penarũ
pōt etiã haberi cũ motiuo maxie
dei bonitatis. Ipe enĩ tanꝙ̃ piiſſi
mꝰ pat᷑ maxime nos diligens
penas inferni idcirco inſtituit. ut
ab eo ꝓfugi ipſi inſpectis et vn
diqꝫ male ſuſcepti ad eũ redeãꝰ
⁊ ſic habent pene inferni racõez
maximi beneficij ⁊ per ɔſequēs
caritatiue mouere ad deum.

Capitulũ Quintum.

POſtremo de pmio ſeruã a
tiũ decalogum. Terci
us tractatus erit vicz de
gaudijs future btitudĩs. de qui
bus tria etiã ſūt videnda. Primo
de gaudijs exterioribꝫ quinqꝫ ſen
ſuũ. Secundo de interioribꝫ Ter
cio de ſuperioribꝰ. Exteriora ſunt
ingenere. xiiij. ſcꝫ Celi collocacõ. mũ
di renouacõ. quinqꝫ ſenſuũ actu
acio. dotũ quatuor corporis ⁊ triũ
anime collacõ. aureolarum et
fructuum dacõ. beatorum aſſo
ciatio. ⁊ criſti humanitatis ſen
ſacio. Primũ ē celi collocacio b
Eſt autē celum in quo collocan
tur beati ſm doctores i ſecũdo

di.ij.dictū empirreū ob ſui lu
mīoſitatē nō ob calorez.Eſt
capacitatis q̊dammō īfinite.
eſt ꝯ vniforme.immobile.ꝯ i
corruptibile intrī ſe ſplēdidiſſi
mū.Ad extrī nō radiatiuū ad
nr̄m viſum.licz ſm tho.in ſum
ma in iſta inferiora nobiliſſiē
influat.Dubitatur vtrꝫ diuīſe
māſiōes ſint in celo empirreo
Re.tho.in.iiij.di.xlix.ꝙ ſic vbi
tria ſcd̄m eū nōnda ſunt.Pri
mo ꝙ diuīſi ſūt gradꝰ in btīs
quo ad corꝫ btītudies.Secū
do quo ad māſiones Tercō pe
nes q̊d attēdātur iſte differē
cie Primo ſunt gradꝰ btītudi
nis in btīs nō quo ad obiectū
ſꝫ q̊ ad opacōez.Btītudo enī
cōſiſtit ſcd̄m pħm.x.Ethi.in
duobꝫ.Prio in nobiliſſiā opa
cōe.ſcꝫ i vidēdo diligēdo ⁊ fru
endo deū clare.Et vnꝰ clarius
alio iſta hꝫ.Et ſic btītudo ha
bet gͣdus.Cuiꝰ racō ē.qꝛ pmī
um debꝫ correſpōdere meito.ſꝫ
vnꝰ plꝰ q̄ȝ alius ħ meruit.vn̄
.i.cor.xv.Stella differt a ſtel
la in claitate ſic erit ꝯ reſurre
ctio mortuorꝫ Secūdo ꝯſiſtit
ī obiecto nobiliſſimo ſcꝫ deo.
Et ſic btītudo nō hꝫ grͣdꝰ.qꝛ
deus eſt vnicus q̊ ab oibus vi
detur.vn̄ math.xx.dicitur ꝙ
oēs acceperūt ſingulos denai
os.Secūdo nōnͦ ſcd̄m eūdē
ibidē ꝙ ſunt etiā gradus i ce
lo.quo ad māſiones aīe ⁊ cor
pis ut docꝫ autoitas Joħ.xiiij.
In domo pr̄is mei manſiōes
multe ſūt.Et racō qꝛ in q̄libet
ciuitate ꝯ quolibꝫ pallacō be
ne ordiatis ē māſionū diſtin
ctio Sꝫ celū ē ordinatiſſiā ciui
tas ſm ꝙ apoc.xxi.dꝛ.Primo
oñdetur ſm tho.māſio aīme.
Secūdo corpis Pro intellcū p̄
mi nōnͦ.ꝙ ſic māſio ī corpa
libꝫ ē locꝰ corpalis ī q̊ q̊ete q̊ſ
hītat poſt motū.Sic in ſpūa
libꝫ.poſt q̄ȝ hic q̊s motibꝰ vir
tutū laborauit.tādem in loco
ſuo vicꝫ dͦ q̊eſcꝫ dulciſſime ve
lut ī domo ꝓpria.dn̄te btō Au
gꝰ.i.ꝯfeſſ.Feciſti nos dn̄e ad
te.⁊ inq̊etū eſt cor nr̄m donec
req̊eſcat in te.Et math.xi.xp̄s
ait.Venite ad me oēs q̊ labora
tis ⁊ onerati eſtis.⁊ ego refici
aꝫ vos vn̄ aſſecucō vltimi finis
appetitiui motꝰ nr̄i dꝛ māſio.
Et ideo diuīſi modi aſſequēdi
finez vltimū dicūtur diuīſe mā
ſiōes Et tn̄ cū deus adeptus ē:
vnica eſt oīm māſio ⁊ domus
ut vnitas domus rn̄deat vni
tati btītudinis q̄ eſt ex pte ob
iecti.⁊ pluralitas māſionū rn̄
deat differēcie q̄ eſt in btītudi
ne ex pte btōꝝ Sic eciā vide
mus ī rebꝫ naturalibꝰ.ꝙ idē
ē locꝰ ſurſū oīm leuiū ad quē
tēdūt.ſꝫ vnūq̊dq̧ ꝓpīgit pro
pinquiꝰ ſm ꝙ eſt leuiꝰ.ꝯ ita

hñt diuſas mãſiones ſm dıã ſ
leuitatis. Et hec q̄ dc̄a ſūt de
c loco ſpūali aīe. ¶ Sʒ de loco cor
poris dicit tho. in. iiij. di. xliiij. lo
cus ꝯgru⁹ vnicuiqʒ corpi glo
rioſo deputat⁹ ſm gdū ſue dig
tatis ptinʒ ad p̄miū accñle nō
tñ oʒ ꝙ diminuatur aliquid de
p̄mio ꝙ tum cuiqʒ ē extr̄ illū lo
cū quia loc⁹ ille nō ptinʒ ad p̄
miū ſm ꝙ actu ꝯtinet corp⁹ lo
catū cū nl'iſluat ī corp⁹ glorio
ſū. ſʒ magis recipiat ſplēdorēʒ
de ipō ſm ꝙ debitus ē p meritis
vñ gaudiū de tali loco manʒ eti
am ei q̄ ē extr̄ locū illū hec tho.
d ¶ Tercio nōnd ꝙ q̄ ad p̄miū
eēnciale ille ſimpliciter in celo
deo ꝓpiquiorē hēbit mãſiōeʒ q̄
ħ pl⁹ habuit de caritate. cuius
rō ē ſm tho. ibid ꝗ tota rō me
rēdi ī actu aliquo ꝯ pncipiū me
rēdi ē caritas. Et ideo ſm ei⁹ diuˀ
ſitatē p̄mia diſtiguētur ꝙuis
etiā ex ipō gñe actus poſſit ali
q̄s grad⁹ ī merēdo ꝯſiderai. nō
q̄dē reſpcū p̄mij eēncialis qđ ē
gaudiū de deo. ſʒ reſpcū alicui⁹
p̄mij accñtalis qđ ē gaudiū de
aliq̄ bono creato. vñ q̄ ħ plus
hʒ de caritate. illi⁹ cor aīe ꝛ ocu
li aīe ī p̄ria erūt apciores ad reci
piēd maiorē hitum luīs gloie
Et q̄ clari⁹ vidʒ. pl⁹ diligʒ ꝛ q̄
pl⁹ diligʒ. pl⁹ gaudebit. ꝯ deo
ꝓpiquior eit. hec de tho. ī ſūmis
Ex q̄bʒ ptʒ p̄mo ꝙ maritata ꝓpi

q̄us deo ī p̄ria ꝯiūgetur. ꝯ ſim
pliciť mai⁹ gaudiū hebit. ꝙ vir
go minoris caritatiſ. difficile tñ ē
maritatā maiorē caritatē hr̄e ꝙ
virginē. ꝗ ſm apl'm. i. cor. vij.
mulier cogitat ea q̄ viri ſūt vñ
alibi di. de virgibʒ p̄ceptū dñi
nō hēo ꝯſiliū aūt do. Ptʒ. ij. ꝙ ī
domo celi ēpirrei corpalit' vn⁹
pl⁹ appropiquat huānitati xp̄i
ſm ꝙ plus meruit ħ. ut pbabi
le vidʒ. ꝛ ſi ꝓpinq̄tati aīe ad deū
corrñdʒ ꝓpiquitas ad x̄ huāni
tateʒ: tūc maritata etiā ſic pōt
plus huānitati x̄ appropinq̄re
ꝙ tepida vgo vñ xp̄s marie
magdalene familiaior fuit Ptʒ
. iij. ꝙ aliq̄ alio r'ſpcū vgīes ſūt
ꝓpinq̄ſſie quo ad accñle p̄miū
vicʒ aureolā. de q̄ videbitur de
aureolis poſtea. ꝗ apoc. xiiij.
Sequūť agnū quocūqʒ ierit.
deinde vidue. ꝛ poſtea ꝯiugate
ꝯ demū alij ꝯtinentes. ꝯ poſtre
mo pueri. Pro illo videtur facē
ꝙ xp̄s in cena Johāni ꝓpiqui
orē ſibi ꝯ familiariorē ſeſſiōe
oſtendit ꝙ Petro xp̄i vicario.
¶ Secūd pncipale extrinſecū e
gaudiū ē mūdi viſibilis purga
cio ꝯ inouacō de q̄ notat tho. ī
. iiij. di. xlvij. vbi cām purgacō
nis mūdi inferioris aſſignat ſic
Quia mūdus aliquo mō ꝓpter
hoīeʒ factus ē. oportʒ ꝙ qñ hō
gloificatur ſm corpus etiā ele
menta huius mūdi oportet ꝙ

ad ſtatū melioꝛē mutētur· ut
ſic locus ſit ꝯuemētioꝛ· ⁊ aſpe
ctꝰ delectabilioꝛ Ad hoc aūt ꝙ
gloꝛiā coꝛpis hōīs ꝯſeqtur opoꝛ
tet prius remoueri ea q̄ glorie
oppoṅuntur· q̄ ſunt duo· ſcȝ coꝛ
rupcō ⁊ īfectō culpe Quia ut dꝛ
.i. coꝛ· xv· Coꝛrupcō īcoꝛrupte
lā non poſſidebit ⁊ a ciuitate
glīe oēs imūdi foꝛis erūt Apoc·
vltīo Et ſimilit̄ opoꝛtȝ mūdū
a ꝯtrarijs diſpoſicōib; anteq̄
ī nouitatē glorie adducātur
ꝓpoꝛcōnal ei qd̄ de hoīe dictū
ē. Quāuis aūt res coꝛpalis ſb
iectū infectionis culpe eē non
poſſit· tn̄ ex culpa quedā īcō
gruitas ī rebꝰ coꝛpoꝛeis relin
q̄tur ad hoc ꝙ ſpūalibꝰ dedi
cētur Jdeo videmꝰ ꝙ loca in q̄
bꝰ aliq̄ crimia ſunt ꝯmiſſa nō
deputātur ad aliq̄ ſac̄ in eis ex
erceda n̄ purgacōe q̄dā p̄miſ
ſa· Et ſcḋm hoc ex pcc̄is hominū
q̄ndā ipdoneitatē ad gloꝛie
ſuſcepcōeȝ p s mūdi recipit q̄ i
vſum nr̄m cedit· vnde ꝙ tū ad
hoc mūdacōe indigȝ. ⁊ ſimili
ter circa mediū locū ꝓpter ele
mētoꝝ ꝯtactū multe ſunt coꝛ
rupcōes ⁊ generacōes ⁊ altea
cōes q̄ puritati eoꝝ derogāt
Et ideo ab hijs opoꝛtȝ elemēta
purgari Sȝ di· p q̄d purgabi
tur Rx· ſcḋm Augꝰ· x· de ciui· dei
⁊ hētur ī glō· i· coꝛ· vij· Figuā
huiꝰ mūdi p̄teit. dic̄· glō· pul

chritudo huiꝰ mūdi· munda
noꝝ ignīū ꝯflagracōe pibit
qd̄ declarat tho. vbi priꝰ dic̄.
Jlla mūdi purgacō ut dictū ē
remouebit a mūdo infectiōem
ex culpa r̄lictā ⁊ impuritatē ꝯ
mixtionis· ⁊ erit diſpoſicō ad
gloīe pfectiōeȝ· Et ideo ꝙ tum
ad hec tria· ꝯuemētiſſiē fiet per
ignē ¶ Primo qꝛ cū ignis ſit f
nobiliſſimū elementoꝝ hȝ na
turales ꝓprietates ſilies ꝓprie
tatib; glorie· ut maxie. ptȝ de
luce Secūdo qꝛ ignis non ita
recipit ꝯmixtiōeȝ extrīnei ꝓpter
efficatiā virtutis actīe ſic alia
elemēta· Tercō qꝛ ſpera ignis
remota ē a nr̄a hitacōe· neqȝ
ita cōmunis ē nob̄ vſus ignis
ſic terre· aque· ⁊ aeis. vn̄ non
ita inficitur. ⁊ ꝓpt̄ hoc hȝ ma
gnā efficatiā ad purgandū ⁊
ad idē ſbtiliandū· etiā· circa fi
nē mūdi regnabit vitiū cupi
ditatis: mundo iam q̄ſi ſeneſcē
te· qꝛ ut dꝛ Math. xxiiij. Tūc
refrigeſcȝ caritas multoꝝ Vn̄
tunc etiā purgacō ꝯuemēter
fiet p ignē Sed diceres· vſqȝ
quo ignis attīgȝ: R̄n̄o ſcḋm ꝙ
dꝛ· ij· pe· iij. tn̄tū aſcendet iudi
cij ignis q̄ntū aque diluuij ſcȝ
·xv· cubitis ſup oēs mōtes· p
ignē eni poterūt ꝯſumi impu
ritates elemētoꝝ que ex eoꝝ
ꝯmixtiōe ꝓueniūt· huiuſmoi
aūt impuritates p̄cipue ſunt

circa terrā vſqȝ ad mediū aeris
interſticiū· vn̄ vſqȝ ad illud ſpa
ciū ignis vltīe cōflagracōis ele
menta purgabit Tn̄tū etiā aq̄
diluuij· aſcēderūt· qd̄ ꝓbabilit̄
eſt iai pōt ex altitudīe mōciū q̄s
determiata mēſura· trāſcēderūt·
Sȝ· d· quot loca purgacōe nō
idigēt· R̄ſ· Infern⁹ nō purgabi
tur qꝛ totū qd̄ ē fedū i elemētis
p ignē ad locū dānatoꝝ ɔgre
gabitur· vn̄ ad infernū purga
mēta adducēt̄· Celū vero pur
gacōe nō indigȝ· qꝛ licȝ dyabo
li ibi peccauerīt· tn̄ cū ſtatī dya
boli inde eiecti fuerūt· nō fuit lo
cus peccādi Eadē rōne nec padi
ſ⁹· nec ſpēa ignis· nec ſupioꝛ re
g gio aeis· Sȝ diceres quo oꝛ
dine eit purgacō p ignē ī iudi
cis aduētus R̄ſ· ſcdm̄ eūdem ibi
dem· Primo conflagratio ignis
que mūdum purgabit iudicem
precedet· vn̄ pſal. Ignis ante
ipſum precedet· Secūdo ut di
citur di· xlviij· q̄ri p totū tam
maloꝝ q̄ꝫ bonoꝝ hominū corpo
ra tunc viuēcium incinerabit ſȝ
differēter Quia in mortali pro
tūc manentes penoſe cremabū
tur in venialib⁹ exiſtentes pur
gabūtur penoſe ꝯ valiter· ſed
mūdi reſoluentur ſine doloꝛe·
Tercio omniū tā maloꝝ q̄ꝫ bo
noꝝū reſurrectio mortuoꝝ fiet
ꝯ reſurrectio bonoꝝū ꝯ eoꝝ cor
poꝝ glorificacō ſimul eit· vn̄· i·

Cor· xv· Semiātur ī ignobili
tate· ꝯ reſurgȝ i gloria· Simul
aūt cū corpa ſcōꝝ glorificabū
tur· etiā tota creatuā ſuo modo
renouabitur ut patet Ro· viij·
Ipa creatura liberābitur a ſuitu
te corrupcōis i libtatē glorie fi
lioꝝ dei Rn̄o homi in ictu oculi
rapiētur ꝓpa virtute agilitatis
dote obuiam xp̄o in aera· i· teſſ·
iiij· Et ꝓtunc xp̄us iudex veniet
ꝯ ignis ſm illō pſ· Inflāmabit
in circuitu inimicos eius ſcȝ xp̄i
Rn̄o pt⁹ iudicis ſniaȝ ignis i
uoluet malos virtute dīna· vn̄
dan̄· vij· Fluui⁹ igne⁹ rapidus
qȝ egredietur a facie ei⁹ glo· ut
pccores trahat i gehēnā· Et lo
q̄tur eadē gloſa de igne de quo
nūc eſt mentio· ut patȝ per quā
dā gloſā q̄ ibi dicit· ut bonos
purget· ꝯ malos puiat. vn̄ q̄c
quid groſſum ē in igne· ꝯ fedū
ſepabit̄ a puro igne· ꝯ retrude
tur in infernū· Quicq̄d aūt pul
chrū ē ꝯ nobile ꝯ ſubtile ꝯ luci
dū in ſupioribȝ reſeruabitur ad
gloriā ſcōꝝ ut dicit glo· baſilij
ſuper illo pſ· Vox dn̄i intercī
dētis flāmam ignis· vn̄ Lu· iij·
Cui⁹ ſp̄· iudicis ventilabrum i
manu ſua et purgabit areā ſuā
ꝯ ɔgregabit triticū ſuū id ē ele
ctos i horreū· paleas aūt id ē re
probos comburet igne inextin
guibili Sȝ· d· quō inouabū h
tur alia corpa ꝓtunc exq̄ non

purgabuntur ōmia. Rño ſm
tho. ⁊ alios ſup matēia. di. xl
viij. i. iiij. Quedā corpa purga
būtur ut elemēta ⁊ corpa bea
toꝝ. vn̄ t'ra eit tūc ut criſtallꝰ
ꝯplanabit̄. aer eit claioꝛ nec
hebit obſcuitatē. vētos. impſſi
ones alias. nec ſimilia. Aqua
⁊ ignis fiet purioꝛa ⁊ mane
būt ſm ſbas ⁊ q̄litates ꝓprias
q̄ ſenſus ſcōꝝ mulcebūt luce ꝑ
ſpicuitate ⁊ p̄mis q̄litatibȝ. nō
aūt nocebūt. Alia aūt corpa i
nouabūtur ſupiꝰ qꝛ ſol ſtabit
i oriēte. luna i occidēte. ⁊ motꝰ
oīm celoꝝ ceſſabit ipſ̄ q̄ſcen
tibȝ. ⁊ oīa āplioꝛi luce illuſtra
būtuꝛ Et ſic a motu ⁊ a minoꝛi
luce liberabūtur. vn̄ yſa. xlvi.
Ecce ego creo celū nouū ⁊ ter
rā nouā. ⁊ non erūt i memoia
p̄oꝛa. Et apoc̄. xxi. Vidi celū
nouū ⁊ terrā nouā vnde yſa.
xxx. Erit lux lune ſic̄ lux ſolis.
⁊ lux ſolis eit ſeptēpliciter ſic̄
lux ſeptē dieꝝ i die q̄ alligaue
rit dn̄s vulnꝰ ꝓp'li ſui vbi glō.
interli. Poſt iudicitū ⁊ celū eit
nouū ⁊ terra noua oīa ei ꝓp
ter hoīem facta i eius lapſu pe
iorata ſunt ⁊ ſol ⁊ luna ſuo lu
mīe minorata. hec ibi vn̄ ſupeꝛ
iiij. dicit thō. di. xlviij. Nō q̄
dā illā minoracōeȝ ad lr̄am ꝓ
babiliter intelligūt. Sȝ alij ꝓ
babiliꝰ ut dicit: dicunt qꝛ mio
racō illa facta ſit q̄ ad vſū hoī
nis. non in ipſis celis. ſic qꝛ hō
poſt pccm̄ non tātū comodū
ꝯſecutus ē ab eis ſic̄ an̄. ꝑ quē
modū etiā gene. iij. terra male
dc̄ā dicitur i ope Ade. ut ſic ſit
minoracō i rebꝰ nō ſcōȝ ſbſtā
tiā ſed ſcōm effectū. vn̄ hō āte
pctm̄ tātū ꝯmodū habuit ex
lumīe lune ſic̄ nūc ex lumīe ſo
lis. Sȝ poſt reſurrectionē lux
lune augmētabitur ſm rei ve
ritatē Et ut dꝛ tūc luna lucebit
tn̄tū quātū nūc ſol lucȝ. Sol
aūt in ſeptuplū plꝰ q̄ꝛ mō luce
at Quātitas aūt melioracōis ⁊
modꝰ illi ſoli ꝯgnita ē qui eit
melioracōis actoꝛ Omia ſunt
thō. oīa etiā p̄fata tāgit Apo
ſtolus Rō. viij. di. Scimꝰ qm̄
creatura ingemiſcit ⁊ ꝑturit vſ
qȝ adhuc idē ad modū inge
miſcētis ⁊ ꝑturientis ſe hȝ mo
tu. generacōne. corrupcōne. ⁊
multis alijs. Seq̄tur ibi non
ſolū aūt illa ſȝ noſ ip̄i p̄mitias
ſpūs habentes ⁊ ipi intr̄ nos
gemimꝰ expectātes redēpcōeȝ
corpis nr̄i. Spe ei ſalui facti
ſumꝰ Cū igitur tāta inouacō
fiet bene xp̄s ait luce. xxi. Celū
⁊ terra trāſibūt ſp̄. q̄ ad ſpēm
quā nūc habēt nō quo ad ſb
ſtātiā Et. i. cor. vij. p̄terit figurā
huiꝰ mūdi. ¶ Dubitatur cur i
iſta innouacō fiet Rx. ſm thō.
ibidē. pmo ut hitacōes ꝯueien
tes glificatis corpibȝ dedicēt

Secūdo ut p̄ labore q̄ hōi iuſſu
dei fuierūt remunerētur Tercō
ut btī deū i innouatis tāq̄ in ſpe
culo mūdiori ſpeculētur· Dubi
tatur vtꝝ aīalia·plāte ⁊ mine
ralia maneāt ſm ſbam poſt iu
diciūſſe· idē q̄ nō·ſʒ tū btī natu
ras eoꝝ ɔgnoſcēt optie ut ī tcō
dicetur gaudio·Rō q̄re nō ma
nēt·p̄ma q̄ illa q̄ manēt debēt
de ſui natura eē ꝑpetua ut homi
tūc aſſimilētur ſʒ p̄ſata nō ſunt
hmōi·ſʒ hō·celi·āgeli·⁊ elemē
ta· Secūda·p̄ſata corruptibi
lia ſolū ſūt creata ꝓpt̄ hoīem ut
eū in hoc exilio iuuēt ad p̄riam
ſm illud pſ̄· Oia ſubiecisti ſub
pedib⁹ ei⁹ ⁊c̄· Et rō̄·i· Inuiſibi
lia dei a creatuā mūdi p ea q̄ fcā
ſūt intellcā ɔſpiciūtur Sꝫ poſt
iudiciū oēs erūt ī t̄mino ſeu pa
tria inferni vel celi ad q̄d ergo
valerēt cū null⁹ eis egeat Ter
tia cā ⁊ redit i ſecūdā q̄ ideo
nūc ſunt p̄ſata corruptibilia ut
hō iuuet̄ ad ɔſtructōez domus
p̄rie ſʒ finito mūdo corruptibili
q̄lib; ē i domo celeſti ēgo de poī
debēt ſcale q̄ ſūt hee corruptibi
les creatuē Hic fit i ꝯparacōne
turris ⁊ pallacij t̄reni Ca·vi·

a Tertiū p̄ncipale gaudiū
extriſecū eīt viſio corpa
lis delcābiliſſiā· Vbi
nōndū p̄mo ſm tho·in·iiij·diſ·
xliiij· q̄ ōnes q̄nq̄ ſēſus erūt i
actu in p̄ria·Roco q̄ ibi erunt
in maiori pfcōe q̄ hic·ſʒ h ſunt
in actu ergo ibi Itē vicini⁹ ſe h;
ſenſus ad aīa; q̄ corp⁹·ſed cor
p⁹ p̄miabitur p dotes fluentes
ab aīa·ergo ſenſus Itē; ſoti⁹ la
boris d; eſſe ſoci⁹ ɔſolacōis S;
q̄nq; ſenſus hic fuierūt laborā
do aīe·ergo ipā ɔſolata ſc; anī
ma ipī id ē ſenſus p̄miari dn̄t·
Secūdo nōnd q̄ q̄lib; ſenſus
in p̄ria ɔgnoſc; aliq̄ ſingulaia
vel ſalte; aliqd ſingulaē ⁊ p̄ci
pue magis excellens de q̄libet
ſpē reꝝ ſenſibiliū pbat mḡr Jo
hānes de tābaco de ſenſibilib⁹
delicijs padiſi q̄ ſm doctores
cōmuīter in p̄ria plus reſtitue
tur q̄ i padiſo adā pdidit· S;
in padiſo fuiſſʒ ɔgnicō reꝝ ſen
ſibiliū igr̄ ⁊c̄· ¶ Tercō nōnd b
q̄ q̄uis poſt hanc vitā nō ſint
q̄dā ſenſibilia puta aīalia plā
te ⁊c̄·tū p influxas ſpecies ſenſi
b; a deo mediāte intellectu pn̄t
veriſimilit̄ i p̄ria videri ſenſibilia
p̄terita nō exn̄tia pat; q̄ aīa ſe
pata ſm tho·in·iiij·itelligit itel
ligibilia p ſpēs ifluxas ergo et
ſenſus pcipit ſēſibilia p ſpēs in
fluxas alias ſenſus nō ꝓporcio
naētur intellcui pro tūc i pſci
bilitate qd mōſtruoſū foēt·Et
hāc ſenſacōne; nec ſitus nec di
ſtātia nec abſētia ſenſibil' ipedi
et nec it̄poicō pt; q̄ p tho·d̄ma
v̄t⁹ btis ad nutū in oib; ſbuei
et ⁊ adeit ⁊ aſſiſtet in oib; que

volūt. Cū hoc tñ oēs qñqꝫ ſen
ſus ſētient in patria ſua ꝓpria
obiecta ꝑ ſpēs receptas a ſen
ſibilib⁹ ꝑtūc exñtib⁹ ꝓbatᷣ
etiā ex dictis ſcī tho. i. iiij. di. vl
tīa. q. vltima dicētis. A btīs ni
hil abſtrahi debꝫ qđ ad ꝑfe
ctōeꝫ btītudinis ꝑtinet. Sed
ſentire ꝑ ſpēs influxas nō ſolū
c ꝑ receptas eſt hmōi. ¶ Hiis
ſuppoſitis videbit ocul⁹ beati
qñqꝫ i genere. rōe quoꝝ gau
diū ſummū habebit. Prio nō
exiſtētia poſt iudiciū ut floreſ
aīalia piſciculos aues ⁊ ſimi
lia videbit vel ſimilitᷣ ꝑ ſpēs ſēſi
bꝫ a dō influxas. ptꝫ qꝛ illa vi
diſſꝫ in ſtatu innocētie. ſꝫ i pa
tria pl⁹ videbit. Secūdo vide
būt ſci mūdū ꝑtunc ſenſibilē
i q̄tuor elemētis tūc purgatū
⁊ celoꝝ ſpēis ſtellˀ ⁊ planetis
innouatum ut ſupᷣ dictū eſt.
Tercō videbūt corpa btōꝝ
tūc pulcherrima. vñ anſ. libro
de ſimilitudinib⁹ pulchtudo
quā ꝑfecte h̄ null⁹ bꝫ naturali
ter ab hoīe appetitur. In illa ve
ro btītudīe pulchtudo iuſto
rū ſolis excellet pulchtudīeꝫ
q̄ ſeptēplicitᷣ q̄ꝫ modo fit ſplē
didior fulgebūt inq̄t iuſti ſic
ſol i regno ⁊c. Corp⁹ quidē do
mini ꝑlucere ſoli null⁹ ābigit
ſan⁹. Cui cū ſimiles erim⁹ teſte
apl'o. reformabit corp⁹ hūili
tatis nr̄e ꝯfiguratū corpi clari

tatis ſue. hec de Anſ. Quarto vi
debūt dānatos i inferno ut ꝓ
bat tho. di. vltīa. iiij. Nā yſa.
vltīo dꝛ. Egredietur ⁊ vide
būt cadauera viroꝝ q̄ preuai
cati ſunt i me. glō. Eīa egredi
entur intellectiua vel manife
ſta viſione ut ad laudē diuina
gis accēdātur ꝓbatur ec. rō
ne. qꝛ a btīs nl abſtrahi dꝫ qđ
ad ꝑfectiōeꝫ btītudīs ꝑtineat
vnūqđqꝫ aūt ex ꝯpacōe ꝯtra
riiꝫ magis ꝯgnoſcitur. qꝛ ꝯtra
ria iuxᷓ ſe poſita magis eluce
ſcūt. Et idō ut btītudo ſcōꝝ eiſ
magis ꝯplaceat. ⁊ de ea vberio
res grās agāt. datur eis ut pe
nas impioꝝ ꝑfecte intueātur
Et q̄uis corpa dānatoꝝ ſiāt
turpiſſiā: tñ viſio btōꝝ ſic ⁊
dei ꝑ hoc nō ledetᷣ. nec ꝓtūc be
ati ꝯpatiētᷣ dānatis. qꝛ ſūme
ſe cōformāt diuīe voluntati q̄
ꝑīit dānatos. Sꝫ de penis eoꝝ
gaudebūt. nō inq̄ꝫtū penā ha
bēt dānati. ſꝫ inq̄ꝫtum in pena
dānatoꝝ ꝯſiderāt ordieꝫ diui
ne iuſtitie ⁊ ſuā liberacōeꝫ. vñ
ī pš. Letabitur iuſt⁹ cū viderit
vindictā. Quinto videbūt xp̄i
hūanitatem in iudicio ⁊ ſꝑ vñ
luc. xxi. Tūc videbūt filiū hoiſ
veniētē cum poteſtate magᷓ ⁊
maieſtate. q̄ ad gloiaꝫ ꝑtinēt
In primo eī aduētu ſemꝑ hu
militer venit. Sꝫ in ſcđo cū
poteſtate ⁊ maieſtate veniet.

ut gloriā pris ondat ꝛ ptātē
dānatis· videt cū cicatricib⁹ ꝛ
ſigno crucis q̄ btis delcābiliſſi
ma erūt ad videdū· ¶ Eſt etc· ſʒ
d ſm Joħ· de tābaco nōndū vbi
ſup̄ qꝛ in q̄lib; ſenſu multitudo
delcācōis cauſat̄ in p̄ria ex ſex
vicz ex reſtitucōe comodi natu
ralis Ex melioracōe obiectoꝝ·
ex acumie potentie ſenſitiue· Ex
diuſitate viſibiliū· Ex coiectura
deitatis p ſenſibilia Et ex hoc qꝛ
nec diſtātia ipedit obiecta nec
ſitus nec inſtſticiū· ꝛ hoc verꝝ ē
q̄ ad ſpēs influxas· ſʒ receptas
ſpēs ſenſus adhuc valde a re
motis ſm tho· pcipiet vn̄ viſus
Comod· obiectū· acuit· diuſa
diſtātia dc⁹· Exēpli grā in pro
ſito de viſu ſex faciēt ad eius de
lcābiliſſimā ꝛ pfectiſſimā delcā
cōez· Primo reſtitucō cōmodi
naturalis Quia in padiſo habu
iſſʒ tātū cōmodū de luīe lune ſi
cut nunc de luīe ſol̄ ut allegatū
fuit ſup̄· ſup pſa· xxx· ſʒ ſtatus
glīe pfectiora reſtituet pdita i
padiſo· ſecūdo ad magtudinez
delectacōis in viſu faciet melio
racō obiectoꝝ in ordie ad viſū
ſiue ſint elemēta· celi ſtelle· ſiue
etiā corpa ſcōꝝ· ꝛ etiā alia q̄ p
cipiem⁹ p ſpēs influxas ut ptʒ
p glō· pſa· xxx· dicēte Oia meli
ora i hoie reſurgēte ſic deteriora
ta ſūt ipō cadēte Cōſiſtit autem
melioracō in q̄tuor vicz In aug

mētacōne lucis· i claificacōe co
lois In oueniētia mēbroꝝ· ꝛ i
corpali pulchtudie btoꝝ q̄ co
loati ert cādido ꝛ rubicūdo pu
riſſimis coloib; ſm optie ople
xiōis oueniētiā· ꝛ phiſonomie
decētiā· Erūtqʒ etiā corpa eorū
terſa ꝛ polita ꝛ pſpicua· decētiſ
ſime q̄titatis· licet vn⁹ alio ma
ior ſit q̄titate· ſm qꝛ ħ puemiſſʒ
natura nō errāte· Cicatrices etc·
p xpō ſuſcepte ſic̄ ꝛ xpi erūt de
cētiſſie Nā pulchtudo mīmi ſci
ad min⁹ erit q̄nq̄geſies vel fere
tāta q̄ta ē mō pulchtudo natu
ral̄ cuiuſcūqʒ corpis etc· celeſtis
Et pulchtudo ſci i duplo maio
ris meriti fere cēties tāta ꝛ ſic de
incps ſm mai⁹ meritū Ro eſt
qꝛ ex ſup̄dictis mīm⁹ ſcūs erit p
tunc ſepties excedēs pulchtudi
nez ſolis ꝓtūc· q̄ erit ſic̄ lux ſep
tem dieꝝ pſa· xxx· ſʒ ſepcies ſep
tem faciūt· xlix· ergo etc· Tercio
ad magnitudinē delcācōnis in
viſu faciet acumē viſus ꝛ clari
tas oculorum que maior ꝛ mi
nor erit ſcdʒ meita vie· nec ocu
li quocūqʒ lumine offendetur
quia omnia lumina tunc mul
cebūt nō ledent ſicut ꝛ diſcīpu
li xp̄m viderūt corruptibilib⁹
oculis cum maximo gaudio in
trāſfiguracōe· dicēte petro· dn̄e
bonū ē nos ħ eē etc· ꝛ ſm Johā·
de tābaco vbi prius nōndū qꝛ
ſi hō nō eq̄liter meruit ſcdʒ viſu

vel ſcḋ; auditum, ⁊ ſic de alijs
ſenſibꝰ. ꝫm hoc magis vel mi
nꝰ meliorabūtur obiecta illiꝰ
vel alteriꝰ ſenſus. ſaltē ꝫm effe
ctū ſc; ꝯmodi vel delcāciōis Q̄r
to ꝯfert ad multitudīe; delcāti
onis in viſu: diuſitas viſibili
um q̄ꝛ videbimꝰ ꝑ ſpēs recep
tas oēs ſperas celoꝝ. oēs ſtel
las. oīa elemēta. oīa ſcōꝝ inſi
nita quodāmō corpa ⁊ dāna
toꝝ. Et ꝑ ſpēs influxas. de q̄li
bet ſpē aīaliū. plātaꝝ. lapidū.
roſaꝝ. violaꝝ. ⁊ mineraliū: vi
debimꝰ aliq̄; vel de qualib; ſpē
⁊ de ſingulis ſpēbꝰ excellētiſſi
mū illiꝰ ſpeciei q̄ꝛ talia in ſtatu
innocētie habuiſſemus Q̄nto
augebit delectacōe; viſus vi
ſio deitatis in qualib; creatuā
ꝓtūc exñte. vnde q̄uis oculꝰ
corpalis directe ⁊ ſicut viſibi
le ꝑ ſe non poſſit videre deū cū
non ſit coloratus nec lucidus
corpalit̄ Tñ ut dicit tho. i. iiij.
di. xlix. Videbit oculꝰ deitate;
ſic̄ viſibile ꝑ accñs Cū ex vna
pte viſus corpalis tantā gloi
am dei inſpiciet. in corpib; p̄ci
pue gloioſ. ⁊ maxīe i corpoē
xp̄i. ⁊ ex pte alia intellcūs tā
clare videbit deū q̄ꝛ in reb; cor
poralib; viſ deus pcipietur ſic̄
in locucōe percipitur vita. vñ
Augꝰ. de ciui. dei dic̄. valde cre
dibile ē ſic nos viſuros tunc
mūdana corpa celi noui ⁊ ter
re noue: ut deū vbiq; pñtem ⁊
vniūſa corpalia gubnantē ꝑ
ſpicuitate clariſſiā videamus
nō ſic̄ inuiſibilia dei ꝑ ea q̄ fcā
ſūt intellecta cōſpiciūtur. ſ; ſic̄
hoīes mox ut aſpicimꝰ: nō cre
dimꝰ viuere ſ; videmꝰ hec Au
gꝰ. ⁊ tho. Sextū augēs mu ti
tudīe; gaudij i viſu ſup̄ tactū
ē ſatis q̄ꝛ nec diſtātia interſti
tiū nec ſitus viſū ipediet ¶ Q̄r e
tum principale gaudiū extri
ſecū erit ꝑ auditū. q̄ eit in actu
vel in cantu ꝓbat thō. in. iiij.
di. xliiij. ꝑ Augꝰ. di. ſup illud
ps. Exultacōes dei i guttuē eo
rū. Corda ⁊ lingue eoꝝ non
deſinēt laudare deū. Idē hetur
ꝑ gloſā ſup illo oſee. iiij. In cā
tico ⁊ cibal ymo in p̄ria erit ri
ſus. ut dicit thō. q̄ dli. xi. q. vi.
ꝫm illō Iob. viij. Impleatur oſ
tuū riſu ⁊ labia tua iubilo. nō
ſolū aūt ut ꝓbat mgr̄ Ioh. de
tābaco vbi ꝑus: i p̄ria modꝰ
audiēdi eit ꝑ immutacōe; ſoni
realē ſ; ec̄. ꝑ ſpēs influxas diui
tus auditui ſcd̄m q̄s habebit
iocūditatē cātus philomene.
⁊ aliaꝝ auiū. q̄ꝛ in ſtatu inno
cētie hō iſta etiā hubuiſſ;. Ad
magtudīnē etiā delcacōis i au
ditu faciēt ſex q̄ de viſu tacta
ſūt. Prio reſtitucō cōmodi na
turalis. q̄ꝛ eni ad hoīs pccatū
oīa deteiorata ſunt hō in ſtatu
innocētie tātam delectacōem

habuiſſꝫ ad vocē cicade ſic mō
ad vocē philomene. Sꝫ poſt re
ſurrectōeꝫ reſtituetur ⁊ ãpli⁹
dabit̃ auditui. Secūdo ad gau
diū audit⁹ fatiet melioracō ob
iectoꝝ audibiliū. q̄ melioratio
cōſiſtꝫ in verboꝝ ſignificacōe. In
organoꝝ emūdacōe. In exterio
rū impedimētoꝝ amocōe. ⁊ in
ipaꝝ vocū claritatis ſupnatura
lis pfectōe. Nā quo ad p̄mum
q̄nto vox eſt maioris caritatis
exp̄ſſiua. tanto delectabilior ē. Cō
fert etiā q̄nto cōſonātia magꝰ
debita ſm̄ noticiā artis muſice
q̄ excedūt aliq̄n actu ut poten
tia educatur i actū. ⁊ de⁹ gloifi
cetur. vn̄ cāt⁹ h̄ quorū cūqꝫ mu
ſicoꝝ i cōpacōe ad celeſtē muſi
cā ē velut rugitus ruſticoꝝ hic
r̄ſpcū naturaliū h̄ cātoꝝ. Et ſm̄
groſſaꝫ eſtiacōeꝫ erit i quorūdā
ſcōꝝ vocibꝫ ſuauitas q̄nquage
ſies tāta q̄nta nūc ē naturalis ⁊
artificialis vocū ⁊ ſonoꝝ ſuaui
tas. In q̄buſdā cēcies tanta. Et
ſic aſcēdēdo. ſic de pulchritudie
coloris dictū ē. Tercō gaudiū
auditus augebit maior pfectō
auditiui organi quo ad ablacō
nem eoꝝ que auditū impedire
poſſent. Quāto multitudo ⁊ va
rietas audibiliū ſm̄ ſpetiē ⁊ nu
meꝝ q̄ue maiora erūt ſimul vel
ſucceſſiue q̄ h̄. Quīto q̄ p accēs
in vocibus ⁊ ſonis audiem⁹ deū
in omībus. Sexto nec diſtātia
in̄ſticiū. nec ſitus. ſonū impe
diet. ¶ Quītū p̄ncipale extrīn f
ſecū gaudiū erit p olfactiuū ſen
ſū odoratu. vn̄ di. tho. di. xliiij.
iiij. Odor erit i p̄ria. cū eccīa cā
tet q̄ odor ſuauiſſim⁹ erūt cor
pa ſcōꝝ. Nā odor i via nō ſolū
ē fumal' euaporacō. ſꝫ etiā ſp̄ua
lis q̄dā ad odoratū multiplica
cō. Sꝫ in corpibus glorioſ erit
odor i ſua vltīa pfectōe. nullo
mō p hūidū ſuppſſus. ⁊ tn̄ im
mutabit ſpūali imutacōe ſicut
odor fumalis ⁊ ſenſus odorat⁹
in ſcīs. q̄ nulla hūiditate impe
dietur cognoſcꝫ nō ſolū excellē
tias odorū ſicut in nobis nunc
otingit ꝓpter cerebri nimiā hu
miditatem. ſed etiam minimas
odoꝝ d̄rās hec Thō. ⁊ nō ſo
lum odorabim⁹ p immutacōeꝫ
ab obiectis ſ̄actoꝝ corpoꝝ. ſꝫ
etiā p ſpēcies influxas odorabili
um odorabim⁹ balſamū cina
momū ⁊c̄. Ad magnitudinē aūt
delectacōis in odoratu ſex fatiēt
Primo repacō naturalis cōmo
di. quia i padiſo ſi māſiſſemus
ad odorē rute tātū cōmod' ha
buiſſem⁹ ſic mō in tota apote
ca. Sꝫ in p̄ria pl⁹ ſaltē in eq̄pol
lēti r̄ſtituet̃. Secūdo melioacō
obiectoꝝ ut groſſa eſtiacōe cor
pis glioſi mioris meiti q̄nq̄ge
ſies tāta ſit quāta ē nūc q̄cūqꝫ
ſuauitas. Et cēties in duplo ſā
ctioris vnde ymaginandum

eſt corp⁹ btī· quaſi qd̄ daȝ cor
p⁹ cōpoſitū ex roſis· lilijs ꝛ ſi
milib⁹ optīe redolētib; nutri
tum cinamomo ꝛ fūme odori
feris ꝛ punctū balſamo ꝛ opti
mis vngētis Tale erit obiectū
olfactui Tercō cōfert ſic pri⁹
dictū ē de alijs· ſic etiā de q̄rto
g ·v· ꝛ ·vi· ¶ Sextū pncipale
extrīſecū gaudiū erit guſt⁹· vn
de ſm tho· vbi ſup̄· guſt⁹ hȝ ꝛ
hēbit in pria mediū ꝯiūctū· ꝛ
erit in actu· nō tn̄ ſm qȝ ē ſenſus
alimēti· ſȝ erit ſm qȝ ē iuditiū
ſapoꝝ. ita tn̄ qȝ imutabitur
ab aliquo cibo vel potu ſūpto
niſi forte dicatur qȝ ibi guſt⁹
erit in actu p immutacōem lin
gue ab aliq̄ hūiditate adiū
cta Et qȝ ſcūs tho· nō dubitat
qn̄ i actu fiat guſt⁹. ſȝ modū
ſb dubio relinq̄t Tr̄dit magi
ſter Ioh· vbi ſup̄ mod' dicēs·
qȝ i pria guſt⁹ erit in actu p im
mutacōeȝ ſpūaleȝ ſeu intēcōna
lē abſqȝ ſumpcōe p mod' cibi
ꝛ maſticacōe facta a corpe be
atoꝝ mediāte tamē ſapore euſ
formaliter inhrēte· q̄ corpa ſi
maſticata fuiſſent ante gloifi
cacōeȝ: nata fuiſſent mediāte
ſuo ſapore guſtū immutare·
vn̄ in pria btī dupliciť guſta
re poſſunt Vno mō p itēcōna
lē immutacōeȝ lingue a ſapoꝛē
ſcīs inhrēte· Alio mō p influxū
ſpērū a deo· ſic de alijs ſenſib⁹
dictū ē. Ad magtudinē etiam
guſtatiui gaudij faciēt ſex Pri
mo reſtitucō cōmodi naturaľ
qȝ adā i ſtatu innocētie de co
meſtiōe alicuius fruct⁹ vel aq̄
tātū delcātus ē· ſic modo q̄s de
lcātur in guſtu clareti vel zuc
kare· pl⁹ aūt in pria reſtituet'
q̄ȝ p adam pditum eſt· Secū
do cōfert melioracō obiectoꝝ
in ordie ad guſtū· nā ceteris
pib; qn̄tū pulchtudo corpm
glorioſoꝝ excedȝ oēm pulch
tudieȝ corpoꝝ nūc exiſtētium
tn̄tū ad mn⁹ excedet ſuauitaſ
ſapois corpm gloioſoꝝ in ſta
tu futuro oēm naturalē ſuaui
tatē ſapois toci⁹ mūdi· Ita ut
corp⁹ mimi ſācti ſit qn̄quage
ſies ſuaui⁹ q̄ȝ ſapor mellis zuc
kare vel cuiuſcūqȝ alterius rei
ſaporoſe in pn̄ti. nō tamē dēti
b⁹ maſticabim⁹ vel cōterem⁹
ſȝ deo influente pcipiem⁹ intē
cōnaliter· De reſiduis q̄tuor
dicēdū ē ꝓporcōnabiliter ſic
de viſu· ¶ Septimū principa h
le extrīſecū gaudiū ē actuacio
tact⁹· vn̄ ꝛ xp̄s glorificat⁹ ta
ct⁹ eſt ꝛ Ioh· xx· ait noli me tā
gere Et btā agnes ait Quē cū
tetigēo caſta ſū· mediū aūt ta
ct⁹ ſicꝫ guſt⁹ ꝯiūctū ē· mod⁹
aūt tāgēdi ſm tho· vbi ſup̄s ta
lis ē· qȝ erit imutacō ſpūal'a q̄
litatib; tāgibilib;. ſic etiam in
corporea de fuit· qȝ nec vrere

nec gladi⁹ ſcindere potuiſſꝫ· et
tn̄ hoꝝ ſenſū hūiſſet Impaſſibi
litatis em̄ dos excludit natura
lē imutacōez· ergo ſpūalis erit
Itē erit ſine oī immutacōe quā
ſbiectū p ſe ſatiat· ſꝫ p ſpēs erit
ipī tactui a deo iſfluras· Ex quo
ſeq̄tur q nec tact⁹ impediet di
ſtātia nec ſitu nec īterpoſicōne
hūc ſenſū ec· ſine influxis ſpēbꝫ
oēs pn̄t hr̄e ſic ⁊ viſū ut dicit
tho· Erit ec· i pria āplex⁹ ⁊ oſcu
la ad pntes· ꝯgnatos· aīcos· ⁊
notos ut di· Joh̄· eps in ſmōe
de oibꝫ ſcīs Itē bern̄· i ſmo· de oi
bꝫ ſcīs Sꝫ tact⁹ tales ⁊ oſcula
erūt ſine oī venerea ꝯcupia Si
cut ec̄ in via ex natuāli pietate
mr̄ filiū· pntes natos· ⁊ alieni
oſculātur infantulos Ac maia
Elizabeth āplexata ē poterit eti
am p ſpēs influxas ſiei ꝯtactus
mutui int̄ diſtantes Ad tact⁹
aūt gaudiū· faciēt ſex· prio re
ſtitucō ꝯmodi naturalis q in
pria erūt corpa terſa. polita· ⁊
q̄litates pme ad mediū rducte
tpatiſſime Ita ut minim⁹ ſcūs i
tāgendo hītur⁹ ſit qn̄quageſi
es tātam delcācōez quātaꝫ nūc
q̄cūqꝫ hꝫ de quocūqꝫ tāgibili·
de reſiduis quīqꝫ dicēdū ſic de
p̄cedentibꝫ ſenſibꝫ De gaudio
aūt quīqꝫ ſenſuū p̄ſtim tactus
dic· Anſel. li· de ſimilitudibꝫ· ſic
voluptas quā h̄ q̄rere nitimur
non niſi p anxietatē inuenitur

cū ad id puenerit hoies quod
voluptatē putāt· nō niſi odorā
do eadē frui valēt· quo ſi nō fu
erit immediate fruiti: i anxieta
tem vertūtur poſt hāc vero vi
tā aut i oimoda voluptate ſūt
aut omino replebūtur anxieta
te Sic em̄ ferꝝ ignitū qualibꝫ
ſui pte cōtinet ignē: ſic in ſe bo
ni voluptatez· hāc voluptatez
quia nemo hic ſenſit: Ideo nec
explanari poteſt pfecte a quo
q hec ille Exēplum eſt de fauo
mellis. quod in oī ſui pte mel
le penetrātur Et de buccella inti
cta vino optimo vndiqꝫ panē
penetrāte· ſic voluptas patrie
omnes aīe ⁊ corpis venas· oſ
ſa. medullas· artus· ⁊ ꝯplexio
nē penetrāt· ſic de igne videm⁹
in ferro ignito

Capitulū· vij·

Ctauū pncipale extri
ſecū gaudiū ē dos ipaſ
ſibilitatis Ubi nōn a
dū pmo ſm tho· in· iiij· di· xliiij·
⁊· xlix· q dos ē ꝑpetu⁹ ōtus aīe
⁊ corpis i etna btitudie iugit̄
pſeuerās Eſt eīm int̄ xp̄m. hoieꝫ ⁊
aiaꝫ quālibꝫ mrīmoniū ſpūale
teſte aplo eph̄· v· Sacramen
tū hoc magnū ē· dico aūt in cri
ſto ⁊ eccīa Ex q lētur q ſpūa
le mrīmoniū p corpale ſignifica
tur dātur aūt ſpōſ carnalibꝫ tria
dos· donacō ꝓpt nuptias· ⁊ pa
fernalia· dos ē donacō fcā ſpoſe

ex pte pr̄is. ⁊ hoc ad vſū ſpōſi
ꝓpter onera mr̄imonij. ⁊ dat̄
ad matrimonij ſolatiū tamē
ad poſſeſſiōez ſpōſe Et ſic dat̄
ſponſe in ꝓprietatē· licȝ ſponſo
detur ad diſpēſacōez ſeu vſum
Et traditur qn̄ ſpōſa i domum
ſpōſi traducitur q̄uis an̄ tr̄du
ctiōez ꝓmittatur· Et ē dos nō
q̄dcūqȝ donū ſpōſe. ſȝ p̄cipuū·
q̄ſi p̄rimoniū eiꝰ de quo viuē
⁊ ſuſtētari debeat· Et ſcd̄ȝ mul
tas leges ſponſus non pōt do
tē inuita vxore ab ea alienare
b ¶ Sic i mr̄imonio ſpūali q̄d
ē inter xp̄m hoīez ⁊ ecclīam ſeu
quālibȝ deuotā aīaȝ vel hoīem
tō t̄nitas q̄ ē pat̄ noſter ecclīe
ſeu deuoto hoī dat dona aliq̄ i
ꝓprietatē: ad volūtatem tn̄ ⁊
ad diſpenſacōez xp̄i ſpōſi quā
do ecclīa vel aīma in domū ſpon
ſi introducitur· q̄d ſit i patria
q̄uis an̄ tr̄ductionē h̄ ꝓmitta
tur. q̄ dona dotes appellātur·
Et ſūt duplices dotes. q̄dā aī
me de q̄bȝ in· iij· p̄ncipali dice
tur Alie corpis qȝ tā aīa q̄ cor
pus xp̄o in patria iungetur·
c ¶ Secūdo nōn̄d q̄ ſic ſpōſīs
carnalibȝ tria dātur· dos vicȝ
de qua dictū eſt· donacō ꝓpter
nuptias· q̄ eſt illd̄ quod a ſpō
ſo datur ſpōſe. Et paſernalia
q̄d eſt illud q̄d hȝ ſponſa p̄ter
dotem. ut ſūt munera ab ami
cis data ſponſe. ⁊ ſimilia· Sic
in patria cuilibȝ hoī ſeu deuote
aīe dātur tria. dotes ut dictū
ē. donacō ꝓpt̄ nuptias q̄d erit
in futuro gaudiū q̄d hēbimꝰ
reſpcū hūanitatis xp̄i eā cog
noſcēdo ⁊ vidēdo de q̄bȝ poſtea
dicetur· ⁊ paſernalia q̄ erunt
alia dona poſtmod̄ declarāda
¶ Tercō nōndū q̄ corpꝰ ⁊ q̄ d
libet potētie ſēſitie hoīs glorifi
cati q̄tuor dotes hēbit idē q̄
tuor q̄litates ſupnatuāles no
biliſſimas: q̄ ſunt Impaſſibili
tas. ſbtilitas. agilitas. ⁊ claī
tas q̄ q̄tuor ponūtur in lr̄a ⁊
glō. i. cor· xv· ut i ſequētibꝰ al
legabitur· Sūt aūt q̄tuor ut
refert thō· di· xlix· ꝓpt̄ q̄tuor
virtutes cardinales· q̄rū ma
teia ſūt bō corpalia· ut prudē
tie correſpōdeat claītas ꝓpter
ognicōez Iuſtitie q̄ eſt ꝑpetua
⁊ immōlis ipaſſibilitas· for
titudini· agilitas· ex q̄ ɔtingit
ut nl̄ corpi poſſit reſiſtere· vn̄
agilitas nōtur· i· Cor· xv. per
hoc q̄ dicit· Surgȝ i virtute
Tēpantie vō que hic corpꝰ
attenuat ſubtilitas. ⁊ ſic q̄tu
or virtutibꝰ cardialibȝ quatu
or correſpōdēt dotes corpis
ſicut tribꝰ theologicis virtuti
bus correſpōdēt tres dotes aī
me ut poſtea dicetur Sūt aūt
quatuor dotes corpis alia rō
ne. Quia ſicut in p̄nti anima i
corpꝰ influit quatuor· quibꝰ

corp⁹ ca r; ipſa abſente· vic; q̄
corp⁹ viuū ē coloratius· durabi
lius· virtuoſi⁹ ⁊ agili⁹ Sic aī
ma bt̄ificata corpi in p̄ria p re
dūdātiā influet quatuor ꝓporti
onalit̄ dotes· Claitatem impaſ
ſibilitate; ſbt̄ilitate;· ⁊ agilita
tem· ut hijs mediātib; corpus
pfectiſſime aīme ſbiciatur· ſic
aīa deo p ſuas tres dotes. Sūt
etiam quatuor dotes corporis
ſicut in claritate radij ſolaris·
q̄ ē clariſſim⁹· ſbtiliſſim⁹· agi
lim⁹· ⁊ impaſſibilis· ꝓ tali enī
claritate xp̄s poſt cenā Joh· x
vij· ſubleuatis oculis in celū di
xit· i· orauit pat̄ venit hora clai
fica filium tuū ſp̄· in r̄ſurrectōe
q̄tuor dotib; corpis que tn̄ ꝓp̄e
in xp̄o nō ſorciūtur nomē dotꝰ
cum ſit ſpōſus· lic; ip̄e quatuor
habeat excellentiſſiē· Et ſequitur
ut fili⁹ tu⁹ clarificet te ſupp̄· in
mēbris· vnde ſtatim addit Si
cut dediſti mihi poteſtatē om
nis carnis· ut omne qd̄ dediſti
ei det eis vitā et̄nam· Hec aūt ē
vita eterna ut cognoſcāt te ſo
lum verum deum ⁊ quem miſi
ſti ihesū xp̄m Sūt aūt ſ̄m tho·
Ideo quatuor dotes corporis·
q̄ȝ ad hoc q̄ corpus ſit pfecte
ſbiectū anime nec eam impedi
at in operibus glorie quatuor
req̄rūtur· duo ptinēt ad ſenſū
⁊ duo ad motū· Quo ad ſenſū
req̄ritur vnū ut ſit facile recep
tibile ſpirituū ſenſibiliū· ⁊ ad
hoc diſponit claritas Alteꝝ ut
non ſit receptibile paſſionū ig
nobiliū· ad qd̄ diſponit ipaſſi
bilitas Quo ad motū duo req̄
rūtur· Vnū eſt ut per contrari
am inclinacōe; nō reſiſtat ſuo
motori· ad quod diſponit agili
tas· Aliud eſt ut corpa per que
mouetur nō reſiſtant ei· ad qd̄
diſponit ſubtilitas· ¶ Eſt igr̄
octauū gaudiū ⁊ p̄ma dos· im
paſſibilitas· de qua dicitur· i·
Cor in· xv· Seminatur in cor
rupcōe reſurget in incorrupcō
ne Et ſcd̄; Thō· di· xliiij· Reſul
tat ex virtute anime ſuū corp⁹
potent̄ ↄtinentis· ita ut a nullo
exteriori agēte valeat immutai
Et q̄uis corpa beatorū ſint cō
poſita ex ↄtrarijs: tamē illa con
trarietas erit ad oīmodam eq̄
litatem ⁊ concordia; reducta
Et differt illa ipaſſibilitas ab
ea, quā Adam in ſtatu innocē
te habuit· ⁊ quā pueri in oigi
nali decedētes habebūt· q̄ȝ im
paſſibilitas ſanctoꝝ erit non
poſſe pati id eſt nullo modo· ⁊
nunq̄ poſſe pati· Sed Ade im
paſſibilitas fuit poſſe non pati
id eſt aliquo modo· ⁊ interim
q̄ nō peccaret diuina potencia
eum ꝓtegente exterius Impaſ
ſibilitas vero puerorꝫ in lybo
eit nihil pati· ſi tamen in ignē
ꝓicerētur: paterētur Sȝ beati

etiā i inferno exiſtētes nō pa
terētur Et erit illd donū ipaſſi
bilitatis i vno maiꝰ ꝙ̄ in alio
qꝛ cā eiꝰ ē maioꝛ i vno ꝙ i alio
Cauſa eī eiꝰ ē dñium anime ſu
p corpꝰ qd quidē cauſatur ex
hoc ꝙ fruitur aīa deo immobi
liter. vñ in eo qui pfectiꝰ fruitᷣ
eſt maioꝛ impaſſibilitatis cā
huic doti aſſotiātur duo dona
corpis q̄ poit Anſel. li. de ſimili
tudib; vicꝫ ſanitas ꝛ vite lon
geuitas. Et tertiū addi pōt vicꝫ
cicatricū foꝛmoſitas Sanita
te inqt pfecta hic caremꝰ a pri
ma natiuitatis die eſurimꝰ ſiti
mꝰ ꝛc. hic vnꝰ claudꝰ. alter
ſcabioſus ꝛc. Quibuſdā tñ de
liminī medicamentis ne ſūma
hic ſit miſeia In futuro aūt ſū
ma ſanitas erit de q̄ ps̄. Salꝰ
iuſtoꝝ a dño. Sꝫ dicis vndi
qꝫ ſanꝰ ſum Ex Anſel. Quid di
cis o hō tāgais fuſte. ꝛ clama
bis. teqꝫ deceptū qrulaberis.
Ibi ꝛ lōgeuitas vite erit quā ſꝫ
nullꝰ pfecte hꝫ moritur ꝙ tū
libet viuat diutꝰ ſomniū ſibi
eſſe videtᷣ ꝙ vixit cū moritur
f hec de Anſel. De cicatricib;
dicit tho. di. xliiij. in. iiij. Cica
trices inqt vulneꝝ nō erūt in
ſcīs nec i xpo fuerīt. inqꝙ tū ipoꝛ
tāt aliquē defectū. ſꝫ inqꝙ tum
ſunt ſigꝰ oſtātiſſiē virtutis qua
paſſi ſunt ſcī p iuſtitia ꝛ fide.
ut ex hoc ꝛ ipſi ꝛ alijs gaudiū
creſcat. vnde di. aug. li. xxij.
de ciui. dei. Neſcio quō ſic affi
ciam amore martiꝝ btōꝝ. ut ve
limꝰ in illo regno in eoꝝ coꝛ
pib; videre vulneꝝ cicatrices
q̄ p xp̄i noīe ptulerīt. ꝛ foꝛtaſ
ſe videbimꝰ. nō eī defoꝛmitas
i eis ſꝫ dignitas ē q̄dā. ꝙuis i
corpe nō corpis ſꝫ virtutis pul
chritudo refulgeat. nec tam ſi
aliq̄ martirib; āputata ꝛ abla
ta ſūt mēbra ſine ipſis mēbris
erūt i reſurrectiōe moꝛtuoꝝ
quib; dictū eſt capillꝰ capitis
eius nō peribit. ¶ Donū ex g
trinſecū gaudiū pncipale ē ſe
cūda dos ſbtilitatis. de qua. i.
Coꝛ. xv. Seminatur corpꝰ aīa
le. ſurgꝫ corpꝰ ſpūale id ē ſpūi
ſimile. hec dos ē q aufert ſcdm
tho. groſſitiē corpis cātam ex
oppoſitiōe elemētaliū q̄litatum
Eſt aūt duplex ſbtilitas. vna
ex raritate ptiū ſtatū nō ꝯpin
que. ꝛ ex tali ſubtilitate effici
tur corpus facile diuiſibile ꝛ
hec nō erit i corpib; glioſis Alia
ē ex pfecta victoia foꝛme ſup
materiā. ꝛ hmōi ſubtilitatis ē
vnire Et ſic celū ē ſbtile. ꝛ coꝛ
pa btōꝝ ſic erūt ſbtilia Eſt eī
ſbtile i ꝯpoſito qd eſt facile pe
netratiuū alteriꝰ. vñ corpibus
btōꝝ cedit abſqꝫ vlla difficul
tate ꝛ reſiſtētia quelib; corpa
non glioſicata. ut di. wil. de
vniūſo li. i. c. quīq̄ prio huic

doti correſpõdet apte fortitudo cor
poralis oppoſita ībecillitati de q̃
b⁹ Anſel. i li. de ſimili. ſic di. For
titudo nr̃a hic a beſtijs ſupatur
ſʒ in vita futuā nl̃ reſiſtere pote
rit qn̄ moueat. ⁊ ſi voluerit euer
tat. nec in hoc pl⁹ laborabūt q̃
ocul⁹ mouēdo ſeſe Cū enī āgel'
ſimiles erim⁹: nequaq̃ innois
fortitudis erim⁹ Sʒ fortaſſis q̄
ris ad quid illa fortitudo ꝓderit
cum ꝓtūc nihil ſit in quo vīes
exercere poſſim⁹. Qui hoc dicit
pauca nobiſcū q̃d in hmōi ha
beat vſus hūanus attēdit. Attē
dat ⁊ videbit. qꝛ non ſp de ōm
bus q̄ hēmus. ſʒ q̄ nos hr̄e ſpa
mus non parū gaudemus ⁊ q̄ſi
actu vtim̄. Sic verbi gr̃a ipſo
viſu ꝑtāte aliqn̄ vtim̄ nō i eaꝝ
p̄ſentia reꝝ tm̄ ⁊ ita de multis
in hūc modū Sic ⁊ tūc de hac
q̄ nūc fortitudie agit' erit Sola
nāqʒ eius poſſeſſio grata no
bis erit ⁊ exultacō gr̄dis. licʒ i
actu nequaq̃ ſit neceſſaia nob'
cūctis ut dictū eſt in ſuo ſtatu
ꝯueient' collocatis. hec eadē que
ſtio ſi aut de velocitate ā de ali
qua btitudis pte mouetur. hac
ſolucōe ſi non apꝓꝛe ſoluatur
Sic igr̄ iuſt⁹ fortis erit. ut eti
am ſi velit terram ꝯmouere poſ
h ſit hec de Anſel. ¶ Sʒ dubitat'
.v. corp⁹ gloioſū ſit palpabile
ſe. thō. q̄ ſic di. xliij. vn̄ Joh.
xx. xp̄s ait palpate ⁊ videte q̄

reſurrexiſſʒ Eſt tm̄ nōnd q̄ pal
pabile dr̄ aliqd corp⁹ ex duobʒ
ſcʒ q̄ hʒ qualitates q̄b⁹ natus
eſt immutai ſenſus tact⁹. calo
re. frigore ⁊c. ut hʒ aer. ignis.
⁊ hmōi Et ex hoc q̄ reſiſtit tā
genti. ſic terra aqua ⁊ cōpoſita
plura. Sed tangibile dr̄ ſm q̄
hʒ reſiſtē tangenti. vn̄ aer non
eſt palpabil' qꝛ nō reſiſtit tan
gēti. ſʒ nec tāgibilis. Et nec cor
pora celeſtia ſūt tangibilia nec
palpabilia. vn̄ gre. di. Corrū
pi neceſſe eſt ōne qd palpatur
Corp⁹ ergo glorioſū hʒ ex ſua
natura qualitates ſuas. q̄ natē
ſūt immutaē tactū Sʒ tn̄ qꝛ cor
p⁹ ē oino ſbiectū ſpūi: in pote
ſtate ei⁹ ē ut ſm eas immutʒ ta
ctū vel non immutʒ Similit' eci
am cū ſcd̄m naturā cōpetat ſibi
ut reſiſtat cuilibʒ alteri corpori
trāſeūti. ita q̄ non poſſit eē cum
eo ſimul in eodē loco. ſʒ miracu
loſe hoc pōt dina virtute ꝯtige
re ad nutum ipſi⁹ q̄ ſit cū alio
corpe i eodē loco. ⁊ ſic non reſi
ſtit ei trāſeūti. vn̄ ſm naturā ſu
am palpabile ē corp⁹ glorioſū
ſʒ ex virtute ſupnatuāli hoc eni
ei ꝯpetit. ut cū nō vult: nō palpe
tur a corpe nō glorioſo. vnde
gre. dicit dn̄s palpādā carneʒ
p̄buit. quā clauſ' ianuis intro
duxit. ut ꝑfecto oñdēt p̄t⁹ reſur
rectionem corpus ſuum eſſe. ⁊
eiuſdē nature ⁊ alteri⁹ glorie

Qualitates tam̄ tangibiles in
corpib; glorioſ licʒ nō ſint re
ducte ad mediū rei ſcō; eque
diſtātiā ab extremis acceptā
tn̄ ſūt reducte ad mediū ꝯpoꝛ
cōis ſcō; ꝗ optie ꝯptit ꝯplexi
oni hūane in ſingulis ptibus
Et ideo tactꝰ illoꝝ corpm eſt
delcābiliſſimꝰ. qꝛ potētia ſepeꝛ
delcātur in ꝯueniēti. ꝛ triſtatᷣ
i in exceſſu. hec de thō. ¶ Deci
mū extrīſecū gaudiū ē tertia
dos vicʒ agilitas. de q̄ apoſt.
.i. Cor. xv. Seminatur ī infir
mitate reſurgʒ in virtute glō.
idē mobile ꝛ viuū Eſt aūt agi
litatis dos ſm̄ tho. di. xliiij. pfe
ctio ſupaddita corpi q̄ corpꝰ
glorioſū eīt oīno ſubiectū aīe
gloīficate non ſolū ut nihil in
eo ſit qđ reſiſtat voluntati ſpi
ritus. qꝛ etiā hoc fuit in corpe
ade. Sʒ etiā ut ſit in eo aliq̄ p
fectio effluēs ab aīa glorifica
ta ī corpꝰ p quā abilitetur ad
p̄dictā ſubiectionē; ut ſic coꝛ
pꝰ ſit expeditū ꝛ abile ad obe
diēdū ſpūi in omnib; motibꝰ
ꝛ accōibus. vn̄ ſicͤ nūc dat na
tura vlocōꝛib; aīalibꝰ inſtru
mēta diūſe diſpoſicōis ī figuā
ꝛ quātitate Ita deus dabit coꝛ
poꝛib; ſcōꝝ aliquam diſpoſici
onē aliam q̄ꝫ mō habeant. nō
quidē in figura ꝛ q̄ꝫtitate ſed
in ꝓprietate gl̄ie q̄ dᷣ agilitas
hec de thō. Dubitatur Primo

vtꝝ bti corpaliteꝛ aliqn̄ moue
antur Re. ibidē ꝗ ſic. Corpa i
quit gloioſa aliqn̄ moueī eſt
neceſſariū ponere. qꝛ ꝛ ipſum
corpꝰ xpi ē motū in aſcēſione
ꝛ ſimiliter corpa ſcōꝝ q̄ de ter
ra reſurgēt ad celū empireū
aſcēdēt. Sʒ etiā poſtq̄ꝫ celos
aſcēderūt veriſimile ē ꝗ aliqn̄
moueātuꝛ p libitu ſue volūta
tis. ut illud qđ habēt ī virtute
actu exercētes dᷣmaʒ ſapiētiaʒ
cōmēdabilē oſtēdāt virtꝰ eni
ꝓcedēs in actus exercitiū po
tēcōꝛ ꝛ pfectioꝛ apparet. quia
actꝰ maīfeſtat pōm. Et ut ec.
viſus eoꝝ reficiatur pulcſtu
dine creaturaꝝ diūſaꝝ in q̄b;
ſapīa dei eminenter relucebit
¶ Dubitatur ſcḋo vtꝝ aīe k
glorificate moueāt corpa ſua
motu non organico. Re. Durā
di in. iiij. ꝗ nō. ſʒ motu ꝓgreſ
ſiuo. non eī mouebit totū coꝛ
pus ſuū ſimul. queadmodᷣ grᷣ
ue mouetur totū ſimul deoꝛſū
ꝛ leue totū ſimul ſurſū. Rō eſt
qꝛ ſcō; ſcōs in aīma poſt reſuꝛ
rectioē; non eīt aliq̄ noua vir
tus ad mouēdū p̄ter illā quā
habuit ī corpe viuens. Dubi
tatur tercō an ī inſtāti aīma ꝓ
tūc moueat corpꝰ gloīficatū
Rn̄. tho. ꝗ non ſʒ in tpe ipcep
tibili. wil. dicit vbi ſup̄ ꝗ glo
rificatꝰ hō pōt in ictu oculi di
ſtantius moueri amplius q̄ꝫ

per mille milia miliaioꝝ · ⁊ pro
bat ibidē vñ aug⁹ · etiā dicit ꝓ
tinus vbi volet ſpūs: erit ⁊ cor
pus · Simile ē iā de aio p yma
ginacōem · q̄ de roma ymagiā
ta in tpe impceptibili ymagia
nari poteſt pariſi⁹ Veruptam̄
melioꝛ aīma ſic habebit corp⁹
pfecti⁹ · Ita etiā moueri poteſt
velotius Sed modo corpa nr̄a
ſūt tarda Tū quia elementum
terre in nobis mouet deorſū et
leue ſurſū ⁊ ſic de alijs Tū etiaꝫ
quia appetitus mouendi in no
bis ſunt interdū cōtrarij ut ſenſua
litas mouet cōtra racōeꝫ de hoc
dono di · Anſel · li · de ſimilitudi
nibꝫ nūc pri agiles ſum⁹ · ſed in
hoc etiā a paſſeribꝫ ſupami · Sꝫ
tūc ſicut angeli a celo ad terrā
dicto celeri⁹ mouebimur · videꝰ
enim quāta celeritate per ange
lū homo a abacuck delatus ſit
danieli a iudea in caldeam · par
erit velocitas quibus ꝓmiſſa ē
equalitas Si enim reſurrectō
in ictu oculi fiet: ſic ⁊ nr̄a opera
cio fieri poteſt cū corruptibile ī
duerit incorrupcōnem · Sicut
enim velociſſime radius ſolarꝰ
ab oriente fertur in occidens · ⁊
oculi viſus a terra in celū · Sic
aīm⁹ cū corpoē quo voluerit hec
anſel · Huic etiā doti appropria
tur corporis libertas · de qua id
ibidē dicit: lib eſt qui cogi nō
poteſt ad ea q̄ nolit · nec ab eo

quod velit · Sed hoc nullus in
tegre hic habꝫ · ſed in futuro be
atus · Quicūqꝫ certe angelis ſi
milis efficitur · eoꝝ libtateꝫ ha
bebit · Et ſic in angelis non eſt
inſtrumētum qđ obſiſtꝫ · ac im
pediat · aut conſtringat p velle
ſuo cum oīa penetrēt ſic ⁊ xp̄s
clauſo pdijt ſeplchro q̄ hoſtio
clauſo diſcipulis apparuit · cui
xp̄o ſimiles erim⁹ · In illa ei vi
ta ſi bonꝰ fuerit: nihil pacietur
ab eo qđ nolit · ſed agere pmit
tetur quecūqꝫ voluerit hec ille ·
¶ Vndecimū extrinſecū gaudi
um ē quarta dos dicta claritas
de qua · i · Corin · xv · Seminatur
in ignobilitate · ſurgꝫ in gloria
quod ad claritatem pertinꝫ Et
Math · xiij · Fulgebunt iuſti ſicut
ſoli regno prīs mei hec claitas
eīt intrinſeca corpi gloſo ⁊ cau
ſabitur ex redūdātia aīe ad cor
pus Et ſcđꝫ ꝙ anima fuerit ma
ioris claritatis in lūe glorie · ⁊
fruicōne btifica · ſm hoc pl⁹ cor
pus ei⁹ claificabitur · iđo · i · cor ·
xv · dr · Stella differt a ſtella in
claitate · ita ⁊ reſurrectō mortu
oꝝ · ⁊ ita in corpe gloioſo cog
noſcetur gloria aie ſic in vitro
cognoſcit̄ coloꝛ corpis qđ cōti
netur ī vaſe vitreo · ut di · gre · ſu
p illđ Iob non adequabitur ei
aurum vel vitrum hec de Tho ·
Eciā ptꝫ ꝙ corpa glorioſa eīt
puia ut vitrum ⁊ clara ut aurꝫ

Sūt eni nūc duo q̄ cauſāt in
nro corpe obſcuritatē· ſcȝ ma
teie impuritas· ⁊ lumis pauci
tas· ſȝ vtrūqȝ tolletur. ⁊ clari
tas dabit̄ pſpicua ⁊ fulgida
Sȝ dubitares prio· Erunt ne
oēs ptes corpis eq̄les in clari
tate ⁊ colore· R̷e· ſm thō. di·
·xliiij· in· iiij. ꝙ non· qꝛ corpis
glia nō tollȝ naturā ſȝ pficiet·
vn̄ color q̄ debetur corpi ex na
tura ſua aꝫ ptiū remanebit i eo
ſȝ ſupaddetur claitas ex glia
aīe. Hic etiā videm⁹ corpa co
lorata ex ſui natuā ſplendore
ſolis reſplēdere. vel ex aliq̄ cā
extriſeca vl' intriſeca Et ſic clai
tas gloie redūdat ab aīa ſp·
p cālitatē i corp⁹ ſm ſuū mod
⁊ ē ibi alio mō ꝙ ſit in aīa: ita
in qualibȝ ptē corpis redūda
bit ſm ſuū mod. vn̄ nō ē incō
ueniēs ꝙ diuīſe ptes habeāt di
uerſimode claitatē ſcdȝ ꝙ ſūt
diuſimode diſpoſite ex ſua na
tura ad ipſā. vna eī ps hȝ ma
iorē diſpoſicōēȝ ad claitatē ꝙ
alia· ſic oculi ꝙ man⁹· ⁊ ſpūs
ꝙ oſſa ⁊ humores ꝙ caro vel
m neru⁹ ¶ Dubitatur ſecūdo an
claitas corpm gloioſoꝝ viſū
offendat ſicut hic radius ſolis·
Rn̄· ꝙ non· Rō ē· qꝛ ſic corpus
gloioſū nō pōt pati aliq̄d paſ
ſione nature ſȝ paſſione aīme
id ē recepcōe cōuenientis ſolū·
Ita ex ꝓprietate glorie nō agȝ
niſi accōne aīe ſȝ ſcd̄m hoc ma
gis delcāt offendit aūt inq̄ꝛ tū
agit accōe nature inq̄ꝛ tū agit
calefatiēdo ⁊ diſſoluendo orga
nū viſus ⁊ diſgregādo. ſpūs·
Et idō claitas glorioſi corpis
licȝ excedat claitatē ſolis tam
de ſui natura nō offendit viſū
ſȝ demulcȝ ꝓpt' qd claitas illa
opat' claitati iaſpidis· Apoc·
·xx· Dubitat' ·iij· an i ptāte cor
pois glorioſi ſit videri vel non
videri. Rn̄dȝ idē ꝙ ſic. qꝛ clari
tas pueit ex impio volūtatis
cui ſubdetur: vnde in ptāte aīe
glorificate eit ꝙ videatur vel
non videatur· ſic ⁊ q̄libȝ accō
corpis in aīe ptāte erit. alias
nō eēt corp⁹ glorioſum iſtru
mētū ſūme obediēs pncipali
agenti. ¶ Capitulū. viij·

Dodecimū gaudiū
extriſecū ē aureolarū
⁊ fructuū datio q̄ ha
bet circa aīam ⁊ corpa beata· ſi
cut paſernalia i matrimonio
Vbi nōnd ſm tho· ⁊ alios a
in. iiij· di· xlix· ꝙ differūt aurea
aureola ⁊ fruct⁹ Nā aurea eſt
gaudiū qd de do imediate hȝ
aīma in ſupiorib⁹ viribus ſcȝ
de viſione dei clara· de fruicōe·
⁊ certitudie tencōis· q̄ tria ſe
quūtur gaudiū aīme· ⁊ illd ē
aurea· Auream hāc meremur
hic per quodcūqȝ certamē cu
iuſcūqȝ temptacōis quam ex

caritate vincimus ſcḋm illḋ Apo
ſtoli nēo coronatur nĩ q̄ legitti
me ↄ̄tauerit Aureola vō ē aīe
gaudiū de opibꝫ a ſe fcīs. q̄ ha
bēt rōnē victoie excellētis ↄ̄for
mit' fcā. vel ſic Eſt p̄miū de opi
bꝰ pfectōnis quibꝫ homo max
ime xp̄o cōfoꝛtatur ſcḋm pfcāꝫ vi
ctoꝛiā Et hāc aureolā meremī
ꝗ martirio. aut doctrina. ꝗ vir
ginitate. Fructꝰ aūt ē gaudiū
⁊ delcātio de ſpūali excicio in ſp
nente delcāciones pſerti vene
reas. ⁊ hūc meremur. aut cōtinen
cia cōiugali. ꝗ viduali. ꝗ virgi
nali ex q̄bꝫ pꝫ ꝙ tā aurea q̄ꝫ au
reola ſunt p̄ncipalit' ī aīa. Qꝫ
ſicut ex gaudio eēntialis p̄mij
qḋ ē aurea de deo imediate hīti
redūdat. fluit. ⁊ cātur. ī corpꝰ
beati quiḋ decoꝛ qui eſt gloꝛia
corpis ſeu dos corpoꝛis quadru
plex. de quibꝫ dictū eſt Sic eti
am ex gaudio aureole reſultat
aliquis decoꝛ in corpus repſen
tatiuus ſpēalis triūphi. de quo
gaudet anima. ut p̄dicatoꝛis ī
oꝛe. virginis ī illa pte. martirꝰ
ī cicatrice. vel in alia pte corpis
ſcḋm genꝰ martirij. Ita ut ſta
tī ex aſpectu corpis ſciatur qua
lis quiſqꝫ fuit. martir. ꝗ virgo
ꝗ doctoꝛ. ſeu p̄dicatoꝛ Ex q̄bꝫ pꝫ
ꝙ aurea eſt gaudium de deo.
Aureola de triumpho excellen
ti. Et fructus eſt gaudium ⁊ de
lectacio de exercicio ſpirituali

ptꝫ etiā ꝙ ſic aurea eſt p̄ncipa
lit' in aīma. ⁊ ſecūdario in corpe
p redūdātiā. Et ſic due ſūt quo
dāmō auree ſic ecī due ſūt aure
ole de eadē victoia. vna ī aīma
alia in corpe p redūdantiā. ptꝫ
etiā tercio ꝙ ꝗ opꝰ meritoꝛiū
duo hꝫ bona. vnū ꝗ ex caritate
fit. Aliud ꝗ excellenter fit ⁊ vi
ctoꝛioſe. puta martiriū ⁊c̄. Id
circo etiā duplex p̄emiū hēbit.
Aureā ꝓpt' primū ⁊ aureolam
ꝓpt' ſecūdū. Tn̄ p̄miū corrn̄dēs
merito racōe caritatis q̄ꝫ tumcū
qꝫ ſit paruū: ē maius quolibet
p̄mio reſpōdente actui rōne ſui
generis. ⁊ iḋo aureola diminu
tiue dicitur reſpectu auree. Dr̄
aūt aureola dimiutiue ab aurea
Nam eēntiale p̄emiū dr̄ aurea
ſiue corona. Tum quia datur
victoꝛibꝫ ⁊ victorie debetur co
rona. vn̄ Iob. vij. Milicia eſt
vita hōis ſuper terrā Tū etiam
ꝗ p ipſum homo efficitur pti
ceps ḋnitatis. ⁊ p oñs regie
poteſtatis ſcḋm illḋ Apoc. v. Fe
ciſti nos deo nr̄o regnū ⁊ ſacer
dotes. Dubitatur p̄mo vn̄ hēa
tur ꝙ tres ſūt aureole Rn̄. ꝙ ex
glo. oꝛdinarijs ⁊ ſcōꝝ dictis
de virginū ptꝫ. ſup illud pſa. lv
vi. hec dicit deus eunuchis ⁊c̄.
Dabo eis nomē melius a filijs
⁊ filiabꝫ glo. meliꝰ nomē ꝓpam
gl'iam excellenteqꝫ ſignificat. ſꝫ
p eunuchos qui ſe caſtrauerūt

ꝓpter regnũ celoꝝ· virgĩes de
ſignãtur· Et ſr̃ iſto exo· xxv·
faties alterã coronã aureolã
glo̅· Corona ꝑtinꝫ virginibꝫ·
Ad hãc etiã coronã ꝑtinꝫ cãti
cũ nouũ· qđ virgĩes tm̃ coram
agno cõcanũt· ⁊ q̃ ſequũť ag
nũ q̊cũqꝫ ierit De martirꝫ ꝑtꝫ
ꝑ aug⁹· li· de ſcã virgitate di·
Nemo q̃tũ puto auſus fuit ꝑ
ferre virgitatẽ martirio· ſꝫ vir
gitati detur· ergo martirio De
doctoꝝ patꝫ ſuꝑ illud Eph̃· i·
Sciatis q̃ ſit ſuꝑeminẽs ma
gnitudo virtutis ei⁹· di· glo̅·
Cremẽtũ habebũt doctores ſã
cti vltra id qđ alij ↄmunĩť ha
bebũt Dubitať ſecũdo Cur tm̃
tres ſint aureole· vicꝫ martirꝫ·
virginũ· ⁊ doctoꝝ· Re· prio qꝛ
tm̃ tria ſunt oꝑa excellentiſſiã
triũ potẽtiaꝝ· nam excellẽtiſſi
mũ oꝑ⁹ rõnalis ẽ veritatis ꝑdi
cacõ· cõcupiſcibilˀ obſuacõ vir
gitatis· ⁊ iraſcibilˀ ꝑpeſſio moꝛ
tis Secũdo qꝛ tm̃ tres ſunt ho
ſtes q̊s excellẽtiſſiẽ vicere poſ
ſum⁹ vicꝫ mũd⁹· caro· demoĩa·
mãtires vincũt mũdũ· virgĩeſ
carnẽ· ⁊ ꝑdicatores demones
c ĩ cordibꝫ ſuis ⁊ alioꝝ· ¶ Ter
cõ qꝛ xp̃o ĩ opibꝫ trib⁹ ꝑfectiſ
ſime ↄformamˀ In predicacõe
In puritate ⁊ martirio· Dubi
tatur tercõ q̃ aureolaꝝ ſit ꝑfe
chioꝛ Re· tho· di· xlix· Simplici
ter inter tres aureolas· marti

rũ ẽ potioꝛ qꝛ pugna martirij
ẽ foꝛtioꝛ ſm ſeiꝑaꝫ ⁊ vehemẽti
us affligẽs Et ſm pe· de pa· ibi
de ꝑt⁹ hoc aureola doctoꝝ· ut
ꝑtꝫ in cathalogo ſcõꝝ qꝛ etiã
eccĩa i letanijs ꝑfert martires
doctoꝛibꝫ ⁊ doctores virgibuſ
ꝓput etiã tho· allegat Tñ q̃tũ
ad aliq̃d tres aureole habẽt ſe
ſic excedẽtes ⁊ exceſſe· preemi
net eni ſm aliq̃d aureola vir
ginũ alijs in q̃tum pugna car
nis ẽ piculoſioꝛ ⁊ e vicino ſed
nõ ſic ẽ de martirio ⁊ de doctri
na· ꝑeminꝫ etiã aureola docto
rũ alijs· qꝛ pugna doctoꝝ ver
ſatur circa intelligibilia de q̃
apl̃s Ephe· vi· non eſt nobis
colluctacõ aduerſus carnẽ ⁊
ſãguinẽ ſꝫ adũſus ꝑtãtes ⁊c·
alie vero ſunt circa paſſiones
ſẽſibiles· Dubitať· iiij· an drã
ſit inter aureolã ⁊ palmã· Re·
ꝙ ſic qꝛ aureola ẽ ꝑmiũ accidẽ
tale· non qđlibꝫ· ſꝫ premiũ coꝛ
reſpõdẽs pugne vel victoie ꝑ
cellenti Sꝫ palma ẽ ꝑmiũ acci
dẽtale qđ nec radici vicꝫ carita
ti nec opi ꝑcellẽti debetur ſꝫ vo
lũtati quã palmã martirij mã
tin⁹ hꝫ ⁊ oĩacus qui auide deſi
derauerũt martiriũ· nec tamẽ
actũ martirij habuerũt· ¶ Du d
bitatur q̃nto in ſpẽali de aureo
la mãtirꝫ Que exigãtur ad hoc
ꝙ aliq̃s aureolã martirꝫ ꝓprie
dicãꝫ habeat Re· ſm tho· ⁊ pe· pa·

ꝙ tria nēceſſaia ſunt vicꝫ pena
cauſa· ⁊ volūtas·ꝑexigitur tn̄
caritas in omni hn̄te aureolā
Primū ergo ē pēa non q̄cūqꝫ ſ;
mortis.ut optꝫ recepta· Ex q̄
ptꝫ primo ꝙ nō detur aureola
martirꝫ obedientibꝫ ſolū·licꝫ in
eis vſqꝫ ec̄·ad mortē mactetur
ꝓpria volūtas· Secūdo ꝙ nec
paupibꝫ ſolū q̄ꝙ iuis moriantur
mūdo Tercō ꝙ nec penitētibuſ
licꝫ carnē ſuā crucifigāt·Qrto
nec martirū ſolū ficientibꝯ ut
martino ⁊ dn̄ico Qnto nec Io
hāni euāgeliſte licꝫ in olei doli
um feruentis miſſus ſit·nō mor
tuꝰ Sexto nec pueis in camīo
ignis q̄ illeſi exiuerīt Nec ſep
tīo ſiluestro ⁊ athanaſio licet
magnā pſecucōem ſint paſſi·
S; tn̄ q̄libꝫ xp̄ianꝰ q̄ in carita
te moritur p obediētiā vel volū
tatē h; moriendi p xp̄ō vel qđ
cūqꝫ aliud opꝰ facit bonū·de ta
li hebit iccelo ſpāle p̄miūa gau
diū·ſ; nō ōne tale meretur dici
aureola·Exēpli gr̄a pfecti pau
peres volūtarij hebunt iudicia
riā ptātem·⁊ ſic carnis macera
cō aliud ſpāle gaudiū·⁊ ſic in
tellige de aliis Simile ec̄· intel
lige de aliȷs opibꝫ ſm tho·pmo
interdū plꝰ de aurea q̄s mereri
pōt in talibꝰ·ut poſt dicetur·
Nec octauo lucretia.q̄ ſeipſā i
t̄fecit pagana·Nec nono ſene
ca qui ꝓpt̄ ſe ut tolerabiliorem

mortē haberꝫ apcōnem venarꝫ
in balneo elegit ꝓpt̄ qđ ſaulus
ut refert gre·iij·dya·occidedꝰ
⁊ op cōe ſibi de morte eligēda
data nullaꝫ eligē voluit·ſ; illā
dixit ſe toleraturꝫ quā deus p
mitterꝫ quē tamen deus a mor
te eripuit· Sed martirij aure
olā habēt·primo quedam que
ſe ne corrūperentur femine ſub
merſerūt quia ſpāli inſtinctu
ſpūſſancti hoc fecerūt ut lib ro
primo de ciui·dei refert Augꝰ·
Similit̄ ſampſon eađ de cauſa
Itē beatus Petrꝰ q̄ ſibi mortē
elegit euerſ pedibus crucifigi
non ꝓpt̄ ſe ſ; propter xp̄i honorē
nec refert vtrꝫ mors ſtatim an
poſtea ſequatur·dum tam̄ ꝓpt̄
illud cauſetur vel acceleretur·
Vnde mortui in carcere ⁊ iſta
bulis·ut marcellus papa· Itē
mortui in exilio martirēs ſūt q̄
hmōi mortē in eis acceleraſſe
preſumuntur· ¶ Secundum e
qđ ad martirīū requiritur eſt
cauſa.q̄ enim martir teſtis eſt
in cauſa fidei· p eccīa vel p quo
cūqꝫ articulo fidei· vel iure eccle
ſie·aut pro quacumqꝫ virtute
infuſa·quia virtutibus de ſpō
ſatur eccleſia xp̄o · quicumqꝫ
ſic moritur martir eſt·vnde io
hānes baptiſta pro veritate
predicacōnis·Agnes pro vir
tute caſtitatis·⁊ Thomas can
tuariēſis pro iuribus eccleſie:

occiſi taliter. mātres ſūt. Simili
ter tā mr̄ q̄ filius i vtero ei⁹ ſi
ab infideli i vtero lederetur in
odiū fidei. q̄n vtrūq3 vel alterꝫ
mori ɔtingerꝫ. Similiter qui
vuln⁹ nō letale ſuſciperꝫ. ⁊ per
negligētiā q̄ nō eſſꝫ mōꝛle pec
catū moreretur in vulnere ne
glecto. Similit̄ q̄ poti⁹ vellet
occidi q̄ mēdaciū dicere qḋ
cūq3 peccādo. Similit̄ q̄ cruce
ſigti in bello hoſtiū xp̄i ꝓpter
xp̄m ſuſcepto pugnādo peūt.
martires ſūt. q2 non ſe ſꝫ xp̄m
defendūt ⁊ eccłiā3. ⁊ ſic moriū
tur. vn̄ morte nō fugiūt ſꝫ eli
gūt. Similiter ſi q̄s ꝓpter bo
nū ɔmune non relatū ad xp̄m
ſuſtinerꝫ morte aureolā3 non
mereret̄. ſꝫ ſi hoc referāt ad cri
ſtū aureolā merebitur. ⁊ mar
tir eēt utpote ſi rēpublicā defen
dat ab hoſtiū ipugnacōe. q̄ ſi
de xp̄i corrūpere moliūtur ⁊
i tali defenſiōe morte ſuſtinēt
Tercō reqritur volūtas. vn̄ q̄
dormiēdo occideretur. nūq̄ p̄
us volūtate ad mātiriū hita i
uitus occideretur. ā fugiēs ā
ſe defendēs inuit⁹ occideret̄:
mātir nō eſſꝫ n̄ fierꝫ ut p̄us di
ctū ē de cruce ſigtis. ꝓpter qḋ
Mauriti⁹ cū ſocijs ſuis arma
ꝓiecit. ut fierꝫ martir. Innocē
tes etiā non pfectā rōne3 aure
ole hn̄t. niſi ut q̄dā tenēt vſuſ
racōnis in eis miraculoſe fuerit

Sicut ⁊ de Johe baptiſta in
vtero ꝓbabile eſt. ¶ Dubita f
tur. vi. q̄b⁹ debeatur aureola
virginū ſꝫ. ſm tho. vbi pri⁹ q̄
hn̄tib3 tria. Prio inexꝑiētiam
hn̄tib⁹ veneree voluptatis vo
lūtarie hoc eligētib3 ⁊ finalit̄ i
ſimili ꝓpoſito pſeuerantib3 ſēp
tamē pſuppōitur caritas q̄ ē
auree meitoria. vn̄ ptꝫ q̄ decē
ſunt genera hoim. virginū au
reola carētiū ſm tho. i quarto
Prio frigidi ⁊ eunuchi q̄ volū
tatē habēt ducēdi ɔiugē ſi poſ
ſēt. vn̄ Aug⁹. li. de ſcā virgita
te. Quib3 ipm virile mēbꝝ de
bilitatur ut generare non poſ
ſint non ſunt eunuchi. ſufficit
tn̄ q̄ xp̄iani fuerit. ⁊ dei p̄cep
ta cuſtodiūt eo tn̄ ꝓpoſito ſūt
ut ɔiuges ſi poſſent hrent ɔiu
gatis fidelib3 adeq̄ri. Secūdo
q̄ ſolū ad temp⁹ quo intrbūt
mrimoniū cōtinere ꝓponunt
⁊ ſic decedūt nō mutato ꝓpo
ſito. Tercō qui primo ꝓponūt
ꝑpetue continere. attn̄ poſtea
mutātur in ꝓpoſito: ⁊ ſic dece
dūt. Qr̄to q̄ in veteri teſta. vir
ginitatē huauerūt adulti: ſine
ſpēali inſtinctu ſpūſſancti. Quī
to violēter oppreſſa. ⁊ ɔſētiēs
delibrāte ſtati. Sexto inexꝑteſ
veneree. voluptatis cū ꝓpoito
ꝑpetue caſtitatis i mōꝛli dece
detes. q̄ ſunt vere fatue virgieſ
Septio infidelis vel fidelis

nl cogitans de virgitate vel cō
iugio vel incōtinentia ⁊ sic dece
dēs Octauo baptizati infantes
an̄ vsū rōis decedētes. Nono in
fantes an̄ baptismū decedētes.
g Sꝫ qreres nunq̄d icorrupti
aureolā nō merētes ⁊ i caritate
decedētes spāle gaudiū hēbunt
de inocētia corrupcōis s͛. thō.
i. iiij. ꝙ sic ⁊ si nō ꝓposuerūt per
petuo ſuare. Sic ⁊ innocētes q̄
peccare potuert. de innocentia
spālit͛ gaudebūt. ſꝫ illd̄ gaudi
h um nō ē aureola. Decio qui
moroſ delcācōib; pleno ꝯsensu
⁊ delibrāto imorāte sine tactu
virili ꝓpo motu aīmi vel ec. cor
pis i vigilia ad pollucōnem vel
ad sīiez expiēciā veneree volu
ptatis ꝓgrediūtur etiā saluiſ
sīgculis corpee integ͛tatis de q̄
i hēs p̄ce. ix. Sūt eciā sex gnā
hoim q̄ verā aureolā virginum
possidebūt Primo btīssiā maia
virgo v͛gīnū. q ut thō. dicit ꝙ
uis nō habuit pugnā p tēpta
cōez q̄ fit a carne: habuit tamē
pugnā q̄ fit p tēptacōez ab ho
ste. q̄ nec etiā ipm xpm reueit9
tēptare fuit. ut ptꝫ math. iiij.
Secūdo inexpte venerea volu
ptate in vigilia cū ꝓposito ꝑpe
tue ꝯtinēdi Tercō iexpte venēa
voluptate cū ꝓposito intrupto
de ꝯtinendo. de quo finalit͛ perm
tuerūt Qrto q̄ in veteri testam
to ex dīno instīctu virgitatez
ſuauerūt. Sic creditur de Iere
mia. ezechiele. ⁊ helya. quorū
ꝯiugia nō legūtur Qnto vi oppſ
se q in venereā voluptatē nūq̄
ꝯsenſert deliberate. Qcia cuius
pncipiū ē tolit͛ ex. non est cedi
nabile a rōne vn̄ delcācō q̄ ē cū
seminis emissiōe virgitatez nō
tollit in somno fcā. Similis rō
est de mulierib9 que dormiētes
ā in ebetate. ā amentes a viris
cognoscūtur. n̄ forte hac intē
cōe dormitū ierit ut a viro cog
noscātur Et eadē rōne ille q̄ vi
gilātes p violētiā corrūpūtur
siue ab hoie. siue a demōe incu
bo. si ꝙtum pnt r̄nitātur ut cō
ſuent corp9 a corrupcōe aime
vel saltē mētē a ꝯsensu. ⁊ siue p
fide. siue p q̄cuq; alia cā violen
ter corrūpātur virgitatē nō p
dūt Sꝫ si p fide hoc q̄s sustine
at: erit meritorium. ⁊ ad gen9
martirij ptinebit. vnde Lucia
dixit Si me inuitā violari fece
ris: mihi castitas duplicabitur
ad coronā. nō ꝙ habeat duas
virginitatis aureolas. ſꝫ ꝙ du
plex p̄miū reportabit. vnū p
virginitate custodita. Aliud p
iniuria quā passa est. dato etiā
ꝙ talis violent͛ oppressa ꝯcipi
at nec ex hoc meritum virgini
tatis pdit. nec tamen mri xpi
eq̄bitur. in q̄ fuit cū integrita
te mentis. etiam integritas car
nis. Omnia sunt Tho. verba.

Sexto frigidi ⁊ eunuchi vo
ſutatē hn̄tes icorrupcōez ꝑpe
tuā ſeruādi· etiā ſi facultas ad
eſſꝫ coeūdi· ſatiūt eni de ncc̄ita
k te virtutē. ¶ Dubitatur ſepti
mo quibꝫ aureola doctoꝝ de
beat· ſcꝫ ſm tho. ⁊ pe· pa· vbi
pri⁹ qꝫ hn̄tibꝫ tria Prio q̄ actu
docuerūt· Secūdo q̄ ex officō
docuert vel miſſi Tercō qui do
cuert publice ⁊ rcā intēcōe pti
nētia ad ſalutē. p q̄ dyabol⁹ a
cordibꝫ hoim expugnatur ſic
quibuſdā ſpūalib⁹ armis· de
quib⁹. ij· cor· x· Arma milicie
nr̄e nō ſūt carnalia ſꝫ ſpūalia·
necc̄ario tn̄ caritas ꝑexigitur
ex q̄ pcedat doctrina· ꝓpt pri
mū: ꝑlati q̄ tñcūqꝫ magni nō
hebunt aureolā. q̄ nunq̄ actu
docuert. licꝫ hitu lr̄atiſſimi fue
rit· nō eni habitui ſꝫ actui de
betur aureola doctoꝝ Simili
ter non hebūt ꝑlati. quib⁹ ex
officō doctoꝝ opterꝫ ꝑdicarē
qui nō ꝑdicauerūt qꝛ pugnā
ti detur ſm illō· i· thi. ij· nō co
ronabitur n̄ q̄ legitie ctaue
rit Siliter nec ꝑlati nec alij q̄
ſolū in ꝑuato· nō publice docu
erūt actu aureolā hebūt ꝓpter
carētiā ſecūdi· mulieres nō ha
bebūt nec viri q̄ nō ſunt miſſi
legitie ad docēdū· nec frat̄ne
correctōi ꝑuate debetur· ꝓpter
tercij carētiā non hebūt aduo
cati aduocātes nec medici nec
ph̄i ſuas artes docentes. pmo
nec theologis ph̄iaꝫ docētibꝫ·
n̄ vtātur ad declaracōnez theo
logie· ut paul⁹ interdū fecit ⁊
Jeronim⁹ ⁊ alij nec theolog⁹
ex officō ꝑdicās ſine indebito
ſp. ſcꝫ ꝓpt vanā gloriaꝫ· vel q̄
verbū dei ꝓpt lucrū tpale adul
terās recipit mercedē ſuā nūq̄
hebit doctoꝝ aureolā ec̄. ſi i ca
ritate decedat non ei penitētia
pōt recupare aureolā qꝛ pnitē
tia non viuificat mortua opa
q̄ nūq̄ viua fuert· dicitur aūt
mortua· non ſolū ſine caritate
fcā· ſꝫ etiā ſine intēcōe recta· ⁊
quecūqꝫ non fuert a pn̄cipio
meritoia· virgo tamē mēte ſo
lū corrupta· penitēdo recupaē
pōt aureolam qꝛ mortificata
opa p penitētiā reuiuiſcūt id ē
q̄ viua fuerūt. ⁊ p mōrle fuert
mortificata Sꝫ virginitas illi
us q̄ mēte corrupta ē quo ad
integritatē carnis ⁊ q̄ ad pro
poſitū cōtinendi viua fuit licꝫ
poſtmodū p ꝓpoſitū coeūdi po
tueit mortificai· Jdo penitētia
reuiuiſcere pōt Sꝫ ſic non ē de
ꝑdicāte ſp ex inani gloria· vel
ex auaitia qꝛ nunq̄ ſuus actus
bonus fuit Sed doctoꝝ aureo
lā habebūt predicātes ⁊ docē
tes tribꝫ modis ſupr̄ dictis. ſi
ue fuerit mgr̄i ſiue ſimplices
ſacerdotes· ſiue ꝑlati ſiue non
prelati· ſiue docuerint ſcripto·

ſiue v̓bo ſiue legēdo· ſiue p̄dicā
do· ſcripta enī cōponēdo q̄dā mo
d9 docēdi eſt· ⁊ nōnō q̄ docere
eſt op9 caritatis ⁊ mīe magnū·
l ¶ Dubitatur· viij· vtrū in eadē
ſpē vna aureola p̄emineat alte
ri· Et vtrū vni9 virgīs aureola
ſit nobilior q̄ aureola virgis
alteri9 ⁊ ſic de mārtirij ⁊ doctorū
aureolis ſꝫ· q̄ ſic· vna ei ſm ex
cellētiā act9 p quē h̄ pugnauit
nobilior erit ut exēpli grā q̄ ac
bi9 martiriū· ā q̄ puiorē virgi
nitatē: vitādo occaſiōes habu
it· Aut q̄ plurēs ſaluauit p̄dicā
do vl' frequenti9 p̄dicauit nobi
liorē hēbit aureolā Et rō ē q̄
aureola ſuppoītur auree Sꝫ au
rea eſt ī vno maior ⁊ nobilior
q̄ in alio· ut de dotib9 patuit· ⁊
m patebit· ergo ⁊ aureola ¶ Sꝫ
nōnō ſm tho· q̄ q̄uis aliq̄s poſ
ſit puenire ad alti9 vel īferi9 vel
eq̄le meritū p̄mij ſcꝫ eēntialis
p radicē caritatis· habēdo ſolā
volūtatē ad martiriū q̄ mārtir
ī actu mereatur p martiriū: tn̄
nō martiriſat9 nō veniet ad au
reolā n̄ pri9 martiriſetur Et ſic
etiā eſt de alijs duabꝫ aureolis
piformit' ſm tho· ſeciendo Sciē
dū ſm eūdē q̄ meritū aureole
p̄ōt intendi dupliciť· vno mō
ex pte radicis ſcꝫ caritatis· alio
mō ex pte opis Cōtīgit enī ali
quos duos quorū vn9 ex mino
ri caritate maiꝰ tormētum marti

rij hꝫ· vel magis p̄dicacōi īſtat
Aut etiā magis ſe a delcācōib9
carnis elōgat· Intenſiōi ergo
meriti q̄ attenditur penes radi
cē· nō rn̄dꝫ intenſio aureole· ſꝫ in
tenſio auree· ſꝫ intenſiōi meriti
q̄ ē ex gn̄e act9: rn̄dꝫ intenſio
aureole· vn̄ p̄ōt eē q̄ aliq̄s mi
n9 in martirio meret' q̄ tū ad eſ
ſenciale p̄miū q̄ hēbit p marti
rio maiorem aureolam

¶ Capitulū Nonū ·:·

Nunc dicēdū ē q̄ ſunt a
fruct9 debiti bt̄is q̄bꝰ
dā vel oīb3· de quo nōt
tho· in· iiij· di· xlix· Rō fruct9 de
q̄ loq̄tur xp̄s Math· xiij· ⁊ lu·
viij· quē diuidit ī treceſimū ſexa
geſimū ⁊ cēteſimū: ē q̄dā pre
miū q̄d debetur hoī ex hoc q̄ de
carnali vita in ſpūalē trāſit a re
ſpōdꝫ illi v̓tuti fruct9 p̄cipue q̄
hoiē p̄cipue a ſbiectōe carnis
liberāt hoc aūt facit ɔtinencia ſo
la q̄ p eā reprimūtur delcācōes
q̄ maxie guſtū ſpūalis dulcedi
nis īpediūt quē fruct9 ſuo noīe
īportat· nā p delcācōes venēas
aīa p̄cipue corpi ſbditur adeo
ut in actu carnali ſm Jero· nec
ſpūs ꝓphie corda ꝓplectātur tan
git nec in illa delcacōe ē poſſibi
le aliq̄d intelligē ut ph̄us dicit
vij· Ethi· Et ido ɔtinēcie magiſ
correſpōdꝫ fruct9 q̄ alteri v̓tu
ti· ¶ Huius autem fructus ſi b
militudo ſic accipitur· Fructuſ

em̄ ex ſemine cōſurgit Fruct⁹
aūt ſm̄ hoc pōt ꝓdire ex ſemi
ne·q2 vi⁹ ſemētia eſt efficax ad
ouertēdū humores terre in ſu
am naturā·Et q̄to hec virt⁹ ē
efficatior ⁊ t'ra ad hoc patior
tāto fruct⁹ ſeq̄t' vberior·Spi
rituale aūt ſemen qd in nob ſe
minatur·ē verbū dei·vn̄ q̄to ali
quis magis in ſpūalitatē cō
uertitur·a carne recedēs: tāto i
eo eſt maior fruct⁹ verbi dei·
ſcd̄m hoc igr fruct⁹ differt ab
aureola q2 aureola cōſiſtit in
gaudio qd habetur de opis p
fectōe·Sed fruct⁹ in gaudio
qd habetur de ipſa diſpoſitōe
opātis ſm̄ gradū ſpūalitatis i
quē ꝓficit ex ſemine verbi dei·
vn̄ ſic aureola non debetur cui
libet victorie·ſ; excellenti ⁊ cui
hoc in materia excellēti Ita fru
ctus ſuo mō q̄ importat delcā
tionē debitā ꝓ ɔtinētia a vehe
mēti delectacōe Ideo dabitur
illi virtuti nō q̄ ſpreuit minores
delectacōes ſic guſt⁹·puta ab
ſtinētie·ſ; dabit' illi q̄ ſpreuit
maiores ſc; venereas ſic ɔtinē
tie ⁊ caſtitati·Alb·li·de q̄tuor
coequis dicit·Rō ſic videm⁹
in officijs agculture·q2 omne
qd fructū fert terra eſt ſ; tn̄ cul
tor guſtat ⁊ percipit ipm̄ fru
ctū Sic etiā t'ra corpis nr̄i vel
aie fert fructū·ſed aia guſtat
ipm̄ ſeu ſpūs·Eſt aūt fruct⁹ p
prieq̄ gn̄atur ex gn̄o cadēte i
terrā ad qd viuificādū ⁊ fouē
dū ⁊ nutriendū habet t'ra vir
tutē ſic dictū eſt ei a principio
germinet terra herbā virētem
⁊ facientem ſemē iuxta genus
ſuū·Continētia aūt ē ſm̄ delcā
tiones carnis ɔtinēdo illud ad
qd ptātē accepat pm⁹ homo·
⁊ etiā accidēs ɔtinentie qd eſt
virginitas naſcitur nobiſcū i
agro corpis nr̄i ut facili⁹ exco
latur·vn̄ q2 fortitudo q̄ eſt cir
cultū extrīſecū vl' reſiſtētiā paſ
ſionū·⁊ pcimonia cir' victū et
iuſticia circa extrīſecos actus
q̄ oia minorē laborem exigūt
non eſt fruct⁹ de quo nūc loq̄
mur·ſ; cir' venerea q̄ magno
indigēt cultu· ¶ Sed q̄reres c
qui ſunt gradus fructuū: Re·
luc·viij·⁊ math·xiij·q2 tres vi
delic; triceſim⁹·ſexageſim⁹·⁊
cēteſim⁹ q̄ datur in patria q̄s
triplex gdus cōtinēdi meruit
in via·Cui⁹ rō eſt·q2 p conti
nētiam cui fruct⁹ rndet hō in
quādā ſpūalitatē adducitur
carnalitate abiecta Et idō ſm̄
diuſū modū ſpūalitatis quē
cōtinēcia facit: diuerſi fruct⁹
diſtinguūtur·Eſt em̄ quedā
ſpūalitas neceſſaria ad ſalutē
Et qdā ſuphabūdās·neceſſa
ria q̄dem ſpūalitas ē in hoc q2
rectitudo ſpūs ex delcācōe car
nis nō puertatur·qd fit cum

aliq̄s ſm rōm ordiem rōis vtit̄
delcābilib; carnis· et hec ē ſpūa
litas ↄiugatoꝝ Spūalitas ve
ro ſup habūdās ē· p̄ quā hō ab
hm̄oi delcācōib; carnis ſpm̄
ſuffocantib; oīno ſe abſtrahit·
ſ; hec ↄtīgit dupliciť vł rſpctū
ſolū p̄ntis ⁊ futuri tpis ⁊ hec ē
ſpūalitas viduaꝝ· vel ē rſpctū
cuiuſlibet tpis· p̄teriti· p̄ntis· ⁊
futuri· ⁊ hec ē v̓gīnū· Seruāti
b⁹ ergo ↄtinētiā ↄiugalē datur
ī p̄ria fructus tricesim⁹· vidua
lē ſexageſim⁹· v̓ginalem cētēſi
mus Cuius racō ſm tho· ⁊ alb·
vbi ſup̄ aſſig̃ri pōt ex ip̄a natu
ra nūeroꝝ· Tricenari⁹ ei nume
r⁹ ex ductu ternarij in denariū
ſurgit· Eſt aūt t'narius nume
r⁹ oīs rei pfectio ut dr̄ p̄mo ce
li Et h; ī ſe pfectōe; quā oīb;
cōmunē· ſc; p̄ncipij· medij· ⁊ fi
nis vn̄ cōueniēt ↄiugatis aſſig̃
tur ternarius· in q̄b; ſup̄ obſer
uātiā decalogi qui p denariū de
ſignatur nō additur pfectio n̄
cōmunis ſine q̄ nō ē ſalus Ser
uāt enī bonī ↄiugati denarium
decalogi· ⁊ continēt ſe a tribus
malis circūſtācijs vic; a tpe in
debito· a pſona indebita· ⁊ a cir
cūſtancia indebita· Ideo ſtipes
cōtinentie eoꝝ ramo triplici di
latatus merito hēbit fructū tri
d cesimū ⁊c· Sexagenari⁹ au
tē numer⁹ ex ductu ſenarij ī de
nariū ſurgit ſeu cātur· Et h; ſe
ad tricenariū in dupla ꝓportio
ne· Idcirco ſig̃t fructū viduali
cōtinēcie· Quia hec ↄtin; p̄mo
reſpectu oīm pſonaꝝ· Secūdo
contin; reſpectu oīs futuri tpis·
Et ſic dupliciť excedit ↄiugalē
Ideo duplū fructū h; rſpectu cō
iugatoꝝ· vic; ſexageſimū· vel
etiā viduis datur ſexageſimus
q̄r· lx· cōponitur ex denario et
ſenario· vidue aūt vere ſeruāt
denariū preceptorū· ⁊ cū hoc ſe
nariū operꝝ mie Eo q̄ nec mari
tū futuꝝ· nec natos ī futuꝝ ha
bent ꝓuidere· Et ſic ſtipes decalo
gi in duplici ramo arborē cōiu
gū excedit ideo ſexageſimū fru
ctū debūt· Centenari⁹ aūt cō e
ueniēt rn̄d; v̓ginitati· q̄r denari
us ex cui⁹ ductu cētenari⁹ ſurgit
ē limes ⁊ t'min⁹ nūeroꝝ· ſimilit̄
v̓ginitas t; ſpūalitatis limite;
ſeu apicē q̄r ad ea; nł de ſpūali
addi pōt· Cont; ei virgo ab oī
b; a q̄b; ↄiugati ⁊ vidue· Et cū
hoc cōt; ↄplici tpe· pſcē· vic; p̄
teito· p̄nti ⁊ futuo Ideo nonage
nari⁹ virgīb; detur· S; q̄r ſup
hoc votū emittūt ↄtinētie virgi
nalis· vel ſaltē firmū ꝓpoitū ad
dūt ſup t'a tpa: Idcirco cētenai
us eis merito detur quaꝝ ſtipes
eſt obſuacō decalogi· ⁊ rami de
cuplices· Dubitatur h̄ p̄mo f
vtꝝ aliq̄s de fructib⁹ detur in
fantib; poſt baptiſmū mortuis
ſꝫ· alb· vbi prius q̄ non ꝓprie

Fruct⁹ em̄ ꝓprie debetur labo
rāti· Eſt aūt iſantū fruct⁹ mu
neris poci⁹ q̄ꝫ vſus vl' laboris
Sic ſi ager ꝓfert aliq̄ q̄ ſpō
te naſcuntur ex bn̄ficō ſol' tm̄·
Solem̄ iuſticie ꝓ puulis labo
rauit q̄b⁹ ut ſup̄ tactū ē eoꝝ i
nocēcia ⁊ integritaſ aliq̄d gau
g diū i patria dabit ¶ Dubita
tur ſecūdo vtꝝ binubis id ē q̄
ſecūdario nupſerūt deatur fru
ct⁹ ſexageſim⁹ poſtq̄ꝫ cōtinēt
alteō ꝯiugū mortuo? Re· q̄ꝫ nō
ꝓprie ſcḋm alb·⁊ pe·pa·vbi p̄⁹
q̄ꝛ ꝯtinēcia vidualis a ſecūdis
h nuptijs abſtinet ¶ ·Dubitat'
tercio vtꝝ iſti q̄ nunq̄ꝫ in mat'
monio fuerūt nec virginitatē
ſeruauerūt an fructū aliquē ha
beāt Re· q̄ꝫ ſic vn̄ pe·pa·di·xx
ix· Sic ad aureolā nō ſufficit
votū ſeu ꝓpoſitū ſine effectu:
ſic nec ad fructū· vn̄ ſi q̄s ꝯti
nēs i morte penitēat cū ꝓpoito
cōtinēdi: aureā q̄dē hab; ſed
nō fructū· Qui vero corrupt⁹
pecō· penitēs vixit ſan⁹· cū ꝓ
poſito ſolū ꝯtinēdi matrimōia
liter· fructū habebit triceſimū
Sꝫ cū ꝓpoſito ꝯtinēdi ſimpli
citer hēbit fructū ſexageſimū·
Cēteſimū aūt habere nō pōt·
ſicut nec aureolam· q̄ꝛ corde ⁊
corpe corrupt⁹ eſt· Ad idē eſt
tho· eaḋ· diſt· d· Fruct⁹ nō oī
bus ꝯueniūt ſaluādis· ſicut pꝫ
de hijs q̄ in fine penitēt· ⁊ inco

tinenter vixerunt· Eis em̄ non
fruct⁹ ſꝫ eēn̄le p̄mium debetur·
nec cuilib; vidue· ſꝫ ei ſolū q̄
ꝓponit ſeruare viduitatem et
q̄ ſeruat: ſexageſimus debetur
frc̄s· ¶ Notat tn̄ tho· vbi ſup̄ i
q̄ꝫ fructus tripliciṫ accipitur
Vno mō ut dcm̄ eſt hacten⁹
Secūdo mō fruct⁹ ſpūalis ſu
mitur ad modū ⁊ ſilitudinem
corpalis fruct⁹· Inq̄ꝫtū corpa
lis fruct⁹ ē q̄dā cōmodū q̄d
ex labore agriculture exſpecta
tur· Et ſic fruct⁹ dꝛ illḋ p̄miū
q̄d homo ꝯſequitur ex labore
quo in hac vita laborat· Et ſic
omē p̄miū q̄d in futuro hēbi
tur ex nr̄is laboribꝫ· fruct⁹ dici
tur· Et ſic accipitur· Ro· vi· he
tis fructū vr̄m in ſāctificacōeꝫ
ſinē vero vitā et'nā· ¶ Tercō k
ſumiṫ frc̄s ſpūaliter ꝓ eo q̄d r̄
ficit tm̄· q̄ꝫuis nō ſit vltim⁹ fi
nis· Et ſic virtutes frc̄s dn̄r· in
q̄ꝫtū mentē ſincerā delcācōe r̄ſici
unt· ut ābro· dic̄· ⁊ ſic accipi
tur galath· v· fruct⁹ aūt ſpūs
ſūt caritas· gaudiū· ⁊c̄· vbi po
nūtur duodecī· quos tho· expo
nit ibidē di· q̄ꝫ frcūs ſpūs ſunt
q̄ in hac vita in aīa ꝯſurgūt ex
ſeminacōe grē· Et ponit apl's
p̄mo pficiētes in aīa interius
q̄nq̄ꝫ· Secūdo ſeptē pficiētes
i aīa exteri⁹· Primo ei interi⁹
pficitur aīa in corde p amorē
q̄ꝛ p̄mū pncipium motiuum

virīū iteiorꝶ·ē īclinacō ad bo
nū q̄ d̾r amor ſiue caitas Secū
do pficitur p gaudiū amor qꝛ
vltimus t̾min⁹ q̊ pficim̄ iteri⁹
eſt gaudiū·qđ ꝓcedit ex pn̄tia
rei p caritatē amate· Qui enī hꝫ
caitatē: hꝫ qđ amat·⁊ ſic cōſur
git gaudiū· Tercō pficitur pa
ce Tūc enim amās pacē hꝫ qn̄
rē amatā ſufficiēt̾ poſſidꝫ· a reſ
amata ſufficiēs ē amāti ꝓpt̾ ſuā
pfectōeꝫ Q̄rto pficitur paciētia
Sūt enim q̄ pacē ꝯturbāt adu̾
ſa q̄dā·ꝯtr̄ q̄ pficit paciencia q̄
facit adu̾ſa pacient̾ tolerare·
vn̄ lu·xxi· In paciā vr̄a poſſide
bitis aīas vr̄as Q̄nto pficitur lō
ganimitate· qꝛ dilacō boni ama
ti etiā īpedit gaudiū·ꝯtra quaꝫ
dilacōem pficit lōganimitas q̄
exſpectacōne nō frāgitur·vnde
Math·xxiiij· Qui pſeuerauerit
vſqꝫ ī finē h̾ ſaluus eit· Sexto
pficitur bōitate q̄ ⁊ ſequētia ad
extrīſeca pficiūt·q̄ ſūt· aut iuxta
nos ut pxim⁹·ā ſup̄ ut de⁹·ā in
fra ut ſenſitia ⁊ corpus· Primo
ergo ī corde in ordie ad pximū
pficit bonitas p rectā et bonam
volūtatē· Eſt enī bōitas rectitu
do ⁊ dulcedo animi q̄ oib⁹ aliꝭs
q̄s bn̄ vtitur· qꝛ lu·vi· Nō pōt
arbor bona fructus malos facē
Septimo benignitas pficit in
ordine ad pximū·ut q̄s ei bona
ſua largit̾ cōmunicꝫ·vn̄ benig̃
tas d̾r quaſi bona igneitas q̄ſi

faciēs hominē fluere ad pximū
ideſt rex largitas·vnde·ij·cor·
·ix· Hilarē datorē diligit deus·
vn̄ Col·iiij· Induite benignita
tē ⁊c̄· Octauo pficitur manſue
tudine q̄ q̄s pacienter ſuſtinet
pxi moleſtias·de q̄ Math·xi·
Diſcite a me qꝛ mitis ſū ⁊ humi
lis corde Nono fide pficimur ad
deū ſup nos Fides enī eſt h̾ cog
nicō q̄dā inuiſibiliū certitudie
quadā·ƀm illđ gen·xv· Credi
dit Abrahā deo ⁊ reputatū eſt
ei ad iuſticiā. Decio modeſtia
ad id qđ infra nos ē·ſcꝫ corpuſ
pficiens in exterioibꝫ actibꝫ nā
modeſtia actibꝫ ſeu dictis mođ
impoit Vndecio q̊ ad appetitū
ſenſibiliū interiorē pficit ꝯtinē
tia·q̄ etiā a licitis abſtinꝫ· Duo
decio caſtitas que licitis rc̄e vti
tur·hec de tho· Bal·v·

Capitulū Decimum

Ercıudecimū gaudiū ex a
trīſecū corpis eit de ſo
cietate iocūdiſſiā btoꝝ
⁊ ſegregacōe a cōſorcō maloꝝ·
Hec duo principalia gaudia
erīt·a vtrūqꝫ nob̾ multitudiei
numerabili· Primo gaudebunt
tot gaudiꝭs quot ſūt ꝯſodales
btī angeli ⁊ hoīes· Secūdo tot
gaudiꝭs quot dānatoꝝ demonū
⁊ hoim euaſerīt ſodales de p̄mo
di· Anſel pſologiō·ca·penul· In
t̾roga itima tua ſi cape poſſint
gaudiū ſuū de tāta btitudie ſua

Sꝫ certe si q̄s aliꝰs quē oīo si
cut teipm̄ diligeres eandē btī
tudinē hrēt duplicaret̄ gau
diū tuū· qꝛ nō minꝰ gauderes
ꝓ eo ꝙ̄ ꝓ teipō· Si vero duo
vl̄ tres vl̄ multo pluꝰ̄s idipsū
haberēt: tantūdē ꝓ singulis
q̄ntū ꝓ teipō gauderes· si sin
gulos sicē teipm̄ amaꝰ̄s· Ergo
in illa pfcā caitate innumeābi
liū angeloꝝ beatoꝝ et hoim
vbi nullꝰ minꝰ diligꝫ aliū ꝙ̄
seipm̄· nō aliter gaudebit q̄sqꝫ
ꝓ singulis alijs ꝙ̄ pro seipo·
Si ergo cor hoīs de tāto suo
bono vix capiet gaudiū suum
quō capax erit tot ⁊ tantoꝝ
b gaudioꝝ hec āsel· ¶ Vn̄ tho·
m· iiij· di· xlix· dicit· Illud gau
diū qđ vnꝰ specialit̄ videt̄ ha
bere inter oēs hoies beatos· il
lud q̄ȯ āmō oēs btī filit̄ hn̄t
Inq̄ꝫtūscꝫ ꝑ caitatē pfcāꝫ vnꝰ
q̄sqꝫ bonū alteriꝰ bonū suū re
putat nō tn̄ hoc gaudiū quo
vnꝰ alteri ꝯgaudet de aureo
la quā ī eo videt pōt ī nō hn̄te
aureolā vocari aureola· qꝛ nō
datur in p̄miū victorie eiꝰ· ſꝫ
magis r̄spicit victoriā alienā
Corona vero ipis victoibꝫ rd
ditur nō victorie ꝯgaudētibꝫ
ꝓpter illoꝝ gaudioꝝ multitu
dinē· dr̄ math· xxv· fideli buo
Euge bue bone ⁊ fidelis ⁊c· In
tra in gaudiū dn̄i tui· nō dici
tur gaudium te intrābit· Quia

etiā extrīsecū gaudiū vix hō ca
pe pōt hūana ꝯiectura· Huic
·xiij· gaudio associai pn̄t tria
bona btītudis q̄ ponit Ansel·
li· de· simili· vicꝫ amicitiā ꝯcor
diā ⁊ honorē· De p̄mo ei dicit
pfcā amicitia ē q̄ in inimicitiā
ꝯuerti nō potest· hic em̄ si q̄s
tātam amicitiā haberet velut
pater ad filiū: verti tn̄ pōt ī ini
micitiā· Sꝫ in patria q̄ntū se
q̄sq̄uis tātū ⁊ tam diu diliget
alteꝝ· nec video quō possit ali
ter eē: p̄btim cū oēs vnū corpꝰ
xp̄i sint· ⁊ xp̄s qui ē pr̄ oim
sit caput· ¶ De scđo scꝫ ꝯcor c
dia di· Concordiā nec ad nos
ipōs h̄ pleruqꝫ habemꝰ· cum
corpꝰ ⁊ aīa dissidēāt· ſꝫ hec ceſ
sabūt cū corpꝰ ⁊ aīa in deū tē
dent· Ibi em̄ eit tāta ꝯcordia·
ut queadmodū ad quē locū
oculꝰ dexter velit ad eūdē ⁊
sine labore ⁊ sinister· Ecclesia
vna erimꝰ ⁊ xp̄i corpꝰ ⁊ spō
sus Sꝫ dicis· Si ego volo q̄
voluero· ⁊ idē mecū oēs volūt
ergo maior petro eē potero si
voluero· Re· imbecillitati tue te
maiorē petro velle non potes·
qꝛ hoc velle ē se nihil velle eē·
Illi ei eē in glā eq̄lem velle nō
potes: cuiꝰ meiti ipar es· pul
chrimū ei illđ corpꝰ ꝓ nullo
ꝯmodo violare vis In huma
no etem̄ corpe nec pes manꝰ
eē appetit· nec oculꝰ auis· sic ⁊

in illa dei ciuitate admirabili·
Quiſqꝫ eñ pro modulo ſuo ſa
ciabit᷑ ut nec āpli⁹ velle poſſit
tho·m·iiij·di·xlix·aſſignat racō
nem ſic di· In btīs eīt pfecta ca
ritas·vn̄ q̄libꝫ ibi plus diliget
deū q̄ ſeipm̄·Et ideo magis vo
let id quod ē ꝯuemēs deo·q̄ id
qđ eēt ei vtili⁹·Et ideo magis
volet diuīā iuſticiā ſaluai ī hoc
q̄ ipē min⁹ b̄eat qđ ē deo ꝯuei
enci⁹ q̄ ī hoc q̄ pl⁹ b̄eat qđ eēt
d ſibi vtilius. ¶De tercō vicꝫ ho
nore ſic di·Anſel·Honorai au
tē hō appetit ab hoībus ut eoꝝ
verb̄ ꝗ̄ factis collaudetur·v̄bis
ut eū collaudent·factis ut cū ſi
bi ꝓponāt·Sed cum honorem
hmōi appetit·tale eſt.ac ſi mu̅
vnus q̄rat ab alijs laudai eiſqꝫ
in regimine prepoñi·hunc ta
mē honorem null⁹ ad plenū ħ
habere pōt·cū nec impator ab
omnibꝫ cognoſcatur·aut omnī
b⁹ preponatur In futuro autē
ab oībus btīs hōrabitur Cui⁹
modi aūt honor ſit·futuris exē
plis declaēm⁹ Ecce poitur pau
ꝑ omni ſolacō deſtitut⁹.vulne
rū ⁊ aliaꝝ infirmitatū feditate
corruptus·et omni q̊ vel a fri
goris aſꝑitate defendatur tegi
mine nudus hunc talē tali·mo
do iacētem·⁊ in nullo ſemet iu
uare valētem·ſi rex aliquis ꝓ
tētiſſimus trāſiēs viderꝫ miſ̄tu̅
vulneibꝫ medei iuberꝫ·curatūqꝫ

ſuis r̄galibꝫ īdumētis ſeu orna
mētis indutū pn̄tatū p̄cipet et
in filiū adoptarꝫ adductū·ac de
inde p̄cipet ut ī regno ſuo fili⁹
ſuus h̄retur a cunctis·atqꝫ in
nullo qđ imparet a quoq̄ coñ
diceretur·hredē ſuū filijqꝫ ſui
ꝓprij cohredē cōſtitueret·⁊ eū
ſuo nomine vocari vellet nōne
dicēs hūc maḡfice ⁊ iopinatē
honoratū·⁊ certe nob̄ deus hec
omnia faciet nati enim de putre
die carnis replemur multis mi
ſerijs·ōni ſolacō deſtituti·oīm
paſſionū infirmitate obnoxij·
ac pccōꝝ vulneribꝫ pleni a deo
recipimur·cuāt·ſanat r̄ſtituit·
ornat·facit incorruptibiles·ad
optatos·cohredes ⁊c̄·Ego in
q̄t dixi·dij·eſtis·Oīqꝫ creatuē
iubebit ut nob̄ obediat vocaī
dij noīe ſuo Ipē de⁹ deificās ē·tu
vero de⁹ deificatus·ſꝫ hec rō for
taſſis in apſtis ⁊ excellētibꝫ locū
hꝫ Sꝫ q̄d de me q̄ lōge diſto·
Attēde q̄ vniuſalit᷑ ait·ego dixi
dij eſtis ⁊ filij excelſi oēs·ut nul
lū ab iſta deitate excipiēdū deu̅
oñderꝫ hec Anſel·⁊ poit ſtatī ex
emplū de ligno·plūbo·⁊ ferro
in ignē poitis quoꝝ vnū altero
magis ignitū ſit·cū ignis totū
penetrauerit Sicut eñ ibi nullū
ſit ignis ſꝫ qđlibet ſit ignitū et
vnū pl⁹ alio igneſcit·ſic ī pria
vnuſquiſqꝫ deificatus eīt ex dei
vnione Attñ vnus alio beatior

nullusq3 vere d' deꝰ p eſſentiā
ſ₃ ꝑticipacōe ut ſic cuiq3 ꝓ mo
dulo ſue vniōis ꝓpinquioris
ad deū deitatis nomē ⁊ hōr cui
e q3 impēdat᷑. ¶ Decimūq̄rtū
extrīſecū gaudiū hēbit᷑ reſpe
ctu xp̄i hūanitatis. Pro cuius
intellcū nōndū ſm mgr̄m Jo-
de tābaco tr̄ctatu de delicijs ſē
ſibilibꝰ padiſi. Ro bt̄i duplex
gaudiū hēbunt. vnū eēntiale
qđ hēbūt de creatore viſo ⁊ a
mato. aliud accidētale de crea
tura ɔgnita ⁊ amata. Sʒ cū i
homine ſit corpꝰ ⁊ aīa: quoꝝ
vtrūq3 btificabitur eēncialit᷑
⁊ accidētalit᷑. Jdcirco eēnciale
gaudiū adhuc ē duplex ſm ꝙ
in xp̄o duo repītūtur. vnū ē aī
me ⁊ eit viſio ⁊ fruicō dīne eēn
cie in ſe ⁊ p ſe. de q̄bꝰ dicetur i
tercō pn̄cipali. Et ꝙ deꝰ in ſe
non pōt cognoſci a corporeis
ſenſibꝰ Jdcirco ut iſti ſenſus
deo btificētur: ē aliud gaudiū
eēnciale corpis qđ hēbimꝰ de
xp̄i hūanitate ꝑcepta ꝙ ibi ē
terminꝰ ⁊ finis ⁊ ſumū a ſenſi
bus hūanis deſiderabiliſſimū.
hec diſtīctio nōtur Joh. xvij.
vbi xp̄s ait deſcribēdo btitu
dīnē. d. hec eſt vita eterna id
ē btitudo eēncialis ut cogno
ſcāt te ſolū deū veꝝ. ecce p̄miū
eēnciale aīe. ⁊ quē miſiſti ihm
xp̄m. ecce eēnciale p̄miū corpiſ
f ¶ vn̄ i xp̄i hūanitate ſola oēs
ſenſus nr̄i q̄etabūtur ut opta
re nequeāt gaudia maiora tri
plici de cauſa. Primo ꝙ xp̄i hu
manitas eit pfectiſſie decorata
p̄mijs. q̄ in alijs dicūtur tres
aureole. q̄tuor dotib₃ corpis.
et decoracōe ſūma oīm ſenſuū
ſuoꝝ q̄ oīa in xp̄o videbimꝰ ⁊
nr̄is fruemˀ ſenſib₃. Secūdo ꝙ
nr̄a anima in aīa xp̄i videbit
ſūmas pfectioēs in eēncia eiꝰ
i virtutib₃ varijs Jn actib₃ tri
um dotū aīe. Jn hijs etiā q̄ in
nob dicūtur aureole ⁊ filibꝰ
Et ſic ſūme gaudebit de hijs
aīa nr̄a. Tercō ꝙ i xp̄i hūanī
tate p accn̄s videbimꝰ dūut
expoſitū ē ſupra. Et tn̄to plꝰ
ꝙ in alijs rebꝰ: ꝙto deꝰ ma
gis ē vnitꝰ hūanitati criſti ꝙ
alijs reb₃ ſit vnitꝰ. Erit igitur
xp̄i hūanitas iocūdiſſimū ob
iectū q̄nq3 nr̄oꝝ ſenſuū. ſm il
lud Job. xix. Credo ꝙ r̄dēptor
meꝰ viuit ⁊c̄. Et i carne mea
videbo deū ſaluatorē meū Et
eadem rōne audiet. odorabit.
guſtabit. ⁊ tanget. ꝙ viſus
ponitur ꝓ noticia alioꝝ ſēſuū.
p̄mo ꝙ i p̄ria eit xp̄s viſui ob
iectū pulchrimū ꝙ ſ₃ etiā fuit
pulchrimꝰ hoim ſm illđ pſ.
Speciosuſ formā p̄ filijſ hoim Ci
catrices eū nō deformāt ſ₃ vltra
oie qđ de gēmis ⁊ coronis co
gitari pōt decorabunt. Jta ut
deꝰ pater oibus dicat aīabus

illo͛ Cañ·iij·Egredimini filie ſy
on ⁊ videte regē in dyademate
q̊ coronauit eū mr̄ ſua ſcꝫ ſyna
goga ī die ſolēnitatis ⁊ leticie
g ſp̄·egredimini ⁊ videte· ¶ Sed
q̄reres q̄uo ergo xp̄s vidē po
terit ſuā pulcherrimā ſp̄am faciē·
Siliť q̄uo alij ſci ſp̄as ſ͛·mgr̄
Johā· ꝙ p ſpēs īfluxas hoc p̄nt
vbiqꝫ et ſp·Et etiā p̄nt videre
ſp̄as facies p ſpēs a ſe receptas
⁊ reflexas·p̄nt eni vti corpib⁹
glorioſ alioꝝ·vel etiā manibꝫ
ꝓprijs leuādo eas añ oculos tā
ꝙ̄ ſpeculis mundiſſimis Cuius
rō eſt ꝙ ſm greğ·corpa glori
oſa ſūt trāſpncia·polita etiā ſūt
Et aie btoꝝ p̄nt vti corpibꝫ ſu
is·⁊ ſpēbꝫ ſenſibilibꝫ ad placitū
ſic ⁊ xp̄s ī reſurrectione·vn̄ ſb
tracto vel imutādo p̄nt corpo
ra ſua facē t͛minata ⁊ p oñs op
tima ſpēꝝ ꝛceptacula ⁊ ſic vidē
eis ſitu oppoſita·Secūdo ī pa
tria xp̄us erit auditui nr̄o obie
ctū iocūdiſſimū Ita ut verbum
vnū amoroſe altei aicabiliť al
locutū pre dulcedie mōꝛlis hō
ſufferre nō poſſꝫ q̄n cor eius p̄
dulcedie q̄liſactū deficerꝫ n̄ mi
raculoſe deus aliquem vellet oƀ
uaē xp̄us itaqꝫ ſiĺ poſſe loq̊ p̄ot
⁊ cātaē optimis regulis ar᷑s
muſice ⁊ alia hēbit ī ſūmo q̄ cre
ature btē hēbūt pticipatiē ſolū
ab eo· De guſtu·tactu·olfactu
cōtēplare ſic ſup̄ dictū ē de alijſ

dūmō nobiliſſie xp̄o attribuas
Amplex⁹ etiā caſtiſſios xp̄s in
patria nemi negabit·q̄ h dul
ciť a deuotis pmi ſit ſe tangi et
quoſdā ē amplexat⁹ ut ptꝫ in
die reſurrectionis de mulieib⁹
accedētibꝫ que pedes eius tenue
runt·Et Mar·ix·dr̄ Ihſus acci
piēs puerū quē cū oplex⁹ eſſet
ait illis q̄ſquis vnū ex hijs pu
eris recepit: me recipit·⁊ Mar·
·x·ait Sinite puulos venē ad
me·⁊ cōplexās eos bn̄dicebat
eos Hec oīa de Johāne de Tā
baco vbi ſupra·

Capitulū Vndecimū·

Quo ad ſecūdum pn̄ci
pale de interiorib⁹ be a
atoꝝ gaudijs nōndū
ꝙ talium repiuntur quiqꝫ per
oppoſitū ad quiqꝫ interiores pe
nas dānatoꝝ recitatas ſup̄ ca·
·iij·Primū gaudiū interius erit
in ſenſuum interiorum ⁊ exteri
orū multiplici melioracōe·Se
cūdū ē in iraſcibilis ⁊ cōcupiſci
bilis q̄etacōe·Terciū in intelle
ctus reſpectu oim ſcibiliū pfcōe
Q̄rtū in oim p̄teritoꝝ ḡtiſſima
ꝯtēplacōne·Q̄ntū in oim opa
cionū ad dei volūtatē ꝯformaci
one· ¶ Quantum ad p̄mū nōnd b
ſm Johānē de tābaco vbi p̄uſ
ꝙ duodecim ſunt que in patria
faciūt ſenſibilium interiorum et
exteriorum maximam delectaci
onē·⁊ q̄libet int͛ illa·xij·habꝫ

valde multa ſub ſe·p̄mū ē de
bita ſpirituū q̄ntitas·vł ad mi
nus ſpirituū maior puritas·ſup
poſito ꝙ in p̄ria foret delcātio
cū omni dilatacōe·Secūdū ē
cōplexiōis bonitas·cui⁹ ſignū
ē ꝙ melācolici nō ſūt apti ad
delcāciones ſic ſāguinei In pa
tria aūt ſcī optias hebūt com
plexiōes ſcḋm cuiuſlibꝫ merita
Terciū ē iuuenił etas q̄ ſcḋm
pħm·viij·Ethi·In ſenibus mi
nus ē de delcātiōe ꝙ̄ in iuueni
b⁹ In etate aūt xp̄i r̄ſurgem⁹
ſcḋm apłm·vn̄ aptitudieꝫ maxi
mā hebim⁹ ad gaudēdū Sic
etiā ſulphur maiorē habꝫ ap
titudieꝫ ad ignē ēdū ꝙ̄ lignū
fumigās·Q̄rtū ē pfectio tā ſe
ſuū ꝙ̄ opacōnū·Quia ꝙ̄to po
tēcia ē pfectior:tāto opacō eſt
delcābilior ſcḋm pħm·iij·ethi·
Fiet aūt ꝓtūc refluētia ab aīa
ma in corp⁹·ut in ſuis opacōi
bus pficiātur ſenſus ꝓut dic·
Auguſt·in ep̄ła ad dyoſcor·
Quītum ē ꝙ opabim̄ attēci⁹
ꝙ̄ in via·q̄ ꝓtūc nō erūt im
pedimēta q̄ nūc·Inde ſurgerꝫ
maxima delectacō Sextū eſt
q̄ ſine leſiōe organoꝝ actu
abunt̄ oēs ſenſus nr̄i·Septi
mū ē q̄ nō vexabim̄ i organiſ
mēbroꝝ et ſēſuū tedio vel la
bore·Octauū ē impmixtio de
lcācīoīs cū triſticia·Nonū ē
q̄ nō min⁹ delcābim̄ in ꝓceſ
ſu delectacōīs ꝙ̄ i pn̄cipio De
cimū ē ꝙ magis a lōginq̄ poſ
ſum⁹ vidē corpa ſāctoꝝ glo
rioſa audiē odorāē ⁊ ſic de alijſ
ſenſibꝫ ꝙ̄ nō glo͛ioſa q̄d delcā
bili⁹ ē q̄ a lōginq̄ vidēdo au
diēdo:plu͛a videm⁹ ⁊ audim⁹
Undecimū ē ꝙ licꝫ nō p ſe·tn̄
p accn̄s itellect⁹ ⁊ affect⁹ ſen
ciendo recreabūtur p p̄n̄tiā dei
in omnibꝫ rebꝫ exn̄tem maxīe
in xp̄o·Sic ↄcludim⁹ in via a
liquē viuere ex locucōe Duode
cimū ē maius meritū ſcḋm ſenſū·
q̄ mēbra hꝫ ⁊ potēcie coopate
ſūt ad meritū ꝓpt̄ q̄ in p̄ria ma
gis gaudebim⁹ ſcḋm ſenſus nō
ſolum abſolute·ſꝫ etiā in cōpa
tione vnius ſenſus ad aliū·⁊
vni⁹ mēbri ad aliud·Quia ſi
aliq̄s ſcḋm certū ſenſum hꝫ pl⁹
meruit p̄uatiue vel poſitiue ꝙ̄
ſcḋm aliū·ſcḋm hoc etiā āpli⁹ p̄
miabit̄ ut oculus a vanis viſi
bilib⁹ abſtinēdo·vel eukariſti
am deuote vidēdo·Et ſic de aui
b⁹ ⁊ de alijs ſcḋm talē ptē pl⁹ p̄
miabitur·vn̄ diues in inferno
ſcḋm greḡ·vbi pl⁹ peccauit ibi
ampli⁹ ſcꝫ in lingua tortus ē·
Sic eād rōne lazar⁹ vbi pl⁹
meruit·ibi plus p̄miabitur·
¶ Secūdū pn̄cipale interi⁹ c
gaudiū erit de iraſcibilis ⁊ ↄcu
piſcibilis q̄etacōe·Quia ↄcu
piſcibilis āpli⁹ de ſenſibilib⁹
delicijs nō poterit optaē·cū ſit

apice pfcā·nec iraſcibilis alicui
hēbit triſti repugnare·ꝗ̇ aliq̄d
tanq̄ꝫ difficile ⁊ arduū ꝯſideꝛā
re Ibi etiā erit amicitia vera īter
xp̄m ⁊ eius mr̄eꝫ ex vna pte·et
nos ex alia·de q̊ anſel·li·de ſili·
dicit ſic Conteplaē xp̄m p quē
tibi oīa gaudia euenīēt ⁊ pcipi
es ꝙ ille plus q̄ꝫ tu teip̄m ⁊ q̄ꝫ
oēs alij ſe īcompabilit̄ amet te
Et tu ſup teip̄m ⁊ ſup oēs alios
ieffabili q̄d̊ ſuauitate illū ama
bis hec ille· Ibi etiā aīcitia pfcā
eit īnt̄ te ⁊ oēs electos hōies·
Ibi etiā aīcitia erit īnt̄ te ⁊ oēs
āgelicos ſpūs Ibi etiā gaudebi
mus de euaſione oīm odioꝝ q̄
habēt dānati·de aīcitia concor
dia ⁊ honore habes p̄cedēti ca·
De pñti etiā materia hrē potes
plura q̄ dicta ſūt de pēis interio
ribꝫ dānatoꝝ·ij·membro prin
d cipali ibidem· ¶ Terciū princi
pale interius gaudiū erit de in
tellect⁹ reſpectu oīm ſcibilium
pfectione. Vbi nōndum ꝙ in
tellect⁹ aīe btē quodāmō ſciet
innumerabilia p qn̄qꝫ influx⁹
Primo ꝯgnoſcet p ſp̄es influxas
ſicͣ alie ſb̄e ſepate natuālit̄ plu
ra. Secūdo p ſp̄es acq̄ſitas hic
in via· Terco p ſp̄es receptas p
ſenſus corpis glificati·ut dcm̄ ē
de actuacōne qn̄qꝫ ſenſuū· Quā
to per illuminacōeꝫ aīe xp̄i ⁊ be
ate v̊ginis·⁊ alioꝝ ſupioꝝ bea
toꝝ·vn̄ dicit tho·in·iiij·di.xlix·

Qn̄ gloia hoīm ⁊ āgeloꝝ erit
penitus ꝯſūmata:oēs btī ſcient
oīa q̄ de⁹ ſciā viſionis nouit id
ē oīa q̄ vnq̄ꝫ ſūt p̄terita oīa p̄ſe
tia ſimplicit̄·⁊ oīa q̄ vnq̄ꝫ ſunt
futura·ita tn̄ ꝙ nō oēs btī oīa
videāt in eēntia dīna· Sꝫ aīa x̄
ibi plene videbit oīa ſicͣ ⁊ nunc
vidꝫ· Alij aūt ibi videbūt plura
vel pauciora ſm̄ ḡdū q̊ deū cog
noſcēt Et ſic aīa x̄ de hijs que p̄
alijs vidꝫ in verbo·oēs alios il
luminabit· Vn̄ dicitur Apoc̄·
xxi·ꝙ claritas dei illuminat ciui
tatem btōꝝ ⁊ lucerna eius eſt
agnus·Et ſimilit̄ alij ſupiores
illuminabunt inferiores·non
quidem noua illuminacōne ut
ſcientia inferiorū p hoc augea
tur ſed quadam cōtinuacōne il
luminacōnis ſicut ſi intelligat̄
ꝙ ſol quieſcens illuminat aerē
⁊ ideo dicitur Dan·xij·ꝙ q̄ ad
iuſticiam erudiunt multos ful
gebunt quaſi ſtelle in ꝑpetuas
eternitates prelacō auteꝫ ordis
dicitur ceſſatura q̄ꝫ tum ad ea q̄
nunc circa nos per angelorum
ordinata miniſteria exercentur
hec Thomas· Quinto in dei eſ
ſentia·vel ſpeciali dei influentia
cognoſcent omnia etiam indi
uidua·vnde Anſel·libro de ſi
militudi.dicit ſic Beatitudinis
ps ē ſapientia qua hic ſe carere
eſtimat·ſi quid non agnouerit
quod alterum ſcire putauerit·

Sȝ q̄ ei9 ſapia q̄ ſeipm̄ igno
rat. Quis em̄ pfecte cognoſcē
valeat cuiuſmōi res ſit corp9
ei9 interi9. q̄le poſteri9 ac intei
us In futuro aūt btūs nihil eo
rū q̄ ſcire voluerit ignorabit.
qꝛ i ſūma ſapiā to ci9 creature
bonitatē videbit quā i dō meli
us q̄ꝫ in ſeipā relucere cōſtat.
Ibi ſinguli oēs. ibi ab omibȝ
ſinguli ognoſcent. nec quēq̄ꝫ
oino latebit. q̄ pria qua gēte
qua ſtirpe q̄s editus fueit vel
quid etiam in vita ſua fecerit.
e Sed diceres nunq̄d ſcelerā
mea q̄ erubeſcenda cūctis ōfeſ
ſio deleuerāt: ibi cūctis in apto
ōtuēda trdunt in cord mei li
bro. Sȝ tu cui tāta dimiſſa ſūt
nunq̄d ingt9 eis. Certe ut in
illi9 laudibȝ et'nalit' iocūdus
ſemp de q̄ꝫta miſeia ſis erutus
ut puto corā habeb. cū ergo
ſingulorꝫ ōſciētie ſingul' pate
ant. fatri audeo. curata crimia
ſine ōfuſiōe ad magnā miſeri
cordiā dei ei9 qȝ gr̄ificacōeȝ tu
amqȝ ōg̃tulacōeȝ cūctis pate
re. nō ei p pctīs te maior cord
āguſtia p̄met. ſcelerꝫ ue tuorꝫ
magis pudebit q̄ꝫ aliquē ma
gis vulnerib9 ſauciatū nūcqȝ
ex omni pte ſanatū. Abolita lā
guois moleſtia nūq̄d aliquē
p̄mit vel nunq̄d eorꝫ q̄i curis
poſit9 īfans egerit verēdū pu
det. Tūc q̄ꝫpe cū integre ſani
tas pfecta. mūdicia plēa. r̄miſ
ſio oim ſecuā. offēſionū impu
nitas certe tibi arriſeit. cogni
cio vl' recordacō peccatorꝫ tu
orꝫ in nullo tibi horroi vl' cōfu
ſioni eē pōt. verꝫ ſup agnitis
delictis velut enormi ac feda
īfirmitate tua pietas virt9. ſa
pia medici. q̄ te ſanauit ſubli
mius a cūctis admiābitur lau
dabit' magnificabitur laus tal'
aūt dei etiā tua gloia ē. Sȝ f
dicis gloriā dei ibi intuēdā vi
deo. ſȝ qūo inter tot innocētes
in me ſanata intuētes non me
iudicēt. non intelligo. de quo
agis frat' intelliget te. ne qua
q̄ꝫ ſe. ſȝ deū i quē peccaſti offen
diſſe quē tu videris penitus ig
nouiſſe. nec in cor innocētis aſ
cendere pōcut te iudicȝ cū ſic de
um offēderȝ. ſȝ magis clemēci
am admiābitur. nō ſolū in te.
ſȝ etiā in ſe. q̄ ne hoc medicamē
to indigerȝ cuſtoditus fuit. ſi
ipi etiā āgeli te indignū ſocie
tate ſua iudicare vellēt dicētes
Tu hō de puluere fact9 con̄ p̄
ceptū te i cenū peccati dimerſi
ſti nūq̄d nob ſilis eſſe vis. q̄s
nūq̄ꝫ con̄ dei preceptū ire audi
ſti ſiī deb. ſi de puluere ut di
cis fact9 ſū: nō mirꝫ ſi vēto tēp
tacōis ipulſu' ſū cadē' verꝫ ag
nita x̄ grā. p eo oia reliq̄. eius
voluntatē conatus ſū iplere. vi
de tribulacōes i fame i ſiti. ꝛc.

q̄ ad eius honoreȝ ſuſtinui vos
aūt nunq̄ ho minimū tuliſtis.
Sȝ hec rōcinacō adultos tm̄ re
ſpicit. q̄ vim ſibi fecerūt. vn̄ alij
dicē pn̄t Nos in regno dei vrām
q̄rim⁹ eq̄litatē dono ⁊ grē xp̄i
aſſcribim⁹ cuius ſāguis bonis
cunctis p̄ponderat. hec Anſel.

g ❡ Q̄rtum intrīſecū gaudiū pn̄
cipale ɔſiſtit in ōmū p̄teritoꝝ
ɔ̄tiſſiā ɔtēplacōe. nā tūc diſtin
ctiſſiē videbūt tā ī ꝓprijs opibȝ
q̄ in alienis. quō diligentibus
deū ſm apſm. Oia coopantur
in bonū celū. t̄ra. mūd⁹ infern⁹
boni. ⁊ mali. pſpera. ⁊ aduerſa.
demō. ⁊ bon⁹ āgelus Tūc vidē
poterūt iudicia dei q̄ ſūt ħ abiſ
ſus multa. vbi p̄s inīābitur. ɔ.
zelaui ſup iniquos pacē pc̄coꝝ
vidēs. nō ē reſpectus morti eoꝝ
⁊c̄. Et ſeq̄tur donec intrē in ſan
ctuariū dei ⁊ intelligā in nouiſ
ſimis eoꝝ id ē poſt hāc vitā. ⁊
Iere. xij. Quare via impioꝝ p
ſpatur. bn̄ eſt oībȝ q̄ opantur
iniq̄tatē ⁊c̄. Sȝ p̄cedit Iuſt⁹ q̄
dē es dn̄e. ſi diſputē tecū ⁊c̄. ħ
erūt tot gaudia. q̄t de cogniti
ut ī p̄cedēti membro dictū ē no
tabilia. beati cōſiderāt dona eis
ħ in via collocata. ħ etiā maxi
ma gaudia hn̄t q̄ euaſerūt oēs
vermes ɔſcīe quos hn̄t dānati

h in inferno. ❡ Quintū intrīſecū
gaudiū ɔſiſtit in oīm opacōnū
ad dei volūtatem ɔformacōne.

Sicut enī dānati ꝑpetue peccāt
Ita iſti perpetue deum honorāt
Et ſicut damnati pro quolibet
ſuo malo actu eſſentialem penā
habent id eſt inſepabilem deor
dinacōnem. ſcd̄m illud Aug⁹.
libro confeſ. Iuſſiſti dn̄e ⁊ ita fa
ctum eſt. ut pena ſit ſibi omnis
animus inordinatus. Ita ſalua
ti ī q̄libȝ ſuo actu quoddā inſe
pabile ⁊ cōtinuum premiū ha
bent ⁊ complacentiam de bonis
actibus quos deum in eis videt
opari ⁊c̄.

❡ Capitulū Duodecimum

Gaudia ſupiora aīe btē
in patria nūc vltīo ſūt a
declarāda. q̄ cōſiſtūt in
dotibȝ aīe tribȝ. vbi Primo nōn
dū quid ſit dos de hoc dictū eſt
ſupra. vij. ca. Secūdo nōt tho.
ī. iiij. di. xlix. ꝓprie inquit dotes
aīe ſūt immediata p̄ncipia illi⁹
opacōnis in qua beatitudo con
ſiſtit per quam anima xp̄o con
iungitur. Et ſūt tres dotes tan
q̄ tria ſuprema dona animam
ſumme ordinantia ⁊ diſponen
tia ad beatitudinem Prima eſt
viſio id eſt habitus lūis gloie
ſeu ſapie. Secūda eſt dilectio
id ē ɔſummata ⁊ pfecta caritas
patrie Tertia eſt ɔprehēſio id
eſt tencō dei infiniti boni. qui ſe
tradit ſua vnione ipſius anime
eſſentie itellectui, volūtati ⁊ me
morie. Et hoc donū tercium eſt

de⁹ ipē q̄ mai⁹ intelligi neq̄t Ex hiiſ t'bꝫ ſupmiſ dotis pma nētibꝫ aīa elicit tres perfectiſſi mas opacōes. Ex p̄mo viſio nē dei clarā. Ex ſcđo dilcōnē dei ſūmā. Et ex tercō certitudi nē de nō amiſſibilitate ſupmā q̄ tria ſeq̄tur inexplicabil' aīe delcātio. fruicō. ⁊ letificacō. vn̄ ſic ad dulciter ⁊ delcābilit' vi dedū aliquid. puta roſā. tria p̄cipaliter req̄runt'. Pͥmo ut ocul⁹ ſit trāſparēs ⁊ mūd⁹ p humidū glaciale Secūdo ut lumē corpale adueniat oculo ⁊ medio. qđ facit mediū trāſpa rēs ī actu. ut poſſit mouei a co lore. Et tercō ſiſitudo q̄dā deci ſa a roſa q̄ ſimilitudo roſā in oculo repn̄tet. qꝛ roſa nō eſt in oculo ſꝫ ei⁹ ſimilitudo in ſpē coloris. Sic etiā ad vidēdū deū btifice. Pͥmo req̄ritur ali qđ lumē in ipō oculo aīe qđ ē intellect⁹ ita ut fiat potens ad deū intelligēdū nō p qđ ſꝫ ſub q° potēcior fiat Sic potēcia p habitū ſit forcior ſcđm illud math. v. Bti mūdo corde. Se cūdo habitus caitatis pfectus affectū mulcēs. ut delcābiliſſi me videatur. Tercio de⁹ ipſe loco ſiſitudis ī corpalibꝫ ſic ſe vniet memorie ut ſit p̄cipiū q̄ deū vidēdi ⁊ nō vnit ſe p ſi
b militudieꝫ. Sꝫ q̄ritur cur ſint tres dotes aīe. Rñ. ſcđm tho ⁊ alios triplici de cā. Pͥmo ut ſic ſacietur tota ymago aīe q̄ cōſiſtit in intellcū. volūtate. et memoria: velut in aīe trib⁹ ſu premis potēcijs. Nā ſapiā ſeu lumen glorie pficit ſūme intel lcm̄ Caitas ꝯſūmata affcm̄. ⁊ cōprehēſio dei approꝑatr meō riā Secūdo ut ſūme remunerē tur tres nobiliſſime virtutes vie. fides. caitas ⁊ ſpes. nā fides meret' lumē gloie. ſpes itencō nē. ⁊ caitas ſūmā dilcōꝫ. Fides tamē ⁊ ſpes nō maebūt eenlit' ī pria. ſꝫ fidei ſuccedit lumen gloie ⁊ ſpei tencō Caitas vero maebit. ſꝫ pficiet' ibi. ſcđm illud apſi. i. cor'. xiij. nūc manēt fides ſpes ⁊ caitas maior aūt hoꝝ ē caitas. Tercō ut tribꝫ pſonis dīnis optie ꝯformemi. nā p lu mē gloie ſeu hitū ſapie ꝯfōrbi mur filio q̄ ē ſapiā p caitatē ſpi tuiſācto q̄ ē caitas. Et p tencō nē p quā oia poſſum⁹ pris po tēcie. Eſt itaqꝫ p̄ma dos aīe c
lumē glorie. qđ q̄dā dicūt eē ipaꝫ ḡciā ꝯſūmatā Alij hitum ſapie. Certū tn̄ ē qꝛ ē q̄dā ha bit⁹ ⁊ decor aīe ut det'minauit ecclā extr̄ de hereticis in clemē. ad nr̄m vbi dicitur ſic qꝛ aīa racōnalis pōt eſſe beata p natu ram qꝛ qꝫ nō indigeam⁹ lūine glorie eleuante ad deū viden dū ⁊ beate fruendū error Cu ius racōnē aſſignat ſcūs tho.

p̄ma pte·q·xij·d·qꝫ omē qđ ele
uatur ad aliq̄d qđ excedit ſuaꝫ
naturam·oportꝫ ꝙ diſponatur
aliq̄ diſpōcōe ad talē formam
Cū igr̄ v̓tus naturał intellectuſ
creati nō ſufficiat ad dei eēntiā
videndū ſm illđ Ro·vi·Grā dei
vita etna: oportet ꝙ ex dīa ḡ
tia ſupaccreſcat ei v̓tus itelligē
di·Et hoc augmētū virtutis in
tellectiue vocamus lumē gloie·
Et ē illđ de quo dr̄ Apoc·xxi·ꝙ
claitas dei illuminabit eā ſcꝫ ſo
cietatē btōꝝ deū videnciū·Et in
pſal·In lumie tuo videbim⁹ lu
mē·Et ſm hoc lumen efficimur
deiformes id ē deo ſilēs ſm illđ
·i·Joh·iij·Cū apparueit ſimiles
ei erim⁹ hui⁹ etiā lumis ⁊ dom̄
magr̄tudo facit ꝙ q̄s in pr̄ia plu
ra in deo vidꝫ q̄ alius·⁊ ꝙ pluſ
diligit ⁊ gaudꝫ·vn̄ vbi ſup̄ di·
tho·videciū deum vnus alio pfe
ctius vidꝫ Et hoc eit p hoc ꝙ in
tellectus vnius hēbit maiorem
v̓tutē videndi deū Facultas au
tē vidēdi deū non opetit intelle
ctui p naturā·ſed p lumē gloie
qđ intellectū i quādā deiformi
tatꝫ oſtituit·vn̄ intellect⁹ pl⁹
pticipās de lumie glē pfectius
deū videbit pl⁹ aūt pticipat de
lumine glorie q̄ pl⁹ habꝫ de ca
ritate quā h̄ meruit·⁊ ad patri
am attulit·Quia vbi ē maior
caritas: eſt maius deſiderium
Et deſiderium quodāmō facit
deſiderātem aptū ⁊ patulū ad
ſuſcepcōnem deſiderati·vn̄ qui
plus habebit de caitate pfecti⁹
eū videbit ⁊ beacior eit· ¶ Sꝫ d
q̄reres Videbit ne minim⁹ bea
tus oēs ſpecies ⁊ gn̄areꝝ et rō
nes eaꝝ R̄·ibid ꝙ ſic·Quia na
turale deſideriū racōnalis crea
ture eſt ad ſciendū oia que pti
nent ad pfectionem intellectus
creati Et hec ſunt ſpēs ⁊ gn̄a re
rū ⁊ racōes eaꝝ·q̄ videbit i deo
q̄libꝫ vidēs eēntiam dīā·Cog
noſcē aūt aliq̄ ſingularia et co
gitatus ⁊ facta eoꝝ nō ē de per
fectiōe intellect⁹ creati·nec ad
hoc naturale deſideriū tendit·
tamē ut ſup̄ habitū eſt in auto
ritate Anſel·talia etiā ognoſce
mus·vnde videbit vnuſquiſqꝫ
cogitacōnes alterius ꝓut ipſe
vult·dicente grego·vniuſcuiuſ
qꝫ mētem ab alteri⁹ oculis cor
pulētia nequaq̄ abſcōndet·da
to etiā ut dicit Tho·ꝙ tūc ſol⁹
deus videretur·q̄ eſt fons ⁊ pri
cipiū tocius eſſe et veritatis ita
repleret deſiderium naturale ſci
endi ꝙ nihil aliud quereretur
⁊ beatus eſſet·vnde dicit beat⁹
Aug⁹·v·cōfeſ·Infelix homo q̄
ſcit oia iſta ſcꝫ creaturas·te au
tem neſcit·Beatus aūt qui te
ſcit·etiam ſi iſta neſciat·Qui ve
ro te ⁊ iſta nouit·non propt̄
iſta beatior ſꝫ ꝓpt̄ te ſolum bea
tus hic ille· ¶ Sed quereres e

videbit ne vn⁹ in eēntia dīna
plura ꝙ̄ ali⁹ de hijs q̄ de⁹ face
re poteſt · ſꝫ · ibidē hoꝝ q̄ deus
facit vel facere pōt tāto aliq̄s
intellect⁹ plurā ↄgnoſcit · ꝙ̄ to
pfecti⁹ deū videt In pria ergo
videbim⁹ deū i ſe ⁊ deū i nob̄
⁊ nos in dō · ⁊ deū in creaturꝭ
⁊ creaturas i dō · Cognoſcere
aūt deū in ſua eēntia eſt viſio
meridiana Cognoſcē vero cre
aturas in verbo id ē in dīna eſ
ſencia ē viſio matutīa · Sꝫ cog
noſcere creaturas in ſe hoc ē in
ꝓprio genere eſt ↄgnicō veſp
tina In via aūt quītuplex me
diū ē int̄ nos ⁊ dm̄ · Primū pctā
pſa · lix · pctā vr̄a diuiſert inter
vos ⁊ deū hec impediūt ne deus
videatur ⁊ ↄgnoſcat delcābi
lit̄ · ⁊ ē mediū ipioꝝ · Scdm
mediū ſūt creature · Ro · i · Inui
ſibilia dei a creatura mūdi p ea
q̄ facta ſūt intellecta ↄſpiciun
tur · ſepiternaq̄ʒ virt⁹ eius ac
dīnitatis ⁊ eſt mediū phoꝝ ·
Terciū figurē · illō mediū fuit
p̄riarchaꝝ et ꝓphetarū · vn̄ · i ·
Cor · x · Oīa i figurā ↄtīgebāt
illis · Q̄rtū ſcripture · de q̄ pſ ·
Declaracō ſmonū tuoꝝ illū
nat · ⁊ intellectū dat puul̄ · Et
hoc ē mediū theologoꝝ · Qn̄
tū ē fidei · vn̄ Apoc · ij · Eſto fidel̄
vſq̄ʒ ad mortē ⁊ dabo tibi coro
nā vite · Et illō ē mediū oīm fi
deliū i ſpeculo ⁊ in enigmate ·

Sꝫ in pria ſine oī medio ſpē
et ſimilitudie de⁹ ↄgnoſcetur
ſeipō qꝛ immerſus toti aie ſup
plebit vicē ſimilitudīs · ⁊ erit
quomet videm⁹ · ⁊ qō vide⁹ ·
ut ſic vniatur de⁹ toti aie · ſic̄
iā lux oculo · mel fauo · ⁊ vinū
pani intīcto · vn̄ · i · Coꝝ · xiij ·
videm⁹ nūc p ſpeculū ⁊ i enig
mate · tūc aūt facie ad faciem ·
Scdā dos ē dilectio id ē cari
tatis habitus ꝓ tunc in ſūma
ſui pfectiōe ↄſiſtēs · maior et
minor ſm qꝛ in via q̄s meruit
hec caritas ſola ē de q̄ · i · cor · xiij ·
Caritas nūq̄ excidit · hec cari
tas āplexabitur infinitū bonū
ſine medio ip dibilit̄ q̄ i via p
media ⁊ inſecurā dm̄ dilexit · de
q̄ caritate ānſel · li · pſlo lō · capi ·
xxiij · ſic dic̄ excita nunc aīma
mea ⁊ erige totū itellectū tuū
⁊ cogita q̄ntū potes quale et
q̄ntū ſit illō bonū · Si ei ſingu
la bona delectabilia ſūt: cogi
ta mēte ꝙ̄ delcābile ſit illō bo
nū qō ↄtinet iocūditatē oīm
bonoꝝ ⁊ nō q̄lem in reb⁹ crea
tis ſum⁹ expti ſed tāto differē
tē · ꝙ̄ to differt creator a crea
turā Si ei bō ē vita creata: ꝙ̄
bō ē vita creatrix Et capi · xxv ·
Qui hoc bono fruetur · q̄d f
illi erit · ⁊ q̄d illi nō erit · certe q̄c
quid volet erit ⁊ q̄cquid nolet
nō erit · Ibi q̄ppe erūt bona cor
poris ⁊ aie qualia nec oculus

vidit nec auris audiuit·nec in
cor hoīs aſcenderūt·Cur ergo
ꝑ multa vagaris homūtio·quere
de bona anime tue ⁊ corpis tui
Ama vnū bonū in quo ſūt ōia
bō·⁊ ſufficit·Si delectat pulcri
tudo: fulgebūt iuſti ſic ſol·Si
velocitas ꝗ fortitudo aut libtas
corpis cui nl obſiſtē poſſit erūt
ſimiles āgelis dei·Quia ſemināt
corpꝰ aiale ⁊ ſurget corpꝰ ſpū
ale·ptāte vtiq; non naturā·Si
longa ⁊ ſalubris vita·ibi ſana
eſt etnitas·⁊ eterna ſanitas qr
iuſti inppetuum viuēt·⁊ ſalus
iuſtoꝝ a dño·Si ſacietas ſacia
bim̄ cū apparuerit gloria dei·Si
ebrietas: inebriabūtur ab vberta
te domꝰ eius·Si melodia: ibi
āgeloꝝ chori concinnūt ſine fine
deo·Si qlibz nō inmūda ſꝫ mū
da voluptas torrēte voluptatis
ſue potabit eos deus·Si ſapiā
ipſa dei ſapiā oſtendet ſeipſam
Si amicicia: diligent deū pluſ
ꝙ ſeipōs·⁊ inuicē tanꝙ ſeipōs·
⁊ deus illos plusꝙ illi ſeipſos·
Si ꝯcordia oibus illis erit vna
voluntas qr nulla erit ibi niſi
dei voluntas·Si poteſtas:
omnipotentes erūt ſue volunta
tis·ut deꝰ ſue·nā ſicut poterit de
us qđ volet ꝑ ſeipm̄·Ita poterūt
illi qđ volunt ꝑ illū·Quia ſicut
illi nō aliud volēt ꝙ qđ ille·Ita
ille nollet quicquid illi nollent·
Et quod ille volet: non poterit
nō eē·Si honor ⁊ diuitie·deus
ſuos bonos ⁊ fideles ſuꝑ bona
multa cōſtituet·ymo filij dei ⁊
dij vocabuntur·⁊ erunt·Et vbi
erit filius eius·ibi erunt et illi·
heredes quidem·dei coheredes
autē xpi·Si vera ſecuritas:
certi ita erūt ut nullatenꝰ iſta uł
potiꝰ illđ bonū ſibi defuturū ſci
ant·Interroga intima tua ſi cape
pnt tātū gaudiū ſuū de tāta bti
tudie ſua· ¶ Tercia dos aie eſt g
tencō ſeu ꝯphēſio·ꝑut opponi
tur inſecucōni vie·Spes enī eſt
in via exſpectacō future btitudi
nis·Et ſpes q̄ differtur affligit
aiam·de q̄·i·cor·ix·neſcitis qꝛ hij
q̄ in ſtadio currūt·oēs quidē cur
rūt·ſꝫ vnꝰ accipit brauiū·Sic
currite ut ꝯphēdatis·Sꝫ i pria
ſpes deſinet·⁊ certitudo ⁊ ſecuri
tas de felicitate ꝑpetua dabitur
ꝑ dei imediatā eēntiam q̄ aie illa
betur de hac dote dicit Anſel·li·
de ſilitudinibꝰ·Securitas oēs
alias ptes btitudinis cōfirmat
nec haberi pnt ꝑfecte ſine illa·In
hac aūt vita nl ſecurū exſtat to
talit·Sꝫ eodē enī tpe paup ex
diuite·mortuꝰ ex viuo poteſt
exiſtē·In futuro aūt bonꝰ quicquid
voluerit hēbit·⁊ nihil ex eo ſe
amiſſuꝝ timebit hec ille·Omnia
ꝓdicta gaudia ⁊ ſingula videbit
ſe habere beata anima ⁊ ex
iſtis quodāmodo infinitū quodā
modo ſurget in ea gaudium

de q̊ Anſel·ibidē ſic di·Quid
queſo maius gaudiū cogitai
poſſit q̄ ex iſtis ꝯpactū p̄reta
ctis Gaudiū em̄ erit ei intꝰ ⁊ ex
tra gaudiū ſurſū atq̄ deorſū
gaudiū circuīcir̄ ⁊ vbiq̄ gau
diū plenū hec de Anſel·vn̄ ibi
de li·p ſol·capi·vltīo oracōe
ſic ꝯcludit·deꝰ meꝰ ⁊ deꝰ meꝰ
ſpes mea ⁊ gaudiū cordꝭ mei·
dic aīe mee ſi hoc ē gaudiū de
q̊ nob dicis p filiū tuū·petite
⁊ accipietis ut gaudium vr̄m
ſit plenū·Inueni naq̄ gaudi
um qđdā plenū et plꝰ q̄ ple
nū·Pleno q̄de corde·plena mē
te·plēa aīa·plēo toto hoīe·nō
ergo totū illꝺ gaudiū itrabit
in gaudētes·ſ; toti gaudētes
intr̄būt in gaudiū·vtiq̄ tātū
gaudebūt q̄ tū amabūt·tn̄tū
amabūt q̄ tū ꝯgnoſcēt·q̄ tū
te ꝯgnoſcēt dn̄e tūc ⁊ q̄ tū te
amabūt? Certe nec oculꝰ vi
dit nec auris audiuit·nec in
cor hoīs aſcēdit i hac vita·qn̄
tum te cognoſcent ⁊ amabūt
in alia vita Oro deꝰ cognoſcā
te·amē te·ut gaudeā de te ⁊ ſi
nō poſſum in hac vita ad ple
nū vl' pficiā in dies vſq̄ dū ve
niat illꝺ ad plenū·Dn̄e p filiū
tuū iubes·pmo ꝯſulis petere
⁊ pmittis accipere ut gaudiū
nr̄m ſit plenū·peto dn̄e qđ ꝯ
ſulis p admirabilē conſiliariū
nr̄m·Accipiā qđ pmittis per
veritatē tuā ut gaudiū meum
plenū ſit meditetur interim in
de mēs mea·loq̄tur inde ling
ua mea·amet illꝺ cor meum·
ſermocinetur os meū·eſuriat
illꝺ aīa mea·ſiciat caro mea·
deſideret tota ſb̄ſtācia mea do
nec intrē in gaudiū dn̄i·Qui
es trinus ⁊ vnus deus benedi
ctus in ſecula Amen·

Explicit preceptoriū di
uine legis fr̄is Johānis
Nyder ſacre theologie
profeſſoris eximij·ordi
nis predicatoꝝ·conuen
tualis Nurēbergenſis·

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DUSSELDORF

[illegible]

orp?. Dñs r. Enoñ. clesie sc̄e frequētas h